

C. CRISPI
SALLUSTII
QUAE EXSTANT.

TOMUS SECUNDUS.

THE HISTORY OF THE

C. R. I. S. P. I.

SALLUSTI

QUAE EXSTANT.

TOMUS SECUNDUS

THE HISTORY OF THE

C. C R I S P I
S A L L U S T I I
Q U A E E X S T A N T.
CUM NOTIS INTEGRIS

GLAREANI, RIVII, CIACCONII, URSINI, CARRIONIS,
MANUTII, COLERI, C. ET A. POPMAE, PALMERII,
PUTSCHII, DOUZAE, GRUTERI, RUPERTI,
GRASWINCKELII, ET JOSEPHI WASSE;

ATQUE SELECTIS

CASTILIONEI, ZANCHII, J. FR. GRONOVII,
JANI BROUKHUSII, &c.

A C C E D U N T.

JULIUS EXSUPERANTIUS
E T
P O R C I U S L A T R O,
U T E T

FRAGMENTA HISTORICORUM,

CUM NOTIS INTEGRIS

A. POPMAE, COLERI, RUPERTI, WASSE, BROUKHUSII, &c.

C U R A

SIGEBERTI HAVERCAMPI.

Cum INDICIBUS copiosissimis.

T O M U S S E C U N D U S.

AMSTELÆDAMI, Apud F. CHANGUION, J. CATUFFE, H. UYTWERF.
HAGÆ COMITIS, Apud P. GOSSE, J. NEAULME, A. MOETJENS, A. VAN DOLE.
ULTRAJECTI, Apud STEPH. NEAULME.

M. DCC. XLII.

C. C. R. I. S. P. I.
S. A. L. L. U. S. T. I.
Q. U. A. E. E. X. S. T. A. N. T.
CUM NOTIS INTEGRIS

GLARANI, RIVII, CIACCONII, URGINI, CARRIONIS,
MANUTI, GOLERI, C. ET A. POMPA, PALMELLI,
TUTSCHII, DOUZAE, GRUTERI, RUPERTI,
GRASWINCKELII, ET JOSEPHI WASSER,
ALFREDI ZEECHII

CASTIGLIONE, ZANONII, J. FR. GRONOVII,
JANI BROUKHUSII, ET
ACCEDUNT

VULGUS EXSUPERANTIUS
ET
P. O. R. C. I. U. S. L. A. T. R. O.
UT ET
FRAGMENTA HISTORICORUM

CUM NOTIS INTEGRIS
A. POMPA, GOLERI, RUPERTI, WASSER, BROUKHUSII, ET
C. U. R. A.
SIGBERTI HANVERCAMPI

Qua Editione copiosissima.
TOMUS SECUNDUS

AMSTELÆDAMI, A. P. L. VAN NOON, J. CATUPE, H. UYTENDIJK,
H. VAN NOON, J. VAN NOON, A. VAN NOON, A. VAN NOON,
ULTRADUCT, A. VAN NOON, A. VAN NOON,
M. DCC. XLII.

P R I S C A E A C V E R A E

Nobilitatis, insignisque eruditionis viro,

Do. JOANNI VUERNHERO A RISCHACH,

Domus Teutonicae Friburgi Brisgoae Commendatori,

Henricus Glareanus

S. D. P.

Cum hac nostra aetate in emendandis optimis autoribus doctissimi quique in omni arte viri certatim satagant, laborent, desudent, quod germana lectio eorundem indigne temporum injuria depravata, tandem priscam recipiat lucem, ac in integrum restituatur: quod in Livio, Cicerone, Plinio, aliisque multis & fecimus ipsi, & alios fecisse videmus: nequeo hercle satis admirari, cur in Sallustium, tam veterem, tam frugiferum, tantae postremo existimationis apud omnes classicos autorem, ut Quintilianus Thucydidæ comparare non dubitarit: nemo hodie dignum lectu, quod sciam, quicquam tentarit, quo sanaret tot vulneribus a barbarie diutina confossum, tam mutilum, tam lacerum, ut, si a mortuis hodie resurgat, suorum scriptorum fragmenta agniturus quidem fuerit, sed haud absque lachrymis inspecturus. Collegerunt quidam flosculos ex eo, verbis ejus sæpe corrupte citatis: ut editio nupera florum in hunc autorem, quæ Hutteno adscribitur. Quæ si ejus est, levi (ut dici solet) ille brachio sibi fortassis lusit, non in hoc ut ederetur. Cujus indicium mihi facit primus statim in scholiorum vestibulo flos, ubi ait: *Studere se*. Deinde continuo confirmandæ rei gratia, Sallustii verba subinfert: *Qui student sese præstare caeteris animantibus*, quasi, accusativus *sese*, ad *Student*, non ad *Praestare* referatur. Quod, ne videamur hic Grammaticem docere, lectori discutiendum relinquo. Idem dico de Commentario in Catilinam, qui initio quidem splendide, nec absurde rhetoricatur, ut existimes propemodum vel Vallæ, vel non indoctioris esse: at in posterioribus deinde commentationibus vix alicujus docti viri putabis; tantum abest, ut Vallæ videri possit. Transeo nunc Soldi cujusdam, ac Badii longissima commenta, multis in locis nec coelum, nec terram attingentia: ut locorum, qui plurimi hic corrupti sunt, difficultates nihilominus vexent ac turbent lecto-

DEDICATIONES

ctorem. Male me habuit, ut verum fatear, cum quotidie in scholis praelegatur, in ore omnium, in manibus versetur: denique nemo sit, qui illum non devorasse videri velit: interrogati tamen multi de locis aliquot depravatis, ne verbum quidem dignum, οὐδὲ γὰρ, respondere queant. Quapropter, quando in aliis autoribus nunc saepe id laboris haud gravate susceperim, nec ejus rei haecenus poenituerit: etiam hic me studiosis operae precium facturum existimavi, si quae in hoc autore sciolorum ignorantia, & longa vetustas depravarit, pro virili restitueremus. Ad quae non nudam duntaxat conjecturam adferimus, sed historiae apud alios autores collationem, codicumque veterum fidem. Inter quos pervetustus unus Julii Gothi, adolescentis eximiae spei, & nobis in primis familiaris fuit, quem ipse e Biturigibus, cum illic sub Alciato, doctissimo viro, juris prudentiae strenue operam navaret, huc attulerat, ex Italia tamen antea in Galliam delatum. Ald. Manutius. Venetiis ante aliquot annos editionem exhibuit, ut tum putabant, satis emendatam: laudandam certe si ad prioris seculi exemplaria edita conferatur. Verum si penitus introspexeris, Dii boni, quantum illic reperiās errorum. Eam tamen nostrae aetatis librarii certatim, tanquam simiae, a viginti nunc annis imitati, ne latum quidem digitum ab ea discesserunt. Unde factum est, si quis secus, quam ea habebat, legeret; ut identidem audiret impudenter obgannientes: Aliter atque tu legis, habet litera Aldina. Quasi piaculum commisisset, qui non statim illi acquievisset. Non existimo opus esse, ut adolescentes ad hunc frequentissime legendum invitem. Vino vendibili (secundum proverbium) non est opus suspenso hedera. Hoc unum tamen sciat studiosus adolescens, majorem ex hoc autore fructum esse ad firmandum consolidandumque stylum, quam ut paucis dici queat. Certe epistolaris angustia in tam exigua opella nos plura dicere non patitur. Benignitati tuae integerrime vir, ac nobilitatis antiquae ingens decus, hosce labores nostros offero, haud nescius majora tuam decere clementiam. Sed a parvo cliente magnus Patronus parva sperare potest, magna haud scio desiderare ne potius an sperare. Bene vale.

Eriburgi Brisgoae, Cal. Novemb.

Anno a natali Christi 1537.

JOAN-

ET PRAEFATIONES.

JOANNES RIVIVS

ATTENDORIENSIS, GENEROSO AC NOBILI
ADOLESCENTI, ERNESTO A SCHONE-
BURGK, GLAUCHII ET TUALDEN-
BURGI DOMINO,

S. D.

Quum sis, Erneste optime, summo loco atque in amplissima familia natus (quis enim in his terris, aut antiquitatem stirpis, aut generis tui claritatem, aut amplitudinem atque gloriam majorum tuorum ignorat) non me hercules admirari satis possum tuam istam prope singularem in literarum studio assiduitatem & diligentiam, qua es praeter tui loci hominum morem, haud minus profecto ac ingenio naturaeque bonitate praeditus. Nam quum hodie fere, qui sunt nobili genere nati, alea magis & venatu, & comessationibus perdere tempus ament, ut ne alia peiora commemorem, tu in liberalibus disciplinis, & in doctrina atque humanitate percipienda, tempus ineuntis adolescentiae totum pene consumis. Quae res ipsa quidem, quam non solum praeclara, tibi & honorifica & gloriosa, verum etiam utilis aliquando futura sit, non satis verbis consequi, nec oratione complecti queo. Perge igitur (ut coepisti) mi Erneste, in studiis atque literis operam omnem ponere, ut & ei spei ac expectationi, qua mirifice jampridem omnes implesti, satis usquequaque facias, & ad egregia familiae tuae decora hanc quoque doctrinae gloriam adjicias: quasque a moribus laudes accepisti, hoc ceu cumulo augeas. Quis enim nescit, quanta patris tui fuerit, viri clarissimi, atque omni decorum & ornamentorum genere praestantissimi, in regendis ditioni suae subditis populis sapientia? quae in jure dicendo severitas, justitia, aequitas? quae, & quam gravis apud omnes autoritas? quam prompta & parata ad opitulandum miseris atque inopibus, quos quidem conspiceret strenue in re quaerenda laboranteis, liberalitas & benignitas? quanta in extruendis arcibus, inque oppidis instaurandis magnificentia? Quis item, quae patruus tui fuerit rei militaris scientia? quae in

DEDICATIONES

re bellica administranda peritia, usus, exercitatio? Qua ex laude, ita ut inter omnes fere constare video, aspirare ad eum vix potuit illo seculo quisquam. Recte igitur ac praeclare facis Erneste, qui generis tui claritatem hac quoque ingenuarum disciplinarum scientia, & cognitione exornes atque illustres. Felicem vero Germaniam nostram, si exemplo tuo nobilitas ad honestissimarum artium studia, & ad excolendum doctrinis liberalibus animum excitetur, ab aliisque turpibus atque inhonestis (quibus) heu, dedita nimis est rebus atque studiis avocetur: non quin relaxare interdum venatu animum, atque aliquod ad requiem animi corporisque concedere tempus liceat, sed quod non totam aetatem, atque adeo omne vitae tempus venandi studio, luxuriosis conviviiis, cotidianis fere lustris & belluationibus, alea denique chartisque lusoriis tribuendum esse censeam. Hac ego tua, mi Erneste, in optimarum artium studio diligentia excitatus, quem in restituendo, & corrigendo Salustio nuper laborem cepi, tibi dedicandum esse duxi. Nec vero dubito, quin sis hunc ipsum autorem, sic a mendis, quibus innumeris fere scatebat, maxima ex parte repurgatum, hilari fronte accepturus: maxime namque & praecipue historiarum lectio tibi tuique ordinis hominibus cum voluptati fore, tum usui, mihi videtur. Quo magis probo iudicium praeceptoris tui Mavortii, viri & doctrina, & pietate longe praestantis, eoque nomine mihi profecto charissimi, qui ejusmodi ante hac semper autores, qui res gestas conscripsere, proponere vobis, atque explicare interpretatione sua consueverit. Bene vale una cum fratribus charissimis, mi optime ac suavissime Erneste.

Dresdae, Calend. Julii,
Anno 1542.

JOSE-

ET PRAEFATIONES.
JOSEPHO STEPHANO
EX EPISCOPO VESTANO,
VALENTINAE ECCLESIAE
DECANO,
AND. SCHOTTUS

S. R. D.

UONIAM *vita ipsa qua fruimur, brevis est, memoriam
nostri quam maxime longam efficere, rectius est:*

LICEAT enim mihi iisdem verbis appellare te, do-
ctiss. STEPHANE, quibus olim usus est, quem tibi
nunc, velut depositum, fide bona, reddo, SALLU-
STIUS, Historiae facile princeps, a Petro Ciacconio
egregie emendatus. Qui ut saeculi nostri alter Varro
jure optimo est appellatus; sic & geminam huic Sallustianae Varronis
sententiam, & tanquam ex tripode pronunciatum oraculum, VITAM LE-
GENDO, SCRIBENDOQUE PROCUDITO, & servavit ipse egregie, ut se vixis-
se posteris testatum faceret, & aliis exemplum juvandae rei litterariae re-
liquit sempiternum. Ut enim togatorum ille doctissimus, plura com-
mentando scripsit, quam ut legendo satis otii suppeditare posset, tot tan-
taque legit, ut ne paginam quidem litteris notare potuisse videatur: cu-
jus rei si fidem quis requirat, Divum Augustinum, qui pleraque ejus
monumenta legendo contrivit, dare locupletem testem possumus: Sic &
Ciacconius, qui totum se ad illius Criticorum principis imitationem con-
tulerat, cum vastum illud Naturae opus Plinii majoris edolandum susce-
pisset, omnes paene fontes, unde ille hauserat, qui quidem exstarent,
omnemque adeo Antiquitatem, non legebat solum attente, cogitateque,

DEDICATIONES

verum etiam Scholiis explanabat. Erat enim singularis in eo homine, ut te non fugit, ac prope divina in emendandis Scriptoribus antiquis *εὐστοχία*, atque felicitas. Quo in numero, quos nunc foras damus, amicorum precibus victi, M. Varronis de Re Rustica libri tres, & quem Tibi acceptum ferimus, SALLUSTIUS. Utrumque diligentissime emendavit; illum, quidem, quis credat? post Victorium & Scaligerum: bone Deus, quales viros? Hunc vero historicorum coryphaeum, post tot tantorumque virorum industriam, Rivii, Manutii, Carrionis, Popmae; aliorum. Ut enim Catonis, de Latinis, aemulum fuisse hoc epigrammate didicerat Ciacconius,

*Et verba antiqui multum furate Catonis,
Crispe, Jugurthinae conditor historiae:*

Sic ab illo vicissim stylum esse mutuatum Corn. Tacitum, observarat. Hos itaque diligenter horis subsecivis inter se contendit, & perantiquos codices nactus Romae, in orbis luce, summa fide, accurationeque comparavit. Cornelius enim Crispi summus admirator, (ut & Sulpicius Severus, & noster Aurelius Victor, historici non insuperhabendi,) eum in deliciis habuit, & de manibus, ut apparet, non deponebat: verum, ut quod sentio dicam, concisam illam Crispi brevitatem, non cuiusvis obviam promptamque natura non perinde felici praeditus, consequi non potuit, ut non in affine vitium, ut fieri amat, obscuritatis inciderit. *Brevis esse laboro, Obscurus fio*: cetera prudentissimus, me hercle, scriptor, & qui Civilem egregie informet. Sed non hic Aristarchum ago, nec Critici personam sustineo. Illud tantum, de IMITATIONE (quando de studiis, etiam sacris inter nos colloqui libenter solemus) de qua Rhetores quaerunt, differuntque Critici, tribus, quod ajunt, verbis, sententiam expediam. Cum enim duo sint apti disciplinis perdiscendis sensus, videndi, & audiendi, quaeri illud, & controverti video, uter alteri praestantior. Sed philosophi certant. Demus, quod plerique concedi sibi volunt, legendo Eloquentiam citius parari; audiendo vero, rerum copiam uberio-rem capi, actionemque melius disci: Efficitur itaque HISTORIAM, de hac enim sermo instituitur, assidua lectione, stylique exercitatione immane quantum crescere, quod & Eloquentiae pars sit, eamque augeat; IMITATIONE itaque indiget & ipsa, quae, ut doctissimi homines volunt, *Sermonis est, sententiarumque ad sermonem veterum, mentemque apta conformatio, stylo expressa*. Ea non solum verborum est, & phrasium, quae ad Litteratores pertinent, homines eruditos; sed & *διανοίας*: quam

Ora-

ET PRAEFATIONES.

Oratoriae, eidemque ἀντίστροφῳ, ut Aristoteles ait, vel, ut M. Tullius vertit, *altera ex parte respondens*, Dialectica informat, praeceptionibusque instruit optimis. Romani itaque Graecos, disciplinarum principes, hi vero Hebraeos, Chaldaeos, Aegyptiosque ad imitandum sibi, tamquam expressas majorum imagines, proposuerant: quaeque a Graecis Latini acceperunt meliora facere animo excelso elatoque studuerunt. *Historiae* vero Graecae, de qua nobis in praesens sermo est, optimus auctor, & tanquam Senatus Princeps, omnium suffragiis dictus, *Thucydides*: sive sermonis Attici elegantiam, sive rerum concinnitatem, sive utrumque spectes; cuius aemulus SALLUSTIUS exstitit: ut illum in suis castris cecidisse, Senecae patri videatur. Fabius certe, & ipse ingeniorum censor egregius, Thucydidae Sallustium opponit, aequatque. Asinius tamen Pollio, iniquus ingeniorum aestimator, ut priscorum verborum affectatorem damnat Crispum; Et Catonis verborum furem arcellere non dubitat Poëta, nescio quis: cum tamen Martialis *Historiae* principem pleno ore, fremant omnes licet, appellarit;

CRISPUS *Romana primus in historia.*

Sed fugit Pollionem ratio: quod & Livium, alterum Romanae historiae ocellum, Patavinitatem sapere dixerit: hoc amplius, & se M. Tullio, Eloquentiae Latinae principi, antepondere non erubuerit. Sed valere Criticum illum sinistrum, resque sibi suas habere, & ut melius Graeci, οἰμώζεν, jubeamus: aequiores, qui secundum Sallustium sententiam dabunt, audiamus. Illud vero quaeri etiam video non injuria: Quid nam esse causae dicendum, cur tam multa Crispum ex Demosthene transtulisse, luce meridiana clarius appareat? Nimirum, quia Graeciae Oratorum principem, qui inter decem claros, familiam ducit, Thucydidem octies sua manu exscribere non piguit; teste Luciano, & Procopio. Cur amabo? ut genium dicendi imbiberet, altius haereret memoriae, exprimeretque, ut facit, felicius. Manus enim, ut Democritum dicere solitum accepimus, Sapientiae est instrumentum. Quae cum ita sint, profligata jam illa quaestio est, cur in Thucydidis imitatore Sallustio, toties Demosthenis sententiae, coloresque appareant: qui & ipse, quantus est, Thucydidae magnam partem sua refert accepta, vel Dionysii Halicarnassaei singulari iudicio; & libello, exemplis amplificato. Verum cum temporum, ut fit, injuria nonnulla Thucydidis historica amiserimus, quae & SALLUSTIO communis cum illo conditio forsque

exi-

DEDICATIONES

existit, deperditis quinque Historiarum libris; eo fit ut ex Demosthene petantur reliqua, quae Thucydidis interciderunt. Sed rem uno de multis exemplis, dicis gratia, illustrabo. Libro I. Historiarum SALLUSTII, hoc est, in naufragii tabulis Neptuno maris potenti nunc suspensis, elegans est, vitaeque utilis sententia in ore M. Aimilii Lepidi Cos. ad Quirites: RES, inquit, SECUNDAE MIRE SUNT VITIIS OB-
TENTUI. Hanc Seneca pater Thucydidae tribuit; locum tamen Demosthenis laudat, qui Olynthiaca secunda hodie legitur: (ut quidem de optimo & antiquissimo codice, calamo exarato, olim docui, nisi Notae in Gallico tumultu, vel pressae, vel in plagiariorum malam manum incidissent:) αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρίψαι ἔσυσκιάσαι τὰ τοιαῦτα ὀνειδῆ. In hac, inquit Seneca Controversia XXV. Sententia Graeca, tam brevi, habes quae salvo sensu detrabas: deme vel συγκρίψαι, vel συσκιάσαι, constabit sensus, etiamsi non aequae comptus, aequae tamen integer. At in SALLUSTII sententia nihil demi sine detrimento sensus potest. Sic Criticus ille. Verum Fabii & Paterculi auctoritate facile adductus sum ad credendum, a Thucydide primum id pronunciatum; cuius maxime aemulus fuit, cum Demosthene, SALLUSTIUS. Locum itaque dum studiose investigo, tandem aliquando in Clemente Alexandrino libro VI. Stromat. repperi. Quare propius factum est nihil, quam, ut cum Archimede Geometra, apud Vitruvium lib. IX. Architecturae, exclamarem, εὐρηκα, εὐρηκα. Thucydidae verba adscribam, ut ex comparatione precium operae sit: εἰώθασιν ὅτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, φησὶν, οἷς ἂν μάλιστα ἔστι δι' ἐλαχίστην ἀπροσδόκητον ἀπραγία ἔλθῃ, εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. Quem & Philistus historicus sic est imitatus: τὰ ὅτι πολλὰ καὶ λόγον τοῖς ἀνθρώποις εὐτυχοῦντα, ἀσφαλέστερα ὥρα δόξαν ἢ κακοπραγίαν. εἰώθασιν γὰρ μάλιστα οἱ ὥρα δόξαν ἀπροσδοκήτως εἰς πρᾶσοντες, εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. Solon quoque, Atheniensium legislator, idem & poëta; & ab illo mutuatus, (ut pleraque in Gnomas suas ex illo transtulit) Theognis Megarensis, eandem sententiam per παρωδίαν extulit:

Τίλη τοι κίρῳ ὕβριν, ὅτ' ἂν πολλῷ ὀλβῷ ἔπηται
Nascitur ex magnis opibus petulantia major.

Sed cum Graecis Latinus quoque historicus symbolam conferat. Trebellius enim Pollio: Claudii, inquit, Imp. plerique milites, secundis rebus elati, quae sapientum quoque animos fatigant. Accipe igitur, doctiss. Stephane, libenti animo Ciacconii tui SALLUSTIUM, ex tua biblio-

ET PRAEFATIONES.

bibliotheca profectum, & mea opera in vulgus commendatum, tamquam Thucydidis imitatione felicem: quae virtus in conciso dicendi genere aliis non perinde cessit: & historiae Latinae principem, cum quo componere unum, & item alterum liceat, Caesarem, & Livium, praeterea neminem. His si quem subicere libeat, quod de Marone poetarum prope Deo Alcinous ait:

Longe erit a primo quisque secundus erit.

Sed haec, fatebor enim, nimis multa apud te, cui domi his meliora nascuntur. Commentaris enim quotidie, edisque in lucem, quod publice sit profuturum Ecclesiae Dei laboranti, ut litteras tamen non negligas, quibus praediti, humani & esse, & appellari solent. Sed facere non debeo, quin postremum hoc Manibus Ciacconii, optime de litteris meriti, officium tamquam iusta, persolvam. Epitaphium itaque illius, te hortante maxime, pro coronide subjiciam, quod nuper Roma ad me missum est: ut tanti viri memoria ante oculos versetur, posteritatisque innotescat: ne idem tumulus, qui corpus contexit, idem etiam nomen obruisse videatur. Erat enim in illo, dum vixit, ut summum bene-merendi studium, quo aequalium concessit nemini: sic & modestia singularis, tantaque honorum contemptio, ut ne laudari quidem se sustineret; aut praedicari ab iis, qui illius essent opera usi, aequo animo auribusque acciperet: Sed *dignum laude virum Musa vetat mori*, inquit Lyricus Venusinus. Vivet itaque Ciacconius in animis posterorum, si, ut spero & opto, M. Varronis Agricultura, & C. Plinii majoris vastum Naturae opus, ab eo illustratum, aliquando lucem accipiet: Certe memoriam illius excipient omnes anni consequentes: in quo omine desino. Vale.

DEDICATIONES

Romae, ad Divum Jacobum.

PETRO CIACCONIO TOLETANO

VIRO VARIA ERUDITIONE. ACRI JUDICIO

MORUMQUE PROBITATE ILLUSTR.

QUI SACROSANCTIS BIBLIIS CANONIB. Q.

AC SS. PATRUM SCRIPTIS EMENDANDIS

INTER ALIOS A GREGOR. XIII. P. M. ALLECTUS

IN EO MUNERE STRENUÉ OBEUNDO DECESSIT

ÆDES HAEC EX TEST. HERES P.

VIXIT ANN. LVI. OBIT VII. KAL. NOVEMB.

CL. D. LXXXI.

Latinus Latinus Viterbienfis.

Quid monumenta loco, licet arte & mole superbo,

Conclusa PETRO construis CIACCONIO,

Auriferi generosa Tagi gens accola? nonne

Speſtata virtus hominis, & vis ingeni?

Famaque jam latum celebris diffusa per orbem,

Casura nullis ſaeculorum ſaeculis:

Clarior ad ſeros ſed perventura nepotes,

Satis modesto gloriae peperit viro?

Ambiat iſta tumens, & quaerat inania vulgus,

Cujus ſuperſtes fama nulla eſt funeri.

At tibi, PETRE, novos per ſaecula ſemper honores,

Certatim ubique doctiores adſtruent.

ET PRAEFATIONES.

FR. RAPHELENGIUS
LECTORI.

Adnotata ab eruditissimo viro P. Ciacconio ad C. Sallustium, vulgamus, benivole Lector. suasit hoc fama viri meruit doctrina, qua & istam meruit. Adnotata voco: nam ut serioris haec illi curae fuerint, non crediderim; aliud agentis potius (prima illi semper, uti accepimus, Plinii majoris emendatio erat) ludicra, & per occasionem adscripta, suae memoriae. At si his studium impensius intendere lubido fuisset, multo haec pulcerrima haberemus. Quod ipso dignum sit, loquor. nam vel istis similia dare non possit quilibet. Edimus autem qualia nacti. nisi quod quaedam omisimus, quibus loca nonnulla emendabat, aut e conjectura, aut e libro, ad eum modo quo excusa. nec enim editionem L. Carrionis viderat: tantum Lugdunensem forma minori. quaedam tamen reliquimus etiam: qua ut minimum viri industriae derogaretur, qua firmandae noviter receptae lectioni. Multus est in collatione Taciti cum Sallustio: sed usus tantum veteri editione, ante distributum in Annales & Historias opus, atque hoc mutavimus, bono legentium. Contextum servavimus, quem focer Plantinus ex emendatione Carrionis excudit ANNO CLIO. IO. LXXIX. Sed quum seriem paginarum istius editionis sequi non potuerimus; quod per bella non omnia ex voluntate suppeditant; numeros nihilo minus in marginibus adnotari curavimus, uti & huic editioni respondere possint Scholia Doussae, Popmae, Rivii, Carrionis, atque aliorum, quae seorsim habentur. Eadem in Rerum Indice numeros antiquos reliquimus. nam aliter est in in novo, quem jam adfinximus Locutionum Sallustianarum. Necessitudo nos subigit facere, benivole Lector, quo alios pellicit profunda avaritia. Subsessores istos librorum ab aliis magnis sumptibus editorum typographos intellego, inclutae nostrae artis dehonestamenta. qui numeros istiusmodi ad oras adponere, magno lectorem incommodo, quam tantillos sumptus Indici ipsi recognoscendo facere malunt. Homines cetera stolidi; quibus una lucri cura, boni honestique incuria, dubium ignaviores, an avariores. Sed vivimus, & vivit Deus: qui te servet.

DEDICATIONES
A L D U S
PIUS MANUTIUS BARTHOLOMAEO
L I V I A N O ,

VENETARUM COPIARUM GUBERNATORI,
ROMANAEQUE MILITIAE
INSTAURATORI,

S. P. D.

Crispi Sallusti de Conjuratone Catilinae, & de Bello Jugurthino, duo exemplaria e Lutetia Parisiorum Joannes Lascaris, qui superioribus annis egit apud Venetos Legatum Regium, & Jocundus Veronensis, viri bonarum literarum studiosissimi, in Italiam attulerant, mihique, quae utriusque est liberalitas, excudenda dederunt, quae quam sint correctae & emendatae, statim in principio de Conjuratone Catilinae licet cognoscere. Nam quum fere in aliis legitur: Nam imperium facile his artibus retinetur, quibus in initio partum est. Verum ubi pro labore desidia, pro continentia & aequitate libido, atque superbia invadere, fortuna simul commutatur cum moribus. Ita imperium semper ab optimo quoque ad minus bonum transfertur. in his sic habetur: Ita imperium semper ad optimum quemque a minus bono transfertur: quae vera est lectio. Est enim sensus: Imperium in initio virtute ab optimis partum, eadem virtute facile retinetur. Pravis autem rectoribus factis, immutatur fortuna cum moribus, & imperium rursus ad optimum redit. Hos libros, Liviane, Tibi dicavimus; tum quia Te Ducibus iis, quorum his libris gesta traduntur, fortitudine & rei militaris scientia jam aequasti, tum etiam, quod paucis admodum datur, & legis facta, & facis legenda. Deinde, quia saepe me hortatus es, ut enchiridii forma, libros, quibus Clarorum Virorum gesta continentur, excudendos curarem, quo belli eos tecum commodius habere posses. Accipe igitur nunc, quae Sallustii ad nostram aetatem Historiae pervenire: sintque apud Te longa monumenta mutuae benevolentiae nostrae. Venetiis mense Aprili M. D. IX.

AD

ET PRAEFATIONES.

A D
ANTONIUM TRIULTIUM,
CARDINALEM, PAULI MANUTII IN
HISTORIAM SALLUSTII
* PRAEFATIO.

um omnes me litterae, omnisque libero homine digna cognitio vehementer delectat, Antoni Triulti, Cardinalis amplis, tum vero pascor incredibili voluptate, & afficior maiorem quendam in modum sensibus intimis, dum Historiam tracto. Quid enim potest esse jucundius? rerum interitus oblivio est, at eae reviviscunt Historia, cum in nostram memoriam revocantur: quaeque multorum annorum spatium, multis abhinc saeculis gesta sunt, ea nos, exiguo volumine comprehensa, & tanquam in conspectu nostro posita, cognoscimus. Si sermonibus delectamur: resonat in scriptis hominum vox eloquentissimorum, nihil temere, nihil incompote narrantium, omnia graviter, suo quidque ordine, & loco; si consuetudine clarorum virorum? versamur, vetera legentes, cum regibus, cum principibus viris, magnis in bello ducibus, sapientissimis rerumpublicarum rectoribus, ora ipsa mehercule, lineamenta & formam non tam corporis, quam animi, eorum, quos numquam vidimus, videmur tamen quasi praesentes intueri; quod si recte instruendae vitae rationem ac doctrinam sequimur: usu maxime rerum quaeritur prudentia, usus est, vel cum experimur ipsi, vel cum, experientibus aliis, quid evenerit, observamus, nobis ipsis, experiri multa si velimus, facile non licet, labore opus est, ac tempore & fortuna tentanda; nec tentatur interdum sine periculo, commodius ergo, ac tutius, eventis aliorum examinandis, prudentia comparatur, id autem, profecto vides, Antoni doctissime, ac sapientissime, proprium esse Historiae bonum: in qua patent fortunae vicissitudines, regnorum mutationes, hominum sive vitia, sive virtutes: ex quibus, quae vitanda nobis sint, quae expectanda, nullo nostro periculo, nullo labore, sedentes in otio docemur, atque hoc in genere Polybius inter Graecos, de nostris maxime is, cujus
nunc

DEDICATIONES

nunc libros tibi inscriptos emitto, Sallustius excellit, eventa enim ita narrat, ut causas simul aperiat, ex quo oritur illa omnium pulcherrima scientia, ut malorum, & calamitatum origine perspecta, nihil agamus, nisi quod ratio perscribit, omniaque nostra consilia, omnes actiones veterum exemplorum regula metiamur. Quae cum sit omnium, qui annales antiquorum evolvunt, communis utilitas: alia quaedam tua condicio est, habes enim historiam in familia tua: neque tibi ipsi, si quid invenire vis egregium, & imitatione dignum, confugere ad libros necesse est, neque longius evagari, & quasi peregrinari animo, ac mente, more multorum, domo petas licet omnium virtutum exempla, persequere majores tuos cogitando, quae fuerit eorum in pace justitia, in bello virtus, in omni fortuna moderatio, si attendes, nihil ad gloriam domesticam requires, justus Aristides, prudens Themistocles, fortis Epaminondas: de Romanis multi, multis eximiisque virtutibus insignes, horum alii facta dum legunt, bonas artes ex eorum vita discunt, & ad easdem res, eademque studia laudis cupiditate rapiuntur, at tu refer animum ad tuos majores, eminere videbis, instructum egregiis artibus, Joannem illum Jacobum Triultium, magni animi, summi consilii virum, scientia rei militaris aetate sua facile principem; praeterea, justum, liberalem, abstinentem, plane, praeter decus & gloriam, nihil in vita cogitantem, nam de laudibus Hieronymi, parentis tui, quia tecum quasi loquor, ne servire tuis auribus videar, nolo multus esse: tantum dicam; quam diu vixerit, Gallicam rem in bello floruisse; postea quam, hostium multitudine oppressus, fortiter pugnans in acie perierit, concidisse; tantum in uno viro momenti fuit, ac roboris. Age, sint haec, ut ita dicam, in campestri quadam luce posita: quid? in urbe Roma, id est in omnium gentium celeberrimo theatro, non spectata, probataque vehementer est trium tuae gentis Cardinalium doctrina, religio, sapientia? ut Triultiorum nomine, multorum vocibus in multas partes dissipato, non ipsa tantum Roma, sed omnis Italia, omnis, ubi colitur humanitas, Europa personaret. Omitto alios: sunt enim multi: nec tu quemquam ignoras, non enim sunt ex imaginibus, aut ex illa colorum inani specie majores tui cognoscendi: quaerenda tibi facies tuorum non est: clari sunt ex recte factis: virtute distinguuntur: cum alius in alia, in omnibus simul omnes enituerint. Quae tu quoniam a primis annis ad hanc aetatem non modo cogitasti, verum etiam vita ac moribus expressisti; propterea te, Episcopatu Tolonensi jam antea insignitum, legationibus honestatum, primum Perusina, & Avenionensi, in quibus miram justitiae laudem tulisti,

ET PRAEFATIONES.

fti, deinde ad regem Galliae, & ad Venetam Rempublicam, ubi prudentiam, ubi gravitatem incredibilem praestitisti, proximis diebus Cardinalem creavit Paulus IV. Pontifex omnium optimus, omniumque maximus, judicio praeditus acerrimo in aestimandis hominum ingeniis, ac moribus, itaque animatus, ut, quae cujusque meritis praemia debentur, ea libentissime, ac liberalissime persolvat, in quo nemo est, qui tuam animi singularem aequitatem, ac moderationem vehementer non admiretur, ac laudet; qui summae nuncium dignitatis, cum est ad te, multis praesentibus, allatus, ita acceperis, ut nemo, te commotum, nemo, ne leviter quidem affectum, ex vultu, aut oratione, aut ullo corporis gestu potuerit intelligere; ita patuit, quod ab insipientibus ambigi, ac disputari quandoque solet, bonis viris virtutem magis ipsam diligere, quam virtutis insignia; honorem esse praemium recte agendi, finem non esse; magnos illos, ac praestantes esse homines, qui laudabiliter ita vivant, quasi laudem percupiant, ita laudem, aut dignitatem excipiant, quasi nihil minus antea cogitaverint; quod in te & animadversum est maxime, & observatur quotidie magis; colere enim te quidem studiosius, quam antea, omnes videntur: ipse autem, qui antea fueras, idem omnibus es, nemo excluditur sermone tuo, nemo congressu: tui omnibus copiam facis: eandem omnibus humanitatem ostendis. Sequitur insolentia fortunam, comes est rerum secundarum arrogantia, tu mansuetudinem amas: tu continentiam, tu benignitatem perpetuo retinens, jure ergo hoc etiam nomine Cardinalis es: jure habes hanc, quo tui te pro Petri Ecclesia suscepti labores extulerunt, maximi sacerdotii dignitatem, & nunc tu quidem comitatu stipatus honestissimo familiarium tuorum, multo tamen insignior atque ornatior cohorte tuarum virtutum, quae tibi comites ubique sunt, Romam redibis expectatus, expetitusque, columnen futurus Christianae Reipublicae, splendor sacri collegii, ornamentum familiae tuae. I, decus Italiae, amor ac deliciae bonorum omnium, diis bene juvantibus, ad eam urbem, quae sola peregrinam virtutem excipit, sola ornat honoribus, sola dominam facit rerum omnium humanarum, nos autem, quibus tuam justitiam, tuam benignitatem ostenderas, laetitia tua dignitate, maestitia discessu, te prosequimur abeuntem optimis omnibus; favemus animis, precamur linguis; vota prorsus eadem, quae pro parentibus ac liberis nostris pro tua salute suscipimus. Atque ego, in hac omnium eximia laetitia pariter & molestia, praecipuo quodam dolore divellor; quia fato nescio quo meo contigerit, ut quam diu Venetiis fuisti, ego semper afflictus importuno morbo jacuerim: quo etiam nunc lan-

DEDICATIONES

languero: & ad morbum accedit aegritudo: quoniam quidem, aliis ad te
 adeuntibus, deque ista dignitate gratulantibus, ipse excludor unus, nec pos-
 sum meae summae erga te observantiae praesenti officio satisfacere; hac ta-
 men spe sustentor, quod humanitas ac sapientia tua facile fortunam a crimi-
 ne sejunget, consilio aliquid peccatur: accuses: jure feceris, culpam autem
 in iis rebus, quae non a voluntate nostra pendent, sapiens nemo unquam
 dixit esse, quare nec tu mihi, quia non valeo, vitio dandum putabis:
 & hoc ipsum, quia, me non valere, non tam corporis, quam officii
 causa doleo, laudi etiam fortasse tribues, equidem habeo non volunta-
 tis modo testem, verum etiam studii ac benevolentiae auctorem in te
 meae, hominem honoratum, & cum omni virtute excellentem, tum
 vero omnium, quos ego in vita viderim, humanissimum, Petrum Car-
 neseccium Protonotarium, qui te amat egregie, facitque plurimi, tuas-
 que laudes utraque manu ad astra saepe tollit; verum ego non id solum
 specto, mea ut uni tibi pateat observantia, illustrabo eam, si potero,
 meis aliquando scriptis, & patefaciam omnibus gentibus; interim, ut
 haec tibi nostra ex aliquo signo voluntas illucescat, praeclaram edo tuo
 cum nomine Sallustii Historiam: cui tu si locum dabis inter eos libros,
 qui ab oculis tuis abesse non solent; vigebit apud te nostri memoria:
 quoties eam videbis, toties animo tibi occurram; adero tibi saepe absens;
 tacitus saepe tecum loquar; meque esse de tuis familiaribus unum, de iis
 maxime, qui operam tibi assiduam praebent, qui tuo potissimum honori
 serviunt, existimabis, quod ut ita sit, vehementer opto: &, si assequor,
 feram in caelum istam humanitatem, colam animo, tuebor officiis, &
 imitabor, quantum potero: studio certe, si minus re licebit, tibi ut sa-
 tisfaciam, elaborabo.

ET PRAEFATIONES.

CHRISTOPHORUS PLANTINUS

LECTORI

S.

Nunc demum tibi Sallustius, humanissime lector, e genuinis sermonis Romani fontibus restituitur. Siquidem ab Aldo Manutio viro doctissimo ante nos observata & annotata non negleximus: orthographiam ex veterum monumentis haustam imitati sumus: varietates lectionum (quam multas variasque in alia editione me non legisse affirmo) pro tua utilitate collegimus: ac ne quid tanto auctori deesse videretur, succinctis doctorum virorum annotationibus ornavimus. Qua in re tantum significandum putavi, ut potius amorem tibi meum ad tua studia quam maxime promovenda ostenderem, quam ostentarem prudentiam. Bene vale: ac nostris laboribus utitor, fruitorque; nosque mutuo, ut soles, diligito. M. D. LXIV. pridie Id. Jun.

DEDICATIONES

M. ANTONII MURETI
AD SALLUSTIUM,

DE HISTORIA
PROLEGOMENA.

ibrum de conjuratione Catilinae explicare ingressus, quin-
que mihi capita initio tractanda suscepi.

I. Unum, quid Historia:

II. Alterum, quae Historiae leges:

III. De suavitate & fructu Historiarum.

IV. Quae praecipue observanda in Historiis legendis:

& quomodo in eo a plerisque peccetur.

Postremo de SALLUSTIO pauca dicam, nisi temporis angustiis exclu-
sus, vela colligere cogar.

Primum itaque dicam de Historiae legibus: tum de ipsius pulchritudi-
ne, suavitate, & fructu: deinde quae potissimum observare debeant,
qui historias legunt. Addam de Sallustio quaedam: quibus expositis,
librum de Conjuratione Catilinae explicare ingrediar.

Historiae leges Cicero lib. II. de Oratore sub persona Antonii hisce verbis
complexus est: *Nam quis nescit primam esse Historiae legem, ne quid falsi di-
cere audeat, deinde ne quid veri non audeat, ne qua suspicio gratiae sit in-
scribendo, ne qua simultatis. Haec scilicet fundamenta nota sunt omnibus. Ipsa
autem exaedicatio posita est in rebus, & verbis. Rerum ratio ordinem tem-
porum requirit, regionum descriptionem: vult etiam, quoniam in rebus ma-
gnis, memoriaque dignis consilia primum, deinde acta, postea eventus spe-*

tan-

ET PRAEFATIONES.

stantur, & de consiliis significari quod scriptor probet, & in rebus gestis declarari, non solum quod actum aut dictum sit, sed etiam quomodo; & cum de eventu dicitur, ut causae explicentur omnes, vel casus, vel sapientiae, vel temeritatis: hominumque ipsorum non solum res gestae, sed etiam qui fama, ac nomine excellent de cujusque vita atque natura. Verborum autem ratio, & genus orationis fustum, atque tractum, & cum lenitate quadam aequabile profluens sine hac judiciali asperitate, & sine sententiarum forensium aculeis persequendum est. Haec Cicero. Prima igitur lex, ne mentiatur, ea bimembris est. Secunda, ut fervetur ordo temporum. Tertia, ut adhibeantur, cum opus est, regionum descriptiones. Quarta, ut consilia, acta, eventa. Quinta, ut de consiliis, &c. Sexta, ut non tantum res gestae, sed etiam, &c. Septima, de genere dicendi. Nunc de singulis breviter explicabo.

De Prima. Plato lib. II. de Republica duo genera narrationum facit, *Historiam*, & *Poësim sive Fabulam*. Cic. I. de Legibus, in Poëmate ad voluptatem pleraque referri, ait, in Historia ad veritatem omnia, & alibi: *Veritatem, Historiae animum esse*. Polybius quoque: *Si quis, inquit, veritatem ex Historia tollat, pulcherrimi eum corporis oculos effodere atque eruere, nervos succidere, ossa confringere, ipsam animam eripere, & solem quodam modo de mundo tollere*.

Hac in parte plerique Graecorum paulo liberiores fuere. Neque sine causa dictum est a Juven. & *quidquid Graecia mendax Audet in historia*. Cic. quidem ait apud Herodotum lib. I. & apud Theopompum esse innumerabiles fabulas, sed & Ctesiae, & aliorum varietas eodem modo culpatur. Plutarchus quidem de Herodoto ita scribit: τὰ ψεύσματα καὶ τὰ πλάσματα αὐτοῦ βεβηλωμένοις διεξιέναι πολλῶν ἀν βιβλίων δεήσειεν. Thucydides quoque eum, etsi non nominet, acerbe tamen perstringit, ut λογογράφον, qui sectetur magis τὸ περὶ παραγωγότερον τῇ ἀκροάσει, ἢ τὸ ἀληθέστερον. & scripta sua nonnullis ἀτερπέστερα visum iri δια τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν, sed sibi satis esse, si a gravibus, & cordatis viris utilia judicentur, se enim instituere κτῆμα εἰς αἰεὶ μάλλον, ἢ ἀγώνισμα εἰς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν. At de ipso Thucyd. Josephus lib. I. adversus Apionem: πολλὰ δὲ καὶ Θουκυδίδης ὡς ψευδόμενα ὑπὸ τινῶν κατηγορεῖται· καὶ τοὶ δοκῶν ἀκριβεστάτην τὴν καθ' αὐτὸν ἱστορίαν συγγράφειν. Seneca lib. VII. Natur. Quaest. cum quiddam de cometa ex Ephoro retulisset, idque refutare institueret, ita scribit: *Nec magna molitione detrahenda est auctoritas Ephoro. Historicus est. Quidam incredibilium relatu commendationem parant, & lectorem, aliud acturum, si per quotidiana duceretur, miraculo excitant. Quidam creduli, quidam negligentes*

DEDICATIONES

tes sunt, quibusdam mendacium obrepit, quibusdam placet. Illi non evitant, hi appetunt, & hoc in commune de tota natione, quae approbare opus suum, & fieri popolare non putat posse, nisi illud mendacio asperserit. Ephorus vero non relligiosissimae fidei, saepe decipitur, saepe decipit. Haec Seneca non tantum adversus Ephorum, sed adversus omnes Historicos Graecos, ac quodammodo in omne Historicorum genus. Sed ut idem urbanissime in Ἀποκολοκυνθώσῃ scribit: *Haec ita vera si quis quaesierit unde sciam: primum si noluerō, non respondebo. si libuerit respondere, dicam quod mihi in buccam venerit: quis unquam ab historico jurato res exegit?* Sunt qui Herodotum defendant, quod utatur verbis φασι, λέγουσι & similibus, & fidem penes auctores esse velit; sed hoc quoque defensionis genus eleganter illudit idem ille non gravis tantum, & severus, sed etiam, quoties collibuit, falsus, & aculeatus scriptor Seneca lib. IV. Natur. Quaest. his verbis: *Quod Historici faciunt, & ipse faciam. Illi cum multa mentiti sunt ad arbitrium suum, unam aliquam rem nolunt spondere: sed adjiciunt, penes auctores fides erit.*

Latini majore quadam fide ac religione usi putantur, ut Sallustius, Livius, Tacitus. Flavius tamen Vopiscus non dubitanter affirmat, neminem scriptorem, quantum ad Historiam pertinet, non aliquid esse mentitum; ac gloriatur, se multa prodidisse, in quibus Livius, Sallustius, Cornelius Tacitus, Trogus manifestis testibus convincerentur. Tertullianus quoque Cornelium Tacitum *mendaciorum loquacissimum* vocat. Causam, quae etiam communis est Tacito cum Plutarcho in Sympotiacis, nos in oratione in Tacitum habita exposuimus.

Sed tamen summo studio vitandum est mendacium Historiam scribenti: Ut enim medici ajunt arteriam asperam nihil deglutire posse, sed omnia rejicere quae in ipsam inciderunt, ita Historia omne mendacium a se respuit ac repellit. Quare praeclare Lucianus ait: bonum Historiae scriptorem nihil a quoquam metuere, nihil sperare debere, sed plane liberum esse non tantum ab omni spe metuque, sed etiam a gratia atque odio, alioqui enim faciet quod improbi judices solent, qui se gratia, aut muneribus corrumpi sinunt: & tum spe praemii falsa confinget, tum vera metu periculi subdicebit. Difficile tamen id esse autor est Plutarchus in Pericle: οὕτως εἶοικε πάντα χαλεπὸν εἶναι καὶ δυσθῆρατον ἱστορία, τ' ἀληθές, ὅταν οἱ μὲν ὕστερον γεγονότες τὸν χρόνον ἔχωσιν ἐπὶ προσθεῖν ὅν τι τῇ γνώσῃ τ' πραγμάτων, ἢ δὲ τ' πράξεων καὶ τ' βίων ἡλικιώταις ἱστορία τὰ μὲν φθόποις καὶ δυσμενείαις, τὰ δὲ χαριζομένη καὶ κολακεύουσα, λυμαίνεται καὶ διαστρέφει τὴν ἀλήθειαν. & Thucydides: Ἐπιπόνως δὲ ἀείσκετο, διότι οἱ παρόντες τοῖς ἔργοις.

ET PRAEFATIONES.

*ἔργοις ἑκάστοις, & ταυτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ἔλεγον. ἀλλ' ὡς ἑκατέρων τις δυνάμεις ἢ μνή-
μης ἔχει.*

Ergo vetera scribentibus sequendi optimi auctores; recentia, diligenter audiendi ii, qui & interfuerunt, & fide dignissimi sunt, & adhibendum iudicium. Non tamen si quid falsi exciderit, tota Historia rejicienda est, non enim cyathus unus aquae marinae totum Tybrim reddere amarum potest.

Saepe autem audiui multos quaerentes de concionibus directis, num quid eae corrumperebunt historiam; quidam eas in totum damnant: Pompejus Trogus, ut est apud Justinum lib. XXXVIII. eas in Livio & Sallustio reprehendebat; sed eas si damnamus, eadem sententia omnes propemodum Historiae scriptores damnandi erunt, Herodotus, Thucydides, Xenophon, Halicarnasseus, Livius, Sallustius, Caesar. Denique haud facile quemquam nobiliorem scriptorem Historiae, qui ab illis perpetuo abstinerit, nominarim. Immo vero illa praecipue in parte se eorum nobilissimus quisque jactat, & ingenium, iudicium, eloquentiam ostendat, & eis sublati non erit cur Historia Ciceroni opus maxime oratorium esse videatur. Immo vero delebitur omnis ex Historia pulchritudo. Mihi praeclare munere suo fungi videtur Historiae scriptor, qui hac in re praestat id quod Thucydides se praestitisse dicit. Cujus haec verba sunt: "ὅσα μὲν λόγῳ εἶπον, ἑκάστοις ἢ μέλλοντες πολεμήσειν, ἢ ἐν αὐτῷ ἤδη ὄντες, χαλεπὸν τὴν ἀκρίβειαν αὐτῶν τῷ λεχθέντων διαμνημονεύσαι ἦν, ἐμοὶ τε ὧν αὐτοῖς ἤκιστα, καὶ τοῖς ἄλλοθεν ποθεν ἐμοὶ ἀπαγγέλλουσιν. ὡς δ' ἂν εἰδοὺς μοι ἑκάστον περὶ τῶν αἰεὶ παρόντων, τὰ δεόντα μάλιστα εἰπεῖν, ἐχομδρῶ ὅτι εἰς γύστα τῇ συμπαύσεως γνώμης τῇ ἀληθείᾳ λεχθέντων οὕτως εἴρηται."

Atque haec dicta sint de veritate, cujus prima cura Historiam scribenti esse debet.

II. Lex est ut servetur ordo temporum, non enim Historicis, & Poëtis idem permittitur.

III. Ut adhibeantur cum opus est, regionum descriptiones, quales multae apud Caesarem, Livium, Polybium, ceteros. Africae apud Sallustium in bello Jugurthino, sine illis coeca quodammodo historia est.

IV. Ut consilia, acta, eventa exponantur.

V. Ut de consiliis interponat scriptor iudicium suum, quod saepissime Thucydides, Xenophon, & Polybius faciunt, & propterea Lucianus ait in Historiarum scriptore requiri non tantum δυνάμιν ἐρμηνευτικὴν, sed etiam σύνεσιν πολιτικὴν. Qui hoc adimit historico, actuario quendam aut scribam esse historicum volunt.

DEDICATIONES

VI. Ut notet historicus in eventis quid casu, quid sapientia, quid temeritate evenierit. Multa enim stulte cogitata casus in melius vertit. Unde dictum est ταυτόματον ἡμῶν καλῶς βελάεται, id est, *fortuna quam nos, saepe melius consulit.* Cic. lib. I. Att. ep. 9. & Victor. lib. XXXV. Variar. cap. 24. & quando brevitati consulendum est, quid hoc valeat, optime intelligetis e tribus libellis Plutarchi, uno περὶ τῶν Ῥωμαίων τύχης. duobus autem περὶ τῶν Ἀλεξάνδρων τύχης ἢ ἀρετῆς.

VII. Ut non tantum res gestae, sed etiam fama, atque natura. Sic Thucydides Periclis, sic Xenophon Clearchi & aliorum, sic Sallustius Catilinae, Catonis, Caesaris.

VIII. Ut genere dicendi utatur tracto & fluenti, id est, ut Aristoteles loquitur εἰρομένῳ non κατεστραμένῳ. Hac de re vix quidquam crediderim certo statui posse, ita sunt inter se dissimiles, ac diversi, qui Historiis scribendis excelluerunt. Quid enim tam dissimile, quam Sallustius, aut Tacitus Livio? aut apud Graecos Herodotus, ac Xenophon Thucydidi, aut Polybio? sed hac de re paucis disputari non potest, & erit aliud tempus de ea copiosius differendi.

Tria supersunt, de quibus me dicturum esse promisi. Unum de laudibus Historiae. Alterum de iis quae praecipue observanda putarem in Historiae lectione versantibus. Tertium de Sallustio ipso, nunc, ut quod promiseram praestem, tria reliqua breviter, ac perspicue tractare conabor.

I. Quanta igitur sit in Historiarum lectione suavitas, vel ex eo cognosci potest, quod nihil suavius est quam citissime, & sine labore discere: ut ait Aristoteles III. Rhetor. Id autem ex omni genere scriptorum maxime praestat Historia. (*Ostendi hoc breviter potest aliorum comparatione scriptorum.*) Atque hoc naturale esse vel e puerulis cognoscitur, qui nulla re magis quam fabellarum auditione capiuntur. Neque vero haec cupiditas, ut pleraeque aliae eorum, quibus pueriles animi commoventur, aetate minuitur, sed aetatis progressu magis magisque confirmari solet: Cumque aliis rebus adolescentia, aliis senectus oblectari soleat: alia viros, alia mulieres studia teneant: cum, quae vulgo placent, eruditis fere displiceant: quae gravibus, & severis probantur, ea hilares, ac remissi fere aversentur, ac fugiant: neminem reperias, nisi plane stupidum & sensus communis expertem; quin se legendis, audiendis, cognoscendis Historiis eximiam quandam voluptatem percipere fateatur. Ita quod summus Poëtarum Latinorum dixit: *trahit sua quemque voluptas*, cum aliis in rebus verissimum sit, in hac nutare quodammodo videtur: cum & sexus,

&

ET PRAEFATIONES.

& aetas, & ingeniorum varietas omnis in Historiae suavitate, ac jucunditate consentiat. Vidit hoc Homerus, qui cum Sirenas quasdam fecisset in freto Siculo, quae ad se vel invitos traherent omnes eos, qui praeter-navigarent: non tam blando vocis sono, & modulatis numerosisque cantuunculis id fieri solitum ostendit, quam quod illae omnem se historiam tenere, eamque iis, qui cursum ad se convertissent, tradituras esse profiterentur. Versus certe quibus Ulixem ad se allicere conantur, hoc indicant: quos ita Cicero expressit (lib. V. de Finibus.)

*O decus Argolicum, quin puppim flectis, Ulixes,
Auribus ut nostros possis agnoscere cantus?
Nam nemo haec unquam est transvectus caerula cursu,
Quin prius adstiterit vocum dulcedine captus.*

Quod igitur philtum habere poterant, in quo inesset tanta vis ac potestas ad homines inescandos, nemo ut effugeret? Nam si nihil aliud fuisset, nisi mollis, & sonora vox: certe multos graves viros reperiemus, qui omnem ejus generis voluptatem facile contemnant, ac respuant. Aliud quippiam fuisse oportet, quo omnes sine ullo discrimine caperentur. Quid igitur est?

*Nos grave certamen belli clademque tenemus
Graecia quam Troiae divino numine fixit.
Omniaque elatis rerum vestigia terris.*

Videtis ut sapientissimus Poëta nullam esse ad homines retinendos majorem aut efficaciorum Historia illecebram senserit? Quanta cum voluptate audire solemus eos qui multas regiones lustrarunt, multorum populorum mores & instituta cognoverunt, multis magnisque negotiis interfuerunt, de rebus a se visis, auditis, cognitis, verba facientes? Ut interdum nos ab eorum ore pendentes cibi potionisque capiat oblivio. Quomodo apud Homerum Ulixes, apud Virgil. Aeneas in Didonis convivio audiuntur? At ejusmodi voluptates omnis Historiae pars cupiosissime abundantissimeque suppeditat. Cumque reliqui scriptores, nisi aliquo orationis lenocinio oblandiantur, aut ne attingi quidem, aut cito de manibus deponi soleant, certe quidem satietatem, & languorem ac lassitudinem asserant:

Hi

DEDICATIONES.

Historia praecipue illa quidem, si ornate ac luculenter scripta sit: sed tamen, ut verissime ait Plinius Junior, *quoquo modo scripta delectat*. Tenentur manibus studiosorum hominum, & leguntur avidissime ex Graecis quidem non illi modo principes Herodotus, Thucydides, Xenophon, quos praeter rerum gravitatem, summa sapientia, & summa eloquentia commendat: aut illi primis proximi, Dionysius Halicarnasseus, Diodorus Siculus, Plutarchus, Arrianus, (quem alterum Xenophontem esse dixerunt) Josephus, qui Graecae orationis cultu & elegantia, homo Judaeus, Graecorum praestantissimos provocat: sed & alii multo deterioris notae, Appianus, Dio Coccejus, & horum suppare: etiamque alii, qui nihil ornatus ad rerum explicationem adhibuerunt, Joannes Zonaras, Nicephorus Callistus, Nicephorus Gregoras, Laonicus Chalcondylas, Georgius Cedrenus, alique his ipsis, quos modo nominavi, minus etiam eruditi, & minus ornati. Ex Latinis autem florent quidem maxime Sallustius, Livius, Caesar, & is, quem ego Latinum Thucydidem vocare soleo, Tacitus: legimus tamen & Suetonium, & Curtium, & Justinum, & ferreum scriptorem Ammianum Marcellinum, & inquinatos plane, ac sordidos narratores Capitolinum, Lampridium, Vopiscum, Trebellium Pollionem: & alios, quos, si quid aliud, quam Historiam scripsissent, nemo prorsus attingeret. Nunc tantum potest Historiae suavitas, ut eorum quoque ineptias devoremus ac concoquamus. Ut enim aliorum quorundam vitiorum semina in omnibus hominibus innata & ingenerata sunt, ita & curiositatis. Neque fere quenquam videas, qui non ita cupidus sit cognoscendi aliena consilia, ac negotia, ut non interdum etiam suorum obliviscatur. Vitiosa res, fateor, & molesta, & odiosa, sed tamen quando evelli radicitus ex animo vix potest: ineamus aliquam rationem, qua, & huic cupiditati indulgeamus, & id sine cujusquam querela, aut reprehensione faciamus. Inquiramus anxie ac sollicitè in omnia, & dicta, & facta veterum: demus operam ut omnia eorum consilia penitus pernoscamus: ita & explebimus, atque exsatiabimus illud πολυπράγμων οὐκ ἐξυπείνον, & id non modo sine injuria, verum etiam maxima nostra cum voluptate, & aliorum laude ac commendatione faciemus.

De voluptate, quae ex Historia capitur, satis multa dicta sunt, nunc de utilitate dicendum est. In quo illud primum considerandum est: eos qui Historiae cognitione destituti sunt, puerorum similes videri. Praeclare enim Cicero: *Nescire quid gestum sit, antequam tu nascereris, hoc est, semper puerum esse*. Narrat Plato in Timaeo Solonem, cum multa audivisset de sacerdotum Aegyptiorum sapientia, ad eos discendi causa pro-

ET PRAEFATIONES.

profectum esse, cum autem de rebus antiquis cum uno eorum colloqui exorsus esset; & animadvertisset senex AEgyptius, ea pro vetustissimis a Solone haberi, quibus alia longe antiquiora ipsi tenerent, ita eum alloquutus dicitur: Ὁ Σόλων Σόλων. Ἕλληες αἰεὶ παῖδες ἐσέ. γέρων δὲ Ἕλληω σὺν ἐσιν. Et paulo post: Νέοι ἐσέ τὰς ψυχὰς πάντες. εὐδαιμόνιαν γὰρ ἐν αὐταῖς ἔχετε δι' ἀρχαίαν ἀκολού, παλαιὰν δόξαν, εὐδὲ μάθημα χρόνῳ πολλῶν εὐδέν. Ut ergo si quis triginta aut quadraginta annos natus, puerili esset aspectu, ac figura corporis, deformis ac ridiculus haberetur: ita nihil turpius, aut ad res gerendas inutilius, quam cum aetate processeris, animo tamen atque ingenio semper esse puerili. Contra vero in senibus commendatur prudentia. Illa vero Historiis legendis aequè bene comparatur, melius etiam quam libris, ac praeceptis philosophorum, nam prudentia exemplis magis, quam praeceptis continetur. Itaque Panaetius Scipionem hortabatur, & ipse Scipio nunquam fere Cyri-Paediam de manibus deponebat.

In deliberationibus nihil utilius est cognitione Historiae, similia enim e similibus eveniunt. Quare si μάντις ἀρεστὸς ὅς τις εἰνάῳ καλῶς. talis erit qui se in Historia diligenter exercuerit. Extant in Historiis praeclara exempla omnium virtutum: quibus animus ad imitandi studium accenditur. Neque ulla pars est Historiae, quae non profit ad vitam. Vides bonis bene succedere: malis male? Disce qualia consilia sunt, tales plerumque esse & eventus. Vides bonis multa aspera, atque incommoda obijci: paupertatem, ignominiam, exilium, cruciatus corporis, &c. Disce ea mala non esse: neque tantum acerbitatis esse in eis excipiendis, quantum gloriae in fortiter perferendis. Vides homines improbos abundare divitiis, gloria, honoribus, potentia, & similibus? Disce ea vera bona non esse. Nihil enim vere bonum est, nisi quod meliores eos, in quibus est, & laudabiliores facit. Sed facile est ad intelligendum, fructuosissimam esse Historiae tractationem; sed quidam eas ita tractant, ut summo studio nihil profutura conquirant. Quaerunt utro oculo luscus fuerit Annibal, utro Philippus, utro Horatius Cocles. Ac ne ludere me putetis, adfirmo vobis, vidisse me longam & accuratam disputationem hominis eruditissimi, Utro oculo male usus esset Vatinius. In quem etiam jocans dixi, De Vatino quidem nescire me, eos certe, qui talia anxie quaerent, male ipsos utroque oculo uti. Recitabo nunc verba Senecae, quibus hos exagitat.

Seneca de Brevitate vitae, ad Paulinum: *De illis nemo dubitabit quin operose nihil agant, qui in litterarum inutilium studiis detinentur, quae iam apud Romanos quoque magna manus est. Graecorum iste morbus fuit, quaerere quem numerum remigum Ulisses habuisset; prior scripta esset*

Ilias,

DEDICATIONES

Ilias, an Odyssea. Praeterea an ejusdem esset auctoris. Ecce Romanos quoque invasit inane studium supervacua discendi. His diebus audiui quemdam sapientem referentem, quae primus quisque ex Romanis ducibus fecisset. Primus navali praelio Duillius vicit, primus Curius Dentatus in triumpho duxit elephantos. Primus Claudius Romanis persuasit navem conscendere, Caudex ob hoc ipsum appellatus. Primus ex familia Valeriorum Corvinus, cum Messanam vicisset, Urbis captae in se translato nomine, Messana appellatus est, paulatimque vulgo permutante litteras, Messala dictus. Primus Sylla in circo leones solutos dedit, cum alioquin alligati darentur: ad conficiendos eos missis a Boccho Rege jaculatoribus. Primus Pompejus in circo duodeviginti elephantorum pugnam edidit commissis more praetii hominibus noxiis. Primus Metellus victis in Sicilia Poenis triumphans ante currum centum viginti duxit elephantos. Sulla ultimus Romanorum protulit pomerium. Haec Seneca irridet, quanto justius irrifurus multos, quorum hoc tempore omnis in ejusmodi nugis occupatur industria? Similia leges in Suetonii Tiberio, cap. 70. & in Juvenalis Satyra VII. extrema, Quintiliano lib. I. & Gellio lib. ultimo.

II. Quenam igitur observanda sunt? Livius: *Ad illa mihi pro se quisque intendat animum: quae vita, qui mores fuerint: per quos viros, quibusque artibus domi, militiaeque & partum, & auctum imperium sit: labente deinde paulatim disciplina, velut desidentes primo mores sequatur animo: deinde, ut, magis magisque lapsi sint: tum ire coeperint praecipites: donec ad haec tempora, quibus, nec vitia nostra, nec remedia pati possumus, perventum est. Locus Suetonii in Augusto cap. 89. Componi aliquid de se, nisi & serio, & a praestantissimis, offendeatur: admonebatque Praetores, ne paterentur nomen suum commissionibus obsolescere: Tale quid & Alexandrum Magnum imperasse Horatius refert, & Appulejus.*

III. De Crispo vero SALLUSTIO quid attinet dicere? Nimirum quod de Carthagine, in Jugurthino bello, idem usurpavit, *Silere melius esse, quam pauca dicere*: Colligam tamen tanquam per Satyram, veterum judicia, atque eclogia: ut quo in precio esse debeat veterum commendatione discat juvenus, &c. Restat, ut ad ejus explanationem veniamus.

ET PRAEFATIONES.

LUDOVICUS CARRIO

CHRISTOPH. PLANTINO

S U O S. D.

Sallustium Crispum multis millibus opera mea meliorem, nunc ad te mitto. Castigationes non mitto: nam & illae, quas ex libris membranaceis & aliis hujuscemodi, ante annos duodeviginti, cum cura digessimus, ad manum non fuere; neque mihi novas scribere totque & tantis auxiliis, clade Lovaniensi, spoliato, quodque in Galliam versus iter pararem, nunc erat volenti; igitur vicem illarum, Criticum meum emendationum Sallustianarum, dis juvantibus, in tempore dabo. Vale. Bonna, non procul a Cornelianae Ubiorum ara Matronalibus. cl. L. LXXIX.

DEDICATIONES

AD
NOBILISSIMUM ET AMPLISSIMUM
SENATUM NORIBERGENSEM
CHRISTOPHORI COLERI
PRAEFATIO.

obilissimi & Amplissimi Viri, Sallustium meum ad vos mitto. Cui enim magis debeo, quam vobis? Vestro auspicio, vestro favore ac beneficio nobilissimum hunc Auctorem, quasi peregrinatum in theatrum hoc Germaniae nostrae reduco Germanus; non introduco, dico. Fecere id ante me clari viri, Huttenus, Glareanus, alii. Sed mehercule saedum adspectu eum nobis stitere:

— lacerum crudeliter ora,
*Ora manusque ambas, populataque tempora raptis
Auribus, & truncas inhonesto vulnere nares.*

Vestro inquam subsidio, Viri Prudentissimi, hunc gravissimum scriptorem denuo ausus sum dare in vulgus. Dum enim eundem in praeclara illa Academia vestra publice interpretor, plurimis eum inter legendum, uti fieri solet, mendis liberavi, locisque prope innumeris obscurum & tene-

ET PRAEFATIONES.

tenebricosum illustravi. Vereor dicere apud vos, Viri Prudentissimi, quantos Politicorum & ad quamcumque etiam Rempublicam necessariorum praeceptorum thesauros in hoc auctore aperuerim, protulerim, explanaverim; ne scilicet meipsum laudem. Sed audeo apud vos dicere, talem esse hunc scriptorem, qui sui vel negligentibus vel contemptoribus suis oculos egregie perstringere possit: certe prudentissimis etiam & perspicacissimis nebulam non unam, quam vix perviderint, objicit. Ac licet neque aetate magna neque doctrina sim, conabor tamen brevi reabsse planum facere, non esse solum inter veteres Tacitum, a quo Galli hodie & Itali πολιτεύεσθαι discant. Est certe magnus & ferius scriptor Cornelius Tacitus, & qui nostris aulicis nasum emungere egregie possit. De quo etiam scio quid Lipsius iudicet, nec repugno. Ego etiam aliquando utrumque diligenter inspexi, & audebam alterum cum altero contendere. Videtur mihi Sallustius omnes docere: Tacitus paucos & doctos. Hic ad Principatum maxime; ille ad omnes Reipublicae formas utilis esse. Ille monere; hic cavere. Ille sapere, ut docearis: hic docere, ut sapias. Quid multa? Dignus Sallustio magistro Tacitus; dignior Tacito discipulo Sallustius. Ita enim ubique imitatur Sallustium ille, ut eum discipulum Sallustianum merito appellem. Quae vero stili elegantia in Sallustio? quae brevitatis, quis nitor, quae eloquentia? Per hunc Atticae Musae Romam etiam lustrarunt. Audiant hoc Ciceroniani nostri & doleant. Si Atticus sermo est optimus, ut est absque dubio; Sallustius eum certe est adsecutus. Quid ni Cicero potius, inquit isti? Dicam causas. Thucydides inter Atticos primus habetur; is grandis, magnificus, nec sine ubertate rotundus. Ei quam simillimus esse studuit Demosthenes, quod hodieque apparet. Cicero licet Demosthenem summopere admiratus sit, tamen ejus Orationis genus numquam adsequi potuit. Mollior multo Cicero, & luxuria quadam verborum lasciviens & exultans. Unde Calvus orator pressus & nervosus, Demostheni quam Cicero similior judicatur a Seneca & Quintiliano, talium rerum aequissimis arbitris. Asiatici quidam fuerunt, qui superfluum quoddam & redundans orationis genus sectati sunt. ob ejus sermonis studium nimium, Ciceronem infectati sunt Brutus & Calvus summi oratores. Contra si orationis filum spectes Sallustius Demostheni & Thucydidi simillimus, quod exemplis evincere possem, si id nunc res pateretur. Sed idem de Sallustio & Cicerone sensisse novi Jul. Scaligerum & Ad. Turnebum, summos viros. Satin clare demonstravi magis Ciceronem Asiaticum, quam Atticum, & Demostheni

DEDICATIONES

Atheni familiorem esse Sallustium quam Ciceronem? Non absurdum putavi apud vos, Viri Amplissimi, aliquid etiam de stilo & oratione disputare, in qua re, quamvis seria, hodie mire ludunt vulgares magistri, & non nemo etiam de plebe. Sed nonne hujus negotii literarii cura fuit olim summis in Republica & sapientissimis viris? Hisce deliciis sese oblectarunt magnae illae animae, Plato, Aristoteles, Cato, Caesar, Cicero. ὁ λόγος ὡς περ πλάτης ἀγαθὸς καλὸν τῇ ψυχῇ περὶ-
θῆσι γῆμα, aiebat olim Socrates. Reliquas Sallustianae historiae virtutes alibi exposui, neque hic committam, ut fiat *Crambe repetita*. Libabo tantum nonnullas alias causas, ob quas praestantissimum hunc auctorem ad vos miserim, Viri Prudentissimi. Eae mihi tres nunc occurrunt, & quidem ab ipso auctore. Dignitas ejus, Materia, Utilitas. Familia nobili fuit, fuit in Republica totius orbis terrarum maxima versatus. Fuit aliquando Praetor; fuit totius Numidiae praefectus. Julio Caesari amicus & Consiliarius fuit. Augustinus, vir in sacra & profana eruditione admirabilis, cum suam Civitatem Dei exstrueret, hoc quasi Architecto usus est. Ejus auctoritate, prudentia, veritate nixus, Ethnicorum structuras cum fundamentis eruit ac disiecit. Vestrae igitur civitati spero non erit dedecori is, quo sanctam illam suam ornavit Augustinus. Principi civitati Germaniae, Principem Historicum Romanum commendo. Qui Reipublicae Aristocraticae initia, progressus, mutationes & finem per causas miro judicio & experientia exsequitur, eum vos Aristocratici antistites, gratum acceptumque hospitem habere debetis. Aut ego valde fallor, aut hic ipse Sallustius vestrae civitati, nihil aliud quam speculum. Praeterea Philosophi magnos nobis fructus ostendant ex Ethicis & Politicis praeceptis, fateor. At quid de illo nos non sperabimus, qui nobis ea per exempla non in aureis & memoriam instillat tantum, sed in mentem penitus intromittit, oculisque spectanda praebet. Talis Sallustius omnino; ad cujus Historiam & censuras quaecumque civitas sese serio compositura est, nae illam ego vel corruptissimam probis moribus brevi futuram existimabo. Deus vestram Rempublicam florentissimam fervet & augeat. Viri Nobilissimi & Amplissimi Valete.

ET PRAEFATIONES.

EPIGRAMMATA

QUAEDAM DE AUCTORE HUIUS
EDITIONIS.

PETRI WESEMBECII,

J. C. CONSILIARII SAXONICI.

*In veterum libris acuisse fideliter aureis
Res est paucorum, non sine laude tamen.
Praesertim si quis majorum facta revolvat,
Et legat exactas gnaviter Historias.
Tu egregie hoc COLERE facis, dum mente sagaci
Persequeris Musas Justitiaeque deam.
Atque haec cum juvenem jam fama decusque sequatur,
Quantus eris aetas quando senilis erit?*

DEDICATIONES
SCIPIONIS GENTILIS

JC. ET ANTECESSORIS.

Ut ne tuus sine me coeli Sallustius auras
Hauriat? atque virum docta per ora volet
Victor, & antiqua per te jam luce refulgens?
Non ita me COLERE Aonides iüerint.
Namque mihi quamvis doctrinae conscius ullae
Non sim, omnisque a me sit procul ambitio:
Omnibus hoc tamen in libris atque omnibus esse
Inscriptum cupio postibus, atque velut
Per pulchros ederam hortorum proserpere muros:
SCIPIO COLERI SUSPICIT INGENIUM.

RESPONSUM COLERI.

Ut ne tuum tam doctum & acutum, bellum Epigramma
Contra-hostimento grato animo haud memorem;
Atque aliqua nostrum in te effundam prorsus amorem?
SCIPIO, non ita me Aonides iüerint.
Nam quamquam minime scribundis versibus aptus
Sim nunc, atque a me sit procul ille vigor:
Omnibus hoc tamen in saxis ego parietibusque;
Omnibus hoc mactis scalpam ego in arboribus,
Scalpam ego in arboribus silvas hac luce revisens:
COLERI INGENIUM SCIPIADAE AUXIT AMOR.

ET PRAEFATIONES.

J A N I G R U T E R I

J C.

Pingue solum cultoris eget non deside dextra
Quod cupis in fructus luxuriare novos.
Si quis ei nimium tamen imperet, illico vena
Proventus melior divitis illa macet.
Tale tuum non est fatum divine SALUSTI,
Cultura aetatem quem modo jugis arat.
Sed mage quam coleris, magis hoc es fertilis, hocque
Usque peni dominos uberiore beas.
Nunc quoque dum tete mollit subigitque COLERUS
Ingenii obtineas quaeso prioris ador:
Immo illi messis respondeat amplior, ipse
Quanto quam reliqui te mage, CRISPE, colit.

C O N R A D I R I T T E R S H U S I I

J C.

Dum tuus in CRISPUM Criticus labor exit in auras,
COLERE applaudunt tota theatra tibi.
Hic erit; hic, perhibent doctorum corda, novum qui
Romanae lumen praeferet Historiae.
Hic faciet, Taciti ne major deinde minori
Ob commentatorem amplius invideat.
Fallor, an ex illo te gloria tanta manebit,
Quanta est parta suo Lipsiadae e Tacito?

DEDICATIONES
MICHAELIS VIRDUNGI,

P. L.

Nunquam aditis sum CRISPE tuis accedere visus,
Quin gelidus toto pectore inborruerim.
Tunc mihi, nescio quod, templum sublustre locumque
Sacrauit Divis quem pia religio
Endogradi, facies augusto horrore verendae
Ac solitam exsuperanti videor specie.
At tu illustrasti cunctas, COLERE, tenebras
Accensis facibus protinus innumeris.
Gaude CRISPE Stygis pota, si quid sapis, unda,
Jam tua, jam cunctis templa serena patent.

J A N I D O U S A E,
NORDOVICIS DOMINI, CURIAE HAGAE-COMITIS
SUPREMAE SENATORIS, ACADEMIAE
LUGDUNI BATAVORUM CURATORIS.

Ex ejus Epistola quadam ad quendam Germanum:

Nominis hoc studiosa mei gens vestra meretur;
Hoc RITTERSHUSAE pondus amicitiae.
GENTILIS meret hoc pietas, lessusque COLERI
DOUSIADAE expensum quem tulit ille meo.
COLERI cui municipum se nemo meorum
Praeferat exculti dotibus ingenii:
Nemo fide aut pietate parem se dicere possit,
Aut cui plus JANI debeat umbra mei.

De vita, scriptis ac stilo Sallustii, peculiaris Oratio Christophori
Coleri extat typis vulgata ab eodem Typographo, quod te
scire volui Lector, si forte eam desideres.

ET PRAEFATIONES.

VIRO CLARISSIMO

SCIPIONI GENTILI

MEO, S. D.

CHRISTOPHORUS COLERUS.

Nunc demum fatis mihi placeo, dum me & mea tibi, mi Scipio, placere intelligo. Et vero talibus censoribus mihi opus erat, qualis tu, contra improbas istorum vocus, qui me actum egisse in Sallustio proclamant. Vellem equidem amplius aliquid potuisse me. Imo nolui plus audere, praesertim in haec fragmenta, quae sive emendare, sive illustrare velis, opus est meris conjecturis; καὶ τῆτο σὺν ἀεσπῆς apud nostros. Feci igitur in his fragmentis secundum Catonis praeceptum: *Quod est eo uti decet, & quod agas agere, pro viribus.* Nam in bellum Catilinarium & Jugurthinum ingentes commentarios confeceram: sed placuit tantum Notas excerpere, exemplo aliquot magnorum virorum. Atqui ne hujus quidem operae tumultuariæ poenitet post Carrionis industriam. Sed aliquando & haec & illa fortassean iterabimus. Tu anime mi vive litteris, vive Jurisprudentiae, vive amicis. Mihi quidem certum est te imitari in omnibus istis. Idque ut faciam — οὐχ ὁ σὸς λόγος μόνος εὖ ἰσθ' ἀρχισὼς ὁ δ' ἰδίος περὶ τρέπας. Vale.

DEDICATIONES
AMPLISSIMO VIRO,
D. CORNELIO NEOSTADIO,
CURIAE HAGAE-COMITIS SUPREMAE SENATORI
DIGNISSIMO, DOMINO ET FAUTORI SUO
HELIAS PUTSCHIUS.

S. P. D.

ir Amplissime, a Natura hoc omnibus hominibus tributum videmus; ut quod animo carum acceptumque habent, id a factorum, & vetustatis legibus, summa ope asserant; & si forte annis collapsum, aut aetate deformatum est, erigere, & ad pristinum statum reducere in votis habeant. Accidit id C. Crispi Sallustii praeclaris ingenii monumētis: in quibus emendandis & ab iniquitate temporum vindicandis doctissimus quisque desudavit jam inde ab initio, nam post renatas cum Typographia (quae, dono Dei, labascenti hoc aevo mortalium generi data est) literas, nemo fere repertus est, qui non Sallustio pro viribus optime consultum vellet. Is enim est scriptor, qui unus eorum omnium qui res populi Romani domi militiaeque gestas composuere, verissime cuncta est persecutus, indoctos docet, doctos delectat, & tot ingenii sui admiratores habet quot lectores. Laborarunt igitur viri doctissimi, ne divina illius orationis majestas enervaretur aut caderet, nam nisi barbariei grassanti doctorum accurata diligentia obviam ivisset, horror profecto & squalor totum terrarum orbem obsedissent, & semel corrupta eloquentiae regula aeternum perstitisset. Sed memoria nostra (ut proavos omittam) fuisse viri duo, quibus Sallustius ipse, si animam reciperet, plurimum se debere fateretur; Joannes Rivius, & Ludovicus Carrio, quorum alter acquisita ingenti tum Manuscriptorum tum cuforum codicum mole, politissimum scriptorem multis naevorum millibus, quae illi supina describentium negligentia, & indocta magistellorum arrogantia inusserant, liberavit, alter historiarum libros, prae-

ET PRAEFATIONES.

praeclarum mebercule opus, majorum ignavia deperditos, quanta potuit sedulitate, collegit, composuit, & Reipublicae literariae L. M. spectandos proposuit. Quo magis mirabuntur quidam, me hominem adolescentem, post tot tantorumque doctissimorum hominum accuratam diligentiam, tam serio scriptori ausum manus admoveere, qui, si institutum nostrum cognoverint, & quo consilio opus hoc aggressus sim, judicabunt me magis merito fecisse. Cum enim in hoc studiorum genere alius alio plura invenire possit, nemo omnia, mihiq; autorem nostrum ad antiquitus scriptos & cufos codices contendenti, multa in animum venirent, aut ab aliis omiffa, aut neglecta; non fuit consilium diutius apud me detinere, ex quibus magnum Crispo nostro commodum venturum praesciebam. Adde quod Historiarum libros, ex variis authoribus, tum vero maxime ex Servio, Virgiliano interprete, quem nupere nobis liberalitas Cl. Petri Danielis dedit, multis in locis auxeramus, priscoque nitori quantum quidem in tanta caligine potuit, restitueramus, amicissimusque Raphelengius editionem pararet: & (quod rei caput est) Illustrissimus Josephus Scaliger institutum nostrum non improbare; ausus sum me in vulgus dare: non tamen totum: Nam ecce Breves Notas damus, in quibus Sallustianae saluti magis quam cultui studuimus. Constitueramus quidem Indicem scribere ad exemplum Indicis Lucretiani: sed quia ad finem deduci non poterat, cum nimirum jam Crispus noster sub prelo anhelaret, excerpsumus has, quas vides, annotatiunculas. Sed cum sine patrono tenellus hic foetus prodire vereretur, circumspicienti mihi cui potissimum me meaque commendarem, occurristi tu, Vir amplissime; cui hoc debebam multis de caussis. Tum quod Crispus noster merito tuus dici possit, quem postquam juvenilis adolevit aetas, tibi familiarissimum reddidisti, tantosque ex eo Sapientiae, ac verae Virtutis fontes imbibisti, ut impeditissima Republica tanta negotia sustinueris, quanta ante te nemo. Tum etiam quod beneficia tua, quibus me in amicorum tuorum numerum nullo meo merito ascrivisti, consiliis juvisti; & reapse benevolentem tuum erga me animum saepius ostendisti, grati ac memoris animi testimonium videbantur postulare. Verum ego vix satis gratus videar, si tibi animam quam nequeo, concessero. Accipies igitur opellam nostram, majoris alicujus muneris obsidem, & ab ea Zoilorum irruentium morsus defendes. Vale, cum Nobilissimo tuo collega Jano Doufa. Stadae. Anno cl. l. ci. IV. Eid. Decembris.

DEDICATIONES
J A N I D O U S A E
A D
H E L I A M P U T S C H I U M
E L E G I A.

Sic mihi sic liceat Aestrae pondera Lancis
 Suspensum ad postes ire, Vacuna, tuos;
 Dum sua clamor differt Vadimonia Praetor,
 Ut mihi grata tui, PUTSCHI, monimenta laboris,
 Quae CRISPO impensum te juvat ire tuo.
 Gratulor, & merito: quid enim? nisi PUTSCHII amarem
 At poteram CRISPI nomen amare mei,
 Primos cui Latiae Historiae dat Marcus honores.
 Debuit & DOUSAE non nihil ille suo.
 Fragmina tot testor Critico congesta labore
 Nobilis Historici, par cui nemo cluit.
 Illa obelos experta meos, Criticasque lituras,
 DOUSICAE opis certum nunc quoque pignus habent;
 Quid refert, si falce meas invadere messes
 Nescio quae laevae sustinere manus?
 Haud equidem indignor, fieri mage talia miror,
 Vix tibi, vix oculis credulus ipse meis.
 Quisquam adeone effrons, plagiari ut nomina captet,
 * Post compilati scrinia FRUTERII?
 Sed neque † CAR LIPSI folia attrectavit inultus.
 Hostibus eveniant talia probra meis!
 Sic repetundarum DAMNAS cornicula quondam
 Ludibrium offensis debuit alitibus.
 Ah pudet, ah: nec tale aliquid, tot cognita scriptis,
 Promeruisse unquam DOUSICA visa FIDES.
 Non ita GRUTERI nostri mens candida; non tu
 Mi PUTSCHI, tribui quis sua cuique placet.
 Maeste: hoc ad Genium sapere est Rectique Bonique:
 Et paream, si non hoc ego pectus amem.
 At tu, dum superest Lachesi quod torqueat, annos
 Vive tuos, & sint mollia Fata tibi.

* Obertum Gifanium intelligit. † Lud. Carrionem innuit.

ET PRAEFATIONES.

PETRI SCRIVERII

IN

HELIAE PUTSCHII

BREVES AD C. CRISPUM SALLUSTIUM NOTAS,

EPIGRAMMA.

Nae sibi mirificum facinus fecisse videtur,
O PUTSCHI, o animae portio magna meae:
Si modo quis Verres sexcenta volumina cudat,
Doctaque Centones mittat in ora suos;
Praeclaros istos magno molimine factos
E loculis, LIPSI, seu mage, DOUSA, tuis.
Haec alios collecta juvet: brevis iste libellus
Mi placet, HISTORICO convenit iste suo:
O PUTSCHI, brevis ille fuit, brevis esse laboras:
Tu quoque, at obscurus non tamen esse potes.
Nempe illustrasti quaecunque obscura fuere;
Maecte vir, illustris docta per ora volas.
Nec parvum a parva surgit tibi nomen opella;
* MAXIMUS es, PUTSCHI: sic modo saepe veni.

EJUSDEM ALIUD.

Dicere dicta prius, plagiarum munere fungi
Cum videas, non hoc convenit in Criticos:
Εἰσὶ δὲ Ἀντίοχος τὴν Λυσιμάχου ποτὲ τύλιν,
καὶ ἔτι τὴν τύλιν εἰσίδε Λυσίμαχος.
Convenit in Verres, non in te candide PUTSCHII:
Fide, sed & CRISPUS gaudeat; haec tua sunt.

* Allusio ad Statilium MAXIMUM, qui in Sallustio apud saeculum prius commentarium scripsit.

DEDICATIONES

* JOANNES RIVIVS

STUDIOSIS.

quam fuerint depravatae antebac historiae Sallustianae, vel illud inter alia esse indicio potest, quod tot egregii ac praestantes ingenio doctrinaque viri, in tollendis harum mendis, tantum operae collocarint. Inter quos primas jure suo Pomponius Laetus obtinet, qui conquistis undique exemplaribus antiquis, Sallustium est emendare conatus, ut nihil ferme addendo, quemadmodum ipse inquit, sic non pauca detrahendo. Post hunc Philippus Beroldus recognovisse Sallustium succisivo ac tumultuario studio sese testatur, idque ita res videlicet indicat. Benenictus quoque Philologus in emendando Sallustio multum operae posuit, neque parum hic profuit studiosis Aldus, qui ad exemplaria Sallustii duo antiquissima excudisse hunc se auctorem affirmat. Nec minus Aleander, qui editionem Aldinam cum venerandae vetustatis codice, cujus ipsi copiam fecerit Paulus AEmilius, contulit, & exemplar recognitum Ascensio dedit excudendum. Ego vero cum obiter pauca admodum & quasi in transcurso solum, ab his viris emendata viderem, putavi nimirum idem mihi faciendum, quod in Terentio ante feceram, ut & accuratiore studio & industria majore, quam ante nos alii, absit invidia dicto, restituere & corrigere, quae depravata corruptaque hoc in auctore essent, conarer. Id quia fieri Marte nostro, ut dicitur, ac citra v. rorum codicum adminiculum nullo modo poterat, omnium primum id operam dedi, horum mihi ut alicunde copia fieret. Intellexeram autem e Georgio Fabricio nostro, Merseburgi vel potius in monasterio Benedictinorum CC. fere passus ab hac urbe sito, bibliothecam esse auctoribus optimis, & codicibus in membrana descriptis, ut si usquam, instructissimam atque ornatiss-

* Hanc Praefatiunculam Fragmentis Historiarum Sallustii praefixerat Jo. Rivius, quare hoc loco reposuimus, ut antecedit Carrionis & Douzae Praefationes ad eadem Fragmenta.

ET PRAEFATIONES.

natissimam. Itaque per egregium atque humanissimum virum Dn. Joan. Cochlaeum ab optimis patribus impetravi, ut antiquissimorum voluminum atque exemplarium Sallustii, quae exstare illic inaudieram, copia nobis fieret, quibus usus ipse, quod coeperam, exsequi facilius atque efficere tandem possem. Quo nomine permultum sane studiosi debent familiae Benedictinae, quae cum primis optimos quosque auctores, & exemplaria vetustissima semper conservavit. Absque hac enim esset, quot egregii hodie auctores, quos exstare videmus, desiderarentur? quam multa veterum scriptorum volumina prorsus intercidissent? Neque vero interim ita sum codicibus antiquis fisis, nullo ut adhibito iudicio fidem illorum ubique sequerer, nam & correctissima quacque ex impressis contuli, & veterum grammaticorum citationes observavi, & quid animadversum ab aliis esset, adnotavi. Quod autem non minus saepe conjecturas meas attulerim, quam certo & constanter pronuntiarim, in causa fuisse sibi quisque persuadeat velim, quod nulla re perinde optimos quosque corruptos & depravatos esse auctores existimem, atque temeritate illa sciolorum quorundam facile quidvis immutantium. Itaque nihil ferme uspiam citra exemplarium veterum fidem atque consensum temere sum immutare ausus. Quamvis autem sedulo est a nobis operata, uti quidquid hic mendorum esset tolleremus, adeo ut & persecuti minima quaeque simus: affirmare tamen haud ausim, esse omnia prorsus ad unguem, ut dicitur, castigata, namque id fieri nullo modo potuit. Ceterum quia nihil opis erat ab exemplaribus manu scriptis in Orationibus quibusdam ex Historiarum Sallustii libris, nam hoc titulo circumferuntur, castigandis, haud ita multa in his emendare licuit. Sed tamen hoc quoque studiosi, qualecumque est, quod ceu corollarium addere libuit, boni vos consulere velim. Aliquando, ut spero, Sallustium ipsum nostra opera multo, quam nunc circumfertur, emendatorem, ac in antiquum paene nitorem, inque pristinam dignitatem restitutum, daturi in publicum sumus. Valete.

DEDICATIONES
AUGUSTINO MAPHEO
RERUM ROMANARUM THESAURARIO
* POMPONIIUS LETUS

S.

Marcus Valerius Probus, unice vetustatis amator, cum animadvertisset veteres negligi: & gloria fraudari: contracta multa exemplaria emendare: distinguere & annotare curavit. In eoque se plurimum exercendo laudem non exigam est assecutus. Ego tanti viri exemplo: impar licet doctrina & ingenii dotibus: id ipsum aliqua ex parte condactus sum. Eademque via ingressus & tanta undique asperitate confusus vix tuto pedem figere: & e silva egredi potui. Nam cum omnia volumina corrupta sint: quae ad nostram venire aetatem: nemo qui se novit attingere audet. Probatus ille dicendi character: quia jam multis seculis materia defuit: & dicendi exercitatio Forensis in quadam epidictici generis effigiem vel potius umbram abiit, non amplius (ut credimus) reditura interiit. Unde fit ut magistrum eloquentiae stilum ignoremus, quod ita depravati sunt codices jam pluribus annis: ut non ex sententia invenias nisi fuerint nimium amantes sui & ex falsa scientiae persuasionemonesti qui se intelligeri profiteri velint: ea de causa si quid hoc rudi seculo elaboravi, quod minime legentibus satisfaciat: non me sed tempora lectores accusent: in quibus non emendator modo: sed ne interpretes quidem bonus in minimis priscorum sententiis vulgo inveniri potest: quamquam nihil ea re difficilius est. Quis eum nisi mentis inops se omnia tenere confirmet: ideo si glosulas in Vergilium legeris sub titulo meo: oro ne fidem praestes, neque temerarius sum neque audax, neque eam expositionem unquam tentavi. Ille quisquis est, qui falsum epigramma posuit, sentiet quid profuerit me tanto mendacio provocasse; semper ejus opinionis fui (quod minime ignoras) parum his fore laudis, qui in aliorum dictis sententias aucupantur. Est enim periculosa interpretatio, nisi cognitio rerum praecesserit, non tamen inficior, esse qui possunt, sed ipse de me loquor qui conscius meae

* Quoniam Pomponii Leti mentionem in proxime praecedenti Praefatione fecit Rivius, ejus, ut & Beroaldi & Ascensii Praefationes hoc loco subjecimus.

ET PRAEFATIONES.

imbecilitatis rem arduam & nullius honoris non aggredior. Est pernicioſa quorundam labes & macula, ut plus in fronte oſtendant quam in reſſu valeant. Praeterea multos praecipitat inanis gloriae ſpes, & libros imprimendi facultas multis ſeculis intermiſſa paulo ante revocata. Depravantur incuria quadam codices, lucro potius (cujus mortales avidiſſimi ſunt) quam emendationi conſulitur; adeoque in ea parte peccatur, ut quod exiſtimatur omnibus eſſe commodo id praecipue ad linguae Romanae jacturam niſi adhibeatur diligentia excogitatum eſſe videatur. Etenim ab hinc annos tris, cum libros Salluſti de conjuratione Catilinae & de bello Jugurthino & conciones quafdam ejusdem librorum qui deſiderantur ſaepeius repeterem, contractis antiquis exemplaribus invenimus multa eſſe addita multa praepoſtere commutata. Scripſit ille plus quam requirebat Historia numeroſe, ut ea obſervatione velut carminis lege ſeriem verborum poſteritas tueretur. Sed quis de futuris vitiis aut virtutibus teſtari poteſt. Majores noſtri propter rerum Romanarum magnitudinem numquam exiſtimaverunt imperium ita ruiturum ut ex toto lingua vitiaretur. Fallimur certe niſi putemus aetates omnis velut hominem conſenſcere. Emendavimus nihil addendo, detraximus non pauca fide vetuſtatis admonente. Plerique petierunt a me & prope quotidianis convitiis eſſagitarunt, repugnaſſe ſemper & contra meos mores quibuſdam ſum viſus nimis auſterus, pervicit tandem jure contubernalitatis unius comitas. Itaque Antonio Moretto Brixiano bonarum litterarum ſtudioſo (nam is ſaepeius inſtitit) permiſi ut impreſſoribus ſuis traderet ſub certa conditione, pepigimus ut intereſſet qui cognosceret. Homo negotioſus & officioſus ita faciendum recepit. Scio Auguſtine pro tua humanitate & eruditione hoc te probatarum. Nam cum ſoleas diligentiam praefertim in litteris laudare, conſilium & inſtitutum meum (ſum enim vel unus e tuis domeſticis qui pro tua ingenuitate & officio erga litteratos tuis facultatibus aequae ac meis uſor) facile ab omni offeſſiuncula vindicabis. Vale feliciffime.

DEDICATIONES

PHILIPPUS BEROALDUS

IN

PRAEFATIONE SALLUSTIANA

De ejus laude dicit sic.

rispus Sallustius ob elegantiam inimitabilemque in scribendo brevitatem assecutus est primas inter Historicos partes, quod epigrammaticus poeta illo disticho expressit.

Hic erit, ut perhibent doctorum corda virorum,
Crispus Romana primus in Historia.

Etenim ita creber rerum frequentia est, ut verborum prope numerum sententiarum numero sequatur: ita verbis, quorum novator dictus est, concinnus, ita elegans, ita pressus: ut nescias utrum res verbis, an verba rebus illustrentur. Sallustium Quintilianus Thucydidi celeberrimo apud Graecos non dubitavit opponere, in quo cum sit praecipua virtus brevitatis, ut Seneca refert, hac eum Sallustius vicit: ex cujus oratione nil demi sine detrimento sententiae potest. Unde haud immerito dixit Macrobius Sallustium in genere dicendi brevissimo dominari. Et magnam profecto jacturam passa est Latina lingua deperditis Sallustii libris, quibus gesta Romanorum complectebatur, nobis tantummodo supersunt illius divini viri Catilina atque Jugurtha. Sallustius ab Augustino ita laudatur: ut eum appellet nobilitate veritatis Historicum. Cujus orationes, ut inquit Seneca, leguntur in honore Historiarum, quae haud dubie volumina indicant quanta in scribendo maiestate quamque divino fuerit decoratus ingenio. Haec Beroaldus.

ET PRAEFATIONES.

*NOBILISSIMO NEC MINUS DISERTO ET CUM PRIMIS
OBSERVANDO ATQUE REVERENDO*

D^o. FRANCISCO DE ROHAN,
LUGDUNENSIVM ARCHIPRESULI ET
GALLIARVM PRIMATI,

JODOCUS BADIUS
ASCENSIVS CVM VENERATIONE
SALUTEM DICIT.

ajus Crispus Sallustius, egregius ille nobilitate veritatis, ut inquit Augustinus, Historicus, ab Aulo Gellio concinnus verborum novator merito nuncupatus, Thucydidis Graeco a Fabio nostro Quintiliano collatus, & ab Anneo Seneca citra injuriam praelatus, & ab lepidissimo epigrammatico Martiale Romana primus in Historia judicatus. Is inquam, cui sine detrimento sententiae ne apex quidem unus detrahi posset, visus est mihi multa de temporis edacitate, mortaliumque negligentia conquestus, tot videlicet lucubrationes, quae Thucydidicam redolerent lucernam, totque tam sacri laboris monumenta quibus vel invitis satis nominis aeternitatem meruerit, temporum calamitate ita periisse, ut ne reliquiae quidem, quae quota tantorum operum pars, salvae atque integrae legi valeant, multam tamen Pomponio Leto, homini nimirum doctissimo, agere gratiam, qui eas ex invidiae oblivionis & incultae barbariei faucibus receperit. Mihi quoque earum recognoscendi atque elucidandi partes concedere, multa quidem ut qui oneri impar forem, quod Historiae unde ipsis lumen depromerem interciderint, quod aliis curis distinerer, quod jam interpretem fortitae essent, atque id genus alia nequicquam excusanti. Nam quanto ego me difficiliorem reddere, tanto ille acrius instare, orare demum egregium sibi vindicem ne totus intereat diligerem. Atque quod oranti visus sum recepisse modo utcunque profecutus. Tuam domine Francisce eximiam praestantiam his Sallustianis reliquiis, nostrisque familiarissimis commentationibus praesidem imploro, oroque supplex patiari hanc opellam tuo faustissimo nomini dicatam per Gallias tuas diffundi. Tantum est. Vale dulce litterarum litteratorumque & decus & praesidium. Ex officina nostra Calchographa Parisiis pridie Calendas Novembris. Anni hujus M. D. quarti.

DEDICATIONES

GUILHELMI RAMESII

SAGIENSIS AD LECTOREM EPIGRAMMA.

Ad Rhodani tandem venit Sallustius oras,
Sensibus eximiis plenus, & eloquio.
Scilicet, antiquam Lugdunum ut viseret urbem
Usui & optato civibus inde foret.

Quem penitus Gotthe lacerarant agmina gentis
Corporis ut ferme totius impos erat.

Sed facilem plagis Ascensius ille medellam,
Et melius nervis nunc dedit antidotum.

Hunc emptes igitur, tanto tibi vulnere sanum,
Nec sis damnofo parcus in aere tuo.

ET PRAEFATIONES.

LUDOVICI CARRIONIS
C. SALLUSTII CRISPI

HISTORIARUM LIBROS A *se collectos, auctos,*
& *restitutos, ad GUIDONEM LAURI-*
NUM Clinquerlandii, Erkegemii, &c.
Dominum,

P R A E F A T I O.

Quoniam litterarum fatis, Guido Laurine, ex tot, tantisque veterum scriptorum monumentis, quae ad omnem immortalitatem comparata, singularis quosdam ac prope divinos, universo hominum generi, fructus allatura videbantur, ad nos tam pauca pervenerunt? contra; eorum, quibus, sine magno mehercule horum studiorum incommodo, carere poteramus, nihil fere periit: nihil ad aetatem nostram, Barbarorum vi intactum, non permansit? Quod tamen tibi haud quaquam dictu foret difficile, qui ita in reliquo omnium disciplinarum genere versaris, ut in Historia excellas; ita Historiam tractas, uti Privati Juris Publicique scientiam, aliasque artis bonas, quibus summa nominis claritudo paratur, ad illius tantum illustrationem compararis; ego tamen, & quod sentio, dicam, & quod dicere decrevi, quam paucissimis absolvam.

Humanioris disciplinas, sicuti ego accepi, coluere, atque habuere initio Graeci; genus hominum a pueritia fuetum gloriae; cetera, eloquentes magis quam sapientes, a quibus, quo tempore Romani artes suas acceperunt; ea tempestate plerique homines nec Graecorum libros magni facere, nec ingenium agreste admodum colere, quicquam pensi habebant; sed domi, militiaeque intenti, armis vicinos lace-
re,

DEDICATIONES

re, finis suos tueri, alienos invadere; postremo, omnia aut retinendae aut recuperandae libertatis facere, pulchrum & gloriosum putabant. Sed, ubi Romae multa & praeclara scriptorum ingenia provenire; tum vero Romani, non, ut ante, de rerum bellicarum laude contendere, sed de doctrinae praestantia in singulare certamen venire, ac propius cum Graecis pedem conferre, quibus rebus, & maxime ingeniorum praemiis, excitata plebes, cum his studiis quietem simul & libertatem tueretur; Athenis atque ipsi Graeciae disciplinarum copia praestitit: tumque externos libros & alia eruditionis instrumenta sibi paravit. Studiorum autem finis fuit, Caesarum Germanorum imperium. Ex quo tempore disciplinarum odium, non paullatim, ut antea, sed veluti tabes, in universum terrarum orbem conjectum est. nam & domi litterae, etiam ante, nihili fieri consueverant: neque fere amplius quam imperitante Julio Caesare, dum armatos togati eloquentia opprimerent, & res Romana plurimum imperio valeret, Graecia a nostris superata est, mox postquam Germani, quorum in potestate plerique concesserant, imperium adepti sunt; non modo doctrina neglegi, sed veterum etiam rerum Romanarum auctorum libri, quod telum majores humanitatis defendendae comparaverant, pro nihilo duci; atque ea, quae legendo assequi imperitissimus quisque poterat, quaeque magis erant accepta popularibus, summa ope retineri, omniumque manibus haberi coeperunt, interea reipublicae innoxiae, incredibile memoratu est, quantae ea res cladi fuerit, nam in subvertenda diripiendaque a Barbaris Urbe, alia quidem dicta sunt, sed de opprimenda Romani nominis gloria, ab omnibus certatum est. Cum enim singularum gentium virtus habeatur tanta, quantum eam laudando praestantia ingenia extollere potuerunt; Romanorum facta satis ampla, magnificaque, & aliquanto etiam quam fama feruntur, sicuti ego existimo, majora fuere, sed quia scriptorum, qui haec atque talia scribendo, seque remque publicam celebrare, magna pars Barbarorum injuria aut diuturnitate belli attrita est; & qui fecere, & qui facta aliorum scripsere pauci laudantur, postremo mortales, quae sibi nemo facilia factu putat, vera pro falsis ducunt. Igitur extinctis aut oppressis Historiae scriptoribus; praeclara rerum gestarum memoria deleta est; Romana Respublica oblivione praeceps abiit. Quarum rerum ego maxuma haec documenta habeo, quod prioribus illis temporibus, Licinius Macer, Fabius Pictor, Tubero, Hemina, Valerius Antias, Claudius Quadrigarius, Caelius, Sisenna, alii rerum nostrarum auctores; posterioribus, Titus Livius, Trogus Pompejus, C. Plinius, Cor. Tacitus, & qui pri-

ET PRAEFATIONES.

primus aut in primis est, C. Sallustius Crispus, ferme ab stirpe interierunt. Igitur ubi ea contagio, quasi pestilentia, invalit, latiusque saevire ac miscere omnia coepit; agendum atque obviam eundum fuit. Quod si Romani non ante scribendi, quam Barbari grassandi, finem fecissent; longe rectius, aequabiliusque sese haec studia haberent: neque multo maxumam librorum vim, forte an fato, ereptam nobis, nequiquam quereremur. Sed profecto fortuna pleraque rerum humanarum gubernat, & ex sua lubidine moderatur: claros obscurat; ignotos ignobilisque extollit. Quo mihi rectius esse videtur, fortunae reliqua scriptorum monumenta haec atque talia gratificando, eorum retinendorum diu noctuque laborare; quam, naturae infirmitatem accusando, frustra niti, neque aliud sese, nisi querendo, fatigare. Atque ego quidem, qui procul ab omni rerum publicarum cura, quae minime mihi hac tempestate cupienda videtur, aetatem ago, ne incultu & sordidia ingenium, quo neque majus aliud neque praestabilius in natura mortalium invenias, torpescere sinerem; statui res P. R. ab C. Sallustio Crispo compositas, ac superiori aetate, vi, aut per negligentiam suppressas, illustrare, & in hominum memoriam scribundo revocare; nam eum scriptorem in primis ego praeclarum existumo, verborum atque sententiarum brevitate. Igitur illius Historias, quanta fieri potuit industria, a me collectas, auctas & restitutas, ad te, Guido Laurine, mitto; ut quod officium re ipsa nuper praestitisti, gratum id mihi fuisse, verbis ostendam: simul ut me cum M. Laurino fratre tuo, de cujus viri laudibus, quia multi dixere, praetereundum puto, uti consuevisti, ames: & adversus eos, qui, quia fractos & convulsos Historiarum libros edere decrevi, huic tanto tamque honesto labori meo, imperitiae nomen imponent; tuearis atque defendas. Vale. Lovanio A. D. IV. Kal. Sextilis clc. Id. LXIV.

DEDICATIONES

JANUS DOUZA

CHRISTOPH. PLANTINO

S U O S. D.

ensum meum jam absolverim, quaeris? An ego negotio-
sis omnibus, & pro Crispi Historia certatim, sua qua-
si pro salute nitentibus, vitam silentio transigens, du-
ctarie tantum facinus emolirer? Tutemet videto, mi
Plantine, quam nec in hoc genere opera parcus mea,
nec restrictus fuerim in largiendo. Etenim supplemen-
ti vicem auctarium, tria Novavetera Fragmenta, Sallustio adjeci:
non quidem de meo (ne quid erres) sed proinde ut nunc mos viget, at-
que ut fartores faciunt, de alieno. Unde igitur? unde, nisi a commu-
ni Achate, doctissimo Belgici generis, Lipsio nostro? Is enim hic (ut
scis) & fundus est, & jugis quasi thesaurus nobis. Nec hac struice
usuraria contentus, etiam altera quinque prioribus adtexui; quae prin-
ceps ego, ab aliis per incogitantiam (ut videtur) omissa, non terra,
aut mari, sed ex Plutarchi & Isidori syntbesibus mihi, tibi, ac
Crispi amatoribus evolvi. Nunc itaque, mi Plantine, (Quae res tum
datori, tum acceptori, toti denique Reipublicae litterariae bene felici-
terque vortat) promissas tibi in principem Historicum Notas expensas
fero; recens a me, occasione novae editionis uso, saltuatim & quasi per
Saturam conlectas, in quibus si cui forte vota praecipitasse, meque ac
spes meas nimia scribendi lubidine corrupisse judicatus fuero, nae hercu-
le ego cum illo pignus haud ausim dare. Quid enim? Fateor me ad
hoc scriptionis genus majori studio, quam consilio protractum, quippe
qui operam celocem, non corbitam dare coactus (sollemne illud nostrum,
ut Plautissemus, agnoscis,) diebus paucissimis non artifice ascia politum

opus;

ET PRAEFATIONES.

opus, sed rude & velut agresti falce deformatum hoc, quodcumque vides, in tempore tibi exhibere properavi; metuens videlicet moram aliquam operis tuis incommode creare, & quidem inter reciprocis Comiti-
 tiorum aestus, mediis conatibus meis ex transverso incurrentium, &
 molestissimam aggerum procurationem; quae me totum fere hunc men-
 sem, alienissimo hercle tempore, & domo, & caris meis, hoc est, li-
 bris expertem fecerunt. Nil itaque mirum, si, spatiis exclusus iniquis,
 praeter animi quam libuit sententiam, solito indiligentius hic fuerim. Et
 tamen qui nostra haec cum aliorum Correctorum exemplis conferre vo-
 luerit, facile is, opinor, intelliget, causam non esse, cur me hujus
 quamvis tumultuarii laboris poenitere tantopere debeat. Nam quan-
 tum mihi restat, obsecro, ad eos omnes, qui ante nos in Crispi Frag-
 mentis reconcinnandis operae pretium aliquod facere priores occupavere?
 quorum ut neminem merita sua laude privatum cupio, ita & me in
 has veluti Sallustiani naufragii tabulas aliquantam industriae partem
 contulisse aequos atque iniquos omnes fassuros esse confido; de qua com-
 petitoribus nostris adhuc in mentem non venerit: nec tamen tantam, (quid
 enim sciens contra verum niti me postulem?) quantam aut rei ipsius di-
 gnitas aut tua etiam de me expectatio mereri fortasse, vel postulare
 videbuntur. Habes ecce confitentem reum, & qui Albinus illius exem-
 plum aemulus (pace Censorii Catonis quod fiat) deprecari noxam ma-
 vult, quam noxa vacare: apud te praesertim, cujus formularum Ge-
 nius, hoc est, typorum celebritas ac elegantia, maximam adversus in-
 vidios huic Notarum nostrarum abortioni fiduciam parit: &, puto, pro-
 pter hoc legentur. Summa tamen expurgationis nostrae (cum Petronia-
 no Bolenio dicam) haec est: Placebo tibi, si me culpam emendare per-
 miseris, cujus adeo me non poenitet, ut & gratias mihi hoc nomine in-
 super deberi existimem, quod famam modestiamque meam post publicas
 utilitates habuerim, & cujus rei lubet periculum me facere praeopta-
 rim potius; dum quid modo emolumentum ex eo litterarum studiosis accede-
 ret: non quia mihi industria atque ingenium meum amplius aequo pro-
 barentur; sed inter tot tamque varia judiciorum certamina, veteres
 mutantium scripturas, visum est faciundum, ut & sententias nonnullo-
 rum excuterem, & nostras simul suspiciones lectori proponerem; ex qua-
 rum comparatione veritas magis elucere posset, verum id frustra, an
 ob rem fecerim, in tua atque eorum, qui haec cognitione sua haud in-
 digna judicabunt, manu situm est, Plantine, quibus si consilii nostri ra-
 tionem non displicuisse cognovero, accendetis, quare ad digniora porro
 gradum facere avidius capiar: veterum dico Latinorum Oratorum,

DEDICATIONES

Poëtarum, atque Historicorum Fragmenta; quae sola nunc reliqua, de tot egregiis ingenii facinoribus, deorum nobis benignitas fecit, quod opus ego ex Casca & Opica illa vetustate, omnique scriptorum genere cum cura & fide coacervatum, non vitio mentis, neque ex ambitione mea, sed Lipsianae maxime auctoritatis fiducia caute atque meditate jampridem aggressus, ad exodium porro ducere cogito: tibiue eis hercle paucas tempestates, mi Plantine, cum dis volentibus repraesentare. Eadem additurus & Praecedanea nostra, in quibus, (uti spero) operam meam accusari non sinam: quippe ad eas res aciem jampridem omnem paratam atque instructam habens. Lubet enim paratragoediare, hoc praesertim saeculo tam ventoso & ambitiose personato. Nam qui minus vero mihi hoc licere autumem, quam meris ostentatoribus istis, factiosa lingua, ignava opera, sublesta fide? qui multa Castigationum millia in omne scriptorum genus minati, post inanissimum dictorum strepitum, nihil aliud lectori, quam fumum ex fulgore relinquunt, qui tamen tanti non est, ut ideo oculis nostris vel minimum dolorem concinnent. Quid jam? Rideo, ait Galba, cantherio. Vale flos Calcographorum Galliae tuae, simul autem salve. Lugduno Batavorum.

ET PRAEFATIONES.

QUADRIGAE SIDERUM
VERE ILLUSTRİ,

D^o. N I C O L A O,

D^o. C H R I S T O P H O R O,

D^o. S I G I S M U N D O,

D^o. F R A N C I S C O,

BURGHANSII:

STOLTZENAE, SEIFERDORFII, SCHILTBERGAE, GIRS-
DORFII, NEUDORFII, ET SACKEROVII
DYNASTIS, &c.

Genere, virtute, doctrina, fama, nemini per Germaniam secundis,

JANUS GRUTERUS,

S. P.

ur Sallustius iste viam ad vos adfectet, jure quaereretis;
Viri Nobilissimi, nisi is esset nominis vestri amabilis
splendor, eaque erga me comitas ac dignatio, ut nulli
justius sacrari aut deberet, aut posset. Nimirum, cum
toties verborum tuorum salutes, Domine Nicolae, auri-
bus istis oculisque insinuaverit, verus ille Musarum Cha-
ritumque pullus, Tob. Scultetus; tuque praeterea, Domine Sigismun-
de, nullo non amore, atque honore Gruterum prosecutus fueris; prae-
sens quidem, aliquot annos ab ore ejus publice pendere non dedignatus;
absens vero epistolari adloquio pristini adfectus caritates erga ipsum tener-

DEDICATIONES

rime exercendo: iisdemque item institerit vestigiis Dominus Franciscus; honorificas ejus salutationes frequenter permittente ad me, amicissimo illo capite, Sculteto: nihil minus profecto possum quam immeritam hanc vestram benevolentiam ac comitatem, tam longo magnoque temporum ac locorum intervallo constantissime conservatam, haud amplecti modo atque observare; sed producere ac publicare orbi huic cultiori; si non columna aliqua literata; at saltem circumscriptiore hac tabella, sic quoque, mei in Burghausiorum familiam officii cultusque arrham plane devotam. Ea fine fane, & te quoque, Domine Christophore, facie ac voce alata minus alioqui cognitum, ausus sum adjungere germanis tuis, constitutendae quadrigae. Si enim licuit illi, apud Poëtam, inclamare:

Fratrem ne desere frater;

Multo id ego honestius praestitero, in certamine isto, officioso magis quam cruento: tanto quidem confidentius, quod uno eodemque jugo hisdem copulatus, quamquam caperere aut prosilire, aut decumbere, aut consistere; ne posses quidem; utpote triumvirorum istorum impetu abripiendus per constantis hujus amoris stadium, volens nolens. Sed nulla heic opus vi; bonitate naturae tuae ita in omnibus conspirante cum optimis fratribus; ut jam nunc sine controversia, non tam audiat quam sitis, inter Germaniae nobilissimos doctissimi, inter doctissimos nobilissimi, inter utrosque optimi. Qua quoque de causa, nominis vestri character praescriptus huic nostro libello; cui alioquin opus erat Numine aliquo tutelari, contra vitii virus, hodie nimis quam communis, inscitiae atque invidiae, quod ut porro profligare queatis; valetudinem vobis longam opto voveoque, meique amorem perennem. E Bibliotheca Palatina
I. Augusti clō lō cvi.

ET PRAEFATIONES.

NOBILISSIMO, POTENTISSIMOQUE

PRINCIPI

HENRICO MARCHIONI

ET

COMITI DE KENT,

COMITI DE HARROLD, VICE-COMITI GODERICH,
DOMINO RUTHIN, BARONI LUCAS DE CRUDWELL;
REGIAE DOMUS CUBICULARIO, HEREFORDIENSI
COMITATUI PRAEFECTO,

ET

REGIAE MAJESTATI A SAN-
CTORIBUS CONSILIIS,

S. P. D.

JOSEPHUS WASSE.

Quaquam, Celsissime Princeps, haud necesse habeo depre-
cari Orationis culpam, cujus Ipse, permissu tuo, gra-
tiam fecisti; ne tamen a more publico dissidere videar,
edendum qua animi fiducia id gratiae apponi mihi postu-
larim. Nempe ergo haec scripta eo colore ad Te acce-
dunt; quo Gens aliqua generis primordia, Coloniae suas
adeunt Origines. Indigna quidem illa nostra, quae ex se
mereantur aditum; in hoc uno facilioris veniae, quod, ut hae stirpis Au-
ctori-

DEDICATIONES

Floribus, ita & ista Atavorum tuorum munificentiae accepta referri de-
 beant. Ipsae AEdes, ubi haec adornavimus, ex duabus illis, quibus non
 immerito superbiunt, Reginis, Alteram Vestri nominis, sibi Fundatricem
 vindicant; in maximis suis laudibus habentes, quod eodem Columine, quo
 Domus Vestra, nitantur. Fave modo donis tuorum, & avito beneficio
 favoris tui recentior accedat cumulus. Patere Elisam illam utriusque
 nostrum, in Te hoc pacto colam; neque enim alia re magis honori ejus con-
 sulturum me existimo, quam si litterarum earum specimina, quas heic illa
 florere jussit, Auctorem quem verba nostra conari docuisse dicitur, altera
 ab illa ELISABETHA PRINCEPS, ipse Tibi nuncupem. Tibi potis-
 simum, & ante omnes, quem necessitudo sanguinis, & in me voluntas,
 duplici jam nomine, benignitatis Illius aequae ac virtutis haeredem consti-
 tuunt. Et sane si desideraretur, qua praecellis, Innocentia morum, re-
 liquae artes Gentilitiae litterarium hoc & inane munusculum adversum
 Te gratum fore parum confirmarent. Petere nimirum, ut sub tutela cor-
 ruptissimi Nobilis in lucem exiret Auctor Amplissimo Ordini insensus; in
 quo Magnatum flagitia, peculatus, & foedae potestatum nundinationes
 utramque faciunt paginam, quid est, si non hoc est, contumelia? Ecquid
 aliud putet quispiam his moribus, quam ore alieno callide sibi summissum
 accusatorem: malisque suis lubricinibus vicaria Scriptoris opera vim fa-
 ctam? Verum quae recte olim in Patres jaciebantur, in Te, nisi Calum-
 niae nomine, venire nequeunt: tantumque aberit ut tacita sint actionum
 tuarum exprobratio: ut illae contra vel ipsi C. MARIO satis intemperan-
 ter in Vos debacchanti verecundiam incutiant. Quod ergo tuum unius pa-
 trocinium hodie SALLUSTIUS ambit, id tua Prosapia, tua praestat be-
 nevolentia: quod fidenter id nec absurde facit, vita moresque tui fecere.
 Non est, quod vereatur indignatione libera persequi patrimoniorum deco-
 ctiores, graveque illorum aes alienum exagitare; coram Te praesertim in
 re familiari administranda prudentissimo; & cujus Fides haud paullo mi-
 noris, quam Publica ducitur. Non jam vinosae Senatorum ingenia, quibus
 nulla pestis nocentior in vitam invasit, & insanas aevi veteris perpotatio-
 nes maledictis vexare desinat; audiente Te, qui totus ad sobrietatem com-
 positus, illius verba exempli tui auctoritate comprobasti. Damnetur tuto
 Principum virorum inertia, nimis inhonesta labes, nulla offensione Tua;
 cujus mens, vel luxu Aulico circumflua, rigorem suum intactum servare
 novit: qui numquam ita illecebris ejus, in malum otium evictus es, quin
 acer intentusque omnia, quasi nullo imposito, per Te Ipse adire, atque age-
 re soleas: unus aliorum munia sustinere. Eant Illi felices, qui ad Exer-
 citus

ET PRAEFATIONES.

citus cum imperio sunt, quibusque bene velle, est favere ac cupere Reipublicae. Eant, volente bono Eventu, cum gloria redituri. Eant, omnibus fausta atque laeta precantibus, praeter eos; qui nihil optatius habent, quam terrarum orbem Galliam fieri. Pergant Ió invicti, secum publica fata ducentes: Galliam, furta belli parantem, nominis sui tumultu misceant. Te togata manent decora, & triumphatis saeculi moribus, haudquaquam aspernanda Tropaea; Civilia quidem illa, & de hoste domestico, de dolo malo, de scelere, & injuria parta. Quantum enim Heroes Illi, ne bello inferiores sint incumbunt, tantum Ipse, ne in officio vincaris. In hoc invigilant Curae tuae, ut, Pacem, quam brevi horum arma parient, Pacis artibus ornes. Ut quid deceat in factis teneas; ut quicquid absomum, & indecorum; quicquid agrestis neglegentiae est, id omne quod abhorret, e vita procul amoveatur. Hae dotes animi non Te magis utilem Reipublicae quam in Aula acceptum reddunt. Et quis Regium latus, omnis illud virtutis & fidei sacrarium, adstare magis idoneus, quam nullius probri compertus? Quis ad juvanda consilia Principis accommodatior, quam qui bene rem procurat suam? Ad belli arbitria tractanda, quam Ille, qui in tanto positus iterati saepius honoris fastigio (quasi ad privatum duntaxat illis gradibus exsurgatur) optume pacem pati novit? Quis Cleri Anglicani vices aptius disponat, quam qui gravissimis eorundem monitis, vivendo adstipulatur. Sed hanc Imperii molem, qua Tu fide administraveris, & quanta cum Illustrorum virorum concordia, qui apud nos Capita rerum sunt: quale horum paratis atque decretis momentum attuleris, quia privati modus non capit, omitto dicere, ne sortem meam excedam; eoque lubentius, quod supervacaneum esset, post Honorum grande praeconium, post iudicium SERENISSIMAE ANNAE, laudes tuas vulgari orationis genere moliri. Quod apte dicam privatus, quodque ad SALLUSTIUM attinget; caussentur posthac in eo qui volent incondita locorum nomina; sint, per me licet, quibus Faesulae, agerque Picenus, aequae ac ultima Scythiae vulnerent aures; quibus vel ipsa Roma barbara videatur. Cum vero a Te peto Italiae terrae alumno, ut Historiam rerum in ea gestarum lectione digneris; idem est ac si postulem, itinerum tuorum libros commentarios evolvas: & quae oculis perlustrasti loca, ea denuo legendo revisas. Praesertim cum Is ipse sis, cui rara indulgentia Fortunae intra pomoeria aeternae Urbisadolescere contigerit. Qui non contentus amoenitate atque elegantia ejus raptim & in transcurso frui, etiam in Villam tuam Hortosque illam transtuleris; utque ipsa adeo Campania domi sit, imitando feceris. Hortos, non dico Sallustianos, jam nomen & fabulam, sed universos

*** **

DEDICATIONES

versos P. Rom. Quiritium, opere aut impensa visendos, parum erat vidisse, nisi superasses. Hinc est, quod uti suos quisque Penates, ita Tu Italiam alteram paene Tibi patriam noveris: unusque sis ex multis, qui dum res Latiales recognoscas, minime interim peregrineris. Est ergo mihi, quo invidiam Editionis hujus ampliore animo subeam; quo in jus judiciumque Lectorum concedam scribendi reus: cui, ut ut virum Patricium minus ex more Romano tractasse acciderit, Errata saltem qualiacunque Romanae indolis Patrono redimere sit datum: atque ea, quae ab impari ingenio majori luce suffundi nequibant, splendore Tanti Nominis illustrare. At tu VIR NOBILISSIME, parva haec in quibus Critica nostra prolusit, veris mox armis & justo certamine decretura, boni consulas; meque majora indies, & magis ardua meditantem, non indignum putes, qui otia Tibi debeam. CANTABRIGIAE, Idibus Martiis, Anno MDCCX.

ET PRAEFATIONES.

LECTORI

S. D.

J. W A S S E.

Nihil aequè a legentibus ignorari consuevit, atque Recensitoris officium; aliis hominem ad regendas dumtaxat Operas impositum putantibus, ad cavendum, ne quid detrimenti capiat Respublica Alphabetaria; aliis, ut Auctorem pro Themate habeat, in quod aliqua moribus formandis idonea commentetur. Quo itaque in praesenti aequiora postules, ostendemus, quae tandem ipsi, cum aliis, tum praecipue nobis incumbere putarimus; quo usque interim & quatinus propositum assecuti fuerimus, tuo Lector arbitrato feras sententiam. Typographos in edendis omne genus Scriptoribus, unius alteriusve codicis fidem secutos accepimus; unde factum, ut primae Editiones etsi derivatae a probatoribus membranis, interpretationibus ubique scateant; neque temere possit inveniri ullum elegantius Dictum, aut ab usu communi remotior Constructio, quin aut somniantium Monachorum, aut perverse medentium manus experta fuerit. Et quantam cladem & calamitatem bonis litteris attulisse censes data opera Depravantes, quorum medicina tot tantaeque dicendi veneres extinctae sunt? Quin ut quisque eruditior, ita Auctorem suum foedius accepit, eidemque vulnera graviora inflixit. Non enim difficile est indoctorum lupinos ab aere genuino internoscere: sed assumpta aptiora subodorari, ejus unius est, qui praeter acrimoniam ingenii, stylum cujusque aetatis probe perspectum habet. Ad hoc, si collatione Exemplarium aliquando pro splendore pristino enitescat, deerit fortasse qui Ipsius errores in locorum nominibus, temporum computo, rerum gestarum enumeratione, adhibitis a Re Nummaria Lapidariaeque testibus idoneis, persequatur; saltem qui Leges, Mores, Locutiones etiam paullo insolentiores orna-

DEDICATIONES

te atque copiose expediat. Veram jam vides Editoris provinciam, & cui sufficienter ornandae, vix ullius acumen satis subtile, nulla plane Lectio quantumvis immensa, satis ampla esse videtur. Proinde carptim onus aggressi sunt Interpretes, quod integrum sustinere nequibant. Hic excussa barbarie styli nasum condere: ille idem docentes inter se invicem committere: Politicam, Geographicam excutere: scribendi modum artemque ad amussim Aristotelicam perpendere. Quod ad Sallustium attinet, nollem quidem tam munifici esse voluissent in eum librarii; quorum glossae linearum ferme numerum exaequant. Neque enim a Sciorum calamis inquinatiorem alium post natam eloquentiam extitisse affirmaverim. Et profecto, praeterquam quod omnium manibus assidue tereretur, nemo magis huic pesti obnoxius atque opportunus esse poterat. Amputatae ejus periodi, subiti ictus sententiarum, dictio ex inopinato praecisa, & ignara verba, Interpretem postulare videbantur. Ea orationis pernecitas, ut ni Litteratoris alicujus faburra inhiaberetur, periculum erat, ne oscitantes animos transvolaret, atque a tergo relinqueret. Hinc totiens inculcatum infelix istud *coepit*, aliaque verba adscititia, & Ellipsium supplendarum. Nec tamen his fordidibus contentus *Pomponius Laetus*, castiores Sallustii editiones & ipse talis vir, ex *Sanseverina* familia, *Vallae* Discipulus, ulterius contaminasse fertur. Et ab illius temporibus ad nostram usque aetatem plures enarrare, notasque Reales in eum conscribere quam purgare malebant. In hoc vulgo eminent *Omnibonus*, *Zanchus*, *Bononiensis*, *Philologus*; inter eos qui Historice & Politice rem agunt, *Castilioneus*, *Rupertus*, *Grafwinckelius*, *Loccenius*; & qui artem, sensusque ad regulam scribendi exigit *Paulus Benius*; quorum labores hac in parte nos illaetabili atque ingrato onere sublevarunt. Eorum vero qui in oratione Sallustii emendanda post *Aldum* & *Aleandrum* exsudarunt, agmen ducit *Hen. Loritus Glareanus* ex pago *Glarona* Helvetius, poetices & musices cultor. Hic *Erasmi*, cujus consuetudine utebatur, aemulus, ingentis industriae fuit, & duodecim L. Lat. Auctores commentariis mixti generis illustravit. Haud ergo mirandum, si ingenium illud, quod in tot ac tam diversa scriptorum genera se diffuderat, minus integris viribus ad Historicum nostrum accesserit. Praesertim cum neque subsidia pro ingenii opibus nactus fuerit, neque, praeter Enarratores, quos diximus, exceptis *Aldi* & *Julii Gothi* codicibus, quicquam in rei discrimen adduxerit. Accedit, quod in hac provincia parum diu moratus, cum sua religione se Lectoremque frustra torquet, fallis nodis inveniendis, quam veris solvendis vir melior. Neminem fere.

ET PRAEFATIONES.

fere pro sua sententia citat; sed ex orationis junctura atque serie, aut locis inter se comparatis acute, nec semper vere, argumentatur. Lectiones quandoque genuinas ob non bene perceptam L. Linguae indolem Auctori abjudicat. Prodiit editio ejus, in qua praeter *Jug. & Catil.* habentur etiam Orationes adversariae, *Basil.* apud *Cratand.* clodo XXXVIII. Eodem tempore melioribus auspiciis ad idem opus paratus ac meditatus accessit *Joan. Rivius* Atthendori natus, qui *Misenae Hermundurorum* ludo litterario praefuit. Eum ex his, quae acute juxta atque eleganter in Sallustium, absoluto *Terentio*, elucubravir, virum fuisse gravissimum facile comperior. Primus ille Interpretum *ἡτα πεπαιδευμένα* habuit, neque animi secus quam aurium judicium in scriptis ostendit. Testantur hoc sententiae antea male tornatae, & sine arte fluentes, quas novato verborum ordine, incis, membrisque permutatis, pristinis numerorum legibus obedire coegit. In Orationibus potissimum omnes amputavit ille verborum moras, & concitatae facundiae scriptorem sua volubilitate redonavit. Ex codicibus, quos e *Monasterio Benedictinorum* nactus est, unum eumque bonae notae, ex vicinae civitatis nomine *Merseburgensem* vocat: alterum vero potiore, & cujus plerumque fidem sequitur, in acquirentis gratiam, nominat volumen *Fabricianum*; caeteros, nisi per *Satyr*am, non memorat. Quinetiam correctissima quaeque ex impressis contulit, Beroaldinum, Aldinum, Badianum, Argentoratense, ubi *Orationes* ex libris deperditis, & *Ep. de Rep. Ordin.* Exemplaria Gymnici, Basileense, Hervagii, Venetum, quod excudit *Pincius*, *Pomponius* castigavit. Interea *Gram.* vett. aut superioris aevi Doctorum citationes minime negligit; adeo ut quodcumque huic ad perfectissimum Commentarium defuerit, aut aetati qua floruit, aut humani ingenii imbecillitati adscribi mereatur. Verum, ut quod res est dicam, Scripturam veterem non ubique distincte satis exponit, sollemni Antiquorum vitio satis habens dixisse, *ita vetusti*. Dictionem non semel genuinam ut a *Cicerone* diversam, improbat, nonnulla, in vocum terminatione praecipue, extra Codices audet; multa probat adulterina & mali coloris, a corruptis Auctorum quos citat exemplaribus. Lectio ejus ut exacta, sic exilis, nec satis diffusa, vix Latinorum partem tertiam complectitur. Graecorum haud quenquam tetigit. Postremo, plurima in quibus stat obtinetque, in hac tanta Litterarum luce, tum clarius, tum firmitus aliquanto dici, aut etiam pro supervacaneis haberi poterunt.

DEDICATIONES

Hunc deinde sex annorum intervallo excepit *Petrus Ciacconius*, *Toleti* in *Carpetanis* natus; doctus, acer, acutus; sed in Moribus, quam Sermonem, & Loquentia veteris aevi magis versatus. Notae ejus, quae cum ipso Auctore brevitate contendunt, parcimonii Sallustiani exemplum luculentum, loca fere continent parallela, aut exempla, quibus hodierna Scriptura fulciatur; quae quidem ille recens a Catone, Tacito, Apulejo (nam Graecos subministraverat *Victorius*) apposite hanc in rem allegat. Quod si heic stetisset, in suspicionibus suis parcior, neque conjecturis inanibus sine more modestiaque indulgisset, etsi in testimoniis quae adducit multa insint communia, trita, inventu facilia, longe majorem a Doctis, & magis veram laudem reportasset. Nunc vero, quamquam in aliquibus *οἰωνὸς ἀέρας*, quaedam satis expergite comminiscatur, nemo omnium est a quo saepius dissentire cogar. Codices, tam ille, quo cum *Jug.* & *Cat.* conferebat, inter bonum malumque medius, quam illi duo litteris Longobardicis exarati, quorum ope nonnulla in *Orat.* & *Epist.* emendabat, *Romae* adhuc *B. Jacobi* aede, cui instructissimam suam Bibliothecam legaverat, adservantur. Prodiit ex ejus recensione *Crispus*, clbclxiv.

Nondum vero Critici cum Glossatoribus debellatum existimarunt: novus ergo ex *Manutiorum* familia vindex assurgit, *Aldus* Pauli filius; qui MSS. tribus tantum usus, *A. Casarii Caesenatis*, *P. Hyantaphii Sabini*, & *F. Ursini*; loca quamplurima indicando, in quibus Graecos Noster adumbratus est, laudem prope singularem sibi quaesivit. Emissa denique Editione Anno clbclxiii. *Cypriano* a *Popma* Nobili Frisio lampada tradidit. Sex illi viro Codices scripti, ex *Bib. D. Martini* primus, dehinc *Lovaniensis*, *Genepeus*, *Martinianus*, quem *Coloniae* viderat, liber *Guil. Canteri*, illique quibus antea usus *Vincentius Castilioneus*, nisi forte ex ejus notis citasse censendus sit. Caeteros, tametsi de iis magnifice loquatur, verbisque quam possit amplissimis eorum virtutem extollat, eos pervetustos, integerrimos esse; nulla tamen nota, nulla significatione dignatus est. Caeterum, in notis pauca saltem praestitit, ipsomet fatente *Grutero*, qui in illum & libros ejus haud paullo iniquior videtur. Verba nempe *Grammaticorum* ad membranas expendit; de Legibus, Antiquitatibus, & Inscriptionibus vetustis non pauca scitu dignissima in medium adducit. In eo peccat, quod, cum Sallustio nimis ex formula *Catonis* agens, & *Sisennae*; multa passim ad horridam istius saeculi indolem deformare aggrediatur. Censuram egit clbclxxii. Hunc sequitur *Petrus Victorius*

E T P R A E F A T I O N E S.

Æorius Graecis Latinisque litteris praeclare doctus, operique peridoneus. Verum exemplar $\xi \pi \alpha \nu \eta \rho \xi \kappa \acute{\iota} \mu \mu \alpha \lambda \textcircled{\text{C}}$, quod ei suppeditaverat optimis ut-
cunque auctoribus frequens *Bib. Medicaea*, magni viri genium desti-
tuit. Sallustium tamen pro copiis dedit, *Florent.* clclclxxvi. *Lu-*
dovicus inde *Carrio* J. C. patre Hispano, matre *Belgica* natus, vir
praestantis ingenii, & in Latinis *Scholias.* Vett. *Grammaticis* antiquis
versatissimus, Fragmenta primus juxta seriem annorum disposuit, an-
no, ut ipse ait in Epist. ad *Guidonem Laurinum*, clclclxxiv. post
paullo, una cum reliquo opere, a se ex libris antiquis emendato edi-
dit *Antwerp.* clclclxxix. *Criticum*, ubi ratio emendationum reddenda
esset, non addidit, absentiam librorum & cladem Lovaniensem caus-
fatus. Unde merito accidit, ut haec Editio non sit in omnibus admo-
dum probatae fidei, quod nempe Conjectorem inter, & Codices distin-
guere haud liceat. Quin immo vocum Terminationes caeterumque ser-
monis filum ad antiquorum exempla tacentibus *MSS.* diduxisse suspi-
cor. Ut res aliquando palam fiat, optimorum Codicum nomina, quae
quidem memoriae prodidit, ex *Libris Emendationum* ejus I. 5. & *Comm.*
Antiq. III. 20, &c. recensabo. Sex itaque omnino sunt; in primis ex
Collegio Buslidiano per excellentiam opinor dictus *Buslidianus*, dein
Gemblacensis vetustissimus liber, item alius, qui olim fuerat *D. Beni-*
gni Divionensis. In notis ad Fragmenta unum adhibet *Nicolai Fabri*,
Cardinalis *Briconeti* alterum, tertium *Vaticanum*, quos omnes *Cl. Pu-*
teani opera nactus est. Codices etiam *Grammat. Antiqq.* eidem, aut
Melch. Hittorpio Colonienfis *Bib. Custodi*, aut denique *Bib. Elnonen-*
si deberi testatur. His ille praeclaris subsidiis fretus, conjecturis renun-
ciavit; loca qua scriptura, qua ab interpunctione mendosa egregie re-
stituit. Historiam raro, Graecos, praeter *Plutarchum*, & *Demosthe-*
nem, eosque semel adductos, ne attigit quidem. Auctores Sallustianae
dictionis aemulos ubique negligit, intentus libris suis, quorum venu-
states numquam non allequitur. Huic ejus labori clclclxxx. succes-
sit *Janus Douza*, tum admodum juvenis. Multa & ille loco non suo
posita, alia perquam obscura, solisque juvanda conjecturis in integrum
restituit. Quaedam, ratione temporis accurate habita, aptius digessit,
& additione aliquot Fragmentorum Historiae Romanae fines prolatavit.
Epistolas Caesari scriptas, de quarum Auctore cum plerisque dubitarat
Carrio, Sallustio asseruit. In notis apparate factis, acutus; ob ino-
piam librorum hariolatur, lenocinante conjectura quandoque in pra-
vum abstractus; non tamen in omnibus frustra est. In explicando fe-
lix, sed diffusior; nonnulla ex Graecis adducit, verbis autem suis,
unde

DEDICATIONES

unde Sallustiani naufragii tabulae multum illustrantur. Eodem tempore *Janus Mellerus Palmerius*, ex Nostro quaedam carptim selecta, in *Spicilegio* suo (si ita librum nominemus, cuius Auctor tam saepe fallacem in messem alienam immiserit) emendanda suscepit. Cum codices, quos sequi poterat, habuerit, *Tholosanum*, *Bertiniensem*, *Sigeburgensem*; adhuc *Modii*, *Brunnii*, *Stanaei*, & *Fragmentum Coloniense*: indomito & ferocienti ingenio permittere omnia maluit. Ter, vel ad summum quater, de Auctore bene meritus est; in caeteris, sed acerri-me, sed Latinissime, nugatur.

Proximus autem, cui Correctura Sallustiana, Doctis quasi per manus tradita, obtigit, *Fulvius* erat *Ursinus*, patria Romanus, & ex Alex. Farnesii Cardinalis Domesticis. Sed ille, quamvis in hoc litterarum genere egregius homo foret, in Antiqq. quam Locutione antiqua plus viderat; uno interim codice *Romano*, eoque non insignite optimo nixus (ut Ciacconiana quae suis interspargit, ne memorem) ex Gemmis, Numismatibus, & Inscriptionibus haud contemnenda protulit. Paucis denique restitutis, in caeteris aliter sentire mihi videtur. *Sallustium* dedit clolxxcv. Haud ita multo post, *Christ. Colerus*, in Franco-nia natus, quaedam eo spectantia molitus; quae qualia sunt, dicant illi qui viderint; mihi interim fama atque auditione compertum est, illum omnia fere sua minima maxima (more quorundam aetatis nostrae racematorum, inter Bibliopolas, quam Criticos habendorum) sublegisse. Confarcinatoris Notae lucem, qua vix dignae erant, adspexere *Norimb.* clolxxcix. Pauculas earum & Nos, *Gruterum* secuti, retinuimus: alias citat, corrigitque *Helias Putschius*, qui & ipse, ante auspicatum *Gramm. Antiqq.* ingens Opus, in hoc stadio cucurrit. MDCI. Scriptis niti se professus est, *Rittersbusii*, *Ciacconii*, *Cujacii*; quibus adijunge *Vaticanum*, *Bongarsii Schedas*, *Augustanos*, postremo Librum, olim suum, nunc vero *Bib. Lugdunensis*. Omnia expectari poterant a tanta indole; sed, cum vix annum ingressus esset vicesimum quintum, erudito orbi quali *ostensus tantum*, immature obiit. Quaedam, id aetatis, sat commode observavit, allatis Scholiastarum a se emendatorum testimoniis, quibus e Graecis perpauca admiscuit. Circa haec tempora nescio quid in *Sallustium* annotarat eloquentissimus *M. A. Muretus*; nam praeter illa quae in *Libro Var. Lect.* inveniuntur, aut notis ad Ciceronis Catilinarias obiter tangit, nihil ejus vidisse memini. Prodiisse tamen Ingolst. MDCIV. docet ὁ πολυμαθὴς αἰσῶ, & magni Vossii in opere maximo succedaneus *J. Alb. Fabricius*. Verum enim vero, ut omnibus numeris perfecta atque elaborata incederet Oratio Sallustiana,

ET PRAEFATIONES.

lullianâ, tot jam, tantorumque limas censorias experta, restabat exoletas, & probatissimae fidei membranas adire de novo; ut unius cuiusque scriptura distincte memorata, inter manus principem & correctricem ubique fieret distinctio. Hoc in se recepit *Janus Gruterus* Bib. Palatinae Praefectus, magnae vir lectionis, acerrimi iudicii, diligentiae planae stupendae, & quasi in posterorum ignominiam natae; Tanta praeterea in codicibus tractandis religionis, ut a superstizioso parum abfuerit. Uberrimam illi librorum copiam Electorales loculi supeditarunt; inter impressos quidem Ed. *Vicentinam* clccccclxxv. *Mediolanensem*, clccccclxxii. quas omnium primas esse non recte opinatur, & a quarum castitate defecit illa, quam etiam citat, *Tacui- ni*, cui praefuit *Laetus*. His *Aldinam* clclxxxi. Antwerpiensem Car- rionis, omnesque deinceps adnumerat. MSS. xiv. excussit, interque illos *Commelinianum*, ipsa exesum vetustate, Palatinum *Nazarium*, qui usque ad Jugurthae Caput cxx. pertinet. Caeteri pro sua quisque bonitate numeris Arithmeticis significantur. Recentissimum ex iis Pal. xii. scriptum narrat clccccclvii. Pal. ix. litteris fuisse evanidis, & quod *Nazario* etiam contigit, ab alia manu, non ubique servatis scripturae praeae vestigiis, superpictis. Pal. ii. inter aniles ponit mem- branas; Pal. iii. interdum bene monere, iv. largiter a Glossographis acceptum ait. Simul his recenset *Vaticanum*, in quo tantum Jugur- thae & Catilinae Orationes inerant, illosque, quos contulerat *Bongar- sius*. Horum auctoritate, verborum ordinem in melius reformavit; multa ab insulis litteratoribus intrusa, sustulit; quaedam etiam summo MSS. & vetuste editorum consensu in Orationis contextum, uti vo- cant, intulit. Vocum complurium terminationes a Gramm. regulis potius quam Codicum suffragio comprobatas immutavit. Non est quod in illo temere culpes, nisi quod libris suis addictior, in paucis rectum ingenium corrumpat: non quod desideres, nisi quod Lectiones quas probat, ad alia festinus, haud satis ubique tueatur. An vero in e- mendando Sallustio palmam reportet, ex eo conjicias, quod neque *Ausonius Popma*, qui appositis ad Fragmenta Auctorum locis unde de- sumpta erant, Nostrum ad fratris sui exemplaria exegerat *Franek*. clclcxix. neque *Cl. Gronovius*, qui, peracta clclclxv. censura, idem vas incrustaverat, satis dignum operae pretium fecisse visi sunt. Ha- ctenus Sallustianae dictionis Conditores stylo persecuti sumus, non quidem ea gratia ut inter illos nomen profiterer meum, sed ut exin- de liqueret, esse pauca, quae Patrum industria nobis in eadem palae- stra certantibus reliqua fecerit; ne a me fortasse qui tantum ab illis

*** **

Tom. II. do-

DEDICATIONES

doctrina, & ope libraria, quantum aetatis intervallo sim inferior, majora quam par esset expectarentur. Quae vero in *Sallustio* recudendo apud animum meum proposui, ea hujusmodi sunt. Primo nimirum, ut ejus contextus quam emendatissime ad istius Editionis fidem repraesentarem, in qua, adhibitis optimis exemplaribus, Censor quam minimum ingenio suo permisisset; eoque nomine mihi ante omnes *Gruteriana* se probavit. Ad eam ergo scripturarum diversitates expendimus. Non quod illam ubique purum putum *Sallustium* exhibere duxerim, sed ne *Popmae* aut *Rutgeri* editionem, ejusve traducem *Parisiensem*, cujus praeter indicem nihil umquam Doctus laudavit, ne denique *Hackianam*, indignam *Gronoviano* nomine sequendo, meras hominum Opiniones pro MSS. auctoritate incauto Lectori propinarem. Sciebam aliquos nimis intemperanter ingenio suo usos in corrigendo, aliorum e contra mentes tantam superstitionem occupasse, ut multo patientius librariorum quam Editoris judicia ferant; neque aliter in Conjectantes exardescere, quam si arma adversum Deos Penates, & nomen Latinum sumissent. Ne illorum tempestatem subirem, pauca in *Notis*, in *Textu* quam paucissima mihi permisi. Proxima erat cura, ut, loco *Notarum*, quas nullo judicio ex *Bocharto*, *Geographiae*, & *Antiquitatum* Scriptoribus plena manu conjecerat Servus *Hackianus*, aut ἀπρόσδιοντος scripserat; *Gruteri*, aliorumque, maxime si *Varia Lectione*, aut *Conjectura* commendarentur, suo quaeque ordine comparerent. Hae, quod praecipuarum mutationum Historiam contineant, omniumque *Editionum* quasi *Epitoma* sint, fere integrae, & Auctorum verbis habentur; excepto, ubi nos idem fusius tractamus, illosve errantes, quod non raro accidit, in viam revocamus. Post *Julium Exsuperantium*, & *Latronem Porcium*, de quibus, quod opera nostra non multum emendatiores prodeant, nihil attinet dicere; sequuntur *Fragmenta Historicorum vet.* quae post *Riccobonum*, & *Anton. Augustinum* collegerrat *A. Popma*, multo maxime quam antehac emendatius excusa. *Notas Ausonii* (quibus nostrae passim intersparae) cuilibet paginae subjectas habes; quae a Graecis deprompta sunt, ea jam Graece damus; *Catonis* omnia, ex hoc, alioque *Popmae* libro huc adducuntur, propterea quod illum ex omnibus unum maximi facit *Sallustius*. Sunt qui consilium nostrum hac in parte reprehendunt, neque cui inserviant usus haec, & hujusmodi ramenta satis se intelligere profitentur. At ipse item nescio, quem in finem isti animum ad legendum appellant? si ut Latine scribant; ut Hujus indolem intimis percipiant sensibus; Eorum quos stylo expresserit reliquias ne statim pro nihilo habeant;

neu

ET PRAEFATIONES.

neui quos *Critici* veteres ob Historiam quandam reconditam, ob Ritus aliquem remotiorem, Constructionem insolitam cum laude citaverint, eorum collecta Monumenta crimentur. Quin potius crebro secum ipsi revolvant, quantum *Virgilio* lucis, vel unius *Ennii* *λείψαν* infundant; quantae verborum amoenitates in hoc tanto Scriptorum dispendio nos fugerent, ni superesset *Lucretius*. Verum, ut postrema ingenia, (& quorum nemo non omnes *Scaligeros*, *Casaubonos*, *Lambinos*, *Salmasios*, unico *S. Delphini* Litteratore facile mutaverit) aliquo modo demereamur, Indices damus; unum Auctorum, quos obiter emendare aggressi sumus, alterum vero Glossarum, & Formularum; quem a nobis, officium fervile dedignantibus, summa extorsit animi pertinacia. Praemissa est, nunc primum, toti Operi *Sallustii* Vita, quam luculentissimo dicendi genere, & doctrina abundanti conscripsit, mihi-que peramice dono dedit V. Cl. *Joannes Clericus*. Caetera mea subsidia ut paucis exsequar; Codices typis excusos *Venetiis*, hunc clccccclxx. omnibus *Gruterianis* annis duobus priorem, illum clccccclxxviii. mecum communicavit *Rev. Pater, Joannes Morus Eliensis Episcopus*, bonis Artibus promovendis natus. Qui, dum alii Thesauros litterarios fere cum blattis & tineis dividunt, opes suas ultro recludit; ita nempe in illos jus privatim exercens, ut interea publici juris esse videantur. Tres deinde impresos in *Bib. R. Societatis* inspexi, primum per *Rubeum* excusum *Venetiis* clccccxc. forma majori; ex reliquis, primore pagina defectis, alterum *Lugduni* editum clccccxcvi. suadent characteres *Gothici*. Vidi praeterea, *Badianum Paris.* clclxiv. *Basileensem* clclxxiv. *Carrionis* etiam *Antwerp.* clclxxix. *Gruteri* *Francof.* mdcvii. Denique, *A. Popmae* Editionem *Franek.* mdcxix. manu subinde notatum *J. Pricaei* mihi permisit *Vir. Doct. & de Studiosis omnibus praeclare meritis J. Laughton B. Pub. Cantabr.* Praefectus. De MSS. ne desponderem animum primus effecit *Rev. Joannes Postlethwayt* *Gymnasii Paulini* Rector dignissimus, qui *Sallustium* in membrana pulchre, sed recenter exaratum, permissu *Reverendiss. P. Thomae Archiepiscopi Cantuariensis*, ex Bibliotheca *D. Martini* apud *Londinenses* inopinato obtulit. Alium haud paullo vetustiore, litteris exaratum minusculis, & mala manu interpolatum, suppeditavit *Bib. Publica*. Tertiū, & quidem optimae notae, olim Monachorum *Buriensium*, copiam fecerunt Eruditi *Pembrochienses*. Duos postea, pares illi bonitate, a V. Cl. *Hen. Hadriano a Marck*, in gratiam meam impetravit *Hadrianus Relandus*, in *Academia Trajectensi* Lingg. Orientalium Professor celeberrimus. Ne-

DEDICATIONES

que hoc tam insigni beneficio devinxisse contentus, nobiliss. *Koblium* perpulit, ut libros suos cum pluribus MSS. *Romae* & alibi commissos, nostrae fidei concrederet. Haud *alias* umquam plus *mibi* sperare licuit. Ecce autem ex improvviso mors ipsius *Koblii*: ictu sanguinis extinctus est, & una fortunarum ejus obitus, eas forense funus merferat, omnia intercipiunt: & *nubibus irrita donant*. Putavi me defunctum infortunio; sed non adeo felix esse potui, ut simplici vulnere affectus, cum fortuna deciderem. Nam, ex septem Codicibus *Guelferbytanis* quorum dederat *Cl. Leibnitius*, ne uno quidem eorum frui licuit. Damnum tamen, quod in hisce factum est, si non resarciant, magnopere sublevabunt sex MSS. *Oxonienſium* scripturae variantes, quibus haud ita pridem ad oram *Parisiensis* adpictis, Editionem nostram auctam esse voluit *J. Hudsonus* S. T. P. Bibilothecae *Bodlejanae Proto-Bibliothecarius*; cujus ingenium atque eruditionem plurima *Graecae Linguae* monumenta ab illo nitidissime, & fideliter edita testantur. Ad hoc *Arondelianus*, quem in *Bib. Soc. Regiae* excussimus. Liber iste optimis quibusque proximus, olim *Bilibaldi Pirckheymeri* fuit, Senatoris *Norimbergensis*, & *Erasmi* familiaris. Postremo, *Regius Arondeliano* praestantior, cujus usuram benigne praebuit Vir in omni litterarum genere maximus, & *cujus se pectore cuncta vetustas Condidit, & major collectis viribus exit*, *R. Bentlejus C. Trin.* apud nos *Magister*, & *Bibliothecarius Regius*. De caeteris interim codicibus, quos passim in notis adhibemus, propter numerum (octoginta fere sunt,) filere melius, quam parum dicere; & ne nimis jam loquaces Catalogos pertexamus, instituti ratio, librique immodice crescentis moles prohibent. Quod ad Notas attinet; in iis scripturam *Gruterianam*, a *Popma*, *Benio*, *Rutgero*, aliisque improbatam, ex MSS. Patribus, & omne genus Auctoribus *Sallustianae* dictionis aemulis non raro vindicavimus. Ejus rei exempla ab locis infra memoratis, si forte non vacat plura legere, petenda sunt. (a) Si in auctoritatibus quandoque nimii videamur, scias Lector, & ipsas alibi sollicitatas a librariis, quorum a petitionibus optime *defendit numerus*; tum ejusmodi fere esse quae in Lexicis frustra quaeras. Ubi compertum est, Auctorem aevi sequioris evidenter Nostrum *παρῳδῆν*, ibi lectiones variantes non sine fructu apposuimus. (b) Neque antiquiores, *Graecos* potissimum, a quorum fon-

(a) P. 11. not. 3. pag. 137. not. 1. pag. 64. not. 10. pag. 507. 4. Addend. 11. 18. & 1. 8. 1. 10. (b) Pag. 7. not. 1. pag. 170. not. 2. pag. 174. not. 2. pag. 243. not. 1. pag. 345. not. 5. pag. 348. not. 4.

ET PRAEFATIONES.

fonte multa derivasse *Sallustium* in propatulo est, negleximus. Neque id frustra; nam illi, uno & altero excepto, contra ac Noster, scatere verbis, & quasi diffluere sermonis copia solent; unde saepe numero fit, ut sensa ejus, pressiora licet, aperias, sententiasque confragosas, & ante expectatum cadentes aliquanto rectius componas. (a) Quod de integris sententiis dixi, idem etiam de loquendi Formulis, verbisque solitariis dictum velim; quae saepe allatis *Graecis* multo clarius elucent. (b) Nonnulla eo proposito adduximus, ut inde constaret, quomodo antiqui locum aliquem subdifficilem interpungendum censuerint. (c) Alia tantum ornatus gratia, atque ut haberet quibuscum in simili materia commissus emeretur *Sallustius*, animosque juvenum, ad imitandum accenderet. (d) In *Moralibus* etiam ad quae, velut manu ducit, homo ignava opera & philosopha sententia, quaedam nobis, contra morem, permisimus; tum ut recte dicta primis Auctoribus restituerentur, tum ut harum rerum studiosis essent, unde otium oblectarent. (e) *Variantium Lectionum* sylvam, non interposito judicio exhibere, quid aliud est, quam corrigendi onus Lectoris cervicibus imponere; rogare illum, cui prodesse debueras. Atque, ut *Judex* ille dici nequit, qui de *Controversiis* cognoscit, neque statuit, sic neque *Criticus* est vocandus, qui enumeratis anxie scripturae diversitatibus, eligendi facultatem, qua minus potest polletque, Lectoris arbitrio permittit. Habes ergo Censoris partes a nobis ubique studiose peractas, una cum rationibus quibus se nostra sententia tuetur. Non ita tamen ut expectes argumenta magno verborum ambitu concepta, & quasi manu facta, id quod lectionis inopia fere fit. Nostra, pro Auctoris genio plerumque brevia, substricta, verbis aliorum quam nostris, recte innuere, quam ambitiose concludere maluerunt. Saepius itaque uno alterove testimonio scrupulum exemptum, (f) Doctum erroris convictum, (g) Nostrum contra Codices firmatum, (h) verba quae proprium adhibet, atque ἐν τῇ ἀπαξ λεγομένων illustrata reperies, quae alioqui frigidis nempe ratiunculis, aut ventosi ingenii viribus frustra explicaturum quemquam speraveris. (i) Interea non eo usque Geographiae (k),
Anti-

(a) Pag. 12. not. 2. p. 233. not. 4. p. 326. not. 1. p. 350. not. 1. p. 397. not. 3. (b) Pag. 79. N. 3. Addend. I. 8. X. 20. II. 8. III. 15. VI. 5. X. 16. pag. 189. 4. 290. 5. (c) Pag. 6. not. 1. pag. 512. not. 4. (d) Pag. 190. not. 1. pag. 217. not. 2. (e) Pag. 225. not. 1. p. 226. not. 3. p. 450. not. 2. p. 463. not. 2. Addend. I. 12. (f) Pag. 69. 3. 128. 3. 201. 5. 325. 4. (g) Jug. cap. 30. pag. 236. 3. 267. 1. (h) Pag. 192. not. 2. 273. 2. 325. 4. 370. 2. 377. 3. (i) Pag. 176. 1. 501. 2. (k) Pag. 196. 2. 258. 2. 280. 1. 290. 3.

DEDICATIONES ET PRAEFATIONES.

Antiquitatum, (a) Historiae (b), obliti, quin & hisce rebus nosmet immisceamus. Unum est, in quo a proposita severitate aliquantisper cessi; partim in tuam gratiam, quo te facilius exorari patiare; deinde ut hujus Academiae MSS. a Peregrinantibus fere praetermissos, Orbi literato, quantum in me erat, ostentarem. Nolui scilicet Auctorem ullum a me in *Sallustii* medelam adductum, ipsum interea male sanum emittere. Hinc extra provinciam non semel egressi sumus (c), quod nobis sine fraude licere, praesertim cum ea re praebuerimus latissimam culpandi aream, nulli dubitamus. Reliquum est, ut si qua turbata nec suo loco posita invenias, absentiae nostrae imputare velis, & illis Crucibus, qui me tua causa nimis diu exercitum habuerunt. VALE.

(a) Pag. 60. 2. pag. 209. 3. 252. 4. Addend. I. 15. IV. 8. VI. 43. (b) Addend. II. 7. III. 13. (c) 16. 5. 48. 2. 77. 2. 133. 2. 294. 3. 435. I. 447. 5. 483. 4.

VITA SALLUSTII

E X

PETRO CRINITO

D E

HISTORICIS

A C

ORATORIBUS LATINIS.

CRISPUS SALLUSTIUS Amiterni natus traditur in agro Sabino, quo anno Atheniensium urbs a L. Sulla devicta, atque vastata est, ut Romani annales referunt, ex nobili Sallustiorum familia ortus est, quae diu in secundo ordine dignitatem servavit. idem in urbe educatus creditur, & a teneris annis operam, ac studium impendisse optimis disciplinis. sed cum in ea tempora incidisset, quibus corrupti civium mores variis partibus, atque factionibus forent, neque virtuti praemia, aut bonis ingeniis adessent, in tam depravata civitate, quod idem Sallustius fatetur, victum ejus ingenium voluptatibus, facile succubuit. itaque cum ad Rempublicam pro aetate foret delatus, propter civium improbitatem & factiones, multa adversa pertulit. nam tum praecipue Sullanis partibus infecta civitas aestuabat. Constat ex veterum commentariis, Sallustium ipsum ingenio fuisse acri, & in studiis literarum accurato, tum maxime in scribenda Historia. Praeceptorem habuit inter alios Ateium Praetextatum, qui Philologum se appellavit, & ab eo edoctus est de ratione recte scribendi, ut a Suetonio Tranquillo traditur, qui & Asinium quoque Pollionem scribit ab eodem Praetextato eruditum, atque instructum: maxime autem M. Catonis studiosus fuit: ex cujus com-
men-

V I T A

mentariis verba excerpfit, & velut breviarium ad usum proprium habuit: quod Octavius quoque Augustus in epistola ad M. Antonium refert, in qua ipsum Antonium, seu insanientem increpat, quod ea scribere vellet, quae mirentur potius homines, quam quae intelligant. Sed interim ad Sallustii commentarios. Historiam composuit de L. Catilinae conjuratione contra R. Senatum, & item de bello Jugurthae, qui Numidiae rex factus, diu contra Romanos strenue rem gessit. Historiam praeterea de Romanorum gestis, ut de Mario, & Sulla, nec non de Pompejo contra regem Mithridatem: quod opus libris aliquot a Sallustio absolutum traditur, & adhuc supersunt quaedam, veluti absolutissimi operis reliquiae, in quibus Sallustii diligentia in historia describenda, atque gravitas appareat. In parte operis de rebus Punicis, tanto animi studio incubuit, ut a quibusdam scriptum sit, eum regionem adiisse, ac maxima solertia perlustrasse, quo majore fide atque officio veritatem exploraret. Avienus certe Rufus plurimum Sallustii diligentiam, atque studium commendavit: sed & Gellius, vir Romanus, qui veterum eruditionis Aristarchus habebatur, ita de Sallustii oratione differit: *Elegantia, inquit, Sallustii, verborumque facundia, & novandi studium, cum multa prorsus invidia fuit, plures non mediocri ingenio viri conati sunt reprehendere pleraque, & obtrectare, in quibus plura inscite, aut maligne vellicant.* quin & hunc proprietatis fervantissimum vocat. Titus autem Livius tam iniquus Sallustio fuit, sicuti ab Annaeo Seneca scribitur, ut quaedam ex Historia Thucydidis translata, & eleganter assumpta, velut depravata, & corrupta illi objecerit, idque ipsum non in Thucydidis gratiam effecit, ut Arellius Fuscus dicebat, verum putavit se facilius Sallustium vincere, si prius Thucydidem ipsum praeferret. Asinius quoque Pollio librum scripsit, quo Sallustii scripta reprehenderet, quod in iis nimia quadam affectatione antiquitatem sequeretur. Fabius vero Quintilianus, vir maturo, & gravi judicio, asseruit, oratione Sallustii, atque brevitate nihil fieri posse perfectius, praesertim apud vacuas & eruditas aures, neque veritus est idem Fabius, Thucydidi, in scribenda Historia apud Graecos principi, Sallustium ipsum opponere, sicuti T. Livium Herodoto: quo factum est, ut cum plures voluerint dicendi genus Sallustianum sequi, minime sint assecuti. est enim ejus oratio tam absoluta, tam casta, tam innocens, ut merito ab eruditis divina brevis censeatur; nam & Arruntius, qui belli Punici Historiam scripsit, Sallustio tantum concessit, ut ejus orationem maximo studio sequeretur: quod alibi diximus. Nec illud ignoratur, con-

sue-

S A L L U S T I I.

sueville Sallustium magno labore ac studio scribere, ut nihil non absolutum, atque perfectum videri posset, quod ex ipsa lectione facile colligitur. Amicos in primis doctrina, & ingenio nobiles, habuit, ut Cornelium Nepotem, Messalam, & Nigidium Figulum, qui periisse in exilio traditur; Julium praeterea Caesarem magno studio dilexit, a quo etiam, ut creditur, dignitate praefecturae honestatus est. Illud item a Suetonio refertur, Lenaeum grammaticum, Pompeji libertum, satyras contra Sallustium composuisse, eumque mordaci & virulento carmine lacerasse, ut qui lurconem illum, popinonemque, & nebulonem, ac lastaurum appellarit, tum vita scriptisque monstrosus, ac M. Catonis verborum furem ineruditissimus: quod ipsum non alia ratione a Lenaeo factum creditur, quam ut studium suum, atque officium erga patronum Pompejum probaret: quem virum Sallustius ore improbo, animo autem inverecundo esse scripserat. itaque mirandum non est, si tam acerbe, atque satyricae libertus Lenaeus contra Sallustium aciem styli exacuit. Quantum odii, atque inimicitiae inter hunc & M. Ciceronem exstiterit, notissimum est: quod utriusque violentae, atque acerrimae orationes ita demonstrant, ut neuter videri possit satis sui rationem habuisse, dum alteri malediceret. Qua in re non sunt multa referenda, cum ex Hieronymi, ac Fabii auctoritate constet, eos homines longe aberrasse, qui confictas magis orationes ab aliis, quam a Sallustio & Cicerone habitas crediderint. Et sane tam corruptis moribus Sallustius, ingenio tam proclivi ad luxum fuit, ut paternam domum, vivente adhuc patre, turpissima ratione venalem haberet, quod illi inter alia vitia a M. Cicerone exprobratur. Sed a Varone etiam & Gellio traditum est, eundem fuisse in adulterio deprehensum ab Annio Milone, lorisque caesum, ac data pecunia dimissum; qua ratione factum est, ut M. Cicero appellare illum non dubitaverit, mensarum assecclam, cubiculorum pellicem & adulterum. Dignitates publicas gessit, & quaesturae, & tribunatus honorem assecutus est, sed nulla quidem laude, aut commendatione, adeo libidine magis, quam ratione, & publice & privatim vixit: nam & ad iudicum subsellia abstractus, fortuna extrema (ut inquit Cicero) stetit. Scribunt autem grammatici, ea de causa senatu ejectum fuisse a censoribus, quod ingenti libidine matronas confectaretur. Illud quoque de Sallustio relatum est, patrocinio & favore C. Caesaris consecutum fuisse praeturam Africae inferioris, ex qua dives factus, cum in Urbem rediret, pretiosissimos hortos in regione ad Malum Punicum comparavit, ac Tiburti villam, quae a Cicerone itidem

*** * * * *

illi

illi obijciuntur. Neque defunt, qui scribant Terentiam M. Ciceronis uxorem ab eo repudiatam, Sallustio nupfisse, ac deinceps Messalae Corvino, viro in eloquentia clarissimo: quod etiam suo loco scripsimus. Sciendum est, fuisse plures Sallustios: nam & Cneus a M. Tullio celebratur, in Sallustiorum familia insignis, & M. Ciceroni, ac Cn. Pompejo maxime familiaris: quod ex iis epistolis colligitur, quas Cicero ad Pomponium Atticum scribit. qua in re imprudenter quidam decepti sunt, cum Sallustii Empedoclea ignorarent, ut alibi demonstravi. Sunt, qui tradant, ad annum secundum & LX. eum vixisse, & in patria annis aliquot post obitum C. Caesaris diem extremum obiisse: quod ex veterum commentariis colligitur. Illud praeterea de hoc ipso Crispo Romae circumlatum est, ut multi testantur:

*Hic erit, ut perhibent doctorum corda virorum;
Crispus Romana primus in Historia.*

S A L L U S T I I

GERARDUS JOANNES VOSSIUS

I N

HISTORICIS LATINIS.

SALLUSTIUS CRISPUS natus Olympiadis CLXXIII. an. III. quem ad annum Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ haec annotat: Σύλλας τὰς Ἀθῶνας ἐξεπολιόρκησε μὲν ὁ Ἀθησηγῶν. Κρίσπ. Σαλῆστι. ἱστορίογραφ. ἐγεννήθη. Sylla Athenas expugnat secundo mense hiberno. Crispus Sallustius Historicus nascitur. Is est annus Urbis conditae ICLXVIII. Ubi videmus, Graecos scribere Σαλῆστι. Et sane itidem in MSS. meis, & antiquioribus editionibus, vocatur SALUSTIUS. Sed scribendum SALLUSTIUS gemino LL. quomodo legitur in aliis MSS. & lapidibus. Marmor effossum juxta rudera Sallustianae domus:

M. AURELIUS PACORUS
ET M. COCCEJUS STRATOCLES
AEDITUI VENERIS HORTORUM
SALLUSTIANORUM BASEM CUM
PAIMENTO MARMORATO

DEANAE

D. D.

Neque aliter lapis alius, cujus vide sis inscriptionem apud Aldum de Orthographia. Natus autem est Amiterni in Sabinis, anno uno post natum Veronae Catullum, ut notat Eusebius ad annum MDCCCXXXI: quadriennio autem ante bellum obiit Aetiacum, ut idem scribit ad annum MDCCCCLXXX. Doctissimus Hieronymus Wolsius putabat, nomen ejus simplici L. scribi oportere, quia vel a sale sit, vel salute. Sed ἔτι μὲν utrumque est incertum. Et cur non a sale geminato LL aequae esse possit, ac ab eodem venit fallo, unde fallitus, pro salso? Quare puto, non recedendum esse a libris antiquis, atque inscriptionibus, in quibus L geminatur. Tribunus plebis erat, quo

*** * * * * *

anno Clodius a Milone occisus fuit, puta anno Icccii, quo Cn. Pompejus Magnus, compluribus mensibus consul sine collega fuit. Tribunatu eo, quem nulla cum laude gessit, ut Ciceroni, ita & Miloni, infestus admodum erat: idque quia in Faustae, L. Sullae filiae, adulterio deprehensus, virgis a Milone esset caesus, nec nisi pecunia data dimissus. Nempe istud in causa est, cur Clodianis semper studuerit adversus Milonem. Vide Pedianum, Gellium, Servium, Horatii interpretes. item orationem sub Ciceronis nomine jam Augustaeo, vel Tiberii aevio, editam. Ex quibus etiam discimus, ob adulteria ac stupra senatu fuisse motum ab Appio Claudio Pulcro, & L. Calpurnio Pisone Caesonio Coss. nempe anno Urbis Iccciii, sive juxta alios Iccciv: quo consules erant L. AEmilius Paulus & C. Claudius Marcellus. Ejus e Senatu ejectionis meminit & Dio lib. XL. Ac ne alium Sallustium signari putes, clare ait id contigisse Σαλῴστιον, τῷ τῷ ἰσορῶν συγγράψαντι. Eo anno Milo jam exulabat: unde consequitur, quod a Milone Tribuno pl. virgis caesum dicebamus, id antea contigisse; non eo anno, ut vir eruditus putabat. Etiam discimus iisdem ex scriptoribus, a C. Julio Caesare, rerum positio, dignitatem Senatoriam recuperasse, quaestoremque factum, & postea etiam praeturam obtinuisse. Praeturae mentionem quoque invenio apud Hirtium pene initio libri de bello Africano: Item C. Sallustium Crispum praetorem ad Cercinam insulam versus, quam adversarii tenebant, cum parte navium ire jubet; quod ibi magnum numerum frumenti esse audiebat. Item apud Dionem lib. XLII. de hoc ipso legas: Στρατηγὸς γὰρ ἐπὶ τῷ τῷ βελὴν ἀναλαβεῖν ἀπεδίδεικτο. Narrat ibidem, ut cum in Campania Caesaris milites, quos in Africam praemittere statuerat, seditionem concitassent, ac Sallustius praetor Romanam contenderet, quo Caesarem hujus rei faceret certiore, propemodum fuerit occisus a compluribus militum, qui eum insequiebantur, nec cuiquam parcebant, imo duos etiam senatores occiderant. Apud eundem lib. XLIII. refertur, ut Caesar Numidiae praefecerit Sallustium; ille autem provinciam expilaverit: ac a Caesare quidem fuerit absolutus; sed infamiam non effugerit; quod qui in Historia acerbis esset alienorum vitiorum castigatorem, turpiter ipse in hoc munere se dedisset. Ex hac autem praeda Numidica ita ditatus fuit, ut in Quirinali monte forum emeret, quod Sallustii vocatur, ubi nunc aedes S. Susannae: item hortos, qui hodieque Sallustiani nominantur. Haec ostendunt, vitam ejus laudari a nemine posse. Nempe omnis ejus gloria a praeclaris scriptis proficiscitur. Sed vix ejus quicquam integre ad nos pervenit,

S A L L U S T I I.

venit, praeter bellum Jugurthinum, & Catilinarium. Ita vulgo inscribuntur. Sed posterior genuina inscriptio, DE CONJURATIONE CATILINARIA. Testis Sallustius ipse his verbis: Igitur de Catilinae conjuratione, quam verissime potero, paucis absolvam. At ex nobili Historiarum opere, quo imprimis historici principis nomen meruit, nihil habemus praeter quatuor oratiunculas, epistolas duas, & lacera aliquot fragmenta, quae ex Grammaticis antiquis, atque aliis scriptoribus, collecta sunt. Duae vero ad Caesarem orationes, ut vocant, de Republica ordinanda, utrum Sallustii sint, non convenit inter eruditos. Carrio Sallustio abjudicat: & pro illo est, quod veterum nemo, qui tantopere gaudent Sallustium ad partes advocare, inde aliquid depromat. Dissentit autem Douza, cui favent libri vett. & dictio ipsa, quae, quicquid dicat Carrio, plane Sallustium redolet. Singuinae non sint, negari tamen non possit, valde esse antiquas, & quidem Juliani, aut Augustaei aevi: saltem non infra Flavianum. Sed genuinas esse arbitror, non tamen ut orationes esse putem, sed epistolas duntaxat. Nam posterioris auctor bis ait, se illa scribere, ac disertim litteras appellat. Planeque verisimile est, missas esse ad Caesarem, cum in Hispanias contra Petrejum & Afranium proficisceretur: quemadmodum jamdudum Ciacconius observavit. Illa vero in Ciceronem oratio, etsi a Fabio quoque tanquam Sallustii laudetur: tamen, quod res indicat, omnino est alicujus declamatoris: credo Porcii Latronis, vel alterius alicujus ex illis, quos nominat M. Seneca in Suasoriis, & Controversiis. Fidem ejus valde commendant antiqui. Nam certissimus auctor dicitur Vibio Sequestri de Fluminibus. Item Hieronymo libro de locis Hebraicis, & exinde Isidoro lib. XIII. cap. 21. Adbaec nobilitatae veritatis Historicus nuncupatur ab Augustino lib. I. de Civitate Dei, cap. 5. Avienus etiam in descriptione orae maritimae, dicit omnia illius dicta esse praejudicatae auctoritatis, appellat quoque expressorem efficacem styli, & veritatis. Objeſtant adversus ea aliqui, quod, pravo loliginis succo, pleraque ad Ciceronis laudem pertinentia, quae apud alios legere sit, praeterierit. Verum ea potius neglexisse ego arbitror, vel ut falsa, vel ut incerta plane, vel ut exigua ac minuta. Quod ad dictionem Sallustii attinet, omnes antiqui judicant, brevem ac nervosam esse, & Thucydideae aemulam. Sane scriptor est plane Atticus, qua laude Demostheni propior est, quam Cicero ipse: ut bene censet Turnebus in Adversariis suis. Sed ut Thucydidem non omnes probarunt, ita nec Sallustii dictio omnibus probabatur.

batur. Nam Asinius Pollio damnabat eam, tanquam obscuram, & in translationibus audacem: ut Tranquillus auctor est lib. de claris Grammaticis in Philologi vita. Imprimis vero reprehendi solet, quod antiqua verba ex Catonis Originibus exciperet: cujus rei meminere Augustus apud Tranquillum in ejusce Caesaris vita, idemque Tranquillus lib. de claris Grammaticis in vita Lenaei, & Fabius ex antiquo epigrammate lib. VIII. cap. 3. Sed haec impedire non potuere, quo minus a Tacito (at quanto viro!) rerum Romanarum florentissimus auctor lib. III. Historiarum diceretur. Imo juxta Martialem lib. XIV. Crispus Romana primus in Historia est. Augustino quoque lib. de Vita beata vocatur electissimus pensator verborum. Imo Graeci ipsi ejus Historias tanti fecere, ut eas verterit Zenobius, sophista is, qui Romae docuit sub Adriano Caesare; quique epitomen proverbiorum Didymi, & Tarrhaei scripsit; ut testis est Suidas in ζῳογρ. Atque inde est, quod Sallustii quoque meminit Stephanus in Ἀζιγ. Utinam vero exstaret Asper Grammaticus, Sallustii interpres, teste Hieronymo. Quaedam ex eo citat Sospater. Joannes Baptista Pius annotationum Posteriorum cap. LXXXIV. citat antiquum auctorem, qui vitam Sallustii scribit. Eum non vidi. Sed scio vitam Sallustii e veteribus reliquisse Asconium Pedianum: ut cognoscere est ex Acrone ad Horat. Sat. II. lib. I. 41. E junioribus idem conati Pomponius Laetus, & Petrus Crinitus. Sed his fides habenda, quatenus veterum scrinia compilarunt. Cave autem cum Sallustio hoc confundas Crispum Sallustium, ad quem in Odis scribit Horatius, Historici hujus sororis filium, Augusti amicum: de quo Seneca lib. I. de Clementia, & Tacitus lib. I. & III. Annal. A quo & metallum quoddam Sallustianum esse dictum, Plinius auctor est lib. XXXIV. cap. 2.

S A L L U S T I I

C. CRISPI SALLUSTII

V I T A.

A U C T O R E

JOANNE CLERICO.

Bonorum Virorum timiditati, inconstantiae, aut imprudentiae vix ignoscere possumus, si quid aliquando moribus suis indignum, & ante actae Vitae minus consentaneum protulerint. Sed multo magis iram nostram movent improborum honesti sermones; quibus, ut nequitiam suam occultent, certiusque noceant, uti solent; nihil enim sceleratius, quam armis Virtutis uti, ut Vitium tuearis. Non puto autem quemquam pravae hujus simulationis labe magis infectum vixisse, quam celeberrimum Historicum C. CRISPUM SALLUSTIUM, ut liquebit ex ejus vita; quam ex Veteribus colligere statui, ut quicumque eam legent, hoc exemplo intelligant non esse propterea existimandum bonum quemquam fuisse, quod Virtutem calamo defenderit, nisi constet mores cum sermonibus consensisse. Nemo certe elegantius & acrius in suae aetatis vitia, quam SALLUSTIUS, invecus est; nec quisquam vitae minus severae fuit.

Natus erat (a) Amiterni, in Sabinis, apud quos extant etiamnum antiquae severitatis reliquiae, anno ab Urbe condita (b) DCLXIX. L. Cornelio Cinna III. & Cn. Papirio Carbone Coss. Hi Sullae infensi bellum civile concitarunt, quod non desit, nisi postquam Sulla, triennio post, rerum potitus est. His annis, omnis generis flagitia in Italia commissa, ple-

(a) Vide Eusebiam in Chron. ad An. MDCCCXXI. (b) A. C. LXXXV.

plebejaeque & nobiles familiae gravissimas calamitates passae sunt; unde intelligere licet miserrimo ac flagitiosissimo aevo natum esse *Sallustium*, & quò multo plura, quae vitaret, quam quae sequeretur, videbat. Parentes tamen ejus inculpatae vitae fuisse credibile fit, quod priscus Declamator, qui nomine *Ciceronis* in *Sallustium* invectus est, omniaque conquisivit, quae in eum dici possent, nihil in fama, rumoribusque subsequenter aetatis invenerit, quod iis exprobraret. Patrem certe *Sallustii* se praeterire ait; qui si, inquit, numquam in vita sua peccasset, tamen majorem injuriam Reipublicae facere non potuisset, quam quod eum talem filium genuerat. Subjicit, se non exsequi si qua in pueritia peccasset *Sallustius*, ne parentem ejus accusare videretur, qui eo tempore summam ejus potestatem habuit. Quae verba satis ostendunt, probra nulla in Historici nostri parentes tunc temporis jacta; neque enim iis vehemens Declamator pepercisset, ut *Sallustii* nequitiam credibiliorem redderet.

Plebejam ejus familiam, non patriciam, ut nonnulli volunt, fuisse liquet, ex eo quod Tribunus Plebis fuerit; ac sane ubique in nobiles invehitur, ac praesertim in Historia Belli Jugurthini, & posteriore Epistola ad C. Caesarem de Republica Ordinanda.

A teneris annis excultam eloquentiam, & operam diligentem litteris a *Sallustio* datam, satis ostendunt ejus scripta; neque enim ita scribunt, qui ferius se se ad litterarum studia contulerunt. Ideo fidem ei minime detraxerim dicenti Epist. II. ad Caesarem postquam sibi aetas, ingeniumque adolevisset, se haud ferme armis atque equis corpus exercuisse, sed animum in litteris agitasse; & quod natura firmitus erat, ingenium in laboribus habuisse. Sed & hoc diserte testatur (a) *Suetonius*; Praeceptorem enim ejus fuisse docet *Attejum* praetextatum, nobilem Grammaticum Latinum, qui se *Philologum* vocavit, & qui *Sallustium* familiarissime coluit. Vix tamen videtur, more aliorum, causas actitasse, ut gratiam ac famam sibi actionibus forensibus compararet. Nulla certe memoria ejus rei, apud Veteres; nec *Cicero*, qui tot aequalium suorum, qui operam suam venditarunt in foro, meminit, C. *Crispi Sallustii* mentionem ullam usquam fecit. Si quis silentii causam fuisse inimicitiam, quae inter eos fuit, suspicetur; doceat cur *Cicero* ejus saltem obiter non meminerit, ut vituperaret. Ac sane genus eloquentiae *Sallustianae* minus aptum foro fuit; aptissimum Historiae, quae ab otiosis legitur. Quare (b) *Quintilianus*, vi-

(a) In lib. de Illustribus Grammaticis cap. 10. (b) Lib. IV. cap. 2.

S A L L U S T I I.

tari oportere judicat in causis agendis illam Sallustianam (quamquam in ipso virtutis locum obtinet) brevitatem, & abruptum sermonis genus, quod otiosum fortasse lectorem minus fallit, audientem transvolat.

Declamator, (a) quem dixi, turpissimam adolescentiam *Sallustio* exprobrat, nefandarumque voluptatum amorem objicit; quae criminationes, ut falsae esse possunt, non omnino incredibiles ob sequuta flagitia videntur. *Domum paternam*, si accusatori credimus, *vivo patre, turpissime venalem habuit, ac vendidit*; morique coegit ex moerore patrem, quo nondum mortuo, jam pro herede omnia gerebat. Nec aetatis tirocinio lapsus, postea se correxit, sed abiit in sodalitium Sacrilegi nescio cujus Nigidiani; bis accusatus est, apud Judices, bis absolutus; verum ita ut non innocens esse, sed Judices pejerasse viderentur.

Cum ad capeffendos Reipublicae honores contenderet, (b) Quaesturam est consequutus, quam si petiit legitimo anno, hoc est, vigesimo quinto, Quaestor fuit A. U. C. (c) DCXCIV. Quinto Caecilio Metello Celere & L. Afranio Coss. Aliosne honores ambiverit, an difficultatibus deterritus ad privatam vitam, iis missis, concesserit, non satis liquet. Ab hoc certe tempore nullos honores, ad Tribunatum usque Plebis, gessit. In ipso adolescentiae ardore, videtur ea admisisse, quae aeternam nomini ejus infamiam inusserunt. (d) *M. Varro* Scriptor gravissimus, in libro quem inscripserat *Pius*, aut *de Pace*, *C. Sallustium* in adulterio deprehensum cum Fausta, Sullae filia, a Milone ejus viro loris bene caesum, &, cum pecuniam dedisset, dimissum fuisse prodidit.

Attamen A. U. C. DCCII. (e) Tribunatum Plebis adeptus est, tempore quo usque adeo turbata erat Respublica, ut eo deventum sit, ut Cn. Pompejus Magnus Consul, sine collega, crearetur. Cum autem paullo ante T. Annius Milo P. Clodium occidisset, Pompejusque legem de vi tulisset, qua instituebatur quaestio de ea caede; ulciscendi occasionem nactus *Sallustius*, sibi non defuit. Cum duobus aliis Tribunis Plebis inimicissimas conciones, ut scribit *Asconius Pedianus* in *Ciceronis* Milonianam, de Milone habuit, invidiosas etiam de Cicerone

(a) Cap. 5. (b) *Ibidem*. (c) A. C. LX. (d) *Apud Aul. Gellium* Lib. XVII. cap. 18. *Vide & veterem Scholiasten Horatii ad Sat. II. Lib. I.* (e) A. C. N. LII.

cerone, quod Milonem summo studio defenderet; eratque maxima pars multitudinis infensa non solum Miloni, sed ipsi etiam, propter invisum patrocinium, Ciceroni. Postea tamen cum de accusandi studio multum remisisset *Sallustius*, in suspitione fuit in gratiam rediisse cum Milone & Cicerone.

Crediderim, hisce temporibus, scriptam fuisse Historiam Catilinae Conjunctionis; cum *Sallustius*, exacto Tribunatus tempore, privatus ageret, nec Ciceroni esset infensus; rem enim ita narrat, ut ea lecta Historia, nemo non acta Ciceronis sit probaturus. Forte & bellum Jugurthinum, & Civilia, quae id insequuta sunt, aliaque cum iis connexa, eodem illo tempore conscripsit, aut aliquanto posterius. Certe non sunt ea scripta hominis adolescentis, testaturque ipse, initio conjunctionis Catilinae, se tum demum Historiam aggressum scribere, (a) *ubi animus ex multis miseriis atque periculis requievit, & sibi reliquam aetatem a Republica procul habendam decrevit*; quod vix ante Tribunatum, quem anno aetatis XLI. gessit, fieri potuit. Tum vero statuit *res gestas Populi Romani carptim* (sic ipse loquitur) *ut quaeque memoria digna viderentur perscribere*; eo magis quod ei a spe, metu, partibus Reipublicae animus liber erat. Haec sunt verba hominis honores nullos amplius sperantis, aut certe ambitionem egregie dissimulantis. At nec ante dissimularat honorum cupiditatem; nec postea, rerum potente Caesare, eorum contemptum prae se tulit.

Itaque ante omnia Catilinariam conjunctionem, quae contigerat anno ejus vitae XXX, ac proinde cujus testis fuerat, scribere undecim circiter post annis aggressus est, si calculos recte ponimus. Tum Jugurthinum bellum, quod diu ante quam nasceretur, & Civile, quod eo puero gestum est, conscripsit. Periit postremum Opus, si fragmenta quaedam excipias, quae tamen sat ampla ad nos pervenerunt, ut ex iis intelligere possimus, non minus accurate ac cetera perscriptum fuisse. (b) Sed mihi videor ex loco *Ausonii* posse colligere tempora, quorum Historiam scripserat *Sallustius*, in iis libris qui perierunt. *Ausonius* in Idyllio XXXII, ad Nepotem, docet puerum, quos libros legere eum oporteat, & quos ipse, in gratiam ejus in manum iterum sumere sit paratus. Itaque memorato *Terentio*, sic loquitur de *Sallustii* libris:

Jam

(a) Cap. 3. (b) *Suetonius de Ill. Gramm.* cap. 10.

S A L L U S T I I.

Jam facinus, Catilina, tuum; Lepidique tumultum,

Ab Lepido, & Catulo; jam res & tempora Romae.

Orsus, bis senos seriem connecto per annos.

Jam lege civili missum Mavorte duellum,

Movit quod socio Sertorius exsul Ibero.

Haec sunt omnia opera *Sallustii*, excepto bello Jugurthino, quod cur omiserit *Aufonius*, non intelligo. Forte aliquot versus vetustate interciderunt. I. Occurrit bellum Catilinarium, de quo nihil necesse est dicere. II. Historia tumultus excitati a *Marco AEmilio Lepido*, anno Urbis Conditaе DCLXXXVII. postquam anno superiori Consul fuisset: Is tumultus a Pompejo & Catulo oppressus est, eodem anno. III. Inde *Sallustius* scripserat Historiam rerum in Republica Romana per duodecim annos gestarum, ante Lepidi tumultum; quorum duodecim annorum initium fecerim circiter ab anno U. C. DCLXIII, quo bellum Marlicum inchoatum, ab eo enim tempore, usque ad extremam Dictaturam Sullae, duodecim circiter anni fluxerunt. Multa autem inveniuntur fragmenta *Sallustii*, ex quibus liquet eum res a Sulla gestas scripsisse; quae ea temporis intercapedine continentur. IV. Bellum scripserat Sertorianum, quod coeperat sub finem vitae Sullae, proximeque duodecim annos memoratos consequebatur; Metellus enim in Hispaniam contra Sertorium missus est anno U. C. DCLXXIV. qui duodecim illorum annorum ultimus fuit. Si ea Historia ad receptas usque Hispanias pertexta est, quod credibile videtur, pertinuit ad annum DCLXXXI. nam eo demum anno, occisis Sertorio & Perperna, pacatae sunt Hispaniae.

Hinc videmus quamvis *Sallustius* carptim scripsisset Historiam Romanam, nec continua temporum serie lucubrationes suas edidisset, ex tribus postremo memoratis operibus potuisse contexi circiter octodecim annorum Historiam; quae utinam fane exstaret! Fragmenta enim ejus sitim nostram excitant, non restinguunt. Hi autem libri, quamvis ab auctore eo ordine, quem memorat *Aufonius*, editi, videntur postea a Grammaticis in ordinem quemdam redacti, ut ex tribus operibus una conflaretur Historia, Librique ejus perpetuo ordine a primo ad ultimum decurrerent, commodiusque ad testimonium citarentur. *Asinius Pollio*, in libro quo *Sallustii* scripta reprehenderat, ut nimia priscorum

verborum adfectione oblita, tradebat, *In eam rem adiutorium ei fecisse maxime quemdam Atteium Praetextatum, nobilem Grammaticum Latinum, declamantium deinde adiutorem atque praeceptorem.* Ab hoc agebat *Sallustium, Historiam scribere aggressum, breviario rerum omnium Romanarum, ex quibus quas vellet eligeret, instructum fuisse, antiquaque ei verba & figuras solitum eum esse colligere.* Videtur Grammaticus non ignobilis ea in re ingenio ac voluntati *Sallustii* gratificatus esse, potius quam suum ipsius iudicium sequutus; nam in praeceptis Rhetoricis ad *Asinium Pollionem*, ei nihil aliud suadebat, ut prodidit *Suetonius*, *quam ut noto, civilique & proprio Ser-mone uteretur, vitaretque maxime obscuritatem & audaciam in translationibus.* Credibile est *Sallustium* ea re gravitatem styli captasse, & priscorum illorum Romanorum sermonem imitatum, quorum moribus erat dissimilimus, ut flagitiosae vitae maculas elueret, persuaderetque iis, quibus fatis notus non erat, falsa esse omnia, quae de illo minus honesta iactabantur.

Verum hae artes belle homini non cesserunt, nam anno (a) U. C. **DCCIV.** Cons. L. AEmilio Paulo & C. Claudio Marcello, Appius Claudius Pulcher Censor, non repugnante Collega L. Calpurnio Pione, omnes libertinos, ut docet *Dio Lib. XL.* multos etiam nobilium, atque inter eos *Crispum Sallustium*, qui *Historiam* conscripsit, Senatu ejecit. Quod factum, si veteribus (b) Grammaticis credimus, propter adulteria; dicitur enim ab iis *Sallustius tanto ardore insanivisse in libertinas, quanto moechus in matronas, quod cum illi in Senatu a Censoribus objectum esset, respondit se non matronarum, sed libertinarum sectatorem esse.* Quare ex Senatu, inquiunt, ejectus est. Hoc quoque ei exprobrat personatus ille (c) *Cicero*, qui Declamatione in ejus mores invectus est. Idem nos docet, postquam Censores Senatum, more majorum legissent, nusquam conspectum esse *Sallustium* Romae, suspicaturque tum se *conjecisse in ea castra, quo omnis sentina Reipublicae confluxerat*; hoc est, in Galliam ad Caesarem se contulisse. Non minoribus (d) conviciis eum exagitavit *Le-naeus*, Pompeji Magni libertus, ex amore erga patroni memoriam, quem

(a) *A. Cbr. N. L.* (b) *Schol. in Sat. II. lib. I. Horatii.* (c) *Cap. 5. & 6.* (d) *Suetonius de illustr. Gramm. cap. 15.*

S A L L U S T I I.

quem *Sallustius* scripserat *oris probi, animo inverecundo fuisse*. Ideo *Lenaeus* postea *Historicum nostrum acerbissima Satira*, ut docet *Suetonius*, *laceravit*, *lastaurum & lurconem & nebulonem popinonem-*que *appellans*, & vita scriptisque monstrosum, *praeterea* priscorum, *Catonisque* verborum ineruditissimum furem. Qua ex occasione, sic de *Pompejo* scripsisset *Sallustius*, post interitum ejus *Historiae*, conjicere non possumus; at constat *Caesarianis* partibus e *Senatu* expulsum fuisse.

Certe posteaquam *Respublica* armis oppressa est, anno sequente, (a) U. C. DCCV. C. Claudio Marcello & L. Cornelio Lentulo Coss. a *Caesare* (b) est in *Senatum* reductus; *Quaestura* iterum accepta, ut honestius in amplissimum ordinem reciperetur. Eum autem honorem, si adversae famae credimus, ita gessit, ut nihil in eo non venale habuerit, cujus aliquis emtor fuit. Nihil non aequum ac verum duxit, quod ipsi facere collibuisse. Propter iteratam *Quaesturam*, priscus *Declamator*, cujus verba protulimus, bis *Senatorem*, bis *Quaestorem* factum ait. At *Dio* lib. XLII. vult, ut recuperaret dignitatem *Senatoriam*, *Praetorem* creatum. Malim, *Quaestura* in eum collata, factum hoc esse; eo enim *Magistratu* capto, *Romana Juventus* ingrediebatur *Senatum*.

Hoc tempore, viris doctis videtur scripsisse ad *Caesarem* duas illas *Litteras*, quae perperam *Orationes* inscribuntur, *de Republica ordinanda*. Sed posteriores quidem, hoc tempore, scripsisse potuit; at priores non nisi propemodum confecto bello scripsit. Malim ergo hasce differre in annum DCCVII, aut certe ad finem anni antecedentis cum victus esset *Cn. Pompejus*.

Igitur sub finem anni DCCVI. cum in *Asia* esset *Caesar*, ab iis (d) qui *Roma* ad eum venerant cognovit, litterisque urbanis animadvertit multa *Romae* male & inutiliter administrari, neque ullam partem *Reipublicae* satis commode geri; quod & contentionibus tribunitiis perniciosae seditiones orirentur, & ambitione atque indulgentia *Tribunorum Militum*, & qui legionibus praeerant, multa contra morem, consuetudinemque militarem fierent, quae dissolvendae disciplinae, feve-

(a) *Cicer. in Sallust. cap. 6.* (b) *A. C. N. XLIX. Id. cap. 7.* (c) *A. C. N. XLVII.*
 (d) *Hirtius de Bel. Alexand. cap. 65.*

ritatisque essent. Hanc crediderim occasionem fuisse, scribendi iterum ad Caesarem de ordinanda Republica; qua de re, cogitare serio non potuit, nisi post victum Pompejum. Antea quidem *Sallustius*, Caesare nondum in Macedoniam profecto, vigenteque bello, multa monuerat, ea de re, in Epistola, quae II. Oratio perperam dicitur, ubi de *M. Bibulo* & *L. Domitio*, quasi viventibus loquitur, cum Bibulus mortuus sit ante pugnam Pharsalicam, & Domitius ex ea fugiens interfectus. Sed in altera Epistola, in qua de bello, quasi confecto, loquitur, rem eandem iterum aggreditur. Itaque, quae prior est, eam oporteret esse posteriorem, quod etiam ipsum ejus, quae posterior est, prooemium satis ostendit.

Antequam autem Caesar contra Scipionem, Pompeji focerum, in Africam iret, anno U. C. DCCVII, quo Caesar iterum Dictator fuit, M. Antonius Magister Equitum, Praetor factus est *Sallustius*; qui honor videtur non tam monitorum de Republica ordinanda, quam turpium adulationum iis admissarum praemium fuisse. At *Sallustio* prope modum fatalis fuit; (a) cum enim esset in Campania, apud Caesarianos milites, mox in Africam transmittendos, motaque ab iis esset seditio, quam frustra compescere tentavit, ab iis ferme est interfectus. Quin etiam cum Romam ad Caesarem contenderet, ut hac de re certiores faceret, insequuti eum complures militum, obvios quosque occiderunt; ipsum, si adipisci potuissent, e medio sublaturi.

Caesar vero, placatis militibus, sub brumam in Africam, cum parte exercitus, trajecit, secumque *Sallustium* duxit, quem, paucis diebus postquam adpulisset, cum penuria annonae premeretur, (b) ad Cercinam insulam, quam adversarii tenebant, cum parte navium, ire iussit, quod ibi magnum numerum frumenti esse audiebat. (c) Ejus adventu C. Decimius Quaestorius, qui ibi cum grandi familiae suae praesidio praeerat commeatui, parvulum navigium nactus conscendit, ac se fugae commendavit. *Sallustius* interim a Cercinatibus receptus, magno numero frumenti invento, naves onerarias, quarum ibi satis magna copia fuit, complevit atque in castra ad Caesarem misit. Quid aliud in eo bello gesserit *Sallustius*, nemo prodidit, sed fidelem

(a) Ex Dione lib. XLII.

(b) Hirtius de Bello Afric. cap. 8.

(c) Ibid. cap. 34.

S A L L U S T I I.

lem ac strenuam operam Caesari navasse, ex praemio intelligere est. (a) Anno enim U. C. DCCVII, confecto Africano bello, (b) Caesar cum in Numidia recepta, verbo quidem administrandae provinciae causa, reipsa autem expilandae, pro Praetore, reliquit. Itaque dona multa *Sallustius* accepit, multa rapuit, Romamque deinde reversus, cum a Numidis accusaretur, maximam infamiam retulit; quod cum libros scripsisset, in quibus copiosa & acerba oratione invectus erat in eos qui ex provinciis quaestum fecissent, rebus ipsis quod scripserat non expressisset. Ne (c) tamen causam diceret, (d) festertio duodecies cum Caesare pactus est, si credimus personato *Ciceroni*. Gravissimus certe Historicus *Dio*, prodidit eum, licet a Caesare dimissum, suis ipsius scriptis perennem infamiam sibi creasse, quod vita ab iis prorsus dissentiret.

Ea praeda, (e) qui modo ne paternam quidem domum redimere poterat, repente tamquam somnio beatus, hortos pretiosissimos, qui (f) *Sallustiani* ab ejus nomine, dicti sunt, villam Tiburtinam, & alias possessiones sibi comparavit.

Qua ratione, vitam postea traduxerit *Sallustius*, Veteribus tacentibus, nobis non liquet. Credibile est ornandae domui, exstruendis villis, deliciisque undequaque sibi parandis occupatum fuisse; ita ut saluberrimis praeceptis, quae in Historiis tradiderat, exemplo suo, vim pondusque detrahare pergeret. De ejus oratione in *Ciceronem*, & *Ciceronis* in *Sallustium*, nihil addam; quia, licet antiquae sint, nec infra aevum Tiberianum, animi causa, a Rhetore quopiam confictas nemo amplius dubitat.

Septuagesimo aetatis anno, fato functus est, quadriennio (g) ante bellum Actiacum, hoc est, anno (h) U. C. DCCXIX. S. Pompejo & S. Cornificio Coss. Vir sane fuit memorabilis, si Historias ejus spectes; quae, si nimium antiquioris styli studium excipias, nullis aliis postponendae sunt, principemque locum, inter Romanos Historicos, etiam judicio Veterum, ei pepererunt. Nec brevitatem ac efficaciam singularem dictionis dumtaxat laudant, sed etiam veritatis studium; quod ita intelligendum, ut de aliis loquenti fides habeatur, de se ipsi

(a) A. C. N. XLVI. (b) *Dion.* lib. XLIII. (c) *Cicer. in Sallust.* cap. 8. (d) *Nona-gies mille ff. eoque amplius.* (e) *Id. Ibid.* (f) *De iis vide Fam. Nardinum Vet. Romae lib. IV. cap. 7.* (g) *Vide Euseb. in Chron.* (h) A. C. N. XXXV.

ipsi nihil credatur nisi quod re ipsa comprobatum est. Facile credo; cum se Reipublicae longum valedixisse putaret, (a) *Consilium ei non fuisse*, ut ipse dicit, *socordia atque desidia bonum otium conterere, neque vero, agrum colendo ac venando, servilibus officiis intentum, aetatem egisse*, sed honestioribus studiis & scriptionibus operam dedisse. At nec oblitum deliciarum ac voluptatum opinor; quibus & puer & adolescens & senex, quasi Sirenibus quibusdam adhaesit; nec, ut puto, dum Historias, florente aetate scriptitaret, nuncium remisit.

Idem fecit, quod (b) plerique Philosophorum, *disertorum in convivium suum, quos si audias in avaritiam, in libidinem, in ambitionem perorantes, indicium professos putes, adeo redundant ad ipsos maledicta in publicum missa!* Interea ejus Historia, ut ceteris omnibus, utamur oportet, quippe quae non minus gravia ac utilia praecepta, exemplaue continet, quam si scriptor sanctitate morum priscos omnes Romanos superasset.

(a) *Conjur. Catil. cap. 4.*

(b) *Seneca apud Lactant. Lib. III. cap. 15.*

V E T E R U M
S C R I P T O R U M

NONNULLORUM RECENTIORUM

S A L L U S T I O

JUDICIA ET TESTIMONIA.

AUGUSTUS CAESAR.

Suetonius in Vita Augusti.

Tuque dubitas Cimberne Annii an Verrius Flaccus imitan-
di sint tibi? ita, ut verbis, quae Crispus Sallustius
excerpsit ex Catonis Originibus utaris, an potius Asia-
ticorum oratorum inanibus sententiis, verborum volu-
bilitas in nostrum sermonem transferenda?

Vellejus Patereulus. Hist. lib. II.

AEmulus Thucydidis Sallustius.

Tom. II.

Et:

DE SALLUSTIO

Et:

Paene stulta est inhaerentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quae maxime nostri aevi eminent, princeps carminum Virgilius, Rabinusque, & consecutus Sallustium Livius, Tibullusque & Naso, perfectissimi in forma operis, nam vivorum ut magna admiratio; ita censura difficilis est.

Horatius, Serm. lib. I. Sat. 2.

*Libertinarum dico: Sallustius in quas
Non minus insanit, quam qui moechatur.*

Acro ad Horat. lib. I. Sat. II. 41.

ILLE FLAGELLIS AD MORTEM CAESUS] *Hoc de Sallustio videtur dicere. Sallustius enim Crispus in Faustae, filiae Sullae, adulterio deprehensus ab Annio Milone, Flagellis esse caesus dicitur: quod Asconius Pedianus in Vita ejus significat.*

Eadem fere Porphyrio.

Servius ad VI. AEn. 612.

Si re vera caesi; Sallustius, quam Milo deprehensum sub servi habitu verberavit in adulterio suae uxoris, quae fuerat Fausti Sullae filia.

Asconius Pedianus.

Fertur Sallustius tanto ardore insanivisse in libertinas, quanto moechus in matronas: quod cum illi in Senatu a censoribus objectum esset, respondit, se non matronarum sectatorem esse; quare ex senatu ejectus est, quod ipse excusat in Catilinae bello.

Haec vetus Interpres Horatii, ad Sat. II. 47.

Idem

JUDICIA ET TESTIMONIA:

Idem in Argum. Milon. pag. 779. & ibid. ad cap. 6. pag. 812.

Sallustium fuisse Tribunum plebis, quo anno Cn. Pompejus solus Consul erat, ostendit. Unde colligas ingenio fuisse Tribunico & turbulento. Notanda hic sunt Tullii verba: *Divisa sententia est, postulante nescio quo. Nihil enim necesse est omnium me flagitia proferre. Sic reliqua auctoritas Senatus emta intercessione sublata est.*

Nempe per Munatium & Sallustium, mercede corruptos. Qui dividi postularat, is erat Q. Fufius. Vid. Asconius ibid. & in cap. XVII. p. 861. in XVIII. p. 865. in XXV. p. 897.

Seneca Rhetor Decl. lib. III.

* *Orationes Sallustii in honorem Historiarum legantur.*

Seneca Philosophus Epist. CXIV.

Sallustio vigente, amputatae sententiae, & verba ante expectatum cadentia & obscura brevitatis fuere pro cultu. Arruntius, vir rarae frugalitatis, qui Historias belli Punici scripsit, fuit Sallustianus, & in illud genus nitens.

Et ibidem.

Quae apud Sallustium rara fuerunt, apud Arruntium crebra sunt, & paene continua, nec sine causa, ille enim in haec incidebat: at hic illa quaerebat.

Et lib. IX. Decl. I. & Controvers. XXV. lib. 5.

Cum sit praecipua in Thucydide virtus brevitatis, hac eum Sallustius vi-

* Quasi dicat, non admodum probari. Vid. Corradus in Quaestura Cic. p. 161.

DE SALLUSTIO

vicit, & in suis illum castris cecidit, nam in sententia Graeca tam brevi, quam salvo sensu detrahas vocem aliquam, constabit sensus, etiamsi non aequè comtus, attamen integer; at ex Sallusti sententia nihil demissine sensus detrimento potest. Titus autem Livius tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc ipsam sententiam, & tamquam translatam, & tamquam corruptam, dum transferretur, objiceret Sallustio, nec amore Thucydidis facit, ut illum praeferat; sed laudat quem non timet, & facilius putat posse a se Sallustium vinci, si ante a Thucydide vincatur.

Martialis lib. XIV.

Hic erit, ut perhibent doctorum corda virorum,

Crispus Romana primus in historia.

Quintilianus lib. II. c. 5.

Livius a pueris magis legendus quam Sallustius, & hic Historiae majoris est auctor: ad quem tamen intelligendum jam profectu opus sit.

Et lib. III. c. 10.

Crispus Sallustius in bello Jugurthino & Catilinario nihil ad historiam pertinentibus principiis orsus est.

Et lib. IV. c. 2.

Vitanda illa Sallustiana, quamquam in ipso virtutis locum obtinet, brevitās, & abruptum sermonis genus: quod otiosum fortasse lectorem minus fallit, audientem transvolat, nec, dum repetatur, expectat.

Et

JUDICIA ET TESTIMONIA

Et lib. VIII. c. 3.

Nec minus noto Sallustius epigrammate incessitur:

Et verba antiqui multum furate Catonis,

Crispe, Jugurthinae conditor historiae.

Et lib. IX. c. 3.

Ex Graeco translata Sallustii plurima.

Et lib. X. c. 1.

Neque illa Sallustiana brevitās, qua nihil apud aures vacuas atque eruditās potest esse perfectius, apud occupatū variis cogitationibus judicem & saepius ineruditum captanda nobis est: neque illa Livii latea ubertas docebit satis eum, qui non speciem expositionis, sed fidem quaerit.

Et ibidem.

At non Historia cesserit Graecis: nec Thucydidi opponere Sallustium verear: nec indignetur Herodotus aequari sibi T. Livium, cum in narrando mirae jucunditatis, clarissimique candoris, tum in concionibus, supra quam narrari potest, eloquentem; ita dicuntur omnia cum rebus tum personis accommodata, sed affectus quidem, praecipue eos qui sunt dulciores, ut parcissime dicam, nemo Historicorum commendavit magis: ideoque immortalem illam Sallustii velocitatem diversis virtutibus consecutus est, nam mihi egregie dixisse videtur Servilius Nonianus, pares eos magis quam similes.

Et ibidem.

Attici praecisis conclusionibus obscuri, Sallustium atque Thucydidem

*** **

DE SALLUSTIO

superant ; tristes ac jejuni Pollionem aemulantur ; otiosi & supini, si quid modo longius circumduxerunt, jurant Ciceronem ita locuturum fuisse.

Et lib. X. c. 3.

Sane manifestus est Sallustius ex ipso opere labor.

Statius Papinius lib. I. Sil. 4.

*Sed tuas artes puer ante discat :
Omne quis mundi senium remensus,
Orsa Sallustius brevis, & Timavi
Reddis alumnum.*

Cornelius Tacitus Hist. lib. III.

C. Sallustius, rerum Romanarum florentissimus auctor.

Justinus Hist. lib. XXXVIII.

Pompejus Trogus in Livio & Sallustio reprehendit, quod conciones directas, ac orationes operi suo inferendo Historiae modum excefferint.

Agellius lib. I. c. 15. Noct. Attic.

Sallustius, novator verborum.

Et lib. III. c. 1.

Sallustius, vel subtilissimus brevitatis artifex.

Et

JUDICIA ET TESTIMONIA:

Et lib. IV. c. 15.

Elegantia orationis Sallusti, verborumque facundia & novandi studium cum multa prorsus invidia fuit: multique non mediocri ingenio viri conati sunt reprehendere pleraque & obrectare: In quibus plura inscite aut maligne vellicant, nonnulla tamen videri possunt non indigna reprehensione.

Et lib. X. c. 20.

Sallustius, proprietatis in verbis retinentissimus, consuetudini concessit.

Et lib. eodem c. 26.

Asinio Pollioni in quadam epistola, quam ad Plancum scripsit, & quibusdam aliis C. Sallustio iniquis, dignum nota visum est, quod: &c.

Et lib. XVII. c. 18.

M. Varro in litteris atque vita fide homo multa & gravis, in libro quem inscripsit, Pius, aut, De Pace, C. Sallustium, scriptorem seriae illius & severae orationis, in cujus Historia notiones censorias fieri atque exerceri videmus, in adulterio deprebensum ab Annio Milone, loris bene caesum dicit, & cum dedisset pecuniam, dimissum.

Suetonius De claris Grammaticis: de Philologo.

Asinius Pollio librum scripsit, in quo Sallustii scripta reprehendit, ut nimia verborum affectatione oblita.

Et ibidem.

Philologus coluit familiarissime C. Sallustium, & eo defuncto, Asinium

Asinium Pollionem, quos Historiam componere aggressos, alterum breviario rerum Romanarum, ex quibus quas vellet eligeret, instruxit; alterum praeceptis de ratione dicendi; quo magis miror Asinium Pollionem cre- didisse, antiqua cum verba & figuras solitum esse colligere Sallustio, cum sciat eum sibi nihil aliud suadere, quam ut noto civilique & proprio sermone utatur, vitetque maxime obscuritatem Sallustii, & audaciam in translationibus.

Et de Lenaeo.

Lenaeus tanto amore erga patroni (Pompeji) memoriam exstitit, ut Sallustium Historicum, quod eum oris probi, animo inverecundo, scrip- sisset, acerbissima satyra laceraverit, (a) lastaurum & lurconem & nebulonem, popinonemque appellans, & vita scriptisque monstrosus, praeterea priscorum Catonisque verborum ineruditissimum furem.

Macrobius Sat. lib. III. c. 15.

Sallustius, gravissimus alienae luxuriae objurgator & censor.

Et lib. V. c. I.

Quatuor sunt genera dicendi: copiosum; in quo Cicero dominatur: breve, in quo Sallustius regnat: siccum; quod Frontoni adscribitur: pingue & floridum; in quo Plinius secundus quondam; & nunc, nul- lo veterum minor, noster Symmachus luxuriatur.

Symmachus lib. V. Epist. 65.

Interea recuso sententiam, quae rem venaticam servile dicit officium. Sta-

(a) Vid. Voss. Etymolog. p. 281.

JUDICIA ET TESTIMONIA.

Statuerit hoc scriptor stilo tantum probandus: nam morum ejus damna non sinunt, ut ab illo agenda vitae petatur auctoritas.

Ausonius in Protreptico.

*Jam facinus Catilina tuum, Lepidique tumultum;
Ab Lepido & Catulo jam res & tempora Romae,
Orsus, bis senos seriem connecto per annos.
Jam lego civili mistum Mavorte duellum,
Movit quod socio Sertorius exsul Ibero.*

Sidonius Apollinaris in Panegyri Anthemii Augusti.

*Qua Crispus brevitatem placet, quo pondere Varro,
Quo genio Plautus, quo flumine Quinctilianus,
Qua pompa Tacitus numquam sine laude loquendus.*

Et in Panegyri Narbonensi.

*Et te multimoda satis verendum
Scriptorum numerositate Varro:
Et te qui brevitatem Crispe polles:
Et qui pro ingenio fluente, nulli
Corneli Tacite es tacendus ori.*

Apulejus Apologia.

*Neque Cato gravitatem requirit, neque Laelius levitatem, neque
Gracchus impetum, nec Caesar calorem, nec Hortensius distributio-
nem, nec Calvus argutias, nec parcimoniam Sallustius, nec opulentiam
Cicero.*

Festus Avienus, in ora Maritima.

Interrogasti, si tenes, Maeotici
Situs quis esset aequoris: Sallustium
Noram id dedisse, dicta & ejus omnibus
Praejudicatae auctoritatis ducier
Non abnuebam; ad ejus igitur inclytam
Descriptionem (qua locorum formulam
Imaginemque, expressor efficax stili
Et veritatis, pene in obtutus dedit
Lepore linguae) multa rerum junximus.

Vibius Sequester lib. de Fluminibus.

Sallustius, auctor certissimus.

Marius Victorinus in librum Cic. de Inventione.

Historia & brevis esse debet in expositione, & aperta & probabilis;
ut Sallustius sibi omnia in Catilina tribuit.

Spartianus in D. Hadriano.

Amavit (Hadrianus) genus dicendi vetustum, controversias declama-
vit, Ciceroni Catonem, Virgilio Ennium, Sallustium Caelio praetulit:
eademque jactatione de Homero ac Platone judicavit.

Vopiscus in Aureliano.

Nemo scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non est aliquid
mentitus, in quo Livius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus,
in quo denique Trogus, manifestis erroribus convincerentur.

Et

JUDICIA ET TESTIMONIA.

Et in Probo.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, &c.

Et lib. II. c. 13.

Quod quidem non fugit hominem nequam Sallustium, qui ait: Sed omnis nostra vis in animo & corpore sita est; animi imperio, corporis servitio magis utimur. Recte, si ita vixisset ut locutus est, servivit enim foedissimis voluptatibus, suamque ipse sententiam vitae pravitate dissolvit.

Lactantius.

Sallustius, homo eruditus.

Et:

Sallustius, homo nequam, ait: Sed omnis nostra vis in animo & corpore sita est: animi imperio corporis servitio magis utimur, recte, si ita vixisset ut locutus est, servivit enim foedissimis voluptatibus, suamque ipse sententiam vitae pravitate dissolvit.

Hieronymus in epitaph. Neapolitani ad Heliodorum.

Neque enim proposui historiam scribere, sed nostras breviter flere miseriae, alioquin merito ad haec explicanda & Thucydides & Sallustius muti sint.

*** ** 2

Et

DE SALLUSTIO

Et lib. I. adversus Jovinianum.

Cicero rogatus ab Hirtio, ut post repudium Terentiae, sororem ejus duceret, omnino hoc facere supersedit, dicens non posse uxori se & Philosophiae pariter operam dare, illa interim conjunx egregia, & quae de fontibus Tullianis hauserat sapientiam, nupsit Sallustio inimico ejus, & tertio Messalae Corvino, & quasi per quosdam gradus eloquentiae devoluta est.

*Idem de locis Hebraicis, & ex eo Isidorus Orig.
lib. XIII. c. 21.*

Sallustius, auctor certissimus.

Augustinus de Civitate Dei lib. I. c. 5.

Sallustius, nobilitatae veritatis historicus.

Et Epist. V. ad Marcellinum.

Nobilissimus historicus.

Johannes Sarisberienfis, Policratici

lib. III. c. 12.

Unde & Crispo, Historicorum inter Latinos potissimo, sed & ipsi Ciceroni placuit: In malis factionem esse, quod in viris bonis vera amicitia est.

JUDICIA ET TESTIMONIA.

Petrarcha.

Crispus Sallustius, nobilis historicus veritatis (sic enim de illo apud auctores verissimos scriptum video) quo fidelius res Africae complecteretur, libros Punicos perquisivit, peregrinamque linguam, per interpretem, flagranti studio scrutatus est, quin & maria transgressus dicitur, ut oculis suis crederet de conditionibus locorum. Bellum Jugurthinum, conjurationemque Catilinae, compendioso, & ad unguem, ut dici solet, castigato stylo complexus est, sed nullo famosior quam Historiarum libro, qui aetati quoque nostrae, ne certum ejus fileam dedecus, amissus est: veterum quidem testimonio illustris, apud nos solo jam nomine superstes.

L. Vives.

*Sallustius, rerum Romanarum florentissimus scriptor, ut inquit Tacitus, frequens est in manibus puerorum, sed mihi aptior videtur pro-
vectioribus. Inimitabilis est in illius scriptis gratia: quae quotiescun-
que repetita, nunquam taedium sui, aut satietatem lectori afferant.*

Qu. Estaugius.

Nemini dubium est Sallustium plures majoresque historiarum libros scripsisse, qui partim temporum injuria, partim invidia hominum jam dudum periire. Neque absurdum est inde suspicari, si bellum Jugurthinum, quod ipse non vidit, & tamen Romanis suis ita diligenter notavit, ea quoque memoriae mandasse, quae suo tempore potissimum contigere: quemadmodum contentionem inter Marium, Sullamque ortam, ob bellum Mithridaticum: Octavii, Mariique necem: Africam Pompei Magni victoriam: Sullae tyrannidem: Metelli Pompeique in Hispanias missionem: Sertorii, pugnaeque ejus finem: Gladiatorum bellum: Tribunatum plebi restitutum: Piratarum exitium: Syriam victam. Et cum his pleraque alia, quae a Sallustii nativitate usque ad Catilinae conspirationem gesta sunt, ubi interfuerunt anni exacti viginti & quinque. Deinde, a Catilinae conjuratione usque ad Sallustii obitum,
*** * 3 *etiam*

DE SALLUSTIO

etiam ardua haud pauca acciderunt: velut, Magni Pompeji triumphus: Ciceronis exsilium, & trucidatio: Gallicum bellum: Clodius interemptus: Respublica oppressa: Africana expeditio: Julius Caesar confossus: Octaviani Aug. imperium: L. Antonii seditio. Quare haud facile creditu, tam diligentem historicum haec Romana omisisse. Sed hanc, pro dolor, jacturam debemus aut Gothis & Vandalis orbis devastatoribus: aut Ciceronianis vel Livianis Sallustio infensissimis: nam iste Patavinus tunc viginti quatuor annorum natus erat, cum Sallustius ex humanis cessit: cujus tandem libri etiam a jactura quantumvis mitiore, immunes non fuerunt. Sic ex Livio, parum superest: ex Ennio fere nihil, ex Sallustio pauca, uti res humanae semper fuerunt. Praeterea non abs re, a quibusdam dicitur inimitabilis, veluti liquet vel ex auctoribus, qui post eum de Jugurtha scripserunt: ut Livius, & abbreviatores ejus, praesertim Florus lib. III. cap. 1. & lib. LXII. Orosius lib. V. cap. 15. Valerius Maximus lib. II. cap. 2. & lib. VI. cap. 11. Frontinus lib. I. cap. 8. & lib. II. cap. 1. & 4. Eutropius lib. IV. cap. 8. Plinius, & alii, qui ad tantam dicendi gratiam nunquam pervenerunt. Vir ille clarissimus, philosophus, orator magnus, verus historicus, adversarios habuit Ciceronem in primis, propter Terentiam: Asinium Pollionem, propter Ciceronem: Titum Livium, propter scribendi famam: qui cum suis curarunt assidue, ut omnino Sallustii vitium, non cum scriptis ejus oblivioni traderetur. Ita similitudo illa studii, raro benevolentiam, aemulationem potius asferre solet.

Julius Caes. Scaliger Oratione pro Cicerone.

Id quod & Sallustius, omnium scriptorum numerosissimus, nusquam aspernatus est.

Et ibidem.

A Sallustio autem brevitatem illam peti debere, cum scribis; neque quid velis intelligo, neque tam vulgi animo conceptam, adeo persuasam, adeo decantatam in illo viro brevitatem unquam comprehendere. Nam si, quoniam frequentibus asyndetis utitur, aut quod non longis periodis ambit argumenta rerum, properare tibi videtur, isto tibi quoque

JUDICIA ET TESTIMONIA.

que pacto brevibus atque interceptis saltibus centum milliariorum iter minus longum videbitur, quam unius modo stadii intervallum, quod uno spiritu confeceris. Ac contra videmus Sallustium ipsum, cum quid semel dicendum assumpsit, adeo perstare ut saepenumero egredi videatur, &c.

Ibidem.

Neque vero Sallustium, politissimum auctorem, rejiciunt: (Ciceroniani) sed anxium illud atque insititium dicendi genus, sed multa superstitiosa verba.

Idem lib. IV. Poët. c. 24.

Quasi vero commentarium scripserit ille, non Historiam pleniorē; qui sit Historiae pater appellatus.

Et lib. III. c. 96.

Ambitiose igitur fecisse videtur Sallustius quibusdam, quod Poëtarum more, cum dicere orsus esset de Catilina, omissa ea narratione repetit historiam ab ipsis ultimis Romae rudimentis. Nos virum suo in genere praestantem cum recte tum necessario fecisse judicamus: ut ostenderet corruptam civitatem, cujus & pars esset Catilina.

Joannes Bodinus.

De Sallustio, quod omnia fere ejus scripta interciderunt, non ita facile judicari potest, ex iis tamen, quae habemus, integerrimum scriptorem & rerum magnarum usu peritum fuisse constat, ut enim Jugurthinum bellum verius scriberet, in Africam usque navigavit, libere tamen de rebus judicat, quid enim liberius est, quam in uno Caesare & Catone Romanorum omnium illius aetatis collocare virtutem?

DE SALLUSTIO JUDICIA ET TESTIMONIA.

Justus Lipsius.

Ex iis qui superant, C. Caesar laudatur in primis; si ut disertus narrator; libens assentio: est enim ejus viri pura oratio sine fuko ac calamistris ornata, vel Romanis vel Atticis Musis dignissima, sin ut perfectus historicus; dubitare me dicam, cum & non nulli fidem ejus in historia civili requirant, & tertium illud ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν totum ei desit. Itaque ipse Caesar, ceteroqui minime sui contemtor, Commentarios inscripsit non Historias, & hoc ipso laudem veram meruit, quod falsam affectare contempsit. Jam vero princeps Historicorum audit Livius; si magnitudinem operis & varietatem rerum spectamus; recte. Sed tamen (quod more majorum liceat) a Livii lectione semper commotior surrexi, non semper melior, aut ad vitae casus instructior: Sallustius unus ex VIII. viris illis est, qui feliciter consecutus videtur haec omnia, & quem, si mei arbitrii res sit, in hoc lustro principem senatus historici legere non dubitem, nam ceteri deinceps minorum quasi gentium historici, quantum a superiorum aetate, tantum & a laude afuerunt, nisi quod admirabile est, quantum inter istos unus excellat imitator Sallusti Corn. Tacitus, omni virtute antiquis proximus, longo quidem intervallo, sed tamen proximus.

Ludovicus Carrio.

Quarum rerum ego maxuma haec documenta habeo, quod prioribus illis temporibus, Licinius Macer, Fabius Pictor, Tubero, Hemina, Valerius Antias, Claudius Quadrigarius, Caelius, Sisenna, alii rerum nostrarum auctores; posterioribus T. Livius, Trogus Pompejus, C. Plinius, Corn. Tacitus, & qui primus aut in primis est, C. Sallustius Crispus ferme ab stirpe interierunt.

Et:

Nam eum scriptorem in primis ego praeclarum existimo verborum atque sententiarum brevitate.

C. CRISPI

C. CRISPI SALLUSTII HISTORIARUM FRAGMENTA.

LIBER I.

I. **R**es populi R. M. Lepido, Q. Catulo Coss. ac deinde militiae & domi gestas composui. *Donatus Pomp. Messalinus.*

Cato

RES POPULI] In tanta rerum antiquarum obscuritate, tamque densis errorum tenebris, quae prima sint in his C. Sallustii Crispi Historiis, quae secunda, difficilis est dijudicatio; atque eo difficilior; quod neque veteres eam rem ratione persecuti sunt: & si qui aetatis posterioris idem agere tentarunt, iisdem etiam vestigiis, quibus insistimus, inhaerere, & per omne scriptorum genus errare debuerunt: neque certam aliquam scribendi rationem, quasi viam, tenere potuerunt. Igitur nos, quibus in rebus huiusmodi diligentius inquirendis industriam graviorum disciplinarum tractatio negavit, & in inveniendis ingenium, natura satis parce est elargita, ita haec Historiae Sallustianae fragmenta, & veluti è naufragio tabulas, componemus, ut si navem integram & sartam tectam esse praestare non possimus: quis enim id speret? saltem efficiamus ut minus lacera, minusque dissipata, & in partes pauciores dissoluta esse videatur. Haec autem primo historiae loco posui, quod Tib. Donatus sub initium Aeneidos, Virgilium, qui prius rem, deinde posuerit personam, ita tueatur; ut Sallustium, omni metrorum ratione liberum, sic historiam coepisse scribat, primo ut rem, mox pop. Rom. personam poneret. Adde quod Aufonius in Protreptico suo, historiarum Sallustii argumentum breviter recensens, ita canat:

*Jam facinus Catilina tuum, Lepidique tumultum,
Ab Lepido & Catulo jam res & tempora Romae*

Orsus, bis senos seriem connecto per annos.

Jam lego civili mistum Mavorte duellum,

Movit quod socio Sertorius exsul Ibero.

Quae Aufonii ac Donati commode, ni fallor, ad haec verba referri possunt, quae cum bis a Prisciano, primo genitivum Romae, pro adverbio notante, deinde

Tom. II.

de, idem posterius repetente, tum vero etiam apud Rufinum, sive quis alius auctor est libelli *De Metris Comicis*, a Pompejo Messallino adducuntur. Messallini verba ex libro *de pedibus & numeris oratorum* adscribam, neque enim parum ad eam quam exprimendam curavi scripturam confirmandam, & vero multum, ad Priscianum vehementer duobus, libris XV. in locis corruptum emendandum faciunt. Nunc si videatur, inquit, Sallustianae periodi numeros inspiciamus. *Res popu*, dactylus. *li Ro, mani, Marco*, tres spondei. *Lepido*, anapaestus. *Quinto Catulo*, spondeus & anapaestus. *Consulibus*, pae-an primus. *ac deinde*; dichoreus sive ditrochaeus. *militi*, dactylus. *& domi*, creticus. *gestas*, spondeus. *composui*, choriambus. Haecenus ille, quod tametsi ita certum loci hujus constituendi argumentum sit, ut vehementer mirer homines quosdam cum in hunc scriptorem incidissent, magis etiam, quasi dedita opera, ejus scripturam vitare voluisse: tamen & apud Messalinum & apud Rufinum, copulam, &, ex veteribus Prisciani libris, cum in alio etiam vulgato exstaret, necessario reposui. Fuerunt consules M. Aimilius Q. F. M. N. Lepidus, & Q. Lutatius Q. F. Q. N. Catulus, an. U. C. CIOCLXXV. CARRIO. Tacit. Ann. II. *Res Imperatoris Domitiani composui*. CIACCONTUS. Videtur Sallustius aemulatus esse exordium quo Thucydides historiam suam exorsus est, cum dixit: *Θυκυδίδης Ἀθηναίων συνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων, ὃν ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους*. Nam verbum composuit. eodem modo usurpavit, quo Graecus scriptor, συνέγραψε, quod positum est, pro συγέγραψε. Ad Sallustium respexit Tacitus cum dixit Lib. XI. *Res Imperatoris Domitiani composui*. M. autem Lepidi, & Q. Catuli consulatus, descriptus

A

Cato Romani generis disertissimus multa paucis absolvit. *Servius & Acron.*

Fannius vere. *Victorinus.*

Nos in tanta Doctissimorum hominum copia. *Servius.*

Neque me diversa pars in civilibus armis movit a vero. *Arusianus.*

Nobis primae dissensiones vitio humani ingenii evenere : quod inquires,

scriptus est in veteri apud me Senatusconsulto, quod in aenea tabella incisum est ita : ΕΠΙ ΥΠΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΤΟΥ ΔΥΤΑΤΙΟΥ ΚΟΙΝΤΟΥ ΥΙΟΥ ΚΑΤΑΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΚΟΥ ΑΙΜΙΛΙΟΥ. ΜΑΡΚΟΥ ΥΙΩΝΟΥ ΛΕΠΙΔΟΥ, &c. *URSIN.*

CATO] Marius Fabius Victorinus commentario I. ad Ciceronem de inventione, *Sallust.* inquit, cum aliis historiographis singula tradidisse Lib. I. *Historiarum* : dat Catoni brevitatem ; Romani generis disertissimus multa paucis absolvit. *Servius* quoque lib. I. *Aeneidos* notat a *Sallustio* dictum : Romani generis disertissimus. quin & *Acron.* *Satyr.* ult. Lib. I. *Horat.* ad illud ; est brevitatis opus ; sic. inquit, & Cato laudatur a *Sallustio* quod multa paucis absol- veret. Vox multa, ex *Acron*e apud *Victorinum* reponenda est. *CARRIO.* Ita *Hieronymus* facito auctore, Ep. II. Cato Censorius Rom. generis diser- tissimus. *WASSE.*

MULTA PAUCIS ABSOLVIT] Cicero de Orato- re : Talis noster Cato & *Pictor* & *Piso*, qui neque tenent quibus rebus ornatur oratio (modo enim huc ista sunt importata) & dum intelligatur, quid dicant, unam dicendi laudem putant esse brevitatem. Scripse- rat inter alia Cato bellum Carthaginiense, qui li- ber bis a *Nonio* citatur. Nihil tamen potius ejus Originum libris ; de quibus Cicero in *Bruto* : Jam vero Origines ejus, quem florem aut quod lu- men eloquentiae non habent ? In iis quoque inser- tae plurimae ejus & gravissimae Orationes. Cae- terum Originibus puto nihil aliud significari quam Antiquitates, qua voce suos libros insignivit *Var- ro.* *Glossarium* vetus : Origo *ἱστοριολογία.* *COLER.*

FANNIUS VERE] Adducit hunc locum Marius Victorinus apud quem legitur : Fannius vero bre- vitatem, pro quo alii reposuerunt, Fannius vere. Sed cum *Sallustius* brevitatem Catoni tribuerit, fortasse pro, brevitatem, scribendum erit, uber- tatem, nam illud, vere, non placet, & factum videtur ex eo, quod in vulgatis est, vero. *URSIN.* *Sallustius*, inquit ibi idem *Victorinus*, dat Fan- nio veritatem. *CARRIO.* Inter Oratores refertur à *Paterculo* duobus locis. Meminit ejus Cicero quoque ad *Atticum* Lib. XII. Epist. V. ubi & generum vult fuisse *Laelii.* *COLER.* Duo fuere Fannii, cujus utriusque meminit in *Bruto* Cice-

ro : Horum aetatibus adjuncti duo C. Fannii, *Caji* Marcique filii fuerunt : quorum *Caji* filius, qui con- sul cum *Domitio* fuit, unam orationem de sociis & nomine Latino, contra *Gracchum* reliquit : Jane & bonam & nobilem. & post aliqua : Aliter autem & Fannius M. F. C. *Laelii* gener, & moribus, & ipsa genere dicendi durior. Is soceri instituto, (quem, quia cooptatus in *Augurum* collegium non erat, non admodum diligebat : praesertim cum ille Q. *Scaevolam* sibi, minorem natu generum, praetulisset : cui tamen *Laelius* se excusans, non genero minori dixit se illud, sed majori filiae detulisse) is tamen instituto *Laelii* *Panaetium* audiverat : ejus omnis in dicendo facul- tas ex historia ipsius non ineleganter scripta perspic- i potest : quae neque nimis est infans, neque perfecte diserta. Ejus quoque *Annalium* meminit Cicero primo de LL. & Lib. II. de Orat. item ad *Attic- um* Lib. XII. Epist. 5. ubi & indicat a *Bruto* fuisse in compendium redactos. *VOSSIUS.*

NOS IN] Et haec ab eodem *Servio* Lib. IV. *Aeneid.* sine libri numero allata, huc pertinere existimavi, cum enim, *Mario* *Victorino* teste, sin- gulos historiographos recensuisset : tandem de se loquens ; nos, inquit, hoc est, eodem interpre- tante *Servio*, ego in tanta, &c. *CARRIO.*

IN TANTA DOCTISSIMORUM] Locutus fuerat, arbitror, de *Caelio*, *Rutilio*, *Pictore*, *Quadriga- rio*, *Antiate*, *Sisenna*, praecipuis Historicis, se- que omnibus aetate praecedentibus. His adde & *Vennonium* ex *Cicer.* I. de Leg. & Lib. XII. ad *Atticum.* *COLER.*

DIVERSA PARS] Pro adversa, opposita, contraria. *Tacitus* XIV. stabat pro littore diversa acies. *Livius*, in diversum equi concitati. Confer *Quintilianum* In- stitut. IV. I. V. 13. Itaque ex MSS. legendum, pro adversa, apud eundem *Declam.* VI. p. 84. confer *Ju- stinian.* Institut. II. Tit. I. §. 30.

NOBIS] Ex *Prisciano* Lib. V. Exemplar S. Martini Lovaniensis duas voces a vulgata editio- ne variat. primum enim legit ; nobis nuper primae : deinde ; agitur, pro, agit, quod posterius, li- cet probante *Thosano* codice, nondum admisi. Sic in Critico emendationum *Sallustianarum* emen- davimus apud *Sallust.* bello Jugurthino cap. XXV. Porro animus cupidine caecus ad inceptum scelus rapie- bat.

inquires, atque indomitum, semper in certamine libertatis, aut gloriae, aut dominationis agit. *Priscianus*.

Nam a primordio urbis ad bellum Persi Macedonicum. *Idem*.

II. Res Romana plurimum Imperio valuit, Ser. Sulpitio & M. Marcello

bat. Cum vulgo ubique legeretur, rapiebatur; loco ab hominibus ineptissimis Sallustianas loquendi rationes ignorantibus foede depravato. *CARRIO*.

INQUIRE] Saepe in inquietum, librariorum inciticia, vertitur, ut apud Boëtium Conf. IV, 3. ferox atque inquietus linguam litigiis exercet. Ita Edit. Sitzmanni Amstelod. 1667. & Bertii ibid. 1667. ad Cod. Rittershusii & B. Pub. Cantab. inquires; quod Plauto, Plinio, Tacito, Gellio, Apulejo, in usu. Servius ad Aeneid. IV. 245. habet, inter certamina dominationis aut libertatis agit. Edita lectio potior. *WASSE*.

SEMPER IN CERTAMINE LIBERTATIS, AUT GLORIAE, AUT DOMINATIONIS AGIT] Quidam pro, agit, agitur rescribere institerunt, veteris (ut videtur) codicis fidem secuti, unde suspicio est, agitat, in Sallustio scribi debere. & certe necum facit Priscianus, hujus Fragmenti laudator, qui agitur hoc loco (lego agitat) pro agit positum observasse videri potest. Quid? quod plerumque frequentativis evenire solet, ut pro simplicibus ab Historico nostro ponantur, qua de re exempla, quod in promptu sint, praeterfluere sino. *DOUZA*. Paulo aliter Servius ad V. Aeneidos. Inter certamina dominationis aut libertatis agit. *PUTSCHII*. Xenophon. I. Paed. Homines in nullo magis insurgunt, quam in eos, quos Imperium in se adflectere sentiscunt. *RUPERTUS*.

AUT GLORIAE] Vide not. ad Just. Lib. I. Cap. 1. §. 7. in qua omisimus illud Flori Lib. III. Cap. 12. §. 4: Armenios etiam & Britannos, ut non in usum, ita ad Imperii speciem, magna nomina acquisivisse, pulchrum atque decorum. *RUP.*

AUT DOMINATIONIS] Noster supra Jug. VI. Natura mortalium avida Imperii. *RUP.*

AD BELLUM PERSI] Persi, pro, Persis, usurpavit etiam Tacitus Sallustium imitatus, cum dixit Lib. IV. Per bella Persi *CIACC.* & *URSINUS*. Priscianus observat hic, Persi, pro, Persis, idem quoque bis Lib. XIV. Ad, inquit, modo personae, modo loco, modo tempori, modo numero adjungitur. personae; Virgilius primo Aeneid. Ad te confugio. loco; idem eod. ad Trojam pro caris gesserat Argis. tempori; ut Sallustius Lib. I. Hist. Ad bellum Persi Macedonicum. numero; ne ad quinquaginta milia. quae Prisciani verba minime in medium afferrem; nisi viderem homines quosdam, qui quic-

quid manibus suis semel attigerunt, idem continuo eos contaminare necesse est, ita postrema haec accepisse, quasi Sallustiana, & non potius exempli causa a Prisciano essent adducta, sed id genus errorum numerus in eorum libris infinitus est. *Sosipater Carisius* Lib. II. Inst. Gram. Inveniuntur, inquit, quaedam, quae sine ratione genitivum faciunt per i. apud Virgilium, Achilli, & Ulyssi: apud Sallustium, Persi. *Servius* Lib. I. Aeneid. Virgilius, inquit, detraxit s. litteram in Achilli, euphoniae causa, ut Sallust. in Persi. Libro quoque VIII. tres postremas affert voces. quin & *Probus Catholicus*, quod Sallustius, inquit, Persi dixit, non declinationem mutavit, sed antiqua usus est consuetudine. In quibusdam libris est; principio. in pluribus; primordio. Est autem tempus hoc quod Sallustius innuit 100 fere annorum. Triumphatum enim est de Perse triumpho tam navali, quam terrestri, per quadriduum a L. Aimilio Paulo Procons. & Cn. Octavio propraet. An. ab V. C. 1000000. Kal. Decemb. *CARRIO*. Omis- sa est computatio annorum. Fuerunt DXXXIII. C. Hostilio Mancino, C. Atilio Serrano Cons. *COLER*.

RES ROMANA] *Marius Fabius Victorinus* eodem quo superiore Libro: Sallustius, inquit, cum de rebus Romanis loqueretur, dixit prius bella gesta, post pacem esse fundatam: res, inquit, Romana, &c. deinde pacem memorat consequutam: Optimis autem moribus, &c. quin & *Augustinus*, Hippo- nensis Episcopus, Lib. XI. cap. 18. De Civitate Dei: Sallustius, inquit, primo historiae suae libro, atque ipso ejus exordio fatetur etiam tunc, cum ad consules a regibus esset translata respublica, post parvum intervallum injurias validiorum, & ob eas discessio- nes a patribus, aliasque in urbe dissensiones fuisse, nam cum optimis moribus & maxima concordia P. R. inter secundum, & postremum bellum Carthaginense: causamque hujus boni non amorem justitiae sed stan- te Carthagine metum pacis infidae fuisse dixisset: unde & *Nasica* ille ad reprimendam nequitiam, servandosque istos optimos mores, ut metu vitia cohiberentur, Carthaginem nolebat everti: con- tinuo subjecit, ac discordiae, &c. Haec ille. Un- de Sallustianorum verborum sententia cuivis pa- tere liquido potest. *Ammianus Marcellinus* ea- dem Lib. XV. tradidit: sed verbis ita corruptis, ut qui ea ex ingenio emendare sunt conati, ma-

cello Coss. omni Gallia cis Rhenum, atque inter mare nostrum, atque Oceanum, nisi quae a paludibus invia fuit, perdomita. Optimis autem moribus,

gis etiam corrupisse videantur. *Galliae regiones*, inquit, *praecipue quae confines Italicis, paullatim levius odere, sub Imperium venire Romanum: primo tentatae per Fulvium praeliis parvis, quassatae per Sextium, ad ultimum per Fabium Maximum domitae, cui negotii plenus effectus asperiore Allobrogum gente devicta, hoc indidit cognomentum. nam omnes Galliae, nisi quae paludibus inviae fuere, ut Sallustio docetur auctore, post decennalis belli mutuas clades societatiue nostrae foederibus junxit aeternis.* Verba Ammiani attuli: primum ut ea ad historiae fidem examinarem: deinde, ut quid alii, dum corrigere voluerunt, promoverint, ostenderem. postremo, ut cum nostro hoc loco componerem. Igitur, ut ne ulteriora attingamus, quae ab ipso paene Urbis Romae natali repetenda erant, utque bella Gallica Cisalpina praetereamus, anno ab U. C. 1000 XVIII. M. Plautio Hiphaeo, M. Fulvio Flacco Coss. bellum Allobrogicum exarsit: Qui M. Fulvius biennio post de Liguribus, Vocontiiis & Salluviis triumphavit. de quibus iisdem sequenti deinde anno a C. Sextio Calvino Procons. ut a C. Cassio Longino de Allobrogibus, Arvernibus, & Ruthenis triumphus actus est. post Allobroges cum rursus viribus refectionis Romanis sese opponerent, in eosque, pro gentis suae consuetudine, continuum bellum gererent, tandem a Q. Fabio Maximo Procons. una cum rege Arvernorum Beto superati, ab eodem anno 1000 XXIII. in triumphum ducti sunt. atque hoc est quod ait Marcellinus, *Gallias a Fulvio tentatas, a Sextio quassatas, a Fabio Maximo devictas, in Romanorum potestatem concessisse.* quod vero ait ex Allobrogibus devictis Fabio Maximi cognomentum inditum fuisse: id equidem semper ne verum esset, summo opere sum veritus: cum in Fastis Capitolinis, etiam ante triumphum hunc, Maximi titulo insignis esse inveniatur: nisi forte de cognomento Allobrogici potius quam Maximi Marcellinus egisse videatur. Fabium enim Maximum Allobrogicum dictum esse, Valerius Maximus alique scriptores memoriae prodiderunt. Additur in Marcellino. *post decennalis belli mutuas clades, societatiue nostrae foederibus junxit aeternis.* quae ejus oratio apertis vitis non caret: iisque ejusmodi, ut a me sine veteribus libris purgari nequeant. nam quod quidam supposuerunt: *Caesar societati nostrae foederibus junxit aeternis*: hoc cum & contra rei gestae veritatem, & praeter historiae fidem sit, concoquere nullo modo possum. Caesar id fecit? qui potest? cum Servius Sulpicius Rufus & M. Clau-

dus Marcellus, sub quibus omnem Galliam perdomitam fuisse scribit Sallustius, Anno U. C. 1000 CII. hoc est, biennio ante bellum civile Caesaris & Pompeji, fuerint consules. Igitur locum corruptum esse fateamur, atque ita a nobis relinqui debere, doleamus. nam quod in Mariangell Accursii, hoc est, prima, ni fallor, hujus historici editione, legitur: *Omnes Galliae, nisi quae paludibus inviae fuere, Sallustio docetur auctore post decennalis belli mutuas clades perpeffas, societatiue nostrae foederibus junxit aeternis*: id satis magno argumento esse debet reliquorum scripturas ab ingenio & conjectura, non autem ab ipsa rei veritate proficisci. Sed redeo unde digressus sum: meamque hanc a reposita digressionem, iis qui historiae, hoc est omnium disciplinarum magistrae studio capiuntur; quibusque solis haec scribimus, & utilem & jucundam fore spero. Igitur Servius Lib. VI. Aeneid. scribit Sallustium inter secundum atque ultimum bellum Carthaginense maluisse dicere, quam inter secundum & tertium. sed in Fabio Victorino, & in Augustino legitur: *postremum non ultimum*: unde & Servius emendandus est. ultima autem verba, *cis Rhenum &c.* habet & Nonius Marcellus in voce, *Cis.* nullo tamen Sallustiani libri expresso numero: qui apud eum ex veter. codic. reponendus est. ea ipsa quoque *nisi quae paludibus invia fuit*, non eodem apud omnes scribuntur modo. Ammianus enim Marcellinus; *nisi quae paludibus inviae fuere*: Marius Victorinus; *nisi quae a paludibus invia fuit*: Nonius denique Marcellus; *nisi quae fuit paludibus invia*, legisse videntur. Victorini scriptura & optima, & mihi quidem maxime Sallustiana est; aliam autem illam, *nisi quae*, collisione illa, *nisi quae a* natam suspicor. itaque libri emendentur: & eorum corrigatur error, qui non tantum haec nescio quo apud Sallustium loco ponunt, sed etiam ab eo invito paene auferunt. CARRIO.

OMNI GALLIA CIS RHENUM.] Hexameter, qui Sallust. imprudenter excidit, ut vult Barthius XI. Adv. 16. Sed eum refutat Voss. Lib. IV. Instit. Orat. p. 72. RUP.

NISI QUAE A PALUDIBUS.] Nondum divino de qua regione loquatur. Fuit olim & Germania paludibus invia. Avienus:

Moesta paludivagos Germania flevit alumnos. COLER. Ammian. Marcellin. *Nisi quae paludibus inviae fuere.* M. Victor, ut in Textu. Nonius, *Nisi quae fuit paludibus invia.* WASSE.

OPTIMIS MORIBUS.] Sallustius in Jugurth. Nam ante Carthaginem deletam Popul. & Senatus Roman. pla-

bus, & maxuma concordia egit populus Rom. inter secundum atque postremum bellum Carthaginienſe. *Victorinus & Augustinus.*

At discordia, & avaritia, atque ambitio, & caetera secundis rebus oriri ſueta mala, poſt Carthaginis excidium maxime aucta ſunt. Nam injuriae validiorum, & ob eas diſceſſio plebis a patribus, aliaeque diſſenſiones domi fuere jam inde a principio: neque amplius, quam regibus exactis, dum metus a Tarquinio & bellum grave cum Etruria poſitum eſt, aequo & modoſto jure agitatum: dein, ſervili Imperio patres plebem exercere; de vita atque tergo regio more conſulere; agro pellere, & caeteris expertibus, ſoli in Imperio agere. Quibus ſaevitiis, & maxime

fenomeno-

placide modeſteque inter ſe Rempublicam tractabant, neque gloriae neque dominationis certamen inter cives erat, metus hoſtilis in bonis artibus civitatem retinebat, ſed ubi formido illa mentibus diſceſſit, ſcilicet ea, quae ſecundae res amant, laſcivia atque ſuperbia inceſſere. Vide Auguſtinum Lib. I. cap. 3. De Civitate Dei. Eo ipſo tempore meliores artes & Poëſin e Graecia Romam commiſſiſſe teſtatur Porcius Licinius:

Poenico bello ſecundo Muſa pennato gradu

Intulit ſe bellicoſam in Romuli gentem feram.

Servius: *Bello Punico ſecundo*, ut ait Ennius, *placata Jūno coepit favere Romanis.* COLER.

AT DISCORDIA] Idem Auguſtinus ibid. *injurias validiorum* vocat, annotante Servio Lib. IV. Georg. quas validiores inferebant. Totum autem locum hunc idem Auguſtinus Lib. V. cap. 12. ita exponit. Dicit, inquit, Salluſtius *injurias validiorum*, & ob eas diſceſſionem plebis a patribus, aliasque domi diſſenſiones, fuiſſe jam inde a principio: neque amplius aequo & modoſto jure agitatum, quam expulſis regibus, quamdiu metus a Tarquinio fuit; donec bellum grave cum Etruria, quod propter ipſum ſuſceptum erat, finiretur: poſtea vero ſervili Imperio patres excreuiſſe plebem, regio more verberaſſe, & caeteris expertibus (ſic enim legendum eſt) ſolos in Imperio egiſſe. quarum diſcordiarum, dum illi dominari vellent, iſti ſervire nollent, finem fuiſſe bellum Punicum ſecundum. CARRIO.

ET CAETERA REBUS SECUNDIS ORIRI SUETA MALA] Sententiae hujus floſculus debetur horto Catonis, cujus iſta verba reperiuntur ap. Agell. Lib. VII. cap. 3. Scio, ſolere plerisque hominibus, rebus ſecundis, animum excellere, ſuperbiam ac ferocitatem augeſcere, quod mihi nunc magnae curae eſt, quia haec res tam prolixè proceſſit; ne quid in conſulendo adverſi eveniat, quod noſtras proſperas res reſtatet; neve haec laetitia nimis luxurioſe eveniat. Adverſae res ſe domant, & docent, quid factu ſit opus: ſecundae laetitiae tranſverſum trudere ſolent

a recte conſulendo atque intelligendo. RUPERT.

POST CARTHAGINIS EXCIDIUM] Prudenter igitur Ephori Spartani: Quum enim urbem quandam vi cepiſſent, dixerunt, *Periit palaeſtra juvenum, non habiturorum concertatores.* Vide Grut. ad Livii Lib. II. cap. 21. Adde vocem Metelli ap. Val. Max. Lib. VII. cap. 2. RUPERT.

DISCESSIO PLEBIS] De voce ad Plinium Epist. CLXVII. Terent. Andr. III, 3: 37. Gellium II. 13. III. 18. de re Livium, Florum, Oroſium II. p. 74. Servius p. 133. legit *injuria*. infra dein *ſervili Imperio P.C.* ita citat Donatus Andr. I. 1, 8 paulo poſt, *montem ſacrum atque Aventinum inſedit.* Ita etiam Diomedes p. 459. & Servius 1301. WASSE.

DISSENSIONES FUERE JAM A PRINCIPIO] Ejusmodi ſeditiones non tam facile oriri ſolent in re-
publicarum formis mixtis, quam in uno genere conſtantibus. Vide Polyb. Lib. VI. RUPERT.

METUS A TARQUINIO.] Sic Livius Lib. XLV. *Cum major a Romanis metus, timorem a principibus ſuis viciſſet.* CIACC. & URSIN.

AEQUO ET MODESTO JURE] Ambroſius Ep. X. 84. *Ab hoc aequo & modoſto jure concordiae.* WASSE.

IMPERIO] id eſt dominatu, interprete Ael. Donato act. I. ſc. 1. Andriae. apud quem non recte eſt; *patres conſcripti: pro; patres plebem.* quae cauſa fuit cur hoc de loco Donatum agere alii minime intelligerent, & novum fragmentum conſtituerent. CARRIO.

DE VITA ATQUE TERGO REGIO MORE CON-
SULERE] Quod hic regium morem appellat, magis perſpicue dixeris flagitium dominationis. Caeterum ita quoque Juvenalis:

Scripturus leges & regia verba lanifae.

Et Salluſtium imitatus Tacitus de Tiberio: *More regio pubem ingenuam ſtupris polluebat.* RUPERT. Infra in Fragm. Lib. III. cap. 11. *Abunde libertatem rati, quia tergis abſtinetur.* HAVERC.

ET, CAETERIS EXPERTIBUS, SOLI IN IMPERIO
AGERE.] Sic in Catilin. *Crudelitate feneratorum*

fenoris onere oppressa plebes, cum assiduus bellis tributum simul & militiam toleraret, armata, montem Sacrum, atque Aventinum insedit. Tumque trib. pl. & alia sibi jura paravit. Discordiarum & certaminis utrimque finis fuit secundum bellum Punicum. *Augustin. & Servius ad Georg. IV.*

III. Postquam, remoto metu Punico, simultates exercere vacuum fuit, pluri-

plerique patria: sed omnes fama atque fortunis expertes sumus. CIACCON. Videtur omnino legendum: Et caeteris expertibus, soli in Imperio agere, &c. cum in aliis sit, caeteris ex partibus; nam Sallustius ipse in bello Catilinae eodem modo dixit: Crudelitate foeneratorum plerique patria, sed omnes fama atque fortunis expertes sumus. URSIN. Expertibus sc. Imperii ac dominationis. Nam si omnis potestas (ut vult Poëta) impatiens consortis, eo magis Regia. Simile postea in oratione ad Caesarem de Pompejo: Nam particeps dominationis neque fuit quisquam, &c. DOUZA.

FENORIS] Vide supra Bell. Cat. cap. XXXIII. WASSE.

ARMATA MONTEM SACRUM] Atqui, ut recte ait Diomedes, mons ob hoc, quod illum plebs infederat, postea Sacer dictus est. Sed utitur prolepfi, de qua videndus Voss. Lib. V. Instit. Orat. p. 394. RUP.

ATQUE AVENTINUM INSEdit] Tacitus: Duos colles quos barbari infederant, & Arcem Capitolii infedit, & Solum Ciberusci juga infedere. Livius Lib. III. de eadem re: Eunt agmine ad Urbem, & Aventinum insident. Vide quae diximus ad cap. XXXI. Bell. Jugurth. CIACCON. Ad id vero quod sequitur eodem fragmento, Et Aventinum insedit, &c. facit quod ait Livius Lib. III. Eunt agmine ad Urbem, & Aventinum insident. URSIN.

INSEdit] Arusianus Mell. libello de elocutionum exemplis, quem quidam inepte pariter & inscienter Cor. Frontoni tribuunt, haec Sallustiana citat. Diomedes vero Lib. II. cap. ult. prolepfin figuram hic esse docet: eo quod mons postea quam plebs illum infederat, sacer dictus est. totum autem hoc historiae fragmentum pessime ab iis acceptum est, qui se harum Historiarum emendatores esse sunt professi. CARRIO.

POSTQUAM REMOTO METU] Sic Tacitus Hist. II. Sed ubi subactis orbe, & aemulis urbibus regibusque excisis, securas opes concupiscere vacuum fuit. CIACCONIUS & URSINUS. Ex Agellio Noct. Attic. Lib. IX. cap. 22. tametsi ille librum Sallustii, ut vulgo est, non nominat. In Agellio Bursidiano est: post remoto metu Punicos

milites exercere vacuum fuit. non recte. Vult enim Sallustius Romanis metu belli Punico impeditis parum otii fuisse exercendis simultatibus: remoto vero metu Punico statu Reip. nimio otio & luxu conquassato, privatim singulos privis simultatibus indulsisse. quod bello Catilinario & Jugurthino itemque multis historiarum locis frequenter repetit. de quo item Silius Italicus, quem plurima à Sallustio mutuari, alibi testati sumus, extremo decimo libro, ita canit:

Haec tum Roma fuit, post te cui vertere mores.

Si stabat fatis, potius Carthago maneres.

CARRIO.

SIMULTATES EXERCERE VACUUM FUIT] Ita recte & ordine in editionibus plerisque, quo magis miror sinistram illorum diligentiam, quibus pro simultates, milites nobis obiectare vacuum fuit, quos ipsos fatius, dum ejusmodi Scholia commentarentur, vacuos esse fuisset. Ceterum haec levioris operae, cujus mihi pretium nonnullum facturus sane videor, si & istud & duo proxime insequentia Fragmenta, quae apud Augustinum, Agellium, & Frontonem trifariam dispulsa leguntur, in unum locum compulero, ordine nonnihil immutato, qui mihi ad hoc exemplum dispartiendus videtur: Postquam remoto metu Punico simultates exercere vacuum fuit, plurimae turbae, seditiones & ad postremum bella civilia orta sunt: dum pauci potentes, quorum in gratia plerique concesserant, sub honesto patrum aut plebis nomine, dominationes affectabant, bonique & mali cives appellati, non ob merita in Reip., omnibus pariter corruptis, sed uti quisque locupletissimus, & injuria validior, quia praesentia defendebat, pro bono ducebatur. Ex quo tempore majorum mores non paulatim, ut antea, sed torrentis modo praecipitati adeo juvenis luxuria atque avaritia corrupta est, ut merito dicatur, genitos esse, qui neque ipsi habere possent res familiares, neque alios pati.

In quibus & illud observatione nostra non indignum occurrit, merito, tam in vitio quam in laude posuisse Sallustium; ambiguitate, qua idem antea usus in Jugurtha: Laudare, increpare merentes. Quem locum ancipitis vocabuli ignorantia male jam pridem a sciolis acceptum tandem factum

plurimae turbae, seditiones, & ad postremum bella civilia orta sunt: dum pauci potentes, quorum in gratia plerique concesserant, sub honesto patrum aut plebis nomine dominationes affectabant, bonique & mali cives adpellati, non ob merita in rempublicam, omnibus pariter corruptis, sed uti quisque locupletissimus, & injuria validior, quia praesentia defendebat, pro bono ducebatur. Ex quo tempore majorum mores non paulatim, ut antea, sed torrentis modo praecipitati: adeo juvenus luxu atque avaritia corrupta est; uti merito dicatur, genitos esse, qui neque ipsi habere possent res familiares, neque alios pati. *Agellius & Augustinus.*

IV. Igitur venditis proscriptorum bonis, aut dilargitis. *Agellius.*

Id

factum tectum Crispo restituit Rivius. DOUZA. Tria haec apud tres diversos auctores varie dispersa fragmenta, ita ut vides, mi lector, conjunximus, volente & monente Nobilissimo Douza. PUTSCH.

AD POSTREMUM] Praepositionem eleganter omittit Sulpicius Hist. Sacr. I. 50. unde, opinor, delenda ex fide Codicis Aulae Trin. Dial. II. 4. ita enim Terentius Andr. II. 1. Cicero, & Tacitus saepe, & Cod. 1. 2. Catilin. cap. XV. Noster autem retinet infra cap. XII. & cum illo ubique Plaut. Caesar, Eutropius. Q. etiam Septimius, qui ita locum aemulatus est II. 7. *Interim in eo otio Agamemnoni cum Menelao fratre exercere discordias vacuum fuit.* Confer. Ambrosium Ep. IX. 70. WASSE.

IN GRATIA CONCESSERANT] Arusianus Messus primo Historiarum libro a Sallustio dictum notat; *concedere in gratia*, atque haec verba; *quorum in gratia plerique concesserant*, ex eodem desumpta libro. Vice probationis affert quae apud Augustinum lib. III. cap. 17. (is enim totum hoc Sallustio fragmentum conservavit) mutata loquendi ratione leguntur: *quorum in gratiam plerique concesserant.* Sed hoc alii ne suspitione quidem attingere potuerunt. CARRIO. *Ἀρχαίωνες*, quemadmodum contra Cicero: *In potestatem esse*, Claudius, *in medium relinquere*, Terentius, *in rem esse* dixerunt, quod eo libentius moneo, ne quis locutionis insolentia ductus, pro lubricine sua in quidvis aliud mutet. PUTSCH.

SUB HONESTO PATRUM AUT PLEBIS NOMINE] Vide not. ad Catilin. c. 38. RUPERT.

EX QUO TEMPORE] Sintne haec certa Sallustianae orationis verba; an vero etiam cum superioribus debeant conjungi, valde dubito, certe

idem Augustinus eodem, quo superiora loco, paucis interjectis memorat. CARRIO.

NON PAULATIM, UT ANTEA, SED TORRENTIS MODO PRAECIPITATI.] Vell. II. cap. 1. *Remoto Carthaginis metu, sublataque Imperii aemula, non gradu, sed praecipiti cursu a virtute descitum, ad vitia transcursum; vetus disciplina deserta, nova inducta; in somnum a vigiliis, ab armis ad voluptates, negotiis in otium conversa civitas.* Ad quem locum Gruterus: „Ferre „possem, jugulari vocem *transcursum*, nam si „descivit Roma praecipiti cursu a virtute ad vitium, quid opus addere, transcurrisse ipsam ad vitium? Porro notabile est, fatum idem urbes „urgere, quod & homines persequitur, qui, „ubi neminem habent, quem metuunt, quem „revereantur, vix possunt -- *aequa commoda „mente pati*, ut diximus largo ore ad Tiberianum elogium Taciti Lib. VI. cap. 5. quod habet; *Postremo in scelera simul ac dedecora prorupit, „postquam, remoto pudore & metu, suo tantum ingenio utebatur.* Haec Gruter. RUP.

QUI NEQUE IPSI] Simile in N. T. d. Phariseis effatum, qui neque ipsi intrare in regnum coelorum volebant, neque alios finire, in Evang. Math. XXIII, 13. *Ἰπὸς ὃν οὐκ εἰσέρχεται, ἐδὲ τὰς εἰσερχομένους ἀφίστη εἰσελθεῖν.* HAVERC.

IGITUR] Agellius Lib. XV. cap. 13. Noct. Att. Sallustius, inquit, *eodem modo dilargitis proscriptorum bonis dicit, tamquam verbum largior sit ex verbis communibus.* Priscianus Lib. VIII. hortor, inquit, *pro hortor, & largio pro largior, dicebant.* ut Sallustius Lib. I. *historiarum: Igitur &c.* opinor autem hunc locum de Sullana Proscriptione accipiendum. Augustinus enim cap. 18. Lib. II. plura hic Sallustium de Sullae vitiis caeteraque foeditate reipublicae tradidisse scribit. CARRIO.

Id

Id bellum excitabat metus Pompeji victoris, Hiempsaem in regnum re-
stituentis. *Idem.*

Maxumeque ferocia regis Mithridatis in tempore bellaturi. *Donatus*
& *Arusianus.*

Quin lenones & vinarii laniique, quorum praeterea vulgus in dies usum
habet precio compositi. *Charisius.*

Genus armis ferox, & servitii insolitum. *Arusianus.*

M. Aemilii Lepidi Cos. ad P. R. Oratio contra Sullam.

Clementia & probitas vestra, Quirites, quibus per caeteras gentis ma-
ximi, & clari estis, plurimum timoris mihi faciunt, advorsus tyranni-
dem L. Sullae: ne aut ipsi, nefanda quae aestumatis, ea parum credendo de
aliis

Id bellum] *Idem Agellius Lib. IX. cap. 9.* haec adducens, *Pompeji metum*, interpretatur, non quod Pompejus metueret, sed quod metueretur. quod & Nonium Marcellum in voce *metus* observare memini: apud quem tamen prima vox est emendanda. CARRIO.

METUS POMPEJI] Proterrore, metus quem incus-
sit Pompejus, quemadmodum cap. IV. *Pejor atque*
intestabilior metu vestro, i. e. ex metu, vel ob metum.
Vide ibi Gruteri Edit. *Quod captivis.* Trebell. Pol-
lio Claud. VI. *Laborasse denique terram ipsam,*
quae tantum Barbarici timoris accepit. Salmast. tu-
moris ex Edit. reponit. Vide Quintilianum VI,
3. Aristotel. Hist. Animal. VI. p. 373. *Καὶ ποί-
εται τὰς πόλεις ἀπὸ τῆς ἐνέχουσας φόβου.* Phae-
drus: ut venatorum fugerent instantem necem.
WASSE.

HIEMPSAEM] Qui post devictum Jugurtham,
cum tribus aliis, de quibus supra in fine belli Ju-
gurthini actum est, Numidia regnum partitus est,
postmodum ejectus regno civilibus motibus, a
Pompejo restitutus est. WASSE.

MAXUMEQUE] Haec Donatus Terent. Phor.
act. II. scena quarta, qui libri tamen Sallustiani
non meminit: huc autem referre non dubitavi,
quod Arusianus Messus tres postremas voces, ut
ex primo historiarum libro sumtas, afferat: illud-
que, in tempore, explicet opportune. CARRIO.

IN TEMPORE BELLATURI] Tac. Annal. XII.
*Tamquam adversus desertores, & in tempore rebella-
turos.* quo modo existimo hic legendum. Do-
natus tamen in Phormion. act. 2. scen. IV. ita
citatur: *Regis Mith. in tempore bellaturi.* CIACCON.
Videndum an legi debeat, *rebellaturi.* Sic enim
habet Tacitus Lib. XII. *Tamquam adversus desertores*
& *in tempore rebellaturos.* Pro eo autem quod vulgo

habetur, *ferocia*, libentius legerem, *fiducia.* URSIN.

QUIN LENONES] Corrige locum Charisii ad-
fectissimum libro primo, ubi haec Sallustii addu-
cit: *Lanius dicitur*, ut Terentius, *Lanii & coci.*
& Sallustius, *Quin vinarii laniique.* Ubi illud
quoque notamus, *vinarium* dici: *lanio* autem quasi
diminutio lanii. Et ita habet V. C. Nobilius. Dou-
fae. PUTSCH. Charisius pag. 58. legit, *lenones vi-
narii*, omisso *et.* De Aemilio Lepido habes
Syllae iudicium apud Plutarchum in Sylla p. 473.
& 626. WASSE.

COMPOSITI] Carisius Lib. I. Instit. Gramm.
observat in Sallustio, *Lanius & Vinarius.* No-
nius in iisdem verbis, *compositi*, exponit, *redem-
pti*, apud quem in veteri codice est *in diem*, pro
in dies. CARRIO.

GENUS ARMIS FEROX] Mendosa lectio, quam
emendo: *Genus animis ferox & servitiis insolitum.*
Nihil attinet hic dicere, quoties etiam *armatus*,
pro *animatus* perperam scriptum fuerit. COLER.

SERVITI INSOLITUM] Ex Arusiano de elocu-
tionum exemplis; *insolitus huius.* CARRIO.

CLEMENTIA] M. Aemilii Lepidi Cos. ad P. R.
ut arma sumantur contra Sullam dictatorem, ita
haec vulgo inscribitur oratio; quam eidem huic
Libro I. deberi, post docebitur. CARRIO.

ADVORSUS TYRANNIDEM] Liber Va-
ticanus, *advorsum tyrannidem.* Lege ex libris Va-
ticano, Fabri & Cardinalis Bricconeti, *ne quae*
ipsi nefanda aestimatis, accedente etiam vetusta
editione. CARR. in Add.

NE AUT IPSI NEFANDA AESTIMATIS, EA PA-
RUM CREDENDO DE ALIIS, CIRCUMVENIAMINI] Le-
gendum divisim, *ne quae*, ut sint duae dictiones.
in Gymnico *ne nefanda*, perperam deest. RIVUS.
Forte, *Nefanda quae vobis existimatis.* & a dictione,
praefer-

aliis circumveniamini: (praesertim cum illi spes omnis in scelere atque perfidia sit; neque se aliter tutum putet, quam si peior atque intestabilior metu vestro fuerit, quo captivis libertatis curam miseria eximat;) aut si provideritis, in tutandis periculis magis, quam in ulciscendo teneamini.

V. Sa-

praesertim, usque ad eximat, parenthesi inclusa esse debent. CIACCON. Verba sunt ex oratione M. Lepidi Cos. ad populum quae ita in v. c. apud me leguntur: *Ne quae ipsi nefanda aestimatis, ea parum credendo de aliis, circumveniamini, &c.* quae lectio vera videtur, si parenthesis tantum addatur a voce praesertim ad verbum, eximat. Illud autem, intestabilior, usurpavit etiam Tacitus lib. XX. cum ait: *Quum interim intestabilior & saevior expertus sit.* URSIN. Quidam: *ne qua ipsi nefanda existimatis ea.* alii vocem, *nefanda*, omittunt. nonnulli, *ne quae ipsi nefanda non aestimatis ea* &c. CARRIO. Quarta & quinta Lepidianae Orationis linea ita in plerisque exemplaribus hodie concepta legitur: *Ne aut ipsi, nefanda quae non existimatis, ea parum credendo de aliis, circumveniamini.* Ego malim id quod in quibusdam libris visus sum animadvertere: *Ne quae ipsi nefanda aestimatis.* Atque ita optime & sibi & nobis constatura est sententia alioqui inexplicabilis, ut significet Mamercus Populum Romanum alios ex suo ingenio probare consueisse, & quoniam ipsorum mores a tyrannide, omnique adeo perfidia impensissime abhorreant, ceteros omnes etiam sui similes putare, eoque ipsos nimia sua credulitate per fidem facilius decipi, ac dolis Sullanis opprimi posse, quam quae ipsi nefanda sibi atque abominanda existimant, ea haud temere in quemquam mortalem cadere posse arbitrantur. Quid? quod ita hunc locum interpretandum esse clamant ea quae praecessere. Ceterum quod de Sulla ab omnibus Scriptoribus praedicatur, eum A. U. DCLXXIV. qui hunc Lepidi Consulatum antecesserat, Dictaturam deposuisse; falsum alicui, neque hercule injuria, videri possit, qui quidem hanc AEmilianam Orationem secum & cum animo suo paulo curiosius perputarit; in qua de abdicatione Dictaturae verbum nullum, de dominatione aucta sermo plurimus. sed tamen (ut quod res est fabuler) verisimile non est, Sulla Rempublicam tractante, locum adeo liberae orationi in Urbe concessum fuisse, pariturae alioqui praesens haud dubie incommodum tam auctori quam auditoribus, quos frequentes quidem & conglobatos adfuisse oportuit, si tamen ea publi praesenti in concione pro Rostris habitata fuerit ex more Romano. Quo magis in eam sen-

Tom. II.

tentiam inclinat animus, ut credam, deposita quidem a Sulla Dictatura, haec verba M. AEmilium Cos. ad Quirites fecisse; sed deposita modo titulo tenus. quippe cujus vis etiam postea per idoneos homines retenta, ex lubricine Sullaturientium partium, aspere violenterque exerceretur in plebem; eorum, inquam, opera qui malo Reipubl. creverant, quorumque cum primis intererat, ne Acta Sullae rescinderentur. testis Appianus, qui hoc genus hominum perpetuos dignitatis Sullanae propugnatores etiam post ejusdem excessum fuisse asserit. In hos igitur potius quam in Sullam, magnam harum invectionum partem convenire persuasum est mihi. cui sententiae nostrae non minimam fiduciam tribuit ter iterata in hac ipsa Oratione Satellitum Sullanorum mentio, quos ille, dum Dictator fuerat, quo fidos sibi obnoxiosque magis in perpetuum faceret, ex praeda civili acerbissima ditatos, dilargitis proscriptionum bonis, ad summos insuper honores extulerat. In quorum stabili possessione quoniam se, Sulla jam privato, permanere posse diffident, ideo pro ipsius Actis, summis porro opibus atque industriis, haud sequius quam pro aris & focis nitebantur. Ut ut est, illud certe extra controversiam, in hunc primum Lepidi Consulatum, qui gestus fuit A. U. DCLXXV. Sullae mortem incidisse, quum anno ante Dictatura se abdicasse ab Historicis prodatur. DOUZA.

PEJOR ATQUE INTESTABILIOR METU VESTRO FUERIT] Tacit. Hist. IV. *Quum interim intestabilior & saevior exortus est.* CIACCON. Vulgo, *intestabilior*, male. sic idem in Jugurth. *improbis intestabilisque*, verbis ex legibus XII. Tab. derivatis, quae in jure nostro civili sunt frequentia. CARRIO.

QUO CAPTIVIS LIBERTATIS CURAM MISERIA EXIMAT] Vaticanus, *captis*. CARRIO in *Add. Captivis*, scilicet *vobis*, quos ille pro *captivis*, ac proinde ut servos, seu capite diminutos habet. DOUZA.

IN TUTANDIS PERICULIS MAGIS, QUAM ULCISCENDO TENEAMINI] Mira locutionis ratio, nisi a Sallustio haec esset. Et profecto fuit tempus, quum probissimam lectionem sollicitare ausus pro *tutandi*, *vitandis*, (id quod in nescio quo exemplari reperisse mihi videbar) rescribendum

B

dum

V. Satellites quidem ejus, homines maximi nominis, non minus optimis majorum exemplis, nequeo satis mirari, dominationis in vos, servitium suum mercedem dant: & utrumque per injuriam malunt, quam

dum censerem. Nunc aliquando ad verum conversus, mutata sententia, muto pariter factum; &, *tutandis periculis*, propulsandis ac defendendis interpretor. Douza. Hoc est, propulsandis ac defendendis, ut recte Douza. Ellipsin ita supple, *vobisinet ap.* Interpretationem hanc firmat Onomasticon vet. Vulcanii, *Tutor, ἀμύτωρ*. Qua forma habes apud Horatium I. Od. 17. *igneam defendit aetatem capellis*, apud Virg. *solstitium pecori defendite*. & X. 905. Quandoque eleganter omittitur casualis dictio.

— Scio acerba meorum

Circumstare odia: hunc oro defende furorem:

Et me consortem nati concede sepulchro.

Ille Ennium sequitur: qui alicubi:

Serva Cives, defende hostes *quum potes defendere*.

Vid. Q. Claud. *Quadrigrarium* lib. XIX. Agellium IX. 5. Plautum Rud. & Mostell. VIII. Denique pro *tutare*, Cic. pro Murena malit, defendere pericula *civium*. Et sic in Lib. de Senectut. Idem Offic. III. *Etenim, si is qui non defendit injuriam, neque propulsat a suis, cum potest, injuste facit*. Vide eundem in Catone M. XV. Caesarem I. B. G. Ball. *quam ulciscendo*, omissa praepositione. WASSE.

IN ULCISCENDO] Praepositionem illam, *in*, dele, secundum libros calamo exaratos. CARRIO in *Add.*

SATELLITES QUIDEM EJUS] Exemplo Sallustii (qui infra Cap. IX. *satellites commaculatos* habet) Tacitus per contemptum & indignationem *Satellites Caesaris* ejus adseclas & sectatores dixit. Annal. II. 45. Pisonis, Histor. IV. 50. Sejani, Annal. VI. 3. Iterum in hac ipsa Oratione Sallust. Cap. VII. *& plebis innoxiae patrias sedes occupavere pauci satellites*. HAVERC.

SATELLITES QUIDEM EJUS, HOMINES MAXIMI NOMINIS, NON MINUS OPTIMIS MAJORUM EXEMPLIS, NEQUEO SATIS MIRARI; QUI DOMINATIONIS IN VOS SERVITIUM SUUM MERCEDEM DANT] Locum integrum, ut mihi quidem legendus videbatur, repraesentavi, reducta in pristinam sedem voce, *Qui*, cujus distractio hiulcam plane orationem effecerat, simul explosa *suae*, quod quorundam comitate in alienam possessionem irrepserrat injuria, contra Tabularum antiquitus impressarum fidem, & (quae ratio maxima est) brevitatem Historico nostro celebratam. Sequitur: *Et utrumque per injuriam malunt, quam optimo jure liberi agere*. Utrumque, scil. vobis dominari, ac servire Sullae. Neque enim negligenda anti-

theta illa: *per injuriam*, &, *optimo jure*: Item, *servire*. & *liberi esse*. *liberi*, scripsi de Veterum impressorum sententia, pro *libere*: quod improbo: & suppetunt causae. Douza. In MS. Nobiliss. Puteanorum: *Satellites quidem ejus homines maximi nominis, optimis majorum exemplis: quod probo*. Nam illud *non minus*, ex superioris vocabuli repetitione conflatum videtur. PUTSCH.

EJUS] *Tò ejus* in Gymnico deest. RIVIVS.

NON MINUS] Hae duae voces in vetustissima quidem editione, libris item Fabri & Briconeti sunt, sed tamen eas Vaticanus ignorat. CARRIO in *Add.*

NEQUEO SATIS MIRARI] Perperam in aliis, *non satis*. Nam particulam negativam sensus ipse repudiat. RIV.

DOMINATIONIS SUAE] Scribe, iisdem tribus volentibus libris, *qui dominationis suae*, uti olim etiam publicatum fuit. CARRIO in *Add.*

MERCEDEM] Ita malo, quam *mercede* dant. CARRIO.

ET UTRUMQUE PER INJURIAM MALUNT] Cum statim sequatur, *quam optimo jure liberi agere*; ut contraria contrariis opponantur, legendum videtur, *& vincti per injuriam malunt*. CIACCON. Verba sunt ex eadem oratione. Sed V. C. pro eo, quod in recenti editione est *libere*, habet, *liberi*. Putamus autem illud *utrumque*, non vacare mendo, si, *liberi*, legamus, cui ut opponamus alterum contrarium, possit reponi pro, *utrumque* (si placeret) *vincti*, aut aliquid tale. Paulo post ubi habetur: *Nam quid ultra? Quae humana superant*, &c. placeret magis, si legeremus: *Nam quid ultra superat? Sic locutus est infra, cum dixit: Estne juris reliqui aliquid? Et post videtur legendum: Exsutus imperio, gloria, jure judicandi, &c. non jure cogitandi, sive ut est in recentioribus editionibus, jure agitandi*. Noltram conjecturam adjuvat locus Asconii Paediani in Divinationem, ubi est, *His enim X. annis victore Sulla civilibus bellis spoliatus est populus Romanus potestate Tribunicia, judicandi jure, &c.* URSINI. Pro *utrumque* Ciaccon, *& vincti*, quod a veteri scriptura longius, & sine causa fontica. Propius esset, *vitamque*; sed rectum est *utrumque*, scilicet & servire Sullae, & in vos dominari per injuriam. Balliol. *qui dominationis & consulum, & fuit pro furit, proque, agit, cogitandi, &, mercede*. WASSE in *Add.*

PRAE-

quam optumo jure liberi agere: praeclara Brutorum, atque AEmiliorum & Lutatorum proles, geniti ad ea, quae majores virtute peperere, subvertunda. Nam quid a Pyrrho, Hannibale, Philippoque & Antiocho defensum est aliud, quam libertas, & suae cuique sedes; neu cui, nisi legibus, pareremus? quae cuncta saevus iste Romulus, quasi ab externis rapta, tenet: non tot exercituum clade, neque consulis, & aliorum principum, quos fortuna belli consumserat, satiatus; sed tum crudelior, quum plerosque secundae res in miserationem ex ira vertunt.

Quin

PRAECLARA BRUTORUM, ATQUE AEMILIORUM
ET LUTATORUM PROLES] Lucanus Lib. VII. 410.

Proles tam clara Metelli

Stabit barbarico conjux millesima lecto?

HAVERC.

GENITI AD EA, QUAE MAJORES VIRTUTE PEPERERE, SUBVERTENDA] Tull. in Orat. pro L. Manilia: *Videte, ne, ut illis pulcerrimum fuit, tantam vobis imperii gloriam relinquere: sic vobis turpissimum sit, illud, quod accepistis, tueri & conservare non posse.* RUPERT. Infra III. 15. *M. Antonius perdundae pecuniae genitus.* HAVERC.

NAM QUID A PYRRHO, HANNIBALE, PHILIPPOQUE, ET ANTIOCHO DEFENSUM EST ALIUD, QUAM LIBERTAS, ET SUAE CUIQUE SEDES, NEU CUI, NISI LEGIBUS, PAREREMUS] Recte atque ordine: Legibus enim parere justissimum, omnesque mortales aequo ac modesto inter se jure agitare decet: neque cujusquam supra Leges potentiam esse. Hoc siquidem Albanæ tyrannidi, quam justo imperio, aut bene constitutæ Reipubl. propius & convenientius videtur. Ceterum notanda ejus dicti insolentia: *Defensum a Pyrrho, Hannibale*, pro, a vi, impetu, atque injuria Pyrrhi, Hannibalis, &c. vindicatum atque assertum. Eo dico, ne quis Romanorum libertatem ab hostibus defensam Sallustium hoc loco dixisse immerito calumniari ausit, notamque vanitatis certissimo Historico falso inurere. Id enim verba ipsa prima fronte prae se ferre manifesto videntur: Phrasi alloqui interioris notæ scriptoribus Ciceroni, Caesari, aliis passim frequentata. Verbi gratia: Urbem, Vitam, Dignitatem, a vastatione, ab inimicis defendere. DOUZA.

HANNIBALE] Vide supra Jugurth. cap. V. WASSE.

NE CUI NISI LEGIBUS PAREREMUS] Venetum exemplar, *neu cui.* id rectius est, pro, *neve* *aliqui.* RIV.

SAEVUS ISTE ROMULUS] Servius in Palaemone Virgiliano, haec tria verba pro Sallustianis agnoscit. Scio esse qui legant, *scaevus iste Romulus;*

qui tamen me in tanta tamque constanti librorum omnium consensione, parum movent. CARRIO. Vaticanus, *scaevus iste Romulus.* igitur & Servium eadem haec afferentem emendo. CARRIO in *Add.* Ita legit ad Eclog. III. Servius, sine libri mentione. WASSE. Perplacet lectio *scaevus*, quidquid sentiat Carrio. COLER. Nota, procures Romanos, & qui magnam habebant in Republica potentiam, vocabant *Romulos.* Infra in Declamatione, *Oro te, Romule Arpinas.* Quanquam eo respectum esse potuit, quod Cicero, se consule, natam esse Romam, jactaret. Catullus Epigr. XXV.

Cinaede Romule, hoc videbis & feres.

Et Epigr. XXVI.

At vobis mala multa, DI deaeque

Dent, opprobria, Romuli Remique.

Romuli Remique, nominandi casu, ut vult Scaliger, sensu quo diximus. RUP.

ISTE ROMULUS] Per contemptum: id est, Sulla qui se alterum Romulum dicit. Servius in Eclog. III. haec pro Sallustianis agnoscit. vide Douzam ad vs. 389. Catulli, qui *Scaevus* legendum contendit, sed invitis Codicibus. CARRIO in *Add.*

CONSULIS] Vaticanus, *Consulum.* Fabri & Briconeti, *Coss.* antiquiore scribendi ratione. CARRIO in *Add.*

QUUM PLEROSQUE SECUNDAE RES IN MISERATIONEM EX IRA VERTUNT] Lego, *Plerisque.* Causa depravationis Correctorum improbitas, quibus (ut & ipse Sallustianum loquendi genus in rem meam accommodem) omni aetate in Scholasticis sordibus acta, quidquid non intelligunt corrumpere, *consuetudine jam pridem in naturam vertit.* DOUZA. Sic Asellius III. Histor. *Ut fieri solet plerum, ut in victoria mitior mansuetiorque fiat.* COLER. Eo spectat Hegesippus I. 7. *defigebatur in imis visceribus dolor, invidia in miserationem versa est.* Voces tamen *in,* & *est,* a MSS. Codd. optime exulant. Postremo, *agendum atque obviam eundum est* extant apud Donatum Andr. I. 5. De suppliciis Sullae in post futuros, consule Plutarchum

Quin solus omnium, post memoriam hominum, supplicia in post futuros composuit: quis prius injuria quam vita certa esset: pravissimeque per sceleris immanitatem adhuc tutus fuit; dum vos, metu gravioris servitii, a repetunda libertate terremini.

VI. Agendum atque obviam eundum est, Quirites; ne spolia vestra penes illum sint: non prolatandum, neque votis paranda auxilia; nisi forte speratis, per taedium jam aut pudorem tyrannidis, esse eum per scelus occupata periculosius dimissurum. At ille eo process-

pag. 472. WASSE. Si victor sit alto animo. Vide Lips. V. Pol. 19. RUPERT.

POST FUTUROS] Id est, nepotes vel posteros, qui puniuntur in proscriptione. An justum sit, excludere paternis opibus liberos, differit Bern. in Germ. Tac. q. Misc. 63. RUPERT. Malim in postumos. Istud autem pro glossa facile est ut aestimem. COLER.

QUIS PRIUS INJURIA, QUAM VITA CERTASSET] Schurrerianum, *certa esset*. id quod sententia quoque postulat. nam Sullam ait *unum omnium post hominum memoriam supplicia in post futuros composuisse*, hoc est, *proscriptorum liberos a rep. submovisse*, ac petendorum honorum jure prohibuisse. ut ita nimirum injuria iis prius quam vita certa foret. RIV.

PRAVISSIMEQUE PER SCELERIS IMMANITATEM ADHUC TUTUS FUERIT] Legendum, *fuit*. vocum affinitas errori ansam praebeuit. RIV. Ita de opinione emendavi: cum esset, *tutus fuerit*. neque dum opinionis poenitet; etsi in libris veteribus est, *tutus fuit*. lector, judica. CARRIO in *Add.* Sic in Ed. Popmae & Carrionis. WASSE.

AGENDUM ATQUE OBVIAM EUNDUM EST] Donat. Act. I. sc. v. And. quinque has voces Sallustio dat: libro tamen Historiae non nominato. CARRIO.

PENES ILLUM] Ita melius, quam *penes illos*. loquitur enim de Sulla. CARRIO. De Sulla quidem locus accipiendus videtur: omnes tamen libri constanter *illos* retinent. quibus libenter de conjectura mea concedo. CARRIO in *Add.*

NON PROLATANDUM, NEQUE VOTIS PARANDA AUXILIA] Hujus sententiae, quasi interpretamentum habes in ejusdem Catilina, ubi Catonem ita probabiliter argumentantem inducit: *Non votis, neque suppliciis muliebribus Deorum auxilia parantur, vigilando, agendo, consulendo prospere omnia cedunt.* & cetera quae ibidem sequuntur. DOUZA.

PER TAEDIUM JAM] Alia veterum librorum scriptura, alia sententia est Fabri & Briconeti,

nisi forte speratis taedium jam aut pudorem tyrannidis Sullae esse, eum per scelus occupata periculosius dimissurum. pro quibus etiam Vaticanus facit, nisi quod voculam & interjiciat, locumque illustriorem faciat. Itaque scribe, *nisi forte speratis taedium jam, aut pudorem tyrannidis Sullae esse, & eum per scelus occupata periculosius dimissurum.* sensu manifesto & elegante. CARRIO in *Add.*

PERICULOSIUS DIMISSURUM] Et tamen, post innumerabiles cives peremptos, atque proscriptos, post exhaustam caedibus Urbem, in publicum progressus, populo & patribus nihil tale expectantibus, mediâ concione virgas & secures fregit: lictores & corporis custodes ab se dimisit; adeoque Dictaturam ultro deposuit: id &, consilio se facere, professus, *ut privatus omnium, quae in Republica egisset, rationem redderet.* Satis constat, eum in ordinem redactum, domumque se recipientem, adolescentis convitio exceptum: nemine interea reperto, qui illius intemperiem castigaret. Tulit Sylla patienter aetatis impotentiam. Ceterum ubi domum ventum est, ad suos conversus, intempestivam illam insectationem in causa fore, dixit, ut, quicumque post se summam illam dignitatem obtineret, nunquam, nisi cum morte, deponeret; quod, haud multis inde post annis, in Caesare evenit. Athenienses apud Thucyd. lib. I. cur summum Graeciae imperium retineant, triplicem causam exponunt: *utilitatem* primo: dein *honorem*: denique *metum*, ne, remisso imperio, se periculis exponerent: cum, ut ait Phalaris, in quadam epistola, *periculosius sit, deponere principatum, quam occupare.* Iisdem rationibus usus Maecenas apud Dion. lib. LII. Augusto suadet, ne se imperio abdicet. Dionysii quoque Siculi vox celebratur a Livio recitata lib. XXIV. cap. 22. *Pedibus tractum, non insidentem equo, relinquere Regnum oportere.* Sane praeter Diocletianum & Herculeum, & paucissimos alios, qui ultronei principatum deposuerint, vix ullos numerabis. RUP.

DEMISURUM] Legendum *dimissurum*. RIV.

OMNIA.

cessit, uti nihil gloriosum, nisi tutum, & omnia retinendae dominationis honesta existumet. Itaque illa quies, & otium cum libertate, quae multi probi potius, quam laborem cum honoribus, capebant, nulla sunt. Hac tempestate serviundum, aut imperitandum: habendus metus est, aut faciendus, Quirites. Nam, quid ultra? quaeve humana superant, aut divina inpolluta sunt? populus Romanus paulo ante gentium moderator, exfutus imperio, gloria, jure, agitandi inops, despectusque, ne servilia quidem alimenta reliqua habet.

VII. Sociorum, & Latii magna vis civitate pro multis, & egregiis factis, a vobis data, per unum prohibentur: & plebis innoxiae patrias sedes occupavere pauci satellites, mercedem scelerum. Leges, judicia, aerarium, provinciae, reges, penes unum; denique necis civium, & vitae licentia. Simul humanas hostias vidistis, & sepulchra in-

OMNIA RETINENDAE DOMINATIONIS HONESTA EXISTUMET] Tacitus lib. VI. Annal. cap. 45. Tiberium, ait, nihil abnuentem, dum dominationis adipisceretur. RUP.

HONESTA EXISTUMET] Omnes libri, honesta aestimet, uti supra, quae ipsi nefanda aestimatis. CARRIO in Add.

QUAM MULTI PROBI, POTIUS QUAM LABOREM CUM HONORIBUS CAPEBANT] In Venet. & Argentoratensi, quae multi probi. ut neutro genere ponatur, & ad substantiva illa diversorum generum referatur, quietem & otium. RIV.

NULLA SUNT] Distinguo: nulla sunt hac tempestate. Serviundum aut imperitandum. COLER.

NAM QUID ULTRA? QUAEVE HUMANA SUPERANT, AUT DIVINA INPOLLUTA SUNT?] Non minus recte fortasse legetur: Nam quid ultra superat? quaeve humana aut divina inpolluta sunt? Sic infra: estne juris reliqui aliquid. CIACCON.

PAULO ANTE GENTIUM] Sic Adherbal apud eundem: Quod paulo ante Rex genere, fama atque copiis potens, nunc deformatus aerumnis &c. COLER.

AGITANDI INOPS] Omnes vulgati libri; cogitandi inops. Hanc autem scripturam mihi suggestit Arusianus Messius, apud quem est, Inops illius rei: ut Sallustius; agitandi inops. CARRIO. Ita de conjectura correxeram, cum vulgo esset, cogitandi inops, eoque verba illa Arusiani Messi, inops illius rei, Sallustius: agitandi inops, retuleram; cum conjecturam meam libro Vaticano placere multo posterius sensi. igitur apud Messum, numerum historiae Sallustianae, qui inde excidit, hoc praesidio fretus, repone. CARRIO in Add.

Agitare, pro vivere, seu victitare, genus loquendi crebrum Sallustio. Sic idem in Epistola Pompeji: Et ipsa malis fructibus vix agitatur. hoc est, propter gravitatem annonae, & malam messim harno quae fuit, vitam aegre ac difficulter sustentat. cui diversum, Agitare facillime. DOUZA.

SERVILIA PORRO ALIMENTA] Quinos frumenti seu farris modios in singulos menses intellige. Id enim (uti ad Phormionem notavit Donatus) servorum demensum erat: qua de re Crispus etiam postea in Oratione Macri Tribuni Pl. Nisi forte repentina ista frumentaria lege munia vestra pensantur, qua tamen quinque modis libertatem omnium aestimavere. Ita enim & locum eum, & priorem Donati ex Seneca castigandum commonefecit nos princeps in ablectissimo illo Electorum suorum Commentario Justus Lipsius. DOUZA.

SOCIORUM, ET LATII] Vide supra Jugurth. cap. XXXIX. WASSE.

DATA] Quod Romana Civitas liberae Reipub. temporibus nulli invito adimeretur, fuisse & erudite ostendit Illust. Spanheimius in Orbe Romano cap. V. WASSE.

MERCEDEM SCELERUM] Ita malo, quam mercede scelerum quod quidam retinent. CARRIO. Petronius de P. R.

Ipsa sui merces erat ac sine vindicæ praeda. RUPERT.

DENIQUE NECIS] Vetustiores excusi; denique necis civium & vitae licentiam, simul humanas hostias vidistis. non placet. CARRIO.

SIMUL HUMANAS HOSTIAS &c.] Crudele supplicium Marii ad Catuli sepulcrum innuit, de quo, praeter alios, ita Lucanus II. 173.

infecta sanguine civili. Estne viris reliqui aliud, quam solvere injuriam, aut mori per virtutem? quoniam quidem unum omnibus finem natura vel ferro septis statuit: neque quisquam extremam necessitatem nihil ausus, nisi muliebri ingenio, expectat. Verum ego seditiosus, uti Sulla ait, qui praemia turbarum queror: & bellum cupiens, quia jura pacis repeto.

VIII. Scilicet, quia non aliter salvi, satisque tuti in imperio eritis, nisi Vettius Picens, scriba Cornelius, aliena bene parata prodege-

Quid sanguine manes

Placatos Catuli referam? Cum victima tristis

Inferias Marius, forsitan nolentibus umbris,

Pendit, inexploto non fanda piacula busto.

Cum laceros artus, &c. HAVERC.

ESTNE VIRIS] Ita Fabri & Briconeti. at vetus editio cum Vaticano, *estne juris*; frequente vocum illarum in locum mutuum traiectione. CARRIO in *Add.* *Viris*, recte, non *juris*: hoc enim, *muliebri ingenio*, quod deinceps sequitur, opponitur a Crispo. cui lectioni magis etiam firmanda est ejus scripturae parilitas, quae in Oratione Memmiana bello Jugurthino comparet: quam cur Rivius voce *viro*, ejecta mala manu eviraret, causa non erat. Locus sic habet: *Atque ego tamen si viro flagitiosissimum existimo impune injuriam accepisse, tamen vos, &c.* Ita enim inibi legendum, vel potius *viris*, ob ea quae sequuntur, pro certo persuasum est mihi. Non autem, *verum*, aut *virum*, ut perperam in aliis impressum exstat: quorum neutrum mihi nec vero, nec viro dignum vel consentaneum videtur. DOUZA. Rari sunt, quibus ista cordi: *aliud sibi reliquum, quam tenere libertatem, aut mori ante servitium*, ut loquitur Tacitus II. Annal. 5. ubi subtrahenda vides verba Sallustio. RUPERT.

SOLVERE INJURIAM] Καταλύειν τυραννίδα dixerunt Graeci. Aelian. Var. Hist. III. 17. διὰ τῶν τυραννίδων τὴν Διανοσίαν κατέλυσε. HAVERC.

VEL FERRO SEPTIS STATUIT] Hoc est, obseptis circumquaque, & quasi vallatis ferro, pro muro, seu munimento, propugnaculoque ferreo, ni fallor. Egregia γνώμη, & consimilis Propertianae illi:

Ille licet ferro cautus se condat, & aere,

Mors tamen inclusum protrahet inde caput.

Neque aliter primus Oratorum Demosthenes Oratione De corona: πέρεσσι δὲ ᾧ ἅπασιν ἀνθρώποις ἐστὶ βίη ὁ θάνατος καὶ ἐν οἰκίσκῳ αὐτὸν καθεύδοντες τῆς. Quod exemplum sententiae huic opportunissimum, mihi ab oculatissimo Lipsio suggestum, silentio praeterire non fuit consilium. DOUZA.

NEQUE QUISQUAM EXTREMAM NECESSITATEM, NIHIL AUSUS, NISI MULIEBRI INGENIO, EXPECTAT] Forte, *Nequicquam extremam necessitatem, nihil ausus muliebri ingenio est. Extrema autem necessitas, pro morte, usurpatur a Tacito saepe. CIACCON.*

NIHIL AUSUS] Ciacconius frustra obtrudit *nequicquam*. sensus loci est, *neque quisquam, nisi qui muliebri ingenio sit, nihil moliens tentansque in propriam salutem*. Supra, *ferro septis*. Alludit Hegesip. III. 24. *Ubi feriat hostis Rom. militem, reperire non potest; quem ferro septum circumspicit: ibi pro palmam, Codd. occasionem amplam triumphi, quod magis Sallustianum. Malim hoc loco unam finem. Uti etiam apud Justinum II. 2. ubi Codex Bong. nullas, credo pro nullae. Coelius V. Hist. aliquam huic bello finem facere. Sisenna IV. & prope mediam ad finem ripae pervenerant. WASSE in *Add.**

QUI PRAEMIA TURBARUM QUEROR] Meliores libri MSS. *Quia praemia*: ut infra *quia jura pacis*. CIACCON. & URSIN. Legendum videtur *quaero*, hoc est, petere vel affectare videor. GRONOV.

QUIA JURA] Venetum, *qui*. RIV. Scribe ex omnibus libris, *qui jura*; uti ante, *qui praemia*. CARRIO in *Add.*

SCRIBA] Quidam, & *scriba*. Sed non raro, neque vero illubenter facit Sallustius hujusmodi copulas ut non addat. CARRIO. Vetus editio atque Fabr. & *scriba*. CARRIO in *Add.* Scribae dicti sunt, qui rationes publicas scriberent in tabulis: ob idque apparebant singulis magistratibus. Cic. Ver. V. *Est vero honestus ordo, quod eorum hominum fidei tabulae publicae, periculaque magistratuum committuntur*. Distributi autem erant in aliquot decurias, quarum in aliqua locum sibi emere consueverant, qui scribae fieri volebant. AEmilius Probus in vita Eumenis, ait Scribae munus multo esse apud Graecos honorificentius, quam apud Romanos. Nam apud nos, inquit, *revera, sicuti sunt, mercenarii scribae existimantur: at apud illos contra nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, & fide*

&

gerint: nisi adprobaveritis omnis proscriptiones innoxiorum, ob divitias: cruciatus virorum illustrium; vastam urbem fuga, & caedibus: bona civium miserorum, quasi Cimbricam praedam, venum, aut dono datam. At objectat mihi possessiones ex bonis proscriptorum: quod quidem scelerum illius vel maximum est, non me, neque quemquam omnium satis tutum fuisse, si recte faceremus. Atque illa, quae tum formidine mercatus sum, pretio soluto, jure, do-

Et industria cognita, quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem. Hinc & dicebat idem Eumenes, Philippi regis & post Alexandri Magni Scriba: *se vitam potius positurum esse, quam fidem.* Scriba quidem clarissimus dicitur: sed is erat in Provincia quasi Praetor tutelariorum quidam. Alioquin & servi publici & Scribae apud Capitolinum conjunguntur: ita enim ille loquitur; non Scribae servi publici, non censuales illis actibus interessent. Barth. in Adv. lib. I. cap. 1. Legit Scriba. Sic Licin. Scribo apud Cornutum in Comment. ad V. Sat. Persii. WASSE.

PARATA] Alii, *parta*. alterum Sallustio familiarius est. CARRIO Malim, *parta*, quomodo legunt alii. Ita enim Plautus compluries: ut Trinummio,

Multa bona bene partita habemus. DOUZA. An *parta*, ut alibi *parata*? Oxon. Delph. & Carionis Antverp. 1579. at Popmae editio, *parta*. WASSE.

ADPROBAVERITIS] Qui malunt, *approbaritis*, nec mihi, nec numeris Sallustianis iudicium suum approbant. CARRIO.

ADPROBAVERITIS OMNIS PROSCRIPTIONES] Recte antiquiores libri, *approbaritis omnes proscriptionem*, itaque corrige. CARRIO in Add.

PROSCRIPTIONES INNOXIORUM OB DIVITIAS] Quae hic mala commemorat, omnia contigerunt, neque in quoquam fallit M. AEmilius Lepidus; ut hinc, bella civilia, maxima causa sit, cur abominemur. Adde illud Taciti III. Hist. *Non aetas, non dignitas, quemquam protegit, quominus supra caedibus, & caedes stupris misceantur.* Quae vero cum primis ad hunc locum explicandum faciunt, deprehendes apud Bern. in Germ. Taciti quaest. Misc. 63. RUPERT.

VASTAM] Alii legunt *vastatam*, inepte: certe non aequè eleganter. CARRIO.

CIMBRICAM PRAEDAM] Alibi: *ne spolia vestra penes illum sint.* Unde non immerito Q. Aurelius apud Plutarchum p. 472. *Εἰς ἀγορὰν ἐλθὼν, ἀνελών τις πωρογενεμύρας, ὁρῶν ἑαυτὸν, οἱ μοι τάλας, εἶπε, δῶκε μὲ τὸ ἐν Ἀλῶνι κωλον.* Idem etiam Sullae vocem in auctione in memorat

p. 477. *Δεῖνά γε, ὃ φίλοι πολῖται, καὶ τυραννικὰ πάχα, εἰ τὰ ἐμὰ μοι Λαφύρα Ἀλφειοῦ μὴ ἔξουσιν, ὡς βύλομαι.* Caeterum Ball. qui pro quia quaero & *parta*, illud autem male; parare est acquirere vel frui. Livius XXVI. 34. qui eorum trans Tiberim moti essent, ne ipsi, posterive eorum, uspiam pararent haberentve, nisi in Vejente aut Sutрино Nepefinove agro. Supra, Ball. estne juris reliqui aliud quam solvere injuriam. Non adeo trita locutio. Terent. Adelph. II. 1. Tu quod te posterius purges, hanc injuriam mihi nolle factum esse, hujus non faciam. Crede hoc, ego jus meum persequar: Neque tu verbis solvas unquam quod mihi re malefeceris. Hegesippus IV. 2. Facile est injuriam solvere, si virtus se recognoscat. Ubi pro, inconsultus impetus atque increditus, Codex B. Pub. inconditus, recte. Reliqua sunt ex Taciti Hist. III. 58. WASSE.

VENUM AUT DONO DATAM] Data dicere debuit, si ad bona respexisset: nunc ad praedam retulit. CIACCON. Id est, venditam, aut dilargitam, quomodo idem locutus est antea. Sed corrigendum haud dubie, *data*. Etenim ad bona, civium non ad Cimbricam praedam referendum. DOUZA.

OBJECTAT] Vulgo *objicit*, male. gaudet enim his frequentativis Sallustius. CARRIO.

SI RECTE FACEREMUS] *Faceremus*, pro *fecissemus*; nisi potius tamen *fecissemus* rescribendum. DOUZA.

PRETIO SOLUTO, JURE,] Pro, *quae tum*, Ball. *quanta*. Verba haec interpunctione mutata sic accipio: atque illa, quae tum ob metum illorum qui auctorem proposuissent ex proscriptorum bonis sub hasta mercatus sum, tametsi pecuniam etiam numeraverim, jure dominis utcumque restituo. Quod vero spoliis civium auctus erat Lepidus, testatur Orat. I. sequente Philippus. *Ex rapinis consulatum, ob seditionem provinciam cum exercitu adeptus est.* Paulo post: *An Lepidi mandata animos movent? qui placere ait, sua cuique reddi, & aliena tenet.* Deinde: *pestume omnium, tibine egestas civium & luctus curae sunt, cui nihil est domi nisi armis partum, aut per injuriam?* Confer Plu-

dominis tamen restituo: neque pati consilium est, ullam ex civibus praedam esse. Satis illa fuerint, quae, rabie contracta, toleravimus, manus conferentes inter se Romanos exercitus, & arma ab externis in nosmet versa.

IX. Scelerum & contumeliarum omnium finis sit. Quorum adeo Sullam non poenitet, ut & facta in gloria numeret, &, si liceat, avi-

Plutarchum in Sulla p. 473. 626. jure dominus opponitur vi & rapto domino: Nam vel eo modo contrahitur aliquale dominium, Horat.

— Tanquam

Sit proprium cuiquam quod puncto mobilis horae

Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema,

Permutet dominos & cedit in altera jura.

Et quanquam,

Quicquid emis possis dicere jure tuum,

tamen quod a non Domino, vel malo jure Dominis emtum est, idque sciens volens, mala fide, jure bono Dominis restitui debet. Nec pretium numeratum impedit quo minus illi καὶ ἐξ ὧν dicantur jure Domini. Qua forma habes apud Plautum, proterunt hostium copias jure injustas. Apud Trebellium in Gallienis: Vir sanctus, ac jure venerabilis. Noster I. 13. cum legatis adhuc jure parentibus. WASSE.

DOMINIS TAMEN RESTITUO] Alii, mercatus sum optumo precio, soluto jure, restituo dominis, alii aliter. Mihi haec optuma visa est distinctio, hoc enim vult, quae prius adductus timore quodam sum mercatus, ea dominis, soluto precio, restituo: jure inquis; fateor, sed tamen restituo. CARRIO.

QUAE RABIE CONTRACTA TOLERAVIMUS] In v. c. est: quae rabie contracta, &c. ut fortasse legendum sit, rabie contracti. Apulejus libro IX. de cane rabido dixit: Certe venenatis moribus contracta nonnulla jumenta, efferata simili rabie. Livius lib. II. Bona Tarquiniorum diripienda plebi data, ut contracta regia praeda, spem in perpetuum cum his pacis amitteret. Et Cicero lib. II. de Divinat. dixit: contractum aliquo morbo cor bovis. Tacitus vero, contractu usurpavit lib. I. cum ait: Discedite a contractu. & lib. V. Plures infecti quasi valetudine & contractu. Infra in hac eadem oratione: Nec patiamini licentiam scelerum quasi rabiem ad integros contractu procedere. CIACCON. & URSIN. Ubi fortasse legendum: Quasi rabie contractu, &c. ut rabie positum sit, quo modo die, pro, diei, gignendi casu. URSIN. Legere tentem: Quae rabie contractu. i. e. rabiei contractu. ejusmodi enim genitivis uti solemne est Sallustio. Sic infra: Ne patiamini licentiam scelerum quasi rabiem ad integros contractu procedere. Ut quidem Ciacconius rectissi-

me videtur emendasse. Ea figura locutus est Apulejus lib. IX. Metamorph. Certe venenatis moribus contracta nonnulla jumenta, efferata simili rabie. COLER. Ita rabie contracta Balliol. & Editt. Ciacconius & Pricaeus ad Apulejum p. 480. reponunt contracti. Male uterque. melius possem, tabe contracti, ut Catilin. XXXVIII. & Liv. II. 23. Tanta vis morbi, atque uti tabes plerisque civium animos invaserat. Contrahere hoc loco pro comparare, aut concinnare sibi noxam, quocum consentit, toleravimus: ea nempe quae rabies nostra conflaverit, vel ex rabie nostra contracta sunt. Glossae reddunt per συπαρῶν, quod idem sonat. Homerus Odys. α. Μη ἰορῶ, μή τις ἐπιπαρῶν κακὸν ὄρῃ. Epigr. Ἐχθρὸν ἐπιπαρῶν ἀμύλω. Plautus Amphitr. III. 2. absolute pro crimen committere usus est: Num mea sit culpa, quod egomet contraxerim. At Casin. III. 3. pro conflare: flagitium maximum feci miser propter operam illius birqui, improbi, edentuli, qui hoc mihi contraxit. Cicero ad Quintum I. sensu Sallustiano: Ea modestissime ferre homines debent, quae ipsorum culpa contracta sunt. Et, pro Coelio: molestias liberalitate sua contrahere. Livius V. Tribuni, quorum temeritate bellum contractum erat. Vide etiam Sueton. Aug. XCVIII. Vespas. IV. Q. Septimium II. 30. infra, ut & facta in gloria numeret. Mire haec illustrat Plutarchus in Sulla p. 437. Confer etiam Sallustium Jugurth. XXXIV. infra, ut facta in gloria numeret. De Philippo Polybius XV. 989. εἰς τοιαύτῳ ἔνοισιν, ἢ καὶ παράπλωσιν & καθήκοντες ἦεν, ὥς ἐφ' οἷς ἐχρῆν ἀσχυρῶς καὶ ὑπερβολῶς, ἐπὶ τοῖς ὡς καλοῖς σεμνόνεσσι καὶ μεγαλαυχεῖν. WASSE. Rabies Sallustio est quod furor Lucano I. 8.

Quis furor, o cives? quae tanta licentia ferri,
Gentibus invisis Latium praebere cruorem?

HAVERC.

ET ARMIS] Lucan. ibid. versu 2.

Populumque potentem

In sua vidtrici conversum viscera dextra.

HAVERC.

UT & FACTA] Diomedes lib. I. cap. 7. In, inquit, vice praepositionis pro, est hic positum. Apud eum tamen pejus legitur, numero, quam hic, numeret: illud autem melius, fecerit, quam faceret. Quanquam & hoc sustineri potest. quem Diomedes

avidius fecerit. Neque jam, quid existimetis de illo, sed quantum vos audeatis vereor: ne, alius alium principem expectantes, ante capi-
mini, non opibus ejus, quae fuitiles & corruptae sunt, sed vestra secordia,
quam captum iri licet, & quam audeat, tam videri felicem. Nam
praeter satellites commaculatos, quis eadem vult? aut quis non omnia
mutata, praeter victoriam? Scilicet milites: quorum sanguine, Tar-
rulae, Scyrroque, pessimis servorum, divitiae partae sunt. An, qui-
bus praelatus in magistratibus capiundis Fulidius, ancilla turpis,
honorum omnium dehonestamentum? Itaque maxumam mihi fi-
duciam parit victor exercitus, cui per tot vulnera & labores,
ni-

des locum apud eos, qui hoc fragmento Sallu-
stianam historiam locupletare, si Diis placet,
voluerunt, etiam corruptiorem, quam vulgo est,
videre. CARR.

AVIDIUS FACERET] Ita enim malo, quam fece-
rit, quod aliis tantopere probatur. Ceterum haec
eo pertinere arbitror, quod Sulla post deposti-
tam Dictaturam, dimisso a se publico praesidio,
palam in foro edixerat: sese omnium ab se gesta-
rum rerum paratum esse rationem reddere. Au-
ctores Appianus & Plutarchus. DOUZA. Sic ante
hunc locum emendam, & apud Diomedem
emendandum indicam, quam in veteribus li-
bris eam scripturam esse deprehenderem. CARRIO
in Add.

VOS AUDEATIS] Vocem vos, uti superfluum,
ejice. CARRIO in Add.

NE ALIUS] Briconeti, neve alius. CARRIO in
Add.

NE ALIUS ALIUM PRINCIPEM EXPECTANTES]
Frequens haec sententia in Tacito, v. g. I. H.
55. Ceteri silentio, proximi cujusque audaciam expe-
ctantes; insita mortalibus natura, propere sequi, quae
piget inchoare. Et lib. II. cap. 80. Dum quaeritur
tempus locusque, quod tali in re difficillimum est,
prima vox, dum animo spes, timor, ratio, casus ob-
versantur. Vide Not. ad Justin. lib. XI. cap. 2.
§. 10. RUPERT.

SED VESTRA SECORDIA QUAM CAPTUM IRI LI-
CET] Deesse quaedam existimo post *secordia*. Et
Cato *secordiam* scripsit, Festus. CIACC. Haec
quoque sunt ex eadem oratione, v. autem c. ha-
bet, *secordia*. & ita Cato scripsit. Videndus Fe-
stus Pompeius in *secordia*, quam dicit ex se, &
corde compositam, quasi *sine corde*. URSIN.

CAPTUM IRI] Quidam, *raptum iri*. Alii, *ratum*
iri. Loci hujus sententia: vereri se, ne ante ca-
pianth, quam capi debeant. CARRIO. Omnes
libri, *raptum iri*. CARRIO in Add.

Tom. II.

QUAM AUDEAT] Vaticanus, *audeas*. CARRIO in
Add.

NAM PRAETER SATELLITES COMMACULATOS,
QUIS EADEM VULT] Sic bello Jugurth. *Neu te*
optimum, cum pessimo omnium Jugurtha miscendo,
commaculares. DOUZA.

AUT QUIS NON OMNIA MUTATA, PRAETER VI-
CTORIAM? SCILICET MILITES, QUORUM SANGUI-
NE, TARRULAE, SCYRROQUE, PESSIMIS SERVORUM,
DIVITIAE PARTAE SUNT.] Quod quidem
ego cum interrogationis sale efferendum puto;
ut subaudiatur id quod antea dixerat: An scilicet
milites eadem volunt? quasi dicat: Nihil minus,
idque ob causas, quas deinceps subnectit.
DOUZA.

TARRULAE SCYRROQUE] Vetus editio, Fabri
& Briconeti, *Scyrroque*. Vaticanus, *Scirtoque*, de
quo certi nihil habeo. corrige etiam vitium ope-
rarum, & scribe *Tarulae*, non *Tarrulae*. CARRIO.
in Add.

PESSIMIS SERVORUM] Tacit. I. *complebant tem-
pla pessimis servitorum*. Et Hist. I. *determini servo-
rum*. CIACCON. & URSIN.

BONORUM OMNIUM DEHONESTAMENTUM] Ve-
netum bonorum, & sic sensus exigere videtur, ut
per honores intelligas magistratus. RIV.

ITAQUE MAXIMAM MIHI FIDUCIAM PARIT VI-
CTOR EXERCITUS &c.] Credo, illud vult dicere
Lepidus: Maxima spes, imo confidentia est fo-
re, ut exercitus a Sulla tandem ad Remp. defi-
ciat, postquam viderint suorum vulnerum ac la-
borum praemia ad alios, nempe satellites ejus
(quos Brutorum, AEmiliorum, ac Lutatorum
prolem appellitaverat supra) immeritissimo transi-
re, atque per tot pericula & aerumnas bello-
rum nihil aliud se praeter tyrannum lucrificasse.
Verum esse ut videas pervolgatum illud:

Sic vos non vobis mellificatis, apes.
DOUZA.

C

NI-

nihil, praeter tyrannum, quaesitum est. Nisi forte tribuniciam potestatem eversum profecti sunt per arma, conditam a majoribus suis; utique iura & iudicia sibi met extorquerent; egregia scilicet mercede, cum relegati in paludes & silvas, contumeliam atque invidiam suam, praemia penes paucos intellexerent.

X. Quare igitur tanto agmine atque animis incedit? quia secundae res mire

NIHIL PRAETER TYRANNUM] de Scaeva egregie Lucanus VI. 257.

— Felix hoc nomine famae

Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset

Cantaber exiguis, aut longis Teutonus armis.

Infelix, quanta Dominum virtute parasti!

Supervacuum esset, tot erroribus ejus detectis, monuisse denuo Crispinum in hoc loco interpretando aut nihil aut aliud agere. Hoc vult Auctor: quum relegati in paludes & silvam, contumeliam simul atque invidiam suam, praemia universis debita, penes paucos satellites intellexerent. Ita supra: servitium suum mercedem dant. Et: plebis innoxiae patrias sedes occupare pauci satellites, mercedem scelerum. Quo ergo sensu ille? contumeliam atque invidiam tantum esse pro se, praemia vero penes paucos. Balliol. Sylvas. Verba illa, & facta i. g. n. & s. l. a. f. agnoscit Diomedes. WASSE.

NISI FORTE, &c.] Sic videntur interpungenda: Nisi forte Tribuniciam potestatem eversum profecti sunt, per arma conditam majoribus suis, &c. Videnda quae notavimus ad Caesaris lib. I. de Bello Civil. URSIN.

PER ARMA CONDITA A MAJORIBUS SUI] Lege, conditam. Nam refertur ad tribuniciam potestatem. RIV.

RELEGATI IN PALUDES] Hanc AEmilii Lepidi orationem ex lib. I. Historiarum Sallustii esse, praeterquam quod magno satis argumento sit oratio Philippi, qua AEmilio bellum moventi resistit, idem tamen Messus demonstrat, qui, libello De elocutionum exemplis, primo Historiarum Sallustii libro, has voces, *relegati in paludes*, tribuit. Sed non recte apud eum est, *relegat*, pro *relegati*, ultima litera desiderata. CARRIO. Hacc Fronto ex primo Historiarum, in *Relegat*, in illum locum; in quo, pro *relegati*, mendose legitur *relegat*. A. MANUT.

ET SILVAM] Omnes libri, *silvas*. CARRIO. in Add.

IN CONTUMELIAM ATQUE INVIDIAM SUAM] Tò in exemplar Venetum non habet, neque Argentoratense. RIV.

AGMINE ATQUE ANIMIS] Plautus Asin. II. 3. *Quidem berce AEacidinis minis animisque expletus*

incedit. Eleganter Poëta AENEID. IV. 414. *supplex animos summittere amori*. MS. Col. Jes. *animum*: infulse. Vid. VII. 475. Cic. pro Murena §. 33. Q. Septimium III. 39. *agmen* pro *impetu* apud Justinum XII. 9. Virg. *illi agmine certo Laocoön-ta petunt*. Q. Septimius III. 5. *At ubi Achilles contra tendit* &c. *Hector postquam ad se agmine infesto tendi videt, causas odii recordatus, non ulterius impetum viri experiri ausus, ex acie subterfugit*. Infra, *secundae res m. s. v. o.* ita legit Porphyrio ad Horat. I. Epist. 18. Balliol. *miro*. locus ex Demosthene haustus est. Eum adduximus in notis ad Jugurth. cap. LVII. Non longe ab illud Antiphanis: *Ὁ πλεῖστός ἐστι παροχάλυμμα τῆ κακῶν* &c. ἡ πενία περιφανές τε καὶ ταπεινόν. WASSE.

QUIA SECUNDAE RES MIRE SUNT VITIIS OB-
TENTUI] In Orat. de Repub. ordinanda: *Tabella obtentui erit*, hoc est, teget. Tacit. *Pietatem erga parentem & tempora reipublicae obtentui sumto*. Idem: *Obscurum noctis obtentui fugientibus*. Ceterum locus Senecae, *Controversiarum* lib. V. qui in omnibus vulgatis libris nonnis circumfertur, sic legitur in libro MS. doctissimi Jurisconsulti Ant. Covarruviae: *Tum deinde retulit quandam Thucydidis sententiam, δεινὰ γὰρ αἱ ἀπραγξαὶ συγκρύψαι καὶ συσκήσασθαι τὰ ἐκείνων ἀμαρτήματα*. Deinde Sallustianam, *Res secundae mire sunt vitiis obtentui*, &c. *deme συγκρύψαι vel συσκήσασθαι, deme ἐκείνων*: constabit sensus, etiam si non aequè comtus, aequè tamen integer. CIACCON. Quod item sequitur, *Secundae res mire sunt vitiis obtentui*, &c. id videtur simile illis, quae habentur in Epistola de Rep. Ord. *Tabella*, inquit, *obtentui erit*. & ita locutus est Tacitus libro I. cum dixit: *Pietatem erga parentem, & tempora Reipubl. obtentui*, &c. & libro XVIII. *obscurum noctis obtentui fugientibus*. Seneca lib. V. *Suasoriarum* controverf. XXV. citat locum Sallustii, prolata etiam simili sententia ex Thucydide. Verba vero, cum mutila sint in vulgatis codicibus, ita supplenda sunt ex Manuscriptis. *Tum deinde retulit quandam Thucydidis sententiam: Δεινὰ γὰρ αἱ ἀπραγξαὶ καὶ συσκήσασθαι, vel ut est in alio libro συγκρύψαι τὰ ἐκείνων ἀμαρτήματα*, &c. Deinde Sallustianam: *Res secundae mire sunt vitiis obtentui*. URSIN. Seneca Contro-

ver-

mire sunt vitiis obtentui: quibus labefactatis, quam formidatus antea est, tam

versiarum libro V. Contr. XXXV. Cum sit praecipua in Thucydide virtus brevitatis, hac eum Sallustius vicit, & in suis eum castris cecidit. Nam in sententia Graeca, tam brevi, habes quae salvo sensu detrabas, deme συκρύψαι vel συστιάσαι, deme εκάσαι, constabit sensus, etiamsi non aequè comtus, aequè tamen integer. At ex Sallustii sententia, nihil sine detrimento sensus abesse potest. Titus autem Livius tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc ipsam sententiam, & tanquam translatam, & tanquam corruptam, objiceret Sallustio: nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum praeferat: laudat quem non timet, & facilius putat, posse a se Sallustium vinci, si ante a Thucydide vincatur. Haec Seneca; ex cuius verbis admonemur, Thucydidis locum nobis quaerendum esse, quem Sallustius imitatus est. Eadem apud Demosthenem sententia, qui & ipse Thucydidem assidue in manibus habebat, Olynth. II. Ἀλλ' οἷμαί νῦν μὲν ἐπισκοτεῖ τῷ τοῖς τὸ κατεβῆναι αἰὲρ δὲ πρᾶξι δεινὰ συκρύψαι, καὶ συστιάσαι τὰ τοιαῦτα οὐκ εἶδον. εἰδὲ τι πλάσεις, τότε ἀκριβοῦς αὐτῷ, ταῦτ' ἐξετασθήσεται. A. MANUT. Sententiam hanc Seneca pater Thucydidæ tribuit, locum tamen Demosth. laudat, qui Olynth. secunda legitur: αἱ γὰρ δὲ πρᾶξι δεινὰ συκρύψαι καὶ συστιάσαι τοιαῦτα οὐκ εἶδον. In hac, inquit Seneca, Controversia XXV. sententia Graeca tam brevi, habes quae salvo sensu detrabas: deme vel συκρύψαι vel συστιάσαι, constabit sensus, etsi non aequè comtus, aequè tamen integer. At in Sallustii sententia nihil demi sine detrimento potest. Sic Criticus ille. Verum Fabii & Paterculi auctoritate facile adductus sum ad credendum, a Thucyd. primum id pronunciatum: cuius maxime aemulus fuit, cum Demosthene. Sallustii locum itaque dum studiose investigo, tandem aliquando in Thucyd. lib. III. in Orat. Cleonis repperi. Quare propius factum est nihil, quam ut cum Archimede Geometra apud Vitruvium lib. II. Architecturae exclamarem, ὦ ρηκα, ὦ ρηκα. Thucydidæ verba adscribam, ut ex comparatione precium operae sit: Εἰώθει ὃ τὸ πόλει, καὶ εἰς αὐτὴν μάλιστα καὶ εἰς ἐλαχίστην ἀπεσοδόκηται δὲ πρᾶξι εἶλθαι, εἰς ὅσον τρέπειν. Qui idem est cum eo, qui apud Clementem Alexandrinum lib. IV. Stromat. habetur: Εἰώθασιν ὃ οἱ πολλοὶ τὸ ἀνθρώπων, φησὶν οἷς αὐτὴν μάλιστα ἀπεσοδόκηται δὲ πρᾶξι εἶλθαι, εἰς ὅσον τρέπειν. Quem & Philistus Historicus sic est imitatus: τὰ ὃ πολλὰ κατὰ λόγον τοῖς ἀνθρώποις δὲ τυχεῖν, ἀσφαλέστερα παρὰ δόξαν καὶ κακοπραγίαν. εἰώθασιν ὃ μάλιστα οἱ παρὰ δόξαν ἀπεσοδοκῆταις δὲ πρᾶξι εἶλθαι, εἰς ὅσον τρέπειν. Solon quoque, Atheniensium legislator, idem & Poëta, & ab illo mutuatus (ut pleraque in gnomas suas ex il-

lo transtulit) Theognis Megarensis, eandem sententiam per παραδοίαν extulit:

Τίλη τοῖς κόρῳ ὕβρις, ὅτ' αὖ πολλὰ ὀλέθ' ἔπει.

Nascitur ex magnis opibus petulantia major.

Sed cum Graecis Latinus quoque hitoricus symbolam conferat: Trebellius enim Pollio, Claudii, inquit, plerique milites, secundis rebus elati, quae sapientum quoque animos fatigant. Haec est Cl. Andreae Schotti super hoc loco sententia, quam hic, ita ut in suis ad me literis eam edi voluit, candide repraesentavi, ne manum in alienam segetem misisse viderer. Neque interim satis mirari queo Lud. Carrionem in Antiquis suis Lectionibus, & Nicol. Fabrum J. C. notis ad Senecae Rhetoris controversias, negare Sallustii illud dictum supra commemoratum in Thucyd. exstare, cum tamen id Seneca diserte affirmet, & Cl. Schottus locum jam indicaverit. Sed idem ille Faber versum illum Semibovemque virum, semivirumque bovem, in Ovid. reperiri non putat, cum tamen ab omnibus lib. II. de Arte amandi legi possit:

Daedalus ut clausit conceptum crimine matris

Semibovemque virum, semivirumque bovem.

PUTSCH. Porphyrio, sive quis alius est interpres Horatianus lib. I. Epist. XVIII. ad illud: Stultitiam patiuntur opes. Simile est, inquit, illud Sallustii, secundae res mire sunt vitiis obtentui. sed hoc de loco vide Antiquas lectiones nostras commentario secundo cap. X. CARRIO. Haec est nobilis illa sententia, qua Thucydidem vicit Sallustius, & in suis castris illum cecidit, iudice Seneca lib. IX. Controv. I. Pluribus enim verbis Thucydidēs: Res secundae magnam habent vim ad occultanda & adumbranda istiusmodi probra. Parum autem hinc abludunt, quae, de improborum ac nequam hominum felicitate, differit Seneca in lib. Cur bonis viris mala eveniant, cum sit Providentia, cap. VI. Dum illis licet stare, & ad arbitrium suum ostendi, nitent & imponunt; cum aliquid incidit, quod disturbet, ac detegat, tunc apparet, quantum altae ac verae foeditatis alienus splendor absconderit. Sed & hinc explicari debet illud Muciani apud Tacitum II. Hist. Aperiet & recludet contexta vittriciū partium & tumescencia vulnera bellum ipsum. RUPERT.

QUIBUS LABEFACTATUS QUAM FORMIDATUS ANTEA EST] Emenda, si veteres libros audis, quibus labefactis quam formidatus est: vocum una mutata, altera expuncta. Labefacere, bonae notae verbum, correctores fecerunt. Sic Terentius dixit: dentes labefecit mihi. vide Donatum. CARRIO in Add.

tam contemnetur: nisi forte specie concordiae & pacis, quae sceleri & parricidio suo nomina indidit: Neque aliter populo Romano esse belli finem ait, nisi maneat expulsa agris plebes, praeda civilis acerbissima, jus, iudiciumque omnium rerum penes se, quod populi Romani fuit. Quae, si vobis pax, & concordia intelleguntur, maxuma turbamenta reipublicae atque exitia probate: adnuite legibus inpositis; accipite otium cum servitio; & tradite exemplum posteris ad populum Romanum suimet sanguinis mercede circumveniundum. Mihi, quamquam per hoc sum-

mum

NISI FORTE SPECIE CONCORDIAE ET PACIS, &c.] Scriptura haud dubie corrupta, & cui medicina sit opus, quam hac ratione facere posse videor: *Nisi forte spes est concordiae & pacis.* nam ni ita legatur, quis sensus commode elici possit, haud sane video. Conjecturam nostram confirmat prorsus huic parissimum loquendi genus, quo hac ipsa Oratione usus paullo ante: *Nisi forte speratis, per taedium jam, aut pudorem tyrannidis, &c.* DOUZA.

SPECIE] Ita libri. Cl. Douza, *spes est*, ingeniose, nec tamen, vere, audacter dico, ut ut adstipulatorem habeat Crispinum. Auctoris mens, turbator licet, haec esse videtur. Cum contumeliam tantum atque invidiam, praemii nomine, reportaturus sit victor exercitus; quare tanto impete atque ferocia partes agit nobilium? nempe in causa est victoria & successus, quae mentes hominum transvorsas agunt & imperatoris vitia obumbrant; nisi forte specie pacis & concordiae, per diversae factionis interitum componendae, Syllaturire dici queat. Infra: *jus iudiciumque*, recte, nam jus quandoque pro loco in quo istud redditur poni solet, teste ad Phorm. V. 8. 3. Donato. Sed & Paulus lib. XIV. ad Sabin. Dig. I. Tit. I. §. 11. *Ubicumque Praetor, salva maiestate imperii sui, salvoque more maiorum, jus dicere constituit*, is locus recte jus appellatur. Atque hoc modo locutus Livius XXXVI. 39. *Nisi illi cogantur in jus iudiciumque populi Romani.* Confer item XLI. 29. Verum ipse per *jus iudiciumque* intelligo, tam condendarum legum potestatem, quam litium & criminum cognitionem. WASSE in *Add.*

NEQUE ALITER] V. C. *neque aliter pacem & belli finem ait.* Non inepte. Sequitur enim, *Quae si vobis pax & concordia intelleguntur.* PUTSCH.

POPULO] Ita scribo. Alii, *Populi Romani*, errore ex notis, P. R. nato. CARRIO.

POPULO ROMANO] Fabri & Briconeti, *neque aliter, r. p. & belli finem ait.* Vaticanus, *neque*

aliter remp. & belli finem ait. utraque scriptura idem significatur, nempe aliter neque ullam fore rempub. neque finem belli. error ex notis P. R. inversis. CARRIO in *Add.*

PLEBS] Venetum, *plebes.* RIV.

ET CONCORDIA] Fabri, *& composita.* CARRIO in *Add.*

TURBAMENTA REIPUBL.] Tacitus Hist. I. *Quaeque alia turbamenta vulgi.* CIACC. & URSIN.

ET TRADITE] In V. C. legitur: *Et tradite exemplum posteris ad remp. suimet sanguinis mercede circumveniendam.* URSIN. Nae ille caedundus hercule, qui veteri & domina dictione exturbata, novam & adulterinam hanc, hoc est, suam, in alienam possessionem intrusit, nihil XII. Tabularum leges, neque (quae ratio maxima est) Crispi Praetoris vindicias reveritus: quarum ego fiducia fretus, de priorum omnium editionum consensu pronunciare quamvis audacter audeo, *ta mercede*, in pristinam suam sedem Interdicto, *Unde vi*, restituendam esse: voce illa irreptitia, & paullo ante huic non suo loco insita, vindicibus furcillis praecipiti eiecta. DOUZA.

AD POPULUM ROMANUM] Corrige, pulcherrima correctione, *ad remp. suimet sanguinis mercede circumveniendam.* libenter Sallustius mercedis vocabulum iis in rebus ponit. sic supra: *qui dominationis suae in vos servitium suum mercedem dant.* & infra: *egregia scilicet mercede.* Item lib. IV. *Eumenem cuius amicitiam gloriose ostentant, initio prodidit Antiocho, pacis mercedem*, ut quidem correximus. Illud vero, *caede sanguinis sui*, nec Latinum est, nec cum hoc loco convenit. quin etiam veteris editionis est ea, quam posui, scriptura. CARRIO in *Add.*

SANGUINIS CAEDE] Paraei Edit. & Balliol. *mercede*, quod reponendum autumat Douza; ipse *ἐκίχθη*. Sanguis enim pro necessitudinibus ubique. *Projice tela manu sanguis meus.* Confer Apulejum Met. IV. 71. & 69. Tibull. *Quicquid agit sanguis est tamen illa tuus.* Ovid. nomina sanguinis

num imperium fatis quaesitum erat nomini majorum, dignitati, atque etiam praesidio; tamen non fuit consilium, privatas opes facere; potiorque visa est periculosa libertas, quieto servitio. Quae si probatis, adeste Quirites; &, bene juvantibus diis, M. AEmilium Consulem ducem & auctorem sequimini ad recipiendam libertatem.

XI. Tunc vero & posci. Cum ceteri ejusdem causa ducem senatus rati, maximo gaudio bellum irritare. *Nonius, irritare, provocare.*

Cu-

nis edit. Noster III. 9: *Sed nec amplius sanguinem vestrum praebeatis censeo.* Et aequae audacter apud Ovidium Met. XIII. & Lucanum VII. 168. *caedes eruenda*, & apud Manilium 668. *Altera fit caedis caedes*: apud Propertium, ejus vincula rumpe:

*Alphesiboea suos ulta est pro conjuge fratres,
Sanguinis & chari vincula rupit amor.*

Propius accedit Naso Met. VIII. 62.

— *Melius sine caede moraque*

Impensaue sui poterit superare cruoris.
& 444.

— *Calidumque priori*

Caede recalfecit consorti sanguine telum.

Ante Heinsium erat, prioris. Tacitus An. IV. 66. *suum sanguinem perditum ibat.* Qui etiam Hist. IV. 17. huc spectare videtur: *miseram servitutem falso pacem vocarent.* Dein: *quid si Galliae jugum exuant? quantum in Italia reliquum? provinciarum sanguine, provincias vinci.* Nescio an ad amussim Sallustianam exigenda sint illa Livii II. 64. *pugnatum, ingenti caede utrinque, plurimo sanguine.* Damnat verba *ingenti caede* quasi instituta Gronovius Pater. Et sane *caedes* pro sanguine saepius. Vide Horat. Od. II. 1. 35. Ovid. Met. IV. 125. At Cl. Jac. Gronov. per *caede*, occisos, per *sanguine*, vulneratos intelligit; at ejus rei nullum idoneum exemplum protulit, neque adeo potuit. *sanguis* enim tam hos quam illos denotat. Possum, *ingenti caede utriusque sanguinis*, vel, *caede utrinque plurimi sanguinis.* Sed nihil mutandum: ita enim I. 23. *ineamus aliquam viam, qua utri utris imperent, si ne magna clade, sine multo sanguine utriusque populi, decerni possit.* Utrumque servat alibi, ne quis alterutrum ex interprete putet, II. *Plusque ibi sanguinis promiscua omnium generum caede, quam in ipsa dimicatione factum.* WASSE in *Add.*

ATQUE ETIAM PRAESIDIO] Male, ni fallor, in Fabri & vetusta editione, *praedio.* CARRIO in *Add.*

MARCUM AEMILIUM CONSULEM DUCEM ET AUCTOREM SEQUIMINI] Livius libr. XXXIV. *clamitans, ut qui salvam rempub. vellent, auctorem & ducem libertatis sequerentur.* CIACCON. & URSIN. In veteribus numismatibus est *Aimilius*, ubi etiam, *Lutatius*, non *Luctatius*; quo more posteriorem hanc familiam scribendam esse, & antiquissima vetustatis monumenta, & Poetae indicio sunt. Scio quidem semel apud Silium Italicum legi *Luctatius*: sed locum corruptum esse veteres testantur libri. CARRIO.

DUCEM ET AUCTOREM] Evocationis formula, quae, non tam in puro pioque duello, quam tumultu aut discrimine repentino usurpata est. Vide Donatum ad Eunuch. IV. 7. Servium ad Aeneid. VII. 694. & VIII. 1. Livius XXXIV. 25. *clamitans, ut qui Remp. salvam vellent, auctorem & ducem se libertatis sequerentur.* Formulam hanc, sed mancā, habes apud Florum IX. 1. & Brissonium II. pag. 211. infra: *bellum irritare.* Tacitus Hist. IV. 32. *Suspiciones militum irritavere.* Ibi Nonius Merceri, *causae se nactus rati.* WASSE in *Add.*

TUNC VERO ET POSCI, CUM CETERI] Videtur deesse nomen proprium ducis, quod ex his reliquiis, licet corruptis, concinnandum est, legendumque: *Tum V. posci, cum ceteri ejusdem causae ducem se nactus rati, maximo gaudio irritare.* CIACCON. & URSIN.

BELLUM IRRITARE] Haud dissimiliter Martialis meus, *Musas, Phoebumque laceffere*, dixit. DOUZA. Nonius *irritare* interpretatur, *provocare.* Apud quem vulgo est *caussa*, pro *causae*, & in veteribus, *educere*, pro *& ducere.* Sed haec verba alii conjecturis suis adjectis turpissime foedarunt. *Irritare* autem per geminum rr

Curionem quaesivit, uti adolescentior, & populi suffragiis integer, aetati concederet Mamerci. *Priscianus lib. X.*

Philippus, qui aetate & consilio ceteros anteibat. *Servius lib. IX.*

Oratio L. Philippi contra Lepidum.

Maxume vellem, P. C. rempublicam quietam esse, aut in periculis a promptissimo quoque defendi: denique prava incoepta consultoribus noxae esse. Sed contra, seditionibus omnia turbata sunt, & ab iis, quos prohibere magis decebat. Postremo, quae pessimi & stultissimi decrevere, ea bonis & sapientibus faciunda sunt. Nam bellum, atque arma, quamquam vobis invisa, tamen, quia Lepido placent, sumenda sunt. Nisi forte cui pacem praestare, & bellum pati consilium est.

XII.

Scribendum esse idem ostendit Nonius: a canibus tractum docens, qui, cum provocantur, *irruunt*. CARRIO.

CURIONEM, & C. AETATI CONCEDERET MAMERCI] Supra in Bello Jugurthae dixit: *Itaque Sulla, cujus facundiae, non aetati, a Manlio concessum, &c.* URSIN. Ex Prisciano lib. X. Videtur autem Curio se AEmilio Lepido opposuisse, & praeferrere voluisse. *Quaesere* apud Sallustium & Tullium notavit Phocas: a quo verbo *quaesivit*, fortassean dixerit Sallustius. In quibusdam libris est, *a populi suffragiis*. CARRIO. Hoc est, qui honorum ad id usque tempus petitionis expers per immaturam aetatem prensationibus publicis abstinerat. Ita enim malo, quam adempta praepositione sententiam ex illustri obscuram efficere. *Aetati concederet Mamerci*: Sic in Jugurtha: *Itaque Sulla, cujus facundiae, non aetati, a Manlio concessum*. Per Mamercum porro Lepidus significatur. Mamercus enim AEmiliorum praenomen. Ceterum Curionem pariter cum Lepido Consultatum petisse ex hoc loco colligi potest. quem tamen non hoc, sed proximo anno DCLXXVII. simul cum Cn. Octavio primum adeptus. Neque illud praetermittendum, *Quaesivit*, in hoc Fragmento, pro *rogavit obsecravique* positum esse, ab antiqui verbi formatione. *Quaeso, Quaesere*: ne quis praeteritum istud a *Quaero* derivandum, rei similitudine deceptus, falso porro sibi persuadere insistant, quod a mente Historici nimis quam alienum fuerit. Neque alio referendum exemplum Phocae qui *Quaesere*, apud Tullium & Sallustium nostrum lectum esse diserte notavit. Quod alii quo referrent ignorantes, verbum istud, ut

Fragmentum, inter incerta Crispi inscite posuerunt. DOUZA. Locus hic in perveteri exemplari Prisciani ita scribitur, *Curionem quaesivit adolescentior & a populi suffragiis integer aetati concederet Mamerti*. COLER.

PHILIPPUS] A Servio lib. IX. AENEID. non expresso Historiae numero haec afferuntur, quae, quod fragmento proxime consequenti est L. Philippi oratio, huc pertinere non dubitavi. CARR.

MAXUME VELLEM & C.] Oratio est L. Philippi in Senatu, ut bellum Lepido moventi resistat. CARRIO. Confer, quaeso, hic mihi inter se capita illa rerum contraria, videbisque Reipubl. quietae aptissime seditionum turbas opponi; defensionem Reipubl. seditiones contra eorum hominum, quos maxime easdem prohibere decebat, prava denique incoepta, tantum abesse dicit, ut consultoribus suis noxae, vel incommodi aliquid pariant, ut contra etiam a Senatu iis obtemperetur: quaeque pessimi ac stultissimi decreverint, ea bonis & sapientibus adversus animi sui sententiam sint exsequenda. DOUZA.

AUT IN PERICULIS A PROMPT.] Utramque hanc praepositionem alii omiserunt; quam vero recte, ipsi viderint. CARRIO. Ita olim emendavimus, & probant libri. CARRIO in *Add.*

EA BONIS] Quidam, *ea nobis capientibus*, non placet. Alii, *a bonis & sapientibus*, ne hoc quidem; cum a brevitate huius scriptoris alienum sit. Deinde opponit stultos sapientibus, bonos malis. CARRIO. Sic omnes libri, male vulgo, *ea a nobis*, aut, *ea a bonis*. CARRIO in *Add.*

CUI PACEM] Cui pro alicui; nisi malis rescribere, *huic vel ei pacem*, Lepido scil. HAVERC.

PRO,

XII. Pro, dii boni, qui hanc urbem, omiffa cura, adhuc regitis;
M. AEmilius, omnium flagitiosorum postremus, qui pejor an ignavior
fit,

PRO, DII BONI QUI HANC URBEM] Ita Codd. illud autem qui non ad deos imperii praesides, sed Patres (quos infra orat obsecratque Philippus, animadvertere) Crispino referre placuit: unde vox pro, a sequentibus dii boni plane sejungitur, ut in illo Ovidii:

Oscula, dii magni! trans mare digna peti.

Hoc est vel: pro qui regitis, & tum, contra L. Latinae Canones, deērit Casualis dictio quae interjectionem sequatur, vel, pro dii boni, vobis dico, qui regitis, & tum sententia languebit, ut ne pejus dicam. Praeterea cur non idem tentet apud Terent. Adelph. III. 3. cujus verba, quia illi non male conveniunt, audiamus. Pro Jupiter! hominis stultitiam. Perge malis avibus ut fratrem tuum in eadem laude & palæstra Camum, in te concites? lepidum inter parissimos interpretes certamen fore auguror: neque enim compositus melius cum Bitbo Bachius. In errorem te impulit vox omiffa cujus sensum ignorasse videris, quod idem valet atque remiffa apud Comicum. Tibi prospexi & stultitiae tuae. Ubi te vidi animo esse omisso, & suavia in praesentia Quae essent prima habere neque consulere in longitudo, i. e. negligenti. Omiffa cura ergo idem sonat ac omiffa debita cura, quo sensu voce remiffa usus est Tacitus An. XIV. 23. ἐπιχειρῶ Noster, ut alias. Quod utinam illum, cujus impio facinore in has miseras projectus sum, eadem haec simultantem videam: & aliquando aut apud vos, aut apud deos immortales humanarum rerum cura oriatur. Quo etiam pacto Livius III. 56. Deos tandem esse, & non negligere humana fremunt. Attius Antig. Jamjam neque dii regunt. Neque profecto deum summus rex omnibus curat. Tacitus An. XIV. 12. Quae adeo sine cura deum eveniebant, ut multos post annos Nero imperium & scelera continuaverit. Et Annal. XVI. 33. Exutus omnibus fortunis Asclepiodotus, acquitate deum erga bona malaque documenta. Plutarchus in Sylla p. 456. ὁσοῖς μᾶλλον ἢ προτέρων μείλορες. Immerito haec ob Christianum nomen quasi tum primum accidisse jactant Ethnici apud Arnobium I. Ipsos etiam coelites, derelictis aris solemnibus, quibus quondam solebant invisere res nostras, terrarum ab regionibus exterminatos. & III. p. 106. res perditas invenietis humanas, & abjecisse clavum deos, si modo illorum curam spectat, mortalium regere atque administrare fortunas. Potest etiam alio torqueri haec sententia, si curam pro affectu accipias: quasi illi Vejoves poenis quam saluti mortalium invi-

gilent. Neque enim minus regunt qui ita invigilant, quemadmodum per prophetam D. O. M. Ἐγὼ ὡς αἰεὶ ἐγρηγόρευ ἐπ' αὐτὰς. καθαρεῖν καὶ κακῶν, ἕτως &c. In hunc sensum Tacitus Hist. I. 3. Nec enim umquam atrocioribus P. Rom. cladibus, magisve justis judiciis approbatum est, non esse curae deis securitatem nostram, esse ultionem. Etiam Poëta: Felix Roma quidem, civesque habitura superbos; Si libertatis Superis tam cura placeret, Quam vindicta placet.

Sed haec opinor Sallustius non ex animi sententia dicit, sed pro ea quam sustinet persona. En hominis mentem! VI. 59. Namque mihi pro vero constat, omnium mortalium vitam divino numine invisi: neque bonum neque malum facinus cujusquam pro nihilo haberi: sed ex natura, diversa praemia, bonos malosque sequi. Interea forte ea tardius procedunt: suus cuique animus ex conscientia spem praebeat. Pricaeus ex conjectura forte dum, at ille furdo canit. WASSE in Add.

QUI HANC] Tò qui non ad Deos, sed ad Patres quos Philippus appellabat, refertur. Vide cap. XIV. Quod ego vos oro atque obtestor P. C. WASSE.

OMISSA CURA] Comparanda sunt inter sese loca Sallustii de ignavia S. R. illis temporibus. Vide quae Cato differit supra in Catilin. cap. 52. Et mox §. 15. Neque mihi satis consilii, metum, an ignaviam, an dementiam eam appellem: qui vide-mini, intenta mala, quasi fulmen, optare se quisque ne attingat, sed prohibere, ne conari quidem. Ceterum polluendam perdendamque Rempublicam non esse relinquendam iis, quorum haec cura & hoc munus est, praeter alios copiose differit M. Tullius in ea pro Sextio. Sed & in Pisoniana negat ullam esse excusationem, non modo male sentientibus, sed sedentibus, cunctantibus, dormientibus, in maximo Reipublicae motu, magnatibus, quibus scilicet gubernatio Reipublicae concredita est. Similiter idem noster in Orat. de Rep. ordinanda C. Julio Caesari aurem pervellit, ne clarissimus Imp. Gallica gente subacta, P. R. summum atque invictum imperium tabescere vetustate, ac per summam discordiam dilabipatiatur. RUPERT.

ADHUC REGITIS] Vaticanus, tegitis. saepe eam in rem peccatum est. CARRIO in Add.

OMNIUM FLAGITIOSORUM POSTREMUS] In Epist. Mithridatis; Postremus servorum Archelaus. CIACC. Verba sunt ex oratione L. Philippi in Senatu, quae similia illis quae habentur in epistola Mithridatis, in qua est: Postremus servorum Archelaus. Paulo post cum in v. c. sit: Et ignoscendo P. R.

Curionem quaesivit, uti adolescentior, & populi suffragiis integer, aetati concederet Mamerci. *Priscianus lib. X.*

Philippus, qui aetate & consilio ceteros anteibat. *Servius lib. IX.*

Oratio L. Philippi contra Lepidum.

Maxume vellem, P. C. rempublicam quietam esse, aut in periculis a promptissimo quoque defendi: denique prava incoepta consultoribus noxae esse. Sed contra, seditionibus omnia turbata sunt, & ab iis, quos prohibere magis decebat. Postremo, quae pessimi & stultissimi decrevere, ea bonis & sapientibus faciunda sunt. Nam bellum, atque arma, quamquam vobis invisa, tamen, quia Lepido placent, sumenda sunt. Nisi forte cui pacem praestare, & bellum pati consilium est.

XII.

Scribendum esse idem ostendit Nonius: a canibus tractum docens, qui, cum provocantur, *irriunt*. CARRIO.

CURIONEM, & C. AETATI CONCEDERET MAMERCI] Supra in Bello Jugurthae dixit: *Itaque Sulla, cujus facundiae, non aetati, a Manlio concessum, &c.* URSIN. Ex Prisciano lib. X. Videtur autem Curio se AEmilio Lepido opposuisse, & praeferrī voluisse. *Quaesere* apud Sallustium & Tullium notavit Phocas: a quo verbo *quaesivit*, fortassean dixerit Sallustius. In quibusdam libris est, *a populi suffragiis*. CARRIO. Hoc est, qui honorum ad id usque tempus petitionis expers per immaturam aetatem prensationibus publicis abstinerat. Ita enim malo, quam adempta praepositione sententiam ex illustri obscuram efficere. *Aetati concederet Mamerci*: Sic in Jugurtha: *Itaque Sulla, cujus facundiae, non aetati, a Manlio concessum*. Per Mamercum porro Lepidus significatur. Mamercus enim AEmiliorum praenomen. Ceterum Curionem pariter cum Lepido Consulatum petisse ex hoc loco colligi potest. quem tamen non hoc, sed proximo anno DCLXXVII. simul cum Cn. Octavio primum adeptus. Neque illud praetermittendum, *Quaesivit*, in hoc Fragmento, pro *rogavit obsecravique* positum esse, ab antiqui verbi formatione, *Quaeso, Quaesere*: ne quis praeteritum istud a *Quaero* derivandum, rei similitudine deceptus, falso porro sibi persuadere insistant, quod a mente Historici nimis quam alienum fuerit. Neque alio referendum exemplum Phocae qui *Quaesere*, apud Tullium & Sallustium nostrum lectum esse diserte notavit. Quod alii quo referrent ignorantes, verbum istud, ut

Fragmentum, inter incerta Crispi inscite posuerunt. DOUZA. Locus hic in perveteri exemplari Prisciani ita scribitur, *Curionem quaesivit adolescentior & a populi suffragiis integer aetati concederet Mamerti*. COLER.

PHILIPPUS] A Servio lib. IX. AENEID. non expresso Historiae numero haec afferuntur, quae, quod fragmento proxime consequenti est L. Philippi oratio, huc pertinere non dubitavi. CARR.

MAXUME VELLEM & C.] Oratio est L. Philippi in Senatu, ut bellum Lepido moventi resistat. CARRIO. Confer, quaeso, hic mihi inter se capita illa rerum contraria, videbisque Reipubl. quietae aptissime seditionum turbas opponi; defensionem Reipubl. seditiones contra eorum hominum, quos maxime easdem prohibere decebat, prava denique incoepta, tantum abesse dicit, ut consultoribus suis noxae, vel incommodi aliquid pariant, ut contra etiam a Senatu iis obtemperetur: quaeque pessimi ac stultissimi decreverint, ea bonis & sapientibus adversus animi sui sententiam sint exsequenda. DOUZA.

AUT IN PERICULIS A PROMPT.] Utramque hanc praepositionem alii omiserunt; quam vero recte, ipsi viderint. CARRIO. Ita olim emendavimus, & probant libri. CARRIO in *Add.*

EA BONIS] Quidam, *ea nobis capientibus*, non placet. Alii, *a bonis & sapientibus*, ne hoc quidem; cum a brevitate hujus scriptoris alienum sit. Deinde opponit stultos sapientibus, bonos malis. CARRIO. Sic omnes libri, male vulgo, *ea a nobis*, aut, *ea a bonis*. CARRIO in *Add.*

CUI PACEM] Cui pro alicui; nisi malis rescribere, *huic vel ei pacem*, Lepido scil. HAVERC.

Pro,

XII. Pro, dii boni, qui hanc urbem, omissa cura, adhuc regitis;
M. AEmilius, omnium flagitiosorum postremus, qui pejor an ignavior
sit,

PRO, DII BONI QUI HANC URBEM] Ita Codd. illud autem qui non ad deos imperii praesides, sed Patres (quos infra orat obsecratque Philippus, animadvertere) Crispino referre placuit: unde vox pro, a sequentibus dii boni plane sejungitur, ut in illo Ovidii:

Oscula, dii magni! trans mare digna peti.

Hoc est vel: pro qui regitis, & tum, contra L. Latinae Canones, deërit Casualis dictio quae interjectionem sequatur, vel, pro dii boni, vobis dico, qui regitis, & tum sententia languebit, ut ne pejus dicam. Praeterea cur non idem tentet apud Terent. Adelph. III. 3. cujus verba, quia illi non male conveniunt, audiamus. Pro Jupiter! hominis stultitiam. Perge malis avibus ut fratrem tuum in eadem laude & palæstra Camum, in te concites? lepidum inter parissimos interpretes certamen fore auguror: neque enim compositus melius cum Bitbo Bachius. In errorem te impulit vox omissa cujus sensum ignorasse videris, quod idem valet atque remissa apud Comicum. Tibi prospexi & stultitiae tuae. Ubi te vidi animo esse omisso, & suavia in praesentia quae essent prima habere neque consulere in longitudo, i. e. negligenti. Omissa cura ergo idem sonat ac omissa debita cura, quo sensu voce remissa usus est Tacitus An. XIV. 23. ἐπιχειρῶν Noster, ut alias. Quod utinam illum, cujus impio facinore in has miseras projectus sum, eadem haec simulantem videam: & aliquando aut apud vos, aut apud deos immortales humanarum rerum cura oriatur. Quo etiam pacto Livius III. 56. Deos tandem esse, & non negligere humana fremunt. Attius Antig. Jamjam neque dii regunt. Neque profecto deum summus rex omnibus curat. Tacitus An. XIV. 12. Quae adeo sine cura deum eveniebant, ut multos post annos Nero imperium & scelera continuaverit. Et Annal. XVI. 33. Exutus omnibus fortunis Asclepiodotus, aequitate deum erga bona malaque documenta. Plutarchus in Sylla p. 456. Θεοῖς μάλ' ἢ προτέρων μέλοντες. Immerito haec ob Christianum nomen quasi tum primum accidisse jactant Ethnici apud Arnobium I. Ipsos etiam coeliter, derelictis aris solemnibus, quibus quondam solebant invisere res nostras, terrarum ab regionibus exhumanas, & abjecisse clavum deos, si modo illorum curam spectat, mortalium regere atque administrare fortunas. Potest etiam alio torqueri haec sententia, si curam pro affectu accipias: quasi Alii Vejoves poenis quam saluti mortalium invigilent.

Neque enim minus regunt qui ita invigilant, quemadmodum per prophetam D. O. M. Ἐγὼ ὡς περ ἐγρηγόρευ' ἐπ' αὐτοῖς. καθαρεῖν καὶ κακῶν, ἕτως &c. In hunc sensum Tacitus Hist. I. 3. Nec enim umquam atrocioribus P. Rom. cladibus, magisve justis judiciis approbatum est, non esse curae deis securitatem nostram, esse ultionem. Etiam Poëta: Felix Roma quidem, civesque habitura superbos; Si libertatis Superis tam cura placeret, Quam vindicta placet.

Sed haec opinor Sallustius non ex animi sententia dicit, sed pro ea quam sustinet persona. En hominis mentem! VI. 59. Namque mihi pro vero constat, omnium mortalium vitam divino numine invisi: neque bonum neque malum facinus cujusquam pro nibilo haberi: sed ex natura, diversa praemia, bonos malosque sequi. Interea forte ea tardius procedunt: suus cuique animus ex conscientia spem praebet. Pricaeus ex conjectura fortis, at ille surdo canit. WASSE in Add.

QUI HANC] Tò qui non ad Deos, sed ad Patres quos Philippus appellabat, refertur. Vide cap. XIV. Quod ego vos oro atque obtestor P. C. WASSE.

OMISSA CURA] Comparanda sunt inter sese loca Sallustii de ignavia S. R. illis temporibus. Vide quae Cato differit supra in Catilin. cap. 52. Et mox §. 15. Neque mihi satis consilii, metum, an ignaviam, an dementiam eam appellem: qui vide mini, intenta mala, quasi fulmen, optare se quisque ne attingat, sed prohibere, ne conari quidem. Ceterum polluendam perdendamque Rempublicam non esse relinquendam iis, quorum haec cura & hoc munus est, praeter alios copiose differit M. Tullius in ea pro Sextio. Sed & in Pisoniana negat ullam esse excusationem, non modo male sentientibus, sed sedentibus, cunctantibus, dormientibus, in maximo Reipublicae motu, magnatibus, quibus scilicet gubernatio Reipublicae concredita est. Similiter idem noster in Orat. de Rep. ordinanda C. Julio Caesari aurem pervellit, ne clarissimus Imp. Gallica gente subacta, P. R. summum atque invictum imperium tabescere vetustate, ac per summam discordiam dilabi patiatur. RUPERT.

ADHUC REGITIS] Vaticanus, tegitis. saepe eam in rem peccatum est. CARRIO in Add.

OMNIUM FLAGITIOSORUM POSTREMUS] In Epist. Mithridatis; Postremus servorum Archelaus. CIACC. Verba sunt ex oratione L. Philippi in Senatu, quae similia illis quae habentur in epistola Mithridatis, in qua est: Postremus servorum Archelaus. Paulo post cum in v. c. sit: Et ignoscendo P. R.

fit, deliberari non potest, exercitum opprimundae libertatis habet, & se e contempto metuendum effecit: vos mussantes, & retractantes verbis, & vatum carminibus, pacem optatis magis quam defenditis: neque in-

P. R. magnitudinem auxisse, &c. Faërnus legebat, *Populum Romanum*, non *populi Romani*, cui sententiae non absimilis illa in Bell. Catilinae: *Et accepta injuria ignoscere, quam prosequi malebant. Sed uti labore atque justitia resp. crevit.* URSIN. Sic in Epistola Mithridatis infra: *Postremus servorum Archelaus*: adumbratum (ut videtur) de exemplo illo C. Gracchi apud Agellium libro XV. *Omnium nationum postremissimum nequissimumque aestimatote.* DOUZA.

PEJOR AN IGNAVIORE] Sic dixit Corn. Tacitus *Invalidum senem T. Vinium & Corn. Laco*, alter deterrimus mortalium, alter ignavissimus, odio flagitiorum oneratum contemptu inertiae destruebant. Ita enim locus ille Historiarum primo a libris vet. omnibus scribendus est, non autem voce illa *oneratum*, quod Rhenanus volebat, sublata, aut quod docti viri tentarunt, in *onerabant*, mutata. CARRIO. Eadem fere loquendi ratione usus postea, quo loco nobis Cn. Lentuli naturam & mores duobus verbis, ac suo more, quasi in speculo cernendos proponit. Fragmentum sic habet: *Perincertum stolidior, an vanior.* DOUZA.

DELIBERARI NON POTEST] Hoc est, qui peior an ignavior esse statuam, nescio. Idem vallet ac decernere, certum habere apud animum suum, consulere alium, & rarius, dubitare. Glossae, *deliberat διχογνωμονεί, βεβλῶς, ἀποροῖ*. Cicero III. Verrin. *Iste certe statuerat ac deliberaverat non adesse.* Et, VII. Verrin. *Certum est deliberatumque, etiam pro dubitare, haerere apud Livium VII. 35. Neque enim maneat, an abeat hinc deliberari potest, quum &c. nihil vobis fortuna reliqui fecerit: fameque ac siti moriendum sit.* Justinus XLII. 4. *quem ultorem patris &c. futurum non dubitabant.* Ita quidem editi, sed Codex B. Pub. & tres Bongarsii rectius *deliberabant*, quo infra utitur V. 8. M. Felix pag. 333. *Eos autem merito torqueri, qui Deum nesciunt, ut impios, ut injustos, nemo deliberat.* Quare immerito damnat hoc verbum Anna ad Q. Septimium I. 22. *Interim deliberantibus cunctis, quidnam & ubi esset, quod immolari juberetur.* Postremo, alium consulere denotat. C. Nepos I. 1. *Delecti Delphos deliberatum missi sunt*, qui consulerent Apollinem, quo potissimum duce uteretur. Voces, qui consulerent Apollinem, ex interprete esse, qui minus intellegebat vim & deliberant, quo minus dubitem, auctor ipse facit qui ita infit II. 2. *Miserunt Del-*

phos consultum quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut moenibus ligneis se munirent. Auctor Alexandridos ined. in Praefat. Tandem apud me deliberatum est, te in lucem esse proferendam. Quod Philippum spectat, arguit ille hoc loco postremissimae patientiae Patres, quod injurias, vel ab ignavissimo, pati sustinerent. Non absimiliter Britanni apud Tacitum in Agric. In proelio, fortiores esse qui spoliis: nunc ab ignavis plerumque & imbelibus eripi domos, abstrahi liberos, injungi delectas, tamquam mori propria nescientibus. WASSE in Add.

ET SE CONTEMPTO METUENDUM EFFECIT] Legendum, & se contempto metuendum effecit. Riv. Ita Codd. quos firmat Tacitus An. I. 74. *Dedit exemplum, quod secuti, ex pauperibus divites, ex contemptis metuendi, perniciem aliis, ac postremum sibi, invenerunt.* Modum loquendi servat Noster Cat. IV. *ex pulcherrima pessima ac flagitiosissima facta.* Jugurth. V. & alibi. Excerpta ex Polybio pag. 1378. *Ἐξ ἐλαχίστης μὲν βασιλείας ἐνδοξοτάτης καὶ μεγίστης Μακεδόνων ἀρχῆς κατεσκευάσθη.* Supra, *exercitum opprimundae libertatis, omissa causa eleganter.* Columella de Arbor. cap. V. *alteram quam vitis constituendae causa submittas, alteram subsidio babeas.* Codex Arondel. recte omittit causa. Livius II. 22. *tuendae maritimae orae.* Sic Codex Cantab. infra: *Quid ille ob benefacta.* Plaut. *id si parate curavi ut caverem; Tum hoc mihi indecore, inique, immodeste Datis dii! nam quid habebunt sibi igitur impii Postbac, si ad hunc modum est innoxii honor apud vos?* WASSE in Add.

MUSSANTES] Vide Indicem. A Graeco Μύζω esse videtur. Menander: *Ἡ μὴ γαρμῆν ᾧ, ἀνδρὶ ἀπαξ λάβης, φέρει Μύσαια πολλὰ πρὸς ἴκα, καὶ γυναικα δὲ.* Mussantium morem egregie exprimit Lucanus I. 247.

Et tacito mutos voluunt sub pectore questus.
Dein: gemitu sic quisque latenti,
Non ausus timuisse palam: vox nulla dolori
Credita: sed quantum, volucres cum bruma coërcet,
Rura silent, mediusque jacet sine murmure pontus,
Tanta quies.

Neque prorsus male Claudian. Ruff. I.

Dejecerat amens
Occultis odiis terror, tacitique sepultos
Suspirant gemitus indignarique verentur.

VATUM CARMINIBUS] Vide supra B. Catilin. cap. XLVII. WASSE. Thucyd. V. 103. *Μηδὲ ὁμοιωθῆναι τοῖς πολλοῖς, οἷς παρὰ ἄνθρωποις ἐστὶ σά-
ζεα,*

intellegitis; mollitia decretorum, vobis dignitatem, illi metum detrahi. Atque id jure: quoniam ex rapinis consulatum, ob seditionem provinciam cum exercitu adeptus est. Quid ille ob benefacta cepisset, cujus sceleribus tanta praemia tribuistis? At scilicet, ii, qui, ad postremum usque, legatos, pacem, concordiam, & alia hujusmodi decreverunt, gra-

ἔτι, ἐπειδὴν πιεζομένης αὐτῆς ἐπιλείπουσιν αἱ φανεραὶ ἐλπίδες, ἐπὶ ταῖς ἀφανέσι καθίστανται, ΜΑΝΤΙΚΗΝ τε καὶ Χρησμούς, καὶ ὅσα τοιαῦτα μετ' ἐλπίδων λυμάνει. Infra: quippe metu pacem repetentes quo habitam amiserant. Livius alicubi: pari metu repetentes quo primum amiserant pacem: aequae segnes in repetendo atque in tutando. WASSE in Add.

ATQUE ID JURE: QUONIAM EX RAPINIS CONSULATUM, OB SEDITIONEM PROVINCIAM CUM EXERCITU SORTITUS EST.] Unde perspicue palam est historiae ordinem male in hac editione servatum, & Fragmentum, quod statim porro a calce Orationis hujus sequitur, ante eandem collocandum esse. Id enim sic habet: *Uti Lepidus & Catulus decretis exercitibus maturime proficiscerentur.* Uterque scilicet ad Provincias sibi decretas: Lepido enim Gallia ulterior, Catulo ejusdem collegae Italia ex Senatusconsulto forte obvenerat. Senatusconsulto dico, hoc enim Fragmento, quod posui, praemittendum esse, videor ex Fastis doctissimi Sigonii observasse; ita hunc (ni fallor) locum citantis: *S. C. fit, uti Lepidus & Catulus, &c.* DOUZA.

AT SCILICET, II QUI] Longe aliter veteres vulgati: *At scilicet iis, qui legatos, pacem, concordiam, & alii hujusmodi decreverunt: ad postremum usque gratiam habeo peperisse.* Glareanus legit: *At scilicet iis qui ad postremum usque legatos pacem, concordiam, & alia hujusmodi pepererunt, gratias habeo peperisse.* neutrum assequor: neque in hac lectione quicquam difficultatis inest. si quid tamen latet aliud, id fortasse ex scriptura vocis *habeo*, pro, *aveo*, veteribus vulgata, originem duxit. CARR. Locus mire corruptus, & quem, absque veteribus libris sit, non facile sanaveris. pro *ii* omnes libri *eos*: pro *pacem*, Fabri & Briconeti, ad *pacem*. cujus etiam vestigia sunt in vetere editione; *postremum usque ad legatos pacem*: verbis transpositis, pro *ab eo peperere*. Vaticanus & alii *habeo peperisse*. Corrigo: & prope abest, quin praemium correctioni decerni postulem: *Scilicet eos, qui ad postremum usque legatos ad pacem, concordiam, & alia hujusmodi decreverunt, gratiam ab eo peperisse.* Concisa illa & plane Sallustiana loquendi ratio, scilicet *peperisse*, (cujus sexcenta apud Latinos exempla in mundo sunt, in vulgus etiam

doctiorum ignota) loco huic maculas adpersit, & illud *habeo* pro *ab eo*, supposuit, sic in oratione de Repub. scilicet id certatum esse, utrius vestrum arbitrio injuria fierent. uti nos correximus. CARRIO in Add. In oratione Philippi libro primo Historiarum: *At scilicet, ii, qui ad postremum usque, legatos, pacem, concordiam, & alia hujusmodi decreverunt, gratiam ab eo peperere.* sic conjectura fecit, qui Sallustii fragmenta edidit: & addit, nihil in hac sua significatione difficultatis inesse, quasi hac fine libri emendandi sint. Veterum editionum scriptura paullulum immutata vera est: *at scilicet eos qui legatos, pacem, concordiam, & alia hujusmodi decreverunt, ad postremum gratiam ab eo peperisse.* scilicet *peperisse*, hoc est, scire licet *peperisse*. quod enim in his verbis, *aveo*, pro *habeo*, somniat collector fragmentorum, delirat. Ut scilicet, eadem ratione, *videlicet*, amat jungi infinitivo: & rationem volunt esse, quia sit tanquam: scire licet, videre licet: verum mihi non probant. nam etiam *fortasse*, eo modo Titinius Veliterna:

*Fortasse notum fuisse, quo die liber foret,
Nunc ejus voti condemnatus immolavit hostiam.*
Priorem versum vel pueri emendent:
Fortasse votum fecisse, q. d. l. f.

Ita Paenulo:

Fortasse medicos nos arbitrarier.
Sic enim lego: & plane mendose alii: *arbitratur.*
Sed ut hoc taceam, potest enim esse *fortassis*, pro *forte an sit*. quomodo, *forfit*, apud Virgilium & Propertium; quid de illo dicent Aulularia:

*AEdopol senem Demaenetum lepidum fuisse nobis,
Ut assimulabat Sauream modeste, quam facete.*
Ita non dubitem quoque dicere: *Nimirum fuisse illum senem nequam*: quod Plautus Stichus iteravit: *videlicet fuisse illum nequam.* In oratione Memmii: *Nam & illis quantum importunitatis habent, parum est impune male fecisse, nisi deinde faciundi licentia eripitur: & vobis aeterna sollicitudo remanebit, cum intelligetis aut serviendum esse, aut per manus libertatem retinendam.* Scribo: & vos aeterna sollicitudo remanebit. Ut Horatius:
Te manet Assaraci tellus.

Idem:

Si tardiora fata te votis manent.

D

Ita

gratiam ab eo peperisse. Imo despecti & indigni Republica habiti, praedae loco aestumantur: quippe metu pacem repetentes, quo habitam amiserant. Equidem a principio, cum Etruriam conjurare, proscriptos accersiri, largitionibus rempublicam lacerari videbam, maturandum putabam, & Catuli consilia cum paucis secutus sum.

XIII. Caeterum illi, qui gentis AEmiliae benefacta extollebant, & ignoscendo populi Romani magnitudinem auxisse, nusquam etiam tum Lepidum progressum videbant; cum privata arma opprimundae libertatis cepisset, sibi quisque opes aut patrocinia quaerendo, consilium publicum corruperunt. At tum erat Lepidus latro cum calonibus & pau-

Ita quidem malim: sed Catullus etiam cum dandi casu usurpat:

Scelesta, te ne? quae tibi manet vita?

Virgilius:

O mihi tam longae maneat pars ultimae vitae.

Hoc ergo ambiguum hic relinquetur, quo casu Sallustius usus sit. PALMER. Palmerius in Spicilegiis suis legendum contendit: *At scilicet eos, qui legatos &c.* Probe quidem, sed ex ingenio tantum. Carrionis quoque libri nescio quid hic turbaverant. COLER.

GRATIAM AB EO PEPERERE] Ita est in nuperis editionibus, sensu satis perspicuo: sed quoniam cum in impressis, tum calamo exaratis libris lectiones mirifice variant, suspicor locum levi immutatione & addito pronomine rescribendum ex vestigiis veteris scripturae: *Gratiam ab eo reperere sibi.* cui phrasi prorsus consimilis, ne dicam gemina, est Plautina illa in Prologo Rudentis: *Veniam sibi invenire a diis.* Sed & Plinius alibi: *Gratiam invenire*, scripsit. Neque est quod quemquam moveat vox illa *sibi* pro supplemento adscripta. cui conjecturae meae primitus occasionem praebuit lectionis ejus affinitas, quae in aliis libris concepta legitur ad hanc faciem: *Gratiam habeo peperisse.* Scin', quid suspicer? nempe aliquem ex Sallustianis exscriptoribus compendium notarum facere voluisse; & secundam verbi syllabam contruncatam abbreviasse ad hunc modum: *Peperere sibi.* atque hinc porro aliis atque aliis succedentibus geminas voces coaluisse in unam. unde *peperisse* istud natum denique. DOUZA. Omnes testantur in MSS. esse *peperisse*. Recte igitur Palmerius Mellerus, *At scilicet eos, &c. peperisse.* Adi librum III. Observ. cap. 9. GRONOV. WASSE.

INDIGNI REPUB.] Messus elocutionum exemplo: *indignus*, inquit, *bac re.* Sallustius libro primo *Hist. indigni rep. habiti.* CARRIO.

PROSCRIPTOS ACCERSIRI] Vaticanus, *proscriptos accersi.* sic alibi in eodem Sallustio libros in eadem voce variare meminimus. CARRIO in *Add.*

EXTOLLEBANT] *Extollebant, & (dicebant) magnitudinem P. R. crevisse ignoscendo.* CRISPIN.

ET IGNOSCENDO POPULI ROM. MAGNITUDINEM AUXISSE] In scripto libro est: *Et ignoscendo pop. Rom. magnit.* Faërnus legebat, *populum Rom.* Forte ex Catilin. de populo Rom. *Et accepta injuria ignoscere quam persequi malebant.* Sed ubi labore atque justitia respub. crevit. CIACC. Dignum nota, *Auxisse* *παύλιως*, pro *Auctum esse.* Cato nis & veterum exemplo. De quo dixi ad Tacitum. Lips. IV. Ep. Q. 14. de re ipsa v. Voss. II. Inst. Orat. p. 218. & lib. I. p. 153. RUPERT.

LEPIDUM PROGRESSUM VIDEBAT] Scribe: *qui gentis AEmiliae benefacta extollebam, & ignoscendo populi Romani magnitudinem auxisse, nusquam etiam tum Lepidum progressum dicebam.* Posset etiam, *populum Romanum*; sed *auxisse* dicit, pro auctam esse, ut Cato: *Eo res eorum auxit.* GRONOV.

ET CUM PRIVATA] Vocem &, de conjectura sustulimus. laudant libri veteres, & alioqui nequaquam sibi constabit sententia. qui, inquit, extollebant bene facta gentis AEmiliae, quique aiebant pop. Romani magnitudinem auxisse ignoscendo, & Lepidum etiam tum nusquam progressum; ii, cum arma private opprimundae libertatis cepissent, consilium publicum corruperunt. CARRIO in *Add.*

AC TUM ERAT LEPIDUS LATRO CUM CALONIBUS ET PAUCIS SICARIIS, QUORUM DIURNA MERCEDE VITAM NON MUTAVERIT] Ita hunc locum citat Scaliger ad Catullum. Sensus videtur esse: quorum vitam adeo vili aestimat, ut eam ne mercede diurna velit mercari. RUPERT.

ATTAMEN ERAT LEPIDUS] Vaticanus, *At tum erat.* CARRIO in *Add.*

Quo-

paucis ficariis; quorum nemo non diurna mercede vitam mutaverit: nunc est proconsul cum imperio; non emto, sed dato a vobis, cum legatis adhuc jure parentibus; & ad eum concurrere homines omnium ordinum corruptissimi; flagrant inopia & cupidinibus, scelerum conscientia exagitati: quibus quies in seditionibus; in pace turbæ sunt: hi tumultum ex tumultu, bellum ex bello ferunt; Saturnini olim, post Sulpicii, dein Marii Damasippique, nunc Lepidi satellites.

XIV. Praeterea Etruria, atque omnes reliquiae belli adrectae: Hispaniae armis sollicitatae: Mithridates, in latere vectigalium nostrorum, quibus adhuc sustentamur, diem bello circumspicit: quin, prae-

QUORUM NEMO] Glareanus: *nemo diurna mercede vitam mutaverit*. alique: *quorum nemo diuturna mercede vitam mutaverit*. atqui contra, sentit Philippus eos vel diurna mercede conductos, vitam etiam nihili facturos. CARRIO. Ita Libri, suspicabar *diurnis*, nam *diurna*, pro *dimensa*, quae servis in diem exhibentur, usus est Seneca Epist. LXXXI. Diurnum accipit, in centunculo dormit. Atque ita, sed alio sensu, Tacitus Ann. XVI. Ita etiam Graeci suum *ἡμερησίον*. Plutarchus alicubi: *ἡμερησία ζωή*. Et Suetonius Calig. XI. adjungit quaestibus. Ex gerulorum diurnis quaestibus pars octava. & victum Ner. XXXVI. alios diurnum victum prohibitos quaerere. Qui diurna pro in diem posuit Ner. XXX. mercedem vero retinet Ambrosius Epist. VI. sicut mercenarius diurnam mercedem quaerere. Claudian. de B. Gild. 75.

—— gaudetque diurnos,
Ut famulae, praebere cibos.

Corippus:

Vix nobis vitae constant alimenta diurnae
Afflictis, quae longa dies longoque labore
Sors quaerit, parvosque cibos sub nocte reponit.

Et alibi:

Qui nec cauda rei cultu est ornanda diurno.

Noster Catilin. XLIX. Plebes &c. cui omnes copiae in usu quotidiano erant. Scaliger ad Catullum: vitam non mutaverit. WASSE in Add.

CUM LEGATIS ADHUC JURE PARENTIBUS] Ex eadem Oratione haec quoque sunt. Sed illud, adhuc, licet in Vet. Cod. sit, videtur tamen in, ad hoc, mutandum, quo alibi Sallustius, pro praeterea, usus est. Paulo post ad illa: *Bellum ex bello ferunt*, facit id, quod habetur in Epistola Mithridatis: *Bella ex bellis ferendo magni facti*. Livius

quoque eodem modo dixit lib. XL. *Ex bellis bella feruntur*. & Tacitus lib. XXI. *Proelia ferere*. Quod vero sequitur apud Sallustium: *Quod ego vos oro, atque obsecro P. C. &c.* rectum est, nam ita V. C. habet, & ita infra locutus est Sallustius, cum ait: *Quod ego vos moneo, quaesoque ut animum, &c.* Item pro, *armis sollicitatae*. Vett. Codd. habent, *armis sollicitae*. URSIN.

ET AD EUM CONCURRERE HOMINES OMNIUM ORDINUM CORRUPTISSIMI] Tales in castris Caesaris fuisse, fatetur infra in d. Orat. I. ad Caesarem de Rep. ord. RUPERT.

CUPIDITATIBUS] Venetum, *cupidinibus*. id Sallustianum magis est. RIV.

QUIES IN SEDITIONIBUS] Quia tunc solum contenti sunt. WASSE.

BELLUM EX BELLO SERUNT] Perperam alii ferunt. RIV. Sic in Epist. Mithridat. *Bella ex bellis ferendo magni facti*. Livius libr. XL. *Ex bellis bella feruntur*. Et Tacitus *praelia ferere*, dixit Hist. V. CIACCON.

SULPICII] Nam P. Sulpicius, tribunus plebis, auctore C. Mario perniciosas leges promulgavit, ut exules revocarentur, & novi cives libertinique distribuerentur in tribus, &c. qui cum in quadam villa lateret, indicio servi retractus & occisus est. Servus ob mercedem manumissus est, sed ob infidelitatem saxo dejectus. BADIUS.

MARI] Vide supra Jugurth. cap. LXIII. BAD.

DAMASIPPI] Vide supra Cat. cap. LI. vel lege, *Damacii*. Nam Lucius Damacius praetor ex jussu Marii omnem nobilitatem, quae in urbe erat, trucidavit. BADIUS.

HISPANIAE ARMIS SOLICITATAE] *Sollicitae*, est in duobus scriptis exemplaribus. CIACCON. Fabri & Briconeti, *armis sollicitae*. CARRIO in Add.

MITHRIDATES] Vide supra Fr. I. 4. WASSE.

praeter idoneum ducem, nihil abest ad subvertendum imperium. Quod ego vos oro, atque obsecro P. C. ut animadvertatis; neu patiamini licentiam scelerum, quasi rabiem, ad integros contactu procedere. Nam, ubi malos praemia sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est. An expectatis, dum, exercitu rursus admoto, ferro, atque flamma Urbem invadat? quod multo propius est ab eo, quo agitatur, statu, quam ex pace & concordia ad arma civilia: quae ille adversum divina & huma-

na

QUIN PRAETER IDONEUM DUCEM NIHIL ABEST AD SUBVERTENDAM REMP.] Vide, ut Mamer-cum fastidiose & contemptim conterat Philippus, cui ne id quidem dignum habet tribuere, quem pro idoneo duce ad Remp. evertendam agnos-cere velle videatur. DOUZA.

QUOD EGO VOS ORO.] Sic alibi: Quod ego vos moneo quae-soque, ut minus. CIACCON.

NEU PATIAMINI.] Idem libri, ne patiamini, nostra lectio a Vaticano est. CARRIO in Add.

QUASI RABIEM.] Forte, quasi tabem. frequen-ter enim ea similitudine utitur noster Sallustius. Sed in re incerta nihil assevero. CARRIO. Quasi tabem, coniecit Carrio, non male. Alibi enim utitur Auctor hac similitudine. WASSE.

AD INTEGROS PROCEDERE.] Supple de Vatica-no aliisque membranis, ad integros contactu proce-dere. nihil elegantius. CARRIO in Add.

AN EXPECTATIS DUM EXERCITU RURSUS ADMO-TO, FERRO, ATQUE FLAMMA URBEM INVADAT.] Hoc contra historiae fidem esse omnia veterum monumenta consentiunt. Neque enim Lepidus ante postremam expeditionem illam, & pugnam commissam cum Catulo, qua victus deserti Ita-lia in Sardiniam refugit, ad Romana moenia exercitum unquam admovisse legitur: nedum ut urbem ferro & flamma invaserit. Unde mihi du-bium non est, quin invadant, legi atque emen-dari debeat. Quod si mihi Critici concedant, referendum erit ad homines illos omnium ordi-num corruptissimos, veris supra coloribus a Phi-lippo depictos, Cinnanos puta, & Marianos fa-tellites, quorum in patriam reditu quantum ci-vilis sanguinis exhaustum fuerit, Plutarchus, Ap-planus, Eutropius testes, postremo omnes vete-res Memoriae. DOUZA. Illud rursus pertinet tantum ad vocem admoto, non autem ad ea quae sequuntur: ferro atque flamma urbem invadat. Et certum est ex hac ipsa Oratione, Lepidum, an-tea exercitum opprimundae libertatis habuisse. Equidem a principio, cum Eburiam conjurare, pro-scriptos accersiri &c. Deinde: At tum erat Lepidus latro, cum colonibus & paucis sicariis. Ball. pro

tum legit, tamen. Et hoc est quod ait, privata arma cepisse, nempe quia non erat cum imperio & legatis jure parentibus. Quo loco Balliol. pro videbant habet, agebant. Quod si Lepidus num-quam antea duxisset exercitum, tamen illud rur-sus aeque competeret ejus militibus; imo de iis usurpat Auctor infra: Agite, uti lubet; parate vobis Cethegi, atque alia proditorum patrocinia, qui rapinas & incendia instaurare cupiunt: & rursus adversum deos penates armare. WASSE in Add.

QUOD MULTO PROPIUS EST AB EO QUO AGITATUR STATU.] Cicero Tuscul. I. Antiquitas quae quo propius aberat ab ortu & divina progenie. Et ad Attic. lib. I. quoniam propius abes. Sed Plin. lib. XIV. cap. 4. Tam prope, inquit, ab origine rerum sumus. CIACC. Ex eadem item oratione haec quoque sunt, quibus non absimilia illa Plinii lib. XIV. cap. 4. Tam prope ab origine rerum sumus. Cicero tamen lib. I. Tuscul. dixit: Antiquitas, quae quo propius aberat ab ortu & divina progenie. Et in Epistola quadam ad Atticum lib. I. Quoniam propius abes. Item pro, qui ademtam negat, V. C. habet, quibus ademtam, &c. & pro luctus curae sunt, videtur melius, curae sint. URSIN. Ball. om. ego, & contactu, male utrumque. Qui hunc locum absque meliorum Codd. ope in in-tegrum restituere sperat, ille *οὐκ ἀνελπιστὸς διωά-μενος βέλῃσιν ἐλπίσιν*. Sensus tamen esse videtur hujusmodi. An expectatis dum ferro atque flam-ma urbem invadat? quod multo (urbi) propius est ut accidat a mala Patrum administratione quam (eidem prope est) ex pace & concordia, quae nomina sceleris suo indidit (ire) ad arma civilia: i. e. ire adversus arma civilia: quae ille adversum divina & humana omnia coepit vel, ire ad i. e. in arma. WASSE in Add.

QUAM EX PACE ET CONCORDIA AD ARMA CIVI-LIA.] Scriptura haud dubie mendosa, & quam juxta cum ignarissimis intelligo: nisi tamen to-tus locus interpolandus, & fortasse in hunc mo-rem constituendus: Quam ad pacem & concordiam ab armis civilibus: sententia apertissima, quam tamen absque libris auctoribus integram & since-ram.

na omnia cepit, non pro sua, aut quorum simulat injuria, sed legum ac libertatis subvertundae.

XV. Angitur enim, ac laceratur animi cupidine, & noxarum metu, expers consilii, inquires: haec atque illa tentans, metuit otium, odit bellum, luxu atque licentia carendum videt, atque interim abutitur vestra secordia. Neque mihi fatis consilii, metum, an ignaviam, an dementiam eam adpellem: qui videmini intenta mala quasi fulmen optare se quisque ne adtingat, sed prohibere ne conari quidem. Et, quaeso, considerate quam conversa rerum natura sit. Antea malum publicum,

ram esse, nondum fatis acceptum est mihi.

DOUZA.

ANGITUR ENIM] Vaticanus, agitur enim. CARRIO in Add.

SATIS CONSILII] Malae operae omiserunt, est. CARRIO in Add.

QUI VIDEMINI INTENTA MALA QUASI FULMEN, OPTARE SE QUISQUE NE ATTINGAT, SED PROHIBERE NE CONARI QUIDEM] Ab aliquo illustri Scriptore Graeco haec sententia sumta videtur. Tacit. Annal. III. Ob intenta pericula. CIACCON. Fulmina enim feralia habebantur; & qui locus fulmine tactus, bidental appellabatur. Glossarii auctor recte exposuit: Bidental, τόπος κεραυνόπληξ. Quin Persius ipsum hominem κεραυνόπληγα bidental vocat:

Triste jaces lucis, evitandumque bidental.

Bidental autem vocatur, quod talibus locis ovibus sive bidentibus sacrificia fierent. Artemidorus lib. II. ὁ κεραυνὸς τὰ ἀσημα ἔχει χερσὶν ἐπὶ σημά τοις ἀγ. τὸς ἐνιδρυμένους βαρυὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γινόμενας δυσίας. Graeci bidental vocant ἐνηλύσιον. Glossae Graecorum: Ἐνηλύσια, τὰ καὶ σκηθεῖν καὶ χερσὶν. Nam σκηθεῖς, fulgur. SCALIG.

QUASI FULMEN] Optare tantum ne attingat fulmen, nec fuga aut testō prohibere, credo, dementiam vocat, quia coelitus tangendi sunt divinitus amentes. Ex Tageticis libris. Ammian. XVII. 12. Vejovis fulmine mox tangendos adeo bebetari, ut nec tonitru nec majores aliquos possint audire fragores. Iisque alludit XIV. II. Utque manum injectantibus fatis bebetari sensus hominum ē obtundi. Corrige obiter Augustinum Ep. XXI. pro Orpheicis atque Ageticis lege Tageticis. Plinius Hist. Nat. XI. 54. Quati prius omne ē afflari quam percuti: nec quemquam tangi, qui prior viderit fulmen, aut tonitru audierit. De Turno Virgilius:

Sed neque currentem se nec cognoscit euntem,

Tollentemve manu, saxumve immane moventem.

Quae Cerdanus aliique ad timorem male referunt. Hos sequitur Statius Theb. II. 564.

— stupet obvia letbo

*Turba superstantem, atque emissi turbine montis
Obruitur.*

Et IX. 850.

— urgent praesagia mille

Funeris, & nigrae praecedunt nubila mortis.

Infra:

Jam non ira subit, leti sed nuncius horror.

Et, 470.

Qui tremor illicita coeli de lampade tactos,

Hic fixit juvenem, pariterque horrore sub uno

Vox, acies, sanguisque perit.

Praeivit in his, ut aliis fere omnibus, divinus poeta Iliad. XVI. 805.

— Στρεφιδνήθεν δὲ οἱ ὅσοι &c.

Τὸν Ἀττὴ φρένας εἶλε, λύθεν δ' ὑπὸ φαίδιμα γῆα.

Certe Quinto Smyrnaeo, qui I. 588.

— Πύθορ μέγας μάκαρες φρένας ἐξείλοντο

Καὶ νόον, ὅφρασε κῆρες ἀμείλιχοι ἀμφιχείων).

Noster autem Demosthenem sequi mihi videtur, III. Philipp. p. 48. Ἀλλ' ὅμως ταῦθ' ὀρώντες οὐ ἔχουμε ἀνέχον. καὶ τὸ πρόπον, ὅπως οἱ πῶν χάλασαν, ἐμείγνε δοῦσι θεωρεῖν. Ὁ χόρδοι μὴ καθ' ἑαυτὸς ἐκαστοὶ χιεύει. καλύειν ἢ ἐδεῖς ἐπιχειρῶν. Ambrosius ad Theodof. V. Ep. 29. Ego ipsum usurpatorem imperii ita vixi, ac mentem ejus ligavi, ut cum haberet adhuc fugiendi copiam, tamen cum omnibus suis, tanquam metuens, ne quis tibi periret, ipse se cluderet. WASSE in Add.

SED PROHIBERE NE CONARI QUIDEM] Belle de Graecis, quibus imminabat Philippus Macedo, Demosthenes Philippica III. Illi Graeci haec tolerant; eodemque modo, quo qui grandinem (ut mihi quidem videtur) spectant: optat quisque, ne in suos agros deferatur: prohibere conatur nemo: Quam imaginem quis non videt imitatum hic esse Sallustium? RUPERT.

PROHIBERE] Antea, prohibete. a conjectura nostra stant omnes libri. CARRIO in Add.

cum, occulte; auxilia palam instruebantur, & eo boni malos facile antebant: nunc pax, & concordia disturbantur palam: defenduntur occulte. Quibus illa placent, in armis sunt; vos, in metu. Quid expectatis? nisi forte pudet aut piget recte facere. An Lepidi mandata animos movent? qui placere ait sua cuique reddi, & aliena tenet: belli jura rescindi, cum ipse armis cogat: civitatem confirmari, quibus ademptam negat: concordiae gratia plebei tribuniciam potestatem restitui, ex qua omnes discordiae accensae.

XVI. Pessume omnium, atque impudentissime, tibi ne egestas civium, & luctus curae sunt, cui nihil est domi, nisi armis partum, aut per injuriam? alterum consulatum petis, quasi primum reddideris: bello concordiam quaeris, quo parta disturbatur: nostri proditor, istis infidus, hostis omnium bonorum. Ut te neque hominum, neque deorum pudet, quos

PUDET] *Dicimus*, inquit Servius lib. IV. AEn. *piget me facere, & putet me fecisse: quae tamen interdum a Sallustio simul ponuntur.* CARRIO.

ANIMOS MOVENT] In V. C. *animos movere.* Quae forma loquendi Terentio per familiaris est. URSIN. Scribe, *animos movere.* Sic enim in membranis est. CARRIO in *Add.*

QUI ADEMTAM NEGAT] Veteres illi libri quibus ademptam. CIACC. Omnes libri, quibus ademptam. CARRIO in *Add.* In codice Puteani est: quibus ademptam negat. hinc legendum propone: *civitatem confirmari qui civibus ademptam negat.* PUTSCH. *Adeptam* reponit Crispinus contra libb. utrumque abest Ball. nec male, *reddere consulatum*, hoc est, vel *reddere rationem rerum in eo gestarum*, vel, quod potius censeo, *abdicare se Consulatu*: & reddere omnem illam potestatem quam a plebe accepit. Quo sensu Tacitus An. IV. 9. de Tiberio: *ad vana & totiens inrifa revolutus*, de reddenda Repub. *utque consules, seu quis alius, regimen susciperent.* Supra, pro *socordia* Ball. *seordia*. infra: *plebei Trib. potestatem* legit Priscian. pag. 704. WASSE in *Add.*

PLEBEI] Haec vox ab omnibus editis libris exsulat. eam tamen & veteres recipiunt codices, & Priscianus agnoscit. qui lib. VI. a *plebe* tertium casum *plebei* esse docet, atque hoc testimonio e libro Sallustii primo suam confirmat opinionem, nihil ut necesse fuerit novum, hoc est aliud fragmentum, statui. CARRIO.

ET LUCTUS CURAE SUNT] Potius legerem *sint.* CIACCON.

NOSTRI PRODITOR] Sic in Oratione Cottae infra: *Nam si patricida vestri sum.* DOUZA.

ISTIS INFIDUS] Libri duo, *istis infidus.* CIACC. Haec quoque ex eadem Oratione. Sed Vett. Codd. pro *invidus*, habent, *infidus.* & fortasse verius; nam illud F. digamma positum pro litera v, opinatus fortasse librarius pro f, positum esse, ex *infidus* fecit, *invidus.* Sic ex *vides* apud Ciceronem, factum est *fides.* URSIN. Optime idem codex, *istis infidus.* opponit proditorem infido. PUTSCH. Probo scripturam Vaticani, *istis infidus.* e pronunciatione litterarum v & f, macula in hoc loco inolevit: eleganter enim cum dixisset, *nostri proditor*: subjunxit, *istis infidus.* ut utriusque parti eum parum amicum & fidum esse velit. CARRIO in *Add.*

HOSTIS OMNIUM BONORUM, UT TE NEQUE HOMINUM, NEQUE DEORUM PUDEAT, QUOS PERFIDIA, AUT PERJURIO VIOLASTI] Hoc eo spectare videtur, quod Lepidus, cum legem, Sulla mortuo, de Aetis ejus rescindendis promulgasset, ut qui a Sulla proscripti fuerant, & civitatem, & bona sua recuperarent; cumque eidem Catulus collega, ceterique obnixi adversarentur, re in concionibus agitata, Lepidus a Senatu sacramento adactus, bellum se patriae non facturum, in Galliam ulteriorem, quam sortitus erat, profectus, ad Comitia, tamquam exacto consulatu suo bellum illaturus, non venit. Appianus, Florus. Atque hoc est, quod perfidiam & perjuriam Lepido objectat Philippus. DOUZA.

DEORUM PUDEAT] Vett. Codd. habent, *pudet*, quo modo Terentius loquitur, cum ait: *Ut nihil pudet.* Item, pro *quos perfidia, aut perjurio violasti*, in Vett. Codd. est: *quos perfidem, &c.* & sic locutus est Livius lib. I. cum dixit: *cujus ad solen-*

quos perfidia aut perjurio violasti! qui, quando talis es, maneat in sententia, & retineas arma, te hortor: neu prolatandis seditionibus inquires ipse, nos in sollicitudine retineas. Neque te provinciae, neque leges, neque Dii Penates civem patiuntur. Perge, qua coepisti, ut quam maturrime merita invenias. Vos autem, P. C. quousque cunctando Rempublicam intutam patiimini, & verbis arma tentabitis? Delectus advorsum vos habiti; pecuniae publice, & privatim extortae; praesidia deducta atque inposita; ex libidine leges imperantur: cum interim vos legatos & decreta paratis.

XVII.

lenne, ludosque per fas & fidem decepti venissent. URSIN. Ita malo, quam pudeat. cujus locutionis exempla sunt in promptu. CARRIO.

QUOS PERFIDIA AUT PERJURIO VIOLASTI] Libri Vett. per fidem aut perjurio. Livius I. Cujus ad solenne ludosque per fas ac fidem decepti venissent, &c. CIACCON. Ex fide codicis Vaticani, quem Gruterus inspexit, legendum est, quos per fidem aut perjurio, hoc est, per fas ac nefas. Notissima hominum malitia, per fidem violare. Livius lib. I. cap. 9. Deumque invocantes, cujus ad solenne ludos, per fas aut fidem decepti venissent. Sic Caesar lib. I. de B. Gall. c. 26. dixit, per fidem circumveniri. Plautus Mostell. II. sc. 2. Per fidem sum deceptus. Liv. lib. VI. c. 29. Adeste, dii, nobis per vestrum nomen deceptis. Quasi diceret, Vestrum nomen hamus fuit, quo inuncaremur. Idem lib. XXVIII. c. 25. f. Major pars per fidem violati colloqui poenas morte luerunt. Sen. c. 3. de Providentia: Multa millia civium Romanorum uno loco post fidem, imo per ipsam fidem, trucidata. RUPERT.

PERFIDIA AUT PERJURIO] Vaticanus, per fidem aut perjurio. omnino Sallustiane. CARRIO in Add.

IN SOLICITUDINE RETINEAS] Vetus editio & Fabri, in sollicitudine attineas. CARRIO in Add.

NEQUE TE PROVINCIAE, NEQUE LEGES NEQUE DII PENATES CIVEM PATIUNTUR] Sententia deponere videtur, ut patientur legamus. DOUZA.

PERGE QUA CAEPISTI] Quae caeptas, libri habent. CIACCON. & CARRIO in Add.

QUAM MATURRIME] Tacit. Annal. V. ut templum Divo quam maturrime publica pecunia poneretur. Et noster infra: Uti Lepidus & Catulus decretis exercitibus quam maturrime proficiscerentur. Et Caesar lib. I. Bell. Gall. Alia exemplaria hic maturissime. Citat Charif. libr. II. in maturissime, M. Catonem Dier. dict. de cons. suo: Item, uti a Thermopylis atque ex Asia maximos tumultus maturissime disjeci atque confedavi. Vide eundem in Maturrime. CIACCON. Ex eadem oratione haec quoque sunt.

Charisius lib. II. docet Catonem similia quaedam protulisse in Oratione dierum dictarum de consularu suo, a quo Sallustium illud, maturrime accepisse verisimile est. Catonis verba sunt haec: Item, uti a Thermopylis atque ex Asia maximos tumultus quam maturrime disjeci, atque confedavi, &c. Inde Tacitus lib. XV. Ut templum Divo quam maturrime publica pecunia poneretur. & rursus Sallustius ipse paulo post in fragmento: Uti Lepidus & Catulus decretis provinciis quam maturrime proficiscerentur. URSIN.

REMPUB. INTUTAM] Ald. inultam legit. Tacitus Hist. III. non intuta maenium firmare, dixit. & Hist. I. proinde intuta quae indecora. CIACCON. Ex eadem item Oratione haec sunt. Remp. intutam. Alii vero pro, intutam, legunt, inultam. Sed nihil mutandum. nam Caesar lib. I. de Bell. Gall. usus est ea voce, & Tacitus libr. XIX. cum dixit: Non intuta moenium firmare. URSIN.

DELECTUS] Vide supra Bell. Catil. cap. XXXVI. WASSE.

EX LIBIDINE LEGES IMPERANTUR, &c.] Pro quo libentius legerem, ex libidine leges imperatae; nam verbum, inposita, jam praecessit, licet rectum sit, & supra dixerit: Annuite legibus impositis. URSIN. Haec temporum mutatio mihi non leviter suspecta est: unde fit, ut legendum autumem: Leges imperatae. DOUZA.

LEGATOS ET DECRETA PARATIS] Demosthenes Philip. I. p. 18. ἀνὴρ ὑμῶν ἀρέσκει χειροβήσασθαι, ἵνα μὴ μόνον τοῖς ψηφίσμασι καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς πολεμῇτε Φιλίππῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις. Infra: quanto avidius pacem petieritis. Livius e contra, VI. 18. Ostendite modo bellum, pacem habebitis: videant vos paratos ad vim, jus ipsi remittent. Voces, praesidia deducta atque inposita, exulant Balliol. Infra: nam qui turbas, hoc est: nam is qui dicit, vel, quicumque dicit. WASSE in Add. In Waffiana Ed. quoque per incuriam omiffae voces, praesidia deducta atque inposita. HAVERC.

ET

XVII. Et quanto, mehercule, avidius pacem petieritis, tanto bellum acrius erit: cum intellet se metu magis, quam aequo & bono sustentatum. Nam, qui turbas, & caedem civium odisse ait, & ob id, armato Lepido, vos inermos retinet, quae victis toleranda sunt, ea, cum facere possitis, patiamini potius censet. Ita illi a vobis pacem, vobis ab illo bellum suadet. Haec si placent; si tanta torpedo animos obpressit, ut obliti scelerum Cinnae, cujus in Urbem reditu, decus, atque ordines omnes interierunt, nihilo minus vos, atque conjuges, & liberos Lepido permisuri sitis; quid opus decretis? quid auxilio Catuli? quin is & alii boni Rempublicam frustra curant. Agite, uti lubet; parate vobis Cethegi, atque alia de-

ET QUANTO] *Et*, deest vetustae editioni Fabri & Briconeti. CARRIO in *Add.*

NAM QUI TURBAS, ET CAEDEM CIVIUM ODISSE AIT, &c.] Si quis penitus loci hujus constructionem ac sententiam investiget, nae illi facile odorari fuerit, vel ex posteriore periodo tantum, numeri rationem in verbis illis tribus: *ait, retinet, censet*, perperam a sciolis inversam esse. quod tamen a nato nemine usque adhuc animadvertum demiror; praesertim cum ejus rei ipsos commonefacere potuerit numeri illius diversitas, quae in isto argutissimo epiphonemate comparet: *Ita illi a vobis pacem, vobis ab illo bellum suadent.* In quo enarrando, quomodo isti sibi satisfecerint nescio; hoc scio lectionem receptam & secum & cum Sallustiana elegantia pugnare. Nam quae, obsecro, locutionis ratio sit illa? Lepidus, armato Lepido, vos inermes retinet. Quocirca vel meo periculo (neque enim capitis res est) fidenter castigandum pronuncio. *Nam qui turbas, &c. c. o. ajunt, & ob id a. l. v. i. retinent; quae v. t. f. e. q. f. p. p. p. consent.* Non enim de Lepido, sed de factiosis Lepidi fautoribus, quos ipse satellites indigitare amat, intelligendum. Douza. Cortii Editio *suadet*, quod praetuli, licet nulla a Cortio lux pro stabilienda lectione. Scilicet & illi tertius est casus singularis numeri, non primus pluralis, quod alios decepisse videtur. HAVERC.

ARMATO LEPIDO VOS INERMES RETINET] MSS. libri, *inermos*. CIACCON. & URSIN. Vaticanus, *inermos*. de quo alibi. CARRIO in *Add.*

TORPEDO ANIMOS OPPRESSIT] Priscianus, hunc locum ex I. Hist. recitans, ita legit. Apud Nonium vero in verbo, *Torpedo*, *obpressit* scriptum est. A. MANUT. Orat. II. de Rep. ord. *Stupor eos atque torpedo invasit*. WASSE.

TORPEDO] Ita legunt Priscianus & Nonius Marcellus: qui haec primo Historiarum libro collocant. Apud hunc tamen totus ille locus ita legen-

das est: *Torpor*, generis masculini. Lucretius: *tantus conduxerat omnia torpor*. *torpedo*, feminini: Sallustius lib. I. *Hist.* *si tanta torpedo animos oppressit*. Carissus lib. I. *Inst. gramm.* *Torpor*, inquit, & animi & corporis dicitur debilitatio, scilicet a *torpedine*, cujus contactu corpus debilitatur, unde & Sallustius lib. I. idem vitium *torpedinem* dixit. CARR.

SCELERUM CINNAE] Nam Cinna & Marius cum Carbone & Sertorio Janiculum occupaverunt, & fugati ab Octavio consule recesserunt. Marius Antium & Ariciam & Lavinium colonias devastavit: & cum nulla omnino spes esset optimatibus resistendi, Cinna & Marius in Urbem recepti, eam velut captam caedibus & rapinis vastaverunt. BAD.

DECUS ATQUE OMNES ORDINES INTERIERUNT] Antiqui libri, *Decus ordinis hujus interiit*. CIACCON. & URSIN. Fulvii liber: *Cujus in urbem reditu decus ordinis hujus interiit*. A. MANUT. Eadem figura qua Virgil. Georg.

—— *Pateris libanus & auro*. WASSE.

Quidam; *cujus in urbem reditu, decus ordinis hujus interiit*. sic infra: *contra ordinis hujus auctoritatem*. CARRIO. Scribe ex omnibus libris: *decus ordinis hujus interiit*. de senatorio ordine a Sulla lacerto & dissipato sermo est. CARRIO in *Add.* *Et dicitur*. Propert. IV. 5.

Ante Phrygem Aeneam collis & herba fuit. Virgil. etiam XI.

—— *volat igneus aequore Tarchon*

Arma virumque ferens.

WASSE.

PARATE VOBIS CETHEGOS ATQUE PATROCINIA] Vett. libri, *Cethegi*. CIACCON. & URSIN. Atqui Cethegus diu post. An tamen intelligit P. illum Cethegum, de quo Val. Max. I. IX. c. De crud. sed is inter Sullanos erat satellites. Est itaque anticipatio historica, de qua legere memini in lib. *Inst. Orat.* Vossii. RUPERT.

CETHEGOS] Omnes libri, *Cethegi, atque alia proditorum patrocinia*. CARRIO in *Add.*

ET

proditorum patrocinia, qui rapinas & incendia instaurare cupiunt, & rursus advorsum Deos Penates manus armare. Sin libertas & bella magis placent: decernite digna nomine, & augete ingenium viris fortibus. Adest novus exercitus, & ad hoc, coloniae veterum militum, nobilitas omnis, duces optumi, fortuna meliores sequitur.

Jam illa, quae conlecta sunt, secordia nostra dilabentur. Quare ita censeo: quoniam Lepidus exercitum privato consilio, paratum cum pessimis, & hostibus Reipublicae, contra hujus ordinis auctoritatem ad Urbem ducit; ut Appius Claudius interrex cum Q. Catulo proconsule, & ceteris, quibus im-

ET RURSUM] Scribe, & rursus. CARRIO in Add.

SIN LIBERTAS ET BELLA MAGIS PLACENT] Vett. libri, & vera magis placent. infra lib. III. Hist. O. rat. Lepidi, si vera & honesta flagitium superaverit. CIACCON & URSIN. Fabri & Briconeti, libertas & vera. CARRIO in Add. Cortii Ed. vera. Sed bella opponuntur paci, infidae scil. de qua supra; & propterea, pergens, dicit adesse novum exercitum &c. HAVERC.

DECERNITE DIGNA NOMINE, ET AUGETE INGENIUM VIRIS FORTIBUS] Quid est, Augere ingenium? an quod alii dicunt, Animos augere alicui? Gerraе germanae. Proinde inducatur, atque ejus vicem mea auctoritate & fiducia quamvis audacter reponatur: Augere imperium viris fortibus. hoc est: Remp. vestram Rom. Cui haud dissimile illud Oratione ad Caesarem: Quae res populos, nationesve magnis auctoribus auxissent. DOUZA. Ita Balliol. Douza ingeniose & latine imperium, quod aliter accipit Crispinus, pro suprema nempe potestate qua extra ordinem muniti erant, ut providerent, ne quid Resp. detrimenti caperet. Favet Tacitus An. VII. Tib. Neronem & Cl. Drusum privignos imperatoris nominibus auxit & Vopisc. Prob. IV. ut ejus dignitas incrementis juvetur. Verum, Appio Claudio interrege Q. Catulo Procos. causa non erat cur imperium augerent. Neque aliter potuissent quam si Appium Dictatorem dixissent. Ingenium pro indole aut ingenuitate vi, saepe. Liv. semper: augere animos alicui. Vid. Gronov. ad VII. 7. Noster Jug. alii bonum ingenium contumelia accensum esse. & inter artis bonas integrum ingenium brevi adolevit. Opprimere ingenia Tacitus Agr. III. Quod si imperium malis, Douzae mente accipias necesse est. WASSE.

NOMINE] Fabri & Briconeti, nomini. CARR. in Add. ET AD HOC COLONIAE] Conjunctio & abest Vett. libris. recte. CIACCON. & URSIN.

ET AD HOC] Fabri & Briconeti, ac coloniae. itaque scribendum; aut, more Sallustiano: novus Tom. II.

exercitus; ad hoc coloniae. copula illa omissa. quo modo sexcenties loquitur. CARRIO. in Add.

FORTUNA MELIORES SEQUITUR] Tacit Hist. IV. Fortuna melioribus affuit. CIACCON & URSIN.

CUM PESSIMIS ET HOSTIBUS REIP. CONTRAHIT, ORDINIS AUCTORITATEM AD URBEM DUCIT] Legendum, contra hujus ordinis auctoritatem, &c. facilis quidem & proclivis, de similitudine vocum, sed foedissimus error. RIV.

INTERREX] Antiquis temporibus is magistratus statim a morte Romuli est institutus. Nam cum in metu omnes essent, ne civitatem sine imperio vis aliqua externa adoriretur: rem inter se centum patres consociant, decem decuriis factis, singulisque in singulas decurias creatis, qui summae rerum praessent; decem imperitabant: unus cum insignibus imperii & lictoribus erat: quinque dierum spatio finiebatur imperium, ac per omnes in ordinem ibat. Haec fere Livius. A quo non longe discedit Plutarchus; nisi quod vix unius diei imperium uni interregi tribuere videtur. Postea exactis etiam regibus, quoties comitia ea a Consulibus, aut morbo, aut bello, aut seditione impeditis, haberi non poterant, si Dictatori non placuisset, Interrex creabatur. Qui cum quinque dies magistratum obtinuisset (nam hoc Interregni tempus fuisse satis constat) alteri imperium tradidit. Ille, nisi quid impediret, Senatusconsulto de Comitibus consularibus facto, Consules creabat. Solus hic patricius magistratus cum plebe communis factus non est. Neque enim populi suffragio creabatur, sed a patriciis coeuntibus auspicio prodebat, ut testatur Appius Claudius apud Livium. Creabatur autem, ut Padianus docet, ad III. Kalendas Februar. Ejus officium erat omnia ea obire, quae vel Regum, vel Consulium fuissent. Itaque jus dicebat, Senatum vocabat, Rempublicam quoque turbulentis temporibus, sub extremi atque ultimi Senatusconsulti formula saepe accipiebat, surrogatisque magistratibus Comitibus habebat. JANUS GULIELM.

imperium est, Urbi praesidio sint; operamque dent, ne quid Respublica detrimenti capiat.

XVIII. Uti Lepidus, & Catulus decretis exercitibus maturrime profiscerentur. *Carisius* lib. II.

M. Lepido cum omnibus copiis Italia pulso, segnior, neque minus gravis, sed multiplex cura Patres exercebat. *Servius. Marius Victorinus in Ciceronem.*

Obviam ire, & commori hostibus. *Arusianus Messus.* Commoritur illis apud eundem.

Lepidus, poenitens consilii. *Carisius* lib. III.

Sic vero, quasi formidine adtonitus, neque animo, neque auribus, aut lingua competere. *Nonius, Competere, rei cujusque meminisse, aut constanter valere.*

Prudens omnium, quae Senatus censuerat. *Arusianus.*

Ma-

OPERAM DANT] Legendum, *dent*. RIV. Videnda item quae notavimus ad librum I. Caesaris de Bello Civil. nam faciunt ad Sallustiana illa ex antiqua formula: *Operamque dent, ne quid Respubl. detrimenti capiat.* URSIN.

UTI LEPIDUS, ET CATULUS, &c.] Videndum an de bello Ital. hic agatur. Lepidus enim & Catulus Consules habentur in aenea apud me tabella, in qua Italici belli fit mentio. URSIN.

MATURRIME] *Carisius* lib. I. Inst. gramm. *maturrime*. sic supra dixit: *ut quam maturrime merita invenias.* CARRIO.

SEGNIOR NEQUE MINUS GRAVIS] Livius II. 43. *Eo anno non segnior discordia domi.* Huc etiam spectat Hegefippus I. 29. *illum jamdudum suspectantem insidias Barbarorum*, gravis ad cavendum cura exercebat. Ubi Codex B. Pub. omittit, *gradu.* WASSE in *Add.*

OBVIAM] *Arusianus Messus* De elocutionum exemplis: *commoritur* illis. CARRIO.

COMMORI HOSTIBUS] Hegefippus I. 17. *praeclarum potius opus muneri commori pio.* Hac voce usi Plautus, Plinius N. Hist. Ulpianus. Pro, *oppidum obsidium cepit* Gruteri Edit. WASSE in *Add.*

LEPIDUS] *Poeniteo*, inquit *Carisius* lib. III. *non dicimus, & tamen Sallustius lib. I. Lepidum poenitentem consilii dixit.* CARRIO.

SIC VERO] *Nonius, competere*, interpretatur, rei alicujus meminisse, aut constanter valere. CARRIO. Cum locutio sit figurata, bene meo animo legit Douza, not. ad Petronium: *quasi fulmine. Apul. Metam. VIII. Sed Charite vocem nefandam & horruit & detestata est; & velut gravi tonitru procellaeque sideris, vel etiam ipso Diali fulmine percussa, corruit corpus, & obnubilavit animam.* RUP.

NEQUE ANIMO NEQUE AURIBUS AUT LINGUA COMPETERE] Tacit. lib. III. *Oppidani neque oculis, neque auribus satis competeabant.* & Hist. III. *Trepidus miles, dux segnis, & veluti captus animi, non lingua non auribus competere.* Citatur a Donato in Adelph. Act. III. Sc. 2. *Sallust. de Septimio: Neque animo neque lingua satis compote.* CIACCON. Thucyd. pag. 83. 5. *Τῶν δ' ἡ ἐπισήμη, ἣν μάλιστα φεβέσθαι, ἀνδρείων μ' ἔχουσα, καὶ μνήμην ἔχει ἐν τῷ δεινῷ ἐπιτελεῖν αἰετῶν, ἀνδρῶν δ' ἐν ψυχῇς ἐδεμῖα τέχνη πᾶσι τὰς κινδύνους ἰσχύει.* Φόβῳ δ' μνήμην ἐμπλήσσει. Alludit, opinor, *Ammianus* XV. 5. *Cumque nulli ad eligendum quid agi deberet, mens suppetere posset aut lingua.* Liv. *lingua non suppetebat libertati animoque.* Tacitus An. III. 67. *proprio in metu, qui exercitam quoque eloquentiam debilitat.* Noster VI. 10. *Septimium neque animo neque lingua satis competentem.* WASSE in *Add.* Sequenti Num. XIX. occurrebant in Vett. Edd. quae merito expuncta sunt a Wasseo & Cortio, ex Ciacconii quoque & Ursini consilio. Erant vero haec: *Neque animo, neque lingua satis competentem.* Ad quae haec notaverat Ciacconius: Vide num sit idem quod supra: *Neque animo, neque auribus aut lingua competere.* Ursinus haec adjecerat: Huc pertinent illa, quae habentur supra: *Neque auribus, aut lingua competere.* Ad quae respexit Tacitus, cum dixit lib. III. *Oppidani neque auribus, neque oculis satis competeabant.* Et lib. XIX. *Trepidus miles, dux segnis, & veluti captus animi, non lingua, non auribus competere.* Haec illi. HAVERC.

PRUDENS OMNIUM] Tacit. in Vita Agricolae: *Ceterum animorum provinciae prudens.* CIACCON. Et hoc ex *Arusiano* est, De elocutionum exemplis: *prudens rerum.* CARRIO.

MA-

Magnis operibus profectus, oppidum cepit, per L. Catilinam legatum Festus.

XIX. Domitium proconsulem ex citeriori Hispania cum omnibus copiis, quas paraverat, arcessivit. Priscianus lib. X. *Arcessivit, inquit, & lacecessivit.*

Sanctus aliter, & ingenio validus. Carisius lib. I. *aliter, pro alias.*

Gens raro egressa finis suos. Servius ad lib. XI. *Aeneidos.* Vox Gens apud Servium non invenitur. Arusianus Messus.

Nisi cum ira belli desenuisset. Priscianus lib. X.

Maturaverunt exercitum Dyrrhachium cogere. Arusianus Messus.

XX. Illo profectus, vicos, castellaque incendere, &, fuga cultorum deserta, igni vastare: neque clara aut securissimus metu gentis ad

MAGNIS OPERIBUS] Festus Pompejus, sive Paulus Diaconus, qui Festum in epitomen redactum Carolo Magno inscripsit, *Obsidium tamquam praesidium, recte, inquit, subsidium dicitur*, quod & hoc loco probat. Pro, *profectis*, sunt qui legendum putent, *profectus*. alii vero, *operibus confectis*. sed in re ambigua quid asseveres? CARRIO. Rectissime Scaliger emendavit apud Festum: *Magnis operibus perfectis*. COLER. Forte legendum *perfectis*. WASSE.

OBSIDIUM CEPIT] *Obsidium*, pro, obsidione. vide quae diximus ad Epist. Mithrid. lib. IV. Hist. CIACCON. Diximus supra in notis ad epistolam Cn. Pompeji, Sallustium posuisse *obsidium* pro *obsidione*, & in Vett. Codd. ita reperiri. Itaque videtur hic legendum, *obsidium cepit*. nam Tacitus, Sallustii aemulator, ita locutus est lib. IV. cum dixit: *Obsidium coepit per praesidia, quae opportuna jam munebat*. URSIN. Lael. in Orat. ad pop. *ut nobis terra marique simul obsidium facerent*. Ennius:

Cum saevo obsidio magnum Titana premebat.

Vid. Schott. in Q. Cincin. Tacit. frequentius IV. 24. XII. 45. H. XII. 46. WASSE.

DOMITIUM PROCOS.] Non puto designari Cn. Domitium Calvinum Consulem anno DCCXIII. eum C. Asinio Pollione, quique ex Hispania de qua Procos. triumphaverat, Imp. describitur in argenteo denario Oscae signato cum inscriptione DOMIT. COS. ITER. IMP. OSCA. URSIN. Priscianus libro decimo, *arcessivit, inquit & lacecessivit*. CARR.

SANCTUS ALITER] Ex Carisio libro II. *aliter*, id est, *alias*. CARRIO. Noster apud Servium VI. 22. *Sanctus alia*. Hegesippus V. 16. Sanctus caeterum, & ideo raptus ne &c. MS. *caetera*, *vilitas* &, *vilitatem* pro *utilitas* & *utilitatem*, recte. Tacitus Agr. XVI. *Hic cum egregius caetera, arroganter in deditos consuleret*. Ammian. XV. 13. *prudens alia*. Pro Dyrrachium al. *brachium*, inquit Paraeus. WASSE in Add.

INGENIO VALIDUS] Id est, catus & solers, quod intelligitur ex Praefatione Belli Catilinarii, ubi ait: *Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat*. DOUZA.

GENS RARO] Honoratus libro II. *Aeneid.* Virgili, utrumque dici, *egredior urbe & urbem*, notat, atque haec Sallustiana affert. apud eum tamen vox, *gens*, quae in quibusdam libris & Messo, De elocutionum exemplis, haec eadem ex prima Sallustii historia adducente & observante, *egressus illam rem*, exstat, desideratur. CARR.

NISI CUM] Priscianus libro X. *Seneo, inquit, non a senesco, sit praeteritum senui*. CARRIO.

MATURAVERUNT] Arusianus eodem quo superiora libro: *Cogo te domum*. Dyrrachium autem posui pro *brachium*, quod ita in libro Elnonensi esset. quo etiam modo legendum esse, cum quidam coniecissent, alii pro certo id, sine ulla librorum auctoritate, audacter receperunt CARRIO.

ILLO PROPECTUS] Locus nondum sanatus nondum mihi sanandus. Verum Cajo, *illo profectos*. COLER. Lectionem quam Nobiliss. Douza, ex vitiosis illis, *neque lata aut securissimus*, exsculpserat, expressimus, omnibus modis Sallustio consulere cupientes. PUTSCH. *Legerem, neque late*. pro *neque lata*. CIACCON. *Neque late aut securus nimis*. SCOTTUS. *Nomen, nunc adverbium*, inquit Asper apud Carisium, *nunc &c.* WASSE.

VICOS, CASTELLAQUE INCENDERE &c.] Ita v. c. apud Nonium. & ita Caesar lib. III. de Bell. Civil. dixit: *Non solum urbibus, sed paene vicis, castellisque singulis*. Item: *ut vicis castellisque benemeritae civitatis praesidio esset*. Sic enim legendum esse, scripsimus in notis ad Caesarem. Tacitus lib. XII. *Ac ni cito e vicis & castellis proximis subventum foret, copiae Rom. occidione occubuissent*. URSIN. Locus hic plane depravatus est, neque qui constitui possit video. pro *elata*, in vet. cod. est, *elate*. pro quo inepte posteriores, *elatus*, posue-

ad furta belli peridoneae. *Nonius. Servius ad XI. Aeneidos. ad illud, furta paro belli.*

Liberis ejus avunculus erat. *Donatus ad Pbormionem Terentii. Act. V. Sc. 6. & Hecyr. Act. XI. Sc. 2.*

Nihil ob tantam mercedem sibi abnuituros. *Arusianus Messus.*

Infanum aliter sua sententia, atque aliarum mulierum. *Carisius lib. I.*

Recens. *Carisius lib. II. Donat. Act. V. Sc. 8.*

Solis viis. *Donatus Pborm. Act. V. Sc. 8.*

Jussu Metelli cornicines occanuerunt. *Priscianus lib. X. Servius II. Georg. Virg. Diomed. lib. I. cap. 4.*

Nexuit catenae modo. *Priscianus lib. X.*

Do-

fuerunt. pro, aut *securissimus*, teste Junio, *vetustissimus*: & in meo, aliisque quibusdam, *secutissimus*: pro quo depravatores Sallustiani, *securus*. Haec autem citat Nonius. Servius quoque lib. XI. *Aeneid. ad illud: furta pro furta belli. furta*, inquit, *sunt insidiae. Sallustius: gens ad furta belli peridonea.* CARRIO. Et hoc Fragmentum, contagione credo rei quam narrat, periculum vastationis vix effugit, non quidem a Volcani violentia, sed librariorum ignorantia conflatum syllabas abbreviantium; quo de genere sum questus jam antea, quorum comitate effectum videtur, ut tres dictiones in unam concreverint; quod conjectores isti Sallustiani non advertentes sibi cum simplici excepta rem modo esse arbitantes, mirum quas nobis Lernas peperere: dum partim *securus*, alii *securissimus*, nonnulli etiam *vetustissimus* nobis obiectare non dubitant, quod eo illis firmitus visum, quoniam in manuscripto forte *secundissimus* reperissent. Sed, his plorare jussis, in rem praesentem venire melius est, lectorique de conjecturae nostrae ratione gratiam facere. Ea vero haec est: *Neque elato, aut securo esse animo, metu gentis, &c.* sententia apertissima; & quam a Sallustio esse arguta ejus brevitatis, etiam me tacente, indicium facit. DOUZA.

AD FURTA BELLII] Furta belli vocantur Strategemata. v. Bernecc. ad Justini lib. XI. c. 6. §. 8. lit. e, & adde Barth. XIII. Adv. c. 7. RUPERT. Furta belli usurpat Ambros. II. Epist. VII. Virg. AEn. pro quo Horat. *acuta belli*. IV. Carm. Od. IV. WASSE. Thucyd. V. 9. τὰ κλέμματα τῶν ἐκείνων, & Ammian. furtum simpliciter, quomodo de Euryalo Virg. IX. 350.

— Hic furto fervidus instat.

Ubi Ruaco aqua haeret. Ambrosius Epist. XI. 7. quoniam dux cautior novit excursus cavere latrocinantium, & quaedam furta belli. Hegesip. I. 30.

Vir ad furta belli peridoneus Herodes. &, I. 32. Ut se habent furta belli. & Frontin. CCXVI. I. Silvius XVII. 91. armorum furta. Transtulit Hieronymus ad artem Notariorum Ep. XLVII. ut notariorum manus lingua praecurreret, & signae furta verborum volubilitas sermonum obrueret. WASSE in Add.

LIBERIS] Donatus Pborm. actu quinto, sc. 6. & Hecyr. actu II. sc. II. CARRIO. Haec tria Fr. ad adulterium uxoris Lepidi pertinent. AUS. POEM.

NIHIL] Ex eodem Arusiano De elocutionum exemplis: *abnuituros*. CARRIO.

INSANUM] Carisius lib. I. Inst. Gramm. *aliter*, inquit, *id est, alias*. Sic supra: *sanctus aliter atque ingenio validus*. CARRIO.

RECENS] Idem lib. II. *Asper*, Sallustianae historiae commentario, *recens*, nunc adverbium, nunc nomen esse docet; *potesse esse*, & temporis: ut bic. CARRIO.

SOLIS] Donat. Pborm. Act. V. sc. 8. CARRIO.

CORNICINES OCCANUERUNT] Infra: *cornua occanuerunt*. Et Tacitus: *Sentius occanere cornua tubasque jussit*. CIACCON. Ita legendum, non, *occinuerunt*, nam infra habetur: *Cornua occanuerunt*. Et Tacitus lib. II. *Jam Sentius occanere cornua tubasque & peti aggerem jussit*. URSIN. Priscianus lib. X. *Quidam occanui, pro occinui protulerunt*. Servius II. Geor. Virgil. *A cano*, inquit, *veteres non cecini, sed canui dixerunt*. Sallustius: *Cornua occanuerunt*, apud Diomedem lib. I. cap. 4. male legitur: *sensim Metello cornicines occinuerunt*, & apud Servium: *cornua*, pro *cornicines*. Qui loci ex hoc emendandi sunt. CARRIO. Sic *discedimus* pro *discessimus*, Varro de R. R. lib. I. cap. 69. *accedimus* Plautus. *tollisse* apud Ulpian. lib. XIII. §. 4. ff. de Acceptilatione apud, *atteruisse*. Tibull. WASSE.

NEXUIT] Priscianus ibidem: *nexi & nexui dicitur*.

Doctus militiam. *Arusianus Messus.*

Neque se recipere aut instruere proelio quivere. *Priscianus* lib. X.

Equi sine rectore exterriti, aut faucii, consternantur. *Idem* lib. IV.

Occupatusque collis editissimus apud Hilerdam: & cum multa opera circumdata. *Priscianus* lib. V.

At inde nulla munitionis, aut requie mora, processit ad oppidum. *Priscianus* lib. XVIII. *requie, pro requiei.*

Agreste. *Caris.* lib. I.

Ar-

citur. Unde etiam versus ille Propertianus:

At tibi qui nostro tendisti retia lecto.

Ipso Prisciano auctore, ita legendus est:

At tibi qui nostro nexisti retia lecto.

CARRIO. Priscianus MS. *catenae nodo.* haud male. COLER.

DOCTUS] Arusianus eod. libello: *doctus illam rem.* CARRIO.

NEQUE] Ex Prisciano lib. X. CARRIO.

EQUI SINE RECTORIBUS EXTERRITI] Tacitus in Vita Agricolae: *Ac saepe vagi currus, exterriti sine rectoribus equi, ut quemque formido tulerat, transversos aut obvios incurfabant.* Et lib. I. *Equis maxime vulnera ingerit; illi sanguine suo, & lubrico paludum laxantes excussis rectoribus obvios proterere jacentes.* CIACCON. & URSIN. Idem Priscianus lib. IV. *consternor,* inquit, *apud Sallustium deponens est.* Pro, *aut faucii,* est in Martinensi & Thosano & faucii. CARRIO. Hoc fragmentum idem Priscianus citat ex lib. I. epistolarum; corrupte, ut puto, pro Historiarum. Neque enim Sallustium epistolas vulgasse ullibi lectum. COLER.

OCCUPATUSQUE] Priscianus lib. V. ex I. Historiarum Sallustii adducit: *apud Hilerdam cum multa cura circumdata.* Quo in loco in Gemblacensi & optimo Colonienfi est: *apud Hilerdam eum multa opera circumdata.* Quam veram esse hujus loci restitutionem docet Messus, qui in Sallustio observat: *circumdare hac re illam rem.* Quod alioqui cum his verbis minime congrueret: & tamen haec ipsa affert: *occupatusque collis editissimus, & eum multa opera circumdata.* Non itaque dubium est quin apud Arusianum interjiciendum sit, ex Prisciano: *apud Hilerdam.* in utroque vero mutandum sit, *cum,* in *eum:* ex verbis Messii & veteribus Codd. Prisciani. qui loci tantum abest, ut ab aliis emendati sint, ut etiam monstrose corrupti sint. CARRIO.

AT INDE] Priscianus lib. XVII. *requie, pro*

requiei. & certe quod Agellius lib. IX. cap. 14. Notitium Atticarum tradit, se in Jugurthino Sallustii die, casu patrio in veteribus libris, scriptum reperisse, id adeo verum est, ut & ego in vetustissimo Sallustio, quem ad me vir & eruditione & humanitate singulari Ludovicus Sonbecus, Bibliothecae Gemblacensi praefectus, Gemblaco misit, idem plane sine ulla litura perscriptum deprehenderim. de quo in Critico nostro non nihil diximus. CARRIO.

AUT REQUIE] Pro *requiei.* Sic hoc ipso l. *du-bitavit acie pars.* Utrumque locum citat Priscianus lib. VII. qui & apud Virgil. legit, *Munera laetitiamque die.* Et sane in aliquot Maronis Codd. MSS. ita hodieque invenitur. Simile igitur fuerit isti Plautino Amphitr. A. I. sc. 1.

Ita statim stant signa, neque nox quoquam concedit die.

Agell. lib. VII. cap. 9. ex Lucillii Satyris:

——— primum facie quod honestas
Accedit.

Ita is locus corrigendus. Adde Voss. II. de Annal. 19. *Simili constans juvenem fide.* Horat. lib. III. Carm. Od. VII. & ita in aliquot Codd. scriptum se comperisse Lambin. ait. At Torrentii Codd. omnes *fidei* habent, & putat esse Synaeresin, ut Pompei, Vultei, apud eundem Horat. Alias non diffitetur, ex Caesaris de Analogia libb. *facie & specie & die* in secundo casu dici solere. Atque, ita, inquit, in optimae notae libro Met. Ovid. duob. in locis scriptum se vidisse affirmabat Carolus Langius; velut, lib. VI.

Utque fide pignus dextras utrasque poposcit.

Et lib. VII.

*Ut vidi, obstupui, meditataque poene reliqui
Tentamenta fide.*

RUPERT.

AGRESTE] Carisius libro primo: *in animali,* inquit, *significatione interpretatur Plinius.* CARRIO.

Ardebat omnis Hispania citerior. *M. Fabius Victorinus De invent. Ciceronis lib. I.*

XXI. Et ponere validam urbem multos dies restantem pugnando vicit. *Nonius.*

Itaque Sertorius, levi praesidio relicto in Mauritania, nactus obscuram noctem, aestu secundo furtivaque celeritate, vitare proelium in transgressu conatus est. *Agellius lib. X. cap. 26. Nonius Marcellus.*

Trans-

ARDEBAT OMNIS HISPANIA CITERIOR] Eodem modo dixit Caesar libro V. *ardere Galliam.* Et Tacitus lib. XII. *Arfisset bello provincia.* CIACCON. & URSIN. M. Fabius Victorinus De invent. Ciceronis lib. I. ita tamen obscure, vix ut colligas Sallustio ne, an vero alii nescio cui ea tribuat. Certe loquendi ratio convenit. CARRIO.

ET PONERE VALIDAM URBEM] Vetus codex Nonii habet, *Et Digonem.* ex quo excogitari debet nomen urbis ejus, de qua loquebatur. *Restare*, autem, pro resistere dixit, ut Tacit. Annal. III. *Paulum morae attulere ferrati, restantibus laminis adversum pila & gladios.* Et Livius lib. XXXIV. *Qui pauci plures vincere soliti estis, nunc paucis plures non restatis.* CIACC. & URSIN.

PUGNANDO VICIT] Simile est illi quod habetur in veteri inscriptione Duilli, PUGNANDO CEPIT. Nonius de doctorum indagine. AEque de historia cui dari debeat, dubitari potest. in vet. cod. meo est: *& deponere.* in Juniano: *& digonem*, pro quo reponit: *Olyssiponem.* Sed hoc conjicere est, itaque amplius. CARRIO. Suspiciabar leviter, legendum esse, *Hipponam*, docente Stephano, *ἡ πόλις Ἰππων*. *ἡ πόλις Ἀδύνης*, eamque a Phoenicibus conditam sciebam. Sallust. Jugurtha: *Postea Phoenices, alii multitudinis domi minuendae, pars imperii cupidine sollicitata plebe, & aliis novarum rerum avidis, Hipponem, Adrumetum, Leptim, aliasque urbes in ora maritima condidere.* Sed cum viderem viros doctos in MSS. Nonii codicibus reperisse *Digonem*, non dubitavi scribendum esse, *Vizonem*, Stephanus, *ἡ πόλις ποντική.* Probus, qui mihi dux ad hanc conjecturam: *Zo.* *Hac quoque syllaba nullum nomen reperi terminatum, nisi unum barbarae civitatis lectum in Sallustio, Vizo Viznis.* PUTSCH. Ex MSS. Nonio Junius praesentavit: *Et Digonem validam urbem.* ex quo concinnem lubens *Hipponem* civitatem Hispaniae satis nobilem, vel potius *Tigennam*, de qua Plutarch. in Sertorio. COLER.

ITAQUE SERTORIUS] Ex Agellio libro X. cap. 26. & Nonio de impropriis. quorum ille Sallustium adversus Asinium Pollionem defendit, quod maris transitum transmissumque navibus factum *transgressum* appellaverit: hic vero, hoc modo scriptum reliquit: *transgressus.* Sallustius etiam de iis qui navigassent, & de ipsis navibus in quibus gradus non sint, eo verbo uti voluit: de Sertorio. ita enim ex vet. cod. legenda sunt; quid? quod apud Agellium scribitur: *furtim aut celeritate*; cum in Buellidiano, *furtiva autem celeritate*; in aliis, *furtivaque celeritate*, sit. CARRIO.

IN MAURITANIA NACTUS] Lipsius, *In Mauritania*, lib. IV. Epist. 14. Nam scribit Plutarch. Sertorium cum tribus millibus militum confugisse Carthaginem novam. Idem paullo post corrigit: *Furtim abiit; celeritate vitare praelium.* COLER. Lego, *in Mauritania*, & praesidium relictum in Carthagine Nova puto, non *in Mauritania*. Ex Plutarcho liquet de historia, qui narrat, Sertorium, cum tribus millibus militum, confugisse Carthaginem Novam, atque ibi consensu navibus in Mauritania trajecisse. Sed ad Sallustii sententiam vox requiritur. Vulgata in Agellio lectio (nam is hoc fragmentum l. X. retulit) concipitur, *furtim aut celeritate*, quid si legamus? *furtim abiit, celeritate vitare praelium in transgressu conatus*, postrema voce inducta. Certe *avit*, pro *abit*, tralatitius error. Lips. IV. Ep. Q. 14. RUPERT.

FURTIVAQUE CELERITATE] Ante erat, *Furtim aut celeritate.* ex quo faciebat Achilles Statius, *Furtim ac celeritate.* CIACCON. Cum in Vet. Cod. sit, *furtim aut celeritate*, videndum an legi possit, *furtim ac celeritate*, &c. licet, *furtiva celeritate*, non displiceat, si lectio est vetusti libri. URSIN. Lipsius Quaest. Epist. IV. 14. legit, *in Mauritania*, &, *furtim abiit, celeritate vitare proelium in transcursu conatus.* Supra: *multos dies restantem.* Ita locuti Liv. VI. 30. 32. & Q. Septimius IV. 2. WASSE.

TRANS-

Transgressos omnis, recipit mons Ballera, praeceptus a Lusitanis.
Nonius Marcellus ibidem.

Earum aliae paullulum progressae, nimio simul & incerto onere, cum pavor corpora agitaverat, deprimebantur. *Idem.*

Locum editiorem, quam victoribus decebat, capit. *Servius VIII. AENEIDOS. Arusianus Messus.*

Et

TRANSGRESSOS] Eodem apud Marcellum & Agellium haec leguntur loco: sed utrobique mendose; praecepturus, vel receptus: cum Junius in Nonio ex Vet. Cod. legi observaverit praeceptus. Quod ego ex libro Buſſidiano in Agellio deprehendi: & auctor Indicis Lucretiani in sua Conlectanea pro suo transcripsit. In neutro etiam horum, nomen montis adjectum est, quod ex Servio lib. I. AENEID. si locus mendo vacat, apposui. Postremo in Nonio nuper edito, eoque omnium haecenus vulgatorum optimo, male haec duo fragmenta conjunguntur; cum aperte tradat Agellius haec infra a Sallustio esse scripta. Quare totus ille Nonii locus hunc in modum emendandus est: *nactus obscuram noctem aestu secundo: ac inde: Transgressos, &c.* ut eae voces, ac inde, Nonii sint; non Sallustii quemadmodum apud Agellium est: *ac deinde infra ita scripsit, &c.* CARRIO. Agell. lib. X. cap. 26. & Nonius Marcell. tit. de impropriis, qui Agellii verba more suo describit, haec citant, apud quem duo fragmenta turpiter coaluerunt in unum, sic separanda & emendanda: *Transgressus a pedum gradu proprie dicitur, sed auctoritas vetustatis liberio-rem usum loquendi dedit, ut Sallustius Hist. lib. I. & de iis qui navigassent, & de ipsis navibus eo verbo uti voluit, in quibus gradus non sit. de Sertorio: Nactus obscuram noctem aestu secundo, furtivaque celeritate vitare praelium in transgressu conatus est, ac inde: Transgressus recipit omnes mons praeceptus a Lusitanis.* Hanc veram esse huius loci scripturam suffragabitur quilibet, qui Nonii mentem diligentius excusserit. Eodem porro modo loquitur Sisenna lib. III. *Transgressus fluvium quae secundum Herculanum ad mare pertinebat.* Et naves ambulare dixit Ennius:

Inde Paron per caerula navibus ambulabant.

Et claudas vocat Lucretius lib. IV.

*At maris ignavis in portu clauda videntur
Navigia, aplustris fractis, obnitier undis.*

Et currere dicit Virgilius lib. I. AENEID.

*Defessi Aeneadae quae proxima littora cursu
Contendunt petere.*

Quo loco & Serv. saltationes & navium dicebant, quod est animalibus terrestribus proprium. Eas optime sentiunt qui vi ventorum & procellarum aliquando jactati fuerunt. PUTSCH. Nonius longe aliter: *transgressos omnis recipit modos praecepturus a Lusitanis.* Ceterum hic Carrionis industria merito laudanda. COLER.

BALLERA] In Servio Petri Danielis extat, *Ballera.* in membranis Fuldensibus, *Belloia.* hinc vera lectio, *Belona*, cujus meminit Stephanus. neque erat cur Servii lectionem rejiceret Colerus. PUTSCH. De monte *Ballera* nihil legere me recordor. Servius MS. Fuldensis montem istum *Belloiam* vocat. Sed puto & illud vitiosum. *Pallena* montis Avienus meminit:

— *Hic mellifluis Pallena sub antris.*

Verum is non in Hispania. COLER.

EARUM] Agellius & Nonius ibidem, sed uterque diverse; ita tamen ut Nonius ex Agellio nostraque scriptura corrigendus sit. in Buſſidiano exemplari est; eadem, pro earum. CARRIO.

PROGRESSAE, NIMIO SIMUL ET INCERTO ONERE] Ita fere Cato, apud quem *naves ambulare* dicuntur, apud Lucretium voce *gradiri*. Aristoteles N. Hist. III. 27. de pedibus carentibus. *Ἐτα ἀνελόντα εἰς τὴν ὀρυχωρίαν, (ὡς γινέ) ἐν τῷ ὄντι.* Quod noster voce *incerto*, & ipse VI. 20. & alii V. *dubio* solent efferre. Statius I. Theb. 193.

*Qualiter hinc gelidus Boreas, hinc nubifer Euris,
Vela trahunt, nutat mediae fortuna carinae.*

Confer I. Theb. 119. ubi Lactantius *dubium Oeten* dici ait, quia incertum est, utrum Thessaliae an Thraciae sit. Imo potius, quod prona est in utramque regionem & ἀμφίρρετος. Unde casuminantur hinc inde, *Et* (quod ipse alibi) *simulant fessos curvata cacumina somnos.* Eodem significato vacillare apud Eumenium in Paneg. VII. 12. *quanquam adhuc sub pristina sarcina vacillemus.* WASSE in Add.

LOCUM] Servius VIII. AENEID. & Messus de elocutionum exemplis, qui ex Servio corrigendus est, cum in eo male sit: *editiorem quem.* CARRIO.

QUAM VICTORIBUS DECEBAT] Latina consuetudo

Et mox Fufidius adveniens cum legionibus, postquam tantas asperitates, haud facilem pugnantis vadum, cuncta hosti quam suis opportunitiora videt. *Nonius.*

Cum Sertorius neque erumperet, tam levi copia, navibus fugam maturabat. *Servius Fuldanus. Messus.*

XXII. Itineris eorum Metellus per literas gnarus. *Arusianus.*

Itaque Servilius aegrotum Tarenti collegam prior transgressus, iter vortit ad Corycum, urbem inclutam; pastusque nemore, in quo crocum gignitur. *Priscianus. Nonius.*

Ad

do accusativum exigit, sed Graecissat Sallustius, docente eod. Vossio de Construct. cap. 35. RUP.

ET MOX] *Vadum*, inquit Nonius, generis neut. *Virgilius libro I. Aeneid. in vada caeca tulit. masculini*, &c. sic enim ibi legendum. CARRIO.

FUFIDIUS] Ita emendarunt ex, *Stipidius*. Mallem tamen, *Sulpicius*. CIACCON. Pro *Stipidius*, scripsi *Fufidius*. & quod hoc veteribus in libris esset, & quod supra *Fufidii* meminisset: *A quibus praelatus in capiendis magistratibus Fufidius*. dein pro *spiras*, posui, *asperitates*: Nonium Junii secutus; postremo ea quae posteriores ultro perverterunt, restitui. quanquam contra quam voluit Nonius, videatur Charisius lib. I. Instit. *vadum* hic neutro, non masculino genere accipere: si libros ejus manuscriptos sequamur, nam vulgo ibi, ut infinitis aliis in locis, lacuna est, quam in ejus editione supplebimus. CARRIO. Lege cum Doctiss. Lipsio, *Aufidius adveniens cum legionibus*, postquam tantas asperitates, haud facilem pugnantis vadum, cuncta hosti quam suis opportunitiora videt. Ita novissima editio, pro quo quidam, *Postquam bieme aspera*; alii, *Ob tantas spiras*, legunt. Quod postremum non displicet, ut intelligamus, funes nauticos in orbem convolutos, significatione Pacuviana, ita scribentis. DOUZA. Vereor ne leg. *Aufidius*, & de bello Sertoriano accipio. Nam *Aufidius* a Platarcho in Sertorio nominatur Baeticae praefectus, quem Sertorius ad amnem Baetim vicerit duobus millibus militum de exercitu ejus caesis. Hanc ergo pugnam hic tangit Sallustius, & quae de vado amnis & asperitate locorum dicuntur, pertinere ad Baetim volo. Lips. IV. Ep. Q. 14. RUPERT.

POSTQUAM TANTAS ASPERITATES] Vett. Codd. habent, *spiras*, non *asperitates*, quod verbum ab aliis repositum est. Festus exponit *spiram*, *hominum multitudinem*. Profertque Ennii versum: *Spiras legionibus nexunt*. URSIN. Pacuvius: *Quid cessatis, socii, ejicere spiras sparteas?* Vide Festum in voce *spira*. DOUZA.

CUM SERTORIUS] Haec ita legenda & combinanda monuit clarissimus amicissimusque Petrus Scriverius: nam altera pars nunc demum editur a nobis ex codice Fuldano, ubi vitiose legitur: *Consertorios neque rumper* * & an levi copiam avidus. vera lectio est quam nos expressimus. PUTSCH.

FUGAM MATURABAT] Virgilius: *Maturete fugam*. Tacit. Annal. V. *Fugam maturavit spe auxilii*. CIACCON. Messus: *maturet hanc rem*. CARR.

ITINERIS] Ita in meo Arusiano est, quod ab aliis legi video: & muneri eorum. male. Messus in locutione: *gnarus illius*. CARR.

ITAEQUE] Vulgo non recte, *Atque*. Priora Priscianus libro decimo quinto, posteriora Nonius. quae conjungenda esse plane existimo. Apud Nonium tamen posterioribus, libri secundi numerus non recte adscriptus est, cum ex primo esse has voces, *ad Corycum*, quas idem Priscianus ex eodem adducit libro, satis ostendant. Pro quibus, quae monstra, Dii boni, ab aliis nobis obtrusa sunt! CARRIO.

AEGROTUM COLLEGAM PRIOR TRANSGRESSUS] Potius est, ut Sallustium scripsisse credam, *aegrotum collega*: idque de Lipsiana sententia. DOUZA.

ITER VORTIT AD CORYCUM URBEM INCLUTAM: PASTUSQUE NEMORE, IN QUO CROCUM GIGNITUR] Omnino hic nomen nemoris desiderari existimo; id quod imperito librario occasionem praeuisse videtur locum depravandi, atque ejus vicem nobis, *pastusque* istud supponendi. Quod nihili verbum esse, distinctionemque post *inclutam*, removendam indicasse contentus, felicioribus ingeniis nomen porro nemoris istius, quod ego frustra in Ciliciae descriptionibus persecutus, litteris recomminisci nondum potui, investigandum relinquo. DOUZA. Rescribe: *urbem inclutam specu atque nemore* &c. Nota sunt, quae Strabo, Pomponius Mela & Solinus de utroque illo naturae miraculo scripserunt. HAVERC.

PASTUSQUE NEMORE] Nonius illud *Corycium antrum* vocat Strabo lib. XIV. COLER.

Ad

Ad Olympon atque Phaselida. *Priscianus.*

Apud Coricum. *Idem.*

Apud Laethe oppidum, cui nomen oblivionis condiderant. *Idem. Ser-
vius ad I. Aeneidos.*

Repulsus a Lethe oppido. *Idem. Priscianus.*

Apud Mutinam. *Idem.*

Apud Praeneste locatus. *Idem.*

Medio diei. *Messus.*

Quietam a bellis civitatem. *Idem.*

Militiae peritus. *Idem.*

Sertorius, portis turbam morantibus, & nullo, ut in terrore solet, ge-
ne-

AD OLYMPUM] Et haec ad superiora quodam-
modo pertinent. Scribit enim Paedrianus Verri-
na tertia, P. Servilium bellum in Cilicia gessisse,
deque ea triumphasse, captis Coryco, Olympo,
& Phaselide, tribus magnis ejus terrae urbibus.
sed in Asconio depravatum est: *Fasyllide*. CARRIO.
Olympus, Cerycus, Phaselis, tres urbes Ciliciae.
Stephano *Φάσηλις πόλις* est *Παμφυλίας*. Iterum
MS. ille Priscianus habet, *Olympon atque Phaselida*.
COLER.

APUD] *Idem* Priscianus ibidem. CARRIO.

APUD LETHE] *Idem* ibidem. In Martinensi &
Colonienfi libro est *Lepte*. in Gemblacenfi, *Lae-
te*. in Thofano, *Letbe*. CARRIO. *Lete*, potius.
quod Macedoniae opidum Plinio, Stephano, &
aliis. CIACC. Forte cum hoc copulandum exem-
plum, quod infra inter incerta relatum exstat:
Cui nomen oblivionis condiderant. Cujus vicem lu-
bentius tamen, *indiderant* legerim; si quidem per
eos liceat, quibus est ea res in manu. DOUZA.
Haec ita conjunximus ex sententia clarissimi D.
Jani Doufae, cujus opinionem firmat Silius Itali-
cus, Sallustii in locis describendis imitator, de
bello Punico lib. II.

Quique super Graviros lucentes volvit arenas,

Infernae populis referens oblivia Letbe.

PUTSCH.

REPULSUS] *Idem* ibidem. CARRIO.

APUD MUTINAM] *Idem* ibidem. Quidam legunt:
Numantiam. Quibus, dissentientibus libris, non-
dum assentior. Quamquam alioqui si, *apud Nu-
mantiam*, legatur, bello Jugurthino potius quam
Historiarum libris deberi videbitur. Sic enim ibi
legitur: *Ibi Latine, nam apud Numantiam loqui
didicerat, exclamat: nostros frustra pugnare*. CAR-
RIO.

APUD PRAENESTE] *Idem* ibidem. CARRIO.

MEDIO DIEI] Ita locutus est Tacitus, Sallustii
Tom. II.

locum, ut videtur, imitatus lib. XVIII. cum di-
xit: *Sed medio diei exarserant*. CIACC. & URSIN.
Messus: *medio illius rei*. CARRIO.

OMNI STREPITU PAVESCERE] Haec ex Frag-
mentis tollenda: sunt enim in Jugurtha, *Circum-
spectare omnia, & omni strepitu pavescere*. CIACC.
Messus, *pavescere illa re*. CARRIO. Hoc Fragmentum
Crispi ipsius indicio probat harum se Bac-
charum non esse. Etenim quantum quantum est
ad Belli Jugurthini Historiam pertinet. Vel si-
gnum vide: *Circumspectare omnia, & omni strepitu
pavescere*. quod de Jugurtha ibidem dictum legitur.
Quid clarius? Eo igitur ablegandum. DOUZA.

QUIETAM] *Idem: quietus ab illa re*. CARRIO.

MILITIAE PERITUS] Supra dixit: *Doctus mili-
tiam*, in utroque Graecos imitatus, qui dicunt,
εἰδὼς μάχης, sive *πολέμοιο*, ut apud Homerum,
οἱ εἰδότες μάχην. URSIN. *Idem: peritus bujus
rei*. CARRIO.

SERTORIUS PARTHIS TURBAM MORANTIBUS] Le-
gerem, *portis*. Eae scilicet ita erant turba occu-
patae, ut nec ipse imperator pervadere posset.
CIACC. Videtur illud *Parthis*, esse mendosum,
& fortasse, *portis*, scribendum; ut integra lectio
sit: *Sertorius portis turbam morantibus, &c.* Erant
igitur portae ita turba occupatae, ut nec Tribu-
nus, nec ipse Imperator pervadere posset. *Im-
perii* autem posuit, ut videtur, pro, *Imperatoris*.
URSIN. Non satisfacit mihi haec lectio: ita, *tur-
bam* istud nescio quid turbat. Quocirca porro hinc
longe exturbandum censeo: atque in ejus locum,
tubam recipiendam: hoc est, clangorem, seu si-
gnum tubae: quod summus Poëta facete *taratan-
tara* a sono indigetasse videtur. DOUZA. Bis hic
locus a Nonio adducitur, & in libello de *Docto-
rum indagine*, & in voce, *discrimen*. sed utrobique
non satis recte. in quodam est: *turbam orantibus*,
in alio: *fortis turba morantibus*. in tertio: *multo*,
pro

neris aut imperii discrimine, per calorum corpora, ad medium quasi de-
insuper adstantium manibus in murum adtollitur. *Nonius. Servius.*

XXIII. Neque detrusus aliquotiens terretur. *Priscianus lib. XV.*

Dubitavit acie pars. *Idem.*

Quos inter maxime. *Carisius.*

Rumore primo. *Idem.*

Idem fecere Octavius & Q. Caepio sine gravi cujusquam expectatione,
neque sane ambitu publice. *Servius ad lib. IV. Aeneidos: Ambire signifi-*
cat & rogare. Sallustius in Jugurtha: Quos ego audio ambire, fatigare
vos singulos. Dicebatur & ambio illum, pro rogo. Sallustius in I. Idem
fecere, &c.

Cum arae & alia diis sacrata, supplicium sanguine foedarentur. *Idem.*

Postremo ipsos colonos per miseras & incerta humani generis orare.
Idem ad illud X. Aeneid.

— — per eversae genitor fumantia Trojae
Exscidia obtestor.

Ea

pro nullo. neque habeo certi quod hoc de loco
definiam, etsi *Servius lib. IX. Aeneid.* quid sibi
voluerit *Sallustius* satis indicat. *Muri*, inquit, olim
alti non erant, sed ad impetum tantum repellendum.
Ut etiam *Sallustius* ostendit, ubi *Sertorium* humeris
sublatum muros ascendisse memorat. quae postrema
qui pro *Sallustianis* accipiunt, frustra sunt; cum
huc referri debeant. *CARRIO.*

IN MURUM ATTOLLITUR] De hac re v. *Plutar-*
chum in Sertorio pag. 575. Idem de Constantio
Eutropius IX. 23. Confer Cl. Perizonium A-
nimadv. Hist. cap. X. infra: Sanguine foedaren-
tur. Virg.

— patrios foedasti sanguine vultus.

WASSE in *Add.*

NEQUE DETRUSUS &c] *In ens*, inquit *Priscianus*
lib. XV. totiens a tot, quotiens a quot, & a multo,
multotiens, ab aliquot, aliquotiens. Sallustius lib. I.
Hist. &c. Videntur autem haec non male cum
superioribus conjungi posse: & forsitan ita olim
cum aliis fuerant conjuncta. *CARRIO.* Cum apud
Nonium legatur: *Sertorius fortis &c.* puto recte
emendasse *Ciacconium: portis.* Vult enim *Sal-*
lustius portas ita fuisse occupatas, ut ne impe-
rator quidem pervadere potuerit. Porro huic
fragmento jungendum illud continuo: *Neque de-*
trusus aliquoties terretur. COLER. Prorsus teme-
rarium hoc factum *Sertorii*, ut ut alias magni

ducis. Neque enim id Imperatoris, sed militis
officium. *Paris* animi fuit *Alexander* apud *Curt.*
lib. IX. cap. 5. & Justinum lib. XII. cap. 9. §. 5.
sed eam ob causam recte reprehenditur ab ami-
cis apud *Arrianum* ex *Nearcho lib. VI. a Phi-*
lippo apud Lucianum Dial. Mortuor. XIV. &
ab Hegeippo lib. V. cap. 19. RUPERT.

DUBITAVIT] *Priscianus* extremo septimo libr.
tradit veteres consuevisse frequenter in quinta
conjugatione tam genitivum quam dativum abla-
tivo similes proferre: & haec ex prima *Sallustii*
Historia allegat: prout vulgati habent libri. Nam
a manu scriptis abest numerus: & in *Historiis* ita
scripsisse *Sallustium* in *Catholicis* refert *Probus:*
nec librum nominat; uti nec *Servius lib. I.*
Georg. Virgil. Probi haec sunt: *E, sive correpta,*
sive producta, nullius generis casus genitivus repe-
ritur terminatus, nisi antiquae. Virgilius:

Libra die somnique pares ubi fecerit horas.

Sallustius: dubitavit acie pars. CARRIO.

QUOS INTER] *Praepositiones*, inquit *Cari-*
sus, seu potius *Suetonius Tranquillus* de re-
bus variis apud *Carisium lib. II. quae praeponiuntur*
merito censentur. nam & illud Sallustii Historiarum
lib. I. quos inter maxime, praepositio est, quam per
anastropham dicimus posse converti. CARRIO.

IDEM FECERE] Quae sequuntur ad finem us-
que libri primi addidimus ex nupera *Servii* edi-
tio

Ea paucis, quibus peritia & verum ingenium est, abnuentibus. *Idem.*
 Perpenna tam paucis profectus vera est aestimanda. *Idem ad XII. AENEIDOS, XII. 694.*

tione, quam debemus diligentiae & solertiae
 Cl. viri Petri Danielis. nam absque illo esset,
 multa Sallustii loca non haberemus, multa de-
 teriora essent, quae nunc ad Sallustianae navis
 tabulas coaequandas multo optima habemus.
 PUTSCH.

EA PAUCIS QUIBUS] Servius ad illud XII. AENEIDOS:

— me verius unum

Pro vobis luere.

Alii veteri more dictum accipiunt. Verum enim quod
 bonum & rectum esset appellabant. Terentius: Idne

est verum modo, id est pessimum genus. Item,
 Quod si astu rem tractavit, dii vestram fidem, quan-
 tam & quam veram laudem capiat Parmeno! Sal-
 lustius in primo: Ea paucis quibus peritia, & ve-
 rum ingenium est abnuentibus. *Idem: Perpenna tam
 paucis pro pectus vera est aestimanda.* Locum inte-
 grum ascripsi, ut eliciant aliquid meliora inge-
 nia. Ego muginabar: *Perpenna tam paucis profe-
 ctus vera est aestimanda.* Sensu non pleno quem
 pendere a sequentibus reor. PUTSCH.

PERPENNA] Non ille qui Aristonicum vi-
 cit, sed qui Sertorium in convivio trucidavit.
 CRISPIN.

C. CRISPI SALLUSTII HISTORIARUM FRAGMENTA.

LIBER II.

I. **S**ardinia in Africo mari facie vestigii humani, in orientem quam in occidentem latior, prominet. *Agellius* lib. XIII. cap. 18. *Nonius*: *Faciem totius corporis formam, ὡς ὄψεσθαι, id est, os, posuit antiquitas*

SARDINIA IN AFRICO MARI]. Haec integre leguntur apud Gellium lib. XIII. cap. 28. & Isidorum lib. XIV. cap. 6. Mendose apud Nonium in *Facies*, sic: *Facie vestigii humani prominet, in occidentem quam in orientem latior.* Mela enim ait: *In Occidentem quam in Orientem angustius patet.* Addit vero Isidorus, quae huic Fragmento adicienda sunt: *Ferme paribus lateribus, quae in Meridiem & Septentrionem vertunt, ex quo ad commercium navigantibus Graecorum ἱερὸς appellata est.* CIACC. Ex Agellio lib. XIII. cap. 18. Nonio; *Facies.* Isidoro in voce, *Sardinia*, lib. XIV. sed apud Nonium hic fere verborum est ordo: *Facie vestigii humani prominet, in occidentem quam orientem latior.* in veterib. libb. deest *prominet*: unde audacior aliquis Sallustianum id non esse suspicetur. ut ut est, Nonius ex Isidoro & Agellio corrigendus est. CARR. Fraudi, ut spero, futurum mihi non est, si has Sallustiani velut naufragii tabulas assulis aliquantis auctiores reddidero: non quidem de meo, ne quis erret, (unde enim mihi, quaeso, Romanae historiae proferre pomperia, scriptorum praesertim codicum armamentis destituto?) sed de Isidori schediis & pluteis quos jam dudum, conjuratis tot barbarorum saeculorum procellis, & plus quam decumanis ignorantiae fluctibus, a reliqua Sallustiana rate disiectos, ac avulsos fuisse persuasum est mihi; atque hanc inde conjecturam facio, quod idem ille centonum, quem dico, sarcinator unicus, lib. IX. *Originum suarum*, quo loco de Gentium vocabulis dissemit, Maurorum & Numidarum prima quasi incubula, atque incrementa retractans, iisdem paene verbis ordine paullum immutato narrationem longissimam a Sallustiano Jugurtha petitam ad se

traxit, suppresso auctoris, unde eam acceperat, nomine. quod ille passim etiam in aliis solemne quasi suum servasse videtur. Exemplum Isidori sic habet: *Sardus, Hercule procreatus, cum magna multitudine a Libya profectus, Sardiniam occupavit, & ex suo vocabulo insulae nomen dedit.* Haec in Africo mari facie vestigii humani in Oriente, quam Occidente latior prominet; ferme paribus lateribus, quae in Meridiem & Septentrionem vertunt, ex quo ante commercium a navigantibus Graecorum ἱερὸς appellata est. Terra patet in longitudinem millia CXL. latitudinem XL. In ea neque serpens gignitur, neque lupus, sed solifuga tantum, animal exiguum, hominibus perniciosum. Venenum ibi quoque non nascitur; nisi herba per scriptores plurimos & poetas memorata, apiastro similis, quae hominibus rictus contrahit, & quasi ridentes interimit. Fontes habet Sardinia calidos, infirmis medelam praebentes, furibus caecitatem, si sacramento dato oculos aquae ejus tetigerint. Haecenus Isidorus; quae universa ut a Sallustio esse praestare non ausim, ita pleramque partem eidem deberi quovis pignore sponsonem facere sum paratus. Fragmentum certe istud eodem insertum plane arguit suspicionem haec nostram de nihilo non esse. Et vero (ut rem loquar meram) si paucula quaedam, [quo de genere sunt illa, *Infirmis medelam, furibus caecitatem praebere*: Item hoc, *Graecorum ἱερὸς*: quod ad proximum Sallustii Fragmentum (illud, *Unde Ichnusa appellata*, volui dicere) haud dubie pertinere, atque inde adeo emendandum ipsa res clamat, Isidori sordes potius, quam Sallustianam munditiem redolentia] istinc excipias, quidnam his additamentis Historico nostro tantopere indignum insit, non video. Ceterum causam descriptionis Sardiniae Lepidum

quitas prudens; ut ab adspectu species, & a fingendo figura, ita a factura corporis facies. Sallust. hist. lib. II. Sardinia, &c. Isidorus.

Inde

pidum Sallustio praeuisse verisimiliter ut credam inducor, quem male re gesta vorforiam in eam insulam capere coactum atque inibi paullo post tabe colliquisse veteres nobis Memoriae confirmant. Douza. Pignor. Symb. Epist. XI. ad Angelum Rocham: „ Ostendebas veterem mappulam Orbis „ calamo descriptam & coloribus distinctam, „ quam dixi ego à veteribus fuisse assimilata „ Fundae. Recitavique protinus carmina Prisciani, quae sunt in principio Periegesis.

„ Non tamen assiduo teres undique margine circum „ clauditur haec, bifido sed brachia littore pandens „ Arctatur rapidos cursus ad Solis utrinque, „ Assimilis Fundae.

„ Tu illico annotasti brachia Fundae, veluti nostrates pueri gestant. Subjeci ego fundam fundo perforato fuisse, uti habent festiva Carmina, vel Ciceronis, vel Laureae Tullii, edita à Pithoeo Epigrammatum veterum pagina XXX.

„ Fundum Varro vocat, quem possim mittere Funda, „ Ni tamen exciderit, qua-cava Funda patet.

„ Et profecto observatum mihi est, veteres consueisse, res minus notas notioribus assimilare, „ eo consilio, ut per eas res, quas Natura vel „ Ars frequenter pariunt, infrequentes res innotescerent. Exemplo sint Europa & Libya, „ quas Avienus Nuci pineae comparavit.

„ AEquus utrimque modus protenditur, ut simul „ ambas

„ Si conferre sibi quisquam velit, una parumper „ Ut credatur humus, mediique intersua ponti.

„ Subtrahat exemplo, quali nux Pineae forma est.

„ Singula versanti talis succedat imago „ Europae, & Libyae.

„ Item Peloponnesus Platani folio, apud eundem Avienum.

„ Insula se rursus Pelopis visentibus offert, „ Insula, qua Platani folio compar sedet —

„ Pontus Euxinus Arcui Seythico apud Pomponium Melam lib. I. cap. 19. India Rhombo, „ eodem Avieno teste;

„ — latera agris undique in Indis „ Quattuor esse tene: coeant tot & anguli ab omni „ Parte sibi obliquo claudentes extrema terrae; „ Cui species Rhombo est.

„ Montem Calpen Urnae similem facit antiquus „ Grammaticus ad Sat. XIV. Juvenalis. Quin „ imo & artificialia quaedam, in more habuerunt, „ phycis rebus, quarum species perennant, „ exprimere, veluti divinantes, illa non

„ aeternum mansura. Sic Athenaeus lib. III. in „ princ. Petasum comparat folio Fabae Aegyptiae.

„ Sic Plinius lib. XXIV. cap. 15. pedes Lectorum „ flori Clinopodii, sive Ocymoidis. Sic idem lib. „ XVIII. cap. 1. Sicas Aprorum dentibus, unde „ sicarii: & ejusdem figurae cultelli, quibus „ stri Cerdones utuntur, & vocant Trincetti.

„ Sic idem Auctor lib. XXV. cap. 11. personas „ Comicas Lonchitidi. Ita lib. XXIV. cap. 15. „ mularum capita Centunculo; & ejusdem generis „ innumera, quae Plinius, qui fuit Naturae à „ secretis, sollerti indagatione pervestigavit.

„ Unde etiam factum est, ut recentiores quidam „ Europam, ingenioso commento, Reginae „ stantis figura expresserint, & universum Belgium „ Leonis icone. Haec Pignorius. RUPERT.

FACIE VESTIGII HUMANI] Imitatur phrasin Solinus, cap. XLVII. Equus C. Caesaris nullum praeter Caesarem dorso recepit, cujus primores pedes facie vestigii humani tradunt fuisse. Apulejus De asino IV. Hae arbores in lauri faciem prolixae foliatae, pariunt in modum floris inodori porrectos caliculos modice puniceos. PUTSCH. Ea causa Timaeus Sandalotin, & Myrsilus vocat Ichnusan, si credimus Plinio lib. III. Hesychius tamen annotat Σανδαλότης, ἢ Σαρδὼ πάλας. Et fortean ita in Timaeo rescribendum. In veteri Glossario exponitur Sardinia Θερσάα. COLER.

VESTIGII HUMANI] Vestigium ima pars pedis, & quaelibet corporis impressio. Columella IV. 7. ubi putationem per falcem, dicit esse noxiam. Neque enim eatenus plaga consistit qua vestigium fecit acies. Codex Arond. fixit, at Cic. & Virg. receptam lectionem tuentur. Claudian. de B. Gild. 507. pro facie habet specie, ineleganter.

Humanae in speciem plantae se magna figurat Insula, Sardoam veteres dixere Coloni.

Manilius IV. 629.

Sardiniam in Libyco signat vestigia plantae.

Silius XII. 355.

Insula, fluctifono circumvallata profundo, „ Castigatur aquis, compressaque gurgite, terras „ Enormes cobibet nuda sub imagine plantae: „ Inde Ichnusa prius Grajis memorata colonis; „ Mox Libyci, Sardus, generoso sanguine fidens „ Herculis, ex sese mutavit nomina terrae.

De Sardo vide N. Heinsum ad Claudian. B. Gild. 507. Cui adde M. Capellam VI. & Dionysium 467. dicta est olim Sandalotis. WASSE in Add.

Inde Ichnusa adpellata. *Solinus.*

Dubium an insula sit, quod Euri atque Austri superjactis fluctibus, circumlavit. *Nonius, lavit, pro lavat.*

Nam Sullam consulem de reditu ejus legem ferentem ex composito tribunus plebis C. Herennius prohibuerat. *Agellius lib. X. cap. 20.*

Nam procul, & diversis ex regionibus. *Carisius lib. II. Asper, procul, inquit, est e loco.*

Obviam fuere. *Carisius ibidem. Asper, ait, vetuste obviam fuere, adverbio quam nomine uti maluit.*

Urbe, patriaue extorres. *Messius. apud quem, Orbe. sed male.*

II. Genus militum suetum a pueritia latrociniis. *Idem.*

Inter laeva moenium, & dextrum flumen Turiam, quod Valentiam par-

INDE ICHNUSA APPELLATA] Scribit Plinius, cum Sardinia aliis Sandaliotis appelletur, Melissum eam à similitudine plantae humanae Ichnusam dixisse. quod posterius Solinus, Plinii transcriptor, Chrysippo tribuit; ut quidem vulgo est. nam in veteribus Crispum, non Chrysippum esse, deque Sallustio Crispo accipiendum videri, olim observavimus; & V. C. Martinus Delrius cum laude multa in his studiis versatus, in Scholiis Solinianis notavit; quod eo mihi propius vero est, quod videam Silium Italicum, qui in plerisque, ut alibi docemus, Sallustium studiose imitatus est, idem in poema suum transtulisse. Versus ejus lib. XII. sunt:

*Insula fluctifono circumvallata profundo
Castigatur aquis: compressaque gurgite terras
Enormes cohibet, nudae sub imagine plantae.
Inde Ichnusa prius Grajis memorata colonis:
Mox Libyci, Sardus, generoso sanguine fidens
Herculis, ex sese mutavit nomina terrae.*

CARRIO.

DUBIUM AN INSULA SIT] Videtur legendum: Continens, dubium an insula sit, quum Euri, &c. CIACC. Nonius De mutatis conjugationibus, lavit, pro, lavat. CARRIO. Circumlavit. Legendum circumlavitur. COLER.

NAM SULLAM] Notat Agellius lib. X. cap. 20. Sallustium, proprietatis in verbis retinentissimum, consuetudini concessisse, & privilegium, quod de Cn. Pompeji, Magni Pompeji patris reditu ferebatur, legem appellasse. CARRIO.

NAM PROCUL] Ex Carisio lib. II. ubi; Asper, Procul, inquit, est e loco. CARRIO.

OBVIAM] Carisius ibidem. ubi Asper ait vetuste obviam fuere: adverbio, quam nomine uti maluit. CARRIO.

URBE PATRIAQUE EXTORRES] Tacitus Ann. V. Suis sedibus extorres. CIACC. Messus De elocutionum exemplis: extorris his. apud eum male est orbe, pro, urbe. CARRIO.

GENUS MILITUM] Curtius VI. Gens cultu vitae aspera, & latrociniis assueta. CIACC. Idem Messus ibidem: suetus his. CARRIO.

SUETUM A PUERITIA LATROCINIIS] Videtur Q. Curtius respexisse ad hunc locum, cum dixit lib. VI. Mardorum erat gens confinis Hispaniae, cultu vitae aspera, & latrociniis assueta. URSIN. Nescio revera de cujus gentis militibus hoc accipendum. An de Brutiis? Livius lib. XXIX. Spes affectandae ejus rei ex minima re affulsit, quod latrociniis magis quam justo bello in Brutiis gerebantur res, principio ab Numidis & Brutiis, non societate magis Punica, quam suoapte ingenio, promptis in eum morem. COLERUS. Caris. II. suetis his. Suspicio notari Iolenses Sardiniae populos. vid. Strab. V. Diod. VI. pag. 163. D. Varro I. de R. Rust. WASSE.

INTER LAEVA.] Priscianus lib. C. & VI. Turiam, inquit, dixit, qui accusativus masculini est generis, non neut. Probus tamen & Pompejus Turia videntur legisse. Lectum est, inquit Probus, unum neut. generis nomen hac declinatione apud Sallustium: Et dextrum flumen Turia. Idem ibidem: Hoc Turia, inquit, nomen fluminis lectum in II. Hist. Sallustii. Pompejus in posteriorem artem Donati: Nullum, inquit, nomen neutrum Latinum a terminatur in nominativo singulari; excepto uno Turia. nomen id fluminis apud Sallustium. inepta itaque faciunt, qui, Durmin, non Turiam, aut, Turia legi volunt. quid? quod vulgo male: laevam: pro eo quod est laeva. quae loquendi ratio non tantum poetis, sed etiam Sallustio, ejusque imitatori Tacito, per mehercule familiaris est. sic enim

parvo intervallo praeterfluit. *Priscianus* lib. V. & VI. *Turiam dixit, qui accusativus generis masculini est, non neutri.*

Ita fiducia, quam argumentis, purgatiores dimittuntur. *Donatus Phorm. Act. I. Sc. 3. & Hecyr. Act. IV. Sc. 4. Nonius, Fiducia est audacia. Servius.*

Antequam regressus Sertorius instrueret pugnae suos, *Arusianus.* apud quem *instruitur huic rei.* *Carrio.*

Ipse animi atrox. *Idem. ibid. atrox hujus rei.*

Copiis integra. *Idem.*

Eodem anno in Macedonia C. Curio, principio veris cum exercitu profectus in Dardaniam, quibus potuit modis dictas pecunias coëgit. *Nonius, dicere est promittere.*

Post, ubi in fiducia nimius. *Arusianus.*

III. Sed

enim ille libro secundo Historiarum: *Igitur oram Achajae & Asiae ac laeva maris praetervectus, Rhodum & Cyprum insulas, inde Syriam audentioribus spatiis petebat.* qui locus Taciti integer est, neque, ut de vitio suspectus, ab hominibus doctis tentari debet. *CARRIO.* Loquitur de praelio apud flumen Duriam a Cn. Pompejo commisso. Pompejus ad Senatum: *Castra hostium apud Sucronem capta, & praelium apud flumen Durium, & dux hostium C. Terentius cum urbe Valentia, & exercitu deleti, satis clara vobis sunt.* *PUTSCH.* Sic Tacitus II. Hist. *Oram Achajae & Asiae ac laeva maris praetervectus.* *WASSE.*

FLUMEN THURIAM, QUOD VALENTIAM PARVO INTERVALLO PRAETERFLUIT] Ita scribendum videtur. Graeci quoque Scriptores *Θουρία* πρὸς τὸν ποταμὸν edunt, licet de eo flumine, a quo *Thurios* appellatos esse dicunt; quod ex ipsis etiam *Thuriorum* numismatibus constat, in quibus Crathis quidem fluvius taurina forma impressus est, *Thuria* vero fons, Leonis capite aquam fistula ex ore fundente. Hic autem de *Thuria* intelligendum, qui Vibonem, sive Valentiam praeterfluit. *URSIN.* Nescio quos *Thuriorum* nummos commemoret *Ursinus*. Omnes enim, quos ego vidi, vel quorum publice haecenus ab Antiquariis copia facta fuit, longe ab hac descriptione abeunt, neque in ullis eorundem caput illud leoninum reperire mihi licuit. Id tamen, juxta *Ursini* descriptionem, ubi in nummis occurrit, elegans fontis, imprimis vero thermarum, solet esse symbolum. Egregie id patere potest ex

nummis Siculis *Himerensibus*, *Himera* enim propter thermas, inde *Himerenses* dictas, fuit nobilis, istamque laudem per leonis caput, sive protomen, aquas vomentem, in nummis expresse-
runt *Himerenses*. Nihil tale in *Thuriorum* nummes, in quibus saepissime quidem taurus, sive bos cornupeta occurrit, sed tanquam fertilitatis agri *Thurii* symbolum, non vero fluvii *Crathis* effigies cum cornubus taurinis, vel taurina protome, quale quid per taurinam fluvii formam apud *Ursinum* videtur debere intelligi. *HAVERC.*

ITA] Ex *Donato Phorm. act. I. sc. 4. & Hecyr. act. IV. sc. 4.* Neuter tamen locus libri *Salustiani* numerum habet appositum. *Nonius* per *Fiduciam*, intellegens *audaciam*, hinc desumptum ostendit, qui ex hoc castigetur. *CARRIO.*

ANTEQUAM] *Arusianus*, quo superiora libro: *instruitur huic rei.* *CARRIO.*

IPSE] *Idem ibidem: Atrox hujus rei.* *CARRIO.*

COPIIS INTEGRA] Ex eodem: *integer illa re.* *CARRIO.* Noster VI. 4. *Fama & fortunis integer.* Opponitur fauciis, confectis, victis. *Hegesip. I. 34. quum integrum Antonium non deseruerim, victum non refugi.* MS. B. Pub. pro *quum* habet *Qui.* *WASSE* in *Add.*

EODEM ANNO] *Dicere*, inquit *Nonius*, *est promittere.* Vocem, *mouis*, in aliis desideratam, ex vet. cod. reposui, & alia correxi. *CARRIO.*

MACEDONIA] Vide supra Jug. cap. XXXV. *WASSE.*

POST] *Arusianus* elocutionum exemplo: *nimius hac re.* *CARRIO.*

SED

III. Sed ipsi ferunt taurum ex grege, quem prope litora regebat Corfa nomine Ligus mulier. *Priscianus*. lib. VI.

Nam quaedam Corfa nomine Ligus mulier cum taurum ex grege, quem prope litora regebat, transnatare solitum, atque per intervalla corpore aucto remeare videret, cupiens scire incognita sibi pabula, taurum a caeteris digredientem usque ad insulam navigio profecuta est. Cujus regressu insulae fertilitatem cognoscentes Ligures, ratibus eo profecti sunt, eamque nomine mulieris auctoris & ducis appellaverunt. *Isidorus* lib. XIV. cap. 6.

Ne illa tauro parata sint. *Donatus* Act. IV. scen. II. *Andriae*.

Dae-

SED IPSI] Ex Prisciano lib. VI. notante, *Ligus Liguris*, commune esse: aliquando tamen in *Ur* inveniri. CARRIO. Integrum locum habes apud *Isidorum* lib. XIV. cap. 6. URSIN.

SED IPSI FERUNT TAURUM EX GREGE, QUEM PROPE LITORA REGEBAT, CORSA NOMINE, LIGUS MULIER] Et hoc Fragmentum ex *Isidoro* haud mediocri accessione augeri, nostraque comitate ex supplemento ejusdem redivivam lucem accipere potest. Id vero est hujusmodi ex lib. XIV. Originum cap. VI. *Corficae insulae exordium incolae Ligures dederunt, appellantes eam ex nomine ducis. Nam quaedam Corfa nomine Ligus mulier, cum taurum ex grege, quem prope littora regebat, transnatare solitum, atque per intervalla corpore aucto remeare videret, cupiens scire incognita sibi pabula, taurum a ceteris digredientem usque ad insulam navigio profecuta est. Cujus regressu insulae fertilitatem cognoscentes Ligures, ratibus eo profecti sunt, eamque nomine mulieris auctoris & ducis appellaverunt.* Vides ut ex omni parte pulcre fundata & constituta sit haec navis, paucis exceptis, in quibus nos non materiarius, verum architectus frustratur: quae tamen *Sallustii* non esse suo se indicio produnt; veluti extremum illud de nomine mulieris *Liguris* auctoris & ducis vocabuli *Sardiniae*, quod semel antea dictum *Sallustiana* a se breviloquentia spernit procul. nam majorem partem ejus *Historici* esse, argumentis, si sit opus, vincere me posse confidentia est: fortassis & ea quae sequuntur, de quibus tamen lente & suspensa manu iudicium meum profero. Dividitur autem a *Sardinia* XX. millium freto, cincta *Ligustici* aequoris sinu ad prospectum *Italiae*. Est autem multis promontoriis angulosa, gignens laetissima pabula, & lapidem quem *Catochitem* *Graeci* vocant. Ut ut est hujusmodi tam accurata regionis descriptio, a *Sallustianae* historiae rationibus ab-

horrere non nimium videtur. quem & multum in hoc genere atque adeo curiosum fuisse similium locorum conlationes arguere possunt. *Douza*. Integer, ni fallor, locus restat apud *Isidorum* lib. XIV. *Corficae insulae exordium incolae Ligures dederunt, appellantes eam ex nomine ducis. Nam quaedam Corfa nomine, Ligus mulier, cum taurum ex grege, quem prope littora regebat, transnatare solitum, atque per intervalla corpore aucto remeare videret, cupiens scire incognita sibi pabula, taurum a caeteris digredientem usque ad insulam navigio profecuta est.* *Historiolam* hanc an fabulam tangit etiam *Stephanus*: Κόρσις, ἢ σὺ ἐν τῷ ὑπὸ πλάτῳ, ἀπὸ Κόρσης δὲ λῆς Βυκόλῳ. λίγῃ) καὶ Κορσική. *Strabo* lib. V. *Cyrum* etiam *Graecis* dictam scribit. Porro in sequenti fragmento emendo: Ne illa tauro parata sint. Illud pene sum oblitus adjicere, veteres scriptores *Sardiniam* cum *Corfica* plerumque conjungere. Hinc *Avienus*;

Sardiniaeque arces & inborrens Corfica silvis.

COLERUS.

CORSA NOMINE.] Ita omnes Vett. codd. licet vulgati habeant, nomine *Corfa*. de *Corfica* inventa loquitur. CARRIO.

NE ILLA TAURO PARITA SINT.] Particulam, ne, pro, nedum, positam docent Grammatici. Sic *Apulejus* *Apologia* I. At ego *AEmiliano*, non huic *Afro*, sed illi *Africano* & *Numantino*, & praeterea *Censorio*, vix crediderim; ne huic frutici credam, non modo odium peccatorum, sed saltem intellectum inesse. URSIN. *Donat.* act. IV. sc. II. And. ne, inquit, pro nedum. sed haec mendosa sunt, nec quo corrigi possint habeo. CARRIO.

TAURO PARATA.] *Donatus* Edit. Froben. 1592. parita. Nescio an ad *Pasiphaen* spectet auctor: si ita, legendum, parita sit: sin minus, ad *Lucillum* refer, qui taurum Εὐφροσύνη λέγει βαρύνει, notante *Plutarcho* pag. 507. WASSE in *Add.*

Dae-

vid. I. W. Berger Eclogar. Corficum, dist. I. n. v. p. 10. sequ.

Daedalum ex Sicilia profectum, cum Minonis fugeret iram atque opes. *Priscianus* lib. VI. *Servius*.

IV. Quem ex Mauritania rex Leptasta prodicionis insimulatum cum custodibus miserat. *Priscianus* lib. I.

Quos advorsum multi ex Bithynia volentes occurrere, falsum filium arguituri. *Priscianus* lib. X. *Messus*.

Ut actione desisteret. *Messus*.

Vespera. *Carisius* lib. II.

Argentum mutuum arcessivit. *Priscianus* lib. X.

Eam deditionem senatus, per nuncios Orestis cognitam, adprobat. *Priscianus* lib. VI.

Nisi qua flumen Lurda Tauro monte defluens. *Id. ibid.*

Fru-

DAEDALUM EX SICILIA PROPECTUM CUM MINONIS FUGERET IRAM, ATQUE OPES] Videtur ex historia legendum; *Daedalum in Siciliam profectum, cum Minonis*, &c. Herodotus lib. VII. λέγεται γὰρ Μίνω καὶ Ζήτησιν Δαίδαλον ἀπικόμενον ἐς Σικανίαν, τὴν νῦν Σικελίαν καλεούμενην, &c. Unde in alio fragmento est: *Aristaeus cum Daedalo in Sardiniam transfuit*. Nisi forte dicamus Daedalum in Siciliam primo profectum, ex Sicilia rursus in Japygiam Apuliae conterminam venisse. Quam sane a Japyge ejus filio dictam docent Graeci scriptores, & confirmat Graecum vetus numisma in Apulia apud Daunios signatum Arpis sive Argyrippae, in cujus altera parte alatum Japygis, sive Icari Daedali filii, simulacrum expressum est, in altera Diomedae aves duae, ea plane, qua Plinius & alii tradunt, forma, Diomedis urnam sepulcralem, ut idem ait Plinius, circumstantes, qui Argyrippae conditor dicitur. URSIN. *Priscianus* lib. VI. *Minonis*, inquit, more Syracusiorum pro *Minois dixit. illi enim Heron & Minon dicunt*. Vulgo haec quinto historiarum libro dantur, cum veteres codd. ex eodem hoc afferant. recte, cum ad Sardiniam pertineat, ut in fragmentis docebimus. Deinde quod scribitur; *quo Minonis iram atque opes fugerat*; & in Gemblacensi aliisque antiquis, *quo Minonis fugerat iram atque opes*; hoc in Thosano melius est, ut repraesentandum curavi: *cum Minonis fugeret iram atque opes*. CARRIO. Vossius ex *Prisciano* legit *quo Minonis*, de Anal. II. pag. 275. WASSE.

QUEM EX] *Priscianus* lib. V. *mascula*, inquit, sunt quaedam propria apud Graecos in as desinentia, vel in es: apud nos in a terminata, ut *Leptasta*. CARRIO.

QUOS] Idem *Priscianus* lib. X. *arguiturus*: Tom. II.

pro, *arguturus*. in Gemblacensi est, *accurrere*: pro *occurrere*. CARRIO. In *Prisciano* MS. *quos adversum milites*. COLERUS.

FALSUM FILIUM ARGUITURI] Mirum ni haec ad Nufam Nicomedis filium referenda: quem Regi illi haud dubie natum, hoc est haud vitio, aut illegitime conceptum fuisse, Epistola porro Mithridatis testabitur. Quod tamen Bithynos istos, qui a Romanis in regnum illud, mortuo Nicomede, quasi in vacuum venientibus ac possessionem occupantibus, gratiam sese inire studebant, redarguere conatos esse, fragmentum istud liquido significare videtur. DOUZA.

UT ACTIONE DESISTERET] Terent. Phormion.

Herus bis desistat litibus.

Et Caesar saepius. Virgilius:

— Mene incepto desistere victam?

Et alibi ipse Sallustius. CIACC. & URSIN. *Messus: desiste hac re*. CARRIO.

VESPERA.] Ex *Carisio* lib. II. CARRIO.

ARGENTUM.] *Priscianus* lib. VIII. *arcessivit*. in quibusdam: *argentum multum arcessivi*. in vetustissimo Colonienfi, *argentum mutuum arcessivit*. cum superlineari glossemate, *id est simulacrum*. CARRIO. *Priscianus* idem Membranaceus, *Argentum mutuavit, arcessivit*. COLERUS.

EAM DEDITIONEM] *Priscianus* lib. CI. in Martinensi est; *eandem deditionem*. CARRIO.

NISI QUA FLUMEN LURDA] Docet ibidem *Priscianus* non solum in Africa, sed etiam in aliis regionibus nomina fluviorum in a desinere: eo-que haec refert verba. In vulgatis est: *Lurda*; in Gemblacensi: *Clurda*; in Martinensi & Thosano: *Durda*. ita ut aut *Clurda*, aut, *Durda* scribendum esse existimem. CARRIO. *Priscianus* praedictus: *flumen Clurda*, quomodo & in duobus aliis

Frugum, pabulique laetus ager. *Arusianus. Servius* lib. I. *AEneidos*.
Neque virgines nuptum a parentibus mittebantur, sed ipsae belli prom-
tissimos delegebant. *Messius*.

V. Modestus ad omnia alia, nisi ad dominationem. *Donatus Phorm.*
Act. I. sc. 2.

Noctu, diuque stationes, & vigilias tentare. *Caris.* lib. II. *Instit.*
Gramm.

At Lucillum regis cura machinata fames brevi fatigabat; multique
commeatus interierant insidiis latronum. *Priscianus* lib. VII. & *Nonius*.

Namque primum Iasonem novo itinere maris AEetae hospitis domum
violasse. *Priscianus* lib. VIII.

Tartessum Hispaniae civitatem, quam nunc Tyrii mutato nomine
Gaddir habent. *Priscianus* lib. V. & VI.

Neque

aliis repererat. *Carrio*. Mihi vox haec penitus
incognita. *Dura* quidem fluvius est apud *Strabonem*, si recte memini. *COLER*.

FRUGUM.] *Arusianus*: laetus huius rei. *Servius*
lib. I. *AEneid*. *Laetissimus*, inquit, umbra, aut
septimus casus est, aut, secundum *Probum*, secun-
dus; ut sit, umbrae. quemadmodum dixit *Sallustius*:
Frugum pabulique laetus ager. *CARRIO*.

NEQUE.] Idem *Messius*: *Promptus illius rei*. *CAR-*
RIO.

MITTEBANTUR.] *Placeret* magis, *promitteban-*
tur, vel, *tradebantur*. *URSIN*.

MODESTUS.] *Modeste*, inquit *Donatus Phorm.*
act. I. sc. II. *est moderate*. Sic *Sallustius* lib. II.
modestus, &c. *CARRIO*.

NOCTU DIUQUE.] Ex *Carisio* lib. II. *Inst. gramm.*
CARRIO.

AT LUCULLUM.] *Priscianus* lib. VIII. *machina-*
ta, inquit, *Sallustius* *passive* extulit. *CARRIO*.

MACHINATA.] *Sallustius* *passive* extulit: *Pri-*
scian. VIII. *WASSE*.

FAMES BREVI FATIGABAT.] Confer *Plutarchum*
in *Lucull*. 498. *WASSE* in *Add*.

AT LUCULLUM REGIS CURA MACHINATA FAMES
BREVI FATIGABAT, MULTIQUE COMMEATUS INTER-
FECTI ERANT INSIDIIS LATRONUM.] Ita enim *Frag-*
mentum istud, bifariam a *Grammaticis* divisum,
coagmentandum esse res ipsa persuadet nobis, &
corrigendum, ut scripsimus, *interfecti erant*, pro
interpretamento ejus, quod in vulgatis exstat,
interierant. Idque ex *Non.* ipsum hoc exemplum
citante ac scribente: *Interfici, de rebus inanimatis*
dixit Sall. *Multique commeatus*, &c. cui loquendi
generi etiam consimile est *Lucilianum* illud: *Frag-*
menta interfici panis: Item compluria apud *Plau-*

tum. *DOUZA*. *Interfici*, inquit *Nonius*, *de rebus*
inanimatis dixit *Sallustius*. Unde aut apud *Sallu-*
stium, *commeatus interfecti erant*; aut apud *No-*
nium, *interire*, pro, *interfici*, scribendum vide-
tur. In vet. quodam haec ex I. *Histor.* *Sallustii*
adducuntur. in altero, libri numerus non est.
CARRIO. *Interfecti erant*, emendant viri docti ex
Nonio Marcello, docente veteres *interfici* &
occidi ad inanimata transtulisse. nobis vero nihil
mutandum videtur, propter *Lucilii*:

Intereunt, labuntur, agunturque omnia vorsum.
& *Ciceronis* fragmenta, ibidem ab eodem *Nonio*
exempli causa adducta, in quibus tamen verba
illa apparent nusquam. *PUTSCH*. Forsitan simpliciter
apud *Sallustium* exstitit, *intercepta erant*. *HAVERC.*

NAMQUE.] *Priscianus* lib. VIII. apud quem in
excusis libris IV. *Sallustii Historiae* adscribuntur.
in *Gemblacensi* III. at *Martiniensis* ex eadem hac
desumpta esse vult; quem hac in parte, ut reliquis
meliolem, sum secutus. *CARRIO*.

TARTESSUM.] Idem *Priscianus* lib. V. *Gadir*,
inquit, *nomen civitatis*, *Sallustius* *neutrum esse*
ostendit in II. *Historia*, ponens *nominativo accusati-*
vum similem, ut alii tradiderunt: nam si esset *femi-*
ninum, *Gadirem* dixisset. eadem lib. VI. repetit. A
Donato quoque haec adducuntur: ubi mendose
est, *Gadirum*. *Eunuch*. act. III. sc. I. nec *histo-*
riam Sallustii nominat. quid? quod eas voces,
ut alii tradiderunt; uti etiam alias in his *historiis*
infinitas, quidam non recte, quasi *Sallustianas*,
acceperunt, cum *Prisciani* sint? Huc pertinent
versus *Rufi Avieni*, nondum, quod sciam, edi-
ti; quos V. C. *Jacobus Susius*, tibi, *Guido Laurine*,
& eruditionis & affinitatis nomine carissimus, &
ego, huius *Sallustiani* loci occasione, correximus:

Tate

Neque subsidiis, uti soluerat, compositis. *Priscianus* lib. X.
 Neque inermos ex proelio viros quemquam agnoturum. *Idem ibidem.*
 Ea continentia vir gravis, & nulla arte cuiquam inferior. *Arusianus.*
Nonius in, *Gravis.*

VI.

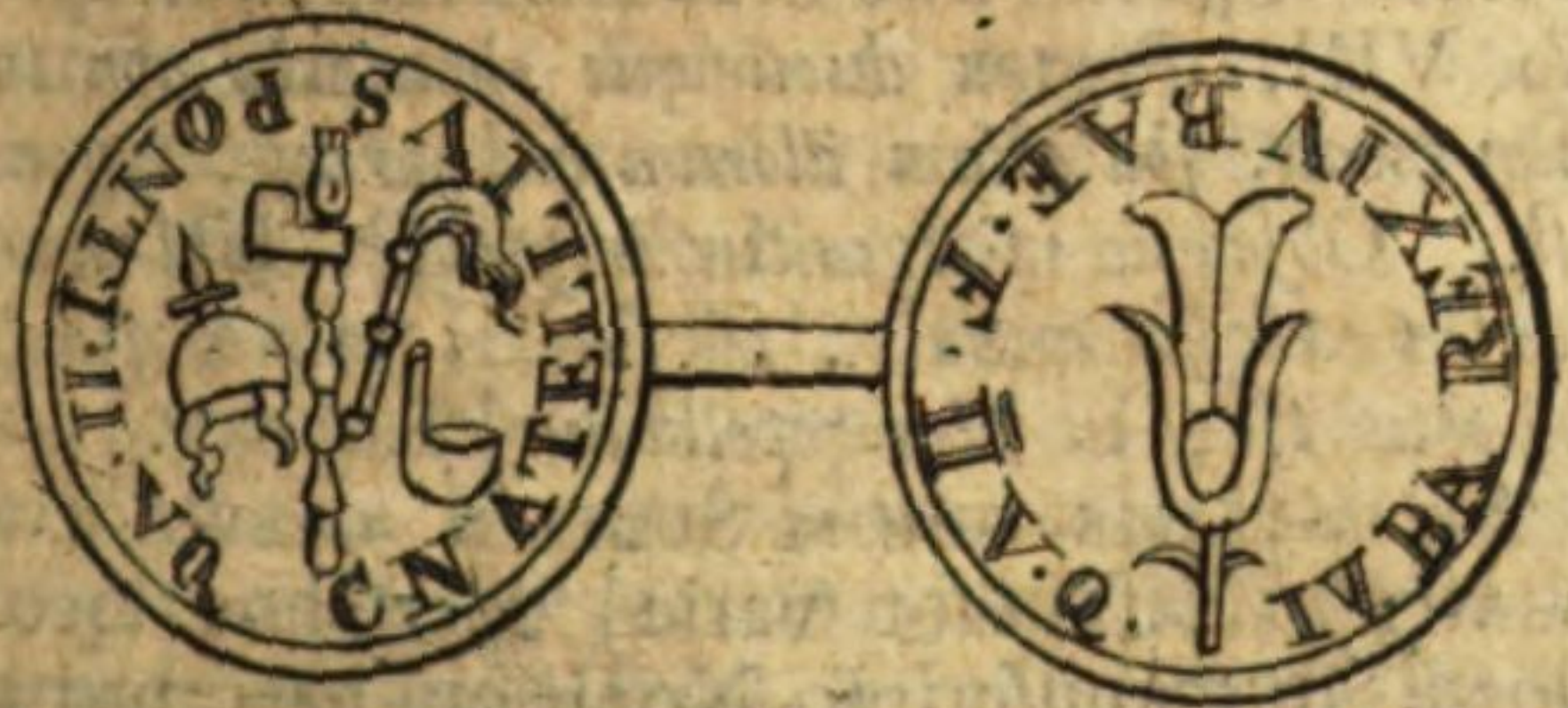
Tartessumque debinc Tyrii dixere coloni.
Barbara quin etiam Gadir banc lingua frequentat.
Poenus quippe locum Gadir vocat undique clausum.

Nec minus in eadem voce apud Julium Solinum
 Polyhistoris peccatum est. apud quem legitur sae-
 pem, cum in vet. cod. Sufiano sit, VII. unde le-
 gendum conieci, *saepum.* CARRIO.

MUTATO NOMINE GADDIR] Fests. Avienus:

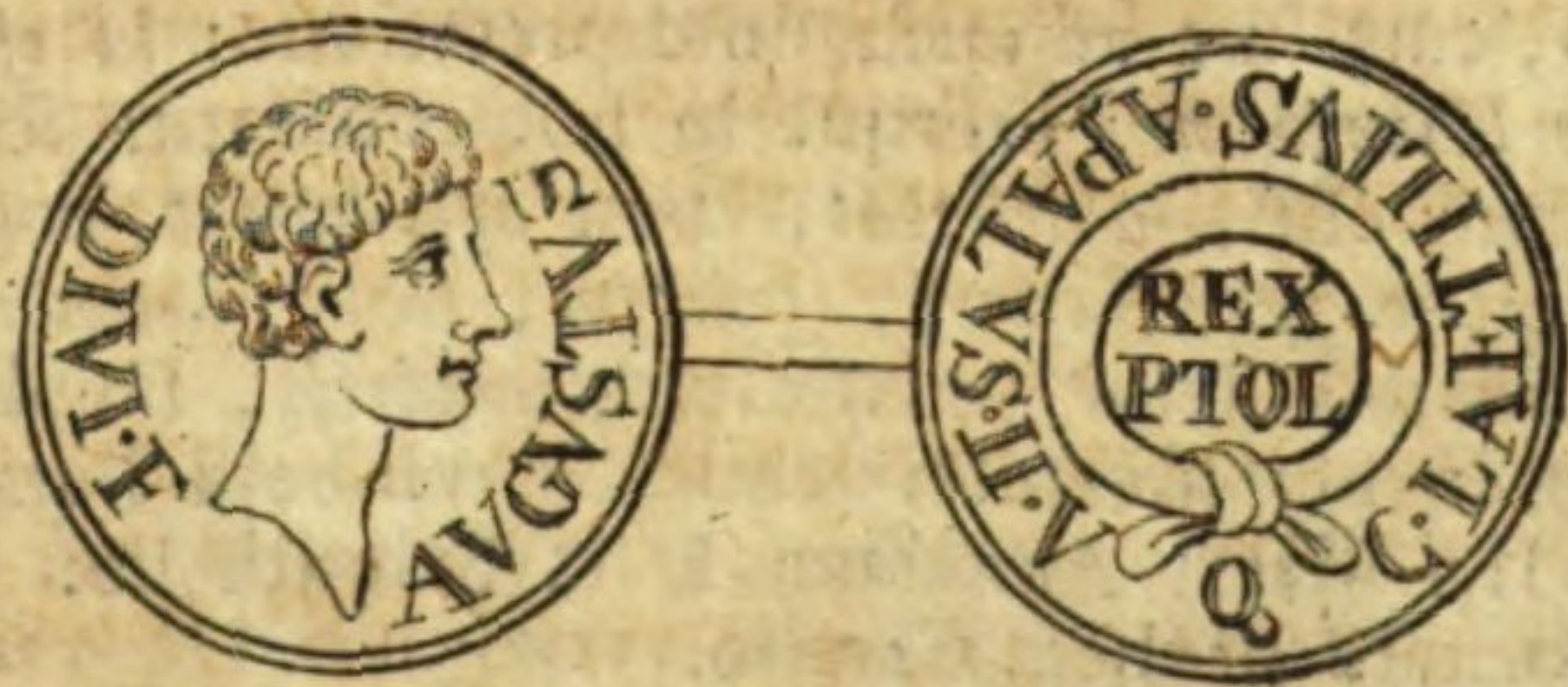
Gaddir prima fretum solida supereminet arce,
Adtollitque caput geminis inserta columnis:
Hic Cotinusa prius fuerat sub nomine prisco,
Tartessumque debinc Tyrii dixere coloni:
Barbara quin etiam Gades banc lingua frequentat,
Poenus quippe locum Gaddir vocat undique clausum.

Dixerat etiam haud dubie Sallustius hujus appel-
 lationis Punicae causam. Ex quo itidem suo mo-
 re sumfit Isidorus lib. XIV. Sed & iste Avieni lo-
 cus huc merito transcribendus videtur:

— Gaddir est opidum.
 Nam Punicorum lingua conscriptum locum
 Gaddir vocabat. ipsa Tartessus prius
 Cognominata. multa & opulens civitas
 Aëvo vetusto: nunc egena, nunc brevis,
 Nunc destituta, nunc ruinarum agger est.
 Nos hoc locorum praeter Herculaneam
 Sollemnitate vidimus miri nihil.
 At vis in illis tanta vel tantum decus
 Aetate prisca sub fide rerum fuit,
 Rex ut superbus omniumque praepotens,
 Quos gens habebat forte tum Maurusia,
 Octaviano principi acceptissimus,
 Et litterarum semper in studio, Juba,
 Interfuoque separatus aequore,
 Inlustriorem semet urbis istius
 Duumviratu crederet.

COLER. Duumviratum regis Jubae, collega Cn.
 Atellio Pontifice, descripsimus atque illustravi-
 mus ad Morellii Thes. Fam. Rom. p. 235. 236.

Nomen vero urbis in nummo ibidem non adscri-
 bitur, eoque honore plures gavisae, ejus regis
 indulgentia, fuisse videntur. Sed neque filius
 ejus Ptolemaeus ejusmodi honores, ut ex alte-
 ro nummo adparet, recusavit. HAVERC. Confer
Avienum pag. 263. ubi pro linea legendum omnino:

Inter & oppositas intendite lintea terras.

Plin. IV. 222. *Timaëus Cotinussam apud eos vocatam*
ait: nostri Tartessum appellant, Poeni Gadir, ita Punica
lingua sepem significante. Adde *Strabonem* pag. 57.
 WASSE in *Add.*

NEQUE SUBSIDIIS] Ex *Prisciano* lib. X. *solue-*
rat autem est, *solitus fuerat.* CARRIO.

NEQUE INERMES] *Idem Priscianus* eodem lib.

X. in Gemblacensi est agnoturus, secundum ana-
 logiam, pro agnitus; & inermos, pro inermes.
 in Thofano; agnosciturum: pro agnoturum. in
 vulgatis: agnitus. utrumque non recte. CARR.

EA CONTINET] Ex *Arusiano*: inferior tibi. &
 Nonio; gravis. apud quos male est, & contine-
 tur: pro ea continet vir. de interpretatione,
 Nonius viderit. CARRIO. Apud Nonium & Fron-
 tonem pro continet vir, continetur scribitur. quae
 lectionum diversitas locum corruptum arguit, ita
 fortasse emendandum: *Ea continentia gravis, &c.*
 DOUZA. *Ea continentia vir gravis*, Pertinet for-
 tasse hoc ad Sertorium, de quo *Plutarchus* in fine
 ejus vitae. WASSE in *Add.*

VI. Omnes qui circum sunt, praeminet altitudine millium passuum duorum. *Arusianus.*

Et Poeni ferunt adversus A. N. C. M. *Donatus.*

Quia corpore, & lingua percitum, & inquietem, nomine histrionis vix sani, Barbulejum adpellabant. *Priscianus lib. VI.*

Audaciter. *Idem XV.*

Ibi Fimbriana seditione, qui regi per obsequelam orationis, & maxime odium Sullae, graves, carique erant. *Nonius.*

Moenibus deturbat. *Nonius, deturbare.*

E mu-

OMNES] Ex eodem Arusiano: *praeminet*. CARRIO. *Praeminet altitudine millium passuum duorum.* Lipsio nostro legi placet, *praeminet*; ut de monte quopiam reliquis editiore loquatur. cui ego non hac in parte modo, sed etiam in ceteris omnibus assentior lubens: sed montis nomen quaero quod sit. DOUZA.

ET POENI] Donatus act. I. sc. 3. apud quem extrema tantum verba singulis designata sunt: quae quid notent, divinare nequeo. CARRIO.

PERGITUM] Vulgarem huius loci apud Priscianum lib. VI. scripturam expressi. nam manuscripti libri variant. Martinensis habet: *percitum*: Gemblacensis: *percitum*: cum hoc glossmate interlineari: *id est valde citum*. idem quoque Martinensis: *burbulejum*. at Gemblacensis: *burbulejum*, cum hac adjuncta interpretatione: *id est valde luxuriosum*: uterque in hoc consentit: scribendum esse, *appellabat*, non *appellabant*. cogitet lector. quid? quod, *quietem*, non *inquietem*, legendum videtur? cum dicat, *inquietis*, simplex etiam in usu inveniri; idque Naevii belli Punici lib. II. Macri Annalium I. & Sallustii lib. II. auctoritate probet. CARRIO.

HISTRIONIS VIX SANI] Pricaeus ex conjectura, *vesani*, de voce *Barbulejo* ad Menagii Origines Linguae Gallicae pag. 78. Infra, *audaciter*. Ita semel Plautus Pseud. II. 4. Livius XXII. 25. Seneca Controv. XX. & de Provid. IV. De hac voce habes Quintiliani iudicium I. 6. WASSE in Add.

BARBULEJUM APPELLABANT] An hoc de *Hirtulejo* dictum, cuius mentio est infra? Ita (ut ait Suetonius) *Tiberius Nero, per jocum dictus, Biberrius Mero*. URSIN. Priscianus ille toties a me laudatus lib. VI. hoc affert. Vult Sallustius, nescio quem Romanorum ob corporis gestum & linguae procacitatem nomine histrionis cuiusdam Barbuleji fuisse appellatum. An ille est, de qua supra etiam Sallustius, Curio pater? Est profecto. Ita enim vero mihi auguratus videor

ex Plinii lib. VII. cap. 12. Quem tamen rectius puto scribere Barbulejum, quemadmodum & Solinus, & Valer. Maximus lib. IX. cap. 14. At M. Mesala, Consularis & Censorius, Menogenis: Curioque, omnibus honoribus abundans, Barbuleji: ille propter oris adspectum, hic propter parem corporis motum, uterque scenici nomen coactus est recipere. COLER.

AUDACITER] Idem Priscianus lib. XV. Secundum analogiam protulit. CARRIO.

OBSEQUELAM] Nonius: *obsequium neutro genere: obsequela feminino*. Junius eas voces, *graves*, & copulam *que* omittit, librorum, quantum conjicere est, suffragiis. alii *grati* carique, perperam reponunt. CARRIO. Inferendus memoriae hic locus, tanquam e prudentiae adytis profectus. Spectat huc illud Alexandri M. ap. Curt. lib. VIII. *Regum dūsumque clementia non in ipsorum modo, sed etiam illorum qui parent, ingenio sita est*. Obsequio mitigantur imperia. Ubi vero reverentia excessit animis, & summa imis confundimus, vi opus est, ut vim repellamus. ROBERT.

ET MAXIME ODIUM SULLAE, GRAVES CARIQUE ERANT] Disputant varie super hoc loco viri docti. In manuscripto Nonii qui haec pro exemplo adducit, extabat, *graves scarique*: in altero, *ob odium Sullae cari erant*. sed lectio quam expressit Carrio optima videtur, si rō graves sumatur & habeatur pro fortibus, ut saepe Sallustius. *Ea continentia vir gravis, & nulla arte cuiquam inferior*. Et in fragmentis novis: *Hispaniae gravem civitatem*. PUTSCH.

GRAVES CARIQUE] Virg. pietate gravem ac meritis, hoc est, auctoritatis summae. Isidorus, venerabilis, unde & contemtibiles leves dicimus. Quae sunt verba Servii ad locum supra dictum. Pergit ille: *pro consilio & constantia dictus, quia non levi motu dissilit, sed fida constantiae gravitate consistit*. Quid illud fides fida gravitas? rescribe cum MS. Cod. fixa. WASSE.

MOENIBUS] Nonius, *deturbare est*, inquit, *dejicere, demovere*. CARRIO.

E mu-

E muris canes sportis demittebant. *Idem.*

Ad hoc rumoribus, adversa in pravitatem; secunda in casum; fortunam in temeritatem declinando, corrumpebant. *Idem.*

VII. At Metellus in ulteriorem Hispaniam post annum regressus; magna gloria concurrentium undique virile & muliebre secus, per vias ac tecta omnium, visebatur: cum quaestor C. Urbinus, alique, cognita voluntate, eum ad coenam invitaverant; ultra Romanorum, & mortalium etiam morem curabant, exornatis aedibus per aulaea & insignia, sce-

E MURIS] *Idem* Nonius *sportas* a *sparto*, quasi *spartas*, aut ab *asportando*, dictas esse vult. in vulgatis haec quinto libro tribuuntur. in vet. cod. secundo. Viri docti, *cives pro caves* legendum divinarunt. CARRIO. Legerim, *cives sportis*. Sermo fuit de obsessis, qui suos aliquot per funem sportis demittebant. Aut tale aliud. Lips. IV. Ep. Q. 14. RUPERT.

ADHAEC] Nonius *est*, inquit, *rumor*, ut plerumque opinio. CARRIO.

RUMORIBUS ADVORSA IN PRAVITATEM] Haec est livoris injustitia, nihil bene interpretari, nulli dignum pretium rependere. Vide Bernecc. ad Agr. Taciti cap. 1. RUPERT.

FORTUNAM IN TEMERITATEM DECLINANDO] Videtur legendum: *Fortia in temeritatem declinando*; nam praecessit; *adversa in pravitatem, secunda in casum*. CIACC. & URSIN.

AT METELLUS] Totum hunc locum citat Macrobius Saturnal. lib. III. cap. 13. Pro eo quod est in Macrobio *Concurrentibus undique virili & muliebri sexu*: posui aliquando: *concurrentium undique virile & muliebre sexus*. primum quod ita in Nonio legeretur: deinde quod Charisius, & ille ipse Nonius observent hic *sexus* neutro genere. quod hinc alioqui probari non poterit. quamquam & apud Charisium & Probum legitur, *secus*, pro, *sexus*. Sosipatri libro I. Institut. gramm. verba haec sunt. *Secus neut. generis nomen. unde & Sallustius dixit: virile secus, hoc est, virilis sexus, quod per omnes casus integra forma declinatur. est & secus adverbium*. Probus Catholicis: *Secus*, inquit, *duas res significat, adverbium separandi, & sexum*. Sallustius: *Virile & muliebre secus*. Hactenus illi. Fuit cum divinarem utrumque esse alienatum, & *sexus* apud Sallustium neutro genere esse retinendum. Quod etiam in Plauto Priscianus notavit. is enim lib. V. *Plautus*, inquit, *hoc sexus neutro genere protulit in Rudente: Virile sexus nullum umquam habuit*. Sed cum in Festi veteribus

libris, *secus* esse, non *sexus*, in exemplis autem a Festo citatis, *sexus* non *secus*, monuerit Antonius Augustinus J. C. elegantissimus; scripturam, quam expressi, retinendam judico. neque virum doctissimum mihi que familiarem audio, qui cum in veteri scriptura, *secus* esse fateatur, *sexum* tamen neutro genere, apud Festum aliosque scriptores a Festo adductos, reponi volebat. Hoc enim esset arbitrarie deque opinione factas emendationes libris veteribus, & a quibus libri veteres longe vincuntur aetate, Grammaticorum quos dixit, auctoritati praeponere; quod nemo, credo, doctus temere fecerit. Neque enim in librorum correctionibus Pythagoricum illud, *αὐτὸς ἴσκει*, sed ea quae modo laudavi vetustatis testimonia solidissimis rationibus adjuncta, apud bonos harum rerum iudices valere consueverunt. Adde quod idem Charisius eodem lib. I. ita scribat: *Alia nominativum & ablativum habent; ut tabes, pluris, firemps; facit ab hac tabe, plure, firempte*. Cinna autem in Smyrna, *hujus tabis dixit, nullo auctore*. *Alia unius tantum casus sunt, ut hoc secus, adfatim, adincitas, infitias, suppetias, pedum, sponte, dicis ergo, nequam, nibili, frugi*. Ita enim locus ille Charisii reliquis, quae interposita sunt, ejectis, de veteri libro restituendus est. CARRIO. Vide Gronovium ad Livium Lib. XXVI. 46. WASSE.

VIRILE ET MULIEBRE SECUS] Huc respexit Tacitus, si modo ejus verba mendo vacant, quae leguntur lib. IV. *Virilis & muliebris sexus omnis effusus*. CIACC. & URSIN. Agellio hanc priscam vocem restituit Lipsius I. El. 7. Nam cum vulgo lib. III. cap. 10. legitur, quod ejus *virilis factus* futurum est. Vide Scaligeri ad Aufon. Notas lib. XV. cap. 2. RUPERT. Atque ita (*muliebre secus*) legendum apud D. Hieronymum Vota Hilarii, pro *muliebris sexus*. WASSE in *Add.*

EXORNATIS AEDIBUS FER AULAEA ET INSIGNIA] Legendum, & *signa*. De Republ. ordin. *Domum signis, aulaeis, aliisque operibus exornare*.

scenisque ad ostentationem histrionum fabricatis; simul croco sparsa humus, & alia, in modum templi celeberrumi. Praeterea cum sedenti tran-

CIACCON. Illud, insignia, videtur mendosum, & mutandum in, signa: nam in Epistola de Republica ordinanda ita locutus est, cum dixit: Nam domum exstruere, eam signis, aulaeis, aliisque operibus exornare. URSIN.

SIMUL CROCO SPARSA HUMUS] Foeda haec vetus adulatio, excipiendi reges, tanquam in adventu deorum, quomodo, & Alexandrum victorem Babylonios excepisse, prodit Q. Curt. lib. VII. ibi: Magna pars Babyloniorum constiterat in muris, avida cognoscendi novum regem. Plures obviam egressi sunt, inter quos Bagophanes, arcis & regiae pecuniae custos, ne studio à Mazaeo vinceretur, totum iter floribus coronisque constraverat, argenteis altarihus utroque latere dispositis, quae non thure modo, sed omnibus odoribus cumulaverat. Haec ille. A quibus non multum abluunt, quae, de Atheniensium postea longe etiam foedior adulatione, qua adversus Demetrium, cognomento Poliorceten, usi sunt, commemorat Demochares apud Athenaeum lib. VI. *δεινισσοφισῶν*, in haec verba: Demetrium, Athenas a Leucade & Coreyra redeuntem, Athenienses non solum suffitibus, coronamentis & libationibus vini exceperunt, sed etiam chori processerunt ei obviam, cum prosodis & Itbyphallis saltantes & canentes. Ad quam *πρω* Casaubonus p. 442. Olim omnia haec diis erant propria, & in illorum tantum honorem fieri solita, cum vel in pompa traducerentur, vel alias loco moverentur deorum simulacra. Hinc fere plerumque fiebat, ut adventus principis nimis quam gravis esset provincialibus, imo populatio verius, quam adventus. Vid. de Domitiano Plinium in Panegyrico: ubi vicissim Trajani modestiam in itinere faciendo depraedicat, sicut & Antonini Pii Capitolinus. Sed & huc spectat, quae M. Tullius Quinto fratri instillat in aureola illa Epistola lib. I. ad ipsum, de recte administranda provincia; & illa Casaub. ad Suet. Tib. cap. XXXIX. Fuit mos procerum Romanorum, ut ituri in provincias, magnum secum amicorum numerum Roma abducerent. Auctor primus, ut videtur, ejus moris Scipio: de quo in Hispanias eunte Appiani sunt verba: *ἰσθῆναι τινὰς ἐπηγάγετο καὶ πέλαιτας ἐκ Ρώμης, καὶ φίλους πεντακοσίους, ἐς εἰς ἰδὼν καὶ ἀλίζας, ἐκάλει φίλων ἰδὼν*. Haec Cas. ubi & adjicit, in comitatu principum virorum semper fuisse Graecos, eosque ut plurimum literatos & philosophos, e Luciano. Ceterum Livius lib. XLII. observante Torrentio, ante L. Postumium Cos. negat Romanos magistratus, in itinere faciendo, ullis unquam sociis, aut pro-

vincialibus etiam, molestos fuisse, multis enim tabernaculisque, ac reliquo instrumento publice ornabantur. Ille Praenestinis, ob privatam olim injuriam, succensens, cum ab Urbe Consul proficisceretur, literas misit, ut sibi magistratus obviam exiret, locum publice pararet, ubi diverteretur, jumenta, cum exiret inde, praesto essent. Eoque exemplo factum narrat, ut indies etiam graviora mandarentur. Sic ille. Quod tamen de gravioribus indies imperiis dicit, non ita accipiendum est, ut lege aliqua sancita fuerint. Mos enim ille locandi publice, quae magistratui usui erant, diutissime permansit, quod Ventidii Bassi relata à Gellio historia demonstrat. Interdum muli & vebicula non locabantur, sed pecunia dabatur magistratibus, quod & vasarium appellabant; donec tandem Augustus, sublata prorsus locatione publica, pecuniam constitui voluit, quanquam ne hoc quidem permansit, ut ad Suet. docuimus cap. XXVI. Paulatim autem inclinante imperio, sublevandi fisci causa, & maxime cursu publico instituto, cujus initium sub Augusto caepit, imposita provincialibus necessitas, quam angariam, vocabulo a Persis sumto, appellarunt. Haec Torr. ad Horat. lib. I. Sat. 5. v. 46. Et mox: Lege Julia de provinciis, inter alia capita, praescriptus proficiscentibus modus, ne provincialibus graves incumberent, de qua, modestiam ac continentiam suam laudans, Cicero ad Attic. lib. V. Epist. 10, 16, & 21. de L. Tullio legato suo. RUPERT. Crocum hic intelligit aqua dilutum, qui odoratissimus ex Cilicia mittebatur, unde Martialis festivissimus Poëta:

Et Cilices nimbis hic maduere suis.

Atque ab Apulejo odoratus imber, apud Senecam odoratus imber dicitur. WASSE.

PRÆTEREA CUM SEDENTI TRANSENNA DEMIS-
SUM VICTORIAE SIMULACRUM — CORONAM CAPITI IMPONEBAT] Plut. in Sylla de Mithrid. In aliis, quae, agenti Pergami, Mithridati oblata fuerunt, miraculis, Victoriā coronatam (an coronatam?) quae a Pergamenis superne demittebatur machinis, cum paene attingeret caput ejus, labefactam & delapsam coronam in theatro, ad solumque diffractam. Haec ille p. 368. Caligula *καὶ Νίκης στεφανῶν* ἐλεγε, jactabat se à Victoriā coronari. Dio in Exc. Peir. p. 669. RUPERT.

CUM SEDENTI] Mire duas hic copulas, cum, tum, pro &, &, usurpavit. Cujus ratio aliis ignota locum hunc mala interpretatione, & praepositionis, in, adjectione, quam sustulimus, depravavit. CARRIO.

TRAN-

transenna demissum Victoriae simulacrum cum machinato strepitu tonitruum coronam capiti inponebat: tum venienti thure quasi Deo subplicabatur.

VIII.

TRANSENNAM] *Transennam* Servius AENEID. lib. V. *extensum funem* interpretatur. Nonius vero non *transitum*, ut quidam, inquit, putant, sed *fensuram*. Servii autem interpretatio & melior est, & cum hoc loco magis convenit. Apud illum etiam male est: *dimissum*, pro *demissum*. nam *Demitto*, inquit Caper, *est deorsum mitto*. *dimitto ne dicas*. Apud hunc vero: *Victoriale*, pro *victoriae*, errore ex diphthongo nato. CARRIO.

CUM MACHINATO] Nonius, *Demittere*, inquit, *est desuper mittere*. Sallustius lib. III. *cum machinis strepitu demissum*. qui locus ex hoc restituatur. CARRIO. In *transenna* apud Macrobi. Ed. Lond. 1694. WASSE.

MACHINATO STREPITU TONITRUUM] Simile ergo quid machinis nostris bellicis habuerunt illi veteres: v. g. Caligulam quoque legimus tonitribus obstrepuisse, ac contra fulgura fulgurasse, ac quoties fulmen decidisset, lapidem ejaculatum dixisse, *Tollito me, vel ego te*. De machina regis Persarum Chosrois, dignus memoria locus est Joannis Tzetis:

Chosroës rex erat Persarum, temporibus Heracles,
In Palatiis suis circa Persida,
In laquearibus coelum habens fabricatis,
Ex quo tonitrua, & fulmina, machinatique im-
bres,

Convivio exceptis legatis, erumpebant, ad stuporem, &c.

RUPERT. Sic II. 5. cura regis machinata fames. Hegesippus I. 30. *Postea vero huiusmodi commento usus, ut in modum arcarum, machinato munimine, validissimos quosque includeret*. Codex C. C. C. molimine. Totum hoc fragmentum pertinet ad Metellum ob fufum Sertorium exultantem; rem ita narrat Plutarchus in Sertorio pag. 579. Ἐν τῇ νίκῃ ποτὲ μάχῃ τὸ Σερτώριον, ὅπως ἐπύθη, καὶ τῇ δούλειαν ἠγάπησεν, ὥστε αὐτοκράτωρ ἀναγορεύ-
θῆναι. Οὐσίας δ' αὐτὸν αἱ πόλεις ἐπιφοιτῶνται καὶ βα-
μοῖς ἐδίδοντο· λέγει δὲ καὶ Σεφάνων ἀναδίσσεις πρὸς αὐτὸν,
καὶ δειπνῶν σοβαρτέραν ὑποδοχάς, ἐν οἷς ἐδῆται θριαμ-
βικῶν ἔχων ἔπινα, καὶ νύκτα πεποικιλμένην δι' ὀργάνων ἐπι-
δόμων χρύσεια τρίψα καὶ σεφάνους ἀγροφύσας κατή-
γοντο, καὶ χοροὶ παύδων καὶ γυναικῶν ἐπινικίας ὕμνους ᾄδον
εἰς αὐτόν. De hoc more Idem in Sylla haec ha-
bet pag. 458. Νίκῃν Σεφάνων φέρειν καθιερόμενον ὑπὸ τῷ
Περικλέῳ ἐπ' αὐτόν, ἐκ τινῶν ὀργάνων ἀναθεῖν ὅσον
ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ψαύουσαν κυλινδρῶν, & τὸν Σεφάνον
πεσόντα καὶ τὸν Σεφάνον φέρεσθαι χαμᾶζε ἀγροφύ-
στον.

Coronas aureas in conviviis regibus esse proprias ait Polybius Hist. XV. pag. 999. Aristomenes πρῶτον ἐπὶ δειπνῶν καλεῖσθαι τὸ Ἀγαθο-
κλέα χρυσῶν σεφάνων ἀνέδωκε μόνον τῷ παρόντων· ὁ
τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς ἔθιμον ἐστὶ μόνον συγχωρεῖσθαι.
Confer Vitruvium V. 7. & Philand. pag. 397. 20. Haec a provincialibus Procofi. deferri indignati sunt veteres, & tamen eadem vel etiam majora S. P. Q. R. uni Mario praestitit. Seneca De be-
nef. III. 18. Caeterum de aedium exornatione Idem Ep. LXVII. *Quid? tu existimas ea tantum optabilia esse, quae per voluptatem & otium veniunt? quae excipiuntur foribus ornatis? & infra: Cape quantum debes virtutis pulcherrimae ac magnificentissimae speciem, quae nobis non fertis, sed judore & sanguine colenda est*. Codex B. Pub. non *thure nec fertis*, bene. Eas enim intelligit voluptates quae non gratulantium coetu, sed adorantium venerantiumque celebrantur: thus vero colentis, & τῷ *sudore* respondet. Praeterea thus & aedium ornatus conjungi solent. Juvenal. XII. 89.

Haec nostrum placabo Jovem, laribusque paternis
Tura dabo, atque omnes violae jaetabo colores,
Cuncta nitent, longos erexit janua ramos.

Xiphilinus de reditu Neronis: Πάσης μὲν πόλεως ἐσεφαναμένης καὶ λυχνοκαυτήσεως & θυμιάσεως. Adde Cic. III. Offic. Sueton. Aug. XXXV. Galb. XVIII. Caesarem B. G. VIII. 51. WASSE in Add.

CAPITI IMPONEBAT] In Macrobio vox, *capiti*, desideratur, & pro illa, *ei*, subrogatum est: idque à sciolis hanc loquendi rationem, *sedenti ei coronam capiti imponebat*, ignorantibus. Haec autem apud Nonium verbo, *Demittere*, in vulgatis omnibus & duobus veteribus libris ex lib. IV. male adducuntur; cum ex III. sint. CARRIO.

TUM VENIENTI TURE] Vide Freinshem. in Curtii lib. V. cap. I. §. 20. ad verbum; *Altari-
bus & Thure*. Sed de hoc more audiendus rur-
sus Casaub. in Suet. Cal. cap. XIII. ad verba: *Inter aras & victimas ardentesque taedas*. „Ita mo-
„ris fuit prodire obviam viris principibus. Do-
„cuit nuper Lips. testimonio aliquot veterum
„scriptorum: quibus pauca lubet adjicere. Ori-
„ginem rei docet M. Tullius: nam primitus
„deis hic honos exhibitus, cum transferrentur
„eorum imagines: sic ille lib. IV. in Verrem,
„*Quid hoc tota Sicilia &c.* Deinde ad homines
„idem est translatum: estque hoc adulationis
„genus.

„genus antiquissimum. Vid. Q. Curt. lib. V. de
 „Alexandri ingressu in Babylonem, Plut. in
 „Dione, Justin. lib. XXIV. cap. 3. Religiosius
 „Athenienses, qui excepturi Attalum, sacer-
 „dotes & victimas praepararunt, templaque
 „omnia aperuerunt, ut ipse diis, non Athe-
 „nenses ipsi, ut deo, sacrificarent, ut scribit
 „Polyb. quanquam, adulationibus foedis er-
 „ga potentes, nulli populo concessisse proba-
 „vit Athen. lib. VI. & nos ad illum. Alio-
 „rum adulationem vide apud Suet. lib. III. cap.
 „97. lib. VII. cap. 18. Appian. lib. V. *Εμφυλίων*,
 „narrans Octavii & Antonii in Urbem adven-
 „tum, post factam inter se pacem. Sic inter-
 „pretor, quod scribit Philostratus lib. V. cum
 „Aegyptiacos nomos peragraret Vespasianus,
 „non solum prodisse illi obviam omnes, cu-
 „jusque aetatis, aut conditionis homines: sed
 „sacra etiam detulisse. Addit Suet. taedasque
 „ardentes, quod erat aliquando civilis & usi-
 „tatus. Servius ad lib. V. AENEID. *In honorem*
 „*Regum cum facibus procedebatur a populo.* Adde
 „Plut. in Pompejo, Herodian. lib. IV. ubi de-
 „scribit ingressum Caracallae, Amm. lib. XXI.
 „Imperatoribus autem Christianis idem genus
 „honoris postea esse exhibitum, passim illorum
 „historiae testantur, nam sive ipsos, sive eorum
 „laurata, sive cadavera defunctorum, suffitibus
 „excipiebant. Corippus lib. II.

„*Transitus ob causam multi pia tura cremabant.*
 „Atque idem honos postea episcopis est ex-
 „hibitus: idque jam inde a temporibus primis
 „florentis ecclesiae. Nam B. Cyrillus, in epi-
 „stola ad presbyteros Alexandrinos, quae ex-
 „tat in Actis concilii Ephesini, narrat, se à
 „concilio, Ephesi habito, redeuntem, tanta
 „alacritate omnium exceptum esse, ut passim
 „sibi mulieres praeirent, turibula manibus te-
 „nentes. Simile est quod de cereis accensis
 „in Hist. Eccles. observamus, quos initio mo-
 „ris fuit rebus sacris praeire. Sozomenus lib.
 „VII. de apparatu choreae ab Joanne Chryso-
 „stomo institutae. Mox ad ipsorum episco-
 „porum honorem cerei sunt adhibiti. Sic eid.
 „B. Chrysostomo cum cereis obviam procedit
 „populus Constantinopolitanus. Theodoretus
 „lib. V. cap. 34. Sozomenus lib. VIII. Grego-
 „rius in ejus vita cap. 100. Haec & alia
 „Casaub. d. l. RUPERT.

QUASI DEO, SUPPLICABATUR] In provinciis or-
 ta omnis impia adulatio, quae deinceps ipsam
 pervasit Romam. Sed obstat Lipsius Not. in
 Celleji lib. I. cap. 11. ubi probare conatur, ab
 ipsis Romanis, & quidem hujus Q. Caecilii Me-
 telli Pii, de quo loquitur Sallustius, patruo
 magno, Q. Caecilio Metello Macedonico, ipsi
 Romae, ut deae, templum fuisse structum. Cui

nos fidem non habemus: fuerit enim praeter
 decorum, id auspicari Romanos ipsos. Orta
 omnino illa divinitas a provincialium adulatione.
 Smyrnaei ap. Tacitum III. Annal. gloriantur, se
 primos templum urbis Romae statuisse. Neque
 etiam Vellejus Paterculus pro Lipsio, quem
 erudite explicat Gruter. Not. ad eundem. Por-
 ro notandus est hic locus e primis, quando Ro-
 manis delatus fuerit deum honos. Antiquiorem
 frustra alibi quaeras. Verum ubi ferox & super-
 bus ille populus semel jugum collo recepit, foe-
 da ac tetra adulatione Principum, & ipse alias
 gentes, longo intervallo superavit. Hinc (ut
 de Consecratione mortuorum nihil dicam) vivis
 decreta thensa, qua deorum simulacra quondam
 vehabantur, ferculum Circensi pompa, templa,
 arae, effigies juxta deos, pulvinar, flamines,
 luperci; hinc fastigium illud in aedibus, quo
 solēbant ornari deorum templa, praelatus ignis,
 juratum per Genios, Salutem atque Aeternita-
 tem Augustorum, tanta religione, ut facilius
 esset pejerare per omnes deos. Saepe ego sic
 mecum statuo, per hujusmodi monstra, futuri
 Antichristi praelatam imaginem, fastumque dia-
 bolicum, atque imprimis Romae instauraturi.
 Novissime Suet. in Aug. cap. 52. *Templa etiam*
Procos. decerni solita. Ubi Casaubonus: „Fidem
 „fecerit vel illud Hadriani Imperatoris de Pompe-
 „jo mortuo iactatum, *τῶν νεκρῶν θεοὶ πάλιν σπέννυνται*
 „*ἐπὶ τοῖς τύμβοις!* Jam olim invaluerat haec ἀρε-
 „σκεία, ut vocat Polyb. lib. V. apud Asiaticos,
 „Syros & alios, honorandi τῶν νεκρῶν θεοὶ
 „*ἐν τοῖς τύμβοις.* Cic ad Atticum: *Nullos honores mi-*
 „*hi nisi verborum decerni sino: statuas, fana,*
 „*τέθριππα* prohibeo; quod vere, nec sine causa &
 „Cicero gloriatur, & in Augusto hic a Suet. lauda-
 „tur: nam legibus Romanorum cautum erat diserte,
 „ut procos. jus esset permittendi quo templa sibi &
 „monimenta ponerentur. M. Tull. ad Q. fratrem:
 „*In Asia nescio quonam modo, Romae quidem non*
 „*mediocri cum admiratione laudatur, quod cum ad*
 „*templum monumentumque nostrum civitates pecunias*
 „*decrevisset: cumque id & pro meis magnis me-*
 „*ritis, & pro tuis maximis beneficiis, summa*
 „*sua voluntate fecissent: nominatimque lex exci-*
 „*peret, ut ad templum monumentumque capere lice-*
 „*ret, &c.* Sed provinciales cum suis proconsulibus
 „templa erigebant, non ipsos, verum illorum virtu-
 „tes consecrabant: quod longe aliud est. Hic ho-
 „nos & Q. Scipioni Asiam administranti est ba-
 „bitus. M. Tullius ad fratrem: *In illis urbibus*
 „*cum summo imperio & potestate versaris, in qui-*
 „*bus tuas virtutes consecratas, & in Deorum*
 „*numero collocatas vides.* Haec Casaub. Ini-
 tia hujus adulationis jam in historia L. Aemilii
 Paulli. Vid. Fr. in Curt. lib. VI. cap. 2. §. 5. RUPERT.

VIII. Toga picta plerumque amiculo erat ei adcumbenti, epulae quaesitissumae, neque per omnem modo provinciam, sed trans maria, ex Mauritania volucrum, & ferarum incognita antea plura genera. Quibus rebus, aliquantam partem gloriae demserat, maxime apud veteres & sanctos viros, superba illa, gravia, indigna Romano imperio existimantes. *Macrob. Saturnal. lib. III. cap. 13. Nonius. Sospater lib. I.*

Ruinaque pars magna fuisset, aut proxumorum telis, ceteri vice pecorum obtruncabantur. *Nonius.*

Occurrere duci, & proelium accendere, adeo uti Metello in sagum, Hirtuleio in brachium tela venirent. *Idem.*

IX. Avi-

TOGA PICTA] *Toga picta*, toga palmata est. Plutarcho *Δελαμδίκη*. Plinius de hac intelligit lib. VIII. cum dicit, Pictas vestes jam apud Homerum fuisse, unde triumphales natae. Isidorus libro XIX. *Toga palmata dicebatur, quam merebantur ii, qui reportabant de hostibus palmas. Ipsa vocabatur & toga picta, eo quod Victorias cum palmis intextas haberet.* Olim tamen aliam fuisse pictam scribit Festus in schedis: *Picta quae nunc toga dicitur, purpurea ante vocitata est, eaque erat sine pictura. Ejus rei argumentum est pictura in aede Vertumni & Consi, quarum in altera M. Fulvius Flaccus, in altera L. Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt.* Hoc ita esse ex Livio quoque patet; nam, quam lib. XXX. togam pictam, lib. XXXI. purpuream appellat. Plinius quem locum Homeri alludat, nondum inveni; nisi forte illud de Nauficaa Odyss. VI. 53. *ἡλέκατα σπρωφῶν ἀλιπρόεφυρα*. Aliunde etiam illud Homericum recurrit, *ἰεῖντ' ἀνθεμόεσσαν*.

Quod sane propius Plinii mentem puto. *COLER.*

EPULAE QUAESITISSUMAE] Tac. Annal. II. *Exceperere Graeci quaesitissimis honoribus.* CIACC. & URSIN. Vid. Palmerium, *Macrob. ep. vero exquisitissimae in Londinensi.* WASSE. Pro exquisitissimae, eleganter. Tacitus II. *Exceperere Graeci quaesitissimis honoribus.* Afranius Vopisco: *Jucunditatis plus inest in te mihi, quam commercatis conquaesite aedibus.* Hegesippus *exquisito* maluit I. 35. ubi MSS. *exaedificavit.* Mamertinus in Paneg. XI. *quum quaesitissimae dapes non gustu, sed difficultatibus aestimarentur, miracula avium, longinqui maris pisces.* Aristoxenus in Architae vita: *Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐμπίπλαται καὶ ἐχρηζέσθων ἡδονῶν καὶ ὅτι σφόδρα διηκεῖσθαι μέλει.* Idem WASSE in *Add.*

SED TRANS MARIA, EX MAURITANIA VOLUCRUM ET FERARUM INCOGNITA ANTEA GENERA] Linguas, & cerebella phoenicopterorum, ob saporis

Tom. II.

praestantiam in patinis Apici, nepotis omnium altissimi gurgitis, Vitellii & Elagabali fuisse, plenisque discis apposita Palatinis, e *Plinii lib. X. cap. 48. Suet. Vitellio cap. XII. Lampridio* notum: proavorum quoque memoria Ambrosium, civem & negotiatorem Romanum, Nominalibus filii sui Clementi VII. Pontifici & Cardinalibus regali magnificentia & omnigeno luxu coenam struxisse, in qua paropsides linguis psittacorum refertae, observat Rein. II. Var. IX. Adde not. ad Catil. cap. 13. *RUPERT.*

RUINA &c.] Scribit Nonius accusativum vel nominativum hic poni pro ablativo, quod qua ratione scribat, nescio. vulgo *ruinaque*. CARRIO. Lego: *Ruuntque, pars magna fuisset.* loquitur de iis quorum pars maxima sua sponte se in flumen praecipitaverit. Tale fragmentum infra, quod item sic emendo: *Ictu eorum, qui in flumen ruebant, necabantur.* COLER. Ita reposuimus ex felicissima Christophori Coleri conjectura, cum antea vitiose legeretur: *Ruinaque pars magna, &c.* PUTSCH.

VICE PECORUM] Tacit. Annal. IV. *Qui omnia facta dictaque ejus vice legis observem.* CIACCON. Livius lib. XL. *Modo, inquit, pecorum fugientes per saltus avios.* Et Tacitus lib. XII. *Modo pecorum barbari trabelantur.* In orat. M. Lepidi dixit, *more pecorum.* Sed Tacitus illud *vice*, usurpavit eodem sensu lib. VI. cum ait: *Qui omnia facta dictaque vice legis observant.* URSIN. Q. Septimius V. 13. *Trepidantes ac vice pecorum interficiuntur.* Hegesippus IV. II. *quamvis exercitus ejus more pecorum obtruncaretur.* Vegetius I. 21. *quo se recipiant non habent, & more animalium multi cadunt.* Forte legendum *inulti*, ut III. I. WASSE in *Add.*

OCCURRERE] *Sagum*, inquit Nonius, *vestimentum militare est.* & haec Sallustii ex II. Historia affert pro, *uti*; non recte ibi est: *ut*; pro *Hirtuleio*.

H

tuleio:

IX. Avidisque ita, promptisque ducibus, uti Metellus ictu tragulae fauciaretur. *Idem.*

Sed Metellus in vulnere. *Donatus* Act. V. Sc. II. *Andr.*

Primo incidit forte per noctem in renunculo piscantis. *Nonius.*

Ad hoc pauca piraticae adjungit actuaria navigia. *Idem in Piraticae naviculae.*

Omnia sacrata corpora in ratem inposuisse. *Arusianus.*

Suos

Hirtuleio : *Herculeio*. de quo nihil me quidquam memini legere. praeterea in vet. cod. manifeste est *Hirtuleio*, quem Eutropius lib. VI. epitome Liviana XC. & XCI. Orosius lib. V. Sertorii ducem nominant, voce non nihil in iis omnibus corrupta. de eodem hoc *Hirtuleio* ita scribit Frontinus Stratagematum lib. II. cap. 7. Q. Sertorius cum acie decertaret, *Barbarum*, qui ei nuntiaverat *Hirtulejum* perisse, pugione trajecit, ne & in alio id notitiam perferret, & ab hoc animi suorum infirmarentur. quamquam & aliis *Hirtulejus* hujus ducis frater fuisse videtur, qui in bello Sertoriano quaestor fuerit; ut Epitome Liviana nominat. ideoque Plinius & Orosius *Hirtulejos* fratres a Q. Metello Pio in Hispania oppressos scribunt. *CARRIO*. Pro cadere vel, pertingere ad. Eleganter. Cicero Tusc. II. Pugiles vero &c. Sed quia perfundenda voce omne corpus intenditur, venitque plaga vehementior. Ovid. Trist. V. 10.

Saepe intra muros clausis venientia portis
Per medias legimus noxia tela vias.

Vide Vegetium VI. 20. Non dissimili sensu, venire ad terram, apud Virgil. Aeneid. IX. 543.

Semineces ad terram, inmani mole secuta,
Confixique suis telis, & pectora duro
Transfossi ligno, veniunt.

AEn. V. 500.

— sagitta

*Hyrtacidae juvenis volucres diverberat auras,
Et venit, adversique infigitur arbore mali.*

IX. 692.

— Fugit horrendum stridens elapsa sagitta,
Perque caput Remuli venit.

Ita fere *Ἰκάνει* Graeci. Q. Smyrnaeus VII. 595.

Οὐ μὴν εἰς βέλος κείνῃ χρόνῳ Ἰκάνει πόδων
βαλλομένων.

WASSE in *Add.*

AVIDISQUE] *Saucii*, inquit Nonius, sunt vulnerati: & *tragula*, est, *basta*. in harum autem posteriore voce male legitur, *avidissimis* atque *promptis*, pro, *avidisque ita promptisque*. praeterea non recte ibi ex III. Historia recitantur; cum ex secunda esse, libri omnes in voce, *Saucii*, constanter asserant. *CARRIO*.

UTI METELLUS ICTU TRAGULAE SAUCIARETUR] De pugna in Saguntinis campis a Sertorio commissa loquitur, in qua Memmius, Pompeii Legatus, contra conserta manu acerrime pugnans occubuit. Metellus Imperator, multa suorum strage defensus, ictu tragulae a Sertorio fauciatus discessit. Vide Plutarchum in ejus Vita. Quotiam pertinere judico Fragmentum illud libri incerti: Sed Metellus in vulnere. DOUZA.

ICTU TRAGULAE] Usus & hac voce Suidas: *τραγούλας*, inquit, ὄπλον, ὃ χρησάμενος ὁ Κόπας, ἔτα βίαν ἀφῆκε πληγῶν, ὥς τ' βληθέντα, καὶ ἀπὸ πλοῦτων ἀπείρα, καὶ τῇ γῇ προσηλώσας. CIACCON. & URSIN.

SED METELLUS] Donat. act. V. sc. 11. *Andr.* Sed, positum pro atque, vel eorum. *CARRIO*.

PRIMO INCIDIT] Pro, incidit, apud Nonium est indicit: in veteri etiam quodam, inducit: pro, per, vulgo, super: pro renunculo, quam vocem Agellius lib. X. cap 21. pro navigio piscatorio accipit, lenunculo. male. *CARRIO*.

IN RENUNCULO PISCANTIS] Forte, *lenunculo*: ut & Ammianus. Verum videndum an legendum ubique, *lenunculo*. Tacitus enim, qui multum sectatur Sallustium, Annal. XIV. Nando, inquit, deinde occursum *lenunculorum*, Lucrinum in lacum vecta, villae suae infertur. CIACCON. Non improbamus hanc scripturam, licet in notis ad Caesarem dixerimus, *lenunculum*, pro, *renunculum*, reperiri in veteribus lapidum monumentis. Quomodo Ammianus usurpavit lib. XVII. cum ait: *lenunculo se commisisse piscantis*. Tacitus tamen *lenunculum* dixit lib XIV. Nando deinde occursum *lenunculorum*, &c. URSIN.

AD HOC] *Piraticae*, inquit Nonius, *naviculae celeres* quod cito agi possint. *CARRIO*. In Ms. Nonii codice haec auctius exstant, ad hunc modum: Ad hoc pauca piraticae adjungit actuaria navigia. PUTSCH.

OMNIA SACRATA CORPORA IN RATEM IMPOSUISSE] Arusianus De elocutionum exemplis: *imposuit in illam*. *CARRIO*. Fallor ego? an de Chiis loquitur Crispus? quos a Zenobio, Mithridatici exercitus duce, exsutos armis, post MM. talentorum

Suos equites hortatus vado transmittit. *Idem.*

Ictu eorum, qui in flumine ruebant, necabantur. *Donatus Adelph. Act. III. Sc. II.*

X. Circumventi dextra, unde ferrum erat, saxa, aut quid tale capiti adfligebant. *Arusianus & Donat.*

Sed Metellus in ulteriore provincia. *Donatus ad Phorm. Act. I. Sc. IV.*

Inmane quantum animi exarsere. *Nonius.*

At illi quibus res incognita erat, ivere cuncti ad portas incognita tendere. *Servius F. Ursini MS.*

Murum ab angulo dextri lateris ad paludem haud procul remotam duxit. *Servius Fuldanus.*

rum exactionem, caussante deesse aliquid iusto ponderi, mares seorsum a mulieribus & pueris in naves impositos, atque ita dispulso a patria in Euxinum porro deportari iustos memorat Appianus. *Sacrata corpora* ergo, destinata morti, & quasi devota Dis Manibus interpretor. Neque absumiliter Maro *Sacratum caput Sinon* scripsit. *DOUZA.*

Suos] *Idem Messius: transmittit illa re. CARRIO.*
RUEBANT] *Donatus Adelph. Act. III. Sc. II.*
Ruere, inquit, est toto corpore uti ad impellendum; quod faciunt, qui ipsi praecipites alios prosternunt. CARRIO & WASSE.

CIRCUMVENTI] *Idem, afflicti illam rem. CARR.*
CAPITI ADFLIGEBANT] *Puto legendum, caput, ex Frontone, qui fragmentum adducit, nam ita Sallustius locutus est lib. III. cum dixit: Aut afflicti alveos undarum vi. & Tacitus Sallustii aemulator, lib. XIV. Fuste caput afflixit. & alibi: Lapide caput afflixit. CIACC. & URSIN.*

SED METELLUS IN ULTERIORE PROVINCIA] *Forte est idem quod modo ante, At Metellus in ulteriorem Hispaniam. ubi tamen legendum videtur, ulteriorem provinciam. CIACCON. Donatus Phorm. Act. I. sc. 4. Fuit tamen cum locum Donati corruptum esse, & haec ad superius illud fragmentum, At Metellus, referenda iudicarem. CARR.*

INMANE] *Nonius; nomen positum pro adverbio. CARRIO.*

INMANE QUANTUM ANIMI EXARSERE] *Huc respexit Tacitus lib. XIX. cum dixit: Flavianus exercitus inmane quantum animo, &c. & lib. XX.*

Immane quantum suis pavoris & hostibus alacritatis indidit. Ipse Sallustius supra: Immane dictu est quanti, &c. & Horatius eodem modo: Immane quantum discrepat. CIACC. & URSIN. Sic Graeci θαυμαστόν ὄσον, ut Plato Ep. VII. WASSE.

AT ILLI QUIBUS] *Fragmentum hoc ex incertis ad librum hunc reduximus, ex auctoritate MS. codicis Fulvii Ursini, in quo diserte legitur, Sallustius lib. II. Historiarum. nam quod in vulgatis bello Jugurthae tribuitur ineptum est & vitiosum, quodque non nisi ab imperitis descriptoribus manavit, qui secundum Historiarum librum, bellum Jugurthinum interpretabantur; primum, bellum Catilinarium, Sallustium nihil ultra scripsisse rati. Eodem modo peccatum est in fragmento a Prisciano bello Jugurthino tributo, quod tamen in toto illo opere non comparet: nos inter incerta retulimus. Sic quod hoc eodem libro delevimus: Circumspectare omnia, & omni strepitu pavescere, in bello Jugurthino, totidem verbis perscriptum exstat. Citaverat illud Arusianus ex secunda Sallustii Historia, innuens bellum Jugurthinum. Prima tamen Historia a Charisio pro primo Historiarum libro adducitur, in Aliter. Haec paulo aliter in codice Serviano Petri Danielis leguntur: At illi quibus vires aderant, ruere cuncti ad portas, incondita tenere. Sallustiane magis. PUTSCH. Ex quo ivere pro ruere. WASSE.*

INCOGNITA TENDERE] *Servius Danielis habet incognita tenere. Forte legendum incondite. WASSE in Add.*

C. CRISPI SALLUSTII HISTORIARUM FRAGMENTA.

LIBER III.

I. **E**xaudirique sonus Bacchanaliorum. *Macrob. lib. I. cap. 4. Saturnal. Nonius.*

Diversa, uti solet rebus perditis, capeffunt. Namque alii fiducia gnaritatis locorum in occultam fugam sparsi, alii globis eruptionem tentavere. *Priscianus lib. X. Nonius in V. Gnaritas.*

Unus constitit in agro Lucano, gnarus loci nomine.

Pu.

EXAUDIRIQUE] Macrobius lib. I. cap. 4. Saturnal. notat in III. Sallustii Historia, *Bacchanaliorum*, pro *Bacchanalium*. Nonius quoque *De mutata declinatione* haec eadem affert. Neque vero dubito quin in eundem uterque inciderit locum. cum & apud Nonium in Vet. Cod. numerus Historiae, qui a vulgatis abest, plane perscriptus reperiatur, itaque reponatur. CARR.

BACCHANALIORUM] De illorum ritibus fuisse Hospinianus. WASSE.

DIVERSA] Sex primae voces a Prisciano lib. X. adducuntur, & Nonio in verbo, *gnaritas*. Reliqua vero ab eodem Nonio; sed mira ubique est varietas. Apud Priscianum vulgo sub II. Historiae leguntur. at in Manuscriptis, tertio lib. tribuuntur. Denique in vulgato & Martinensi est; *laceffvit*: quomodo ipse etiam Priscianus legisse videtur. in Gemblacensi vero & Coloniensi, *capeffvit*. at in Nonio, *capeffunt*. quam scripturam secutus sum. Neque enim raro fit ut Grammatici alucinati falsa pro veris afferant. CARRIO.

DIVERSA, UTI SOLET REBUS PERDITIS (sic ibi enim distinguo) **CAPESSUNT**. **NAMQUE ALII FIDUCIA GNARITATIS LOCORUM, FUGAM SPARSI, ALII GLOBIS ERUPTIONEM TENTAVERE**] Et hic scripturae varietas me, ut de lectionis veritate addubitem, facit: in aliis enim diserte legitur: *Occultam fugam sparsi, globis eruptionem tentavere*. Unde & ipse fiducia gnaritatis phrasium Sallustianarum emendandum hariolor: *Namque alii,*

fiducia gnaritatis locorum, occultam fugam, pars globis eruptionem tentavere. Id est confertim, & conglobati, ut ipse alibi loqui amat. Jam *Tentare fugam, eruptionem*, Latinis auribus nova non sunt. Nam ut *sparsi*, in vocem *pars*, mutaremus, ipsa nobis sententia auctor fuit; inducto *res alii*: quod, praeterquam quod nuperum & novitium auctorem habet, abest insuper ab Nonianis codicibus. DOUZA. Priscianus vetus, ut & Carrionis liber, hoc fragmentum ex tertio libro, non, uti vulgo, ex secundo citant. Nam & sequentia de praelio quodam commisso diserte loquuntur. Integrum locum sic constituo: *Diversa, uti solet, rebus perditis capeffunt, namque alii fiducia gnaritatis locorum, occulta fuga sparsi; alii, globis eruptionem tentavere*. Antiquae dictum *capeffunt*, & ita scripsi ob diversas lectiones, *laceffvit, capeffvit, capeffunt*. Reliqua ex Nonio addidi. COLER.

CAPESSUNT] Apud Priscian. sub II. Historiae leguntur in MSS. III. libro tribuuntur in Vulg. & Mart. *laceffvit*, quomodo ipse etiam Priscianus legisse videtur in Gembl. & Colon. *Capeffvit* in Nonio, *Capeffunt*. WASSE.

IN OCCULTAM FUGAM] Ita Silius VII. 67. *Supra lib. I. furtiva celeritate*. Virgilius AEn. IV.

— Nec ego hanc abscondere furto.

Speravi, ne finge, fugam.

WASSE in Add.

UNUS] Priscianus lib. VI. CARRIO.

Pu.

Publipor. *Priscianus* lib. V. *Probus Catholicis*.

Male jam adfuetum ad omnis vis controverfiarum. *Priscianus* lib. VI.

Conjuratone claudit. *Idem* lib. X.

Quali par in oppido festinatio, & ingens terror erat: ne ex latere nova munimenta madore infirmarentur: nam moenia oppidi stagnabant, redundantibus cloacis adverso aestu maris. *Nonius* in, *Mador*.

Equis, & armis decoribus cultus. *Priscianus* lib. VI.

Decores, inultique terga ab hostibus caedebantur. *Idem*.

Contra ille calvi ratus, quaerebat num somnio thesaurus portenderetur. *Idem* lib. VIII. *Nonius* in, *Calvitur*. Postrema verba habet *Eutyches*.

Par-

PUBLIPOR] Antiqui *Publipor* & *Marcipor*, pro *Publii* puer & *Marci* puer dicebant: quae O non producant in obliquis casibus. *Probus Catholicis*: *Legi unum novo modo figuratum apud Sallustium, Publipor Publiporis. est enim quasi proprium*: Sic erat & *Quinctipor*, *Varroni* ad *Fufidium*; apud *Nonium* *gargaridare*, & *edolare*. de quo vide nostrum *Antiq. Lect. Comment. III. cap. 7. Caipor*, *Festo*, *Marcipor* eidem *Festo*, *Plinio* lib. XXXIII. cap. 1. & *Quinctiliano* lib. I. cap. 4. CARRIO.

MALE & C. OMNIS VIS] *Excipitur*, inquit *Priscianus* lib. VI. *haec vis, bujus vis, cujus plurale similiter vis, tam Lucretius quam Sallustius, protulerunt. Lucretius* lib. II.

Sed quam multarum rerum vis possidet in se, Atque potestatem.

CARRIO. *Marcus Messala* de *Jano*, apud *Macrobius*. *Sat. I. 9. quae vis Caeli maxima duas vis dispares colligavit. WASSE.*

CONJURATIONE] Ex *Prisciano* lib. X. *claudio*, & *claudeo*, pro *claudico*. in libro *Martinenfi* ex IV. *Historia Sallustii* male adfertur. CARRIO.

QUASI PAR] *Nonius* in voce, *mador*, ex III. *Historia* affert, cui etiam omnes tam ejusdem *Nonii* quam *Prisciani* veteres consentiunt *Codd.* licet vulgati IV. libb. dent, mendose, ut & ipsa verba: *munimenta madore infirmarentur*. Emendentur itaque *Nonius* & *Priscianus* bis eodem in loco. *Quin* & *Junius* pro *moenia oppidi*, legit, *omnia oppida*. Et procul vero est, si eam vocem ita a communi omnium usu variasset *Sallustius*, *Nonium* id taciturnum fuisse. CARRIO.

MADORE INFIRMARENTUR] Huc spectat *Amianus* XX. 6. *Vicit tamen omne probibendi commentum acumen arietis, coagmenta fodiens lapidum*

recens structorum, madoreque etiam tum infirmum. &, XXX. 1. *infirmati periculoso* madore. *Ufus* item *Apulejus Miles.* VII. pag. 144. *WASSE* in *Add.*

EQUIS ET ARMIS DECORIBUS] Vide quae diximus cap. VII. *Belli Catilinarii*. *Ciaccon.* Ex eodem *Prisciano* lib. VI. CARRIO.

DECORES & C.] *Idem* ibidem. in quo non recte est, *dedecores*: cum aperte *Martinenfis* & *Thosanus* habeant; *decotes*: idque ipsa *Prisciani* hunc in modum scribentis postulet sententia: *Invenitur & simplex decor decoris, penultima correpta, apud vetustos, quando pro decorus accipitur*. Quibuscum verbis exemplum hoc minime conveniet, si *dedecores*, legamus. Vocem etiam, *per*, quae ab *ineruditis* erat adscripta, auctoribus veteribus libris, sustuli. CARRIO. Ita postremae editiones, contra auctoritatem *Prisciani*, atque omnium priorum exemplarium fidem, in quibus plane & probe scriptum comparet: *Dedecores multique per terga, &c.* nullo quidem idoneo sensu, sed qui tamen nobis ad veritatem scripturae eruendam facem praeluceat. Quam ego ita a *Crispo* judico conceptam fuisse: *Dedecores, multique pars terga ab hostibus caedebantur*. Atque eo confidentius, quod hic error etiam alias apud *Sallustium* in hoc verbo commissus haud semel. *Douza*. Huc spectat *Hegesipp.* V. 34. *Dedecores atque inulti, sicut pecora trucidabantur*. Et V. 27. *Dedecores inultique referemus gradum*. Q. *Septim.* V. 12. *foede atque inultos obtruncavere*. Vox *dedecores* addenda *Stephano*. *WASSE* in *Add.*

CONTRA] Ex *Nonio* in voce, *calvitur*; & *Prisciani* libris VIII. & X. postrema verba habet *Eutychius*. CARRIO. Quis credat tam apertis verbis mendum inhaerere, sed docet *Eutyches*,

Parte consumpta, reliqua cadaverum ad diuturnitatem usus fallerent. *Priscianus* lib. X.

Epistola Cn. Pompeji ad Senatum.

II. Si advorsus vos, patriamque, & Deos Penates, totiens labores & pericula suscepissem, quotiens a prima adolescentia ductu meo fecis-

qui in MS. habet, *quaerit extis num somnio thesaurus pertenderetur*. PUTSCH.

PARTE CONSUMPTA, RELIQUA CADAVERUM AD DIUTURNITATEM USUS SALLERENT] Quid, si quarta vox secundo loco transponatur, rescribaturque potius hoc modo? *Parte cadaverum consumpta, reliqua ad, &c.* Quamquam & volgatam lectionem ferri posse haud negaverim. Ceterum monendus lector, iis me exemplaribus assentiri potius, qui Fragmentum istud in quartum librum rejiciunt. Utut est, huic certe loco convenire non potest. Namque Epistola Pompeji, quae statim porro huic Fragmento subjungitur, tribus ante, quam haec accidere annis, scripta fuerit necesse est. Ego enim Historicum nostrum de Calaguritani obsessis loqui autumo; quorum invictae in rebus perditis animi firmitudini hujusmodi testimonium a Valerio Maximo tributum legimus: *Calaguritani, quo perseverantius interemti Sertorii cineribus, obsidionem Cn. Pompeji frustrantes, fidem praestarent, quia nullum jam aliud in urbe eorum supererat animal; uxores suas, natosque ad usum nefariae dapis verterunt, & cadaverum reliquias salierunt*. DOUZA.

DIUTURNITATEM USUS] Unde Ammianus XVII. 8. *frumentum ad usus diuturnitatem excoctum*. E contra, Tacitus An. II. 81. *tela ad subitum usum properata*. Et, praesentem, IV. 16. infra III. 2. 2. Ball. *tot pro totiens. & omittit, a vobis*. WASSE in *Add.*

SALLERENT] *Sallerent*, inquit Priscianus lib. VI. *dixit a fallo, non a fallio*, in Martinensi libro afferuntur ex IV. Hist. Sallustii. CARRIO. Hoc fragmentum in Prisciano nostro perveteri sic habet: *Parte consumpta reliqua cadaverum a diuturnitate usus fallerent*. Nihil tamen muto. Ita lib. IV. Hist. *Reliqua cadavera fallita*, teste Diomede Grammatico doctissimo. Alium Sisenae locum citat ibidem Priscianus: *Sic in eam paludem multi piscium falliendorum causa navibus comitant*. quem locum sic emendandum indico: *Sic in Gelam paludem &c.* Scribit enim Plinius libro XXXI. cap. 7. juxta Gelam Siciliae fluvium in lacu sal nasci. COLER. Sic Varro Antiq. Human. lib. XV. *mortuos fallunt*. Et de L. Lat. IV. id

pecus primum occidere coeperunt Domini, & ut servarent, fallere. Lucillius in VIII.

Sallere muraenas, mercem in frigidaria ferre. Mummius apud Priscian. X. *Isthaec sum multo sale falsurus*. Et *sallire* etiam apud Sisenam, teste eodem. Caeterum haec in Martinensi libro male afferuntur ex IV. Hist. ut Carrio testatur. WASSE.

SI ADVORSUS] Est haec Epistola Cn. Pompeji ad Senatum, in Hispania belligerantis, de summittendo comaeatu, & pertinet ad notam in Flori lib. IV. cap. 2. §. 22. cui addo, hac in re, immanem Cambyisis negligentiam. Fremebat in Macrobios, Africanam gentem, quia non supinis manibus exceperant servitutem, missisque legatis libera responsa dederant, quae contumeliosa Reges vocant. Igitur non provisus comaeatibus, non exploratis itineribus, per invia, per arentia trahebat omnem bello utilem turbam: cui intra primum iter deerant necessaria, nec quicquam subministrabat sterilis & inculta humanoque ignota vestigio regio. Sustinebant famem primo tenerrima frondium, & cacumina arborum, tum coria igne mollita, & quicquid necessitas cibum fecerat: postquam inter arenas radices quoque & herbae defecerunt, apparuitque inops etiam animalium solitudo, decimum quemque sortiti, alimentum habuerunt fame saevius. Agebat adhuc ira praecipitem, cum partem exercitus amisisset, partem comedisset: tandem timuit, ne & ipse vocaretur ad sortem, tum demum signum receptui dedit, ut est apud Herod. lib. III. & Sen. I. III. de Ira cap. 20. Et hujusmodi stoliditatis exempla passim obvia sunt in historiis. RUPERT.

TOTIENS LABORES ET PERICULA SUSCEPISSEM, QUOTIENS A PRIMA ADOLESCENTIA] Vett. Codd. habent: *Si tot labores, &c. quot a prima, &c.* Verba vero sunt ex Epist. Cn. Pompeji ad Senatum. Pro illis autem, quae sequuntur, *Hac in spe*, placuit magis, *hac sine spe*. sive, ut est in veterum legum fragmentis, *Haccine*. Item paulo post tollenda vox, *quidem*: nam in Vett. Codd. est tantum, *novis militibus*. URSIN. Veteres libri *tot*, & *quot* habent. Ciaccon. Libri Vaticanus, Nicolai Fabri, & Cardinalis Briconeti, quorum scripturas quotiescumque lau-

lestissimi hostes fusi, & vobis salus quaesita est: nihil amplius in absentem me statuissetis, quam adhuc agitis, P. C. quem contra aetatem projectum ad bellum saevissimum, cum exercitu optume merito, quantum est in vobis, fame, miserrima omnium morte, confecistis. Hac in spe populus Romanus liberos suos ad bellum misit? Haec sunt praemia pro vulneribus, & totiens ob Rempublicam fuso sanguine? fessus scribundo, mittundoque legatos, omnis opes & spes privatas meas consumsi: cum interim a vobis per triennium vix annuus sumtus datus est.

III. Per Deos immortalis, utrum censetis me vicem aerarii praestare, an exercitum sine frumento & stipendio habere posse? equidem fateor, me ad hoc bellum majore studio, quam consilio, profectum:

laudo, Vet. Cod. eruditissimo Claudio Puteano, Senatori regio, deberi volo, habent, tot labores, quae loquendi ratio a Sallustii aliena non est. CARRIO.

PROJECTUM AD BELLUM SAEVISSIMUM] Sic Livius: *projectas & proditas ad inconsultam & improvidam pugnam legiones.* CIACCON.

QUANTUM EST IN VOBIS, FAME MISERRIMA OMNIUM, ET MORTE CONFECISTIS] Legendum *fame, miserrima omnium morte, confecistis.* Ut omiffa copula, per appositionem, quam sic Grammatici vocant, jungas. *λιμός δ' οὐκ ἔστιν θάνατος*, ut ille canit. *Famem* alicubi Livius, *ultimum supplicium humanorum* vocat. Riv. Et alibi idem Livius inquit: *jam fames quam pestilentia tristior erat.* COLER.

FAME, MISERRIMA OMNIUM MORTE] Ita recte emendat Rivius. Cui favet Codex Balliol. etiam Ammianus XXV. 7. *Furebat inedia iraque percitus miles, ferro properans, quam fame, ignavissimo genere mortis, absuri, alii inanisimo.* Idem XVII. *fame, ignavissimo mortis genere, tabescentes.* Forte *immanissimo* XIX. *Famem, ultimum malorum omnium, appellat extremum miseriarum* Eugraphius ad Heaut. V. 2. Ammian. XVII. 9. *cum ultimis hostium fatis instamus, fame &c. alicubi ignobile mortis genus vocat.* Et *diram mortem* Seneca. Apulejus Metam. IX. p. 188. *carcerem & perpetua vincula, famem denique & mortem violentam comminatus, alii: violentam & famem comminatus.* fortasse, *denique mortem*, deleta copula. nam libb. variant (Oxon. *defamem*, Flor. & *defamem*) vel in aut mutata. Quintilianus Decl. XII. *Adeo neque apud Inferos quidem ulla poena est fame gravior.* Infra vocatur: *durissima necessitatum, malorum deformissima.* Vide Servium ad Aeneid. VI. 605.

Columella de Re Rust. II. 2. *Nam ille mortem facit, hic teterrimam comitem mortis famem.* Deincitat Homerica illa, ex Odyss. XII.

Πάντες μὲν συγκροῖ θάνατον δειλοῖσι βροτοῖσι, λιμός δ' οὐκ ἔστιν θάνατος.

Cui adde illud Odyss. VII.

Οὐ γὰρ τι συγκροῖ ἐπὶ γαστέρι κώτερον ἄλλο.

Livium XXVII. *Fame ac frigore, quae miserrima mortis genera sunt.* Senecam de Brev. vit. XVIII. Dionysium Halicarn. VI. 7. *Κάκιστον ἔ μορῶν καὶ κακοδαμνοῦσα ἐν λιμόν.* Unde nec immerito noster alibi, *sin vis obsistat, ferro quam fame aequius perituros.* Et Claudian de B. Gild. 128.

Cuncta fame leviora mihi.

Postremo, Hegesippus I. 2. *quo prope usque ad mortem suprema fame compellerentur.* Codex C. C. C. *supremam.* equidem sic malim: *mortem miserrimam famem.* WASSE in Add.

HAC IN SPE] Latinus Latinus *Haccine spe*; si ve, ut est in aereis legibus frequens: *baccine.* CIACCON.

UTRUM CENSETIS ME VICEM AERARII PRAESTARE] Diomedes lib. I. cap. 4. ex III. Hist. recitat, *Utrum vicem me praestare creditis.* ALD. MANUT. Diomedes lib. I. cap. 4. notat hic, *praestare pro praebere: cum, praestare sit melius esse & antecedere.* Sed ibi male est, *utrum vicem me praestare creditis.* CARRIO.

MAJORE STUDIO QUAM CONSILIO] Livius V. 18. *dum bellum majore animo gerunt quam consilio, praecipitavere in insidias.* VIII. 29. *Vicit tamen pars, quae in praesentia videri potuit, majoris animi quam consilii.* Valer. III. 9. *ad idem opus aggrediendum majore cupiditate quam spe certiore tentare ausus.* WASSE in Add.

fectum: quippe qui nomine modo imperii a vobis accepto, diebus quadraginta exercitum paravi; hostisque in cervicibus jam Italiae agentis ab Alpibus in Hispaniam submovi. Per eas, iter aliud atque Hannibal, nobis opportunius patefeci. Recepi Galliam, Pyrenaeum, Lacetaniam, Ilergetum: & primum impetum Sertorii victoris novis quidem militibus, & multo paucioribus sustinui: hiememque in castris inter saevissimos hostis, non per oppida, neque ex ambitione mea, egi. Quid dein proelia aut expeditiones hibernas, oppida excisa, aut recepta enumerem, quando res plus valent quam verba? Castra hostium apud Sucronem capta, & proelium apud flumen Durium, & dux hostium C. Herennius cum urbe Valentia, & exercitu deleti, fatis clara vobis sunt: pro quis, o grati Patres, egestatem, & famem redditis. Itaque meo & hostium exercitui par conditio est. Namque stipendium neutri datur: victor uterque in Italiam venire potest.

IV. Quod

IN CERVICIBUS ITALIAE] Ita Livius XXII. 33. 38. Hegesippus l. 20. Tacit. Hist. l. 16. quo sensu Demosthenes ἐν τῇ κνίσει usurpat. Noster alibi: *hostis ab latere, supra caput, a tergo*; & bellum *in manibus*; & ejusmodi sexcenta. Ball. omittit *quidem*, non male, & legit *Indigetes*, pro *Ilergetum*. WASSE in Add.

LACETANIAM] In aliis est *Laletaniam*, uti etiam in omnibus iis quos modo jam nominavi libris, *Indigetes* non *Ilergetum*. Sunt autem Laletani & Indigetes Plinio lib. III. c. 3. noti. CARRIO.

NOVIS QUIDEM MILITIBUS] Vox *quidem*, abest ab scriptis libris. CIACCON. Vocem illam *quidem* Fabri & Briconeti libri ignorant. CARRIO.

HIEMEMQUE IN CASTRIS INTER SAEVISSIMOS HOSTES, NON PER OPPIDA, NEQUE EX AMBITIONE MEA EGI] Quod postremum quid sit, explicat nobis Gracchianum illud apud Agellium lib. XV. cap. 12. ex Oratione ejus ad populum in concione habita post reditum suum ex Sardinia: *Versatus sum in provincia; quomodo ex usu vestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meae conducere arbitrabar*. DOUZA.

PLUS VALENT] Emenda, iisdem illis volentibus libris, *plus valet*. CARRIO.

APUD FLUMEN DURIAM, ET DUX HOSTIUM C. HERENNIUS CUM URBE VALENTIA, &c.] Verba sunt ex eadem Epistola. Cum autem in Vett. Codd. sit, *Duriam*, parva mutatione mendosum nomen corrigemus, si *Thuriam* scribamus, de quo supra libro I. Histor. sic dixit: *Inter laevam moenium, & dextrum flumen Thuriam, quod Valentiam*

parvo intervallo interfuit. *Thuria* vero flumen est in agro Brettiorum, quod Vibonem, sive (ut Sallustius vocat) Valentiam, praeterfluit, eodem nomine cum *Thuria* fonte, de quo scripsimus supra. URSIN. Veteres libri, *Duriam*, legendum *Turiam*: ita enim appellatur flumen quod Valentiam praeterfluit, a Mela in duobus scriptis exemplaribus, quae Romae vidi: & a Ptolemaeo *Turulis*. Citatur & a Prisciano lib. VI. locus alter Sallustii, ex II. Histor. libro hujusmodi, *Inter laevam maenium & dextrum flumen Turiam, quod Valentiam parvo intervallo praeterfluit*. CIACCON.

DURIUM] Ita hoc flumen nunc vocat, quod libro superiore, *Turiam*, sive *Turia*, ni fallor, dixit. Similiter Cicero Oratione pro Balbo. CARR.

ET EXERCITUS DELETI] Vetuli libri, & exercitu. CIACCON. & URSIN.

PRO QUIS] Vett. Codd. habent: *Pro quibus, o grati Patres, &c.* non, *proque his, o grati, &c.* Et post videtur legendum: *At nunc malis fructibus ipsa vix agit, non, Et nunc, &c.* Agitat vero videtur positum eo modo, quo Tacitus usurpavit lib. III. cum dixit: *Non modo apud illos homines, qui tunc agebant, etiam secutis temporibus vario rumore tractata*. Et Terentius: *Quam vos facillime agitis*. & in ejus vita: *Tempus qui agitabant*. URSIN. Vulgo, *proque his*. nostram autem correctionem probat Vaticanus. CARRIO. Confer omnino *Capitolinum* in Clodio XII. Et corrige Hegesippum pag. 640. pro quibus, o grati socii. MS. pro quis. WASSE in Add.

Quod

IV. Quod ego vos moneo, quaesoque, ut animadvortatis; neu cogatis necessitatibus privatim mihi consulere. Hispaniam citeriorem, quae non ab hostibus tenetur, nos aut Sertorius ad internecionem vastavimus; praeter maritimas civitates, quae ultro nobis sumtui, onerique: Gallia superiore anno Metelli exercitum stipendio frumentoque aluit: & nunc malis fructibus, ipsa vix agitat. Ego non rem familiarem modo, verum etiam fidem consumsi. Reliqui vos estis: qui nisi subvenitis, invito & praedicente me, exercitus hinc, & cum eo omne bellum Hispaniae in Italiam transgredietur.

V. Namque his, praeter solita vitiosis magistratibus, cum per omnem provinciam infecunditate biennii proximi grave pretium fructibus esset.

Nonius.

Hi

QUOD EGO VOS MONEO QUAESOQUE, UT ANIMADVORTATIS, NEU COGATIS, &c.] Eadem verba repetita habes postea in Oratione Marci Trib. pl. Quod ego vos moneo quaesoque, ut animadvortatis, neu nomina rerum ad ignaviam mutant, &c. Item supra in Philippi: Quod ego vos oro, atque obsecro, P. C. ut animadvortatis, neu patiamini, &c. Quae eo magis visum est adscribere, ut ex huiusce & consimilium exemplorum collatione perspicere possit juvenus, quam sui similis Sallustius in Historia ubique. DOUZA.

NECESSITATIBUS] Carisius lib. I. *Necessitas*, inquit, imperii est, necessitudo, sanguinis conjunctio. Sallustius tamen, necessitudinem saepe pro necessitate, ponit: nec unquam pro necessitudine, necessitatem, aut ipse aut quispiam veterum. ita Carisium emenda. CARRIO.

QUAE ULTRO NOBIS SUMTUI ONERIQUE] Dictio, quae, abest a duobus libris. CIACC. Quidam libri, civitates ultro nobis sumtui oneri; duabus illis vocibus omissis. CARRIO. Quas dum in nostros usus servandas judicamus, nobis sunt oneri. Ecce vim vocis ultro. Crispine, καὶ πόκι γὰρ παρὰ τοῦ τι μάθων καλὸν ἢ καὶ ἀκέραιον Μένανον. Hispaniam ad internecionem vastavimus; praeter maritimas civitates, quae vice versa, e contrario, contra atque facere debent, vel, non satis habentes nihil subministrare, ipsae insuper nobis sumtui onerique. Nostrates over and above. Graeci ἱτι δὲ. Περὶ ἡρώ. Πρὸς τέτοις πρὸς ἐτί. Virg.

His lacrimis vitam damus, & miseresчимus ultro. Terent. Adelph.

Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant,

Sibi fieri injuriam ultro, si quam fecere ipsi, expostulant,

Et ultro accusant.

Tom. II.

Prave & perverse inquit Donatus. Imo, insuper, non contenti injuriam facere, hoc amplius addunt, ipsi nempe expostulant. Plautus Amph. II. 1. 39.

Qui, quoniam berus quod imperavit, neglexisti persequi,

Nunc venis etiam ultro irrisum dominum:

Quid heic Operarius? qui venis nunc etiam ultro.

Sic solet.

Asin. III. 1. 20. Quoties te vetui Argyrippum &c. Compellare, aut contrectare, colloquere aut contui? Ultro amas, ultro expetessis, ultro ad te arcessi jubes, tantum abest ut ne compelles, ut, e contra, vel, eousque a te deventum est, ut etiam ames. WASSE in Add.

ALUIT, ET NUNC MALIS FRUCTIBUS, IPSA VIX AGITAT] Aut vacat particula, &, aut legendum, at. Agitat, vero absolute positum videtur, pro, vivit. Tacit. Annal. III. Non modo apud illos homines qui tunc agebant. Et Terent. Quam vos facillime agitis. Et in ejus vita Portius, bis per idem tempus qui agitabant facillime. Ad haec pertinet quod infra, agitandi inops. CIACCON.

IN ITALIAM TRANSGREDIETUR] Ira Edit. Gruteri, Paraei, Carrionis. Verum Parisiis & Amstelodami 1674. & 1675. cusi, & Codex Balliol. transgreditur, quod melius est. De hac re ita Plutarch. in Sertorio p. 579. Πομπήν δὲ καὶ βακχάνας ἀφαιμάσαν μοχθηρῶς καὶ ἀχρηματίας χάφον πρὸς τὴν Σύγκλητον, ὡς ἀπάξει τὸ στρατὸν εἰ μὴ πέμποιεν δρυγέριον αὐτῶν. Καταναλωμένα γὰρ ἦδη τὰ αὐτῶν ἀποπολεμῶν τὴν Ἰταλίαν. WASSE in Add.

NAMQUE] Grave, inquit Nonius, est multum. legendum est autem, bis, non is, & infecunditate, non in fecunditate. CARRIO.

VITIOSIS MAGISTRATIBUS] Janus Palmerius legit, vitimagistratibus. An suopte ingenio, vel ex aliquo libro veteri, me latet. COLER. Vicia-

Hi saltibus occupatis, tum externorum agros invadere: frumentique ex inopia gravi satias facta. *Nonius, Satias pro satietas.*

Neque jam sustineri poterat inmensum aucto mari, & vento gliscenti. *Idem.*

Ac tum maxime, uti solet extremis in rebus, sibi quisque carissimum domi recordari, cunctique omnium ordinum extrema munia sequi. *Idem, Munia, officia.*

Et forte in navigando cohors una, grandi faselo vecta, a ceteris deër-

ta sine dubio est lectio. Repono: *vitiosis magis aestatibus.* Non enim de magistratuum vitio, sed annorum, seu biennii agitur, quo vitio aestatum nullae provenerant fruges. HAVERC.

HI SALTIBUS] *Nonius satias pro satietas.* In Vet. Cod. Nonii est, *in saltibus occupatus.* In Juniano, *hi saltibus occupatis tamen:* in alio etiam vetusto, *in saltibus occupatis, tum &c.* Viri docti aliter de opinione emendant. Habeo itaque quod ille dicebat, quod fugiam; quod sequar non habeo. CARRIO.

TUM EXTERNORUM] Lipsius lib. IV. Epist. 14. emendavit ingeniose: *Hi saltibus occupatis Terrestinorum agros invadere.* Terrestini populi sunt citerioris Hispaniae, teste Tac. lib. IV. Florus *Terme* vocat. COLER.

EX INOPIA GRAVI SATIAS FACTA] Ex hoc loco potest confirmari conjectura nostra, ubi supra *pro satietas*, verbo *satias*, apud Sallustium scribi debere diximus. URSIN.

INMENSUM AUCTO MARI, ET VENTO GLISCENTE] Ad hunc locum respexisse videtur Tac. cum dixit lib. IV. *In urbem trepidam ob multitudinem familiarum, quae gliscebant inmensum majore in dies plebe ingenua.* CIACCON. & URSIN. Nempe ex tempestate. Vitruvius I. 4. *Ex mari tempestatibus aucto in paludes redundantia motionibus concitatur.* Arond. omittit ex. Supra Noster: *Satias facta.* Hegesippus I. 18. *Opera ejus ex indigentia gravi frumenti satietas facta, lego invitis Codd. satias.* WASSE in Add.

ET VENTO GLISCENTI] *Nonius, gliscit, inquit, est congelascit, colligitur, ignescit, crescit.* In veteri est, *gliscenti*, pro vulgato, *gliscente.* Recte, ad ipsum enim mare, non ad ventum referendum. CARRIO.

AC TUM MAXIME, UTI SOLET EXTREMIS IN REBUS, SIBI QUISQUE CARISSIMUM DOMI RECORDARI, &c.] Hinc confirmatur distinctio nostra, quam constituimus supra Fragmento illo: *Diversa, uti solet rebus perditis, capeffunt.* DOUZA.

SIBI QUISQUE CARISSIMUM DOMI RECORDARI] Quintilian. Declam. Pirat. Captiv. *Natura redit in*

extremis tristis praeteritae voluptatis recordatio: & mihi cum generis conscientia cum fortunae conscius aliquando fulgor &c. domus, familia, amici, caeteraque numquam videnda, in ultima mortis expectatione succurrent. WASSE in Add.

EXTREMA MUNIA EXSEQUI] Videtur illud, *extrema*, abundare, nam in Bello Catil. cap. LX. dixit, *Strenui militis, & boni Imperatoris officia exsequebantur.* CIACC. & URSIN.

MUNIA] *Nonius interpretatur, officia.* Valgo, non recte, *clarissimum domi recordari.* Unde etiam abest verbum, *extrema*, ut a Vet. Cod. *munia*, quas duas interpolando voces, recte hunc locum emendavit Junius. CARRIO. At in Merceriana editione ut in Textu. WASSE.

ET FORTE] Bis haec adducit *Nonius*, & in voce *Faselus*, & in voce *Myoparo*, sed illic ex lib. III. hic vero ex IV. difficile ut sit verum invenire. CARRIO.

PHASELO] *Phaselus* est navigium Campanum, ut a Nonio scribitur, qui super hoc Varronem, Sallustium & Sisennam citat. Meminit & Cicero ad Atticum. Sunt qui a Phaselide loco deduci opinantur. *Pictos Phaselos* appellat Poëta eo versu:

Et circum pictis veditur sua rura Phaselis.

Legitur elegans Catulli Epigramma, quo Gemellis Castoribus *Phaselum* dedicat. Alii *Phaselum* navem oblongam esse scribunt, quali stagnante Nilo Aegyptii utuntur, ut Virgilius. Atque inde Horatius *fragilem solvere Phaselum* dixit. Isidorus vero in Etymologico inquit: *Phaselus est navigium, quod corrupte bacellum dicimus, nostro vero nunc tempore vasellum appellamus.* GYRALD. Hodieque Hispani vetus vocabulum retinent, & dicunt *Vascello*. Straboni & Appiano navigii genus est, mistam habens formam ex oneraria & longa triremi; quod tam velis quam remis agi poterat. Unde Catullus, de Phaselo

sive palmulis

Opus foret volare, sive linteo.

WASSE.

ravit, marique placido a duobus praedonum myoparonibus circumventa. *Idem in voce Faselus, & Myoparo.*

VI. Eum, atque Metrophanem senatus magna industria perquirebat, cum per tot scaphas, quas ad ostia cum paucis fidis percunctatum miserant. *Idem & Carisius lib. I.*

Duos quam maximos utres levi tabulae subjecit: qua super omni
COR-

MARIQUE PLACIDO] Tacit. Annal. XIV. No-
tem sideribus illustrem & placido mari quietam.
CIACCON. Vide Turnebum lib. XIX. cap. ult.
& Yvonem Villiomarum contra Titium. COLER.

PRAEDONUM MYOPARONIBUS] Ex istis forte cui
se commisit Mithridates. Plutarchus in Lucullo
p. 499. Μιθριδάτης ἡ ἀναδένει μὲν ἑσέως, σπέρ-
δοντα πρὶν ἐπιστρέφειν Λέκκων, εἰς τὸ Πόντον εἰσὼ λεί-
ον, καταλαμβάνει χειμῶν πολὺς, ὃς τὰ μὲν ἀφ' ἡ-
πείρου, τὰ δὲ ἐκ τῆς θάλασσας. Πᾶσα δ' ἡ παραλία
τῆς ναυαγίων ἐμφορεῖται ὑπὸ τῶν κλέδων ἐπὶ ποταμῶν
ἡμέρας ὡς ἀπείρους· αὐτὰς δὲ ὁ λαός ἐφ' ἧς ἐπλῆ
μῆτε πρὸς τὴν γῆν διασποράταις ἀπὸ μεγάλου οὐ-
ραίου μεγάλου καὶ κύματι τυφλῶν παρειαμένων τοῖς κυ-
βερνήταις πρὸς τὴν θάλασσαν ἢ δὲ θαλάσσης καὶ ὑπερ-
άντης θύρας, μετεμῶν εἰς λιμένας μυοπάρων, καὶ
τὸ σῶμα περὶ τῶν ἐχειρίσας, ἀνελπίστως καὶ παρ-
εὐλως ἐξέρχεται. WASSE in Add.

MYOPARONIBUS] Myoparo piratarum navis est,
quod Nonius M. Tullii, Sallustii & Sifennae au-
ctoritatibus comprobatur. A Tyrrenis Myoparo
inventus creditur. Sextus Pompejus inquit,
Myoparonem esse genus navigii ex duobus dissi-
milibus formatum. Sunt quidem Parones quos
& Pirones vocat Ethicus Hister. His navibus,
eodem auctore Histro, utuntur Albani, Maeo-
tae, Mazetae, Gangines. Hae & alio nomine
Tulcbiae vocantur. Porro Parones dictos Suidas
innuit ab insula Paro, cui & Aristophanis inter-
pretes assentiuntur. GYRALD. Quid si Gallica
vel potius Germanica vox sit; nam & Parones sive
Parones a navigando dictos vetus Lexicon Belgi-
cum attestatur. Vaeren enim navigare. THYS.
Myoparo ex Myo & Parone componitur. A
forma autem μῶναις, hoc est, angusta & oblon-
ga: ut Myobarbum, angustus & oblongus Liberi
patris cantharus. SCALIGER.

EUM ATQUE] Hic quoque Noniani a se dissen-
tiunt libri. Nam veteres plerique tertiae dant
historiae, quae vulgati quartae. Carisius lib. I.
Ostia exitus fluminum in mare neutro genere semper
pluraliter dicuntur: sed si urbem significare voles,
singularem potius numerum observabis, uti Sallustius:
quamvis frequenter etiam plurali numero urbem signi-

ficet. Sic corrige Carisium. CARRIO.

METROPHANEM] Adducitur hoc nomen in
exemplum ab Rhetore Anonymo apud Isidorum
Orig. II. 12. & XXI. 10. Metrophanes promeruit
gratiam Mithridatis obsequendo. Is, opinor, est
cum quo Brutius Sura, Praetoris Macedoniae le-
gatus, bello Mithridatico circa Euboeam na-
vali pugna certavit. Confer Appianum p. 323.
WASSE in Add.

SCAPHAS] Scaphae, teste Nonio, naviculae
sunt, quae majores naves consequuntur. Unde
Jabolenus JC. Si navem, inquit, cum instrumento
emisti, praestare tibi debet scapham navis. Caesar
in Commentariis: Quod cum animadvertisset Cae-
sar, scaphas longarum navium, item speculatoria na-
vigia militibus compleri iussit. Sane crebra est apud
auctores scapharum mentio; nunc vulgo pro scapha
nostri nautae scyphum appellant, sic quidem & ab
eruditis putatur. Sed certe & scyphus nomen est
navigii. Id quod Aurel. Macrobius, vir multae
eruditionis, apertissime ostendit Sat. V. Sunt &
qui scaphas Liburnis associari dicant, explorato-
riaeque vocari, ut est apud Vegetium. Sunt &
qui ab Illyricis inventas tradant. Sane venter
navis scapha antiquis dicebatur, teste Suida. GY-
RALD.

DUOS QUAM MAXIMOS UTRES] Nonius, vita-
bundus, pro vitans. Pro quam super, scripsi ex
Vet. Cod. qua super. Ex eodem quoque, pro
tracto pede, posui tractu pedis; pro quas, quasi;
quae vox ab alio tamen MS. abest. postremo, pro
inter molam quae insulam, lego inter molam atque
insulam: iis ipsis veteribus jubentibus libris. CAR-
RIO. Testante L. Floro lib. III. cap. 5. Lucullus
per medias hostium naves utroque suspensus, & pedibus
iter adgubernans, videntibus procul, quasi marina
pistrinx, evaserat. De Caesare similia legimus apud
Suet. in Caes. cap. LVII. Addendus Frontin.
lib. III. cap. 13. Sidon. Carm. XXII. vs. 167. Hoc
vero utrum natatoriorum antiquissimum inven-
tum auxit nostri saeculi solertia. Nam ante an-
nos non ita multos Franciscus Kessler, artificiosi
hujusmodi cinguli, adhaec caligarum, quae in-
flatae medium plus hominem, supra aquas extar-
tem,

corpore quietus, invicem tractu pedis quasi gubernator existeret: ea inter molem, atque insulam mari vitabundus classem hostium, ad oppidum pervenit. *Idem.*

Nam qui enare conati fuerant, icti saepe ferramentis navium, aut vulnerati a suis, aut afflicti alveos undarum vi, mulcato foede corpore, postremo tamen periere. *Idem, & Arusianus Messus.*

Nam

tem, & subjecto pedibus plumbo, aptatisque pinnis, iter adgubernantem sustineant, delineationem descriptionemque populari lingua vulgavit. Nisi forte hic illud Livii locum habet: *Pleraque nova commenta mortalium, in verbis vim habent extemplo: cum agi, non quemadmodum agantur, edisseri oportet, sine ulla effectu evanescent.* Lib. XLIV. cap. 14. RUPERT. Frontinus III. 13. rem narrat: *L. Lucullus Cyzicenos obsessos a Mithridate, ut certiores adventus sui faceret, cum praefidiis hostium teneretur introitus urbis, qui unus & angustus ponte modico insulam continenti jungit, militem e suis sciolum nandi, & nauticae artis peritum, jussit insidentem duobus inflatis utribus, literas insutas habentibus, quos ab inferiore parte duabus regulis inter se distantibus commiserat, ire septem millium passuum trajetum. Quod ita perite gregalis fecit, ut cruribus velut gubernaculis dimissis cursum dirigeret, & procul discentes, qui in statione erant, marinae specie belluae deciperet. Distingue, suis sciolum. huc forte pertinet III. 12. firmatus animi, & 15. genus militum &c. WASSE in Add.*

QUA SUPER OMNI CORPORE QUIETUS, &c.] Magis placeret: *Omni corpore supinus, vel pronus, &c. atque inter molemque & insulam vitabundus, &c.* CIACCON. & URSIN. Cum primum hunc locum apud Nonium adverti, non dubitavi, legendum esse, *omni corpore confectus.* COLER.

INTER MOLEM ATQUE INSULAM] Libri Carrionis habent, *inter molam atque insulam.* Non video quomodo hic vel mola vel moles locum habere possit. An verius? *inter Maleam atque insulam.* Strabo: *Εἰς τὴν ὄρε γνάβον ταπεινὴν. Χερρόνησον ἐνδοτέρω. ἢ Μαλειὸν πεντακοσίων ἐκκοσι. πέντε καὶ τὰ τέταρτα Κύθηρα ἐν τριακονταεταδίοις.* Sed vix ausim sperare probe me conjecisse. Sermo enim est de Lucullo, qui utre suspensus, & pedibus iter adgubernans, apud Cyzicum per medias hostium naves evaserat, ut est apud Florum lib. III. COLERUS.

VITABUNDUS CLASSEM HOSTIUM] *Idem verbum habes in Jugurtha: Solus inter tela hostium*

vitabundus erumpit. Sed ibi absolute, & sine ullo, quem regat, casu positum; quom hic (uti vides) accusativus sequatur; exemplo Sisennae, veteris Historici, ex cujus IV. Histor. libro hoc Fragmentum producit Agellius lib. XI. cap. 15. *Populabundus agros, ad oppidum pervenit.* Ceterum Historia eo haud dubie pertinet, quod Lucullus, tametsi Cyzicum terra marique tam arcte obsideretur, ut angustissimus etiam pelagi meatus, qui oppidum a continenti dirimebat, regiis navibus teneretur, parvo tamen navigio ex Dascylitide stagno in mare translato, Cyzicenis de nocte auxilia submiserat: quorum ducem, Florus auctor est, utri incubantem per medias hostium stationes ad Cyzicum usque nando se penetrasse: atque hoc hujus Sallustiani loci argumentum fuisse videtur. DOUZA.

NAM QUI] Nonio, tamen, est tandem, apud quem vox alveos, ex Arusiano Messio inferenda est. Arusianus vero Messus ex Nonio ita corrigendus: *Afflicti illam rem. Sallust. III. Historiarum: Afflicti alveos undarum vi, multato foede corpore, postremo tamen periere.* CARRIO.

AUT AFFLICTI ALVEOS, UNДАРUM VI MULTATO FOEDE CORPORE, POSTREMO TAMEN PERIERE.] Puto praepositionem desiderari, atque emendandum: *Afflicti ad alveos undarum vi.* Quomodo & Plautus: *Affligam te ad terram colaphis.* Accipioque *Alveum*, pro carina, hoc est, extrema navis alvo, ne quis aquae fundum, seu vadum interpretetur insciens. DOUZA.

MULTATO FOEDE CORPORE] Tacit. I. *Magna pars nudo aut mulcato corpore.* CIACCON. Omnino legendum *mulcato.* De qua voce adeas Gronovium Patrem in notis ad Livium XXVIII. 31. Lipsium ad Taciti Annal. I. 32. Valerium I. 4. 5. Infra: *postremo tamen* pro *tandem*, ut Pseudol. IV. 7. 86. Afinar. I. 3. Huc spectat Hegesippus III. 20. *Caeterum natate adorsos, convulsa navium fragmenta crebris quatiebant ictibus, lateribusque illis, miseros artus foede mulcabant.* Repone, vel contra codices, *mulcabant.* WASSE in Add.

NAM

Nam tertia tunc erat, & sublima nebula coelum obscurabat. *Nonius.*

Illum nautis forum. *Idem.*

Oratio Macri Licinii tribuni plebis ad plebem.

VII. Si, Quirites, parum existimaretis, quid inter jus a majoribus relictum vobis, & hoc a Sulla paratum servitium interesset, multis mihi differendum fuisset, docendumque, quas ob injurias, & quotiens a patribus armata plebes secessisset; utique vindices paravisset omnis juris sui tribunos plebis. Nunc hortari modo reliquum est, & ire primum via, quae eapessundam arbitror libertatem. Neque me praeterit, quantas opes nobilitatis solus, inpotens, inani specie magistratus, pellere dominatione incipiam; quantoque tutius factio noxiorum agat, quam soli innocentes. Sed praeter spem bonam ex vobis, quae metum vicit, statui certaminis adversa,

NAM TERTIA] *Nonius* de mutata declinatione: *sublima*, in quodam est: nam *tetra* tunc erat. in plerisque manuscriptis, vix *Tbracia* an *Tertia* sit scriptum dijudices. *Junius* legit, *Tbrascias*; ego *tertia*, ut sera jam nocte tertiam vigiliam fuisset significet. *CARRIO.* Forte *Tbrascias*; vel *Caecias*, saltem si de Sertorio accipiamus, qui Barbaros, in speluncis semet abstrudentes, vi pulveris ab illo vento sublatis, ad deditionem compellebat. Consule *Plutarchum* in *Sertorio* pag. 577. *WASSE* in *Add.*

ILLUM] *Forum* generis masculini observat *Nonius*. Ego vero de *navium* foris loqui eum non dubito. Atque ita vana erit haec *Nonii*, ut pleraeque aliae, observatio. In quibusdam lib. I. in aliis haec assignantur tertio. *CARRIO.* Fors pertinet ad pugnam inter *Lucillum* & *Isidorum* *Mithridatis* Praefectum, de qua ita *Plutarchus* in *Lucullo* pag. 499. Οἱ δ' ἐπὶ τοῦ οὐρανίου, καὶ τὰ πλοῖα πάντες αὐτῶν τὴν γλῶσσαν συνέλαυντες, ἀπὸ τῶν ΚΑΤΑΣΤΡΩΜΑΤΩΝ διεμάχοντο. *WASSE* in *Add.*

SI, QUIRITES] *Oratio Marci Lepidi* tribuni plebis ad plebem de tribunicia potestate recuperanda. *CARRIO.* *Oratio Macri Tribuni plebis* ad populum de Tribunicia potestate, quam *Cassio Varo* & *M. Lucullo* *Coss.* habitam indicant illa verba: *Lucillus* superiore anno. Vulgo inscribitur *M. Lepido*, turpi mendo. Nam *Lepidi* cognomen habuit *Aimilia* gens patricia, cui non patebat aditus ad *Tribunatum*: at *Macri* cognominati *Licinii* plebeji, ut ex *Historiis* notissimum est. *ROMA.*

EXISTIMARETIS] *Donatus* *Phorm.* act. I. sc. I.

existimans, inquit, dixit *Terentius* pro aestimans: & *Sallustius*: si *Quirites* parum existimaretis. Sic enim ibi legendum est, non *pacem*. *CARRIO.*

DISSERENDUM FUISSET] *Libri*, *Vaticanus*, *Bri-coneti* & *Fabri* differendum fuit. *CARRIO.*

NEQUE ME PRAETERIT &c.] Hujusmodi homines, qui soli & impotentes ad extinguendum incendium aquam adferunt, tyrannis plerumque irrisui sunt. Quemadmodum *Pontio Aquilae* accidit, qui cum esset acerrimus *Reipublicae* propugnator, pro qua & postea bello *Mutinenfi* *D. Bruti* legatus vitam fudit, dominante *Caesare*, ab eo contumeliosa voce compellatus legitur: Repete ergo a me *Aquila* *Reipublicam* tribunus, hoc est abroga mihi sis imperium, pro potestate tua tribunitia. Ac sane hujusmodi facta (cum unus inermis potentiae resistit) temeritatis potius, quam prudentiae nomine veniunt. Quomodo *Tacitus* acute de *Thrasea Paeto*, *Neronis* acta praefraete nimis improbante, lib. XIV. *Annal.* cap. 12. Exiit tum senatu: ac sibi causam periculi fecit: ceteris libertatis initium non praebuit. *RUPERT.*

SOLI INNOCENTES] *Soli* hoc est deserti. Huc procul dubio respexit *Livius* II. 3. Leges, rem firidam; inexorabilem esse, salubriorem melioremque inopi quam potenti: nihil laxamenti nec veniae habere, si modum excefferis. Periculosum esse, in tot humanis erroribus sola innocentia vivere. Sine factione nimirum. *WASSE* in *Add.*

CERTAMINIS ADVORSA] *Livius* XLII. 50. Ne turpius quicquam esse, quam sine certamine cessasse regno: nec praeclarius quicquam quam pro dignitate ac majestate omnem fortunam expertum esse. Pro incipiam

vorſa, pro libertate potiora eſſe forti viro, quam omnino non certaffe. Quamquam omnes alii creati pro jure veſtro vim cunctam, & imperia ſua gratia, aut ſpe, aut praemiis in vos convortere; meliusque habent, mercede delinquere, quam gratis recte facere.

VIII. Itaque omnes conſedere jam in paucorum dominationem, qui per militare nomen, aerarium, exercitus, regna, provincias occupavere, & arcem habent ex ſpoliis veſtris: cum interim more pecorum vos multitudo ſingulis habendos, fruendosque praebetis, exſuti omnibus, quae majores reliquere: niſi quia voſmet ipſi per ſuffragia, uti praefides olim, nunc dominos deſtinatis. Itaque conſedere illuc omnes: & mox ſi veſtra receperitis, ad vos redibunt plerique. Raris enim animus eſt ad ea, quae placent, defendenda. Caeteri validiorum ſunt. An dubium habetis,

apiam Ball. incipiat, & certamina, male. Infra Fall. legit, ad quae placent defendenda, omiſſa voce ea. WASSE in Add.

PRO LIBERTATE] Ex Demotheſene. Sed locus non occurrit. WASSE.

OMNINO NON] A libro Briconeti non tantum abeſt, ſed etiam deſt vox illa abnutiva. CARRIO.

PRAEMIIS] Inepte pleraque editiones, praeviis; quod jam olim arbitrario jure conſtituimus; pro quo nunc omnes libri dicunt. CARRIO.

PER MILITARE NOMEN] Id eſt, quia dicuntur Imperatores. Crispinus, atque ita fere Badius in ſuis ad hunc locum Com. Supra dixerat Auctor, vim cunctam, & imperia ſua in vos convortere. Potest etiam intelligere homines militares; eos nimirum quos Livius militare genus vocat XXIV. 32. ad militare genus omne, partemque magnam plebis inuſum eſſe nomen Romanum. Cicero vero IV. Fam. Ep. VII. genus exercitus. Habes apud Tacitum Agr. XL. militare nomen, ſed alio ſenſu. Caeterum ut militare nomen, grave inter otioſos, aliis virtutibus temperaret, tranquillitatem atque otium penitus auxit. WASSE in Add.

MORE PECORUM] Sic De repub. ordinanda: Vulgi more magis quam judicio. Supra: vice pecorum. CIACC.

NISI QUIA NOSMETIPSI PER SUFFRAGIA] Lege voſmetipſi. RIV. Libri illi, voſmet ipſis: recte; ſequitur enim dominos deſtinatis. CIACC. Verba ſunt ex oratione Marci Lepidi ad plebem. vett. autem codd. habent: Voſmetipſis. quae lectio placet, nam ſequitur, dominos deſtinatis. Paulo poſt, ubi eſt; ſi veſtra receperitis, ad vos redibunt, &c. illud redibunt, non eſt in vett. codd. nam ad verbum conſedere, quod praecedat, refertur oratio. Item: ceteri validiorum, habent vett. codd. non cetera,

& Num officere quid vobis, &c. non, ne officere &c. Deinde habetur in vett. codd. Incasſum agebantur, &c. non, agerentur, quae lectio magis placet; nam ſequitur, facturi erant. URSIN.

VOSMETIPSI] vulgo voſmet, contra vett. libros, & praeter Lepidi ſententiam. CIACC.

AD VOS REDIBUNT] Vox, redibunt, non eſt in illis libris: intelligitur enim, concedent. CIACC.

RARUS ENIM ANIMUS EST AD EA QUAE PLACENT DEFENDENDA] Legendum, Raris, pro paucis. hoc eſt, quoto cuique animus eſt? &c. RIV. Emenda ex tribus illis ſuperioribus libris, raris enim. CARRIO. Sic eſt in libris antiquis, & poſtulat ſententia: paucis, inquit, eſt animus ad ea quae placent facienda: plerique omnes ſunt in poteſtate nobiliorum & dominantium. Similiter Cic. ad Attic. Non videmur eſſe victoris. POMPA.

CETERA VALIDIORUM SUNT] Illi libri, ceteri. CIACCON. Omnes libri, ceteri validiorum. CARRIO.

AN DUBIUM HABETISNE] Ball. num, pro ne. Locum hunc ex ſubdificili obſcuriſſimum interpretatione ſua perplexabili reddidit Crispinus, ejuſque tenebras conduplicavit. Hoc vult Maccr: An veremini ne, vobis uno animo (ad libertatem) graſſantibus, officere quid poſſit? quos vel languidos (dumtaxat antea,) ſecordesque pertinuere Sullaturientes? Niſi forte (non timuiſſe dicetis quod) C. Cotta (ſi diis placet) aliter quam timore (quem Dominis veſtris iniecit) jura Tr. Pl. illorum manibus extorſit. Et (ſane) vel, Etenim, quamquam Sicinius auctor audendi princeps, muſſantibus vobis erat circumventus, tamen (vobis hac aliisque cladi- bus percuſis & obnoxiiis) prius illi (ut ut victores) invidiam facti metuere quam vos vindicando cauſſam timendi

betis, ne obficere quid vobis uno animo pergentibus possit, quos languidos socordesque pertinuere? Nisi forte C. Cotta, ex factione media consul, aliter quam metu jura quaedam tribunis plebis restituit, & quamquam L. Sicinius primus de potestate tribunitia loqui ausus, mussantibus vobis circumventus erat: tamen prius illi invidiam metuere, quam vos injuriae pertaesum est. Quod ego nequeo fatis mirari, Quirites. Nam spem frustra fuisse intellexistis. Sulla mortuo, qui scelestum inposuerat servitium, finem mali credebatis. Ortus est longe saevior Catulus.

IX. Tumultus intercessit Bruto & AEmilio Mamercio Coss. dein C. Curio ad exitum usque insontis tribuni dominatus est. Lucullus superiore anno quantis animis ierit in L. Quinctium, vidistis: quantae denique nunc mihi turbae concitantur! quae profecto incassum agerentur, si, prius quam vos serviundi finem, illi dominationis facturi erant: praefertim cum his civilibus armis dicta alia, sed certatum utrimque de dominatione in vobis sit. Itaque cetera ex licentia, aut odio, aut avaritia in tempus arserunt. Permanit una res modo, quae utrimque quaesita est:

&

timendi praebuistis. Et pro etenim apud Terentium Eunuch. Non temere est, & properans venit. Apud Virg. Audieras, & fama fuit. WASSE in Add. NE OFFICERE] rectius veteres libri: num officere. CARRIO.

COTTA] Legem tulit, ut Trib. P. liceret postea alios magistratus capere, quod Sulla iis ademerat; vid. Cic. & Asconium in Cornelianam. WASSE.

L. SICINIUS] Quidam in suo libro imprimi voluere L. Sincius, alii L. Concius. Pedianus III. Sicinium nominat. quo modo & in antiquo Fulvii libro scriptum postea animadverti. ALD. Sunt haec ex eadem oratione; ad quae faciunt illa Asconii in Divinationem. Primus, inquit Sicinius Tribunus plebis, nec multo post L. Quinctius, & postremo Palikanus perfecerunt, ut Tribuniciam potestatem populo darent Consules Cn. Pompeius Magnus, & M. Licinius Crassus. URSIN. Varie hoc nomen est corruptum, alii L. Cincium, alii Concium, alii Sincium appellarunt. Sicinium praeter vet. cod. Dionysius, & Paedrianus nominant. neque vero Sicinii in rep. R. ignobiles fuere. vidi enim praeter cetera numisma in cuius fronte hae erant notae: Q. SICINIUS III. VIR: in tergo hae: C. COPONIUS P. R. S. C. quamquam Cinciam legem de donis & muneribus, neve quis ob causam orandam, pecuniam accipiat, J. C. noverunt. sed nihil ad rem. CARRIO.

TRIBUNUS] Ita Fabri & Biconeti, at Vaticanus, tribunitia. CARRIO.

QUAM VOS INJURIAE PERTAESUM EST] Haec ex III. Hist. recitat Fronto in verbo, Taedet. ALD. Messus in voce, taedet, haec ex III. lib. Histor. Sallustii affert. CARRIO.

CATULUS] Qui collega Lepidi in consulatu ipsum Italia expulit: quod acta Sullae rescindere tentaret. BAD.

AEMILIO] deest libro Vaticano.

DEIN C. CURIO AD EXITIUM USQUE INSONTIS TRIBUNI DOMINATUS EST] Venetum ad exitum usque. sed prior lectio mihi arridet magis. RIV.

L. QUINCTIUM, VIDISTIS] L. Quinctium, probo; atque eumpse illum intelligo, quem (uti refert Plutarchus) Acta Sullae in concionibus assidue exagitantem, & turbare molientem civitatis otium, hinc privatim mulcendo, hinc publice monendo, ab incoepto deduxit Lucullus, quod hic tangit Marcus. DOUZA. Inde apparet, Orationem hanc habitam esse Lucullo & Varo Coss. decennio ante Catilinae conjurationem. CRISP.

INCASSUM AGERENTUR] Vett. libri incassum agerentur. Recte. CIACC. Vaticanus, quem in his Historiarum libris insignite bonum fuisse compertior, incassum agebantur. CARRIO. Sic Carrio etiam ex Vaticano in his libris insignite optimo. WASSE.

IN TEMPUS ARSERE] Haec quoque ex eadem sunt oratione. Videtur autem ad hanc loquendi formam respexisse Tacitus, cum dixit lib. I. sensit miles in tempus confecta, & lib. IV. Quod omnium malorum suffragium in tempus erat. & lib. XIV. &

saena

& erepta in posterum vis tribunicia, telum a majoribus libertati paratum. Quod ego vos moneo, quaesoque, ut animadvortatis: neu nomina rerum ad ignaviam mutantes, otium pro servitio adpelletis, quo jam ipso frui, si vera & honesta flagitium superaverit, non est conditio: fuisset, si omnino quiessetis. Nunc animum advortite; &, nisi viceritis, quoniam omnis injuria gravitate tutior est, artius habebunt. Quid censes igitur? aliquis vestrum subjecerit. Primum omnium, omittendum morem hunc quem agitis, inpigrae linguae, animi ignavi, non ultra concionis

scena in tempus structa. CIACCON. & URSIN.

TELUM A MAJORIBUS LIBERTATI PARATUM] Livius III. 69. Juventus quoque quae inter tales metus detractionem militiae, telum acerrimum adversus Patres habere solita erat, bellum & arma spectabat. V. 9. si tribunicia vis tribunicio auxilio repelli nequeat, aliud telum Patres inventuros. IX. 37. Praeterea telum aliud occultum scituros in tempore: interea taceri opus esse. Nec hoc sapientis dici velim, quod ferae quoque telum est, timeri. Seneca de Ira II. II. 34. atqui tale ira telum est, vix retrahitur. Sueton. Calig. LIII. peroraturus, stricturum se lucubrationis suae telum minabatur. Vitruvius I. 1. faciliter contra eas disciplinas disputare possunt, quod pluribus telis disciplinarum sunt armati. Tacitus de Orat. XII. lucrosae hujus & sanguinantis eloquentiae usus, recens, & malis moribus natus, atque ut tu dicebas, Aper, in locum teli repertus. Vegetius III. 3. In omni expeditione unum est & maximum consilium, ut tibi sufficiat victus. Lib. impress. vetustiss. Stewichii MSS. Hittorpii, II. Palatin. III. Scriverii: telum, recte. At e nostris Petrenf. Jes. Edit. princeps, consilium WASSE in Add.

NOMINA] Ridicule vulgo, omnia. CARRIO.

SI VERA] Scriptura quae in aliis est edd. totam hanc pervertit sententiam. sic enim ibi legitur: Si vera & honesta flagitium superaverint: cum contra dicere volderunt; cum item flagitium honestatem & aequitatem superaverit, illo ipso frui non placere. Placere, emendatio mea ante annos duodeviginti facta, veterum librorum juvatur suffragio. CARRIO.

ANIMUM ADVERTITE] Fabri & Bric. animum advertere. CARRIO.

INJURIA GRAVITATE TUTIOR] Inferenti nimirum. Recte ergo Noster, Jug. XXXV. Caedem in vos fecisse pro munimento habent, ita quam quisque pessime fecit, tam maxime tutus est. Apulejus Met. III. p. 46. Sic salvi recedemus, si salvum in domo neminem reliquerimus. Hegesip. II. 3. quia plerumque asperitas quo gravior, eo tutior. Quo in loco de Tiberio

haec habet: Nullum tamen efficacis virum operis in necem ejus excitaverunt recentis, ut arbitror, Rom. Imperii reverentia. Frustra tentant retenta, retenti. Recentis, quia Tiberius a Julio Imp. conditore tertius. Balliol. flagitium superaverint. Infra & pro. uti, & cupiatis pro capiatis. WASSE in Add.

QUID CENSES IGITUR? ALIQUIS VESTRUM SUBJECERIT] Tres postremas dictiones, quasi a glossa, & Sallustiana brevitate indignas, loco movere ausi sunt quidam, quo largiter sane mihi peccasse videntur. argumento est exemplum illud quo in consimili fere argumento in Jugurtha Memmius, & ipse Trib. pl. ad populum supra est usus: Dicit aliquis, Quid igitur censes? vindicandum in eos qui hosti prodidere Remp. Ita enim locum eum interpungendum transposita interrogatione hujus ipsius exempli auctoritate confirmo. DOUZA.

OMITTENDUM MOREM HUNC QUEM AGITIS] Fronto, adducens hunc locum, legit, amittendum, si codex non fallit. CIACC. Arusianus De elocutionum exemplis: Ago illam rem. Sallustius lib. III. Hist. omittendum morem hunc quem agitis. quamquam ibi legitur; amittendum. quod paene Sallustio suum esse asseveraverim. CARRIO.

IMPIGRAE LINGUAE, ANIMI IGNAVI, NON ULTRA CONCIONIS LOCUM MEMORES LIBERTATIS] Videtur imitatus Homeri versum:

Ω πέποις, καὶ ἐλγχεῖ, Ἀχαιοὶς σὺν Ἀχαιοῖς.

URSIN. Postrema hujus sententiae clausulae septuosa sane, & perplexabilis, quam partim Plautinis, partim Sallustianis verbis sic explicare posse videor aliquatenus: Inertes opera, lingua factiosi, cujus acumine gladiatorum etiam aciem praestinguitis domi, verbis tenuis modo arma tractantes; neque ultra concionis locum, hoc est, neque longius, quam dum hanc Fori partem frequentes insistitis, dumque haec Rostra, unde me concionantem audire potestis, in re praesenti intuemini, dictis nostris aures vestras calefacientibus, fortes ac memores libertatis paternae: ceterum animos &

ver-

tionis locum memores libertatis. Dein ne vos ad virilia illa vocem, quo tribunis plebei mandando patricium magistratum, libera ab auctoribus

verba ista magnifica statim dimissari, simul atque hinc domum quisque suam diversi ac socordes abieritis. DOUZA.

[INPIGRAE LINGUAE] ut strenui ventres. Supra dixerat: Fuiſſet (conditio) ſi omnino quieſſetis. Infra: non ultra concionis locum memores. Ita fere Demosthenes in Philip. IV. pag. 53. Οὐδὲν ἔστιν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἢ τὰ πάλαι δυσκολώτατον εἰς τὸ παρὸν, ἢ ὅτι τῆς γνώμης ὑμεῖς ἐφεσκήκατε ἢ πραγμάτων. καὶ τοῦτον χρόνον ἀπεδάξετε, ὅσον ἂν καθήκει ἀκούειν ἢ περὶ ἀρετῆς τι νεώτερον. Εἰτ' ἀπελθὼν ἕκαστος ὑμῶν ἔδεν φρονίσει περὶ αὐτῶν, ἅκα' ἔδεν μέμνη. Paulo supra: quid censes igitur &c. ita Demosthenes Olynth. I. & alibi: Τί οὖν ἂν τις ἔποι; WASSE in Add.

QUO TRIBUNOS PLEBEI MODO PATRICIUM MAGISTRATUM] Mendosus locus. quod si legas, Quum tribunos plebei mandando patricium magistratum, mendum tolletur mutatione parva, & sententia pateſcet. ALD. MANUT. Scripti illi libri quum tribunos plebis. Ex quo effectum esse puto, quo modo trib. pleb. aut, quo trib. pleb. modo. Liber perantiquus Fulvii Ursinii habet, quos. Legendum existimo: *Quis tribunos plebei patricium magistratum, libera ab auctoribus patribus suffragia majores vestri paraverunt.* Quasi dicat: Deinde etiam si vos non hortor, ut illa virilia facinora majorum vestrorum imitemini, quibus per secessionem armati, & tribunos plebis ad conservationem juris, & libertatis suae, & patricium magistratum; hoc est, consulatum & censuram ad aequalitatem honoris, sibi paraverunt: & ut postquam patres omnia quae populus in comitiis ageret, approbassent, & eorum auctores fierent: tamen ipsi posthaec libera haberent suffragia, & cuicumque vellent magistratum mandare possent. etſi ad haec virilia, inquit, vos non hortor: tamen quamvis potestas in vobis sit, Jovem potius consultorem expectatis, quam vobismet ipsis ipsi consulitis. Hic est verus sensus hujus loci: nunc per partes eum exponam: Tribunos plebis populum armatum per secessionem sibi parasse auctor est Livius lib. II. *Agi deinde (inquit) de concordia coeptum, concessumque in conditiones, ut plebei sui magistratus essent sacrosancti, quibus auxilii latio esset adversus consules, neve cui patrum eum magistratum capere sibi liceret: ita tribuni plebei creati duo, &c.* Et iterum lib. III. Idem ait Paedrianus in Corn. de patricio magistratu. idem Livius lib. VIII. *Dictatura popularis, & orationibus in Patres criminosis fuit: & quod tres leges se-* Tom. II.

cundissimas plebi, adversas nobilitati tulit: unam ut plebiscita omnes Quirites tenerent: alteram, ut legum quae comitiis centuriatis ferrentur ante initum suffragium Patres auctores fierent: tertiam ut alter utique ex plebe, cum eo ventum sit, ut utrumque plebejum fieri liceret, censor crearetur. De liberis suffragiis post auctores Patres, & hoc loco, & alio lib. I. Decreverunt, ut cum populus regem jussisset, id sic ratum esset, si Patres auctores fierent. hodieque in legibus magistratibusque rogandis usurpatur idem jus vi ademptum; priusquam populus suffragium ineat, in incertum comitiorum eventum Patres auctores fiant. & Cicero pro Plancio id innuit: Nam si ita esset, quod Patres apud majores nostros tenere non potuerunt, ut reprehensores essent comitiorum. Aut si placet retinere vocem modo, scribe *queis trib. pl. modo patricium magistratum, & libera ab auctoribus Patribus suffr.* Sic enim saepe loquitur Sallustius. CIACCON. Locus est ex mendosa scriptura non nihil obscurus. Nam Lepidiana sententia est, non opus sibi esse hortari plebem ad virilia illa, quibus majores ejus Tribunatum pleb. & Patricium magistratum, hoc est, consulatum ipsum, nec non libera suffragia paraverunt. Sed, ut nunc in codicibus habetur, talis sensus elici vix potest. Itaque videndum an legi possit: *Quis Tribunos pl. modo, modo patricium magistratum, &c.* nam in vet. cod. apud me legitur *quos Trib. pleb. modo, &c.* ut illud quos, ex *queis* factum fortasse sit. Porro plebem Tribunatum plebis per secessionem sibi parasse, tradit Livius libro II. cum ait: *Agi deinde de concordia coeptum, concessumque in conditiones, ut plebei sui magistratus essent sacrosancti, quibus auxilii latio esset adversus Consules, neve cui Patrum eum magistratum capere sibi liceret. Ita Tribuni plebei creati duo, &c.* Itidem patricium magistratum, hoc est, Consulatum, & libera suffragia sibi plebem parasse, idem Livius auctor est libro VIII. 13. cum ait: *Tres leges secundissimas plebei, adversas nobilitati tulit. Unam, ut plebiscita omnes Quirites tenerent; alteram, ut legum, quae comitiis centuriatis ferrentur, ante initum suffragium patres auctores fierent; tertiam, ut alter utique ex plebe, cum eo ventum sit, ut utrumque plebejum fieri liceret, Consul crearetur, &c.* Sed de liberis suffragiis post auctores patres Livius libro I. sic scribit: *Decreverunt, ut cum populus legem jussisset, id sic ratum esset, si patres auctores fierent; hodieque in legibus magistratibusque rogandis usurpatur idem jus vi ademptum, priusquam populus suffragium ineat, ut in incertum comitio-* K

bus patriciis suffragia maiores vestri paravere: quamvis, Quirites, in vobis sit, uti, quae iussa nunc pro aliis toleratis, pro vobis agere, aut non agere certe possitis. Jovem aut alium quem Deum consultorem expectatis? magna illa consulum imperia & Patrum decreta, vos exsequendo rata efficitis, Quirites: ultroque licentiam in vos auctum, atque adjutum properatis.

X. Neque ego vos ultum injurias hortor; magis uti requiem cupiatis: neque discordias, ut illi criminantur, sed earum finem volens, jure gentium res repeto: &, si pertinaciter retinebunt, non arma, neque secessionem, tantummodo, ne amplius sanguinem vestrum praebeatis, censeo. Gerant, habeantque suo modo imperia; quaerant triumphos: Mithridatem, Sertorium & reliquias exfulum persequantur cum imaginibus suis.

rum eventum patres auctores fierent. Et Cicero pro Cn. Plancio: Nam si ita, inquit, esset quod Patres apud majores nostros tenere non potuerunt, ut reprehensores essent Comitiorum, &c. Illud autem, modo, quod nos addidimus, in vet. cod. non est, sed omissum videtur a librariis, ob alterum, modo, quod praecedit. Sic autem locutus est Sallustius tum in bello Jugurthae, tum in Epist. I. De rep. ordinanda, cum dixit: Fertur accensus in socios modo, modo in cives, &c. URSIN. Hiulcus & plane mendosus locus, cum ita legatur vulgo: quo tribunos plebei modo patricium magistratum. quod nullam, uti opinor, commodam potest elicere sententiam. Vaticanus: quo tribunos plebei modo patricium magistratum. Fabri & Bricon: quo tribuni plebei modo patricium magistratum. Eam autem quam expressi, parum abest, quin veram & certam scripturam esse existimem. CARRIO. Vulgo legitur, Quo Tribunos plebei modo patricium magistratum. Vatican. quo T. pl. m. p. magistratum. Fabri & Briconeti: Quo tribuni plebei m. p. magistratum, quam lectionem fere probat Carrio. Scribendum: Ne vos ad virilia illa vocem, quo tribunos plebei modo, patricium magistratum, libera ab auctoribus patriciis suffragia majores vestri paravere. Vid. lib. I. Observ. cap. 25. Gronovii. WASSE in Add.

QUIRITES] Locum partim ex Vaticano, partim ex aliis duobus, ita constituendum judico: cum vis omnis, Quirites, in vobis sit, &, quae iussa unde pro aliis toleratis, pro vobis agere, aut non agere certe possitis. prius illud, cum vis omnis, a Vaticano est. posterius & pro ut, etiam ab aliis duobus. CARRIO.

QUAMVIS QUIRITES IN VOBIS SIT] Scripti libri quamvis omnis, Latinus Latinus Viterbiensis:

Quum vis omnis, rectissime. Sed totum locum sic legendum censeo: Deinde ne vos ad virilia illa vocem, quae tribunos plebei m. m. p. m. l. a. a. p. f. majores vestri peperere, quum vis omnis, Quirites, in vobis sit, ut quae iussa nunc pro aliis toleratis, p. v. a. a. n. a. certe possitis, Jovem aut a. q. d. c. expectatis? CIACCON. Verba sunt ex eadem oratione, quae ita in vet. cod. meo leguntur: Quamvis omnis Quirites in vobis sit. Unde apparet perspicue legendum esse: Quom vis omnis, Quirites, in vobis sit. Paulo post pro eo quod vulgo habetur, absit periculum & labor, videtur legendum: Ab iis absit periculum & labor, quibus nulla pars fructus, &c. Ex iis vero quae sequuntur: Repentina ista frumentaria lege, &c. intelligi potest, latam fuisse legem factione patrum, ut quini modii tritici singulis mensibus viritum dividerentur. URSIN. Ex Vatic. & aliis duobus, ita constituendum: Cum vis omnis, Q. i. v. f. & quae iussa nunc p. a. t. &c. prius illud, cum vis omnis, a Vaticano est. Posterius & pro ut etiam ab aliis duobus. WASSE.

NEQUE EGO VOS ULTUM INJURIAS HORTOR] Et haec recitat Fronto, eodem Hist. libro, in verbo, Hortor: omisso verbo, Ego. ALD. MAN. Idem. Messus ex hoc ipso Historiarum haec recitat libro; sed apud eum vox una, quae in vulgato desideratur, ex meo reponenda est. CARRIO.

CUPIATIS] Omnes libri cupiatis. CARRIO.

CENSEO] Recte tres libri vett. censebo. CARRIO.

GERANT, HABEANTQUE SUO MODO IMPERIA] Suo modo, antique, id est suo arbitrato, atque (ut ipse fere loqui consuevit) ex sua lubidine. Sic saepe hoc verbum acceptum in Plauto; ut vel ibi, & quidem bis una Persae scena: Meo modo istuc.

fuus. Absit periculum & labos, quibus nulla pars fructus est; nisi forte repentina ista frumentaria lege munia vestra pensantur. Qua tamen

istuc potius fiet, quam tuo. &, At meo si liceat modo, Sapienter potius facias, quam stulte. Hoc eo monere visum est, ne quis modo istud, pro more & consuetudine perperam & suo modo interpretandum existimet. DOUZA.

ABSIT PERICULUM ET LABOS] Credo scripsisse Sallust. Ab iis absit periculum & labos, quibus nulla pars fructus est. CIACC. Ita Codd. & Balliol. Ciacconius ex conjectura inficere, ineleganterque: absit ab iis p. Sed Auctor se tuctur Catil. VI. delecti quibus corpus annis infirmum. Et XVII. infra, juvenitus &c. favebat. Quibus in otio vivere copia erat. XXXVIII. Semper in civitate quibus opes nullae sunt, bonis invident, & Jug. III. Denique I. 15. Quibus illa placent in armis sunt. De Luculli militibus Plutarch. pag. 515. Oĩ δ' ἐπερίεσκε τὰς δεξιὰς, καὶ πρὸς ἀποσπέρριπτον βαλάνια, καὶ μόνον μάχεσθαι τοῖς πολέμοις ἐκέλευον αὐτοὺς μόνον ὑπὲρ αὐτῶν πλετεῖν. WASSE in Add.

REPENTINA ISTA FRUMENTARIA LEGE] Apparet latam fuisse legem factione Patrum, ut quini modii tritici singulis mensibus viritim dividerentur. CIACC. Locus corruptus, & absque erudito illo acumine doctissimi & humanissimi Cl. Puteani, fuisset plane depositus. Itaque primum librorum variantes scripturas indicabo; dein ipsius Puteani emendationem adponam. Liber Vaticanus; frumentaria lege munia vestra pensantur: qua tamen quivis modis libertatem omnium aestimavere: qui profecto non amplius possunt alimentis carceris: namque utilis exiguitate mors prohibetur, senescunt vires; sic neque absolvi cura familiari tam parva res, & ignavus quisque tenuissimas perfrustratur. In Bricon. & Fabri: quinis modiis, scriptum est: uti etiam illud, qui profecto. Deinde ab iisdem illis absunt duae voces; ut & possit. Postremo in iisdem est, & ignavi qui usque ten. perfrustrantur. hinc divina illa Puteani correctio existit; Nisi forte repentina ista frumentaria lege munia vestra pensantur: qua tamen quinis modiis libertatem omnium aestimavere; qui profecto, non amplius possunt alimentis carceris. namque ut illis exiguitate mors prohibetur, senescunt vires; sic neque absolvit cura familiari tam parva res, & ignavus quisque tenuissima spe frustratur. sententia plana, & emendatio divina; de qua illud habeo dicere, convenient omnes augures, baruspices, nemo verius, nemo certius divinaverit. comparat enim legem frumentariam, qua quinquē modii plebi dabantur (de quo nihil alibi legere memini) cum alimentis captivorum, ut, inquit, captivis

ea alimenta dantur, quibus mors quidem prohibetur, vires autem non tantum non confirmantur, verum etiam senescant, & atterantur: sic frumentaria ista lex plebem cura familiari non liberat; sed est, ut ignavus quisque tenuissima spe frustratur. CARRIO. Carrionis editio haec sic exhibet, Cum tamen qui bis modis & bi profecto, dein, alimentis carere namque utiles exig. & sic ut neque absolvi e. f. t. p. r. possit. WASSE. Leviter immutat illa Demosthenis Olynth. III. pag. 14. ἴσως ἂν ἴσως, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τέλειόν τε καὶ μέγα κτήσασθε ἀγαθόν· καὶ τὸ πλείων λημμάτων ἀπαλλαγείητε, ἢ τοῖς ἀδυνάτοι, παρὰ τὸ ἰατρῶν σιτίοις διδόμενοις ἔοικε καὶ ὅς ἔτε ἔχον ἐκείνα ἐπιθήσιν, ἔτ' ἀποθνήσκουσιν ἑα. Alexis: Πυθαγορισμοὶ καὶ λόγοι Λεπτοῦ δισημηλομένη τε Φρηνίδες Τρέφουσ' ἐκείνους. τὰ δ' κατ' ἡμέραν τάδε, "Ἀρὶς καθαρός εἰς ἐκατέρω, πόλιν ἔστω Ἰδοῖς, τὸσαῦτα ταῦτα, δεσμοῖς Λέγεις δάμναι, &c. οἱ δ' ἡμέρας Δειπνῶσι πέμπτης ἀλφίτον κοδύλλω μίαν. Carceri inclusis Comentarientis duas tresve diurnas libellas alimentum nomine dabat, ex annona qua pauperes alebantur L. Jud. IX. C. de Episc. audient. Tantulam cibi copiam Asinio Gallo Tiberii jussu praebitam narrat Dio. Erat enim τοιαύτη καὶ ποσάυτη (τεροφῆ,) ὥστε μήτε τινα ἡδονὴν καὶ ῥάμω αὐτῶν παραχρῆν, μήτε ἀποθνήσκουσιν αὐτὸν ἑα. Ubi Demosthenis verbis utitur. Confer Senecam Epist. pag. 68. Edit. Gronov. Ball. Carcere, &, absolvi cura fam. tam parva re possit, & ignavi. Infra: omittit tamen. WASSE. in Add.

MUNIA VESTRA PENSANTUR, &c.] Totus hic locus valde perturbatus, neque tamen ex antiquo libro, qui valde a vulgatis omnibus dissentit, elicere quidquam potui, quod sententiam illustraret. fortasse in hoc felicius erit aliorum industria. ego, ut in antiquo lib. scriptum vidi, ita testatum relinquam. est autem in eo sic: In unia vestra pensantur: qua tamen quin is modis libertatem omnium aestimavere, qui profecto non amplius possunt alimentis carceris. neque utiles exiguitate mors prohibetur. senescunt vires, sic ut neque absolvi cura familiari tam parva res. & ignavi quisque tenuissimas perfrustratur: quae tamen, quamvis ampla, quoniam servitii pretium ostentaretur, &c. A. MANUT.

CUM TAMEN QUI HIS MODIS LIBERTATEM OMNIUM AESTIMAVERE] Liber scriptus: Qua tamen quin is modis. Latinus Latinus, quinis modiis, cui assentior. CIACC. Sic (quinis modiis) legendum esse, jam olim docuit eruditissimus Lipsius libro

men quinis modiis libertatem omnium aestumavere, qui profecto non amplius possunt alimentis carceris. Namque ut illis exiguitate

mors

libro primo Electorum cap. 8. COLER. Lips. I. Elect. 8. legit: *Cum tamen quinis modiis*: egregie & magno momento ad historiam. Lex illa frumentaria, ab optimatibus lata, placandae plebi, post obitum Sullae, menstruum definiebat in capita, non plus quinque modios. id calumniatur Tribunus, & ait: exiguum eum modum esse fere comparandum cum alimentis carceris, quorum tenuitas, ut mortem prohibet, ita vires non auget. Reliquam scripturam sic concipit idem Lipsius: *qua tamen quinis modiis omnium libertatem aestimavere, qui profecto non amplius prosint alimentis carceris, namque ut illis exiguitate mors prohibetur, senescunt vires*, &c. RUPERT.

QUINIS] Aë Donat. in Phorm. quaternos, & Cato de R. R. cap. 56. WASSE.

HI PROFACTO NON AMPLIUS POSSUNT ALIMENTIS CARERE] Liber scriptus, qui profecto n. a. possunt alimentis carceris. Forte qui profecto non amplius possunt alimentis carceris. nam, poscere, pro, promittere, Terent. dixit in Heautontimor. I. & Plautus. Et amplius alimentis, pro, amplius quam alimenta, significat ut supra neque amplius una die aut una nocte. & Tacitus amplius unciario faenore. Alimenta autem carcerum & servorum, quini modii erant singulis diebus, quae dimensum dicebant. Seneca lib. Epist. II. Epist. 81. *Ille qui in scena laxius incedit*, & haec resupinus dicit: *Impero Argis, regna mi liquit Pelops, quia Ponto ab Helles atque ab Ionio mari, urgetur Isthmos: Servus quinque modios accipit*. CIACC. Aliter haec verba, & quidem ex eadem Lepidi oratione, habentur in vet. cod. in quo ita est: *Qui profecto non amplius possunt alimentis carceris*, &c. Ut illud, non amplius alimentis carceris, positum videatur pro eo quod est, non amplius quam alimenta. Sic enim Tacitus, amplius unciario foenore dixit, & Sallustius ipse supra: amplius una die aut nocte. Possunt vero, pro promittunt, tum Plautus pluribus locis, tum Terentius usurpavit in Heautontimor. Alimenta autem carcerum, & servorum quini modii (ita enim habet vetus etiam codex meus) idem est, dabanturque singulis

mensibus, & dicebatur *dimensum*. Seneca Epist. CCXI. *Servus est, quinque modios accipit*. & Epist. XVIII. *Liberaliora sunt alimenta carceris. sepositos ad capitale supplicium non tam anguste qui occisus est pascit*, &c. Sallustius in oratione Lepidi: *Populus Romanus, paullo ante gentium moderator*, &c. neque servilia quidem alimenta reliqua habet, &c. quibus verbis quinos hos modios intellexit. URSIN. Puteani & Ciacconii emendatio verissima: *qui profecto non amplius possunt alimentis carceris*. COLER. De alimentis carceris vid. etiam legem XII. Tab. apud Gellium lib. XXI. cap. 1. confer. Demosth. Olynth. III. qui haec de diaeta medicorum: Thucydidem lib. VII. ad finem: Senec. Ep. LXXX. Symmach. Praef. lib. I. Ep. 23. ad Auson. *Parvis nutrimentis quamquam a morte defendimur, nihil tamen ad robustam valetudinem promovemur*. Lipsius legendum putat *prosint*. Elect. I. 8. WASSE.

NAMQUE UTILIS EXIGUITATE MORI PROHIBETUR] Vetus liber, namque uti illis: quemadmodum, inquit, alimenta, quae in carcere praebentur, quod exigua sunt, prohibent mortem, sed senium accelerant. Tacit. lib. XVI. *Vidua implexa luctu continuo, nec ullis alimentis, nisi quae mortem arcerent*. CIACCON. Ex eadem oratione haec quoque sunt. Placet autem lectio veteris codicis mei, in quo est: *Namque uti illis*, &c. Ut dicat: quemadmodum quae in carcere dantur alimenta, quod exigua sunt, prohibent quidem mortem, sed senium accelerant. Simili quadam sententia usus est Tacitus libro XVI. cum dixit: *Vidua implexa luctu continuo, nec ullis alimentis, nisi quae mortem arcerent*, &c. Et Hieronymus in Commentariis ad cap. IV. Ezechielis, Demosthenem edit auctorem sententiae, cum ait: *Decem panis unciae diurnae, & aquae tertia sextarii pars, anima magis trahitur, quam sustentatur*. Demosthenis autem verba ex Olynth. III. sunt haec: *ἀνδρῶν καὶ τῶν ἰατρῶν οὐκ οὐδὲν ἴσους, καὶ τῶν ἐν τῷ αἰνῷ ἐν τῷ αἰνῷ, καὶ τῶν ἐν τῷ αἰνῷ ἐν τῷ αἰνῷ*. Quod autem paulo post habetur, *Vindices libertatis*, facit ad inscriptionem numismatis argentei Augusti, in quo est, LIBERTATIS. P. R. VINDEX. URSIN.

mors prohibetur; fenescunt vires: sic neque absolvit cura familiari tam parva res: & ignavissimi quique tenuissima spe frustrantur; quae tamen quamvis ampla, quoniam servitii pretium ostentaretur, cuius torpedinis erat decipi & vestrarum rerum ultro injuria gratiam debere? Namque alio modo, neque valent in universos, neque conabuntur.

XI. Cavendus tamen dolus est. Itaque simul comparant delinimenta, & differunt vos in adventum Cn. Pompeji: quem ipsum ubi per timuere, sublatum in cervices suas, mox dempto metu lacerant. Neque eos pudet vindices, uti se ferunt, libertatis, tot viros sine uno, aut remittere injuriam non audere, aut jus non posse defendere. Mihi quidem satis spectatum est, Pompejum, tantae gloriae adolescentem, malle principem volentibus vobis esse, quam illis do-

Sic UT NEQUE ABSOLVI] Verba sunt ex eadem oratione. Sed particula, *ut*, non est in vet. cod. in quo ita legitur totus hic locus: *Sic neque absolvi cura familiari tam parva re, & ignavi cujusque tenuissima spe frustratur.* Paulo post Faërnus legebat, *qua tamen*, pro eo quod vulgo habetur, *quae tamen*. Item, *ostentaretur*, non *ostenderetur*; quae lectio confirmatur a codice etiam meo manuscripto. CIACCON. & URSIN.

IGNAVISSIMI] Correximus, *ignavi cujusque tenuissimas spes frustratur*: & postea: *Qua quamvis ampla*; ut illud *qua* respiciat *re decipi*: deinde, *& vestra munerantibus pro injuria gratiam debere.* III. Observ. 2. GRONOV. WASSE.

QUAMVIS AMPLA] Ex vestigiis libri Vaticani, Gallicorumque exemplarium, & ignavi quique tenuissimas perfrustrantur, legit Schott. *ignavia quisque tentus suas speres frustratur.* Nam *speres*, multitudinis numero M. Varro saepe usurpavit, ut in Menipp. & apud Non. in voce, *Lactare*, Ennium, Festum, aliosque. WASSE.

CUJUS TORPEDINIS] Pro *quantae*! cum exclamatione, ut apud Plautum Mostell. III. 3, 5. *cujusmodi*. Cujusmodi gynaeceum? quid porticum? & Rud. I. 12.

Pro di immortales, tempestatem cujusmodi Neptunus nobis hac nocte misit proxima!

Sallustium sequitur Arnobius p. 93. Cujus est autem pudoris, quinimo inverecondiae cujus, quod agere te videas, in eo alterum reprehendere? Pro tantae vel ejus utitur Tacitus, Hist. I. 37. Et, cujus levitatis est Galba, jam fortasse promisit. quamvis ampla, hoc est, quantumvis ampla essent, vel, etsi revera essent ampla. Haec Sallu-

stiana a Demosthene adumbrata sunt. WASSE in Add.

VESTRARUM RERUM ULTRO INJURIA] Si sanus hic locus, tum sensus est: *& vestrarum rerum in injuria gratiam insuper habere deferenti.* vel, *& gratiam vestrarum rerum ultro debere immerito*, id est: cum summa vestra injuria. Verum ne sic quidem satis Latina sunt, & satis apte cum superioribus cohaerent. Ipse ergo, *vestra remunerantibus pro i. g. d.* At Gronovius, *vestra munerantibus pro*. Haec autem a vulgata lectione nimis abscedunt. Putaram aliquando: *vestrarum rerum altera injuria*, hoc est *in*, vel *sub* altero damno. ut Jugurth. in mea injuria despecti estis. Ut esset *prima injuria* eripientium, *altera vero*, servitutis mercedem reddentium. Hoc tamen acutius quam verius. Praeterea, tametsi *injuria* passive, idque apud nostrum, inveniat, tamen, an passive *rebus* competere possit ampliandum pronuncio. Pro *injuria* gratiam debere. Contarenus lib. de Frumentar. Rom. largitione tentat: *ultra injuriam*. Ex Demosthene item haec adumbrata videntur. *Κύριοι μὲν τῶν ἀγαθῶν οἱ πολὺ τούτοις, καὶ ἀλλὰ τῶν ἀπάντων πλείονες. ὑμεῖς δὲ δῆμον ἐκνεύετε τούτοις, καὶ ἀεικέλεις χρήματα, συμμάχους ἐν ἰσχυρίᾳ καὶ ἀσθενείᾳ μέρεσσι γυμνάζετε, καὶ τὸ πάντων ἀναδριότατον τὸ ὑμετέρων αὐτῶν χάριν ἀποσφίλετε.* Infra: namque alio modo, hoc est: *aliter enim quam largitione*, neque valent &c. WASSE in Add.

CAVENDUS TAMEN] Lege: *tantum*. GRONOV.

MALLE PRINCIPEM VOLENTIBUS VOBIS ESSE, QUAM ILLIS DOMINATIONIS SOCIUM] Videtur legendum: *malle Principem volentibus vobis esse, quam illius dominationis socium*: vel, *malle Principem*

dominationis socium, auctoremque in primis fore tribuniciae potestatis. Verum, Quirites, antea singuli cives in pluribus, non in uno cuncti praesidia habebatis: neque mortalium quisquam dare, aut eripere, talia unus poterat. Itaque verborum satis dictum est. Neque enim ignorantia res claudit. Verum occupavit vos nescio quae torpedo, quia neque gloria movemini, neque flagitio; cunctaque praesenti ignavia mutastis: abunde libertatem rati, quia tergis abstinetur, & huc ire licet atque illuc, munere ditium dominorum.

XII. At-

capem volentibus vobis, quam illius dominationis esse socium, sive, quam invitis dominationis esse socium. Nam supra Jugurth. 102. habetur: *Tutusque rati volentibus, quam coactis imperitare.* CIACCON. & URSIN.

DOMINATIONIS SOCIUM] Antea & socium. quam vocem tollendo, recte locum emendavit Lipsius, cujus emendatio Fabri & Bricon. libros subscriptores habet. CARRIO.

NEQUE ENIM IGNORANTIA RES CLAUDIT] Haec recitat Donatus in Terent. Eun. act. I. sc. 2. A. MANUT. & CARRIO. Donatus citat ex Sallustio: *Item nihil socordia clauderat.* CIACC. Ad illa vero quae habentur in extremo hujus orationis (*neque ignorantia res claudit*) facit quod ex Sallustio item citat Donatus in Terentium: *Nihil socordia clauderat.* Item paulo post abundat, ut videtur, vox, *libertatem*; legendumque: *Abunde rati, quia tergis abstinetur.* Nam sic Tacitus Sallustii, ut diximus, imitator, libro XVIII. locutus est, cum dixit: *Ipse abunde ratus, si praesentibus frueretur.* URSIN. *Claudit*, valet, deficit: Monui olim, id verbi in Terentii Eunuchio reponendum, *benignitatem claudere*, nec multis persuasi, quanquam aperte agnoscit Donatus. Usus eo etiam Aufonius in Prologo Ludi Sapientum: *scitis profecto quae sint; sed si memoria Rebus vetustis cludit. Cludit memoria*, ut hic, *Res claudit.* LIPSIUS. IV. Ep. Q. 14. *Ignorantis* Ball. Paris. & Bas. 1531. Gruteriana, aliae Edit. *ignorantia*. hoc est, interprete Badio, *impedit ab effectu obtinendo.* Crispinus, cui ignorantis placuit, ita interpretatur: *Neque enim res frustret vos ignaros; puto: neque enim ex ignorantia res claudit.* hoc est, *non enim ob ignorantiam vestram, sed torpedinem, res vestrae minus procedunt.* Ita locutus Terentius Andr. III. 3. Eunuch. I. 2. 84. aliique passim, quos adduxit Cl. Gronovius pater ad Livium XXII. 39. Hoc sensu vacillare apud Cic. & alios, claudicare apud Lucretium, cui addas licet Hegefippo in Praefat. *Ut liquido claudicat, utrum a Senioribus Judae usquam generationis*

ejus successio claudicaverit, an vero ostenderit in Principum serie. Ibi membranae C. C. C. femoribus Judae. Hoc sensu apud Galenum Symptom. lib. IV. τὸ χαλεπὸν παρ' αὐτῶν ἔστι λόγος. Arnobius p. 76. *Nec in aliquo lapsu eorum aliquando claudicaverit vita.* Ubi pro voce *probabilem* ipse legerim *prolabilem*: eo sensu quo pag. 77. *animas esse indicant labiles*; & 79. *parvarum & labilium virium.* Idem p. 232. *sine ture Religionis officium claudicat.* Apulejus D. Soc. p. 112. *ut ubi dubitatione claudicaret, ibi divinatione consisteret.* Codex Cajensis *claudet*, recte. WASSE in Add. In Hegefippo videtur legendum *constiterit* pro *ostenderit.* HAVERC.

OCCUPAVIT VOS NESICIO] Omnes libri, *occupavit nescio qua vos*, vetuste. CARRIO.

QUIA NEQUE] Vaticanus, *quia non.* Fabri & Briconeti, *qui non.* CARRIO.

MUTASTIS] Omnes libri *mutavistis.* CARRIO.

ABUNDE LIBERTATEM RATI, QUIA TERGIS ABSTINETUR] Existimo vocem, *libertatem*, glossema esse. Tacit. Hist. II. *Ipse abunde ratus, si praesentibus frueretur.* CIACC. Vocem secundam immerito damnat Ciacconius. Citat enim Servius p. 420. *abunde libertatem rati, scilicet quia.* At vox penultima hodie in editis non invenitur. Defendat se Noster. Jug. XVII. *abunde magna praesidia nobis in vestra amicitia fore.* CIX. *parentes abunde habemus.* Vid. Paraei Lex Plaut. voce *Parum.* WASSE in Add.

TERGIS] Servius libro primo AEn. *Tergum*, inquit, *dorsum significat.* Sallustius; *quia tergis abstinetur.* Carisius lib. I. *tergum, dorsum est; sed contrario Virgilius terga boum dixit. Et in IX. binc raptas fugientibus ingerit bastas In tergus.* quo exemplo etiam illis resistitur, qui volunt *tergum hominis esse, tergus pecoris.* Sic Carisii defectum supple. CARRIO. Supra lib. I. p. 5. *De vita atque tergo regio more consulere.* HAVERC.

MUNERE] Figurata omnes veteres libri, *munera.* CARRIO. Quam ad rem potissimum clausulam istam attinere dicerem, saepe mecum & cum

XII. Atque haec eadem non sunt agrestibus; sed caeduntur inter potentium inimicitias, donoque dantur in provincias magistratibus. Ita pugnatur, & vincitur a paucis: plebes, quodcumque accidit, pro victa est: & in dies magis erit: si quidem maiore cura dominationem illi retineant, quam vos repetiveritis libertatem.

Postquam egressus angustias. *Messus.*

Ad Cyzicum perrexit firmatus animi. *Ex eodem.*

Ut sustinere corpora plerique nequeunt, fessi, arma sua quisque stantes incumberent. *Idem, & Servius.*

Ac statim fugitivi, contra praeceptum ducis, rapere ad stuprum virgines, matronasque. *Nonius.*

XIII. Qui-

cum animo meo agitavi jam antea; neque tamen unquam ad certam aliquam conjecturam quivi evadere: nunc vero ad eam sententiam accedit animus, ut *munera*, non autem *munere*, consentientibus manuscriptis, emendari placeat. Quod quidem per appositionem additum, atque hoc pacto interpunctum: *Et hic, & illuc ire licet; munera ditium dominorum*; ad *Munera* Theatralia, & gladiatorum familias referendum arbitror, quibus Marcus iste populum Romanum contendit; eos *Munera ditium dominorum* (quod genus Munerarii, hoc est, Munerum exhibitores cluebant) contumeliose satis pro rei indignitate appellant; eoque ignaviae processum dicens, ut cives ingenui, & (quae ratio maxima est) Romani, non servitio, sed imperio nati, praecclare secum agi existiment, si tergis abstinenceatur; hoc est, si non scapulas suas ad quotidianam virgitemiam praebentes, alienae superbiae ludibrio, ac flagitribae sint, neque (sic tamquam legitimi gladiatores in dominorum leges auctorati, *uri, vinciri, verberari*) animis corporibusque addictis Lanistae alicui Thraci in custodiam porro, atque in disciplinam tradantur, Ludo gladiatorio inclusi; unde pedem efferre donec dominus jusserit, fas impune non sit: aut in immundissimam saginam detrusi arenae denique reserventur, ferro & feris in tempore objectandi: sed libere, & sine custodia habiti, huc illuc ipsis ire liceat, quo animo lubet, hoc solo discrimine ejusmodi nugae hominum venalium vincentes. *Munera* ergo *Munerales* quasi factos interpretor, pudendo probro, & quo in animos ad servitutem (quam idem tota hac Oratione Quiritibus objectat) paratos addictosque, nihil aliud dici possit asperius, aut amarulentius. DOUZA. Hoc vult: satis amplam ducentes libertatem, quod cura familiari soluta, palantes ire licet, huc illuc, ex munere illorum

Beatorum qui vobis haec otia fecerunt. Balliol. hic *munera*. At quo sensu? num pro gladiatoribus & arenariis? Non probo. WASSE in *Add.*

VINCITUR A PAUCIS] Longe alia, neque tamen animo meo melior, Fabri & Bricon. scriptura, *vincitur a paucis plebes; quodcumque accidit pro victis est*: etsi illud, *pro victis est*, etiam Vaticanus agnoscat liber. CARR.

SI QUIDEM] Sententia ex Demosthene expressa. *Eidē* ὁ μὲν αἰσθεῖς τὴν μὲν τῶν ἰσχυρῶν δὲ πρὸς τὴν, &c. WASSE.

POSTQUAM] Messus de elocutionum exemplis: *egressus illam rem*. CARR.

AD CYZICUM] Ex eodem Arufiano: *firmatus illius rei*. CARRIO. An loquitur de Lucullo, qui egregia victoria Cyzicum liberarat? Non dubito. COLER.

UT SUSTINERE] Arufianus: *incumbit illam rem*. Servius lib. VII. AENEID. *Stant longis adnixa hastis & scuta tenentes: Romani moris est & bellicae necessitatis, ut Sallustius commemorat, fessi arma sua quisque stantes incumberent*. Sic enim ibi legendum, & apud Arufianum vox *fessi* inferenda. totus denique locus ex hoc constituendus. CARR. *Fessi* a Sallustianis censoribus additum: idque (uti ipsis persuasum est) ex Servio observante: *Sustinere corpora plerique nequeunt, pro fessi*, positum hoc loco; quippe Sallustiani contextus quasi interpretamentum: quod si recte iidem illi (uti par erat) attendissent, numquam profecto glossmate Serviano Sallustianam Historiam miscendo commaculassent, cum vox *fessi*, in Frontone idem hoc exemplum producente, nusquam gentium compareat. Idem error in *stantes*, qui ex eodem Frontone corrigendus hoc modo: *Arma sua quisque instans incumberet*. DOUZA.

AC STATIM] Nonius de impropriis ex III. haec adducit, ut vulgo legitur. ut autem in vet. cod.

XIII. Quibus a Sertorio triplices insidiae per idoneos saltus positaerant: prima, quae fonte venientes exciperet. *Servius.*

Ingens ipse virium, atque animi. *Arusianus.*

Locum nullum, nisi in quo armati institissent. *Idem.*

At Oppius, postquam orans nihil proficiebat, timide veste tetum pugionem expedire conatus, a Cotta, Vulscioque inpeditur. *Nonius.*

Castrisque conlatis; pugna tamen ingenio loci prohibebatur. *Idem.*

Sed Pompejus a prima adolescentia, sermone fautorum, similem fore se cre-

cod. ex lib. IV. notans *stuprum* de quovis luxu improprie dici. CARRIO.

QUIA SERTORIO] *Servius* lib. II. *AEneid.* *Sallustius*, inquit, dixit: Quia Sertorio triplices insidiae per saltus positaerant: prima; subaudiendum reliquit, insidia. quod dicere non possumus. *Idem* lib. X. *AEneid.* *Sallustius* dixit: prima qui venientes exciperent, cum de insidiis loqueretur: quas numeri pluralis esse constat. Neutro autem in loco numerus Historiae adscriptus est, qui apud eundem *Servium* lib. II. *Georg.* exprimitur. In quodam etiam legitur, Quae a Sertorio. male. CARRIO. Multifariam haec apud *Servium* leguntur. Sed ex omnibus hanc habere veram lectionem: Quis a Sertorio triplices insidiae per idoneos saltus positaerant, prima quae fonte venientes exciperet. Huc respexisse *Charisius* videtur cum scribit lib. I. institutionum Grammaticarum: Inimicitiae & insidiae pluraliter dici debent, sed *Sallustius*, de insidia, prima inquit, & *Accius* inimicitiam dicit. Legimus tamen lubens in *Charisio*: Sed *Sallustius* de insidiis, prima inquit. Porro quod ait de *Accio* *Charisius*, vereor ne reponendum sit *Ennii* nomen ex *Agellio* lib. XIX. cap. VIII. qui hos verus adducit:

Eo, inquit, ingenio natus sum, amicitiam
Atque inimicitiam in fronte promptam gero.

PUTSCH.

INGENS IPSE VIRIUM] *Tacit.* *Annal.* I. *Foemina* ingens animi. *Ciaccon.* & *Ursin.* *Idem* *Arusianus*: illius rei ingens. CARRIO. Loquitur de Sertorio. Vide *Valerium* lib. VII. COLER.

AT OPPIUS] *Nonius* de genere armorum: pugio, inquit, est brevis gladius. CARRIO.

CASTRISQUE CONLATIS, PUGNA TAMEN INGENIO
LOCI PROHIBEBATUR] *Castra castris conferre* dixit etiam *Caesar* lib. VII. ut ad eum locum notavimus. Item *Ennius*: *Hectoris* lytris *Castrisque castra ultro jam conferre parat.* Sic enim legendum apud *Nonium* in *Occupatus.* Huc etiam pecti-

nent illa *Taciti* ex lib. V. *locorum ingenio se tutabatur.* Et illa fortasse ex *Epistola* *Mithridatis*: Quia multitudinem artis locis pugna prohibuere. *URSIN.*

INGENIO LOCI PROHIBEBATUR] *Tacit.* *Annal.* V. *Locorum ingenio se tutabatur.* Sic in *Epist.* *Mithrid.* de hoc ipso fortasse loco: Quia multitudinem artis locis pugna prohibuere. *CIACC.* *Idem* *Nonius*: ingenium hic naturam interpretatur. CARRIO.

SED POMPEJUS, &c. SIMILEM FORE SE CRE-
DENS ALEXANDRO REGI] *Plutarchus* tradit *Cn.* *Pompejum* ita similem forma fuisse *Alexandro Magno*, ut sermone fautorum fuerit *Alexander* appellatus. *URSIN.* *Plinius* lib. VII. Adeo vero gloria juvenis illius, totius orbis domitatoris, in oculis erat Romanis. Ab ea tamen vix quisquam mortalium propius absuit quam *Julius Caesar.* De quo *Paterculus*: *Magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientia periculorum, Magno illi Alexandro, sed sobrio neque iracundo simillimus.* *Turcae* etiam nescio quid crebro de *Alexandro Magno* somniant, & ejus nomen non nemo ex eorum Principibus usurpavit. Sed & *Paulus Apostolus*, Θεον illud εργαον, a sancto *Hieronymo* *Alexandro Magno* comparatur. COLER.

SIMILEM FORE CREDENS ALEXANDRO] *Plutarchus* p. 619. in *Pompejo*: Ἦν δὲ τις καὶ ἀνασλὴν τὸ κόμης ἀπέμα, καὶ τὸ πρὸς τὰ ὄμματα ῥυθμῶν ὑγρότης, καὶ προσὸς ποῖσθα μὲλλον λεγομένην ἢ φανομένην ὁμοιότητα πρὸς τὰς Ἀλεξάνδρου βασιλέως εἰκόνας ἢ καὶ πᾶν ποικίλιν ἐν δὲ τῇ συνεισφύσει, ὅτι ἐφύθη ὁ Πομπηΐδης. ὥστε καὶ χλευάζοντες αὐτὸν οὐκ ἔδει καλεῖν Ἀλεξάνδρον. διὸ καὶ Λούκιος Φίλιππος, ἀλλο ἱσχυρὸς, συνιηγορῶν αὐτῷ, μηδὲν ἔφη παρὰ λόγον, εἰ Φίλιππος ὡς Φιλαλέξανδρος ἐστὶ. Huc spectat quod de eodem narrat *Appianus* de *B. Mithrid.* pag. 253. Αὐτὸς δὲ ὁ Πομπηΐδης ἐπὶ ἀρμαθὺς ἦν, καὶ τὰς ἀποκαθήτας, χλαμύδα ἔχων, αἷς φασίν, Ἀλεξάνδρου τὸν Μακεδόνα, εἶτα πῶς ἐστὶν· εἶκοι δὲ αὐτῷ δορεῖν ἐν Μιθριδάτῃ, Κῶαν παρὰ Κλειπάρας λαβόντα. De hoc

credens Alexandro regi, facta, consultaque ejus quidem aemulus erat. *Nonius.*
Dubius consilii. *Arusianus.*

XIV. Post reditum eorum, quibus Senatus belli Lepidani gratiam fecerat. *Idem.*

Quod ubi frustra tentatum est, socordius ire milites occoepere, non aptis armis, uti in principio, & laxiore agmine. *Nonius.*

Atque eum Curio laudatum, accensumque praemiorum spe, quibus cum optavisset, ire jubet. *Idem.*

Eodem tempore Lentulus duplici acie locum editum multo sanguine suo-

hoc Triumpho Plutarchus 643. Ἡλικίᾳ δὲ τότε ὡς (ὡς μὲν οἱ καὶ πάντες τὸν Ἀλεξάνδρῳ παραβάλλοντες αὐτὸν καὶ προσβιάζοντες ἄξιον) νεώτερος ἢ τριάκοντα καὶ τετάρων ἐτῶν, ἀληθείᾳ δὲ τοῖς τετάρκωντος ἀποσῆ-
WASSE in Add.

AEMULUS] *Nonius Marcellus, aemulus, inquit, est imitator. Idem observat hic accusativum pro genitivo. Rectius itaque est in vet. cod. aemulus facta consultaque; quam vulgo aemulatus. Primum quod vocem, aemulus, hic explicat: deinde quod alioqui accusativus pro genitivo positus non erit: postremo quod saepe veteres nominibus eisdem casus dabant (grammaticae loquor) quos ipsis verbis, de quo dixi nonnihil Antiquarum lect. Comment. II. cap. 19. Est itaque uno apud Nonium loco, aemulus, pro aemulatus, scribendum: altero haec ponenda verba: facta consultaque ejus quondam aemulus erat, quae, si Nonii sententiam spectas, non recte ab-
sunt. CARRIO.*

DUBIUS] *Arusianus Messus: dubius hujus. CARRIO.*

BELLI LEPIDANI GRATIAM FECERAT] Sic locutus est in Bell. Catil. & in Bello Jugurthae, cum dixit: *Delicti gratiam fecit.* CIACCON. & URSIN. *Idem Messus: gratiam illius criminis facio. Sic scribo: non illi. CARRIO.*

SOCORDIUS IRE MILITES OCCOEPERE] Ita Junius, & Antverpiensis editio: sed rectius volgae, *socordius ire miles, obrepere* postrema excepta voce, quae mihi in *obstrepere*, commutanda videtur: pace Criticorum quod fiat. DOUZA.

APTIS ARMIS] *Aptum, interpretatur Nonius, connexum & colligatum. Vulgo: socordius ire miles obrepere. Hinc legendum conjecit Junius: socordius ire milites occoepere. Quam ejus conjecturam, ut certam, secutus sum. CARRIO. Pro connexis & colligatis accipio cum Nonio; vel, quod potius placet, aptatis, expeditis, atque ita compositis, ut, ubi usus veniat, ad manum, atque in promptu esse possint: interpretatione a Catullo*
Tom. II.

petita, cujus est ille versus notissimus: *Aptis sarcinulis, & expeditis.* DOUZA.

LAXIORE AGMINE] Hoc praeter morem disciplinae militaris, Romanae praesertim: & melior tutiorque ordo ille, quem Metellus in agmine, ad Vaccenses viam affectans, bello Jugurthino milites suos servare jubet, ubi legitur: *Sic animis eorum arrectis, equites in primo latere, pedites quam artificissime ire, & signa occultare jubet.* DOUZA. Vid. Livium V. 49. IX. 31. *apto exercitu*, X. 25, 33. XLIV. *arma apta*, vertente Plutarcho, καὶ τὴν πανοπλίαν ἑκάστον, ὅπως ἐνεργὸν παρέξει. Caesar. B. Civil. I. 30. *Omnia sibi esse ad bellum apta ac parata.* & sic legendum apud Ammianum IV. 10. Glossae, *aptus προσδεδωμένος.* Hoc sensu καὶ τὸ σῶμα ποιεῖσθαι τὰ ὅπλα apud Xenophontem. Huic geminus extat apud Tacitum Hist. II. locus: *Longe alia proficiscentis ex Urbe Germanici exercitus species. Non vigor corporibus, non ardor animis. Lentum & rarum agmen & fluxa arma & segnes equi.* WASSE in Add.

ATQUE EUM CURIO LAUDATUM] Forte, *Scipio.* Livius de Massiva a Scipione dimisso lib. XXVII. CIACCON. Vet. Cod. habet, *Cupio*, ut fortasse, *Scipio* legendum sit, vel *Caepio*. Videndus Livius lib. XXVII. de Massiva a Scipione dimisso. URSIN. Ciacconius, qui multa Sallustio loca feliciter restituit, infelici sane conatu emendat: *Atque eum Scipio*; & refert ad laudationem illam Scipionis apud Livium Masanissae. Quo quid ad hunc locum excogitari possit absurdus, non video. Ego vulgatam lectionem probo. Curio is ille ipse est, qui Dardanos vicit, multis magnisque honoribus cumulatus: ejus meminit Epitome Livii. COLER. *Nonio optare est eligere.* Pro *eum*, in aliis est *cum*. pro *accensumque praemiorum spe*, est, *accensum quae praemiorum spes.* pro *jubet*, & *Curio* vel *Caepio*, denique in duobus veteribus est, *juvet & cupio.* Pessime. CARRIO.

EODEM] *Paludamentum*, teste Nonio, est vestis, nunc chlamys. CARRIO.

suorum defensus, postquam ex farcinis paludamenta adstari, & delectae cohortes intelligi coepere. *Idem.*

Si nihil ante adventum suum inter plebem & patres convenisset, coram se daturum operam. *Priscianus* lib. XIV.

Fine inguinum ingrediuntur mare. *Arusianus.*

XV. M. Antonius perdundae pecuniae genitus, vacuusque curis, nisi instantibus. *Idem.*

PALUDAMENTA] Sensum idoneum elicere nondum potui, videbatur tamen legendum: *paludamenta aptari*. PUTSCH. Locus mendosus, neque ullius idoneae sententiae. COLER.

ADSTARI] Vet. Cod. *obstari delectae cohortes*, &c. docti viri legunt *bastati*, sententia non repugnante. CARRIO. Lego, *astati & delectae cohortes*. In Veteri Glossario exponuntur *astati de-eggeg*. COLER.

SI NIHIL ANTE ADVENTUM] Hoc fragmentum ex IV. lib. Historiarum citat MS. Priscianus, cujus fidem impressis post habere religio est. COLER. Priscianus lib. XIV. *coram ad verbum*. CARR.

FINE INGUINUM] Apul. de Asin. lib. II. *Asini inguinum sane lacinia remota*; sive, ut in aliis est, *inguinum sine*. Sed legendum ex hoc loco, *inguinum sine*. Cato De re rustica cap. XXVIII. *Postea operito terra radicibus fini*. Vide an legendum sit, *radicium fini*, ut cap. CXIII. *Amphoras nolito implere nimium, ansarum infimarum fini*. Et Oppius de bello Africo, *multiplici sine*. CIACCON. Cato De re rustica capite XXVIII. *Postea operito terra radicibus fini*. & cap. CXIII. *Amphoras nolito implere nimium ansarum infimarum fini*. Hirtius de Bello Africo: *Umbilici sine*. Ex quibus locis, & ex hoc Sallustii corrigendus Apulejus libr. II. de Asino, ubi legi debet, *inguinum sine*, non, ut vulgo, *inguinum sane lacinia remota*. URSIN. Quod mihi, ab aliis (videtur) haud satis intellectum, *inguinum tenuis*, interpretari placet. DOUZA. Ex Arusiano: *sine illius rei*. sed hic quippiam, quod non satis integrum sit, esse existimo. CARRIO. Adfert ex Messio Arusiano Lud. Carrio. Idem citat Philargyrius ad lib. III. Georg. Virgilii. COLER. Apulejus Metam. II. p. 31. *Saucius paulisper inguinum sine*. Cato de R. Rust. cap. CXIII. *Amphoras nolito implere nimium ansarum infimarum fini*. Et XXVIII. *In scrobe cum pones, summam terram subdito*. *Postea operito terra radicibus fini*. Ita in utroque loco Codex Arondel. Justinus XXX. 4. *bortari suos coepit, referendo Persas, Baetrosque Indosque & omnem Asiam, Orientis finem, a Macedonibus perdomitas*. Codd. Bongarsii & Junt. *sine*, idque rectissime. WASSE in Add.

M. ANTONIUS] Idem Arusianus: *genitus illi*

rei faciundae. Hic autem est ille Antonius dissolutissimus, qui gratia Cottae Consulis & Cethegi, curationem nactus totius orae maritimae, Siciliam & provincias omnes depopulatus est; & ad postremum inferens Cretae bellum morbo periit. Asconius Paedianus IV. Ver. Cicer. CARR.

GENITUS] Sen. I. de Clem. 18. Quanto, non nasci, melius fuit, quam numerari inter publico malo natos? Ubi Lipsius: „Sicut adversa fortuna, mula in bonis Principibus, Bono publico natos. „Suet. Ner. cap. VI. *Praesagio fuit Domiti, patris vox, negantis, quicquam ex se & Agrippina, nisi malo publico, nasci potuisse*. Idem Sen. II. de Tranq. cap. 8. *Sapiens autem vicinus, proximusque diis consistit, ad illa nitens pergensque excelsa, ordinata, intrepida, aequali & concordia cursu fluentia, secunda, benigna, bono publico natus, sibi & aliis salutaris, nihil humile concupiscet*. Ita emendat Lips. IV. Ep. Q. 17. *Re. „spexit enim, inquit, ad veterem formulam laudis, „tralaticiam in lapidibus, B. P. N. vel sic: B. R. „P. N. valet, bono publico, vel reip. natus. Eadem Symmachi mens fuit, cujus epistolas patris meus Martinus Lipsius primus dedit: „Vides certe, ut ille ipse, qui Romanis rebus antistat, natus est ad bonum publicum.* Haec Lips. Adde eundem de Const. Sapient. cap. VIII. p. 350. Grut. ad Liv. lib. XXV. cap. 12. Vid. not. ad Vell. lib. II. cap. 102. RUPERT.

VACUUSQUE CURIS, NISI INSTANTIBUS] Prodigiosior Antonio Vitellius, qui, ut est apud Tacit. III. Hist. 31. *umbraculis hortorum abditus, ut ignava animalia, quibus si cibum suggeras, jacent torpentque, praeterita, instantia, futura, pari oblivione dimiserat*. Nec in alio censu Clitiphon ille Terentianus, ad quem pater Chremes Act. V. Heautontim. sc. 2. *Ubi te vidi animo esse omisso, & suavia in praesentia quae essent, prima habere, neque consulere in longitudinem*. RUPERT. A curis Asconius p. 277. Edit. Cl. Gronov. infra: *muros successerant*. Recte. ita enim Livius XXXI. 45. *Et assuetudine succedendi muros, & pertinacia animi subierunt primi*. Et, lib. VI. succedens tumultum, XXVII. 18. & Tacit. Annal. II. 20. *Hegesippus III. 13. Cum victor jam muro Rom. miles*

Muros successerant. *Idem.*

Saxaque ingentia, & axe vinctae trabes per pronum incitabantur, axibusque eminebant in modum ericii militaris veruta binum pedum. *Nonius Servius.*

Octavium mitem, & captum pedibus. *Arusianus.*

Igitur discubuere, Sertorius inferior in medio, super eum
L. Fa-

les succederet. Codd. B. Pub. & C. C. C. aperte muros. & V. 19. mirari se quod cunctarentur murum succidere. Codices nostri succedere, quibus assentio. firmat ipse V. 23. Apulejus Met. V. p. 93. Larem nostrum laetae succedite. Hoc modo usus voce accedere Tacitus XII. 31. II. 58. An. II. 20. ubi muro intrudere frustra aggreditur Muretus. WASSE in Add.

MUROS SUCCESSERANT] Frequens hoc apud Livium & Tacitum. CIACCON. Idem Arusianus : successit illum. CARRIO.

SAXAQUE] Verutum interpretatur Marcellus telum acutum & breve. Turnebus Adversar. lib. VIII. cap. 7. legit : & axe vincti orbes. CARRIO.

ET AXE VINCTAE TRABES] Turnebus legit : Et axe vincti orbes. CIACCON.

PER PRONUM INCITABANTUR] Incito *ἐπάγω* Glossae, de inanimatis rarius usurpatur. Incitandis poenis Tacit. Annal. III. 25. pro intendendis. Hegefippus VI. 3. Facile in pronum saxa devolvebantur. ubi vox venti abest C. C. C. WASSE in Add.

ERICII] Servius lib. IX. AENEID. In armorum, inquit, generibus milites sumunt ab animalibus nomina. Sallustius : in modum birci militaris. Ericium autem bellicam esse machinam, praeter ceteros, satis ostendit Caesar lib. III. De bello civili. CARRIO. Adi Lipsium De Re mil. WASSE.

OCTAVIUM] Ex Arusiano Messio : captus hoc. CARRIO.

OCTAVIUM MITEM] Mitis hoc loco valet ignavus, instrenuus, obtusus, & opponitur manu prompto, ut ex Plutarchi Sertorio pag. 570. patet; nam Cn. Octavium Nepotem intelligo, qui una cum L. Corn. Cinna consul fuit A. U. C. DCLXVI. Ἀλλὰς τε καὶ Ὀκταύριον ὀρῶν μὲν αὐτοὶ ἀμειλότερον ὄντα. De ejusdem ingenio paulo apertius idem in C. Mario. Οὐ τοσούτον ἀπειρία ἔχει Ὀκταύριος τὰ πρᾶγματα βλάπτουσα, ὅσον ἀκρίβεια τῶν δικαίων περιεμένης τὰ χρειώδη, παρὰ τὸ συμφέρον. Infra : milites eum quasi minime ἐμπειροὺς καὶ δραστήριον culpant. Postremo, Ὁ δὲ αὐτὸς ἕως δοκεῖ, τὰλλα Ῥωμαίων ὁργανισαίης ἡρόδοτος, καὶ μάλιστα δὴ τὸ πρῶτον καὶ ὑπατίας ἀκολούθῳ ἐπὶ τῶν πατρῴων ἐθῶν καὶ νόμων, ὥστε ἀγαθῶν ἀμεταβόλων, φυλάξας, ἀρρώστια τῇ περὶ ταῦτα χρίσας, πλείονα ὅσων χρόνον ἀγύλας καὶ μάν-

τεσιν ἢ πολιτικοῖς ἢ πολεμικοῖς ἀνδράσιν. Confer Apianum B. Civil. I. p. 393. Vellejum Patere. & Eutrop. V. 4. Vox ergo mitis, quandoque, etsi rarius, in malam partem accipitur. Hinc Miles Plautinus : Mitis sum equidem fustibus. Terent. Adelph. II. 4. Quid ait tandem nobis Sannio? Sy. Jam mitis est. hoc est, ex feroculo mansuetior factus. Anglice dicimus, Cowd, tame. Huc trahenda etiam illa Taciti Hist. II. 71. quod initium Sex. Pompejum agitandi adversus M. Lepidum odii nactus, ut socordem incusavit, adverso Senatu, qui Lepidum mitem magis quam ignavum ducebat. & An. III. 32. mitem, & injurium segniter laturum. Apud Sacros Scriptores, Ecclesiasticos & Ethnorum antiquiores fere in bonam partem voces, πρῶτος, γαναν Num. XII. 3. Insequentis aevi scriptores in malum detorquent, testis Alex. Aphrodisiensis in Topica Aristot. pag. 84. τὸ πρῶτον εἰς τὸ ὄργον καὶ ἀκίνητον μεταλαμβάνονσι. WASSE in Add.

IGITUR DISCUBUERE, &c.] De, infra, &, supra cumbere, nos in libro de Triclinio Romano. CIACCON. Hoc fragmentum, cum olim mendosissimum circumferretur, nos ex Vett. Codd. & auctoritate vetustorum numismatum, in pristinum nitorem, quantum fieri potuit, restituimus. L. autem hic Fabius Hispaniensis, & item C. Tarquitius, Sertorianarum, ut apparet, partium, habentur in argenteis denariis, quos protulimus in libro de familiis Romanorum. URSIN. Haec ex III. Historia esse docet Nonius in voce dominus, ubi postrema verba adducit. Sed apud eum non recte scriptum est : alteri scribam Maecenas in imo inter Tarquinium, & dominum Perpernam. Quin & Servius lib. I. AENEID. corruptus est, cum apud eum legatur, Tuscus, pro, Lucius : Tarquinium, pro, Tarquitium : Denatium Perperna, pro, dominum Perpernam. Nam & in veteribus, iisque melioribus libris, est lectio, quam exprimendam curavi. Et Nonius per dominum, convivii exhibitorem intellegit. Quod ipse etiam Servius innuere videtur, dicit enim apud majores locum medium semper fuisse domini. CARRIO. Hinc conjectare lubet, sed conjectare tantum, (enim haec farfari potius quam Sibyllae folia videri cupio) non hic de duobus, verum de tribus lectis,
L 2 id

id est, triclinio agi: in quorum medio Sertorius (uti Imperatorem decebat) infra L. Fabium collocatus; quae pars lecti honoratior, atque interior fuisse videtur, quoties bini tantum uno in lecto accumberent. aliter media thori pars, uti apparet ex sequentibus, ubi alter Sertorii scriba, medius inter Tarquitium ac Perpernam discubuisse narratur, utpote quem verisimile est, infimam lecti partem pressisse, ac scribae Sertoriano, quippe convivae suo, more majorum, de loci dignitate decessisse. Quomodo & Antonium, cui alter Imperatoris scriba praelatus fuit; quippe infra eundem, hoc est, interior locatus: quae lecti pars (ut dixi) fuisse videtur dignissima. Unde etiam Servii error clare detegitur, notantis apud maiores locum medium semper fuisse domini, hoc est, convivii exhibitoris, in quo quam fuerit frustra, vides. DOUZA. Apud Romanos locus dignior habitus ultimus medii lecti. Dominus vero, tertii lecti primum locum premebat. Sic fiebat, ut dominus in primo loco accubans tertii lecti, & honestissimus convivarum in ultimo secundi lecti loco positus, sese contingerent, in fine uterque sui lectuli locatus, hic in summo tertii, ille in imo medii. Et hanc rationem inter alias reddit Plutarchus, cur medii lecti locus ultimus tribueretur convivarum dignissimo, quia proximus esset convivii domino, qui in primo tertii discumbebat. verba Sallustii hoc manifeste indicant, quae ita interpungenda sunt: *Igitur discubere, Sertorius inferior in medio, supra L. Fabius Hispaniensis senator ex proscriptis. Antonius in summo, infra scriba Sertorii Versius. Alter scriba Maecenas in imo, medius inter Tarquitium & dominum Perpernam.* Hic habes lectos, medium, summum, & imum. Perperna dominus convivii, & Imperator erat. Sertorius dignitate super caeteros & Imperator. Non medius illi locus assignatur ut Imperatori, quemadmodum harioiantur; sed infimus in medio lecto, qui Consularis atque Imperatorius, atque honoratissimo debitus. In medio lecto duo tantum discubere, Sertorius inferior, qui supra se habebat L. Fabium Hispaniensem. Quod si tres fuissent, Sertorius utique infimus discubisset, infra eum etiam, qui medium locum detineret. Quia duo tantum fuere tum in illo lecto, inferior fuit, qui locus *ἐν τῷ μέσῳ*. Post medium lectum, in quo accumbebat convivarum qui praecipua erat dignitate, sequebatur summus lectus. De eo accipiendus Sallustius, in verbis supra citatis: *Antonius in summo, infra scriba Sertorii.* Sic duo tantum in illo convivio hunc summum lectum obtinere, Antonius & scriba Sertorii Versius, hic inferior in dextra nempe lecti parte, ille superior in sinistra. Sequitur tertius lectus & unus: alter scriba Maecenas in imo, medius

inter Tarquitium & Dominum Perpernam. Locus non est mancus, ut opinatur Ciacconius, qui dicit non plane referri, qui inter Tarquitium & Perpernam dominum convivii accubuerit. Immo nihil pote planius. Alter scriba Sertorii Maecenas in imo lecto accubuisse dicitur, medius inter Tarquitium & Perpernam. Imus lectus Domini proprius, & in eo primus sive summus locus. Hic est, quem in eo convivio obtinuit Perperna. Inter eum & Tarquitium medius accubuit Maecenas. In illo tertio & imo lecto plerumque infra dominum accumbebat uxor & liberi. Si uxor una non coenaret, umbris is locus destinabatur, & vilioribus personis: unde Juven.

*Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto,
Una finis ait.*

Ex his possumus distincte colligere, quid sit infra & supra discumbere, quid in imo & summo. Quae docti viri distinguere nesciunt. In imo discumbere, & in medio, & in summo dicebatur, qui in summo lecto & medio, & imo discumbebat. At supra & infra, qui summus aut imus accumberet, hoc est, in primo vel ultimo loco lecti. Miror vero, unde Servius exsculpere potuerit ex his Sallustii verbis, medium locum apud veteres domino convivii proximum, ac destinatum fuisse. Nihil enim minus quam hoc illa tinnunt. Aliud fuit, quum Stibadio accumbebant, hoc est, toro continuo ac semitotundo, quod in sigmatis literae figuram factum erat, unde & nomen. In his Stibadiis, quum una serie continenter discumberent, verisimile non est eandem rationem observatam circa loci dignitatem atque honorem, ut in tribus lectis seorsim stratis ac separatis. In stibadio itaque is primum locum tenere censebatur, qui omnium summus erat, & qui supra omnes accumbebat; ut contra ultimus, qui infra caeteros. Is in dextro cornu stibadii locum habebat, qui locus responderet ultimo loco tertii lecti. Contra ea convivarum dignissimus in sinistro stibadii discumbebat, & supra omnes erat. Sacerdotes hunc ordinem accumbendi in coenis adicialibus tenebant, sive in lectis discumberent divisim, sive in stibadio vel sigmate. Festus: *Itaque in conviviiis solus Rex supra omnes accumbit, sed Dialis supra Martialem & Quirinalem: Martialis supra proximum, omnes denique supra Pontificem. Pontifex quinto loco accumbebat infra omnes: Rex sacrorum primo supra omnes, quia potentissimus ac dignissimus habebatur.* Hujus ergo locus in summi lecti prima parte ad sinistram, vel in sinistro cornu stibadii. Sunt qui velint maximum honorem loci fuisse in cornu dextro. Ergo & proximus eum locum accumbens dignissimus. Hoc enim sequitur. At contra fuit. Quippe proximus ad cornu sinistrum

L. Fabius Hispaniensis senator ex proscriptis, in summo Antonius, & infra, scriba Sertorii Versius: & alter scriba Maecenas in imo; medius inter Tarquitium, & dominum Perpernam. *Nonius. Servius.*

Quarum unam epistolam forte cum servo nacti praedatores Valeriani scorpione in castra misere. *Nonius.*

secundus a primo habitus, non proximus decumbenti in cornu dextro. Quare si proximus accumbenti in cornu sinistro dignior est illo, qui proxime tangit accumbentem in cornu dextro, utique & qui in sinistro cornu locum habet, dignior eo censendus, qui dextrum premit cornu. Consequentia haec necessaria. Apud Sidonium Imperator dextro cornu collocatur, quia invitaverat, atque dominus erat convivii. Ita autem Reges & Principes facere solebant, ut invitatis locum honoratiorem praeberent, secus atque hodie. Ut clarius haec in mentem infinuatur, oculis etiam subicere placuit, ex delineata hac forma.

Ultimus locus. Medius. Summus.		
[MEDIUS LECTUS.]		
Primus, qui IMUS LECTUS.	qui & Consularis. Hic accumbat Sertorius.	Hic accumbe- bat L. Fabius Hispaniensis.
	& Domini. Hic accumbe- bat Perperna.	Hic accumbebat scriba Sertorii Versius.
	Hic accumbebat Maecenas.	Hic accumbebat & summus. Antonius.
Ultimus locus.	Medius.	Summus.
[SUMMUS LECTUS.]		
Primus, qui IMUS LECTUS.		

SALMASIUS ad *Solinum*. Schegk. ad Vell. lib. II. cap. 30. „Moneo, facillime ab Antonio, qui in summo, vulnerari potuisse Sertorium, qui interior. Ita enim ritus statuere legatos, ut cujus prona & prompta transitio & at-

„tactio, colligo e Plauti *Asinaria* Scena, Agendum istum:

„*Neque illaec ulli suo pede pedem homini premat.*

„*Cum surgat, non in lectum inscendat proximum.*

„*Neque cum descendat, inde det cuiquam manum.*”

Haec Schegk. Adde Fr. in Curt. lib. VIII. cap. 5. §. 22. Scal. in Tibull. p. 283. hunc Salust. locum itidem emendat & explicat. RUPERT.

L. FABIVS HISPANIENSIS] Lucii Hispaniensis in veteribus libris nulla, quod sciam, mentio: in numismatibus plurima. Extat apud C. V. Latinis & Graecis literis, juxta doctissimum Laevium Torrentium, apud quem hujusmodi cimeliorum infinita copia est. Extat & apud Abrahamum Ortelium Geographum exactissimum, numisma argenteum cum hac inscriptione: L. FAB. HISP. Et alioqui L. Fabium Hispaniensem in conjuratis fuisse constat. CARRIO.

IN SUMMO ANTONIUS] Hoc Fragmentum ad Sertorii necem spectat. Plutarch. pag. 582. *Ἀντώνιος καὶ Σερτίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τῶν Σερτίου.* WASSE in *Add.*

MEDIUS INTER TARQUITIUM ET DOMINUM PERPERNAM] Vide quae annotavimus ad cap. XLVIII. Catilin. CIACCON. *Dominum* Perpernam vocat, nisi fallor, *συμποσιάρχον*. Hinc *dominia*, quae alias ministeria: Paterculus de hoc convivio accipiendus lib. II. *Tum Marcus Perperna, Praetorius, e proscriptis, gentis clarioris quam animi, Sertorium inter caenam Etruscae interemit, Romanisque certam victoriam, partibus suis excidium, sibi turpissimam mortem pessimo auctoravit facinore.* COLERUS.

QUARUM UNAM EPISTOLAM] Apud Caesarem quoque Gallus in castra Ciceronis Epistolam Caesaris alligatam jecit. Sed hic, *epistolam*, glossa est. CIACCON. & URSIN. Una haec fuit ex Epistolis nobilium, qui Sertorium ad invadendam Italiam invitaverant. Eas epistolas Pompejus variis modis inquisivit & concremavit. COLER.

SCORPIONE] *Scorpio genus teli est*, inquit Marcellus. Vulgo, una *epistola*, male. In quibusdam etiam est, *scorpione*: in aliis, *scorpionem*. CARRIO. Adi Lipsium, & Stewichium in notis ad Auctores de Re Militari. WASSE.

C. CRISPI SALLUSTII HISTORIARUM FRAGMENTA.

LIBER IV.

I. **A**T Cn. Lentulus patriciae gentis, collega ejus, cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum stolidior, an vanior, legem de pecunia, quam Sulla emtoribus bonorum remiserat, exigunda, promulgavit. *Agellius* libro XVIII. cap. 4.

Omnes, quibus aetas senecto corpore, animus militaris erat. *Priscianus* lib. IX. & X.

Dein lenita jam ira, postero die liberalibus verbis permulcti sunt. *Idem.* lib. IX.

In-

LIB. IV.] Continet Historiam rerum gestarum Metelli & Pompeji contra reliquias Sertorii, Luculli contra Mithridatem & Tigranem, M. Crassi debellantis Spartacum, L. Gel. Poplicola Cn. Corn. Lentulo Coss. V. C. 681. & C. Lentulo & Cn. Aufid. Orestie Coss. 682. A. POPMA.

AT CN.] Ex Agellio lib. XVIII. cap. 4. de stolidi & vani differentia differente. & certe M. quoque Tullius Cicero, in oratione quam pro Quinctio habuit, eodem modo *vanitatem* accepit, cum eam *veritati* opponeret. Clodianum autem Latinae gentis esse, patet ex Varrone, Quinctiporem Clodianum, Epistola ad Fusium, nominante. CARRIO.

COLLEGA EJUS] Cn. Cornelius Lentulus Clodianus collega fuit in consulatu P. Licinii Crassi. Palmerius hic acute corrigit: *cui cognomentum Clodiano Quinctipori, per incertum.* & intelligit illum, cujus ineptias Varro ridet Epist. ad Fusium: *Quinctiporis Clodiani foras ac poemata gargaridians dices: O Fortuna! o Fors Fortuna!* Estque, ut arbitror, hic ille Lentulus, de quo Cicero in Bruto sic scribit: *Cn. autem Lentulus multo majorem opinionem dicendi actione faciebat, quam quanta in eo facultas erat.* COLER. Clodianus collega fuit in consulatu P. Licinii Crassi. Est, ut arbitror, hic ille Lentulus, de quo Cicero in Bruto sic scribit: *Cn. autem Lentulus multo majorem opinionem dicendi actione*

faciebat, quam quanta in eo facultas erat. WASSE.

OMNES, QUIBUS SENECTO CORPORE ANIMUS MILITARIS ERAT] Ita enim scribendum, inducto *res Aetas*, id quod recens quidam de suo infere. Sic in Catilina: *Delecti quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat.* DOUZA.

QUIBUS AETAS] Priscianus toties a me jam citatus, ut & alii veteres, vocem *aetas* non habent. nec puto necessarium fuisse negotium Carrionis, qui eam inferit. COLER.

SENECTO CORPORE] Priscianus lib. IX. & X. *Sallustius*, inquit, *participium praeteriti temporis ex senecto protulit.* Addidi autem ex vetustissimo Coloniensi, *aetas*, quod in aliis non erat. CARRIO.

DEIN LENITA JAM IRA, POSTERO DIE LIBERALIBUS VERBIS PERMULCTI SUNT] Priscianus eodem lib. XI. *permulsum*, pro, *permulctum*. Sallustii autem verba in hunc librum coniecimus, quod omnes lib. vet. ex lib. IV. non, ut vulgati, ex lib. III. haec adducerent. quid? quod *liberalibus*, pro, *libralibus* iisdem auctoribus scripti? CARRIO. *Liberalia* verba sunt, quae Plauto, *Dicta dapfala* dicuntur. Videtur autem de Sertoriano exercitu esse sermo, quem ob caedem Imperatoris sui merito concitatum Perperna postero die coactus fuit magno ambitu, partim minis extis, hoc est, pretio, partim largiloquis dictis onustos tranquillare. DOUZA. Ita & noster Priscianus. *Liberalia*

verba

Implicitae rates ministeria prohibebant. *Idem ibidem.*

Igitur legiones pridie in monte positas arcessivit. *Idem lib. X.*

Anxius animi, atque incertus. *Arusianus.*

Magnam exorsus orationem. *Idem.*

Inpotens, & nimius animi est. *Idem.*

Amisumque assideri sine proeliis audiebat. *Priscianus lib. VIII.*

Qui

verba interpretor blandiloqua, faceta. Pertinet ad convivium Perpennae. COLER. Lubens duas has Sallustianae navis ex tanto naufragio superstites tabulas compegero: siquidem per eos liceat quibus ea res in manu: *Dissidere inter se caepere, neque in medium consultare, dein lenita jam ira postero die liberalibus verbis permulsi sunt.* PUTSCH. Est profecto magnum DEI beneficium, agnoscere, quod vitiosum est, ac mentem ad meliora convertere, ait Historicorum recentioris aevi Corculum, Ph. Cominaeus lib. I. sub f. ubi de Ludovico suo hanc Historiam memorat: Quum forte, ob intemperantiam linguae, lapsus esset, ac durior fuisset, mox agnovit culpam, & conversus ad eum, quem offenderat: non me latet, inquit, obfuisse mihi linguam, sed & profuit aliquando: nunc autem, ut, quod illa peccavit, emendem, aequum est; ac simul, quum ad eum medium familiariter ageret, donum aliquod dabat non contemnendum. Memorabile etiam est in hoc genere, quod Panormitanus refert de Alphonso rege: Cum poculum, quo rex ipse biberat, Caspari, generoso adolescentulo, dari iuberet, & Pirretus pincerna, Casparis inimicus, quamvis semel, bis, & tertio iussus dare, renueret: permotum regem surrexisse, ajunt, pugionemque strinxisse, ac fugientem Pirretum adsecutum, ne tamen prebensum iratus feriret, pugionem in media ira abjecisse. RUPERT.

IMPLICITAE] Idem Priscianus ibidem, ostendens composita a plico penultimam a, vel i habere in supino, inter cetera hoc etiam ponit. sed cum in excusis sit *implicitae*, exemplaria tria vetustissima habent, *implicitae*. nisi quod hoc in Gemblacensi deletum & aliud, ut in plerisque bibliothecae illius libris solet, alia manu substitutum est. CARRIO. *Implicitae* (hoc enim malim cum Prisciano, quam cum nostris, *Implicitae*) rates ministeria prohibebant. Quid si *Magisteria* legamus: quippe hoc navali regimini aptius, accommodatiusque, qua ad rem, qua ad proprietatem verbi, videturque Fragmento huic non absurde conjungi posse illud inter incerta rejectum: *Impediebant iussa nautarum; addita copula hoc modo: Implicitae rates magisteria prohibebant, impediebantque iussa nautarum; ad*

quod Servius: *Celeuma, est quasi praeceptum: unde Sallustius, &c.* DOUZA.

IGITUR] Ex eodem Prisciano libro decimo, in Martinensi exemplari est; *laceffit.* CARRIO.

ANXIUS ANIMI, ATQUE INCERTUS] Sic Tacitus lib. V. & XIX. *incertus animi*, dixit. URSIN. Messus: *anxius hujus rei.* CARRIO.

MAGNAM] Idem Messus: *exorsus orationem.* CARRIO. Et huc fortasse pertinuerit illud, *in hunc modum differuit*, unum ex duobus Fragmentum ut fiat. Videtur autem de Mithridate loqui, quem Appianus narrat, postquam in Paphlagoniam venisset; classium prius decursione facta, concionem ad milites habuisse magniloquam, tum de suis majoribus, tum de seipso, quod exigua regni pomœria in immensum auxisset, nec unquam praesens victus esset a Romanis, &c. DOUZA.

INPOTENS] Ex eodem: *nimius illius rei.* CARRIO. *Assideri*, pro, *obsideri* usurpavit etiam Tacitus exemplo Sallustii, qui cum de Ponto Euxino hic agat, videndum an, *Amisumque obsideri*, legendum sit, quae civitas est maris Euxini. URSIN. Lib. VIII. Priscianus, *obsideo*, inquit, & *assideo* activa sunt. faciunt enim *assideor* & *obsideor*. in Martinensi libro est, *admissumque*. Ita omnes omnium editiones. Mirum vero nemini etiamnum de mendo hujus loci in mentem venisse: quod tamen minimo negotio emendari poterat; altero modo, S, e medio sublato; ut fieret, *Amisumque*: quam urbem cum hiemem totam stativis castris circumdatam, valloque ac fossa obsessam tenuisset Lucullus, appetente demum vere, relicto ad continuandam obsidionem Murena, movit in Mithridatem, cujus deliberatae morae causas in Lucullo apud Plutarchum invenies. simul cur avido expugnandi urbis militi morem gerere recusarit. DOUZA. Priscianus MSC. *Amisumque*, & ita recte mendavit etiam Ciacconius. Est Amisus oppidum in Ponto Euxino, de quo hoc libro multa Sallustius. COLER.

ASSIDERI] Cum in eo libro Sallustius de Ponto Euxino ageret, Amisusque sit ejusdem civitas, assiderique, apud eum sit, obsideri,

Qui quidem mos, uti tabes, in Urbem conjectus. *Festus.*

Castella, custodias thesaurorum, in deditiorem acciperentur. *Servius.*
Carisius lib. I.

Reliqua cadavera salita. *Diomedes* lib. I. cap. 4.

Epistola Regis Mithridatis scripta ad Regem Arsacem.

II. Rex MITHRIDATES REGI ARSACI S. Omnes, qui secundis rebus suis ad belli societatem orantur, considerare debent liceatne
tum

sideri, ut apud Tacitum etiam, libentius legem, *Amisumque assideri.* CIACCON.

QUI QUIDEM] *Festus Pompeius*, *tabes*, inquit, est quae facit tabescere. libenter autem hac similitudine utitur Sallustius. de qua in Catilina. CARR.

CASTELLA] Ex Servio XI. AENEID. & Carisio lib. I. Inst. Gram. *custodias*, pro, *custodiae*. ita etiam Asper intellegit; licet alii accusativum esse velint. Verba autem Carisii aliter vulgo, aliter in membranis, quarum usus, ut reliquarum Colonensium omnium, mihi, dum in Ubiis essem, vir eruditione singulari & eximia humanitate ornatus Melchior Hittorpius libenter expensum ferebat, hunc in modum praescribi video: *Paterfamilias & materfamilias, antiqui magis usurparunt; propterea quod nominativo singularis literam adiciebant, ut facerent genitivum: haec familia, hujus familias: haec Maja, hujus Majas. quam declinationem & Sallustius in tertio secutus est: Castella custodias thesaurum, in deditiorem acciperentur. sed emendatius, custodiae, Majae, & familiae dicitur.* CARRIO.

CUSTODIAS THESAURORUM] Graece *καὶ φύλαξις* sive *ἡ προστασία* Custodia. ubi quid custoditur. Cic. in Somn. retinendus est animus in custodia corporis. Auctor, cujus nomen haud succurrit: *borrea in omnibus regionibus publica fecit, ad quae conferrent bona ii qui privatas custodias non haberent.* WASSE in *Add.*

RELIQUA] *Diomedes* lib. I. cap. 4. *Veteres*, inquit, *ambiguitatis causa salitus dixerunt a salo*, non *salio*. nescio autem an haec ad III. Historiarum pertineant librum, & eodem cum illo referenda sint fragmento, quod a me undecimo positum est loco; an vero decimum illud libri tertii fragmentum in hunc potius librum conjiciendum sit: infinita enim sunt in Diomede mendaeque emendatorum audacia mirum ac poene incredibile dictu quantum excreverint; ita ut primam ejus editionem omnium quae haecenus sunt

visae, integerrimam, aut certe minime corruptam praestare ausim. CARRIO.

REX MITHRIDATES] Epistola regis Mithridatis ad regem Persarum: ex libro IV. Historiarum Sallustii, ut mox docebitur. CARRIO.

OMNES QUI SECUNDIS REBUS] Haec epistola Mithridatis, regis Ponti, ad Arsacem regem Persarum est. Nam, ut Servius attestatur, omnes reges Persarum *Arsaces* dicebantur. Eam autem dedisse videtur, quando ad Tigranem regem Armeniae fugere cogeatur: dissimulat tamen adhuc timorem & egestatem, ut facilius Arsacem ad societatem belli contra Romanos ineundam pelliciat. Cujus gratia etiam (ut in tali re fieri solet) ostendit Romanos communes omnium regum hostes. Quod etiam Jugurtha Boccho scripserat. BAD. Bello illo gravissimo, quod cum Romanis per XL. annos, ut quidam volunt, gerebat Mithridates, quiescebat Parthorum rex Arsaces. Quaeritur, Neutralitas, cum in civili, tum externo bello, quatenus amplectenda sit? Scimus, quid apud Liv. XXXII. cap. 21. de Aristheno, Achaeorum praetore, scriptum sit. Is cum audivisset consilium Cleomedontis, dicentis, in bello, inter Romanos & Philippum, Achaeis expedire, ut medios se gerant, armisque abstinentes quiescant, respondit hunc in modum: Quod Cleomedon modo tanquam mediam & tutissimam vobis viam consilii, ut quiesceretis abstineretisque armis, ostendebat: ea non media, sed nulla via est. Etenim praeterquam, quod aut accipienda, aut aspernanda vobis Romana societas est, quid aliud, quam nusquam gratia stabili, velut qui eventum expectaverimus, ut fortunae applicarem nostris consilia, praeda victoris erimus? Et mox: Hos si socios aspernmini, vix sanae mentis estis. Sed, aut socios, aut hostes habeatis, oportet. Simile quid idem habet auctor lib. XXXV. cap. 49. ubi Flaminius ad legatos Achaeorum: Quod optimum, inquit, esse dicunt, non interponi vos bello, nihil tam vanum, imo tam alienum vestris rebus est: quippe sine gratia,

tum pacem agere. Dein quod quaeritur, satis ne pium, tutum, glorio-
sum,

tia, sine dignitate praemium victoris eritis. Ex quibus elucescit, in bello vicinorum minime locum habere dictum illud Ovidii:

— medio tutissimus ibis.

Sed eos, quos ignavia, aut prava calliditas, uti alienis laboribus tuti sint, armis abstinet, acerbissimas poenas solvere, ut inquit in hac epistola Mithridates. Ac talibus idem accidere, quod iis, qui mediam domus partem incolunt, ut Alphonsus dicebat. Ceterum, cui quis se parti conjungere debeat, explicatu difficile est, consultum tamen ut plurimum ex praecepto Aristotelis in Rhetor. ad Alex. c. ult. cum validis & potentioribus. Vide notam ad Jug. cap. 81. Quod si vero vicini hostes fuerint aequae potentes, tum vero, cum Caesare, jacienda est alea, & iis accedendum, ad quos major nos utilitas, aut opportunitas vocare videbitur. Neque tamen exceptione caret haec de fugienda neutralitate regula, de qua Guicciard. in Consil. polit. cap. 68. Si princeps ea sit potentia, ut neutrum victorem metuere necesse habeat, armis abstinere, mediumque se gerere consultum est; si quidem, hoc modo, & periculum declinabit, & sumtibus parcat, & vires servabit integras. Adhaec aliorum errores, ei saepe commodam, rei suae faciendae, occasionem subministrabunt: sin secus est, profecto neutralitas mera stultitia est. Haec Guicciardinus. Alteram cautionem eorum, qui neutrarum partium esse velint, eamque tutissimam, apud Bodinum invenio, lib. V. de Rep. cap. 6. ut scilicet quis finitimorum Principum consensione mutua, per sese tueatur imperium, & a sociorum bellis abstineat. Qua quidem ratione Lotharingi, Allobroges, Burgundi libera pace ac tranquillitate floruerunt, quamdiu a bellis finitimorum principum, & quidem eorum consensu, abstinuerunt. At cum primum dux Allobrogum Hispanis se adjunxisset, Imperio ac potestate a Francis exutus est. Qui vero utrarumque partium communes sunt amici, hi tuto medii sunt; illi vero experiuntur id, quod etiam initio dictum, & hic verbis Herennii repetendum est ex Livio lib. IX. cap. 3. *Media via neque amicos parat, neque inimicos tollit*, atque adeo verbis Taciti cap. 36. *Germ. inter vicinos impotentes, sive violentos, & validos, minime tutum est quiescere*. Tertia exceptio est, si vicini hostes nostri mutuo in ipsos metu prohibentur, ne nobis noceant, etiamsi neutris illorum adhaereamus. Hujus rei praeclarum exemplum habet Georgius Pachymerius lib. II. Hist. Byz. cap. 14. Atque haec de bello externo. In civili vero quid faciendum? Hic quidem a multis probari video Ciceronis illud lib. X. ad Att. ep. IX. *Viro bono, & quieto, &*

Tom. II.

bono civi, nihil magis convenit, quam abesse a civilibus controversiis. Sunt tamen alii, qui prudentius, nisi fallor, in partes abeundum suadent, illud vetus commendant: *Qui cum insanis non insanit, is insanit*: idque confirmant lege sapientissimi Solonis, quae extat apud Agell. lib. II. N. A. cap. 12. in hanc sententiam scripta: *Si ob discordiam dissensionemque seditio atque dissensio populi in duas partes fieret, & ob eam causam, irritatis animis, utrinque arma caperentur, pugnareturque; tum qui in eo tempore, in eoque casu civilis discordiae, non alterutri parti se adjunxerit, sed solitarius separatusque a communi malo civitatis secesserit, is domo, patria, fortunisque omnibus careto, exul extorrisque esto*. Quamvis autem Plutarch. in Praec. Pol. legem hanc minus probat, ea tamen firmis rationibus niti videtur. Quarum prima illa ipsa est, quae supra de bellis externis allata fuit, nimirum talibus ambidextris accidit id, quod Thucyd. lib. III. in descript. saevissimae Corcyraeorum seditionis commemorat: *Qui civium medius se gesserunt, ii ab utrisque premebantur, aut quia participes seditionis esse recusarunt, aut quod soli superessent, odio habiti*. Alteram rationem Agell. d. I. subministrat: *Nam si boni omnes, qui in principio coercendae seditioni impares fuerint, populumque partitum & amentem non deseruerint, ad alterutram partem divisi se addixerint, tum concordia per eos potissimum restitui conciliarique potest, &c.* Quae ratio posterior, illustrius credo exemplum nullum habet, quam Pacuvii Calvii Campani, qui, tali partium electione, & senatum & patriam exitio praesenti liberavit, ut prolixè Liv. exponit lib. XXIII. cap. 2. & 3. quippe qui ex praecepto Senecae lib. III. de Ira cap. 39. *simulavit iram, ut, tanquam adjutor, & doloris comes, plus auctoritatis in consiliis haberet*. quomodo etiam Otho, antequam Imperator esset, Marium Celsum simulatione vinciri jussit, & majores poenas daturum affirmans, praesenti exitio subtraxit, teste Tacito lib. I. Hist. cap. 45. Eadem de causa Sex. Tullius opponentibus se Sulpicio Dictatori ducem se praebuit, cumque Dictator non turbam magis, quam turbae principem, alias imperiis obedientissimum, miraretur; ab eo Tullius magnopere petiit, *ne se oblitum disciplinae militaris, ne sui, neve imperatoriae majestatis, crederet: multitudinē concitatae, quae fere auctoribus similis esset, non subtraxisse se ducem, ne quis alius, qualem motu creare multitudo solet, existeret*. Liv. lib. VII. cap. 14. Hic tamen non improbarim, quae Lips. differit lib. VI. Civil. Doctr. cap. VI. RUPERT.

PACEM AGERE] Juvenalis XV. 163.

M

— Ti

sum, an indecorum sit. Tibi perpetua pace frui liceret, nisi hostes opportuni, & scelestissimi. Egregria fama, si Romanos oppresseris, futura est. Neque petere audeam societatem: & frustra mala mea cum tuis bonis misceri sperem. Atqui ea, quae te morari posse videntur, ira in Tigranem recentis belli, & meae res parum prosperae, si vera aestumare voles, maxime hortabuntur.

III. Ille enim obnoxius, qualem tu voles, societatem accipiet: mihi fortuna, multis rebus ereptis, usum dedit bene suadendi: &

—— *Tigris agit rabida cum tigride pacem.*
Seneca Epist. XCIV. *aurum & argentum, & propter ista, nunquam pacem agens ferrum.* Aelianus de Anim. cap. 36. *Εἰρήνην ὃ καὶ Φιλίαν ἀγασσιν ἄνεμοι.* Noster Cat. XXII. *pacem habere, &, agitare.* Jug. XV. & XVII. WASSE in *Add.*

DEINDE] Scripsi more Sallustiano; dein: probat Vaticanus. CARRIO.

TIBI PERPETUA PACE FRUI LICERET] Locus mendosus & qui sententiam nullam ejiciat: praefertim qua a distinctione; quo enim illud, *egregia fama si Romanos oppresseris futura est?* emenda, emendationi elegantissimae Vaticano aliisque libris assentientibus; *Tibi si perpetua pace frui licet, nisi hostes opportuni & scelestissimi, & egregia fama, si Romanos oppresseris, futura est: neque petere audeam societatem; & frustra mala mea cum tuis bonis misceri sperem.* frustra, inquit, a me ad societatem belli petereris, si ea esset rerum tuarum conditio, ut tibi perpetua pace liceret frui; nisi in ipsis regni tui faucibus hostes essent opportuni & sceleratissimi; nisi denique egregia fama, Romanis oppressis, te esset secutura. usus vocis illius *neque*, Sallustio frequens, vulgo ignoratus locum corrumpit. CARRIO. Huic loco suppetias ex Vaticano tulit Lud. Carrio. COLERUS. Non cohaeret oratio: & vereor hercule, ne coagmentum aliquod desideretur: Quid enim illud? *Neque petere audeam societatem.* Itaque dubium mihi non est, quin aut voculae interpositione remedium quaerendum, & fortasse hujusmodi: *Aliter neque petere audeam societatem.* uti in Oratione ad Caesarem: *Aliter neque privata res, neque publica, &c.* aut ultima certe primis inferendo ordo totius dictionis mutandus: donec tandem commoda aliqua sententia existat, cujusmodi haud alienam sane hac constructione electurus videor. *Tibi perpetua pace frui liceret; neque petere audeam societatem, & frustra mala mea cum tuis bonis misceri sperem, nisi hostes opportuni, & scelestissimi.* Opportuni, cui rei? injuriae forte patiundae ne, an faciundae? credo istuc postremum

velle dicere. Ceterum bona & mala, quae inter se hic opponi vides, reperiās & apud Plautum illo Aululariae versu:

Bonis tuis rebus meas res irrides malas.

DOUZA. Hiulca omnis oratio, fortasse & manca. Legebam tamen, *Tibi si perpetua pace f. liceret nisi b. o. & scelestissimi: egregia fama s. R. o. futura esset: neque petere, &c.* voce una addita, altera immutata. Lips. IV. Ep. Q. XIV. RUPERT.

NISI HOSTES OPPORTUNI ET SCELESTISSIMI] In Jugurth. *Cavere tamen necubi hosti opportunus fieret.* CIACC. Verba sunt ex epistola Regis Mithridatis, quae videtur fere tota translata ex oratione Corcyraeorum ad Athenienses apud Thucydidem libro I. Ad hunc autem locum facit, quod habetur in Bello Jugurthae: *Cavere tamen oportet necubi hosti opportunus fieret.* URSIN. Possum, importuni, at recte habet locus. Supra dixerat: *satisne pium, tutum, gloriosum aut indecorum.* Jam vero vox *opportuni* voculae *tutum*, & *scelestissimi* *et pium* respondent. WASSE in *Add.*

NEQUE PETERE] Si voculam *frustra* ex posteriore periodi membro huc retrahas, optime omnia cohaerebunt. *Nollem frustra, & a nullo tuo commodo, per societatem quam a te peto, bello pacem tuam minuere.* CRISP.

ATQUI EA] Libri omnes atque ea. CARRIO.

VIDENTUR] Fabri & Briconeti, *videtur.* nostram scripturam, quae a Vaticano est, servari placet. CARRIO. *Atque*, habent alii: unde ego exsculpsi: *Ad quae, ea quae te morari, &c.* hoc est, ad jungendam mecum societatem, atque ita conjunctis opibus Romanos opprimendos. sicque optime sibi & constabit & cohaerebit sententia, tota a superiori oratione dependens; hiulca prorsus, & incompressa, si aliter legatur. atque huic simile illud ad Caesarem: *Ad quae te illi iidem hortantur, &c.* DOUZA.

MIHI FORTUNA, MULTIS REBUS EREPTIS, USUM DEDIT BENE SUADENDI] Ut multi veteres sententias suas mutuati sunt a Sallustio, ita Sallustius quam

&, quod florentibus optabile est, ego non validissimus praebeo exemplum, quo rectius tua componas. Namque Romanis, cum nationibus, populis, regibus cunctis, una & ea vetus causa bellandi est, cupido profunda imperii, & divitiarum: qua primum cum rege Macedonum Philippo bellum sumere. Dum a Carthaginensibus premebantur, amicitiam simulantes, ei subvenientem Antiochum concessione Asiae per dolum avertere: ac mox a Philippo Antiochus, omni cis Taurum agro, & decem millibus talentorum spoliatus est.

IV. Persen deinde Philippi filium, post multa & varia certamina, apud Samothracas Deos acceptum in fidem, callidi, & repertoires perfidiae, quia pacto vitam dederant, insomniis occidere. Eumenem, cujus

quam plurimas e Catone, ut jam alibi docui, & inter eas hanc ipsam ex oratione pro Rhodiensibus, cujus haec verba reperiuntur ap. Gell. lib. VII. cap. 3. *Adversae res se domant & docent, quid opus sit facto: secundae res laetitia transvorsum tendere solent a recte consulendo atque intelligendo.* RUPERT.

ET, QUOD FLORENTIBUS OPTABILE EST, EGO NON VALIDISSIMUS PRAEBEO EXEMPLUM, QUO RECTIUS TUA COMPNAS] Sententia vere Mithridatica, prorsus ad illud Poetae accommodata:

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

DOUZA.

EGO NON VALIDISSIMUS PRAEBEO EXEMPLUM, QUO RECTIUS TUA COMPNAS] Dulce, verbo Lucetiano:

— turbantibus aequora ventis,

E terra magnum alterius spectare laborem.

RUPERT.

UNA ET VETUS CAUSA BELLANDI CUPIDO PROFUNDA IMPERII, ET DIVITIARUM] Alium post alium laceffere, non solum consuetum Romanis, sed & honorificum. Sic sane Valerios Messallas commendat auctor Elegiae *Pauca mihi*, jam olim Virgilio adscriptae, quod dignum suo nomine putarint:

Nunc aliam ex alia bellando quaerere gentem.

Petronius in Carm. de bello Civili:

*Si qua foret tellus, quae fulvum mitteret aurum,
Hostis erat.*

RUPERT. Eleganter non minus quam vere, de Romanis suis Petronius:

*Si qua foret tellus quae fulvum mitteret aurum
Hostis erat.*

Claudianus Rufin. l. 186.

— cuicumque monile

*Contextum gemmis, aut praedia culta fuissent,
Rufino populandus erat, dominoque parabat
Exitium foecundus ager.*

Tacitus Hist. IV. 74. *sed vobis maximum discrimen, penes quos aurum & opes, praecipuae bellorum causae.* Huc spectat Cyprianus de Eleemos. pag. 202. *pectus alia & profunda avaritiae caligo coecavit.* Tacitus fere habet *profusa*. WASSE in *Add.*

QUA PRIMUM] Libri nonnulli, primo. CARRIO.

A PHILIPPO] A, deest libris Briconeti & Fabri. Vaticanus, *tracto Philippo*. CARRIO. Notat Carrio in Vaticano lectum, *mox tracto Philippo*. Scribe: *at mox fracto Philippo Antiochus*, &c. GRONOV.

DECEM MILLIBUS TALENTORUM] Paullo post in eadem epistola videntur mendosa illa, *decem millibus talentorum*; nam ex Livio, & Appiano in lib. Syriaco legendum est, *Quindecim millibus talentorum*. Livii verba sunt haec ex lib. XXXVII. *Asiaque omni, quae cis Taurum est, decedite: pro impensis deinde in bellum factis quindecim millia talentum Euboicorum dabit, quingenta praesentia, duo millia & quingenta, cum Senatus populusque Romanus comprobaverint, mille deinde talentum per duodecim annos.* CIACCON. & URSIN. Ciacconius ex Appiano quindecim millibus reponit. COLER.

IN SOMNIS OCCIDERE EUM. EN CIVIS AMICITIAM GLORIOSE OSTENTANT &c.] Legendum: *in somnis occidere. Eumenem, cujus &c.* RIVIVS. Recte correxi, *insomniis occidere*, voce Sallustiana; quam apud eundem in Catilinario Criticus noster reponit: *dies noctisque festinare: vigilare: neque insomniis, neque labore fatigari.* Et oratione de Rep. profecto, *si id accadat, neque tibi nox, neque*

cujus amicitiam gloriose ostentant, initio prodidere Antiocho pacis mercedem; post Attalum custodem agri captivi sumtibus & contumeliis ex rege miserrumum servorum effecere: simulatoque impio testamento, filium ejus Aristonicum, quia patrium regnum petiverat,

dies curam animi sedaverit; quin insomniis excitas, furibundus, atque amens alienata mente feraris. Error ex eo natus, quod veteres, insomniis, scriberent, pro insomniis, i longa videlicet, pro geminata. Certe antiquissime vulgati, qualis est apud eruditissimum Nicolaum Fabrum, insomnia, agnoscunt. dicunt Latini insomnia, utroque numero; pro eo quod est iisdem vigilia, & Graecis ἀνύκνια. priore quidem numero Pacuvius Antiopa:

Perdita illuvie atque insomnia.

Item Caecilius Plocio:

Consequitur comes insomnia: ea vero insaniam adfert.

Posteriore vero Terentius Eunuchus:

Aut mox noctu te horsum adigent insomnia.

Sic enim Donatus illa Terentii accepisse visus est; etsi non dissimulat, *adiget insomnia*, alibi scriptum reperiri. Virgilius:

Sed falsa ad caelum mittunt insomnia Manes.

Quamquam ibi somnia significari volunt Grammatici, addita scilicet praepositione; ut Graeci dicunt ἐνύκνια. Sed idem Virgilius, *insomnia*, etiam plurali pro vigiliis posuit:

Quae me suspensam insomnia terrent?

Quamvis & hic somnia intelligi possunt quibus terreri potuerit, ita Carisium emenda. Falluntur autem qui, *insomnium*, pro eodem extulisse antiquos crediderunt: cujus exempla nulla sunt. itaque apud Suetonium Caligula, scribe ex vetere libro: *Incitabatur insomniis maxime: neque enim plus quam tribus nocturnis horis quiescebat: non, insomnia, ut vulgo. Quod vero propius ad rem attinet, Persen Philippi, inter ceteras de morte illius opiniones, ἀνύκνια exstinctum esse, scriptoribus plerisque placuisse a Plutarcho relatam est. CARRIO. Ita, praeter Carrionem, Just. Lipsius Lib. IV. Ep. Q. 14. COLER. Non intellego; quomodo enim, si pacto vitam dederunt, liberi a perfidia Romani, siue in somnis, siue vigilantem occiderint? Sed vera correctio est, *insomnia occidere, ἀνύκνια*. Plutarchus in AEmilio duplicem famam mortis ejus tradit. Alii, inquit, inedia mortem sibi conscivisse affirmant: alii a militibus, qui eum custodiebant, somno*

prohibitum, atque ita continuis vigiliis periisse. Hoc posterius ergo Mithridates, ut invidiosius, posuit. Lips. IV. Ep. Q. 14. RUPERT.

EUMENEM] Male in Glareani aliorumque editionibus; *En cujus*: in veteribus impressis proprius a veritate; *Eum en en*, pro *Eumenem* cujus: divulsis tantummodo a se syllabis. Male etiam in nostra: *Eumeniem*, operarum vitio. Sed hoc leve. illud alterius momenti, quod sequitur. CARRIO.

INITIO PRODIDERE ANTIOCHO, PACIS MERCEDE POSTHABITA, CUSTODI AGRI CAPTIVI, &c.] Vet. Cod. habet: *Initio prodidere Antiocho, pacis mercedem; post Attalum custodem agri captivi, &c.* Quae lectio consideranda. URSIN.

MERCEDE POSTHABITA, CUSTODI] Duabus Historiis inter se confusis quid sibi velit Mithridates, plane nequit intelligi. Vaticanus, *pacis mercedem posthabita*. Pulcherrime Fabri & Briconeti: *Eumenem, cujus amicitiam gloriose ostentant, initio prodidere Antiocho pacis mercedem, post Attalum, custodem agri captivi, sumtibus & contumeliis ex rege miserrumum servorum effecere. Quo quid apertius? quid eruditius? CARRIO. In exemplari quo usus est Carrio legitur, mercede posthabita custodi. Et sic edidit in sua Ed. quae prodiit Antwerp. 1579. ex officina Plantin. Vaticanus *pacis mercedem posthabita*. Pulcherrime Fabri & Briconeti, inquit, ille. Nempe ut in Textu. WASSE.*

SIMULATOQUE IMPIO TESTAMENTO, &c.] Omnino ad Attalum pertinent: de cujus testamento, ut omittamus multos scriptorum veterum locos, proferemus unum tantum Porphyrii manu scripti, apud quem ita habetur in Horatii versu ex Ode XVIII. lib. II.

—— Neque Attali
Ignotus heres regiam occupavi.

Attalus, Rex Asiae, Pergami regnavit, cujus hereditatem Populus Romanus accepit. Dicendo autem, heres occupavi, suspicionem dat, qua existimamus falso testamento Romanos hanc sibi hereditatem vindicasse, &c.

ARISTONICUM] De Aristonico autem variant inter se veteres Historici non parum. Nam Liv. epitoma lib. LVIII. Eumenis Regis filium dicit, & item Justinus lib. XXXVI. qui non justo ma-

rat, hostium more per triumphum duxere: Asia ab ipsis obsessa est: postremo totam Bithyniam, Nicomede mortuo, diripere, cum filius Musae, quam reginam appellaverant, genitus haud dubie esset.

V. Nam

trimonio, sed ex pellice genitum scribit. At Florus, regii sanguinis ferocem juvenem appellat. Pomponius vero Laetus, auctor recens, Eumenis nepotem tradit. Quod placet, si veteris Historici auctoritate nititur. Rursus Eumenem alii edunt Attali patrem, alii patruum, ut in tanta Historicorum varietate fortasse locus sit aliquid suspicandi de mendo vulgatae lectionis. URSIN. Malim *impie*. Sed aliter libri. WASSE in *Add.*

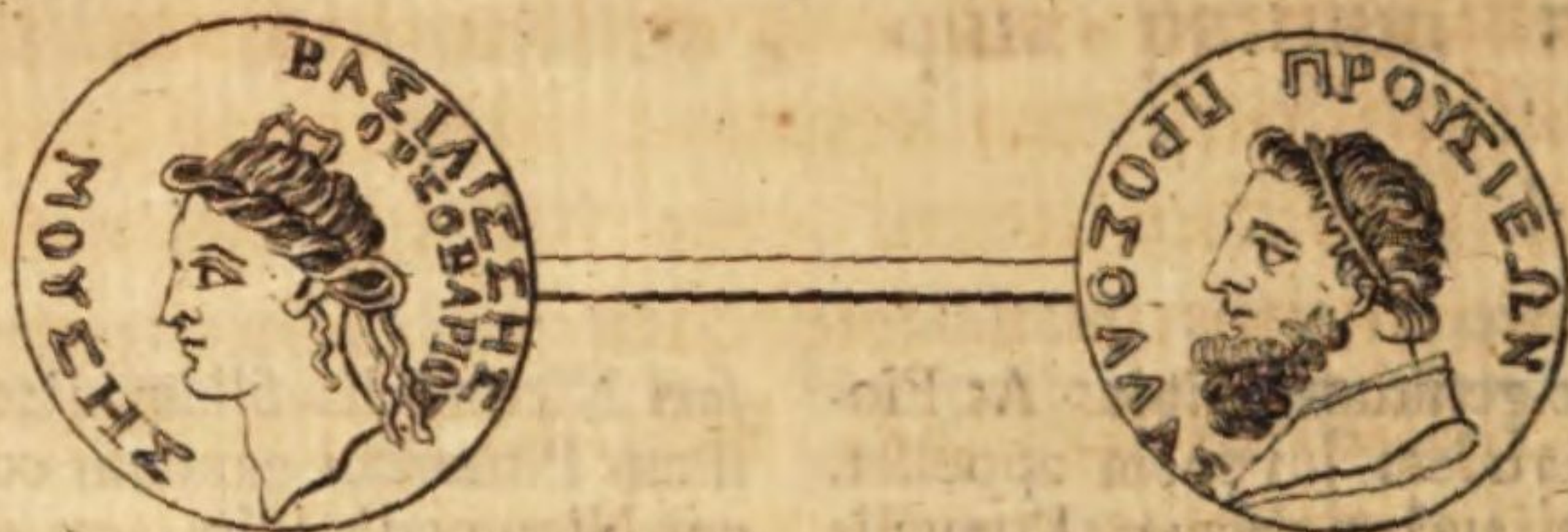
HOSTIUM MORE PER TRIUMPHUM DUXERE] Idem de nepote Masinissae Jugurtha Mithridates apud Justinum XXXVIII. 6. *tamen cum bujus nepote bellum modo in Africa gestum adeo inexpiabile, ut ne victum quidem memoriae avi donarent, quin carcerem ac triumphi spectaculum experiretur.* WASSE in *Add.*

POSTREMO TOTAM BITHYNIAM] VOX, totam, abest ab antiquis libris. CIACCON. VOX totam, a libris veteribus abest. Abest, inquam, non deest; cum vulgo superfit. CARRIO.

CUM FILIUS MUSA, QUEM REGEM APPELLAVERAT, GENITUS HAUD DUBIE ESSET] Scriptura prae aliis insignite prava, & quae Sallustio non modo fraudi fuit, sed etiam viros maximos in errores gravissimos induxit: quorum partim an haec Sallustii essent dubitarunt, nonnulli *Nysam*, sive *Nysam* Nicomedis Regis Bithyniae filium esse crediderunt; alii etiam eadem occasione locum Suetonii, ea de re, qui recte habet, corrigere tentarunt. Vetus editio: *cum filius Nysae, quam reginam appellaverat, genitus haud dubie esset.* Minimum a veritate. Fabri & Briconeti: *quem Regem jam appellaverant.* In qua scriptura illud, *appellaverant*, rectum videlicet. Vaticanus: *Nysa, quam Reginam.* Hinc lege, quod & humanissimo doctissimoque Puteano placuit: *cum filius Nysae, quam Reginam appellaverant, genitus haud dubie esset.* Vult enim Mithridates, Nysae Nicomedis filiae, quam Romani reginam appellaverant, priusquam Bithyniam diriperent, filium regni haeredem natum fuisse. Non tantum verisimiliter, sed omnino vere. *Nysam* enim muliebri nomen esse e Plutarcho constat; qui, in vita Luculli magni illius Mithridatis sororem ita appellatam scribit. Ac sane nisi Suetonius *Ny-*

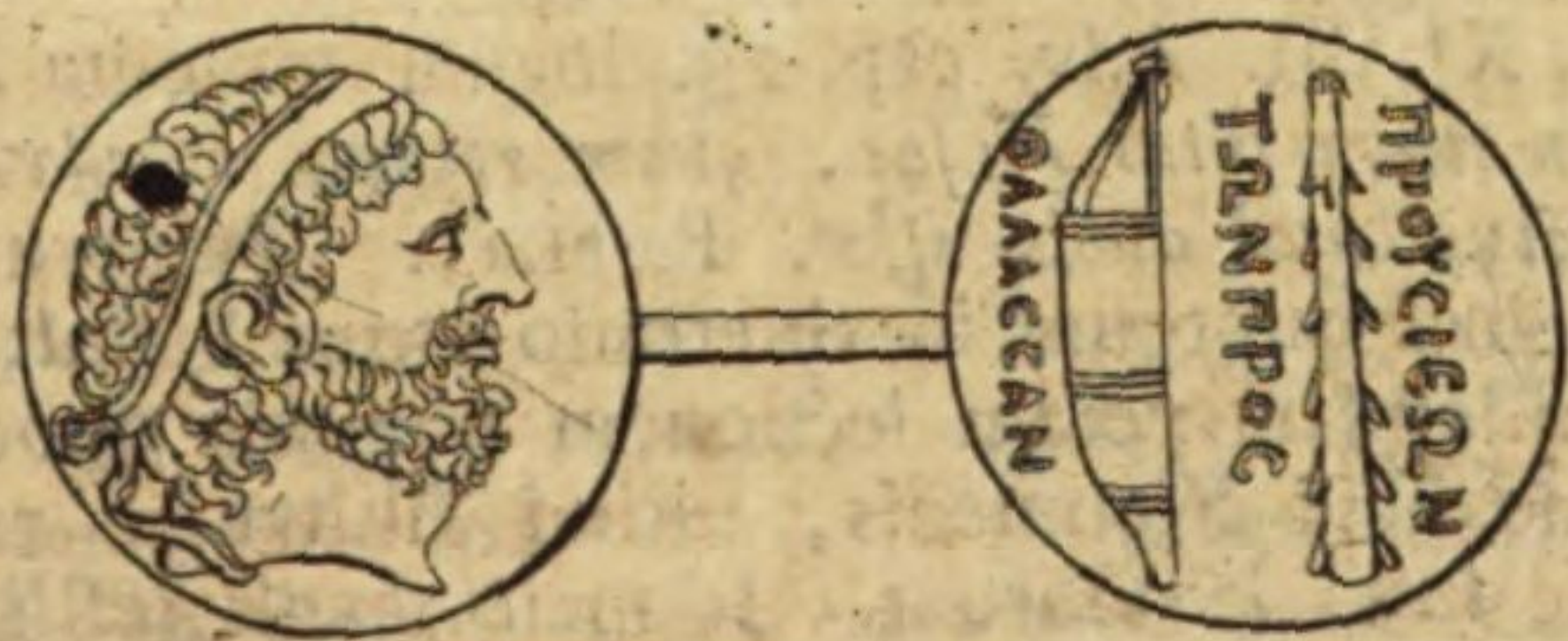
sam Nicomedis filiam diceret, parum abesset quin illam Plutarchi eandem cum hac esse, & nescio cui Nicomedis filio, ex quo etiam filium sustulerit, nuptam fuisse existimarem. Suetonius Julio: (Cicero) *quondam in Senatu (Caesari) defendenti Nysae causam filiae Nicomedis, beneficiaque regis in se commemoranti; Remove, inquit, isthaec oro; quando notum est & quid ille tibi, & quid illi tu dederis.* Nisi forte verba illa, *Nysae filiae*, quae varie leguntur, delenda sunt, aut ita interpretanda, uti, quod jam dixi, non filia fuerit, sed nurus. Verba autem Caesaris in ea Oratione haec fuerunt: *Vel pro hospitio regis Nicomedis, vel pro horum necessitate quorum res agitur, refugere hoc munus, Memmi, non potui. Nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin a proximis retineatur: neque clientes, sine summa infamia, deserere possunt, quibus etiam a propinquis nostris opem ferre institimus.* Male autem operae *Musa*, pro *Nusa*, expresserunt. CARRIO. Ex Plutarcho erudite Carrio reposuit, *Nusa*. Quod & Turnebus agnoscit lib. XIV. cap. 14. Ego locum sic recte scribi & distingui arbitror: *Cum filius quem regem appellaverat, Nysa genitus haud dubie esset.* Rex Nicomedes filium, ex Nysa conjugis conceptum, Regem appellaverat, regnique heredem instituerat. Plinius tamen Nicomedis uxorem a cane interfectam Consingen appellat lib. VIII. COLER. Barth. lib. XLVII. Adv. cap. 23. locum hunc ita legit, *Cum etiam filius Nysae, quam regina appellaverat, genitus haud dubie esset.* RUPERT. Palparunt in tenebris quotquot in Suetonio atque Sallustio ad stabiliendam veram lectionem nominis quod reginae huic Nicomedis, ultimi Bithyniae regis, filiae fuit, laborarunt. Idoneus magis testis advocari nequit quam Numisma antiquum, aereum, quod vivente ista Nicomedis filia, & regiae dignitatis speciem aliquam obtinente, iussu ejus, inque ejus honorem cussum fuit. Nomen reginae MOYEA in eodem scribitur, atque pulcherrima ejusdem commendatur facies. Signatus fuit in urbe Prusiade ad mare sita, unde & cognomen, ut ab alia ejusdem nominis urbe distingueretur, traxit. Sed ecce ipsum nummum;

V. Nam quid ego me adpellem? quem disjunctum undique regnis, & te.

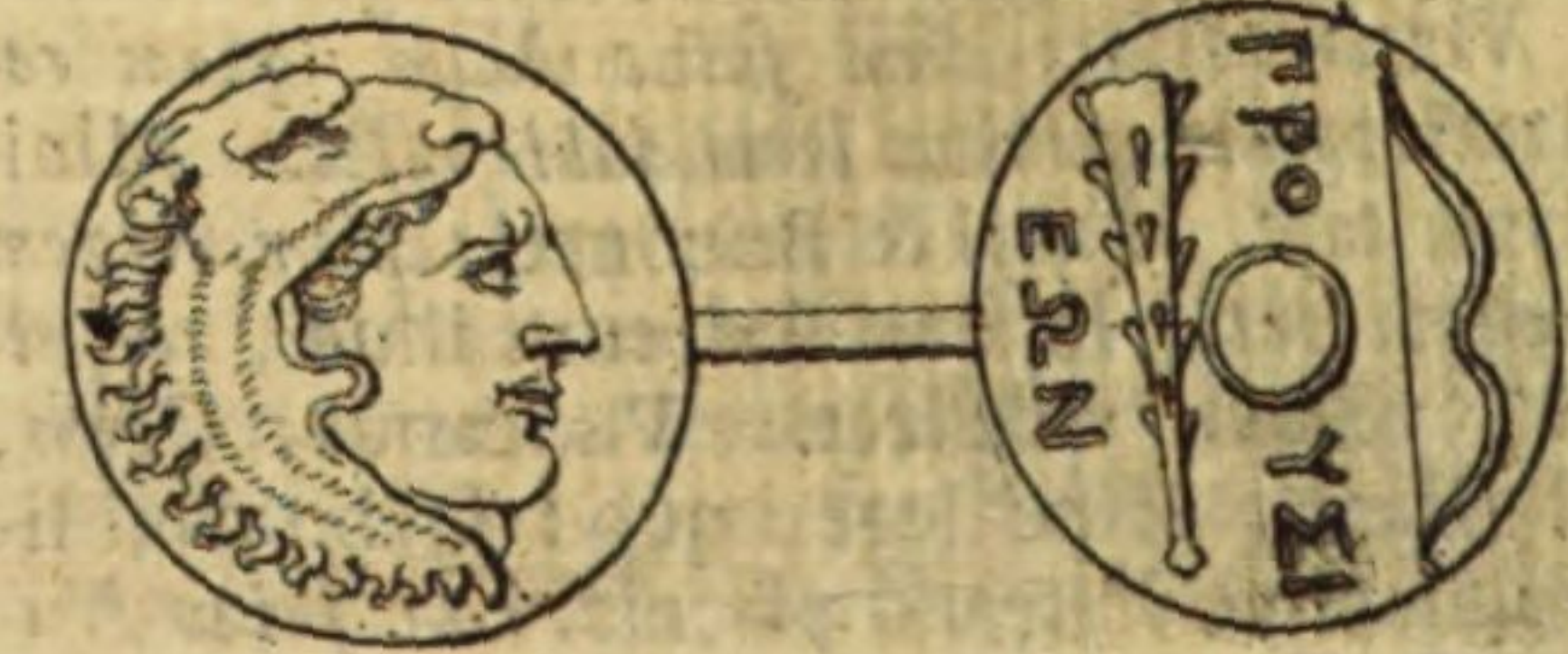

Adparet in priore Numismatis parte caput reginae comto capillitio, atque diademate, cujus dependent ad cervicem linthea, ornatum. Oram exteriorem haec ornat inscriptio, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΜΟΥΣΗΣ, REGINAE MOYSAE sive MUSAE. In interiore margine scribitur, ΟΡΣΟΒΑΡΙΟΣ, ORSOBARIUS. Nomen id videtur fuisse Magistratus, qui curam signandi nummi habuit, atque viri apud Prusienses honorati. Posterior Numismatis pars, Herculis, cujus cultus apud Prusienses eximius erat, caput exhibet, cum hac epigraphe in ambitu nummi, ΠΡΟΥΣΙΕΩΝ ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑΝ, PRUSIENSIUM AD MARE. Ita videlicet vocata fuit, ut distingueretur a Prusiade seu Prusa, urbe antiquiore, sed minus celebri, pariter in Bithynia, sed in mediterraneis ad Olympum montem sita. Prusias autem haec nobilior a rege Bithyniae Prusia, Ziēlae filio condita fuit. Sita fuit loco, quo prius exstiterat

Cius, juxta Propontidem ad sinum Cium, inter Nicomediam atque Apameam. Nummi pariter & scriptores antiqui πρὸς θαλάσσιον sive ἐπιθαλάσσιον eandem adpellant; eadem videlicet ratione, qua in Nummis Alexandri I. Theopatoris, Syriae regis XI. aliisque, ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑΝ, LAODICENSIUM AD MARE, fit mentio. Prusiadis ad mare sitae meminit Memnon, insignis Heracleensis Historiae scriptor, apud Photium Cod. CCXXIV. pag. 383. ὁ Τελύειος ἐπὶ Πρωσιάδα πλὴν ἐπιθαλάσσιον μὲν τὴν διωμάτιον παραγίνετο. Triarius Prusiadem versus, quae ad mare est, cum exercitu proficiscitur. Vidi insuper alterum urbis Prusiadis nummum, cum inscriptione Nysano nummo simili, atque capite Herculis Regis, diademate cincto: qualem fere nummum cum alio, qui epitheton illud omittit, sed tamen in eadem urbe signatus fuisse videtur, publicavit olim Hub. Goltzius. utrumque hic depingi jussi.

Posterior ex his in herbe Herculis, in rictu leonis, caput exhibet a parte anteriore, a posteriore, discum sive pateram cum arcu & clava, atque epigraphe ΠΡΟΥΣΙΕΩΝ, PRUSIENSIUM. Prior Herculis Regis diademate cinctum caput ab altera parte ostendit, ab altera clavam & corymbum cum inserto arcu, atque inscriptione ΠΡΟΥΣΙΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑΝ, PRUSIENSIUM AD MARE. Et hunc quidem nobiscum communica-

vit Herm. van der Horst, apud Schoonhovienses V. D. M. qui in quibusdam a Goltziano discrepat. Sed ut ad reginae Mysae redeamus nummum, detexit illum atque vulgavit natalibus atque eruditione, multaque Antiquitatis cognitione, inlustris Marchio, Scipio Maffei, in lib. inscripto Galliae Antiq. Epist. I. & II. p. 13. & 15. 16. &c. cui tamen in eo accedere non possum, quod Orsobarium Mysae reginae maritum fuisse crediderit. HAVERC.

tetrarchiis ab imperio eorum, quia fama erat divitem, neque servituum esse, per Nicomedem bello laceffiverunt, sceleris eorum haud ignarum, & ea, quae accidere, testatum antea, Cretenses solos omnium liberos ea tempestate, & regem Ptolemaeum. Atque ego ultus injurias, Nicomedem Bithynia expuli; Asiamque, spoliū regis Antiochi, recepi, & Graeciae demsi grave servitium. Incoepta mea postremus fervorum Archelaus, exercitu prodito, impedivit: illique, quos ignavia aut prava calliditas, uti meis laboribus tuti essent, armis abstinuit, acerbissimas poenas solvunt. Ptolemaeus pretio diem belli prolatat. Cretenses impugnati semel jam, neque finem nisi exscidio

CRETENSES SOLI OMNIUM LIBERI EA TEMPESTATE ET REX PTOLEMAEUS] Iidem libri: Cretenses solos omnium liberos ea tempestate & Regem Ptolemaeum. CIACCON. Sed vox, totam, non est in vet. codd. in quibus ita leguntur ea quae sequuntur paullo post: Cretenses solos omnium liberos ea tempestate, & Regem Ptolemaeum. Item in vet. codd. paulo post habetur: Ptolemaeus in diem: sive ut in aliis libris est, indies, bellum prolatans, &c. Sed lectio vulgata, Ptolemaeus diem belli prolatat &c. non displicet, nam supra habetur: Mithridates diem bello circumspicit. URSIN. Emenda ex omnibus libris, sceleris eorum haud ignarum, & ea quae accidere, testatum antea Cretenses solos omnium liberos ea tempestate, & regem Ptolemaeum. quam emendationem certam esse vetustissimas editiones testor. CARRIO. Soli omnium liberi e. t. & rex Ptolemeus. in edito libro quo usus Carrio. Pro qua lectione, hanc ex vetustissimis substituit, quam haec editio prae se fert. WASSE.

POSTREMUS SERVORUM ARCHELAUS] De Archelao vide Plutarchum in Sylla pag. 458. 466. postremus pro nequissimo. Cicero pro Roscio Amer. §. 81. sin idcirco arma sumta sunt, ut homines postremi pecuniis alienis locupletarentur &c. Ita etiam Noster. Non diversa est vocis ἔχθρας apud Graecos significatio. Nam infima plebs apud Aristotelem audit ἔχθρας δῆμος, & quod Latinis Scrip- toribus extremae dementiae est, illud Polybio XVII. pag. 1074. Ὁ πάντων ἐστὶν ἔχθρα. Glossae etiam: infima sors, ὑσέγγ Τύχη. Maroni pro postremo placuit ultimus. AEn. IV. 537.

Iliacas igitur classes, atque ultima Teucrum Iussa sequar?

Nempe, suprema imperia inquit Ruacus, immo servilia; quaerit an cum Trojanis naviget? Atque haec secum:

Quis me autem fac velle, sinet; ratibusque superbis Irrisam accipiet?

Servitus denique inhonestissima, testis Thucydides VII. Ἄνδρασι τὰ ἄλγιστα προσέβησαν, πόλει δὲ τῇ πα- σὶ πλὴν ἀρχίστω ἐπικλήσιν. Servos faciendo. Quale ergo Mithridaticum hoc, postremus fervorum? Sane, hominum, ut loquitur Tertullianus, postremissimus? Qualis misellus iste Archelaus? talis profecto in artibus Imperatoriis (nam a prodicione absolvit ipse in Commentariis Lucullus) qualis illaudatus hic noster interpres, qui tamen pessimorum optimus est: qualis Crispinus quem, in re Critica, ego esse infra infimos omneis puto. WASSE in Add.

PRECIO DIEM PROLATAT] Libri illi in diem bellum prolatans: tamen lib. I. Hist. Mithrid. diem bello circumspicit, dixit. CIACCON. Et hic vulnus plane Chironeum. Fabri & Briconeti, dies bellum prolatans, ut & vetus editio. Vaticanus, in dies bellum prolatans, pulcherrime. scribe itaque; illique, quos ignavia aut prava calliditas, uti meis laboribus tuti essent, armis abstinuit, acerbissimas poenas solvunt, Ptolemaeus pretio in dies bellum prolatans, Cretenses impugnati, semel jam, neque finem, nisi exscidio, habituri. CARRIO.

NEQUE FINEM NISI EXSCIDIO] Hegesip. I. II. Ut ultra Judaeam discederent, quibus fugae finis mors Alexandri foret. Cic. Offic. II. Tributorum finem unius Imp. praeda attulit. Virg. AEn. II. 554.

Haec finis Priami fatorum.

Ruacus alii que: hic fuit terminus. Verum nescio an non Haec melius referri possit ad Mors, de qua egerat versu superiore. at Auctor alibi: Quae finis standi. Noster infra: an finem belli futurum putet nobis oppressis. Legati apud Herodotum VII. 157. Μη γὰρ ἐλπίζης ἢν ἡμῶν κατὰσφύνη ὁ Πέρσης μάχη κρατήσας, ὡς ἐχὶ ἡγεῖ παρὰ σέ γε. Thucyd. I. 33. Καὶ προσκαταλαμβάνοντες ἡμᾶς νῦν εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπιχείρησιν. Supra semel jam. Nostres once already. WASSE in Add.

EQUI-

scidio habituri. Equidem cum mihi ob ipsorum interna mala dilata proelia magis, quam pacem datam intellexerem; abnuente Tigra- ne, qui mea dicta sero probat, te remoto procul, omnibus aliis obnoxiiis, rursus ta- men bellum coepi: Marcumque Cottam Romanum ducem apud Chalce- dona terra fudi: mari exsui classe pulcerruma.

VI. Apud Cyzicum magno cum exercitu, in obsidione moranti frumentum defuit, nullo circumadnitente: simul hiems mari prohi- bebat. Ita sine vi hostium regredi coactus in patrium regnum, nau- fragiis apud Param, & Heracleam, militum optimos cum clas- sibus amisi. Restituto deinde apud Cabira exercitu, & variis inter

EQUIDEM, QUOM MIHI, OB IPSORUM INTERNA MALA, DILATA PROELIA MAGIS, QUAM PACEM DATAM INTELLIGEREM, &c.] *Interna mala*, hoc est domesticas seditiones, & bella civilia per Cin- nam denuo, ac Marium reducem in media Ur- be excitata, quae res cum primis vorforiam Sullae in Italiam capiundi, conditionesque ab Archelao conceptas ac propositas, a Mi- thridate mox confirmatas accipiendi causa fuit. DOUZA.

DILATA PROELIA MAGIS QUAM PACEM DATAM] L. Aretinus in Fun. Strozae pag. 242. *Cum &c. in formidabilem potentiam evasisent*, & non pacem ab hoste quaesitam, sed bellum esse dilatum appa- reret. Floruit ille aerae Chr. 1400. WASSE in *Add.*

ABNUENTE TIGRANE] Suadebat bellum susci- piendum Mithridates: negabat Tigranes: eoque dissuadente, Mithridates arma sumsit. atque hoc est quod dicit: *abnuente Tigra ne bellum coepi*. sic enim legendum esse, non, *coepit*, praeter certam horum verborum sententiam, res ipsa clamat. CARRIO.

MARCUMQUE COTTAM &c.] Non dubito eum esse, cujus oratio inscribitur Caji Cottae. Nam M. Aurelius Cotta, consul, a Mithridate victus est apud Chalcedoniam, seu, ut hic dicitur, *Chalcedona*. Sed L. Lucullus proconsul ad Cyzi- cum urbem, exercitum Mithridatis fame ferro- que delevit, & in Pontum coëgit e Bithynia con- fugere. BAD. Rem narrat Plutarchus in Lucullo pag. 496. WASSE in *Add.*

IN OBSIDIONE MORANTI] Vett. libri, *in obsidio*: eo enim verbo usum esse Sallustium testis est Festus, ejus testimonio ex lib. I. Histor. adducto, ut eo loco dicam. Tacitus lib. IV. Annalium: *Primo sui incessu solvit obsidium*. CIACCON.

Haec quoque sunt ex eadem epistola. Sed, in vett. codd. pro *obsidione*, scriptum est, *obsi- dio*; qua voce supra lib. I. Historiarum usus est Sallustius, citante Festo Pompejo. Paulo post videtur legendum: *Neque quicquam a principio nisi raptum habere, &c.* non *partum*. Nam ver- bum *conjuges*, non alio, quam ad raptum Sabina- rum refertur. Galgalus etiam, apud Tacitum in vita Agricolae, *Raptores orbis* appellat *Romanos*. Illudque Virgilii, *vivere raptu*, huc spectat; legen- dum autem sine nota distinctionis, ut in vett. codd. illa, *convenas olim sine patria*. URSIN.

NULLO CIRCUMADNITENTE] Hoc est, nemine sociorum juvante me aut frumento, aut com- meatibus. DOUZA.

HIEMS MARI] *Hiems* enim, ut scribit Servius, tempestatem etiam significat. Unde & differen- tiae causa veteres *hiemem anni* dixere. COLERUS. Fabri & Briconeti, *in obsidio moranti*. & sane *ob- sidium* veteres etiam dixisse constat. C. Laelius ad populum pro se: *uti terra marique simul, nobis ob- sidium facerent*. & Sallustius libro I. Historiarum, *magnis opibus profectus, obsidium cepit per L. Cati- linam legatum*. vide Nonium. CARRIO.

REGREDI COACTUS] Vetus editio, & Fabri; *re- gredi conatus*. CARRIO.

APUD PARAM] Vetus editio, *apud Parvum*. Fabri & Briconeti, *apud Parum*. Vaticanus, *apud Patrum*. CARRIO.

HERACLEAM] Emenda Servium ad III. AENEI- dos. *Alii Heracleam appellatam volunt, quia Hera- clides Lacedaemoniorum reges &c.* PUTSCH.

APUD CABIRA] Vetus editio; *apud Caberam*. pro qua faciunt libri manuscripti. CARRIO. Ibi fuit Mithridatis sedes. Strabo: *ἐν τῇ τοῖς Καβείροις τῇ βασιλείᾳ Μιθριδάτε κατεσκευάστο*. COLER.

inter me atque Lucullum proeliis, inopia rursus ambos incessit. Illi suberat regnum Ariobarzanis bello intactum: ego vastatis circum omnibus locis, in Armeniam concessi: secutique Romani non me, sed morem suum omnia regna subvertendi, quia multitudinem artis locis pugna prohibuere, imprudentiam Tigranis pro victoria ostentant.

VII. Nunc

Ex hisce Nummis atque Carrionis MSS. confirmatur lectio. Καβήρων enim inscriptionem exhibent, adventumque apud se Persei Γοργεφόνος, imagine ejusdem, praeterea rate, atque Minervae aegide exprimunt, suamque commendant antiquitatem Cabereni. HAVERC.

INTER ME] Haec ex IV. Hist. Carisius lib. I. recitat, in quo, *prope*, *pro*, *proeliis*, mendose legitur in vulgatis libris. A. MANUT. Carisius lib. I. haec IV. Sallustii Historiae dat; notatque *ambos*, non *ambo*: quod & Helenius Acron sic oportere dici in Adelphis Terentii disputavit. Verriumque dixit errare, qui putat, *hos ambo*, dici oportere. Locum Carisii antea corruptum, in ejus editione emendabimus. CARRIO.

ILLI SUBERAT] Hinc corrige Hegesippum II. 12. Neque ulla subjaceret vel parvulorum misericordia. MSS. C. C. C. B. Pub. juberet. Arnobius I. pag. 17. Nonne vos cogitatio subit disquirere. Confer Tacitum An. III. VI.

VASTATIS CIRCUM] Fabri & vetus editio: *vastis* Tom. II.

circum. VOX historicis familiaris, neque minus poetis. CARRIO.

ARTIS LOCIS] Huc forte spectat Plutarchus in Lucullo pag. 508. Μερήνας δ' ἐπόμενον Τιγράνην τραχὺν αὐλῶνα καὶ γενόπορον στρατὸς μακρὰς ἀβαστάλων καὶ παρὰ πρὸς ἐπὶ λίθου καὶ φεύγει μὲν αὐτὸς Τιγρῆνης, πρὸς τὴν ἀποσκύην ἄπασαν. nisi potius intelligat Mithridates pugnam illam decretoriam, de qua Antiochus Philosophus, Οὐ, φησὶν, ἀλλ' ἐφ' ὧρα κίνησεν τοιαύτην τ' ἥλιον. WASSE in Add.

INPRUDENTIAM TIGRANIS PRO VICTORIA] Quidni illam ostentarent imprudentiam hostis quam suam ipsi occasionem fecerant? Quodque Romanis fere proprium erat. Polybius pag. 1306. Πολὺ γὰρ ἤδη τότε τὸ γένος ἐστὶ τῆς ἀβαστῆος παρὰ Ῥωμαίοις, ἐν οἷς ἀφ' ἧς τῆς πέλας ἀγνοίας αὐξήσει, καὶ καὶ ἀσχευάζουσα τὴν ἰδίαν ἀρχήν. Et XI. pag. 882. Συναδῶν τὴν τῆς δυσχερίαν ἀκρίβειαν καὶ συνεπιδέσθαι τοῖς τέττον ἀμαρτήμασιν. Hinc Nero apud Livium XXVII. Extemplo signum dandum, εὖ exeundum in aciem: abutendumque errore hostium absentium. Idem autem

VII. Nunc quaeso considera, nobis oppressis, utrum firmiorem te ad resistendum, an finem belli futurum putes? scio equidem tibi magnas opes, virorum, armorum, & auri esse: &, ea re a nobis ad societatem, ab illis ad praedam peteris. Ceterum consilium est Tigranis, regno integro, meis militibus belli prudentibus, procul ab domo, parvo labore, per nostra corpora bellum conficere: quando neque vincere, neque vinci sine tuo periculo possumus. An ignoras Romanos, postquam ad occidentem pergentibus finem Oceanus fecit, arma huc convertisse? neque quidquam a principio nisi raptum habere, domum, conjuges, agros, imperium? convenas, olim sine patria, sine parentibus, peste conditos orbis terrarum: quibus non humana ulla neque divina obstant, quin socios, amicos, procul juxta sitos, inopes potentisque trahant, exci-

tem IV. 58. de S. P. Q. R. *Tantum absint* ut ex incommodo alieno sua occasio peteretur. WASSE in *Add.*

UTRUM TE FIRMIOREM AD RESISTENDUM, &c.] Armeniorum ad Chosroem Oration. apud Procop. de B. P. II. pag. 93. *τί οὖν ἐστὶ, ὦ βασιλεῦ, μέλλεις; τί ἡ τὴν κάκιστα ἀπολαβὴν εἰρήνῃ αἰχμῶν, ὅπως δηλαδὴ σε ὑσάκτω ποιήσαν;* βρώσιν τ' ἄλλων ἀπάντων. De iis Arrianus de Exped. Alex. *Μισθὲ τε, εἰπὲρ τινὰς ἄλλας, ἔ Τυρανικὴ γέ- νας τε καὶ ὀνόματι καλεχομένης.* WASSE in *Add.*

SCIO EQUIDEM] Et haec Carisius libro I. recitat, qui locus partim haec corrigit, partim ab his corrigitur. quod enim illic est, *peteris*, melius hic, *peteris*: quod vero hic, *meis militibus*, absolute, hoc illic rectius, *meis militibus belli prudentibus*, scriptum est: uti in eodem Grammatico correximus. *Asper*: Ceterum, inquit, *quomodo positum est? an pro aliquo consilium est? an pro reliquo consilium est?* CARRIO.

CETERUM CONSILIUM EST] Charisius lib. II. *Ceterum quomodo positum est, pro aliquo consilium est, an reliquo consilium est?* Ceterum, non erat opus viros doctos concorditer hic, ex nescio quibus libris, inferere, repugnante sententia. PUTSCH.

MEIS MILITIBUS, PROCUL AB DOMO, PARVO LABORE, PER NOSTRA CORPORA BELLUM CONFICERE] Carisius sic lib. II. *Meis militibus, belli prudentibus, procul ab domo, per nostra corpora bellum conficere.* A. MANUT.

QUANDO NEQUE] Vetus editio, item Fabri & Briconeti: *quomodo neque.* CARRIO.

NEQUE QUIDQUAM A PRINCIPIO NISI PARTUM HABERE] Lego, *raptum*. Ita Galganus apud Tac. in Vita Agricola: *Romanos raptores orbis* appellat. CIACCON. Ineptissime. Aptissime vero Ciacconius restituit: *Neque quidquam a principio nisi raptum*.

habere. Sic infra eosdem *Raptores gentium* rex idem indigitat. COLERUS.

NISI PARTUM HABERE] Id est, armis quaesitum, aut per injuriam, id quod Lepido Philippus objecerat supra. & fortasse hic ablativus ille reponendus, ut fiat: *Nisi armis partum habere*. Et certe hoc altero illo multo numerosius. DOUZA.

CONJUGES] Verbum, *conjuges*, non alio, quam ad raptum Sabinarum refertur. Galgalus etiam apud Tacitum in vita Agricola, *Raptores orbis* appellat Romanos. URSIN.

PESTE CONDITOS ORBIS TERRARUM] Citatur hic locus a Servio lib. V. AENEID. Sed corrupte legitur apud eum, *parte conditor orbis terrarum*. CIACCON. Quid si legamus? *Pesti*, hoc est, exitio sive in pestem atque perniciem orbis terrae procreatos, a Romanis videlicet in servitutem reducti. DOUZA. Hunc locum citasse Servium puto cum dicit: *parte conditor orbis terrarum*, ad AENEID VII. 303. Editio Lucii conditur. Hinc ergo corrigendus. WASSE in *Add.*

PROCUL JUXTAQUE] Omnes libri, *procul juxta sitos*: Sallustian. CARRIO. In plerisque edd. *procul juxtaque*. Sed *ro* que ut minus Sallustianum auctoribus Carrionis libris omnibus del. vi. WASSE.

TRAHANT, EXCIDANTQUE, OMNIAQUE ET MAXIME REGNA, HOSTILIA DUCANT] Haec verba ex eadem quoque Epistola, ita in vett. codd. leguntur: *Trabant, excidant, omniaque non serva, & maxime regna hostilia ducant*. Quae lectio non displicet; nam paulo supra dixit: *Mē, quia fama erat divitem, neque servitutum esse, per Nicomedem bello lacefferunt*. CIACC. & URSIN. Que delendum, auctore Fabri libro. Supra: pro ea re a, Charisius ab. & voces, *parvo labore* omittit. No-

ster

excidentque; omniaque non serva & maxime regna hostilia ducant.

VIII. Namque pauci libertatem pars magna justos dominos volunt: nos suspecti sumus aemuli, & in tempore vindices adfuturi. Tu vero, cui Seleucia maxima urbium, regnumque Persidis inclutis divitiis est, quid ab illis, nisi dolum in praesens, & postea bellum expectas? Romani in omnis arma habent, acerruma in eos, quibus victis spolia maxima sunt; audendo & fallendo, & bella ex bellis ferendo, magni facti.

Per

ster Catil. *trabunt, vexant.* horum altero contentus Tacitus An. III. 74. *Ne Cirtensium pagi impune traherentur.* Et sic II. 61. WASSE in *Add.*

EXCIDANTQUE] Vaticanus: *excidentque.* Fabri libro abest copula. CARRIO.

OMNIAQUE ET MAXIME] Quid illud, quod in libris omnibus legitur? *omniaque non serva & maxime regna hostilia ducant,* nisi forte, *non serva,* pro iis quae libera sunt, nulliusque imperio parent, acceperit. CARRIO.

MAXIME REGNA, HOSTILIA DUCANT] Mithridatis apud Justinum XXXVIII. 5. *Quippe non delicta regum illos, sed vires & majestatem insequi; neque in se uno, sed in aliis quoque omnibus, hac arte grassatos.* WASSE in *Add.*

PARS MAGNA JUSTOS DOMINOS VOLUNT] Vide notam Bernecc. ad Justinum lib. XXXVIII. cap. 3. §. 8. lit. b. & in Germ. Tac. Q. Misc. 55. *Grut.* ad Liv. lib. XLV. cap. 29. I. Cic. VII. ad Att. VII. *an agricolas timere putas, ne sub regno sint, quid unquam, dum modo otiosi essent, recusarunt.* RUPERT.

IN TEMPORE] Tale est illud libro I. Historiarum, *Maximeque ferocia regis Mithridatis in tempore bellaturi.* CARRIO.

TU VERO, CUI SELEUCIA, MAXIMA URBIVM] Hujus famosissimae urbis exstat haud incelebris mentio apud Plutarchum, sub Crassi finem; quem videto, mi Lector. DOUZA. Legati apud Herodotum VII. 157. *Σὺ δὲ Διωνύσιος τε ἡκεῖς μεγάλης, καὶ μοῖρ' αὖ τοι τ' Ἑλλάδα σὺν ἐλαχίστη μὲτα ἀρχόντι γε Σικελίης &c.* WASSE in *Add.*

REGNUMQUE PERSIDIS INCLUTIS DIVITIIS EST] Faërnus *inclutum divitiis est,* legebat. CIACC. Paulo post Faërnus legebat: *Regnum Persidis inclutum divitiis,* non, *inclutis.* Item in vett. codd. est: *Quod haud difficile est,* pro eo quod vulgo legitur, *quod difficile non est.* URSIN. Vereor ne *inclutae* scripserit Crispus. hoc enim semper fere cum auferendi casu copulatum reperio: nisi quis fortasse *inclutum* legi malit, quod nec mihi quidem displiceret, nisi hoc a vestigiis receptae scripturae longius aliquanto recedere videretur. DOUZA.

IN OMNES ARMA] Omnes libri: *arma in omnes.* CARRIO.

ACERRUMA IN EOS QUIBUS VICTIS SPOLIA MAXIMA SUNT] Jam ab initio Liv. lib. I. cap. 37. *Rutuli gens in ea regione atque in ea aetate divitiis praepollens; eaque ipsa causa belli fuit, quod rex Romanus (Tarquinius Superbus) tum ipse ditari, exhaustus magnificentia publicorum operum, tum praedae delinire populorum animos studebat.* Et quae non egenarum gentium Romanis similis? Certe parum sapienter egit Antigonus, qui, cum Galli pacem ei venalem offerrent per legatos, convivium luxu regio instruit, mensas auro extruit, cujus famem Gallis, nullus ciborum apparatus potuit eximere: ipso contactu efferati, & prorsus avidi, a dubia coena surrexere. Admissi deinde ad longum, regiae opulentiae, spectaculum, avidiores undique oculos & animos referebant. Castrorum etiam lustrandorum copia facta: plus ibi prope auri argentique, quam ferri viderunt, non belli, sed luxuriae apparatus; milites ipsos coelatasdeorum statuas, non homines, diceret. Abducti ad naves, novam illic pompam, priori certantem inveniunt; prorsus illuc terrae, hic maris spolia videbantur congesta. Elephantos etiam produci Rex jusserat, nova bestiae forma Gallos territurus; sed quomodo illi bestias timerent, postquam homines contempsissent? Igitur suspensis rebus animisque, redeunt ad suos, & facile suadent aurea eloquentia instructi pacem huic Regi ne vendendam quidem; hic demum militiam omni nundinatione quaestuosiore. His accensi Galli, optabant quam primum suum hostem videre; nam miles nulli avidius congregitur, quam qui aureo gladio pugnat, & in quo aliquid pulcrius ferro videt, ut e Justinum lib. XXV. cap. 1. diffundit Brunner. lib. I. Annal. RUPERT.

BELLA EX BELLIS FERENDO] Inepte pleraeque editiones: *ex bellis ferendo.* CARR. Livius II. 18. *responsum: ignosci adolescentibus, senibus non posse; qui bella ex bellis fererent.* XXI. 6. *Belli causa certamina cum finitimis ferebantur.* X. *Viamque unam ad id (regnum) cernentem, si ex bellis bella ferendo succinctus armis legionibusque vivat.* Denique

Per hunc morem exstinguent omnia, aut occident: quod difficile non est, si tu Mesopotamia, nos Armenia circumgredimur exercitum sine frumento, sine auxiliis: fortuna autem nostris vitiis adhuc incolumis. Teque illa fama sequetur, auxilio profectum magnis regibus, latrones gentium oppressisse. Quod uti facias moneo, hortorque, neu malis perniciē nostra unum imperium prolatare, quam societate victor fieri.

IX. Cu-

XXXI. 6. *incusaverat*, bella ex bellis fieri, ne pace umquam frui plebs posset. Si quis in causas bellorum Romanorum ex Historicis etiam suis inquirat, inveniet aliud fere nihil praeter bellum, adeo ut non immerito bella ferere dicantur, & quidem μη τῇ χειρὶ μόνον ἀλλὰ ὅλῳ τῷ θυλάκῳ. Noster a Graecis habuit. AEschines de falsa Legat. pag. 271. τὸ ἕσθαι τὴν πόλιν αἰὲν ἀποσταγόμενοι, καὶ πόλεμον ἐκ πολέμου πολεῖσθόμενοι. Plutarchus Lucullo pag. 507. eadem forma, ὡς πόλεμον ἐκ πολέμου διακτῆ. Demosthenes de Corona: Λόγον ἐκ λόγου λέγων. Hoc significatu καὶ παρ' ἡμῶν apud Sophoclem Ajace. Ὅσας ἀνίας μοι καὶ παρ' ἡμῶν φθίνεις. WASSE in Add.

PER HUNC MOREM EXSTINGUENT OMNIA, AUT OCCIDENT, &c.] Id est, Romani hac via grassando aut pessumdabunt omnia, aut ibunt ipsi. Dicam planius: Aut universa perditum ibunt, aut peribunt ipsimet, non radicitus modo, verum etiam eradicatus; valentiores scilicet adversarios nacti, seu nos, sive alios vindices in tempore adfuturos; quod difficile non est, si modo viribus in unum conjunctis mutuas pariter operas tradere velimus, &c. Visum est hoc etiam inter alia levioris notae animadversione dignum. ne quis videlicet scripturae similitudine deceptus, & *occident* istud penultima longa effendum autumans, alios porro secum in erroris passam a vero possit abducere. DOUZA. Hoc est: *audendo, fallendo, regna omnia vel exstinguent, vel ipsi peribunt, quod postremum) difficile non est si* &c. WASSE in Add.

QUOD DIFFICILE NON EST] Vett. libri, *Quod baud difficile est*. CIACCON. Vaticanus, *difficile baud est*. Fabri & Briconeti, *aut difficile est*. vitii mater antiquorum consuetudo, modo *baud*, aliquando *baut*, scribentium. CARRIO.

SI TU MESOPOTAMIA, &c.] Totus hic locus ex eadem Epistola sic habetur in vet. cod. qui est apud me, *Si tu Mesopotamia, nos Armenia circumgrediemur, exercitum sine frumento, sine auxiliis, fortuna, baud nostris vitiis adhuc incolumem, &c.* Hoc tantum nos mutavimus, ut cum in vet. cod. sit, *aut nostris vitiis*, nos ex conjectura fecimus, *baud nostris vitiis*; quod positum videtur pro eo quod est, *nostra culpa vel secordia*. Exercitum autem intelligit Romanorum. CIACC. & URSIN.

CIRCUMGREDIMUR: EXERCITUS] Locus, qua scriptura, qua ab interpunctione valde mendosus: scribe: *circumgredimur exercitum sine frumento, sine auxiliis, fortuna aut nostris vitiis adhuc incolumem*. quae emendatio palmaria est: eoque certior, quod eam vetustissima etiam editio (ne quid de Vaticano, aliisque libris manuscriptis dicam) plane prae se ferat. CARRIO. Nisi MSS. prohiberent, legerem *incolumi*. HAVERC.

AUXILIO PROPECTUM MAGNIS REGIBUS, &c.] Hoc non sui honoris ipsius modo, verum & Tigranis, generi sui, gratia dicere videtur. quippe qui ultra mortalium morem, prorsus barbarico fastu tumens, ac ceterorum omnium prae se contemtor, & Magnus & Rex Regum audire volebat: eo magis, quoniam non contentus Mediae, Suriaeque, ac Palestinae ditones Armeniae regno adjectas, lege belli suas fecisse; gentesque omnes finitimas sub immanissimum jugum misisse victas, rebus ei supra votum fluentibus; Parthis insuper ob interna mala afflictis, Asiae imperio per vim extorto, opes eorum tantum non ad internecionem attriverat. Nam de Mithridate ipse melius filere puto, quam pauca dicere, qui non Magni modo, sed & Maximi Regis cognomento ornandus ex rebus gestis videretur, nisi major Mithridate, qui Mithridatem devicit, Magnus,

Ille tremor Ponti, saevi quoque terror Hydaspis.

Major, inquam, illo, imo ipso etiam sese, quod tanti hostis, postea debellati, cadaver ad se delatum oculis usurpare non sustinens, dignum insuper habuit, quem ob virtutem ac rerum gestarum gloriam funebri laudatione honestans, Regum aetatis suae praestantissimum appellaret. qua de re Appianum, qui volet, consulat. merito ergo Magni Regis cognomentum & Tigrani, & sibi tribuit Sallustianus Mithridates. DOUZA.

LATRONES GENTIUM] Hegeſip. II. 8. *rapinarum improbus praedo*. Apud Iustinum Mithridates de Romanis XXXVIII. 4. *Quippe adversus latronem, si nequeant pro salute, pro ultione tamen sua, omnes ferrum stringere*. Vide notas ad verba ista Catonis in Catilin. *audacia malarum rerum*. WASSE in Add.

NEU MALIS PERNICIE NOSTRA UNUM IMPERIUM

PROLA-

IX. Curio Vulcanaliorum die ibidem moratus. *Nonius de mutata declinatione. Carisius lib. I.*

Scalas pares moenium altitudine. *Arusianus.*

Dissidere inter se coepere, neque in medium consultare. *Idem.*

Multisque suspicionibus volentia plebi facturus videbatur. *Nonius, Volentia, quae plebs vellet.*

Suspe-

PROLATARE] Praeclare & illi libri hoc loco habent: *Neu malis perniciē nostra tuam prolatare*, quasi nil aliud sit, Mithridatem non juvare, quam tantisper, dum Mithridates vincitur, Arsacem suam perniciem prolatare, quae tamen, Mithridate victo, in illum sit casura. CIACCON. Paulo post in eodem vet. cod. habetur: *Neu malis perniciē nostra tuam prolatare*, pro eo quod vulgo legitur, *neu malis perniciē nostra tuum imperium prolatare*. Veteris autem scripturae sententia est, Arsacem perniciem suam prolatare tantisper, dum Mithridates vincitur, quo superato, ipse quoque casurus sit. URSIN. Alii, *nostra tuum imperium*. Vaticanus: *perniciē nostra tua prolatare*. Optime vetus editio, uti & Fabri & Bricconeti: *non malis perniciē nostra tuam prolatare, quam societate victor fieri*. CARRIO. Placet scriptura, quam alii, partim ex membranaceis libris, partim ex veteri editione eruerunt: *Neu malis perniciē nostra tuam prolatare, &c.* Eodem significatu, quo paullo superius scripserat: *Ptolomaeus pretio diem belli prolatare*. Hoc enim vult Mithridates, Tigrane secum a Romanis oppresso, Arsacem finem belli (id quod cum argumentis, tum exemplis aliorum Regum ostenderat antea) haud quaquam futurum, sed ulterius gradum, impetumque adeo in regnum ipsius facturos. Quod eos jam pridem totis animis invasisse dicit, cupidine profunda imperii, ac divitiarum. Quod ut animadvertat, monet, neu fallacibus ipsorum dictis fidem habeat: quibus hoc unum student, ut belli moram ab Arsace redimant modo; fidem haud longius servaturi, quam dum utrumque, hoc est, & Mithridatem & Tigranem affligerint. Qua re parata praesens ipsi exitium a Romanis paratum esse: ac duobus Magnis regibus victimarum in morem mactatis, tertium Arsacem quasi succidendum datum iri. Suadet itaque Arsaci, ut dum ipsorum in praesens, ac bellum in posterum caveat: neu solum firmiorem se ad resistendum fore speret, quam si foedere inito Reges tres potentissimi, veluti Geryon aliquis tricorporus, uno animo pergentes, sociatisque opibus undique Romanos, hoc est, latrones gentium, pariter eant oppressum, victores haud dubie discessuri.

Cujus rei etiam facilitatem summa cum gloria conjunctam ostendat, eo magis, quod exercitus ipsorum procul ab domo, auxiliorum, comaeatum, omnium denique honestarum rerum inopiam patiens, parvo labore confici, ac disperdi posse videatur. Hoc honestius certe, pientius, securius denique, quam ut dum alienis laboribus tutum fore se sperat, armis abstinendo, ac se quasi medium gerundo, occasiones rei bene gerundae amittat: atque hoc modo & belli & perniciē suae diem prolatare, tandem pro intempestivis falsae quietis induciis, mox futuri mali sortem pariter cum usura dependat. DOUZA. Vix enim credo illud imperium de nihilo esse. Hinc lego: *Neu malis perniciē nostra tuam interim prolatare*. HAVERC.

CURIO] *Nonius de mutata declinatione, & Carisius lib. I. Vulcanaliorum*, pro *Vulcanalium*. Carisii locum ita emenda: & supple, *genitivus quoque pluralis cum ratione vestigalium facit, auctores tamen vestigaliorum dixerunt: ut Asinius: vestigaliorum reipublicae curam esse habendam: & Horatius;*

— *Anciliorum & nominis & togae.*

Ut *Bacchanaliorum Sallustius & Vulcanaliorum: & alii, Saturnaliorum & Sigillariorum.* CARRIO.

SCALAS] *Arusianus Messus: par hac re.* CARRIO.

DISSIDERE] *Idem Arusianus, in medium, id est, in commune.* CARRIO.

DISSIDERE INTER SE COEPERE, NEQUE IN MEDIUM CONSULTARE] Quod est ultimae desperationis argumentum, sed & usquequaque exitiosum. Vide quae Virdungus notat ad illa Taciti in Agr. cap. XII. *Nec aliud adversus validissimas gentes pro nobis utilius, quam quod in commune non consulunt. Rarus duabus tribusque civitatibus, ad propulsandum commune periculum conventus. Ita dum singuli pugnant, universi vincuntur.* RUPERT.

MULTISQUE] *Nonius Volentia*, interpretatur, *quae plebs vellet*. Pro *plebi*, in aliis est *levi*. Non recte. ita enim & Cornelius Tacitus, quem studiose Sallustium observare, & in imitationem trahere, saepe a me ostensum est, lib. III. *Historiarum locutus est: Mutiano volentia scripsere. Et alibi haec atque talia plebi volentia fuere.* Quamquam

Suspectusque fuit, incertum vero an per negligentiam, societatem praedarum cum latronibus composuisse. *Idem Componere, conjungere.*

Conlegam minorem, & sui cultorem expectans. *Arusian.*

Quam maxumis itineribus per regnum Ariobarzanis contendit, ad flumen Euphratem; qua in parte Cappadocia ab Armenia disjungitur. Et quamquam ad id naves codicariae occulto per hiemem fabricatae aderant. *Nonius.*

Qui praetergrediebantur equites cataphracti, ferrea omni specie.

quam utroque loco, volenti legi possit, de qua loquendi ratione diximus Antiquarum lectionum Comment. III. cap. 20. sic Criticus noster illud in Jugurthino, volenti animo de ambobus acceperant, legi voluit: & Romae plebes literis, quae de Metello ac Mario missae erant, volentia de ambobus acceperant. CARRIO.

SUSPECTUSQUE] *Componere*, est eidem Nonio, *Conjungere*. Vulgo est; ac per negligentiam, pro an per negligentiam: item, praedare, pro praedarum: & composuisset, pro composuisse. CARRIO.

CONLEGAM] Arusianus Messius, cultor sui. CARR.

QUAM MAXIMIS ITINERIBUS PER REGNUM ARIOBARZANIS CONTENDIT] *Ariobarzani* tam hic, quam in Epistola Mithridatica, proinde ut vulgo legitur, censeo reponendum, quicquid dicant alii, antiquo casu. Sic & *Regnum Persi Macedonicum* idem dixerat supra, pro *Persis*. Sed & Cicero, *Filium Verri*, pro *Verris*, & Virgilius *Immitis Achilli*, pro *Achillis*. Qua de re Probum vide in Catholicis. DOUZA. Pro *Ariobarzanis*, male est vulgo *Ariobarzani*. sic supra: *illi suberat regnum Ariobarzanis bello intactum*. CARRIO.

NAVES CODICARIAE] Festus in Epitoma: *Codicariae*, inquit, *naves ex tabulis crassioribus factae*. At in veteri inscriptione, CODICARI NAVICULARI INFERNATES. Item: CODICARI NAVICULARI ET QUINQ. CORP. NAVIGANTES. Videndus Seneca in Comment. de vitae brevitate, ubi de Claudio Caudice, & Varro De vita pop. Rom. lib. III. apud Non. qui citat locum Sallustii; nam habet: *Quod antiqui plureis tabulas conjunctas codices dicebant, a quo in Tiberi naves codicarias appellamus*. URSIN. *Naves Codicariae* Nonio sunt quae in fluminibus usui esse possunt. CARRIO. Adi Schefferum De re navali & Lucanum IV. 408. WASSE in Add.

QUI PRAETERGREDIEBANTUR] Nonius: *cataphracti, praetergrediebantur*. Ita veteres editiones & libri manuscripti: mirum ut sit, recentiores

habere, *praegrediebantur*. puto autem illud quod Servius lib. XI. Aeneid. ex eadem hac adducit Historia, cum hoc idem esse: ibique male legi, & sequebantur, pro qui praetergrediebantur. CARRIO. Huic Fragmento annectendum aliud existimo, quod est infra: *Equis paria operimenta erant: quae lintea ferreis laminis in modum plumae adnexuerant*. Quid sint autem cataphractae, ostendit Tacit. Hist. I. Gladii nullo usui, lapsantibus equis prae cataphractarum pondere. Id principibus & nobilissimo cuique tegmen, ferreis laminis, aut praeduro corio consertum, ut adversus ictus impenetrabile, ita impetu hostium provolutis inhabile ad surgendum. Livius lib. XXXV. Equitum mirabilem vim trajici Hellepontum in Europam, partim loricated, quos cataphractos vocant, partim sagittis ex equo utentes. CIACCON. Huc pertinet alterum Sallustii Fragmentum, quod eodem loco Servius profert his verbis conceptum: *Equis paria opera ornamenta erant, quae lintea ferreis laminis in modum plumae adnexuerant, &c.* Ex quo loco satis aperte Servius docet, Cataphractos equites esse, qui & ipsi ferro muniti sunt, & equos similiter munitos habent. Videndus Tacit. lib. XVII. ubi de Cataphractis ait: *nobilissimo cuique tegmen ferreis laminis, &c.* & Liv. lib. XXXV. cujus verba sunt: *Equitum mirabilem vim trajici Hellepontum in Europam, partim loricated, quos cataphractos vocant, partim sagittis ex equo utentes*. URSIN. Justinus lib. XLI. Munimentum (Partbis) equisque loricae plumatae sunt, quae utrumque toto corpore tegunt. Utramque similitudinem Maro junxit lib. XI. sub finem, addens materiem aeneam:

*Spumantemque agitabat equum, quem pellis abenis
In plumam squammis, auro conserta, tegebat.*

De equitibus non ita mirum, sed illud, equos similiter ferro totos quidem & usque ad ungulas tectos fuisse. Egregie Claudianus II. in Rufinum de lamellis confutis:

cie. *Idem. Confer Fr. lib. VI. cap. 13. a. Equis paria operimenta erant &c.*

XI. Cum

*Flexilis inductis bamatur lamina membris,
Horribilis visu: credas simulacra moveri
Ferrea, cognatogue viros spirare metallo:
Par vestitus equis.*

Vid. Veget. III. 21. WASSE.

EQUITES CATAPHRACTI FERREA OMNI SPECIE] Audi eundem VI. 13. *Equis paria operimenta erant: quae linthea ferreis laminis in modum plumae adnexuerant. quae verba poene transcribit Ammianus XVII. 12. plurimarum specie lintheis indumentis innexae. Et clarius XVI. 10. Incedebat hinc inde ordo geminus armatorum, clypeatus, atque cristatus, corusco lumine radians, nitidis loriceis indutus; sparsique cataphracti equites, quos clipearios dicunt Persae, thoracum munitos tegminibus, & limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros: quos laminarum circuli tenues apti corporis flexibus ambiebant, per omnia membra deducti: ut quocunque artus necessitas commovisset, vestitus congrueret junctura cohaerenter aptata. Pro, omni specie legisse videtur Ammianus facie, quod praetulerim lib. XXIV. 2. ferrea nimirum facie omni: quia laminae singulis membrorum lineamentis cohaerenter aptatae, fido operimento totam hominis speciem contegebant. Malim apta, ut supra infraque. Idem XXIV. 4. hostem undique laminis ferreis in modum tenuis plumae conspectum. Postremo XXV. 1. Erant autem omnes catervae ferratae, ita per singula membra densis laminis tectae, ut juncturae rigentes compagibus artuum convenirent: humanorumque vultuum simulacra ita capitibus diligenter apta, ut imbracteatis corporibus solidis, ibi tantum incidentia tela possint haerere, quae per cavernas minutas, & orbibus oculorum affixas parcius visitur, vel per supremities narium angustii spiritus emittuntur. Confer Athenaeum V. 5. Justinum XLI. 2. Tertullianum lib. de Pallio pag. 49. Edit. Salmasii. Plutarchum Lucul. pag. 510. Nazarium Paneg. Pausaniam: Συμπεπλεκτοὶ τὰς ὀπλὰς, ἐκκαθάραι δὲ τε καὶ διελθόντες ποιεῖσιν ἀπ' αὐτῶν ὀρεκόντων φορέσιν ἐμφερῆ. Sed elegantissime omnium Cataphractos depinxere duo summi viri, Heliodorus & Julianus, quorum verba describere non gravabor. Ὁ Παρθένος Orat. I. Ἀπείρων γὰρ εἶχες ἱππέων κλῆθ'· καθάπερ ἀνδρῶν-
ταῖς ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχυρῶς, οἷς σινηρόμοιο τὰ μέλη καὶ μίμησιν τ' ἀνδραπίνης φύσεως· δὲ μὲν ἄκρων τῶν κατὰ τὴν εἰς τὰς ἀκῶνας· ἐκείθεν δ' ἐπὶ τὰς ὤμους· καὶ ὁ θώραξ τμημάτων καὶ τὰ στήθεα καὶ νῶτα συν-
αρμοζόμενοι· τὸ κράν' αὐτὰ πρὸς ὅπως σιδηρῶν ἐπι-*

κείμενοι, ἀνδρῶν λαμπρῶς καὶ εἰλδοῖσι, παρέχον-
τὴν ὄψιν· ἐπεὶ μὴδὲ κνήμαι καὶ μηροὶ, μὴδὲ ἄκροι πόδες τ'
σκαδῆς ταύτης ἱρήμοι λείπονται. Συνηρόμοιοι δ' αὐτῶν
τῆς θώραξ. Διὰ τῶν ἐκ κλῆκας λεπτῆς πεποιημένων οἰστέ-
ων φασμάτων, ἔδεν ἂν ὁφθαλμοὶ τὸ σῶμα γυμνὸν μέ-
ρει· ἅπτε καὶ τῶν χειρῶν τοῖς ὤφασμασι τέτοις σκε-
πημάτων, ὥστε τὸ καὶ καμπεδόνος ἐπαχθυοῦν τοῖς
δακτύλοις. Alia, sed minoris momenti, habet Orat. II. pag. 57. Ea omnia praetermitto, ut etiam quae pag. 73. adnotavit Illustrissimus Spanhemius, immensus ille literarum Oceanus. Agmen claudat Heliodorus, qui lib. IX. pag. 431. hunc ordinem non minus eleganter quam accurate persequitur. Τρόπος δ' αὐτοῖς παντοίας τοῖς δὲ. Ἀνὴρ ἐκκλῆθ', καὶ σῶμα ἰσχυρὸν ἐπὶ λακίῳ, κράν' μὲν ὑπερχειρὸς συμ-
φυῖς τε καὶ μονήκεον καὶ ὄψιν ἀνδρὸς εἰς ἀκρίθειαν, ὥστε τὸ πρὸς ὅπως σοφιστικόν. Τέταρτον δ' ἐν κρῦφῳ εἰς αὐχένα πάντα πλῆν τ' ὁφθαλμῶν εἰς τὸ διαπλάκειν σκε-
πόμενοι, τὴν μὲν δεξιὰν κατὰ μέγαν λόγῳ ὀπλίῃ, τὴν λαίαν δ' εἰς τὸ χαλινὸν ἀχολοῖ. Κοπίδα δ' ὑπὸ τῶν πλά-
των ἀπὸν παρητημένον, καὶ τὰ στήθεα μόνον, ἀλλὰ καὶ σῶμα τὸ ἄλλο ἅπαν τεθωρακίσται. Ἐργασία δ' ὁ θώραξ τῆς αὐτῆς. ΣΚΥΤΑΛΑΣ χαλκῶς τε καὶ σιδηρῶς ὅσον σπινθηρίον πάνθεν εἰς ὅλην περὶ τῶν ἐλάσσον-
τες, καὶ ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ τ' ὀπλῶν ἐφαρμοζόμενες (ὡς τῇ κατωτέρᾳ τῶν ὑπερχειρῶν αἰετῶν, καὶ τῇ πλά-
γῃ τῶν ὑπερχειρῶν καὶ τὸ συνεχὲς ἐπιβάλλειν) καὶ ῥαφαῖς ὑπὸ τῆς ἐπιπλευρῆς τῶν συμπλοκῶν ἀκιστῶσαν-
τες, χιτῶνα πάντα φορέοντες ἀπεργάζονται· πρὸς ὅπως μὲν ἀλύτως τὸ σῶμα, καὶ πᾶν τὸ σκεπόμενον, πρὸς ὅπως γρηφόρον δ' ἐκείθεν ἐκείθεν, καὶ πρὸς τὸ ἀκόλυτον τὸ κινῆσθαι συσπόμενον τε καὶ συνεκλεινόμενον. Ἐπὶ γὰρ χειρῶν αὐτῶν αὐχένος εἰς γόνυ καθεμένον, μόνον τοῖς μηροῖς κατὰ τὸ ἱππεῖον νότον ἐπιβάλλειν ἀνάγκη ἀρμεζόμενοι. Ὁ μὲν δὲ θώραξ τοῖς δὲ, ἀντίστονον πρὸς ὅπως ὅλην, καὶ πρὸς πᾶσαν τῶν δόξα καὶ ὁμοῖον, ἢ κνημῖς δ' αὐτῶν ἄκρων πρὸς εἰς γόνυ δὴ καὶ, σινηρόμοιο πρὸς τὸ θώρακα. Παραπλοῖα δ' οὐκ ἔστι καὶ τὸ ἱπ-
πον πρὸς ὅπως τῆς περὶ πόδας κνημῖσι πρὸς ὅπως, καὶ πρὸς ὅπως τῶν κεφαλῶν δὲ ὅλην σφηνῶν, ἐν ὅτων τε ἐπὶ γαστέρα καὶ ἐτέραν πλάγῃ, σκε-
πασμὰ σιδηρῶν ἀπὸ σινηρόμοιοι, καὶ ὀπλίῃς τε ἅμα, καὶ τῇ λαγρότητι μὴ ἐμποδίσαι τὰς δόξας. Οὕτως ἐκκαταμένον, καὶ εἰς ἐκκαταμένον πρὸς ὅπως τὸ ἱπ-
πον, ὅσον αὐτῶν ἐφαρμόμενοι, ἀλλ' ἐτέραν διὰ τὸ ἄχ-
θον ἀναπνεύμενοι. Καταπνέειν ὁ καμὸς ἢ καὶ τὸ μάχης, εἰς τὴν χαλινὰ τὸ ἵππον, καὶ μυαπῖσας πᾶν τὸ ῥο-
θῶν, καὶ τὸ εἰς αὐτῶν ἵππων, σιδηρῶς περὶ ἀνὴρ φανόμε-
νός τ'.

XI. Cum interim, lumine etiam tum incerto, duae Galliae mulieres conventum vitantes ad menstrua solvenda montem adscendunt. *Idem.*

Plu-

νῦν, ἢ καὶ σφυρήλατ' ἀνδράς κινέμεν. ὁ κενὸς
ἢ τὰ μὲν πρὸς τῇ ἀρχῇ καταπολὺ καὶ εἰς οὐδὲν προέ-
βληται, δευτέρῳ πρὸς τὴν αὐχένα τὸ ἵππον ἀνεχόμεν.
Τὸν ὑψίστην ἢ βρέχῃ πρὸς τοῖς ἰσπείοις μηροῖς ἐξέρ-
χεται, μὴ εἶκον ἐν ταῖς συμβολαῖς, ἀλλὰ σιωπερῶν
τῇ χειρὶ τὸ ἰσπείως, διδυμάση μόνον τὴν βολὴν, αὐτὴ
ἢ ἐπιτείνοντι καὶ πρὸς τὸ σφοδρότερον τὴν πρῶτα ἀντε-
ρείδοντι, τῇ ῥύμῃ γὰρ ἀπείρη, πάντα τὸ ἱσπείων-
τα, καὶ μὴ πληγὴν δύο καὶ φέρει ποικίλεις ἀναρτήσας.
Apud Auctorem sub falso nomine Ciceronis De
re militari pag. 502. qui taura fructa, lege cacap-
bracta. WASSE in Add.

FERREA OMNI SPECIE] Malim: *Ferrea omnes
specie, aut ferrea homines specie.* id est, quasi fer-
rei homines. Forsan locutus est de cataphractis.
COLER.

GALLIAE MULIERES] Virgilius Culice:

Tempus & Arcadii memoranda referre magistri.
Qua forma apud Horatium: *Metaurum flumen, &
acumen Stertinius*, apud Varronem *γεγοντοδία-
σκόλω Libya citrus.* Plautum Trinum. *Arabia terra.*
Justinus XI. 11. (*Alexandriam*) *Coloniā Macedo-
num caput esse Aegypti jubet.* Lege ex MSS.
Bongarsii *Macedoniam* pro *Macedonicam* vel *Mace-
ticam.* Nostrium enim in plerisque sequitur. Li-
brarii, qui nescierunt quo pacto transferre Mace-
doniam in Aegyptum potuerit Alexander, &
Alexandriam nomine Macedoniae nullibi venire
sciverant, locum immutarunt. WASSE in Add.

MENSTRUUA SOLVENDA] Tacit. Histor. V. de
Asphalto: *Fugit cruorem, vestemque infectam san-
guine quo faeminae per menses exsolvantur.* CIACC.
& URSIN. *Galliae mulieres*, pro *Gallicae.* Nonius
more Graeco, *menstrua* autem *solvere* dixit, opi-
nor, Sallustius, imitatus Lucretium (hoc enim in
pluribus observavi & monui) qui lib. VI. ita ca-
nit:

Tempore eo si odorata est, quo menstrua solvit.

CARRIO. Turnebus lib. XV. cap. 1. ait, hoc
loco menstruaolvere, esse sacraolvere, quae
mense quoque dabantur. Sed mihi secus videtur.
Scilicet menstrua illa mulierum τὰ καταμύσια
vocitasse Sallustium. Quin & phrasin Sallustia-
nam more suo imitatus est Tacitus: *Fugit cruo-
rem vestemque infectam sanguine quo feminae per
menses exsolvantur.* COLER. Si in loci hujus
enarratione frustra me dixero alias fuisse, pro-

fecto haud mentiar. Nec tamen mirum, cum
(ut Petroniani Bollenii expurgationem in rem
meam utar) & homo sum, & adhuc juvenis; ad-
de Lucretii (at quanti Poëtae?) auctoritate in-
ductus, apud quem istiusmodi exemplum lege-
ram: *Tempore eo si odorata est, quo menstrua solvit.*
Ubi de muliere menstruali, ac sanguinis proflu-
vio abundante loquitur. Itaque in eadem for-
tassis nunc etiam persuasionem haererem, nisi me
errantem humanitus, comitate (ut solet) sua,
facile in viam reduxisset Lipsius, pariter aurem
vellendo, & admonendo, existimare se *menstrua*
hoc loco non pro *mensibus genitalibus*, sed pro
sacris potius accipienda; iis dico quae quot men-
sibus pro exercitus incolumitate, & maxime sa-
lute suorum, persolvi nescio an Romani, Barbari
certe moris antiquitus fuisse videtur: quam qui-
dem ego hominis ingeniosissimi, & omnium sine
controversia doctissimi, interpretationem quom-
amplius primum pronunciare ausus, ipse mecum
& cum animo meo curiosius aliquamdiu agita-
sem, accessit tandem ad Lipsianam sententiam
auctoritas Plutarchi, apud quem (ut forte an
consilio in Crassum eius incideram) haec verba
inveni: οἱ δ' ἐπειρῶντο καὶ τὴν ἀσπίδα ἀποκρύπτειν,
τὰ κρανία καταμύσχοις, ὀφθαλμοῖς δ' ὑπὸ δύοιν γυναι-
κῶν περιουμένων τοῖς πολεμίοις, ἐκινδυνύσαν, εἰ μὴ
Κράσῳ ὁρίως ἐπιφανέας, μάλιστα ἰδέσθαι πασῶν κατε-
ρωρίτων. Id est: *His imperat (Crassus) ut quam
possint occultissime iter faciant, qui studentes hostem
fallere galeas frondibus contexere. Conspecti autem
a duabus mulieribus, quae sacrificabant pro salute ho-
stium, in periculo fuissent, ni celeriter interveniens
Crassus pugnam commisisset multo acerrimam, &c.*
Vides, quantam a Plutarcho Sallustius, a Sallu-
stio contra Plutarchus accipiat lucem. Nam
absque illo foret, nec per quas mulieres, Itali-
cine, an exotici generis; nec e quo loco; nec
quo diei tempore; nec qua occasione insidiae istae
militares detectae fuerint, compertum quicquam
haberemus. Nunc ex Historici nostri reliquiis
discimus, *lumine adhuc incerto*, hoc est, sub ma-
tutinum crepusculum, opera mulierum maxime,
& quidem nationis Gallicae, istud ipsum evenisse:
hoc amplius; causam deprehensionis ejus turbae
vitationem, fortuitumque secessum, atque ascen-
sum existitisse, in solum ac devium (uti apparet)
montem ejus rei gratia factum, quo videlicet
majore cum silentio ac religione, extra conven-
tum

Pluteosque rescindit, ac munitiones demolitur; locoque summo potitur. *Idem.*

Exercitum dimisit, ut primum Alpes degressus est. *Arusianus. Degredior illum locum.* Ita corrige.

Tetrarchas, regesque territos animi firmavit. *Idem.*

Simul eos, & cunctos jam inclinatos laxitate loci, plures cohortes, atque omnes, ut in secunda re, pariter acre invadunt. *Nonius.*

Hi locorum perignari, & soliti nectere ex viminibus vasa agrestia, ibi tum, quod inopia scutorum fuerat, ad eam artem se quisque in formam parmae equestris armabat. *Nonius.*

XII. De pecore coria recens detracta, quasi glutino adolescebant. *Carisus lib. I. Servius.*

Avi-

tum sacra illa peragi possent. Unde & liquido est animadvertere, quam curiosa ubique Rerum, Temporum, Locorum, Hominum denique tractatione Historiam suam exsecutus Sallustius. Qua sane mihi ad miraculum usque disertus ac prudens omnem humani ingenii captum supergressus videtur; Historicorum quantum est, erit, aut fuit umquam, haud dubie princeps: & cui illud de Moeonio poeta volgatum optimo jure tribui possit:

Longe erit a primo, quisque secundus erit.

DOUZA.

PLUTEOSQUE] *Nonius, demoliri, inquit, est diruere. CARRIO.*

EXERCITUM] *Messius, degredior illum locum. ita corrige. CARRIO.*

TETRARCHAS] *Idem Messius, territus illius rei. Male in aliis est, ullius rei, & formavit. CARRIO.*

SIMUL EOS, ET CUNCTOS JAM INCLINATOS, &c.] Videndum an legi possit: *Cunctos jam inclinatos laxitas loci, & plures cohortes, &c. pariter arces invadunt. CIACCON. & URSIN.* Locus mendosus, & quem jure stigmatiam feceris. *laxitas* est *Nonio laxitudo.* In veteri quodam codice est *indignatos*, in aliis aliud putavi legendum: *Simul eos & cunctos jam inclinatos laxitate loci, plures cohortes, atque omnes, uti in secunda re, pariter acre invadunt. CARRIO.* Mutila haec & incohaerentia apparent. In fine tamen recte legetur: *Pari acritate invadunt. Attius Neoptolemo: vis veritatis atque acritas. COLER.* In vet. quodam Codice, *indignatos*, in aliis aliud. Putat legendum, ut in Textu, *Carrio. WASSE.*

HI LOCORUM PERIGNARI, &c.] Forte legendum: *Quod inopia scutorum facere, ab ea arte, &c. URSIN.* Parma est scutum breve, *Nonius.* Pro fu-

Tom. II.

rat, in aliis est *fuere*, in nonnullis *fecerat.* Pro *ad eam artem*, vulgo, *ad eam arcem*, in aliis, *ad eas arces*, est autem, *ad eam artem*, idem quod *ea arte.* nimirum nec tendi e viminibus vasa; ut *ad hunc modum*, pro *hoc modo*, Sallustio non infrequens. Sed haec immane quantum alii depravarunt. *CARRIO.* Hiat oratio, neque invenio, qui rimas deformes claudam. *COLER.* Puto corrigendum: *Hi locorum perignari.* Sic supra: *Fiducia gnaritatis locorum.* Item, *foret* pro *fuerat.* sed & illud: *ad eam artem*, non placet, malimque, *ad eas artes*; idque ex veterum librorum fide, in quibus diserte expressum legitur: *ad eas arces*, mutatione facile T. scilicet in C. facta. *DOUZA.*

NECTERE EX VIMINIBUS] Ita in re trepida solebant. Thucydides IV. 9. *Τὰς ναύτας ἐξ αὐτῶν ὀπλισέν ἀσπίσι τε φαύλαις, καὶ οἰσύναις τῆς πολεμῆς.* De iis capiendus Hegesippus III. 3. *aciem dirigeretur*, clypeos intexerent. Ubi C. C. C. & B. *Pub. regiones prohibere latrociniiis*, eleganter; sic Virgil. *Solstitium pecori defendite.* Hoc genus Persis pene proprium, ut ex Herodoto & Xenophonte patet; & usque ad Juliani tempora iisdem in usu fuisse auctor Ammianus XXIV. 2. *obtecti scutis vimine firmissimo textis, & crudorum tergorum densitate vestitis.* Eunapius οἱ δὲ Πάρθων οἰσύναις ἀσπίδας ἔχοντες, καὶ κατὰ οἰσύναις τρέπον τινὰ πάτερον πεπλεγμένα. Confer Grammaticos V. γάρφα. *WASSE in Add.*

AD EAM ARTEM] Forte *ab ea arte.* *CIACCON.*

DE PECORE] Quod autem sequitur fragmentum (*de pecore coria recens detracta, quasi glutino adolescebant*) videtur conjungendum cum eo, quod citat Servius. Utrumque ita concinnari simul potest: *Lucani de vimine facta scuta coriis*

O

riis

Avidior modo properandi factus. *Arusianus.*

Consilii aeger. *Idem.*

Reversi postero die, multa, quae properantes deseruerant in castris, nacti, cum se ibi cibo, vinoque laeti invitarent. *Nonius.*

Atque hiavit humus multa, vasta & profunda. *Idem.*

Rursus jumenta nacti ad oppidum ire contendunt. *Nonius.*

Ubi se laniata navigia fundo emergunt. *Arusianus.*

Tum vero Bithyni propinquant jam amnem Tartanium. *Idem.*

Eos qui hoc malum publicum clandestinis consiliis comparaverunt. *Nonius.* Pro machinari, componere.

XIII. In quis notissimus quisque, aut malo dependens verberabatur, aut inmutato corpore, inprobo patibulo eminens adfigebatur. *Idem.*

Ad

riis tegebant, quae de pecore recens detracta, quasi glutino adhaerescabant; nam vox, coria, hic abundat. *URSIN.* Carisius lib. I. notat, pecu & pecus pecoris, & haec duo Sallustii verba adfert. *Servius* autem lib. III. Georgicon & *Martianus* lib. III. reliqua commemorant, nullo tamen adjecto libri numero, quae ego primum inter se conjunxi, deinde hoc libro, hoc etiam loco posui, quod cum eo quod praecedit optime congruerent. Dicit enim Sallustius eos scuta e viminibus nexuisse, illisque coria de pecore recens detracta imposuisse: quae quasi glutino adhaerebant. quo etiam pertinet, quod idem scribit *Servius*: Sallustium dicere, *Lucanos de vimine facta scuta coriis tegere*, lib. AENEID. VII. *Carisius* lib. I. glutinum, inquit, dixit *Varro* in *Scauro*, glutinum *Daedalum* invenisse. Quam declinationem Sallustius sequitur cum dicit; quasi glutino adhaerebant. *Idem* eodem: *Varro* in *Scauro*: glutinum ferunt *Daedalum* invenisse: quasi, gaudium, praemium. itaque Sallustius istius potius declinationis usum secutus, Glutino, inquit, adhaerebant, ut, gaudio, praemio. quas duas postremas voces cum exempli causa adferat *Carisius*, easque superius etiam cum *Varronianis* composuerit; mirari satis nequeo eorum ignaviam, dicam, an imperitiam, qui eas ut Sallustianas habuerunt. *CARRIO.*

QUASI GLUTINO] Talia scuta coriacea erant olim Afrorum & Maurorum, teste *Isidoro*. *COLLER.*

AVIDIOR] *Arusianus*, avidus illius rei. *CARR.*

CONSILII] *Idem* Messus, aeger illius rei. *CARR.*

REVERSI] Invitare, inquit *Nonius*, est repleti. hic autem locus apud alios varie mendosus, hic restitutus est. *CARRIO.*

ATQUE HIAVIT] Hiare, eidem *Nonio* est, ape-

rere, fortasse aperiri. *CARRIO.*

RURSUS] *Nonius*, contentio est perseverantia & elatio. *CARRIO.*

UBI SE] *Arusianus*, De elocutionum exemplis: emergit se. *CARRIO.*

TUM VERO] *Idem* *Arusianus*, propinquo illam rem. *CARRIO.*

TARTANIUM] Amnem Bithyniae. *WASSE.*

EOS QUI] Comparare, inquit *Nonius*, est componere, machinari. *CARRIO.* Retulit inter huius libri reliquias *Ludovicus Carrio*, sed cum in *Nonii Marcelli* codicibus tum recentioribus cussis, tum etiam *MSS.* vetustioribus, unde haec desumpsit *Carrio*, fragmento huic *Sisennae* non Sallustii nomen praefixum sit, eo unde sumtum est, me quidem iudice relegabitur tantisper, donec huius constitutionis ratio reddatur. *PUTSCH.*

IN QUIS NOTISSIMUS QUISQUE, &c.] Videtur legendum: Aut mulcato corpore, in proa patibulo eminens adfigebatur, &c. Nam hoc in navibus factum esse, vel ex eo constat, quod ait, aut malo dependens verberabatur. Mulcato vero corpore dixit alibi, & item *Tacitus* lib. I. cum ait: Magna pars nudo, aut mulcato corpore. *URSIN.* *Nonius*, patibulum est crux. *CARRIO.*

INMUTILATO CORPORE] Verbum ἐκ τῆς ἀπαλῆς λαγορῆς. Recepit autem pro Sallustiano *Hegesippus* l. 29. Summum enim Sacerdotem inmutatum corpore quonquam esse oportet, nec licere per legem licet, ut mutilato corpore, quicquam summo fungatur munere. Voces corpore quonquam absunt meis & *Gualtheri* codicibus. malim s. e. s. immutilato corpore esse op. *WASSE* in *Add.*

INPROBI PATIBULO EMINENS ADFIGEBATUR] Hoc in navibus factum fuisse, ex eo apparet, quod ante dixit, aut malo dependens verberabatur. *lgi.*

Ad Siciliam vergens faucibus, non amplius patet millibus V. & XXX.
Messus.

Clausi lateribus pedem. *Idem.*

Naphthas. *Probus Catholicis.*

Igitur legendum videtur, *in prora patib. e. aff.*
 CIACCON. Locus non injuria de mendo suspectus: neque tamen quo mendum tollatur reperio. Sunt qui legant, *in prora*, non placet. Itaque amplius. CARRIO. Multa multis ad hunc locum dicta, quae recitare quid attinet? Mihi dubium non est veram esse lectionem *in puppi*, quam illustrissimus Scaliger in MS. Nonii exstare indicio fuit sic scriptam, *in pouppi*. PUTSCH. Ciacconius *in prora patibulo eminens*. Lipsius lib. II. Antiq. legit: *in proris*. Neutrum placet. Ego ad Criticum Senatum adferre hanc meam emendationem non dubito: *Aut immutata corpore improbe, patibulo eminens affigebatur*. COLER. Improbum patibulum hic excelsum denotare videtur. Sic *improbius natus*, pro grandioris staturae homine: item *improbiora labra*. Aliae enim cruces aliis fuerunt. Enimvero fatendum est, quod altitudinem crucis spectat, alias aliis majores statui solitas, etiam in vulgari & ordinario latronum & servorum supplicio. Nam prout robustiores essent, & altioris staturae, qui erant cruci affigendi, vel infirmiores, ita crux illis altior, aut humilior compingebatur. Patibulum quidem proprie dicitur de transverso ligno, sicuti & patibulum pro fera sive veste, qua ostia occluduntur, dictum a Titinnio notat No-

nus. Cum tamen haec vox pro cruce ponitur, tota ea intelligenda est. Sicuti hic apud Sallustum nostrum. Itaque errat hic Lipsius, quamquam locum ex Carbonaria Plauti apud Nonium adducit: *Patibulum ferat per urbem, deinde affigatur cruci*. Sed fallitur. Vide Salmasium de Cruce. WASSE.

AD SICILIAM] *Messus: patet tot pedes.* CARR.

CLAUSI] *Messus: altus pedes tot*, quae elocutio cum hoc exemplo minime convenit. CARRIO. Laudat Fragmentum istud Fronto, confirmare se studens auctoritate Sallustii, probe oppido, ac Latine dici: *altus pedes tot*. Sed cum in hoc exemplo nec vola, nec vestigium elocutionis ejus usquam gentium compareat; cui dubium esse potest, quin vox *altus* mala manu istinc sublecta redonari Sallustio debeat restituique fortasse hoc modo? *clausi lateribus pedem altis*. DOUZA.

NAPHTHAS] *Probus Catholicis: hoc Naphthas* *hujus Naphthae, genus olei cedrino similis*, Sallustius lib. IV. Hist. dixit. CARRIO. Alioqui & flos tenuissimus bituminis ita vocatur, circa Babylonem copiosissime proveniens, cui tanta est cum igne cognatio, ut flamma transfiliat in eam undecunque visam. Auctor Plinius lib. II. cap. 105. Vid. Dioscor. I. cap. 101. Strabonem XV. 743. WASSE.

C. CRISPI SALLUSTII HISTORIARUM FRAGMENTA.

LIBER V.

I. **A**T Lucullus, audito Q. Marcium Regem proconsulei per Lycaoniam cum tribus legionibus in Ciliciam tendere. *Priscian.* lib. XVIII.

Legiones Valerianae comperto, lege Gabinia Bithyniam, & Pontum consuli datam; missos esse. *Idem ibidem.*

Regem

LIBER V.] Hoc Libro exposuit res gestas IV. Annorum ab U. C. 683. ad 686. in quos incidit B. Piraticum & desertio exercitus Luculli. A. POPMA.

AT LUCULLUS] Priscianus lib. XVIII. notat; audito. Vulgo male est, *Lucilius*, pro *Lucullus*; deinde pro *Q. Marcium*, in quibusdam *Macium*, in aliis *Marium*; postremo pro, *Regem*, inepte *regem*. est enim *Rex* familiae, non dignitatis. scribe itaque, *Q. Marcium Regem de quo crebro historici*, & Sallustius *Catilinario, legatos ad Q. Marcium Regem mittit*. & ibidem saepe. CARR. Hic consul fuit A. V. DCLXXXV. una cum L. Metello, fratre Q. Metelli Cretici, qui (ut auctor est Pedianus) Consule Pompejo Siciliae Praetor fuit. Sed & ipso sub initium Consulatus sui, & successore suo, antequam Magistratum eum iniret, defunctis; nemineque in locum porro ejus subrogato, solus eo anno Consulatum gessit; cujus hic mentionem injicit Crispus, haud alio referendam, quam quod Lucullus, comperto Regem istum cum tribus legionibus in Ciliciam (quae eidem provincia cum exercitu decreta erat) per Lycaoniam tendere, suis militiam detrectantibus, ac jam abnuentibus omnia, auxilium ejus adversus Mithridatem imploravit: sed frustra; id quod ad proximum Fragmentum docebimus. DOUZA.

LEGIONES] Idem Priscianus ibidem; *comperto*. vereor ne omnia satis sint integra. in Gemblacensi est; *Consuli datam esse, missos esse*. sed hoc Sallustiana brevitatis averlatur. CARRIO.

LEGIONES VALERIANAE COMPERTO, &c.] Ita locutus est Tacitus lib. XI. cum dixit: *Comperto*

quoque Graecam litteraturam non simul coeptam, absolutamque. & lib. I. Caecina comperto vanam esse formidinem. Item Livius lib. XXXI. Satis comperto Ordiaeam petitorios Romanos. & Sallustius ipse superiore fragmento dixit: *At Lucullus, audito Q. Marcium Regem Procos.* CIACCON. & URSIN. Hoc est: cum comperissent. Tacitus II. 9. in ripa Arminius adstitit, quaesitoque an Caesar venisset. Confer. I. 75. An II. 60. Hist. IV. 17. Ammianum XX. 4. Idem alibi: *vocantur Patres*, addito, *consultandum super re magna & atroci*. An. XVI. 33. *Montanus patri concessus est*, praedicto ne in Republica haberetur. Papinianus: comperto matrem suam intestato decessisse. Paulus: non dissimulato se libertum esse. Apulejus VII. Cognitoque quosdam, immo vero fortissimum quemque, variis quidem, sed impigris casibus adoppetisse. WASSE in *Add.*

CONSULI DATAM, MISSOS ESSE] M. Acilium Glabionem intelligit, qui A. V. DCLXXXVI. cum C. Pisone Consul fuit, eique provinciae istae una cum Mithridatico bello decretae. Sed hario-
lor rescribendum: *Consuli datam, sese missos esse*. quae conjectura eo mihi firmior videtur, quo propior cum ad priores omnium editiones, tum vero etiam ad scriptorum codicum fidem accedit, in quibus probe & plane exaratum legitur, *Consuli datam esse, missos esse*. quod quam proclive fuerit imperito cuiquam exscriptori, ex nostro hoc *et sese* architectari, quis non videt? Ceterum, *sese missos esse*, ab armis dimissos, & quasi militaris sacramenti nexu exsolutos interpretor. Hic enim color erat, quem Legionarii illi Valeriani, animis a Lucullo pariter abalienatis, rebellioni

Regem averfabatur. *Arusianus.*

Ceteri negotia sequebantur familiaria legatorum, aut tribunorum;
& pars sua commeatibus mercatis. *Nonius.*

Et

bellioni suae praetexebant. Desiderantur autem verba, quibus periodi istius clausula explebatur, puta, *caussantes*, seu *praetendentes*, *militiam detrectare*. quae Priscianus, cui nos & hujus & prioris Fragmenti conservationem debere par est, per incuriam, ut solet, citare porro neglexerit. quod ego hic a me dictum cupio, non quidem contextus augendi, sed interpretandae sententiae tantum: quae clarius ut liqueat, haut abs re fuerit, historiae argumentum altius aliquanto repetere. Ea vero sic habet: Post Triarii cladem cum Lucullus advenisset, isque Mithridatem facile opprimere posse, si in eum perrexisset, videretur, ab exercitu suo desertus nihil profecit. Fuerunt autem Legiones, quae primum sub Valerio Flacco, post sub Flavio Fimbria meruerant, quae a P. Clodio sollicitatae, quum stipendia sua se consecisse dicerent, dicto audientes esse, ac Imperatorem in Mithridatem sequi recusarunt; praesertim vero, ubi Acilium Glabrium Consulem Lucullo successorem Roma missum adesse cupientissimis animis acceperunt. quae Lucullo causa fuit, ut, cum militum suorum seditione, tum quod ne a Marcio quidem, qui (uti dictum jam antea est) Ciliciae cum imperio praeerat, auxilium impetraret, omnibus modis proditus desertusque a suis, Mithridate veteri hoste relicto, retro in Tigranem convertit. DOUZA.

MISSOS] In Gemblacensi, *Consuli datam esse*, *missos esse*. Carrio. MSS. *Consuli datam esse*, *missos esse*. unde pro priori *esse*, *se se* rescribendum putat. Deinde ut sensus absolvatur, addit *praetendentes*, aut *caussantes*, & de Legionibus accipit, quas Clodius per iram & invidiam sollicitavit, ut ne amplius Lucullum adversus Mithridatem sequerentur. ANON. apud CRISP.

REGEM AVERSABATUR] Tacit. Hist. IV. *Vulgus avversari Regem, invidere Aegypto, sibi metuere*. CIACC. & URSIN. *Arusianus; avversor illum*, quamquam alibi apud eundem legatur, *adversor illum*. videntur enim veteres utramque vocem in eadem re posuisse. Sic Tacitus Historiarum lib. I. *ambitionem scriptoris facile adverseris*. CARRIO.

NEGOTIA SEQUEBANTUR] Legerim *exsequebantur*. CIACC. Videtur legendum: *Ceteri negotia exsequebantur*. Quomodo notavimus supra ad fragmentum lib. III. scribendum esse, ubi est: *Cunctique omnium ordinum munia exsequi*. & in bell.

Catilinae sic dixit: *Cetera multitudo conjurationis suum quisque negotium exsequebatur*. URSIN.

COMMEATIBUS MERCATIS] Unde Cicero, *dies commeatus*. Nos, *furrow*. Livius XXXIII. *magna pars sine commeatibus dilabebantur*. Pro licentia abeundi. Tacitus An. XV. 10. *reliquas (legiones) promiscuis militum commeatibus infirmaverat*. At hunc morem, de quo queritur Noster, planius ostendit Hist. I. 46. *quarta pars manipuli sparsa per commeatus, aut in ipsis castris vaga, dum mercedem centurioni exsolveret, neque modum oneris quisquam, neque genus quaestus pensi habebat. Per latrocinia & raptus, aut servilibus ministeriis, militare otium redimebant. Tum locupletissimus quisque miles, labore ac saevitia fatigari, donec vacationem emeret*. Bene ergo & more militiae fecit Adrianus, qui, auctore Spartiano, ne quidem pateretur quicquam tribunum a milite accipere. Vetera tamen marmora suadent hoc non semper obtinuisse, nam milites illi commeatales, a quibus tribuni aliquid per stellaturam auferebant, audiunt tribunorum beneficia. Quo titulo vix alius frequentior occurrit in vetustis monumentis, adi Gruterum DLVIII. 5. DXXVIII. Justinianum Cod. de offic. Praef. Praet. Africae Leg. II. & Cl. Salmasium ad Pescennium cap. III. Ex hac voce *κομιάτης* & *κομιτάς* apud Hesychium, & Leonem Tact. VII. 4. scribitur & *comiatus* in Capitular. Car. Magni, unde Itali suum *comiato*. Quae voces, apud Concil. Vernense An. 755. Canon. IX. & Palladium in Lausiac. cap. LXXXVI. vitae prorogationem signant. Habes denique *cuneatim stipato commeatu*, pro, agmine undique compresso. Confer Tacitum in Agric. Suetonium Tiberio LXXII. qui ad usus civiles transtulit, Donatum in Hecyr. I. 11. 100. Lege LIV. de militibus vagantibus, ita cautum legimus apud Ruffum, interprete Leunclavio: *SI. QUIS. VAGARI. FUERIT. AUSUS. ULTRA. DIEM. COMMEATUS. ET. MILITIA. REFICIETUR. ET. UT. PAGANUS. CIVILIBUS. MAGISTRATIBUS. TRADETUR*. At, bello imminente, capitis supplicio affici solebant. Commeatui opponitur *remeatus*. Martianus Leg. *relegat. ff. de poena: Nemo potest commeatum, remeatumve dare, nisi Imp.* WASSE in *Add.*

MERCATIS] *Mercatus*, inquit Nonius, *pro mercatibus*. quam interpretationem quidam libri veteres pro verbis Sallustianis acceperunt. CARR.

Et uxori ejus frater erat. *Arusianus.*

II. Saepe celebritatem nominis intellego timentem. *Priscianus* lib. XVIII.

Video ingentia dona quaesitum ire properantem. *Idem ibidem.*

Nam si Pompejo quid humani evenisset. *Arusianus.*

Qui-

ET UXORI EJUS FRATER ERAT] Sic supra in bell. Jugurthae dixit: *Liberis ejus avunculus erat.* & Tacitus libro IV. *Asinius Gallus, cujus liberis Agrippina matertera erat.* Sic enim apud Tacitum legendum videtur, non ut in vulgatis editionibus, *liberorum.* CIACC. & URSIN. Arusianus: *frater illi.* CARRIO. Huic elocutioni parissima illa quam supra libro primo habuimus, *Liberis ejus avunculus erat.* Innuitque haud dubie P. Clodius, qui, quod frater uxoris Luculli foret, primo se apud Imperatorem loco esse volebat. quod, quum ob flagitiosae vitae impuritas, summamque improbitatem atque insolentiam, minus ei ex sententia procederet, excogitavit homo malitiose & arroganter confidens, quam potissimum ratione, & quibus artibus Lucullum de Imperii fastigio dejectum praecipitem daret. Itaque invidia, atque ira, pessimis consultoribus, grassatus, comperto, Fimbrianos milites (quos supra Legiones Valerianas, a Valerii Flacci Imperatoris quondam sui nomine, appellavit) ad singula seditionum momenta jam pridem arreptos, intentosque diem novandis rebus circumspectare; eosque, ac ceteros de factione, quorum cognoverat promptam audaciam, comparatis delinimentis subire institit. persuasitque facile animis lubricis, & jam inde ab antiquo turbare ac tumultuari assuetis, se non amplius sacramenti religione teneri. cujus rei species erat, rogatio legis Maniliae, qua provinciae atque exercitus omnes, quibus ad id usque tempus cum imperio Lucullus praefuerat, Pompejo recens a Piratico bello reduci mandabantur, adjecta etiam Cilicia, quam Glabrio obtinebat. Proinde sic, quasi ex Senati decreto una cum ipso Imperatore suo exauctorati, traducebant illi otiose in Gordyene tempus, Pompejum, aut quem alium Imperatorem ad succedendum Lucullo missum expectantes. Ex quibus omnibus perspicue patet, in Fragmento isto ordinem perperam ac praepostere servatum esse; &, quod nunc quintum legitur ante superiora illa quatuor principe loco collocari debere. Quo etiam haud absurde meo quidem animo pertinere judico exemplum proximum, illud, quod istud antecessit, volui dicere: *Ceteri negotia sequebantur familiaria Legatorum, aut Tribunorum, & pars sua* (subaudi, negotia sequebatur) *comineatibus*

mercatis. id est, militiae vacatione, seu missione, non data, sed emta, pretioque conciliata a duobus suis: arte nostris etiam Strategis non ignara. Unde magis etiam videre est, quanta lubido Romanos istos manipulares tenuerit, veterem Imperatorem novo commutandi, ac relicto Lucullo se cum Pompeji victoris, ac bis Triumphalis copiis ambitiose conjungendi. DOUZA.

SAEPE CELEBRITATEM NOMINIS INTELLEGO TIMENTEM] Videndum an legi debeat: *Sed te celebritatem,* &c. CIACCON. & URSIN. Participiorum accusativi, inquit lib. XVIII. Priscianus, *frequenter pro verbis infinitis ponuntur.* in Gemblacensi est; *spe celebritatem nostris intelligo timentem.* pro timere. in aliis; *saepe celebritatem nominis te lego timentem.* CARRIO.

VIDEO] Idem Priscianus ibidem. Gemblacensis: *video ingentia dona quaesitura τὸν ἀνέστην, properantem,* pro properare, quam scripturam nondum probabo: tum autem probabo, cum quid ea significetur intelligam. alius vet. cod. *video ingentia dona quaesita Graeciae properantem.* Fortassis vox illa *Graeciae,* a librario aliquo adjecta est, volente significare verba Graeca, quibuscum Latina Priscianus composuerit, hic esse inferenda. CARR.

NAM SI IN.] Arusianus; *evenit in illo.* emenda hic operarum vitium, & scribe; *Nam si in Pompejo.* CARRIO. Fragmentum istud, Catuli Orationis partem fuisse, summatim a Sallustio recensae, pro certo mihi persuadet Plutarchus, ita super hac ipsa re in Pompejo suo differens: *Κάτλη δὲ κατὰ τὸ νόμον περὶ ἀποδείξαι, πολλὰ μὲν ἀνδρῶν ὁ δῆμος ἡσυχίαν παρήλθον. ἐπεὶ δὲ πολλὰ μὲν ἡμῶν ἀντιφρόνως ὑπὲρ τοῦ Πομπηίου διελθόν, συνεβόλουν φεῖσθαι, καὶ μὴ ἀποδέχων τὸν τοῦτον ἄνδρα κινδύνους ἐπαυλούς, καὶ πολέμους. ἢ τίνα, εἶπεν, ἔχει ἄλλον ἢ ἀπολέσει τῶτον;* Id est: *Procedente ad dicendum (advorsus legem Gabiniam) Catulo, magnum silentium tenuit reverentia ejus populus. Postquam hic multis Pompeji laudibus candide commemoratis, suavit, ut parcerent ei; nec periculis & bellis aliis ex aliis talem virum objicerent. Aut quemnam (inquit) habituri estis alium, hunc si amiseritis?* &c. DOUZA. Quo hoc fragmentum spectet, coner demonstrare illo Paterculi loco lib. II. *Digna est memoria Q. Catuli cum auctoritas, tum verecundia, qui, cum dissuadens legem in concio-*

Quibus de caussis Sullam in victoria dictatorem, equo descendere, sibi uni adsurgere de sella, caput aperire solitum. *Nonius, Arusianus, Servius.*

ne dixisset, esse quidem praeclarum virum Cn. Pompejum, sed nimium jam liberae Reipubl. neque omnia in uno reponenda; adjecissetque, si quid huic acciderit, quem in ejus locum substituetis? Succlamavit universa concio, Te, Q. Catule. Meminit & Cicero pro L. Manilia, & Valerius Maximus lib. VIII. cap. 15. Plutarchus in Pomp. COLER. Fragmentum istud, Catuli Orationis partem fuisse, existimat Douza, persuasus a loco Plutarchi. Sed magis confirmat Vell. lib. II. cap. 31. ubi Q. Catulus, Si quid huic acciderit, quem in ejus locum substituetis? Sunt autem verba solennia vitandi ominis in mortis mentione, ut ibid. docet Schegk. & adducit in hunc sensum alium e Suet. Aug. extremo: *Fulias, filiam neptemque, si quid his accideret, vetuit sepulcro suo inferri.* Adde Scal. in Tibull. lib. III. pag. 198. Voss. IV. Inst. Orat. pag. 189. RUPERT.

QUID HUMANI] Εὐφημισμὸς genus. Sic, apud Festum, *altera avis pro improspere*, apud Lucretium & Plinium Ep. II. 1. *abiit*, pro, *mortuus est.* WASSE in *Add.*

QUIBUS DE CAUSSIS] Haec Nonius in voce, *apertum*, apud quem legitur: *equo descendere, surgere de sella, caput aperire solitum.* Apud eundem in voce, *surgere*, est; *sella surgere, caput aperire solitum.* apud Arusianum autem De elocutione, *assurgo illi*, est ea, quam expressi, scriptura. Servius lib. I. & III. AENEID. interpretatur, *aperire, nudare & ostendere*, & has tres postremas voces affert. Verba autem ipsa de Pompejo accipienda judico, cui uni ad se accedenti Sullam assurgere solitum Appianus lib. I. tradidit. CARRIO. Honoris scilicet; Servius ad X. AENEIDOS: *Quatuor erant apud Romanos, quae ad honorificentiam pertinebant; equo desilire, caput aperire, via decedere, assurgere. hoc etiam praefrones praecedentes magistratus clamare dicebantur.* Arnobius lib. VII. *Si quispiam viso potentissimi nominis viro, via decedat, assurgat, caput revelet, vehiculoque desiliat, tum deinde salutet.* PUTSCH. Loquitur de se Pompejus, cui etiamnum juveni Sulla tantum honoris habuit, nec sine causa. Is enim adolescens totum se Syl-

lae partibus addixerat, nulloque etiamnum gesto magistratu, neque dum in Senatum allectus, multos per Italiam conscripserat milites, & vocanti ad se Sullae responderat, non se sine spoliis, & nullo hostium fuso sanguine imperatori suum commonstraturum exercitum, neque ad eum antea accesserat, quam hostium ductores multis vicisset proeliis, ut alibi Plut. refert. Haec vero res, si qua alia, generosorum militum armat & ardentem inflammat indolem, si virtuti haberi honorem, a duce suo, vident, & bonos fortesque provehi, contra vero ignavos malosque sperni & abjici. Eo nomine Plin. cap. 70. Trajanum dilaudat, quod bonorum praemiis bonos faciat. *Accensa est*, inquit, *juventus, erexitque animos ad aemulandum, quod laudari videbat.* Et paulo post: *Adhuc autem*, inquit, *quamlibet sincera rectaque ingenia, & si non detorquebat, hebetabat tamen misera, sed vera reputatio.* Vides enim si quid bene fecero, nesciet Caesar, aut si scierit, testimonium non reddet. RUPERT.

ADSURGERE DE SELLA, CAPUT APERIRE] Servius p. 399. *assurgere solitus.* Vide Stewichium ad Arnobium pag. 145. 10. Plutarchum in Pompejo pag. 621. & in Caussis. Appianum pag. 668. ante omnia Lipsium in Electis I. 23. Ad hunc morem ornate respicit Statius Thebaid. II. 61:

—— Sopor obviis illi

Noctis agebat equos, trepidusque assurgit honoris

Numinis, & recto decedit limite Coeli.

Hoc de viro forti praedixerat Tyrtaeus:

Πάντες δ' ἐν θάλασσιν ὁμῶς νέοι, οἳ τε κατ' αὐτὸν
ΕΙΚΟΥΣ ΕΚ ΧΩΡΗΣ, οἳ τε παλαστήσουσι.

WASSE in *Add.*

CAPUT APERIRE SOLITUM] Obiter hic notandus mos Hispaniae Grandium, quos vocant, quibus solis coram rege suo capitibus tectis esse licet: quem honorem, quum misere concupisceret Antonius Laeva, eique aliquando sibi adstanti Carolus V. diceret, ut assideret, quod podagra eum laborare sciret, *Non pedibus suis, sed capiti male esse respondit*, ut Thuanus & alii referunt. RUPERT.

C. CRISPI SALLUSTII
FRAGMENTA
INCERTORUM LIBRORUM.

V E L

L I B E R VI.

Ne inrumiendi po
sublicibus cavata
Festus.

Cujus duas insulas propinquas inter se, & decem stadium procul a Gadi-

NE] Ex quarto an ex quinto Historiarum libro haec in voce, *sublicium*, Festus adducat, nemo facile dixerit, sic enim in Antonii Augustini exemplo scriptum est: *Sallustius lib. qu.* qua nota quartus non minus quam quintus designari potest. Praeterea de verbis ipsis Sallustianis, cum ingens in Festo sit lacuna, non minor dubitatio est. Et ea re Festum ipsum exprimere, quam, nescio quid novum comminiscendo in temeritatem incurrere, malui. CARRIO. Citatur a Festo. Schedae autem Fulvii Ursini lib. IV. adserunt, quibus facile adsentior. Verum sequentis fragmenti citationem omnino falsam esse puto. Neque enim arbitratus unquam sum Sallustium ultra quinque Historiarum libros scripsisse, cui suorum librorum numerum exaequare voluit Cornelius Tacitus, Sallustii imitator. Mos ille veterum, ut tot libros facerent, quot ille, quem imitabantur. Idem fecit Sidonius Apollinaris, qui novem epistolarum libros, ad imitationem Plinii, conscripsit, decimum autem *μονόβιβλον* & singularem esse voluit, ut Plinius istum suum ad Trajanum, id quod alibi ex Sidonio docui. Potius igitur est, haec duo fragmenta inter Sallustii incerta referre, quam vel quinto vel sexto libro assignare. COLER.

Cujus] Sunt qui fragmentum hoc VII. sunt qui X. Sallustii Historiae, sunt qui XI. adscribant. Sed cum praeter V. superiores Historiarum libros, nullos a Grammaticis recenserit videam, & veteres codices sexto postrema haec tribuant; omnino hunc numerum retinere malui. Neque enim mihi fit verisimile, reliquos eos, si modo praeter sex, ut jam dixi, alii etiam a Sallustio

scripti sunt, ita prorsus intercidisse, ut ne verbum quidem ex iis a Grammaticis afferatur: maxime cum novator verborum Sallustius sui ubique sit simillimus: & aliis suis libris, si quos forte scripsisset, non minorem Grammaticis novas, imo veteres, loquendi rationes in iis observandi occasionem dedisset, quam iis quos mutilos, laceros, conscisos, perturbatos, & nulla ex parte sibi respondentes nunc in lucem edimus, suppeditaverit. Adde quod illa ipsa fragmenta, quae ex quibus Historiarum libris sint desumpta incertum est, cum ad hos quidem superiores libros pertinere certum sit, cui tamen unumquodque eorum debeat assignari, non temere dixeris. Sed ad fragmentum. Loquitur, quantum divinare valeo, de *Insulis Fortunatis*, ad quas victum voluisse ire Sertorium a Sallustio in Historiis esse traditum, scribit in librum Epodon Horatianus interpres, sive is Acron est, sive Porphyrio. Sed silentio praetereundum non est, me pro, *satis constabat*, scripsisse, *sitas constabat*. Quod ne cui paullo humaniori non probem, non timendum mihi esse existimo. CARRIO. Multae super hoc loco doctorum opiniones. Aldus Manutius nono, Ludovicus Carrio sexto Historiarum libro adscripsit. Colerus inter incerta referendum censuit. Nos vero cum videremus in quibusdam Nonii codicibus IX. in aliis XI. in aliis VI. Historiarum libro tribui, ad quartum relegandum putavimus. In MS. fuit IV. quod non intelligentes inepti illi librarii in VI. in IX. in XI. mutaverunt, quae omnia ex hac priori scriptura manasse nemo paullo humanior negabit. neque vero mihi cum doctis. Colero fit verisimile, Cris-

dibus fitas, constabat fuopte ingenio alimenta mortalibus gignere. *Nonius.*

Serum bellum in angustiis futurum. *Junius Philarg. ad Georg. Virg. gili.*

Illi tertio mense pervenere in Pontum multo celerius spe Mithridatis. *Arusianus.*

Ergo senati decreto serviundum ne sit. *Donatus Act. II. scen. 11. Andr.*

Pompejus oris improbi, animoque inverecundo. *Suetonius de claris Gram. cap. XIV.*

Crispum ultra V. Historiarum libros conscripsisse, persuasis auctoritate Grammaticorum, qui sane non insuper habuissent, verborum a communi usu remotorum delectum, & elegantiam, uti ex superioribus ita & ex his libris, si unquam fuissent, scriptis suis inferere. *PUTSCH.*

SUOPTE INGENIO ALIMENTA GIGNERE] Ingenium ad arva post Virgilium transtulere Columella lib. X. Mela I. 13. Statius V. 15. & Sylv. II. 2. 45. Claudianus Rapt. 140. verba Columellae sunt:

Quod si nec coeli, nec campi competit humor;
Ingeniumque loci, vel Juppiter abnegat imbrem.

Supra:

Tum mihi ferrato versetur robore Palae
Dulcis humus, si jam pluviis defossa madebit.
Ut Claudianus II. in Eutrop. Defossi verberare terga.
At numquam hoc sensu extat apud Virgilium,
quem unice sequitur. Codex Arondel. defessa,
hoc est victa, subacta, domita. Ovid. Met. XI.

Vastius insurgens decimae ruit impetus undae,
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Quam &c.

Lucret.

simulachraque fessa fatisci.
Lassam denique terram dixerunt, alio sensu,
Ovidius I. de Pont. Plin. XVII. I. &, fessum novale ipse Columella:

Pabula nec pigeat fesso praebere novali.
Caeterum pro gignere Stewichius ad Apulejum p. 416. ingeniose substituit genere, quia ita alibi (Jugurth. cap. 5.) Noster. Habes apud Severum in Aetna, ingenium ignis. Apud Sulp. Severum ingenium mali. WASSE in Add.

SERUM BELLUM] Servius in libro V. AEneid. Serum inquit, est, grave: ut

Seraque terrifici cecinerunt omina vates.
Sic Sallustius serum bellum in angustiis futurum.
idem lib. VI. Serum, est triste.

Tom. II.

Distulit in seram commissa piacula poenam.

Sallustius: serum bellum in angustiis committitur. Ita quidem vulgo: sed in vetustis, tam in excussis quam manuscriptis libris est ut editi. *CARRIO.* Serum hic explicant Grammatici crudele atque saevum. *Virg. V.*

Seraque terrifici cecinerunt omina vates.

Valerius Flaccus Argonauticon lib. VI.

Cum Juno Aesonidae non haec ad vulnera cernens
Esse viam, nec sic reditus regina parandos,
Extremam molitur opem, funesta priusquam
Consilia, ac seras aperit rex perfidus iras.

Lege: nec sic reditus in regna parandos. *PUTSCH.*

ILLI TERTIO] Arusianus Messus: citius sive celerius hac re. Sic enim ibi scribendum est. Hoc autem fragmentum, etsi non dubito quin ad librum quartum pertineat, quo bellum Mithridaticum describitur, tamen, ut certum, eo referre religio mihi fuit. *CARRIO.* Puto referendum ad lib. IV. in quo de bello Mithridatico & Ponto. *COLER.*

ERGO SENATI] Ex Donat. act. II. sc. 11. And. Terent. ita idem Sallustius bello Catilinario pag. 34. Igitur senati decreto Q. Marcius Rex Faesulas, Metellus Creticus in Apuliam circumque ea loca missi. Vide Criticum nostrum. *CARRIO.*

POMPEJUS ORIS INPROBI] At de Pompejo dixit Plinius lib. VII. cap. 12. Illud os probum reddentes. Eodemque modo Sallustius supra: Illius probi oris & venerandi. *CIACCON. & URSIN.* Suetonius de claris Gramm. cap. 14. Lenaeus, inquit, tanto amore erga patroni memoriam exstitit, ut Sallustium Historicum, quod Pompejum oris improbi animoque inverecundo scripsisset, acerbissima satyra lacerarit, lastaurum, lurconem & nebulonem, popinonemque appellans, vita scriptisque monstruosum: praeterea priscorum Catonisque verborum ineruditissimum furem. *CARRIO.* Dii Criticis istis male velint, vel faciant potius, oris quidem improbissimi, animo

Simulans sibi alvum purgari. *Isidorus lib. XI. in voce Alvus. Servius ad lib. III. Aeneid.*

II. Fe-

vero multo inverecundiore: qui Sallustiano stigmatem non contenti; quo Historicus ille animi inverecundi notam Censoria tetricitate Pompejo in perpetuum inussit; nobilem illam, omnibusque Priscorum monumentis decantatam oris ejus probitatem, in dubium insuper vocare sunt ausi: & quidem, quod indignissimum est, contra omnium librorum auctoritatem. Atqui, si non aliud, at certe Sallustiana eos scribendi ratio a criminatione ista reprehendere, ac retinere debebat; qui bis eandem rem dicturus non fuit; nisi forte eum ab antiquo solempni illo suo, quo principem in ipso virtutis locum obtinere videmus, in hac Historiae parte recessisse dicamus. Sed hoc verisimile non est: potius crediderim hoc Censorum genus, ceteros omnes ex suo ingenio probare consuetos, quoniam ipsis qua ore, qua animo, nihil improbius, nihil confidentius, eo probissimum illud caput, Pompejum dico, sui similem ratos, in hoc Album, atque in has Tabulas retulisse, in quas ipsi jam pridem, non sine multorum & famae, & rei dispendio, nomina dedisse convincuntur. Hoc profecto verius, quam ut Crispum ullius aut tautologiae, aut manifesti mendacii insimulare audeamus. Quod hercule ipsi evenire necesse fuerit, si de eorum, quos dixi, Phormionum sententia, improbitas oris hoc loco cum animi inverecundia copuletur. Quae duo germana, ac tantum non gemina esse res ipsa vociferatur, siquidem ita natura comparatum videmus, ut qui os ferreum, frontemque perfrectam gerunt, abesse non possit, quin iidem animo pariter inverecundo, hoc est, in recessu impudentes reperiantur, & quidem semper: non item e transverso, id quod ex hoc Sallustiano de Pompejo testimonio comparebit, si tamen ita (ut in reliquis fere editionibus est) ad pristinam formam reconcinnetur: *Pompejus oris probi animoque inverecundo*. Argute sane, ut in hoc scriptore omnia, maxime ob antitheta illa; *animi*, dico, *inverecundiam*: cujus rei testes cum primis invidia, atque ambitio Pompeji, quibus idem Lucullo (at cui viro?) victoriam cum imperio modo non e manibus impudentissime extorsit: (Nam de Carbonis ter Consulis, patroni, sive (ut verius cum Plauto dicam) Genii sui parricidio, incertum habeo, pudeat magis, an pigeat differere) ingenuam deinde probitatem, quam in ejus viri ore, ac vultu toto, summa cum modestia habitasse, seque non sine rubore gratiofo, quoties ad dicendum accederet, prodidisse extrinsecus, in tantis testimoniorum

undique affluentium copiis probare necesse non habens, unico Plinii modo indicio contentus lectorem absolvam. Id vero libro XXXVII. cap. II. legitur istiusmodi: *Imago Cn. Pompeji e margaritis, illa regio honore grata, illius probi oris, reverecundique per cunctas gentes, illa inquam ex margaritis, severitate victa, & veriore luxuriae triumpho*. Douza. Vide quae super hoc loco differit Nobiliss. Douza, in Notis suis. PUTSCH. Quibus os rubebat, pro modestis & ingenuis habebantur apud vett. & *oris probi* dicebantur. Sic Pompejus ab oris probitate hic commendatur. Vide Salmaf. ad Spart. Nigr. p. 148. & Domitianus, teste Suetonio, commendari se verecundia oris adeo sentiebat, ut apud Senatum sic quondam jactaverit: *Usque adeo certissime animum meum probastis & vultum!* Illisque *verecundum os* esse dicitur, quibus rubet. Et qui multum sanguinis in ore habent, illi modesti, illi probi audiant. Plinius lib. I. Ep. 14. *Est illi facies liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa*. Item lib. V. Ep. 17. *Commendabat haec vox suavissima; vocem verecundia: multum sanguinis, multum sollicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis*. Ita Horatius *verecundum colorem*, pro rubido, illo sensu posuit:

Fugit juvenus & verecundus color.

Vicissim pallidos & mali coloris homines impudentes fere, & inverecundos ducebant, dicebantque; nisi ille pallor ex studiorum contentione contractus videretur. Martialis:

Esset, Maxime, cum mali coloris

Versus scribere coepit Oppianus.

Malus color & nequam, hic dicitur de pallido luteoque. Ceterum ex colore infirmum admodum argumentum peti virtutis aut vitiorum, vel solo hoc exemplo Pompeji, Sallustius demonstrat, vel Domitiani Tac. in Agr. cap. 46. ubi Principem illum *rubore* scribit, *contra pudorem se munisse*. Vid. VIRD. RUPERT. Schotti membranae, *animo verecundo*, at receptam lectionem cur Douza immutet non video. Lenaeus enim jure meritoque in Sallustium invehitur, quod bis mentiretur, tam nempe de ore quam de animo patroni. Si enim, ut revera erat, probioris & inverecundi animi Pompejus habebatur, quid erat cur vero tantopere offenderetur Lenaeus? WASSE.

ANIMOQUE INVERECUNDO] AEmulatus in Macroino Capitolinus cap. 11. *animi atque oris inverecundi*. Unde praesens lectio optime contra Douzam adstruitur. WASSE.

SIMULANS] Isidorus lib. XX. in voce, *alvus*, &

- II. Fecit ut nunciis confestim lugubribus. *Carisus* lib. II.
 Communem habitum transgressus. *Priscianus* lib. XIV.
 Inter arma civilia aequi boni famam petit. *Seneca* lib. XX. Epist. 115.
 Haud inpigre, neque inultus occiditur. *Donatus ad And. Terentii* Act.
 I. sc. 11.
 Festinantibus in summa inopia Patribus. *Idem ad Eunuch.* Act. IV.
 scen. 3.
 Hostes oppressi, aut delapsi forent. *Isidorus* lib. XVIII. De Triumphis
 facinus fecit.
 Exercitum argento fecit. *Seneca* lib. XX. epist. CXV.
 Togam paludamento mutavit. *Isidor.* lib. XIX. In voce, paluda-
 mentum. *Servius.*

Hie-

& *Servius* lib. III. *AEneid.* Virgil. apud quem in vulgatis aliquot libris est: *simulans alvum purgare.* CARRIO. In *Servio* est, *Simulans alvum purgare.* Sane bene, atque (ut multa paucis proloquar) *Sallustianum* in morem. hoc est, adstrictè, ut ejus historici omnia. cui simile *Tibullianum* illud: *Mox simulat transire domum.* Item apud *Tullium*: *Ulyxes furere assumulabat.* putoque eum de *Mario* loqui; qui (ut *Plutarchus* in vita ejus tradit) cum sub noctem eum principes civitatis adissent, atque in *Saturninum* concitarent, his insciis admisit illum altera janua. Mox alvi profluvium apud utrosque caussans, modo ad hos, modo ad illum in aedibus transcurrit, eosque ita inter se commisit atque inflammavit. Scio, statim hic mihi objectum iri, facinus istud *Marianum* (quod a *Plutarcho* commemoratur) multis annis ante *Leptidi* & *Catuli* consulatus (unde *Historiae* hujus initium *Sallustium* fecisse, cum ex principe primoris libri Fragmento, tum ex *Ausoniano Protreptico* compertum habemus) evenisse. quae mihi plane confiteri lubet. Sed quid vetat paulo altius *Historiam* suam repetivisse *Sallustium*, quo videlicet ad mox futura porro instructior veniret lector? cui opinioni stabiliendae, & *Jugurthini* & *Catilinarii* belli, ultima ex origine deducti, exordia esse possunt. nisi quis haec ad dedecorem *Carbonis* exitum referri maluerit, quem idem *Plutarchus* narrat, post quaestiones a *Pompejo* aspere in eum ac violenter pro tribunali exercitas, abduci inde, ac trucidari jussu, ut gladium stringi vidit, locum & spatium breve ad alvum exonerandam sibi concedi postulasse. *DOUZA.*

FEKIT UT] Idem *Carisus* lib. II. in quo historiae numerus a vetustate deletus est. *Confestim* autem interpretatur *Statilius Maximus*, ordine & sine intermissione. CARRIO.

COMMUNEM] *Priscianus* libro XIV. *transgredi idem est quod υπερβαίνειν.* sic *Sallustius* dixit, *transgressus*, pro *supergressus*. CARR. Haec in magnum *Pompejum* convenire, credi quid vetat? *DOUZA.* *Hegesippus* alludit I. 27. *Julius Caesar* quia privati habitum *supergressus fuerat*, in *Senatu* graves poenas dedit. Ibi C. C. C. viribus pro urbibus. &, mandata pro commissa C. C. C. & Pub. aequè bene. Infra: *acta jam pro senecta* Edit. Basil. 1532. Supra, *simulans alvum*: *Servius* omittit sibi, optime. WASSE in *Add.*

INTER ARMA] *Annaeus Seneca* lib. XX. Epistol. 115. *Arruntius*, inquit, non temperavit quin hoc primo statim libro poneret. CARR.

NEQUE ME DIVERSA PARS, CIVILIBUS] Ad librum primum (vid. supr. p. 2. quare hic in Textu omissa sunt) *Historiarum* haec retuli, ubi se vere scripsisse omnia testabatur, quemadmodum supra in *Catilina*: *Statui res gestas Populi Romani, stricim ut quaeque memoriae digna videbantur perscribere, eo magis quod mihi a spe, metu, partibus Reipublica animus liber erat.* PUTSCH.

HAUD INPIGRE] Ex *Donato And. Terent.* act. I. sc. 11. CARRIO.

FESTINANTIBUS] Idem *Donatus Eunuch.* Act. IV. sc. 111. CARRIO.

HOSTES] *Isidorus* lib. XVIII. de triumphis. CARRIO. Lego *dilapsi*, i. e. dissipati & disturbati. COLERUS.

EXERCITUM ARGENTO FECIT] Simili modo dixit *Tacitus* lib. V. *Ac mittit qui auxilia mercede faceret.* CIACC. & *URSIN.* *Seneca* lib. XX. Epist. 115. *Hoc*, inquit, *Arruntius* amare coepit, & posuit omnibus paginis. CARRIO.

TOGAM] *Isidorus* lib. XIX. in voce, *paludamentum.* CARRIO.

TOGAM PALUDAMENTO MUTAVIT] Hoc est a pace

Hiero rex Syracusanorum bellum fecit. *Seneca*. Lib. XX. Epist. CXV.
Ibi triennio frustra trito. *Servius ad IV. Aeneidos*. Ad, *Qua spe Libycis teris otia terris*.

Oratio C. Cottae Consulis ad Populum.

III. Quirites, multa mihi pericula domi, militiae multa adversa fuerunt; quorum alia toleravi, partim repuli Deorum auxiliis, & virtute mea: in quis omnibus, neque animus negotio defuit, neque decretis labos. Malae, secundaeque res, opes non ingenium mihi mutabant. At

con-

pace ad bellum migravit. Togis enim in pace utebantur Romani; ubi bellum advenerat, paludamentis. & Paludati in libris Auguralibus, armati. Festus: *Paludati in libris Auguralibus significat, ut ait Veranius, armati, ornati, omnia enim militaria ornamenta paludamenta dici*. Ita quoque accipio notissimum Lucilii versum:

Pone paludatus stabat rorarii velox.

Emendandus quoque Servius ad illa Maronis:

Vestro si munere tellus

Chaoniam pingui glandem mutavit arista.

Glandem vero mutavit arista, ita ait, ut: totam paludamento mutavit. lege ut Togam palud. respicit locum hunc Sallustii. PUTSCH.

HIERO] Idem Seneca loco proxime nominato. CARRIO.

IBI] Servius lib. IV. Aeneid ad illud, *aut qua spe Libycis teris otia terris: teris*, inquit, *est, per negligentiam consumis. Sallustius: ibi triennio frustra trito*. CARRIO.

QUIRITES] Haec oratio dicitur C. Cottae consulis: quod ex eo patet, quod ipse in ea dicat, *C. Cotta Consul*. Offendi tamen in Epitomatis L. Flori, quod M. Aurelius Cotta Consul, ad Chalcedoniam praelio a rege victus est, rexque, a Pompejo & Metello victus. Itemque judicia per M. Aurelium Cottam, ad equites Romanos translata sunt: quo tempore Mithridates desperatione rerum suarum ad Tigranem, regem Armeniae, confugit. Unde sive idem Cotta sit, sive alius, certum est, quod postquam male ab eo pugnatum erat, & rursus in patriam ac civitatem receptus erat, hanc orationem habuit: in qua commiserationem populi ex infortunio suo & voluntaria (si exigatur) devotione implorat. BAD. Oratio C. Cottae consulis ad populum ut tolerent adversa. quam inscriptionem ea verba oratione hac extrema posita satis videntur confirmare: *Adsum enim C. Cotta Consul*. ex quo autem Historiarum libro, nondum cogitando assequi potui: dubitavi

aliquando, neque dum possum stattere, e tertione an potius e quarto Histor. lib. haec olim fuerint exenta. nam & tertio libro frequens Cottae mentio est: & quarto Mithridates etiam Cottam nominat. quamquam ibi Marcus; hic vero, nisi nos libri fallunt, Cajus appellatur. & sane, si in re incerta omnino aliquid statuendum est, malim haec tertio quam quarto Historiarum libro dare. duobus enim annis continuis e Cottarum familia & gente Aurelia consules fuerunt, anno nempe U. C. DCLXXVIII. quem tertio libro noster descripsisse videtur, L. Octavius Cn. F. Cn. Nepos collegam habuit C. Aurelium M. F. C. ni fallor, nepotem Cottam, sequenti deinde anno Coss. fuerunt L. Licinius L. F. L. N. Lucullus, & M. Aurelius M. F. C. ni fallor, nepos Cotta. de quibus quarto libro egit Sallustius. CARRIO. Oratio haec sine dubio ad lib. III. referenda est. COLERUS.

MILITIAE MULTA ADVERSA] Vaticanus, *militiaeque multa adversa*. sed libenter, uti supra dixi, hujusmodi copulas Sallustius omittit. CARRIO.

IN QUIS OMNIBUS] Ita correxi: correctionem Vaticanus probat, etsi in aliis libris est, *inque his*, vitio e literarum inter se collisione orto. CARRIO.

NEQUE ANIMUS] Fabri & Briconeti; *numquam animus*. CARRIO.

NEQUE DECRETIS LABOS] Sic recte, contra quam Schurrerius impressit. nam testatur in primum Aeneidos Servius, ubique paene Sallustium *labos* dixisse, pro *labor*. RIV.

OPES NON INGENIUM MUTABANT] Vide Lips. ad Sen. de Tranq. animi cap. 2. pag. 301. ubi docet, ad incerta & externa mutari, characterem esse imperiti. Adde Lips. de Const. Sap. c. 5. p. 345. Morell. in Stat. pag. 159. & 160. e Plauto. Pertinet huc historia Blasii Melanensis, qui Montis Petrosi, arcis fortissimae, Castellanus, cum Agnolus Bergolensis, Flaminiam, quantum Florentinis patebat, hostiliter admodum vastaret, arcem-

contra in his miseriis cuncta me cum fortuna deseruere. Praeterea senectus, per se gravis, curam duplicat: cui misero, senecta jam aetate, ne mortem quidem honestam sperare licet. Nam si parricida vestri sum, & bis genitus hic Deos Penates meos, patriamque, & summum imperium vilia habeo: quis mihi vivo cruciatus satis est, aut quae poena mortuo?

arcemque dictam oppugnaret, ignibus in eam coniectis, & arcis pleraque jam haurientibus, undique ab hoste circumseptus, claususque, neque arcem ultra defendi posse animadvertens, ex ea castris parte, quam ignis nondum depascebat, paleas, lodices, aliaque id genus deiecit, quae filiolos duos, itidem dejectos, exciperent: tum, *Accipite*, inquit ad hostes, *ea quae a fortuna mihi obtigere bona, quaeque mihi auferri a vobis queunt: Ea vero quae in animo meo reposita sunt, inque quibus gloria atque decus consistit, ea ego nec Vobis dare, nec Vos eripere mihi potestis*: Haec Piccart. d. I. c. I. Obs. Hist. V. etiam Cic. lib. V. epist. 15. pag. 524. & Orat. post red. ad Quir. cap. VIII. lib. III. ad Att. ep. 5. f. RUPERT.

PRÆTEREA SENECTUS, PER SE GRAVIS] Imo Aetna gravior. Intellexit Comicus ap. quem Dor. in Mercatore A. IV. sc. I. 5. 6.

— quin is ocus?

SR. Neque mecastor: tantum hoc oneris est, qui fero.

DOR. Quid oneris? SR. annos octoginta & quatuor.

RUPERT.

SENECTA JAM AETATE] ita emendavi; cum antea legeretur *aetate jam aetate*. id enim, praeterquam quod antiquiores editiones agnoscunt, Servius etiam probat; qui ad lib. XI. Aeneid. ita scribit: *senecta aetas recte dicitur*. Sallustius: *senecta jam aetate*. qui locus quin huc referendus sit, quis est qui dubitet? sic etiam libro quinto Lucretius: *aetate senecta*. CARRIO. Ita postrema Crispi editio, perperam; praesertim cum idem verbum, *Senectus*, inquam, praecesserit modo: imo adeo contra omnium exemplarium fidem: in quibus plane & probe usque adhuc, *aetate jam aetate*, editum. quod ita temere de sede sua sollicitandum non fuit. Itaque restituatur quam primum illuc unde pedem attulit, me auctore. nec enim de quavis mala aetate, sed de praecipitata, devexaque, hoc est, effeta ac decrepita senecta intelligendum autumo. Confirmat opinionem meam locus huic prorsus consimilis oratione ad Caesarem: *Non orbi liberi, non parentes exacta aetate*. Item bello Jugurthin. de Micipsa quod scribit: *Exacta aetate sua, & parvis liberis*. DOUZA. Antiquiores edd. agnoscunt, *Senecta*, & Servius ad AEn. XI. ex Sallustio citat. Utitur & Lucretius. WASSE. Cortius reposuit *aetate*, sed malim *exacta*,

quod numerosius, & facilius in *senecta* degenerare potuit. HAVERC.

ET VOBIS GENITUS HIC DEOS PENATES MEOS] Verba sunt ex oratione C. Cottae. Sed in vet. cod. qui est apud me, pro, *vobis genitus*, est *bis genitus*; quod non displicet; nam infra dixit: *Vos Quirites rursus mihi patriam, Deos penates, cum ingenti dignitate dedistis*. & Cicero lib. III. ad Atticum, diem, quo ab exilio revocatus est, *natalem suum* appellat, cum ait: *Natalem diem reditus mei, cura ut in aedibus tuis amoenissimis agam tecum*. CIACCON. & URSIN. Glareani editio, & libri Fabri & Briconeti, *bis genitus*. nonnulli, *vobis genitus*. alii, *bis genitus*. a Vaticano vox *bis*, abest. quod certe aut probo, aut eam quae expressa est, ut veram & rectam scripturam, tueor. neque enim raro fit, ut aut syllabae aut voculae a librariis incuriis & festinantibus omittantur. sed placet lectio Vaticani. CARRIO. Ciacconius recte emendavit: *bis genitus*. Sed ita ante eum Turnebus quoque legerat lib. XXII. cap. 4. COLER. Civilis mors exilium est, quo coelum hoc & spiritus domiciliumque civitatis amittitur. Et quibus coelum illud spiritusque & domicilium urbis, quo carere eos leges aut iussus principum voluerant, reddebatur, *renasci* dicti sunt, non quod restituti melius, quoddam fatum sortirentur. Cic. post reditum in senatu: *Quid denique illo die, quem P. Lentulus mihi fratrique meo liberisque nostris natalem constituit*. Idem ad Atticum, lib. IV. Ep. I. *Alterius vitae quoddam initium ordinur*. Sic qui postliminio ab hostibus revertebantur apud Athenienses, *ἀναπόποροι*, quasi qui secunda fata ordirentur (una enim imaginaria morte Parcarum coelus jam abruperant) vocati. Alias omnia, quae interitu mortis similitudinem capiunt, analogia quadam etiam *renasci* dicuntur. Ita templa *renata* & *vere natus orbis* apud autorem Pervigilii. Val. Max. lib. VI. *Iustitiaeque promptissimo tenore effecit, ut exitio suo lactari possent, qui sic renati erant*. De Camerinis, qui sub hasta venditi restituti erant, assignatis in Aventino habitandi sedibus. Haec nos docet Gronov. diatr. ad Statium, cap. 12. RUPERT. Quia postliminio renatus videbatur, cum iterum esset patriae datus. BAD. Recte Badius, quod frustra fastidiunt Carrio & alii, qui aut *vobis genitus*, aut sive *bis* sive *vobis* deleri ma-

tuo? cum omnia memorata apud inferos supplicia scelere meo vici. A prima adolescentia in ore vestro, privatus, & in magistratibus egi: qui lingua, qui consilio meo, qui pecunia voluere, usi sunt: neque ego callidam facundiam, neque ingenium ad malefaciendum exercui: avidissimus privatae gratiae maxumas inimicitias pro Republica suscepi; qui victus cum illa simul, cum egens alienae opis, plura mala exspectarem; vos, Quirites, rursus mihi patriam, Deos Penates, cum ingenti dignitate dedistis.

IV. Pro quibus beneficiis, vix fatis gratus, si singulis animam, quam nequeo, concesserim. Nam vita & mors jura naturae sunt: uti sine dedecore cum civibus, fama & fortunis integer agas, id dono datur atque accipitur. Consules nos fecistis, Quirites, domi bellicae ineditissima Republica. Namque Imperatores Hispaniae stipendium, milites, arma, frumen-

tum

lunt. Iterum genitum se significat, quum factione Mariana, quam cum aliis nobilibus fugerat, per Sullam oppressa, in Urbem redit: ut Cicero quoque suum ab exilio reditum *παλιγενεσίαν* vocat. In eandem sententiam eunt Turnebus, Ciaccius, Colerus. Qui quoniam omnes eadem dicunt, unum iis addam proprie nostrum, locum videlicet Ciceronis in Bruto poene extremo: *Sed me cupidissimum audiendi primus dolor percussit, Cotta cum est expulsus. Et paulo post: Tumultus interrim pro recuperanda republica & crudelis interitus oratorum trium Scaevolae, Carbonis, Antistii: reditus Cottae, Curionis, Lentulorum, Pompeji.* GRONOV.

CUM OMNIA MEMORATA APUD INFEROS SUPPLICIA] Ex eadem oratione haec quoque sunt. Sed vet. cod. meus habet: *Quin omnia, &c.* CIACC. & URSIN. Vaticanus; *quin omnia.* simile est in Catilinario in oratione Caesaris. CARRIO. MSS. *quin omnia.* CIACC. Et Carrio ex Vaticano. Vid. Orationem Caesaris in Catilinario. WASSE.

IN ORE VESTRO] Editio antiqua; *more vestro.* inepte. simile vitium apud Tacitum emendavit Lipsius noster lib. Historiarum III. *non parare arma, non alloquio exercitioque militem firmare, non in ore vulgi agere.* sic postea Sallustius: *in ore gentibus agens, populo, civitati.* CARRIO.

CALLIDAM FACUNDIAM] Videtur legendum: *Caninam facundiam, non callidam facundiam.* Nam Nonius in *Rabula* sic citat id fragmentum, quod modo indicavimus: *Sallustius, inquit, Canina, ut ait Appius, facundia exercebatur.* Columella in operis praefatione: *Sed ne caninum quidem, sicut dixerunt veteres, studium praestantius, locupletissimum quemque adlatrandi, & contra innocentes, ac pro nocentibus, neglectum a maioribus, a nobis etiam concessum intra moenia, & in ipso Foro latrocinium?*

Isidorus de summo bono lib. III. cap. 60. quid sit canina facundia, docet, cum ait: *Antiqui Forensensem eloquentiam, caninam facundiam nuncupabant, eo quod caufidici in certaminibus caussarum, ommissis quae agunt, veluti canes, alter alterum sese lacerant, jurgiaque caussarum ad injurias suas commutant.* Prudentius in Hamartigenia:

Inde canina Foro latrat facundia toto.

Videnda quae infra notavimus ad fragmentum: *Canina, ut ait Appius, facundia exercebatur.* URSIN. Sunt qui, *caninam facundiam*, Sallustium scripsisse existiment. quod dissentientibus libris nondum probare possum. Scio quidem a Sallustio Ciceronis facundiam, seu potius ab Appio, ita appellatam fuisse: sed quid ad rem? CARRIO. Non legendum hic, sed intelligendum *caninam facundiam* existimo, licet & illo modo locutum Sallustium constet. Lactantius lib. VI. cap. 18. *Cicero caninam illam facundiam, sicut Sallustius ab Appio dictum refert.* Porro illud imitatus est etiam Hieronymus lib. I. epist. IV. & epist. XCIV. ad Augustinum. COLER. H. e. *forensensem.* Tacit. de Agr. cap. 12. *Calliditatem fori non exercuit.* RUPERT.

MAXIMAS PRO REP. INIMICITIAS SUSCEPI] Dixi pl. ad Catilin. cap. 52. RUPERT.

QUI VICTUS CUM ILLA SIMUL] Verba sunt ex eadem oratione, pro quibus vet. cod. habet: *queis victus.* CIACC. & URSIN. Vaticanus; *queis victus.* CARRIO.

DEOS PENATES] Vaticanus *deosque Penates.* sane rotundius. CARRIO.

JURA NATURAE] Ita Vaticanus. alii; *jure naturae.* CARRIO. Hoc est: vita & mors sunt communia naturae dona; e contra: ut integer fama & fortunis agas, & in pace inter tuos moriaris, ea civibus

tum poscunt: & id res cogit; quoniam post defectionem sociorum, & Sertorii per montis fugam, neque manu certare possunt, neque utilia parare. Exercitus in Asia Ciliciaque ob nimias opes Mithridatis aluntur: Macedonia plena hostium est: nec minus Italiae maritima, & provinciarum: cum interim vectigalia parva, & bellis incerta, vix partem sumptuum sustinent: ita classe, qua commeatus vehebatur, minore quam antea navigamus.

V. Haec si dolo aut fœcordia nostra contracta sunt, agite, & , uti lubet, ita supplicium sumite: sin communis fortuna asperior est, quare indigna vobis, nobisque, & Republica incipitis? Atque ego, cujus aetati mors propior est, non deprecor, si quid ea vobis incommodi demitur. neque
mox

bus supremam potestatem habentibus accepta referuntur. WASSE in *Add.*

QUONIAM POST DEFECTIONEM] Scribo ex libris omnibus, quoniam defectione sociorum, & Sertorii per montes fuga. quorum postrema in omnibus, maxime tamen Glareani libris, sunt corrupta: in quibus est; & Sertorii per montes, neque fuga, neque manu certare possit, neque utilia parare. quod alii corrigentes legunt; & Sertorii per montis iuga neque manu certare. Utrumque absurde & ἀπεργασίας. CARRIO. Ita novissimae editiones; priores vero sic: Quoniam defectione sociorum. cui scripturae brevitatis causa lubens mehercules assentior. Sed ibi, Neque fuga, neque manu, legitur corrupte, uti ego arbitror: prius enim neque inducendum, rescribendumque: Et Sertorii per montes fuga; neque manu, &c. DOUZA.

NEQUE UTILIA PARARE] Quid si patrare, legas? CIACC.

MACEDONIA PLENA HOSTIBUS EST] Venetum, hostium est. quomodo & Argentoratense: tametsi quod ad sensum attinet, parum refert, utrum legas. RIV.

PARVA] Quia dum bella geruntur, non possunt vectigalia tam abunde colligi: & si colligantur, in periculo sunt, ne intercipientur. BADIUS.

BELLIS INCERTA] Supple ex bellis, i. e. propter bella. WASSE.

ITA CLASSE QUA COMMEATUS VEHEBANTUR] Illi libri, ita classe, quae convehebat: & ita, pro, praeterea, positum videtur. CIACCON. & URSIN.

QUA COMMEATUS VIDEBATUR] Pulcherrime Fabri & Briconeti; quae commeatus tuebatur. neque quicquam pote verius. CARRIO. Non hercle percipio quid velit, (ita septuose dictio a Cotta datur) & vereor sincere satis haec devotionis formula concepta ut sit, nec ipsis (sat scio) Quiritibus intellecta: si tamen ita legendum, ac non

potius, quod mihi sub acumen styli natum, in mentem venit modo, verbis aliquantum transpositis ad hoc exemplum: Ita classe, quam antea commeatus vehebatur, minore navigamus: ut significet Consul eo angustiarum redactos Romanos, ut navium armatarum, seu bellicarum numerus jam minor sit, quam antea classis fuerat, qua commeatus transvehebantur. DOUZA. Ita navigamus classe minore quam ea qua commeatus antea vehebatur. CRISP. Male distracta credo sustinent, & ita. lego: vectigalia parva &c. vix partem sumptuum sustentia; classe, quae commeatus tuebatur, minore quam antea, navigamus. HAVERC.

AGITE, UTI LIBET, ET ITA SUPPLICIUM SUMITE] Vett. libri, agite ut monet ira, & supplicium sumite. CIACC. & URSIN. Vulgo, agite ut lubet. & ita supplicium sumite. vera scriptura etiamnum in Vaticano est; agite, uti monet ira, supplicium sumite. cujus lectionis vestigia in vetustissima editione exstant haec; agite uti non & ira supplicium sumite; proxime a vero: maxime cum omnes omnino libri ira habeant. nisi forte illud lubet, in iubet mutari placet. CARRIO.

SIN COMMUNIS FORTUNA ASPERIOR EST] Vide hic notam ad Flori, lib. II. cap. 6. § 53. RUPERT.

QUARE INDIGNA VOBIS, NOBISQUE ET REIPUBL. INCIPITIS?] Venetum & Schurrerianum, rep. casu ablativo. RIV. Fabri & Briconeti; vobis reque publica. prorsus Sallustiane. CARRIO.

NEQUE MOX INGENUO CORPORI H. Q. P. U. S. F. VITAE FECERIT] Illi libri fecerim, recte. CIACC. & URSIN. Et hic vitium latet: unde me vix expedio. plerique enim omnes, neque mox ingenuo corpori honestius quam pro vestra salute finem vitae fecerint. quidam; finem vitae fecerim. alii; neque mox ingenuo corpori honestius quam pro vestra salute finem vitae fecerit. at omnes libri manuscripti, & quod mirere, vetus editio, ingenio corporis bona-

mox ingenuo corpori honestius, quam pro vestra salute finem vitae fecerim. Adsum en C. Cotta consul, facio quod saepe maiores asperis bellis fecere; voveo, dedoque me pro Republica, quam deinde, cui

man-

honestius quam pro vestra salute finem vitae fecerim. nova & ante hunc diem paucis audita loquendi ratio; quae tamen loco quodam Agelliano iuvatur, quem in Antiquis posui: quique ita libro primo, capite primo, Noctium Atticarum, in libro Bullidiano alioque Parisiensi perveterè legitur: *Plutarchus, in libro quem de Hercule, quali inter homines fuerit animi corporisque ingenio atque virtutibus ejus conscripsit.* quod addo, ut homines ineptissimi, invento tam praeclaro Sallustianae orationis exemplo, veterem illam Agellii scripturam a nobis primum auctori suo assertam irridere definant. CARRIO. Sic legendum primo docuit Ludovicus Carrio, ex ms. & veteri editione. locutio rara quae exstat apud Agellium lib. X. cap. i. ut docet idem Carrio. ceterum ingenium corporis naturam, ita alibi ingenium loci naturam ejus designat. Florus lib. II. *Callidissimus imperator patentibus in campis, observato loci ingenio, quod & sol ibi acerrimus, & plurimus pulvis, & Euris ab oriente semper quasi ad constitutum flaret.* Tertullianus De habitu mul. *Herbarum ingenia adduxerant.* Glossae: *Ingenium, & φύσις, φύσις.* PUTSCH. Distinguit inter virum ingenuum & Corpus Crispinus. Sed ejus subtilitas nostrae rationis aciem fugit. WASSE. Ita libri, at legendum puto mors, ut sit sensus: *Atque ego, cujus actas fato propior, mortem non deprecor, si quid ea vobis incommodi demitur; neque mors ingenuo homini liberoque honestius quam pro vestra salute finem vitae fecerit.* Corpus pro homine usus Maro AEn. V. 317.

Primus abit, longeque ante omnia corpora Nisus Emicat.

II. 18.

*Huc delecta virum sortiti corpora furtim
Includunt caeco lateri.*

Ovidius Met. XIII. 663.

*Victa metu pietas consortia corpora poenae
Dedit.*

Heinsius ex auctoritate meliorum Codd. scripturam veterem refinxit in *pectora*, quod quidem in eo loco elegantius. Idem Ep. V.

Turpiter ingenuum munera corpus emunt.

Horat. I. 35.

*Praesens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus.*

Juvenalis XIV. 265.

*An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora, quique solent rectum de cerdere funem.*

Hoc est, *petauristae*. Ingenuum corpus idem valet atque apud Tacitum *libera corpora*, XII. 17. *Postero die misere legatos, veniam liberis corporibus orantes.* Atque ita Graeci suum σώμα. Demosthenes Philip. III. *Τρίρεις γε, καὶ σωμάτων πλήθος, καὶ χρημάτων πλοῦτος.* Fallitur ergo Epirbanus in Anchorato, qui putat hoc vocabulum servitio proprie dumtaxat attribui. Sed σώμα, aequè ac ψυχή, tam ingenuis quam servis competit. Epictetus: *Ἀλοποι ὅδ' ὀλίγας εἰδᾶσι πολλὰς δαλύνειν ψυχὰς.* Neque audiendus Pollux, qui σώματα, sine adjecta voce δῦλα, pro persona servili neutiquam inveniri asserit. Pindarus Ol. IX. 52.

Οὐδ' Αἴδας ἀκλ,
Νήταν ἔχε ράεδον,
Βρότεια σώμαθ' αἰ κατέγει
Κοίλῃ πρὸς ἀγνάν
Θνασκάντων.

Ibi Schol. ταύτη γὰρ, φησι, καὶ τὰς ψυχὰς αὐτὸν κατέγειν. Euripides Heracl. 90.

Τὸν Ἡρακλεῖον ἴσε πε παραστῆται
Ἰόλαον; ὃ δ' σῶμ' ἀκήρυκτον τὸδε.

Sophocles Oedip. Tyr. pag. 179.

— δρῶντα ὅδ' ἐν, ὃ γόνυ, κακῶς
Εἰληθα τέμον σώμα σὺν τέχνῃ κακῇ.

Xenophon Symposiac. *Ἐὰν ὀρεχθῇ τις σώματι.* Diodorus XX. pag. 743. *Ἐξ ὧν ἀχμάλωζε σώματα καὶ λείας πλῆθος ἡδρῖσσε.* Prævivere Scriptores Sacri. Nehem. IX. 37. D. Paulus ad Rom. VIII. 23. WASSE in Add.

ADSUM EN CAJUS COTTA CONSUL] Similiter L. AEmilius ad Lentulum apud Livium: *Privatim Q. Fabio nuntia, L. AEmilium praeceptorum ejus memorem extitisse, & vixisse, & adhuc mori, & tu me in hac strage militum meorum patere expirare, ne ut reus inteream.* RUPERT. Valerius apud Livium III. 17. *Primus en ego Consul, quantum mortalis Deum possum, te ac tua vestigia sequar.* Tacitus An. XII. 18. *Mitbridates, terra marique Romanis per tot annos quaesitus, sponte adsum.* Q. Septimius II. 21. Confer Brissonium de Form. infra: *Fessa bellis.* Vid. Gudium ad Phaedr. II. 21. Hegesippum I. 35. Sulpicium Hist. Sacr. p. 243. WASSE in Add.

CUI MANDETIS] Tacite innuit se adhuc utilem fore reipubl. cum non sit facilis repertu melior. BAD.

CUM

mandetis, circumspicite. Nam talem honorem bonus nemo volet, cum fortunae, & pacis, & belli ab aliis acti, ratio reddenda, aut turpiter moriendum sit. Tantummodo in animis habetote, non me ob scelus, aut avaritiam caesum, sed volentem pro maxumis beneficiis animam dono dedisse. Per vos igitur, Quirites, & gloriam majorum, tolerate advorsa, & consulite Reipublicae. Multa cura summo imperio inest, multi ingentes labores: quos nequicquam abnuitis, & pacis opulentiam quaeritis: cum omnes provinciae, regna, maria, terraeque aspera, aut fessa bellis sint.

VI. Germani intectum renonibus corpus tegunt. *Isidorus.*

Unde pons in oppidum pertinens explicetur. *Arusianus.*

Et ei voce magna vehementer gratulabantur. *Donatus.*

Et

CUM FORTUNAE ET PACIS, ET BELLII AB ALIIS ACTI RATIO REDDENDA] Illi libri *cum fortunae & maris & belli*. CIACC. & URSIN. Omnes libri, etiam veteres editiones; *Fortunae & maris*. ad rem praesentem satis accommodatae. CARRIO.

PER VOS Igitur QUIRITES ET GLORIAM MAJORUM PRECOR, TOLERATE ADVORSA] *τὸ precor*, non est in Veneto, neque in Argentoratensi. ac rectius abesse poterit, nam & alias eodem modo Crispus. RIV. Vox, *igitur*, non est in illis libris. CIACC. Induc de consilio antiquorum librorum vocem *igitur*, a librariis aut potius sciolis adjectam. CARRIO.

MULTA CURA SUMMO IMPERIO INEST] Et hic vide notam ad Iustini lib. XXXIX. cap. 4. §. 3. Tacit. lib. III. Annal. *Principem sua scientia non posse cuncta complecti*. Idem. lib. I. *Unius mentem tantae molis capacem esse* recte negat. Fr. in Curt. lib. IX. 6. 25. Suet. de Tib. cap. 24. *Principatum recusavit, nunc adhortantes amicos increpans*, ut ignaros quanta bellua sit imperium. Ubi Casaubonus. Vopiscus de Saturnino: *Et cum eum animarent vel ad vitam, &c.* Adde Bern. ad Agr. Tac. q. 175. Dressem. in Iscan. pag. 88. Bern. in Spec. Bon. Princ. cap. I. lit. f. RUPERT.

GERMANI] Ex Isidoro lib. XIX. in voce, *renones*: quem eundem locum intellexit Servius, dum lib. III. Georg. *Sallustium vestes de pellibus renones vocare* scripsit. quo de, commentario II. Antiq. lect. diximus. CARRIO.

INTECTUM CORPUS] Saepius *tectum*, quandoque etiam contrarium denotat. Glossae: *intectus ἀσυνέπας*, quo sensu Noster in hoc loco & ubique Tacitus. Seneca de Provid. IV. de Germanis: *Horrenda iniquitas coeli*, intecta corpora. Caesar de iisdem: *pellibus tegi*, quarum propter exiguitatem ma-

Tom. II.

gna pars est corporis aperta. De Erembis Avienus 279.

Intectique artus erepunt ardua semper
Culmina saxorum.

Qui propterea apud Dionysium vs. 965.

Γυμνοί, καὶ κλεάνων ἐπιδενέες.

Apulejus III. 46. *omnibus abjectis amiculis, hactenus denique intecti bacchamur in Venerem*. At sensu contrario VIII. pag. 141. Edit. Colvianae, *bombicinis linteis intecti*. sic enim lego pro *injecti*. Arnobius pag. 105. *intectis corporibus atque nudis*; & pag. 108. *seminudos aut intectos*. Confer Hegesip. V. 44. WASSE in *Add.* Isidorus lib. XIX. cap. 23. *Renones sunt velamina humerorum & pectoris usque ad umbilicum, atque intortis villis adeo hispida, ut imbres respuant, quos vulgo reptos vocant, eo quod longitudo villorum, quasi reptat, de quibus Sallustius: Germani intectum renonibus corpus tegunt*. Legerim tamen: *Germani intecti renonibus corpus tegunt*. Intecti enim plerumque corpus erant. Tacitus: *Tegumen omnibus sagum fibula confertum, cetera intecti totos dies iuxta focum atque ignes agunt*. Et paullo post: *Gerunt & ferarum pelles*. Caesar lib. VI. bell. Gall. *Pellibus aut parvis renonum tegumentis utuntur, magna corporis parte nuda*. Hoc autem nomen Gallos pellibus ferinis indidisse putat Scalig. eruditissimus, quod Graeci *πλάσας τὰ μῆλα* nominant. Nam & ipsos Gallos aliquando Graece locutos esse. Germani nostri etiamnum juvenum seu vitulum *Rind* vel *Rund* vocant. COLER.

UNDE] Arusianus Messius: *pertinens in illum*. CARRIO. Huc pertinere arbitror fragmentum ad Festum de Ponte sublicio, lib. IV. Hist. COLER.

ET EI] Donatus in And. Terent. Act. V. sc. 4. CARRIO.

Q

Et

Et Marius victus duplicaverat bellum. *Servius.*

Atque eos a tergo incurrerunt. *Rufinianus.*

In hunc modum differuit. *Priscianus.*

Inde ortus sermo percunctantibus utrimque: Satin salvae, quam grati ducibus suis, quantis familiaribus copiis augerentur? *Donatus.*

Fugam nostris fecere. *Seneca.*

Quae audita Panormitanos dedere Romanis fecere. *Idem.*

VII. Quo cupidius in ore ducis sese quisque bonum, & strenuum ostentantes. *Isidorus. Servius X.*

Ven.

ET MARIUS VICTUS DUPLICAVERAT BELLUM] Sic Tacitus lib. XV. *Audita*, inquit, *interim per Gallias Germaniasque mors Vitellii duplicaverat bellum.* CIACCON. & URSIN. *Servius* in Alexi Virgiliano; *duplicat, est auget.* CARRIO.

ATQUE EOS] Affert Rufinianus De schemate lexeos. CARRIO.

IN HUNC MODUM] Priscianus lib. XIV. notat in hunc modum Graece a Sallustio, ut pleraque alia esse dictum. CARRIO.

INDE ORTUS] Donatus in Terent. Eunuch. Act. V. sc. 6. ubi male est; *satin salva*: intelligitur enim, *res.* sic enim vetustiores loqui in primo congressu consueverunt. CARRIO. Ita apud Livium Lucretiam alloquitur maritus Collatinus. COLER.

QUANTIS FAMILIARIBUS COPIIS AUGERENTUR?] Unde alii, *agerentur*; ego *agerent* effeci, more loquendi Crispo nostro perquam familiari: & *copias*, commeatum seu annonam militarem interpretor. DOUZA. Suspicio emendandum esse, *familiaribus copiis*, pro auxiliariis; quamvis ministros potius dici belli duces, quam milites constat. Alio fragmento Sallustius: *maximis ducibus, fortibus, strenuisque ministris.* COLER.

FUGAM NOSTRIS FECERE] Videndum an legi debeat, *nostri.* nisi illud sit quod alibi citatur, *nostri faeda fuga*; & legendum ex Jugurtha: *Post Auli faedus, & exercitus nostri faedam fugam.* CIACC. Placeret magis, *Fugam nostri fecere.* Simili paene modo prolatum est illud in Bello Jugurthae: *Post Auli foedus, & exercitus nostri foedam fugam.* URSIN. Annaeus Seneca lib. XX. Epist. 115. *facere fugam.* CARRIO.

QUAE AUDITA] Idem Seneca ibidem: *fecere dedere.* CARRIO.

QUO CUPIDIUS IN ORE] Tacit. Hist. III. *Julianus ad Vitellium perductus, & verberibus faedatus, in ore ejus jugulatur.* Sed in Bello etiam Jugurthae Sallustius ita locutus est. CIACC. & URSIN. Isidorus lib. IX. in voce, *dux.* deest autem vox

aliqua, ab ipso etiam Isidoro fortassis an omissa. CARRIO.

QUO CUPIDIUS IN ORE DUCIS SESE QUISQUE BONUM ET STRENUUM OSTENTANTES] Caesar lib. III. B. G. cap. 14. *Nostri milites eo facilius superabant, quod in conspectu Caesaris res gerebatur, ut nullum paulo fortius factum latere posset.* Sed ideo ne semper interesse imperator pugnae debet? Minime gentium. Primum ex Taciti IV. Hist. 85. observandum est, quod prudenter monet Murcianus: *Si status imperii, aut salus provinciarum, in discrimen verteretur, debere Caesarem in acie stare; minora vero bella, minoribus ducibus esse deleganda.* Cito gloria obsolescit in sordidis hostibus: nec quicquam indignius est, quam consumi eam, ubi non possit ostendi, ajunt milites ad Alexandrum apud Curt. lib. III. cap. 6. Adde Fr. ad Curt. lib. V. cap. 6. §. 14. Bernecc. in Germ. Tac. quaeft. Misc. LXX. & in Agr. Q. CXIII. Atque ita Tacit. iter. lib. III. Annal. cap. 47. Tiberium facit excusantem se, cur non ipse, vel Drusus, in Gallos rebellantes, sit profectus, scilicet quia non decorum principibus, si una alterave civitas turbet, omittere urbem, unde in omnia regimen. Quod monitum fuit observatum ab Imp. Carolo M. de quo Bonfin. decad. I. lib. IX. *Pannoniam expeditionem, utpote quae maximi foret momenti, per se suscepit: ceteras per Pipinum filium variosque legatos in Hungaria gessit.* Altera distinctio praesentiae est, *Non ita summum ducem praeliis adesse expedire, ut vitae suae prodigus, ad quaevis periculosa militum sese munia demittat, ac praelio temere immisceat: sed ut saluti suae, hoc est publicae, diligentissime parcat.* Hinc est, quod P. Scipio Africanus cuidam, qui illum parum pugnacem esse dixerat, respondit: *Bene quidem dicis, mater mea me Imperatorem, non bellatorem peperit,* teste Front. lib. IV. cap. 7. *Militares enim & Imperatoriae artes non sunt eadem,* Liv. lib. XXV. cap. 19. *Divisa sunt inter exercitum ducesque munia: mili-*

Ventis per cava terrae citatis, rupti aliquot montes, tumulique sedere.
Isidorus initio lib. XIV. *Servius* Lib. II. *Georg.*

Ubi multa nefande casu super ausi atque passi. *Priscian.*

Saguntium. *Carisius* Lib. I. *Instit.*

To-

militibus cupido pugnandi convenit: duces providendo
 & consultando profunt. Tacit. lib. III. Hist. cap.
 20. cui similia collegit Fr. ad Curt. lib. VIII. cap.
 13. §. 21. Notandum vero cum primis est hic Stra-
 tagema Joannis Corvini apud eund. Bonfin. dec.
 III. lib. V. Cum Turca Transylvaniam invadens
 mandasset suis, ut initio statim pugnae, Corvinum
 potissimum circumvenirent, ac trucidarent; Ille de
 hostis consilio edoctus, cum Simone quodam (nobile Un-
 garo) equum armaque commutat, nec Simon pro ami-
 co mori recusat, ut fato suo liberatorem Reipublicae
 conservaret. Turcae igitur Simonem, Corvini arma-
 ferentem, circumveniunt, & trucidant una cum fi-
 lio. Corvinus insigni potitur victoria. RUPERT.

VENTIS PER CAVA TERRAE] Tacitus de terrae
 motu, Neque solum in tali re effugium subveniebat
 in aperta prorumpendi, quia deductis terris bauriebantur,
 sedisse immensos montes, visa in arduo quae pla-
 na fuerint, effulsisse inter ruinam ignes memorant.
 Vide Isidorum lib. XIV. cap. 1. Seneca in Nat.
 Quaestion. Ventis in abdito tumultuantibus. Apu-
 lejus: Spiritus per terrae concavas partes errantes,
 concuterent solida terrarum. Ceterum huic frag-
 mento addendum illud lib. IV. videtur, quod est
 pag. 175. Atque biavit humus multa, vasta & pro-
 funda. CIACC. Huc fortasse pertinet fragmentum,
 quod supra lib. IV. habetur ex Nonio: Atque bia-
 vit humus multa vasta & profunda. Nam Sallustius
 agebat hic, ut apparet, de ingenti quodam ter-
 rae motu, & fortasse de eo, de quo Athenaeus
 facit mentionem lib. III. ex historiis Nicolai Da-
 masceni, in quibus scriptum erat: *Ἀνεφάνησαν*
ὡς τὴν χῶρον αὐτῶν λίμνην τε αἱ ἀπὸ τέρων σὺν ἔσσει,
καὶ πόλιν καὶ ἄλλα πηγάς καὶ τῆς κινήσεως ἀνεχθεῖ-
σαι. Ad Sallustii certe locum respexit Tacitus,
 cum dixit de terrae motu quodam lib. II. Neque
 solitum in tali re effugium subveniebat in aperta pro-
 rumpendi, quia deductis terris bauriebantur, sedisse
 immensos montes, visa in arduo, quae plana fue-
 rant, effulsisse inter ruinam ignes memorant. URSIN.
 Idem Isidorus initio libri XIV. & Servius lib. II.
 Georg. est autem vulgo; per concava terrae praeci-
 pitati, rupti aliquot montes, tumulique sedere. vetus
 codex qui est a doctissimo viro Martino Antonio
 Delrio; ventis per cava terrae concitatis, ruptique
 aliquot montes, tumulique sederunt. alter optimi &
 amicissimi Theodori Pulmanni; venti per concava
 terrae citati. tertius Parcensium habet ut expres-

simus. recte, opinor; sic enim scribit Servius, de
 terrae motu variae sunt opiniones. nam alii dicunt
 ventum esse in concavis terrae, qui motus eam movet.
 & a Servio, ut ab aliis alia, mutuatus Isidorus;
 terrae motum quidam dicunt ventum esse, qui motus
 eam movet. CARRIO. Hegesippus III. 26. unde non
 latenti jam, neque abdito per cavos terrae meatus.
 Tentabam ex ingenio: cava & meatu, quomodo
 jam invenio in membranis C.C.C.B. Pub. infra: pro
 ita, habet aer C.C.C. optime quidem. WASSE in Add.

UBI MULTA] Censorinus, inquit Priscianus libro
 decimoquarto, de accentibus sic scribit: super, prae-
 positio est apud Virgilium primo Aeneid.

Multa super Priamo rogans, super Hectore
 multa.

Sallustius vero in Historiis adverbium hoc protu-
 lit: Ubi multa nefande casu super ausi atque passi.
 sed mihi videtur Sallustius quoque loco praepositionis
 hoc praepostere protulisse. haec Priscianus. quorum
 postrema ita in eo scribuntur quasi Censorini sint,
 non Prisciani: cum tamen Priscianus ab illo in
 alia omnia discedat, & hic praepositionem, postpo-
 sitionem, Graeca figura, factam esse velit. hinc etiam,
 casu, non casus, quod vulgo est, scribi, & postremas
 duas voces, quae ab editionibus absunt, ex ve-
 teribus libris adjici oportere judico. An autem
 hic Censorinus, cujus de Grammatica, de accen-
 tibus, aliisque eodem pertinentibus Cassiodorus
 non semel libros nominat, idem sit cum illo, cu-
 jus de Die Natali volumen multis defectibus sup-
 pletis locupletius, locisque infinitis correctius
 brevi in lucem dabimus, dubitare me non nego.
 CARRIO.

MULTA NEFANDE, CASU SUPER AUSI] Huc
 spectant illa Sulpicii Hist. Sacr. II. 30. Quin omnia
 nefanda insuper ausi, ne humanis quidem corporibus
 pepercerunt. D. Hieronymus Ep. XVI. 5. ad ne-
 fandos cibos erupit esurientium rabies. MSS. Pris-
 ciani unus, super hausi. Alter, nefanda multa
 &c. sparsi. WASSE in Add.

SAGUNTII] Huc possunt referri, quae refert
 Hieronymus in Commentario Abacuc, cum ait:
 Crispus loquitur in Historia: Saguntini fide atque
 aerumnis incluti, per mortalium studium majores,
 quam opibus, quippe qui etiam tum semiruta moenia,
 domus intactae, parietesque templorum ambusti, ma-
 nus Punicas ostentabant. URSIN. Pro Saguntinorum
 dictum esse notat Charisius lib. I. Sed vix est ut

Tota autem insula modica, & cultoribus inanis est. *Martianus.*

Inmodicus animi. *Arusianus Messus.*

Pugnam illam pro omine belli futuram. *Servius* in lib. X. AEn.

Tantum antiquitatis, curaeque majoribus pro Italica gente fuit. *Idem.*

Opprobrii gratia. *Agraetius* De Orthographia.

VIII. Maxumis ducibus, fortibus strenuisque ministris. *Diomedes* lib. II. cap. 6.

Non repugnantibus modo, sed ne deditis quidem. A. B. C. M. *Donatus* in Act. I. sc. 3. *Phorm.*

In

credam bellum Saguntinum in Historiis descripsisse Sallustium, cum a Lepido & Catulo, usque ad bellum Catilinarium scripserit. Videtur aliquis pro concione apud Sallustium, aut alia quacumque oratione aut epistola Saguntinorum meminisse. Exstat aliud de Saguntinis pulcherrimum fragmentum apud Hieronymum in Habacuc Prophetam, quod inter Sallustiana fragmenta primus, nisi fallor, recenseo; id vero tale est: *Crispus loquitur in Historia: Saguntini, fide atque aerumnis incluti, per mortaliū studium majores, quam opibus; quippe qui etiam tum semiruta maenia domus intactae parietesque templorum ambusti manus Punicas ostentabant.* Cujus tamen loci structura semiruta non minus, quam ista maenia, qui restituerit, palmam secundam habeto. *COLER.* Sallustii fragmentum ita constitue, distingue & lege, factum tectum habebis, facilius certe, quam semiruta Saguntinorum maenia: *Crispus loquitur in Historia: Saguntini, fide atque aerumnis incluti; per mortaliū studium* (id est, fama nominis & Scriptorum celebratione) *majores quam opibus: quippe quis* (pro quibus) *etiam tum semiruta maenia, domus intactae, parietesque templorum ambusti, manus Punicas ostentabant.* Quo plane modo postea deprehendi emendasse *Putschium* cap. XVIII. in fine. *HAVERC.* *Carisius* libro I. instit. Gramm. *Saguntinorum Caecilii*, *Saguntium* dixit *Sallustius: ut Paulus in Caecilii Historiarum libro I. notat. CARRIO.*

TOTA AUTEM] *Martianus* libro quinto, si brevis, inquit, fuerit monosyllaba; iambus aut anapaestus antecedit: ut ait *Sallustius*, *Tota autem, &c.* eadem sunt apud *Consultum Chirium* (sive *Curium*) *Fortunatianum* libro tertio *Rhetoricorum*, ut quidem vulgo, & in ipsa etiam *Nannii* castigatione editus est: duplici profecto vitio. nam & ea quae de officio oratoris agunt, usque ad elocutionem, *D. Augustini*, non *Fortunatiani*, sunt; & quae dehinc consequuntur, a nebulone nescio quo, ad verbum ex *Martiano* translata &

illis fuerunt adjecta. ita homines male industrii ex diversissimis liquoribus egregium istum cinnam temperarunt. *CARRIO.*

CULTORIBUS INANIS] *Martianus Capella* V. pag. 196. *cultibus variis.* Et sic *Codd.* scripti quos viderim, pro *injecta corpora.* *Diomedes* Edit. *Putschianae* rectius habet *intecta.*

INMODICUS ANIMI] *Tacitus* Hist. I. huc respexit, cum dixit: *Corpore ingens; animi modicus.* *CIACC. & URSIN.* *Arusianus Messus: immodicus bujus rei.* *CARRIO.* ita *Hegesip.* I. 15. pro omine *Servius* *Lucii*, *omnibus.* Sensem rē sedere optime & eleganter exprimit *Achmetes Oneirocr.* cap. 144. *Ὅτι δὲ σεισμὸς κατεπόντισεν τὴν πόλιν.* *WASSE* in *Add.*

PUGNAM] Ex *Servio* lib. X. AEn. apud quem est bello, pro belli. *CARRIO.* Lectio ab hoc loco aliena, nihilque ad Genium Sallustianae antiquitatis faciens, quam hoc modo me conjectore restituas licebit: *Tantum anxietatis, curaeque, &c.* *DOUZA.* Legunt viri docti, *tantum anxietatis*, refragante *Servio* ad II. *Georg.* *ANTIQUASQUE DOMOS, aut revera antiquas aut charas, ut Sallustius, Tantum antiquitatis, &c.* *PUTSCH.* Cum *Servio* tamen antiquitatis retinendum existimat *Gronovius* ad *Liv.* lib. I. cap. 32. *WASSE.*

TANTUM] *Idem* *Servius* lib. II. *Georg.* notat, antiquitatis. *CARRIO.*

OPPROBRII] *Agraetius* de Orthographia. *CARRIO.*

MAXUMUS] *Diomedes* lib. II. cap. 6. *Homoeop-ton est*, inquit, apud *Sallustium* *maxumis*, &c. *CARRIO.*

NON REPUGNANTIBUS] *Donat.* Act. I. sc. II. *Phorm.* *Terent.* Postrema autem verba apud eum notis designata sunt: quas nondum explicare possum. Di male faciant istis notariis qui hujusmodi scripta notis suis depravant. totum etiam hoc fragmentum sunt qui ita legant: *Non deditis modo, sed ne repugnantibus quidem A. B. C. M.* *CARRIO.*

In silva Sila fuerunt. *Servius* in XII. *AEn.*

Quaesere. *Phocas.*

In nuda injecta corpora. *Diomedes* lib. II. cap. 6.

Apollinis filia & Cyrenes. *Probus.*

Ne simplici quidem morte moriebantur. *Servius* in II. *Georg.*

Cum praedixero positum insulae. *Donatus.* Act. I. sc. 11.

IX. Cujus adversa voluntate, colloquio militibus permissio, corruptio facta paucorum, & exercitus Sullae datus est. *Idem.* Act. III. sc.

11. *Eunuch.*

A Graccho seditiones graves ortae. *Augustinus* De Civ. Dei lib. II.

M. Atilius Palicanus humili loco, Picens, loquax magis, quam facundus.

IN SILVA] Ex Servio lib. XII. *AEn.* CARR.

QUAESERE] Quaesere, inquit Phocas, primam personam habet indicativi modi dumtaxat, licet quaesere lectum sit apud Sallustium & Tullium. Hanc autem vocem cum in iis Sallustianis, quae exstant, non reperirem, hic, ut fragmentum, apponere volui. CARRIO.

IN NUDA] *Diomed.* lib. II. cap. 6. *Homoeoteleuton*, inquit, est illud Sallustii, in nuda injecta corpora. CARR.

APOLLINIS] Ex *Probo* Catholicis. credo autem haec ad Sardiniae descriptionem pertinere, uti post dicetur. CARR.

NE SIMPLICI] *Servius* libro II. *Georg.* Sallustium hanc orationem illi Virgilianae: *Nec via mortis erat simplex*, similem posuisse notat. CARR.

CUM PRAEDIXERO] *Donat.* Act. I. sc. 2. CARR.

CUJUS AD VERBA] *Donatus* Act. III. scena 2. *Eunuch.* Terent. Sunt qui pro, ad verba, legant adversa. quibus nec refragor, nec suffragor. CARRIO. Recte est, *Adversa voluntate*, hoc est, animadversa a Sullanis Scipionis Cos. voluntate. Nam de Scipionis exercitu accipiendum clamat res ipsa; docetque nos *Plutarchus* in Sulla his verbis: ο δὲ Σύλλας ἐτι πολλοῖς στρατοπέδοις, καὶ μεγάλαις δυνάμεισι περικυκλωθεὶς αὐτὰς τὰς πολεμίας οἱ αὖν παλαιόθεν, ἤπειθε δυνάμει, καὶ δι' ἀπάτης περικυκλωθεὶς εἰς ἀγέλας τὸν ἑτερον τ' ὑπάρχον Σκιπίωνα. δεξιὰ μὲν οἱ ἐκείνους, σύλλογοι μὲν ἐγένοντο, καὶ κοινολογίαι πλείονες. αἱ δὲ τινὰ καὶ ἐργαζομένη, καὶ ἀσφασι ἐμβάλλων οὗ Σύλλας, διέφθειρε τὰς αὐτῶν Σκιπίωνα τοῖς ἐαυτοῦ στρατοῦσι ἡσυχαστοῖς ἀπὸ πάντων καὶ γυναικῶν ἀπάσαν, ὥστε αὐτὸς ὁ ἡγεμὼν εἰσιόντες ἢ εἰς τὸν χάρακα τῶν πολέμιων καὶ ἀναμειγνύμενοι, τὰς μὲν οὖδας δόρυρῳ, τὰς δὲ ὑποσχίσσει, τὰς δὲ κολακάζοντες, καὶ ἀναπειθόντες, ἀσπύροιο. Id est: At Sulla multis adhuc exercitibus, & ingentibus copiis hostium circumfusum se videns; omnibus impar viribus, dolo invitavit alterum Consulem Scipionem ad

foedera. Non aspernante illo, congressus & colloquia crebra fiebant. Sed semper moram aliquam Sulla & causam injiciendo, militibus suis ad omnem fraudem & praestigias, sicut ipse dux erat, compositis, exercitum Scipionis corrumpit. Nam ingressi in hostium castra, iisque admisti; alios pecunia, pollicitis alios, nonnullos delinimentis inductos ad se illexere. Ab his initium factum *Appianus* scribit, clam Scipione, secreto cum Sulla, si propius accederet modo, de transitione agendi pariterque hosti proditum, quasi sub cultro (ut apud *Flaccum* est) linquendi Imperatorem. Et fortasse huc etiam pertinuerit locus, quem paullo ante indicavimus, hoc exemplo: *Inde ortus sermo percunctantibus utrimque, Satin' salvae? quam grati ducibus suis? quantis familiaribus copiis agerent?* *DOUZA.* Ad verba in libro *Carrionis*. WASSE.

A GRACCHO] Citat *Augustinus* libro vicesimo primo, De Civitate Dei. Puto haec ad primum librum *Historiarum* ejusque statim exordium referenda. CARR.

M. ATILIUS PALICANUS HUMILI LOCO] Videntum an ad hunc pertineat denarius argenteus, in quo Rostra expressa sunt cum titulo, PALIKANUS, quod is Trib. pl. cum esset, Tribuniciam potestatem auctore Pompejo restituerit, ut scribit *Asconius Paedianus* & alii. A nobis tamen cognomen *Palikanus* *Lolliae* Familiae tributum est in libro de familiis, & fortasse non ita recte. *URSIN.* Ex *Quintiliano* lib. IV. cap. 11. & *Hieronymo* adversus *Helvidium*, *Agellius* quoque lib. I. cap. 15. noct. Att. quatuor ultimas adducit voces, easque ex hoc *Eupolidis* sumtas esse asserit: λαλεῖν ἀεὶς, ἀδυνάτως λέγειν. CARRIO. Sumfit ex hoc loco sine dubio *Valer. Max.* lib. III. cap. 8. WASSE.

LOQUAX MAGIS QUAM FACUNDUS] In hoc homine plus loquentiae quam eloquentiae fuisse docet

cundus. *Quintilianus* lib. IV. cap. II. *Hieronimus* adversus *Helvid.* & *Agell.* I. 15.

Insolens vera accipiendi. *Donatus* in *Andr.* Act. V. sc. I.

Quae pecunia ad Hispaniense bellum Metello facta erat. *Idem* *Phorm.* Act. I. sc. I.

Curubis. *Probus.*

Tharros. *Idem.*

Camisos. *Idem.*

Luces. *Sergius* in artem *Donati*, & *Pompejus* in eandem.

Primam modo Iapydiam ingressus. *Servius* in II. *Georg.*

Carbo turpi formidine Italiam atque exercitum deseruit. *Idem* in III. *Georg.*

X. Quae

cet & M. Tullius Cicero in Bruto: Cn. Carbonem & Marcum Marium, & ex eodem genere complures, minime dignos elegantis conventus auribus, aptissimos cognovi turbulentis concionibus. quo in genere (ut & in iis perturbem aetatum ordinem) nuper L. Quintus fuit, aptior autem etiam imperitorum auribus Palicanus. PUTSCH.

INSOLENS VERA ACCIPIENDI] Hoc quoque ex Sallustio accepit Tacitus, cum dixit *Annal.* lib. XV. *Audiendi quae faceret insolens erat.* CIACCON. & URSIN. *Donatus* in *And.* *Terent.* Act. V. sc. I. CARRIO. More tyrannis consueto, quorum, quamquam alieno ex ore sapientium, aurículas teneras mordaci radere vero fas nato nemini, qui quidem vitalem se esse postulet: nihil nisi quod animo complacitum, fictumque ad voluptatem fiet audire sustinentes. Unde veritas & fides sese ab Aula secernunt procul. Neque vero dubium mihi est, quin haec de Tigrae Mithridatis genero sint accipiunda: quem dulci fortuna ebrium ita insolentem dominationem agitare perhibet Appianus, ut ex tam infinita populorum multitudine ejus imperio parentium, nemo cum tantis cervicibus repertus, qui de adventu Luculli jam Euphratem cum Romano exercitu transgressi quidquam Regi suo praesignificare ausus fuerit; pariter omnibus metuentibus sibi, uniusque tenebrionis periculo perdoctis, linguae repagula frenare; quem Rex ille, ob nuncium adeo liberum patibulo statim suffigi, numerumque porro suspendiosorum augere jusserat. DOUZA.

QUAE PECUNIA] *Idem* *Donat.* in *Phorm.* sc. I. Act. I. *fieri enim*, inquit, *dicitur proprie pecunia.* CARRIO.

CURUBIS] *Curubis*, inquit *Probus* *Catholicis*, *nomen civitatis lectum in Sallustio.* CARRIO. Opi-

dum Africae, de quo *Plinius* lib. V. cap. 4. *Ptolemaeus* Κροεσίον vocat, corrupte opinor, pro Κροεσίον. COLER.

THARROS] *Nomen civitatis* a *Probo* in *Sallustio* notatum. CARRIO.

CAMISOS] *Unum Graecum*, *idem* inquit *Probus*, *legitur in Sallustio*, *si, faciens genitivo, Camiso, Camisi.* CARRIO.

LUCES] *Apud Sallustium*, inquit *Sergius* in artem secundam *Donati*, *invenitur paces & luces.* Et *Pompejus* in eandem: *Sunt quaedam generis feminini tantum singularia, ut, pax, lux: licet legerim, has paces, luces.* *Paces* quidem in bello *Jugurthino* a me adnotatum est: *luces*, nec reperi nec adnotari potuit. CARRIO.

PRIMAM] *Ex Servio* in lib. II. *Virg. Georg.* CARRIO.

IAPYDIAM INGRESSUS] *Iapidia* pars *Venetiae*, *Iapygia* *Apuliae*, quos *Iapides* *Latini* vocarunt, *Graeci* *Ἰάποδες*. *Quidam* *imperite* confundunt *Iapygas* cum *Iapidibus*: unde & *apud Virgil.* a nonnullis scriptum,

————— *Iapygis ora Timavi*,
quem emendat *Salmas.* ad *Solin.* cap. 2. p. 59. & *apud Tibullum*:

Fortis Iapygiae miles,
quem *Scaliger.* *Ἰάπων* *Daedali filius*, a quo *Iapyges.* RUPERT.

CARBO TURPI FORMIDINE ITALIAM, ATQUE EXERCITUM DESERUIT] *Ex eodem Servio* lib. III. *Georg. Virg.* CARRIO. De pudenda hac, & Consularia adeo Imperatore indignissima formidine, fugaque Carbonis, ita *Appianus*: Γαλά] τε, ὅσοι καὶ Ῥαβέννης ἐπὶ τὰ Ἀλπεῖα παρήκασιν, ἀθρόως ἐς Μίτηδον μετελθόντες, καὶ Λόκομα ἐτέρως ἢ Καρδωνείων ἐνίκαν ὡς τὴν Πλακενίαν. ὃν ὁ Κάρων πυνθάνομεν.

X. Quae pacta in conventionione non praestitissent. *Donatus* Act. III. sc. 2. Andr.

Crebritate fluctuum ut Aquilo solet. *Servius* lib. I. *AEn.*

Mithridates corpore ingenti perinde armatus. *Quintilianus* lib. VIII. cap. 3.

Ty-

ἰσχυρὸν τετραμυεῖς ὄμως ἔτι ἔχων πρὸς τὸ Κλέσιον, καὶ δύο τέλη τὰ Δαμασκόπου, καὶ ἕτερα πρὸς Καρρίαν καὶ Μάρκιον, Σαμνιῶν τε αὐτὰ χεῖρὶ πολλῇ περὶ τὴν εἰρήνην, ἔτι πρὸς τὰς ἐνὶ κακοπαθείῃ, ἀπογνῶς ἀπάντων, ἀδελφῶς ἰφύλαγε σὺν τοῖς φίλοις ἐς Λιβύην ἐξ Ἰταλίας, ὑπερβαίνει δὲ ἅν, ὡς Λιβύην παρασησόμενος ἀντὶ τῆς Ἰταλίας. Hoc est: Praeterea tota Cisalpina Gallia defecit ad Metellum, & Lucullus contra Carbonianum exercitum alium prospere pugnavit ad Placentiam. Quibus auditis Carbo, quamvis haberet adhuc armorum XXX. M. circa Clusium, & duas Damasippi legiones, & totidem alteras sub Carinate, Marcioque; adhaec Samnitium magnam manum gnauiter angustias percurrere molientium; omnibus tamen rebus desperatis, segniter profugit cum amicis in Africam, Consul Italiam deserens, quasi hac amissa illam occupaturus. DOUZA.

QUAE PACTA] *Donatus* Act. III. scen. 11. And. CARRIO.

CREBRITATE] *Servius* libro primo *AEn.* Crebros, inquit, fluctus facit Aquilo, hinc *Sallustius* dixit: crebritate fluctuum ut Aquilo solet. CARRIO.

MITHRIDATES] *Quintilianus* lib. VIII. cap. 3. CARRIO.

CORPORE INGENTI, PERINDE ARMATUS] Hoc exemplum brevitatis nomine commendatur a Fabio lib. VIII. cap. 3. Neque hercule mirum, quippe a *Sallustio*, uno & unico illo brevitatis amatore. Si tamen ita inibi legendum; ac non potius animatus, id est, spiritus animosos, verique regios gerens. In qua sententia doctissimum *Belgarum* *Lipsum* esse video, cujus ego singulas conjecturas, singula oracula puto. Lusit in huius vocis ambiguitate lepide *Varro*, ubi scribit: *Majores nostri, quum allia & cepe verba illorum elerent, tamen optime animati erant.* Quod si quis receptam tamen lectionem tueri maluerit, haud magnopere pugnabo; praesertim qui de *Appiano* didicerim, *Mithridatis* arma, *Delphos* *Nemeam*que ab ipso transmissa, miraculo fuisse visentibus; indeque conjecturam posteris factam, de ejusdem immani staturae modo, corporisque totius vastitudine. DOUZA. Legendum: *Mithridates* corpore ingenti, perinde animatus. Ait *Mithridatem* corpore & animo ingentem fuisse, ut & *Plutarchus* testatur. COLER. Alii legunt, anima-

tus. Ego veterem lectionem retineo, ducente *Floro*, qui simili modo loquitur de *Senonibus*: *Galli Senones, gens natura ferox, moribus incondita, adhuc ipsa corporum mole perinde ab armis ingentibus, adeo omni generi terribilis fuit, ut plane nata ad hominum interitum, urbium stragem videretur.* PUTSCH. Quamvis eam lectionem sollicitent, & animatus substituant, vulgata tamen mihi nihil vitii habere videtur. FREINSHAM. Curt. lib. VI. cap. 5. Omnibus barbaris, inquit, in corporum maiestate veneratio est, magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia specie natura dignata est. Vide ibi *Freinsh.* & *Bernecc.* lib. in Spec. Boni Principis cap. III. §. 1. lit. e. Vell. lib. II. cap. 18. de eod. *Mithridate*: Aliquando fortuna, semper animo maximus. Ubi *Lipsius*: „De magnitudine animi huius Regis, emendetur „*Sallustianum* fragmentum (apud *Fabium*, si memini:) *Mithridates* corpore ingenti, perinde & armatus. Facito: perinde & animatus. „ Haec *Lipsius*. *Gruterus* vulgatam retinet. cum non liqueat quae verba huic frusto adnexa fuerint, putarim suam esse energiam lectioni vulgatae. Sic *Curtius* fere lib. VIII. Ipse *Porus* humanae magnitudinis prope excesserat formam, magnitudini *Pori* adiacere videbatur bellua, qua vehebatur, &c. *Gruterus* subscribit *Fr.* in Curt. lib. VIII. cap. 14. §. 13. Alioquin non semper corpori similis animus: de qua re praeclare differit *Joann. Picus Mirandula* lib. III. cap. 22. adversus *Astrologos* hunc in modum. Consequitur qualitatium in corpore praepotentium modus nonnihil affectionum; ut proniores ad iram bilis effervescent; segnes pituita; sanguis bilariores; tristes atra bilis efficiat. Sed hoc opido quam generale, nec evidentiae semper respondet, nec satisfacit, occultioribus quibusdam, & maxime propriis ingeniorum conditionibus. Dixi non semper evidentiae respondere, quoniam est interdum invenire homines, temperamento quam simillimos, studiis tamen, non quae fecit electio, sed naturae propensio, dissimilimos. Vidi ego sub virginea facie ferinam immanitatem; sub truci vultu, mitem & amabilem mansuetudinem: alios frontis gratia orisque venustate laetitiam perpetuam praefidentes, intus aestuare moeroribus, & sibi esse fastidio; alios quos iudices esse Saturni mancipia, hilaritatibus atque facetiis omnia sa-

Tyrannumque, & Cinnam adpellantes. *Victorinus* in lib. *Cic. de Invent.* & *Servius*.

Nomenque Danubium habet. *Acron*.

Cui nisi pariter obviam iretur. *Donatus* in *Eunuch*. Act. I. sc. 2.

Septimium, neque animo, neque lingua fatis compotem. *Idem*. Act. III. sc. 2. *Adelph*.

Vulgus amat fieri. *Quintilianus*, Lib. IX. cap. 3.

Non poenitutum. *Idem*. Lib. IX. cap. 3.

Pompejus cum alacribus saltu, cum velocibus cursu, cum validis vecte certabat. Neque enim ille aliter potuisset par esse Sertorio, nisi se, & mi-

renare, &c. RUPERT. Douza & Lipsius animatus, sed contra codices; &, quod pejus, Plutarchum & Appianum. Hic in Pompejo pag. 641. de Mithridatis armis haec habet. Τῆς ἡ ἐδῆτες ἡ ἐφόρη, καὶ τὸ ὄπλων τὸ μεγεθος, καὶ τὴν λαμπρότητα ἐθαύμαζε. Ille vero de bellis Mithr. pag. 250. Τὸ σῶμα δὲ ἡ μίγας ἔ, ὡς ὑποδεικνύσιν ὅσα ὅπλα αὐτὸς ἐπέμψεν ἐς Νέμεσαν τε καὶ Δελφός. WASSER in *Add*.

TYRANNUMQUE] Marius Fabius Victorinus in librum primum Ciceronis De inventione: *interdum*, inquit, *ex lubricine & quadam obtreptione nomen alicui imponitur: ut illud in Sallustio; Tyrannumque*. CARRIO. Citantur haec ter apud Servium; bis in codice Fuldano; semel ad quartum Aeneidos, quo loco sic scriptum est: *Et nunc ille Paris cum semiviro comitatu. Paris Paridi similis & injuria a persona, probrosis enim non lenibus veteres convitia dicebant, ut Sallustius: Tyrannumque & Cinnam maxima voce appellans. Lege Probrosis enim nominibus. Paridis enim nomen probrosum sicut & Cinnae, ut patet ex Sallustio supra: Si tanta torpedio animos oppressit, ut obliti scelorum Cinnae, cujus in urbem reditu decus atque ordines omnes interierunt. Sallustiana quoque verba emenda apud Servium ad primum & quartum Aeneidos*. PUTSCH.

NOMENQUE] Acro, sive quis Acronis nomine in librum Horatii de Poëtica arte: *Notandum est*, inquit, *apud Horatium flumen Rhenum genere neutro: ut in Sallustio in Historiis, nomen Danubium*. CARRIO.

CUI NISI] Ex Donat. Act. I. sc. II. *Eunuch*. CARRIO.

SEPTIMIUM NEQUE ANIMO] Huc pertinent illa, quae habentur supra: *Neque auribus, aut lingua competere*. Ad quae respexit Tacitus, cum dixit lib. III. *Oppidani neque auribus, neque oculis fatis competeabant*. Et lib. XIX. *Trepidus mi-*

les, dux segnis, & veluti captus animi, non lingua, non auribus competere. URSIN. Donatus Act. III. scena II. *Adelph*. hoc autem fragmentum idem esse cum illo quod a me libro primo positum est: sic vero quasi formidine attonitus neque animo, neque auribus aut lingua competere, olim suspicabar: nunc mihi ipsi cum hac omni mea conjectura omnino non placeo. Donatus enim *compotem*, Marcellus vero *competere*, plane agnoscunt. Praeterea animadverti, Corn. Tacitum facundiae Sallustianae, uti saepe dixi, aemulum, eandem plane rem verbo illi *competere*, multis in locis subicere: quare nihil mutandum statuo. CARRIO.

VULGUS AMAT FIERI] Simile illud est, quod supra habetur: *Quae ita fieri amat*. Seneca lib. de consolatione ad Marciam cap. XVI. *Nullum*, inquit, *amat frustra cadere telum, quod in confectum agmen immissum est*. Sic enim legitur hic locus in vet. cod. URSIN. Quintilianus lib. IX. cap. 3. sic idem Sallustius bello Jugurthino, pag. 88. *Multitudo, quae in concione aderat, vehementer accensa, terrebat eum clamore, vultu, saepe impetu, atque aliis omnibus, quae ira fieri amat*. CARRIO.

NON] Et hoc quoque in Sallustio nusquam quidem, quod sciam, apparet, quod ab eodem Fabio lib. IX. cap. 3. hunc in modum recitatur: *Usque adeo est processum, ut poenitutum pro non acturo poenitentiam, & visuros ad videndum missos Sallustius dixerit*. Ubi ex vet. cod. legendum est, *non actutum*. CARRIO.

POMPEJUS] Flavius Vegetius lib. I. cap. 9. *Epitom. rei milit. de exercitio*, inquit, *Pompeji magni Sallustius hoc memorat: Cum alacribus saltu, &c. neque enim aliter, &c. quae postrema verba Sallustii, an ipsius potius sint Vegetii, certum non habeo: quamquam Sallustio libentius dederim*. CARRIO. Vide not. ad Justini lib. XXXVII. cap. 4. §. 3. & Fr. ad Curt. lib. III. cap. 6. §. 19. Lips. V. de Mil. Dial. XIV. ubi inter alia: *Hoc ipsi duces* fa-

milites frequentibus exercitiis praeparavisset ad proelia. *Vegetius* lib. I. cap. 9. *Johan. Saresb.*

XI. Cicero caninam facundiam, ut Appius inquit, exercuit. *Lactantius* Lib. VI. cap. 18.

Primus Graecorum Achilles. *Servius* in I. *AENEID.*

Cupientissimus legis. *Diomedes* Lib. I. cap. 1.

Magna gloria tribunus militum in Hispania T. Didio imperante, magno

faciebant, ut scientiam ostentarent & in exemplum. Talis Scipio, qui post Africanus, describitur a Sillio lib. VIII. laudat & P. Valerium Cos. Liv. lib. VII. Pompejum istum Plutarchus, Trajanum Plinius in Panegyrico. RUPERT. Non debuit dubitare Carrio totum hunc locum Sallustii esse. Citat eundem Sarisberiensis lib. VI. cap. 4. Referendum etiam hoc fragmentum ad lib. III. ubi de Pompejo. Porro *alacris* expeditum significat, ad salendum aptum. Asconius: Sunt qui *alacrem* festinantem & properum dici putant, quasi *alifacrem*. Lego: *salifacrem*. Ita de Scipione Silius lib. VIII.

Leptos rectores formabat Scipio bello.

Ille viris pila & ferro circumdare pectus

Addiderat, leviora domo de more parentum

Gestabant tela, ambustas sine cuspide cornos.

Ipse inter medios venturae insignia laudis

Signa dabat; vibrare sudem, transmittere saltu

Murales fossas, undosum frangere nando

Indutus thoraca vadum. Spectacula tanta

Ante acies virtutis erant.

COLER.

CICERO CANINAM FACUNDIAM, UT APPIUS INQUIT, EXERCUIT] Videnda quae supra notavimus ad orationem M. Lepidi, in qua ex hoc loco mutavimus *callidam facundiam*, in, *caninam facundiam*. *Lactantius* lib. VI. cap. 18. ad hoc fragmentum respexit, cum scripsit, *sed quia ipse caninam illam facundiam, sicut Sallustius ab Appio dictum refert, exercuit, voluit quoque hominem canino more vivere, ut remorderet laceffitus*. Hieronymus Epist. ad Augustinum: *Sed incidit, inquit, tempus difficillimum, quando mihi tacere melius fuit, quam loqui ita, ut nostra studia cessarent, & juxta Appium, canina exerceretur facundia, &c.* Et adversus Luciferianos: *Proxime accidit, ut quidam Luciferi sectator cum alio Ecclesiae alumno, odiosa loquacitate contendens, caninam facundiam exercuerit*. URSIN. *Lactantius* lib. VI. cap. 18. Cicero, inquit, *caninam illam facundiam, sicut Sallustius ab Appio dictum refert, exercuit*. CARRIO.

CANINAM FACUNDIAM] Vide ad Flori lib. IV. cap. 12. §. 37. RUPERT.

Tom. II.

PRIMUS] *Servius* lib. I. *AENEID.* CARRIO.

CUPIENTISSIMUS] *Diomedes* lib. I. cap. 1. CARR.

MAGNA GLORIA TRIBUNUS MILITUM IN HISPANIA. T. DIDIO IMPERANTE, &c.] Suspicio scribendum esse *T. Didio Imp.* ut habetur in argenteo Didii hujus denario, in quo T. DIDI. IMP. descriptus est, licet Plutarchus habeat *τὸν Διδίου στρατηγὸν*, quod esset, *Didio Praetore*. Videtur autem librarius illud IMP. quod erat IMPERATOR, vertisse in verbum, *Imperante*. URSIN. Agellius libro secundo, cap. 28. Sallustii de Sertorio ducis orationem, cum iis quae Demosthenes habet de Philippo rege, contendens, nobis hoc fragmentum, quamquam nec ab ordine, nec a scriptura satis, uti mox ostendam, integrum, conservavit. Demosthenis autem verba statim subjiciam, si prius tamen quid mei hoc de loco sit iudicii exposuero. Quod itaque vulgo legitur, *tribus millibus*, id nec rectum esse, nec a Sallustio positum, historiae series arguit. Sertorium enim tribunum militum fuisse praeter ceteros rerum Romanarum auctores Plutarchus memoriae prodidit, neque vero melius, imo aliquanto etiam deterius est hoc, quod quidam suis in libris excudi voluerunt, *T. Didius Imperator*: quam illud, quod antea in Agellio legebatur, *T. Didio imperante*: cum & Sallustium de Sertorio loqui, praeter Agellium res etiam ab eo gestae decarent; & in Hispania non fuerit T. Didius tribunus militum, sed Sertorius. Deinde quod vulgo est, *quae rapta*, sententiam nullam habet. Fuerunt qui scriberent; *correpta*. Ego veteris editionis scripturam sum secutus, quamquam, verum ut fatear, ne eo ipso quidem mihi satisfacio. Quid enim illud? primo per ignobilitatem, deinde per invidiam scriptorum celebrata sunt. Et quae alii afferunt, nihilo similiora veri sunt. Jam, cominus faciem suam ostentabat, non, quae *eminus ostentabant*, in eadem antiqua editione disertim legitur. Postrema Sallustianae extrema orationis verba paullo aliter apud Donatum in Terent. Eunuch. Act. III. sc. 2. neque satis probe hunc in modum leguntur: *haec, id est, cicatrices, sunt*

R

vir.

magno usu bello. Marfico, paratu militum, & armorum fuit. Multaque tum ductu ejus curata, primo per ignobilitatem, deinde per invidiam scriptorum celebrata sunt. Cominus faciem suam ostentabat, aliquot adversis cicatricibus, & effosso oculo. Quo ille dehonestamento corporis maxime laetabatur: neque illis anxius, quia reliqua gloriosus retinebat. *Agellius.*

XII. Cu-

virtutis insignia: debonestamento tamen esse corpori maxime laetabatur. Locum, ut opinor, utcumque constituimus, nunc hujus a nobis constitutionis factae, & omne id quod dixi verum esse, Plutarchi auctoritate probandum est. Σερτώριος (inquit) μὲν τὸ Κίμωνα καὶ Τούλωνα πόλεμον, ἐμπροσθεν τῶν Δειδίου στρατηγῶν χιλιάρχῳ ἐπὶ Ἰσπερίας, ἐν τῇ πόλει Κασίων παρεχόμενον τῇ Κελιδίων. Quo loco interpretes imperatorem vertere debuerunt, hoc enim στρατηγὸς sonare nemo, vel mediocriter in Graecis scriptoribus versatus, potest ignorare: praefertim cum & Sallustius Didium Imperatorem dixerit. Idem paullo infra: ὃς καὶ Μαρσικὸν πόλεμον συνιστάμενος στρατιῶν τε ἀρσενικὴν αὐτῷ καταλέγειν καὶ ὅπλα ποιῆσαι, σκευάζει καὶ τάχῳ ἀποστείλει τὰ ἔργα, ὥστε τὴν τῶν ἄλλων νύκτα βραδυτῆα καὶ μαλακίαν, ἀνδρὸς ἐμπροσθεν βιωσιμὴν δόξαν ἔχειν. Ἐμὲ δὲ ὑφ' ἡμέρας τὸ στρατιωτικὴν τέλμη, εἰς ἀξίωμα ἀπεληλυθὸς ἡγεμόνῳ, ἀλλὰ καὶ χεῖρὸς ἐπιδεικνύμεν ἔργα θαυμαστά, καὶ τὸ σῶμα τοῖς ἀγῶσι ἀφειδῶς ἐπιδιδόναι. τὸ ὄψιν ἀπέσπασε τὴν ἐτίαν ἐκκοπῆσαν. ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ καλλωπιζόμενός ἐστι διετέλει. τὸς μὲν γὰρ ἄλλους ἐκ αἰετῶν μαρτύρια τῶν ἀρετῶν ἀφαιρῶν, ἀλλὰ καὶ δαπάνησιν ἐπιτελεῖ. καὶ δόξα, καὶ σφάνος. αὐτῷ δὲ τὸ ἀνδραγαθίας ἀνταρτῆσαι τὰ γνωρίσματα, τὸς αὐτὸς ἔχοντι τὴν ἀρετῆς αἰμα, καὶ τῆς συμφορῆς διαίτης. Quae ita Sallustii sententiam exprimunt, ut eum a Plutarcho tum hic, tum vero etiam alibi, fere ad verbum imitatum crediderim. Quod autem me paene fugit scribere, verba Demosthenis de rege Philippo haec sunt: εἰδὼν δὲ αὐτὸν Φίλιππον, ὥστε ὅτι ἡμῖν ὁ ἀγὼν, ὑπὲρ δόξης καὶ δυνάσεως τὸ ὄφθαλμὸν ἐκκεκομμένον τὴν κλεῖν καταγύοι, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρομένον πᾶν ὅτι ἀνὴρ βεληνὴν μένῃ καὶ τύχῃ τὸ σῶμα παρελείψαι, τῶν ἀρετῶν ὥστε τὸ λοιπὸν μὲν τιμῆς καὶ δόξης ζῆν. CARRIO. Extat apud Agell. lib. II. in verbis, multaque ductu ejus ponenda nota, abest enim vox gesta, aut similis. Nec illud sincere, per invidiam scriptorum celebrata sunt. Forte, per invidiam proscriptorum. Hoc sensu. Sertorii praeclara facta, primum propter ignobilitatem ejus minus animis hominum infuderunt: deinde, cum in magna invidia proscriptionis esset, atque inter alios ille talis vir proscriptus, celebrari ejus laudes coepit. Sed & in seqq. lego, Cominus fa-

ciem suam ostentabat: non, quae eminus; nec, ostentabant. Lips. IV. Ep. Q. 14. RUPERT.

T. DIDIO IMPERANTE, &c.] Legerem T. D. imperatore, & ductu e. curata quae primo per nobilitatem, deinde per invidiam scriptorum celata sint. Quod vero ait, paratu, Tacit. Hist. I. Igitur navium, militum, armorum paratu strepere provinciae. Et in vita Agric. Paratu magno, majore fama, uti mos est de ignotis. CIACCON.

PARATU] Paratu vero militum & armorum usurpavit item Tac. lib. XVII. cum dixit: Igitur navium, militum, armorum paratu strepere provinciae. Et in vita Agric. Paratu magno, majore fama, uti mos est de ignotis, oppugnare ultro castella adorti. URSIN.

MULTAQUE TUM] Quae vero sequuntur, ita legenda putamus: Multaque tum ductu ejus curata, primo per nobilitatem, deinde per invidiam scriptorum celata sunt, &c. URSIN.

IGNOBILITATEM] Sertorio ἡμῶν δὲ σὺν ἀσημί- τατον, Plutarchus 568. ignobilitas pro ignorantia sive ignorabilitas, ut nobilis apud Nostrum pro notus. Plautus Pseud. Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis. Ignobilis ἀγνώστος, Glossae. Verum Sertorius, ut ut antea strenuus miles, imperatoria fama esse tum demum incepit, postquam Lauronem inspectante Pompejo coeperat. Plutarch. 577. Μέχρι μὲν ἐν τοῖς ἀπὸ Μιτιάδων ἐπολέμει, τὰ πλείστα κατόλυσεν ἐδόκει γῆρας καὶ φυσικῇ βραδυτῇ τὸ Μιτιάδων ὡς ἀνδρὸς πολυητῆος, καὶ ληστείας μάχων ἢ στρατιωτικῆς ἡγεμονίας δυνάμει, σὺν ἀναφύεσθαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ Πομπηίου τὴν Πυρρῶν ὑπερβαλόντι παραστρατοπεδοῦσας, καὶ πᾶσαν αἶμα μὲν διδόναι, αἶμα δὲ λαμβάνων στρατηγικῶν παλασμάτων πείραν, ἀντιτεχνώμενός τε καὶ φυλαττόμενος πλεῖον εἶχε, κομιδῇ ἀφαιρούθη μέχρι Γάμοις, ὡς δεινότερος πόλεμον μεταχειρίσασθαι τὸ τότε στρατηγῶν. WASSE in Add.

PER INVIDIAM SCRIPTORUM] Non displicet Ciacconii correctio: Per invidiam s. celata sunt, licet Lipsius in Epistolicis acute defendat talem scripturam: Per invidiam proscriptorum celebrata sunt. COLER. Forte, per invidiam scriptorum minus celebrata sunt. & infra, gloriosus retinebat. HAVERC.

QUO DEHONESTAMENTO CORPORIS MAXIME LAETABATUR] Dixi nonnihil ad Jug. cap. 85. §. 18. quibus addendum est istud Q. Curtii lib. IV.

XII. Curetes, quia principes intelligendi divina fuerunt, vetustatem uti cetera in majus componentem, altores Jovis celebravisse. *Lactantius & Isidorus.*

Italiam conjunctam Siciliae constat fuisse: sed medium spatium aut per humilitatem obrutum est aquis, aut propter angustiam scissum, inde Rhegium nominatum *Idem.*

Pom-

IV. de rebus Alex. Mag. Nec duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt: quippe vulnera, quae quisque excipit, indicia virtutis sunt. Neque indignum est referri, quod G. Sabinus de Alberto, Marchione Brandeburgensi, qui *Germanicus Achilles* appellatus fuit, cecinit lib. II. Caesar. Germanicorum.

*Nec fugiens unquam tergo, sed pectore semper
Fortis in adverso cognitus hoste fuit.*

*Ora manusque gerens, conscissaque brachia ferro,
Mille cicatrices, vulnera mille tulit.*

Adde Voss. lib. I. Inst. Orat. pag. 76. Hunc vero Sall. locum in animo habuit Tacit. IV. Hist. XIII. ibi: *Civilis Sertorium se aut Hannibalem ferens, simili oris debonestamento.* Adde Brunn. lib. XIII. pag. 557. RUPERT. Hac voce frequens Tacitus. Vide Senecam de Constant. cap. ult. Justinum, Gellium. Apulejus Apol. I. pag. 305. *Ut ne quid maculae aut inhonestamenti in me admittam.* mallem, *debonestamenti.* illud alterum non memini legisse. Sertoriano ingenio proxime accedunt Getarum mores, de quibus Claudianus B. G. 481.

*Crinigeri sedere patres, pellita Getarum
Curia, quos plagis decorat numerosa cicatrix.*
Et 586.

*Vulneribus pars nulla vacat, rescissaque contis
Gloria foedati splendet jactantior oris.*
D. Augustinus Epist. XLVIII. *quasi vero si quisquam vir fortis, pro patria dimicans, multa adversa vulnera exciperet, & peritissimo medico, qui haec ita curare valeret, ut cicatrices nullae apparerent, ipse potius diceret, sic se velle sanari, ut magis essent in corpore suo vestigia vulnerum, tanquam tituli gloriarum.* WASSE in *Add.*

CURETES QUIA.] Lactantius lib. I. cap. 21. *Totam, inquit, hanc opinionem quasi a poetis fictam Sallustius respuit; voluitque ingeniose interpretari cur Jovis cultores dicantur Curetes fuisse: & sic ait, Quia, &c. quantum vero erraverit homo eruditus, res ipsa declarat, &c.* Servius quoque in III. lib. Aeneid. *Jupiter, inquit, in Creta dicitur esse nutritus: quod ideo fingitur, ut ait Sallustius, quia primo Cretenses constat invenisse religionem.* Idem Servius lib. VIII. Aeneid. *Sallustius dicit primo Cre-*

tenses invenisse religionem. Fortasse quispiam audacior legendum suspicabitur: *Sallustius dicit libro primo.* Quod autem quibusdam in libris, iisque etiam castigationem, nescio quam, prae se ferentibus est, *in manus componentes*; hoc rectius a nobis positum est, *in majus componentem*, de qua loquendi ratione Comment. II. Antiq. lect. diximus. Posset & legi, *in majus componentes*: ut Curetes ipsi factum illud inventae a se religionis in majus extulerint. sed prius illud placet impensius. CARRIO.

ITALIAM.] Virgilius III. Aeneid.

*Haec loca vi quondam & vasta convulsa ruina
(Tantum aevi longinqua valet mutare vetustas)
Dissiluisse ferunt. cum protinus utraque tellus
Una foret: venit medio vi pontus & undis
Hesperium Siculo latus abscidit: armaque & urbes
Litore diductas angusto interluit aestu.*

Quo loco Servius haec verba Sallustiana recitat. De quibus etiam Isidorum partim lib. III. in voce, *fretum*; partim lib. XIV. in voce, *Sicilia*, sensisse constat; dum ita scriberet: *fretum Siciliae, quod Rhegium dicitur, Sallustius tali ex causa vocatum scribit: Italiae Siciliam quondam conjunctam fuisse, & dum una esset tellus, medium spatium aut per humilitatem aquis obrutum, aut per angustiam esse scissum, & inde Rhegium nominatum.* Item: *Sallustius dicit Italiae conjunctam fuisse Siciliam, sed medium spatium impetu maris divisum & per angustiam scissum.* Postrema autem illa verba, *inde Rhegium nominatum*, male in quibusdam hujus editionis exemplaribus superiori fragmento, operarum vitio, cohaerent. CARRIO. Oblitus sum monere typographos, posteriora verba hujus fragmenti, *inde Regium appellatum*, sequenti adjungenda hoc modo: *Italiam conjunctam Siciliae constat fuisse, sed medium spatium aut per humilitatem obrutum est aquis, aut propter angustiam scissum, inde Rhegium appellatum.* PUTSCH.

ITALIAM CONJUNCTAM SICILIAE CONSTAT FUISSE: SED MEDIUM SPATIUM &c.] Hujus descriptionis causam Sallustio calida Spartaci consilia irritique conatus praebuisse videntur. Quem Plutarchus tradit navigia Cilicum praedatoria aliquot in freto nactum: (quo fortasse referendum Frag-

Pompejus devictis Hispanis tropaea in Pyrenaeis jugis constituit. *Servius* in lib. XI. *AEneid.*

Atque edita undique tribus tamen cum muris, & magnis turribus. *Donatus Andr.* Act. I. sc. 1.

Et in proeliis actu promptus. *Idem* Act. IV sc. 7. *Eunuch.*

Pactione amisso Publio legato. *Idem.*

XIII. Ipsum Mare Ponticum dulcius quam cetera. *Servius* ad *AEneid.*
XII. *Priscianus* XV. *Macrobius* Lib. VII. Saturnal. *Sergius* in Artem
Don. & *Pompejus* in eandem.

Equis

mentum illud superius lib. II. ad hoc pauca piratica, actuaria navigia.) duobus armatorum millibus in eam insulam expositis, de bello Servili, illic paullo ante sopito, rursus integrando consilia agitavisse: sed desertum a Cilicibus, proditumque, coactum se recipere a mari, atque in Rheginorum paeninsula considerare, ubi post a Crasso fossa, ac vallo circumdatus, obsessusque. Quis scit? an & his conjungendum exemplum libri quarti, tertium a fine dico; coaptandumque hoc modo, praemisso pronomine, ut cohaereat narratio: Quod (scilicet Rhegium) ad Siciliam vergens faucibus non amplius patet millibus V. & XXX. Ceterum consulendus de hoc spatio *Plinius*. *DOUZA.*

POMPEJUS] *Servius* lib. XI. *AEneid.* CARR.

POMPEJUS DEVICTIS HISPANIS TROPAEA IN PYRENAEIS JUGIS CONSTITUIT] Non hostica tropaea modo, verum & corporis sui ipsius simulachrum atque effigiem, factis monumentum suis; multum hercle dissimilem illi quam postea Mithridatico bello patrato ex margaritis dedicavit, consecravique: si quidem *Plinio* credimus, ita porro cum Pompeji persona delitiganti, libro XXXVII. cap. II. *E margaritis, Magne, tam prodiga re, & foeminis reperta, quam gerere te fas non sit, hinc fieri tuos vultus? sic te pretiosum videri? Nonne illa similior tui est imago, quam Pyrenaei jugis imposuisti?* Sed commonefaciendus est lector, binas hic voces perperam in singularem coaluisse, hujusmodi me mensore spatio determinandas: *Pompejus de victis Hispanis.* *DOUZA.*

TROPAEA IN PYRENAEIS JUGIS CONSTITUIT] Quae plus afferunt victo doloris, quam ipsa victoria. Apud *Amm. Marcell.* lib. VI. *cadentes praelio Sarmatae non tam mortem dolore, quam Romani militis laetitiam horrendo stridore monstrabant.* Sed notandus est mos erigendi tropaea, ex materia, quae non perpetuo duraret; ut qui bello vicissent, hi tropaeum quidem statuerint, victoriae testimonium praesens: ceterum via non

praecluderetur redeundi in gratiam, dum alterius partis gloria, alterius infamia, consecrata longaevo aliquo monumento foret. Et propterea qui lapidea, & aenea struxerunt tropaea, reprehensi sint; ut qui & ultra mortem inimici odia extenderunt. *RUPERT.*

ATQUE EDITA] *Donatus* in *Terent. And.* Act. I. sc. 1. in aliis male est; *curribus.* CARRIO.

ET IN] *Idem* *Donat.* *Eunuch.* Act. IV. sc. 7. fortassis pro actu, legendum astu. CARRIO. Cui quidem assentior propterea quod *Donatus* hoc in loco *Pyrrhum* stratagematum peritissimum laudat. *WASSE.*

PACTIONE] *Idem* Act. I. sc. II. *Phorm.* quod nos, inquit, dimitte, hoc antiqui etiam amitte dicebant. *Interpres* *Heautont.* *Terent.* quem cur quidam tanti faciant equidem non video, cum eum patrum nostrorum memoria vixisse satis constet; sed tamen ille *interpres* act. III. sc. II. *Sallustius*, inquit, dixit, pactione amisso publico consilio, id est, demisso, quem locum cum hoc eundem esse, & hinc castigandum videlicet. CARRIO.

MARE PONTICUM DULCIUS QUAM CETERA] Sic locutus est *Tacitus*, cum dixit: Quanto violentior cetero mari Oceanus. Ad hunc autem locum videtur respexisse *Isidorus*, cum ait libro XIII. cap. 16. de sinu Pontico: Quod mare ex multitudine fluminum, dulcius quam cetera, nebulosumque, & brevius est, &c. & fortasse totum fere caput ex *Sallustio* descriptum est. *URSIN.* *Servius* XII. *AEneid.* & *Priscianus* *Grammat. Inst.* lib. XV. in quorum priore quod subjungitur cum nullum mare dulce sit, hoc non recte quidam ut *Sallustianum* acceperunt, cum *Servianum* sit: in posteriore vero, perperam etiam hodie legitur; dulcius est quam cetera maria; cum duas illas voces, est, & maria, libri manuscripti non agnoscant: neque in *Servio* aut *Macrobio*, qui haec ipsa lib. VII. *Saturn.* recitat, usquam compareant. adde quod *Sergius* in artem posteriorem *Donati* ita scribat: Cum *Sallustius* dicit
mare

Equis paria operimenta erant, quae lintea ferreis laminis in modum plumae adnexuerant. *Servius ad Aeneid. XI.*

Rebus supra votum fluentibus. *Idem in Aeneid. II.*

AEnum, & Maroneam, & viam militarem. *Idem.*

In-

mare Ponticum dulcius quam cetera; comparativus non solum comparativus non est, sed nec positivus. nam mare non modo dulcius non est, sed nec dulce quidem invenitur. & Pompejus in eandem: Saepe ita est comparativus, ut minus significet a positivo: ut si velimus dicere, dulcius est mare Ponticum quam cetera: nullum enim mare non modo non dulcius est, sed nec dulce quidem invenitur. Est autem (ut id per viam moneam) Pompejus Grammaticus, cujus liber sub nomine Sergii antiquissimis litteris scriptus e Bibliotheca Colonienſi nobis ab optimo & integerrimo viro Melchiorre Hittorpio suppeditatus est, quemque Pompejo asseruimus, quod in eo quaedam essent, quae a Beda libello de metris Pompejo tribui videbam; opinionem meam posterius alio vetere doctiss. Puteani libro approbante. CARRIO. Causa est multitudo amnium dulces aquas inferentium. Id quod & Isidorus videtur ex Sallustio observasse lib. XIII. Pertinet hoc fragmentum, ut & alia, ad lib. IV. in quo de Ponto & Maeotide scripserat luculenter, quem & in descriptione orae maritimae se secutum ait Festus Avienus:

Interrogasti, si tenes, Maeotici
Situs quis esset aequoris. Sallustium
Noram id dedisse, dicta & ejus omnibus
Praejudicatae auctoritatis ducier.
Non abnuebam. Ad ejus igitur inclutam
Descriptionem, qua locorum formulam
Imaginemque expressor efficax styli,
Et veritatis pene in obtutus dedit
Lepor linguae; multa rerum junximus,
Ex plurimorum sumpta commentariis.

COLER.

MARE PONTICUM DULCIUS] Fallitur Ursinus, nam ex Solino & Ammiano sua fere hauserit Isidorus, ut Ammian. qui & ipse Solinum exscribit. Lib. XXII. 10. Omnis autem circumfluo ambitu pontus, & nebulosus est, & dulcior aequorum caeteris & vadofus: quod & concreſcit aer ex humorum spiramine saepe densatus, & irruentium undarum magnitudine temperatur, & consurgit in brevia tortuosa, limum globosque aggerente multitudine circumvenientium fluentorum. deinde: securi voracium beluarum: nihil enim in Ponto hujusmodi aliquando est visum, praeter innoxios Delphinas & parvos. Isidorus: praeter phocas & thynnos atque Delphinos, alias belluas majores non patitur. Mela I. 19. de

Ponto, incurvus, brevis, atrox, nebulosus. Plin. IX. 15. Aristot. "Εξω δὲ φαλαγγὶς καὶ δελφίνος in Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica praeter vitulos & parvos Delphinos. Solinus: in septem stadiorum angustias stringitur. Infra: inde diffusus aequore potentissimo rursus stringitur in Propontidem. Mox in quingentos passus coarctatur, fitque Bosporus Thracius qua Darius copias transportavit, & ibi praeter phocas rara bellua est. Quae omnia transcripsit Isidorus. Causam dulcedinis hanc ante Macrobius attulit Valerius Flaccus IV.

Quas Tanais, fluviusque Lyces, Hypanisque, Melasque

Addat opes; quantosque sinus Maeotia laxent

AEquora, flumineo sic agmine fregit amari

Vim salis, hinc Boreae cedens glacialibus auris

Pontus, & exorta facilis concreſcere bruma.

Arrianus pag 119. Πᾶς Πόντος πολὺ τι γλυκύτερος ὁ ὕδατος ἐστίν, ἢ περὶ ἢ ἐξω θάλασσα. Huc pertinet fragmentum VI. 15. ex Ponto vis piscium &c. cui gemina habet Solinus XIII. WASSE in Add.

EQUIS PARIA OPERIMENTA] Idem Servius lib. XI. Aeneid. Cataphracti, inquit, sunt equites, qui & ipsi muniti ferro sunt, & equos similiter munitos habent, de quibus Sallustius; Equis, &c. CARR. Referendum ad illud supra de cataphractis. COLER. Credo Tigranis equitatum describi Crispo; super quo Plutarchum consule in vita Luculli. Rebus supra votum fluentibus. Pompeji res prosperas, uti opinor, designat. DOUZA.

REBUS SUPRA VOTUM FLUENTIBUS] Tacit. Hist. III. Sallustium imitatus, dixit: Cunctis supra vota fluentibus. CIACCON. & URSIN. Fluere, inquit, Servius lib. II. Aeneid. τὸ μέσον ἐστὶν. Virgilius dixit, retro fluere: & Sallustius: rebus supra votum fluentibus. CARRIO.

AENUM] Servius lib. III. AEn. Virgilius, inquit, cum scribit,

Aeneadasque meo nomen de nomine fingo,

AEnum intelligit, de quo etiam Sallustius. CARR. Lege: AEnum. AEnos urbs Thraciae ab Aenea condita. Ita vocant Plinius, Mela, Servius ad illud Virgilii:

— Feror hic & litore curvo

Moenia prima loco, fatiſ ingressus iniquis,

Aeneadasque meo nomen de nomine fingo.

Dionysius tamen Aeneam vocat. De Maronea

Inpediebant jussa nautarum. *Idem* in *AEn.* III.

Nihil socordia clauderat. *Donatus* in *Eunuch.* Act. V. sc. II.

Ut tanta repente mutatio non sine Deo videretur. *Idem.*

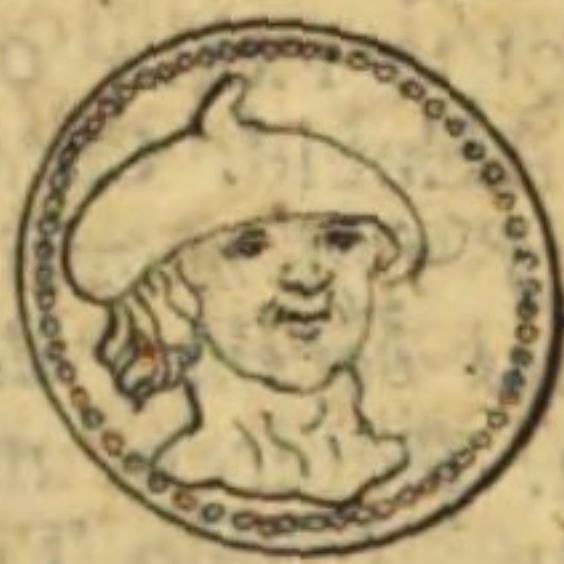
In

Plinius lib. IV. COLER. Citat hunc locum Servius ad illud Virgilii :

Aeneadasque meo nomen de nomine fingo.

Ubi idem Servius : *Modo AEnum intelligit.* Mela etiam AEnon ab Aenea conditam asserit. Sed falluntur. *Aivos* non condita ab Aenea, sed *Aivae*. Ex AEno auxilia ad Trojam venisse Homerus dicit. Praeterea ab AEno Aeneades *ἰδνικόν* formari non potest, sed *Aivos*. Vid. Salmas. in Solin. pag. 161. ubi & adjicit : *Aivos & Aivae* duae diversae urbes. *Aivos* contra Chersoneson Thracicam, in Melane sinu, ad ostia Hebri fluminis, longe ante Aeneam condita, utpote quae auxilia ad Trojam miserit. *Aivae* vero urbs ab Aenea nominata & ab eodem extructa in Chersoneso quae Pallene vocabatur, ad Thermaeum sinum haud longe a Thessalonica. RUPERT. Vide Salmasium ad Solinum p. 164. lin. 3. WASSE in *Add.* Non debuit Rupertus sollicitare Antiquitatis apud

Melam testimonium. Nam sicuti apud illum lib. II. cap. 2. legitur ; *eximia est AEnos ab Aenea profugo condita*, ita nihil (magis) est certum, quam plures urbes fabulosas origines suas ex Trojanis aliisque celebrioribus populis & heroibus repetivisse. Trojanis autem majus commercium cum AEno Thracia urbe fuit, quam cum Aenea ad Thermaeum sinum in media Graecia, terra tum hostili. In AEno quoque Thraciae Polydori Trojanum, Priami & Hecubae filii, ostendebatur tumultus. Plinius lib. IV. cap. 11. *Oppidum AEnos liberum, cum Polydori tumulto.* Verum quidem est gentile urbis *Aivs* esse *Aivion*, prouti in Nummis quoque scribitur, verum id non inpedit quominus ad Aeneam originem referre potuerint. Imo ipsius Aeneae (pro more antiquo) ut conditoris sui, vultum exprimi cum Nicol. Francisco Haymio, Thes. Brit. Tomo II. pag. 72. existimo in singulari Thraciae ejus urbis nummulo argenteo, quem subicere lubet.

In eo a parte anteriore caput Herois Aeneae ad-
versum, antiquissimae figurae galea tectum, exhibetur; a posteriore autem parte vini & frugum commendatur praestantia atque abundantia. Cernitur enim ibi frumenti spica ante torcular, cujus medius stipes barbato Bacchi capite exornatur. Adscribitur AINION. *AEniorum* Maroneae, & ipsi vini praestantia nobili, jungitur a Sallustio AEnus, prouti cives utriusque urbis, ut & Thasios, conjunxit, veluti vicinos, Livius lib. XXXI. cap. 31. *Eadem Aeneos* (inquit) *Maronitas, Thasios*, existimate queri. HAVERC.

IMPEDIEBANT JUSSA NAUTARUM] Tacit. Annal. II. Miles pavidus, & casuum maris ignarus, dum turbat nautas, vel intempestive juvat, officia prudentium corrumperebat. CIACC. & URSIN. Idem eodem lib. III. *Celeuma est quasi praeceptum: unde Sallustius; impediabant jussa nautarum.* CARRIO.

NIHIL SE] Donatus in *Eunuch* act. V. sc. II. CARRIO.

UT TANTA REPENTE MUTATIO NON SINE DEO VIDERETUR] Non procul hinc locum habuisse suspicor id Fragmenti, quod habes supra: *Et ei voce magna vehementer gratulabantur.* Putoque de Pompejo agi a bello Piratico reduce, de quo hunc in modum Plutarchus: *αὐθόρμητοι ἢ πάντες ἐξεχύθησαν εἰς τὴν ὁδόν, ὥσπερ ἔπεσεν ἡμερῶν ὀλίγων ἐκπέμψαντες αὐτὸν. ἐποίησεν ἢ τὴν χαρὰν, τὸ παρ' ἐλπίδα τῆς μελαγχολίας τάχος, ὑπερβάλλουσαν ἀφθοῖαν τῆς ἀγορᾶς ἐχθροῦ.* Id est: Qua re nunciata, obviam effusi sunt omnes, quasi non paullo ante eum emisissent. Faciebat inexpectata conversionis celeritas gratulationem, foro omnium rerum venalium copia superfluente. Nisi si quis gratulationem istam a reversione ejus ex Africa factam intelligi malit; unde domito Domitio, capto Iarba, Regnis, Regumque

In ore gentibus agens, populo, civitati. *Idem* in *Adelph.* Act. I. sc. II.

Pressi undique multitudine. *Idem, ibidem.* Act. III. sc. II.

Hunc igitur redarguit Tarquinius, *Idem, ibidem.*

Dein campi Themyscirii, quod habuere Amazones, a Tanai flumine incertum quamobrem digressae. *Servius.*

XIV. Ubi eum tota concione ab exercitu cogit discedere, dicit se ejus opera non usurum; eumque ab armis dimittit. *Idem* *AEneid.* XII.

Et Metello procul agente longa spes auxiliorum. *Idem* *AEneid.* X.

More

gumque negotiis compositis victor in Italiam revocatus a Sulla: qua de re sic idem scriptor: πυνθόμενος ὁ τὰ ληθῆ, καὶ πάντας ἀνθρώπους ἀποθανόμενος δεχόμενος καὶ παραπεμπέν τὴν Πομπηϊὸν ἀρχιμήδους καὶ δούρας, ἵππους δὲ καὶ ἀνέλας καὶ ἀνέλας καὶ ἀνέλας καὶ ἀνέλας, &c. Hoc est: Post quum omnes adverteret (Sulla) ad excipiendum benigne Pompejum, & procedendum obviam effusos, tetendit eos vincere, progressusque prodiit illi obviam, &c. Sed omnium verisimillimum istud, quod, quum legitimo stipendiorum tempore expleto (qui mos R. Equitibus erat) equo & ipse ad Censores adducto, redditaeque militiae ratione, ejus peteret vacationem. Quo tempore ab altero Censorum, natu major qui erat, interrogatus his verbis: *Quero ex te, Magne Pompeje, ecquid omnia stipendia impleveris?* Pompejus alta voce respondit: *Omnia se implevisse, & quidem ipso semet Imperatore.* ad quam vocem populum frequentem acclamasse testatur Plutarchus; nec sedari prae laetitia clamores potuisse, consurgentibus pariter Censoribus. a quibus honorifice demum, affectante universa plebe, eique cum maximo plausu gratulante, etiam deductus est domum. DOUZA. Huc alludit Q. Septimius II. 43. Tanta repente mutatio animorum nostros atque hostes incesserat, & III. 4. Neque tam subita mutatio sine dolo credebatur. WASSE in *Adl.*

IN ORE] *Idem* act. I. sc. II. *Adelph.* CARRIO

IN ORE GENTIBUS AGENS, POPULO, CIVITATI] Et hoc dissentaneum non est, ut de laudatissimo illo, ac vere Magno Pompejo scriptum habeatur. DOUZA. Desumpta est haec Sallustianae Historiae tabula, ex Donato interpretante haec Terentii, *In ore est omni populo.* ubi ut ait, *In ore est omni populo, Sallustius: In ore gentibus agens, populo, civitati.* Sed qui haec posteriora pro Sallustianis habuerunt, Sallustium a Donati verbis non distinxerunt. qui illo *civitati* interpretatur Terentii *populo.* sint igitur haec Sallustii: *In ore gentibus*

agens. cetera Grammatici: quem sic distingue: *In ore est omni populo. Sallustius, in ore gentibus agens, populo, civitati.* PUTSCH.

MARCO LEPIDO] Habes & hujus tabulae partem a nobis, milector, qui haec Sallustii esse apud Marium Victorinum primi odorati sumus. Nam cum apud eum sine auctoris nomine adducatur in exemplum ex editis verbis mediis (*segnior neque minus gravis, sed multiplex cura*) quae etiam apud Servium habentur, de auctore certiores facti, malimus ea hic pro Sallustianis, quam illic sine nomine legere. PUTSCH. Haec in Textu non leguntur, a Grutero aliisque ejecta. HAVERG.

PRESSI] *Ibidem* Act. III. sc. II. CARRIO.

HUNC] *Ibidem* Donatus Sallustium, cum de descriptione Celtiberiae loqueretur, ita scripsisse tradidit; fortassis legendum est, *Tarquitius*, de quo in bello Sertoriano, pro *Tarquinius.* CARRIO.

DEIN] Varia loci hujus apud Servium lib. XI. *AEneid.* exstat scriptura. in quibusdam enim legitur, *Dein campi Thesmiscirei*: caeteris cum hac nostra lectione consentientibus; in aliis vero, *Dein campi Threissi quos habuerunt Amazones, ab flumine incertum, quam ob causam digressae.* primum autem illud quod expressimus, & antiquius est & cum Sallustiana oratione magis convenit. nisi quod, pro *Threissi*, aut *Thesmiscirei*, voce paululum immutata scribendum est, *Themyscirii*: Amazones enim campos Themyscirios insedissee nemo nescit. CARR. Strabo lib. II. τῶν Ἀμαζόνων πεδίων, τὴν Θέμυσκίραν. Plutarchus in Lucullo. COLLERUS.

UBI EUM TOTA] *Idem* Servius lib. XII. *AEneid.* Sallustium haec de Appio dixisse memorat. Quamquam explicatio potius verborum Sallustii, quam ipsa Sallustianae orationis verba esse videantur. CARRIO.

LONGA SPES] *Longa spes*, eodem Servio lib. X. *AEneid.* interpretante, est spes longe posita. CARRIO.

More

More equestris proelii sumtis tergis atque redditis, & egressi ad faciliores ictus loco cedebant. *Idem.*

Castra sine vulnere introitum. *Idem* in lib. X. AENEID.

Multos tamen ab adolescentia bonos insultavit. *Idem*, & *Donatus Eunuch.* Act. II. sc. 2. &c.

Cosa. *Servius* in AENEID. X.

Equis, atque armis insignibus. *Id. ibid.* & *Asper.*

Fessus in Pamphiliam se receperat. *Idem.*

XV. Profectus quidam Ligus ad requisita naturae. *Quintilianus* Lib. VIII.

Apud

MORE EQUESTRIS PROELII SUMTIS TERGIS, ATQUE REDDITIS, REGRESSI AD FACILIORES ICTUS LOCO CEDEBANT] Ita enim bina istaec Fragmenta, mala (uti apparet) manu divulsa, rursus in unum conglutinari posse, de argumenti similitudine conjectare lubet; traductis alio verbis illis: *Castra sine vulnere introitum*: quae nunc media (si diis placet) interjecta leguntur. Ceterum reciprocam istam, accessum, & recessum equestri proelio, quasi ferra, velitandi rationem, explicat idem multo clarius nobis in Jugurtha, de Numidarum equitatu loquens: *Quibus illi freti, non (uti equestri proelio solet) sequi, dein cedere, sed adversis equis concurrere, implicare, ac perturbare aciem.* DOUZA.

REGRESSI] *Idem* ad illud:

— *Alte consurgit in ensen.*

Libro IX. genus est, inquit, ferendi, ut Sallustius dicit. CARRIO.

CASTRAL] *Est*, inquit *Servius* lib. X. AENEID. simile illi:

Poenas in morte timendum;

Cum castra accusativus pluralis sit. CARRIO.

MULTOS] Tribus in locis verba haec Sallustiana adducuntur. Primo a Donato, in *Eunuch.* Act. II. sc. 2. eo quo a me edita sunt modo. Dein a Servio libro decimo AENEID. nonnihil diverse: multos a pueritia bonos insultaverat. Postremo ab eodem Servio lib. X. multos ab adolescentia bonos insultaverat, id est, inquit, impetum fecerat. CARRIO.

COSA] Cosae civitas Tusciae, quae numero singulari etiam secundum Sallustium dicitur. *Servius* lib. X. AENEID. CARRIO. Ex qua Catulus ejecit Lepidanos. *Rutil.* I.

Inter Castrorum vestigia Sermo retexit,
Sardoam Lepido praecipitante fugam.

Litore namque Cosae cognatos depulit hostes,
Virtutem Catuli, Roma secuta, ducis.

WASSE.

EQUIS, ATQUE ARMIS INSIGNIBUS] *Ibidem*:

— *Insignibus armis.*

Ita *Asper* legit & Sallustii utitur auctoritate dicentis, Equo atque armis insignibus. CARRIO. Sic & supra: *Equis & armis decoribus cultus.* De Pompejo loqui videtur, Sullae Dictatori a victoria obviam procedente quam rem ita commemorat *Plutarchus*: γνέσθ' ὁ Πομπηϊὸς ἐγγὺς ὄντα, προσέταξε τοῖς ἡγεμόσιν ἐξοπλίζεσθαι, καὶ ἀγωνισμῶν τῶν δυνάμεων, ὡς καλίστην τὴν αὐτοῦ ἐκείνου, καὶ λαμπροτάτην φάσιν. id est: eum (Sullam) appropinquare Pompejus certior factus, Legatis imperat, ut exercitum arment, & instruant, quo quam pulcerrimam speciem praebeant Imperatori. DOUZA.

FESSUS] *Idem* VIII. Fessus, inquit, hic est egenus consilii: nam corpore fatigatum dicimus, animo fessum. CARRIO.

PROFECTUS] *Quintilianus* extremo lib. VIII. *Periphrasim*, inquit, vocant circuitum loquendi, quae nonnumquam habet necessitatem quotiens dictu deformia operit: ut Sallustius, ad requisita naturae. *Flodegarius*, de quo alibi nihil legere memini, in *Commentario* ad *Barbarismos* Donati, qui in bibliotheca Elnouensi calamo exaratus exstat, fit, inquit, cacophaton in sensu, cum aliquid turpitudinis, quod non convenit nisi bistrionibus vel Satyricis, ab historiographo vel prudenti narratur. Unde Sallustius:

Profectus quidam Ligus ad requisita naturae.

Item *Horatius*:

Et tuos rubros obstetrix pannos lavit.

In quibus quod ad verba attinet, honesta est elocutio, de re tamen turpissima. Haec ille. Phrasin imitatur *Ammian.* lib. XXIII. Super bis, nec stando mingens,
nec

Apud latera certos collocaverat. *Servius* in I. AEneid.

Apertae portae, repleta arva cultoribus. *Id. ibid.*

Hispaniam sibi antiquam patriam esse. *Idem.*

Lyciae, Pisidiaeque agros despectantem. *Idem.*

Sorte ductos fusti necat. *Idem* in II. AEneid.

Omnis

nec ad requisita naturae secedens facile visitur Persa. COLER. Quinctilianus VIII. 6. Pluribus autem verbis cum id quod uno, aut paucioribus certe dici potest, explicatur, περιφρασιν vocant, circuitum loquendi, qui nonnunquam necessitatem habet quoties dictum deformia operit: Sallustius [Ald. Vasc. Steph. ut Sall.] Ad requisita naturae. Caetera addit Flodegarius, nescio an memoria lapsus. Et quid illi pronius faciliusque quam huc trahere quae Jugurth. XLVIII. habentur: Quidam Ligus &c. aquatum egressus. Et fieri potuit ut Quinctilianus ea respiceret quae hujus figurae exemplum continebant, nec tamen obscoenitatem aliquam operirent. E contra, requisita naturae, semper dejectionem alvi denotat. Ammianus XXIII. ult. Super his, nec stando mingens, nec ad requisita naturae secedens facile visitur Persa: ita observantius, haec aliaque pudenda declinant. Idem fere Herodotus I. 133. Καὶ σφι σὺν ἐμίσσῳ ἔξεσι, ἔκ τ' ἐρῆσαι ἀντίον ἔλκε. Xenophon Cyrop. VIII. Μῆτε ἐοδῆεν μῆτε πίνειν, μῆτε τ' ἀπὸ ταύτης ἀναγκαίων ποιήσας φανερὸς εἶναι. Spartianus Caracall. VI. Quum ad requisita naturae discessisset. Malim secessisset, ut apud Ammianum, vel descendisset. Aurelius Victor de eodem, apud Edeffam secedens ad officia naturalia. ea nempe quae ventris secreta vocat cap. 62. pergit auctor: Occisus est autem in medio itinere inter Carras & Edeffam, quum levandae vesicae gratia ex equo descendisset. Verum, ut ingenue fatear, illa, occisus &c. caedis ageret, insititia videntur & huic operi a nescio quo librario intrusa, quippe quae nihil omnino continent, si falsum & ineptum illud τ' requisita naturae interpretamentum excipias, quod non supra dictum fuerat. Audi, super tota re, Herodianum IV. Καὶ ὃ τὸ μὲν σὺν ὁδῶν ἐπειχθεὶς ὑπὸ τ' γαστρὸς, ἀπεσπῶναι τε πάντας κελύσας, ἀνεχώρησεν ἐν ὑγνότητι, ἀποσκιδνασόμενος τὰ ἐνοχλῶντα. Πάντες τίνων ἀπεσπῶσαν, καὶ ὡς πορρωτάτω ἀπῆσαν, τίμην καὶ αἰδῶ τὰ γεγονότα νέμονται. dein: Ἐπισας αὐτῷ τὰς ἐοδῆτας τ' μὲν καθελκόντι. Planius adhuc Zonaras pag. 615. ἀποεάντη ἔϊππε δὲ ἀπόπαθον. hoc est, πρὸς κένωσιν τ' γαστρὸς. Nam ἀπόπαθον ἀφοδύσεις secessiones. Aristophanes Acharn. 81.

Ἀλλ' εἰς ἀπόπαθον ἄχελος στρατὸν λαβὼν

Καὶ χεῖρ ἐκλῶ μὲν ἐπὶ χρυσῶν ὄρων.

Tom. II.

Vix alibi occurrunt haec verba requisita naturae, unum excipias Hieronymum adv. Jovinian. I. unde potius a Sallustio, cujus scrinia compilare solent, quam a Quinctiliano desumfisse Auctores modo laudatos nullus dubito. WASSE in Add.

APUD LATERA] Certus aut velocem significat, aut fidelem, aliquando etiam firmum, ut ait Sallustius: apud latera certos collocaverat. Servius lib. I. AEn. CARRIO.

APERTAE] Aperiri portas signum pacis est. ibidem. CARRIO. Pacis more. Hinc fortasse Panda Πανδᾶς εἰρήνης. Lucanus lib. VII. de Larissaeis:

Pandunt templa, domos, socios se cladibus optant.

Aliter tamen Arnobius lib. IV. Praestana est, ut perhibetis, dicta, quod Quirinus in jaculi missione cunctorum praestiterit viribus: & quod Tito Tatius, Capitolinum ut capiat collem, viam pandere atque aperire permissum est, dea Panda est appellata vel Pandica. Hujus tamen rei quem auctorem habeat Arnobius nescio. Nihil apud Dionysium, Livium, Festum, alios. COLER.

HISPANIAM] Ibidem, patria, inquit, id est, civitas in provincia esse potest, non tamen ut ipsa provincia patria sit, licet in Sallustio lectum sit, Hispaniam sibi antiquam patriam esse: sed illic ad laudem, non ad veritatem. Idem lib. III. Hispaniam sibi patriam esse, provinciam pro patria posuit. CARRIO.

LYCIAE] Rei insensibili, inquit Servius, dat Sallustius sensum. CARRIO.

SORTE DUCTOS FUSTI NECAT] Idem Servius II. AEneid. locum antea corruptum, cum legere-tur, sorte ductos furti negati, feliciter doctissimus Petrus Pithocus emendavit. CARRIO. Puto legendum, eductos, accipiendumque de severa ac militari Crassi disciplina, qua idem in fugitoribus coercendis usus, ex duabus Memmianis Legionibus contra edictum Imperatoris in hostem (Spartacum) pugnare ausis, profligatisque; quingentos primos, unde initium fugae factum fuerat, sorte eductos decimari praecepit. Quod vetus supplicii genus intermortuum, ac desitum jampridem, postliminio in castra Romana reductum a Crasso. Auctor Plutarchus in ejus vita. DOUZA.

S

OMNIS

Omnis Italia coacta in angustias scinditur in duo promontoria, Brutium, & Salentinum. *Idem* AEn. III.

Italia plana ac mollis. *Idem*.

XVI. Qua tempestate ex Ponto vis piscium erupit. *Idem* in IV. AEn. & *Scholiastes Juvenalis*.

Introrsus prima Asiae Bithynia est, multis antea nominibus adpellata. Ipsa enim est & major Phrygia. *Servius* V. AEn. bis.

Sed

OMNIS] Sintne haec certa Sallustianae orationis verba, vehementer dubito. *Servius* lib. III. AEn. scribens, Salentinum promontorium esse Italiae, haec pro Sallustianis affert. CARRIO.

ITALIA PLANA AC MOLLIS] *Naturam*, inquit *Servius*, provinciae *Virgilius* ostendit, cum ait,

————— Humilemque videmus

Italiam:

Ut *Sallustius*, Italia plana ac mollis. CARRIO. *Plinius* comparat folio querneio lib. III. cap. 5. COLER. Dubito num legi debeat: Italia plana ac humilis. *Virg.*

————— Humilemque videmus

Italiam.

PUTSCH.

PLANA AC MOLLIS] *Guntherus Poëta*:

————— Campos ac plana jacentis

Prospicit Italiae.

Idem lib. II. Zonae formam habere ait Italiam:

Haec Apennini rigidis hinc rupibus, inde

Alpibus aëriis pressa atque coercita tellus

Longa, sed angustam zonae sortita figuram.

COLER.

QUA TEMPESTATE EX PONTO VIS PISCIIUM ERUPIT] Huc respexit *Tacitus* lib. Ann. XII. cum scripsit: Quippe Byzantium fertili solo, fecundoque mari, quia vis piscium in Pontum erumpens, & obliquis subter undas saxis exterrita, omisso alterius litoris flexu, hos ad portus defertur. CIACCON. & URSIN. Plus est, inquit *Servius* lib. IV. AEn. canum vis, quam si diceret multitudo: unde *Sallustius*: qua tempestate, &c. CARRIO. Haud procul haec abfuerunt ab eo fragmento, de Ponto, de quo paulo ante. Hoc etiam citatur a veteri *Scholiaste Juvenalis*, qui sic scribit: Qui in Ponto & Maeotide capiuntur pisces immanes & pingues ex ipsa tarditate: quoniam quando gelat, in glacie haerent. *Sallustius*: Itaque tempestate piscium vis ponto erumpit. Puto conjungendum cum altero fragmento: Mare Ponticum dulcius quam caetera; itaque tempestate piscium vis Ponto erumpit. *Plinius* lib. IX. cap. 19. Piscium genus omne maxima celeri-

tate adolescit, maxime in Ponto. *Festus Avienus*:

Qua piscosa jacet spacio porrecta Propontis.

COLER.

INTRORSUS &c.] Haec & plura alia tacito nomine refert *Isidorus*. CIACCON. Interior, id est, sinisterior. *Cicero*: quem omnia intus canere dicebant. *Sallustius*: igitur introrsus prima Asiae Bithynia est multis antea nominibus appellata. *Servius* lib. V. AEn. bis eodem fere in loco. CARR. An vero cuiquam dubium esse potest, quin hinc mutuatus Bithyniae suae descriptionem *Isidorus* unde & huc *Crispi Fragmentum* (id quod supra in *Corficae*, ac *Sardiniae* topographia praestitimus) haud mediocri supplemento succenturiari posse videtur, facie verborum nonnihil immutata; quae ita apud eum sarcinatorem confuta leguntur: Prima Asiae minoris Bithynia in Ponti exordio ad solis orientis partem adversa Thraciae jacet, multis antea nominibus appellata. Nam prius Beritia dicta, deinde Mygdonia, mox a Bithynio Rege Bithynia appellata. Ipsa est & major Phrygia. Nicomedia urbs in ea est, ubi Hannibal fugiens veneni haustu animam exhalavit. Quorum postremam particulam de *Juvenalis* flosculis decerptam, est verisimile, ita de *Mario* scribentis:

Si circumducto captivorum agmine, & omni

Bellorum pompa, animam exhalasset opimam,

Cum de Teutonico vellet descendere curru.

Videtur autem *Sallustius* a Bithyniae descriptione exorsus, causas porro summatim solens exposuisse belli a Romanis summi adversus Mithridatem, per Nicomedem Bithyniae Regem (id quod ex *Epistola* illa Pontici Regis didicimus) ipsorum maxime instinctu, armis laceffitum. DOUZA. Recte doctissimus ac Nobilissimus *Douza* fragmentum hoc *Sallustii* apud *Isidorum* auctius exstare odoratus erat, nam ita ut edidimus legitur apud *Servium* quem habemus liberalitate *Cl. Petri Danielis*. Sed *Isidori* locum non pigebit ascribere, ut mendum quod ei jam dudum inhaesit, eluatur. Prima Asiae minoris Bithynia, in Ponti exordio, ad solis orientis partem adversa Thraciae jacet, multis antea nominibus appellata: nam prius

Sed Mithridates extrema pueritia regnum ingressus, matre veneno interfecta. *Idem* in AENEID. V.

Exercitum vertere. *Idem ibidem.*

Creta altior est, qua parte spectat orientem. *Idem.*

Se regibus devovent, & post eos vitam refutant: adeo illis ingenta est sanctitas regii nominis. *Idem; & Philargyrius.*

XVII. Dum

prius *Beritia* (lege *Bebritia*) dicta, deinde *Mygdonia*, mox a *Bitbunio* rege, *Bitbunia* appellata, ipsa est & major *Pbrygia*. Val. Flaccus lib. IV.

Proxima *Bebricii* raduntur limina regni,

Pingue solum, & duris regio non invida tauris.

Ceterum cum Servius citet haec Crispi, ut doceat *Bitbuniam*, & *Bebriciam* dictam, nullaue ejus rei in fragmento hoc exstet mentio; non dubito Sallustium augere hoc pacto: Igitur introrsus prima *Asiae Bitbunia* est, multis antea nominibus appellata. Ipsa enim est & major *Pbrygia*, prius *Bebricia* dicta, mox a *Bitbunio* rege *Bitbunia*. PUTSCH.

MULTIS ANTEA NOMINIBUS] Isidorus lib. XIV. *Bitbunia* in *Ponti* exordio, ad solis orientis partem, adversa *Thraciae* jacet, multis ante nominibus appellata. Quae illa nomina sint, subjicit, opinor, ipsissimis Sallustii verbis: Nam prius, inquit, *Bebritia* dicta, dein *Migdonia*, mox a *Bitbunio* rege *Bitbunia* appellata, ipsa & major *Pbrygia*. COLER.

SED MITHRIDATES] *Idem* Servius lib. V. AENEID. CARRIO.

EXERCITUM] *Ibidem* Servius interpretatur, *vertere*, dictum esse pro *considerare*. CARRIO. In *Jugurtha* legitur, *exercitum* more *majorum* gereret. WASSE. *Vertere* est regere, ducere, translatione a navium gubernaculis facta. Virgil. AENEID. VII. 100.

quorumque a stirpe nepotes

Omnia sub pedibus, qua Sol utrumque recurrens

Aspicit Oceanum, vertique regique videbunt.

Illud, cui inest subigendi potestas, *vertere* & *versare*, quod impar est & obnoxium, id *verti*, *regique* dicitur. Lucretium sequitur Maro, ita enim ille III. 165.

propellere membra,

Conripere ex somno corpus, mutareque voltum,

Atque hominem totum regere ac versare videtur. Statius Theb. II. 574.

nec vertere cuiquam

Frena secundus Halys.

Silius VIII. 261.

Sic debilis arte

Belligera, martemque rudis versare.

Ubi amor impotens aut edax illa poetarum cura

dominatur, ibi recte usurpari possunt, versat & coquit sub pectore. Item:

Et possessa ferus pectora versat amor.

Unde admodum crude Servius ad AENEID. V. 408. *versat* i. e. *considerat*. Nam hoc stricte non significat, neque hoc vult auctor quod mente animoque versaret Heros immensa volumina, sed quod huc illuc, quasi illorum pondus exploraturus, libraret: ideoque Schol. Sallustii locum minus caute adduxit. Quod ex Virg. patet, qui *versemus oves sub sidere cancri*, i. e. tractemus. caeterum hoc significatu ponuntur a Scriptoribus Graecis *δινείω*, *κυλινδῶ*, *ἐλίσσω*. Aristoteles de Mund. Πάντα δ' ὑφ' ἐνα σημάνθησι δινείται. Aristoph. Ran. Μετεκυλινδῶν αὐτὸν αἰεὶ πρὸς τὸ ὑπερτέλλον τοῖχος.

Hinc apud Homerum, summi Jovis imperium ex eo praecipue ostenditur, quod unus ipse levi nutu momento *Coelorum immensa volumina torquet*.

Σείσας δ' εἰνὶ θρόνῳ, ΕΛΕΛΙΞΕ ἢ μακρὸν Ὀλυμπον.

WASSE in Add.

CRETA] *Idem* lib. VI. AENEID. CARRIO. Strabo lib. X. Καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου ἢ εἰ τις τῶν πρὸς τὴν νήσον τῶν περὶ Κρήτην. Pertinet hoc ad illud superius de Curetibus. COLER.

POST EOS VITAM REFUTANT] Hoc est: post mortem illorum & aspernantur. Cicero pro Rabir. Posth. §. 27. non modo non aspernari ac refutare, sed complecti etiam & augere debetis. Glossae refutari ἐνδυνάμει, ἀποτρέπειν. Capitolinus Antonino Pio cap. V. Circenses, natali suo dicatos non respuit, aliis honoribus refutatis. Solinus pag. 42. mundi- nas & nummum refutare. Confer Ammianum & Hegeſippum II. 9. D. Hieronymum Epist. XXVI. 5. & vita Malchi. refutare vitam haud alibi legitur. WASSE in Add.

SE REGIBUS] Duo haec fragmenta seorsum apud Servium lib. IV. Georg. exstantia, orationis serie suadente conjunxi; vere an false, nihil laboro; certe verisimiliter. quamquam prius de Celtiberis, posterius vero de Parthis & Medis Sallustium protulisse, Servius asserere videatur. CARR. Reduco ad librum II. nam non procul abfuit ab illis: Neque virgines nuptum a parentibus mittebantur, sed ipsae belli promptissimos delegebant, & forte

XVII. Dum inferior omni via grassaretur. *Johannes Grammat.*

Narbo-

cohaesit. quo pertinet & illud: *Sallustius ait Hispanorum morem fuisse ut in bella euntibus juvenibus parentum facta memorentur a matribus.* omnia de eadem gente. Vide Philarg. ad Georg. Virgil. PUTSCH. De Parthis loquitur, si bene suspicor. Philargyrius, antiquissimus Virgilii interpres, de Parthis: *His autem gentibus, ait Sallustius, adeo ingenta est sanctitas religionis.* Ubi emendandum ex eopse Sallustii loco: *Sanctitas regii nominis.* COLER.

ADEO EST ILLIS INGENITA SANCTITAS REGII NOMINIS] Loquitur de Celtiberis, ut & Val. Max. lib. II. cap. I. quibus nulli cedunt Persae. Nam cum Xerxes navi in qua erat, ob multitudinem vectorum laborante, de vita periclitaretur, magnum Persarum qui inter ea erant numerum sponte se in mare praecipitasse, ut sua morte vitam Regis emerent, ut est apud Herodot. lib. VIII. cap. 118. Inprimis memorabile est, quod narrat Elmacinus lib. III. cap. 8. de Batiina: *Cum legatus regis Gielaluddaulae ad eum venisset, obedientiam exigens, quosdam ex affeclis suis accersiri jussit, & adolescenti cuidam ex ipsis, annuens dixit, interfice te ipsum; atque ita fecit; tum alteri innuit, ut ex arce se praecipitem daret, quod item fecit, & comminutus fuit: tum vero Rex legato dixit: ejusmodi 70000. subditi hac in me observantia feruntur, atque hoc tibi pro responso esto.* Conr. Leo in Histor. Mahometica Coloniae Anno 1596. edita scribit, in solennitate, qua Amurathis III. filius circumcidebatur ritu Turcico, quamplurimos Turcas in honorem Imperatoris sui, mortem variis modis sibi conscivisse, ut tandem expressa inhibitione, gravissimaeque poenae denunciatione, vesaniae hominum obviam eundum fuerit. Haec nos Freinshem. debemus ad Curt. lib. III. cap. 6. §. 17. qui & de Persis seorsim ad eundem ad Curt. lib. V. cap. 9. §. 2. Hujusmodi etiam mos est in Canariis observatus, devovendi sese, ac statim mortem obeundi, pro salute novi principis, ut narrat Aloysius Cadamustus cap. 8. Extat inscriptio vetus, quae continet titulum, quo proposito, duae legiones capita devoverunt pro salute Trajani, bello Dacico periclitantis. Bellonarii quoque pro salute Imperatoris sanguinem se fundere dicebant, ut est apud Tertull. in Apologetici cap. 25. De P. Afranio ac Potito, qui pro salute Caji capita sua devoverunt, Dio lib. 28. Nimirum opinio veterum fuit, mortem morte posse redimi, & ex hac persuasione, multa talia sunt introducta, ut observat Casaub. ad Suet. Calig. cap. 14. ubi etiam adire jubet Suet. in Nerone cap. 36. Adde eund. ad Spart. pag. 28. RUFERT.

ILLIS INGENITA EST] Locutio vulgg. Lexicis ignota. *ingenitum* proprie est: vel quod a natura datum, vel a parentibus quasi ex traduce haustum est, & respondet Graeco verbo *ἐμφύιος*, *συμφυής*. Illud enim Plinio *ingenitum* quod Aelianus *συμφυής*. V. Manilium I. 815. IV. 154. Suetonium Ner. I. Columellam III. 7. Hoc fere sensu voces *innatum* & *ingeneratum* usurpat elegantissime in B. G. I. 41. Caesar. *Hac oratione habita, mirum in modum conversae sunt omnium mentes, summaque alacritas & cupiditas belli gerendi innata est.* Pro *inserta*, *propagata*, *orta est*. Quod per *injectum* & *illatum* effert B. G. II. 25. VI. 42. B. Civ. III. 38. 65. Idem B. G. I. 46. *Posteaquam &c. eaque res colloquium diremisset; multo major alacritas, studiumque pugnandi majus exercitui injectum est.* Sensus primaevo bis praeterea usus est, B. G. VII. 42. B. Civ. III. 92. sed in posteriore loco adjunxit vocem *naturaliter*. *alacritas naturaliter innata.* ubi quod a natura innatum est, ei quod ab aliis postea illatum est, opponi videtur, vel saltem subinnuit aliam *τῇ* innata restare notionem. Metaphrastes B. G. I. 41. Πολλὴ αὐθυμία, αὐτοῖς δὲ μάχεσθαι ἐνεγένητο, & II. 25. Ἐλπίδος τινὸς τοῖς στρατιώταις ἐξηγομένης. ubi *illata*. & *injectum* I. 46. ibi πολλὰ μείζον αὐθυμία τε καὶ αὐθὺν δὲ δὲ μάχεσθαι, ἢ αὐθὺν, τοῖς στρατιώταις ἐνέφθη. Unde patet ejus exemplaria habuisse *innata*, quod quidem loco *illata* II. 25. reponere haud gravarer. Hoc modo Plautus Mil. IV. 2. 71.

Non mihi avaritia umquam innata est.

Poen. I. 2. 87.

Invidia in me numquam innata est, neque malitia. Apertissime Pers. II. 5. 11.

T. *Quid hoc hic in collo tibi tumet?* S. vomica' sit. *pressare parce.*

T. *Quando istaec innata est tibi?* S. Hodie. *Innascor* pro *nascor*, simplex pro composito, apud antiquos frequenter usu venit. Horat. Sat. I. 3. 37.

Neglectis urenda filix innascitur.

Denique plus est quam *insita* Cic. Fin. IV. 4. N. D. I. 44. Nec dispar usus *τῇ* *ingenerare* apud Cic. in Agrar. & Valerium II. 2. VII. 2. V. 3. 1. VIII. 9. 4. *pectoribus inserta, multis voluntariae mortis appetendae cupiditatem ingeneraret.* MS. B. Pub. *Voluntariam.* WASSE in *Add.*

DUM INFERIOR] Aurelius Macrobius librum scripsit de differentia Graecae & Latinae linguae. ex eo libro Joannes, nescio quis, quaedam in suum, ut ipse ait, usum de discrimine verborum utriusque linguae excerpsit, quae excerpta apud elegantissimum Jurisconsultum Petrum Pithoeum sunt.

Narbone concilia Gallorum. *Pompejus in Artem Donati.*

Cum Brutus &c. *Pompejus ibidem.*

Post defectionem sociorum & Latii. *Donatus Adelph. III. 4.*

Ad Jovis mandem nostra. *Idem. IV. 2.*

Morbi graves ob inedia insolita vescentibus. *Idem Hecyr. III. 2.*

At-

sunt; in iis, *grassatio*, inquit, *iteratio est, a gra-*
ditur; Sallustius, &c. CARRIO. Sensus efflagitare
videtur, ut pro *via*, *vi* rescribamus. DOUZA.

NARBONE] Pompejus in priorem Artem Dona-
ti, Quotiens, inquit, *nominativus aliter fuerit ter-*
minatus, secundum dativum dicimus: ut, Kartba-
go: Kartbagini sum. sed etiam hoc confundit auctori-
tas. ut Sallustius: Narbone pro Narboni. & Virgi-
lius:

— Tyria Kartbagine qui nunc
Exspectat.

pro Kartbagini. CARRIO. Narbo ob id Martius
nuncupatus, quod in eum Caesar Dictator colo-
nos ex Martia legione milites deduxisset. Cicero
speculam & propugnaculum Italiae appellavit.
Plinius ait Coloniam fuisse decumanorum: & Me-
la insuper Atacinorum. Sita est ad ostia Atacis
fluminis XII. m. p. a mari distans, hodieque &
munitissima & pulcherrima civitas, tum & Archi-
episcopali sede aliisque ornamentis clara. Olim
quoque pulcherrimo epitheto eam affecerat Mar-
tialis, qui & *Paternam* dixerat, modo codicis
manu exarati lectionem sequamur nobis a Scrive-
rio indicatam;

Docti Narbo Paterna Votieni.

Vulgo enim dicitur:

Docti Patria Narbo Votieni.

Sed firmat lectionem scriptam ista praesertim Epi-
graphe. COL. JUL. PATERNA. NARBO. Julia Pa-
terna videlicet, ut intelligeretur Julii Patris Dicta-
toris, non Julii Filii, id est, Octaviani, auspiciis
deductam. Martialis versus hi sunt:

Quem pulcherrima jam redire Narbo,
Docti patria Narbo Votieni,
Ad leges jubet annuosque fascēs.

WASSE.

CUM BRUTUS] Idem Pompejus ibidem, *Verum*
est, inquit, *quod Donatus dixit, nominibus civita-*
tum non addimus praepositiones; ut puta, Roma ve-
nio, &c. sed non sunt necessaria: nam confundit aucto-
ritas. hinc Sallustius dixit: cum Brutus, &c. CARR.
Credo exemplum idem esse cum illo quod hodie
exstat in Catilina, *Nam Brutus ab Roma aberat.*

Itaque hic inducendum; ne fiat pervolgatum il-
lud: Crambe bis posita. PUTSCH.

POST DEFECTIONEM] Donatus Act. III. sc. 2.
Adelph. CARRIO.

SOCIORUM ET LATII] Forte pro, & Latii, le-
gendum: & Sertorii. Noster VI. 4. quoniam post
defectionem Sociorum, & Sertorii per montis fu-
gam. Laudat Donatus ob vocem Sociorum, de
caeteris non adeo sollicitus. WASSE in Add.

AD JOVIS] Idem ibidem Act. IV. sc. 9. CARR.
Ita & in Donato, & exemplaribus nostris, insci-
ta prorsus, ac perplexabili sententia, imo nulla
potius. ita ut dubium mihi non sit, quin, *Id Jo-*
vi mandem nostro, debeat emendari. quasi si dicas:
Juppiter ista viderit, vel: Haec Deo sint curae,
qui supra nos negotium curabit. Sic & Martialis
suppalpans Domitiano:

Hoc satis est, ipsi cetera mando Deo.

DOUZA.

MORBI GRAVES OB INEDIAM INSOLITA VESCENTI-
BUS] Sic legendum; nam Tacitus habet: *De*
obsidione cunctantibus, solita insolitaque alimenta deē-
rant. Videndum autem an ad haec fragmenta ad-
di possit illud, quod ab Ambrosio citatur epist. ad
Marcellin. V. *Brevi*, inquit, *multitudo diversa at-*
que vaga, concordia civitas facta erat, &c. Nam
paulo ante nominatur Sallust. ut ad eum haec
quoque referri possint. URSIN. Donatus III. sc.
II. Hecyr. CARRIO. Credo utique de exercitu
Mithridatis agi Cyzicum obsidente, eo usque in-
ediae redacto, ut ne humanis quidem carnibus
abstinerent; alii, pecorum in morem, herbis ra-
dicibusque evulsis uterentur pro cibo. unde &
gravium morborum & pestilentiae causae; eo ma-
gis, quod itinera terrestria, qua commeatus sub-
vehi possent, omnia a Lucullo obsessa circum-
quaque; & aquae, per anni tempus hiemantes,
maritimas importationes praepedirent. Quam in-
commoditatem obsessor ipse Cyzicenus questus
erat supra, in Epistola sua ad Arsacem; ubi in
hunc modum res, ita ut gesta erat, quam bre-
vissime enarratur: *Apud Cyzicum, magno cum exer-*
citu, in obsidione moranti, frumentum defuit, nullo
circumadnitente, simul biems mari probibebat. Quid
enim? potuitne brevius? DOUZA. Justin. lib. II.
cap. 13. §. 12. *Multorum deinde dierum inopia con-*
traxerat & pestem. RUPERT.

Atque ea cogentes non coactos scelestos magis quam miseros distringi. *Idem* IV. 1. *ibidem*.

Graviori bello, quo prohibitori venerant focii, frigere. *Idem* Act. V. sc. 1. *ibidem*.

Nam quidem Pyrrho Hannibali, aequor & terra. *Idem* Act. I. sc. 1. *Phorm*.

Nam Sullae dominationem audebat. *Idem* Act. II. sc. 3. *Phorm*.

Neque est defensio dominationem Sullae. *Idem ibidem*.

At illi. *Serv. Eclog. I.*

Cui nomen. *Serv. I. AENEID.*

Neu quis miles, neve pro milite. *Servius*.

XVIII. Ex insolentia avidus malefaciendi. *Idem*.

Tergis vinciebant. *Idem AENEID. IX.*

Charybdis, quae forte inlata naufragia sorbens gurgitibus occultis millia sexaginta Tauromenitana ad litora trahit. *Idem*.

Sagun-

ATQUE EA] *Ibidem* Act. IV. sc. 1. CARRIO.

GRAVIORI] *Ibidem* Act. V. sc. 1. CARRIO. Videndum an legi possit *affligere*, vel potius, *fugere*. URSIN.

SOCII, FRIGERE] Forte *affligere*, vel *fregere*. CIACCON.

NAM QUIDEM PYRRHO, ANNIBALI, &c.] Existimo esse ex actione Lepidi; in qua legitur, *Nam quid a Pyrrho, &c.* CIACCON. *Idem* Act. I. sc. 1. *Phorm*. etsi vix dubito quin hoc idem fragmentum sit cum illo quod est lib. I. pag. 159. *nam quid a Pyrrho, Hannibale, Philippoque & Antiocho*. observat enim Donatus primas duas voces sine copula, posteriores vero cum eadem positas. CARRIO.

HANNIBALI] Vide supra Jug. cap. 5. WASSE.

NAM SULLAE] *Ibidem* Act. II. sc. 3. CARRIO.

NEQUE] Donatus eodem quo proxime superius loco: etsi vulgo, *dominationem*, legitur: cum hic sit incuria operarum, *dominationum*. CARRIO.

NEQUE EST DEFENSUS] Meras nugae, ambages, hic jactat Carrio. Lego: *Nec est defensio dominationum Sulla*. Videtur sumptum ex aliqua Oratione. COLERUS. Legitur hodie apud Donatum: *Neque est offensio dominationem*. In edit. Terent. quae prodit apud Hack. 1686. WASSE.

AT ILLI] Servius Ecloga prima Virgiliana. CARRIO.

CUI NOMEN OBLIVIONIS CONDIDERANT] Legam, *indiderant*. & de Lethe Hispaniae flumine intelligam, quod Limiam appellant, Strabo lib. III. & latius Mela: *Et cui oblivionis cognomen est, Limia*.

CIACCON. & URSIN. *Idem* Servius primo AENEID. male autem apud illum est, *nomen Oslum*; pro *nomen oblivionis*. de qua alibi diximus. CARRIO. Mutat Ciacconius: *cui nomen oblivionis indiderant*. Frustra; quasi non sit Latinum, *condere nomen*. Vulgatam lectionem confirmant etiam Priscianus, quem toties laudavi, & Servius Fuldensis. COLER.

NEU QUIS] *Idem ibidem*. CARRIO.

NEVE PRO MILITE] Pro milite, id est, *Evocatus*. Vide Lips. in libb. de Mil. Rom. RUPERT.

ET INSOLENTIA] *idem* septimo AENEID. CARRIO.

TERGIS] *Idem* Servius IX. AENEID. CARRIO.

CHARYBDIS] Servius lib. AENEID. *Charybdis*, inquit, *secundum Sallustium circa Tauromenitanum egerit litus*. Verba autem Sallustii quae a Servio absunt, primus e schedis viri omnis antiquitatis studiosissimi juxta ac peritissimi Petri Danielis, in lucem dedit amicus noster Josephus Scaliger. de quo illud habeo affirmare, plus eum in Graeca, Latina lingua, externa, domestica antiquitate, omni denique omnium artium encyclopaedia memoria tenere, quam quisquam eorum qui se doctos & esse & dici volunt, hac quidem aetate, ignoret. Haec autem Sallustiana Silius in librum suum XIV. ita transtulit:

Et qui correptas sorbentem vorticis haustu,

Atque iterum e fundo jaculantem ad sidera puppes
Tauromenitana cernunt de sede Charybdin.

Sic enim liber Colonienfis: non *Tauromenitana*. Strabonis locum, qui de Sallustiano ad verbum expressus est, paene me fugit apponere. est igitur hic: *Δεινύσαι δὲ καὶ Χάρυβδος πινέγει αὐτὴν τὰ*

Saguntini fide atque aerumnis incluti, per mortalium studium majores quam opibus, quippe quis etiam tum semiruta moenia, domus intectae, parietesque templorum ambusti manus Punicas ostentabant. *Hieronym. in Habacuc. cap. 11.*

Apud Corduennos amomum & alii leves odores gignuntur. *Philargyrius in IV. Georg. Virgil.*

XIX. Quem trans stagnum omnis usque ad flumen. *Idem.*

Repente incautos agros invasit. *Idem.*

Belli fane sciens. *Acron.*

Namque omnium ferocissimi ad hoc tempus Achaei atque Tauri sunt, quod, quantum conjicio, locorum egestate raptō vivere coacti. *Glossae Juvenalis.*

Atque ipse cultus rei. *Acron.*

Tri-

λεως ἐν τῷ πορθμῷ, βάθος ἑκάστον, εἰς ὃ αἱ παλαιοὶ πορθμὸς καὶ ἔχουσιν διφύως τὰ σκάφη τραχηλίζοντα μὲν συστροφῆς, καὶ δίνης μεγάλης. ταπεινῶν δ', καὶ ἀγλυθέντων, τὰ ναυάγια παραλύχεται ἀπὸς ἡύδα καὶ ταυροφύας, τὴν καλῶσιν δὲ συμπλάμας τέ-
τα κορείαν. CARRIO. Quo loco notandum raram significationem in voce *Naufragia*; quae pro quassarum, & quasi assulatim dedolatarum navium fragminibus, lacerisque armamentorum reliquiis posita; recte. Ceterum rescribendum, *per millia sexaginta*: eodemque etiam referendum videri alterum illud libri IV. quod habes supra: *Ubi se laniata navigia fundo emergunt.* DOUZA.

ILLATA NAUFRAGIA] Viderat Q. Septimius VI. 4. *Inter Scyllam & Charibdim mare saevissimum, & illata forbere solitum.* Infra: *leves odores*: id est: suaves; de amomo Dioscorides I. 14. *Εὐωδὲς ἰκα-
νὸς.* &, *gravis odor passim pro ingrato.* Lucret. VI. 803. Virg. G. IV. 49, *Aut ubi odor coeni gravis;* quo sensu apud Dioscor. Idem: *Τὸ βαρύσμον.* ingratus, teter, & qui nares contristat. Huc respexit Corippus:

Prisca Palaestini miscentur dona Lyaei

Alba, colore nivis, blandoque levissima gustu.

Aliud autem vinum levissimum apud Plinium. An hoc sensu ejusdem illa capiam, nescio, XII. 7. *Hoc (piper) ex omni generi asperrimum est, levissimumque & pallidum.* de Cervae odore apud Varium:

Aethera per nitidum tenues sectatur odores.

AEquae audacter Maro Aeneid. III.

Volvitur ater odor.

Palladius Rutil.

Et frondes pulchro ditat odore feras.

Aristoteles de Anim. II. 9. *Καὶ δριμύεια, καὶ αὐστη-
ρά, καὶ ὀξεία, καὶ λιπαρά ἐστιν ὁσμή.* Lucret.

Abrotonique graves & tristia centaurea.

WASSE in *Add.*

SAGUNTINI] AEstuat in hujus loci emendatione Colerus. (supra Num. VII. p. 124.) lege nulla licentia: quippe quis etiam tum, pro qui, optimo sensu & conveniente. quis pro quibus pueri norunt. PUTSCH.

APUD CORDUENOS] Mihi incogniti populi. Plinius scribit, amomum nasci in illa parte Armeniae, quae vocatur Otenae. COLER. Levis odor est suavis & fragrans, ut contra gravis. Valerius Flaccus lib. XIV.

Illic pestiferas subter juga concava torquet

Ater aquas Acheron, vastoque exundat biatu,

Tumens & saeva sequitur caligine campus,

Linque gravem fluvium, & miseris sua fata colonis.

PUTSCH.

USQUE AD] Noster alibi semper ordine perverso, ad usque. WASSE in *Add.*

NAMQUE OMNIUM FEROCISSIMI] Juvenalis lib. V. Sat. 15.

Tale quid excusat Maeotidi saevior ira.

Scholias tes ibi: *Juxta Maeotim paludem Taurici sunt, quorum Rex Thoas advenas immolare consueverat usque in adventum Orestis & Pyladis: quibus agnitis Iphigenia, quae erat templi sacerdos, ablato inde Dianae signo aufugit, idque Arctiae consecravit.* Postea Sallustius: *Omniū hoc tempus &c.* apud quem etiam scribendum ajo: *Achaei atque Taurici.* Ita enim vocantur illi populi, qui Chersonesum Tauricam Scythicam inhabitant. Regio etiam Taurica Scythica appellatur. Apud Strabonem lib. VII. puto legendum, *Ταυρικὴ Σκυθικὴ λεγο-
μένη*

Triplici fluctu. *Servius Fuldanus.*

Charybdi mare vorticosum. *Idem.*

Sed ubi tempore anni mare classibus patefactum est. *Idem.*

Sane bonus ea tempestate contra pericula & ambitionem. *Idem.*

XX. Simul inmanis hominum vis ex locis invasere patentes, cum & pacis modo effusas. *Idem.*

Genua patrum advolvuntur. *Idem.*

Perrexere in Hispaniam an Sardiniam. *Idem.*

Quae mapalia sunt circumjecta civitati, suburbana aedificia. *Idem.*

Et onere turrium incertis navibus. *Idem.*

Traditur fugam in longinqua Oceani agitavisse. *Idem.*

Ad

μένην χερρόνησον. COLER. De Taurorum crudelitate Lactantius lib. I. Erat lex apud Tauros, inhumanam & feram gentem, uti Dianae hospites immolarentur, & id sacrificium multis temporibus celebratum est. PUTSCH.

TRIPLICI FLUCTU] Ita vocabant maximum fluctum, ut Latini Decumanum. Servius annotat Graeci dici τεικυμία. Hesychius: τεικυμία, ἡζάλη, ὅθεν τρία κύματα εἰς ἐν συνάβη καὶ συναέρθη. Synesius de vehementi tempestate loquens: Καὶ ὅδε καὶ ἐπείχον αἱ τεικυμῖαι τῷ πελάγῳ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐκασίαν. Γίνεται δὲ τὸ τοῦτον ὅταν μὴ πρὸς λήξαν πνέουσι καὶ τὰ παρ' αὐτῆς συναναπαύσῃται κύματα, ἀλλ' ἔχον ἔχον τὸ ἐνδόσιμον τὸ κινήσεως, ὑπανίσταται τῇ τῷ πνέοντι ἐπικραλῇ καὶ ἀνιερθεῖται τῆς ἐμβολῆς.

COLER. Graecis τεικυμία. Latinis Decumanus fluctus. atque hoc de Charybdi accipio, quam eandem intelligit Virgil. lib. III. divini operis:

Dextrum Scylla tenet, laevum implacata Charybdis

Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus.

Et Homerus:

Τὰ δ' ὑπὸ Διὶ Χάρυβδις ἀναρροῖ δέῃ μέλαν ὕδωρ.

Τεῖς μὲν δ' ἀνίσχουσιν ἐπ' ἡμάτι, πρὸς δὲ ἀναρροῖ δέῃ Δείνον.

PUTSCH.

VORTICOSUM] Hinc forte mutuatus est hoc verbum Seneca cap. 23. cujus verba ex Fr. Libb. delenda existimo. Anonymus Paneg. VIII. c. 7. *Atthesis ille saxis asper, & gurgitibus vorticosus.* WASSE in Add.

CHARYBDI MARE VORTICOSUM] Scribo: Charydis, mare vorticosum. Plinius lib. III. cap. 8. ex Sallustio: *In eo freto est scopulus Scylla. Item Charybdis, mare vorticosum, ambo clara saevitia.* Seneca lib. IV. cap. 1. De beneficiis: *Turbinum motus vagus est & disiectus, & ut Sallustii verbis utar, vorticosus.* COLER. Thucyd. lib. IV. non

unum locum, sed totum fretum Charybdi appellavit. WASSE.

TEMPORE ANNI MARE, &c.] Hieme enim non navigabatur, sed appetente vere maria iterum aperiebantur. WASSE.

SANE BONUS] Bonum pro forti exponit Servius. Sic alibi: *Quo cupidius in ore ducis sese quisque bonum ferebat.* COLER.

PACIS MODO EFFUSAS] Frequentius more Noster: more militiae, virorum, regum, humanae cupidinis, proelii, pecorum, hostium, vulgi, Graeciae, Imperatoris, mortalium. At nihil mutandum. Tacitus Hist. IV. 15. *vagos & pacis modo effusas lixas.* WASSE.

GENUA PATRUM ADVOLVUNTUR] Recte. Tacitus VI. 49. *Quamquam genua patrum advolveretur.* Q. Septimius Sallustium cujus in primis aemulus est, sui vel librariorum incuria, nunc deferens, ubique exhibet: *genibus obvolvebantur, obvolutae.* Atque ex eadem causa Hegesippus V. 49. *genibus advolv.* verum Codd. C. C. C. & Bib. Pub. propius veritatem offerunt ad genua, ubi praepositionem omnino inducendam pronuncio. Noster alibi: *muros successerunt & radicem montis excessit.* Apulejus de Deo Socr. eandem arborem *successit.* WASSE in Add.

QUAE MAPALIA SUNT] Desumptum est hoc ex codice Fuldano Servii, ubi sic legitur: *Quae magalia sunt circumjecta civitati, suburbana aedificia magalia.* separo haec & duo fragmenta facio. *Quae magalia sunt circumjecta civitati.* Et, *suburbana aedificia magalia.* Vel si lubet postrema, *suburbana aedificia.* pro glossemate sunt & Servii commentum. PUTSCH. Servius Fuldanus habet, *margalia.* De quibus vocibus vide nos ad Jugurth. cap. 18. & 22. WASSE in Add.

TRADITUR FUGAM] Existimaverim haec de Sertorio accipienda esse, & fortasse per longinqua Oce-

Ad mutandum modo in melius servitium. *Servius ad primum AENEIDOS.*

Magna vis hominum convenerat agris pulsa aut civitate ejecta. *Idem ibidem.*

Cum murum hostium successisset, poenas dederat. *Idem ad Eclogam quintam.*

XXI. Quippe vasta Italia rapinis, fuga, caedibus. *Idem.*

Hi sunt qui secundum pocula, & alias res aureas, diis sacrata instrumenta convivio mereantur. *Idem ad VIII. AENEIDOS.*

In secunda festinas cohortes composuerat. *Idem ad IX.*

Jam repente visus saevire Tagus. *Idem ad X.*

Exsuant armis equisque. *Idem.*

Solas festinare. *Idem.*

Lusitaniae gravem civitatem. *Idem.*

Ex parte cohortium praecipere instructa, & stationes locatae pro castris. *Idem.*

Bellum quibus posset conditionibus desineret. *Idem.*

In quis longissimo aevō plura de bonis falsa in deterius composuit. *Idem.*

Cultu corporis ornata egregio. *Idem.*

At Sertorius vacuus hieme augere copias. *Acro in Horatium.*

Sin vis obsistat, ferro quam fame aequius perituros. *Servius.*

Consedit in valle virgulta nemorosaque. *Idem.*

Paullulum requietis militibus. *Idem.*

XXII. Qui nullo certo exsilio vagabantur. *Idem.*

Nubes foedavere lumen. *Idem.*

Sanctus alia. *Idem.*

Ge-

Oceani intelligendas insulas fortunatas. Acron mihi idoneus auctor esse possit: Sallustius, inquit, in Historiis tradit Sertorium victum voluisse fugere ad insulas fortunatas. COLER.

CUM MURUM HOSTIUM] Refero ad librum primum, ad ista nempe Sertorius portis, &c. PUTSCH.

VASTA ITALIA] Confer Fr. I. 8. & Servium pag. 1233.

HI SUNT QUI] Locus corruptus. PUTSCH.

SAEVIRE TAGUS] Popma pag. 115. legit, lenire. Paullo post: mallet egregie, pro egregio. WASSE in Add.

SOLAS FESTINARE] Lege Soleas festinare. PUTSCH.

Tom. II.

EX PARTE PRAECIPERE] Emenda, ex parte cohortium praecipue instructa stationes locatae pro castris. PUTSCH.

SIN VIS OBSISTAT] Reduco ad III. Histor. librum, de exercitu apud Cyzicum fame confecto. PUTSCH.

QUI NULLO CERTO EXSILIO] Supra in Catilina, Qui Aenea duce profugi sedibus incertis vagabantur. Nam quod Palmerius ibi, sedibus cunctis legat, more suo facit, id est, abutitur ingenio. PUTSCH.

SANCTUS ALIA] Supra lib. I. Histor. verba habes ab his non multum discrepantia, Sanctus aliter & ingenio validus. Quae cum his eadem putabam, sed refutavit me Charisius, qui hic aliter

T

ter

Geronis. *Idem.*

Quae causa fuerat novandis rebus. *Idem.*

Radicem montis excessit. *Statii Interpres.*

Ut res magis quam verba gerentur, liberos parentesque in muris locaverant. *Idem.*

Incerta est fortitudo dum pendet. *Idem.*

In quibus plaustra fedes sunt. *Acro ad Horatium.*

Luxo pede. *Probus.*

Maurique vanum genus, ut alia Africae, contendebant Antipodes ultra Aethiopiam cultu Persarum justos & egregios agere. *Priscianus.*

Et Perpernam forte cognoscit mulio redemptoris. *Acro in Horatium.*

Omnium fluminum, quae in maria, qua imperium Romanum est, fluunt, quam Graeci τὴν εἰς τὴν θάλασσαν adpellant, maximum esse Nilum consentitur, proxima magnitudine esse Histrum scripsit Sallustius. *Agellius lib. X. cap. 7.*

Ex omnibus quae tractavimus, Aebutii Liberalis, potest videri nihil tam

ter pro alias notat, & Servius ibi alias accusativo ponit, ut at cetera Grajus. Quae diversitas fecit, ut & hic diverse a me ponerentur. PUTSCH. Trebell. Pollio in Censorino, *Felix omnia, infeliciissimus Imperator.* Est Graeca locutio, τὰ πάντα εὐδαιμόνων, τὰ πάντα ἀτυχῶν. Poëta: cetera Grajus. Tertullianus: *Ad hoc enim venerat, ut a delicto purus, & omnia sanctus pro peccatoribus obediret.* Vide Salinas. ad Trebellium, & Schegkium ad illud Vell. lib. II. cap. 46. *Cetera sanctissimus.* Ubi e Graecia vectum sermonis genus, usitatum ab optimo quoque. Tacitus: *cetera equestri familia; & Juvenis alia clarus.* Agellius, *pleraque doctus.* Apulejus, *pleraque mundus.* Et Florid. I. *Marsias Pbryx cetera, & barbarus.* Haec Schegk. RUPERT. Sequitur A. Victor de Vespasiano: *sanctus omnia.* atque ita Tertullianus. Inscriptio vetus apud Trebellium pag. 347. *Felix omnia.* Ammianus pag. 170: 20. *Prudens alia.* WASSE in Add.

LUXO PEDE] Id est, vacillanti, inquit Probus. WASSE.

MAURIQUE] Citat haec Priscianus ex Crispi nostri Jugurtha; quae cum ibi non legantur, huc inter incerta referenda duxi. Quod boni mihi vitio non vertent, cum saepe in adducendis veterum testimoniis a Grammaticis peccatum sit, ut apud Nonium in lustrare. *Lustrare patefacere.* Sallustius Catil. lib. I. *Si lustrantur, si erumpunt omnia, muta jam istam mentem, cum omnino legendum sit, Cicero Catil. I. in cujus orationibus haec ex-*

stant, non in Sall. Catil. Falso quoque ascribit Sall. Fragmentum ex libris Ciceronis de Republ. Antonius Augustinus sub finem notarum P. Ciacconii Antverpiae editarum. PUTSCH.

VANUM] Tertull. De anima hanc Lectionem agnoscit. V. fr. 522. WASSE.

ANTIPODES] Uti notum, illi dicuntur, qui adversa nobis urgent vestigia. Cic. in Academ. *Antipodes e regione nobis, e contraria parte terrae adversis vestigiis stant contra vestigia.* Idem dicit in Som. Scip. *eorum partim obliquos, partim versos, partim etiam adversos stare nobis.* WASSE.

OMNIUM] Agellius lib. X. cap. 7. CARRIO.

MAXIMUM ESSE NILUM] Hoc praeter Agellium testatur etiam Festus Avienus, elegantibus verbis:

Non olli compar quisquam fluit, incluta quanquam Undique se totis eructent flumina terris.

Nilus & immensas ulvam dispergit in agros, Et fovet investo sata gurgite; Nilus bonorem Telluri reparat; Nilus freta maxima pellit.

Servius dictum putat Nilum, quasi νέον ἰλλόν, i. e. novum trahentem lutum. Unde fortassis veteres Latini Melonem propter aquam nigricantem & turbidam vocarunt. Ita autem vocatum olim fuisse Festus observavit, qua voce non puduit uti Symmachum quoque in quadam epistola, ut indicat ex fide optimorum Codicum Jacobus Lætius JC. vir elegantissimi ingenii. COLER.

EX OMNIBUS] Seneca De beneficiis lib. IV. cap. I. Pro eo quod vulgo est, cura dictum, scripsi, ci-

tam necessarium, aut magis, ut ait Sallustius, cum cura dicendum, quam quod in manibus est. *Seneca* De benef. IV. 1.

Turbinum motus vagus est, & disiectus, &, uti Sallustii verbis utar, vorticofus: cometarum autem, compositus, & certum iter carpens. *Idem* Nat. Q. 7. 8.

XXIV. Sallustius, auctor certissimus, adserit Tigrim, & Euphratem uno fonte manare in Armenia, qui per diversa euntes longius dividantur, spatio medio relicto multorum millium: quae tamen terra, quae ab ipsis ambitur, Mesopotamia dicitur. *Idem*, & *Isidor.* XIII. 5. Euphrates. & *Hieron.* De locis Heb. & *Vib. Sequest.*

Pelorum promontorium Siciliae respiciens aquilonem, juxta Sallustium, dictum a gubernatore Hannibalis illic sepulto, qui fuerat occisus per ignorantiam regis, cum se ejus dolo crederet esse deceptum. *Servius* in III. *Aeneid.* & *Isidorus* XIV.

XXV. Aristaeus, uti Sallustius docet, post laniatum a canibus Actaeonem

ra dicendum: ex libris manuscriptis, quibus infinitis prope in castigando Seneca usus est Franciscus Martinius, juvenis, omnis antiquitatis, & earum artium quae humanitati subjiciuntur peritissimus, mihiq; artissima familiaritate jam inde usque a prima pueritia conjunctus: & immatura morte, pro dolor, ne ullum peregrinationis longinquae aut laboris immensi fructum caperet, nuper exstinctus. CARRIO.

DICENDUM] Olim, cura dictum. Sed ex MSS. fere infinitis quibus usus est Fr. Martinius in castigando Seneca, hanc lectionem deprompsit Carrio. WASSE.

TURBINUM] *Idem* Seneca Natural. Quaest. lib. VII. cap. 8. CARRIO.

SALLUSTIUS] *Isidorus* lib. XIII. in voce, *Euphrates*. Sic enim scribendum esse, neque in capita, quod a recentioribus factum est, libros ejus secandos, ex tribus libris calamo exaratis, quorum primum ipsius *Isidori* aetate scriptum fuisse, praestare ausim, alibi, opinor, a me monstratum est, ex quibus iisdem, relicto, pro derelicto, repraesentavi. D. Hieronymus De locis Hebraicis, quem hac in parte ab *Isidoro* expressum credo, eadem recitat. Quid? quod *Vibius Sequester* in libro De fluminibus ita scribit? *Sallustius, auctor certissimus, asserit tam Tigris quam Euphratis fontem in Armenia monstrari.* CARRIO.

TIGRIM ET EUPHRATEM] Hieronymus, De locis Hebraicis: Porro Sallustius, auctor certissimus, asserit tam Tigris quam Euphratis in Armenia fontes demonstrari. COLER. Adde hac sis alterum illud apud Hieronymum De locis Hebr. cap. XXVIII.

Infra: delatus est Cumas. Confer Pausaniam X. 17. WASSE in Add.

PELORUM] *Servius* lib. III. *Aeneid.* & ex eo *Isidorus* lib. XIV. de promontoriis, iisdem plane verbis: nisi quod *Servio* illud, respiciens Aquilonem, deest, aut certe abest. Eadem *Silius Italicus*, ut & Siciliae descriptionem, habet primo lib. XIV. CARRIO.

ARISTAEUS] Ex *Servio* lib. I. Georg. *Idem* lib. VI. *Aeneid.* Daedalus, inquit, ut scribit Sallustius, primo Sardiniam, post delatus est Cumas. *Idem* illud in lib. XII. transtulit *Silius*: sic enim canit:

*Fama est, cum laceris Actaeon flebile membris
Supplicium lueret spectatae in fonte Dianae,
Attonitum novitate mali fugisse parentem
Per freta Aristaeum, & Sardoös isse recessus:
Cyrenen monstrasse ferunt nova litora matrem.*

Eodem spectasse credo fragmentum illud quod est pag. 198. *Apollinis filia & Cyrenes.* CARRIO.

POST LANIATUM A CANIBUS ACTAEONEM] Addit *Servius*, huic opinioni refragari *Pindarum*, qui canit, eum *Aristaeum* de Cea insula in Arcadiam migrasse, ibique vitam coluisse, & apud *Arcades* pro Jove cultum. *Apollonius Rhodius* e contra *Aristaeum* Arcadia relicta Ceon tenuisse, & ibi Jovis Iemaci Templum statuisse, scribit II. Argonauticor. *Solinus* ait, *Aristaeum* post Noracem & Sardum, in Sardinia regnasse, & sejuges antea populos, in unum congregasse, ac conciliaffe. *Aristoteles*, qui primum omnium in Sardinia imperasse tradit *Aristaeum*,

nem filium, matris instinctu Thebas reliquit, & Ceam insulam tenuit, primo adhuc hominibus vacuum: postea, ea relicta, cum Daedalo in Sardiniam transiit, post delatus est Cumas. *Servius I. Georg. & VI. Aeneid.*

Sallustius duces laudat, qui victoriam incruento exercitu deportarunt. *Idem in XI. Aeneid. & Isidor. XVIII.*

Cares insulani populi fuerunt, piraticam exercentes, famosi, victi a Minoë, uti Sallustius, & Thucydides pag. 3. d. tradunt. *Idem VIII. Aeneid.*

A Troja Capys Campaniam, Helenus Macedoniam, alii Sardiniam, secundum Sallustium, tenuerunt. *Idem I. Aeneid.*

Dardania a Dardano, Jovis & Electrae filio, aut, secundum Sallustium, a Mida Dardanorum rege, qui Phrygiam tenuit. *Idem II. Aeneid.*

XXVI. Sallustius Scyllam saxum esse dicit simile formae celebratae procul visentibus. *Idem lib. III.*

In Sicilia est Enceladus, Othus in Creta, secundum Sallustium. *Idem ibidem.*

cum ea insula tota multis & grandibus avibus teneretur. Τὸν Ἀριστῶνα, ὃν φάσι γενεγενικῶτατον εἶναι, ἐπὶ τῷ ὀρεαίῳ τόπων τῶν αὐτῶν ἀρχαῶν μυθολογῶσι, ὡς μεγάλων ὀρεῶν ἐμπεσόντων καὶ πολλῶν κατεχομένων. Salmas. ad Solin. pag. 99. RUPERT.

SALLUSTIUS &c.] Idem Servius lib. XI. AEn. in quibusdam exemplaribus, quemadmodum apud Isidorum lib. XVIII. scribitur, *incruento exercitu deportarunt*. Sed in libris manuscriptis etiam Isidori est, *incruento exercitu deportasse*. CARRIO. Ut de L. Scipione Sulla, Pompejus de Bruto, castris collatis apud Mutinam, obfesso. Sed, *reportarunt*, malim. Et fortasse huc pertinuerit quod habes supra: *Castra sine vulnere introitum*. Quod ipsum tamen ad Pompeji Epistolam Senatui inscriptam, post victoriam de Bruto, quam dixi, referri oportere, potius est, ut credam, hoc Plutarchi testimonio adductus: ἔλυσεν ὃ τὸ φόβον ἐπιστολῇ ᾧ πομπηῖα νομιθεῖσα, κατορθώματος ἀνδρὶ μάχης τὸ πύλεμον· ὃ γὰρ Βρούτος, εἴτε ᾧ πομπῆς πρὸς δυνάμειν αὐτῶν, εἴτε περὶ δοθεῖς μεταβαλλομένης ἐκείνης, ἐνέχρεισε τῷ πομπηῖᾳ τὸ σῶμα, &c. Id est, Hanc formidinem allatae a Pompejo litterae discussere; bellum sine certamine esse perpetratum: Brutus enim, quia vel exercitum ipse tradidit, vel, transitionem ille quum faceret, proditus fuit, seque & vitam suam in Pompeji permisit fidem. Addam corollarii vicem, hujusmodi victoriae genus, in re tamen diversa, & quae ad Venerem potius

Sal- spectet, quam Martem, etiam praecipuo Triumpho dignam censeret a Poëta Sulmonensi: In qua (ut idem festivissime argutatur) quaecunque est, sanguine praeda caret. DOUZA.

INCRUENTO EXERCITU] Laetam esse ejusmodi victoriam subinnuit noster Catilin. 71. WASSE in *Add.*

CARES] Servius lib. VIII. Aeneid. CARRIO.

A TROJA] Servius lib. I. Aeneid. quamquam apud eundem, eodem etiam libro haec ipsa recitantem, aliter paullo quaedam hunc in modum leguntur: *A Troja Capys Campaniam, Helenus Epirum, Antenor Venetiam, alii Sardiniam, secundum Sallustium, occuparunt*. Eodem pertinet illud Silii lib. XI.

Hinc Tros, hinc Ilus, generis tunc ordine longo

Assaracus, nulloque minor famave manu

Tum Capys, ut primis dederit sua nomina muris.

Eadem habet Livius lib. IV. a vet. cod. CARRIO. Integrius hoc fragmentum est apud Servium Fuldensem. COLER. Idem hoc Fragn. aliquanto integrius legitur infra p. 150. HAVERC.

ALII SARDINIAM] Confer Pausaniam pag. 837. WASSE in *Add.*

DARDANIA] Servius lib. II. Aeneid. CARRIO.

SALLUSTIUS] Idem lib. III. CARRIO.

PROCUL VISENTIBUS] Atque ita lego apud Justinum IV. 1. cum Codd. Bongarsii, non, ut vulgatus, *videntibus*. WASSE in *Add.*

IN SICILIA] Idem ibidem. CARRIO.

Sallustius ait, Hispanorum morem fuisse, ut in bella euntibus juvenibus parentum facta memorentur a matribus. *Idem* lib. X. *AEneid.*

Orion, juxta Sallustium, oritur juxta solis aestivi pulsus. *Idem AEneid.* V.

In Flaminia est civitas, quae Cale dicitur, & in Gallia hoc nomine, quam Sallustius a Perperna captam commemorat. *Idem AEneid.* VII.

Getae sunt Mysii, quos Sallustius a Lucullo dicit esse superatos. *Idem ibidem.*

Trojanorum tempore invadendarum terrarum causa fuerat navigatio, uti Sallustius meminit. *Idem AEneid.* I.

Curribus falcatis usos esse antiquos, Livius & Sallustius docent. *Idem ibidem.*

Vices significant pugnam, quia per vicissitudinem pugnabatur, ut inquit Sallustius. *Idem* II. *AEneid.*

Creta medio jacet insula ponto, id est, secundum Sallustium, procul a continenti. *Idem* III. *AEneid.*

Primo mense veris dicitur novum ver, secundo ver adultum, tertio praeceps; sicut etiam Sallustius dicit ubique, nova aestas, adulta, praeceps. *Idem* in I. Georg.

Sallustius in Historiis tradit, Sertorium victum voluisse fugere ad Insulas Fortunatas. *Acron* in *Epod. Horat.*

Insulas Fortunatas Sallustius inclutas esse ait Homeri carminibus. *Servius* in *AEneid.* V.

Pro-

SALLUSTIUS] *Idem* lib. X. CARRIO.

ORION] *Idem* lib. V. CARRIO.

IN FLAMINIA] *Idem* lib. VII. CARRIO.

CALE] Ex Sallustio Calem in Gallia, & Calensem villam, ab urbe Parisiorum quasi centum stadiis distantem, habet Greg. Turonensis. Haud procul a Matrona flumine, ut Gaguinus ait. ORTEL.

IN GALLAECIA] Voss. ad Melam emendat. pag. 186. confert Vitruv. XI. 3. cum membranis Chri-
stinae & emend. Plin. XXXV. 14. WASSE.

GETAE] Servius lib. VII. *AEneid.* CARRIO.

TROJANORUM] *Idem* lib. I. *AEneid.* CARRIO.
Habetur & hoc auctius in eodem Servio. COLER.
Et huc haud absurde transferri posse arbitror, connectique Fragmentum illud, quod supra lib. III. est: *Namque primum Jasonem novo itinere maris Aeetae hospitis domum violasse.* DOUZA.

CURRIBUS] Servius lib. VII. *AEneid.* CARRIO.

VICES] *Idem* lib. II. *AEneid.* in aliis libris est, *per vicissitudines.* CARRIO.

CRETA] *Idem* III. *AEneid.* CARRIO.

PRIMO] Ex Servio lib. I. Georg. CARRIO.

NOVA AESTAS, ADULTA] Ita Tacitus An. II. Sed aestate jam adulta, legionum aliae itinere terrestri in hybernacula remissae. AEn. XIII. 36. donec ver adolesceret, & XI. 31. adulto autumno. Ante utrumque Thucydides, ἀκμάζον θέρους dixit, &, παρηκμακός. Plutarchus, παρηκμακός φθινόπωρος. & Sertorio pag. 576. θέρους ἀκμάζοντες. ad noctem transtulit Herodianus, ἀκμαζέσσης νυκτός, nocte intempesta, provelta. Pro sole Meridionali Petronius, nisi fallor: non solis adulti Maturescit radiis. Postremo: Avienus adultam maturamque noctem, pro nocte jam in diem vergente, posuit: quod magno Salmasio in Pliniano opere observatum pag. 719. WASSE in *Add.*

SALLUSTIUS] Acron sive Porphyrio in librum Epodon Horatii. CARRIO.

INSULAS FORTUNATAS] Servius lib. V. *AEneid.* CARRIO. De iis consule Diodorum pag. 96. 207. 127. Agatharch. pag. 65. Plinium, Hesiodum, &

Proximum dicebant veteres, non solum adhaerens, & adjunctum, verum etiam longe remotum, si tamen inter duo discreta nihil medium existisset. *Virg. Aeneid. lib. V.*

*Proximus huic, longo sed proximus intervallo,
Insequitur Salius.*

Ita & Sallustius in Situ Ponti, de promontoriis Paphlagonum, & quod *Κεῖς μέτωπον* appellavit, posuit. *Nonius.*

*Interrogasti, si tenes, Maeotici
Situs quis esset aequoris. Sallustium
Noram id dedisse, dicta & ejus omnibus
Praejudicatae auctoritatis ducier,
Non abnuebam.*

Festus Avienus.

XXVIII. *Portus ab Eoo fluctu curvatus in arcum.* In arcus similitudinem. Sic de Ponto Sallustius, unde hic tulit colorem, nam speciem efficit Scythici arcus. *Servius ad II. Aeneid. vs. 533.*

Lata autem ideo dixit, quia se angustiae Pontici oris illic dilatant, uti dicit Sallustius. *Servius ad Aeneid. II. vs. 312.*

Teia autem dicta est a Teio Anacreontis Poetae Lyrici oppido, quod in Paphlagonia esse Sallustius indicat, cum de situ Pontico loquitur. *Comment. in Horatium.*

Porro Sallustius, auctor certissimus, adserit tam Tigris, quam Euphratis in Armenia fontes demonstrari. *Hieronymus de locis Heb.*

Cum multi evaserint Trojanum periculum, uti Capys, qui Campaniam

Tzetzem in eundem, Melam III. alios. Locus Homeri, ubi de Insulis Fortunatis agit, indicante Strabone, extat Odyss. *κ'* 563.

Ἀλλὰ σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον κ' πείραζε γαίης
Ἀθάναζε πέρψουσιν, ὅθι ξανθὸς ῥαδάμανθος,
τῇ περ ῥήϊση βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν.
Οὐκ ἡφείδεις, ἔτ' ἄρ' χειμῶν πολλὸς, ἔδδ' πόλ' ὀμβρῶς.
Ἀλλ' αἰεὶ Ζεφύροιο λιγὺ πνεῖοντες ἄητες
Ἠκεῖνός ἀνίσχιν, ἀναψυχεῖν ἀνθρώπους.

Quae fere transcripsit Josephus B. Judaic. II. 7. Inscriptio vetus Regillae ab Herode posita:

Ζεὺς μὲ ἐς Ἠκεῖνόν θάλασσαν ἔστειλε γυναικῶν
Λύρησι Ζεφύροιο κομίζεσθαι ἡλυσίην.

Anonymus apud Hesychium: Ἠκεῖνός πορρον, τ' αἶσα, εἰς δὲ αἱ ψυχὰς τ' τελευτώντων ἀπαρῶσι. Hodie Campaniae dictae. Florus III. 22. ait Sertorium Fortunatorum insulas penetrasse: Noster tantum voluisse fugere. Et, Freinsh. VI. 20. (quod huc omnino pertinet)

traditur fugam in longinqua Oceani agitavisse, Oceani Occidentalis nimirum. Apud Florum pro missus ingeniose legit *nifus*, sic opinor, Freinshemius, nam liber abest. Contra Florum facit Plutarchus in Sertorio pag. 572. WASSE in *Add.*

PROXIMUM] *Nonius*, in *proximum*. CARRIO. ΚΡΙΟΥ ΜΕΤΩΠΟΝ] Ptolemaeus, Strabo, Plinius, & Priscianus in Exegesi:

*Arietis, hanc rupem, simulantem vertice frontem,
Pro merito Graji Κεῖς dixere μέτωπον.*

COLER.

CUM MULTI &c.] Si contuleris ea quae leguntur supra p. 148. atque ibidem Servium in Notis Carrionis, patebit, Fragmenta haec duo, quae simul unum efficiunt, sic debere constitui: Cum multi evaserint Trojanum periculum, uti Capys, qui Campaniam tenuit, Helenus, qui Epirum, Antenor, qui Venetiam, alii, qui Sardiniam, secundum Sallustium tenuerunt. HAVERC.

tenuit; ut Helenus, qui, ut alii Sardiniam, secundum Sallustium. *Servius.*

Sallustianus Calpurnius. *Hieronym. advers. Ruf.*

Calpurniani discipuli. *Idem ibidem.*

Tamen vulgata jam res est gentilium proprietatum. Comici Phrygas timidos inludunt. Sallustius vanos Mauros, & feroces Dalmatas pulsat. *Tertull. De anima.*

XXIX. Sarcasmus Chleuasmo proxima est, & similis figura, qua adversariorum facta, cum exacerbatione admissi eorum laceessimus; ut apud Sallustium de Sullae crudelitate; ut in M. Mario, cum fracta prius crura per artus expiraret. *Jul. Rufinianus De schematis lexeos.*

Mesopotameni homines effrenatae libidinis sunt, ut Sallustius meminit, in utroque sexu. *Glossae in Juvenalem.*

Antonius ille, trium Antoniorum corruptor, ille Sallustius, qui orae maritumae, qua Romanum esset imperium, contrarius piratis. Si omnes socios & maxime Graecos Asiaticos ac Siculos fortunis omnibus spoliaverunt. *Eaedem Glossae.*

XXX. Σαλλυστίος ὃ θαυμάζω, τότε πρῶτον ὤφθαι Ῥωμαίοις καμήλους, λέγοντι, εἰ μήτε πρότερον τὰς μὲν Σκιπίωνος νικήσαντας Ἀντίοχον ὤελο, μήτε τὰς ἑναλχῶ πρὸς Ὀρχομενῶ, καὶ πρὸς Χαιρώνειαν Ἀρχελαῶ μεμαχημένους, ἐγνωκέναι κάμηλον. Id est: Sallustium demiror, qui autumat tum primum visos Romanis Camelos, quod neque olim illos, qui duce Scipione Antiochum devicerunt, neque hos, qui ad Orchomenum & Chaeroneam certaverunt cum Archelao, nosse putaverit Camelum. Plutarchus in Lucul. 498. ed. Francof. 1620.

Σαλλυστίος μὲν ἐν φησὶ, χαλεπῶς ἀγέθλωναι τὰς στρατιώτας πρὸς αὐτὸν, αὐτὸς ἐν δὲ χῆρ' ὅτι πόλεμος, πρὸς Κυζίκῳ, καὶ πάλιν πρὸς Ἀμισῶ δύο χειμῶνας ἐξῆς ἐν χάρῃ ἀγαγαῖν ἀναβασθέντας. Id est: Ac Sallustius quidem fuisse milites jam inde a principio male ait in eum (Lucillum) animatos, quod ad Cyzicum, & iterum ad Amisum duas hiemes eos in castris continuisset. Idem.

Falcato, falces habente. Hoc genus armorum etiam Sallustius describit. Lactantius ad Statii Thebaidos X. 544.

LECTORI.

Hactenus Fragmenta florentissimi Rerum Romanarum scriptoris, quae exstare putamus. Cetera quae sequuntur, in MS. Servio legi auctor est

VANOS MAUROS] Adde Frag. ex Prisciano cap. 22. Et de Teio oppido consule Doctiss. Barne- sium in vita Anacreontis §. I. WASSE in Add.

MESOPOTAMENI HOMINES EFFRENATAE LIBIDI- NIS SUNT] Vide Freinsh. ad Curt. lib. V. cap.

I. §. 37. RUPERT.

ET ITERUM AD AMISUM] Vide supra IV. I. WASSE.

FALCATO] Post fragmenta quae ex Plutarcho ad- duximus, & hoc inferendum restat. WASSE in Add.

COR-

est V. Cl. Andreas Schottus: in optima tamen illa Honorati Editione a Petro Daniele JC. procurata non comparent.

* m or Trequii praeter s r ciem necessariam haud multo secus quam ro noceri poterat. At Varinius, dum haec aguntur a fugitivis, aegra parte militum autumnii gravitate, neque ex postrema fuga, cum severo edicto juberentur, ullis ad signa redeuntibus, & qui reliqui erant per summa flagitia detrectantibus militiam, Quaestorem suum C. Thoranium, ex quo praesente vera facillime noscerent. *** commiserant, & tamen interrim quum volentibus numero quatuor.

XXXI. * ingre, tante setui debacrlttur, nefandum in modum perverso vulnere & interdum lacerum corpus semianimum omittentes, alii in tecta jaciebant ignes, multique ex loco servi, quos ingenium socios dabat, abdita a dominis aut ipsos trahebant ex occulto, neque sanctum aut nefandum quicquam fuit irae barbarorum, & servili ingenio: quae Spartacus nequiens prohibere, multis precibus cum oraret, celeritate **** nuntios.

Aliquot dies contra morem fiducia augeri nostris coepit, & promi lingua. Qua Varinius contra spectatam rem incaute motus novos incognitosque & aliorum casibus perculsos milites, ducit tamen ad castra fugitivorum. Presso gradu silentes jam, neque tam magnifice fumentes praelium, quam postulaverant. Atque illi certamini conscii inter se juxta seditionem erant. Crixo & gentis ejusdem Gallis atque Germanis obviam ire & ultro offerre pugnam cupientibus contra Spartacum.

CORPUS SEMIANIMUM] Antiquae. ita Ennius apud Cic. I. de Divin. Lucretius VI. 1266. Justinus VI. 8. Nam ut relatus in castris semianimis. Sed recte MS. Bongarsii semianimus. WASSE in Add.

SERVILI INGENIO] Livius XXXV. 49. Syros omnes esse, haud paulo mancipiorum melius, propter servilia ingenia, quam militum genus. Ita Tacitus Hist. V. 9. Justinus XVIII. 3. Noster in Catil. servilia officia. Quae verba respicit Symmachus V. 68. Interea recusio sententiam quae rem venaticam servile ducit officium. Menander:

— Τὸ γὰρ γαστρεῖν ἔργον ἐστὶν οἰκέτις.

Infra: presso gradu. Ovidius:

Subsequitur, pressoque legit vestigia gressu.

Quae ita vertit Max. Planudes: Καὶ τὸ βῆμα σφίλλας τὰ οὐκ ἐν τῇ ἀναλήξει ἔχον. Livius VIII. B. Pun. Q. Septimius II. 45. Idem valet Βάδνυ ποιῶν τὴν ἐπαγωγὴν apud Polybium lib. XI. pag. 893. WASSE in Add.

FRAGMENTA tria, ex vetustis, & Servianis doctissimi Petri Danielis Schedis, nec dum pu-

blicatis, Lutetiae descripta, atque inde porro ad C. V. Justum Lipsium ab adolescente lectissimo, Andrea Schotto, gratificandi causa Lugdunum nostram transmissa, alius neminis, quam Sallustii esse, quovis pignore contendere ausim. Cui rei argumenta, primo stylum, dico: quem ego adeo omni ex parte Sallustiano dicendi generi respondere, probare posse videor, ut lac lacti similis esse non queat: deinde Servilis belli tractationem, quam Sallustium in his Historiarum suarum libris exsecutum esse, cum ex aliquot superioribus Fragmentis, tum vero ex Aufoniana illa duodecim annorum computatione, ita examissum compertum jampridem, atque exploratum habemus; ut satis-acceptatione nobis ejus rei causa opus non sit; abessent tantum caecae liturae illae, tot barbariae mendis, ac maculis coopertae. Quibus ipse hercule eluendis sat esse non possum, neque enim Fullonicam didici. Uti easse exarata accepi, ita repraesentavi. Ceterum fides sit penes Exscriptores. DOUZA.

ORATIONES DUAE

A D

C. CAESAREM,

SALLUSTIO ADSCRIPTAE.

ORATIONES DUAE] Orationes has, quae ad Caesarem de Republica ordinanda scribuntur, decreveram omittere, neque hoc loco fragmentis Sallustianis attexere, primum, quia doctos viros ita judicare intelligebam, Sallustianas ut esse aut negarent, aut certe non asseverarent. dein, quod & ego, multo jam tempore in Sallustiano dicendi genere versatus, nondum tamen mihi imperare possem, eas ut darem Sallustio: quae tametsi a minime vulgaribus plerisque locutionibus, & huic nostro familiaribus, omnino non abhorrent, cum perpetua tamen ejus dictione non usque quaque convenirent, ita ut sub Cor. Taciti, si id ferret temporis ratio, aut cujusvis etiam alterius, illius aetatis rerum auctoris, nomine, quam Sallustii legi mallet; postremo, cum ex his ipsis orationibus nihil a Grammaticis veteribus, qui Sallustiana exempla amant afferre, viderem adduci. Cumque hae ipsae orationes, ut sint Sallustii, ad libros tamen Historiarum nequeant referri: & quid erat cur non alicui alteri nescio cui tribuerem? cur non ex aliis potius exemplaribus lectori petendas relinquerem, nostram autem editionem illis non onerarem? quae etiam causa fuit cur adversarias Sallustii & Ciceronis orationes, item ineptissimam illam, sophistae nescio cujus in Lucium Catilinam declamationem, quae Latroni falso adscribitur, prorsus omitti debere, si in rem typographi fuisset, plane judicaverim. Contra vero cum alios etiam, non minimi in re literaria nominis viros, accuratius cum suo agitantibus animo ita censere meminissem, ut eam Sallustio, cui a veteribus libris tribui dicerent, adimi nollent: sententiam meam mutavi, judiciumque tantisper sustineri volui, dum certius quid adferre, suoque auctori vindicare potero.

CARRIO. De Scriptore duarum (ut quidem nunc inscriptio est) Orationum ad C. Caesarem, cur ambigerent literati homines, causa non erat: praesertim cum & codicum membranaceorum consensus; & (quae ratio maxima est) geminissimus dicendi character; postremo tot tantaeque in iis Censoriae notiones exercitae, sese ab alio

Tom. II.

nemine, quam a severo & serio illo Historico esse, haud indicium modo, sed & fidem facere poterant multo certissimam. Quid enim? E summo puteo (uti apud Comicum nostrum est) similior nunquam potest aqua aquae sumi, quam haec ipsa sunt, & altera illa, quae de Sallustianis naufragiis reliqua Deorum nobis benignitas fecit. Nam quod de Tacito, aut quovis alio etiam rerum illius aetatis auctore hallucinati sunt quidam, quid simile? Primum, numquam ea linguae Latinae puritas in Tacito: deinde, temporum ratio putetur, magnum sane inter Flaviani ac Juliani seculi scriptores intervallum. Neque ipsi id insitentur. At brevitatis illa, quae in Historico nostro familiam ducit, non aequo credo in his Orationibus, ac in ceteris ejusdem scriptis, comparet. Ridicula res vero; mirorque, ubinam & oculos, & animi mentem habuerint, qui hujusmodi ante nos sententias dixere: nisi tamen forte haec ipsa, sicuti peregrinantes, perlegerint, quod hercle pernegari non potest. Quae etiam causa fuisse videtur, ut quo in lingua Latina astrictius nihil, aut concisum magis, dici, scribi vel fingi ne ab ipso quidem Sallustio possit, id isti immodice longum ac Sallustiana breviloquentia indignum arbitrari sint ausi: haud quamquam cogitantes, ejusmodi delicias longas dici non posse; quibus (ut Martialis Tribuni intercessionem pro Crispo Praetore nostro utar) *nihil est quod demere possis*: ut omittam cetera, quae in Cosconium noto ibidem Epigrammate leguntur, in hujusmodi novos Laconas potius, quam veterem illum Celtiberi Poetae criminatorem convenientia. Verum aliquando in rem praesentem, in qua ego omnibus verbis vindicare, manumque cum hoste, (si usus veniat) apud Praetorem, quem dico, conferere sum paratus. non quidem vitilitigandi studio (a qua scabie, meditate semper cavi, ut unguis tenerem) sed veritatis, & Sallustiani honoris defendundi; cui hoc loco, assertorem me venisse haud poenitet, magis reticuisse pigeret. Nam sive haec, sive alia studiosis probabuntur, a me quidem pro virili dictum & adjutum fuerit. Reliquum est, ut

V

quid

quid de pervolgata hac inscriptione sentiam, quam brevissime potero, exponam. Nam Orationum nomine censendas persuadere mihi non possum. Proinde (more majorum quod liceat) Epistolas, non Orationes judico inscribi oportere: conjecturam ex eo ducens, quod auctorem ipsum, non orantem, sed scribentem postea inducit Sallustius, his verbis: *Forſitan, Imperator, perleſtis litteris decernes, quem numerum Senatorum fieri placeat, quoque modo in multa, & varia officia, &c.* Et aliquanto post: *Ea mihi omnia generatim deſcribere baud difficile factu fuit, ſed prius laborandum viſum eſt de ſumma conſilii, &c.* Denique etiam ſub finem: *Quae mihi utilia factu viſa ſunt, quaeque tibi uſui fore credidi, quam pauciſſimis potui, perſcripſi.* Ubi manifeſto vides, & litterarum & ſcriptionis per litteras interpretes factae, non autem Orationis ad Caesarem habitae fieri mentionem. Quod quoniam ſatis ſuperque argumentis oſtenſum ac declaratum arbitror; decere videtur, aliquot ex omni numero exempla decerpta proponere: unde, tamquam ex ungue leonem, cuius promptum ſit oculo praefente arbitrari, Epistolas quas dico, utraſque ſine probro lectas, hoc eſt puras putas Salluſtianas eſſe: neque quicquam in iis adulterinum deprehendi, quod parentem ſuum inſitiari poſſit. Exemplo fuerint vel haec paucula: *Ita deſeſſos, & exſanguēs Regi, aut nationi praedae futuros.* Sic in Catilina: *Quin deſeſſis, & exſanguibus, qui plus poſſet, imperium atque libertatem extorqueret.* Item: *Quare capeſſe, per Deos, Rempublicam & omnia aſpera, uti ſoles, pervade.* Cui confine illud in Jugurtha de Mario: *Omnes aſperitates ſupervadere.* Niſi cui forte hinc eum locum emendari, atque utrobique, *Pervadere*, legi placeat. Neque iſtinc adeo abhorret, quod ſcripſerat ſupra: *Inter has difficultates evadendum eſt tibi.* Addam & tertium ex eadem: *Juventus probitati & induſtriae, non ſumtibus neque divitiis ſtudeat.* Cui pariſſimum illud Belli Jugurthini: *At contra quis omnium eſt his moribus, quin divitiis, & ſumtibus; non probitate, neque induſtria cum majoribus ſuis certet?* illud vero Epistolae ſequentis, *Postremo cuiquam mortali, cujus opes in excelſo ſunt;* quis cum hoc Catilinario exemplo facere non videt? *Qui magno imperio praediti in excelſo aetatem agunt.* Cui contrarium alterum ibidem lectum: *In obſcuro vitam agunt.* Jam iſtud indiſtum nobis abire non debet: *Sed per ceteros mortales illa res clarior eſt, quod & prius deſeſſi ſint homines laudando munificentiam tuam, &c.* adſine illi quod in Oratione Lepidana habuimus antea: *Quibus per ceteras gentes maximi, & clari eſtis.* Quae duo (magnitudinem, dico, & claritatem; quarum altera ad potentiam populi Ro-

mani; altera ad gloriam referenda videtur) etiam infra conjungit. *Quis te clarior, quis major in terris fuerit?* Neque illa phraſis ſilentio tranſeunda: *Cum indignabuntur omnia funditus miſceri.* Sic in Catilina: *Neque mutari, ac miſceri omnia cerneret.* Scripſerat idem paulo ſupra: *Quorum omnis vis, virtusque in lingua ſita eſt.* ad exemplum credo illius e Catilina: *Sed omnis noſtra vis in animo & corpore ſita eſt.* ſuccurrit illud: *M. Livio Druſo ſemper conſilium fuit, in Tribunatu ſumma ope niti pro nobilitate.* Sic in Jugurthina Memmii Oratione; *Vos pro libertate, quam ab illis accepiſtis, non ſumma ope nitimini?* Item: *Alieno pro ſcelere, ſua quaſi pro gloria nitentur.* Ab hoc diverſum, quod mox idem ſubjungit: *Contra eam nixi.* Nam *Conſilium fuit mihi, notius quam ut exemplis ſit opus.* Neque omittendum illud: *Nam tibi cupido divitiarum invaſit.* Idem enim in Epistola Mithridatis: *Cupido profunda imperii, & divitiarum.* Sequitur ibidem: *Neque ingenium ullum ſatis pollet, quin animus magis, aut minus mature, poſtremo tamen ſuccumbit.* Cui clauſulae ſuffragatur illud quod habes ſupra libro III. *Multato foede corpore poſtremo tamen periere.* Habes in eadem: *Libertas juxta bonis, & malis; ſtrenuis, & ignavis optabilis eſt:* Sic in Jugurtha: *Juxta boni, malique ſtrenui, & imbelles multi obtruncati:* Sed ibi, inulti, reſcribendum videtur. At haec pauca e multis Elocutionum generibus annotaſſe ſufficiat: Cetera, (uti ſpero) juventuti curae erunt, ut ea pro ſe quiſque ſuapte induſtria inveſtiget. Nam plura ne attexam, Salluſtianae brevitatis lex vetat & ipſe Lectori argutias longiores exhibere metuo. nam de labore meo facile eſt. Sed quis modus quaero obſervationum futurus, ſi nobis lubido fuerit omnia examuſſim perſequendi? Proinde ad digniora properantes, quae reſtant, Grammaticorum curioſitati linquamus, omiſſuri etiam compendii faciundi cauſa; ſimul ne communium miſeriarum, quas per tot annos aegre, ac duriter exanclavimus, nos ipſi in memoriam inducamus; tot tantaſque in illuſtri poſitas pro republica indignationes; quibus ſolens cum ſeculi ſui vitiis rixari amat Salluſtius; graviffimus alienae & publicae luxuriae caſtigatō. Quas ſi cum Catilinarii, & Jugurthini Belli querimoniis inter ſe contendere voluerit, facile videbit, ejusdem imaginis formam poſſidere utraſque: neque aliud in his majus diſcrimen comparere, quam quo Menaechmum ſurreptum a Soſicle diſcrevit Plautus. Quare his, ut dixi, praeteritis, aliquot prius a me emendatiunculas daturus, rem ad exodium aliquando deducam. DOUZA.

ORATIO I.

A D

C. CAESAREM,

D E

REPUBLICA ORDINANDA.

XXXII. **P**ro vero antea obtinebat, regna atque imperia, Fortunam dono dare, item alia, quae per mortalis avide cupiuntur:

ORATIO I.] Altera Sallustii oratio ad Caesarem, quam male praeponunt, quum ea scripta sit post Pompejum victum, altera ante eam victoriam. MERCERUS. Caspar Barthius in notis ad *Claudianum* citat librum a se scriptum, cui titulus, *de Scriptoribus dubiis*, in quo hasce Epistolas Sallustio asserit. Eum neque ego vidi, neque an lucem viderit ille, satis compertum habeo. WASSE in *Add.*

POPULUS ROMANUS ANTEA OBTINEBAT REGNA] Duo Longobardicis literis scripti libri habent, *Pro vero antea obtinebat, regna atque imperia fortuna dono dare.* Sed Latinus Latinus legit, *fortune dono dari.* Forte *Pro vero antea obtinebam regna atque imperia fortunam dono dare.* CIACCON. Placet lectio veterum librorum, in quibus est: *Populus Romanus pro vero antea obtinebat, regna atque imperia Fortunam dono dare, &c.* Sed cum in aliquibus vett. codd. *Fortuna* scriptum sit mendose, pro eo alii fecerunt, *Fortuna dono dari.* UR-SIN. Liber Fabri & Briconeti, *populus Romanus vero.* sed omnis haec periodus & a distinctione & a scriptura mirum in modum mendosa est CARR. Ita haec distinguo: nec puto quicquam desiderari; multo minus locum corruptum, aut deploratum esse; id quod censent Critici. Proinde, *Obtinebat*, novo significato, a novatore verborum Sallustio positum accipio, pro *Opinabatur*, seu potius, *persuasum habebat sibi, &c.* pleno ac perspicuo intellectu. DOUZA. Imperiti homines qui non intelligebant, *obtinebat*, positum esse pro, *opinio obtinebat*, sive vulgo credebatur, cum aliquid deesse persuasum haberent, ex ingenio, quod maxime probabile visum suppleve-

runt, duobus his verbis, *Populus Romanus*, initio praepositis: quae duo verba clarissimam alioquin & illustrissimam sententiam tenebris plus quam Cimmeriis involverunt. Legendum autem: *Antea obtinebat regna atque imperia fortunam dono dare, item alia quae per mortales avide cupiuntur, &c.* MERICUS CASAUBONUS in notis ad Antoninum pag. 41. Testatur Carrio in his libris Fabri & Briconeti lectum *Populus Romanus vero.* Fortassis igitur, *Pro vero antea obtinebat.* Apulejus in *Apol.* *Certus equidem eram, proque vero obtinebam,* GRONOV. *Ut, vero obtinere, sit credere verum.* Jugurth. *nulla pro socia obtinet; dolo an vero cunctatus.* A. POPMA. *Obtinere quandoque pro perseverare in tenendo,* de quo significato Cl. Gronovius apud Livium III. 36. aliquando etiam pro *invalescere*, ut hoc in loco. Livius: *Malim equidem de filio verum esse, quod & plures tradidere authores, servum fama obtinuit.* hoc est, tenuit locum suum in hominum mentibus. *Obtinere* enim militare verbum. Plautus *Amph.* *Quisque uti steterat jacet, obtinetque ordinem.* Nostrates: *Kept his ground.* Cic. *Tusc. I. 12. auctoribus quidem ad istam sententiam, quamvis obtineri, uti optimis possumus.* Ibi, cum Cl. Davisio & MSS. Norvic. omnino legendum *obtinere.* pro composito etiam simplex usurpat Livius: *Tenet fama, quum fluitantem abveum, quo expositi erant pueri, tenuis in sicco aqua destituisset, &c.* Cicero *Catilin. IV. §. 11. sive Silani sententiam sequi malueritis: facile me atque vos a crudelitatis vituperatione defendetis, obtinebo eam multo levioris fuisse.* Noster Jug. 20. *quamquam ab ea fama, quae plerosque obtinet, diversum est.* Arnobius V. pag. 133. *Possumus obtinere falsum esse*

piuntur: quia & apud indignos saepe erant, quasi per lubidinem data; neque cuiquam incorrupta permanferant. Sed res docuit id verum esse, quod in carminibus Appius ait, *Fabrum esse suae quemque fortunae:*

at-

esse quod dicitur, vel quod suspicionibus plenissima res est tota. pag. 155. Falsa ut credantur haec esse, etiam si sint vera, quam obtinere velle pro veris. pro, bonus atque clemens, Bas. 1564. novus. Carrio ex Vaticano bonus. Hoc antea observavimus, sed Typographi notam hanc ad voces, bonus atque strenuus sis, pertinere, falso existimarunt. WASSE. Non sunt in cap. vel §§. sectae Orationes istae, sive tu Epistolas mavis dicere. Ideo ne longius distraherentur, notas Philologicas, & Politicas, hic miscemus. Sallustii utramque esse cum Lipsio IV. Epist. Quaest. 14. nullus dubito, adeoque in Douzae sententiam pedibus eo, e summo puteo similiorem nunquam posse aquam aquae sumi, quam haec ipsa sint, & altera illa, quae de Sallustianis naufragiis reliqua nobis temporum benignitas fecit. Initium vero istud non sanum, quod Carrio vidit, licet medicinam non afferat. Douza, Mercerus, & Colerus tuentes sententiam hac distinctione credunt sustentari posse: *Populus Romanus antea obtinebat, Regna atque imperia Fortunam dono dare*, hoc sensu: Populus Romanus credebat Fortunam eam esse, quae regna atque imperia dono daret, & credebat potissimum hisce de causis: quod, ut quisque indignior, ita plerunque ditior, honoratior, potentior esset: dein quod vix quisque mortalium iis bonis proprie, aut perpetuo frui visus sit. Ego vero etiamnum video sermonis ineptias, imo sordes. An enim hoc iudicium solius Populi Romani? Ciacconius ex Longobardico codice reponit, *Pro vero antea obtinebat*. Amplectitur, & duobus MSS. confirmat Scipio Gentil. me facile annuente, qui Apulejum, ut alia, sic hoc exordium exscripsisse reor Sallustio, quum sic incipit ἀπολογεῖσθαι: *Certus equidem eram, proque vero obtinebam*. Majusculis scriptum PRO, ut in principiis solet, errori causam dedit. Sed in eo non accedo Scipioni, quod legendum existimat, *obtinebant*, tanquam hominum opinioni mox opponere voluerit experientiam certiorum. Imo opposuit suae, & evincit illud antea, quod minus commode positum, si de iudicio plebeio loqui velit Sallustius. Lego: *Obtinebam*. Sic in Catilinario cap. 3. & 4. juvenilibus suis cogitationibus opponit maturioris aetatis sensum. RUPERT. Exemplo Cortii reposui, *Pro vero antea obtinebat*, ea enim lectione nihil certius; falsae namque opinioni de Fortuna mox a Sallustio opponuntur ista: *Fabrum esse suae quemque fortunae*, & id verum esse dicit Sallustius. HAVERC.

ITEM ALIA] Editio Veneta anni XIII. ita illa. alii vero, item illa; locus, ni fallor, corruptus, neque a me emendari potis. CARRIO.

QUIA ET APUD INDIGNOS SAEPE ERANT] Nam, ut canit Juvenalis Satyr. III.

— ex humili magna ad fastigia rerum

Extollit, quoties voluit Fortuna jocari.

Et hoc nomine graviter Fortunam accusant, Apul. lib. VII. Boeth. lib. II. de Consol. met. 5. quibus adjiciendum est festivum illud Catullianum:

Quid est, Catulle, quod moraris emori?

Sella in curuli Struma Nonius sedet:

Per consulatum pejerat Vatinius;

Quid est, Catulle, quod moraris emori?

Ejusdemque est intemperiei illud Dionysii Hal. lib. I. Fortunam hominibus maxime indignis, maxima bona temere largiri. Sed huiusmodi querelas sapienter compescunt Augustinus lib. I. de Civ. Dei. cap. 8. Seneca de Providentia cap. 5. RUPERT.

NEQUE CUIQUAM INCORRUPTA PERMANERANT] Altae sapientiae gnomas huc conferre possem quamplurimas, de fortunae caducis bonis iisque Regibus, quos propensiore favore primo delinitos, majore postea malorum cumulo oppressit. Sed omitto, ne, si ponam, diffidere aliorum memoriae videar, simul & jactare ea, quae nemo nesciat: ac praeterea, mihi molestus sim, exhaustiendo tam immensum mare. RUPERT.

CARMINIBUS] Appii Caeci carmen a Pythagoraeorum institutis non abhorrens laudat Panaetius in epistola ad Q. Tiberonem. Et ex ejus sententiis citant quaedam Festus & Priscianus. WASSE.

FABRUM ESSE SUAE QUEMQUE FORTUNAE] Illi libri: *Fabrum suae esse quemque fortunae*. Ad haec allusit Livius lib. XXXIX. cum de Catone loquens, ait: *In hoc viro tanta vis animi ingenique fuit, ut quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse fecit videretur*. Plautus Trinummo: *Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi*. CIACC. & URSIN. *Suae*, abest a Fabri & Briconeti. CARR. Ita est: Animus humanus felicitatis vel infelicitatis sibi in multis auctor ipse potest esse, cui Deus boni Regis, ac revera patris instar, ut Arrianus Epictetus de Providentia pulcre differit, multa subjecit, & liberum voluntatis arbitrium, magnasque facultates dedit: ut harum beneficio fortunam sibi formaret ipse, & quilibet eventum inevitabilem, non confracte, non dejecte sustineret. Huius praestantissimam purissimamque partem, qua

atque in te maxime, qui tantum alios praetergressus es, uti prius defessi sint homines laudando facta tua, quam tu laude digna faciundo. Caeterum uti fabricata, sic virtute parta, quam magna industria haberi decet: ne incuria deformedur, aut conruant infirmata. Ne-

rationemur & intelligimus, disciplinarum atque artium inventricem mentem, providentiae ac rationis capacem, qua nos ad imaginem sui Deus fecit, antiquissimae Philosophiae principes, apud Chaldaeos, Persas, & Aegyptios, numen habere quoddam persuasum habebant. Quas & Graecorum celeberrimi, quique tam poetae, quam philosophi, secuti sunt, qui mentem hominis *δαίμων* quasi *δαίμων*, hoc est, scientem atque prudentem vocarunt. Ex horum igitur monumentis animadvertere est, mentis ex virtute providentiae *δαίμων*, id est fortunam bonam: ex vitio & temeritate, malam & averfam, vel *κακὸν δαίμονα* nasci. Ideoque mentem & fortunam eodem nomine *δαίμων* recte nuncupari, quia re-
 stricis ac operatricis haec tantum eventus, haec effectus est, mens autem causa. Quae vero nunquam extrinsecus ingraunt homini, praeter operam expectationemque suam fortuita, quorum causam ignorat, divinae voluntatis vel Providentiae sunt: tamen in iis rursus *faber est*, hoc est vel dura atque aspera, virtute ac coelitus immixta ferendi scientia, molit, vel mala omnia in malum vertit, etiam quae specie optimi venerant. Hesiodus aurei saeculi homines *δαίμονες* appellavit, quasi sapientes, & virtute summa praeditos. Hinc ex eodem Socrates in Timaeo Platonis declarat, humanum animum non solum vita functum, sed & in corporis carcere detentum, si ex aureo, inquit, est illo genere, hoc est, bonus & prudens, lingua Graeca veteri recte daemona vocari: cum majores, quam secundum hominem, actiones edit instinctu quodam divino. Quapropter mente providus, & rerum gnarus homo, qui casus & eventus quoscunque regere & moderari potest, tam sibi, quam aliis Daemon, & fortuna potest esse: vel bene vel male merendo, bonus aut malus. Cui sententiae Graecum vetus adagium adstipulatur: *Homo homini daemon*. Ex his itaque manifesta est Sallustianae sententiae veritas, *Fabrum esse suae quemque fortunae*, vel, ut alius dixit: *Suos cuique mores fingere fortunam*. Nimirum illius, qui mentis imperio, cui & Fortuna cedit, consilia & actiones suas ducit. Hucusque mentem Sallustii explicavimus. Sallustii autem, imo plerorumque veterum scriptorum atque ita una fidelia non duos, sicut in proverbio dicitur, sed multo plures parietes dealbavimus. Hinc enim aperta vis

est verborum ejusdem Sallustii, quum in Catilinario de sua Rep. scripsit: *Fortuna cum moribus immutatur*. Item, quum in Orat. L. Philippi: *Fortunam meliores sequi*. Et cum in Jugurthino: *Quod si hominibus bonarum rerum tanta cura esset, quanta studio aliena, ac nihil profutura, multumque & periculosa petunt, neque regerentur magis quam regerent casus*. Intelligis quid sibi velit Livius de Catone lib. XXXIX. cap. 40. In hoc viro tanta vis animi ingenique fuit, ut quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus videretur. Plana est sententia Fabii apud Livium lib. XXII. cap. 25. *Bono Imperatori haud magni momenti Fortunam esse: mentem rationemque dominari*. Perspicuum illud Ciceronis, in Epistolis: *Fortunam, ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum a saxo frangi oportere*. Vide Pigh. Praefat. in lib. I. Annal. Piccart. Decade XVI. cap. 10. Schegk. ad Vell. lib. II. cap. 35. Taubm. ad Plauti Trinum. II. 2. 84. Juvenal. Sat. X.

*Nullum numen abest, si sit prudentia: sed nos
Te facimus, Fortuna, deam, coeloque locamus.*

RUPERT.

ATQUE IN TE MAXIME] Sueton. de Augusto cap. 28. *Fecit ipse se compotem voti*. Ubi Casaubonus: *Audax dictum!* Stat. IX. Thebaid. de Capaneo vs. 551.

Sic ait, & voti sese facit ipse potentem.

RUPERT.

PRAETERGRESSUS] Omnes libri, *praegressus*. Simile vitium supra in fragmentis ex Servio annotavimus. CARRIO.

UTI PRIUS DEFESSI SINT HOMINES LAUDANDO FACTA TUA] Sic in sequenti Epistola: *Quod prius defessi sunt homines laudando atque admirando munificentiam tuam, quam tu faciendo quae gloria digna essent*. CIACC.

CETERUM UT FABRICATA, SIC VIRTUTE PARTA QUAM MAGNA INDUSTRIA HABERI DECET] *Expungentur licet urbes, corripiantur gentes, regnis manus injiciantur; nisi foro & curiae officium ac verecundia sua constiterit, partarum rerum coelo cumulus aequatus sedem stabilem non habebit*, plane ad mentem Sallustii scribit Val. Max. lib. II. cap. 4. RUPERT. Videtur Sallustius paullatim id agere, ut Caesarem adducat ad ordinandam novis legibus Rempublicam, & quidem necessario. Haec enim anima sunt civitatis. Ut corpora nostra si-

Nemo enim alteri imperium volens concedit: & quamvis bonus atque clemens sit, qui plus potest; tamen quia malo esse licet, formidatur. Id evenit, quia plerique rerum potentes perverse consulunt: & eo se munitiores putant, quo illi, quibus inperitant, nequiores fuere.

XXXIII. At contra id eniti decet, cum ipse bonus atque strenuus sis, uti quam optumis imperites. Nam pessumus quisque asperrime rectorem

pa-

ne mente, sic civitas sine lege suis partibus ac nervis, ac sanguine uti non potest: ait M. Tullius in ea pro Cluentio. Quod sane dixit ad imitationem sui Demosthenis, qui scripserat *πολιτείας ψυχρὰ ἐν αἰσὶ τῶν νόμων*. Plane ad hanc Sallustii mentem illud Valerii Max. dictum: Quid prodest foris esse strenuum, si domi male vivitur? Expugnentur licet urbes, &c. WASSE.

NEMO ALTERI IMPERIUM VOLENS CONCEDIT] Vetus enim ac jam pridem insita mortalibus dominandi cupido, ut ait Tacit. II. Hist. 28. nec quicquam libentius serviet, quam imperabit. Admodum vero Sallustiano simile est, illud Dionis Chrysostomi: Nemo hominum subest Principi: sed metu adigitur, ut potentior colat: audacia vero munitus, infirmior ulciscitur. RUPERT. Supra lib. III. Fragm. §. XI. p. 77. Itaque simul comparant delinimenta, & differunt vos in adventum Cn. Pompeji; quem ipsum ubi pertinuere, sublatum in cervices suas, mox demto metu lacerant. Statim ibidem: Mibi quidem satis spectatum est, Pompejum, tantae glorie adolescentem, malle principem volentibus vobis esse, quam illis dominationis socium. HAVERC.

ET QUAMVIS BONUS ATQUE CLEMENS] Ita legendum conjeci, cum in editionibus esset, novus atque clemens. Saepe enim voces illae mutuum locum occupant: & mox malum illi opponit. Conjecturam probat Vaticanus. CARRIO. Id est: Quia illi copia est male faciundi: vel, quia in manu ejus est, cujus potestas plus potest, clementine, an Tyrannus esse velit, ideo metuitur, non amatur. DOUZA.

TAMEN QUIA MALO ESSE LICET] Loquitur ergo Sallustius, non de regno in genere, sed eo tantum, quod per vim occupatum est. Alioquin homines regnum legitimum, ac certis quibusdam limitibus circumscriptum, ut rem divinam, ac summum bonum, facile amplectuntur. Mithridates supra lib. IV. Hist. cap. 2. Pauci libertatem, pars magna justos dominos volunt. RUPERT.

ID EVENIT] Fabri & Briconeti, id convenit. CARRIO.

EO SE MUNITIORES PUTANT, QUO ILLI, QUIBUS IMPERITANT, NEQUIORES FUERE] Plin. in Pa-

neg. cap. XLV. Vitiis potius civium, quam virtutibus laetabantur. Primum, quod in alia sua quemque natura delectat; deinde quod patientiores servitutis arbitrabantur, quos non deceret esse, nisi servos. Horum in sinum omnia congerebant: bonos autem otio aut situ abstrusos & quasi sepultos, non nisi delationibus & periculis in lucem ac diem proferebant. Adde Bern. in Agr. Tac. q. 171. & 182. Sed profecto infirmum in sceleratis subsidium, & nemo rectoris tam impatiens est, quam isti. Plautus; Facile imperium in bonos. Erasmi. de Francisco rege Galliarum in lib. I. Epist. p. 43. Intelligit, videt, perspicit, animus iste meus vere regius, ita maxime fore te principem felicem & eminentem: non si quamplurimis, sed si quam optimis, ac felicissimis imperaris. Vide Virdung. ad Agr. Taciti c. XIX. pag. 133. ad ista: Optimum quemque fidelissimum putare. Sulla, si pessimis quibusque circumdatus esset, munitiorem se credebatur. Dio in Exc. Peir. pag. 655. Ingenium quale Tiberii fuerit, docet Tacit. I. Ann. 80. §. 4. Adde Mamertin. Paneg. XI. cap. 25. RUPERT. In Catilinar. Regibus boni quam male suspectiores. L. Aretinus in funere Nannis Strozae, suspiciores; alterum servant Livius, Cicero Offic. II. Claudian. Hegesip. I. 24. Tacit. Agric. XXXIX. Id sibi maxime formidolosum, privati hominis nomen supra principis attolli, frustra studia fori, & civilium artium decus in silentium acta, si militarem gloriam alius occuparet: & caetera utcumque facilius dissimulari, ducis boni imperatoriam virtutem esse. WASSE in Add.

NEQUIORES] Vid. Indicem. WASSE.

ASPERRUME RECTOREM PATITUR] Huc manifeste respexit Seneca, de Ira III. 37. Admoneri bonus gaudet: pessimus quisque asperrime correptorem patitur. Confer Apollodorum apud Stobaeum Serm. XLIV. pag. 307. Quod bellum Vaticanus, pro quia, bene. mollius, hoc est lenius, clementius. Ita Livius V. 5. Cum bis molliter & per dilationes bellum geri oportet. Hegesippus I. 16. verbisque in mollibus suppliciter inflexis mitigaverat indignationem Consul. Codex B. Pub. in mollius, sic legendum. Idem I. 12. Ut ab executione praecepti severioris ad meliora reflecteret. Quae lectio se tueri potest auctoritate Maronis: in melius tua, qui ptes, orsa reflecte-

patitur. Sed tibi hoc gravius est, quam ante te omnibus, armis parta componere. Bellum aliorum pace mollius gessisti: ad hoc victores praedam

flectas, at C. C. C. clare exhibet molliora. Apulejus: Neque sui molliorem provocaverat. WASSE in Add.

SED TIBI HOC GRAVIUS EST] Ait, gravius esse Caesari ordinare Remplicam, quam cuiquam unquam Romanorum fuerit, has ob causas: Primum, quod bellum nimis placidum & aliorum pace mollius gesserit; dein, quod victi cives sint, & ab iis praedam petant victores. Rarissimum hoc exemplum in Caesare, quod etiam Historica auctoritate stabilio. Scribit enim de hac victoria Florus: Pax incruenta, pensatumque clementia bellum. Nemo caesus imperio praeter Afranium (satis ignoverat semel) & Faustum Sullam: didicerat generos timere, filiamque Pompeji cum patruelibus ex Sulla; hic posteris cavebatur. Haec Florus. Hinc de Praeda militibus dividenda, magna in hac re difficultas Caesari objecta erat. Nam & milites praedatores & victi cives. Invidiosum omnium factum fuerat Caesaris, bona civium praedae dare. Jam valebat Romae fama de crudelitate Caesaris, ex mera invidia ficta. Tangit eum Cicero ad Atticum scribens: Qui quidem incertum est, Pbalarimne an Pisistratum sit imitaturus. Unde & illud verissimum esse liquet, quod idem Cicero scribit: Omnia sunt in bellis civilibus misera, sed nihil miseriore quam ipsa victoria, quae etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociore impotentioresque reddit, ut etsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur. Illud vero nonne miserrimum post bellum civile, quod non solum non sunt, quae velit victor, verum quod iis mos gerendus, quibus adiutoribus parta est victoria? ut scribit idem Cicero lib. XII. Epist. XVIII. Et id bene etiam scivit Aeschines: εἰς αὐτὴν ἐμφορὰ καὶ ἐκείνη κακόν. Atqui tamen Caesari ultionem post victoriam adhibendam fuisse dicat aliquis, quia ultio plerumque iusta post bellum, quam & Seneca lib. I. de Clement. ait duas res praestare, injuriae solatium, & in reliquum securitatem. Verum tamen ego non suavissem Caesari, ob belli speciem, ut ante dictum. Non externum aliquem hostem, non socios perfidos vicerat Caesar; sed cognatos, amicos, cives. Reliquum igitur belli jus fitebat. Neque vero, secundum Senecam, etiam ultio Caesari ullam securitatem praestitisset. Quippe nec in armis securus sis, ubi tuos nimis laeseris. Quaerenda igitur in tali negotio vera & solida pacis stabilimenta, solius opinor Clementiae & Misericordiae tibicine fulcienda. Id suadet Augustinus: praeterita vindican-

do iram pascimus; misericordes si sumus, in futurum consulimus. Hoc igitur Caesaris munus erat, Modestia & Clementia civium odia vincere, omniaque ad eorum commoda & salutem referre. Praeclare Cicero in nobilissima Epist. ad Q. Fratrem: Est non modo, ejus, qui sociis & civibus, sed etiam ejus, qui servis, qui multis pecudibus praesit, eorum, quibus praesit, commodis, utilitatique servire. Etiam Afris, Hispanis, Gallis, immanibus ac barbaris nationibus; eorumque commodis & utilitati salutique consulere humanitatis est. COLERUS. Locum hic fere habet illud Livii lib. II. cap. 43. Excellentibus ingeniis citius defuerit ars, qua civem regant, quam qua hostem superent. Vid. Grut. Disc. in Taciti XVI. Annal. cap. 28. ad verba: Contumacia inferiorum, lenitatem imperitantis deminui. RUPERT.

ANTE OMNIBUS TE] Emendavi, ante te omnibus, consentiunt libri. CARR.

COMPONERE BELLUM] Componere: quod bellum. Vaticanus; quem in his Historiarum libris reliquis bonitate praestare moneo. CARRIO.

BELLUM ALIORUM PACE MOLLIUS GESSISTI] Perstringit Sullam prae ceteris, de quo videndus Sen. lib. I. de Clem. cap. 12. Vell. lib. II. cap. 56. Ipse Caesar de clementia sua gloriatur Epist. ad Cicer. Recte auguraris de me (bene enim tibi cognitus sum) nihil a me abesse longius crudelitate; atque ego, cum ex ipsa re magnam capio voluptatem, tum meum factum probari abs te, triumpho & gaudeo. RUPERT.

AD HOC VICTORES] Fabri & Briconeti, ad hoc victoriae. sed Vaticani, quae nostra est, longe melior. victores enim cum victis componit. CARR. Hic magna difficultas objecta Caesari, dum omnino invidiosum esset, bona civium praedae dare. Verissime Cicero: Omnia sunt in bellis civilibus misera, sed nihil miseriore quam ipsa victoria, quae etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociore impotentioresque reddit, ut etsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur. In hoc vero statu praeclarum est illud M. Antonini Imp. qui quum (ut extat apud Dion. lib. LXXI.) confecto maximo praelio, partaque insigni victoria, rogatus esset a militibus, pecuniam tamen non dedit, quod diceret: Si quid plus quam esset usitatum acciperent, id ex sanguine parentum ipsorum propinquorumque exactum iri. Sed magis huc pertinet illud Ciceronis XII. Famil. 18. Bellorum civilium hi semper exitus, ut non solum ea fiant quae velit victor, ve-

dam petunt, victi cives sunt. Inter has difficultates evadendum est tibi; atque in posterum firmanda Respublica non armis modo, neque adversum hostes, sed, quod multo majus, multoque asperius est, bonis pacis artibus. Ergo omnes magna mediocrique sapientia res huc vocat: quae quisque optima potest, ut dicat. Ac mihi sic videtur; qualicumque modo tu victoriam composueris, ita alia omnia futura. Sed jam, quo melius faciliusque constituas, paucis, quae me animus monet, accipe.

XXXIV. Bellum tibi fuit, imperator, cum homine claro, magnis opibus, avido potentiae; majore fortuna, quam sapientia; quem

rum etiam ut iis mos gerendus sit, quibus adiutoribus parata est victoria. Vide not. in Vell. lib. II. cap. 66. RUPERT.

EVADENDUM] Id est, invento honesto medio, quo neutri laedantur, e discrimine eundum. WASSE.

SED QUOD MULTO MAJUS, BONIS PACIS ARTIBUS] Vide Bern. in Germ. Tac. q. Misc. LXXII. & in Suct. Tit. cap. 3. num. 1. lit. f. Cam. Cent. III. cap. 68. Piccart. dec. II. cap. II. Utrumque simul praestare, vere asperum ac difficile. Nam, ut supra loquitur noster in Catilina cap. 2. sub f. *in magna copia rerum, aliud alii natura iter ostendit; &, ut canit princeps poetarum, non omnia possumus omnes.* In quam sententiam Aeneas ad Hectorem apud Eurip. in Trag. quae inscribitur *Rhesus*. Αἴν' ἔσ' αὐτὸς πᾶσι ἐπὶ τῶν βελῶν Πίφουκον, id est: *Non unus idemque omnia ut sciat hominum natus est: alii aliud additum est donum: te quidem pugnare, alios bene consultare.* Quin imo in tantum naturae hominum non corporibus tantum, sed & multo quidem magis animis inter se dissident, ut plerunque & idem homo partim aptus, partim ineptus invenitur; non dicam ad diversas actiones, verum & ad nonnullas, quae generis sunt ejusdem: estque idem saepe ingeniosissimus, saepe tardissimus, ac similiter audentissimus, idem ac timidissimus. v. g. Est invenire nonnullos, qui in venationibus, ad congressus cum feris, sint animosi; cum adversus arma atque hostes, iidem sint ignavi: Quidam ad belli usus, quoties viritum inter privatos res geritur, expediti sunt atque solertes: in communi bello, & cum aliis in acie stantes, sunt inutiles, ut experientia attestante scribit Polyb. lib. IV. Hist. ubi & exemplo Arati ducis Achaeorum id verum esse comprobatur. RUPERT.

OMNES MAGNA MEDIOCRIQUE SAPIENTIA] Agit de consiliariis, quos Caesari adhibendos censet, non tantum acutos & sapientes, sed etiam mediocri sapientia. Neque enim acuti solum, sed etiam hebetiores aliquando optimi consultores.

Certe hos magni facit Thucydides, Politicus & ipse insignis: Οἱ φαυλότεροι τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰς ἐκκλησίας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμεινον οἰκῶσι τὰς πόλεις. Haec Sallustiano decore illis, quae Just. Lipsius in Notis ad Polit. disputat, apponi possunt. COLER. Fabri & Briconeti, ergo omnes magna mediocris sapientia res huc vocat. non satis intelligo. CARRIO.

MAGNA MEDIOCRIQUE SAPIENTIA] Nam non semper contemnendos esse minus subtiles docet Lips. N. ad III. Polit. c. 4. RUPERT.

ITA ALIA OMNIA FUTURA] H. e. si bene composueris, fundamentum jecisti futurae prosperitatis; si male, in perpetuis turbis vivendum erit. RUPERT.

CUM HOMINE CLARO] De claritudine Pompeji supervacuum est ex Cicerone, Plutarcho, Dione aliquid addere. Hoc tantum addo, Pompejum fama & claritate etiam supra Crassum & Caesarem fuisse. Florus lib. IV. *Forte tunc Crassus genere, divitiis, dignitate florebat, vellet tamen audaces opes. C. Caesar eloquentia & spiritu, & jam consulatu allevabatur. Pompejus tamen supra utrumque eminebat.* COLERUS. Non assequitur Colerus vim hujus vocabuli, quum hoc loco clarum interpretatur hominem de Republica domi seu foris egregie meritum. Tu vide notam ad Jug. cap. 8. §. I. RUPERT.

AVIDO POTENTIAE] Vellejus: *Potentiae, quae honoris causa ad eum deferretur, non ut ab eo occuparetur, cupidissimus.* Non ita, puto, Sallustius intellexit. Sed cum Vellejo sentit etiam Plutarchus, Cicero, alii. COLER. Vell. lib. II. cap. 29. *Potentiae, quae honoris causa ad eum deferretur, non ut ab eo occuparetur, cupidissimus.* Talis vulpula Tiberius, qui famae dabat, ut vocatus electusque potius a Republica videretur, quam per uxorium ambitum, & senili adoptione irrepsisse. Auctor Tacit. I. Annal. 7. Talis Appius Claudius Decemvir, de quo viro Dionys. Hal. lib. X. pag. 937. RUPERT.

MAJORE FORTUNA] Hoc negat Cicero & Lucan.

quem secuti sunt pauci, per suam injuriam tibi inimici, item quos adfinitas, aut alia necessitudo, traxit. Nam particeps dominationis neque fuit quisquam; neque, si pati potuisset, orbis terrarum bello concussus foret. Cetera

Et Vellejus ei diserte Prudentiam militarem tribuit. Sed Sallustius Pompejum cum Caesare confert. Ideoque dicam, prudentiam in Pompejo, respectu Caesaris, non admodum magnam fuisse. Hac certe vicit Caesar. Cicero de Pompejo ad Atticum: *Nil actum est a Pompejo nostro sapienter, nihil fortiter.* Et alibi de Caesare: *Sed hoc tempus horribili vigilantia, celeritate, diligentia est.* COLER. Adeo ut de Pompejo scribat idem Vellejus, *fuisse omnium votorum expertum*, id est, ei summa omnia ultro obvenisse, benignitate coelesti, sive omne votum ejus praevenit fuisse, quo sensu P. Syrus:

Deos ridere credo, quum dives vovet.

Ut ex MS. Palatino emendat Gruterus. Vide Freinsh. ad Curt. lib. VIII. cap. 10. §. 18. Grut. ad Liv. lib. XXII. cap. 3. Sed quod scribit noster, *maior fuisse fortuna, quam sapientia*; (ob quae verba, Pompejum heroum numero eximit Boeclerus Char. Polit. Vellej. cap. 3. num. 4.) in eo conjungit non conjungenda. Magna fortuna usus est Pompejus, quamdiu sapientia. Quum esset dux bello peritissimus, civis in toga modestissimus, potentia nunquam utebatur ad impotentiam; quum bonum, & capax recta discendi ingenium, singularem prudentia excoleret; tum omnium votorum fuit expertus. Vide Vell. d. cap. 29. At in bello civili defecit ratio, defecit & fortuna, juxta illud, *fabrum esse quemque fortunae suae.* Cicero de Pompejo ad Atticum: *Nil actum est a Pompejo nostro sapienter, nihil fortiter.* Val. Max. lib. I. cap. 6. ex. XII. de eodem: *Invidiae leges necessitatis, peccus aliqui ab amentia remotum, prodigia ista justa aestimatione perpendere passae non sunt.* Contra de ejus adversario, qui visus habere fortunam in mancipio & potestate, (adeo semper illi riserat) Cicero alibi: *Sed hoc tempus horribili vigilantia, celeritate, diligentia est.* RUPERT.

QUEM SECUTI SUNT PAUCI] Intelligo nobiliores illos, Lentulum, Marcellum, Scipionem, Catonem. Ipse Caesar lib. I. de Bello Civ. *Paucorum factionem* appellat. Haec omnia copiose ipse Caesar & Plutarchus. Paucos autem isto aevo & ista Reipublicae forma, vocabant, quos Cicero optimates. Aut certe ita invidiose dixit Sallustius. Nam voce paucorum *ὀλιγαρχία* significatur. COLERUS. Invidiosum hoc vocabulum semper Sallustio. In bello Catilin. cap. 20. *paucorum dominatio*, Tom. II.

& similia. Ubi notas nostras vide. Et in Jugurth. *Superbia paucorum.* RUPERT.

INIMICI] Inimicitias refero ad Catonem, affinitatem ad Scipionem. COLER. Ut Cato. Tamen & Pompejum oderat. Seneca Epist. CIV. *Cum alii ad Caesarem inclinarent, alii ad Pompejum, solus Cato fecit aliquas & Reipublicae partes.* Si animo amplecti volueris illius imaginem temporis, videbis illinc plebem, & omnem erectum, ad res novas, vulgum, hinc optimates & equestrem ordinem, quicquid erat in civitate sancti & lecti: duos in medio relictos, Rempublicam & Catonem. Miraberis, inquam, cum animadverberis

Atridem, Priamumque, & saevum ambobus Achillem.

Utrumque enim improbat, utrumque exarmat. Hanc fert de utroque sententiam. Ait se, si Caesar vicerit, moriturum: si Pompejus, exulaturum. Fuerat vero & Lentulus inter hos, quorum iniquitatem sugillat Sall. Plutarchus in Caesare: *Lentulus Cos. Antonium & Curionem tribunos pro Caesare intercedentes, probris laceratos, curia deformiter exegit. Ea res speciosissimum Caesari colorem dedit, quo potissimum inflammavit milites, ostendens claros viros, & tribunitia potestate praeditos, meritoria rheda, & vestitu servili profugisse. Ita enim instructi, clam metu exierant Roma.* Ipse Caesar quum ad Rubiconem venisset, eosdem per injuriam sibi inimicos, perstrinxit isto verbo: *Eatur quo deorum ostenta & inimicorum iniquitas vocat, ut est apud Suet. in Caesare cap. 32.* RUPERT.

QUOS ADFINITAS] V. g. P. Cornelium Scipionem Nasicam, sive ex adoptione dicere mavis, Q. Caecilium Metellum Pium Scipionem. Is enim socer fuit Cn. Pompeji Magni, teste Dionc. RUPERT.

CETERA MULTITUDO] Pompejus, belli causa discedens ab urbe, in senatu dixerat, *Eodem se habiturum loco, qui Romae remansissent, & qui in castris Caesaris fuissent.* Hoc ipse Caesar lib. I. Bel. Civ. Quo effecit Pompejus, ut discedentem tam plebis quam nobilitatis agmina sequerentur. COLER. Alterutrum superfluit, nec simul memini legere. at, *multitudinem hominum* dixit Cicero Orat. pro Caecin. *turbam alii, vulgi stante corona* Ovid. M. XIII. Potes ita distinguere: *Caetera multitudo, vulgi more, magis quam judicio.* Teste enim Cicerone pro Plancio. *Non est consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia.* Noster. *more virorum pugnantes, more regum, proelii.* Et, rem antea vulgi rumoribus

tera multitudo vulgi, more magis quam iudicio, post alius alium, quasi prudentiorem, secuti. Per idem tempus maledictis iniquorum occupandae Reipublicae in spem adducti homines, quibus omnia probro, ac luxuria polluta erant, concurrere in castra tua: & aperte quietis mortem, rapinas, postremo omnia, quae corruptus animus jubebat, minitari.

XXXV. Ex quis magna pars, ubi neque creditum condonare, neque te civibus, sicuti hostibus, uti vident, defluxere: pauci restitere, quibus majus otium in castris, quam Romae, futurum erat: tanta vis creditorum inpendebat. Sed ob easdem causas, inmane dictum est, quanti, & quam multi mortales postea ad Pompejum discesserint: eoque, per omne tempus belli, quasi sacro atque inspoliato fano, debitores usi. Igitur, quoniam tibi victori de bello, atque pace, agitandum est; hoc uti civiliter deponas, illa ut quam justissima, & diuturna sit: de te ipso primum,

qui

exagitatum. Aretinus Epist. IV. 3. *viri mulieresque & caetera multitudo.* WASSE in *Add.*

VULGI] Vulgus enim, more pecoris, sui generis gregem sequi solet, nec ire quo ratio, sed quo levitas & impetus vocant. Catonis senioris haec vox fuit (ut est apud Plutarchum:) *Similem esse P. R. gregi pecorum, quae singula non parent, sed universa ductorem aliquem unum sequuntur.* Adde Sen. lib. de Vita B. cap. 1. & ibi Lips. Bern. in Germ. Tac. q. 55. RUPERT.

POST ALIUS ALIUM] Supra bello Jugurth. *Deinde ab eo magistratus alium post alium sibi peperit.* & rursus, *aliis post aliis minitari.* Videndum ergo, an hic legi debeat, *alius post alium*, an, *post alium alius.* CIACC. & URSIN.

QUIBUS OMNIA PROBRO] Conjicio non fuisse infimi ordinis homines, sed equestri censu. De Curione quidem res est pervulgata. Is quasi conciliator & pararius Caesarianorum fuit, obque id maximo aere alieno liberatus a Caesare, ut scribit Dio. Sed eadem via alios etiam nonnullos sibi obnoxios fecerat Caesar. Ea res cum apud Pompejanos magnam invidiam faceret, invidiam auxerunt, & perditissimum quemque in Caesaris castra ire jusserunt, quippe ubi & civium spolia darentur & creditum condonaretur affatim. At illi, ubi viderunt contra esse, neque Caesarem creditum condonare, nulloque modo, ut Ciceronis verbo utar, *Sullaturire*, defluerunt. Reliqui in castris esse maluerunt, quibus Romae non licebat, ob creditorum multitudinem. COLER. & RUPERT.

QUAE CORRUPTUS ANIMUS JUBEAT] Vetus editio, *quae corrupto animo jubebat.* hinc scilicet vulgarem scripturam nasci. omnes manuscripti, *quae corrupto animo lubebat.* CARR. Editio vetus, teste

Carrione, *quae corrupto animo jubebat.* MSS. ejusdem, *corrupto animo lubebat*, unde ipse veram lectionem eruere mihi videor: *quae corrupto animo lubebat*, quod rarum & insolens. Plautus Afinar. I. 187. *Ubi eris? L. Ubicunque libitum erit animo meo.* Noster semel Jug. CXVIII. *arma, pecuniam, postremo quicquid animo lubet, sume, utere.* Infra omnino legendum: *qui ea compositurus.* Bal-liol. omittit praepositionem *a* in *a multis.* Infra: *existuma*, hoc est *confidera*, ut apud Terent. & Hegesip. I. 16. WASSE in *Add.*

UBI NEQUE] Ubi vident te neque pecuniam creditam condonare, aut novas tabulas proponere. CRISP.

CIVILITER DEPONAS] Victori duo facere necesse est, ut pacem non tantum bene constituat, sed etiam bellum civiliter deponat. Puto autem, civiliter deponit bellum, qui magis victis ignoscit, quam indulget ultioni; quod jure belli fieri posse & solere supra dixi. WASSE.

ILLA UT QUAM JUSTISSIMA] Glareanus, *illa quidem ut justissima.* Fabri & Briconeti, *illa quam justissima.* pro nobis est Vaticanus. CARRIO.

DE TE IPSO PRIMUM QUIA COMPOSITURUS ES, QUOD OPTIMUM FACTUM EST EXISTIMA] Alii libri vulgati, *qui ea*, & forte, *quid.* CIACCON. Vett. Codd. habent, *qui ea compositurus es, quid optimum, &c.* Videndum item an, *optimum factum* scribi debeat, pro, *optimum factu.* Sic enim locuti sunt veteres scriptores. Seneca de Vita Beata, cap. II. in vet. cod. *Quamvis, quid optimum factum sit, non quid usitatissimum.* Et Sallustius ipse in Bell. Jugurthae: *Quare optimum factum quidem tibi, &c.* Sic enim est in vett. codd. Item Cicero in Catil. I. ut est in vet. cod. *Ego si hoc optimum factum judicarem.* Et Plautus Aulularia

qui ea compositurus es, quod optimum factu est, existima. Equidem ego cuncta imperia crudelia, magis acerba, quam diuturna, arbitror; neque quemquam a multis metuendum esse, quin ad eum ex multis formido recidat: eam vitam bellum aeternum & anceps gerere; quoniam neque adversus, neque ab tergo aut lateribus tutus sis, semper in periculo, aut metu agites.

XXXVI.

lularia in vet. cod. *Hoc mihi factum optimum est*, &c. URSIN. Vaticanus, qui ea. Fabri & Briconeti, qui compositurus. CARRIO. Exinde apparet hanc Epistolam scriptam esse paulo ante Bellum Hispaniense contra Petrejum & Afranium. A. POPM.

EQUIDEM EGO CUNCTA, &c.] Praefert manifeste Sallustius clementiam ultioni; huic crudelitatis nomen imponit, retrahens scilicet Caesarem ab exemplis Sullae, Marii & talium. Et revera ita est: nullum unquam imperium crudele aut tyrannicum fuit diuturnum. Aurea verba Eusebii huc scribo, quae exstant apud Stobaeum *Ἐπειδὴ ἄρχῃς: ἄρχῃς ἔχων μὴ ἀπομνησικαχέει πρὸς τὰς ἐν διχοστασίῃ σοι πρὸς τὴν γεννημένην. ὅς γ' ὅπως ἀμύνῃς ἐχρὴν ἐπὶ τῇ δόχῃ παρηρημένῳ, ἀλλ' ὅπως καὶ παρ' ἄλλων ἐπιβουλῇ ἀσφαλείας καὶ ἀνεπιβουλότας φυλάξῃς τὰς ὑπὸ σε τεταγμένας, καὶ ὅπως ὁ θεὸς φύλαξ εἴης καὶ θεῶν μεγάλης δικαιοσύνης ὑπερέτης τε καὶ ἐκζητής.* Haec in aures, imo in mentem demittant illi, qui hodie non Principes, non Reges amplius, sed Monarchas audire se postulant, quos tamen ob saevitiam satius esset appellari Tyrannos. Sed revera talis crudelitas perpetuam quasi umbram pone se habuit Dei ultricem manum. Notavit pie & serio Cominaeus in Richardo Angliae rege, & Ferrando Neapolitano. A. POPMA.

MAGIS ACERBA, QUAM DIUTURNA] Excerpta Polybii X. pag. 845. *Ἐπειδὴ ὁ τ' ἐπιθυμῶν τυχόντες κακῶς παύσει καὶ διαπολεῖς ἄρχῃς τ' ὑποταγμένων, εἰκότως ἅμα τῶν τ' πρὸς αὐτῶν μεταβολῶν, συμπίπτει καὶ τ' ὑποταγμένων αἱ πρὸς αὐτοὺς.* Livius VIII. 3. Certe id firmissimum longe imperium est, quo obediētes gaudeant. Lyfias ait, τὸς ἀγαπεύοντες ὑπὸ τ' βιασθέντων μισοῦσιν. Huc etiam spectat Hegesippus I. 39. Quod superbiae vel rapinae est, cito labitur, quod gratiae, diu tenetur. Terentius Adelph. I. 1.

Et errat longe mea quidem sententia,
Qui imperium credat gravius esse, aut stabilius,
Vi quod sit, quam illud quod amicitia adjungitur.
Seneca Oedipo:

Qui sceptrum duro saevius imperio gerit
Timet timentes, redit in auctorem metus.
Thyeste:

Mibi crede, falsis magna nominibus placent,
Frustra timentur dura: dum excelsus steti,
Numquam pavere destiti, atque ipsum mei
Ferrum timere lateris: o quantum bonum est
Obstare nulli, capere securas dapes.

Confer Senecam de Clementia I. 19. Boëtium Consol. III. 5. Silium II. 499. D. Cyprianum Epist. ad Donatum pag. 8. Ferrandum Diaconum Reg. VII. Claudianus IV. Conf. Honor.

Muniti vivant gladiis, septique venenis,
Ancipites habeant arces trepidique minentur.

WASSE in Add.

A MULTIS] Fabri & Briconeti, in multis, a Vaticano abest omnis praepositio. CARRIO. Esset hic latus exspatiandi campus: sed quamvis avido, sufficient Gruterus ad Livii lib. VIII. cap. 21. Barthius ad Claudian. in IV. Honorii Consul. vi. 289. P. Faber lib. II. Semest. cap. 2. In justo autem principe num facilitas imperii, seu clementia, locum habeat, discutit Bern. in Agr. Tac. q. 170. Quantum bonum sit tranquilla potestas, docet Morell. ad Stat. Sylv. p. 24. RUPERT.

EAM VITAM BELLUM AETERNUM ATQUE ANCEPS GERERE] Forte, eum bellum aeternum gerere. CIACCON. Vox, vitam, abundat, ut videtur, legendumque puto: Eum, bellum aeternum gerere, &c. vel, retenta etiam voce, anceps, si placet. URSIN. Vitam abundare ait Ursinus, quod ego de ejus animadversione dictum velim. Vita quandoque denotat videndi modum &, rationem. Ut apud Graecos βίη. ὁ κατ' ἡμέραν βίη; vide Tzetzem in Schol. ad Hesiodum. Hoc sensu Terentius Adelph.

Inspicere tamquam in speculum, vitas omnium

Jubeo: atque ex aliis sumere exemplum sibi.

Noster iterat Fr. VI. 55. Atque ego in ea vita multa legendo. & 51. In arces vitasque varias dissalata. Eum excipit Tacitus An. I. 9. apud prudentes vita ejus varie extollebatur arguebaturve. Denique vox anceps etiam retinenda; sequitur enim. neque adversus neque ab tergo aut lateribus tutus, quae vim verbi satis exprimunt. WASSE in Add.

ANCEPS] Ab operis est haec menda, scribe & anceps. CARRIO.

XXXVI. Contra qui benignitate, & clementia, imperium temperare, his laeta & candida omnia visa, etiam hostes aequiores, quam aliis cives. An qui me his dictis corruptorem victoriae tuae, nimisque in victos bona voluntate praedicent? scilicet quod ea, quae externis nationibus, natura hostibus, nosque majoresque nostri saepe tribuere, ea civibus danda arbitror; neque barbaro ritu caede caedem, & sanguine sanguinem expiandum. An illa, quae paullo ante hoc bellum in Cn. Pompejum victoriamque Sullanam increpabantur, oblivio interceptit? Domitium, Carbonem, Brutum, alios item non armatos

ne-

CONTRA, QUI BENIGNITATE] Ad hanc plane faciem Jamblichus in Epistol. Ἀλλ' ὅταν χρηστότης καὶ φιλανθρωπία τὸ σεμνὸν κραβὴ καὶ αὐστηρὸν τὸ ἐπικρατείας, ἐμμελὲς καὶ πρᾶον, παρρησιᾶς, καὶ δ' ἀπερίσκεπτος καθίςα. καὶ τὰς μάλιστα τὸ ἐὶς τὴν ἡγεμονίας φιλέει καὶ τὸ δόξαζον. Id est, Si vero grave austerumque imperium benignitate & humanitate temperetur, concinnum, mite, mansuetum & adeuntibus facile redditur, quale genus imperii imprimis amant subditi. COLERUS.

QUAM ALIIS CIVES] Vaticanus, & vetus editio, quam alii cives. CARRIO.

AN QUI ME] Vaticanus, haud scio an qui me. CARRIO.

NATURA HOSTIBUS] Fabri, natura nobis hostibusque nos. Briconeti, natura nobis hostibusque nosque majoresque. Vaticanus, natura nobis hostibus, nosque majoresque. Subscripsit vetus editio: & nos nostrum punctum adjicimus. CARRIO.

EA CIVIBUS DANDA ARBITROR] Agesilaus apud Xenophontem: Hostis loco civem nullum habebat. Vid. Freinsh. Curt. lib. X. cap. 18. §. 17. RUPERT.

SANGUINE SANGUINEM] Briconeti & Fabri, sanguinem sanguine. CARRIO.

EXPIANDO] Idem libri, expianda. CARRIO.

PAULLO ANTE] Mirum est, quam accurate operam det Sallustius, ut Caesari omnia arma manibus excutiat, atque eum ad mansuetudinem magis magisque transducatur; quasi monstri aliquid alere Caesarem, licet alioquin mitissimum, suspicetur. Nemo enim unquam victor post bellum ejusmodi non aliquam crudelitatem exercuit. Id Florus quoque tangit, in fine lib. IV. Victores, quod non temere alias in civilibus bellis, pace contenti fuerunt. COLER.

POMPEJUM] Vide nos ad Catil. XLVII. WASSE in Add.

OBLIVIO ABSTULIT] Fabri & Briconeti, obtinuo: ut & vetusta editio. Quibus etiam omnibus abest illud, abstulit. Itaque legitur, obtinuo interfecit Domitium Carbonem. Ego vero legendum conjicio, oblivio abstulit, illudque interfecit, quod

hic locum habere nullum potest, cum sequatur interfectos, ut glossema ejicio, nisi forte utrumque verbum exturbari placet, & obticeo, pro obtineo scribi hunc in modum: An illa quae paullo ante hoc bellum in Cn. Pompejum victoriamque Sullanam increpabantur obticeo? Domitium, Carbonem, Brutum, alios item non armatos neque in proelio belli jure, sed postea supplices per summum scelus interfectos, alii judicent. CARRIO. Historia nota. Ceterum illud nobis haud satis probatum, & interfecit: eo minus, quod statim intra eandem periodum repetitum legatur, interfectos: quod ipsum sententiae explendae satis cum sit, miror, undenam alterum illud in contextum irrepperit. Douza. Ego verbum, abstulit quod in nullis libris & editionibus antiquis exstat, induxi, & pro interfecit, scripsi, interceptit, ut lib. III. Hist. Comitatibus interceptis, ubi vulgo, interfectis. A. POMMA. In MSS. obtinuo interfecit Domitium. Carrio conjecit oblivio abstulit, & & interfecit, quod nullum locum habere possit propter sequens interfectos, delet: deinde & tentat: obticeo? Domitium. Idem interfecit confodiunt Douza Pater & Freinshemius. Fortassis: An illa, quae paullo ante hoc bellum in Cn. Pompejum increpabantur, oblivio interceptit? Domitium, Carbonem, Brutum, &c. GRONOVIVS. De Bruto, Carbone, Domitio interfectis, ita res habet. Post bellum civile Marianum, victor exstitit L. Corn. Sulla. Post hanc victoriam, tanta proscriptionum vis, tanta civium mactatio insecta est, quanta ante Romae nunquam audita fuerat. Sed aliud novum insuper ex hoc bello enatum, quod Sertorianum appellant, quodque eleganter Florus scribit nihil aliud fuisse quam Sullanae proscriptionis hereditatem. Contra hunc Sertorium, ut jam hostem P. R. missi sunt, Metellus, & Cn. Pompejus paulo post victores. Sertorio extincto, novum continuo bellum exarsit, revocante Lepido maximam partem proscriptorum. Huic se opposuerunt Lutatius Catulus, Cn. Pompejus, Sullanae dominationis successores & jam antesignani. Sed quas

neque in proelio belli jure, sed post ea supplices per summum scelus interfectos: plebem Romanam in villa publica pecoris modo conscissam.

XXXVII. Heu quam illa occulta civium funera, & repentinae caedes in parentum, aut liberorum finem, fuga mulierum, & puerorum, vastatio domorum! ante partam a te victoriam omnia saeva, atque crudelia erant. Ad quae te illi iidem hortantur: & scilicet id certatum esse

quae de Bruti, Carbonis, Domitii nece scribit Sallustius, ea pleraque facta sunt bello Mariano & Sullano. — Nam L. Domitius, & Q. Mutius Scaevola, Pontifex Maximus, in aedem Vestae fugiens, jussu Marii in ipso aedis vestibulo occisus est, ut plerique existimant a Damasippo; ut Appianus vult, a Bruto Praetore urbano. Carbonem autem Pompejus occidit in Sicilia, muliebriter etiam flentem. Idem & Brutum interfecerat bello Lepidi. Hi igitur omnes, non jure belli, sed per summum scelus trucidati fuerant, quae facinora Sallustius, Juris publici peritissimus, his verbis infamat: *Alios item non armatos, neque in proelio belli jure, sed postea supplices per summum scelus interfectos.* COLER.

PLEBEM ROMANAM IN VILLA PUBLICA PECORIS MODO CONSCISSAM] Alias in bellis civilibus vix saevitur in mediocres; sed in capita semper cuditur haec faba. Vell. lib. II. cap. 22. *Neque licentia in mediocres saevitum; sed excelsissimi quique eminentissimae civitatis viri, variis suppliciorum generibus affecti*, ut eum locum recte emendat Rhennanus, & post eum Acidalius. Gruterum enim qui in bellis lectum negat, in mediocres saevi-

tum, vix audio, quum ad hoc ipsum Sullae factum, Vellejus respicere potuerit. Plura, ad explicationem hujus loci pertinentia, vide apud Lips. ad Senecae lib. I. de Clem. cap. 12. Erat autem *Villa publica* locus in campo Martio. Augustin. lib. III. de C. D. cap. 29. RUPERT.

IN VILLA PUBLICA] Id ipsum quoque bello Mariano accidit. Florus lib. III. cap. 21. *Quatuor millia deditorum inermium civium in villa publica interfici jussit.* In numero tamen interfectorum dissentiant auctores. Corn. Nepos IX. millia ponit: Livius VIII. Plutarchus VI. Augustinus lib. III. de Civit. Dei VII. Porro, Villa publica, in Campo Martio fuit, domus illa quidem amplissima & recipiendis hostium legatis destinata. COLERUS.

PECORIS MODO CONSCISSAM] Supra *more pecorum* dixit, & lib. Hist. II. *vice pecorum obtruncabantur.* Tacit. XII. *modo pecorum a barbaris trahabantur.* & Livius lib. XL. *Modo pecorum fugientes per saltus invios confectati ceciderunt.* Videndum ergo an hic *pecorum*, pro *pecoris*, legi debeat. Et ipse supra, *bonus pecori agere*; quamvis Caesar dixerit, *Magna vis pecoris.* CIACCON.

De villa publica, videnda quae notavimus ad denarium familiae Didiae & Fontejae. Modo autem *pecoris* dixit, quod supra, *more pecorum.* & lib. II. Hist. Ceteri, inquit, *vice pecorum obtruncabantur.* Tacitus lib. XII. *Modo pecorum barbari trahabantur.* & Livius lib. XL. *Modo pecorum fugientes per saltus invios confectati ceciderunt.* Sed apud Sallust. hoc loco non est necesse mutare, *pecoris*, in, *pecorum*, cum ipse alibi dixerit, *bonus pecori ager.* & Caesar item, *Magna vis pecoris.* URSIN.

CONSCISSAM] Heu quam, Lege: *conscissam.* Heu quo illa. GRONOV.

VASTATIO DOMORUM] Omnes libri, *domuum.* CARRIO.

A TE VICTORIAM OMNIA] Postremam vocem ignorant vetus editio Fabri & Briconeti, itaque dele a sententia, optime. CARRIO. Ego potius illam retinerem: *deleverem autem tunc erant.* GRONOVIVS.

AD QUAE TE ILLI IIDEM HORTANTUR] Illi iidem, id est, *dominationis magistri* ac *cruenti* *sy-cophantae*, qui consilium meum, quo tibi omnia arma de manibus excutio, atque adeo ad mansuetudinem magis magisque transduco, exhibi-

esse utrius vestrum arbitrio, injuriae fierent: neque receptam, sed captam a te Rempublicam & ea causa exercitus stipendiis confectis, optimos, & veterrimos omnium, adversum fratres, parentesque, alii liberos, armis contendere; ut ex alienis malis deterrimi mortales ventri, atque profundae lubrici sumtus quaerent; atque essent obprobria victoriae: quorum flagitiis conmacularetur bonorum laus.

XXXVIII. Neque enim te praeterire puto quali quisque eorum more, aut

lant, & me corruptorem victoriae tuae praedicant. Verebatur enim Sallustius ex iis esse, qui perpetuum malum Regum omnium, & principum sunt, & quos in principibus perstringit Sen. lib. VI. De Benef. cap. 30. *Secuti iram, quam nemo revocabat, multorum sanguinem hauserunt, fufuri novissime suum &c.* Deterret vero hic Caesarem ab hujusmodi cruentis consiliis, subjiciendo velut imaginem futurorum malorum, quae ab iis proficisci solent. Spectat ad hunc locum communem *p̄ncipis* illa Vopisci in Aureliano: *Et quaeritur quidem, quae res malos principes faciat? Jampridem nimia licentia; deinde rerum copia; amici praeterea improbi, satellites detestandi.* Ac tales Nero praeter alios habuit Tigellinum & Poppaeam, quos scribit Tacit. XV. Annal. *fuisse saevienti principi intimos consiliorum: horumque ille malas artes, quibus solis pollebat, gratiores ratus, si principem societate scelerum obstringeret, ad caedem virorum illustrium eum impellebat: haec vero, in parricidium & perniciem matris Agrippinae, eundem instigans, aliquando per facetias incusabat, & pupillum vocabat, qui jussis alienis obnoxius non modo imperii, sed libertatis etiam indigeret, ut scribit lib. IV. RUPERT.*

UTRIUSQUE VESTRUM] Scribe de libro Vaticano & Fabri: *Utrius vestrum arbitrio injuriae fierent.* Scilicet, inquit, id a vobis civilibus istis actum esse bellis, tuone an vero Pompeji arbitratu fierent injuriae. CARRIO.

NEQUE RECEPTAM SED CAPTAM A TE REMPUBLICAM] Non aberrarunt a vero, qui sic judicaverunt. Nam & Cicero lib. VIII. Epist. ad Att. II. de causis belli civilis inter Pompejum & Caesarem conflati, differens, *Dominatio*, inquit, *quaesita ab utroque est, non id actum, beata & honesta civitas ut esset.* Sed & Plut. in Bruti vita, omnes ait servitutem civium suorum quaesisse, uno Bruto excepto, cui bellum gerenti libertatem Pop. Rom. non vero servitutem cordi fuisse, etiam ex adversariorum ipsius confessione appareat. RUPERT. Aufonius in Caesaribus Epigr. XX. pag. 225. Edit. Tollianae:

*Tuque, Severe pater, titulum ne horresce novantis,
Non rapit imperium vis tua, sed recipit.*

HAVERC.

ET EA CAUSA EXERCITUS STIPENDIIS CONFECTIS, OPTIMOS ET VETERRIMOS OMNIUM] Corruptum hoc colon dicam, & dicam tantum. Vix enim medeor, absque MSS. Tamen si conjecturas non aspernaris, promam quid in mentem mihi venerit. Quatuor istas voces, *optimos & veterrimos omnium*, ferre possem si quis jugularet. Sunt enim infarta e glossis, & nihil aliud, quam interpretatio illorum, *exercitus stipendiis confectis.* Sic & in aliis belli illi superiorum saeculorum librarii, quaecunque ad oram & in margine alicujus libri, vel supra lineam explanationis loco adscripta reppererunt, simul in textum receperunt, saepe etiam, quod glossemata illa melius intelligerent, veteri genuina scriptura expulsa. Reliqua sic concipio: *Parentesque alibi, alibi liberos armis contendere.* Nam & hoc saepe factum, ut una vox propter similitudinem sequentis lateret. Vide similia exempla apud Schiopp. in arte Critica. Haec olim ita videbantur, nunc retineo vulgatam cum Gronovio ad Livii lib. III. cap. 37. RUPERT.

PARENTESQUE ALIBI, ALIBI LIBEROS] Ut solet, in bellis civilibus. Sane & apud Tacitum lib. III. Hist. cap. 25. occurrit horribilis, & plusquam miserabilis planeque tragicus casus, quo filius patrem interfecit ab altera parte pugnantem. Ovid. lib. III. Fastor.

— *Hinc conjunx, hinc pater arma tenet.* RUPERT.

ALII LIBEROS] Sic Livius III. 37. *Et jam ne tergo quidem abstinebatur: Virgis caedi, alii securi subjici.* Caesar. I. 8. vid. omnino Gronov. ad locum Livii supra laudatum. WASSE.

UT EX ALIENIS MALIS DETERRIMI MORTALES — SUMTUS QUAERERENT] Quam ex aliena calamitate vulgus militum saepe messem quaerat, docet Cic. IX. ad Att. Ep. 6. & lib. VI. Fam. 6. RUPERT.

QUALI QUISQUE] Fabri, *quales quisque.* CARRIO. ETIAM

aut modestia, etiam tum dubia victoria, sese gesserit; quoque modo in belli administratione scorta, aut convivia, exercuerint nonnulli; quorum aetas ne per otium quidem tales voluptates sine dedecore adtigerit. De bello satis dictum. De pace firmanda quoniam tuque, & omnes tui agitat: primum id, quaeso, considera, quale id sit, de quo consultas: ita, bonis, malisque dimotis, patienti via ad verum perges. Ego sic existumo, quoniam orta omnia intereunt, qua tempestate urbi Romanae

ETIAM TUM DUBIA VICTORIA] Quae alias moderatos reddere debuisset. Siquidem remoto metu, vel votorum suorum compotes, & cum res suas constabilitas existimant, quali sint ingenio, tum demum aperiunt, & in scelera simul ac decora prorumpunt. Lactant. lib. VI. Instit. cap. 6. Quidam probitate ficta viam sibi ad potentiam muniunt, faciuntque multa, quae boni solent, eo quidem promptius, quod fallendi gratia faciunt: utinamque tam facile esset praestare, quam facile est simulare bonitatem! Sed ii, cum esse coeperint propositi, ac voti sui compotes, & summum potentiae gradum ceperunt: tum vero simulatione deposita mores suos detegunt, rapiunt omnia, & violant, & vexant, eosque ipsos, quorum causam susceperunt, insequuntur. RUPERT.

GESSERIT] Idem Fabri, gesserint. CARRIO. QUOQUE MODO IN BELLI ADMINISTRATIONE SCORTA, AUT CONVIVIA EXERCUERINT NONNULLI] Eadem loquendi ratione usus & Plautus Amphitr. Haec nox scita est exercendo scorto conducto male. Item Catullus:

Aemulus iste tuus, qui vestrum exercet amorem. DOUZA.

QUORUM AETAS NE PER OTIUM QUIDEM TALIS VOLUPTAS SINE DEDECORE ADTIGERIT] Venetum talis voluptatis. RIVIVS.

QUALE ID SIT] Omnes libri, qualis sit. CARR. QUONIAM ORTA OMNIA INTEREUNT] Aeterna lex, a principio dicta omni mundo, nasci, denasci, oriri, aboriri: nec quicquam stabile, aut firmum arbiter ille rerum esse voluit, praeter ipsum.

— Uni DEO

*Nunquam senectus, atra nec mors imminet:
Sed alia miscet domitor aetas omnia;*
exclamat Sophocles; cui addendus Tacitus III. Annal. 55. & Sen. in Octavia Act. V.

*Regitur fatis mortale genus,
Nil sibi quisquam spondere potest
Firmum ac stabile.*

Pachymer. lib. II. cap. 27. *Fatum ut animantibus, ita & civitatibus inevitabile.* Vell. lib. II. cap. II. *Urbium imperiorumque nunc floret fortuna, nunc se-*

nescit, nunc interit. Adde Freinsh. in Curt. lib. V. cap. I. §. 34. & lib. V. cap. 7. §. 9. Morell. in Stat. pag. 52. De conversione omnium rerum, egregie differit H. Grotius, in de V. R. C. pag. 166. RUPERT.

QUA TEMPESTATE URBI ROMANAE FATUM EXCIDII ADVENTARIT] Sic Juvenius:

*Immortale nihil mundi compage tenetur,
Non orbis, non Regna hominum, NON AUREA
ROMA.*

Alias vulgo credebant, urbem Romam aeternam fore: idque ipsum tinnit Erinna poetria, hisce versibus, quibus Romam affatur, a Lipsio lib. I. de Magn. Rom. cap. 2. sic Latinitate donatis:

*Ipsa quae gaudet variare cuncta,
Resque transformare hominum, Vetustas,
Spirat haec uni tibi semper auram a
Puppe secundam.*

Ex hac opinione fluit illud Horatii lib. III. Carm. Od. 30.

*Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.*

Ad quem locum Torrentius: „His verbis nominis sui perpetuitatem significat. Romam enim credebant aeternam fore. Quo illud quoque Virgilii referendum lib. IX.

„*Dum domus Aeneae Capitoli immobile saxum
„Accolet, imperiumque pater Romanus habebit.*
„Et hinc illae marmorum ac numismatum inscriptiones, ROMA AETERNA, IMPERII PERPETUITAS.” Haec Torrent. Et ejusdem sententiae aenigma Varronianum est apud Gellium lib. XII. cap. 6. constitutum a Barthio lib. XVI. Adv. 23.

*Semel minus? non. Bis minus? non. Sat scio.
An utrumque? verum. Ut quondam audiivi dicier,
Jovi ipsi regi noluit concedere.*

Significat Romanum imperium sine termino mansurum. Quin & divinos honores Romae plerique veterum tribuere, templaque ac sacerdotes ei instituerent, ut in Asia Smyrnaei ac Pergamenses, in Graecia ipsi Athenienses; unde inscriptiones & nummi veteres: ΡΩΜΗ ΘΕΑ, ROMA AETERNA, ROMAE ET AUGUSTO. Idem Torr. ad Horat. IV.

nae fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus confer-
tuos: ita defessos, & exsangues regi, aut nationi praedae futuros.

Ali-

IV. Carm. Od. 3. Tiberius apud Tac. lib. III. Annal. cap. 6. *Principes mortales, Rempublicam aeternam esse.* Aliter tamen conditor Sibyllinorum carminum, qui Romam *πόμω* futuram canit. Ac sane, hodiernam Romam, veteris urbis tantum cadaver esse, constat. Unde praeclare Lips. lib. I. de Const. cap. 16. *Illa ipsa rerum gentiumque domina, & falso Aeterna urbs, ubi est? obruta, diruta, incensa, inundata; periit non uno leto, & ambitiose hodie quaeritur, nec invenitur in suo solo.* Freher. Not. ad Petr. de Andro lib. II. cap. 20. Romanis veterem & ridiculam hanc persuasione[m] fuisse putat, a possessore Palladio, eosque sibi blanditos, Jovis verbo ad Junonem:

His ego nec metas rerum, nec tempora pono:

IMPERIUM SINE FINE DEDI.

Quo alludit Sulpicia Poëtria in Satyra, de edito Domitiani:

Aut frustra uxori mendaxque Diespiter olim,

IMPERIUM SINE FINE DEDI, dixisse probatur.

Ego, omnia de vano hausta, non adducor, ut existimem, sed potius famam ad gentiles pervenisse, e sacratissimis Danielis Prophetae vaticiniis, &, quae de imperio dicuntur, perperam intellecta de Urbe. Constat enim ex iis, Romanum imperium, cum sole & luna, semper fore, nec finem ante magnum illum & decretorium diem, sortitutum. Quanquam non sim nefcius, alio trahi ab aliis, v. g. ab Alstedio, cujus in *θ.* Chronolog. pag. 483. haec verba reperiuntur: „Philosophi, rerum Astronomicarum, peritiores, numerant quatuor Monarchias, non secundum praedominium Regnorum, sed secundum IV. Cardines Mundi. Prima est Orientalis, Assyriorum. Secunda Meridionalis, Persarum & Graecorum; Tertia Occidentalis, Romanorum; Quarta Septentrionalis sive Borealis, quam Deus constituet in Septentrione per Leonem Septentrionalem, magna cum admiratione illorum, qui divinam Apocalypsin, & harmoniam illam, quam hic ex toto digito monstramus, nihili faciunt.” Haec ille. Ego nolim natare in hoc freto, vel, contra veterum omnium auctoritates, novi quidpiam moliri. Vide Bern. in Tuba Pacis pag. 14. & 15. RUPERT.

CIVES CUM CIVIBUS MANUS CONSERTUROS] Ait alibi: *Discordia maximas res dilabi;* quod praecipue de civitatibus intelligendum esse docet Democritus: *Ἀπὸ ὁμονοίας, inquit, τὰ μεγάλα ἔργα,*

καὶ τὰς πόλεις τὰς πολέμους δυνατὸν καταργεῖν, ἄλλως δ' ἔ. Haec bellorum civilium vis ac potentia, ut civitates alias inexpugnabiles facillime perdant. Sed vere puto de Roma scripsit Florus lib. IV. *Jam pene toto orbe pacato majus erat imperium Romanum, quam ut illud externis viribus exstingui posset. Itaque invidens fortuna principi gentium populo, ipsum illum in exitum suum armavit.* Haec etiam de Romanis sententia fuit Hetruscorum, teste Livio. COLER. Ite tripodes fibrae, sortes, aves, sidera, monstra: nemo eventus futuri signum certius legit; nemini rerum imminentium verior obversata species, quam Sallustio. Nimirum ex hoc loco clare cognoscimus, prudentiam quodammodo esse divinationem, sive, ut auctor libri de IV. Virtutibus loquitur, *praesentia ordinare, futura providere, praeterita recordari:* ac libenter Nepoti credimus de Cicero- ne, non ea solum, quae, vivo se, acciderunt, futura praedixisse, sed etiam, quae postea usu venere, cecinisse ut vatem. Sic Agesilaus, sic Hannibal de exitu rerum divinarunt: sic & Sallustius excidium urbis Romae causasque praesensit, ut evenit. Utinam tales consultores sint Principibus nostris, tales Rebuspublicis; cum bella suscipienda, cum societas ineunda, cum partibus accedendum, aut renunciandum, cum paces faciendae sunt! Plura, de hac divinatione, vide apud elegantiss. Boecklerum Comm. in Corn. Nep. Quod vero bellis civilibus defessi, & exsangues nationi praedae fuerint Romani, quid opus pluribus dicere? Fuere Gothi, Hunni, Vandalis, Longobardis, & omni barbarorum faeci prodeunti e latebris. RUPERT.

ITA DEFESSOS ET EXSANGUES REGI AUT NATIONI PRAEDAE FUTUROS] Hoc enim semper hostes externi faciunt, ut expectent, donec, attritis bellantium inter se viribus, victos victoresque defessos, pariter aggrediantur. Exemplo sit Eumenes, Rex Bithyniae, qui sparsis, consumptisque, Seleuco & Antiocho, bello intestinae discordiae, quasi vacantem Asiae possessionem invasurus, victorem Antiochum Gallosque aggreditur. *Nec difficile saucios adhuc, ex superiore congressione, integer ipse viribus superat,* ut refert Justin. lib. XXVII. cap. 3. §. 1. & 2. ubi notam Berneceri consule. Et hinc firmissima ratione petita, supra in Catilin. c. 39. judicat idem noster, nec Catilinae victoriam diu laetam fuisse futuram, si quam fortunae benignitas adstruxisset: *Quod si primo proelio, inquit, Catilina superior, aut aequa-*

Aliter non orbis terrarum, neque cunctae gentes conglobatae, movere, aut contundere queunt hoc imperium. Firmanda igitur sunt concordiae bona, & discordiae mala expellenda.

XXXIX. Id ita eveniet, si sumtuum, & rapinarum licentiam demseris; non ad vetera instituta revocans, quae, jam pridem corruptis moribus, ludibrio sunt; sed si suam cuique rem familiarem finem sumtuum statueris:

manu, discessisset; profecto magna clades atque calamitas Rempublicam oppressisset; neque illis, qui victoriam adepti forent, diutius ea uti licuisset; quin defessis & exsanguibus, qui plus posset, imperium atque libertatem extorqueret. Huc pertinent egregii versus Michaëlis Hospitalis lib. IV. Ep. 7. ad Carolum Cardinalem Lotharingiae:

*O caecas hominum mentes! dum mutua stulti
Pastores odia exercent, lupus intrat ovile.*

Elucet denique hinc sapientia consilii illius, veterum Franconum, de finiendis bellis civilibus, quo de supra ad Jugurth. cap. LXXIX. RUPERT.

ALITER NON ORBIS TERRARUM, NEQUE CUNCTAE GENTES CONGLOBATAE CONTUNDERE QUEUNT HOC IMPERIUM] Vide Virdung. ad Agr. Tac. c. XII. & XXIX. Not. ad Flori lib. IV. cap. 12. §. 1. Bern. in Ger. Tacit. quaest. 122. De Hispanis vide, quae scripsit Thuan. lib. XLVIII. in Descript. Hispaniae. RUPERT.

CONCORDIAE] Fabri & Briconeti, firmanda igitur sunt vel concordiae. CARRIO.

SI SUMTUUM ET RAPINARUM LICENTIAM DEMSERIS] Causas discordiae ex abdito eruit. Nam ex sumtibus egestas, ex egestate rapinae, e rapinis discordiae oriuntur. Quod ex sumtibus egestas, diducit Picc. d. XVIII. cap. 4. quod ex egestate rapinae, docet vulgatum illud:

Qui sua consumunt, cum deest, aliena sequuntur. quod ex rapinis rerum turbatio, testatur ipse C. Julius Caesar lib. VI. *Ne qua oriatur pecuniae cupiditas, qua ex re factiones dissensionesque nascuntur.* RUPERT.

VETERA INSTITUTA REVOCANS] Intelligit leges sumtuarias & cibarias, Liciniam, Fanniam, Didiam, Orchiam & alias ejusmodi. Has leges optimas in contemptum ob corruptos civitatis mores abiisse non tantum hic scribit, sed exprobrat Romanis Tertullianus quoque Apologet. cap. VI. *Quonam illae leges abierunt sumptum & ambitionem comprimentes, quae centum aera non amplius in coenam subscribi jubebant, nec amplius quam unam inferri gallinam, & eam non saginatam? Videro enim centenarias coenas a centenis jam se-* Tom. II.

steritiis dicendas. Hoc autem salubre Sallustii consilium, quin Caesari maxime probatum fuerit, nemo est qui dubitet; quippe recordatus legum Juliarum, quae sub ipso etiam Augusto latae, quarum non postrema fuit sumptuaria, de qua Suetonius & Agellius. COLER. Intelligit leges sumtuarias & cibarias, Liciniam, Fanniam, Didiam & alias. Est vero & hoc dogma e sacris prudentiae, siqui depravatos saeculi mores, ad veterum institutorum usum, revocare conentur, vulgo esse joco & risui. Quaeso, tempora & homines nostros inspice; quis vetustis moribus utitur sine nota incivilitatis? Natus est adverso Genio, iratisque Lubentis ac Gratiis, quisquis lasciviae non blanditur? quis, si optima instituta in usum revocare tentet, non statim audit imperitus praesentis status? Imo joco ac risui est, quasi retro vivere velit. Hoc nemo feliciter expresserit illis, qui turbidum vitae genus in scena repraesentant. Apud Aristophanem in Nubibus, pater ut filium stultitiae damnet, ait, eum *sapere antiqua*. Et apud Plautum in Trinummo, ubi Stasimus servus sic optat: *Utinam veteres mores, veteresque parsimoniae potius majori bonori hic essent, quam mores mali!* respondet Charmides senex: *Dii immortales! basilica hic quidem facinora inceptat loqui, Vetera quaerit, vetera amat: hunc morem majorum esse, scias.* Adde Bernecc. ad Germ. Taciti quaest. 93. f. & q. 107. & 112. f. RUPERT.

ET FINEM SUMTUUM STATUERIS] Et, vacat, ut opinor. CIACCON. & URSIN. Conjunctionem, &, dele. Vult enim unicuique facultates suas & rem familiarem modulum sumtuum esse. Accedunt libri. CARRIO.

STATUERIS] Causas discordiae ex abdito eruit. Nam ut ex sumtibus & luxuria egestas, ita ex egestate rapinae procedunt. Rapaces autem discordiae civilis faces. Priorem causam idem scriptor gravissime in Bello Catilin. & alibi declarat. Eamque inter alias Rerumpublicarum pestes primam retulit Pythagoras, quem ait dixisse Stobaeus: *εἰσιέναι εἰς τὰς πόλεις πρῶτον πρυφῶν, ἔπειτα κέρει, εἴτα ὕβρει, καὶ τὰ ταῦτα ὀλιθροί.* Apposite Florus lib. III. *Magnificus apparatus conviviorum, & sumptuosa largitio, nonne ab opulentia, paritura* Y mox

ris: quoniam is incessit mos, ut homines adolescentuli, sua, atque aliena consumere, nihil lubidini, atque aliis rogantibus denegare, pulcherrimum putent; eam virtutem, & magnitudinem animi; pudorem, atque modestiam pro socordia aestiment. Ergo animus ferox, prava via ingressus, ubi consueta non suppetunt, fertur accensus in socios modo, modo in cives; movet composita, & res novas veteribus acquirit. Quare tollendus foenerator in posterum, uti suas quisque res curemus: ea vera, atque simplex via est, magistratum populo, non creditori, gerere; & magnitudinem animi in addendo, non demendo Reipublicae ostendere.

XL. At-

max egestatem? Haec Catilinam patriae suae impegit.
COLER.

HOMINES ADOLESCENTULI] Intelligit juventutem Romanam, quae si corrupta est, Respublica nunquam valebit. Nihil autem ad prodigalitatem propensius, quam juvenum animi. Ubi vero ille mos incessit, quem Sallustius ait, jam non amplius admonitione, sed censura & correctione opus. Intra pudoris itaque & modestiae septa a pueris includenda & continenda Juventus, in omni civitate. Id severe Plato quoque libro V. de Republica praecipit, ubi inter cetera, *πᾶσι δ', inquit, αἰδῶ καὶ κατὰ τὸν νόμον ἔχειν χρὴ καὶ χρυσὸν καταλείπειν.* De modestia vero sive mediocritate juventutis eleganter Hippotamus Pythagoraeus: *Τὸ καθόλου δὲ περιεργάζεσθαι τὰ τέταρτα, αἷς δὲ μάλιστα ποιεῖν τὴν πόλιν, ὅσας ὁμολογήσῃ καὶ σύμφωνον τοῖς αὐτοῖς μέρεσιν, ἀλλὰ μὴ τασίεσθαι καὶ ἀγρυπνεῖν ἐπὶ τοῖς ἀντιθέτοις, ἀλλὰ καὶ τὰ πόδια τὰς ψυχὰς παρδύειν τὴν νέαν, καὶ ἐν τῷ μέτερον τηρεῖν.* Id est, *Et universe hoc eniti decet, ut his modis, quantum fieri potest, civitatem consonam partibusque suis concinnam & aequalem reddamus, ne discordia & seditionibus commoveatur. Hoc ita eveniet, si juveniliū animorum affectus regentur, & ad modestiam ducentur.* Contra si fiet, illud sequetur, quod nemo melius, aut gravius quam Sallustius dixerit: *Ergo animus ferox, prava via ingressus, ubi consueta non suppetunt, fertur accensus in socios modo, modo in cives: movet composita, & res novas veteribus acquirit.* COLER.

RES NOVAS VETERIBUS ADQUIRIT] Si sanus hic sit locus, tum sensus esse videtur: movent pacata, & veteribus largitionibus id apud plebem assequuntur, ut ex Praeturiis & Consulatibus sumtui & lubidini suppetant. Vel saltem: *alia super alia cumulat*, quomodo accepisse Ambrosium Serm. LXXXI. putem. Semper enim studet avaritia cumulare nova veteribus. Audiamus jam Crispinum.

Veteribus HOC EST, ALIENA CONSUMENDO, NIHIL LUBIDINI DENEGANDO. CAETERUM VIDE MIHI, QUAE EO MINUS BENE COMPOSITA VIDENTUR, QUOD EX VETERIBUS NOVA SOLEANT EMERGERE. O Diva Nox! WASSE in Add.

TOLLENDUS FOENERATOR] Foenoribus enim Juventus, quasi quodam aucupio irretitur, & a bonarum artium studio arcetur. Bodinus legendus lib. V. cap. 2. Hoc tantum addo, nullam esse tamen inter leges Julias, de Foeneratoribus. Et de antiqua illa Genutia res est nota: de Duillia item. COLER. Quomodo foeneratorum licentiam sustulerit Caesar vide Tacit. VI. Annal. 16. ibique Lipsium. Ita Zamoscus, magnus ille quondam Poloniae Cancellarius, amore tranquilli status patrii, suprema voluntate, foeneratorum coercitionem proceribus Regni commendavit, his verbis: *Civibus pietatem erga patriam, observantiamque erga regem commendo: ut luxum & discordiam fugiant quam maxime, & foeneratorum avaritiam, publico consensu, coercant, rogo.* RUPERT.

EA VERA ATQUE SIMPLEX VIA EST, MAGISTRATUM POPULO, NON CREDITORI, GERERE] Mens: Officium tuum ad salutem populi, quam creditorum, dirigere decet, & magnificum esse in augenda, non minuenda Republica. Huc pertinet illud Ciceronis V. de Rep. *Moderatori Reipublicae beata civium vita proposita est: ut scilicet ea opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit.* Vide Lips. N. ad lib. II. Polit. c. 6. RUPERT.

AT.

XL. Atque ego scio, quam aspera haec res in principio futura sit, praesertim iis, qui se in victoria licentius liberiisque, quam artius, futuros credebant; quorum si saluti potius, quam lubrici, consules; illosque nosque & socios in pace firma constitues. Sin eadem studia, artesque juventuti erunt: nae ista egregia tua fama simul cum urbe Roma brevi concidet. Postremo sapientes pacis causa bellum gerunt, laborem spe otii sustentant. Nisi illam firmam efficis, vinci, an vicisse, quid retulit? Quare capesse per Deos Rempublicam, & omnia aspera, uti soles, pervade. Namque aut tu mederi potes; aut omittenda est cura omnibus. Neque quisquam te ad crudeles poenas, aut acerba iudicia, invocat, quibus civitas vastatur magis, quam corrigitur; sed uti pravas artes, malasque lubrici, ab juventute prohibeas.

XLI. Ea.

ATQUE EGO SCIO, QUAM ASPERA HAEC RES IN PRINCIPIO FUTURA SIT, PRAESERTIM IIS, QUI SE IN VICTORIA LICENTIVS, LIBERIVSQUE, &c.] Quam variae multorum spes sint ante victoriam, docemur ipsius Caesaris exemplo, in quem plerique postea insurrexerunt, qui se in victoria licentius, liberiisque quam artius futuros credebant. Sic enim de ipso, & hiantibus illorum cupiditatibus, differit Seneca lib. III. de Ira cap. 30. *Carissimis irascimur, quod minora nobis praestiterint, quam mente concipimus, quam quae alii tulerint. Hinc perniciosissimae irae nascuntur, & sanctissima quaeque invasurae. Divum Julium plures amici consecerunt, quam inimici, quorum non expleverat spes inexplebiles. Voluit quidem ille: neque enim quisquam liberius victoria usus est, ex qua nihil sibi vindicavit, nisi dispensandi potestatem: sed quemadmodum sufficere tam improbis desideriis posset, quum tantum omnes concupiscerent, quantum poterat unus? Haec ille, quem & consulere potes cap. seq. & lib. II. de Benef. cap. 27. ibidemque Lipsium. E recentioribus hunc procerum suorum affectum detexit prudentissima principum, nuper Angliae regina, Elizabetha, apud Buchan. lib. XVII. Rer. Scoticar. in responsione ad postulationem legatorum Reginae Scotiae: *Qui me, cum Elizabeth modo vocarer, summa benevolentia complectebantur, & si forte alacriore vultu eram intuita, secum cogitabant, statim atque ego regnum adeptam essem, se, pro suae cupiditatis potius, quam officii mihi praestiti modo, remuneratum iri. Nunc vero cum eventus expectationi non respondeat, quidam eorum non gravate novam rerum mutationem, in spem fortunae melioris ferunt. Nullae enim principum facultates, quantumvis magnae, insatiabiles hominum cupiditates exple-re poterunt.* RUPERT.*

SI EADEM] Omnes libri, sin eadem. CARRIO.

SAPIENTES PACIS CAUSSA] Ita Cicero: *Ita bellum suscipiatur, ut nihil aliud, quam pax quaesita videatur.* Probat etiam sanctus Augustinus: *Cui, inquit, licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur.* Et alibi: *Apud veros Dei cultores etiam illa peccata non sunt, quae enim non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coercantur, & boni sublevantur.* Adtraho & illud Flori lib. III. cap. 21. *Vincentibus, quibus pax & quies potior.* Seneca Hercule Furere:

*Si aeterna semper odia mortales agant,
Nec coeptus unquam cedat ex animis furor,
Sed arma felix teneat, infelix pareat,
Nihil relinquent bella.*

Et iterum:

*Pacem reduci velle victori expedit,
Victo necesse est.*

COLER. Vide Lips. Polit. lib. V. cap. 4. RUPERT.

ET OMNIA ASPERA, UTI SOLES, PERSUADE] Legendum, *pervade*, ex Veneto. Id quod sensus quoque ipse postulare ita videtur. RIVIVS.

UTI SOLES PERVADE] Sic recte olim correxi, nam quod in aliis est, *persuade*, id rectum esse cui quaeso persuaderi poterit? CARRIO. In Jugurth. dixit *supervadere*, sed illud alterum tuetur Ammian. pag. 192. 1. *pervadere cuncta cogitabant.* Vocem *aspera* servat Tacitus Annal. IV. *Infocunditati terrarum, aut asperis maris obviam it.* WASSE in Add.

NEQUE QUISQUAM TE AD CRUDELES POENAS, AUT ACERBA IUDICIA INVOCAT] Hoc simile est illis, quae supra habentur: *Ne vos ad virilia illa vocem.* Tacitus lib. XVII. *Cum neque ad bellum vos, neque ad periculum voco.* CIACCON. & URSIN. Vide Not. ad Jugurth. cap. 3. §. 1. Bern. q. in Agr. Tac. 170. RUPERT.

AUT ACERBA IUDICIA INVOCAT] Supra, *Deinde*

XLI. Ea vera clementia erit, consuluisse, ne inmerito cives patria expellerentur; retinuisse ab stultitia, & falsis voluptatibus; pacem concordiamque stabilivisse: non si flagitiis obsecutus, delicta perpessus, praesens gaudium cum mox futuro malo concesseris. Ac mihi animus, quibus rebus alii timent, maxime fretus est, negotii magnitudine: & quia tibi terrae, & maria simul omnia componenda sunt, (quippe res parvas tantum

ne vos ad virilia illa vocem. Tacit. Hist. I. non ad bellum vos neque ad periculum voco. CIACC.

EA VERO] Libri scripti melius, *Ea vera clementia e. c. ne merito c. p. e.* hoc est, ita rempublicam constituisse, & bonis artibus, moribusque ornasse, ne cives ea committant propter quae merito patria expelli possint. Sed libentius legerem expellantur, quam expellerentur: vel potius sic: *Ea vera clementia erit, ne merito cives patria expellantur, retinuisse ab stultitia, & falsis voluptatibus, omissa voce, consuluisse.* CIACCON. Omnes libri, *ea vera.* uti supra, *ea vera atque simplex via.* CARRIO.

NEC INMERITO CIVES PATRIA EXPELLERENTUR] Vet. cod. meus habet: *Ne merito, &c.* ut sit; *Ne cives ea committant, ob quae merito patria expellantur.* Sic enim magis placet quam, *expellerentur*; & fortasse illud, *consuluisse*, abundat. URSIN. Plurimi exulabant post bellum civile, & plerique sua sponte, vel metu Caesaris. Cum autem illa res sit adversa libertati, data opera Caesarem non ipsum tantum a proscriptionibus civium absterret, sed ultro etiam instigat, ut eos ab omni seditiosorum injuria & exiliis liberos & securos praestet. Nam cives patria expelli, hoc demum asperum & acerbum est imperium, non clementia. Cicero etiam manifeste dicit exilium non esse poenam iudicii. Sic enim loquitur in Orat. pro domo: *Quid enim est exul? Ipsum per se nomen calamitatis, non turpitudinis.* COLER.

RETINUISSE AB STULTITIA, ET FALSIS VOLUPTATIBUS] Quo etiam facit sententia illa Aululariae Plautinae: *Hoc servi esse officium reor, Retinere ad salutem, non verum, quo incumbat, eo impellere.* DOUZA.

PACEM CONCORDIAMQUE] *Que deest libro Fabri: & in Fabri & Briconeti est, stabilivisse, pro, stabilivisse;* uti etiam, *concesserim, pro, concesseris.* CARR.

NON SI FLAGITIIS] Hoc est: vera clementia non fuerit si (quod quidem in praesens suave) corruptis moribus fraena permittas. WASSE in *Add.*

GAUDIUM CUM MOX FUTURO MALO] Describit ingenium voluptatis, quae, cum datura videtur laetitiam, causa doloris est. *Ille ex conviviis &*

luxuria: ille ex ambitione & circumfusa clientium turba: ille ex amica voluptatem quaerit. Sed omnes istos oblectamenta fallacia, & brevia decipiunt: sicut ebrietas, quae unius horae hilarem insaniam, longi temporis taedio pensat. Sicut plausus & acclamationis secundae favor, qui magna solitudine & paratus est & expiandus. Sen. ep. 59. ubi negat, huiusmodi homines prorsus habere gaudium; *Quid ergo, inquiens, stulti ac mali non gaudent? non magis, quam praedam nacti leones. Cum fatigaverunt se vino & libidinibus, cum illos nox inter vitia defecit, cum voluptates angusto corpori ultra, quam capiebat, ingestae, suppurare coeperunt, tunc exclamant miseri Virgilianum illum versum:*

Namque ut supremam falsa inter gaudia noctem Egerimus, nosti.

RUPERT.

MAXIME ERECTUS] Omnes libri, *maxime fretus.* CARRIO.

NEGOTII MAGNITUDE] Proprium alti & heroici animi, non tam parvis quam magnis rebus patrandis aptum esse. COLER. Idem de Providentia cap. 5. *Boni viri laborant, impendunt, impenduntur, & volentes quidem.* RUPERT.

QUIA TIBI TERRAE, &c.] Ita modeste vocat Romanum imperium, quod terra & mari potentissimum erat. Supra tamen non sibi temperavit, quin diceret: *Neque, si pati potuisset, orbis terrarum bello concussus foret.* Et Cicero satis magnifice, in Orat. de Provinc. Consul. *Nulla gens est, quae non aut ita subacta sit, ut vix extet: aut ita domita, ut quiescat: aut ita pacata, ut victoria nostra imperioque laetetur.* Nescio quam vere hoc dixeris, Cicero, ante clausum ab Augusto Janum. Quid enim ad septentrionem conversa plaga postea non est ausa? Quid Pannonii, Dalmatae, Mysii, Thraces, Daci? Ipsam Germaniam victam noluissetis. Florus ait lib. IV. *Germaniam quoque utinam vincere tanti non putasset! magis turpiter amissa est, quam gloriose acquisita.* Sed omitto Augusti seculum. Diu fuit, ut magis victi Germani, quam domiti dici debuerint. COLER. Potius est, ut Sallustium, *terra & mari,* scripsisse credamus. DOUZA.

ADTIN-

tum ingenium adtingere nequit) magnae curae magna merces est. Igitur provideas oportet, uti plebes, largitionibus, & publico frumento, corrupta, habeat negotia sua, quibus ab malo publico detineatur: juvenus probitati, & industriae, non sumtibus, neque divitiis, studeat. Id ita eveniet, si pecuniae, quae maxuma omnium pernicies est, usum, atque decus demseris.

XLII. Nam

ADTINGERE NEQUIT] Vaticanus, attingere nequiret. CARR.

MAGNAE CURAE MAGNA MERCES EST] Cum multo labore, & sumtu, & periculo, Maximiliano I. victoria staret, nummus ejus rotam habet, quae sub mundo volvitur; Reges notans & principes non nisi per tot discrimina, ad ardua pervenire, quot in malo punico acini reperiuntur. Sed ut duri corticis & amari malum est punicum: acinos habet suaves: nucleos medicos: sic dulcissima est periculorum exantlatorum, recteque factorum memoria. Luckius in Nummis. Habet autem & Nummus inscriptionem hanc: PER TOT DISCRIMINA. Supra rotam Orbem, infra MALUM Punicum. RUPERT.

UTI PLEBES, LARGITIONIBUS ET PUBLICO FRUMENTO CORRUPTA, HABEAT NEGOTIA SUA] Plebem Rom. ita describit Cic. I. ad Att. 16. Illa concionalis birudo aerarii, misera ac jejuna plebecula. Vide Casaub. ad Sueton. Aug. cap. 42. Lips. I. Elector. 8. De otiosis in Republica non ferendis egregie differit Bernec. in Germ. Taciti q. 62. RUPERT.

LARGITIONIBUS] Quibus magis capitur, quam ullis honoribus. Livius lib. VI. Plebs ad eas leges, quae ad ipsius lucrum & sublevationem bonorum pertinent, tutandas potius animatur, quam ad eas, quae ad solum honorem spectant, eumque illi tribuunt. Romae certe leges Foenebres & Agrariae magis auditae, quam de Consulatu aut aliis muneribus honorariis. Largitionum usus, morum corruptor unicus, diu Romae incognitus fuit. Testatur Sallustius, gravissimus suae Reipublicae censor, in bello Jugurthino: Nam etiam tum largitio multis ignota erat: munificus nemo putabatur, nisi pariter volens: dona omnia in benignitate habebantur. Sed de alia largitione loquitur Sallustius, quam illa plebeja. Quid ex legibus etiam illis Agrariis & Frumentariis calamitatis in Rempublicam invecum sit, tot feditio- nibus illustratum est. Florus lib. IV. cap. 13. Sed haec ipsa in perniciem redibant, & misera Respublica in exitium suum merces erat. Nam & a senatu in equitem translata judiciorum potestas, vestigalia, id est, imperii patrimonium supprimebat,

& emptio frumenti ipsos Reipublicae nervos, exhauriebat aerarium. Haec Florus. COLER.

HABEAT NEGOTIA SUA] Quam hoc sit prorsus necessarium, intellexit & Draco, dum legem de otiosis tulit ab Aegyptiis petitam. Amasis enim (ut est apud Herod. lib. II.) legem condidit, ut, qui non demonstraret, unde legitime viveret, morte mulcetur. Adde Diod. lib. I. Laërtius in Solone dubitans de auctore: Is qui sectatur otium, inquit, omnibus, accusare volentibus, obnoxius esto. Et addit e Lysia, Draconem dedisse hanc legem, Solonem vero promulgasse. Ubi Casaubonus in Notis. Multi auctores sunt, non a principe Solone eam fuisse latam: sed poenam tantum hominum δρογῶν lenitam: quum lege Draconis δρογία, ut fere omnia delicta, morte puniretur. Ab his rursus diversus Pollux lib. VIII. Sub imperio Draconis, pigritiae poena erat infamia: at sub Solonis, non, antequam ter aliquis fuisset deprebensus. RUPERT.

PECUNIAE USUM ATQUE DECUS DEMSERIS] Male alii dedecus. Sic infra: verum si pecuniae decus ademeris. &, ergo inprimis auctoritatem pecuniae demito. CIACC. & URSIN. Plato III. de Legibus dixerat. Δεῖ καὶ ἀναγκάον, τιμὰς τε καὶ ἀτιμίας ἀγνέμεν ὁρθῶς. ἔστι ὁ ὁρθῶς ἄρα τιμώμενος μὲν καὶ πρῶτα, τὰ πρὸς τὴν ψυχὴν ἀγαθὰ καὶ ὀφελή, σωφροσύνης ὑπαρχέσης αὐτῇ. Δεύτερον δὲ τὰ πρὸς τὸ σῶμα καλὰ καὶ ἀγαθὰ. Καὶ τρίτον, τὰ πρὸς τὴν εἰσὶν καὶ χρήματα λεγόμενα. Et lib. IV. Διὸ δὲ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ καὶ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ τιμῶν ὅλων ἢ τελῶν ἢ ἀπάντων, πρὸς ἅ πᾶς ἄνθρωπος ἀπεδράζει, τελευτῶν καὶ τέτον ἐστίν, ἢ τὸ χρημάτων ὁρθῶς ἀπεδραζομένη ἀπεδρῇ, σώματι δὲ μίσση, πρώτῃ δὲ ἢ τὴν ψυχῆς. De Foeneratoribus etiam Sallustio praeiverat lib. V. Μὴτ' οὖν δίδοναι, μήτε δέχεσθαι πρὸς τὰ παράπαν, μήτε ἡντιῶν, μή ὃ νόμισμα παρακατατίθεσθαι, ἵνα μή τις πιστεύει. Μηδὲ ΔΑΝΕΙΖΕΙΝ ἐπὶ τόκῳ ὡς ἐξόν μὴ ἀποδιδόναι τὸ παράπαν τὰ δανεισάμενα μήτε ΤΟΚΟΝ, μήτε τὸ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. De poenis vide gemina apud Eusebium, citante Stobaeo Serm. XLIV. & Plutarchum Epist. de Amicitia apud eundem pag. 328. Sallustius infra: Igitur provideas oportet, uti plebes, largitionibus & publico frumento corrupta, habeat negotia sua; quibus ab

XLII. Nam saepe ego cum animo meo reputans, quibus quisque rebus clari viri magnitudinem invenissent, quae res populos nationesve magnis auctoribus auxissent? ac deinde quibus causis amplissima regna, & imperia, conruissent: eadem semper bona, atque mala reperiebam, omnesque victores divitias contempsisse, & victos cupivisse. Neque aliter quisquam extollere sese, & divina mortalis adtingere potest, nisi, omissis pecuniae, & corporis gaudiis, animo indulgens, non adsentando, neque concupita praebendo, perversam gratiam gratificans, sed in labore, patientia, bonisque praeceptis, & factis fortibus exercitando. Nam domum, aut villam exstruere, eamque signis, aulaeis, aliisque operibus exornare, & omnia potius, quam semet, visendum efficere, id est, non divitias decori habere, sed ipsum illis flagitio esse.

XLIII. Por-

malo publico detineatur: juventus prohibita, non sumtibus, neque divitiis studeat. WASSE in *Add.* Lego, *usum atque decus.* Saepe alias Sallustius monet, pecuniae & divitiis opinionem splendoris detrahendum. Decus igitur demitur pecuniae, si ob eam nemo magis honestus, aut clarus. Lips. IV. Ep. Q. 4. RUPERT.

DEMSE[RE]S] Fabri & Briconeti, *decus ademseris.* CARRIO.

CLARISSIMI VIRI MAGNITUDINEM INVENISSENT] Vett. libri, *clari viri.* CIACC. & URSIN. Repone ex omnibus libris, *clari viri.* CARRIO.

ITEM INVENISSENT] Non *invenisset*, uti olim correximus. CARR.

QUAE RES, POPULOS NATIONESVE MAGNIS AUCTORIBUS AUXISSENT] Scripti libri, *Quacque res.* CIACC. URSIN. & CARR.

MAGNIS AUCTORIBUS] Legendum censeo, *magnis auctibus auxissent.* nam apud Livium lib. XXIX. Africanus Scipio deos ita precatur: *Eaque vos omnia bene juvetis, bonis auctibus auxitis.* & lib. IV. *Cujus rei primum sit in civitate, eam maximis semper auctibus crescere.* Tacit. Hist. I. *Tiberis immenso auctu, prorupto Ponte sublicio &c.* Quibus ex locis & alium Taciti Hist. IV. emendandum existimo, ubi in vulgaribus libris sic legitur: *At Civilem immensis actibus universa Germania extollebat, societate nobilissimis obsidum firmata.* erit ergo, *immensis auctibus.* CIACCON. & URSIN. Ita quidem Vaticanus, sed Fabri & Briconeti, *magnis auctibus:* animo meo rectius. CARRIO. Idem d. I. legit. *magnis auctibus auxissent.* RUPERT.

OMNESQUE VICTORES DIVITIAS CONTEMPSISSE] *Demaratus* apud Herodot. lib. VII. cap. 102. *Graecia paupertatem tuetur & dominatum.* V. Freinsh.

ad Curt. lib. III. cap. 2. §. 15. Notam ad Justin. lib. II. cap. §. 5. RUPERT.

SED IN LABORE, PATIENTIA, BONIS PRAECEPTIS, ET FACTIS FORTIBUS] i. e. in studiis togatis ac militaribus. V. Not. ad Flori lib. I. cap. 5. §. 1.

NAM DOMUM, AUT VILLAM EXSTRUERE] V. Bern. Quaest. in Germ. Tac. LXXXIV.

EAMQUE SIGNIS, AULAEIS EXSTRUERE] Particula *que*, abest ab antiquis libris. CIACC. & URSIN. *Que* deest Fabri & Briconeti. CARR. Quae omnia Romam cum Asiatica luxuria commigrarunt. Conqueritur Sallustius in Bello Catilin. Plin. lib. XXXIII. cap. 2. lib. XXXVII. cap. 1. Augustinus de Civit. Dei, lib. III. cap. 31. COLLERUS.

OMNIA POTIUS QUAM SEMET VISENDUM EFFICERE] Ex hoc fonte *Apulejus* in fine D. Socr. *Igitur si quotidiana eorum aera dispungas, invenies in rationibus multa prodige profusa, & in semet nihil.* Plane quidem villas opipare exstruunt, & domos ditissime exornant, & familias numerosissime comparant; sed in istis omnibus, in tanta affluentia rerum, nihil indignum est, praeterquam ipse dominus aedium. Nec injuria: cumulatam enim habent, quae sedulo percolunt, ipsi autem horridi, indocti incultique circumeunt: Igitur illas aedificiorum species, in quae patrimonium sua profuderunt, amoenissimas & extructissimas deprehendas &c. omnia opulenta, omnia ornata praeter ipsum dominum; vide *Isidorum Pelusiota*m Epist. II. 156. *Chrysostomum* tom. I. Hom. II. pag. 30. Fabulam in hanc rem jucundam narrat *Galenus* Protrept. cap. 4. *Διογένης ἐσιώμην παρὰ τινι, ὃ μὲν ἐαυτοῦ πάντων ἀπορῶς ἀπονομιζόμενος, μόνος δὲ ἐαυτοῦ πάντας αἰσιν ἡμετέρους, χρημυζόμενος ὡς πύσαν, εἰ τ' ἐν κύκλῳ περὶ κοτῆς.*

XLIII. Porro ii, quibus bis die ventrem onerare, nullam noctem sine
scor-

κοπήσας, εἰς ἑδὲν μὲν πρὶν ἐπύρε, αὐτὸς δὲ μόνον
περὶ ἐπύρε πρὸ δεσπότῃ τῇ οἰκίᾳ. Ἀγανακτῶν δὲ
αὐτὸς, καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτῶν, Οὐδὲν, ἔφησεν, ὁρᾶν
εὐτὺς ἡμεγήμενον τῇ κατὰ τὴν οἰκίαν, ὡς ἀκείνον τὰς
τῶν πείρας ἀπάντας ἀξιολόγοις γραφαῖς κεκοσμηθῆναι τὸ
ἐν ἐδαφῷ ἐν ψήφῳ πολυτελῶν συγκέκοσμη, δεινὴν εἰ-
κόνας ἔχον ἐξ αὐτῶν ἀγλαῖα παρμένας. Ἀπαντῶν τὰ
σκεῖν λαμπρὰ καὶ καθαρά, καὶ τὴν τραμὴν, καὶ τὰς
κλίνας εἰς κάλλος ἐξησκήσας, μόνον δὲ ἐκείνον ὁρᾶν
ἡμεγήμενον. Εὐδὲν δὲ ἀπαντῶν ἀνθρώποις εἰς τὰς ἀν-
τιμωρίας τῇ παρῳίᾳ τόπων ἀπεπύρε. vide in hanc
sententiam plura apud eundem II. 23. Edit. Ve-
net. MDXXV. Alii hoc factum Aristippo tribuunt,
inquit Laërtius, & ex eo Arsenius Monembasiæ
Episcopus. Rem omnem, suppresso auctoris no-
mine, enarrat Chrysostomus Homil. XI. in Rom.
Themistius Orat. XVI. Ὅτι δὲ θανάσις μᾶλλον
περὶ ἐκείνου τὴν ψυχὴν ἀξίαν πολλὰ καὶ σκευά-
στα, ἢ τὴν οἰκίαν, οὐδὲν τῶν τοῖς τοῖχοις ἐγγραφῶν
πολλὰ καὶ πικρὰ, τὴν ψυχὴν δὲ ἀσχετὸν περισσῶς,
ὡς ἂν γραμμῶν ἀλλήλῃ μιν, καὶ τῇ μὲν ἀνδρῶν ἀνε-
πίεστον καταλιπεῖν ὅτι ἀνέχῃ περὶ ὅλῃ. Ἡσιόδῳ τὸ
ποιῆναι τὸν ἄνθρωπον ἀνέπτεστον ἀνέχῃ πρᾶγμα οὐδὲ ὑπο-
λαμβάνει. WASSE in Add.

QUIBUS BIS DIE VENTREM ONERARE] Coena-
bant antiqui lautius, prandebant tenuius. Pran-
dii autem mentionem faciunt tum alii scriptores
permulti, tum imprimis apud Graecos Hippocra-
tes lib. II. de Victus Ratione, & in Oeconomico
Xenophon, apud quem narrat Ischomachus: *se le-
viter prandere, ut largius coenet.* Quod eo lu-
bentius indicavi, ne cui forte veterum quorun-
dam & Isidori imponat auctoritas, qui negat
prandia in usu antiquis fuisse. Galenus lib. VI.
de Tuenda Valetudine dicit; se, nisi tardius lava-
ret, cibum interdum non sumpsisse, & illum qui-
dem cum sumeret, solo pane uti absque potu.
Moderatum quoque designat prandium Plin. lib.
III. Epist. cum inquit: *post cibum, quem interdum
levem, & facilem veterum more sumebat.* Cicero
quoque in Quinta Tusculana leve & simplex
prandium videtur probasse, cum dicit: *vita illa
beata quae ferebatur, plena Italicarum Syracusana-
rumque mensarum, nullo modo mihi placuit, bis in
die saturum fieri.* Itaque hic reprehendit eos
auctor, qui integros dies convivii & commessatio-
nibus frangebant. Vide Ursini appendicem ad
Ciaccon. de Triclin. COLER. Nota: Veteres,
Ingluvie & voracitate, non ita certabant, uti
nos, qui epulas quadrifariam, imo quinquefa-
riam dispertire solemus, in jentacula, prandia, me-
rendas, coenas & ab illis, in dormitoria, quae vo-
cant, pocula. Contenti erant unico vel prandio

vel coena; (certe Diodorus Siculus lib. V. cap. 40.
tanquam insolens notat in Tyrrhenis, quod bis in
die mensas adornent.) Saepius tamen coena, &
si quid mane comedebant, exiguum, idque soli,
ac sine ὁμοσιύοις, sive consalinis, aut consala-
neis, ut dicuntur in Glossario veteri. Hinc illa
μονοσιλία, de qua multa Casaub. ad Athenaei lib.
I. cap. 8. & lib. II. cap. 8. confer Bernecc. in
Sueton. Titum cap. 9. §. 3. & in Plinii Paneg.
cap. 49. n. 6. Manut. in Quaes. per. Epistol. IV. p.
63. Prandium Graecis dictum ἄριστον, veluti ῥάσιον,
id est ex obviis, nec anxie comparatis. Plut.
Sympos. Quaesit. VI. Hi docent, illos, cum &
laboribus dediti, & temperantes essent, mane
panem edisse mero intinctum, aliud nihil. Ita-
que hoc fuit dictum &c. Quod hodie Venetiis a
plerisque negotiosis fuit observatum, qui in me-
ridie, vino Cretico panem intinctum, offam, seu
placentam comedunt, ut sic famem solentur,
dum negotiis operam navant. Jos. Laurent. I.
Polymath. 20. Nec abludit ipsum vocabulum
coenae, quod, quum Graecum sit, & significet
communem cibationem, ut vertit Lips. ad Senecae
Epist. 18. satis indicat, reliquis diei partibus non
fuisse antiquis convivium. Erat autem illud exi-
guum, ut dixi, quod mane comedebant, sine
jurulentia, puta, cum caperent solum panem,
quemadmodum e Gal. lib. VI. de Tu. Val. docet
Hier. Mercurialis lib. I. de Arte Gymnastica cap.
XI. qui sit tibi non sufficit, addere potes hanc
Cl. Salmasii observationem, ad illa Capitolini in
Antonino Pio pag. 75. *Panem siccum comedit,
ad sustentandas vires.* Per panem siccum, inquit,
panem solum intellige, abique ullo alio pulmen-
to; sic in vita Taciti apud Vopiscum: *panem, ni-
si siccum, nunquam comedit.* Fuit autem haec ve-
terum frugalitas, eorum praecipue, qui negotio-
sam vitam καὶ περιστάσεων agebant, ut matutinis ho-
ris, solo pane degustato, usque ad vesperam &
tempus coenae, impransi perdurarent, adeo ut
ne biberent quidem. Gal. hoc ita de se praedi-
cat lib. VI. ὁ γινώσκων, ubi inter alia μόνον τὸν ἄρ-
τον vocat, quem Spartianus panem siccum; panis
enim siccus jentaculum fuit veterum. Hinc δὲ
ῥάσιον pro jentare apud Lucianum, qui panem
siccum comedere non poterant, aut palmulas aut
uvas passas, aut parum mellis Attici, vel salis,
cum pane edebant. Quidam bibebant, quidam
nec bibebant; multi post hoc jentaculum etiam
prandebant, alii impransi, usque ad coenae tem-
pus, manebant. Hinc βεβηκίσειν, jentare, ve-
teres Grammatici exponunt, a buccis panis,
quas in jentaculo comedebant. (Confer Casaub.
ad

scorto quiescere mos est; ubi animum, quem dominari decebat, servitio obpres-

ad Sueton. August. cap. 76. 77.) Non peculiaris igitur haec abstinencia Senecae fuit, quod panem ficcum, vice prandii, gustaret, sed cum multis communis. Epist. 83. Panis deinde ficcus &, sine mensa, prandium. Haec Salmasius. Inferiori aevo apud Montanistas fuisse coenam sine jumentis, scribit Tertullianus, quod hinc explicandum: coenam Montanistarum fuisse ficcam, nec absimilem prandiis aliorum; ut scilicet ostentarent virtutis studium, sive, ut mentis officio rectius uti viderentur, pulmento, tanquam indicio voluptatis ac ignaviae, minus impediti. Sed & ex his satis apertum, cur miretur Sallust. quosdam bis de die ventrem onerare. RUPERT. Platonem sequitur, qui in Epistola ad Dionis propinquos ita scribit, Δίς τε τ' ἡμέρας ἐμπιμπλάμενον εἶναι, καὶ μηδέποτε κοιμώμενον μόνον νύκτι. Cic. in Tusc. V. interprete: bis in die saturum fieri, nec umquam pernoctare solum. Musonius de victu: Τὰς μὲν γὰρ αἰχμὰς ὑδοῶν, σπανιώτερον ὀμιλῶμεν, καὶ ἐνὶ νύκτι γε μὴ-
ρας καὶ εὐκαίως ὅλας ἀπέχουσαι διωάμεθα, ταύτης δὲ πάντα πᾶσαν ἡμέραν πάντως περὶ αὐτὴν ἀνάγκη, καὶ τὰ γε πολλὰ, δις ἐκάστης ἡμέρας· καὶ γὰρ ἐνὶ ζῆν αἰχμὰς τ' ἀν-
θρωποι. At Graecos quater die esitasse Philemon tradit; mane enim habuere ἀκράτισμα seu ἀγ-
νησιμὸν Eustathio ad Odyss. ω. αἴρετον τὸ πρωῒον, Athenaeo πρωῒον ἔμβρωμα. "Αἴρετον seu δόρπητον, ἐσπίεσμα, δειπνόν, veteribus δόρπη, sive, inter-
prete Athenaeo IV. Deipn. ἐπίδειπνίδα. Palamedes apud Aeschylum ἀκράτισμα quidem, credo quia tenue, & sine mensa erat, omittit: "Αἴρετα δειπνὰ δόρπη αἰρεῖσθαι τεῖτα. Quem versum ad-
ducunt Athenaeus V. Eustathius ad Iliad. β. Qui de his plura cupit, adeat Eustathium ad Iliad. ω. 124. Odyss. β. 77. π. 586. Plutarch. Sympot. I. 8. Aristotel. de Nat. Anim. VI. 8. Schol. Theocriti in voce ἀκράτισμος, Theophylactum ad Luc. XIV. Erotianum in δόρπη. Certe circa Xerxis transitum Olymp. LXXV. ex Herodoto patet Graecos cibum plus vice simplici sumsisse. Apud quem VII. 10. magnam se diis habere gratiam ait Megacreon, ὅτι Εἰς ἐξ ἡμέρας καὶ δις ἐκάστης ἡμέρας ἐνόμιζε σῖτον αἰρεῖσθαι. Hippocratis aetate Olymp. LXXXVII. multi ter, quater, plures semel, pluri-
mi bis die cibo usi sunt, ut ex eo observavit Hieronymus Mercurialis Var. Lect. IV. 17. Verba ejus habentur Lib. Περὶ διαίτης ὁρίων pag. 58. "Εἰ δὲ ἂν μᾶλλον ποιήσεται ὁ ποιῶν, εἰ τὰς σιτιόων τ' ἡμέρας ἐς κόρον: "Εἰ μᾶλλον, εἰ πλεονάκεις. Καὶ τοι γε πολλοὶ εἰσιν οἱ εὐφώρας φέροντες τὰς σιτιόων τ' ἡμέρας ἰητριῆς, pag. 12. Περὶ διαίτης II. pag. 30. III. pag. 34. XXXVI. 30. XXXVII. 40. XXXIX. 30. CXLII. 5. 42. Nec sane aliter constare po-

terit animosum illud Leonidae dictum, quo milites jussit ταχέως ὀρεσποιοῦνται, ὡς ἐν Ἀδ' δειπνη-
σομεν. Diodor. XI. Sed neque illud Alexandri apud Plutarchum in Apophthegm. pag. 180. se κρείττους ἔχειν αὐτὸς ὀρεσποιοῦν, ὡς μὴ αἰρεῖται, τὴν νυκτοπορίαν· ὡς δὲ δειπνὸν τὴν ὀλιγαρίαν. Aristotelis denique in Probl. id evincit III. Prob. §. 32. Coenam & prandium Romanis etiam ab antiquissimis temporibus in usu fuisse monstrat locus Platonis supra laudatus; cui (quoniam sunt qui alterutrum sustulerunt, ex quorum numero Servius, Isidorus II. 20. Salvian. Provid. I. Casiodor. in Psalm 14.) adjuget Macrobius Saturn. II. 13. Celsus I. 1. 3. Plautum Amphitr. I. 1. 99. & in Boeotia apud Gellium III. 3. Plinium Epist. III. 5. Valerium II. 19. Plinium Nat. Hist. XXVIII. 5. Senecam Epist. LXXXIV. Suetonium Aug. LXXVIII. Quae hic potest quare morem adeo receptum omni populo, quasi immoderatum nimiumque Noster improbaverit, solis heluonibus objiciendo quod omnium erat. Scilicet id velle credamus, ne tenera seniove aut morbo fessa aetas, opifices, servitia, reficere vires imminutas & augere possent? Nihil minus. Luxum haud naturam impugnat, eosque denuo perstringit, qui in potestatibus, bis die ventrem onerabant, quorumque industria vitae & vigilandi labor in antelucanis coenis expromebatur. Atque eo modo sensum τὴν ἐμπιμπλάω, quo usus erat Plato, repraesentat. Nam Graeci veteres, teste in Oenomaio Antiphane, fuere μικροτράπεζοι, ipsumque adeo Epicurum habuisse constat, tradentibus Plutarcho pag. 1099. & Cicerone Acad. II. obsoniorum conditorum ὡς δειπνὸν ὀλιγαρίαν. Hinc Socrates apud Athenaeum, Ὁ παρρη-
σιος, τίς ὑμῶν τῶ μὲν ἄρτον αἰς ὄψων χρῆται τῶ δὲ ὄψων αἰς ἄρτον. Hinc Plutarchus alicubi vocat prandia ἀποφαλίων καὶ ὑγιαίνειων ὡς αἰς ἀλγέφάρμακα ὡς πολυτελεῖς τραπέζας. Horatius: Pransus non avide, quantum interpellat inani Ventre diem durare. Seneca Ep. LXXXIII. Deinde ficcum & sine mensa prandium. Modum vero in hisce rebus exacta statuere ejus solius est, qui aetates, sexus, ipsumque filum corporis, anni ventorumque tempestates, ciborum eorundem pro diversa regione variantem naturam & sexcenta ejusmodi probe habet perspecta. Quam rem elegantissime peroravit Hippocrates lib. Περὶ διαίτης pag. 7. WASSE in Add. SERVITIO OPPRESSERE] Confer Nostrium Iug. I. Lucretius II.

—— Natura videtur
Liberam continuo, & Dominis privata superbis.
Ovidius Remed.

obpressere, nequicquam eo postea hebeti, atque claudo pro exercito uti volunt. Nam imprudentia pleraque, & se praecipitant. Verum haec, & omnia mala pariter cum honore pecuniae desinent, si neque magistratibus, neque alia vulgo cupienda, venalia erunt. Ad hoc providendum est, quonam modo Italia, atque provinciae tutiores sint, id quod factu haud obscurum est. Nam iidem omnia vastant, suas deferendo domos, & per injuriam alienas occupando. Item ne, ut adhuc, militia injusta, aut inaequalis sit: cum alii triginta, pars nullum stipendium faciet: & frumentum id, quod antea praemium ignaviae fuit, per municipia, & colo-

*Publicus assertor Dominis oppressa levabo
Pectora.*

Et alibi:

Nec servum vitii pectus habere sui.

Horatius:

Imperat aut servit collecta pecunia cuique.

Seneca Ep. XLVII. *Alius libidini servit, alius avaritiae, alius ambitioni.* Claudian.

Si metuis, si prava cupis, si ducere ira,

Servitii patiere jugum.

Adde Cic. Paradox. V. Egregie D. Paulus. *Μὴ οὐ βασιλεύειν ἢ ἀμαρτάνειν ἐν τῷ θνητῷ ὁμῶν σώματι. & Οὐκ οἶδά τι ἢ παρὰ τὴν φύσιν, ἐκ τῆς φύσεως εἰς ὑπακοήν, ΔΟΥΛΟΙ ἔσονται ὑπακούειν.* Lactantius VII. I. *Eo fit, ut pauperes & humiles Deo credant facilius, qui sunt expediti; quam divites, qui sunt impeditis plurimis implicati; imo vero catenati, & compediti serviunt ad nutum dominae cupiditatis.* Hinc ΔΟΥΛΟΝ χρηματῶν dixit Chrysostomus Philip. Homil. VI. Tom. IV. *Τῶν ὑδονῶν* Ammonius *περὶ ὁμ. καὶ διαφ. Αἰγ.* Clemens Alexand. Strom. II. pag. 424. *Ἐχάτη ΔΟΥΛΕΙΑ τὸ ὑποπίπτειν καὶ παραχωρεῖσθαι τοῖς πάθεσι.* Recte ille *postremam servitutem* nominat. Talis enim ob impotentiam viro plane excidit, καὶ θνητότερος φάμεται ἐν ταῖς ἀμαρτίαις. ut alicubi Antoninus. Apulejus Apol. *earum alteram Vulgariam, quae sit percita populari amore, non modo humanis animis, verum etiam pecuniis ad libidinem imperitare, ut inmodico truciue percussorum animalium serva corpora complexu vincientem.* Cephalus apud Platonem *τῶν ὑδονῶν πάθος λυτῶν καὶ ἀγρίων ΔΕΣΠΟΤΗΝ.* WASSE in *Add.*

EXERCITIO] Iidem libri, pro exercito. CARRIO. Scribe e MSS. Ciacconii cum Gronovio II. Obs. 4. pro exercito. Rem quod attinet, consule Virdungum ad illud Taciti in Agr. cap. 3. *Subit quippe inertiae ipsius dulcedo, & invisā primo desidia, postremo amatur.* RUPERT. Fabri & Bricconeti Libb. *exercitio.* Atque ita Gruteriana. de Tom. II.

qua voce adi Catonem, Festum, & Stewechium ad Vegetium I. 17. *exercitium.* Glossae: *γυμνασία.* WASSE in *Add.*

NEQUE ALIA VULGO CUPENDA VENALIA ERUNT] V. Not. ad Justinii lib. I. cap. I. §. I. RUPERT.

PROVIDENDUM EST] Adde vocem, *tibi*, de veteribus libris. CARRIO.

FACTU HAUD OBSCURUM] Hoc est, *providere quomodo &c. id ipsum factu haud obscurum.* pro difficile, vel quod multa cura indiget. Cicero IV. Verrin. *Non erat obscurum quid homo improbus aut nefarius cogitaret.* Ita Graeci conjungunt *ἀδελος & ποιῆν.* Alex. Aphrodis. *Οὐκ ΑΔΗΛΟΣ εἶναι τῶν ΠΟΙΗΣΩΝ.* Verum *obscurum factu* apud Latinos scriptores rarissime invenitur. Quid si legamus *asperum*? ut VI. 45. nisi *fatu* malis. Solinus cap. 3. *lapidem fatu dignissimum.* WASSE in *Add.*

MILITIA INJUSTA AUT INAEQUALIS] Hinc enim indignationes, hinc seditiones, & in duces conspirationes. Vide concionem Pescennii apud Tacitum, Manlii apud Livium. RUPERT.

CUM ALII TRIGINTA] Ex hoc loco apparet numerus legitimus stipendiorum, quem vellem addidisset eruditissimus Lipsius iis, quae ad I. Anal. Taciti commentatus est de stipendiis. Quae autem hic praecipit Sallustius de stipendiis & emeritis, ea postea omnia suo more & modo Augustus recensuit & ordinavit. COLER. Continua olim militia non fuit (sicuti cum legiones perpetuae institutae) sed per annos fere, aut certe singula bella, inibant militiam, & desinebant. Lex igitur volebat, ut in annis illis triginta utilibus, ab anno scilicet aetatis 17. ad 46. quisque necessario impleteret stipendia sua triginta. Poterat quidem prius: &, exempli causa, qui continuo militabat, implebat ea 37. anno: sed poterat, non debebat. Hi sunt anni XXX. illi, de quibus Sallustius. Nec audiemus Sigonium, hinc colligentem, legitima stipendia fuisse XXX. annorum.

colonias illis dare conveniet, cum stipendiis emeritis domos reverterent. Quae Reipublicae necessaria, tibi quoque gloriosa ratus sum, quam paucissimis absolvi.

XLIV. Non pejus videtur, pauca nunc de facto meo differere. Plerique mortales ad iudicandum satis ingenii habent, aut simulant: verumtamen ad reprehendenda aliena facta, aut dicta, ardet omnibus animus; vix satis apertum os, aut lingua prompta videtur, quae meditata pectore evolvet: quibus me subiectum haud poenitet, magis reticuisse pigeret. Nam siue hac, seu meliore alia via perges; a me quidem pro virili parte dictum, & adiutum fuerit. Reliquum est, optare, uti, quae tibi placuerint, ea dii immortales adprobent, beneque evenire sinant.

norum. Haec fere Lips. I. de Mil. dial. 2. RUPERT.

CUM STIPENDIIS] Cum deest, Fabri & Briconet: Vaticanus, qui stipendiis. CARR.

PLERIQUE MORTALES] Sensus: Multi iudicant; quidam, quod dixeris, facile reprehendunt; quidam consilarii necessarium bonum non adferunt, dicendi libertatem. Hi si me antecedant, non erubescio; magis erubescerem, si animi sensa, adulatorum, h. e. eorum more, suppressissem. RUPERT.

VERUMTAMEN] Scribe e manuscriptis, verum enim. CARRIO.

QUAE DICTA PECTORE EVOLAT] Venetum quae edita. Badianum, quae dicta pectore evolvet. RIV.

QUAE MEDITATA] Fabri & Briconet, edita pectore evolvet: cum quibus est Vaticanus. vulgo, dicta pectore evolvet. Hinc fuere, qui legendum conjicerent, meditata pectore evolvet. CARRIO. Badian. Edit. Basil. 1564. quae dicta pectore evolvet. Venetum quae edita. Balliol. edita evolvet. Nihil aliud succurrit, quam: edita pectore evolvet. Supra dixit: Plerique mortales ad iudicandum satis ingenii habent. Unde haud absurda vox edita, quae factum illorum & arrogantiam exprimant. Terentius Heautont. Primum hoc te oro, ne quid credas me adversus edictum tuum Facere esse ausam. Evolvere edicta, ut evolvere questus apud Valerium Flac-

cum: Ingemit, & tales evolvet pectore questus.

WASSE in Add.

ALIA VIA PERGIS] Omnes libri, perges. CARR.

PRO VIRILI PARTE] Isocrates ad Nicoc. Ἐγὼ αὐτὲ γινώσκω παρρησιασθῆναι, καὶ τιμῶν σε τέτοις εἰς τυχερά. Lycurgus adv. Leocr. pag. 114. Ω

τὴν φυλακὴν ἔρημον τὸ καὶ αὐτὸν μερὸς κατέλιπον. WASSE in Add.

UTI QUAE TIBI PLACUERINT, EA DII IMMORTALES ADPROBENT, &c.] Livius lib. VI. barum omnium rerum causa vobis antiquandas censeo istas rogationes. Quod facitis, deos velim fortunare. Et infra: Ceterum deos immortales obtestor, ut quocumque modo ages, ea res tibi rei publicae prospere eveniat. CIACC. & URSIN. Sic & in II. ad Caesarem: Quae mihi utilissima factu visa sunt, quaeque tibi usui fore credidi, quam paucissimis potui, perscripsi. Ceterum Deos immortales obtestor, ut quocumque modo agas, ea res tibi, rei publicae prospere eveniat. Et Demosthen. Olynth. I. Χρηστὰ δὲ εἰν πάντες εἴηκα. Et III. Σχεδὸν εἴρηκα ἃ νομίζω συμφέρον, ὑμῖν δὲ ἐλπίδα δὲ, τι καὶ τῇ πόλει, καὶ ἁπαντὶ ὑμῶν σωσίσειν μίχα. A. MANUT.

ADPROBENT BENEQUE EVENIRE] Cicero Epist. Fam. lib. II. 15. 18. Tu quod egeris, id velim dii approbent. Livius III. 67. Di i approbent eam sententiam, quae tibi optima visa fuerit. Alteram Formulae partem servat Cato de R. Rust. cap. CXLI. Mars pater, te precor quae soque, uti sis volens propitius mihi, domo, familiaeque nostrae, quovis rei ergo, agrum, terram fundumque meum suovitautilia circumagi iussi, uti tu morbos, visos invisosque, viduertatem, vastitudinemque, calamitates intemperiasque prohibeas, defendas averruncesque. utique tu fruges, frumenta, vineta, virgultaque grandire, beneque evenire sinas. Varro de R. R. I. 1. Nec non etiam precor Lympham & Bonum Eventum, quoniam, sine aqua, omnis arida ac misera agricultura; sine successu ac bono eventu, frustratio est non cultura. Adi Brissonium lib. II. de Form. pag. 64. WASSE in Add.

ORATIO II.

A D

C. CAESAREM,

D E

REPUBLICA ORDINANDA.

XLV. **S**cio ego, quam difficile, atque asperum factu sit, consilium dare regi, aut imperatori: postremo cuiquam mortali, cuius opes in excelsis sunt: quippe quum & illis consultorum copiae adsint; neque de futuro quisquam satis callidus, satisque prudens sit. Quinetiam saepe prava magis, quam bona consilia prospere eveniunt: quia

ORATIO] Vel ex hac Epistola satis apparet, amicum valde Caesari vixisse Sallustium. Ita solebant in otio degentes viri praeter ceteris cati & rerum periti, absentes & rem foris gerentes amicos excitare, & quasi sui officii commonefacere. Talis est illa quantivis pretii Epistola M. Ciceronis ad Q. Fratrem. Et videtur sane haec scripta ad Caesarem, antequam ad Petrejum Afraniumque proficisceretur in Hispaniam. Bello adhuc flagrante scriptam esse satis apparet. COLER.

SCIO EGO, QUAM DIFFICILE] Tacitus I. Hist. 15. sic enuntiat: *Suadere Principi, quod oporteat, multi laboris.* Sic vero comparatum est cum omni bono facto. Nam ibi (Plautinis verbis) *animo labos grandis capitur.* Causam exponit Philosophus II. Ethic. 5. *Peccare multis modis possumus, at recte facere uno modo.* Itaque etiam hoc difficile est, illud vero facile, &c. In eundem sensum M. Tullius in Sextiana: *Huic hominum generi, fateor, multos adversarios, inimicos, infidos esse, multa proponi pericula, multas inferri injurias, magnos esse experiundos & subeundos labores: sed mihi omnis oratio est cum virtute, non cum desidia; cum dignitate, non cum voluptate; cum iis, qui se patriae, qui suis civibus, qui laudi, qui gloriae, non qui somno, & conviviis, & delectationi natos arbitrantur.* RUPERT.

QUIPPE QUUM ET ILLIS] Adeoque ad alienum

Solem, seu Luna, dispareat, nec alio loco sit huiusmodi consiliarius, quam quo se conqueritur Hannibal apud Justin lib. XXXI. cap. 5. ubi ait: *non, quia egeat Antiochus consilio, sed, ad supplendum numerum sententiarum, se vocatum.* Est vero & inde maxima difficultas, quoniam, in copia consiliariorum, facilius contradicatur meliori sententiae, & si quid auctoritatis est uni, destituitur a plurimis. Item, quoniam multi reperiuntur, qui *byssinis verbis* veriore sententiam praegravant. RUPERT.

NEQUE DE FUTURO QUISQUAM SATIS CALLIDUS] Paucissimis enim contingit Themistoclea aliqua consilii vis. Nam, ut de Themistocle scribit Thucydides, rerum improvisarum, cum brevissima deliberatione, iudex praestantissimus, & futurarum, ac eventus ipsarum plerumque optimus conjector, quid melius quidve deterius esset, in rebus adhuc obscuris, optime prospiciebat. Confer Casaub. ad Sueton. Aug. cap. I. & adde Polyb. lib. III. cap. 31. RUPERT.

SAEPE PRAVA MAGIS QUAM BONA CONSILIA PROSPERE EVENIUNT] Cicero ad Att. *Eventum non virtus, sed fortuna moderatur: Omnium rerum incerti sunt exitus: multa male consultata, cum adversarios inconsultiores nata sunt, felicem eventum habuerunt.* Petronius Arbiter: *Non multum oportet consilio credere: quia suam Fortu-*

quia plerasque res. Fortuna ex lubidine sua agitat. Sed mihi studium fuit adolescentulo Rempubicam capeffere: atque in ea cognoscenda multam, magnamque curam habui: non ita, uti magistratum modo caperem, quem multi malis artibus adepti erant: sed etiam uti Rempubicam domi, militiae, quantumque armis, viris, opulentia posset, cognitum haberem. Itaque mihi multa cum animo agitanti consilium fuit, famam, modestiamque meam post tuam dignitatem habere, & cujus rei lubet periculum facere, dum quid tibi ex eo gloriae adcederet. Idque non temere, neque ex fortuna tua, decrevi; sed quia in te, praeter ceteras, artem unam egregie mirabilem comperi, semper tibi maiorem in adversis, quam in secundis rebus animum esse. Sed per ceteros mortales illa res clarior est, quod & prius defessi sint homines lau-

tuna habet rationem. Quod doctissimus & elegantissimi vir ingenii Domin. Baudius ita extulit:

*Transversa sors acumen humanum rapit,
Nec destinata semper ex voto cadunt.
Non est quod ergo quispiam fidat nimis
Vigore mentis consilique dotibus,
Namque ipsa partes vindicat sibi suas
Fortuna, sive vis operta coelitus,
Fatigue numen. Haec potestas subruit,
Fundoque vertit saepe prudentum virum
Consulta docta, ne ferox mortalium
Mens insolescat, immemorque sit Dei.*

Adde Grut. ad Liv. lib. XXXI. cap. 34. Julian. apud Amm. lib. XXV. pag. 290. lin. 35. Procop. in Art. Hist. pag. 21. Piccart. Dec. I. cap. 10. RUPERT.

QUIA PLERASQUE RES] Sallustius Jugurthino: *Fortuna pleraque rerum humanarum regit.* Idem Catilinario: *Fortuna omni in re dominatur, ea cunctas res, ex lubidine magis, quam ex vero celebrat obscuratque.* CARRIO.

MILITIAEQUE] Briconeti, domi militiae. CARRIO. COGNITUM HABEREM] Omnes libri, *cognitum habuerim.* CARRIO. Pulcra commendatio consilii sui. Nam, ut ait Cic. lib. II. de Orat. *Ad Consilium de Republica dandum, caput est, nosse Rempubicam.* RUPERT.

CUJUSLIBET REI PERICULUM FACERE, DUM QUID TIBI EX EO GLORIAE ADCEDERET] Agrippa, gener Octaviani Caesaris, duorum admonebat virum, in aula saluum futurum; unius, ut difficultatem rerum ipse susciperet; alterius, ut gloriam, impositae summae manus, Imperatori relinqueret. Vide Grut. ad illud Taciti: *Frontinus, vir magnus, quantum licebat.* RUPERT.

PERICULUM FACERE] Hoc est, adire discrimen.

Tacit. XIII. *Corbulo merita tot per annos gloriae non ultra periculum faceret.* Et XIV. *eiusdem pecuniae periculum faceret, cujus ii, qui imperatorem appellaverunt.* & infra: *qui optatius habent ex tua calamitate periculum libertatis facere, quam per te populi Romani imperium maximum ex magno fieri.* CIACC.

GLORIAE ADCEDERET] Fabri, gloriae acciderit. CARRIO.

IDQUE NON TEMERE, AUT EX FORTUNA TUA] Certum est, Epistolam hanc priorem esse illa, quam nuper exposuimus. Scripta enim, ut apparet, nondum debellatis partibus Pompejanis. Hoc vult dicere: Quanquam, Caesar, maxime tibi risit hactenus fortuna; ut ex eo spem plenae victoriae concipere possimus: tibi tamen non ob eam consiliarius accedo, vel de eventu iudico, ut forsitan alii solent homines temporarii; sed solum me movet eximia virtus tua, quae, cum in aliis, tum in adversis elucet; ut propter eam solam, tanquam ad victorem, confidenter scribere audeam. RUPERT.

AUT EX FORTUNA] Fabri, neque ex fortuna. CARRIO.

SEMPER TIBI MAIOREM IN ADVERSIS, QUAM IN SECUNDIS REBUS ANIMUM ESSE] Vide not. ad Flori lib. I. cap. 10. §. 2. & adde illud Claudiani de Stilicone:

*— nil fessa remisit
Officii virtus, contraque minantia fata
Pervigil, eventusque sibi latura secundos,
Major in adversis micuit.*

RUPERT.

SED PER CETEROS MORTALES] Sic supra: *Quibus per ceteras gentes maximi & clari estis.* Et cum eandem sententiam poneret: *Atque in te maxime qui tantum alios praetergressus es.* Quare videndum an

laudando atque admirando munificentiam tuam, quam tu faciendo, quae gloria digna essent.

XLVI. Equidem mihi decretum est, nihil tam ex alto reperiri posse, quod non cogitanti tibi in promptu sit. Neque ego, quae visa sunt, de Republica tibi scripsi, quia mihi consilium, atque ingenium meum amplius aequo probaretur: sed inter labores militiae, interque proelia, victorias, imperium, statui admonendum te de negotiis urbanis. Namque tibi si id modo in pectore consilii est, uti te ab

an hic legi debeat, *Sed praeter ceteros.* CIACCON. Vet. Cod. habet: *super ceteros mortales, &c.* Videtur autem legendum: *Sed praeter ceteros mortales, &c.* Nam supra, eadem usus sententia, dixit: *Atque in te maxime, qui tantum alios praetergressus es, &c.* Unde videtur paulo supra alio item loco scribendum: *Quibus praeter ceteras gentes maximi & clari estis, &c.* non, *per ceteras gentes.* Haec autem Epistola, quantum conjicere possumus, ad Caesarem scripta est antequam in Hispaniam contra Petrejum & Afranium profectus esset. URSIN. Elegantissime Fabri & Briconeti, *sed per deos immortales.* CARRIO. *Sed super ceteros.* Ita edidi ex Vet. Codice, cum vulgo esset, *sed per*, unde docti fecerant, *praeter.* infra: *Super omnes mortales gloria.* A. POPMA.

QUOD ET PRIUS DEFESSI] Et, suffragio veterum librorum, ex centuria. CARR. Sic etiam VI. 32. *Qui tantum alios praetergressus es, uti prius defessi sint homines laudando facta tua, quam tu laude digna faciundo.* WASSE in *Add.*

EQUIDEM MIHI DECRETUM EST, NIHIL TAM EX ALTO REPERIRI POSSE, QUOD NON COGITANTI TIBI IN PROMPTU SIT] Vell. lib. II. cap. 41. Caesarem describit *vigore animi acerrimum.* *Ἀσπίς* dicunt Graeci, Latini pluribus, *affectionem virium animi positam in celeritate.* Quicquid tamen sit, ab uno provideri omnia non possunt, plures esse oportet, qui Principem juvent: eoque modo Princeps multos oculos, multas aures, multas item manus atque pedes sibi facit. Recte vero Sallustius etiam non requisitus, monet atque consulit, recte inquam, & ex instituto majorum. Nam & Senatoribus Romanis nonnunquam licuit, priusquam ordine sententiae rogarentur, postulare, ut extra ordinem de Republica diceretur. Quis etenim non succurreret incendio, etiam nec rogatus? aqua ut potius, quam ruina restinguatur. Ideoque Consiliarius in Senatum venire debet, etsi sciat, consilium aliquod tractatum iri, cui assentiri, salva conscientia, nequeat. Non quidem, ut malis adstipuletur consultoribus: sed

potius, boni publici ergo consilium dandi, ut occasionem habeat magis promptam. RUPERT.

DECRETUM EST] Ex decerno, persuasum habeo, compertum est, ut apud Plautum Cistell. II. 4. 78. confer Varronem de L. Lat. VI. pag. 81. WASSE in *Add.*

NIHIL TAM EX ALTO REPERIRI POSSE] Quid si legamus? *ex alto repeti posse.* Virgilius *Aeneid.* *Quid causas petis ex alto?* CIACCON.

NAMQUE TIBI SI ID MODO IN PECTORE CONSILII EST] Putat consilium suum de Republica eo acceptius futurum, quoniam Caesar non ad suum commodum, sed Reipublicae salutem, omnia dirigit; idque probat, enarratis breviter omnibus Caesaris actionibus jam a principio. Sed enimvero suspicionem adulationis hic a se non remouet Sallustius. Quod enim ait, a principio nobilitatis factionem disturbasse, id interpretari debes e Suetonio & aliis, suscepisse multa consilia & studia optimatibus inimica, non amore Reipublicae, sed ambitione; quod velut raptu animi ac divino quodam instinctu praevidit L. Sulla, & proclamavit, quum vitam Caesaris apud eum exorassent amici: *Vincerent ac sibi haberent: dummodo scirent, eum, quem incolumem tantopere cuperent, quandoque optimatum partibus, quas secum simul defendissent, exitio futurum.* Nam Caesari multos Marios inesse. Quod ait, *plebem ex gravi servitute in libertatem restituisse*, respicit ad factum Caesaris, tribuni militaris; quo auctores restituendae tribunitiae potestatis, cujus vim Sulla, lege lata, ne quis, post gestum tribunatum, ullius honoris esset capax (ita enim factum, ut, qui ad majora adspirarent, hunc honorem averfarentur) diminuerat, enixissime juvit. Sed & hoc fecit, ad captandas rerum magnarum occasiones, in Urbe. Quod in praetura inimicorum arma inermem disjecisse; certum est, strictos gladios ei intentasse, quum poenam conjuratorum in seditione Catilinaria impedire vellet, equites, qui praesidii causa curiam circumstabant; dein, contra Reipublicae decretum, permanentem in magistratu, ac jus dicere ausum,

ab inimicorum inpetu vindices, quoque modo contra adversum Consulem beneficia populi retineas: indigna virtute tua cogitas. Sin in te ille animus est, qui jam a principio nobilitatis factionem disturbavit; plebem Romanam ex gravi servitute in libertatem restituit; in praetura inimicorum arma inermis disjecit; domi militiaeque tanta, & tam praeclara facinora fecit, uti ne inimici quidem queri quidquam audeant, nisi de magnitudine tua: quin accipe tu ea, quae dicam de summa Republica, quae profecto aut vera invenies, aut certe haud procul a vero.

XLVII. Sed quoniam Cn. Pompejus, aut animi pravitate, aut quia nihil maluit, quam quod tibi obesset, ita lapsus est, ut hostibus tela in manus jaceret: quibus ille rebus Rempublicam conturbavit, eisdem

vi ac per arma prohibuisse, ut, dimissis lictoribus, abjectaque praetexta, domum clam refugerit. Sed *disjecit* armatos. Nam mox Senatus, cognito, Caesarem compescuisse multitudinem, operam sibi in asserenda dignitate tumultuosius pollicentem, dignitatem ei praetoriam reddidit, antiquato, &, ut nunc dicimus, *cancellato* priori decreto. RUPERT.

INIMICORUM INPETU] Inimicitias apertas Reipublicae causa vindicandas esse censet. Hujus rei neglectus nimis Caesari necem properavit. COLER.

BENEFICIA POPULI] Consules erant, si recte conjicio, C. Claudius Marcellus & L. Corn. Lentulus. Favor autem plebis, optimum munimentum contra impetum Consularis potestatis. Cauter sane & sapienter nifus ope populari Caesar. Parum abest, quin totum illud Isocratis Caesari accommodem: Ὅλως ὃ ὕδεν παραλείπων ἂν προσένοι τοῖς βασιλεῦσι, περὶ ἀλλ' ἐξ ἐκείνης πολιτείας ἐκλεγόμενος τὸ βέλτερον. καὶ δημοτικὸς μὲν ἐν τῇ πλείους διατριβῇ, πολιτικὸς δ', τῇ τ' πόλει διοικήσει, στρατηγικὸς δ', πρὸς τὰς κινδύνους ὁβελία, τυραννικὸς δ', τὸ πᾶσι τέτοις ἀσφείρειν. Id est: Omnino nihil eorum negligens, quae adesse regi oportet; verum e qualibet Politicae parte optima quaeque diligens. Popularis, dum vulgus suum facit. Civilis, administratione Reipublicae. Imperator, circumspiciens in periculis. Regius, omnia haec superans. COLER.

VIRTUTE TUA COGITES] Emenda ex Fabri & Briconeti, *virtute tua cogitas*. CARRIO. Antea *Cogites* in Edd. sed Carrio vulgatam lectionem ex Fab. & Bricon. depromsit. WASSE.

NISI DE MAGNITUDE] Quae & coëgit ad-

versarios, Caesaris facta tyrannidem appellare. Quis tamen tyrannum illum dicat merito, cujus *virtutes aditum sibi in caelum struxerunt*? ut loquitur de ipso Valer. Maximus lib. VI. cap. 3. BAD.

ACCIPERE TU] Omnes libri, *tu accipe*. CARRIO.

DE SUMMA REIPUBLICAE] Vet. Cod. habet, *de summa Republica*; & ita veteres scriptores locuti sunt. Virgilius Aeneid. II. *Quo res summa loco Pantu*? Ennius & alii. URSIN. Omnes libri, *de summa Republica*. Quam loquendi rationem multis exemplis asseruimus, in castigationibus nostris Orationum Ciceronis in Catilinam. CARR. Legendum: *de summa Republica*. Quomodo fere prisca illi, Plautus, Terentius, omnisque illa Catoniana aetas loqui consuevit, cujus dicta sententiasque prae ceteris aemulus Sallustius fuit. DOUZA. Phrasis pura puta Plautina. v. g. in Mercat. *Ubi loci res summa nostra est publica*. Sueton. Julio: *Marcellus edito praefatus, de summa se Republica acturum*. Virg. *Quo res summa loco*? Sic, *summam rem causamque*, Cicero. Vide omnino Cujacium XII. Observat. 32. & Gronov. ad Liv. lib. XXVI. cap. 10. omnes Carrionis MSS. consentiunt. WASSE.

AUT TU VERA] Induc, *tu*, quod abest a libris. CARRIO.

QUIA NIHIL MALUIT QUAM] Vaticanus, alique libri manuscripti: *quia nihil eo maluit, quod tibi obesset*. CARRIO.

UT HOSTIBUS TELA IN MANUS JACERE] *Facere* usitate *vi* *emittere* & in hostem. Verum heic pro *subdere*, *suggestere*, idque in proprium caput. Quomodo apud Homerum Iliad. ε. 40. vox βαλῶν: Εἰ κεν ἰγὼ κεφαλῇ τε τικῶ καὶ τρύχε' ἐνέικας Πάριον. EN XEIPESSEI BAAΩ.

D. Matth.

dem tibi restituenda est. Primum omnium, summam potestatem moderandi, de vectigalibus, sumtibus, judiciis, senatoribus paucis tradidit;

D. Matth. XXV. pro tradere: ΒΑΛΕΙΝ τὸ δ' ἀργύριον μὲς τοῖς τοῦ πεζίτου. Tela sumministrare ferentarium officium. Cato apud Festum in velites: Ferentarios eos esse qui tela ac potiones militibus pugnantibus ministrabant. Huic alludit Quintilianus Instit. V. 7. Suggester materiam interrogationi, & veluti tela ad manum subministrabit. Heroibus hoc fere praestabant amici. AENEID. X. 333.

— Fidum AENEAS affatur Achaten:
Suggere tela mihi (non ullum dextera frustra
Torserit in Rutulos) steterunt quae in corpora Gra-
jum.

Caeterum proverbiale genus loquendi, cui affine illud Ovidii:

Heu! patior telis vulnera facta meis.

Quod cadenti tum virium tum mentis imbecillitatem exprobrat, ideo: Bis interimitur qui suis armis perit. Denique jacere pro dare, praebere, posuit Lucretius:

Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu,
Nec jacere indu manus.

Et, VII. 574. subicere pro subministrare. Lucanus VII. 574.

Ipse manu subicit gladios ac tela ministrat.

WASSE in Add.

RESTITUENDA EST] Omnes libri, restituendum est. CARRIO. Omnes libros habere restituendum est, testatur Carrio. Itaque videtur hic genus loquendi antiquum latere: sive fuerit, in manus jaceret; Rempubliam, quibus ille rebus conturbavit, eisdem tibi restituendum est; sive, quibus ille rebus Rempubliam conturbavit, eis eam tibi restituendum est. Ut Varroni, Animadvertendum tempora; Plauto, agitandum vigilas; Columellae, curandum ulcera. Vide Gronovii lib. I. Observat. 7. WASSE.

PRIMUM OMNIUM] Locus hic antea corruptissimus, jam, ni fallor, utcunque constitutus. Sic enim legebatur: primum omnium summam potestatem moderandi de vectigalibus sumtibus, judiciis, senatoribus, paucis tradidit plebs Romana. Quod autem animadverterem eum de Pompejo loqui, factum hoc Pompejo, non plebi Romanae dedi, & pro, plebis Romanae, scripsi, plebem Romanam, quod saepe ex notis hujusmodi errores natos scirem, & hoc ipsa postulare sententia. libri manuscripti pro me testimonium dicunt. CARRIO.

DE VECTIGALIBUS] Obtinuit certe Pompejus

per legem Maniliam tantum non totius Romani Imperii potestatem, ut aperte testantur Plutarchus & Dio. Consulatus ejusdem nimis immoderati fuerunt. Quia vero potestatem illam moderandi, de vectigalibus, sumptibus, judiciis, non sine amicorum consilio & auxilio adeptus esset, eandem ad eos transtulisse, non sine invidia dictum a Sallustio. Vectigalia porro eleganter Florus Imperii patrimonium appellat: Cicero, nervos Reipublicae. COLER.

SENATORIBUS PAUCIS TRADIDIT] Hoc est, e Democratia Oligarchiam fecit; breviter, libertatem sustulit. Ut haec recte intelligas, sciendum est, tres esse Rerumpublicarum formas. Hoc infantes sciunt, inquis; imo, quae pinguiori Minerva traduntur, ea sciunt, haec nesciunt, quae ab accuratioribus. Monarchia est, si unus regnet. Singularem potentiam vocat Nepos. Is si justitiam sectetur, βασιλεία est, sive regnum; sin, quajure qua injuria, omnia agat, τυραννίς. Interdum tamen haec confundunt veteres. Inter βασιλείαν & τυραννίδα, medium locum obtinet διαποτεία, seu dominatus. Quippe cum Rex omnia conferat ad salutem publicam, tyrannus ad suam; dominus mediam insitit viam, & ante omnia attendit, quid sibi expediat: nec tamen negligit salutem civium, sed eam curat secundo. Arist. III. Pol. 4. Altera Reipublicae forma itidem duas potissimum formas continet. Bern. in Germ. Tac. q. Misc. LV. Nam si pauci regnent, iique publico omnia bono metiantur, ἐριστοκρατία dicitur, sive optimatum imperium: sin ad propriam omnia dirigant utilitatem, ὀλιγαρχία, sive dominatus paucorum. Inter has media est ὀλιγαρχία διαποτεία. Ut cum qui Reipublicae praesident, primo quidem sui commodi, deinde autem civium salutis curam gerunt. Tertia forma est cum potestas est penes multos, ut cum magistratus nihil potest sine tribuum voluntate. Est autem haec potestas duplex: quia multi illi, penes quos imperium est, aut commune bonum respiciunt, aut pro libidine cuncta agunt. Prius Reipublicae genus Isocrati, aliisque saepe καὶ ἐξ ὅλης πολιτείας vocatur: proprio autem nomine Xenophonti quidem nominatur πλουτοκρατία, Aristoteli τιμοκρατία, h. e. censuum potestas; quia nempe in ea τιμή h. e. census attenditur: unde fit, ut in hoc Reipublicae genere, numerus eorum, qui imperant, nunc major, nunc minor sit; quia, quo grandior praescripta est rei familiaris mensura, hoc

dit; plebem Romanam, cujus antea summa potestas erat, ne aequis quidem legibus in servitute reliquit. Judicia, tametsi, sicut antea, tribus ordinibus tradita sunt; tamen iidem factiosi regunt, dant, adimunt, quae lubet, innocentes circumveniunt; suos ad honorem extollunt.

XLVIII. Non facinus, non probrum, aut flagitium obstat, quo minus magistratus capiant: quod commodum est, trahunt, rapiunt: postremo, tamquam Urbe capta, lubricine, ac licentia sua, pro legibus utuntur. Ac me quidem mediocris dolor angeret, si virtute partam victoriam more suo per servitium exercerent. Sed homines inertissimi,

hoc pauciores imperant; quo minor est census, hoc plures sunt Reipublicae participes. At labes Reipublicae finitima est δημοκρατία sive populi potentia, sive multitudinis dominatus, sive popularis status: estque nihil aliud, quam τυραννίς multorum caput. Non raro tamen δημοκρατίας vox in bonam accipitur partem. In πολιτεία est aequabilis libertas, sed deest majestas. In μοναρχία (non ubi appellatione solum, sed re ipsa sunt Reges) adest majestas, deest libertas. Αριστοκρατία minus majestatis habet, quam μοναρχία, plus quam δημοκρατία; minus libertatis, quam δημοκρατία, plus quam μοναρχία. Sed si principatus sit (est ea ἀριστοκρατίας species, in qua unus dignitate ceteris prior est) jam quodammodo majestatem assequitur μοναρχίας; & retinet aequabilem libertatem, quantum satis est; quia cuius aditus per virtutem patet ad honorem ac imperii partem. Ac videri possit huiusmodi status minus esse periculosus, quam vel δημοκρατία, quia plebs est plane imperita; vel μοναρχία, quia unus homo est multis erroribus obnoxius. Interim, ut praeclare Alcibiades & Augustus dixere, boni est civis, praesentem statum tueri, eumque mutatum nolle. Consulendus est Vossius lib. I. Inst. Orat. in Genere Deliberativo. RUPERT.

NE AEQUIS] Vulgo neque is. optime Vaticanus, ne aequis quidem. CARRIO. Ante Carrionem nosque is, vulg. neque is. Urbe capta, iummam crudelitatem exprimit:

Quid faciant hostes capta crudelius urbe?

WASSE.

QUOD COMMODUM EST] Scribe, quos commodum est. CARRIO.

LICENTIA SUA PRO LEGIBUS] Livius XLII. 23. Modestius certe daturos eos, & scituros quid dedissent: ipsum nullum, praeterquam suae libidinis arbitrio, finem facturum. Hegesippus II. 12. Apud quos interierat summi jus sacerdotii, aut avaritia interceptum, aut potiorum insolentia, qui licere quod vellent jus putabant. ubi pro potiorum Codex B.

Pub. porcirum, unde facile erit veram lectionem exsculpere. Lege ergo procerum, idque obiter. Extat in hunc sensum famosum pessimi Caligulae dictum apud Suetonium XXIX. Memento omnia mihi & homini licere. ubi Torrentii opt. Cod. omnia mihi & heroibus in omnibus l. alter ejusdem o. m. & herois omnibus l. Scriptura ex parte probabilis. Dio pag. 660. Ανακαλῶντες ὅ αὐτῶν τὴν ἡρώα, τὴν ὅτιον. & Xiphilin. pag. 253. Conjicit Gronov. o. m. & domi l. Codd. quidam, testante Goessio, & homines. unde ille: ut dominis. hoc est opinor aequae ac dominis. quia haec impurissima bestia se in omnium hominum bona jus habere dixit. Edit. Steph. mihi in omnes l. Codex Salmas. Pall. tres, & homines, in tertio, ab eadem manu additum in omnes, quomodo Edit. vetustiores, & Beroaldus legunt. Cl. Oddius, qui accuratam Dionis editionem molitur, in homines legit, & ante eum Rhabodus Scheelius Addend. ad Hygin. Liceat mihi etiam in re obscura unam & alteram conjecturam addere. potes ergo: omnia mihi, ut Domino, licere. Primus omnium se dominum vocabat; testis Aurelius Victor. Hinc false Vitellius apud Dionem DCLXI. & Xiphil. CCLV. Ὑμῶν τοῖς θεοῖς, διαποῖς, μόνοις ἀλλήλοις ὁρᾶν ἔστι. vel omnia mihi ut Heroi, vel potius: omnia militi & Heroi licere, nam positura obstat quo minus legam militi homini, quod olim placuerat. Salustius VI. 48. L. Sulla, cui omnia in victoria lege belli licuerunt. Favent Torrentiani, Dio, Xiphilin. neque ab illo plane abhorret vox militi, utpote qui, natus omnemque pueritiam in castris altus, hoc se praecipue nomine jactabat. Potes denique hoc pacto refingere: omnia militiae & domi licere. Hoc est, ubique, domi & foris, ut prorsus sine causa negaverit Nero: quoniam Principum scisse quid sibi liceret. cap. 37. Corruptum & apud alios hoc loquendi genus. Nepos in Datame: si rex promitteret, ut quodcumque vellet, liceret impune facere. Vocem ultimam, quam semper pro spuria habui, non agnoscit Codex MS.

quorum omnis vis, virtusque in lingua sita est, forte, atque alterius socordia dominationem oblatam insolentes agitant. Nam, quae seditio, ac dissensio civilis tot tamque inlustres familias ab stirpe evertit? aut quorum umquam victoria animus tam praeceps, tamque inmoderatus fuit? L. Sulla, cui omnia in victoria lege belli licuerunt; tametsi supplicio hostium partes suas muniri intellegebat; tamen, paucis interfectis, ceteros beneficio, quam metu, retinere maluit. At hercule nunc cum Catone, L. Domitio, ceterisque ejusdem factionis, quadraginta senatores, multi praeterea cum spe bona adolescentes, sicuti hostiae, mactati sunt; cum interea inopportunissima genera hominum tot miserorum civium sanguine satiari nequiere: non orbi liberi, non parentes exacta aetate, non gemitus virorum, luctus mulierum inmanem eorum animum inflexit: quin, acerbius in dies male faciendo, ac dicundo, dignitate alios, alios civitate eversum irent.

XLIX. Nam, quid ego de te dicam, cujus contumeliam homines ignavissimi vita sua commutare volunt, si liceat? neque illis tantae volu-

MS. Col. Trin. eam itaque jam tandem inducendam jubeo. Suadet ipse XII. 3. XX. 5. VII. 2. XVIII. 10. Justinus VIII. 3. *Inde quasi omnia quae agita-asset animo ei liceret.* Noster III. 11. *Abunde libertatem rati, quia tergis abstinetur, & hic ire licet atque illuc munere ditium dominorum.* WASSE in *Add.*

AC ME QUIDEM] Hoc vult: Ipse quidem mediocriter dolerem, si victoriam quam sua virtus peperisset per victorum servitium exercerent; verum inertissimi cum sint, dominationi, non vi sua, sed aliorum socordia quaesitae, addunt insolentiam. WASSE in *Add.*

QUORUM OMNIS VIS IN LINGUA SITA EST] Ut omnium Thrasonum, ut imbellium mulierum, ut timidorum canum. Nam, nobiles ac generosissimi, ut apud Curt. lib. VII. cap. 4. & lib. IX. cap. I. *latratu abstinere dicuntur.* Vide Rittersh. in lib. III. Halieut. Opp. V. 496.

SEDITIO AUT DISSENSIO] Civile bellum non vult dicere; parcit auribus Caesaris. At enimvero neque seditio, neque dissensio, neque bellum civile, satis exprimat hujus belli atrocitatem: sed potius commune quoddam, & plus quam bellum Flori, verbis appellabimus. COLER.

TAMETSI A SULPICIO] Aurea correctio ad quam veteres libri manu ducunt, Lucius Sulla, cui omnia in victoria lege belli licuerunt, tametsi supplicio hostium partes suas muniri intelligebat, tamen paucis interfectis ceteros beneficio quam metu retinere maluit. peream si quis est qui sensum communem habet, & hanc scripturam cum alia quavis mutare vult. CARRIO. Libri scripti, & praescae edd. ut in textu. Tom. II.

tu, ut mirum sit Carrionem maluisse tametsi a Sulpicio, quod a mente Sallustii maxime alienum est, non enim de hoste Sulpitio loquitur, sed de principibus Sullae hostibus. A. POPMA.

CETEROS BENEFICIO, QUAM METU RETINERE MALUIT] Huic sententiae similis est Terentiana illa in Heautontimor. Act. I. *Pudore ac liberalitate liberos retinere satius esse credo, quam metu.* CIACC. & URSIN.

NUNC CUM CATONE] Duae priores voces absunt a libris Fabri & Briconeti. CARRIO.

OBPORTUNISSIMA] Corrige vitium operatum, & scribe, *importunissima.* CARR.

NEQUIVERUNT] Fabri, *nequiverere.* Briconeti *nequiere.* CARR.

NON GEMITUS VIRORUM] Fabri, *non luctus, gemitus, virorum, mulierum.* CARRIO.

COMMUTARE VOLUNT] Vaticanus, *commutare nolunt*, recte: sic enim Sallustius frequenter loquitur, & alioquin utroque idem significatur: eamque scripturam in vetere editione & libro Fabri, posterius observavi. CIACC. Vaticanus, *commutare nolunt si liceat:* Fabri: *commutare nolunt.* s. qua nota in eo libro scilicet, notari solet. Vaticani scriptura aut vera est, aut alioqui ea vox omnino omissenda. CARR. Alterum foret, in quem ut sint contumeliosi, vitam impendere sunt parati: alterum, in quem ut sint contumeliosi vitam beneficio ejus accipere nolunt. GRONOV.

NEQUE ILLIS TANTAE VOLUPTATI DOMINATIO, QUANTO MOERORI TUA DIGNITAS] Sallust. in bell.

voluptati est (tamen si insperantibus accidit) dominatio, quanto moerori tua dignitas; quin optatius habent, ex tua calamitate periculum libertatis facere, quam per te populi Romani imperium maximum ex magno fieri. Quo magis tibi etiam atque etiam animo prospiciendum est, quonam modo rem stabilias, communiasque. Mihi quidem quae mens subpetit, eloqui non dubitabo. Ceterum tui erit ingenii probare, quae vera, atque utilia factu putes. In duas partes ego civitatem divisam arbitror, sicut a maioribus accepi, in Patres, & Plebem. Antea in Patribus summa auctoritas erat, vis multo maxuma in Plebe.

L. Itaque saepius in civitate secessio fuit: semperque nobilitatis opes deminutae sunt, & jus populi amplificatum. Sed plebes eo libere agitabat; quia nullius potentia super leges erat; neque divitiis, aut superbia, sed bona fama, factisque fortibus nobilis ignobilem anteibat: hu-

Jug. cap. 82. de Metello: *Nobis satis cognitum est, illum magis honore Marii, quam injuria sua excruciatum; neque tam anxie laturum fuisse, si adempta provincia alii, quam Mario traderetur.* RUPERT.

QUI OPTATIUS] Omnes libri, etiam antiquitus excusi, quin optatius. perspicue certum. CARR.

QUONAM MODO REM STABILIAS COMMUNICESQUE] Venetum, communiasque. Mihi legendum videtur, stabilias communiasque. nec aliter sensus postulat, quantumvis reclamantibus exemplaribus: pro confirmes. RIV. Vetus editio, communiasque. Fabri, & Briconeti, communicesque. Vaticanam probo. CARRIO.

TUI ERIT INGENII PROBARE] Modeste sententiam proposuit, quod bonis auctoribus frequens. Plin. Epist. I. 20. *Haec est mea sententia, quam mutabo, si tu dissenseris.* Notum illud: nisi quid, tu, docte Trebati, Dissentis. Apulejus Miles. VII. 139. *Hanc ex animo quidem meo conducibilem sententiam protuli, sed vos nostrorum estis consiliorum rerumque domini.* Gemina habet Chryl. ad I. Cor. Hom. III. WASSE in *Add.*

PATRES ET PLEBEM] Romuli hoc institutum fuit ad imitationem Atheniensium. Dionys. Halicarnassaeus libro II. Postea tamen tertius ordo civitati accessit, Equites; isque medius, ut scribit Appianus I. 2. de Bello Civili. Plinius eum confirmatum putat a consulatu Ciceronis, quo se quoque Cicero provectum esse celebraverit, ejusque vires peculiari popularitate quaesiverit. Sed ante etiam tantae dignitatis & aestimationis fuit, ut penes hunc ordinem fata fortunaeque patrum, vitaeque principum & vestigalia diu fuerint. Tandem vero L. Drusus senatui pristinum

jus & dignitatem adseruit. De qua re ex M. Varone Florus sic scribit lib. III. cap. XVII. *Judiciaria lege C. Gracchus dividerat Populum Romanum & bicipitem ex una fecerat civitatem.* COLERUS.

VIS MULTO MAXIMA IN PLEBE] Contra in Jugurth. *Ceterum nobilitas factione magis pollebat, plebis vis soluta, atque in multitudinem dispersa, minus poterat.* Sed diversa tempora; aut sane pro arbitrio & usu dicentis. CIACC.

OPES DEMINUTAE] Vaticanus & Fabri, diminutae. CARR.

SED PLEBS EO LIBERE AGITABAT] Legendum, plebes. quo & alias saepe utitur. RIV.

QUIA NULLIUS POTENTIA SUPER LEGES ERAT] Demosthenes Philip. III. 12. *Μηδὲν ἀξίον τῆς ἀρετῆς εἶναι κατ' ὅμην, ὥς τὰς νόμους τὰς παλαιάς, μὴ δεῖν ἀνελθεῖν.* & de Falsa Legat. pag. 240. *Ἐν τῇ δίκῃ δικαστηρίου, εἰδὲς πῶς μίχεται τὴν ἀρετὴν ἡμῶν, ὅμῶν εἰδὲς τὸν νόμον, εἰδὲς τὸ ὅσον κρείττων γίγνεται μὴ τοῖσι μὴδὲ τῶν τῶτον ἰσχυρῶν.* Livius XXXVIII. 50. *Neminem unum civem tantum emnere debere, ut legibus interrogari non possit: nihil tam acquandae libertatis esse, quam potentissimum quemque posse dicere causam.* Libere admodum, ut decuit Romanos rerum dominos gentemque togatam. Confer omnino Sallustium Jugurth. XLV. WASSE in *Add.* Certum est, in Romana Republica servitutem civium induxisse nimiam paucorum potentiam. Primum a civili modestia prorsus alienum erat, integras provincias clientelae jure obnoxias habere. Deinde familias quasdam opibus ita abundare, ut exercitus alere & plebem donis, ludis, spectaculis sibi devincire potuerint. Longe vero difficillimum in Republica Rerumpublicarum conversiones, quae ab ambitione quorundam

humillimus quisque in armis, aut militia, nullius honestae rei egens, satis

dam accidere solent, cavere; praesertim si sit ad-
tum malum, Athenienses adversus opibus, vir-
tute, vel merito eminentes, Ostracismo uteban-
tur, cautione minus honesta. Sane Aristoteles
etsi fateatur, inesse Ostracismo qualemunque
justitiam civilem, tutius tamen arbitratur, pro-
videre ab initio, ne tali medicina sit opus. Tu-
tius igitur est, impedimenta objicere instrumen-
tis nimiae potentiae, convellere fundamenta,
quibus illa nititur, & velut subtrahere alimentis,
ignem ambitiosum extinguere. Hujusmodi vero
extinguendi vias, ac modos, qui cognoscere vo-
let, adeat ille Forster. ad Tacit. lib. II. Annal.
RUPERT.

HUMILLIMUS QUISQUE IN ARMIS, AUT MILI-
TIA, NULLIUS HONESTAE REI EGENS, SATIS SI-
BI, SATISQUE PATRIAE ERAT] Non placet haec
scriptura; neque credibile est, rem eandem bis
a Sallustio iteratam. Quid enim *Militia* opus
erat, cum *Armis* dixisset? Apage tautologiam
istam a scriptoris nostri Laconismo. Quin potius
ad consuetas divinandi artes confugimus, quam
hanc Crispo maculam, ab imperitis impressam
diutius residere patiamur. Quam rem uti & ego
mea ex parte agere aliquando intendam, magna
contra hanc labem remedia statuere non decrevi,
sed tantum litterae (quae media est) inversione
facta, ac initiali pede sublato *m.* in *u.* commuta-
re, quoad ex *Armis Arvis* fiat. ut vitam rusti-
cam, studiumque agriculturae designet: quam
rem industriosissime persequuti Romani illi vete-
res: cujusque adeo cultores (si quidem Varroni
credimus) non sine causa urbanis, ac togatis
umbraticolis anteponebant. Quam conjecturam
meam eo etiam impensius amplector, quod de
Agris sequatur; unde tunicatam plebem valido-
rum injuriis expulsam gravissime apud Caesarem
conqueritur, quisquis tandem hic fuerit, callen-
tissimus utique ac vere Sallustianus consultor.
Scribendum posthac igitur: *Humillimus quisque in
arvis, aut militia, &c.* Nisi si quis antiquitatis
gratia (in qua mirifice deditus hic scriptor) *Mi-
litiae* reponi malit: hoc est, in militia. quomodo
& *Bellicae*, pro, in bello, iidem prisci illi enuncia-
bant, dicentes non modo, *Domus bellicae*, con-
junctim, verum utrumque etiam per se interdum,
sine alterius adjectione. Sed quoniam in hujus
rei mentionem per Arva Sallustiana descendi-
mus, haud alienum videtur, binas correctiones
nostras hujus eloquutionis testes, alteram Plau-
to, alteram Ennio datam, studiosis porro imper-
tire: non incitiae aliorum denudandae, aut quo

ipsi studium hoc nostrum, quasi per causam
laudando, extollere; verum potius ut Romanae
antiquitatis studiosis pro opibus nostris etiam hac
parte commodare possimus. Eam rem nos locus
admonuit. Igitur ubi apud Plautum in omnibus
editionibus) etiam iis, quas annis superioribus a
Lambino nobis ut emendatissimas dedit Gallia)
prolatum ex persona Militis paratragediantis
hodie in Truculento legitur:

*Ne expectetis, spectatores, meas dum pugnas prae-
dicem:*

*Manibus Duellis praedicare soleo, haud in sermo-
nibus.*

ajo postremae litterae adjectione in voce, *Duel-
lis*, humanitus peccatum esse; qua demta, vera
lectio patefiet denuo, Plautusque antiquitati suae
restituatur, hoc modo; *Manibus duelli praedica-
re soleo, &c. Duelli*, pro belli, antiquae, & poë-
ticae, hoc est, in bello, id quod paullo ante
ostentum nobis. Idem error apud Ennium ci-
tante Prisciano inolevit, versu illo,

Hos pestis necuit, pars occidit illa duellis.

Cum proculdubio & illic *duelli* sit emendandum,
vitio imperitiae, ut apparet, perperam in *duellis*
mutatum. Douza. Vel *agris* legendum, quod
magis convenit, & probant sequentia, *sorti cen-
turiae*, vulgo, *sorte*. Sed alterum est in MSS. quo
etiam utitur Plaut. in Casina:

Sorti sum victus.

Et Lucilius:

Graecia Sulpitio sorti datur.

A. POPMA.

IN ARMIS] Pro *armis* aut, forte legendum: *ar-
mis & militia*. Sic alibi, *Bellum atque arma vobis
invisa*, & VI. 46. *inter labores militiae interque
proelia*. Vox *arvis*, quam reponit ingeniosissi-
mus Douza, approbante illaudentissimo Crispi-
no, nimis poetica est, quam ut huic loco con-
veniat. Scio dixisse nostrum *pecori quam arvo*,
sed ibi *arationem* valet. Nam *arvum* quod *aratum*,
necdum satum, inquit Varro. Favet Plautus Truc.
I. 2.

Volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos.

A. Non arvus hic, sed pascuus est ager.

Eumque firmat, cum *insigne* Arvalium fratrum,
quos instituit Romulus, quod erat corona *spicea*,
tum *Ambarvale sacrum*, in quo segetes lustrarunt,
Virg. Georg.

Terque novas circum felix eat hostia fruges.

Quam fere differentiam servant Graeci inter
ἀργα, unde *arvum*, & vocem *ἀργα*, nisi quod
ἀργα terram satam, idemque aliquando quod

fatis sibi, fatisque patriae erat. Sed, ubi eos paulatim expulsos agris, inertia, atque inopia incertas domos habere subegit: coepere alienas opes petere, libertatem suam cum Republica venalem habere. Ita paulatim populus, qui dominus cunctis gentibus imperitabat, dilapsus est: & pro communi imperio, privatim sibi quisque servitutem peperit. Haec igitur multitudo primum malis moribus inbuta, deinde in artes, vitasque varias dispalata, nullo modo inter se congruens, parum mihi quidem idonea videtur ad capeffendam Rempublicam.

LI. Ceterum, additis novis civibus, magna me spes tenet, fore, ut omnes expergiscantur ad libertatem: quippe cum illis libertatis retinendae, tum his servitutis amittendae cura orietur. Hos ego cenfeo, permistos cum veteribus novos, in coloniis constituas: ita & res militaris opulentior erit, & plebes bonis negotiis inpedita malum publicum facere desinet. Sed non inscius, neque imprudens sum, cum ea res agetur; quae faevitia, quaeque tempestates hominum nobilium futurae sint, cum indignabuntur omnia funditus misceri, antiquis civibus hanc servitutem inponi, regnum denique ex libera civitate futurum, ubi unius munere multitudo ingens in civitatem pervernerit. Equidem ego sic apud animum meum statuo, malum faci-

nus

πρότιον denotet, ut apud Homerum φ. 405. Si ergo recepta lectio movenda sit, malim *agris*, quod alterum in se complectitur. Seneca *Herc. Fur.* Tum vastis ager squalebit arvis. Certe in arvis pro, in agris, in solutae orationis scriptoribus minime exstare autumo. WASSE in *Add.*

QUI DOMINUS ERAT ET CUNCTIS] Antiqua editio; qui dominus erat cunctis gentibus. Fabri & Briconeti, qui dominus cunctis gentibus imperitabat. Vulgarem scripturam, illiusque errorem, si tamen error est, fontem habere credo antiquam editionem. CARRIO.

PRIVATAM SIBI] Omnes libri, privatim sibi. CARR.

ADDITIS NOVIS CIVIBUS] Non omisit hoc consilium Caesar, sed is (quamvis mox dissimulet Sallustius) revera habuit inter τῶν πολιτικῶν σοφισμάτων, sive, ut Tacitus appellat II. *Annal.* 36. & I. *Hist.* 4. *Imperii arcana.* Non enim posse se Monarchiam, quam meditabatur, absolvere putabat, nisi multos sibi faceret obnoxios. Sic de Tarquinio Prisco Livius lib. I. cap. 35. Non minus regni sui firmandi, quam augendae Reipublicae memor, centum in Patres legit, qui deinde minorum gentium sunt appellati, factio haud dubia Regis, cujus beneficio in curiam venerant. RUPERT.

MAGNA ME SPES TENET] Catil. LXVIII. Magna me spes victoriae tenet. Hegesip. III. 17. Non enim vitae huius ulla me cupiditas tenet. Ibi C. C. C.

Si moriar recte, bonum est mori; sed si moriar ut Hebraeus. Eadem forma Mart.

— sed si

Non erit ista lapis, non erit ista canis.

WASSE in *Add.*

IN COLONIIS CONSTITUAS] Vide not. ad *Flor.* lib. I. cap. 4. §. 2. ubi docui, Lipsium varias deducendarum coloniarum causas proposuisse lib. I. de *Magn. R.* cap. 6. Nunc notare potes, eas ipsas ante Lipsium exhibuisse H. Goltzium in *Graecia* pag. 324. Hic duas adducit Sallustius, ut militia opulentior esset, h. e. firmitior. Nam ita emeriti sua habebant praemia, & victi populi, in fide & obsequio continebantur. Secundo, ut plebs malum publicum facere desineret. Verum & hoc, civitatem domesticis seditionibus hoc modo liberari. Secutus est istud consilium Caesar, & finito bello civili, octoginta civium millia in transmarinas provincias (*Corinthus* & *Carthaginem*) distribuit, ut est apud *Suet. in Caes.* cap. 42. RUPERT.

CUM EA RES] Vulgo, & quae mea res. vetus editio, imprudens sum quo mea res, hinc scripsi, cum ea res. vetus scribendi ratio, quom, loco huic fraudi fuit. testantur libri veteres. CARRIO.

QUAEVE TEMPESTATES] Omnes libri, quaeque tempestates. CARRIO.

MALUM FACINUS IN SE ADMITTERE, QUI INCOM-

nus in se admittere, qui incommodo Reipublicae gratiam sibi conciliet. Ubi bonum publicum etiam privatim usui est: id vero dubitare adgredi, socordiae, atque ignaviae duco. M. Livio Druso semper consilium fuit, in tribunatu summa ope niti pro nobilitate: neque ullam rem in principio agere intendit, nisi illi auctores fierent. Sed homines factiosi, quibus dolus, atque malitia, fide cariora erant, ubi intellexerunt, per unum hominem maximum beneficium multis mortalibus dari: videlicet & sibi quisque conscius, malo atque infido animo esse, de M. Livio Druso juxta, ac se, existimaverunt. Itaque metu, ne per tantam gratiam solus rerum potiretur, contra eam nisi, sua ipsius consilia disturbaverunt.

LII. Quo

INCOMMODO REIPUBLICAE GRATIAM SIBI CONCILLET] Est haec iniqua, & publice noxia vulgi opinio, verbis Lycurgi Orat. in pr. contra Leocratem, cum qui suo periculo rem gerat, & pro communi bono inimicitias suscipiat, non civitatis, sed negotiorum amantem videri; sed vir sapiens attendit illud Stobaei *ἐν δόξῃς*. Gratia, quae justitiam transgreditur, ne gratia quidem dici debet. Plura jam aliquoties adduximus supra, praesertim ad Catil. cap. 22. & cap. 51. RUPERT.

IN SE COMMITTERE] Vaticanus, *in se admittere*: cujus scripturae testimonium est quodammodo antiqua editio, in qua est: *ἐμittere*, vitio ex pronuntiatione orto. CARR.

UBI BONUM PUBLICUM] Ubi bonum publicum etiam privatim usui est, id non aggredi, socordis & ignavi est. Hoc de rege vel principe Sallustius. At Cicero de omnibus lib. III. Off. *Unum debet esse omnibus propositum, ut eadem sit utilitas, uniuscujusque & universorum; quam si ad se quisque rapiat, dissolvetur omnis humana consociatio.* Atque si etiam hoc natura praescribit, ut homo homini quicumque sit, ob eam ipsam causam, quod is homo sit, consultum velit: necesse est secundum eandem naturam omnium utilitatem esse communem. COLER.

MARCO LIVIO DRUSO] Fabri & vetus editio, *Marco Livio*, inepte. Sunt enim Drusi in gente Livia. A Vaticano abest, *Livio*, neque adesse necesse est; probat scriptorum usus. CARR. Adversus omnibus modis in hac Epistola nobilitati est Sallustius. Inde de M. Druso ingerit Caesari. De hoc Druso Livius, Florus lib. III. cap. 17. Val. Maximus lib. IX. cap. 5. Vellejus. Cicero pro Milone: *Domus suae nobilissimus vir, senatus propugnator, atque illis quidem temporibus,*

pene patronus, avunculus hujus nostri judicis, fortissimi viri M. Catonis, tribunus plebis M. Drusus occisus est. Ejusdem potentiae meminit idem Orat. pro C. Rabirio: *Notabile vero exemplum de amicis ambitione tantum & largitionibus quaesitis. Execranda illa vox in libera Republica M. Drusi: Nihil se ad largitionem ulli reliquisse, nisi quis aut caenum dividere vellet, aut coelum.* COLER. Ut haec omnia intelligas, legendus est tibi Vellej. Patercul. lib. II. cap. 13. & 14. RUPERT.

AUCTORES FIERENT HOMINES] Locus qui & ab interpunctione & a scriptura male habet. vetus editio, *nisi ille auctores fuerant se homines factiosi.* Fabri & Briconeti: *nisi illi auctores fuerant sed homines factiosi.* Tu scribe de Vaticano: *nisi illi auctores fierent, sed homines factiosi, quibus dolus atque malitia fide cariora erant, ubi intellexerunt per unum hominem, &c.* Non enim vult homines factiosos Druso in tribunatu rei alicujus auctores fuisse, sed nobilitatem. CARRIO.

DE MARCO LIVIO] Et hic Vaticanus gentem omittit. CARRIO.

JUXTA AC DE SE, EXISTIMAVERUNT] Fabri & Briconeti, *juxta ac se.* CARRIO. Juxta illud Comici in Rud. A. II. sc. 4. v. 55. *Ex nostro ingenio alios plerumque aestimamus, sive boni, sive mali sumus.* Et in Persa A. II. sc. 2. v. 30. *Tuo ex ingenio mores alienos probas.* RUPERT.

EXISTIMAVERUNT] Vaticanus, *existimarunt.* CARRIO.

CONTRA EAM NISI] Fabri & Briconeti, *contra eam nisi*: Vaticanus & vetus editio, *contra eam nisi.* CARRIO.

SUA IPSIUS] Interpone copulam, & lege ex libris manuscriptis: *sua & ipsius consilia disturbaverunt.* CARRIO. Carrio e libris, *sua & ipsius.* Malim, *sua ipsorum.* GRONOV.

LII. Quo tibi, imperator, majore cura fideque amici, & multa praesidia paranda sunt. Hostem adversum obprimere, strenuo homini haud difficile est: occulta pericula neque facere, neque vitare, bonis in promptu est. Igitur, ubi eos in civitatem adduxeris; quoniam quidem revocata plebes erit, in ea re maxime animum exercitato, uti colantur boni mores; concordia inter veteres, & novos coalescat. Sed multo maxumum bonum patriae, civibus, tibi, liberis, postremo humanae genti, pepereris, si studium pecuniae aut sustuleris, aut, quoad res feret, minueris. Aliter neque privata res, neque publica, neque domi, neque militiae, regi potest. Nam ubi cupido divitiarum invalit; neque disciplina, neque artes bonae, neque ingenium ullum

MULTA PRAESIDIA PARANDA SUNT] Hoc consilium inconsulte postea neglexit Caesar. Qua de re Vell. Paterc. lib. II. cap. 57. *Laudandum, inquit, experientia consilium est Pansae atque Hirtii, qui semper praedixerant Caesari: ut principatum armis quaesitum, armis teneret. At ille desistens, mori se, quam timeri malle: (qualis etiam Tiberii vox apud Tacit. VI. Annal. 2. non sibi vitam tanti, si armis tegenda foret) dum clementiam, quam praestiterat, expectat, incautus ab ingratis occupatus est.* Cautius Tarquinius Superbus, cum nihil quicquam ad jus regni, praeter vim, haberet, armatis corpus circumsepsit, ut est apud Liv. lib. I. cap. 49. & Periander tyrannus, qui trecentos circa se satellites habuit, ut est apud Nicol. Damasc. in Exc. Peiresc. pag. 451. Solent autem fere tyranni externis magis fidere, ut in Nerone notat Tacitus XV. Annal. 58. in XXX. Atheniensium tyrannis Justinus V. 9. 12. in Nabide, Lacedaemoniorum tyranno, Livius lib. XXV. cap. 27. f. in Hierone & Gelone, Syracusanorum tyrannis, Diodor. Siculus lib. XI. pag. 37. & 55. in Apollodoro idem in Exc. Peiresc. pag. 264. f. adde Polyb. lib. II. cap. 11. f. tamen nec exteri semper fidem servant. Vid. Tacit. VI. Annal. 36. n. 4. Quid? quod etiam juste imperio potitis, necessaria tamen custodia vel ad tutelam est, cum parum tuta majestas sine viribus sit, ut inquit Livius lib. II. cap. 55. &, iudice Livia, apud Dion. lib. LV. fieri non possit, ut princeps omnibus placeat, & non, vel iustissime imperans, in multorum odia incurrat, vel certe ad ornamentum; quo intuitu Mamertinus in laudat. Juliani, arma & juvenes, cum gladiis atque pilis, non tam custodias corporis ait esse, quam imperatoriae majestatis quendam solennem ornatum. Cui Seneca adstipulatur I. de Clem. 13. Princeps,

suo beneficio tutus, nihil praesidiis eget: arma ornamentis loco habet. Adde Bern. ad Germ. Tac. q. 67. De Germanis Imperatorum custodibus vid. Lips. comm. ad Taciti lib. I. Annal. pag. 18. & ad lib. XIII. cap. 18. Inferioris aevi scriptores corporis custodes & protectores, principis securas & bucellarios dicebant. Salmas. ad Lamprid. Elagab. pag. 197. Porro de quaestione (num praesidio princeps armatus esse debeat) operae praetium est consulere Aristotelem III. Pol. II. & ibi Casum & alios interpr. Lips. IV. Polit. 7. Bodin. IV. de Rep. 1. Clapmar. III. de Arcan. imperii cap. 14. Keckermannum Disput. Pract. XXXIV. quaest. 3. Gerardum Dec. III. q. 9. RUPERT.

HOSTEM ADVERSUM OBPRIMERE, STRENUO HOMINI HAUD DIFFICILE EST; OCCULTA PERICULA NEQUE FACERE, NEQUE VITARE, BONIS IN PROMPTU EST] Idem fremitus militum Romanorum, apud Tacit. IV. Hist. 24. *Aperta odia armaque palam depelli: fraudem & dolum obscura, eoque inevitabilia.* RUPERT.

OCCULTA PERICULA FACERE] Sensus est: insidias adversario tam non tendere boni solent, quam vitare. WASSE in Add.

ANIMUM EXERCITATO] Vaticanus & vetus editio, exercito. Fortasse si, excersito. CARRIO.

QUOAD RES FERET] Briconeti, Fabri, & vetus editio, quoad res referet. Vaticani tueor: in quo etiam est, postremo tamen succumbit: cum in iis, quos laudavi, sit, succumbat. CARR.

ALITER NEQUE PRIVATA RES, NEQUE PUBLICA] Mera sunt haec oracula & *ἡ πόλις* de pecuniarum cupidine: sed huc facientia, jam plena manu dedimus ad Justinum lib. I. cap. 1. §. 1. & lib. II. cap. 2. §. 10. Flori lib. III. cap. 12. §. 11. & ad hunc ipsum auctorem non una nota, praefertim ad Catil. cap. XII. RUPERT.

lum satis pollet: quin animus magis, aut minus mature, postremo tamen succumbit. Saepe jam audiui, qui reges, quae civitates, & nationes, per opulentiam magna imperia amiserint, quae per virtutem inopes ceperant: id adeo haud mirandum est. Nam ubi bonus deteriorum divitiis magis clarum, magisque acceptum videt, primo aestuat, multaque in pectore volvit: sed ubi gloria honorem magis in dies, virtutem opulentia vincit; animus ad voluptatem a vero deficit.

LIII. Quippe gloria industria alitur: ubi eam demseris, ipsa per se virtus amara, atque aspera est. Postremo ubi divitiae clarae habentur, ibi omnia bona vilia sunt: fides, probitas, pudor, pudicitia. Nam ad virtutem una, & ardua via est: ad pecuniam, qua cuique lubet, nititur; & malis, & bonis rebus ea creatur. Ergo in pri-

Id adeo haud mirandum] Vaticanus cum veteri excuso, id eo haud mirandum. Fabri & Bricconeti, vox adeo deest. Carr.

Ubi gloria honorem] Gloria absolute pro falsa gloria vix invenitur. Dein sequitur, gloria industria alitur. Legendum puto gratia, quod aequae Sallustianum, & in membranis paene simili abbreviatura scribitur. Wasse in Add.

Ubi eam demseris, ipsa per se virtus amara atque aspera est] Verissime. Eo quippe solet impendi labor, unde emolumentum atque bonos speretur, ut inquit Liv. lib. IV. cap. 35. At sublatis studiorum pretiis, & studia pereunt. Tacit. II. Annal. 7. Quam utramque sententiam complexus Jamblichus apud Stob. Serm. XLVI. Augetur (inquit) & crescit, quicquid in honore est: deficit & minuit, quicquid in contentu. Quod egregia similitudine declarans Plutarchus ab initio Orat. II. de Fort. Alex. ostendit, plures excellentes artifices, non tam aetate Alexandri, quam propter Alexandrum extitisse. Adde Grut. ad IV. Paneg. cap. 7. pag. 586. Bernec. in Paneg. Plin. cap. 44. V. 7. Rupert.

Postremo ubi divitiae clarae habentur, ibi omnia bona vilia sunt, fides, probitas, pudor, pudicitia] Voss. lib. I. Inst. Orat. pag. 81. Rupert.

Una et ardua] Conjunctio & abest a Fabri & Bricconeti; Vaticanus tamen agnoscit. Carr.

Et malis et bonis rebus ea creatur] Legerem rationibus. Cato enim dicebat agrum bonis, ac malis rationibus colendum; & Metellus apud Gell. lib. I. cap. 6. Quid ergo nos a diis immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? Ciaccon. Videtur sine dubio, pro rebus, scribendum rationibus; nam peccatum

librarii agnoscimus ex rationibus, in rebus. Sic Cato dixit: agrum bonis & malis rationibus colendum. Et Metellus apud Agellium lib. I. cap. 6. Quid ergo nos a diis immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? Cicero pro Rabirio Postumo dixit: Augere rem bonis & honestis rationibus. Idem error irrepsit in librum I. Caesaris de Bel. Civil. in quo est: Tamen omnibus rebus in eo perseverandum putabat: cum, pro rebus, debeat legi, rationibus, ut ad eum locum notavimus. Ursin. Caesar B. Civ. I. 26. Atque ea res saepe tentata, etsi impetus ejus consiliaque tardabat, tamen omnibus rebus in eo perseverandum putabat. Ubi Ursinus, quod etiam & hic facit, audacter rescribit rationibus. Cic. II. Offic. §. 59. omni ratione colenda justitia; & nusquam rationibus utitur. Possem ipse quoque, si novis lectionibus studerem, in vocem artibus immutare. Verum nihil temere moveo. Primo enim Noster (de Hirtio postea videbimus) Jugurth. CI. Quibus rebus & artibus carissimus factus. Hoc est, hisce rebus patratis, gestis, & ob animi virtutes, & hoc loco bonis & malis rebus, id est, bonis & malis moribus. Res, pro rebus gestis, apud Tacit. Ann. III. 73. & omnibus rebus pro omnibus modis, quod Comicis frequentius; vel pro omnibus rebus relictis, ut saepe loquitur Caesar. Cic. pro L. Agrar. VIII. Videtis jam, P. C. omnibus rebus & modis constructam & coacervatam pecuniam Decemviralem. Pro his modis Terentius Eun. II. 2: 14. At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati Possum. Quid? tu his rebus credis fieri? tota erras via. Adelph. I. 1. Ego quia non rediit filius, quae cogito! Quibus nunc sollicitor rebus! ne aut ille aljerit, aut uspiam ceciderit, aut perfregerit Aliquid. Quod Caesarem attinet, putaram aliquam-

primis auctoritatem pecuniae demito: neque de capite, neque de honore ex copiis quisquam magis, aut minus judicaverit; si neque praetor, neque consul, ex opulentia, verum ex dignitate, creetur. Sed de magistratu facile populi iudicium fit. Iudices a paucis probari, regnum est; ex pecunia legi, inhonestum. Quare omnes primae classis judicare placet, sed numero plures, quam judicant. Neque Rhodios, neque alias civitates umquam suorum iudiciorum poenituit: ubi promiscue dives, & pauper, ut cuique fors tulit, de maximis rebus juxta, ac de minimis, disceptat. Sed de magistratibus creandis haud mihi quidem absurde placet lex, quam C. Gracchus in tribunatu promulgaverat; ut ex confusis quinque classibus forte centuriae vocarentur. Ita coaequati dignitate, pecunia, virtute anteire alius alium properabit. Haec ego magna remedia contra divitias statuo. Nam perinde omnes res laudan-

quando viribus, falso id quidem. Nunc ajo locum esse bene sanum. Utroque modo locutus est. In primis (quod nescio an Ursino observatum) B. G. V. 1. omnibus rationibus usus est, pro modis omnibus: *Se sequere paratos esse demonstrant*, omnibus rationibus de injuriis satisfacere. Hoc est *πᾶσι τοῖς λόγοις*, ut recte ibi *Metaphrastes*. neque aliter B. Civ. II. 18. III. 58. 83. Quomodo locuti etiam in II. Verrin. Cicero, Noster in Catilinar. Verum & eodem significato adhibuit vocem *rebus*. V. G. B. G. IV. 14. *Acie triplici instituta*, & celeriter VIII. M. Pass. itinere confecto, prius ad hostium castra pervenit, quam quid ageretur, Germani sentire possent; qui omnibus rebus subito perterriti &c. perturbantur. *Metaphrastes* *πᾶσι τοῖς λόγοις*, at posteriorem voculam minus accurate addidit. Idem B. G. VIII. 8. Quae Caesar quum, consentientibus plurimis, cognovisset; atque ea, quae proponerentur, consilia plena prudentiae, longeque a temeritate Barbarorum remota esse judicaret: omnibus rebus inserviendum statuit, quo celerius hostes, contenta suorum paucitate, prodirent in aciem. Auctor de B. Alex. XIII. Periclitati remigio, quid quaeque earum efficere posset, idoneos milites imposuerunt, seque ad confligendum omnibus rebus paraverunt. WASSE in *Add.*

SI NEQUE PRAETOR NEQUE CONSUL] Vetus editio, si ut neque praetor. Proxime a Vaticano, in quo est, sic ut neque praetor. At in Fabri & Briconeti, sic neque praetor. CARRIO.

EX PECUNIA LEGI] Nam laudabiliter constitutum fuit Romae, ut Praetores jurati optimum quemque in selectos iudices referrent: ut testatur Cicero pro A. Cluentio. COLER. Atheas ad

Philippum, Justino teste: *Scythas virtute animi, non opibus cenferi*. Pro promiscue legerim promisce. Vide Notas ad Jugurth. XXVIII. WASSE in *Add.*

UT CUIQUE SORS] Vaticano, ut cuique fors. CARRIO. Recte Carrio fors. Cuique facilius tolerarem, si sequeretur cecidit, non tulit. Nunc potius placet, utcumque fors tulit. GRONOV.

SED DE MAGISTRATIBUS] Abest a Vaticano & veteri impresso vox de. CARRIO.

C. GRACCHUS] Probat C. Gracchi plebiscitum, quo rogaverat, ut ex confusis quinque classibus forte & sine accurato delectu centuriae vocarentur. Ratio: ut coaequati dignitate cives & pecunia, virtute alius alium anteire properaret. Sed tamen neque hanc, neque alias rogationes Gracchanas Optimates tulerunt. GRONOV.

UT EX CONFUSIS QUINQUE CLASSIBUS FORTE CENTURIAE VOCARENTUR] Corrige ex superioribus impressis, forte. DOUZA.

FORTE CENTURIAE VOCARENTUR] Fabri & Briconeti, sorti centuriae vocarentur. CARR.

ITA COAEQUATI] Vetus editio & Fabri, ita coaequantur. Alii: ita coaequari. CARR.

NEC EGO MAGNA] Vaticano, haec ego magna, optime. Sic apud Manilium emendavi lib. I.

Hunc mihi tu Caesar patriae princepsque paterque,
Qui regis Augustis parentem legibus orbem,
Concessumque patri mundum Deus ipse mereris,
Das animum, viresque facis ad tanta canenda.

Cum antea esset, Nunc mihi, & canendum. Quorum posterius etsi more antiquo ferri potest, aliter tamen in libro ante sexcentos annos scripto exstare testatum omnibus esse volo. CARR.

NAM PERINDE OMNES RES LAUDANTUR, ATQUE

dantur, atque adpetuntur, ut earum rerum usus est: malitia praemiis exercetur.

LIV. Ubi ea demseris, nemo omnium gratuito malus est. Ceterum avaritia, bellua fera, inmanis, intoleranda est: quo intendit, oppida, agros,

ADPETUNTUR, UT EARUM RERUM USUS EST] Iteratio & rerum, non placet, & puto abundare, meliusque habitura omnia, si genitivus ille tollatur. DOUZA. An inde gnomē suam accepit Justinus lib. II. cap. 2. Quippe ibidem divitiarum cupido est, ubi & usus? RUPERT.

MALITIA PRAEMIIS EXERCETUR] Hac sententia, tanquam validissimo cuneo, diffinditur verborum Cornelianorum intricata vis I. Hist. 30. Sed proinde a nobis donativum ob fidem, quam ab aliis pro facinore, accipietis. Et ut alia, sic ista ab Sallustio mutuatus est Sen. lib. IV. de Benef. cap. 17. Nequitiae fructus concupiscitur, ipsa vero odio pudorque est: nec quisquam tantum a naturali lege desciivit & hominem exiit, ut animi causa malus sit. Dic enim cuilibet ex istis, qui raptō vivunt, an ad illa, quae latrocinii & furtis consequuntur, malint ratione bona pervenire? Optabit ille, cui, grassari & transeuntes percutere, quaestus est, potius illa invenire, quam eripere. Neminem reperies, qui non nequitiae praemiis, sine nequitia, frui malit. Rittersh. ad Salv. p. 52. Bern. in Agr. Tac. q. 170. Tamen neque hoc perpetuum esse, constat ex nota ad Catilin. cap. XVI. RUPERT.

AVARITIA, BELLUA FERA, INMANIS, INTOLERANDA EST] Nota, animi graviora πάθη ac vitia, ut avaritiam, invidiam, iram, odium & similia, recte dici feras. Basiliius homil. X. Egone feras & bestias in me ipse habeo? Sane innumeras. Ira, cum latrat in corde, nonne omni cane ferocior existit? Qui velox est ad contumelias, nonne est scorpius? Avarus, nonne est lupo rapax? Mulierum amore furens, nonne est equus insaniens? Divinus Plato τὸ ἐπιθυμητικὸν τὴν ψυχὴν μέγαν appellat ποικίλον καὶ πολυκέφαλον θηρίον, τὸ θυμοειδὲς leonī comparans. Platonis discipulus, Aristoteles, viciositatis consummatissimae genus θηριώτικον καὶ θηριώδην appellavit. Eloquentissimus & beatissimus Chrysostomus vitia omnia θηρία & λέοντες. Huc pertinet aenigma Matreae Plani, apud Athenaeum: λέγει θηρίον περιφέρει, ὃ αὐτὸ ἐαυτὸ κατεσθίει, dicebat, animal se alere, quod ipsum se ipsum absumeret. Ait ibidem auctor, quaeri solitum adhuc aetate sua, quaenam esset illa bestia, de qua sensit Matreas. Casaubonus Eustathii explicationem probat, existimantis, Matream libidinem concitatam intellexisse, quam Eustathius ibidem honeste appellat καρκινὸν πάθος. Neque aliud

Tom. II.

nobis in mentem venit iis melius, quae sunt ab istis iudicata. Nam revera libido est immanis bestia, semet ipsam vorans. Plato lib. VII. de LL. sub f. loquens de triplici cupiditate, cibi, potus, Veneris, de hac postrema ait: ἐστὶν ἄκρατον, & φασὶν ὅτι ἄνθρωποι πρὸς αὐτὴν ὡς ἄνθρωποι πρὸς ἄνθρωποι. Sed & Naturae ipsius sunt verba Ludov. Vivis, Comm. in D. Augustinum lib. I. de C. D. cap. 9. Cum enim Theologus dixisset, cedere illi aliquando pios, subdit ille: Τὰν πενιτῆσιν ὡς ἄνθρωποι πρὸς αὐτὴν ὡς ἄνθρωποι πρὸς ἄνθρωποι. Tam penitissime visceribus nostris haeret Venereae rei cupiditas: tam ingenuus est nobis a natura appetitus ille, quem subtilissime magna illa artifex omnium animantium pectoribus indidit, quo vel aliud agentes stirpem propagaremus: ut ne cogitare quidem de explenda illa cupiditate possimus, quin voluptate nescio qua occulta tangamur. Hoc animal est Dominus ille agrestis & furiosus; a quo in senectute se liberatum esse gloriabatur Sophocles, & quem in ipsa juventute se superasse ait Apollonius Thyaneus, apud Philostratum. Casaub. Epist. 534. ad Scal. Verum est, quod nobilissimus Annalium conditor Polybius lib. I. cap. 81. praecclare disputat: ita natura comparatum esse, ut non solum corpora hominum aliquando efferentur, & omnem humanae speciei similitudinem amittant: sed multo magis hoc ipsum animis interdum usuveniat. Τῆς γὰρ ψυχῆς, inquit, τοιαύτη ποικίλεις ἐπιθυμίαι μελαγχολία καὶ σπένδοντες, ὥστε μηδὲν ἀσθενέστερον ἄνθρωπον, μηδὲν ὁμιώτερον ἀποτελεῖται τῷ ζῴῳ. Omnino θηριώδης huius & efferati animi certissimum argumentum praebent, qui, nulla re unquam lacerati, propter animi dotes, quas tu obtines, ego in te veneror, adversus utrumque nostrum, in modum arenariorum ferarum, ad ultimam rabiem, saeviunt: qui literas, fundamenta virtutum omnium, modestiae, mansuetudinis & comitatis magistras, inauditi furoris instrumenta faciunt: qui denique scelestissimae immanitati causam religionem praetexunt: & libidinem maledicendi, omnia vesaniae exempla supergressam, Zelum Christianae pietatis, pro scelus nominare sustinent. Adde Rittersh. IV. Sacr. Lect. 9. Gronov. ad Liv. lib. XXXIV. cap. 4. Arrian. de Epicteti Dissert. lib. I. cap. 3. f. Boëth. de Consol. lib. IV. prosa 3. f. & duo elegantissima, sed longiuscula loca Chrysostomi Homil. IV. in cap. 1. Matthaei & Homil. Antioch.

Bb

XXIII.

agros, fana, atque domos, vastat: divina cum humanis permiscet: neque exercitus, neque moenia obstant, quo minus vi sua penetret: fama, pudicitia, liberis, patria, atque parentibus cunctos mortales spoliât. Verum, si pecuniae decus ademeris; magna illa vis avaritiae facile bonis moribus vincetur. Atque haec ita sese habere, tametsi omnes aequi, atque iniqui memorent: tamen tibi cum factione nobilitatis haud mediocriter certandum est: cuius si dolum caveris, alia omnia in proclivi erunt. Nam hi, si virtute fatis valerent, magis aemuli bonorum, quam

in-

XXIII. Obsigno haec verbis Loccenii: Cum vitia belluae immanes sint, cave obbrutescas, quem ratio a brutis discriminavit, cave in feram evadas, quem natura mitem, humanum, continentem esse voluit. RUPERT.

AVARITIA BELLUA] Eodem Schemate Chrysost. vocat hominum vitia θηρία καὶ λέοντες, Comment. in Epist. ad Romanos, & θηρίον τρέφειν usurpat pro in aliquo peccato sibi indulgere, Homil. 18. in Ep. ad Rom. Theodoretus in Θεοφιλεί, de Theodosio, τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἀλαζονείαν τὰς ἑκατέρωθεν φύκας θηρία καλεοίμην. Gregorius Palama, & οἱ ἄλλοι ἐμμετρίῳ λαμβάνουσι θηρίον σε πανοργὸν καὶ κόλπον δάλτυσα. WASSE.

BELLUA FERA] Huc forte respexit Sueton. Tib. XXIV. amicos increpans, ut ignaros, quanta bellua esset imperium. Qualis sit avaritia bellua, elegantissime docet Isidorus Pelus. Epist. II. 233. Non est, inquit, tantum θηριομορφὸς καὶ ἀνθρώπου καὶ πῦρ πνέουσα, ἀνορετός τε, καὶ τυφλὴ, καὶ ἀνέκωτος, μισαῖσθαι πόνος τε, μισαῖσθαι, sed: in quo immanissimas feras superat, ἥτε κολακδορμὴν, ἥτε διεσποδερμὴν ἐκδίδωται, ἀλλὰ πότε μᾶλλον ἀγριύεται, ὅτε μάλιστα διεσποδίζεται. WASSE. in Add.

INTOLERANDA] Omnibus gravis. V. Polyb. in Exc. Peires. pag. 60. RUPERT.

DIVINA CUM HUMANIS PERMISCET] Casaub. ed. 458. ad Jos. Scaligerum scribens de Dan. Eremita, qui, quum in domum Vicquii, Legati Helvetiensis, se insinuasset, puriori religioni nuncium remisit. „Ego illum, inquit, semper, tua maxime gratia, habui carissimum, & quibuscunque potui officiis sum prosecutus. Sed erat mihi dudum hoc ingenium suspectum, propter incredibilem, in ea aetate, opum sitim, quam, non levibus notis, in eo deprehenderam. Collocaveram ipsum in honesta conditione, ubi praeter victum quinquaginta annuos aureos habebat. Hoc ipsi initio magnum est visum, mox mediocre, postea nihil. Itaque ante duos menses aegre eum impedit, quo minus Ebroicensi episcopo operam suam addiceret; ab hoc incepto cum eum avertissem, ecce

„ alium episcopum, cuius nomen scire potui nunquam, qui paene abduxit eum in Italiam; tandem & hoc consilium nostra auctoritate fractum est. „ Et mox: „ Magna signa dederat hominis. „ πρὸς τὰ τῆ παρρησίας κόσμου διαμαρτυρίας ἐπὶ ἐμῶν. „ Vir fide dignus, & tibi notissimus, his diebus narrabat mihi, audisse se cum diceret: Omnia sibi, quae hodie disputantur, aequae & probari & improbari; paratumque se ad omnia, pro tempore, & rerum suarum emolumento. Cum vir pius hanc vocem abominaretur, cachinno Eremitae est exceptus, stultitiam eorum πικρῶς ridens, qui nescirent τὰ ἴδια ὅ τι λέγουσι. Haec Cas. „ Tac. lib. XV. Annal. cap. 54. de Milicho, liberto Scaevini: Cum secum servilis animus praemia perfidiae reputavit, simulque immensa pecunia & potentia obversabantur, cessit fas, & salus patroni & acceptae libertatis memoria. Adde Casauboni verbis convenientia apud Vales. ad Amm. pag. 227. f. Salmast. de Us. pag. 638. 639. Haec eadem avaritia compulit Q. Ciceronem, ut patrem & patrum proderet Caesari. X. ad Att. 7. RUPERT.

INIQUI MEMORENT] Fabri & Briconeti memorent. CARR.

NAM HI SI VIRTUTE] Tangit satis acerbè Caesaris aemulos nobiles, M. Bibulum, L. Domitium, M. Catonem, L. Posthumium & Favonium praecipuos. De singulis aliquid vel Sallustii vel fidei causa dicendum videtur. Et sane possit Sallustius in vituperandis nonnullis proparum candido, & falso haberi. L. Domitius iste AEnobarbus dictus. Ejus rapacitas & timiditas etiam a Caesare arguitur lib. I. de Bello Gall. & Plutarcho, & Seneca. De Bibuli consulatu legendus Dio lib. XXXVIII. & Plutarchus in Caes. Itane vero de M. quoque Catone scriptum oportuit? Nimia isthaec libertas, imo dicacitas. Et de Graecis literis quale iudicium! Majorem gratiam debebas, Sallusti, Graeciae, & ipsi adeo Thucydidi tuo. De hoc quidem Catone Vellejus Paterculus scriptum reliquit: Hic genitus proavo M. Catone, principe illo familiae Porciae, homo virtuti similissimus, & per omnia ingenio

diis

invidi, essent. Quia desidia, & inertia, & stupor eos, atque torpedo, invasit; strepunt, obtreçant, alienam famam bonam suam dedecus existumant. Sed, quid ego plura, quasi de ignotis memorem? M. Bibuli fortitudo, atque animi vis, in consulatum erupit: hebes lingua, magis malus, quam callidus ingenio. Quid ille audeat, cui consulatus maximum imperium maximo dedecori fuit? An L. Domitii

ma-

diis quam hominibus propior, qui nunquam recte fecit ut facere videretur, sed quia aliter facere non poterat. L. Posthumii mentio rara. De Favonio apud Caesarem, Dionem, Plutarchum legat, qui vult. Porro elogium illorum ita restituit Lipsius lib. IV. Epist. 14. L. Posthumius & M. Favonius mihi videntur quasi magna navis supervacua onera esse, ubi salvi pervenere, viri sunt: si quid adversi coortum est, de illis potissimum iactura fit, quia precii minimi sunt. COLER. Eodem sensu Plautus in Mil. A. III. sc. 2. Quoniam aemulari non licet, nunc invides. Est igitur aemulari parium, invidere humilium. Ovid. lib. II. Metam. Invidiae domum in vallibus imis esse scribit. Quo figmento significare voluit, non erecti, & vera virtute praediti, sed abjecti, pravique animi homines solere bonis invidere. Quod & Liv. lib. XXXV. confirmat: Nulla ingenia tam prona ad invidiam sunt, quam eorum, qui genus ac fortunam suam animis non aequant: quia virtutem & bonum alienum oderunt. Eademque mente Cicero Philipp. X. Nemo alterius virtuti invidet, qui confidit suae. Denique Alcimus Avitus, ad Fulcinam sororem:

— Non ulli candida virtus

Invidet, invidiae quamque est subiecta malignae.

RUPERT.

ET STUPOR] Fabri & Ericoneti, quia desidia, & inertia, stupor eos atque torpedo invasit. uti etiam vetus editio. CARRIO.

STREPUNT, OBTREÇANT, ALIENAM FAMAM SUAM DEDECUS EXISTIMANT] Simili moneta percussus illud, apud Suet. in Tib. cap. 53. Si non dominaris, filiola, injuriam te accipere existimas? Ubi vide Casaubonum. Adde Grut. ad Livii lib. I. cap. 34. Lips. ad Tac. IV. Ann. 52. Bern. in Tuba Pacis pag. 74. Justinus lib. V. cap. 10. §. 8. Quasi vero aliorum libertas sua servitus esset, &c. Curtius lib. VI. cap. 1. §. 18. Sudentum gloriae existimant, quicquid cessisset alienae. Livius lib. III. cap. 55. Quicquid libertati plebis caveretur, id suis decedere opibus credebant. RUPERT.

ALIENAM FAMAM] Omnes libri, alienam famam bonam. CARRIO. Haec, ni fallor, mutuatus est Sulpicius Severus in Dial. Sed liber non est ad

manus. Vid. Demosth. adv. Tim. 485. WASSE in Add.

M. BIBULI FORTITUDO, ATQUE ANIMI VIS IN CONSULATUM ERUPIT] Id est in consulatu: quo loquendi modo valde delectatur Sallustius. Supra Orat. I. Repentinae caedes, in parentum aut liberorum sinum. Est autem haec ironia, & M. Bibulum virum fortem appellat Sallustius, ut Athenaeus charum Divae Monetae, quem obliviosum voluit. Sed hic non tam ignavia Bibuli, quam ipsius ambitio Caesaris accusanda fuerat; qui & in aedilitate, & in consulatu, Bibuli collega, omnia communis magistratus munia in se unum traxit; sive etiam laudem eorum, quae communiter cum collega gessit, sibi uni vindicavit, collega excluso. Unde Bibulus evenisse sibi dicebat, quod Polluci. Ut enim geminis fratribus aedes in foro constituta, tantum Castoris vocaretur: ita suam Caesarisque munificentiam, unius Caesaris dici, ut refert Suet. in Caesare cap. 10. qui & cap. 20. Unus, inquit, ex eo tempore omnia administravit, ut nonnulli urbanorum, cum quid per jocum testandi gratia signarent, non Caesare & Bibulo, sed Julio & Caesare Coss. actum scriberent. Est vero hoc atrox injuriarum genus, quanquam non sine exemplo. De M. Mario Gratidiano vide Cic. lib. III. Off. de Alcibiade Corn. N. in Alcibiade, de Archidamo, legato Aetolorum, Livium lib. XXXV. de Antonio Primo, Tacitum lib. III. Hist. Latini modo Arrogantiam, modo Superbiam dicunt. Omnino superbiae duo insunt mala: vana de sua praestantia opinio, & despectus aliorum. Ac vix est, ut in quo istorum alterum insit, non & utrumque insit, ut docet Casaub. in Theophrasti Charact. ad cap. ~~de~~ *ingenquias*. Porro quam ingens hoc sit vitium, vel Chrysostomus doceat, quem id, tanquam extremum omnium vitiorum, ~~desperat~~, id est desperationem, solitum appellare, ibidem testimonis ex ipso adductis, addocet laudatus Casaubonus. RUPERT.

IN CONSULATUM ERUPIT] Hoc est, Magistratus ostendit virum, ut verbo Sapientis veteris, sive Biantis (nam his omnibus adscribitur) Sallustium interpreter. RUPERT.

MAXIMO DEDECORI] Qui nihil in eo praeclare gessit: sed penitus collegae Caesari cessit. COLER.

magna vis est, cuius nullum membrum a flagitio aut facinore vacat? lingua vana, manus cruentae, pedes fugaces; quae honeste nominari nequeant, inhonestissima.

LV. Unius tamen M. Catonis ingenium versutum, loquax, callidum haud contemno. Parantur haec disciplina Graecorum. Sed virtus, vigilantia, labos, apud Graecos nulla sunt. Quippe, qui domi libertatem suam per inertiam amiserunt; censesne eorum praeceptis, imperium haberi posse? Reliqui de factione sunt inertissimi nobiles: in quibus, sicut in statua, praeter nomen, nihil est additamenti. L. Posthumius,

CUJUS NULLUM MEMBRUM A FLAGITIO AUT FACINORE VACAT] Totum hunc locum aemulatus est ille, quisquis fuit, qui Sallustii nomine declamationem in Ciceronem edidit, nam sic scribit: *Cujus nulla pars corporis turpitudine vacat, lingua vana, manus rapacissimae, gula immensa, pedes fugaces; quae honeste nominari non possunt, inhonestissima.* CIACCON.

INGENIUM VERSUTUM] AEmulatus Hegesippus I. 5.

QUIPPE CUM DOMI] Omnes libri, quippe qui domi. CARRIO.

PER INERTIAM AMISERINT] Fabri & Briconeti, per inertiam amiserunt. CARRIO.

CENSESNE EORUM PRAECEPTIS IMPERIUM HABERI POSSE] Vide Notam ad Jugurth. cap. 85. RUPERT.

SICUT IN STATUA] Veteres editiones, sicut instituto. Fabri & Briconeti, sicut instituo. A vulgatis est Vaticanus. Petrus Pithoeus legendum putabat, sicut in Stajeno. Justus autem Lipsius, cum quo omnia mihi vincula sunt antiquissimae necessitudinis, sicut in statua, quam suam conjecturam multis argumentis & in Variis & in Epistolis confirmatam mihi, credo etiam aliis, omnino probavit. CARRIO. Illud porro ingeniose ac feliciter, ut omnia, a Lipsio nostro castigatum habemus. Reliqui de factione sunt inertissimi nobiles, in quibus, sicut in statua, praeter nomen nihil est additamenti. Cum antea in omnibus sicut instituto, aut etiam instituo, nulla idonea sententia, legeretur. De cuius certissimae emendationis laude cumulum deruere ut liceat mihi, singularem lubentius plurali commutaverim, levi hercle, vel nulla potius interpolatione rescribens, in statuis. Quibus etiam additamenti, convenire non puto; sed in ejus locum adjutamenti recipiendum: idque ex sequentibus conjicio. Nec est quod quemquam dictionis significantissimae insolentia offendat, qui quidem meminerit, non cum Grammatico sibi, sed cum novatore verborum Sallustio

negotium esse. Douza. Hujusmodi nobiles comparare possumus cum minutis puerulis, in crepidas parentum, per delicias, pedes suos immittentibus, eorumque coronas capitibus suis parvulis accommodare, non sine risu spectantium, satagentibus, e Plutarcho. Ceterum haec verba Pithoeus ita emendarat; in quibus sicut in Stajeno. Sed Lips. III. Epist. Q. 5. legit: Sicut in statua. Pithoeus intellexit illum C. Stajenum Ligurem, qui sc. AElum Pacetum adoptaverat, de quo Cicero. Lipsius Lectionem suam confirmat ex Euripide, qui pariter, ut Sallustius, ignavos nobiles cum statuis componit, Electra, τῇ δ' ὁμιλίᾳ βροτῶν Κενεῖτε, καὶ τοῖς ἔθεσιν τὰς ἐγγενεῖς. Οἱ δ' τοιαῦται τὰς πόλεις οἰκῶσιν οὐ, καὶ δώμαθ'. αἱ δ' σαρκεὲς κατὰ φρενῶν Ἀγέλαται ἐγγενεῖς εἰσὶν. Nec dissimile illud Juvenalis:

Nil nisi Cecropides, truncoque similis Hermæ. Haec Lips. qui & videndus I. Var. 8. ubi ad eundem modum Sallust. locum emendat. RUPERT.

NOMEN] Addunt Vet. Fabri & Biconeti bonum. CARRIO.

NIHIL EST ADDITAMENTI] Ita legendum autumo. Videtur enim ad Graecorum ἐν παρθένῳ μέρει hac voce allusisse, quam quidem statuis non male convenire puto. Juvenalis:

Nil nisi Cecropides, truncoque similis Hermæ. Euripides Electra:

Αἱ δ' ὁμογενεῖς αἱ κατὰ φρενῶν ἈΓΕΛΑΤΑΙ ΑΓΟΡΑΣ εἰσὶν.

Demosthenes Olynth. II. pag. 7. Ὅλος μὲν γὰρ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις καὶ δόξα, ἐν μὲν παρθένῳ μέρει, ἐστὶ τις ἡ σμικρὰ. Et in malam partem de Republica ordin. pag. 71. Νυνὶ δ' ἐναντίον κύριοι μὲν ἡ ἀγαθῶν εἶποι, καὶ ἀπὸ τῶν ἀπάντων πρᾶττεται ὁ δ' ἄνθρωπος, ἐν ὑπερήτοις καὶ παρθένῳ μέρει. Confer eundem Philipp. I. pag. 14. Cicero pro Sestio: Intercessit Ligus iste nescio quis, additamentum inimicorum meorum. Nolter supra: additamenta factionis. Minutius pag. 143. Nec nomen Deo quaeras, Deus nomen est: illic vocabulo opus est, cum per singulos pre-

mius, & M. Favonius, mihi videntur quasi magnae navis supervacua onera esse: ubi salvi pervenere, usui sunt: si quid adversi coortum est, de illis potissimum jactura fit, quia pretii minimi sunt. Nunc quoniam, sicut mihi videor, de plebe renovanda, corrigendaque differui: de senatu, quae tibi agenda videntur, dicam. Postquam mihi aetas ingeniumque adolevit, haud ferme armis, atque equis, corpus exercui, sed animum in litteris agitavi; quod natura firmitus erat, id in laboribus habui. Atque ego in ea vita multa legendo, atque audiendo ita comperi; omnia regna, civitates, nationes usque eo prosperum imperium habuisse, dum apud eos vera consilia valuerunt: ubicumque gratia, timor, voluptas, ea corrumpere; post paullo inminutae opes, deinde ademptum imperium, postremo servitus inposita est.

LVI. Equi-

propriis appellationum insignibus multitudo dirimenda est: Deo qui solus est, Dei vocabulum totum est: quem si patrem dixeris, terrenum opineris; si regem, carnalem suspiceris; si dominum, intelliges utique mortalem. aufer additamenta nominum, & perspicies ejus claritatem. Habes item *additamenta* Usurarum L. 23. C. de Usur. & alibi apud J. C. ut & D. Hieronymum Epist. LIX 1. vide Indicem. WASSE in *Add.*

LUCIUS POSTUMIUS ET M. FAVONIUS] Vetus editio, *L. Postumi. M. Favoni.* Vaticanus, *L. Postumi & M. Favoni.* CARR. Meminit ejus Cic. ad Attic. & Dio lib. XXX. WASSE.

MAGNAE NAVIS SUPERVACUA ONERA] Simili tropo Phalaris Epist. 98. indiscretam plebis multitudinem *ἐρηυλὰς ἀναπλήρωμα*, solitudinis supplementum, vocat. RUPERT.

SUPERVACUA ONERA] Vaticanus, *supervacanea.* CARRIO.

UBI SALVI PERVENIRE VISI SUNT] Vetus editio: *ubi salvi pervenire visi sunt.* Lipsius ingeniosa sane conjectura vitium tentavit tollere, legitque, *ubi salvi pervenere, viri sunt.* corrige de Vaticano: *ubi salvi pervenere, usui sunt.* quam proxime a veteri editione. CARR. Sequentia ita emendat Lips. IV. Epist. Q. 14. *Ubi salvi pervenere, viri sunt.* Comparat, inquit, Postumium & Favonium, cum oneribus navis, & si quidem tranquilla navigatio est, & cum ad portum pervenere, salvi ipsi & viri sunt. Si tempestas ingruit, exoneratur navis, & illi ejiciuntur. RUPERT. Minima mutatione possis legere *viri sunt.* Quod satis acute dictum. Nam, inquit, si salvi pervenerint in portum, nihil in illis lucri est, quam ut sint iidem qui fuerunt ante, & inter vivos versentur, atque ita per bonam fortunam lucis usuram lucrentur ipsi, in quorum morte parum detrimenti accepisset Respublica. Sed tamen mutare nolim lectionem re-

ceptam, *usui sunt.* Nam, sicuti supervacanea navis onera usui possint esse aliis navibus, ut inferior pars navis iisdem oneretur juxta usum nauticum, sic hi quoque, veluti saburra, ejusmodi oneris praebere usum iterum poterunt. HAVERC.

QUONIAM NUNC, UT MIHI VIDEOR] Libri etiam primitus publicati, *nunc quoniam sicut mihi videor:* & posterius, corrigendaque satis differui. igitur ita corrige. CARRIO.

ANIMUM IN LITTERIS] Perversa scriptura & improba hominum ineptissimorum emendatio, in qua sententia, nec pes, nec caput, ut ille agebat, usquam apparet. sic enim ibi legitur: *sed animum in litteris, quod natura firmus erat, in laboribus habui.* vetus editio, *animum in literis cogitavi quod natura firmitus erat, in laboribus habui:* neque sane aliter Fabri & Briconeti. scribe: *sed animum in litteris agitavi: quod natura firmitus erat, id in laboribus habui.* docet Vaticanus. CARRIO. Horat. in Arte P. *animum auditoris agunto, pro impellant.* Noster supra 45. *cum animo agitanti.* Et Liv. *His curis animum agitaverat, pro exercuerat.* Sed *animum agitare in re aliqua* me legisse non memini. WASSE.

OMNIA REGNA, CIVITATES, NATIONES] Fabri & Briconeti, *regna, item civitates & nationes.* malo Vaticani, *Regna, item civitates, nationes:* magis id Sallustianum. CARRIO.

DUM APUD EOS VERA CONSILIA VALUERUNT] Virgil. AEn. II.

Dum stabat regno incolumis, REGNUMQUE VIGEBAT CONSILII.

Claudianus de Roma:

Armatis quondam populis, PATRUMQUE VIGEBAM CONSILII.

Tacit. III. Annal. *Plura in summa Fortuna auspiciis & consiliis, quam telis & manibus geri.* Liv. I. XI.

LVI. Equidem ego sic apud animum meum statuo; cuicumque in sua civitate amplior, inlustriorque locus, quam aliis est, ei magnam curam esse Reipublicae. Nam ceteris, salva urbe, tantummodo libertas tuta est: qui per virtutem sibi divitias, decus, honorem pepererunt; ubi paullum inclinata Respublica agitari coepit, multipliciter animus curis, atque laboribus fatigatur; aut gloriam, aut libertatem, aut rem familiarem, defensat; omnibus locis adest, festinat: quanto in secundis rebus florentior fuit, tanto in adversis asperius, magisque anxie agitat. Igitur ubi plebes senatui, sicuti corpus animo, obedit, ejusque

con-

Multa quae natura impedita sunt, consilio expediunt.
Aeschylus de Prometheus: Δεὸς δ' ὀψέει καὶ ἀποκρίνεται. quae tria loca profert Torrent. ad Horat. IV. carm. 4. adde Bern. in Tac. q. 52. RUPERT.

EQUIDEM EGO SIC APUD ANIMUM MEUM STATUO] Est hoc e Xenophontis lib. III. Ἀναξ. ubi ipse alloquens duces militum: *Et vero aequum est*, inquit, *vos hisce* (gregariis sc. militibus) *nonnihil praestare. Vos enim duces estis, vos ordinum, vos serierum duces: vos pacatis temporibus & fortunis & honoribus potiores his fuistis. Quare nunc, & belli tempore, vos ipsos arbitrari debetis militum vulgo praestantiores esse, adeoque horum causa, vobis & capienda esse consilia, & labores suscipiendos, sicubi usus postulet.* Adde Grot. in N. ad l. de J. B. ac P. p. 336. Piccart. disput. 32. q. 7. p. 325. RUPERT.

MAGISQUE ANXIE AGITAT] Seneca de Romano Imp. *Omnium somnos illius vigilantia defendit, omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius occupatio.* Sed & hoc ipsum eleganti similitudine a re nautica sumpta declarat Dio Chrysost. Orat. III. de Regno: *Etenim in navi licet vectoribus absque cura agere, & ne aspicere quidem mare: quin etiam neque scire (quod ajunt) ubinam terrarum sint; & multi hoc modo navigant in serenitatibus; & hi quidem tales ludunt, illi autem canunt, alii convivantur tota die; quando autem eos apprehenderit tempestas, involuti expectant eventum. Nonnulli autem & somno oppressi, non ante surrexerunt, quam jam essent in portu. Naclero autem necesse est aspicere in mare, necesse suspicere in coelum, necesse prospicere ad terram: quin & ea, quae sunt in profundo, non licet ei ignorare, nisi velit in saxa incidere, sub aquis latentia, aut arenarum congeriem. Illi soli noctu quidem minus licet obdormire, quam natantibus: interdum autem sicubi brevem aliquem somnum suffuratur, tunc tamen suspensum habet & dubium, ut saepe ex-*

clamet, aut velum contrahi, aut clavum fisci, aut aliud aliquid rerum nauticarum; ut dormiens ille magis gerat navis curam, quam alii valde vigilantes. RUPERT.

UBI PLEBES SENATUI, SICUT ANIMO, OBEDIT] Pulcre. Princeps, Senatus, Magistratus animus est; penes quem est regimen, & arbitrium totius corporis. Is sensuum interiorum organis, membrisque ceteris omnibus, quamdiu rationis rectae regulam non excedunt, sua habere commoda suaeque obire munia permittit. Et ut mentis vitio & rationis defectu contingit cerebrum, cor, epar, stomachum, aliasve nobiliores corporis partes opprimi, ac munere non fungi suo; unde mox & exteriora membra, oculi, aures, manus, pedes ab officio quaeque suo destituuntur: sic Respublica intereat oportet, si Princeps, Senatus, Magistratus, consiliis sanis, ac rationi locum neget. Atque hinc est, quod Doctrinae Civilis doctores nobilem adolescentem, quem spes civitatis evehit supra plebis conditionem, imbui censeant virtutum dotibus, animique bonis, doctis hominibus applicari, uti plurimum doctrinae, consilii atque providentiae sibi comparet, uti ad aeterni Numinis regulam subditos gubernet, uti Reipublicae felicitatem tueatur, propaget, mala quaevis avertat. Fallor; an & hinc est ritus antiquissimorum temporum, ANIMI potius ceu convenientioribus, quam Fortunae arbitrio subiectis, muneribus, honorare principem: quorum auxilio Fortunam ipsam rerum humanarum, ut plerique putarunt, dominam, atque reginam regere, sibi que morigeram facere possit. Ζεῦ πάτερ τοῦ Διὸς ἀεὶ καὶ, vetus & laudatum Graecorum proverbium est, docens, animum, munerum optimum esse, secundum quod Xerxes, Rex potentissimus, rustici cavis manibus oblatam aquam, animum ejus respiciens, gratam habuit. Sed & ANIMI munera appellamus virtutum fructus, & rerum expetendarum, aut fugienda-

rur-

consulta exsequitur: Patres consilio valere decet, populo supervacanea est calliditas. Itaque maiores nostri, cum bellis asperrimis premerentur, equis, viris, pecunia amissa, nunquam defessi sunt armati de imperio certare. Non inopia aerarii, non vis hostium, non adversa res, ingentem eorum animum subegit, quin, quae virtute ceperant, simul cum anima retinerent. Atque ea magis fortibus consiliis, quam bonis proeliis, patrata sunt. Quippe apud illos una Respublica erat, ei omnes consulebant; factio contra hostes parabatur: corpus atque ingenium, patriae, non suae quisque potentiae, exercitabat.

LVII. At hoc tempore contra homines nobiles, quorum animos fcordia, atque ignavia, invasit, ignari laboris, hostium, militiae, domi, factione instructi, per superbiam cunctis gentibus moderantur. Itaque Patres, quorum consilio antea dubia Respublica stabiliebatur, obpressi; ex aliena libidine huc atque illuc fluctuantes agitantur, inter-

rum cognitionem, doctrina vel usu longo partam. Sed ut ad superiora redeam, fere ad eundem sensum, imo Sallustii brevitatem, pluribus verbis loquitur Seneca lib. I. de Clem. cap. 4. *Quemadmodum totum corpus animo deservit, & cum hoc tanto majus tantoque speciosius sit, illo in occulto maneat tenuis & in qua sede latitet incertus: tamen manus, pedes, oculi negotium illi gerunt; illum haec cutis munit, illius jussu jacemus, aut inquieti discurremus; cum ille imperavit, sive avarus dominus est, mare lucri causa scrutamur: sic haec immensa multitudo, unitus animae circumdata, illius spiritu regitur, illius ratione flectitur, pressura seu ac fractura viribus suis, nisi consilio sustineretur. Et mox ejusdem Sallustii aemulus I. Annal. 12. Imperatorem vocat mentem imperii; quo sensu & Tacitus, unum esse Reipublicae corpus, atque unius animo regendum. RUPERT.*

CONSILIA] Libri omnes, *consulta*. CARRIO. In aliis edd. *consilia*. Sed Carrionis potior lectio, quam proinde in textum recepi. WASSE.

POPULO SUPERVACANEA EST CALLIDITAS] Nimirum ita se habet in rebus togatis, ut militariibus, de quibus Paulus Imp. apud Livium lib. XLIV. in concione ad milites: *Unum imp. in exercitu providere & consulere, quid agendum sit debere nunc per se, nunc cum iis, quos advocavit in consilium: qui non sint advocati, eos nec palam nec secreto jactare consilia sua. Militem haec tria curare debere, corpus ut quam validissimum & perniciosissimum habeat, arma apta, animum paratum ad subita imperia: caetera scire de se diis immortalibus, & im-*

peratori suo curae esse. Huc etiam pertinet increpatio M. Crassi, qui percunctanti, *Quo tempore castra moturus esset*, respondit: *An vereris, ne tubam non exaudias?* ut est apud Frontinum lib. I. cap. De occult. consiliis. Adde Bern. in Agric. Tac. q. 173. qui &, *quatenus callidus esse debeat magistratus*, disputat, Qu. 185. RUPERT.

CALLIDITAS] *Calliditatem* autem in laude, & pro mera prudentia antiquitus acceptam quis nescit? Ita certe in Crispo sumendum, & id res ipsa poscit: *Patres consilio valere decet, populo supervacanea est calliditas.* Et explicavit ipse antea: *Neque quisquam de futuro satis callidus, satisque prudens est.* DOUZA.

SIMUL CUM ANIMI] Locum expressit Apulejus Metam. IV. 62. *Scenam denique quam sponte sumserat, cum anima retinens.* WASSE in *Add.*

UNA RESPUBLICA] Quemadmodum Reipublicae corpus dissensione ordinum discerpitur, ita aequae laceratur separatione publici & privati commodi. *ἡ δὲ διὰ καὶ χάρις τὸ κοινὸν συμφέρον ἔστιν. Πάλιν ὁ μὲν αὖ ἐν τῷ ὅλῳ καὶ τὸ καθ' ἑκάστην ἀντιθέσιν ἐστὶν, καὶ σὺν τῷ πᾶσι τὸ κατὰ μέρος, ἐπὶ τῇ πόλει, &c.* Id est, (ait apposite Jamblichus) *Commodum enim publicum non separatim est a privato. Quinimo in universo, singulorum etiam utilitas continetur, & partes in toto conservantur, tum in civitatibus, tum in aliis quoque naturis.* COLER.

EI OMNES CONSULEBANT] Deest vox, *omnes*, quam codices manuscripti abesse nolunt. CARR.

CONTRA HOMINES] Omnes libri, *contra ea*. CARRIO.

interdum alia, deinde alia, decernunt: ut eorum, qui dominantur, similtas, ac adrogantia fert, ita bonum, malumque publicum existimant. Quod si aut libertas aequa omnium, aut sententia obscurior esset; maioribus opibus Respublica & minus potens nobilitas esset. Sed quoniam coaequari gratiam omnium difficile est; quippe cum illis majorum virtus partam reliquerit gloriam, dignitatem, clientelas: cetera multitudo pleraque insititia, sententias eorum a metu libera. Ita occulto sibi quisque alterius potentia carior erit. Libertas juxta bonis, & malis, strenuis, atque ignavis optabilis est. Verum eam plerique metu deserunt, stultissimi mortales, quod in certamine dubium est, quorsum adcidat, id per inertiam in se, quasi victi, recipiunt. Igitur duabus rebus confirmari posse senatum puto: si numero auctus per tabellam sententiam feret.

LVIII. Tabella obtentui erit, quo magis animo libero facere audeat: in

INTERDUM ALIA, DEINDE ALIA, DECERNUNT] Uti solet in nostris Comitibus, quae Carolus V. viperis assimilabat. Quia ut istae matres suas tollunt; sic istorum posteriora decreta, priora. At verbis Cic. Philipp. VII. *Quid est inconstantia, mobilitate, levitate cum singulis hominibus, tam vero universo senatui turpius?* qui & paulo post: *Retinenda vobis constantia, gravitas, perseverantia, repetenda est vetus illa severitas: si quidem auctoritas senatus, decus, honestatem, laudem, dignitatem desiderat.* RUPERT.

SIMILTAS AC ADROGANTIA] Vaticanus, *similtas aut gratia*. Fabri, Briconeti, & vetus editio, *uti eorum qui dominantur, similtas arrogantia fertur*. non inscite. CARR.

EXISTIMANT] Omnes libri aestimant. CARR.

COAEQUARI GRATIAM] Demosthenis est, *πρόσθετον δὲ τὸ πρὸς τοῖς ἀρχαίοις*. Quod & Aristoteles repetit in Diatribis. COLER.

PLERAQUE INSCIA] Pulcherrima sententia in mendo cubat. Primum *inscia*, libri nesciunt, & pro illa *insititia*, *insititia* scribunt. deinde vice illius, *sententia*, Briconeti & Fabri habent, *sententias*. postremo Vaticanus cum iisdem illis conspirat; nisi quod ibi, *sententia*, scribatur. Fortasse an ita in Vaticano fuerit, *multitudo pleraque insititia sit, sit eorum a metu libera*. posteriore illo, *sit*, a librariis, ejusmodi syllabarum geminationi non assuetis, omisso. ceteroqui lege, *cetera multitudo pleraque insititia sit, sententias eorum a metu libera*. sententia nihil imminuta neque immutata. CARR.

STRENUIS ET IGNAVIS] Fabri & Briconeti, *strenuis atque ignavis*. CARR.

ITA OCCULTO] Cortius reposuit *occulte*, nihil praetera admonens, & contra Sallustianum illud lib. IV. Histor. p. 102. *Naves codicariae occulto per biemem fabricatae*. HAVERC.

METU DESERUNT] Tacitus I. Hist. 76. *Metu ac necessitate huc illuc mutamur*. Adde ad explicationem hujus loci quae congestit. Lips. lib. III. Polit. cap. 4. & Notis ad idem. RUPERT.

QUOD IN CERTAMINE] Hoc est, priusquam victi sunt, & dubitant, an vinci debeant, recipiunt in se jugum seu legem contendentium, tanquam ii vicerint. BAD.

DUBIUM EST] *Est*, tollunt Fabri & Briconeti. CARR.

SI NUMERO AUCTUS] Numerum senatorum auxerat primus Tarquinius. Morem diu desitum reduxit Jul. Caesar, teste Suetonio & Dione. Multos enim per bellum Civile per malas artes Senatores factos removet, aliosque allegit. Quare & dignitatem senatoriam mire amplificavit, & auctoritatem suam stabilivit. Sed hoc quoque bonum initium malos eventus habuit. Confluentibus enim amicis Caesaris, tandem in mille Patres erupit senatus. Quae res invidiam Caesaris facile peperit. Correxerit igitur Augustus, & redegit ad DC. ut scribit Suetonius, Dio. Ceterum sub Tiberio villior villiorque facta, & sub aliis postea principibus pene ad nihilum redacta senatus auctoritas. COLER.

TABELLA] Per tabellam, in quam puncta scribebantur;

in multitudine, & praesidii plus, & usus amplior est. Nam fere, his tempestatibus, alii judiciis publicis, alii privatis suis atque amicorum negotiis implicati, haud sane Reipublicae consiliis adfuerunt; neque eos magis occupatio, quam superba imperia distinuere. Homines nobiles cum paucis senatoriis, quos additamenta factionis habent, quaecumque libuit probare, reprehendere, decernere, ea, uti libido tulit, fecere. Verum ubi, numero senatorum aucto, per tabellam sententiae dicentur; nae illi superbiam suam dimittent, ubi iis obediendum erit, quibus antea crudelissime imperitabant. Forsitan, imperator, perlectis litteris desideres, quem numerum senatorum fieri placeat; quoque modo is in

bebantur: & ita major numerus punctorum vincebat, nec sciebatur certus auctor sententiae: quae res odium demebat. BAD. Per tabellam sententiam fieri vult, ut major libertas consulandi & ferendi sit. Sed fuit hic mos etiam olim, ut scribit Asconius ad Verrinas; verum alia de causa: nimirum ne dictam sententiam revocare liceret. Hoc Sallustii consilium apparet valde urisse & in usum vertisse Caesarem & Augustum. COLER.

IN MULTITUDINE] Libertas Reipublicae stabilitur multitudine Senatorum. Sed hic fucum facit Sallustius ordini honestissimo, quem nunquam nimis florentem Principes optavere. Falsissime & fallacissime Nero jactat apud Tacitum lib. XIII. Annal. *Non se negotiorum omnium iudicem fore, ut clausis unam intra domum accusatoribus & reis paucorum potentia grassaretur. Nihil in penatibus suis venale, aut ambitioni pervium: discretam domum & Rempublicam. Teneret antiqua munia senatus.* COLER.

PER TABELLAM SENTENTIAE DICENTUR] Cicero lib. III. de LL. Tabellam (quae posterioribus temporibus dicta *periculum*, Salm. in Capitol. pag. 85.) vocat *vindicem libertatis*. Hodie in multis locis probant vivam vocem in sententiis ferendis, secundum ordinem, a quibus ego dissentio. Multi enim reperiuntur, ex primae sententiae senatoribus tam insolentes, ut cum Xerxe illo apud Val. Max. lib. IX. cap. 5. existiment, *inferioribus parendum magis esse, quam suadendum*. Tum vero & isti veri copiam non faciunt, sed eo sententias dirigunt, quo potentiores, vel ii, quibus obnoxii sunt, jam ierunt. Quamobrem in tam oppresso Senatu prorsus amplector Sallustianum hoc consilium, *sententias celandas esse, sive in tabella proponendas; ne sc. assentiendi necessitas fiat, ut loquitur Tacitus IV. Annal. imo ut decorum sit, quasi saae meditationi quaedam reliquerit,* Tom. II.

ut idem lib. XVI. Certe idem postea Maecenas suavit Augusto apud Dionem lib. LII. ibi: *In causis gravioribus sententias non palam rogabis, ne amicis suis faventes parum libere quid sentiant pronuncient, sed in tabellis eas scriptas ad te solum, ne cui alii innotescant, perferri jube, & lectas statim deleri.* Ita enim verum sensum cujusque maxime cognoscas, si eum illi a nemine alio cognitum iri, persuasum habebant. Seneca lib. I. de Clem. cap. 15. ubi de L. Tario Roso, qui filio privatus iudex, praeter alios, in consilium advocarat Caesarem Augustum: *Petit Caesar, ut sententiam suam quisque scriberet, ne ea omnium fieret, quae Caesaris fuisset.* Ubi Lipsius: *Bona ratio, ad libertatem sententiis & veritatem dandam: de qua nos in Politicis.* Praestetne suffragia voce nuncupari, an tabella occultari, disputat elegantissime Cicero III. de LL. longius a fine. Bern. ad Suet. Caes. cap. 80. Quodsi nihilominus viva vox placet, age utere hoc stratagemate, quod Dio notavit lib. XXXIX. & inverso ordine, modo medios, modo infimos, roga sententiam primum. Sic enim non possunt primi ceteris dicendi libertatem subtrahere, vel auctoritate, non iudicio, sequentes in suas partes traducere. Secutus est hoc consilium Augustus apud Suet. cap. 79. Fecit & callide & frequenter Sfortia ille Magnus, dum, ut est apud Jovium, subito & quasi aliud agens, sententiam ab hoc, aut illo seorsim exquirebat. Vid. Bern. Qu. Tacit. LVIII. qui & Qu. LVII. docet, ut sententiis sua libertas adsit, videndum ne quis armatus curiam ingrediatur. RUPERT.

ILLI SUPERBIAM] Eleganter suppleunt veteres libri, *ne illi superbiam.* CARR.

PERLECTIS LITTERIS DECERNES] Vetus editio, *desineres.* corrige, *desideres.* quae correctio a membranis est. CARRIO.

DESIDERES] Lectio haec ex membranis Carri-

in multa, & varia officia distribuatur; & quoniam judicia primae classis mittenda putem, quae descriptio, qui numerus in quoque genere futurus sit. Ea mihi omnia generatim describere haud difficile factu fuit: sed prius laborandum visum est de summa consilii, idque tibi

pro-

nis. Vetus Ed. *desinere*. Ed Amst. 1671. Oxon. & Gruteriana *decernes*, neque secus illa Ciacconii Plant. 1594. Carrionis Ant. 1579. WASSE.

QUOQUE MODO IN MULTA] Vaticanus, *quoque modo is in multa*. CARRIO.

DISTRIBUATUR] Vaticanus, *distribuantur judicia quoniam omnibus primae classis*. Fabri & Briconeti, *distribuat. judicia quoniam primae classis*, &c. pro quibus facit vetus editio. CARR.

JUDICIA PRIMAE CLASSIS] Olim judicia penes Senatum, Equites. Tribunos aerarios Caesar sustulit, teste Suetonio. Ea porro, de quibus Sallustius loquitur, digessit omnia Augustus postea. Vide Dionem lib. LII. WASSE. Quoniam in ea ditiores, ut ad Pomponium nuper docui. Lips. tamen lib. IV. Ep. Q. 14. Lego; *primae Classis committenda putem*. Probat ipse superiori parte orationis: *Quare*, inquit, *omnes primae classis judicare placet, sed numero plures quam judicant*. De classibus iudicum res obvia. Haec Lips. RUPERT.

HOC ITINERE] Hac via & ratione procedendi. BAD.

ET QUAMPRIMUM] Et abest Fabri & Briconeti, item a vetusta editione. CARR.

ADJUVETUR] Alii, *adnitetur*. CARR.

GLORIA CLARIOREM] Error operarum. scribe, *gloria cariorum*. CARR. Veteribus potius impressis assentior, qui *cariorum* praeferunt. Idem de eo quod sequitur. DOUZA.

NE CLARISSIMUS IMPERATOR, GALlica GENTE SUBACTA, POPULI ROMANI, &c.] Ad eadem cohortatur Caesarem & Cicero in ea pro Marcello. Et scimus, quis in constituenda Republica Caesaris fuerit animus. Nec fallunt nummi argentei, apud Lazium & Urinum, aurei apud Golzium, in quibus ab altera parte imago Caesaris laureati, cum inscriptione CAESAR. DICT. PERPETUO. altera Orbis, Fasces, Securis, Duae manus complicatae, Caduceus; quibus signis indicatur, Pacem, Concordiam, Justitiam religionem, maxima humani generis bona, orbi concusso reddita. Fasces, quod scimus, Justitiae symbola sunt, & errat toto coelo Lazius, qui, cum huiusmodi nummum inspexisset, pro fascibus, quorum figuram ignorabat, uncum ex vagina prominentem, sibi somniavit, ut esset Dictatoris potestatis insigne; necis potestatem osten-

dens in Cives. Apage, non hoc terrore se circumcinxit diuum caput. Securis vero victimalis, ut reor, est, non illa fascibus alligata. Secepsitam & Cultrum describunt alii, cultrum ferreum Festus oblongum manubrio eburneo, rotundo, solido, juncto ad capulum argento, fixum clavis aeneis, aere Cyprio, quo Flamines Pontificesque ad sacra utebantur, symbolum Religionis. Dextras junctas Fidem & Concordiam denotare, non apud Romanos, sed apud omnes nationes, erudite docent Pignorius Epist. XIX. ad Scipionem Cobellutium, Freinsh. in Curt. lib. VI. cap. 4. §. 14. Lips. ad I. Annal. Taciti. Ipse Tacitus II. Hist. 8. DEXTRAS, CONCORDIAE INSIGNIA. Denique caduceum pacis symbolum antiquitas credidit, quod & Mercurium, cujus haec est virga, mitti putaverit, ad dissidentium animos oratione sedandos, vel quod, sicuti Plin. lib. XXIX. cap. 3. refert, *Ova serpentium, in quibus complicati erant, nondum editi angues, magnam ad lites dirimendas vim habere dicantur*. Placuit immorari huic monumento, quod ego praestantius existimo omnibus illis imaginibus circa templa, distincta illa radiis corona, illo suggestu in curia, illo fastigio in domo, & quicquid in Caesarem honoris congestum est. Lacrymas paene excussit, quum similem numum memorialem nuper conspexissem Maximiliani I. Imp. cuspum durantebus comitiis Imp. Augustae, Vindelicorum A. S. 1518. in cujus altera parte PAX sedens, fruges fructusque plenis calathis atque canistris obfert. Circumscripta verba. SUB. CAES. MAXIMILIANO. AUG. IMPERIUM. ROM. PACATUM. E. Sane eodem paene tempore cum Pontifice, Rege Angliae, Helvetiis foedus iniit: juvit ac promovit reconciliationem Francisci Galorum R. & Caroli Hispaniarum Belgarumque principis: rediit cum Venetis in gratiam &c. Altius descendit vox Caroli V. *Quid ego Germaniam solitudinem faciam, quae mihi patria est?* Altius elogium Ferdinandi I. apud Thuanum facundia Liviana redundantem Historicum: *Pietatis in illo, & Pacis in domo Dei constituendae, praecipuum studium fuit*. Nam in religionis negotio non igne & ferro grassari: sed colloquiis, & disputationibus, amicis collationibus, rem gerere, tutius iudicabat. Hos Serenissimae domus Principes Di-

vos,

probandum verum esse. Si hoc itinere uti decreveris, cetera in promptu erunt. Volo ego consilium meum prudens, maximeque usui esse. Nam ubicumque tibi res prospere cedit, ibi mihi bona fama eveniet. Sed me illa magis cupido exercet, uti quocumque modo, & quamprimum Respublica adjuvetur. Libertatem gloria cariorum habeo, atque ego te oro, hortorque, ne clarissimus imperator, Gallica gente subacta, populi Romani summum atque invictum imperium tabescere vetustate, ac per summam discordiam dilabi, patiaris. Profecto, si id adcidat, neque tibi nox, neque dies curam animi sedaverit, quin insomniis exercitus, furibundus, atque amens alienata mente feraris. Namque mihi pro vero constat, omnium mortalium vitam divino numine invisi: neque bonum, neque malum facinus cujusquam pro nihilo

lo

vos, Augustos, Pios, Felices appellamus, quia, credimus. Erasmi ad Franciscum Galliae Regem lib. I. Ep. pag. 43. „ Etenim cum CHRISTUS „ ipse Regum Rex, ac princeps, haud alio in „ signi symboloque, suos dignosci voluerit, quam „ mutuae inter ipsos concordiae: tu posteaquam „ bello adversus Elvetios gesto, quum tibi nec „ animus, nec apparatus, ad bellum gerendum „ deesset, declararas, tamen huc totis nervis in „ cumbere maluisti, ut compositis in aeternum „ bellorum tumultibus, praecipui Christianae di- „ tionis principes perpetua jam pace inter se „ conglutinentur: nimirum prudenter illud ani- „ madvertens, ex Regum inter ipsos dissidiis, se- „ mel omnium rerum bonarum pestem ac perni- „ ciem, contra malorum omnium colluviem ac „ mare in vitam mortalium invehit: quorum ani- „ mos & opes, si pax & amicitia sincera conjun- „ xerit, mox futurum, ut jam velut aureo quo- „ dam seculo, pietas, optimae leges, & quicquid „ est honestarum artium, simul efflorescat: quae „ semper pacis & comites esse solent, & alum- „ nae. RUPERT.

DIVINO NUMINE INVISI] Ita etiam sinceri Phi- losophi omnes sentiunt, nihil Deum latere. Se- cus Epicurus cum suo grege. Quem quasi etiam Caesar sectatus fuerit, innuit Cato apud Sallu- stium in Catilin. COLER.

AC PER SUMMAM DISCORDIAM DILABI PATIA- RIS] Dictum velim; pro quo ceterae editiones *fo- cordiam* ostendant. quam quidem scripturam ego nupera & novitia ista multis millibus habeo ca- riorum. DOUZA.

SUMMAM DISCORDIAM] Atqui jam res

Romana, sublata omni discordia, in unius di- tionem concesserat. scribe igitur, *fo-cordiam*. CARR.

NEQUE TIBI NOX NEQUE DIES] Vide Lips. I. Pol. V. Adde Grot. pag. 149. N. in lib. de Ver. Chr. Relig. RUPERT.

INSOMNIIS EXCITUS] Ita Vaticanus & vetus editio; at Fabri & Briconeti, in *somnis*. solent antiqui in longam pro gemina ponere. diximus in epistola Mithridatis. Adde quod in eadem editio- ne est, *exercitu*, pro *excitus*. CARR. In hanc sententiam egregie Lucanus de hoc ipso Caesare & ejus militibus, VII. 764.

Quos agitat vesana quies, somnique furentes. & paulo post:

*Invigilat cunctis saevum scelus armaque tota
Mente agitant, capuloque manus absente moven-
tur.* &c.

WASSE in *Add.*

ATQUE AMENS] Vetus editio, *atque ea mens*. videtur vox superesse. CARR.

GALLICA GENTE] Hoc ad gloriam Caesaris spectat. Galli enim natura bellicosi, ut testatur Sallustius in Bello Catil. Et sine Jugurth. ait, amplius cum Gallis pro salute, non de gloria certari. Idem de Gallis alii Historici. M. Cato Orig. II. *Pleraque Gallia duas res industriosissi- me persequitur: rem militarem & argute loqui.* In- signe vero illud elogium Caesii Bassi apud Dio- medem: *Romani Gallis devictis sunt victores. Du- rat adhuc & durabit laus fortissimae gentis.* COLER.

INVISI] Vetus editio, *invisire*. Fabri & Brico- neti, *invisiri*. nove Vaticanus, *invisier*. e quo vi- detur vulgare illud, *invisire*, traiectione littera- rum, promanasse. CARR.

lo haberi: sed ex natura diversa praemia bonos, malosque sequi. Interea forte ea tardius procedunt: suus cuique animus ex conscientia spem praebet. Quod si tecum patria, atque parentes possent loqui, scilicet haec tibi dicerent: O Caesar, nos te genuimus fortissimi viri, in optuma urbe, decus, praesidiumque nobis, hostibus terrorem.

LX. Quae multis laboribus, & periculis ceperamus, ea tibi nascenti cum anima simul tradidimus, patriam maximam in terris; domum, familiamque in patria clarissimam; praeterea bonas artes, honestas divitias; postremo omnia honestamenta pacis, & praemia belli. Pro his amplissimis beneficiis non flagitium a te, neque malum facinus, petimus; sed uti libertatem everfam restituas. Qua re patrata, profecto per gentes omnes fama virtutis tuae volitabit. Namque hac tempestate, tametsi domi, militiaeque praeclara facinora egisti; tamen gloria tua cum multis viris fortibus aequalis est: si vero Urbem amplissimo nomine, & maximo imperio, prope jam ab occasu restitueris; quis te clarior, quis major in terris fuerit? Quippe si morbo jam, aut fato huic imperio secus adcidat: cui dubium est, quin per orbem terrarum vastitas, bella, caedes, oriantur? Quod si tibi vana lubido fuerit, parentibus gratificandi; postero tempore, Republica restituta, super omnis mortalis gloria agnita, tuaque unius mors vita clarior erit. Nam vivos interdum fortuna, saepe invidia, fatigat: ubi anima naturae cessit, dentis obtreptionibus ipsa se virtus magis magisque extollit. Quae mihi utilia factu visa sunt, quaeque tibi usui fore credidi, quam paucissimis potui, perscripsi. Ceterum Deos immortales obtestor, uti, quocum-

DIVERSA PRAEMIA.] Fabri & Briconeti, *divisa*. neque secus Vaticanus. CARR.

INTEREA FORTE EA.] Briconeti & Fabri, *interea* *alium* *ea*. CARR.

QUOD SI TECUM PATRIA ATQUE PARENTES.] Protopoeia, cujus exempla maxime illustra congestit Vossius lib. V. Inst. Orat. pag. 360. RUPERT.

SECUS.] Apud Schottum in Observat. legitur *Socius*. Sed mendum est forte, pro, *sectus*. WASSE.

CUI DUBIUM EST, QUIN PER ORBEM TERRARUM VASTITAS, BELLA, CAEDES ORIANTUR.] Ceterum hoc. Pax terrarum, incolumitate imperii Romani firmabatur. Otho apud Tacit. I. Hist.

84. *A*eternitas rerum & pax gentium, & mea cum vestra salus incolumitate Senatus firmatur. Et apud eundem IV. Hist. 74. Cerealis: Nam pulsus (quod dii prohibeant) Romanis, quid aliud, quam bella omnium inter se gentium existent? Octingentorum annorum fortuna disciplinaque compages haec coaluit: quae convelli, sine convellentium exitio, non potest. RUPERT.

SAEPE INVIDIA.] Simile Theophrasti dictum: *ὁδὸν τοῖς ἄλλοις πρὸς τὰ ἐνέκταλον τὸ ἢ μὴ ἐμπέδω, ἀναγκαζομένης ἀρετῆς τὴν ψυχήν*. Invidia tantum in vivos est. Mortuus vero, ut qui nemini obstat, constanti & libera benevolentia colitur. COLER.

DEOS IMMORTALES OBTESTOR.] Ab hoc aevo fluxere formulae illae in subscriptionibus, qualem

quocumque modo ages, ea res tibi, Reique publicae prospere eveniat.

Iem Suet. intelligit in Tib. cap. 32. Cum Rhodiorum magistratus, quod literas publicas, sine subscriptione, ad se dederant, evocasset, ne verbo quidem insectatus, ac tantummodo iussos subscribere, remisit. Ubi Casaubonum vide, & vota pro salute Principum. Tale reperies apud Vell. lib. II. cap. 131. quamvis mutilum, pro Tiberio & praesenti statu: tale apud Senec. Consol. ad Polyb. cap. 31. & 32. pro Claudio: tale apud Plinium in Paneg. pro Trajano: tale apud Themistium Orat. III. pro Joviano, tale apud Tertullianum in Apolog. cap. 30.

pro omnibus Impp. Fas plurimumque, similia ominari & vovere. DEUS salus & tutela rerum det, quod expedit! det Europaeos principes indissolubili foedere coire ac jungi! det laetos ac pacatos, ad laeta & pacata illa venire! In quo finio & vos, o mei, dimitto. RUFERT.

EA RES EVENIAT, &c.] Prudenter videtur hic, quisquis est, consultor desinere; qui animum suum in rempublicam ostendit: & Caesari, quae sensit, honeste suavit. Verum quia jam rerum potiebatur Caesar, etiam sibi prospexit. Nani iudicio ejus omnia permittit. RADIVS.

C. CRISPI SALLUSTII DECLAMATIO

I N

M. TULLIUM CICERONEM.

LXI. **G**raviter, & iniquo animo, maledicta tua paterer, M. Tulli, si te scirem iudicio magis, quam morbo animi, ^a petulantia ista uti. Sed, ^b quoniam in te neque modum, neque modestiam ullam animadverto, respondebo tibi: uti, si quam maledicendo voluptatem cepisti, eam male audiendo amittas. Ubi querar? quos in plorem, P. C. ^c diripi Rempublicam atque audacissimo cuique esse ^d perfidiae? an apud populum Romanum, qui ita largitionibus corruptus est, uti sese, ac fortunas suas venales habeat? an apud vos, P. C. quorum auctoritas turpissu-
mo

VARIAE LECTIONES.

^a Oudendorpianus Codex *ista petulantia.* ^b cum C. ^c diripe C. ^d perfidiae locum C.

NOTAE VARIORUM.

DECLAMATIO] Nihil dicturus eram in hacce, non tam amaras (quamquam vix quicquam amarior fingi possit) quam pudendas orationes, nisi Quintilianus, in primis gravis auctor, eas citasset, nominatim lib. IV. Institutionum Orator. capite *de Exordio*. De quibus hoc unum non satis mirari possum, fuerit ne Senatui illi, qui tum orbi imperium habuit, tantum otii, ut vel voverit, vel potuerit tam frivolas audire accusationes: cum nostra aetate apud nos, Barbaros illorum opinione, nullus adeo humilis sit viculus, qui meretriculas duas ita concertanteis audire dignaretur, tantum abest, ut alicujus dignitatis viros; omnes crucem ac ignem clamarent. Multos saepe audiivi, qui putarent ab eis scri-

ptas quidem, sed non pronuntiatas coram Senatu, quod equidem nescio. Sed audiamus priorem Sallustium. GLAR.

PETULANTIA ISTA UTI] Impressi quidam codices habent: *Petulantia ista tua uti.* quam dictionem & illi codices, qui habentur praelo excusi emendatissimi, non habent: nec in quinque MSS. & codice antiquo Venetiis impresso reperi. Est enim in initio orationis, idque forte errori occasionem dedit. POPMA.

PERFIDIAE] Badianus Codex habet *perfidiae locum.* Sed *τὸ locum* ex Glossa natum videtur. WASSE.

UT SESE FORTUNASQUE SUAS] Ita nos ex consensu trium antiquorum codicum restituimus, cum

mo cuique, & sceleratissimo, ^a ludibrio est? ^b ubi M. Tullius leges, ^c judicia populi Romani defendit, atque in hoc ordine ita moderatur, quasi unus reliquus ex familia viri clarissimi, Scipionis Africani, ac non ^d repetitius, accitus, ac paulo ante ^e insitus huic urbi civis. An vero, M. Tulli, facta, ac dicta tua obscura sunt? an non ita a pueritia vixisti, ut nihil flagitiosum corpori tuo putares, quod ^f alteri conlibuisset? ^g Scilicet, istam inmoderatam eloquentiam apud M. Pisonem non pudicitiae jactura perdidicisti? Itaque minime mirandum est, ^h si eam flagitiose venditas, quam turpissime parasti.

LXII. Verum, ut opinor, splendor domesticus tibi animos adtollit; uxor sacrilega, ⁱ ac perjuriis ^k delibuta; filia matris pellex, tibi jucundior, atque obsequentior, quam parenti par est. Domum ipsam tuam vi, & rapinis, funestam tibi ac tuis, comparasti: videlicet uti nos commonefacias, quam conversa sit Respublica, cum in ea domo ^l habitas, homo flagitiosissime, quae P. Crassi, viri consularis, fuit. Atque haec cum ita sint; tamen ^m Cicero se dicit in ⁿ consilio ^o deorum immortalium fuisse.

VARIAE LECTIONES

^a Oudendorp. Codex est ludibrio. ^b ubi ubi C. ^c judicia Remp. C. ^d reperticius. C. ^e inscitus. C. ^f alicui. C. ^g aut scilicet. C. ^h quod C. ⁱ atque C. ^k debilitata C. ^l habitares C. ^m se Cicero C. ⁿ concilio C. ^o immortalium deorum C.

NOTAE VARIORUM

cum antea legeretur: ut sese ac fortunas suas. POPMA.

UBI M. TULL. LEGES, JUDICIA POPULI ROMANI] Populo Romano in dandi casu habet codex Aldinus, sed vetustus in gignendi, quod malim. Illud autem, in ordine, quod proxime sequitur, quid sibi velit, apud me non admodum planum est. GLAR. Omnes quos vidi, &, ut opinor, quos non vidi, codices habent, Ubi M. Tullius leges, judicia Pop. Rom. defendit. Sed melior omnino lectio a nobis hoc loco restituta. POPMA. Aretinus Epist. IV. 8. ita citat: ubi M. Cicero ita gubernat ac moderatur, quasi unus reliquus ex familia Scipionis Africani ac non reptitius & paulo ante insitus huic urbi civis. Om. v. accitus non male, nam illud laudi potius quam contumeliae foret. Sed Libb. omnes reclamant. WASSE in Add.

ITAQUE MINIME MIRANDUM] Quidam MSS. Itaque non mirandum. POPMA.

PERJURIIS DELIBUTA] Venet. 1470. nobilitata. Reg. debilitata. WASSE in Add.

OBSEQUENTIOR QUAM PARENTI] Meminit hujus

loci Auctor ad AEn. VI. p. 1067. quod Donatus dicit, nefas est credi de Tullio dictum esse: quod convitium a Sallustio Ciceronis inimico natum est: qui de illa inquit: filia matri pellex. At haec verba non agnoscit Codex Danielis. Modestius ea voce obsequentior exprimit quae, in execrandis uredinibus, & veneris postvertae facerrimis sacris dare, aut praebere designant. Locum unum ex Priapaeis, quia emendandus est, adducam:

Quae tamen exanimis nunc est & inutile lignum, Utilis haec, aram si dederitis, erit.

Nulla sensu, fatente ipsomet Scioppio, qui in re turpi raro caecutire solet. Illum miror non reposuisse anum. Rationes premo, illorum sententiae accessurus, qui putant aequae peccasse eos, qui aliena flagitia nimis aperte dixerunt, atque qui commiserunt. Οὐ γὰρ αὐδᾶν ἴδ' ἔκ μινδὲ δέον καλέει. WASSE in Add.

IN CONSILIO DEORUM IMMORTALIUM] Quia in plerisque concionibus & invectivis dixit: Non humanis opibus, me arte magistra ita Republica consultum, sed divina miseratione. Sed ad invidiam con-

fuisse; inde missum huic urbi, civibusque custodem absque carnificis nomine, qui civitatis incommodum in gloriam suam ponit: quasi vero non illius conjurationis causa fuerit consulatus tuus, & idcirco Respublica disjecta eo tempore, quo te custodem habebat. Sed, ut opinor, illa te magis extollunt, quae post consulatum cum Terentia uxore de Republica consulisti: cum legis Plautiae judicia domi faciebas: ex conjuratis ^a alios morte, alios pecunia condemnabas: cum tibi alius Tusculanum, alius Pompejanam villam aedificabat, alius domum emebat: qui vero nihil poterat, is erat calumniae proximus, is aut domum tuam obpugnatum venerat, aut insidias senatui fecerat, denique de eo tibi comper-
tum erat.

LXIII. Quae si tibi falsa objicio; redde rationem, quantum patrimonii acceperis, quid tibi litibus adcreverit, qua ex pecunia domum paraveris, Tusculanum, ^b & Pompejanum infinito sumtu aedificaveris. Aut, si retices; cui ^c dubium potest esse, quin opulentiam istam ex sanguine, & ^d visceribus civium ^e paraveris? Verum, ut opinor, homo novus Arpinas, ex ^f C. Marii familia, ^g ejus virtutem imitatur; contemnit ^h similitudinem hominum nobilium; ⁱ populi Romani curam habet; neque terrore, neque

VARIAE LECTIONES.

^a a Oudendorp. Codex alios morte delet. ^b Pompejanumque C. ^c potest esse dubium C. ^d miseris C. ^e paravisti C. ^f M. Crassi C. ^g illius C. ^h similitudines C. ⁱ Remp. curam C.

NOTAE VARIORUM.

concitandam omnia trahunt adversarii in majus. BAD.

ABSQUE CARNIFICIS NOMINE] Id quoque contumeliose, cum ille dixerit: *sine caede & sanguine Rempublicam servatam*. BAD.

INCOMMODUM CIVITATIS] Id acriter & subtiliter: qui vult ob consulatum Ciceroni mandatum conjurationem factam, & omne malum obortum. BAD.

CUM LEGIS PLANCIAE] *Planciae* cum *n*, non cum diphthongo *au*, habebat Codex Aldinus hoc in loco: at in Catilina cum diphthongo, ut alii libri, *Plautiae*, legebat. Diximus autem in Catilina de hac lege nobis nihil certi constare. GLAR.

EX SANGUINE ET VISCERIBUS] Vetusti codices habent: *Ex sanguine & miseris*. Nihil tamen mutato. PCFMA.

HOMO NOVUS ARPINAS EX M. CRASSI FAMILIA] Ita fere habent codices, at ego non dubito ita a

Sallustio scriptum: *Homo novus Arpinas ex C. Marii familia*; non ex M. Crassi. Fuerat enim & Marius Arpinas, & homo novus. Ergo subjungit *Arpinas*, ejus virtutem imitatur: cum ille summus bellator, Cicero summus orator: ille manu, hic lingua promptus. GLAR.

EX C. MARI FAMILIA] Quatuor MSS. libri, nulla varietate: ex M. Crassi familia habent. Aldus in suo libro scribi voluit: *Ex C. Marii familia*; nullos (ut opinor) manuscriptos secutus: eaque lectio libris etiam omnibus reclamantibus mihi videtur, & certa, & ad sententiam hujus loci accommodata. Nam cum Sallustius, sive quicumque ille tandem est, Ciceroni novitatem objiceret, ex M. Crassi familia eum esse dicere non potuit: cum Crassus non Arpinas, nec novus homo, sed Romanus & patricius esset: Marius vero & Arpinas & novus homo. Ejus igitur virtutem imitabatur. Nam Marius strenuus miles & bonus imperator, Cicero

que gratia commovetur. ^a Illud vero amicitiae tantum, ^b ac virtutis est animi? Immo vero homo levissimus, supplex inimicis, amicis contumeliosus, modo harum, modo illarum partium, ^c fidus nemini, levissimus fenator, mercenarius patronus, cuius nulla pars corporis a turpitudine vacat: lingua vana, manus rapacissimae, gula inmensa, pedes fugaces; quae honeste nominari non possunt, inhonestissima. Atque is, cum ejusmodi sit, tamen audet dicere: ^d *O fortunatam* ^e *natam me consule Romam!* Te consule fortunatam, Cicero? immo vero infelicem, & miseram, quae crudelissimam proscriptionem ^f civium perpessa est; cum tu, ^g perturbata Republica, metu perculsos omnes bonos parere crudelitati tuae cogebas, cum omnia judicia, omnes leges, in tua lubricine erant; cum tu, sublata lege Porcia, erepta libertate, omnium nostrum vitae, necisque potestatem ad te unum revocaveras.

LXIV. ^h Atqui parum est, quod impune fecisti: verum etiam commemorando exprobras; neque licet ⁱ oblivisci servitutis suae. Egeris, oro te, Cicero, perfeceris, ^k quod libet: satis est perpessos esse: etiamne aures

no-

VARIAE LECTIONES.

^a Oudendorp. Codex aliud. ^b ac animi est re virtus. C. ^c nemini fidus C.
^d O delet. ^e natam delet C. ^f civium delet C. ^g turbata C. ^h Atqui C.
ⁱ oblivisci hiis C. ^k quid C.

NOTAE VARIORUM.

cero summus orator; ille manu, hic lingua promptus. POPMA.

ILLUD VERO AMICITIA TANTUM AC VIRTUTIS EST ANIMI] Aldinus codex nominativos in genitivos mutavit. Vetus codex sic habebat: *aliud vero amicitiae tantum ac virtus est animi*. Sed ex neutro sensus clarus est, nec ego clare expedio. Non est mihi dubium, cum confutationis hujus duae sint partes, prior per quaestionem, altera per inficiationem: prioris esse hanc particulam, ut altera pars incipiat ibi: *Immo vero homo levissimus*, Lectori haec innuo dumtaxat, ut occasionem dem altius cogitandi ac exemplaria diligentius inspicendi. GLAR.

MODO HARUM] Vincentius Bellovac. omittit: modo harum modo i. p. pag. 186. WASSE.

CUJUS NULLA PARS CORPORIS] Eadem sunt in oratione ad Caesarem de Rep. (supra cap. 54.) An L. Domitii magna vis est? cuius nullum membrum a flagitio aut facinore vacat; lingua vana, manus cruentae, pedes fugaces; quae honeste nominari nequeunt, inhonestissima. Igitur illa iisdem ver-

bis expressit, aut potius inde mutuatus est istarum declamationum auctor: quas eo magis nec Sallustii nec Ciceronis esse apparet. CARRIO.

TURPITUDINE VACAT] *Flagitio vacans* Seneca Agam. LXXX. Codex C. C. C. carens, ab insulssimo nescio quo interprete. Lampridius idem de Heliogab. V. *per cuncta cava corporis libidinem recipientem*. Timaeus apud Polybium XII. 918. *Καὶ τὸν πόρνον, πάντων τῶν βυλομένων, τοῖς οὐσιόθεν ἐμπροσθεν γεγονότα*. Ait Ciceronem *ἡταρηνέ-ναι τοῖς ἀνὸ μερῶν τῶν σώματι*. Apparet hanc Orat. legisse etiam Philadelphum X. Ep. ult. & L. Vallam III. 89. WASSE in *Add.*

QUAE HONESTE] Vide supra VI. 5. 4. WASSE.

COMMEMORANDO EXPROBRAS] Apulejus Apol. pag. 96: *Scilicet, ne semel peccasses, ac tam bonum tuum factum oblivio capefferet*. WASSE in *Add.*

NEQUE LICET OBLIVISCI PIIS SERVITUTIS SUAE] Codex vetustus habebat *his* pro *piis*. Aldinus utrumque omisit. at ego alterum, vel quid simile adesse debere puto. Paulo post: *Jupiter Opt. Max. in concilium Deorum admisit; in accusandi*

Dd

casu

noltras ^a odio tuo onerabis? etiamne molestissimis ^b verbis infectabere? *Cedant arma togae, c concedat laurea linguae.* Quasi vero togatus, & non armatus, ea, quae gloriaris, confeceris; atque inter te, Sullamque dictatorem, praeter nomen imperii, quidquam interfuerit. Sed quid ego plura de tua insolentia commemorem? quem Minerva omnes artes edocuit, Jupiter optimus maxumus in consilio Deorum admisit, Italia exsilem humeris suis reportavit. Oro te, Romule Arpinas, qui egregia tua virtute omnes Paullos, ^d Fabios, Scipiones, superasti; quem tandem locum in hac civitate obtines? quae tibi partes Reipublicae placent? quem amicum, quem inimicum, habes? ^e cui in civitate fecisti insidias, ancillaris. ^f Quo jure, cum de exilio tuo Dyrrhachio ^g redisti, eum ^h sequeris? quos tyrannos adpellabas, eorum ⁱ nunc potentiae faves? qui tibi ante optimates videbantur, eosdem ^k nunc dementes, ac furiosos vocas? Vatiniū causam agis: de Sextio male existumas: Bibulum petulantissimis verbis laedis: laudas Caesarem: quem maxime odisti, ei maxime obsequeris: aliud stans, aliud sedens, de ^l Republica sentis: his maledicis, illos odisti: levissime transfuga, neque in hac, neque in illa parte fidem ^m habes.

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Oudendorp. Codex *onerabis odio tuo.* b *infectabere verbis C.* c *cedant C.* d *Scipiones, Fabios C.* e *cum C.* f *ancillares C.* g *Quo de C.* h *quem dilexisti persequeris C.* i *nunc delet C.* k *nunc delet C.* l *sentis de Rep. C.* m *habens C.*

N O T A E V A R I O R U M.

casu concilium, non concilio; praeter Aldinum codicem, omnes alioqui legunt. GLAR. Scripsimus, ut in vetustis libris legitur, eamque scripturam & Glareanus probat. POPMA.

IN CONCILIO DEORUM ADMISIT] Virg. G. I. 24. *Tuque adeo, quem mox quae sint habitura Deorum Concilia incertum est.*

Vid. Cic. de Nat. D. I. 18. De hac Oratoris jactantia ita Quintilianus Institut. XI. 1. *Et Jovem illum, a quo in concilium Deorum advocatur, & Minervam, quae omnes eum artes edocuit: quae sibi ille, secutus quaedam Graecorum exempla, permiserat.* Confer AEschinem in Orat. pro Corona, & Aretini super eo judicium Epist. III. 20. Arnobius pag. 96. *Liberum aliosque nonnullos, qui & conciliis adjungerentur Deorum.* Libri mei consilio, male, quod in notis ad Caesarem monuit Eruditissimus J. Davisius. WASSE in Add.

QUEM AMICUM, QUEM INIMICUM IN HAC CIVITATE OBTINES] Ingenue fateor, me haec verba, ut in Aldino sunt codice, atque adeo etiam in vetusto, ac cunctis aliis, quos mihi videre contigit, non intelligere. Ideoque mutio, admonito tamen lectore, ut mecum ipse dubitet, aut felicius, si queat, eruat. Transilire, ut notum, facile erat, si quosdam imitari velim, quos pudet fateri se non omnia vel scire, vel intelligere. GLAR. Id est, quales amicos, vel inimicos habes? Amicos perditissimos quosque cives, inimicos Reipublicae amantissimos. THYS.

ANCILLARIS] Verbum *ancillaris* in codice Venetiis impresso deest. POPMA.

DYRRHACHIO] Vide supra p. 35. WASSE.

ALIUD STANS] Hoc, est aliud dicis, aliud sentis. Stantes enim sententiam dicebant in senatu. CRISP.

IN SALLUSTIUM DECLAMATIO:

QUAE

CICERONI

FALSO TRIBUITUR.

Ea demum magna voluptas est, Crispe Sallusti, aequalem, ac parem verbis vitam agere; neque quidquam tam obscenum dicere, cui non ab initio pueritiae ^aomni genere facinoris aetas tua respondeat, ut omnis ^boratio moribus consonet. neque enim, qui ita vivit, ut tu; aliter, ac tu, loqui potest: neque, ^cqui tam inloto sermone utitur, vita honestior est. Quo me ^dvertam, Patres conscripti? unde initium sumam? majus enim mihi dicendi onus inponitur, quo notior est uterque nostrum. Quod si aut de mea vita, atque actibus nostris, huic conviciatori respondero, invidia gloriam consequetur: aut, si hujus facta, mores, omnem aetatem nudavero; in idem vitium incidam procacitatis, quod huic objicio. Id vos, si forte offendimini, justius huic, quam mihi, succensere ^edebetis, qui initium introduxit. Ego dabo

VARIAE LECTIONES.

^a Oudendorp. Codex in omni C. ^b delet C. ^c ei qui C. ^d pervertam C. ^e debeat C.

NOTES VARIORUM.

VEL in hac oratione videre licet, quantum differat Cicero a Sallustio: quanta brevitatis in hoc, quanta in Cicerone copia. Sed frustra haec apud doctos, qui melius haec norunt; apud indoctos prorsus operam perdiderimus, si haec in-

dicare velimus. Ideoque ad rem statim. GLAR.

QUOD SI AUT DE MEA VITA, ATQUE ACTIBUS NOSTRIS] Ita habent omnes codices, quos ego vidi. quod si recte legitur, non omnino poeticum id fuerit, *actus* pro *gestis* ponere, ut Lucanus:

dabo operam, ut ^a& pro me minimo cum fastidio respondeam, & in hunc minime ^bmentitus esse videar. Scio me, ^cPatres conscripti, in respondendo ^dnon habere magnam expectationem, quod nullum vos sciatis novum crimen in Sallustium audituros, sed omnia vetera recognituros, quibus & meae, & vestrae jam, & ipsius aures calent. Verum eo magis ^eodisse debetis hominem, qui ne incipiens quidem ^fpec- care minimis rebus ^gposuit rudimentum, sed ita ingressus est, ut neque ab alio vinci possit, neque ipse se omnino reliqua aetate praeter ire; itaque ^hnihil aliud studet, nisi, ut lutulentus ⁱsus, cum quovis ^kvelitari; longe vero fallitur opinione. Non enim procacitate linguae, vitae sordes eluuntur: sed est quaedam calumnia, quam unusquisque nostrum, testante animo suo, fert de eo, qui falsum crimen bonis ob- jectat. quod si ^lvita istius memoriam vicerit; aliam, Patres conscripti, non ex oratione ^mejus, sed ex moribus ⁿspectare debetis. Jam dabo operam, quam maxime ^opotero, ut breve id faciam. neque haec al- tercatio nostra vobis inutilis erit, Patres conscripti; plerumque enim Respublica privatis crescit inimicitiiis; ubi nemo civis, qualis sit vir, ^apo-

VARIAE LECTIONES.

a Oudendorp. Codex & delet. b. mentitum C. c cum P.C.C. d magnam non habere C. e debetis odisse. C. f in minimis C. g inposuit C. h nil C. i sus de- let C. k volutari. C. l vita delet C. m ejus delet C. n suis spectare C. o potuero, breve ut faciam C.

NOTAE VARIORUM.

Licet ingenteis abruperit actus.

Nam Cicero, quos hic actus vocat, postea ge- sta ac res gestas nominat, imo postremum actio- nes. & ipse D. Erasmus *περί της τ' ἀποστολῆς*, Apo- stolorum gesta maluit dicere, quam vel Actus, quod vulgaris interpret, vel Acta, quod D. Cy- prianus verterat. GLAR.

NISI UT LUTULENTUS, CUM QUOVIS VELITARI. AT LONGE OPINIONE FALLITUR] Secuti hic su- mus, partim antiquorum codicum fidem, partim Justi Lipsii eruditissimi juvenis, & mihi amicis- simi conjecturam, qui lib. IV. Variarum Lectio- num cap. 15. hunc locum ingeniose & eleganter restituit. Est autem velitatio, ut Festus lib. XX. ait, ultro citroque probrorum objectio, dicta ab exem- plo velitaris pugnae. Plautus: Nescio quid velitati estis inter vos. Afranius: Interea verba jactare inter se, & labiis velitari. POPMA.

DE EO QUOD FALSUM CRIMEN BONIS OBJECTAT]

Pro quod, vetustus codex habet qui, atque ita legendum puto. Continuo post: Quod si vita istius memoriam vicerit, aliam, P. C. non ex oratio- ne, sed ex moribus suis spectare debetis. Badius, vita, putavit auferendi casu, at ita verbum istius, omittit. Ego vero puto, vita in nomi- nandi casu positum, ac alium, masculino genere, non, aliam foeminino legendum: atque ita reci- procatio in suis, locum quoque habebit: & alium, in universum dictum est, quasi diceret, unum- quemque alium, nec sic Sallustius exclusus est. GLAR. JAM DABO OPERAM] Rursus vetusti codicis le- ctio secus quam vel Aldinus, vel alii habent co- dices, ita legit: Jam dabo operam quam maxime po- tero, breve ut faciam, neque haec altercatio nostra vobis inutilis erit. Quamquam simplicius est, quae habet codex Aldinus, ut breve id faciam. Sed illud neque, non est ponendum post haec verba, altercatio haec, ut idem codex male, mea qui-

^apotest latere. Primum igitur, quoniam ^bomnium majores ^cCrispus Sallustius ad unum exemplum, & regulam quaerit, velim mihi respondeat, numquid ii, quos protulit, Scipiones, & ^dMetelli, ante fuerint aut opinionis, aut gloriae, quam eos res gestae suae, & vita innocentissime acta, ^ecommendavit? quod si hoc fuit illis initium nominis, & dignitatis; cur non aequè ^fde nobis existimetur? cujus & res gestae inlustres sunt, & vita integerrime acta; quasi vero tu sis ab illis viris, Sallusti, ortus: quod si esses, nonnullos jam tuae turpitudinis pigeret. Ego meis majoribus virtute mea praeluxi; ut, si prius noti non fuerint, a me accipiant initium memoriae suae: tu tuis ^gvita, quam turpiter egisti, magnas obfudisti tenebras; ut, etiam si fuerint egregii cives, certe ^hvenerint in oblivionem. quare ⁱnoli mihi antiquos viros ^kobjectare. satius est enim, me meis rebus gestis florere, quam majorum opinione niti; & ita vivere, ut ego sim posteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum. Neque me cum iis ^lconferri decet, Patres conscripti, qui jam decesserunt, omnique odio carent, & invidia; sed cum iis, qui mecum una in Republica versati sunt. Sed, si fuerim aut in honoribus petendis nimis ambitiosus; (non hanc dico popularem ^mambitionem, cujus me principem confiteor, sed illam perniciosam contra leges, cujus primos ordines Sallustius duxit;) aut in ⁿgerendis magistratibus, aut in ^ojudicandis maleficiis tam severus; aut in tuenda Republica tam vigilans; quam tu proscriptionem vocas: credo quod non omnes tui similes incolumes in ^phac urbe vixissent. At quanto meliore loco Respublica tuenda staret, si tu, par ac similis

^ascele-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Oudendorp. Codex latere potest. b omnes C. c C. Sallustius C. d Metellos vel Fabios C. e commendavit C. f de delet C. g vite C. h certe a te C. i mihi noli C. k objectare C. l conferre C. m dominationem C. n gerundis C. o vindicandis C. p hac delet.

N O T A E V A R I O R U M.

quidem iudicio, habet. Ceterum quod Cicero Scipiones ac Metellos introducit; cum Sallustius Paulos; Fabios, ac item Scipiones nominasset; puto factum propter C. Marium, & Historiam Jugurthinam, nisi quis pro Metellis, aut Fabios, aut Paulos reponendum existimet. GLAR.

QUI JAM DECESSERUNT] Nonnulli ms. Qui omnino decesserunt. WASSE.

SED SI FUER. AUT IN HON. PET. NIM. AMB.] Post ambitiosus distinguendum, imo omnia ver-

ba usque vel alteram conjunctionem aut, in parenthesis concluderem, oppido elegantem comparisonem duarum ambitionum continentia. Quatuor autem enumerat falso objecta: quae si vera, inquit, erunt, tui similes plurimi corruissent. Hic locus in Aldino codice pessime distinctus est, & partim corruptus; nam pro, in hac urbe vixissent, reposuit, in urbem venissent. Et nota dicendi genus per relativum ad posteriora genere conformatum, quam tu proscriptionem vocas.

^a scelestorum civium, una cum illis adnumeratus esses! An ego tunc falso scripsi, *Cedant arma togae*; qui ^b togatus armatos, & pace bellum obpressi? An illud mentitus sum, ^c *Fortunatam* ^d *me consule Romam*; qui tantum intestinum bellum, & domesticum urbis incendium, exstinxisti? ^e Neque te tui piget, ^f homo levissime, cum ea culpas, quae ^g in historiis mihi gloriae ducis? An turpius est, Patres conscripti, scribentem mentiri, quam illum palam hoc ordine dicentem? Nam, ^h quod meam aetatem increpuisti: tantum me abesse puto ab impudicitia, quantum ⁱ tu abes a pudicitia. Sed, quid ego de te plura querar? Quid enim mentiri turpe ^k duces, qui mihi ausus sis eloquentiam ut vitium obijcere? cuius semper nocens eguisti patrocínio. An ullum existumas posse fieri civem egregium, qui non his artibus & disciplinis sit eruditus? an ulla alia putas esse ^l rudimenta, & ^m incunabula virtutis, quibus animi ad gloriae cupiditatem aluntur? Sed minime mirum est, Patres conscripti, si homo, qui desidia, ac luxuriae plenus sit, haec ut nova, atque inusitata, miratur. Nam, quod ista inusitata rabie petulanter in uxorem, & in filiam meam invasisti, quae facilius mulieres se a viris abstinuerunt, quam tu vir a viris; satis docte, ac perite, fecisti: non enim ⁿ me sperasti mutuam tibi gratiam relaturum, & vicissim ^o tuas compellaturum. Unus enim satis es materiae habens: neque quidquam ^p turpius est ^q domui tuae, quam tu. Multum ^r te vero ^s opinio fallit, qui mihi ^t putasti parare invidiam ex mea re familiari; quae multo mihi minor est, quam habere dignus ^u sim. atque utinam ne tanta quidem esset, quanta est; ut potius amici mei viverent, quam ego

VARIAE LECTIOES.

^a Oudendorp. Codex sceleratorum. ^b qui togatos C. ^c O Fortunatam C. ^d natam me C. ^e Nec quidem C. ^f homo hominum C. ^g in delet C. ^h quod in C. ⁱ te a. p. C. ^k ducis C. ^l erudimenta, C. ^m cunabula C. ⁿ sperasti me C. ^o ut C. ^p tuos C. ^q compellarem C. ^r domui C. ^s tuae turpius est C. ^t opinor falli C. ^v q. m. parare putasti C. ^x sum C.

NOTAE VARIORUM.

item illud: *Credo quod non omnes tui similes vixissent.* Continuo post idem codex legit: *At quanto meliore loco Respublica tuenda staret.* Sed nemo habet illud *tuenda*, nec ego quid ad sensum faciat intelligo. Item: *Fortunatam natam.* illud *natam*, non omnes habent codices, Badius etiam de mendum putat. Paulo post: *Quid enim mentiri*

turpe duces. Idem Aldi codex falso, *dicis*, reposuit. GLAR.

NEQUE TE TUI PIGET] Quidam antiqui codices, *Nec te tui piget*: alii, *Num quid te tui piget.* POPMA.

IN UXOREM ET IN FILIAM MEAM INVASISTI] Quidam codices non habent *meam*. Sed nota illud

ego testamentis eorum locupletior essem. Ego fugax, Crispe Sallusti? furori tribuni plebis cessi: Utilius duxi, quamvis fortunam unus experi-
ri, quam universo populo Romano civilis essem dissensionis causa: qui,
postea quam ille suum annum in Republica perbacchatus est; omnia-
que quae commoverat, pace, & otio, resederunt: hoc ordine revo-
cante, atque ipsa Republica manu retrahente me, reverti; qui mihi dies,
si cum omni reliqua vita conferatur, animo quidem meo superet,
cum universi vos, populusque Romanus frequens adventu meo gratu-
latus est. tanti me fugacem, mercenarium patronum hi aestimaverunt.
Neque hercule mirum est, si ego semper justas omnium amicitias ae-
stimavi. non enim uni privatim ancillatus sum, neque me ^baddixi:
sed, quantum quisque Reipublicae studuit, tantum ^cmihi fuit aut amicus,
aut ^dinimicus. ego nihil ^eplus volui valere, quam pacem: multi privato-
rum audacias nutriverunt. ego nihil timui, nisi leges: multi arma sua
timeri voluerunt. ego numquam volui quidquam posse, nisi pro vobis,
multi ex vobis, potentia freti, in vos suis viribus abusi sunt. itaque non
est mirum, si nullius amicitia usus sum, qui non perpetuo Reipublicae
amicus fuit. neque me poenitet, si aut petenti Vatinio reo patrocinium pol-
licitus sum, aut Sextii insolentiam repressi, aut Bibuli patientiam cul-
pavi, aut virtutibus Caesaris favi. hae ⁱlaudes enim egregii civis ^g&
unicae, sunt; quae si tu mihi ut vitia objicis, temeritas tua ^hrepre-
hendetur, non mea vitia culpabuntur. Plura dicerem, si apud alios
mihi esset ⁱdicendum, Patres conscripti, non apud vos, quos habui
omnium actionum mearum monitores; sed, ubi rerum testimonia ad-
sunt quid opus est verbis? Nunc, ad te ut ^krevertar, Sallusti, patrem-
que

VARIAE LECTIONES.

a Oudendorp. Codex ipsa manu populi Romani. b adduxi C. c fuit aut mihi C.
d adversarius. C. e volui plus C. f enim laudes C. g & delet C. h reprehen-
datur C. i discernendum C. k revertar o Sall. C.

NOTAE VARIORUM.

lud dicendi genus, in filiam invasisti. Item paulo post, Mutuam gratiam relaturum, in malam par-
tem. GLAR.

EGO FUGAX, CRISPE SALLUSTI? Haec hacte-
nus verba interrogative legenda, sequentia non
item. quod utrumque codex Aldinus neglexit.
item Unus experi, habent vetusti cod. melius
quam unus, quod Aldinus. Mox: Qui postquam
ille suum animum, &c. Longum hyperbaton us-

que ad reverti. Qui reverti; postquam ille suum
animum perbacchatus est. De P. Clodio loquitur.
De die autem reditus sui ab exilio, ipse Cicero
copiose differit lib. IV. ad Atticum Epistola pri-
ma. Adventu item meo; vel intelligitur in, ait
Badius, vel ablativus pro dativo est positus.
GLAR.

MULTI ARMA SUA TIMERI VOLUERUNT] Aldinus
codex timere legit, sed non recte, ut puto. Vi-
dentur

que tuum praeteream : qui si numquam in vita sua peccavit, tamen majorem injuriam Reipublicae facere non potuit, quam quod te talem filium genuit. neque, tu si qua in pueritia peccasti, exsequar, ne parentem tuum videar accusare, qui eo tempore summam tui potestatem habuit; sed qualem adolescentiam egeris; hac enim demonstrata, facile ^bintelligetur, quam ^cpetulanti pueritia ^dtam impudicus, & pro-cax, adoleveris. ^ePostea quam immensae gulae impudicissimi corpo-ris ^fquaestus sufficere non potuit; & aetas tua jam ad ea patienda, quae alteri facere & collibuisse, exoleverat; cupiditatibus ^hinfinitis effe-rebaris, ut, quae ipse corpori tuo turpia non duxisses, in aliis expe-rireris. ⁱita non est facile ^kreputare, Patres conscripti, utrum inhone-stioribus corporis partibus rem ^lquaesierit, an amiserit. Domum pa-ternam vivo patre turpissime venalem habuit, vendidit. & ^mcui du-bium potest esse, quin mori coegerit eum, quo hic nondum mortuo pro herede gesserit omnia? Neque pudet ⁿa me eum quaerere, quis in Publii Crassi domo ^ohabitet; cum ipse respondere ^pnon queat, quis in ipsius ^qhabitet paterna domo. At hercule lapsus aetatis ti-rocinio, postea se correxit. non ita est: sed abiit in solatium sacrilegii Nigidiani: bis ^rjudicis ad subsellia ^sadtractus, extrema fortuna stetit: & ita discessit, ut ^tnon hic innocens esse, sed judices pejerasse ^uexi-stimarentur. Primum ^vhonorem in quaestura ^xadeptus, hunc locum, ^y& ordinem, ^zdespectum ^areddidit, cujus aditus ^bsibi quoque, sordi-

VARIAE LECTIONES.

^a Oudendorp. Codex enim delet. ^b intelligitur C. ^c petulantia C. ^d quam pu-dicus C. ^e post. C. ^f quaestus in stipendia sumptus C. ^g collibuisse C. ^h effe-rebatis, infinitis C. ⁱ itaque C. ^k exputare C. ^l acquisierit, C. ^m cui umquam C. ⁿ eum a me C. ^o habitat C. ^p nequeat C. ^q habitat C. ^r ad judicis C. ^s attractus, in C. ^t hic non C. ^u in quaest. honorem C. ^x exstimarent C. ^y adeptus secutus est C. ^z & hunc C. ^a despectus C. ^b reddidit, & cujus delet C. ^c quoque sibi C.

NOTAE VARIORUM.

dentur autem vel ex hoc loco hae orationes ha-bitae post C. Caesaris caedem. Nam haud scio, vivente illo ausus ne fuisset ita libere loqui Cice-ro. GLAR.

SED HAB. IN SOD. SACRILEGII NIGIDIANI] Ex hisce verbis certe nullus elicitur sensus. in alio codice legebatur: Sed abiit in sodalitium sacrilegi Nigidiani. Accusat igitur Sallustium Cicero sacri-

legii, quippe qui cum sacrilegis sodalitium ha-buerit. De Nigidiano autem quis fuerit, adhuc cogito. GLAR.

SECUTUS HUNC LOCUM ET HUNC ORD. DESP.] Vetustus codex non habuit, secutus est. sed abs-que eo non est ullus sensus, nisi aliud quippiam adponatur. Illud despectum, ambigue dictum. GLAR.

diffimo homini patuisset. itaque timens, ne facinora ejus clam ^avos essent, cum omnibus matribus ^bfamilias ^cobprobrio esset, confessus est, ^dvobis audientibus, adulterium; neque erubuit ora vestra. Vixeris, ut libet, Sallusti: egeris, quae volueris; satis ^esit, unum te tuorum scelerum ^fconscium esse: noli nobis languorem, & soporem ^gnimum exprobrare. sumus diligentes in tuenda pudicitia uxorum nostrarum: sed ita experrecti non sumus, ut a te cavere possimus. audacia tua vincit studia nostra. ^hEcquod ⁱhunc movere possit, Patres conscripti, factum ac dictum turpe, quem non puduit palam, vobis audientibus, adulterium confiteri? Quod si ^knihil pro me tibi respondere voluissem; sed illud censorium elogium Appii Claudii, & Lucii Pisonis, integerrimorum virorum, quo usus est quisque eorum, pro lege palam universis recitarem: nonne tibi viderer aeternas inurere maculas, quas reliqua vita tua eluere non possit? neque post illum delectum senatus, ^lte umquam videmus. nisi forte in ea te castra coniecisti, quo omnis sentina Reipublicae confluxerat. At idem Sallustius, qui in pace ne Senator quidem manserat, postea quam Respublica armis obpressa est; & idem victores, qui exsules, reduxit, in Senatum post quaesturam ^are-

VARIAE LECTIONES.

^a Oudendorp. Codex vobis. ^b familiarum vestris C. ^c obprobrio vobis suspectus esset C. ^d C. Sallusti C. ^e est al. sit C. ^f esse conscium C. ^g nimis C. ^h Et quod C. ⁱ factum ac dictum turpe hunc movere possit, Patres conscripti, C. ^k tibi pro me nihil C. ^l umquam te C.

NOTAE VARIORUM.

ITAQUE TIMENS, NE FACINORA EJUS CLARA VOBIS ESSENT] Aldinus codex, *clam vos*, habet, ut accusativum casum habeat praepositio, quae alioqui ablativum poscit, ut Virg. in *post* fecit:

En unquam patrios longo post tempore fines. Vetustus tamen codex habet: *Itaque timens ne facinora ejus clam vobis essent.* quae lectio placet. Paulo post mire *experrecti* positum pro *vigilantes*: Sed ita *experrecti* non sumus, ut a te cavere possimus. GLAR.

SUMUS DILIGENTES IN TUENDA, &c.] Apulejus M. IX. pag. 124. *Quanto melior Philestetaerus, adolescens & formosus & liberalis & strenuus, & contra maritorum inefficaces diligentias constantissimus.* WASSE

ET QUOD FACTUM, AUT DICTUM TURPE HUNC MOVERE POSSIT P. C. QUEM NON PUDERIT] Sic Tom. II.

hunc locum emendavi, veterum codicum fidem, & auctoritatem secutus: eamque lectionem veriorrem, elegantiorremque esse videbit, qui eam cum vulgata contulerit. POPMA.

QUO USUS EST QUISQUE EORUM, PRO LEGE] Illud eorum, qua ratione dictum sit, haud equidem intelligo, etiamsi ad Censores quidam referunt. Lectori judicandum relinquo, num locus bene habeat. GLAR.

ET IDEM VICTOR, QUI EXSULES REDUXIT] Puto eum de C. Caesare loqui jam caeso, qui Rempublicam oppressit; cujus partibus adhaesit Sallustius. nam de C. Sulpitio apud Florum lib. XXXVII. qui infeliciter id tentaverat, intelligere velle, plane ineptum est. Verum quos exsules reduxit Caesar, nisi quod omnes ejus partibus adhaerentes, hostes a Senatu judicati erant, Ee mihi

^areductus est, quem honorem ita gessit, ut nihil ^bnon venale in eo habuerit, cujus aliquis emtor fuerit. Ita ^cigitur egit, ut nihil non aequum, ^dac verum, duxerit, quod ipsi facere conlibuisset: neque aliter vexavit, ac debuit, si quis praedae loco ^eaccepisset magistratum. Peracta quaestura, postea quam magna pignora eis dederat, cum quibus similitudine ^fvitae se conjunxerat, unus jam ex illo grege videbatur. ejus enim partis exemplar erat Sallustius, quo ^gtamquam in ^himam voraginem coetus omnium vitiorum excefferat: quicquid impudicorum ⁱcilonum, parricidarum, sacrilegorum, ^kdebitorum fuit in Urbe, municipiis, coloniis, Italia tota, sicut in fretis, subsederant, nominis perdit, ac notissimi, nulla in parte castris apti, nisi ^llicentia vitiorum, & cupiditate rerum novarum. At postea quam praetor factus est, modeste se gessit, & abstinenter. Nonne ita provinciam vastavit, ut nihil neque passi sint, neque expectarint gravius ^msocii nostri in bello, quam experti sunt in pace, hoc Africam interiorem obtinente? unde tantum hic exhaust, quantum potuit aut fide ⁿnominum transjici, aut in naves contrudi; tantum, inquam, Patres conscripti, exhaust, quantum voluit: ne causam diceret, sestertio duodecies cum Caesare paciscitur. Quod

VARIAE LECTIOES.

^a Goudendorp. Codex est reductus. ^b in eo non venale C. ^c igitur delet C.
^d quam C. ^e magisterium accepisset C. ^f vitae suae C. ^g tantam C.
^h unam C. ⁱ cillonum C. ^k deditorum C. ^l diligentia C. ^m in bello,
 socii nostri C. ⁿ hominum C.

NOTAE VARIORUM.

mihī non liquet. Ego locum corruptum puto, & aliquot desiderari verba. quod cur toties Lectorem admoneam, ratio a nobis saepius nunc dicta est. GLAR.

NEQUE ALITER VEXAVIT AC DEBUIT] Non puto facile quemquam hunc locum intelligere: vexantur homines, non magistratus ipse praedae loco acceptus. GLAR.

VEXAVIT, AC DEBUIT] Nihil muto. Vixit tamen, pro vexavit, magis placeret. ALD.

NOMINIS PERDITI AC NOTISSIMI] Quid si legas? Homines perdit ac notissimi. ALD.

QUOD TANTUM IN UNAM VORAGINEM COETUS OMNIUM VITIORUM EXCESSERAT] Pro quod, alibi est quo, & excefferant, verbum pluralivo numero. Unde ego suspicor pro, quod tantum, legendum, quo tamquam: & optime procedet sensus ad se-

quentia verba. De numero, quando coetus utriusque esse potest, non magni refert: ego tamen & pluraliter legerem, & concefferant: non, excefferant. GLAR.

CILLONUM] Cinaedum pro Cillonum legendum est, non enim Festi Pomp. expositio hic locum habet: praeterea debitorum magis, quam deditorum, & notatissimi plus, quam notissimi placet. GLAR.

SESTERTIO DUOD. CUM CAESARE PACISCITUR] Et hic locus ostendit post Caesaris mortem has orationes habitas. Ceterum & sestertio in auferendi casu, & sestertium in gignendi legitur: idque licere, multis elegantibus auctorum exemplis ostendit libro primo De asse Budaeus. Duodecies autem H. S. faciunt triginta milia coronatorum. Mox: Unde qui modo ne paternam quidem domum redi-

Quod si quidpiam eorum falsum est; hic palam refelle, unde tu, ^a qui modo ne paternam quidem domum ^b redimere potueris, repente tamquam somnio beatus, ^c hortos pretiosissimos, villam Tiburti Caji Caesaris, reliquas possessiones paraveris. neque piguit quaerere, cur ego Publii Crassii domum emissem: cum tu veteris villae dominus ^d sis, cujus paulo ante fuerat Caesar? modo, inquam, patrimonio non comeso, sed devorato, quibus rationibus ^e repente factus es tam adfluens, & tam beatus? Nam, quis te faceret heredem, quem ne amicum quidem suum satis honestum quisquam sibi ducit, nisi similis, ac par tui? At hercule egregia facta majorum tuorum te extollunt, quorum five tu similis es, five illi ^f tui, nihil ad omnium scelus ac nequitiam addi potest. Verum, ut opinor, honores tui te faciunt insolentem. Tu, Crispe Sallusti, tantidem putas esse bis Senatorem, & bis Quaestorem fieri, ^g quanti bis Consularem, & bis Triumphalem? Carere debet omni vitio, qui in alterum ^h paratus est dicere; is demum maledicit, qui non potest verum ab altero audire. Sed tu omnium mensarum adsecla, omnium cubiculorum in aetate pellex, & idem postea adulter, omnis ordinis turpitudinis es, & civilis belli memoria. Quid enim gravius pati potuimus, quam quod te incolumem in hoc ordine ⁱ videamus? Desine bonos petulantissima confectari lingua: desine morbo procacitatis isto uti: desine unumquemque moribus tuis ^k aestimare: his moribus amicum tibi facere non potes, videris velle inimicum habere. Finem dicendi ^l faciam, Patres conscripti: saepe enim ^m vidi gravius offendere animos auditorum

VARIAE LECTIONES.

a Oudendorp. Codex *quomodo*. b *relinire* C. c *ortos* C. d *sis*, delet C.
e *factus es repente* C. f *tibi* C. g *quot* C. h *dicere paratus est* C. i *vide-*
mus C. k *existimare* C. l *Patres conscripti faciam* C. m *gravius vidi* C.

NOTAE VARIORUM.

redimere potueris, vetus est lectio. Nec *quo* legendum, nec *quidem* omittendum, quod utrumque fecit Aldi codex. Porro *Villam Tiburi* legendum potius, quam *Tiburti*, ut ego existimo. GLAR.

PATRIMONIO NON COMESO, SED DEVORATO] Sumsit haec, quisquis tandem ille fuit, qui hanc declamationem tam liberaliter Ciceroni dedit, a Didymo: quem de Sallustio scripsisse, *comesta patrimonio*, Diomedes auctor est. quem locum mihi indicavit Franciscus Pithoeus, vir humanissimus

& liberaliore juris prudentia aliisque humanitatis artibus ornatissimus. CARR.

QUOD BIS CONSULAREM ET BIS TRIUMPH.] Ubi Cicero *bis COS.* fuerit, nisi vel alicui suffectus, vel *Procos.* factus bello in Syria gesto, scire non possum. Minus vero ubi *bis triumphaverit*, quem ne semel quidem triumphasse legi. Bello civili impeditus cum e Cilicia redisset, ad Atticum longam ducit querelam. Ergo *bis triumphalem* ait, non autem triumphasse: quasi diceret, qui triumphum merueram, si fortuna non invidisset.

220 IN SALLUSTIUM DECLAMATIO, QUAE &c.

rum eos, qui aliena flagitia *aperte dixerunt, quam eos, qui commiserunt. Mihi quidem ratio habenda est, non quid Sallustius merito debeat audire, sed ut ea dicam, si qua ^bego honeste effari ^cpossim.

VARIÆ LECTIONES.

^a Oudendorp. Codex apte.

^b ego delet C.

^c possim. C.

NOTAE VARIORUM.

Igitur non ab eo quod fuit, sed ab eo quod esse vel potuit, vel jure debuit, sese laudat: ut verum sit, quod de eo dicit Seneca: Cicero se laudat non absque causa, sed absque modo. GLAR.

JULII EXUPERANTI
OPUSCULUM
DE MARI, LEPIDI,
AC SERTORII
BELLIS CIVILIBUS;

Quod cum in vetere quodam Sallustii codice, bello Catilinario & Jugurthino in fine sit additum, Historiarum Sallustii brevium quoddam esse videtur.

EX BIBLIOTHECA PITHOEANA.

I. **C**um Lucius Metellus Proconsul contra Jugurtham in Numidiam exercitum duceret, Marium ex gregariis militibus genere ignobilem, sed virtute praestantem, secum habuit. Quem cum militibus quaestorem fecisset, ita se factis fortibus ^a promiserat, ut hostibus terrori, Romano imperatori carus esset. Sed victimas immolanti numinibus, in oppido Numidarum, cui nomen est Utica, haruspices magna quaedam impendere Mario responderunt: atque hortati sunt, ut quae vellet, auderet, peteretque celliora natalibus, meritisque majora: siquidem cuncta videbatur favor spondere fortunae. Tunc capiendi consulatus invalit magna cupiditas, ad quem petendum paratus suffragiis, relicta provincia Metello, Romam venit: ibique de Metelli rebus loquendo corruptius, ac suam extollendo virtutem, effecit animos vulgi cupidos novitatis, in suum excitando favorem, adjuvantibus Tribunis plebis. Nam eo tempore inter Patres ac populum, studio dominationis, erant excitata certamina. Ita factum est ut quasi in perniciem nobilitatis, quam lacerabat injuriis, Marius novis extolleretur honoribus. Itaque comitiis consularibus, universus

NOTAE JO. WASSE.

^a PROMISERAT] Non est sollicitanda lectio *bor, pro se effert in fructus*, Plin. XVI. 26. Ne haec, etsi insolentior. Nam sic fere loquuntur alios memorem.

R. Rusticae scriptores. Verbi gratia, *premittit se ar-*

ius populus, qui ad eligendum convenerat, Marium consulem iussit: & erepta Metello provincia, in Numidiam missus est.

II. Is accepto consulatu, quasi spoliū victoriae ^a superatis Patribus ostentabat; aperteque se eorum potentiae profitebatur adversum. Sed cum militem novum scriberet, primum omnium capite censos cives infidosque atque inutiles duxit ad bellum; ut hac ratione cum publico detrimento populo gratiam redderet, a quo speratos honores acceperat. Nam populus Romanus per classes divisus erat, & pro patrimonii facultate censebatur. Ex iis omnes quibus res erat, ad militiam ducebantur. Diligenter enim pro victoria laborabant qui ^{*} ex libertate bona patriam defendebant. Illi autem quibus nullae opes erant, caput suum quod solum possidebant, censebantur, & belli tempore in moenibus residebant. Facile enim poterant existere proditores: quia ^b *egestas haud facile habetur sine damno*. Hos igitur Marius, quibus non fuerat Respublica committenda, duxit ad bellum. Sed forte L. Syllam legatum, unum de nobilibus, in provinciam duxit. Atque ibi confecto feliciter bello, & Jugurtha capto, ad Urbem redire victores. Atque statim, virtute cognita, Marius in Galliam missus, quae tunc Romanos fines hostili incursione vexabat.

III. Eodem tempore Mithridates cum magnis copiis universam Asiam urbemque sociorum expugnando atque vastando cepit adfligere. Ad quem coercendum L. Sylla est cum exercitu destinatus, cuius in Africano bello probata erat ^{*} corporis atque animi magnitudo. Hoc ubi Mario comperitum est, terminare quod gerebat proelium festinavit: & homo infinitae cupidus gloriae, non patiebatur libertatem dignitatemque Romanam alterius virtute defendi. Contusis igitur Gallis, vastataque natione penitus barbarorum, Romam iterum victor intravit. Itaque instinctu ejus Sulpicius Tribunus plebis legem tulit, ut auferretur Syllae provincia ac Mario daretur. Hoc Syllae ubi nunciatum est, Murenā legatum suum provinciae ^{*} Valerianisque praefecit militibus, quos infidos bellis existimabat esse civilibus: & cum parte exercitus, injuriae dolore commotus, ad extinguendam Marianam venit factionem. Statim ut Romam venit, resistentem sibi Sulpicium, & seditiosis concionibus Romanum populum disturbantem, cum multis quos sibi socios adsciverat, trucidavit; atque Marium ipsum, machinatorem tantae contumeliae, in exilium inpetu detrulit armorum: atque

^a SUPERATIS] Abest haec vox ab Ed. Amstelod. 1630. Sed agnoscit Gruteriana.

^b EGESTAS HAUD] Delendum. *haud*. Ceterum sententia est ipsius Sallustii Bel. Cat. cap.

38. a quibus opes nullae sunt &c. Odio suarum rerum mutari omnia student, turba atque seditio-nis sine cura aluntur: quoniam egestas facile

que ille * quotiens victor, per Gallorum atque Afrorum rura, quae ipse vastaverat, naufragus atque egenus erravit.

IV. Dum haec aguntur, Cinna & Octavius facti sunt Consules: quorum Cinna de partibus Marianis fuit. Hic legem tulit, ut novi cives, qui aliqua ratione Romanam acceperant civitatem, cum veteribus nulla discretionem suffragium ferrent. Hoc videlicet in eorum gratiam faciebat, qui Marium suffragiis suis extulerant, & amplissimis honoribus decorarant. Sed haec lex injuriosa erat in veteres cives, qui meritum dignitatis videbantur amittere, si cum novis indignis in ferendo suffragio jungerentur. Ob hoc itaque Octavius conlega commotus, ut seditionibus privaretur, conlegam suum Cinnam, adnitentibus veteribus civibus, in exilium misit armatus, munitus videlicet copiis Syllae. Quae cum agerentur, maximus ex utrisque partibus civium numerus interemptus est. Expulsus igitur Cinna cum vagaretur, ad Africam, ubi Marius inops erat, forte pervenit: atque ibi communicato consilio, sollicitatis animis perditorum, & de ergastulis erutis servis, exercitum confecerunt; & armata validissima manu juventutis, ad Urbem venerunt, atque Octavium Syllae satellitem superatum necaverunt. Tunc varia crudelitas pervagata est, ut nobilitas omnis ad fugitivorum trucidaretur arbitrium. Atque eo inmanis saevitia Cinnae fuit, ut nec illis parceret, quorum opera erat victor effectus. Et cum hac insolentia in omnes communiter baccharetur, cum haberet conciones, a militibus suis occisus est. Tum Marius, ne sine socio dominatum sustinere non posset, in * locum Carbonem sibi in septimo consulatu conlegam subrogavit.

V. Tum Sylla, tanta indignatione commotus, contra Marium atque Carbonem exercitum duxit; & inter se ferali certamine Romani exercitus confligere. In quo bello superatus est Marius. Tum vero Sylla victor, quidquid in Urbe remanserat, crudeliter persecutus est; & Rempublicam vindictam non reddidit legibus, sed ipse possedit; ac se talem praebuit, ut Cinna ac Mariana, quod ultimum erat, dominatio quaereretur. * Hinc * *Sallustius; bonis initiis malos eventus habuit.* Nam fuerunt bona principia, quod obpressam voluit civium defendere libertatem: mali eventus, * quod superatis dominis, & ducibus saevis, gravius ipse civitatem quassavit, qui se publicae calamitatis fore promiserat * defensorem. Hic, cum teneret imperium, multas leges ac jura praescripsit, multas civitatibus immunitates vectigalium dedit, multos Romana civitate donavit.

VI. Hu-

VI. Hujus acta cum conatur Lepidus in suo consulatu subvertere, contra conlegam Catulum civile proelium gessit, & victus est. Nam congregatis iis, in quorum possessiones novos colonos de suis militibus Sylla victor inmisit, ac sibi conjunctis liberis proscriptorum, ingentem congregavit exercitum, pollicendo, si vicissent, se bona patria restitutum. Plebi quoque multis muneribus publice privatimque * largitus, carus videbatur, ac publice libertatis adsertor. Sed in * Etruri litore commisso proelio coeperat Lepidus esse superior per armatam multitudinem, quae odio rerum Syllanarum, se Lepidi partibus adplicarat. Sed Pompejus de Gallia rediens, non passus est Lepidi audaciam cum publicis detrimentis impune bacchari. Nam fugientes ejus copias ac se implicantes festinatione formidinis, ita prostravit, ut majore numero privatus, in Sardiniam confugeret; ut inpedito commeatu, populum Romanum fatigaret inopia, ac suas vires armis copiisque & omni instrumento reficeret. Atque ibi * contrario Propraetore, variis proeliis gravibusque conflixit. Nam solertissime tutando provinciam effecit, ut Lepidi consilia vana forent. Undique enim prohibitus, & munitionibus ac civitatum expugnatione * depulsus, nequivit cogitata perficere. Ac dum multa parat, morbo gravi obpressus ac mortuus est.

VII. Cujus focius & administer Perpenna, ob delictum tanti facinoris supplicium timens, ex Sardinia in Hispaniam transvectus est; ac se Sertorio sociavit, qui tum Romanis armis quassabat imperium. Nam hic Sertorius de Marii partibus fuit. Nam * Norbano & Scipione consulibus, cum ex Asia Sylla contra Marium atque factionem veniret infestus, timens Senatus * iram, ne malo publico certamina inter duces orirentur, statuit, ut curarent Consules, ne Respublica acciperet detrimentum. Hoc itaque Senatus consulto excitati Consules, contra venientem Syllam, atque omnibus exitium minitantem, praesidia sibi cujusque generis parare coeperunt, & duces idoneos, ad quorum industriam pertineret cura bel-
lorum. In quibus elegere Sertorium. Parato validissimo exercitu processere; & vetante Sertorio, colloquia Consules permiserunt inter suum & Syllae exercitum; & facta proditio est, omnisque exercitus Syllae traditur. Tunc Sertorius destitutus, atque omni copiarum nudatus auxilio, in Etruriam confugit, iram metuens Syllae, ne exigeret gravem de superato hoste vindictam. * Erat autem Etruria fidissima partibus Marianis, qui ab ipsis Romanam, quam antea non habebant, acceperant civitatem.

Ti-

Timentes igitur Etrusci, ne beneficium tantae dignitatis, a Marianis acceptum, Sylla revocaret, si adversae partes essent amputatae, penitus ad Sertorium se atque alios ejusdem factionis duces adplicarunt, omnia quae imperarent, sine recusatione promittentes esse facturos. Itaque factum est ut rursus firmissimus XL. cohortium comportaretur exercitus. Nam & multi milites, qui se venienti Syllae tradiderant, * frustrationis, ad priorum ducum castra reverterunt, quae ante prodiderant. Inter haec facti sunt Marius septies & Carbo Consules.

VIII. Tunc Sertorius, de Marii potestate securus, Romam venit, & omnium coepit adcusare segnitiam, & ex multis promptissimis factis Syllae industriam virtutemque laudare; cui nisi obviam iretur, actum jam ac debellatum foret. Tum Consules principesque alii factionis, tanto verborum pondere castigati, sive ut aemulum ac vehementem negligentiae correctorem ab oculis removerent, sive ut feroci provinciae, cujus infidelitatem timebant, idoneum praeponerent, ducem misere in citeriorem Hispaniam; atque ei mandatum est, ut transiens res in Gallia transalpina componeret. Sed ubi in provinciam venit, ita strenue sociorum animos, jam deficientes atque alia cupientes, in favorem partium suarum modeste tuendo atque blandiendo perduxit, ut & carus esset, & tamen ab omnibus timeretur. Sed in Urbe Sylla & Marius conflixere: atque in ipso certamine Marius interemptus est: Carbo, perditis rebus aufugit. Tum Sertorius, * commissis atque deletis partibus, quas sequebatur, optimum consilium credens exercitum non dimittere, ne nudatus supplicia victoribus penderet, conlecta Hispaniae multitudine, contra Romanum exercitum statuit dimicare. Mortuo itaque Sylla, hostem se publicum professus est. Ad quem expugnandum missi sunt Metellus atque Pompejus; qui eum gravibus atque assiduis pugnis adflixere. Qui tamen difficile vincebatur; nisi per conjurationem in convivio a suis esset occisus. Postea Pompejus Perpennam subegit; Auxum, Clunium, Calagurrim civitates deleavit, & factis in Pyrenaeo tropaeis, Romam regressus est.

FIN. ORUSCULUM JULII EXUPERANTII.

PORCII LATRONIS DECLAMATIO

CONTRA

LUCIUM SERGIUM CATILINAM.

I. **S**iquid precibus apud Deos immortales, sanctissimi iudices, vobiscum aliquando valuissimus, jamdudum & potiremur Republica nostra florentissima, & cives nostros haberemus, tum studiosos rerum gerendarum, tum patriae simul ac virtutis amantissimos: idque temporis eximia laetitia frueremur, cum rationes omnes dicendi nostras in laudem summorum, atque optimorum civium, consumendas esse videremus. Nihil enim statuimus animo dignius, nec auctoritate majorum, nec opinione populari, quam in eo genere versari forensis exercitationis, quae canere laudes egregias summorum hominum posset, atque animos inflammare nostrae civitatis ad imitandum.

II. Verum (ea) dicendi voluptas olim sapientissimo viro M. Catoni plane contigerit, nec non & Galbae, Scipioni, Gracchis, Porcinae, Crasso, atque Antonio, summis atque ornatissimis oratoribus, quorum tempora singulari praestantia virtutis, ac studio pene incredibili pulcherrimarum artium floruerunt: nobiscum vero sententia nostra bene ageretur, si modo tantum abessemus ab illa modestia temporum, atque hominum, nec incidissemus in atrocissimos Reipublicae fluctus ac miserandam temporum calamitatem. M. Siquidem Catoni,* aut Scipioni coaetaneo suo, monumentis immortalibus hujus Urbis, & sine dubio clarissimis luminibus
tem-

NOTAE JO. WASSE.

Textum sequimur R. Steph. Par. 1544. V. signat, G. autem, Ed. Gruterianam.
Lectiones adjecimus ex Ed. Bas. 1564. & Gru- a Aut] G. &.
teri Francf. 1607. M. Marginem R. Steph. de-

temporum suorum, de Legibus dicendum erat, de institutis majorum, de gloria militari, per saepe de laudibus, ac victoriis; nobis vero, qui devenimus in hanc truculentam temporum conditionem, sublata est omnis gratia dicendi, atque interceptus locus omnis, aut jucundissimi sermonis, aut conciliandae benevolentiae popularis.

III. Nam siquando vox nostra sive a foro, sive a curia desideratur; dicendum est perpetuo nobis aut de teterrimis hujus patriae calamitatibus, aut de nefariis obpressionibus civium, aut de perditae juventutis nunc impudicitia flagitiosa, nunc ignavia singulari. Quare pestium quanta in dies redundatio est, vos estis testimonio, iudices, quorum aures calluerunt adfuitate pene quotidiana, copiaque incredibili civilium controversiarum. Diximus equidem paucis ante diebus, ut probe meminisse potestis, de L. Glabrionis inmanitate, atque audacia furiosissimi hominis, & sine dubio crudelissimi: cuius in Senatu sica pridie deprehensa est, cum qua M. Papyrium, lucem omnis patriciae dignitatis, extinguere moliebatur. Nunc vero dicendum est de L. Catilinae sceleratissima mente, ac inusitata nequitia, quam nuper, in omnium civium perniciem, stragemque redundaturam, Dii immortales in autorem sceleris, tum benignitate sua, tum consulari vigilia retorserunt.

IV. Quaeso igitur, iudices, diligenter attendite, remque cognoscite barbaram crudelitate: periculo vero, & calamitate Reipublicae perniciosissimam. Lucius siquidem Catilina, non ignobili genere praeditus, neque infima virtute, si dotes egregias, tum fortunae, tum corporis, ad dignitatem Urbis, non ad perniciem conferre statuisset, Rempublicam nuper ex atrocissimis bellorum civilium vulneribus paulisper respirantem, novis infidiis obprimere conatus est. Quid exhorruistis, iudices? Non modo obprimere conatus est, sed crudelissime vexare: non vexare tantum, sed inaudito quodam genere feritatis extinguere. ^b Manum ad id comparat, diversam quidem genere, sed magnitudine sceleris, vitaeque similitudine pene eandem: quam manum exacerbatam continuo penuria rei familiaris, & ob id desiderio praedae mirabiliter flagrantem, inlecebrae sibi facillime conciliaverunt. Consilia nefarii facinoris in amplissimi civis M. Leccae domo decoquebantur.

V. Ad eam greges confluebant perditorum adolescentium, quorum hic familiaritatem eximiam consecutus fuerat, conciliatam partim adsuetudine stupri, partim genere quodam nefariae largitionis. Adhibiti sunt & ^c cuncti

^a Ac] *Atque.* G.

^b MANUM] G. non agnoscit.

^c CUNCTI] *Bal. & Gr. Coecus.*

Et barbarorum hominum, nobilitati non solum magnitudine & summa aeris alieni, verum etiam consuetudine, ac studio turpissimarum rerum. Nec alae muliebres ab eo coetu religioso, nocturno prorsus, abfuisse^a iudicatae sunt: nulla denique portenta Urbis, nullae finitimarum religionum pestes repertae sunt, quae non denotatae solertissime per hunc, per magnitudinem inopiae facillime concitatae, repente^b devolaverunt in aream ipsam nefariae, atque flagitiosae conjurationis. Ratio consiliorum fuit, ut Saturnalibus proxime futuris universi cum armis ad ipsius^c Leccae domum praesto forent: ibique dato signo conlaberentur omnes, partim ad diripiendam, inflammandamque Urbem, partim ad trucidandum Senatum, partim ad eos conficiendos, qui praesidium Urbi ferre voluissent: Catilinam interim omnes, & Ducem, & Imperatorem adpellarent.

VI. Audistis, iudices, satis evidenter (ut arbitror) consilium sceleratissimi hominis Catilinae, reique indignissimae miserabilem, ac detestabilem crudelitatem. Nunc vero audienda causa est, agnoscendaeque faces, quibus ille flagravit ad cupiditatem huiusmodi scelerati facinoris obeundam: quas si plane comprobatis vobis (ut arbitror) planeque inlustratas evidentibus signis adtulero, nihil erit inpedimento, quin hostem Reipublicae crudelissimum, atque infestissimum, summis suppliciis, summis cruciatibus^d multandum, ac mactandum esse jubeatis. Tria, iudices, sententia mea, scelerata, flagitiosa, inaudita, quae mentem Catilinae semper inmoderatam, semperque novis rebus studentem, ad exitium patriae commoverunt, nunc dicenda sunt.

VII. Primum, ratio quaedam tristis simultatis: qua ductus est universum Senatum ex memoria repulsae consulatus capitaliter fuisse semper infectatum. Secundo, rabies quaedam temerariae ambitionis, sitiens inmodicae gloriae, prorsusque inflammata perpetua quadam, & singulari cupiditate dominandi. Postremo, caetus infames turpissimorum hominum, non modo fatigati diuturno malo domesticae necessitatis, verum etiam inbuti flagitiis, ac consuetudine scelerum, sempiterna comite & genitrice pessimorum cupiditatum; quod genus hominum Catilinam suum etiam dormien-

^a JUDICATAE] Legendum ex G. *indicatae*.

^b DEVOLAVERTUNT] G. *devolaverint*.

^c LECCAE] G. ubique *Laecae*.

^d MULTANDUM] Legerem libenter, *mulcandum*. *Multare* enim est, multam infligere pecuniariam, *mulcare* autem pugnīs aut calcibus lacerare, mutilare. Optima Virgilii exemplaria AEn. II. v. 839. *Mulcatam* morte *Camillam* exhibent,

teste Errico Memmio. Terentii membranae in Adelph. *Omniem familiam mulcavit usque ad mortem*. Tacitus. *Magna pars, nudo aut mulcato corpore*. Annal. I. Cic. in Bruto. *Scriptores illos male mulcatos exiisse cum Galba*. Ubi Codex Juntae, *mulcatos*. Neque aliter Plauti, Sallustii, Suetonii, Apuleii Editiones optimaе.

mientem e somno facillime excitare valuisset. His autem ostensis breviter, saneque confutatis, quae pro defensione flagitiorum suorum nostri adversarii dicenda esse putaverunt, finem adesse nobis intelligetis. Bello Mithridatico, iudices, longissimo quidem omnium, & sine dubio post Punicum periculosissimo, cum diutius in Senatu de eligendo Imperatore dubitatum fuisset, planeque omnes ambigerent, quisnam sagacissimo Regi sagacissimus noster Imperator obponeretur: Catilinam inter omnes competitores, incredibili quadam ambitionis magnitudine deflagrantem, omnes Senatoriae sententiae rejecerunt. Eo telo percussus adeo Catilina fuit, ut postea nullam omiserit, neque perturbandae curiae, neque infectandi Senatus occasionem. Videbat namque detestandam cupiditatem suam illo superstita, nunquam in eum locum perventuram^a fore, de quo illam pridem universae omnium voces ejiciendam esse putavissent. Volvebat item animo summas vitae necessitates, quibus exsuere se posse arbitrabatur, si qua ratione praeclaris magistratibus adspirasset: nunc illas vero magis ac magis instauratas quotidie intelligebat, quandoquidem inspicerent omnes vitae suae rationes, ea sententia jugulatas prorsus exstitisse: ac quidquid^b incepisset ulterius, metuendam esse consularem vigiliam, metuendum esse iudicium Senatoriae auctoritatis.

VIII. Hanc vero speciem ita exsanguem, ita consternatam consuetudo erexit vitae pravissimae ad omne facinus, neque otii sui patiens, neque alieni. Qualis ejus vita fuerit, etsi praeclare conscientia publica teneatur, huic tamen inlustrandae, seu patefaciendae, testes indubitati videri possunt ii, qui sacrarium illud lubricum colere atque observare consueverunt. Quae nugae, Dii immortales? quae portenta scelerum? qui lubricum gurgites? quae sentinae flagitiorum? Verum is rumor sparsus est de moribus Catilinae, eaque gentium opinio pervagata, quatenus existimem voces ipsas publicas, non hominum esse, sed oraculi potius nuncupandas. Famam vero popularem a majoribus nostris saepenumero accepimus, neque temere unquam nascituram esse, neque temere occasuram: ^d decus illud egregium corporis non ad dignitatem nominis, ac gloriae, sicuti par erat homini nobilissima familia nato, sed uti latro perditissimus, ad omne genus flagitii conferendum fuisse semper arbitratus est.

IX. Vires ad stuporem hominum praeclarae, atque inusitatae, perpetua

^a FORE] Omittit G.

^b INCEPISSET] *Incepisset*. St.

^c ORACULI] *Os aculi*. Bas.

^d DECUS] *Dedecus* St.

tua voluptatum intemperantia sunt labefactatae. Flos pueritiae venustissimae ad intuentium iucunditatem, cui non libidini patuit flagitiosae iuventutis? aut quam turpitudinis notam non subeundam ultro atque accersendam esse cogitavit? Lux illa vero praeclari, atque excellentis ingenii, quam omnes divinam semper & singularem, atque inusitatam penitus esse arbitrabantur, nonne inter foedissimas voluptatum sordes restincta est? Omitto pestis huius impurissimas voces, mollitiem scenicam, obtutus impudicos, blanditias muliebres, & omnem denique copiam non mediocrium vitiorum sub illa frontis erudita simul, atque insigni pulchritudine delitescentem: praetereo mentem illius plus quam gladiatoriam, sitim incredibilem humani cruoris, mirum inconstantiae genus, vultum nunc demissum, nunc alacrem, nunc anhelantem scelus, nunc gratia meretricia florentem, summum pecuniae desiderium, summam simul prodigalitatem, contemptum incredibilem omnium bonorum: itemque eximiam cum summis, atque ornatis civibus familiaritatem. Nihil enim fuit isto monstro versipellius, aut mutabilius hominum memoria: ita ut res diversissimae saepe numero videantur in eodem ingenio, tamquam in sentina quadam teterrima, simul redundare.

X. Quis igitur dubitandum esse putaverit, hominem praeditum huiusce institutione vitae, remotissimum ab omni genere humanitatis, perfacile sese teterrimo cuique, atque inmanissimo facinori fuisse adcommodaturum? Fontem aperuimus, iudices, omnium Catilinae morum, atque omnis consuetudinis, unde illi demanavisse vis ista praeclara consiliorum facillime intelligenda est: nunc videndum est, spem atrocissimi sceleris, unde illi subministratam fuisse iudicemus. Cum hic itaque secum repeteret memoria miserandam ignominiam comitiorum, turpesque angustias afflictae rei familiaris: simulque intueretur, vel sibi vivendum, ac moriendum fore cum turpitudine summa, vel Senatum nullum esse oportere: de ratione tollendi ipsius primum cogitare coepit. Nam illo deleta sine dubio intelligebat viam latissimam libidibus suis continuo patere. Vertit itaque oculos ad innumerabilem copiam iuventutis, qua dies, ac noctes stipabatur in exercenda consuetudine suarum cupiditatum: cum putavit manum ipsam hominum, tamquam hastam validissimam furoris sui facillime sibi adcommodari pos-

a INUSITATAE] *Inusitatae. St.*
 Vis] *Vim G.*

c CUM PUTAVIT] *Computavit Marg. Basil.*

posse, quam contorqueret in omnium nostrum ruinam, atque interemtionem, ut quam cognoverat educatam vitae pravissimae institutis, inbutam saepenumero sanguine miserorum civium, ardentem incredibili desiderio praedae, sibi vero mira familiaritate conciliatam.

XI. Genus est hominum vehementer exercitatum ferro, atque inopia, duabus rebus ad omne genus facinoris paratissimum: quod quidem ego civitati nostrae, maxime debilitatae bellis civilibus, atque afflictæ magnitudine calamitatum, magnopere pertimescendum esse iudico. Nihil enim illis praeter spem atque animam fortuna reservavit: alteram ad differendam vitae necessitatem, alteram ad livorem suum magnifice adcommodatam. Nihil illis contemtibilius: quos siquidem rudimenta vitae traducta, in hac tenuissima re deposita, nunc in gladiatoriiis muneribus, nunc alia facinoris atrocitate, partim ad omne scelus, partim ad omnem patientiam erudierunt. Verum hae pestes, sententia mea, quo fuerint abjectiores, eo magis extimescendas esse reor, tamquam perpetuo seditionum civilium, ac rerum novandarum avidissimas: sive quia voluptatem capiant ex moerore sociae calamitatis: sive quia civitatum versutiam, mutabilitatem rerum suarum portendi quodammodo arbitrantur. Hi sunt quidem, quos in foro quotidie in oculis civium calamistratos, ac vestibibus conlucentes passim obvolitare cernimus, fortunas omnium popularium, atque otium civitatis luminibus consignantes: qui non modo adrecti^a permanent ad obportunitatem cuiuspiam praesentis commodi, verum etiam gestiunt ad opinionem speratae utilitatis. Si feras quidem omnis generis, quo magis adtenuatae fuerint penuria edendi, eo magis praecipites, atque effrenatas ruere in perniciem videmus: quid hanc desperatorum conluviem jejunam, sitientem facultatum nostrarum, quo inpetu, quave strage ruituram esse creditis, aut debacchaturam, si se carceribus emerint: cum illae ratione careant, atque intelligentia: hi vero non absint penitus ab ipsa facultate intelligendi? Gravissimi quidem sunt morfus inritatae necessitatis.

XII. Dii immortales, quae clades ab illa feritate hominum, quae genera flagitiorum emanavissent, si nocturnus iste imperator, quasi quasdam rapidissimas belluas in Urbis penates immittere potuisset? Horret animus iudices, ea cogitatione complecti, quae miseri pertulissimus, is sopor oculos consulares detinuisse. Restinguenda est itaque

que flamma nobis scelerata & atrox, dum adhuc velata cineribus, ac sopita, facultas restinguendi levissime data est, ne cum omnia comprehenderit (quod immortales Dii penitus avertant) nos frustra postmodum furibundam, atque exultantem restinguere cupiamus. Neque rectorem navis audiendum prorsus existimo, in ipso moerore calamitosae tempestatis, quam illi fugere facillime licuisset, confurgentem primo, sibi, ac rebus suis naufragium minitantem: neque item gubernatorem urbis in ipso excidio, & calamitate civitatis, quam inpendentem prius ipse consilio suo, suaque prudentia sustinere quodammodo, ac propulsare potuisset; ferae sunt hominum lamentationes, prorsusque vituperandae, quas occupatas in his lugendis cernimus, quae vitio suo, desidiaque contigerunt.

XIII. Callicratidi, Lacedaemoniorum Duci, cum ornatissimam, cui praeerat, classem funditus amisisset propter inmoderatam gloriae cupiditatem, nihil ad eam restituendam novissima consilii ratio subfragata est: quam ita servare poterat, si modo in statione continuisset. Terentio Varroni sempiternum dedecus, atque immortale monumentum erunt flagitiosae turpitudinis deletae ad Cannas temeritate sua pulcherrimae Romanorum legiones, quae servatae periculosisimo tempore Reipublicae, sine dubio fuissent, & robur eximium pulcherrimae urbis, & perpetuum decus consularis prudentiae, disciplinaeque militaris.

XIV. Recte itaque maiores nostri summis laudibus efferendi sunt, qui Spu. Melium, qui Gracchos, qui Manlium Capitolinum, qui Drusum, qui Saturninum, fortissimos homines, & Reipublicae saepenumero non mediocriter opitulatos, quod devenissent in adfectatae tyrannidis suspensionem, morte ^a multandos esse putaverunt. Nec Spu. Melio favor amplissimus civitatis, nec Gracchis avi sui Scipionis clarissimi viri, memoria: nec Manlio celeberrima gloria Capitolii liberati: nec Druso sanctissimi sui penates: nec Saturnino ^b vis sacrosanctae dignitatis auxiliata est. Quid ita? quia necem paucorum, aut unius hominis, calamitati publicae maiores nostri semper anteponendam esse putaverunt. ^c Quid? genus crudelitatis eximium non sunt arbitrati, cives eos perimere, summisque adfligere suppliciis, quorum in Rempubli-
cam per saepe clarissima beneficiorum genera exstitissent? Minime. Quid ita? quia nullum satis dignum supplicii genus in eos consumi posse

opi.

^a MULTANDUS] Vide supra.

^b Vis] Jus. B. G.

^c Quid?] Bas. in Marg. Quin.

opinabantur, qui patriae suae libertatem obprimere statuissent: nec illos cives esse judicaverunt, quos abjecisse rationem patriae caritatis intuerentur. At contra eos, qui tales interemissent, non modo dici, atque appellari cives, ut essent, statuebant; sed adficiendos fore immortalibus donis, ac sempiternae hominum memoriae consecrandos. Quid enim potest indignius dici, quam vitam a patria susceptam, ad illius perniciem, calamitatemque conferre? quid fingi sceleratius, quam eorum poenas ac crudelissimam servitutem excogitare, quos iisdem moenibus ac tectis constitutos, eadem leges, atque eadem vivendi ratio continuisset? quid denique potest intolerabilius existimari, quam inferre delubris Deorum immortalium, ac facultatibus nostris illinc sceleratas faces, hinc, acerbissimas expilationes? Haec qui curaverunt, iudices, aut qui tentaverunt, nunquam ego alienos ab hostibus, aut dissimiles feritati bestiarum existimabo.

XV. Vidimus de spe perficiendi nefarii facinoris: videndum est de loco, quam latebram commodissimam & tutissimam egregius artifex delegit, cum contegendae conspirationi suae, tum armis omnibus ejus artificii comprehendendis: ne forsan temere domum nobilissimi civis, atque opulentissimi M. Leccae delectam esse judicetis. Primum homo delectus est hujusmodi nefariis cupiditatibus adfinis, quo particeps semper usus fuerat consiliorum suorum, adjutore teterrimarum libidinum, socio maximorum periculorum, cui spectato frequenter in difficillimis rebus, summam hujusmodi atrocissimi mali tuto committi posse, facillime sibi pollicebatur. Praeterea domum sibi deligendam esse judicabat solitudine locorum desertam, & ab omni frequentia ^apopulari remotissimam, quae scilicet voces conjurationis tutissime continere posset. Contulit igitur sese in ipsam M. Leccae domum, remotam ab omni celebritate, constipatam multitudine arbuscularum, & ab omni suspitione prodendi facinoris non mediocriter abhorrentem. Quos vero tetenderit ibi conjurationis laqueos, aut quas catenas scelerum conflaverit nobis, ac facultatibus nostris, Saturnalium dies patefactura fuerat, nisi primum benignitate Deorum immortalium, deinde vigilantia consulari, nefariae ficae de manibus latronum excidissent. Nullas amplius tendiculas pertimescamus ab execrabili monstro: nullas insidias ab hoste teterrimo: tenetur fera, nec, si viri estis, declinata est telum ipsum sacrosanctae vestrae auctoritatis.

XVI. Ne-

XVI. Neve, Catilina, nescias, vigilantissimos consules habere Rempublicam: te, quocunque veneris, quocunque abieris, diligentia nostra ^acircumseptum teneri: quid ^bhesterna nocte conciunculis tuis agitatum sit, licet mecum recognoscas. Cum ad M. Leccam venisses, unum ex fidelissimis commilitonibus tuis ad multam noctem, teque in interiori, una cum illo, cubiculi partem recepisses, tamquam in sacrum memorabile cupiditatum vestrarum, repente de Lecca sciscitari coepisti, num quis ex conjuratis advenisset: cum subito Lentulus, ac Cethegus, teterrima capita maleficiorum omnium, furibundi, atque alacres inruperunt: moxque ingressi vociferare coeperunt, Quid agis, Catilina? cur voluptates nostras diutius remoraris? praesto sunt Saturnalia nobis otiosis, atque oscitantibus: quem unum diem saepenumero nuncupare solitus es everforem superbissimi ordinis, fugatorem aerumnarum nostrarum, lucem ac principem universae nostrae dignitatis. Num in gerendis negotiis ignoras sequendas esse temporum opportunitates, & in occasione rerum desidiā, ac tarditatem omnem, quam diligentissime fugiendam? Mutabilissimae quidem sunt deorum voluntates, & Fortunam, cum abire permiseris, frustra postmodum discedentem, ac fugientem sis inploraturus. Talia vero conquerentum, tu paucis pro re subsequutus, Aquilam argenteam proferri continuo jussisti, praeclaram auspicem, ac gubernatricem furoris tui futuram. Testor noctem ipsam, impiarum molitionum tuarum consciam, ac testem, nihil ex iis me fugisse, quae clandestini vestri conatus agitaverunt.

XVII. Perpauca satis adtigisse fuerit, ne solitudine in ipsa latibulorum tuorum, cum ora vulgi plane devitavisses, fefellisse te crederes diligentiam pariter, atque industriam consularem. Linquo telorum innumerablem, atque inexcogitatam copiam, quam in iisdem furialibus antris constipandam, atque occultandam fore curavisti. Mitto literas manu tua scriptas, diversis ^cmunicipiis reddendas, quae furori tuo succurrere, atque opitulari vellent. Transeo rem illam simillimam prodigio, cum mane isto jam coacto Senatu, redundantibusque subselliis, serius in Senatum, praeter consuetudinem, venisses: quod nulli non oculi te Senatorum statim consignarunt ingredientem demisso vultu, pallore terribili, luminibus errantibus, ac facie prae se ferente nescio quid inusitatae crudelitatis. Praeterea Saturnalibus proxime futuris, rem adoriri placuit: quo die civitas omnis feriata publico edicto, conferre sese in montem Aven-

tinum,

^a CIRCUMSEPTUM] St. *circumspectum*.

^b HESTERNA] St. *externa*.

^c MUNICIPIIS] *Municipiis* St.

tinum, ac rusticari quodammodo solita est: cum tu manum furoris tui diligenter armatam, atque instructam, primum ad caedem Senatus, ac consulum, deinde ad occupandam Capitolii arcem munitissimam fueras inmissurus: atque his perfectis, daturus operam cum direptioni publicae, tum inflammandis aedibus, atque his trucidandis qui Rempublicam defendere voluissent.

XVIII. Videtis, iudices, lucem clarissimam rationum, quam ego profecto cenfeo nullis involucris tenebrarum suarum obruituros esse, nec M. Leccam, praeclaram sedem, atque officinam teterrimae conjurationis, nec ipsum detestabile caput, atque obscenum artificem Catilinam. Cumque haec omnia constent, animadvertendum est pariter uno maleficii genere Catilinam non modo Deos, ac patriam, verum etiam mores, leges, consuetudinem Urbis, atque instituta majorum violasse.

XIX. Primum XII. tabulis cautum esse cognoscimus, NE QUIS IN URBE COETUS NOCTURNOS AGITARIT: deinde lege Gabinia promulgatum, QUI COITIONES ULLAS CLANDESTINAS IN URBE CONFLAVISSET, MORE MAJORUM CAPITALI SUPPLICIO MULTARETUR. De te itaque, Catilina, sciscitor, ^bTunc coetus istos commilitonum tuorum contra praecepta XII. tabularum, contra leges nostras, contra vero Senatus, ac plebis auctoritatem, noctu cogendos esse putavisti? Deinde quaero, siquando in lucem sepulchrales istae conciunculae tuae prodiissent, quid responsurus fuisses Senatui, quid consulibus, aut quid viris optimis, atque amantissimis patriae? Quid leges igitur nostras violas, Catilina? quid Senatus auctoritati contradicis? AEquum enim est instituta majorum, atque edicta gravissimi, sanctissimique ordinis, quia perstringere vesania tua non es veritus, ea restituas, ac sarcias supplicii tui memorabili animadversione.

XX. Manlius Torquatus filium suum, summa & singulari virtute adolescentem, quod is in hostem contra mandatum patrium dimicasset, victorem acriter percuti securi iussit: nos vero te tam temerario ausu tendentem contra mandata Senatus, contra universae Romanae Reipublicae maiestatem Catilinam perferemus? Majores olim nostri sapientissimi homines, & sine dubio gravissimi, num leges e Graecia per legatos suos adcersendas esse putaverunt, quibus hanc imperii magnitudinem perpetuo stabili-
rent, ut tu homo recens severitate illarum cum barbatulis tuis abutereris? Non ita visum Carthaginensibus accepimus in Hannone suo morti con-
demnan-

^a COITIONES] Sic G. Sed St. *Conciones*. perperam.

^b In Edit. Waff. perperam legitur *tunc*, quod

ex scriptura Edit. Gruter. *tun'* natum; operarum vitium id credentibus, qui Waff. Editioni praefuerunt. HAVERC.

demnando, fortissimo, ac triumphali viro, quod is edicto Senatus minus obtemperavisse putaretur. Non ita placuit Atheniensibus, urbi sine dubio doctissimae atque eruditissimae, cum e Sicilia, belloque gravissimo revocandum esse Alcibiadem statuerunt, summum & singularem imperatorem, quem juberent, expiare supplicio suo leges violatae religionis. Non ita denique ^a a majoribus nostris judicatum est, cohortibus exoletorum tuorum, sententia mea, longe anteponendis, cum L. Sulpitium, consulari familia, summoque ingenio virum, propter exiguam notam libidinosae suspicionis, censuerunt removendum e Senatu, multosque dies in vinculis habendum esse putaverunt.

XXI. Vos vero, judices, Catilinam non modo leges nostras, atque auctoritatem Senatus crudeliter labefactantem; verum etiam universos cives ad perniciem ferro, flammaque devocantem inpune perferetis? Jacet homo prostratus eventu maximarum molitionum: ut qui conatus suos conscientia vestra patefactos atque inlustratos cernat, neque contentos fuisse, seu superstitione cruenti sacramenti, seu tenebris nocturnis, seu solitudine locorum maxima & singulari. Contundite igitur, contundite, judices, genus istud inauditi furoris: comprimite hominem gestientem effraenata temeritate, flagrantem inusitatis cupiditatibus, furem incredibilem superbia, spe novandarum rerum mirabiliter inflammatum: quinetiam Rem ipsam publicam non modo eventu crudelissimae calamitatis, verum etiam metu, ac suspicione liberate.

XXII. Diximus ^b equidem sufficienter de Senatoria similitudine Lucii Catilinae, capite ac fonte sceleratae conjurationis: resque omnes complexi sumus, quas aluisse furorem illum, ac primum excitavisse judicavimus. Nunc videndum est de ratione ambitionis teterrima, atque exitiabili, qua deflagravisse perpetuo Catilinam superiori divisione demonstravimus. Cupiditates equidem plurimas in illo monstro, calamitosas, ac nefarias omnes persaepe, judices, animadverti: libidinem unam perniciosissimam in primis conspiciere visus sum, temerariae cujusdam, atque inconsideratae ambitionis: qua duce properasse, nec ullo ^c studio unquam consciscendarum opum, nec ullo desiderio dignitatum abstinuisse reputatus est. Putabat enim se frustra nobilissimo genere natus, frustra virtutes eximias corporis atque animi consecutum fuisse, ni omnia divina, atque humana, truculentissimo genere cupiditatis inquinavisset: quosque cernebat excellere Romae praestantia qua-

^a A MAJORIBUS] St. omittit voculam, a.
^b EQUIDEM] G. quidem.

^c STUDIO] G. studiorum.

quadam dignitatis, beatissimos eos esse, & sine dubio Diis aequiparandos fore arbitrabatur.

XXIII. Id genus vesanae cogitationis hominem, suapte natura praecipitem, atque inconsideratum, compulit in abominandas ac nefarias vitae cupiditates,isque nuper comitiis consularibus (quandoquidem suffragia curiae, propter inpendentem metum Parthici belli diligenter enucleata sunt) quas non adiit Senatorum voces, aut quos civium confessus, partim pecunia, partim ^a obsecrationibus, non obeundos suppliciter, ac contaminandos esse judicavit? nulli tamen ad dignitatem gradus, neque infanienti, neque anhelanti bono candidato patuerunt. Eadem ratio sceleratae libidinis illum ad maiorem vim scelerum paullo ante concitaverat. Pisonem meministis, egregia virtute adolescentem, (nisi & idem cupiditatibus obtemperare consuevisset) calamitosam sibi, ac multis in Urbe seditionem ^b excitasse: cujus insigni familiarite, atque amicitia, Catilinam usum fuisse nemo est qui nesciat: nec modo conjunxisse se temerario juveni, verumetiam illum de successu rerum suarum non mediocriter trepidantem, in audacia simul, ac sententia confirmasse, cum se illi vigilantissimum socium, ac satellitem ^c fidissimum regendae, gubernandaeque conjurationis polliceretur.

XXIV. Quod si votis sceleratorum hominum successus adspirassent, quanta strage civium creditis, aut quanto diluvio facultatum urbanarum ruituram fuisse detestabilem horum atque execrandam impietatem? Verum ii caelites, quorum auspiciis princeps, ac parens hujus urbis Romulus pulcherrimi imperii Romani fundamenta jecit, tristissimam cladem, ac conatus perditos nece adolescentis interceperunt. Pisone mortuo conquivisse Catilinam dicemus, aut incoepti temerarii poenituisse? ^d Non modo non poenituit, nec requiescendum fuisse arbitratus est, sed rursus alio furori adcessit. Non consueverat animus perpetuis cupiditatum flagitiis exercitatus, prima destitutione fortunae refrigerescere, ac consternari: sed vix sepulta memoria Pisonianae conjurationis, ^e L. adeptus est Sidicinum, potentissimum quidem hominem, ac tunc furem singularem studio rerum novandarum. Verum ea fax incendii, rursus benignitate Deorum immortalium, summaque virtute consulum restincta est. Non obdormiscit tamen Catilina, his destitutus eventis vigiliarum suarum, sed rursus
faevit

^a OBSECRATIONIBUS] *Observationibus* G.

^b EXCITASSE] G. *Excitavisse*.

^c FIDISSIMUM] *Fidelissimum* G.

^d NON MODO NON POENITUIT] Haec est scriptura Ed. Gruter. Mutatam sic invenio in Ed.

Waff. *Non poenituit modo*. idque adposita Nota, G. *modo non*. Non capio quid sibi velit. In Edit. Badiana invenio, *Non poenituit non modo*. HAVERC.

^e L. ADEPTUS EST] *Lucius adortus est* G.

saevit inmanior, & quam Rempublicam servitio non potuerat obrue-
re, destrangulandam penitus, ac tollendam cogitavit. Sceleratus in
omnem Urbem, quam toties insidiis adpetivisset: sceleratissimus vero
in patriam, cujus exstant in illum summa & commemoranda monimen-
ta beneficiorum.

XXV. Reminiscere quaeso, Catilina, reminiscere ferrum illud scelestum,
atque illas nefarias faces, quas istis sanctissimis penatibus, atque isti
pulcherrimae patriae minitaris, non ad obpugnandam Urbem, neque
ad eam concremandam tibi datas fuisse, sed potius ad salutem civium,
dignitatem imperii, libertatisque nostrae defensionem. Per Deos in-
mortales oro te, Catilina, si patria tecum his vocibus uteretur, quid
esses illi quaeso responsurus? ^a Ego te parvulum, Catilina, cum in pri-
mis ornatissimo genere gentis nasci voluissem; deinde summis dotibus
exornassem tum corporis, tum animi; tum duabus rebus instituendum
putavi, ferro, ac flamma, quibus esset parata tibi facultas tum ampli-
ficandi imperii mei, tum defendendae publicae libertatis: quid eam
vim armorum in viscera nostra torques? aut quid convertis in exitium
civium meorum, institutam diligentia mea, meisque rationibus erudi-
tam dimicandi facultatem? Majores contra tui summis ^a me beneficiis,
atque honoribus aucti, pro magnitudine susceptarum dignitatum, pul-
cherrimas in Urbe saepenumero leges; pro praestantia beneficiorum,
clarissimas ex hostibus victorias referre consueverunt: tu mihi luctus
acerbissimos paras, pro summa copia beneficiorum meorum, tu caedes
civium, tu domorum incendia, tu vexationes virginum, tu vastitatem
Urbis, tu genus atrocissimae servitutis. O crudelissimum hominum ge-
nus, & ab omni penitus humanitate derelictum! tu studio flagras ejus
Urbis evertendae, quam nec Carthaginensium astutissimi doli, nec Nu-
mantinorum eximiae vires, nec Graecorum erudita & praeclara inge-
nia labefactare, obscurareque potuerunt. Quod si citentur hi populi
rursum divinitus, atque istae urbes redeant in statum vetustissimae
dignitatis, certe non ipso scelere tuo quidquam in me crudelius, nec
quidquam ^b magis extimescendum molituras fuisse praedicabunt. Sed
ad te redeo.

XXVI. Temperarem ^c ego memet mihi, cursumque istum violentae
orationis forsitan revocandum esse judicarem, tum ab odio tuo, tum
ab

^a Ego] Auctor orationem Micipsae moribun-
di ob oculos habuisse videtur. B. G. cap. X.
Parvum ego te Jugurtha &c.

^b MAGIS] *Majus St.*

^c EGO MEMET] *Egomet*, fortasse legendum.

ab ipsa dicendi acerbitate, siquem in te sensum patriae caritatis adspicerem, aut ullo te ^a puncto posse arbitrarer sceleratam istam mentem relinquere. Sed id genus est cupiditatum tuarum, ut restringendarum forsân rationem aliquam consequi possis, sanandarum nullam: nec te prius amissurum perversitatem istam animi puto, quam vitam amiseris. Vellem revivisceres, ^b Ahala Servili, non expectaremus sententiam iudicum, neque ^c abuti maiestate Senatus, atque auctoritate populi Romani, ^d sed magnitudinem tanti flagitii, sanguine tuo statim expiavisses. Nam de Senatus voluntate nihil ambigimus: modo non impediretur legibus, repente profecto fueras poenas impietatis tuae dignissimas ^e laturus. Utinam Deorum immortalium munere, iudices, mentem, atque animum huius introspiceremus, nequa vobis fieret puniendi dubitatio, qui tantum scelerum ingenio conflavisset. Videretis enim mentem anhelantem tristissimum genus minarum, mentem debacchantem inaudita feritate, furentem incredibili vesania, sitientem cruoris Urbani, praedae avidissimam, ^f vobis, atque omnibus ferro, flammaque minitantem.

XXVII. Catilinam vobis demonstravimus, iudices, irritatum persaepe repulsis comitialibus, nullas vocum aut suffragiorum corruptelas fuisse praetergressum, deinde nullis rationibus infractum, ac perterritum, de perseverantia scelerum suorum ^g destitisse: quibus animadvertere sane potestis, quanta semper inmanitate laboraverit ambitionis. Superest novissima pars divisionis: Grex ipse sodalium Catilinae truculentus, atque amens: cuius in manu non exiguam rationem fuisse diximus excitandae conjurationis. Lentulus siquidem & Cethegus, terribilia portenta nostrae civitatis, furiaeque vel certissimae populi Romani, multa de magnitudine sua in ipsis concionibus, multa de dignitate imperii sui futuri palam praedicare consueverunt, tamquam si Deorum immortalium concilio interfuissent.

XXVIII. Primum Lentulus in libris Sibyllinis, nescio quid se ^h perspexisse praedicabat, quod viri acutissimi atque peritissimi L. Cornelius, ac Cn. Piso, custodes publicarum ceremoniarum, nequaquam pro-

fpi-

^a PUNCTO] G. B. Pacto.

^b AHALA] *Abala* G. inquit Wasse, qui *Hala Servilii* in contextu expressit; sed quum Editio Badii Ascensii clarissime exhibeat *o Hala Servilii*, patet scriptum olim fuisse *Abala*, sicuti in denariis gentis Serviliae & Juniae ad caput Ahalae constanter scribi solet. HAVERC.

^c ABUTI] *Abuteremur* G.

^d SED] *Si* G.

^e LATURUS] *Daturus* G.

^f VOBIS, ATQUE] Ex Ciceronis in *Catilinam*.

^g DESTITISSE] *Extitisse* St.

^h PERSPEXISSE] *Prospexisse*. Vid. Sallust. *Pell. Catilin.* cap. XLVIII.

spicere potuerunt. Lucem namque ait nescio quam de domo Cornelia quondam prodituram fore, quae gloria nominis sui Romanum Imperium simul & complexura sit, & inlustratura: eoque genere vaticinii, dignitatem suam portendi fataliter putavit: planeque opinatur fati sui rationem in ipsa latebra Sibyllinae divinationis, tamquam in equo Troiano^a delitescere. Ego vero Sibyllam sine dubio sapientissimam mulierem fuisse judico, visamque idoneam Diis immortalibus, cui singularem quandam vim divinandi concederent: verum illam deliram penitus, ac prorsus caecam fuisse adfirmarem, si quam spem dignitatis in hac crudelissima peste reposuisset. Si quid tamen cecinisse visa est, quod ad Corneliam gentem pertinere videretur, vim omnem illius divinationis in uno L. Sylla consumptam fuisse judicemus: cuius paulo ante Respublica sensit & crudelissimam simul, & amplissimam potestatem. Nec ego Deos immortales huic imperio tam infestos esse reor, neque a salute populi Romani tam abhorrentes, ut homini dementissimo regnum concederent hujus sanctissimae atque optimae civitatis. Syllam profecto crudelitas vicit: at ipse maximarum laudem virtutum, & rei militaris summam, ac singularem gloriam consecutus est. Lentulum vero nullae victoriae nostrae^b civitati, nullum studium armorum, nulla praestantia virtutis, aut ingenii commendavit. Quae vero non tabernae potius, aut qui non greges infamium hominum, Sibyllinum istum principem concelebrarunt? nam vitam ejus commemorare non est necesse, versatam semper in obeundis libidinibus, ac societate turpissimorum hominum nobilitatam: nihil in eo sanguinis aviti, nihil industriae Romanae, nihil splendoris domestici, nihil avitae frugalitatis.

XXIX. Fingite vobis, iudices, fingite dignitatem hujus hominis, tum florentem amplissimo magistratu, tum omnibus populi Romani muneribus exornatam: quantum quaeso sanguinis civilis in foro, in curia redundaturum esse creditis? aut quantam vim libidinis, atque impudicitiae per omnium cubicula demanaturam? profecto dignitate fretus ea, quae privatus concupivisset, sine dubio consequeretur: ^c ferretur amens in omnia, nec ullae rationes consiliorum, aut pudoris, nec ulla studia humanitatis refrenarent praecipitem, atque incitatum cursum vetustae crudelitatis. Cethegus inferior nobilitate, atque ingenio,

^a DELITESCERE] *Delitescere* n. St.
^b CIVITATI] *Civitatis* B.

^c FERRETUR] *Ferretur* B. G.

nio, vehementia furoris longe inmanior, parum a Lentuli somnio discedere visus est. Verum insaniam levissimae opinionis, modestiore loquendi ratione contegere velle ^a videretur: genus est idem tamen furoris, eademque ratio concelebratae divinationis. Tales hi scelerum artifices, amboque concitati ad evertendam Rempublicam, partim a vesana spe vaticinii commemorati, partim a nefaria scelerum adfuitate, Catilinam obfenderunt, novis rebus studentem: cujus praesidio, consilioque cupiditates suas ita juvari posse facillime crediderunt, si viro sociorum copiosissimo sese conjunxissent.

XXX. Est enim in illo monstro, sicuti paulo ante tetigimus, vis eximia facetiarum, & ratio quaedam adumbrata virtutum, facilis ad comprehendendum omnium hominum familiaritates. Hunc igitur Catilinam adepti Cethegus ac Lentulus, & ipsi lenociniis suis insignes, ad omne genus benevolentiae subeundum deflagrare coeperunt, admirabili quadam cupiditate seu diripiendae Urbis, seu potiundae dominationis. Hae sunt, iudices, hujus nefarii facinoris abominandae faces, hi sunt crudeles igniculi, quibus exarsisse Catilinae ferocem animum facillime credendum est. Talibus initiis confociati principes nefandae conjurationis, manum exiguum desperatorum hominum, atque obscoenae juventutis, pedetentim coegerunt: coactam, quid vellent, edocuerunt: edoctam, pari cupiditate sceleris inflammaverunt: inflammata denique pepulerunt, ut in omnium nostrum facultates, ac vitam facillime conspirarent.

XXXI. Furias istas audistis, iudices, commodissimas ac paratas, non modo ad vivos commovendos in omne facinus, verum etiam ad mortuos ex ipso erebo, mediisque bustis excitandos. Reperti sunt ^b tum atrocissimi sceleris patroni, quique inmanitatem detestandae rei, tum contegere verbis, tum excusare conati sunt. ^c L. Hortensius vir eximia caritate Reipublicae summisque ornamentis praeditus, & scientiae, & moderationis, nequaquam omnia credenda esse dicit: jubetque gravissimis hominibus facilitatem judiciorum diligenter esse continendam. Primum adfirmat Catilinam in perpetua custodia Senatus exstitisse: denique numquam ferme discessisse a latere Publii Cepionis nobilissimi civis, atque integerrimi viri, ita ut lepide dicat, *disseparationi eorum neque solem orientem umquam, neque occidentem intervenisse.*

XXXII.

^a VIDERETUR] *Videtur G.*^c L.] *Lucius G.*^b TUM] *Tamen. B. G.*
Tom. II.

XXXII. Credo equidem sapientissimum hominem, Hortensium, ut est innocentia singulari, summaque virtute, cuncta ipsa, quae gravissime simul atque ornatissime complexus est, ita vera esse, sicuti dixerit, existimare: sed longe graditur a sententia mea. Quaero igitur de te, L. Hortensi, teque obtestor, atque obsecro per ipsum jus vetustissimae nostrae familiaritatis, si L. Catilinam constat dies omnes, omnium civium conscientia, sive in foro, sive in turmis agere, nunc stipatum ceteris exoletorum suorum, nunc vero gladiatoriiis agminibus per ora vulgi palam obvolitare: si manifestum est, noctes omnes aut in lustris scortorum, aut in antris ^a M. Leccae ducere, viri, tuo iudicio, non abhorrentis a Reipublicae caritate: quid est quod illum observatum dicas in perpetua custodia, atque oculis Senatorum? nisi forte custodiam Senatoriam vocas vel exiguam moram ^b in ipsius curiae conciliis ob-eundis.

XXXIII. Quod vero pertinet ad ipsius Cepionis familiaritatem adfiduam, benevolentiamque singularem, nihil est quod insimulationi nostrae derogandum esse iudicetis. Diximus enim superius ingenii Catilinae mirros, atque occultissimos esse recessus, nec qui cognosci, seu perlustrari facillime possent. Vigent enim in illa ^c clade res diversissimae pariter, continentia, & libido. Nihil illo ^d persaepe adfixius ad ^e tollenda bonorum consortia, nihil solertius ad illis insidiandum, nihil illius munificentia insignius, nihil avidius rapacitate, nihil acutius consilio, nihil temeritate contemtibilius: quae cum ita sint, Cepionem admirabimur in tantis viarum ambagibus erravisse? Me, me inquam, fateor, iudices, vetustissima quadam familiaritate Catilinae conjunctum, persaepe deliravisse miris perplexionibus illius, neque umquam certi quidquam in illo ingenio comprehendere potuisse. Nihil igitur erit miri, si virum integerrimum, Cepionem, versutissimi hominis doli, atque inconstantissimi mores fefellerunt.

XXXIV. Non erit itaque neque prudentiae tuae, neque gravitatis, Hortensi, candidissimam opem humanitatis tuae, summamque dicendi copiam fontibus ipsis polliceri: aut quam bestiam inretitam iudicio tenemus, dissolutam atque exultantem Reipublicae inmittere. Quod te numquam commissurum fuisse arbitrarer, nisi qui me mores, iidem te Catilinae sine dubio fefellerunt. Satis ostentatas vobis putamus, iudices,

^a M.] Marci G.

^b IN] deest vocula, in G.

^c CLADE] Aetate. Marg. Bas.

^d PERSAEPE] Perspexi G.

^e TOLLENDAM] Colenda. G. Quae mihi lectio magis placet, quam illa, quae a J. Wasse fuit re-

ces, tum rationes periculi nostri, tum hujus inmanissimi sceleris atrocitatem. Nam si odio Senatus ^a quam maximo Catilinam arsisse demonstravimus: si rationes vitae suae veteres, ac novas in exercitatione teterrimarum libidinum conlocatas: si spem perficiendi sceleris homini prosequentissimo inimicitarum: si denique locorum ac temporis obportunitates extitisse: praeterea si rabiem quamdam ambitionis in illo fuisse diximus: si nullam potestatem refraenandarum libidinum, aut ullum poenitentiae locum: postremo, si copiam innumerabilem desperatae juventutis cum illo conjunctam fuisse patefecimus, & eam simul ostendimus suoapte ingenio furentem incredibili audacia, summaque cupiditate ^b prodendae, ac vexandae Urbis inflammata: quid erit, judices, quod dubitetis de liberanda patria, deque ulciscenda crudelissimi sceleris inmanitate? Novistis enim facinus inauditum omnium hominum memoria: facinus atrox, superbum, nefarium, perniciosum, remotissimum ab omni humanitate, lege, consuetudine: cujus acerbitatem, si minus animo bene perspexistis, ^c quaeso mecum diligenter attendite.

XXXV. Scelus illud, judices, everisionem nefariam moliebatur amplissimae nostrae ^d dignitatis, interitum crudelissimum Senatorii ordinis, caedem communem omnium bonorum: hujus sceleris libido reposita erat in diripiendis omnium civium facultatibus, atque obprimenda Urbis libertate: huic sceleri parabantur teterrimae conjugum, ac liberorum nostrorum vexationes: in hoc scelere versabantur denique faces inferendae penetibus nostris, expilationes aedium, stupra virginum Vestalium, luctus ac moeror miserabilis universae civitatis. Quae si vobis, ut sunt, indigna atque intolerabilia videntur, non iniquum erit, auctores horum malorum multare teterrimis suppliciis, clademque omnium crudelissimam e visceribus Reipublicae propulsare. Tenetis exempla majorum, atque omnium gentium auctoritatem, qui semper summas ac singulares poenas in eo genere hominum consumendas esse putaverunt, qui rationes habuissent aut prodendae patriae, aut obprimendae publicae libertatis. ^e Nihil igitur erit impedimento, quin audaciam crudelissimi hominis Catilinae, crudelissimo genere suppliciorum expietis: ^f & ultionem ex illorum crucia-

reposita, colere enim & insidiari sunt opposita, sicuti, quae sequuntur, munificentia & rapacitas.
HAVERC.

^a QUAM] Deest G.

^b PRODENDAE] *Perdendae.*

^c QUAESO MECUM] In Steph. *quaeso mecum*

diligenter attendite scelus illud, Judices. Everisionem nefariam &c.

^d DIGNITATIS] *Civitatis B.*

^e NIHIL] Deest G.

^f ET] *U; G.*

cruciatibus ac poenis capiat Respublica, quorum erat conflagratura manibus, nisi sanctissimi imperii Romani custodes ac vindices, Dii immortales, nefariis votis obstitissent.

XXXVI. Credite, iudices, hodierno die confurrexisse universam Urbem, conspecturam ex iudicio vestro, planeque animadversuram, quid in posterum de salute sua, deque facultatibus suis sperandum sit. Credite item vim universam flagitiosae juventutis, aut hodierno Catilinae supplicio simul conficiendam fore, aut illius liberatione laetam atque exultantem, non multo post in omnium nostrum perniciem una cum illo celerissime consurrecturam. Agitur siquidem hodierna vestra sententia de salute hujus pulcherrimae, atque optimae civitatis, de stabilitate imperii Romani, de legum incolumitate, de libertate civium, de pudicitia liberorum ac conjugum vestrarum. Hujus enim pestis ^aidem scelus erat, ut non grassaturum per capita paucorum, sed tamquam atrocissima vis veneni per omne corpus Urbis ^bdemanaturum. Quod scelus, aut quam pestem si vindicandum esse censebitis, ut reor, & Respublica desiderat, putate profecto Deos immortalis, & in primis Capitolinum Jovem, sempiternum custodem, ac vindicem hujus imperii, pro liberatis eorum templis, ac ceremoniis, gratias vobis amplissimas esse reddituros: putate pariter idem facturam esse curiam pro defensa consulum vita, servataque Senatorii ordinis dignitate: putate matronas Urbis, ac liberos nostros ob servatam pudicitiam, supplices ac congratulantes universos ad genua vestra sese obversaturos fore: putate virgines Vestales, atque ipsam maiestatem amplissimi numinis, ^cob liberationem suam, summa vobis laetitia congratulaturam: putate denique cives omnes, ob retentam vitam, ac libertatem suam, penates publicos pro conservatis focis, atque aris, parietes Urbis pro teterrimo genere vastitatis propulsato, ferme incredibili gaudio exsultaturos: putate tandem hodierno iudicio paratum esse vobis aut immortale dedecus, aut memoriam nominis sempiternam.

XXXVII. Multa sunt equidem in hac vita, quae turpiter, ac calamitose neglecta, restitutionem tamen quamdam quodammodo patiantur: hujus vero vindicandi sceleris si praesentem facultatem neglexeritis, frustra postea recuperandae copiam quaeretis. Aut hodie vobis propulsanda est e visceribus Reipublicae pestifera vis calamitatis, aut ipsi patriae sine dubio concidendum: utrum eligendum sit, vos videritis. Quid estis, iudices, humanitate tanta (ne ^dsecordia dicam) ut eorum vitam, ac spiri-

tum

^a IDEM] Id.

^b Lege *demanaturum*. HAVERC.

^c OB LIBERAT.] *Ad B. in Textu.*

^d SECORDIA] *Secordia B. G.*

tum diutius in Republica commorari patiamini, qui vitae salutique civium crudeliter insidiati sunt? ^aPraeponite vobis ante oculos, ac meditatione crebra revolvite diem illum nefarium, quo salus omnium civium, quo facultates nostrae, quo ipsa Respublica peritura fuerat: quando scilicet ^badspexissemus bestias istas emissas carceribus per Urbem omnem, per domos nostras furialiter exsultantes, ipsumque in primis miserandi facinoris ducem ac principem Catilinam, confirmatum hoc iudicio, spe plenum, laetitia gestientem: nunc hos ad caedem nostram, nunc illos ad rapinam, atque inflammationem aedium devocantem: conjuges e complexibus nostris ad libidinem victorum raptae fuissent: liberi ad stupra de gremiis parentum extorti, pretiosa supellex abportata, tecta conflagrassent ignibus, corpora caesa passim jacuissent, omnia denique gemitu, fletuque redundassent. Haec fuisset imago miserrimae Urbis, quam Urbem a majoribus nostris florentissimam accepimus: & si prohibueritis, claram, atque excellentem posteris nostris tradituri sumus.

XXXVIII. Per humanitatem denique vestram vos obtestor, atque obsecro, iudices, per amorem hujus pulcherrimae, atque invictissimae Urbis, per omnia, quae vobis jucundissima sunt in vita, providete iterum atque iterum, ne liberati quondam tot amplissimis bellorum periculis, tot imminentibus malis erepti, nunc per ignaviam ^dvestram ac desidiam periclitemur. Eripite vitam civium a miseranda crudelitate, prohibete penates vestros a nefariis ignibus, servate pudicitiam necessitudinum vestrarum a teterrimis vexationibus, liberate templa Deorum a tristibus rapinis, subtrahite fortunas publicas ab indigna direptione, protegite magistratus vestros ab inaudita feritate, defendite denique universam Urbem ab hoc inusitato prorsus & tristissimo genere calamitatis.

^a PRAEPONITE] *Proponite* B. G.

^b ASPEXISSEMUS] *Aspeximus* G.

^c VESTRAM] *Nostram* B. in T. *vestram* in Marg.

FRAGMENTA
HISTORICORUM
VETERUM.

FRAGMENTA
HISTORICORUM
VETERUM.

J U D I C I A

D E

VETERIBUS HISTORICIS.

CICERO DE ORATORE II.

GRAECI ipsi initio sic scriptitarunt ut noster Cato, ut Pictor, ut Piso. Erat enim Historia nihil aliud nisi Annalium confectio: cujus rei memoriaeque publicae retinendae causa ab initio rerum Romanarum usque P. Mucium Pont. Max. res omnes singulorum annorum mandabat literis Pontifex Maximus, efferebatque in album, & componebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi, ii qui etiam nunc Annales maximi nominantur. Hanc similitudinem scribendi multi secuti sunt, qui sine ullis ornamentis monumenta solum temporum, hominum, locorum, gestarumque rerum reliquerunt. Itaque qualis apud Graecos Pherocydes, Helanicus, Acusilaus fuit alique permulti, talis noster Cato, & Pictor, & Piso: qui neque tenent quibus rebus ornetur oratio (modo enim haec ista sunt inportata) & dum intelligatur quid dicant, unam dicendi laudem putant esse brevitatem. Paululum se erexit, & addidit Historiae majorem sonum vocis vir optimus, Crassi familiaris, Antipater: caeteri non exornatores rerum, sed tantummodo narratores fuerunt.

IDEM DE REGIBUS I.

Nam post annales Pontificum Maximorum, quibus nihil potest esse jucundius, si aut ad Fabium, aut ad eum qui tibi semper in ore est Catonem, aut ad Pisonem, aut ad Fannium, aut ad Vennonium venias;

Tom. II.

Ii

quam-

quamquam ex his alius alio plus habet virium, tamen quid tam exile quam isti omnes? Fanni autem aetati conjunctus Antipater paullo inflavit vehementius, habuitque vires agrestes ille quidem atque borridas, sine nitore ac palæstra: sed tamen admonere reliquos potuit, ut accuratius scriberent.

LIVIVS IN PRAEFATIONE.

Scribendi arte rudem vetustatem.

GELLIUS IX. 13.

Q. Claudius primo Annalium purissime atque inlustrissime, simplicique & incomta orationis antiquae suavitatem descripsit.

IDEM XI. 14.

Simplicissima suavitatem & rei, & orationis L. Piso Frugi usus est.

VELLEJUS HIST. I.

Historicos (ut & Livium quoque priorum aetati adstruas) praeter Catonem, & quosdam veteres, & obscuros, minus LXXX. annis circumdatum aevum tulit, ut nec poetarum in antiquius ceteriusve processit ubertas.

IDEM II.

Historicorum auctor jam tum Sisenna erat juvenis: sed opus Belli Civilis Sullani post aliquot annos ab eo seniore editum est. Vetustior Sisenna fuit Coelius, aequalis Sisennae Rutilius, Claudiusque Quadrigarius, & Valerius Antias fuit.

ANTONII RICCOBONI
RHODIGINI*In Libro de Historia. Quanta in*

VETERIBUS HISTORICIS

Factura facta sit.

Utinam egregios omnes rerum gestarum scriptores, quos antiquitas habuit, ad nostras pervenisse manus gloriari possemus, neque maximae eorum partis, Romano labente imperio, atque oppressa saepius impetu barbarorum Italia jacturam fecissemus: Sic enim Historiae dignitas, atque utilitas magis pateret, neque longis opus esset disputationibus ut ejus cognoscerentur laudes. Dolendum autem magis est, quod malum ad malum accessisse videatur. Nam non solum multis bonis auctoribus, quorum praeclaris scriptis omnis humanitas, omnis doctrina elegans, omnis antiquitatis continebatur memoria, privati sumus: verum etiam illi, qui nobis obtigerunt, ad nos integri non pervenerunt. Etenim ex Polybii libris quadraginta, priores quinque integri, & sextus imperfectus tantum supersunt. Salustius quod libros Historiarum attinet, totus periit. Diodori Siculi septemdecim tantum libros habemus, cum quadraginta scripserit. Dionysii Alexandrini majori parte caremus. Ex T. Livii Patavini centum, & quadraginta libris triginta quinque tantum extant. Cornelii Taciti periire libri aliquot. Ex Dionis octoginta libris, sex & triginta priores, ac tres, & viginti posteriores nobis desunt. Pollio etiam deest à duobus Philippis ad Valerianum. Spartianus pene totus interiit; & Volcatius Gallicanus. Ex Ammiani uno, & triginta libris priores tresdecim non extant. Zosimi ultimus liber est integer, pleraque in reliquis sex desiderantur. Taceo alios prope innumerabiles, qui toti injuria temporum perierunt. Quid? quod in iis, qui ad nos pervenerunt, libris ita multa corrupta sunt, ut saepe ab iis, qui legunt, vel non recte, vel nullo intelligi modo possint? Quibus omnibus malis

illi mederi aliquantulum meo judicio videntur, qui cum pulcherrimas veterum reliquias dignitatis, atque honoris expertes, diversissimis in tenebris diutius jacentes in unum redigunt; tum vero locos corruptos corrigunt, obscuros illustrant, & difficiles ita diligenter exponunt, ut maximum eis lumem afferant, & ornamentum. Hujusmodi autem labores si quis velut leves, vel ut putidos, vel certe ut non admodum necessarios elevat, atque damnat, eum quidem merito possumus ut amentem aliquem stupidumque contemnere, cum se Latinae linguae dignitatem non diligere, veritatem fugere, lucem odisse, a rebus praeclaris abhorre, veteris memoriae depravationem amplecti, ac tenebras adamare ostendat. Mihi vero hoc ita studium placet, ut, tametsi satis id praestare vel ingenio, vel doctrina non possum; in eo si non ingenii, at saltem laboris, si minus doctrinae, at certe diligentiae aliquam laudem quaeram. Quamobrem mihi consilium accidit non modo aliquot Historicorum; & praecipue Catonis, Quadrigarii, Sisennae, Sallustii, & Varronis, in hoc de Historia commentario, quas potero, reliquias colligere, verum etiam pro viribus in ordinem redigere, & aliquibus scholiis illustrare. Incipiamus autem a Catone.

ELENCHUS FRAGMENTOR. HISTORICORUM VETERUM,

Videlicet,

NUM. FABII PICTORIS		C. ACILII	
A nnales.	pag. 257—260	<i>Annales Graeci.</i>	269
<i>Res gestae.</i>	260		
<i>Pontificii Juris Libri.</i>	260	CLAUDII	
<i>Annibalica.</i>	261	<i>Annales Aciliani.</i>	269
Q. FABII MAXIMINI SERVILIANI		C. FANNII	
<i>Pontificis, Annalium Libri.</i>	262	<i>Annales.</i>	269
L. CINCH ALIMENTI		VENNONII	
<i>Annalium Graecorum &c. Libri.</i>	262. 263	<i>Historiarum Libri.</i>	270
<i>Fastorum Libri</i>	264	LIBONIS	
<i>De Consulum potestate.</i>	265	<i>Annales.</i>	270
<i>De Officio Jurisconsulti.</i>	265		
<i>Mystagogicon.</i>	266	M. PORCH CATONIS	
<i>De Verbis priscis.</i>	266	<i>Originum Libri.</i>	271.—286
<i>De Re militari.</i>	267	<i>De Liberis educandis.</i>	287
P. SCIPIONIS		<i>Praecepta ad Filium.</i>	287
<i>Historia Graeca.</i>	268	<i>Commentarii Juris Civilis.</i>	288
		<i>Ad</i>	

Ad M. Filium. 289 *De Officio Judicis.* 329
Orationes, dierum dictarum Consu- *Ad C. Oppium.* 329
latu suo, &c. 290. 291. 292.—310

P. RUTILII RUFI

A. POSTUMII ALBINI

Annales. 311 *Historiae.* 330
Historia Graeca. 311 *De Vita sua.* 331
De Adventu Aeneae. 322 *Annibalica.* 331
Orationes. 331. 332

CN. GELLII

P. SEMPRONII ASELLIONIS

Annales. 312. 313 *Historiae.* 332. 333

SEXTII GELLII

CLODII LICINII

Origo Gentis Romanae. 314 *Rerum Romanarum Libri.* 334

AGELLII

C. LICINII MACRI

Historiae. 314 *Annales &c.* 335. 336. 337

L. CALPURNII PISONIS FRUGI

L. CASSII HEMINAE

Annales, &c. 315.—319 *Annales.* 338.—342
Commentarii. 320

LUTATH CENSORII

Q. CLAUDII QUADRIGARII

Communium Historiarum Libri. 320. 321 *Annales.* 343.—353

L. COELII ANTIPATRI

Q. VALERII ANTIATIS

Annales, sive, Historiae Belli Pu- *Annales.* 355.—359
nici Secundi 322.—327

CN. AUFIDII

Q. AELII TUBERONIS

Historiae. 328 *Historia Graeca.* 360
Epitomae. 360

TITULI HISTORICORUM VETERUM

L. CORNELII SISENNAE

TANUSII GEMINI

<i>Historiae.</i>	368.—374	<i>Annales.</i>	387
<i>Milesiarum Libri.</i>	875	<i>Archaica.</i>	387
<i>Commentarius in Plautum.</i>	376	<i>Incerta.</i>	387
		<i>Epitomae</i>	388. 389. 390

Annales sive Historia. 377

DOMITII

C. SALLUSTII CRISPI

Incerta.

Historiae. 377

EGNATII

S. GELLII

Incerta.

Incerta. 377

M. OCTAVII

M. TERENTII VARRONIS

Incerta.

Annales. 377

ASINII POLLIONIS

Q. HORTENSII ORTALI

Incerta.

Annales. 380
Orationes. 380

C. DRUSI

Incerta.

T. POMPONII ATTICI

CN. LENTULI GAETULICI

Annales. 380
De Romanis Familiis. 381

Incerta.

390

CORNELIIS NEPOTIS

Q. TUBERONIS

Incerta.

390

Chronicorum Lib. 381

JULII MARATHI

Exemplorum. 381

De Viris Illustribus &c. 381

Incerta.

390

L. FENESTELLAE

JUNII SATURNINI

Annales. 385

Incerta.

390

M. ACTO-

M. ACTORII NASONIS

PESCENNII FESTI

Incerta.

390 *Incerta.*

393

EULOGII

AUGUSTI CAESARIS

Ad Q. Vitellium libellus

390

De Vita sua.

393. 394

T. AMPHII

C. OPPH

Incerta.

391

VALERII MESSALAE

*De Vita & Rebus gestis Africa-
ni.*

394

Incerta.

391

De Vita C. Marii.

395

De Vita Cassii.

395

CASSII SEVERI

MASSURII SABINI

Incerta.

391

PESTANI VIBONENSIS

Libri Memorialium.

395. 396

Libri Fastorum.

396

Incerta.

391

HOSTII

JULII HIGINI

Bellum Histricum.

391

De Vita & Rebus gestis inlustrium

Annales.

391. 392. 393

Virorum.

396

FRAGMENTA HISTORICORUM VETERUM.

N. FABII PICTORIS ANNALIUM. LIB. I.

I. **S**OLITO institutoque egressam virginem, in usum sacrorum aquam peti-
tum ex eo fonte, qui erat in luco Martis, subito imbribus
tonitribusque, quae cum illa erant, disiectis, a Marte compressam,
conturbatamque, mox recreatam consolatione Dei, nomen suum in-
dicantis, adfirmantisque ex ea natos dignos patre evasuros. Auctor *de*
origine gentis Romanae, cap. 20.

LIB. ... II... III... IV...

Quapropter tum primum ex plebe alter consul factus est, duo &
vicesimo anno postquam Romam Galli ceperunt. *A. Gellius* V. 6.
IN-

N. FABII PICTORIS] Fabius Pictor scripsit
Annales Graecos & Latinos: illos de antiquitati-
bus Italiae, & initiis urbis Romae: hos de rebus
gestis populi Romani. Livius scriptorem antiquis-
simum nominat, aequalem temporibus belli Pu-
nici II. Dionysius in eo requirit industriam, Po-
lybius fidem & veritatem. De praenomine va-
riant Cicero & Dionysius; alter Quintum appel-
lat, alter Numerium, ut fortasse sit N. Fabius
C. F. Pictor, qui in Fastis Praetor anni CDXXCV.
& biennio post Consul cum D. Junio Pera. An
vero ejusdem sint libri Rerum gestarum & Juris
Pontificii, dubito; & fere adducor ut existimem
esse Servii Pictoris, de quo ita Cicero in Bruto;
Ser. Fabius Pictor, & juris, & literarum, & anti-
quitatis bene peritus. A. POM. Fabium hunc &
Tom. II.

Livius & D. Halicarn. secuti sunt. Vide Poly-
bii Censuram pag. 17. 28. 83. WASSE.

SOLITO INSTITUTOQUE] Locus est Fabii Pi-
ctoris adductus ex Auctore de Origine gentis
Rom. qui, eodem teste, Vennonio tribuitur cap.
11. Sic & alia nonnulla, ut cap. 30. illud Albi-
ni, *Bajani Euxini, &c.* postea cap. XLVII. Lu-
tatio adscribitur. Et cap. 53. illa verba, *cum*
bello Latino, & quae sequuntur, Antipatro assi-
gnata, habentur quoque inter Fragmenta Fabii
Pictoris, itemque inter Gelliana. Omnibus enim
his adscribit Cicero, I. De divinatione. PON-
TAN.

QUAPROPTER TUM PRIMUM] Roma capta & di-
repta est anno CCCLXIII. Consul de plebe pri-
mum est creatus anno CCCLXXVII: intercesse-
runt

I N C E R T A.

II. Mortuus est anno duo & vicesimo: Rex fuit annos viginti & unum. *Ibidem.*

Lupus femina. *Quintilianus* I. 10.

AENEAE somnium ejusmodi est, ut omnia quae ab AENEAE gesta sunt, quaeque illi acciderunt, ea fuerint, quae ei secundum quietem visa sunt. *Cicero de Divinatione* I.

Amata inedia se interemit. *Servius* in XII. AEn.

Cum bello Latino ludi votivi maximi primum fierent, civitas ad arma repente est excitata. Itaque ludis intermissis *Instaurativi* constituti sunt. *Ibidem.*

Cujus Aulus fuerit filius, cujus gentis & nationis. *Arnobius adversus gentes* VI. pag. 194.

Literas Cadmum ex Phoenice in Graeciam, inde in Italiam Evandrum adtulisse. *Victorinus de Orthographia.*

III. κελύσαντες Ἀμφίλιν τὰ βρέφη λαβόντες ἐν σκάφῃ, κείμενα τῷ ὑποπρεπῶν τι-
νες, ἔφερον ἐμβαλόντες εἰς τὸν ποταμὸν, ἀπέχοντα δὲ πόλεως ἀμφὶ τῆς ἐκείνων εἰκασί-
σας δίδως &c. *Dionys. Halic. lib. I. pag. 65. lin. 1.*

Ὁ μὲν δὲ ῥῶμος (ὡς ὁ φάβις παραδέδωκε,) δεσμιῶν εἰς τὴν Ἀλβαν ἀπήγε-
το. *Idem lib. I. pag. 67. lin. 30. Confer Plutarchum in ejus vita, pag. 21.*

Διείλετο δὲ ἡ τὴν χώραν ἅπασαν, εἰς μοίρας ἑξ ἡ ἑκάστιν, αἷς ἡ αὐτὸς καλεῖ φύ-
λας, ἡ τὰς ἀσικὰς περσθεῖς αὐταῖς τέτταρας ἡ τριάκοντα φυλάς ἀμφοτέρων. *Idem lib. IV. pag. 220. lin. 8.*

Τὸ ῥάθυμον αὐτῶν (Fabii) περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν χρόνων ἐλέγχειν. ἐπὶ γὰρ τῷ
Ἀρέντῃ τελευτῆς γράμενος, ὅτι καθ' ἐν ἀμαρτανῇ μόνον, ὅτι ἡ πρότερον ἔφω, ὅτι γέγρα-
φεν ὅτι εἶναι Ταρκυνίαν τὸν Ἀρέντην. ἀλλὰ ἡ καθ' ἕτερον, ὅτι φησὶν ἀποθανόντα ὑπὸ τῷ
μῆρὸς Τανακυλίδος τεθάρθαι. *Idem lib. IV. pag. 234. lin. 20.*

Αὐτὴν (Tarpeiam) ἔρωσ ἐισέρχεται τῷ ψαλίων ἀπὸ τοῖς ἀριστεροῖς βραχίονσιν
ἐφόρην, ἡ τῷ δακτύλῳ. *Idem lib. II. pag. 105. lin. 34. deinde pag. 106, 20.*
φυλάσσει τὴν πόλιν τὰς περὶ τὴν περδοσίαν συνθήκας,

Τῆτον τὸν ἄνδρα (Tarquinius Collatinus) φάβις μὲν ὅτι φησὶν ἠγεῖσθαι.
Dionys. IV. pag. 261. lin. 30.

Φησὶ

runt ergo inter urbem captam & plebeum con-
sulatum anni 24. etsi Fabius hic 22. numeret,
referens annum captae Urbis in CCCLXV. de
quo inter autores controversia est. A. POPMA.

MORTUUS EST ANNO] Nonius hoc recitat ex
Varronis Rerum humanarum XI. sed perperam le-

git Duodevicesimo, ut notavi ad Catonis Orig.
IV. Duo & vicesimo, ut hic observat Gellius, uti-
tur Tacitus Histor. I. Quarta ac duo & vicesima legio-
nes. *Idem* III. Sextadecimanos duo & vicesimanos-
que laevum cornu complexisse. De claris oratoribus:
uno & vicesimo Caesar Dolabellam. A. POPMA.

Φησὶ Ῥωμαῖς αἰσθῆσθαι τὸ πλῆθος τότε πρῶτον, ὅτε τὸ ἔθνος τέτα κατέστησαν κύ-
ριον. Strabo lib. V. pag. 228.

IV. Φάβιος δὲ φησὶν ὁ Ῥωμαῖκός συγγραφεύς. ἅμα τῷ κατὰ Ζακανθαίης ἀδική-
ματι καὶ τῷ Ἀσδρέῳ πλεονεξίαν καὶ Φιλαρχίαν, αἰτίαν γίνεσθαι τῆς κατὰ Ἀννίβαν πο-
λέως. ἐκείνον γὰρ μεγάλῃ ἀνειληφότῃ τῇ δυναστείᾳ ἐν τοῖς κατὰ Ἰβηρίαν τόποις,
καὶ ταῦτα παραγενόμενον ἐπὶ Λιδύῃ, ἐπιβαλέσθαι καταλύσαντα τὰς νόμους, εἰς μο-
ναρχίαν περσῆσαι τὸ πολίτευμα τῶν Καρχηδονίων· τὰς δὲ πρώτας ἀνδρας ἐπὶ τῇ πολι-
τείᾳ, περικομίζοντας αὐτῷ τῇ ἐπιβολῇ, συμφρονῆσαι καὶ διαστῆναι πρὸς αὐτόν· τὸν
δὲ Ἀσδρέον ὑπειδόμενον ἀναχωρήσαντα ἐκ τῆς Λιδύης, τὸ λοιπὸν ἤδη τὰ κατὰ τῷ
Ἰβηρίαν χειρίζειν κατὰ τῷ αὐτῷ προαίρεσιν, καὶ προσέχοντα τῷ συνεδρίῳ τῶν Καρχηδο-
νίων. Ἀννίβαν δὲ κοινωνὸν καὶ ζηλωτὴν ἐκ μερμηκῆς γεγονότα τῇ ἐκείνου προαιρέσεως, καὶ
τίτε διαδεξάμενον τὰ κατὰ τῷ Ἰβηρίαν τῷ αὐτῷ ἀγωγὴν Ἀσδρέῳ ποιῆσθαι τῇ
πραγματείᾳ. διὸ καὶ νῦν τὸν πόλεμον τέτον ἐξενεχθέντα καὶ τῷ αὐτῷ προαίρεσιν Ῥω-
μαῖοις, ὡς τῷ Καρχηδονίων γνώμῃ. εἰδέναι γὰρ εὐδοκεῖν τῇ ἀξιολόγων ἀνδρῶν ἐν
Καρχηδονίᾳ, τοῖς ὡς Ἀννίβαν πρὸς τῷ Ζακανθαίων πόλιν περσῆσαι. ταῦτα δὲ εἰπὼν
φησὶ, καὶ τῷ τῇ προειρημένης πόλεως ἁλώσειν ὡς ἀγνέσθαι τὰς Ῥωμαῖς, οἰομένους
δεῖν ἢ τὸν Ἀννίβαν ἐκδιδόναι σφίσι τὰς Καρχηδονίους, ἢ τὸν πόλεμον ἀναλαμβάνειν.
Polyb. III. pag. 228.

Πάν δὲ γὰρ ἐνδείας ἀναχόρδοι, πάσης δὲ ἐπιθήσεως καὶ μάχης πείραν λαβόντες
τέλος. ὅς ὡς Φάβιος φησὶν, ἐξαδυνασθέντες καὶ περικακῶντες, ἀλλ' ὡς ἀν' ἀπαθείς καὶ
ἀήτητοί τινες ἄνδρες, ἱερὸν ἐποιήσαντο σέφανον. Idem lib. I. pag. 83.

V. Anno primo octavae olympiadis Romam conditam fuisse. Solinus
Polyhist. cap. II.

Millia LXXX. primo lustro civium censa: eorum qui ferre arma pos-
sent, eum numerum fuisse. Livius I. 44.

Quadraginta ea sola talenta fuisse (seposita in aedificationem Capitolii.)
Ibidem. cap. 55.

Coriolanum usque ad senectutem vixisse. Hanc saepe eum exacta ae-
tate usurpasse vocem, Multo miseriori seni exsilium esse. Ibidem II. 40.

Ambos Coss. in Samnio & ad Luceriam res gessisse: traductumque in
Etruriam exercitum: ad Luceriam utrimque multos occisos, in eaque pu-
gna Jovis Statoris aedem votam, ut Romulus ante voverat. Idem X. 37.

Ad Thrasymenum pugna XV. millia Romanorum in acie caesa sunt,
X. millia sparsa fuga per omnem Etruriam diversis itineribus Romam pe-
tiere. Mille & quingenti hostium in acie, multi postea utrimque ex vul-
neribus periere. Idem XXII. 7.

Cum

Cum obsideretur praesidium Romanum a Ligustinis, hirundinem a pul-
lis ad se adlatam ut lino ad pedem ejus adligato nodis significaret, quoto
die, adveniente auxilio, eruptio fieri deberet. *Plinius* X. 24.

Matronam, quod loculos in quibus erant claves cellae vinariae resigna-
visset, a suis inedia mori coactam. *Idem* XIV. 13.

Puilia faxa esse ad portum, qui sit secundum Tiberim. *Festus*, *Puilia*.
Amata inedia se interemit. *Servius* in XII. *AEneid.* 603.

FABII PICTORIS RERUM GESTARUM LIB. I.

Et simul videbant Picum Martium. *Nonius* in *Picumnus*.

PONTIFICII JURIS LIB. I.

VI. Quae verba Pontificem Maximum dicere oporteat cum Virginem
capit, ea ejusmodi sunt: *SACERDOTE M VESTALE M QUAE SA-
CRA FACIAT, QUAE JOUS SIET, SACERDOTE M VESTA-
LEM FACERE PRO POPULO ROMANO QUIRITIBUS,
UTI QUOD OPTIMA LEGE FUAT, ITA TE AMATA CA-
PIO.* *A. Gellius* I. 12.

Equo Dialem Flaminem vehi religio est, *classsem procinctam* extra po-
merium, id est, *exercitum ornatum* videre. Jurare Dialem fas numquam
est. Annulo uti nisi pervio calloque fas non est. Ignem e Flaminia, id
est, Flaminis Dialis domo, nisi sacrum efferri jous non est. Vincitum si
aedes ejus introierit solvi necessum est, & vincula per inpluvium in tegu-
las subduci, atque inde foras in viam demitti. Nodum in apice neque in
cinctu neque alia in parte ullum habet. Siquis ad verberandum ducatur,
si ad pedes ejus supplex procubuerit, eo die verberari piaculum est. Ca-
pillum Dialis, nisi qui liber homo est, non detonsit. Capram & carnem
incoctam & ederam & fabam neque tangere Diali mos est neque nomina-
re. Propagines e vitibus altius praetentos, non succidet. Pedes lecti,
in quo cubat, luto tenui circumlitos esse oportet: & de eo lecto trino-
ctium continuum non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas est, ne-
que apud ejus lecti fulcrum capsulam esse cum strue atque ferto oportet.
Unguium Dialis & capilli segmina subter arborem felicem terra operiun-
tur. Dialis cotidie (*) festatus est, sine apice sub divo esse licitum non est:
sub tecto uti liceret, non pridem a Pontificibus constitutum. *Idem* X. 15.

Ex-

(a) Alii *testatus*, Steph. *festatus*.

Extā porriciuntō, diis dantō in altaria, aramve, focumve, eove quō
extā dari debebant. *Macrobius Saturnal.* III. 2.

Vitulari. *Ibidem.*

LIB. III.

Pilumno & Picumno. *Nonius in Picumnus.*

LIB. XVI.

Aquam manibus pedibusque dato, polubrum sinistra manu teneto;
dextra vasum cum aqua. *Idem Polubrum.*

ANNIBALICA.

Ἡ δὲ βελὴ κοίνῳ μὲν Φάβιον, τὸν συγγραφέα τῶν ἔργων, ἐς Δελφοὺς ἐπεμπε.
Appian. Vol. I. pag. 569.

INCERTA.

VII. Muries fit ex sale, quod (*) sal sordidum tunsum est, & in ollam
rudem fictilem adjectum est, & postea id sal virgines Vestales ferra ferrea
secant. *Idem, Sal neutro genere.*

Hos

VITULARI] Hoc est, voce laetari, *παυαρίζειν*.
Vitula enim est Dea laetitiae secundum Hyllum
in libro de Diis. Secundum Pisonem vero, vi-
storiae. WASSE.

AQUAM MANIBUS] Pertinet ad ceremonias sa-
cerorum, in quibus omnia pura lotaque esse ju-
bebantur, unde natum proverbium, *Illotis ma-
nibus, pedibus, accedere vel tractare*. Ovidius in
Fastis:

Castā placent superis, pura cum veste venite,

Et manibus puris sumite fontis aquam.

Polubrum vas idem quod Trulleum, Graece *χεί-
μα*, cuius apud Homerum crebra mentio. A.
POPMA.

POLUBRUM] Seu pollubrum, peluvium vas, &
Pelvis Festo. Graeci *χείμα* vocant, nos trul-
leum, inquit Nonius Marcellus. Varro in *Vita
Populi Romani*, distinguit inter *trulleum* & *pelvim*.
Vocis Graecae crebra apud Homerum mentio,

inquit Popma, sed memoria lapsus est; nam in
hoc significato semel tantum apud eum reperitur
Iliad. ω. 304. *Χείμα* (Attice *χερίμα* teste Athe-
naeo lib. IX. *πρόχρον δ' ἑμὴα χερσὶν ἔχουσιν*. Ubi
Scholiastes prius verbum *λέβητα* reddit, posterius
vero, *χείμα*. In caeteris locis, aquam ipsam,
non *vasum*, denotat, ut *πρόχρον χρυσείη & δρυ-
πίοιο λέβητα*, hoc est, vertente Nonio in *Odyssaea*,
argenteo polubro aureo & glutro. Pro quo, *aureo
gutto*, recte legit divinus Scaliger ad Festum.
Apud Galenum VII. Epidem. Pro *matella* sumi-
tur. WASSE.

KOINTON] Vide Ciceronem tam de ejus,
quam Pisonis annalibus, in II. de Oratore. Pi-
ghius ex Sigonio ad XXIII. Livii, putat extare
Fabium hunc apud Ludovicum Beccatellum, cu-
jus erroris originem videtis apud Vossium, de
Hist. Lat. pag. 17. WASSE.

MURIES FIT EX SALE] Festus: *Muries est ea
quae*

(a) SALE SORDIDUM TUNSUM EST] Vetus Codex *sustum est*; Fulvius, *si pisum est*; Junius, *ustum
est*. A. POPMA.

Hos Deos enumerat quos invocat Flamen, *sacrum cereale* faciens Teluri & Cereri, Vervactorem, Reparatorem, Imporcitorem, Infitorem, Obaratorem, Occatorem, Sarcitorem, Subruminatorem, Messorem, Convectorem, Conditorem, Promitorem. *Servius Georg. I.*

Q. FABII MAXUMI SERVILIANI PONTIFICIS ANNALIIUM LIB. I.

Tum Aeneas aegre patiebatur in eum devenisse agrum, macerrimum, littoriosissimumque. *Idem Aeneid. I. 7.*

PONTIFICII JURIS LIB. XII.

Negat oportere atro die parentare: quia tunc quoque Janum Jovemque praefari necesse est, quos nominari atro die non oportet. *Macrobius I. 16.*

I N C E R T A.

Amitti magis quam apisci. *Priscian. VIII.*

L. CINCH ALIMENTI ANNALIIUM GRAECORUM LIB. I.

VIII. Post eum regnavit Tiberinus Silvius, Silvii filius, qui cum adversus finitimos bellum inferentes copias eduxisset, inter proeliantes depulsus in Albulam flumen deperiit, mutandique nominis exstitit causa. *Auctor de origine gentis Romanae.*

LIB.

quae fit ex sale sordido in pila pinsato, & in ollam fritilem coniecto, ibique operto, gypsatoque, & in furno percocto. Cui Virgines Vestales serra ferrea secto, & in seriam coniecto &c. Hinc apparet Fabium scripsisse fritilem, & Nonium aut librarios substituisse fictilem. Est autem olla fritilis apta ad frigendum torrendumve. Sicut fritilia puls ex hordeo tosto. Arnobius lib. VII. *Quid fritilla? Quid frumen?* A. POPMA. Vid omnino Serv. in Eclog. VIII. P. Danielis. WASSE.

OCCATOREM, SARCITOREM] Inter typothetae sphalmata retulisse, nisi scriptum excusumque etiam alibi reperissem. Legendum tamen, *sarritorem* non *sarcitorem*. Sarriunt enim rustici post occasionem. Plautus: *Semper occant priusquam sarriunt rustici.* Vide Capt. Act. III. Scena 5. Et apud Martialem, *sarrire saxum.* PONTAN.

Q. FABII MAXUMI] Q. Fabius Maxumus inter antiquissimos Historicos recopsetur a Dionysio,

ut dubitem an sit ille Q. Fabius Maxumus Servilianus, qui Consul fuit cum L. Metello Calvo anno DCXI. Censor sexto postea anno cum Q. Fulvio Nobiliore. A. POPMA.

AGRUM, MACERRIMUM] Designat agrum Laurentem octo millibus a mari remotum, in quem Aeneas primum venit, ut refert Cato in Originibus. Virgilius Aeneid. I.

—— Lavinaque venit

Littora.

A. POPMA.

L. CINCH ALIMENTI] L. Cincius Alimentus fuit conjunctus aetate Pictori, & sicut ille, Graeco sermone Annales suos scripsit, teste Dionysio, a quo dicitur vir ordinis Senatorii. Bello Punico miles interfuit, captivus Annibalis factus. A. POPMA. In plerisque libris corrupte, *Minantus* vocatur. Praetor fuit M. Claudio Mucello & M. Valerio Coss. WASSE.

QUE

LIB. II.

Ascanius, completis in Lavinio triginta annis, recordatus novae urbis condendae tempus advenisse ex numero porcorum, quos pepererat sus alba; circumspectis diligenter finitimis regionibus, speculatus montem editum, qui nunc ab ea urbe, quae in eo condita est, Albanus nuncupatur, civitatem communit, eamque ex forma, quod ita in longum porrecta est, Longam, ex colore suis, Albam cognominavit. *Ibidem.*

INCERTA.

Ἀσκανίῳ δὲ Κίλικίῳ, πρὸς τὸ τέταρτον ἔτος τῆς δωδεκάτης ὀλυμπιάδος. De Romae natali loquitur. *Dionys.* I. p. 60. lin. 12.

Volsiniis quoque clavos indices numeri annorum fixos in templo Nortiae, Etruscae deae, comparere. *Livius* VII. 3.

Captum se ab Annibale. *Idem*, XXI. 38.

Gallis Liguribusque additis, cum his LXXX. millia peditum, decem equitum adducta in Italiam: ex ipso autem audisse Annibale, postquam Rhodanum transierit, XXXVI. millia hominum, ingentemque numerum equorum & aliorum jumentorum amisisse in Taurinis, quae Gallis proxima gens erat in Italiam digresso. *Ibidem.*

HISTORIA DE GORGIA LEONTINO.

IX. Qui dum jam silicernius finem sui temporis expectaret, etsi morti non potuit, tamen infirmitatibus insultavit. *Fulgentius.*

Numina peregrina, novitate ex ipsa adpellata pronunciat. Nam solere Romanos religiones urbium superatarum, partim privatim per familias spar-

QUI DUM JAM SILICERNIUS] Hoc fragmentum Cincio dedi fide Fulgenti Planciadae, hominis alioquin in citandis autorum testimoniis minus fidi. De Gorgia Leontino loquitur, de quo Valerius lib. VIII. Cum centesimum & septimum ageret annum, interrogatus, Quapropter tam diu vellet in vita remanere? Quia nihil, inquit, habeo quod senectutem meam accusem. A. POMPA. Vid. Vossium de Hist. IV. 13. In Codice Leidensi quo usus Munkerus, *Alimetus* est. At *Alimentus* fuit Cinciae gentis cognomen, ut docet Aldus de Orthogr. pag. 6. Vid. Liv. lib. XXX. In MS. Codice Sidneiensi pro *qui dum*, legitur *quid eam*; pro *morti*, *mori*. Apud Fulgentium pro *silices*, *silicem*. Vid. Dacérius ad Festum. WASSER.

NUMINA] Sic fere Cornificius ibidem, *Novitatum praesides* vocat. Cui opinioni favet etiam Varro loco supradicto, sed ejus verba ab ignorantia scribarum vindicanda sunt. *Novenarium numerum* &c. quod in novandis rebus potentissimus semper habetur & maximus. In vulgatis perperam, *Movenadis*. Tullius quidem *res moveri* usurpat, sed tam Cornificii explicatio pro nostra lectione stat, quam etymologia. Prior enim lectio non valet nisi legatur *Movenfiles*, sed loquitur de novenario numero. Denique *rebus novandis* non tantum occurrit apud Ciceronem, Virg. Ovid. & Jurisperitos, sed & apud scriptores Africanos. *Quid novatio & revelatio pudendorum?* pag. 182. Arnobius. Apud Apulejum & Tertullianum De je-

spargere, partim publice consecrare: ac ne aliquis Deorum multitudine aut ignorantia praeteriretur, brevitatis & compendii causa uno pariter nomine cunctos Novenses invocari. *Arnob. III. pag. 122.*

Dehinc idem Romulus Jovi Feretrio ludos instituit in Tarpejo, quos Tarpejos dictos & Capitolinos Piso tradit. *Tertullian. de Spectaculis cap. VI.*

LIB. DE FASTIS (seu) FASTORUM.

X. (*Ait*) inperite quosdam opinari Aprilem mensem antiquos a Veneri dixisse, cum nullus dies festus, nullumque sacrificium insigne Veneri per hunc mensem a majoribus institutum sit: sed ne in carminibus quidem Saliorum Veneris ulla, ut caeterorum coelestium, laus celebratur. *Cincio etiam Varro consentit. Macrob. I. cap. 12. pag. 170.*

Junius mensis, quod Junionis apud Latinos ante vocitatus, denique apud Aricinos, Praenestinosque hac adpellatione in Fastos relatus sit. *Idem ibidem.*

Mensem nominatum putat a Maja, quam Vulcani dicit uxorem; argumentoque utitur quod Flamen Vulcanalis Calendis Majis huic Deae rem divinam facit. *Macrob. paulo infra.*

Regifugium dies notatur in fastis VI. Kal. Martiis, quia eo die Rex Tarquinius Roma fugerit, quod falsum esse arguit Cincius. Tullius de feriis, qui Saliarum Virginio, & Salios adesse dicunt regi sacrorum, cum facit sacrificium in Comitio, quo facto statim fugit. *Festus in Regifugium.*

LIB. DE COMITIIS.

Patricios *ait* eos adpellari solitos qui nunc ingenui vocentur. *Festus in Patricios.*

LIB.

sejun. cap. 13. M. Capellam 165. 27. 71. 7. 98. 21. Nec objiciat quispiam, quod opiniones Varronis & Cornificii hoc pacto non amplius erunt diversae, cum Cincius & Cornificius consentiant, & loco tantum, non sensu, disjungantur. Et quamvis idem plane dicunt, inter eos nihilominus inseritur Manilius, cujus sententia ab iis dissidet nimium quantum. Confer etiam sequentia, & me a scopo non multum aberrasse deprehendes. *WASSE.*

FASTIS] Primo modo concipitur libri titulus apud Macrob. posteriore vero apud Festum. Ad hunc pertinere iudico Fragmenta de Romae natali apud Solinum & Dionysium, quae inter incerta a Popma ponuntur. Uti etiam illud apud Li-

vium VII. de clavis, annorum indicibus, in templo Nortiae Deae. Caeterum apud Macrob. II. 9. pro Cincius, in *Suasione legis Fanniae*, tum ex Sarisberiensis VIII. 7. tum ex ipso Macrobio II. 12. legendum, *Titius*, cujus meminit Festus, in *Offendices*. ut viri docti observarunt. De lege Fannia vide Macrob. II. 16. *WASSE.*

MENSEM] *Fastos* non diserte citat Macrob. hoc in loco, forte quod supra id fecit; sed ex affinitate rei huc pertinere non dubito tam hoc quam sequens fragmentum. *WASSE.*

COMITIO] Committe super hac re Macrobius cum Ovid. Fast. lib. II. *WASSE.*

PATRICIOS] Vide Decii Muris verba apud Livium lib. X. *WASSE.*

LIB. DE CONSULUM POTESTATE.

XI. Praetor ad portam nunc salutatur is, qui in provinciam pro Praetore aut Proconsule exit. Cujus rei morem ait fuisse talem. Albanos rerum potitos usque ad Tullum regem: Alba deinde diruta usque ad P. Decium Murem Consulem populos Latinos ad caput Oetentinae, quod est sub monte Albano consulere solitos, & imperium communi consilio administrare. Itaque quo anno Romanos Imperatores ad exercitum mittere oporteret jussu nominis Latini complures nostros in Capitolio a sole oriente auspiciis operam dare solitos. Ubi aves addixissent, militem illum, qui a communi Latio missus esset, illum quem aves addixerant, Praetorem salutare solitum, qui eam provinciam obtineret Praetoris nomine. *Festus in Praetor.*

LIB. DE OFFICIO JURISCONSULTI.

Subici aries dicitur, qui agitur ut caedatur, quod fit (ait) exemplo Atheniensium, apud quos expiandi gratia aries inigitur ab eo, qui scelus admisit poenae pendendae loco. *Festus in Subici.*

LIB. II.

Nuncupata pecunia est, nomina certa nominibus propriis pronunciata. **CUM NEXUM FACIET, MANCIPIUMQUE UTI LINGUA NUNCUPASSIT, ITA UTI NOMINARIT, LOCUTUSVE ERIT, ITA JUS ESTO.** [ex lege XII. Tab.] *Festus in Nuncupata.*

XII. *Sanates*, quasi *sanati* adpellati. Scriptum est in XII. *nexo*, *solutoque*, *forti sanatique*, *idem jus esto*. Id est *honor* quod & peregrino, qui & inferiorum coloniarum, quae sunt deductae in Priscos Latinos, quas Priscus rex inegerit secundum mare supra & infra Romam in Civitates Latinorum, eosque *Sanatis*, propterea quod praeter opinionem, eos paravisset, *sanavissetque*, & cum eis pacisci potuisset, nominavit. *Festus in Sanates.*

Mys-

AD CAPUT] Legend. ad caput Ferentinae. A. AUGUSTIN. Ut patet ex Dionysio IV. 5. & Liv. I. WASSE.

ARIES] Lex Numae his verbis apud Servium concipitur: Ut si quis imprudens hominem occidisset, Tom. II.

pro capite occisi & natis ejus in concione arietem offerret. WASSE.

HONOR] Legendum bono, sic enim Forti significat. Confer etiam Gellium XVI. 10. & Festi fragmentum. WASSE.

L1

RE-

MYSTAGOGICON LIB. II.

Trientem tertium pondo id significare ait, duas libras pondo & trientem, qua consuetudine hodieque utimur cum lignum besalterum dicimus, id est, pedem & bessem latitudinis habens. Et festertium, id est duos asses & semissem tertiam, item si tres asses sunt, & quartus quadrans. *Festus in trientem.*

LIB. DE VERBIS PRISCIS.

XIII. Reconductae fecerit, & condere urbem, facere. AEdificare. *Festus in Reconductae.*

Rudiarii qui faga nova poliunt. *Idem ibid.*

Scenam dolabram pontificiam. *Festus in Scenam.*

Gentilis dicitur & ex eodem genere ortus, & is qui simili nomine adpellatur. *Festus in Gentilis.*

Quemadmodum omnis fere materia non deformata rudis adpellatur, sicut vestimentum rude non perpolitum. Sic aes infectum rudusculum apud aedem Apollinis aes conflatum jacuit, id ad rudus adpellabant. *Festus in Rodus.*

Naccae adpellantur vulgo fullones quod naucii non sint. *Idem in V.*

Natio genus hominum, qui non aliunde venerunt, sed ibi nati sunt. Et non tantum universim de omnibus, sed etiam de singularibus quoque hominibus sejunctim dici solet. *Idem in V.*

Naucum poni pro nugis. Quod in olea nucis quid intus sit. Vel *ut infra*, quod in oleae nuce intus sit. *Idem in V.*

Novalem agrum eum esse ubi gleba proscissa ad novam sementem sit relicta. *Idem in V.*

Nuptias, quia flameo caput nubentis obvolvatur. *Festus in V.*

Obstitum qui Deo Deaque obstiterit. *Festus in V.*

XIV. Prospera quaedam nomina usurpabant antiqui, in e declinata, ut

RECONDUCTA] A. Aug. reconderit fecerit legendum putat. Scalig. reconduit. optime ad morem prisci aevi. Caeterum de Etymologia videtur Q. Scaevolam apud Ciceronem in Topicis. WASSE.

SCENAM] Pertinet ad lib. II. ut bene conjicit Dacerius ex — libro qui est ei. Illum vide ad locum. WASSE.

GENTILIS] Nullus dubito quin sit hoc frag-

mentum ex libro, De verbis priscis, licet sub hoc titulo non diserte laudetur. Caeterum de Etymologia & gentilis vide Q. Scaevolam apud Ciceronem in Topicis. WASSE.

OBSTITUM] Vid. Comment. ad Virgilianum illud, Dique Deaque omnes quibus obstitit Ilium. WASSE.

PROSPERA] Titinius: Paula mea, amabo, pollulam.

ut *praefiscine*, extrema producta syllaba, videlicet ut occurrerent fascino. *Festus* in V.

Refriva faba, dicitur, quae ad sacrificium referri solet domum ex segete auspicii causa, quasi revocent fruges, ut domum *datantes revir- tico* ad rem divinam faciendam.

Sinistrae aves a Deorum sede cum in meridiem spectes (sunt Varonis verba) ad sinistram sunt partes mundi exorientes, ad dexteram occidentes, factum arbitror, ut sinistra meliora auspicia, quam dextra esse existimentur. Idem fere (sentit) Cincius. *Festus* in V.

Tuditantes, tudentes negotium, tondentes significare ait Cincius, id est agentis. *Festus* in V.

Vindiciae olim dicebantur illae, quae ex fundo sumtae, in jus adlatae erant. *Festus* in V.

Salias Virgines Cincius ait esse conductitias, quae ad Salios adhibebantur cum apicibus paludatae. *Festus* in *Salias*.

DE RE MILITARI LIB. III.

XV. Fecialis verba. *QUOD. POPULUS. HERMUNDULUS. HOMINES. QUÆ. POPULI. HERMUNDULI. ADVERSUS. POPULUM. ROMANUM. BELLUM. FECE- RE. DELIQUERUNT. QUÆ. QUOD. POPULUS. ROMANUS. CUM POPULO. HERMUNDULO. HOMINI- BUS. QUÆ. HERMUNDULIS. BELLUM. JUSSIT. OB. EAM. REM. EGO. POPULUS. QUÆ. ROMANUS. POPU- LO. HERMUNDULO. HOMINIBUS. QUÆ. HERMUN- DULIS. BELLUM. INDICO. FACIOQUE.* Gellius XVI. 4.

DE

lam laudem addito——*Praefiscini.* Vide Festum in, ergo, *Muscedra*, *Pone.* Quando. Gellium X. 24. & Macrobius Sat. I. 4. *Idem.*

DATANTES] Scalig. legit, *data enim est & tri- tico.* id est, non solum data est faba refriva suo generi, sed & reliquis frugibus & tritico. Inde Kalendae Juniae, in quibus res divina fiebat, *fabar- iae* dictae sunt, auctore Macrobio XII. & Var- rone in Vita populi Romani Lib. I. patet ex No- nio, in *maſtare*, Sacrum id primum instituisse Ju- nium Brutum. Cum Cincio etiam facit Plin. VIII. 12. apud quem tamen in Mss. Regio, Col- bertino, & Thuanaco, *referiva* legitur. WASSE.

DEORUM] Partes nempe septentrionales, ut pa- tet ex Servio ad —— II. AEn. *Intonuit laevum.* WASSE.

TUDITANTES] Utitur hac voce Varro *Marcipo- re.* *Haecce nobis tibiſque tudiculaſſe?* a *tudes*, *tu- ditis*, malleus, ut nos certiores facit Festus ibi- dem. *Idem.*

VINDICIAE] Urſinus & Turnebus pro, *illae*, le- gunt, *glebae.* nam qui fundum aliquem ſibi pro- prium eſſe dicebat, ex eo glebas aliquas in jus ferebat, ut de illo litem moveret & vindicias peteret. Fundi petendi formulam vide apud Ci- ceronem in Muraena, & Agellium. XX. 9. *Idem.*

DE RE MILITARI LIB. V.

Quum delectus antiquitus fieret & milites scriberentur, iusjurandum eos Tribunus militaris adigebat in verba haec. *IN. MAGISTRATU. C. LAELII. C. FILII. CONSULIS. L. CORNELII P. FILII. CONSULIS. IN. EXERCITU. DECEM. QUE. MILIA. PASSUUM. PROPE. FURTUM. NON. FACIES. DOLO. MALO. SOLUS. NEQUE. CUM. PLURIBUS. PLURIS. NUMMI. ARGENTEI. IN. DIES. SINGULOS. EXTRA. QUE. HASTAM. HASTILE. LIGNA. NAPUM. PABULUM. UTREM. FOLLEM. FACULAM. SI. QUID. IBI. INVENERIS. SUSTULERIS. VE. QUOD. TUUM. NON. ERIT. QUOD. PLURIS. NUMMI. ARGENTEI. ERIT. UTI. TU. AD. CAIUM. LAELIUM. C. FILIUM. CONSULEM. L. VE. CORNELIUM. P. FILIUM. CONSULEM. SIVE. QUEM. AD. UTRUM. EORUM. JUS. ERIT. PROFERES. AUT. PROFITEBERE. IN. TRIDUO. PROXIMO. QUID. QUID. INVENERIS. SUSTULERIS. VE. SINE. DOLO. MALO. AUT. DOMINO. SUO. CUM. ID. CENSEBIS. ESSE. REDDES. UTI. QUOD. RECTUM. FACTUM. ESSE. VOLES.* Agell. XVI. 4.

Miles quum die, qui praedictus est, aberat, neque excusatus erat, infrequens dabatur.

LIB. VI.

XVI. Alae dictae exercitus equitum ordines; quod circum legiones dextra sinistraque tamquam alae in avium corporibus locabantur. In legione sunt Centuriae sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

INCERTA.

Hujus Serapis hujus Isis. *Charisius.* pag. 107. lib. I.

P. SCIPIONIS HISTORIA GRAECA. Cicero in Bruto.

C. Acr-

INFREQUENS] Lipsius Antiq. Lect. V. 4. le- pellabatur &c. Plautus in Trinum. Ubi nihil det, glt. dicebatur, & sane Festus favet in frequens ap- pro infrequenta cum mittas militia domum. WASSER.

C. Acr-

C. ACILII ANNALES GRAECI.

Ἀφανῆ γυμνάσαι. τὰς δὲ, τῷ Φαύνῳ προσδξαμύρας ἐκδραμεῖν γυμνὰς ἐπὶ τῷ ζήτη-
σιν, ὥπως ὑπὸ τῷ ἰδρωτὶ μὴ ἐνοχλοῖντο. γυμνὰς δὲ καὶ τὰς, περιέχεον τὰς Λα-
πέρας. pag. 31.

CLAUDII ANNALES ACILIANI LATINI.

Ita nocte ac die bina castra hostium expugnata ductu L. Martii. Ad triginta septem millia hostium caesa, captos ad mille octingentos trigin-
ta; praedam ingentem partam, in ea fuisse clypeum argenteum pondo
centum triginta octo, cum imagine Barcini Asdrubalis. *Livius XXV.*
cap. 39.

XVII. P. Africanum in ea fuisse legatione, eumque Ephefi comlocutum
cum Annibale, & sermonem etiam unum refert, quo quaerenti Africano,
Quem fuisse maximum imperatorem Annibal crederet, respondisse,
Alexandrum Macedonum regem; quod parva manu innumerabiles exer-
citus fudisset, quodque ultimas oras, quas visere supra spem humanam
esset, peragrasset. *Quaerenti deinde*, quem secundum poneret; Pyr-
rhum, *dixisse*, Castrametari primum docuisse. Ad hoc, neminem ele-
gantius loca cepisse, praesidia disposuisse, artem etiam conciliandi sibi
homines eam habuisse, ut Italicae gentes regis externi, quam Populi Ro-
mani, tamdiu principis in ea terra, imperium esse mallent. *Exsequenti*,
Quem tertium duceret, haud dubie, semetipsum *dixisse*. Tum risum obor-
tum Scipioni, & subiecisse: Quidnam tu diceres, si me vicisses? Tum me
vero, *inquit*, & ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante omnes
alios Imperatores esse. *Livius XXV. 14.* Idem narrat *Appian. de B. Syria-*
cis pag. 91.

C. FANNII ANNALIUM LIB. I.

XVIII. Cum in vita agenda didicimus multa, quae inpraesentiarum
bona videntur, post inventa & multo amplius, aliusmodi atque ante visa
essent. *Priscianus. XIII.*

LIB.

C. ACILII] Hic C. Acilius scripsit Annales
Graecos, quos in Latinum convertit Claudius
an Quadrigarius, an alius. Autor de origine
gentis Romanae habet, *Volcatius & Acilius Piso*:
quod corruptum puto, cum Pisonis cognomen
in gente Acilia nondum repererim: itaque di-

stinctione interposita lego, *Acilius, Piso. A.*
POPMA.

C. FANNII] C. Fannius M. F. gener Laelii,
cum quo loquitur in Ciceronis Dialogo de ami-
citiis. Scripsit libros Annalium, quos M. Bru-
tus in Epitomam redegit, quam Cicero ad Atti-
cum

LIB. VIII.

Domina ejus ubi villam venerat, jubebat biber dari. *Carisius I. Biber.*

INCERTA.

Haec adipiscuntur. *Priscian. VIII.*

Ταχὺ δὲ τῶν νέων πάντων ἐπρώτῳ ἐν δὲ ταξία καὶ ἀνδρεία· καὶ ἔγε τείχεος ἐπέβη τῶν πολεμίων πρῶτον, ὥς φησι Φάννιος, λέγων καὶ αὐτὸς τῷ Τιβερίῳ συνεπιβῆναι. καὶ συμμετασχεῖν ἐκείνης τῆς ἀρμασίας. *Plutarch. in Gracchis V. 826. a.*

Q. Metelli Oratio contra Tiberium Gracchum exposita est in C. Fannii Annalibus. *Cicero in Bruto.*

Εἴρωνά με, ne si Africanus quidem fuit, ut ait in Historia Fannius, existimari velim. *Ibidem.*

VENNONI HISTORIARUM LIBRI.

Solito institutoque egressam virginem in usum sacrorum aquam peti-
tum, &c. *Autor de orig. gentis Romanae. Vid. Fabium Pictorem.*

Εἰς μίαν καὶ τεράκοντα φυλὰς ἀξιοποσώτερον ὦν, ἔχ' ὁρίζει τῶν μυρῶν τὸν ἀριθμὸν. *Dionys. Lib. IV. pag. 220. lin. 5.*

LIBONIS ANNALES.

XIX. Quatuordecim annis post Praetor est factus Tuditanus quam
Consul Mummius. *Cicero ad Atticum.*

Eum Praetorem P. Popillio, P. Rupilio Consulibus. *Ibidem ep. XXXII.*

M. POR-

cum lib. XII. vocat Epitomen Bruti Fanniano-
rum. De illo ita judicat in Bruto: *ejus omnis in
dicendo facultas ex Historia ipsius, non ineleganter
scripta, perspicui potest: quae neque nimis infans est,
neque perfecte diserta.* Sallustius lib. I. Historia-
rum cum aliis Historiographis singula tradidisset,
dat Fannio veritatem. A. POPMA.

UBI VILLAM VENERAT] Alii, *ad villam*, male,
omittit enim praepositionem, ut Plautus, *rogat
quid Cariam veniam.* Caesar De bello civili III.
Tertio die Macedoniam &c. A. POPMA.

BIBER DARE] Ita legit Carisius, quasi *Biber* no-
men sit. Ego puto infiniti modi duo verba con-
jungi, *Bibere dare*: quod etsi vitiosum in oratio-
ne censent Grammatici, tamen vetusti autores
usurpant. Terent. Andria: *Quod jussi ei dare bi-*

bere. Livius XL. *ut bibere sibi juberet dari.* Qua-
drigarius Annal. III. *Castra simulare oppugnare.*
Idem. VI. *Non ausi sunt descendere jubere.* Ser-
vius ad illud Virgilii; *Magnum dat ferre talentum,*
Graecum esse ait, duo verba conjungere, & poë-
tis concedi. Unde usus, inquit, obtinuit, *dare
bibere*, quod alioquin faciendum non est. Dixit
tamen Cato de Re Rust. *Meridie bibere dato.* Plautus
Persa, *Bibere do usque plenis cantbaris.* A. POPMA.

VENNONII] Hunc Cicero l. de Legibus exi-
lem in historia dicit esse, ut Pisonem, Fannium
Dionysius fide dignum in historia praedicat. A.
POPMA.

LIBONIS ANNALES] Fuit L. Libo inter orato-
res aetate Catonis, quo Tribuno plebis populum
incitante, & rogationem in Galbam privilegii
siml.

M. PORCII CATONIS ORIGINUM LIB. I.

Clarorum virorum atque magnorum non minus otii quam negotii rationem exstare oportere. *Cicero pro Plancio.*

P. Scipionem eum qui primus Africanus adpellatus sit dicere solitum, numquam se minus otiosum esse quam cum otiosus, nec minus solum quam cum solus. *Idem Officior. III.*

Agrum quem Volsci habuerunt campestris, plerus Aboriginum fuit. *Priscian. V.*

Antemna veterior est quam Roma. *Idem VI.*

Mezentium Rutulis imperasse ut sibi obferrent quas Diis primitias obferebant, & Latinos omnes similis imperii metu ita vovisse, **JUPITER, SI TIBI MAGIS CORDI EST NOS EA TIBI DARE POTIUS QUAM MEZENTIO, UTI NOS VICTORES FACIAS.** *Macrobius I. 5.*

Sed lucus Capenatis. *Prisc. IV.*

Inde est ferme mille passuum. *Gell. I. 16.*

XX. Veteres prosapias & multa alia apud multos. *Nonius, Prosapias.* Propter id bellum coepit. Coelius Praetor Albanus oratores misit Romam, eum. *Festus, Oratores pro legatis.*

Igitur tertio pedato bellum nobis fecere. *Nonius, Pedato pro repetitu.*

Fana in eo loco compluria fuerunt, ea exauguravit, praequam quod Termino fanum fuit, id nequitum exaugurari. *Festus, Nequitur.*

Nam

similem ferente, M. Cato multa dixit, ut refert Cicero in Bruto. Idem forte autor Annalium. A. POPMA.

ORIGINUM LIB. I. CLARORUM VIROBUM] Cicero in Oratione pro Plancio: *Etenim M. Catonis illud quod in principio scripsit Originum suarum semper magnificum & praeclarum putavi, Clarorum virorum atque magnorum, &c. Ad quod dictum Catonis respexit Columella lib. II. cap. 22. Tam otii quam negotii rationem reddere majores censuerunt.* A. POPMA. Vide notas ad Catonem de Jure Civili. WASSE.

P. SCIPIONEM] Idem in initio lib. II. de Officiis hoc dictum Scipionis refert e Catone: quod ad hunc lib. I. Originum pertinere, & cum praecedenti dicto conjungendum esse, plane mihi persuadeo. A. POPMA.

PLERUS] Α πλήρης. MS. autem Prisciani A. pro, Aboriginum fuit, habet, frequens num fuit. Uti-

tur etiam Pacuv. in Duloreste: *Pater Achaeos in Capbareis saxis pleros perdidit.* ubi MS. B. *Achaeus.* &, in Teucro: *Periere Danaï, plera pars pessundata est,* vel, ut in Festi fragmento habetur, *pessundatur.* Asellio adverbialiter profert, *fieri solet plerum.* WASSE.

VETERES PROSAPIAS] Sumsit hoc a Catone Salust. in Jugurth. *Hominem veteris prosapiae.* A. POPMA.

COELIUS PRAETOR] Existimo legend. *Cloelius.* Nam Cloelii principes Albanorum fuerunt, quos una cum Serviliis, Quintiis, Geganiis, Rex Tullus in Patres, ut eam quoque partem Reipublicae confirmaret, legit. Et quoniam nullum bellum Albanum memoratur, praeter quod cum C. Cluilio rege gessit Tullus, de illo hic locus fortassis intelligendus est. A. POPMA.

PRAEQUAM QUOD] Ita libri veteres Festi: vulgati, praeterquam quod: de quo scripsi ad Bimargum

Nam de omni Tusculana civitate soli L. Manulei beneficium gratum fuit. *Prisc.* VI.

Vehes ligni. *Carisius* I.

LIB. II.

XXI. Lucum Dianium in nemore Aricino AEgerius Lesbius Tusculanus dedicavit, Dictator Latinus. Hi populi communiter, Tusculanus, Aricinus, Lanuvinus, Laurens, Cocanus, Tiburtinus, Pomerinus, Ardeatis, Rutilus. *Prisc.* XIV. pag. 629.

Marsus hostem occidit priusquam Pelignus: propterea Marrucini vocantur, de Marso detorsum nomen. *Idem* XIX. pag. 371.

Si quis mortuus est Arpinatis, ejus haeredem sacra non sequuntur. *Idem* XIV. pag. 629.

In campo Tiburti ubi hordeum demessuit, idem in montibus seruit: ibi hordeum idem iterum messuit. *Idem* X. & super 12. AEn. pag. 1254.

Quaescunque Romae regnavissent. *Caris.* I.

In

gum Varronis, & lib. I. De usu antiquae locutionis. A. POPMA.

L. MANULEI] Emendari *Mamilii*. Nam Manulei nulli sunt in historia Romana. At Mamiliorum familia Tusculana celeberrima, ex qua L. Mamilius C. Nautio, L. Minucio Coss. civitate donatus, ob beneficium, credo, quod Cato hic rettulit. Livius lib. III. & Dionysius. A. POPMA. Putschii Editio, *Manilii*. MS. A. pro *Lucii, Lucilii*. WASSE.

AEGERIUS LESBIUS] Festus vocat Manium AEgerium: cum quo nomen commune habuit AEgeria Dea, quae Aricino luci fontibusque finitimis praeerat. Virgilius:

— Insignem quem mater Aricia misit,
Eductum AEgeriae lucis.

Strabo lib. V. in descriptione nemoris Aricini, *Τῶν δ' ἐν Αἰγείᾳ καλυμένη δάμνων τινὸς ἐπώνυμοι*. Ita enim locus ille Strabonis emendandus mihi videtur, ex Ovidii XV. Metamorph. ubi eam mutari inducit in fontem a Diana, post Numae mortem. A. POPMA. In seqq. errata sunt operarum, ni fallor, nam Ed. Putschii legit, *Cocanus, Tiburtis, Pomerinus*, cum qua fere consentiunt III. MS. Codd. Bib. Publicae Cantab. Coranus sane a Cora oppido in finibus Volscorum de Catilli & Tyburti fratris nomine dictum. Et

M. Capella pag. 286. Dardano conditum, narrat ex Solino, qui Plinium exscripsit. Membranae tamen Cantab. legunt *Coronam*. Sed Oxoniensis cum Impressis consentit. Vid. Solin. cap. 11. pag. 13. & Lucan. VII. 393. Florum III. 20. 5. *Cometia & Cora ad Auruncos deficiunt* Liv. IV. 16. WASSE.

SI QUIS MORTUUS] Nam soli cives Romani habebant sacra haereditaria ex lege XII. Tab. *Sacra privata perpetuo manento*: qua cavebatur, ut pater filiusque haeres eadem sacra colerent. Unde cum de potestate filius exibat, non amplius paternis sacris astringebatur. Ex eo Plaut. Captivis:

Sine sacris haereditatem adeptus sum offertissimam.

MS. A. *si quis mortuus est & Arpinatis*. Videndus Cicero lib. II. De legib. A. POPMA.

IN CAMPO TIBURTI] Cassius Hemina lib. II. Annalium hunc locum iisdem plane verbis imitatur, cum ait, *in campo Tiburti, ubi hordeum demessuerunt*. Commendat autem fertilitatem agri Tiburtini, quem Strabo lib. V. nominat locum fertilissimum. Campus Tiburti, ut Virgilius, *Urbem Patavi*. Gellius lib. IX. cap. 14. *In Tiburti Bibliotheca*, pro Tiburtina, A. POPMA.

SA.

In maximumque decus atque in excelsissimam claritudinem sublimavit.
Festus, Sublimavit.

Ex sali qui apud Carthaginienses fit. *Prisc. V. pag. 759.*

Si indus naves putidas atque sentinosas ^a commeatum ponere volebant.
Nonius, Putidum.

Itaque res huber fuit antequam vastassent legiones. *Prisc. VI. pag. 547.*

XXII. Qui aquatum ut lignatum videntur ire, securim atque solum ferunt, gelum crassum excidunt, eum loco conligatum auferunt.
Nonius, Gelus.

Ligures omnes fallaces sunt: sed ipsi unde oriundi sunt exacta memoria, inlitterati, mendaces: quae sunt & vera, minus meminere. *Servius XI.*

Pleraque Gallia duas res industriosissime persequitur, rem militarem & argute loqui. *Carisius II.*

Papaver Gallicanus. *Idem I.*

Neque fatis habuit quod eam in occulto vitiaverat, quin ejus famam prostitueret. *Gellius XVII. 13.*

In his duobus bellis alteras stipendio agrique parte multari, alteras oppidum vi captum, alteras primo pedato & secundo. *Carisius II.*

Qui tantisper nullae rei fies dum nil agas. *Priscian. VI.*

LIB. III.

XXIII. Haud eos eo postremum scribo quin populi & boni & strenui sint. *Gellius XVII. 13.*

Laserpitium pro pulmentario suo habet. *Carisius I.*

Multo pulmento usi. *Ibidem.*

Equos

SALI] Putschiana Ed. *sale*, & sic Mss. WASSE.
IS INDE IN NAVES] Libri veteres Nonii, *Si inde ignavus*. Ex quo Lipsius lib. V. Epistolic. fecit, *Is indu naves, vel, endo, & nolebat*, sed nostra lectio propius ad antiquam accedit. *Sentinofas, a sentina.* A. POPMA.

LEGIONES] Mss. A. B. F. *regiones*. WASSE.

SECURIM ATQUE SOLUM] Refert incolas regio-

nis cujuspiam frigidissimae, ob gelu laborantes aquae penuria, ita aquatum adornatos perinde ac qui lignatum eunt. *Solum* fortassis vocat sustentaculum ligneum vel scorteum, bajulorum humeris dependens, in quo vecturas onerum impositas portant. Lips. lib. I. Epistolic. mutat *juventur ire, securim atque lorum*. A. POPMA.

QUI TANTISPER] Sententia Catoniana, quae monet

^a COMMEATUM PONERE] VC. *Commeatu monere*; alii, *commeatum onerare*. PONTAN.
Tom. II. Mm

Equos respondit, Oreas mihi inde, tibi cape flagellum. *Festus, Oreae freni.*

Rhegini Taurocini vocantur de fluvio qui praeterfluit. Id oppidum Auranci primo possederunt: inde Achaei Troja domum redeunt. In eorum agro fluvii sunt sex, septimus fines Rheginorum atque Taurinorum dispescens. Fluvio nomen est Taccolico. Orestem cum Iphigenia atque Pylade dicunt maternam necem expiatum venisse, & non longinqua memoria est cum in arbore enssem viderint, quem Orestes abiens reliquisse dicitur. *Probus in Bucolica Virgilii.*

LIB. IV.

XXIV. Non lubet scribere quod in tabula Pontificis Maximi est, quotiens annona cara, quotiens lunae aut solis lumini caligo, aut quid obstitit. *Gellius II. 28.*

Si quis membrum rupit, aut os fregit, talione vindicta proximus cognatus ulciscitur. *Prisc. VI.*

Mapalia vocantur ubi habitabant. Ea quasi cortices rotundae sunt. *Festus, Mapalia.*

Deinde duodevicesimo anno post dimissum bellum quod quatuor & viginti annos fuit, Carthaginenses sextum de foedere decedere. *Nonius, Duodevicesimo, ita ut duodecimo.*

Compluriens eorum milites mercenarii inter sese multi alteri alteros in castris occidere, compluriens multi simul ad hostes transfugere, compluriens in imperatorem inpetum fecere. *Gellius V. 21.*

Igitur dictatorem Carthaginensium magister equitum monuit, Mitte me-

net omnes ingenii dotes & mentis agitationes inutiles esse, si nulla actio rerum consequatur, quae pertineat ad communem utilitatem. Similis illa Sapientis Hebraei: *Sapientiae reconditae, & thesauri abstrusi, nullam esse utilitatem.* Item illa Graecorum *ἡ δὲ ὀφείλη ἀφ' ὧν ἔμυσται*, in qua exprimenda Gellius utitur verbis Catonianis. A. POPMA.

EQUOS RESPONDIT] Apologus Stesichori poetae, quem Horatius lib. I. Epistol. 10. breviter attingit, & Aristoteles in Rhetoricis prolixè refert. Significat autem libertatem a natura insitam servitute perire, ut equus, postquam ultro hominem fessorem equitemque recepit, deinceps semper ejus imperio paret, & freno regitur. *Oreas* Cato vocat frena, quod ori indantur. A. POPMA.

IN EORUM AGRO] Idem refert Varro lib. X. Rerum humanarum, & hoc amplius fluviorum sep-

tem nomina ponit; de quibus ibidem dixi. A. POPMA.

SI QUIS MEMBRUM] Est lex XII. Tabul. quae permittit parem vindictam: Si membrum rupit, nec cum eo pacit, talio esto: ad quam puto Catonem hic respexisse, etsi video Gellium & Justinianum tradere Decemviros poenas diversas sanxisse membro fracto, & osse rupto. Verba Justiniani sunt lib. IV. Institut. Poena autem injuriarum ex lege XII. Tabul. propter membrum quidem ruptum talio erat; propter os vero fractum nummariae poenae erant constitutae, quasi in magna veterum paupertate. Legend. Gellius lib. XX. cap. 1. A. POPMA.

DEINDE DUODEVICESIMO] Dicit Carthaginenses, post dimissum bellum Punicum primum, quinquies defecisse, & sextum tum, cum bellum Punicum II. indictum est: de quo vidend. Livius Florus & alii. Inter bellum autem Punicum primum finitum anno DXII. & secundum incoe-

ptum

mecum Romam equitatum, die quinti in Capitolio tibi coena cocta erit. Deinde Dictator jubet postridie Magistrum equitum arcessi, Mittam te, si vis, inquit, cum equitibus. Sero est, inquit Magister equitum: jam rescivere. *Idem X. 24.*

Imperator noster, si quis extra ordinem depugnatum ivit, ei multam facit. *Idem XI. 1.*

Proelium factum, depugnatumque pro castris. *Idem XI. 3.*

Exsules duo lege publica execrati. *Prisc. XIX.*

LIB. V.

XXV. Scio solere plerisque hominibus rebus secundis, atque prolixis, atque prosperis animum excellere, atque superbiam atque ferocitatem augescere, atque crescere: quod mihi nunc magnae curae est, quod haec res tam secunde processerit, ne quid in consulendo adversi eveniat, quod nostras secundas res confricat, neve haec licentia nimis luxuriose eveniat. Adversae res se domant, & docent quid opus sit facto: secundae res laetitiae transvorsum trudere solent a recte consulendo atque intelligendo. Quo majore opere dico suadeoque, uti haec res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio in potestatem nostram redeamus. *Gellius VII. 3.*

Atque ego quidem arbitror Rhodienses noluisse nos ita depugnare uti depugnatum est, neque regem Persen vicisse. Non Rhodienses id modo noluere, sed multos populos ac multas nationes idem noluisse arbitror. Atque haud scio an partim eorum fuerint, qui non nostrae contumeliae causa id noluerint evenire: sed enim metuere, si nemo esset homo quem vereremur, & quidquid luberet faceremus, ne sub solo imperio nostro in servitute nostra essent, libertatis suae causa in ea sententia fuisse arbitror. Atque Rhodienses tamen Persen publice numquam adjuvere. Cogitate quanto nos privatim cautius facimus. Nam unusquisque nostrum, si quis adversus rem suam quid fieri arbitratur, summa vi contra nititur ne adversus eam fiat, quod illi tamen perpessi.

XXVI. Ea nunc derepente tanta nos beneficia ultro citroque, tantam amicitiam relinquimus? Quod illos dicimus voluisse facere, id nos priores facere occupabimus?

Qui

ptum anno DXXXIC. interfuerunt anni XXII. Itaque legend. duo & vicesimo, & Nonius erravit. A. POPMA.

DIE QUINTI] *Extremam* (inquit ibi Gellius) *istius vocis syllabam tum per e, tum per i, scriptam legi.* HAVERG.

SCIO SOLERE PLERISQUE] Oratio pro Rhodiensibus habita in Senatu, Q. AELIO, M. JUNIO COS. anno DXCII. Ejus argumentum exposuit, & virtutes luminaque verborum pensitavit Gellius lib. VII. cap. 3. Meminit Livius lib. LIV. A. POPMA.

Qui acerrume advorsus eos dicit, ita dicit, hostes voluisse fieri. Et quis est tandem nostrorum, qui quod ad sese adtineat, aequum censeat quemquam poenas dare ob eam rem quod arguatur malefacere voluisse? nemo, opinor. Nam ego quod ad me adtinet, nolim.

Quid nunc? & quae tandem lex est tam acerba quae dicat? Si quis illud facere voluerit, mille nummi dimidium familiae multa esto. Si quis plus quingenta jugera habere voluerit, tanta poena esto. Si quis majorem pecudum numerum habere voluerit, tantum damni esto. Atqui nos omnia plura habere voluimus, & id nobis inpune est.

Sed si honorem non aequum est haberi ob eam rem quod benefacere voluisse quis dicit, neque facit, tamen Rhodiensibus tale erit, non quod male fecerunt, sed quod voluisse dicuntur facere.

Rhodienses superbos esse ajunt, id objectantes quod mihi a liberis meis minime dici velim. Sint fane superbi, quid id ad nos adtinet? idne irascimini, si quis est superbior quam nos? *Ibidem.*

XXVII. Urbes insulasque omnes pro agro Illurico esse. *Idem XI. 3.*

Postridie signis conlatis aequo fronte, peditatu, equitibus, atque aliis, cum hostium legionibus pugnavit. *Idem XV. 9.*

Recto fronte. *Ibidem.*

Exercitum suum pransum paratum cohortatum eduxit foras, atque instruxit. *Ibidem XIII.*

Illi polliciti sese facturum omnia. *Prisc. IX.*

Quod eorum nemo quisquam quidquam mihi ignoturus est. *Idem X.*

Origine fluvium Naronem magnum, pulcrum, pisculentum. *Nonius, Pisculentum.*

Sed protelo trini boves unum aratrum ducent. *Idem, Protelare est adjugare.*

La-

PEDITATU, EQUITIBUS ATQUE ALIIS] Nonne verius sit, atque alis? pugnare alis, aequo fronte, peditatu, dicendi formulae militares sunt. PONTAN.

EXERCITUM SUUM PRANSUM PARATUM] Mos educendi exercitum post curam corporis, notus ex historiis, de quo dixi ad Varronis Menippeam. Pransus Paratus. A. POPMA.

FACTURUM OMNIA] Genus loquendi antiquum, ut in Quadrigarii XVIII. Annal. Deos bonis bene facturum. Et in Ciceronis lib. V. in Verrem: Rem praesidio sperant futurum: in quibus facturum, & futurum, indefinito modo efferuntur, tribuunturque omnibus numeris & generibus, ut observavit Gellius, lib. I. A. POPMA.

QUOD EORUM NEMO QUISQUAM] Parelcon ve-

teribus usitatum. Terentius Eunuchus: Nemo ber- cle quisquam. Et Hecyra: Nemo quisquam illorum ad te venit. Sic nemo unus, omnes universi, & similia, de quibus lib. II. cap. 10. De usu antiq. locut. A. POPMA.

ORIGINE FLUVIUM NARONEM] Nar fluvius videtur a Catone appellari Naro, de quo Servius ad Virgilium: In via Flaminia est civitas Narnia; in montibus posita, quibus subest Nar fluvius, qui Tiberino conjungitur. Silius: Narque albescentibus albis, In Tiberim properans. Sed potius hic est Naro fluvius in Dalmatia, cujus meminit Plinius lib. III. Ptolomaeus, Strabo lib. II. & ad bellum Illyricum pertinet, quod Cato hoc libro descripsit. A. POPMA.

Qu-

Lapis candidior quam pilates. *Festus, Pilates lapidis genus.*

LIB. VI.

Itaque ego cognobiliorem cognitionem esse arbitror. *Gellius XX. 5.*

LIB. VII.

XXVIII. Qui magistratum curulem cepisset, calceos^a mulleos, allucina-
tos, ceteri perones. *Festus, Mulleos genus calceorum.*

Mulieres opertae auro, purpuraque, ^b ars inhaeret diadema, coronas
aureas, russea facie, galbeas^c lineas pallas, redimicula. *Idem, Russium.*

Fluvium Iberum. Is oritur ex Cantabris magnus atque pulcer, pisculen-
tus. *Nonius, Pisculentum.*

Sunt in his regionibus ferrariae argentifodinae pulcerrumae: mons
ex sale mero magnus, quantum demas, tantum aderescit. Ventus
Cer-

QUI MAGISTRATUM CURULEM] MULLEI calcei
purpurei, sunt dicti a mullando, id est suendo,
autore Festo. Vopiscus in Aureliano: Calceos
mulleos & caereos, & albos, & bederaceos viris
omnibus sustulit, mulieribus reliquit. His primum
usque reges Albanorum, postea Senatores & Pa-
tricii. Unde & Calcei patricii appellantur
in extremo inscriptionis, quam C. Marius
Cos. posuit de manubiis Cimbricis & Teutonicis
aedem Honori & Virtuti victor veste triumphali cal-
ceis patriciis. Papinius Silvar. V.

Primaque patricia clausit vestigia luna.

Alutati calcei sunt urbanae plebis, confecti ex
aluta sive nigris pellibus mollioribus. Juvenalis
Sat. VII.

Appositam nigrae lanam subtextit alutae.

Perones sunt calcei rusticorum & militum e co-
rio crudo, contra nives, imbresque, & frigora:
Virgil. lib. VII. Aeneid.

— nudus tegit altera pero.

A. POPMA.

MULIERES OPERTAE AURO] Locus corruptus,
quem Scaliger ita tentavit restituere M. o. a. p.
arsinia, rete, diadema, coronas aureas, russeas
fascias. Est autem Arsinium ornamentum capitis

muliebris, auctore Festo. Mihi probatur: M. o.
a. p. arcivere & diadema, coronas aureas, russea
fascia. Optima sententia: ut, inquit, Reges ha-
bent diademata, sive candidas fascias caput cir-
cundantes: ita mulieres sibi adsciverunt coronas
aureas, praeligatas fascia russea, quia rufo colo-
re delectantur. Unde & capillum cinere ungita-
bant ut rutilus esset crinis, ut est in Originibus.
Russeus color idem qui rufus, rubeus. Glossae
ῥύππῳ, rubeus, rufus, russus. Petronius, Vi-
demus senem calvum, tunica vestitum russea. Apu-
lejus lib. II. Metamorph. Ipsa linea tunica mundu-
le amicta, & russea fasciola praenitente. Trebellius
Pollio in Claudio: Tunicas ruffas militares, an-
nuas. A. POPMA.

FLUVIUM IBERUM] Idem dixit Plinius lib. III.
cap. eodem. Iberus amnis, navigabili commercio di-
ves, oritur in Cantabris, haud procul oppido Julio-
brigum. Strabo lib. III. ὁ Ἰβήρ ἀπὸ Κανταβρίας ἔχει
τὰς ἀρχάς. A. POPMA.

SUNT IN HIS REGIONIBUS] Haec scribit de
Hispanis Alpinis citra Iberum; quorum metalli-
cas fodinas & sales fossiles etiam Strabo celebrat
lib. III. Ventus Cercius est Boreas, qui, ut ait
Diodorus, spirat ἀπὸ θεινῆς θύρας καὶ δόξης, &
Galliae Narbonensi praecipue infestus est, quem
etiam hodie istuc sentiunt tam impetuosum, vix
ut

^a MULLEOS ALLUCINATOS] A. Augustinus, allutacinatos, vel, lunatos. Scaliger, alii uncinatos. PONT.

^b ARS INHAERET] Idem arsinia, rete. PONT.

^c LINEAS PALLAS] A. Augustinus, pelles. PONT.

Cercius cum loquare buccam inplet, armatum hominem, plaustrum oneratum percellit. *Gellius* II. 22. *Apulejus de Mundo*.

Jurum legumque cultores. *Caris.* I.

Multa me dehortata sunt huc prodire, anni, aetas, vox, vires, senectus: verum enim vero cum tantam rem publicam agier arbitrarer. *Gellius* XIII. 23.

Eum dicit Jus Pontificium discere noluisse. Ego me nunc volo Jus Pontificium optime scire. Jam ne ea causa Pontifex capiar? Jus volo Augurium optime tenere. Ecquis ob eam rem Augurem capiat? *Idem* I. 12.

De frumento utrobi, bona utrobi mala gratia capiatur, utrinde iram, utrinde factiones tibi paces. *Carisius* I.

Ser. quidem Galbam miseratione sola, qua non suos modo liberos parvulos in concionem deduxerat, sed Galli etiam Sulpitii filium suis ipse manibus circumtulera, elapsum esse, cum aliorum monumentis, tum Catonis oratione testatum est. *Quintilian.* II. 15.

Secordia. *Festus*, *Secordia pro stultitia*.

INCERTA EX QUIBUS LIBRIS ORIGINUM.

XXIX. Qui urbem novam condit, tauro & vacca aret: ubi araverit, moerum faciat: ubi portam vult esse, aratrum sustollat, & portet, & portam vocet. *Servius AEn.* V. *Isidorus* XV. 2.

Eodem nomine complures ex agro accessitavere. Eo res eorum auxit. *Gellius* XXIII. 12.

Si ques sunt populi. Quium. *Serv.* *AEn.* I.

Mulieres nostrae capillum flavo cinere ungitabant, ut rutilus esset crinis. *Idem* IV. *Carisius* I.

Ora-

ut in equo sedere possint. Plura Seneca lib. IV. Quæst. natural. Plinius lib. II. Strabo lib. IV. & Suetonius in Claudio. A. POPMA.

MULTA ME DEHORTATA] Oratio in Ser. Galbam illum, qui praetor diripuit Lusitanos, quem Cato accusavit natus annos XC. ut Plutarchus tradit, sed manifesto errore. Nam Cato annos V. & LXXX. natus excessit e vita, & eo ipso anno contra Ser. Galbam orationem dixit; quam in Origines suas retulit. Cicero in Bruto, Plinius, & Paternus. Hoc autem orationis initium imitatur Sallust. Jugurth. *Multa me dehortantur a vobis.* A. POPMA.

JUS VOLO AUGURUM] Vulgo corrupte si volo. Jus augurium ut jus pontificium. Cicero in Catone, *Scientia juris augurii.* A. POPMA.

MULIERES NOSTRAE] Mulieres Romanae plurimum delectabantur capillo rutilo sive rufo; cuius rei gratia unguenta varia adhibebant. Cato ait, capillum cinere ungitasse; de quo Servius accipit illud Virgilii in Georgicis: *Immundum cinerem.* Serenus vocat Unguentum cineris. Plinius lib. XXIII. cap. 11. *Foece aceti, addito lentiscino oleo, illitum una nocte rufari capillum.* Sed matronae spectatae pudicitiae nigrum in capillis colorem probabant. Horatius:

Et Lycum nigris oculis.

&

Nigroque crine decorum.

Martialis:

Sit moro coma nigrior caduco.

A. POPMA.

Ora-

Oratores am terminum. *Macrob.* I. 16.

Dotes filiabus suis non dant. *Prisc.* VII.

Ne praedia in lubricum dirigerentur, cum tributus exigeretur. *Nonius, Tributus.*

Ager Gallicus Romanus vocatur, qui viritim cis Ariminum datus est ultra agrum Picentium. In eo agro aliquotfariam in singula jugera dena cullea vini fiunt. *Varro de Re rust.* I. *Columella* IX. 2.

XXX. In Saurecte, Fiscello, caprae ferae sunt quae saliant e faxo pedes plus sexagenos. *Ibidem.*

Alae ex lupino. *Servius ad Georg.* I.

Q. Caeditius Tribunus ad consulem venit, ostendit exitium de loci oportunitate & hostium constantia. Maturum censeo, inquit, si rem servare vis, faciundum, ut quadringentos aliquos milites ad verrucam illam ire jubeas, eamque uti occupent, imperes. *Gellius* III. 7.

Dii immortales Tribuno militum fortunam ex virtute ejus dedere. Nam ita evenit, cum faucius multifariam ibi factus esset, tum vulnus capiti nullum evenit: eumque inter mortuos defatigatum vulneribus atque spirantem, quod sanguinem defllexerat, cognovere. Eum sustulere, isque convaleuit, saepeque postilla operam Reipublicae fortem atque strenuam perhibuit: illoque facto, quod illos milites subduxit, exercitum ceterum servavit. Sed idem benefactum loco in quo ponas nimium interest. Leonidas Lacedaemonius laudatur, qui simile apud Thermopylas fecit. Propter ejus virtutes omnis Graecia gloriam atque gratiam praecipuae claritudinis inclutissimae decoravere monumentis, signis, statuīs, elogiis, historiis, aliisque rebus gratissimum id ejus factum habuere. At Tribuno militum parva laus pro factis reddita, qui idem fecerat atque rem servaverat. *Ibidem.*

Biber Glis. *Carisius* I.

XXXI.

ORATORES AM TERMINUM] Macrobius hunc locum ita recitat, in quo illum errare, scripsisseque Catonem *Oratores amtermines*, rectissime Scalliger animadvertit. Festus: *Amtermini qui circa terminos populi Romani viciniae manent.* A. POPMA.

AGER GALLICUS ROMANUS] Ager Gallicus, unde Senones Galli expulsi fuerant, quem C. Flaminus, Tribunus plebis, lege lata contra Senatus auctoritatem militibus divisit, ut refert Cicero in Catone. Plura dixi in Notis ad Varronem lib. I. de Re rust. A. POPMA.

IN SAURECTE, FISCELLO] *Saurecte* pro *Sorecte*, antiquae, ut *Saurex forex*. Est mons in agro

Faliscorum apud Irpinos, haud procul a Flaminia, de quo Strabo lib. V. Fiscellus mons in agro Sabino, Plinius lib. III. cap. 12. A. POPMA.

ALAE EX LUPINO] Servius in Virgilium: *Nonnulli proprie calamos lupinorum Alas dici putant, ut Aelius.* Alae ex lupino Surculi sine foliis; Cato in *Originibus*: Alae ex lupino. Memini tamen Varronem de *L. Lat. alam culmum fabae dicere.* A. POPMA.

DII IMMORTALES] Res gesta in Sicilia, M. Atilio Calatino Consule, a Tribuno militum Q. Caeditio, vel Laberio, vel Calpurnio Flamma: de quo ad Gellium lib. III. cap. 7. Plinium lib. XXII. cap. 6. Frontinum *Strategematum* lib. I. cap. 5. A. POPMA.

XXXI. Suem triginta porculos peperisse in eo loco ubi nunc est Lavinium, cumque Aeneas ibi urbem condere constituisset, propterque agri sterilitatem metueret, per quietem ei visa Deorum Penatum simulacra adhortantium ut perseveraret in condenda urbe quam coeperat, nam post annos totidem, quot fetus illius suis essent, Trojanos in loca fertilia atque uberiores agrum transmigraturos, & urbem clarissimi nominis in Italia condituros. Igitur Latinum, Aboriginum regem, cum ei nuntiatum esset multitudinem advenarum classe advectam occupavisse agrum Laurentem, adversum subitos inopinatosque hostes incunctanter suas copias eduxisse; ac prius quam signum dimicandi daret, animadvertisse Trojanos militari-ter instructos, cum sui lapidibus ac sudibus armati, tum etiam veste aut pellibus, quae eis integumento erant, sinistris manibus involutis, processissent. Itaque suspenso certamine per colloquium inquisito qui essent quidve peterent, utpote qui in hoc consilium auctoritate numinum coge-
batur: namque extis ac somniis saepe admonitus erat, tutiorem se adver-
sos hostes fore, si copias suas cum advenis conjunxisset. Cumque cogno-
visset Aeneam & Anchisen bello patria pulsos cum simulacris deorum er-
rantes sedem quaerere, amicitiam foedere inisse, dato invicem iurejuran-
do, ut communes quoque hostes amicosve haberent. Itaque coeptum a
Trojanis muniri locum, quem Aeneas, ex nomine uxoris suae Latini re-
gis filiae, quae jam ante desponsata Turno Herdonio fuerat, Lavinium
cognominavit. At vero Amatam, Latini regis uxorem, cum indigne fer-
ret Laviniam, repudiato Turno consobrino suo, Trojano advenae conlo-
catam, Turnum ad arma concitavisse, eumque mox coacto Rutulorum
exercitu tetendisse in agrum Laurentem, & adversus eum Latinum pari-
ter cum Aenea progressum, inter proeliantes circumventum occisumque.
Auctor de Origine gent. Rom. Cap. XIII.

XXXII. Turnum postea ad Mezentium confugisse ejusque fretum auxi-
lio bella renovasse, quibus Aeneas Turnusque pariter rapti sunt. Mi-
grasse postea in Ascanium & Mezentium bella: sed eos singulari cer-
tamine dimicasse, & occiso Mezentio Ascanium lulum coeptum voca-
ri a prima barbae lanugine, quae ei tempore victoriae nascebatur. *Ser-
vius AEn. I. & IV.*

Accipe quoties id fecerint & quidem semper bono publico. Jam a
principio regnante Romulo, quum Capitolio ab Sabinis capto, medio
in

IN ITALIA] Locus corruptus, quem docti viri varie restituunt. Ego in Notis ad Varronem ponui mihi sic legendum videri: *Insalita in scro-* *bes terna atque quaterna millia Galli succidia babe-*
re, sus usque adeo, &c. Cujus emendationis rationes
ibidem exposui. A. POMMA.

in foro signis conlatis dimicaretur, nonne intercurfu matronarum inter acies duas, proelium sedatum est? Quid? Regibus exactis &c. *Liv. XXXIV. 5.*

Trojanos a Latino accepisse agrum, qui est inter Laurentium & castra Trojana, & habuisse jugera DCC. *Idem XI.*

Politem ad Italiam venisse, & segregatum ab Aenea condidisse oppidum Politorium a suo nomine. *Idem V.*

Civitatem, quam primo fecit Aeneas, Trojam dictam. *Idem VII.*

Metabus pulsus a gente Volscorum, quae Etruscorum potestate regebatur. *Idem XI.*

Primo Italiam tenuisse quosdam qui adpellabantur Aborigines. Hos postea, adventu Aeneae Phrygibus junctos, Latinos uno nomine nuncupatos. *Idem I.*

XXXIII. Ascanium triginta annis expletis Albam condidisse. *Ibidem.*

Romam quadringentis triginta duobus annis posteriorem bello Iliaco. *Dionysius I.*

Aboriginum gens Graeca fuit. *Ibidem.*

Capuam ab eisdem Tucis conditam, ac subinde Nolam: stetisse autem Capuam antequam a Romanis caperetur annis circiter CCLX. *Vellejus I. ubi Catonis errorem notat.*

Falisca Argis orta. *Plinius III. 5.*

Interiisse Thebas Lucanas. *Ibidem XI.*

Ameriam ante Persei bellum conditam, annis DCCCCLXII. *Ibidem XIV.*

Interiisse Boias, quorum tribus CXII. fuisse. *Ibidem XI.*

Novaria ex Vertacomacoris Vocontiorum hodieque pago, non (ut Cato existimat) Ligurum.

Oppidum Orobiorum Barra. Unde Bargomates dictos. *Ibidem.*

Orobiorum stirpis esse Comum atque Bergomum, & Licini forum, & aliquot circa populos; sed originem se ignorare. *Ibidem.*

XXXIV. Venetos Trojana stirpe ortos, Cenomannos juxta Massiliam habitasse. *Ibidem XIX.*

Latini juris Euganae gentes, quorum oppida XXXIV. Ex iis Triumpilini venalis cum agris suis populus. Deinde Camani compluresque similes finitimis adtributi municipiis: Lepontii & Salasi Tauriscae gentis. *Ibidem XX.*

Ideo Graviscae dictae sunt, quod gravem aërem sustinent. *Servius X.*

Alpes muri vice tuebantur Italiam. *Ibidem.*

Larius est locus vicinus Alpibus, qui per LX. tenditur millia. *Idem, Georg. II.*

A Philocteta condita jam pridem civitate Petilla murum tantum factum. *Idem AEn. VII.*

Haec Drepana, civitas Siciliae. *Ibidem.*

A laniis boves immolatos priusquam caederentur, profugisse in Siciliam. *Idem X.*

Quia is locus montibus praestet, Praeneste oppido nomen dedit. *Idem VII.*

XXXV. Capenos Vejentum condidisse auxilio regis Propertii, qui eos Capenam, cum adolevissent, miserat. *Ibidem.*

Sabinos a Sabo, loci daemone, trahere originem: Sabinorum etiam mores populum Romanum secutum. *Idem VIII. & Dionysius II.*

Qui Pisas tenuerint ante adventum Etruscorum negat sibi compertum: sed inveniri Trachonem, Tyrrheno oriundum, postquam eorundem sermonem acceperat, Pisas condidisse: cum ante regionem eandem Teutones quidem Graece loquentes possederint. *Servius X.*

Albonem montem Albanum dictum. *Idem XII.*

Clypei Graecorum rotundi. *Idem IV.*

Tiburtum, ut Cato testimonium facit, a Catillo Arcade, praefecto classis Evandri, sicut Sextius, ab Argiva juventute. *Solinus IX.*

Cato, cum imperatorum nomina Annalibus describeret, eum (elephantum) qui fortissime proelatus esset in Punica acie, Sutrum tradidit vocitatum, altero dente mutilato. *Plin. VIII. 5.*

Mos apud maiores hic epularum fuit, ut deinceps qui adcubarent, canerent ad tibiam clarorum virorum laudes atque virtutes. *Cicero in Tuscul.*

Legiones Romanas in eum saepe locum profectas alacri animo & erecto, unde se numquam redituras arbitrarentur. *Idem, Catone.*

Multa auguria, multa auspicia, ne negligentia conlegii amissa plane & deserta. *Idem, de Divinat.*

INCERTA EX QUIBUS ORATIONIBUS AUT LIBRIS.

XXXVI. Tu, si verum subprimis, falsarius agnoscereris, si falsa con-
fingis, mendax esse videris. *Isidor. Hisp. DCCLIV.*

Quod tibi deërit a te ipso mutuare. *Seneca lib. V. de Benefic.*

Qui nec orientem umquam solem viderunt, nec occidentem. *Idem lib. XXII. Epist.*

Vecticulariam vitam vivere, repente largiter habere, repente nihil.
Festus.

Caduceatori nemo homo nocet. *Idem.*

Τὰς ἰσορίας ὃ συγγράψαι φησὶν αὐτὸς ἰδίᾳ χειρὶ, καὶ μεγάλῳις γράμμασιν, ὅπως οἴκοθεν ὑπάρχῃ τῷ παιδὶ πρὸς ἐμπειρίαν τῶν παλαιῶν καὶ πατέρων ὠφελεῖσθαι.
Plutarch. in Catone pag. 348.

Qua arte natio sua separata seorsum.

Tertiato & quartato verba dicere prae metu. *Carisius lib. II.*

Jure, lege, libertate, Republica communiter uti oportet: gloria atque honore quomodo sibi quisque struxit.

Tetre aetatem. *Carisius lib. II.*

Malitiose istorum jura. *Ibidem.*

Veternofus quam plurimum bibit, tam maxume sitit. *Festus.*

Videor mihi in somnis laborare. *Seneca lib. II. Declamat.*

Praeda, quae capta est, viritim divisa. *Festus.*

Imperabiliter. *Ibidem.*

AEstate frigidum, hieme formidum. *Festus.*

Quod iter longius arduiusque erat a curis. *Priscianus lib. III.*

XXXVII. Specula adposita, qua aqua de via abiret. *Idem lib. XV.*

Quam mollissimum est adoriuntur. *Servius AEneid. IV.*

Sub tela volantia. *Servius XII.*

Fenorebus coopertus est. *Gellius lib. II. cap. 17.*

Confitosus Victoriosus.

Mortualia glossaria. *Idem lib. IV.*

Et in Italia atras capras lacte album habere. *Carisius II.*

Malum deligatum parastatae junctae (al. disligatum) *Isidor. XIX. 2.*

In Italia Insubrei terna atque quaterna millia Gallia succidia habere; sus usque adeo pinguetudine crescere solet, ut se ipsa stans sustinere non possit, neque progredi usquam. Itaque eas si quis quo trahere velit, in plostrum inponit. *Varro lib. II. de Re Rust.*

Culignam in foeno Graeco ponito, ut bene oleat. *Festus.*

Ungulatos ungues. *Idem.*

Cloacale flumen. Veterina bestia. *Idem.*

Aliorsum. Illorsum. Audacias. Ferocit. Fivere. Fruniscor. Frunitum. Futare. Latitaverunt. Meritavere. Mihipte. Mosculis. Recipiem. Verberitate.

TERTIATO ET QUARTATO] Legendum tertiata & quartata. Apulejus lib. V. Tertiata verba semini voce substreps. Servius interpretatur rara, ad

illud Virgilii AEneid. III. raris turbatus vocibus hisco. Ego puto esse dimidiata & truncata tertia quarta parte; qualia efferunt turbati & metuentes. A. POMMA.

ritate. Uls. Vopte. His jugeris. Raro. Secundo. Ungulatus. Pecuum. Circuum circa. *Idem.*

Dicem, Faciem. *Serg. in artem Donati. Quint. lib. I. cap. 12.*

XXXVIII. Felices arbores, *Cato dicit*, quae fructum ferunt; infelices, quae non ferunt. *Idem.*

Ideo propinquos feminis osculum dare, ut scirent an temetum olerent. *Plin. XIV. & Plutarch.*

Ad plebem, annonam inportunius flagitantem, hoc usus est exordio.

Χαλεπὸν μὲν εἶναι, ὃ πολῖται, πρὸς γαστέρα λέγειν, ὅτι οὐκ ἔχουσιν. *Plutarch. in Cat. 340. b. Plinius lib. XIV. cap. 13.*

Et in atrio & duobus ferculis epulabantur antiqui. *Servius in lib. I. Aeneid.*

Deposita veste purpurea, feminas usas caerulea cum lugerent. *Idem III.*

De tribus partibus Politiae, Populi, Optimatum, Regiae potestatis, ordinatam fuisse Carthaginem. *Idem IV.*

Albonem montem, Albanum dictum. *Idem XII.*

Tribus universas jam regnante Tullio triginta fuisse. *Dionysius lib. IV.*

Larentiam meretricem, quaestu locupletatam, post excessum suum populo Romano agros Turacem, Semurium, Litirum & Salonium reliquisse: & ideo sepulcri magnificentia & annuae parentationis honore dignatam. *Macrob. lib. I. cap. 10.*

Si quis agrum suum passus fuerat sordescere, eumque indiligenter curabat, vineamque haberet derelictui, non id sine poena fuit. Si equum haberet gracilentum, *inpolitiae* notabatur. *Gell. lib. IV. cap. 12.*

Moris erat, ut qui magistratum petebant, hoc absque togis in indusio facerent. *Plutarch. Quaest. Roman XLIX.*

XXXIX. Αὐτὸς ὁ Κάτων ἢ τὸν πατέρα Μάρκον, ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα ἢ στρατηγὸν ἐπαινεῖ, ἢ Κάτωνα τὸν πρὸς παππον ἀριστείων πολλάκις τυχεῖν φησιν, ἢ πέντε πολεμιστὰς ἵππους ἐν μάχῃς διπλαλόντες, τὴν τιμὴν διπλασεῖν ἐκ τῆς δήμῃ δι' ἀνδραγαθίαν. *Plutarch. in Catone 336.*

Φησὶ γὰρ, αὐτὸς, ἑπτακαίδεκα γεγονώς ἔτη τὴν πρῶτην στρατεύσασθαι στρατείαν, πρὶν ἐν Ἀννίβας χρόνον δυστυχῶν ἐπέφλεγε τὴν Ἰταλίαν. *Idem ibid.*

Ἐοδῆται μὲν γὰρ εἰδέποτε φησὶ φορέσαι πολυτελεστέραν ἑκατὸν δραχμῶν. πλεον ἢ ἢ στρατηγῶν ἢ ὑπαρχόντων τὸν αὐτὸν οἶνον τοῖς ἐργάταις. ὅψον ἢ πρὸς ἀσκήσειν πρὸς τὸ δεῖπνον ἐξ ἀγορῆς ἀσφαλείων τελέοντες. ἢ τῆτο δὲ τὴν πόλιν, ἔπως ἰσχύοι τὸ σῶμα πρὸς τὰς στρατείας, ἐπίβλημα ἢ τὴ ποικίλων βαθυλάνιον ἐκ κληρονομίας κλησάμενος;

μυροῦ, ὡς ἀποδίδου. τῶν ἢ ἐπαύλεων αὐτῷ μηδεμίαν εἶναι κεκονιαμένην· εἶδεν
 ἢ πώποτε πρίασθαι δῶλον ὑπὲρ τὰς χιλίας δραχμὰς ἢ πεντακοσίας, ὡς ἂν ἔ-
 τρυφερῶν εἰδ' ὠραίῳν, ἀλλ' ἐργατικῶν ἢ σφερέων, οἷον ἵπποκόμων καὶ βοηλαίων δέον μύρο.
 Καὶ τέτρεσ πρεσβυτέρους γυρομήδεις ὥς οὐ δεῖν ἀποδίδου, καὶ μὴ βόσκειν ἀχρήστους. ὅλως
 ἢ μηδὲν δάκνον εἶναι τ' περὶ τῶν, ἀλλ' ἔτι τις εἰ δέεται, καὶν ἀσφαρίᾳ πιπρῆσκηται,
 πολλὰ νομίζειν. κτᾶσθαι ἢ τὰ σπειρόμυρα καὶ νεμόμυρα, μᾶλλον ἢ τὰ ραινόμυρα ἢ σα-
 ρόμυρα. Idem 338.

Προτρέπων ἢ τὸν υἱὸν ἐπὶ ταύτῃ, φησὶν, ὅτι ἀνδρὶς, ἀλλὰ χήρας γυναῖκες εἶναι,
 τὸ μειῶσαί τι τ' ὑπαρχόντων. Idem 349.

Ὡς περ νεανιόμυροῦ ἐπὶ τέτοις, καὶ τὸν ἵππον ὃ πρὸς τὰς στρατείας ὑπατάων
 ἐχρήτο, φησὶν, ἐν Ἰβηρίᾳ καταλιπεῖν, ἵνα μὴ τῇ πόλει τὸ ναῦλον αὐτῷ λογίζηται.
 Idem 339.

XL. αὐτὸς δὲ φησιν πλείονας εἰληφέναι πόλεις, ὣν διήγαγον ἡμερῶν ἐν Ἰβη-
 ρίᾳ. Plutarch. in Cat. 342. a. confer Appian. & Polyb. de B. Hisp.
 466. Plutarch. Idem aliis verbis apud eundem in Apophthegm. 199.

Εἰς ἢ αὐτὸν ἐκ τ' ἀλισκομένων εἶδεν ἐλθεῖν λέγει, πλὴν ὅσα πέπωκην ἢ βέβρωκε.
 Καὶ ὅτι αἰτιῶμαι (φησὶ) τὰς ἀφελείας ζητῶντας ἐκ τέτων, ἀλλὰ βέλομαι μᾶλλον
 περὶ ἀρετῆς τοῖς δαίμοσι, ἢ περὶ χρημάτων τοῖς πλεσιωτάτοις ἀμιλλαῶσθαι, καὶ τοῖς
 φυλαργυρωτάτοις περὶ φιλαργυρίας.

Πλείστον ἢ ταῖς πράξεσι ταύταις ὄλγον περὶ τέθεικε· καὶ φησὶ τοῖς ἰδῶσιν αὐτὸν τότε
 διώκοντα καὶ παύοντα τοὺς πολεμίους, ὡς εἰρηναῖον, μηδὲν ὀφείλειν Κάτωνι τῷ δήμῳ τε-
 σοῦτον ὅσον Κάτωνι τὸν δῆμον. αὐτὸν τὲ Μάνιον τὸν ὑπάτον, θερμὴν ἀπὸ τ' νίκης οὔτε
 θερμῶ περὶ λακύνῃ, πολὺν χρόνον ἀσπάζεσθαι καὶ βοᾶν ὑπὸ χαρῆς, ὡς οὔτ'
 ἂν αὐτὸς, οὔτ' ἐσύμπας δῆμος ἐξισώσεται τὰς ἀμοιβὰς ταῖς Κάτωνος δαργη-
 σίας. Plutarch. 344.

Ἐκτᾶτο λίμνας, ὑδάτα θερμά, τίπως κναφεῦσιν ἀναιμύροις, ἐργατησίαν χώραν
 ἔχουσαν αὐτοφυεῖς νομάς καὶ ὕλας. ἀφ' ὧν αὐτῷ χρήματα πρὸς πόλιν πολλὰ, μηδ' ὑπὸ
 τ' Διός, (ὡς φησιν αὐτὸς,) βλαβῆναι δυναμῶν. Idem 349.

Ὅς γε καὶ Σωκράτης φησὶ λαλὸν καὶ βίαιον γυρομήδον ἐπιχειρεῖν ὃ τρόπον δυνατὸν
 ἦν, τυραννεῖν τ' πατρίδῃ, καταλύοντα τὰ ἔθνη, καὶ πρὸς ἐναντίας τοῖς νόμοις δόξας
 ἔλκοντα καὶ μεθιστάντα τοὺς πολίτας. τὴν δ' Ἰσοκράτης διατριβὴν ἐπισκώπων, γη-
 ρᾶν φησὶ παρ' αὐτῷ τοὺς μαθητὰς, ὡς ἐν ἄλλῃ χρησομήδεις ταῖς τέχναις. καὶ δίκας
 ἐροῦντας. Idem pag. 350.

Ὁ ἢ πρεσβύτερος υἱὸς ἐτελεύτησε στρατηγῶν. καὶ μέμνηται μὲν αὐτοῦ πολλάκις ἐν
 τοῖς βιβλίοις ὁ Κάτων, ὡς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γεγονότος. Plutarch. in Cat. 351.

M. PORCII CATONIS DE RE MILITARI LIBER.

XLI. Scio ego, quae scripta sunt, si palam proferantur, multos fore
 N 3
 qui

qui vitilitigent: sed ii potissimum qui verae laudis expertes sunt: eorum ego orationes sino praeterfluere. *Plinius in Praefatione.*

Quam gladiator disciplinosus. *Nonius, Disciplin.*

Quom magistratus nihil audet imperare, ne quid consul auspicii peremat. *Festus, Peremere.*

Ut populus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quam re male gesta coronatus veneat. *Gellius lib. VII. cap. 4.*

Inde partem equitatus atque ferentarios praedatum misit. *Nonius, Ferentarii.*

Procubitores dicuntur fere velites, qui noctu custodiae causa ante castra excubant, cum castra hostium in propinquo sunt. *Festus, Procubitores.*

Ferentarios eos esse qui tela ac potiones militibus pugnantibus ministrabant. *Idem, Velites.*

Sive forte opus sit cuneo, aut globo, aut forcipe, aut turribus, aut ferra, uti adoriare. *Idem, Serra proeliari dicitur.*

Tertia e castriseductio celeris properaque est. *Festus, Properam pro celeri, ac strenuo.*

Una depugnatio est fronte longo, quadrato exercitu. *Nonius, Frons mascul.*

Primo pedites quatuor agminibus, equites duobus antibus ducas. *Jun. Philarg. in IV. Georg.*

Satis celeris sis in tempore. *Prisc. VII.*

Adensos ministratores Cato esse scribit. *Varro de L. Lat. IV.*

In furto comprehensis inter commilitones dextras esse praecisas, aut si lentius animadvertere voluissent, in principiis sanguinem missum. *Frontinus I. 4. Strategem.*

M.

QUI VITILITIGENT] *Vitilitigo*, vitupero. Unde *vitilitigator*, ex vitio & litigator, ut *vitio pater*, qui e compressu alienae mulieris, non uxoris. *Ovidius:*

Ut vitio factus sit pater ille meo.

Martialis:

Huic semper vitio pater fuisti.

A. POPMA.

UNA DEPUGNATIO EST] Haec verba transcripsit *Vegetius* in lib. III. de Re militari, ubi VII. genera depugnationum explicat. A. POPMA.

ANTIBUS DUCAS] *Antes* vocat extremos ordi-

nes exercitus, inter quos stant duces, sicut in vinea sunt *Antes* *εἰς ἀμπέλαι* apud *Virgilium*. *Vegetius*, Ibidem: Dux qui praecipuam sustinet potestatem inter equites & pedites in parte dextra stare consuevit. Hic enim locus est, in quo tota acies gubernatur; ex quo rectus est liberque procurfus. Ideo autem inter utrosque consistit, ut & consilio regere, & autoritate tam equites quam pedites ad pugnam possit hortari. A. POPMA.

IN FURTO COMPREHENSIS] Poena ignominiae militaris gravior erat Dextrae praecisio, in contuberniis inter commilitones: lenior, sanguinis missio

2. IN PRINCIPIIS SANGUINEM] Alii, in principes, sanguinem, id est in principales milites. *PONT.*

M. PORCII CATONIS DE LIBERIS EDUCANDIS LIBER.

XLII. Nutrix haec omnia faciebat in verbenis ac tuba, sine hostiis, ut Deli ad Apollinis Genetivi aram. *Macrob. lib. III. cap. 5.*

M. PORCII CATONIS CARMEN DE MORIBUS.

Avaritiam omnia vitia habere putabant: sumtuosus, cupidus, eligans, vitio inritus qui habebatur, is laudabatur. *Gell. lib. XI. cap. 2.*

Vestiri in foro honeste mos erat, domi quod satis erat. Equos carius quam coquos emebant. Poëticae artis honos non erat. Si qui in ea re studebat, aut sese ad convivia adplicabat, is Grassator vocabatur. *Ibidem.*

Nam vita humana prope uti ferrum est: si exerceas, conteritur; si non exerceas, tamen rubigo interficit. Idem homines exercendo videmus conteri: si nihil exerceas, inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio. *Ibidem.*

M. PORCII CATONIS PRAECEPTA AD FILIUM.

XLIII. Dicam de istis Graecis suo loco, Marce fili, quid Athenis exquisitum habeam, & quod bonum sit eorum literas inspicere, non perdisce-re. Vincam nequissimum & indocile genus illorum; & hoc puta vatem dixisse: quandocunque ista gens suas literas dabit, omnia corrumpet: tum etiam magis, si medicos suos huc mittet. Jurarunt inter se, Barbaros necare omnes medicina: sed hoc ipsum mercede faciunt, ut fides iis sit, & facile disperdant. Nos quoque pietitant Barbaros, & spurios, nosque ma-

missio in principiis coram concilio. Principia enim erant pars castrorum, ubi jus reddebatur, aquilae & signa adservabantur. Utriusque poe-nae, praeter Catonem, veteres autores memi-nerunt: illius Livius lib. XXXV. Valerius lib. II. cap. 7. Ammianus lib. XXIX. hujus Gellius lib. X. & alii. A. POPMA.

CARMEN DE MORIBUS] Hic liber non fuit scrip-tus versibus, sed habuit certa quaedam capita, brevibus verbis descripta, ut disci & recitari possent. Ex eo titulus *Carmen*, sicut apud Cice-ronem II. de Legibus lib. XII. Tabul. appella-tur *Carmen necessarium*. Et pro Muraena formu-lae Jurisconsultorum, Carmina, apud Livium *borrendi carminis lex*, Appii Caeci sententiae, *Carmina*, in epist. De Republica ordinanda, ubi

plura dixi in Scholiis Sallustianis. Porro hujus libri titulus fortassis occasionem dedit, ut Catoni inscriberentur Disticha de moribus, quae sunt Dionysii Catonis. A. POPMA.

GRASSATOR VOCABATUR] *Grassari* antiqui pone-bant pro adulari, teste Festo: qua notione dixit Horatius lib. II. Sat. V. *Obsequio grassare*, & Li-vius lib. XLV. *qui assentando multitudine grassan-tur*. Hinc *Grassator* dicebatur, qui divites & potentiores quovis officii genere, non aperte, sed quasi ex insidiis captabat, ut poëtae, para-siti, & alii sectatores epularum, quos Phocyli-des vocat *τετραζονόρως*, *mensarum tonsores*. A. POPMA.

PRAECEPTA AD FILIUM] Praecepta erant diver-si generis. De cura valetudinis. De agricultura.

magis quam alios Opicos adpellatione foedant. Interdixi tibi de Medicis. *Plinius* lib. XXII cap. 1.

Subjicit qua medicina usus & se, & conjugem usque ad longam senectam perduxerit: profiteturque esse etiam Commentarium sibi, quo medeatur filio, servis, familiaribus. *Ibidem*.

Rheticam uvam Cato praecipue laudat in libris ad filium. *Servius Georg.* II.

Lepus multum somni adfert, qui illum edit. *Diomed.* lib. I.

Ex dolore, ex febris, ex siti, ex medicamentis bibendis, ex cataplasmatibus, ex alvo lavando. *Priscianus* VII.

Senilem juventam praematurae mortis esse signum. *Plin.* lib. VII. cap. 2.

Ille Imperator; tu illi ac caeteris mediastinus. *Nonius*.

Orator est, Marce fili, vir bonus, dicendi peritus. *Seneca* lib. I. *De-clamat*.

Vir bonus est, Marce fili, colendi peritus: cujus ferramenta splendent. *Servius Georg.* I.

M. PORCII CATONIS COMMENTARII JURIS CIVILIS.

XLIV. Mundo nomen inpositum est ab eo mundo, qui supra nos est. Forma enim ejus est, ut ex iis qui intravere cognosci potuit, adsimilis illi. *Festus*.

M.

ra. De re militari. De arte dicendi; de qua Catonem primum aliquid praecepisse testatur *Quintil.* lib. I. A. POPMA.

OPICOS ADPELLATIONE FOEDANT] Idem est in excerptis. Opici, ii qui & Osci, fuere populi Italiae, foedi & infames frequentissimo usu libidinum spurcarum, teste *Festo*. *Ausonius*: *Opicus Magister*. A. POPMA.

LEPUS MULTUM] Hunc locum respicit *Plinius* lib. XXVIII. cap. 19. *Somnos fieri lepore sumto in cibis Cato arbitratur*. Ex qua persuasione quidem conciliando somno leporinas aures pulvino supponunt, alii leporis pedes nocturno pileolo applicant. A. POPMA.

VIR BONUS] Citat ex *Orat.* Catonis ad filium. Sed alibi ex *Libro*. WASSE.

COMMENTARII] De Catonis vita vide *Plutarchum*, *Nepotem*, A. Victorem. Elogia ejus varia extant apud *Plin.* VII. 27. Vide *Valer. Maximum* VIII. 7. aliosque. Florere caepit Bello Punico II. in quo sub ductu & auspiciis *Fabii illius Maximi*

stipendia meruit. Vitam produxit usque ad Bellum Punicum III. Scripsit *Origines* ante Consulatum, quem gessit cum *Val. Flacco* anno U. C. DLIX. ut ex verbis *Oppii* apud *Livium* lib. XXXIV. colligitur. *Corn. Nepos* hosce libros, *Historias* vocat, ideoque frustra est *Colerus* in notis ad I. *Hist. Sallustii*, qui *Orationem* ejus de Bello Carthaginiensi diversum ab *Originibus* opus existimat, quam *Epitomator Livii Annalibus* ejus inclusam fuisse diserte memorat. Unde apparet tam *Nonium* quam *Charisium* (quum ad eandem *Historiam* provocant) *Origines* Catones designasse. Quaestor fuit *Scipioni Africano* annos natus XXIX. U. C. DXLVIII. quadriennio post *Aedilis* plebis cum *Cajo Aelio*, qui male in *Nepotis* fragmento *C. Helvius* appellatur. *Sardiniam* provinciam Praetor obtinuit U. C. DLV. Consul cum *Flacco* *Matronis* cultum *Oppia* lege ademptum restituit, exstat ejus *Oratio* hac de re apud *Livium* lib. 23. U. C. DLIX. De *Sardinia* triumphavit DLXII. Legatus *Manii Acilii Glabronis* de

M. PORCII CATONIS EPISTOLAE.

Cato ad Popillium (*Sarisberiensis Pompilium. Forte P. AEmilium*) scripsit, ut si eum patiatur in exercitu remanere, secundo eum obliget militiae sacramento: quia priore amisso, jure cum hostibus pugnare non poterat. *Cicero Offic. I.*

AD M. FILIUM.

Scribit se audisse eum missum factum esse a Consule, cum in Macedonia bello Persico miles esset. Monet igitur ut caveat ne proelium ineat. Negat enim jus esse, qui miles non sit, cum hoste pugnare. *Ibidem.*

Καὶ Κάτων αὐτῷ φέρεται τις ἐπιστολὴ πρὸς τὸν υἱόν, ὑπερφυῶς ἐπαμνοῦν τὴν περὶ τὸ ξίφος φιλοτιμίαν αὐτοῦ καὶ σπουδὴν. Plutarch. in Catone.

INCERTA EX QUA EPISTOLA.

Quia saepe utiles videntur praedonculi. *Festus, in V. Mansues ad. Idem, in V.*

M.

de Thermopylarum jugis hostes depulit DLXIX. Censor, L. Q. Flaminium viri Consularis fratrem, Lentulum, aliosque Senatu movit. DC. Galbam incusavit. DCIV. Orationem habuit de Carthagine delenda. Nec est quod quis auctoritate Plutarchi motus harum fragmenta spuria esse contendat, ea enim Catonem minorem respiciunt. Vid. pag. 770. De ejus stylo extat in primis Ciceronis judicium in Bruto & Oratione pro Plancio & Vell. Paterculi libro I. cap. 17. quibus adde Plutarchum pag. 337. & 339. Appianum pag. 464. & Suidam in V. Κάτων, cujus verba de Scipione (ut id obiter moneam) ex Plutarcho desumpta sunt. Agellius denique lib. X. cap. 3. quaedam loca ex ejus Orationibus cum Graccho & Cicerone committit. Librum ejus de re militari extitisse sua aetate putabat Johan. Sarisberiensis lib. V I. cap. 19. deceptus, ut videtur, Vegetii verbis qui eundem transcripsit. Excerpta ex ejus Originibus ab Annio inter genuina fragmenta locum habere non concessi, quamvis ab Ausonio Popma hic inmerentibus honos ha-

Tom. II.

bitus sit. Quem porro adeat, qui bonas horas male collocare studet. WASSE.

AD M. POPILLIUM] M. Popillius Laenas Cos. Liguriam sortitus provinciam, *ibi res bene gessit*, ait Livius. In ejus exercitu Catonis filius tiro militabat. Quadriennio post, Paulo AEmilio Imperatore in Macedonia bello Persico miles fuit; ut refert Cicero lib. I. Officiorum: etsi ejus verbis explicandis & restituendis docti viri valde laborant. A. POPMA.

PUGNARE] Locum exscripsit Sarisber. apud quem non apparent, *Adeo summa erat observatio in bello movendo.* WASSE.

ΣΠΟΥΔΗΝ] Hanc rem varie narrant Historici. Plutarchus dicit, eum non prius irruptionem in hostes tentasse, quam convocasset commilitones. Justinus equo delapsus narrat lib. XXXII. 2; quo in loco, pro, *citius corpore collecto*, Vincen-
tius Bellovacensis legit, *citus*, & paulo post, *ad illum unum opprimendum*, inferius adhuc, *cacteri mirati & imitati*, Dein, paucis interjectis, *Samo-*
traciam fertur, postremo, *ad Consules reduxit.*

Oo

Idem

M. PORCII CATONIS. ORATIONES.
DIERUM DICTARUM CONSULATU SUO.

XLV. Atque quamquam multa nova miracula fecere inimici mei: tamen nequeo desinere mirari eorum audaciam, atque confidentiam. *Caris. lib. II.*

Video te quanto secus ego fecerim. *Ibidem.*

Secus aetatem agerem, quam illi egissent. *Ibidem.*

Ei rei dant operam, ut mihi falso maledicatur. *Ibidem.*

Ego mihi monumenta haec sempiterno posui, quae cepi. *Ibidem.*

Egoque jampridem cognovi, atque intellexi, atque arbitor, Rempubli-
cā curare industrie, summum periculum esse. *Ibidem.*

Omnia ab integro paranda erant. *Servius Ecloga IV. Caris. II.*

Laudant me maxumis laudibus, tantum navium exercitum, tantum
commeatum non opinatum esse quemquam hominem maturrume com-
parare potuisse.

Tam maturrume comparavisse. *Ibidem.*

Deinde postquam Malliliam praeterimus, inde omnem classem ven-
tus auster lenis fert: mare velis florere videres ultra angulum Galli-
cum.

Idem gladium manu excussū dicit, cui favet
Plutarchus: Valerius autem Maximus III. 2. 16.
& Frontinus IV. 5. e vagina elapsū. Verba
Valerii sunt: *Qui cum ab hoste in acie vehementi
periculo peteretur; sed MS. Bib. Pub. Cantab. le-
git, vehementer parvulo peteretur.* sequitur tamen,
*periculo oppressus: unde nihil temere de hac lectio-
ne statuendum. Alii equo etiam delapsū me-
morant. WASSE.*

ORATIONES] M. Cato orationes scripsit adole-
scens, cum in foro & causis agendis versaretur,
autore Cornelio Nepote. Itaque quod apud Ci-
ceronem in libro de Senectute ita loquitur, an-
no antequam mortuus est: *Causarum illustrium
quascunque defendi, nunc quam maxime conficio
Orationes:* hoc ad eas orationes pertinet, quas
in libris Originum inseruit, sane multas & lucu-
lentas, ut pro Rhodiensibus, In Serg. Galbam.
Fuerunt autem orationes Catonis in universum
CL. in quibus & pro se multa, & pro aliis, &
in alios.

*Nam vetus ille Cato dignum quemcumque laceſsim
Adpellare, quod ipse sibi non conscius esset.*

Inquit Lucilius lib. XIV. Satyrae, quod est testi-
monium plenae & verae laudis. A. POPMA.

DIERUM DICTARUM] Non uno titulo citatur
haec Oratio. Nam Festus V. *mediocriculus, In Con-*

sulatu, & in recto, In dissertatione Consulatus. Cui
Charisius pag. 179. & alibi frequenter addit, *die-
rum dictarum de C. S.* licet alibi bis omittat, pag.
195. & 196. WASSE.

EGO MIHI MONUMENTA] Extat hodieque in
Hispania a Catone positi monumenti Inscriptio,
sane digna immortalitate:

PALLADI VICTRICI SACRUM.

HIC HOSTIUM RELIQUIAS PROFLIGA-
VIT CATO UBI SACELLUM MILO ARTIFI-
CIO CONDITUM ET AEREAM PALLADIS
EFFIGIEM RELIQUIT.

PAREANT ERGO ET NOScant OMNES
SENATUS VEL POPULI ROMANI IMPE-
RIUM DEORUM NUMINE ET MILITUM
FORTITUDINE ET TUERI ET REGI. A.
POPMA.

MARE VELIS FLORERE] Verbum *Floreo* vete-
res ad varias res transtulisse annotavit Servius.
Hinc Cato *mare velis florere videres*, Lucret. *flo-
rebat navibus pontus; &, urbes pueris florere vi-
demus.* Virgil.

— florentes aere catervas.

A. POPMA.

ANGULUM GALLICUM] Livius vocat Sinum Gal-
licum, ut Strabo *Γαλιτικὸν κόλπον*: qui illum du-
plicem

cum. Ad illum enim atque Ruscinonem deferimur. Inde noctu auram profecti sumus.

Mihi atque classi obviam fiunt. *Ibidem.*

Ita hos fert ventus ad priorem Pyrenaeum quos projicit in altum. *Gell. lib. IV. cap. 17.*

XLVI. Eas res non posse sustineri, nisi eo praesidia magna frumentumque mittatur. Nam ita dicunt palam necesse esse obturata. *Carisius lib. II.*

Omnia tumultu plena, simul hostium copiae magnae contra me sedebant, usquequaque laceſſebamur. *Ibidem.*

Interea ad socios nostros sedulo dispertieram, alio frumentum, alio legatos, alio literas, alio praesidium usquequaque. *Ibidem.*

Postquam auspicavi, atque exercitum adduxi pone vorsus castra hostium. Villa est patrui, hic age, est ubi stas. Pone versum illac mare est. *Ibidem.*

Nostros pone vorsus, hostes esse ab dextra parte. *Ibidem.*

Jam apud vallum nostri satis agebant. *Ibidem.*

Id ego primo minus animadvorti, veniunt, iterum atque (etiam) tertium tumultuosius. *Ibidem.*

Eam ego viam pedetentim tentabam. *Ibidem.*

Ridibundum magistratum gerere. pauculos homines, mediocriculum exercitum obviam duci. *Festus.*

Me sollicitum atque exercitum habitum esse, atque porro fore. *pro, longius. Carisius lib. II.*

Itaque porro in Turtam proficiscor, servatum illos. *Ibidem.*

Inde pergo porro ire in Turtam. *Ibidem.*

Item

plicem facit: unum majorem, quem excipit mare Italicum, claudens meridionale latus Galliae, in quo sitae sunt Massilia & Narbo urbes: alterum minorem illi oppositum, Britanniam versus & septentrionem. A. POPMA.

RUSCINONEM DEFERIMUR] Ita legitur apud Carisium ex novissima editione Putschii. Ruscinonem fluvium & urbem cognominem memorat Strabo lib. IV. Ptolomaeus Ruscionem fluvium vocat, urbem Rusyonem, utrumque corrupte. Polybius per γ scribit Ρερύον. A. POPMA.

EAS RES NON POSSE] Forte loquitur de legatione Ilergetum, qui ad Catonem Cos. miserunt, querentes castella sua ab Hispanis oppugnari, nec spem ullam esse resistendi nisi praesidio Ro-

manus miles esset, Livius. A. POPMA.

POSTQUAM AUSPICAVI] Idem refert Livius his verbis: Nocte, media, cum auspicio operam dedisset, profectus, ut locum quem vellet priusquam hostes sentirent, caperet, praeter castra hostium circumducit, & prima luce acie instructa sub ipsum vallum tres cohortes mittit. A. POPMA.

SATIS] Hoc est intente, inquit Charis. Wasse.

ITAQUE PORRO IN TURTAM] Turditania, Hispaniae regio, quae & Baetica vocatur, Catoni hic dicitur Túrta: sicut incolae ejus ab Artemidoro nominantur Τέρτα & Τερτράναι, ut autor est Stephanus. Vidend. Ptolomaeus, Strabo; & de bello in Turditania gesto, cujus hic mentio, Livius lib. XLIII. A. POPMA.

Item uti a Thermopylis atque ex Asia, maximos tumultus maturissime diseci, atque confedavi. *Ibidem.*

Recto fronte caeteros sequi si norit. *Festus.*

Qui maxumis vocibus, ac vicissim. *Carisius Lib. II.*

Si cuperent hostes fieri, temere fieri non possent. *Ibidem.*

Censores qui posthac fient, formidolosius, atque segnius, atque timidius pro Republica nitentur. *Ibidem.*

QUOM IN HISPANIAM PROFICISCERETUR.

XLVII. NAVITÆ.... vinum atque oleum u.... *Festus.*

Tres servos solos ex urbe duxisse. Quoniam ad Villam Publicam venerat, parum visum qui uteretur, iussisse duos pueros in foro de mensa emi, eos quinque in Hispaniam duxisse. *Apulejus in Apologia.*

PRO SE CONTRA C. CASSIUM.

Atque evenit ita, Quirites, uti in hac contumelia, quae mihi per huiusce petulantiam factum itur, rei quoque publicae medius fidius miserear, Quirites. *Gellius Lib. X. Cap. 15.*

PRO

ITEM UTI A THERMOPYLIS] Haec gessit quadriennio post AEdilitatem, M. Attilio Cos. Trib. militum, in bello contra regem Antiochum, ut Plutarchus fusius narrat. Meminit & Cicero de senectute. A. POPMA.

NAVITÆ VINUM] Locus mutilus apud Festum. ita forte restituendus: *Navitae quod habebant vinum atque oleum, usus tantum eo sum.* Ad quem locum respexit Plinius lib. XIV. Cap. 13. cum inquit: *Cato cum in Hispaniam navigaret, unde cum triumpho rediit: Non aliud, inquit, vinum bibi, quam remiges.* A. POPMA.

TRES SERVOS SOLOS] Plutarchus in Catone: *Ἦσαν δὲ πέντε διεσπότες ἐπὶ στρατείας σὺν αὐτῷ. τέτων εἰς, ὄνομα Πάκκῳ, ἠγόρασε τὴν ἀρχιμαλῶτων τεύχεα πικρὰ, &c.* p. 342. A. POPMA.

AD VILLAM PUBLICAM] Villa publica extra urbem erat hospitio magistratibus cum imperio in provincias exeuntibus, ut hic locus indicat, & Legatis exterarum gentium, vetitis urbem ingredi. Livius lib. XXXIX. de legatis Carthaginensium: *Quibus vetitis urbem ingredi, hospitium in Villa Publica, Senatus ad aedem Bellonae datus est.* & lib. XLIII. *Macedones deducti extra urbem*

in Villam Publicam, ibique iis locus, & laetitia praebita. Erat etiam intra Urbem in campo Martio, in quam magistratus qui comitiis praeerant, secedebant. Varro lib. III. de Re rustica: *Villas Publicae utamur umbra.* A. POPMA.

DE MENSA EMÍ] Erant in foro mensae publicae argentariorum, a quibus non modo pecuniae numeratio, sed etiam rerum privatarum venditio fiebat. Apulejus lib. VIII. *Metamorph. Collatitia stipe de mensa paratus.* A. POPMA.

QUINQUE] Sic Plutarch. in ejus Vita. 342. WASSE.

PRO SE CONTRA C. CASSIUM] Hanc orationem an intelligunt Livius & Plutarchus, cum tradunt Catonem LXXXVI. vitae anno causam dixisse, ipsum pro se oravisse scripsisseque? Sane C. Cassius Longinus circa id tempus in Republica fuit, idem Consul, idem Censor. A. POPMA.

FACTUM ITUR] *Contumeliam facere* in oratione Antonii reprehendit Cicero, negatque Latine dici. Utitur tamen Cato hic; & Metellus Numidicus oratione De triumpho suo. *Majorem injuriam atque contumeliam facit.* Quin & Plautus *Asinaria*, & Terent. *Phormion.* A. POPMA.

PRO

PRO L. TURIO CONTRA CN. GELLIUM.

Propter tenuitatem & plevitatem. *Nonius.*

Atque ego a majoribus memoria sic accepi, siqui quid alter ab altero peteret, si ambo pares essent, sive boni, sive mali essent, quod duo res gessissent, uti testes non interessent, illi unde petitur ei potius credendum esse. Nunc si sponsonem fecisset Gellius cum Turio, Ni vir melior esset Gellius quam Turius, nemo opinor tam infans esset, qui judicaret meliorem esse Gellium, quam Turium. Si melior est Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur. *Gellius Lib. XIV. Cap. 9.*

PRO LUCIO ANTONIO.

XLVIII. Beneficii postridie iussisti adesse in diem, ex die non ausi recusare. *pro ausus sum. Prisc. XX. pag. 868.*

PRO L. CÆSARE AD POPULUM.

Quod ego me spero ostenturum. *Idem lib. X.*

PRO

PRO L. TURIO] Vera hujus Orationis Epigraphe exstat apud Gellium, XIV. 2. cujus verba, quoniam ad fragmenti elucidationem pertinent, adscribam: *Utare M. Catonis, prudentissimi viri, consilio: qui in Oratione, quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita esse a majoribus memoriae traditum, observatumque ait, ut si, quod inter duos actum est, neque tabulis, neque testibus planum fieri possit: tum apud judicem, qui de ea re cognosceret, uter ex iis vir melior esset, quaeretur, & si pares essent, seu boni pariter seu mali, tum illi, unde petitur, crederetur, ac secundum eum judicaretur.* Ubi Salmas. pro, si ambo legit, sive ambo & pro, uti testes, ubi testes, & rationibus expensis, contra Favorinum pronunciat. Hinc etiam emendes Nonium Marcellum in *plevitate*, qui Catonis Orationem pro Veturio laudat, male, ni fallor, pro, pro Turio. Cato enim contra Veturium scripsit, sive, ut ipse Nonius in *duritudo*, In Veturium, in Lucium nempe illum, quem omisi sacrificii reum fuisse colligimus ex Prisciano, Festo, aliisque. Huic conjecturae fidem facit Gellius XVII. 2. quem solens & more suo transcripsit Nonius, hoc est, summa incuria. Tu vero, Lector, pro, *imprudentiam*, repone *impudentiam*. WASSE.

QUOD DUO RES GESSISSENT] Rei appellatio ad omnem contractum & obligationem pertinet, ut

ait Ulpianus tit. De verborum signific. cap. VI. unde *Res gessisse* pro *contraxisse*: sed differentiae causa qui stipulatus, reus stipulandi, qui spondet, reus promittendi, qui credit, reus credendi, qui satis accipit, reus satis accipiendi, dicitur, titulo De verborum obligatione, & titulo De duobus reis. A. POPMA.

ILLI UNDE PETITUR EI POTIUS] Veteres *Reum debendi*, a quo pecunia in iudicio tanquam debita petebatur, vocabant, unde petitur. Cicero ad Trebatium libro VII. Epistolarum, & de Oratione libro I. *Postulabam ut illi, unde petitur, vetus atque usitata exceptio daretur, cujus pecuniae dies fuisset.* Notandum autem hic exemplum geminarum vocum: *Illi unde petitur ei.* Cui simile illud Scaevolae ad SC. Trebellianum, *Quaesitum est, an Septicio filio defuncto intra vicesimum annum sine liberis, hoc fideicommissum, utrum proportionibus haereditatis ad fratrem & sororem ejus pertineat.* A. POPMA.

L. CÆSARE] Cave confundas hanc Orationem cum illa quam, rogatu Lucii Caesaris, in gratiam trecentorum Nobilium Catonem scripsisse narrat Plutarchus p. 791. nam illa erat Catonis minoris, & iste Lucius fuit Caji Caesaris Dictatoris propinquus. WASSE.

PRO L. CAESETIO.

Audite, fultis, milites, si quis vestrum in bello superfuerit, si quis non invenerit pecuniam, egebit? *Festus*.

IN TIB. SEMPRONIUM LONGUM EXSULEM.

Quid si vadimonium capite obvoluto stitisset. *Gellius* lib. II. Cap. 14.
Si posset auctio fieri de artibus tuis, quasi suppellectilis solet. *Priscianus* lib. VI. pag. 724.

IN Q. MINUCIUM THERMUM.

XLIX. Erga Rempublicam multa beneficia ratissima atque gratissima. *Festus*.

Sed a benefactis atque ab optimis artibus fugit quam maxuma fuge-
gela, perpetuissimo curriculo. *Priscianus* lib. III.

Postquam diutius fitur. *Idem* lib. III.

Mortuus est, sepelitus est. *Idem* lib. X.

IN Q. MINUCIUM THERMUM DE QUAESTIONE IN PTOLOMAEUM MINOREM.

De Ptolomæo, rege optumo & beneficentissimo. *Idem* III.

Per

IN TIBERTUM] Illum nescio an intelligat Proconsulem, cujus legatus Cato in Thracia & ad Danubium fuit, teste Plutarch. in Catone. 342. cujus etiam Elogium habes in Vita Marcelli p. 300. titulus ejus concipitur apud Gellium II. 14. in hunc modum: *In Libro vetere Marci Catonis, qui inscribitur, Contra Tiberium exsulem.* Priscianus unus illum integrum conservavit lib. VI. p. 724. ubi MS. A. pro, *artibus tuis*, habet, *suis*. WASSE.

QUID SI VADIMONIUM] Significat reum fuisse criminis capitalis, aut turpis. Nam in periculo, vel re turpi, caput operiebant: de hoc testis Gellius, apud quem Julianus rhetor, amatorios versus recitaturus, *Permittite mihi quaeso*, inquit, *operire pallio caput*, quod in quadam parum pudica oratione *Socratem fecisse* ajunt. De isto Plautus *Mostellaria*:

Capite convoluto ut fugiat cum summo metu.

Livius lib. III. *In domum se, propinquam foro, insciis adversariis, capite obvoluto recepit.* *Vadimonium stitisse*, dicit Cato: *vadimonio sistere*, Apulejus lib. IX. A. POPMA.

RATISSUMA ATQUE GRATISSUMA] Multa sunt in his reliquiis verborum pariter & sententiarum lumina, digna laude ac notatione. Contende haec cum illa Ciceronis pro Cluentio: *In hac calamitosa fama quasi in aliqua perniciosissima flamma.* A. POPMA.

DE PTOLOMAEO MINORE] Hic est Ptolomaeus minor, cognomento Euergetes II. sive Physcon, septimus Aegypti Rex, successor Philometoris fratris: de quo Livius in Epitom. Lib. XLVII. & LII. Justin. Lib. XXXVIII. Strab. ult. Athenaeus Lib. IV. & XII. qui testantur fuisse tyrannorum omnium crudelissimum. Cato hac oratione illum eaagitavit, simul & Q. Thermum, qui missus Quaesitor, malitiose & negligenter quaestionem exercuit, quasi Sequester inter regem & populum venisset. Itaque duplex orationis argumentum, de Ptolomaeo minore, de Thermi quaestione, ex Prisciano lib. VI. A. POPMA.

REGE OPTUMO] Ptolomaeo Philometori hoc elogium tribuit: cui Euergetes frater successit.

Livius

Per deos immortales nolite vos sequestro ponere. *Gell.* lib. XX. Cap. 10.

Sed si omnia dolo fecit, omnia avaritiae atque pecuniae causa fecit, ejusmodi scelera nefaria, quae neque inspecendo, neque legendo audivimus, supplicium pro factis dare oportet. *Idem* lib. XIIIX. Cap. 9.

Quantoque suam vitam superiorem, atque ampliorem, atque antiquiorem animum inducent esse quam innoxiolem.

IN Q. M. THERMUM DE SUIS VIRTUTIBUS.

L. Ego jam a principio in parsimonia, atque in duritia, atque industria omnem adolescentiam meam abstinui, agro colundo, faxis Sabinis, filicibus repastinandis, atque conferundis. *Festus.*

Quid mihi fieret, si non ego stipendia in ordine omnia ordinarius meruissem semper? *Idem.*

Primanus Tribunus. *Idem.*

M. Fulvio Consuli Legatus missus sum in Aetoliam, propterea quod ex Aetolia complures venerant, Aetolos pacem velle: de ea re Oratores Romam profectos. *Idem.*

Cum essem in provincia Legatus, quamplures ad Praetores & Consules vinum honorarium dabant: numquam accepi, nec privatus quidem. *Isidorus* lib. XX. *Orig.*

Aliud

Livius lib. LII. *Ptolomaeus in caput graviter vulneratur; inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, exspiravit: atque ita in locum ejus frater, minor Ptolomaeus, qui Cyrenis regnabat, successit. De ejus morte fortassis accipiendum Catonis fragmentum, Mortuus est, sepelitus est. A. POPMA.*

EJUSMODI SCELERA NEFARIA.] Haec scelera Ptolomaei minoris sive Euergetis refert Justinus lib. XXXVIII. *Infestus omnibus, statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari iussit: ipsum quoque, die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & solennia religionum, in complexu matris interfecit; atque ita torum sororis caede filii ejus cruentus ascendit. Post quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocaverant, fuit. & mox: Accersitum maximum deinde a Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra se Regem crearent, interfecit. Tunc populus statuas & imagines ejus detrabit: quod factum studio sororis existimans, filium, quem ex ea susceperat, interfecit, corpusque in membra divisum & in cista positum, matri, die natali ejus, inter epulas offerri curat. A. POPMA.*

IN PARSIMONIA ATQUE IN DURITIA] Hoc est quod Plutarchus refert Catonem dixisse, duobus generibus duntaxat quaestus se usum, agricultura & parsimonia. Similiter Duritiam & Parsimoniam jungit Plautus, *Mostellaria* act. I. Scen. 2. *Vitabam volupe parsimonia & duritia.* & Cornelius Nepos Alcib. *Sic duritiae se dedisse, ut parsimonia victus atque cultus omnes vinceret. Adolescentiam abstinui, id est, remotam habui, abduxi, scilicet a luxu & deliciis, sicut culpam abstineam,* Plautus *Menaech.* pro remotus sum a culpa. quamvis sint qui malint, *obstinui, vel obstinavi:* quos sequatur qui volet. A. POPMA.

M. FULVIO CONSULI.] M. Fulvius Nobilior Consul fuit cum Cn. Manlio Vulsione anno DLXIV. & post biennium a Consulatu triumphum egit de Aetolis, Ambracibus, & Cephalenia. Vidend. Livius Lib. XLVIII. A. POPMA.

DABANT] MS. Codex, Brit. Acad. Cantab. dabatur. Caeterum Fragma, hoc ex Catonis oratione de Innocentia sua ab Isidoro adducitur: *Age, si quis hoc saeculo vir illustris pellibus baedinis pro stragulis utatur, tribusque servis comitatus Hispaniam regat.*

Aliud est Properare, aliud Festinare. Qui unum quid mature transigit, is properat: qui multa simul incipit, neque perficit, is festinat. *Gell.* lib. XVI. Cap. 14.

IN Q. MINUCIUM THERMUM, DE DECEM HOMINIBUS.

LI. Tuum nefarium facinus pejore facinore operire postulas; succidias humanas facis; decem capita libera interficis, decem hominibus vitam eripis, indicta causa, injudicatis, indemnatis. *Idem* lib. XIII. Cap. 23.

Nervo, carcere, moletrina. *Nonius.*

Rumorem, famam flocci fecit, intercutibus stupris obstinatus, insignibus flagitiis. *Festus.*

Aderant ne male . . . scelera nefaria fieri . . . , sacramento traderetur, lege aestimarentur. *Idem.*

IN Q. MINUCIUM THERMUM, DE FALSIS PUGNIS.

Dixit a Decemviris parum sibi bene cibaria curata esse. Jussit vestimenta detrahi, atque flagris caedi: Decemviros Brutiani verberavere, videre multi mortales. *Gell.* lib. X. Cap. 3.

Quis hanc contumeliam, quis hoc imperium, quis hanc servitutem ferre potest? Nemo hoc Rex ausus est facere; eane fieri bonis, bono genere natis, boni consulis? Ubi societas, ubi fides majorum? Insignitas injurias, plagas, verbera, vibices, eos dolores atque carnificinas per dedecus atque maxumam contumeliam, inspectantibus popularibus suis, atque multis mortalibus, te facere ausum esse? Sed quantum luctum, quantumque gemitum, quid lacrumarum, quantumque fletum factum audiui? Servi injurias nimis aegre ferunt; quid illos bono genere

regat, & quingentorum assuum sumtu transmarinam provinciam petat, eodem cibo, eodemque vino quo nautae uti contentus sit, nonne mirabilis existimetur? atqui ista patientissime superior Cato toleravit: Valer. Max. IV. ubi MS. pro mirabilis, miserabilis. WASSE.

INTERCUTIBUS STUPRIS OBSTINATUS.] Priscianus, flagitatus: quomodo Apulejus lib. VIII. Metamorph. Juvenem execrandis uredinibus flagitabant. Festus: Inter cutem flagitatos dicebant antiqui maiores, qui stuprum passi aliquando essent. A. POPMA.

DE FALSIS PUGNIS.] Hunc titulum habent libri

veteres Gellii, quem conservavi; propterea quod animadverti Catonem in hac oratione praecipue egisse causam de plagis & verberibus inique provincialibus irrogatis a Q. Thermo. Si quis tamen malit, Lipsio autore, emendare, De falsis poenis, non admodum contra nitar. A. POPMA.

INSIGNITAS INJURIAS PLAGAS.] Insignitas injurias dicit quae signa & indicia retinent, insignire factas. Plaut. Casina, ut insignitos pueros aliquo vitio notatos. Idem Milite: insignitas notas. Cicero de Divinatione: In quibus tanquam insignitae notae veritatis apparent. A. POPMA.

nere natos, magna virtute praeditos, opinamini animi habuisse, atque habituros dum vivent?

IN LUC. VETURIUM, DE SACRIFICIO COMMISSO.

LII. Qui illius impudentiam norat, & duritudinem. *Nonius, in Duritudo.*

Quod tu, quod in te fuit, sacra stata, solemnia, capite sancta deseruisti. *Festus.*

Aquam Anienem in sacrarium inferre oportebat. Non minus quam quindecim millibus Anien abest. *Priscianus lib. VI.*

Graeco ritu fiebantur Saturnalia. *Idem lib. XIX.*

Domi cum auspicamus, honorem me Dium immortalium velim habuisse. Servi, ancillae, si quis eorum sub centone crepuit, quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit. Si cui ibidem servo aut ancillae dormienti evenit, quod comitia prohibere solet, ne is quidem mihi vitium facit. *Festus.*

Mense Octobri fecimus, Novembris reliquos erat. *Priscianus lib. VI.*

Hostem num icit? *Idem lib. X.*

Objicit hanc rem criminosis. Equiti corpulentiam. *Gellius lib. VII. Cap. 22.*

IN M. COELIUM, SI SE TRIB. PLEB. ADPELLAVISSET.

LIII. In Coloniam mehercules scribere nolim, si Triumvir sim, spatiatorem, atque fesceninum. *Festus.*

Descen-

IN L. VETURIUM] Hanc orationem habuit in Censura, cum L. Veturio equum ademit, quod ille sacra stata, solemnia, capite sancta, deseruisset. Fuit autem Censor Cato cum L. Valerio Flacco anno ab U. C. DLXIX. Claudio Pulchro L. Porcio Licino Coss. A. POPMA.

DE SACRIFICIO COMMISSO] Legendum videtur *omisso*, ex fragmentis, in quibus sacra deserta arguuntur. A. POPMA.

AQUAM ANIENEM.] Ita Sallust. lib. II. Historiarum: *dextrum flumen Turiam*, & lib. IV. *Contendit ad flumen Eupbratem*: Caesar, *Oceanum mare*: ne quis mutet *Aquam Anienem*, contra observationem Prisciani. *Aniem* vocatur a Catone, qui ab aliis *Anio*, & quidem duplex, *Vetus & Nova*. Tom. II.

vus, item foeminino genere in veteri Inscriptione: ITEM ANIENEM NOVAM A MIL. LXII. A. POPMA.

DOMI CUM AUSPICAMUS] Intelligit genus auspicii, quod post mediam noctem domi captabatur & appellabatur *Silentium*. Cicero lib. II. de Divinatione: *Peritum esse necesse est eum, qui Silentium quid sit intelligat. Id enim Silentium dicimus in auspiciis, quod omni vitio caret.* Festus: *Silentio surgere dici, ubi quis post mediam noctem surgit auspicandi causa ex lectulo suo, hoc enim est Silentium, omnis vitii in auspiciis vacuitas.* A. POPMA.

IN M. COELIUM] Hunc M. Coelium Macrobius dicit Senatorem fuisse haud ignobilem. Gellius

Descendit de canterio, inde staticulos dare, ridicularia fundere. *Macrob. lib. II. Saturn.*

Praeterea cantat, ubi conlibuit; interdum Graecos versus agit, jocos dicit, voces demutat, staticulos dat. *Ibidem.*

Quid ego cum illo dissertem amplius? quem ego denique credo in pompa vestitatum ire ludis pro citeria, atque cum spectatoribus sermocinaturum. *Festus.*

Numquam tacet, quem morbus tenet loquendi, tamquam veterinosum bibendi atque dormiundi; quod si non conveniant, tum convocari jubet. Ita est cupidus orationis, ut conducat qui auscultet. Itaque auditis, non auscultatis, tamquam pharmacopolam, nam ejus verba audiuntur, verum ei se nemo committat, si aeger est. *Gellius lib. I. cap. 15.*

Frusto panis conducitur potest (M. Coelius) vel uti taceat, vel uti loquatur. *Ibidem.*

Et quis illi modi esse vult? *Priscianus lib. VI.*

Si em percussi, saepe incolumis abii. Praeterea pro Republica, pro scapulis, atque aerario multum Reipublicae profuit. *Festus, Pro scapulis. 207.*

... a porta Naevia atque ea. *Idem.*

IN

lius etiam Tribunum pleb. etsi apud illum corrupte legitur: *M. Cato Senatorem non ignobilem, Caecilium, spatiatorem & fesceninum vocat*: id quod ex Festo deprehendimus, qui haec verba adducit ex oratione in M. Coelium: *In Coloniā mebercules, &c.* Idem Festus tamen emendand. in voce *Citeria*, ubi *Caecilium* pro *Coelium* legitur. A. POPMA. Titulus integer a Festo est, licet ille alicubi mendose exhibeat; reponere etiam pro, *Caecilium, Coelium* apud Priscianum lib. VI. p. 694. invitis licet tribus MSS. Codicibus. WASSE.

SPATIATOREM ATQUE] *Spatiarī* est otiose ambulare. unde Cato *Spatiatorem* hic vocat, quem in lib. de Re rustica Cap. V. *ambulatorem. Villicus ne sit ambulator.* Festus exponit *erratorem. Fesceninum* vocat hominem lascivum & obscenum, a Fesceninis versibus notae lasciviae. A. POPMA.

STATICULOS DARE] Similiter Plautus *Perfa, quin tibi saltem staticulum dem*: id est, saltationem

statariam quandam, non perinde motoriam, ut Turnebus explicat. *Ridicularia* sunt jocularia; qualia ante Mimos & Atellanas recitabantur vel canebantur a scurris, mimis & urbicariis. A. POPMA.

IRE] Scalig. & Voss. in Etymol. WASSE.

SI EM] Scalig. *hostem* legit. WASSE.

PRO SCAPULIS.] Dicit se poenas verberum a multorum civium Romanorum corpore amovisse: id quod ex orationibus in Q. Thermum apparet. Tamen multo ante a P. Valerio Poplicola, deinde a M. Valerio, qui cum Q. Apulejo Cos. fuit, lege Valeria consultum populo, ut ne quis a magistratu necari aut verberibus affici posset, ne cui provocatio negaretur. Etiam Lex Porcia lata a M. Porcio Laeca, quam Plinius appellat *De jure virgarum*, Livius, *pro tergo civium latam*; cujus verba sunt lib. X. Porcia tamen lex sola pro tergo civium lata videtur, quod gravi poena sanxit: Si quis verberasset necassetve civem Rom. A. POPMA.

IN

IN M. FULVIUM NOBILIOREM.

LIV. Nam principio quis vidit corona donari quemquam, quom oppidum captum non esset, aut castra hostium non incensa essent? *Gellius lib. V. 6.*

Retricibus. *Festus.*

Cato Fulvio ut crimen objecit quod Consul in provinciam poëtas duxisset. *Cicero Tusc.*

IN LENTULUM APUD CENSORES.

Quod majores sanctius habuere defendi pupillos, quam clientem non fallere, advorsus cognatos pro cliente testatur: testimonium advorsum clientem nemo dicit patrem primum, deinde patronum proximum nomen habere. *Gellius lib. V. cap. 13.*

IN C. PISONEM.

Video hac tempestate concurrisse omnis adversarios meos. *Priscian. lib. X.*

IN L. FURIUM DE MULTA.

De aqua Praetores secundum populum vindicias dicunt. *Festus.*

O quanti ille agros emit, qua aquam duceret! *Carisius lib. II.*

Domi meae saepe fuit. *Ibidem.*

De aqua, quod adtinet ad salinatores aerarios, cui cura vectigalium resignat. *Servius AENEID. IV. Carisius lib. I.*

Pror-

IN M. FULVIUM] Hac oratione exagitavit Censuram M. Fulvii Nobilioris, quam ille gessit cum M. AEmilio Lepido anno U. C. DLXXVI. autore Livio lib. L. etsi Valerius & Gellius AEmilii collegam in Censura nominant Fulvium Flacum, manifesto errore. A. POPMA.

RETRICIBUS] *Retrico* veteres dixerunt, ut *Intrico*, *Extrico*. inde *Retrices aquae*, quae vario & multiplici flexu circumquaque feruntur: quales Cato ait fuisse supra viam Ardeatinam, qua irrigabantur horti. *Festus. A. POPMA.*

IN L. FURIUM] Ex fragmentis apparet hanc orationem habitam in Censura, cum L. Curio multa dicta ob aquam publicam derivatam & averfam. Nam Cato & Valerius Censores aquam publicam omnem & privatum aedificium, aut agrum

ademerunt: & quae in loca publica inaedificata immolitate privati habebant, intra dies xxx. demoliti sunt. Livius. A. POPMA.

AD SALINATORES AERARIOS] Vectigal ingens ex sale Romanis fuit, quod qui accipiebat & referebat in aerarium publicum, is dicitur a Catone Salinator aerarii. Resignare Festus interpretatur rescribere, ut resignatum aes, in tabulas relatum. Servius putat antiquae dici pro damnare. Sed Festi interpretatio verior est. Nam & Cicero Tusculanar. IV. rescribere pro notare, & in literas referre dixit. Cantus rescripti sonus. A. POPMA.

CUI CURA VECTIGALIIUM] Est ellipsis pronomini *Is*. *Is* cui cura vectigalium; ut Varro lib. IV. De Lingua Latina: Quod ibi domus fuerit, cui cognomen fuit Macedonia, pro, ejus cui. A. POPMA.

Prorsus quodcumque videbat fecisse, neque quemquam observavisse. *Caris.* lib. I.

Necessario faciendum fuit. *Ibidem.*

Die proximi. *Gellius.*

IN L. FURIUM PRO LUSITANIS.

LV. Cato adCUSAVIT Ser. Galbam pro direptis Lusitanis, & L. Furium pro iisdem, pro iniquissima aestimatione frumenti. *Asconius in Divinatione, & Nepos in Vita Catonis.*

IN OPIUM.

Vinum redemisti, praedia pro vini quadrantalibus sexaginta in publicum dedisti, vinum non dedisti. *Festus.*

CONTRA CORNELIUM APUD POPULUM.

Nec quis incultior, inreligiosior, desertior, publicis negotiis repullior. *Idem* pag. 441.

IN PANSAM.

Pueri in ludo solent pasceolos furari. *Nonius.*

IN ANNIUM.

Nemo antea fecit super tali re cum hoc magistratu utique rem. *Festus.*

IN Q. SULPICIUM.

Quotiens vidi trulleos, nasiternas, pertusos aquales, matellas sine an-
fis. *Idem.*

IN

IN PUBLICUM DEDISTI] Pignori ex lege man-
cupiorum: *Populo praediis praedibusque canere.* Var-
ro lib. IV. de Lingua Latina: *Praedia dicta item*
uti praedes a praestando, quod ea, pignori data publi-
ce, mancupi fidem praestent. A. POPMA.

PUERI IN LUDO] Libri veteres, *Pueris in ludo*
tellos pasceolos furare. unde conjecerim *ocellos pasceo-*
los, ut Pansam incusaverit, quod is furtis jam
inde a pueritia suetus. Ocelli sunt globuli, vel

lapidei, vel plumbei, vel ex alia qua materia, in
modum oculorum formati; quibus olim pueri lu-
debant, ut etiam nunc fit. Ocellatos vocat Sue-
tonius in Augusto, & Varro in Satyra Marcipo-
re, ubi plura dixi. *Pascolus*, & per diminutionem
Pasceolus, est ex aluta fâcculus, scortum marsu-
pium, a Graeco *πασκάλιον* & *πάσκαλον*. Suidas
πασκάλιον ἐστὶ μαρσούπιον. Vidend. Festus, & No-
nius. A. POPMA.

IN

IN M. ACILIUM.

I. II. III. ..

Postquam navitas ex navibus eduxi, non ex militibus atque nautis, piscatores, penatores fiscellarum dedi. *Idem.*

IN L. QUINTIUM FLAMINIUM.

LVI. Catonis & aliae quaedam acerbae orationes exstant in eos, quos aut senatorio loco movit, aut quibus equos ademit. Longe gravissima in L. Quintium oratio est, &c. *Livius* lib. XLIX.

IN SER. GALBAM, APUD MILITES.

Historia de Papyrio praetextato, &c. sed Gellii verbis. *Gellius* lib. I. cap. 23.

DE LUSITANIS QUUM GALBAM ADCUSAVIT.

Tamen dicunt deficere voluisse. Ego me nunc volo Jus Pontificium opti-

IN M. ACILIUM] Acilii nequaquam praenomen Marci, sed Manii habuere; quare virgula debet addi, sic enim M/ id est, MAN. scribi solet. HAVERC.

PENATORES FISCEDULARUM] Festi codex vetus *fiscedarum*. unde forte legendum, *fiscellarum*, ut sint Penatores qui penum in fiscellis gestant. A. POMM.

QUINTIUM] Senatu movit Quintium, qui septem annis antea Consul fuerat. Causam nobis conservavit Liv. lib. XLIX. Cicero de Senectute; quorum testimoniis nixus est Plutarchus in Catone pag. 345. Causam his verbis narrat V. Max. II. 9. 3. *Quia in provincia quendam damnatum securi percusserat, tempore supplicii, ad arbitrium & spectaculum mulierculae, cujus amore tenebatur, electo.* Quae apud Sarisberiensem leguntur ad hunc modum: *quia aliquem damnatum impie securi percusserat, tempore tamen supplicii, sed ad arbitrium & spectaculum convivantis mulierculae cujus amore tenebatur allectus.* verum potior recepta lectio. WASSE.

IN S. GALBAM] Galbam illum intellige, quem Nepos in Vita Catonis & Suetonius, Lusitanos diripuisse dicit, III. millibus (ut V. Max. septem) eorum perfidia trucidatis, & Viriati bellum causam inde extitisse, eoque nomine merito in jus vocatum a Catone & Scribonio Libone. Qua

vero astutia Judicium Sententiam evasit, clare V. Max. IX. 6. & Cicero de Orat. I. 53. qui sua ex ipso Catone hauserit, Orosius IV. 21. & Appianus pag. 487. Lambinus, ad Nepotem, recte legendum putat *Servium* non *Sergium*, ut corrupte legitur apud Suetonium, Quintilianum II. 15. & Prisciani Codd. tam edd. quam MSS. cum Galba fuerit Sulpiciae non Serviae gentis. Plutarchus in vita AEmilii pag. 27. *Servium* Galbam, & in Catone 345. & 353. *Servilium* vocat, & ab eo in errorem inductus Appianus de B. Hisp. pag. 485. Hanc orationem habuit quadragenarius; si Livium & Plutarchum audiamus, nonagenarius. At vero, mortuus est 85. annos natus, ut Cicero de Claris Orat. & Plin. IX. 5. nos certiores faciunt. Nescio an fragmentum ex Catone in *Servicia* (sic enim apud Nonium legitur pag. 200. lin. 24.) huc referendum sit. WASSE.

TAMEN] Hisce verbis respondit Cato ad Galbae excusationem, quae hujusmodi erat. Lusitanos caesos confitetur, quod compertum habuerit, eos, equo atque homine suo ritu immolatis, per speciem pacis adoriri exercitum suum in animo habuisse, ut patet ex ejus Oratione contra Cethegum, quam nobis conservavit Epitomator Livii. WASSE.

optime scire. Jamne ea causa pontifex capiar? Si volo augurium optime tenere, ecquis me ob eam rem augurem capiat? *Gellius* lib. I. cap. 12.

DE RE FLORIA.

Ibi pro scorto fuit, in cubiculum subreptitavit e convivio: cum partim illorum jam saepe ad eundem modum erat. *Gellius* lib. I. cap. 21.

Sed si qui palam corpore pecuniam quaereret, aut se lenoni locavisset, & si famosus & suspiciosus esset, vim in corpus liberum non aequom censuere adferri. *Nonius*.

DE AGNA MUSTA PASCENDA.

Citer ager adligatus ad sacra erit. *Priscianus* lib. III.

UTI BASILICA AEDIFICETUR.

Antequam is villicare coepit. *Idem* lib. VIII.

DE INDIGITIBUS.

Sinunt ut bona rapiant aut sequestro dent. *Festus*.

DE AUGURIBUS.

LVII. Probrum virginis Vestalis, ut capite puniretur, vir qui eam incestavisset verberibus necaretur; lex fixa in atrio Libertatis, cum multis aliis legibus incendio consumpta est, ut ait M. Cato in ea oratione quae de Auguribus inscribitur. Adjicit quoque virgines Vestales sacerdotio exauctoratas *Idem*.

DE AEDILIBUS VITIO CREATIS.

Nunc ita ajunt, in segetibus & herbis bona frumenta esse. Nolite ibi nimiam spem habere. Saepe audiui inter os atque offam multa intervenire posse. Verum inter offam atque herbam ibi vero longum intervallum est. *Gellius* lib. XIII. cap. 16.

Neminisque. *Festus*.

AEDILES PLEBIS SACROSANCTOS ESSE.

Sacrosancti sunt Tribuni plebis, AEdilesque ejusdem ordinis. *Idem*.

DE

UTI BASILICA] Cato Censor, pecunia publica, sub Curia foro adjunxit & fecit Basilicam, quam Porciam suo nomine primus appellavit: quod cum adversarii ipsius acriter repugnarent, habuit

hanc orationem. Plinius & Plutarchus, in Catone, pag. 671. A. POPMA.

IN SEGETIBUS ET HERBIS] Frumenta dicuntur in herbis esse, cum herbescens viriditas emergit de

DE TRIBUNIS MILITUM.

Expedito pauperem, plebejum, atque proletarium. *Nonius.*
Loca ardua, & cliva depressa. *Idem.*

DE MORIBUS CLAUDII NERONIS.

LVIII. Pecunia mea Reipublicae profuit, quam isti modi uti tu es.
Prisc. lib. VI.

Haruspicen, fulguratorem, si quis adducat. *Nonius.*

DE RE ISTRIAE MILITARI.

Pugnariolas. *Festus.*

DE TRIUMPHO AD POPULUM.

Asperrumo atque arduissimo aditu. *Prisc. lib. III.*

DE SIGNIS ET TABULIS.

Honorem emtitavere: malefacta benefactis non redemttavere. *Festus.*

DE SPOLIIS.

Ne Spolia figerentur nisi de hostibus capta.

Sed tum ubi ii divisi sunt, revortantur resignatis vectigalibus. *Idem.*

DE PRAEDA MILITIBUS DIVIDUNDA.

Fures privatorum furtorum in nervo, atque in compedibus aetatem agunt: fures publici in auro atque in purpura. *Gellius lib. XI. cap. 13.*

Frau-

de semine occato, ut ait Cicero. Plinius lib. XVIII. cap. 7. *Frumenta bieme in herbis sunt.* Virgilius Georgic. I.

—— *Frumenti quaereret herbam.*

Idem: Messis in herba est. Persius:

Seges altera in herba est.

A. POPMA.

DE MORIBUS CL. NERONIS] Cato, cum in Sicilia Tribunus militum fuisset, inde reversus, C. Claudii Neronis Cos. in bello contra Asdrubalem castra secutus est, natus annos plus minus XXV. De cujus moribus haec oratio habita. Vidend. Livius lib. XXXVII. A. POPMA.

PROFUIT QUAM ISTI MODI] Est *ἡμεῖς* usitata veteribus, cum omittunt particulam *magis*, *potius*. Plautus Casina:

—— *ut quid vir velit,*

Fieri id facias, quam adversere contra.

Rudente:

Tacita mulier est bona quam semper loquax.

Homerus:

Αὐτὸν ἔχοντα σε βέλους ἐπαύρετο ἢ τινὰ τ' ἄνδρα.

A. POPMA.

HONOREM TEMPTAVERE] Malim, *emptitavere*, ut sit paronomasia. A. POPMA.

UTI

Fraudulenter, atque avariter. *Nonius.*
 Tu dives fite. *Idem.*

UTI PRAEDA IN POPULICUM REFERATUR.

LIX. Miror audere, atque religionem non tenere; statuas Deorum, exempla earum facierum, signa domi pro suppellectile statuere. *Priscian.* lib. VII.

DE PECUNIA REGIS ANTIOCHI.

M. Cato suavit rogationem Petiliam; exstat oratio ejus de pecunia regis Antiochi. *Livius* lib. XLVIII.

UTI PLURA AERA EQUESTRIA FIERENT, Suasio in Senatu.

Nunc ego arbitror oportere resisti, quo minus duobus millibus ducen-
 tis sit aerum equestrium. *Priscian.* lib. VII.

De aeribus equestribus, de duobus millibus actum. *Ibidem.*

Adcessit ager, quem privatim habent, Gallicus, Samnitis, Appulus, Brutius. *Ibidem.*

DE VESTITU ET VEHICULIS.

Nam perinjurium est, quom mihi ob eos mores, quos prius habui, honos detur; ubi datus est, tum velle uti eos mutem, atque alii modi-
 siem. *Idem* lib. VI.

DE HABITU.

Sanguen demittatur. *Carisius* lib. I.

DE

UTI PLURA AERA] Haec oratio habita est in Se-
 natu; quam Plutarchus intelligit, opinor, cum
 scribit Catonem voluisse, ut a majori censu ma-
 jus tributum penderent, ternosque in millia aeris
 asses assignavisse ut inferrent: quo iis adjectioni-
 bus pressi luxum deponerent. A. POMPA.

DE AERIBUS EQUESTRIBUS] Ni fallor, hunc locum
 in mente habuit Festus, cum annotaret Cato-
 nem dixisse aeribus pluraliter ab aere. Utitur
 Lucret. lib. II.

— pulsabant aeribus aera.

Et Arnobius lib. III. Occultasse perhibentur Jovis
 aeribus aliquando vagituri. A. POMPA.

DE VESTITU ET VEHICULIS] Hanc orationem
 habuit in Censura, qua suavit id quod Livius re-
 fert: Ornamenta & vestem muliebrem, & vehicula,
 quae pluris quam XV. millium aeris essent, in cen-
 sum referre viatores jussi. Idem Plutarchus in Vita
 C. tonis. A. POMPA.

Mu-

DE DOTE.

LX. Vir cum divortium fecit, mulieri Judex pro Censore est; imperium quod videtur, habet. Si quid pervorse tetreque factum est a muliere, multatur: si vinum bibit, si cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur. *Gellius* lib. X. cap. 23.

In adulterio uxorem tuam si deprehendisses, sine iudicio impune necares. Illa te, si adulterares, digito non auderet contingere; neque jus est. *Ibidem*.

DE FUNDO OLEARIO.

Pulchralibus, atque dupediis. *Festus*.

DE FENERATIONE LEGE JUNIA, Dissuasio.

Tertio autem pedato item ex fenore discordia excrefcebat. *Nonius*.

Camerini cives nostri oppidum pulchrum habuere, agrum optimum atque pulcherrimum, rem fortunatissimam. Quom Romam veniebant, prorsus divortebantur pro hospitibus ad amicos suos. *Festus*.

DE ABROGANDIS LEGIBUS.

Bovile. *Carisius* lib. I.

NE

MULIERI JUDEX PRO CENSORE] Judex, ut Censor, mulierum delicta notabat, de qua re dixi ad Varronis Mysteria. Plinius lib. XIV. cap. 13. Cn. Domitius, Judex, pronuntiavit: Mulierem videri plus vini bibisse, quam valetudinis causa, viro insciente, ac dote multavit. A. POPMA.

IN ADULTERIO UXOREM] Hoc dicitur oratorie, vel Catonis aetate fortassis impune fuit. At postea lege Julia Augusti, soli patri concessum est, filium & quemcumque adulterum, in ipsis rebus Veneris deprehensum occidere: marito vero adulterum inhonestae conditionis, puta laenonem, scaenicum aut similem, non etiam uxorem. Papinianus lib. I. De adulteriis: Patri, non marito, mulierem & omnem adulterum permissum esse occidere, quod plerumque pietas paterni nominis consilium pro liberis capit: ceterum mariti calor & impetus, facile decernentis, fuit refrenandus. Et hoc sic in deprehensis obtinuit; in alios poena adulterii nunquam

Tom. II.

fuit capitalis, ne regiis quidem temporibus, ut recte Lipsius censuit. A. POPMA.

ILLATE, SI ADULTERARES] Idem fere dixit Plautus Mercatore:

Nam si vir scortum duxit clam uxorem suam,

Id si rescivit uxor, impune est viro.

Uxor, viro si clam domo egressa est foras,

Viro fit causa, exigitur matrimonio.

A. POPMA.

TERTIO AUTEM PEDATO] Ita & Origin. I. & II. nec rescribendum pedatu, ut est Plauti Cistellaria:

Nisi pedatu tertio omnis efflixero.

Nam veteres multa nomina secundo & quarto ordine indifferenter protulerunt. Est autem Pedatus accessus, incurtusque quasi per pedem, Glossae Tertius pedatus, *τεῖτον ἐξόδον*. A. POPMA.

CAMERINI CIVES] Sunt a Camerio urbe, quam inter vicinas Romae numerat Plinius. Nam Camerinum

NE LEX BAEBIA DEROGARETUR, Suasio.

Hoc potius agam quod hic rogat. *Festus.*

Pecuniam inlargibo tibi. *Nonius.*

NE LEGI ORCHIAE DEROGARETUR, Suasio.

LXI. Qui antea ... obsonitavere, postea centenis obsonitavere. *Festus.*

Percunctatum patris familiae nomen ne quis servum mitteret, lege sancitum fuisse. *Idem.*

DE LEGE VOCONIA, Suasio.

Principio nobis mulier magnam dotem adtulit: tum magnam pecuniam recipit, quam in viri potestate non committit. Eam pecuniam viro dat mutuam. Postea ubi irata facta est, servum recepticium sectari atque flagitare virum jubet. *Gellius lib XVII. cap. 6.*

Classicus.

Infra classem. *Idem lib. VII. cap. 13.*

Agrum

merinum in Umbria huc non pertinet. A. POPMA.

NE LEGI BAEBIAE DEROGARETUR] Baebia lex de praetoribus lata fuit L. Manlio Acidino, & Q. Fulvio Flacco Coss. anno DLXXIV. Ea jubebat alternis creari quaternos praetores, cum antea per aliquot annos seni fuissent. Sed & P. Cornelius Cethegus, M. Baebius Tamphilus Coss. anno DLXXII. ex autoritate Senatus ad populum tulerunt legem de ambitu, ut testatur Livius lib. XL. Hanc Catonem hac oratione suasisse indicant fragmenta, quae ad ambitum pertinent. A. POPMA.

NE LEGI ORCHIAE] Videndus Macrobius lib. II. Saturnal. cap. 13. A. POPMA.

QUI ANTEA OBSONITAVERE] Deest numerus convivarum ita forte restituendus: *Qui antea octo mi obsonitavere; postea centeni obsonitavere.* Nam lege Orchia numerus tantummodo convivarum praescribatur, de quo ipse Cato in oratione querebatur, quod plures quam praescripto legis cavebatur, tunc ad coenam vocarentur, ut idem Macrobius scribit. A. POPMA.

PERCUNCTATUM PATRIS FAMILIAE] Suspicio fuisse caput legis convivalis, sive Orchiae, sive

alterius; cuius nulla mentio in veterum monumentis, quod sciam. A. POPMA.

PRO LEGE VOCONIA] Hac oratione legem Voconiam suavit contra mulierum impotentiam, Coepione & Philippo Coss. cum esset quinque & sexaginta annos natus, ut ipse apud Ciceronem de Senectute praedicat. Fuit autem lex Voconia lata a Q. Voconio Trib. pleb. inter II. & III. Punicum bellum, habuitque duo capita; unum, ne, cui census esset, virginem vel mulierem haeredem faceret: alterum, ne plus uni legaret quam ad haeredem haeredesve perveniret. Adi Ciceronem in Praetura urbana; Gellium, & Juris consultos. A. POPMA.

CLASSICUS. INFRA CLASSEM] Haec verba pertinent ad interpretationem legis Voconiae, quae duntaxat tenebantur primae classis homines qui C. & XXV. millia aeris ampliusve censi erant: quos ipse vocat *classicos*, autore Gellio, Cicerone *censos* in Praetura urbana, cum inquit, *Sancit in posterum, qui post eos Censores censi essent, ne quis haeredem virginem, neve mulierem faceret, & mox: Per legem Voconiam qui census non sit, licet. ubi Asconius Censum, interpretatur pecuniosum.* A. POPMA.

AGRUM

Agrum quem vir habet, tollitur. *Servius AEneid. I.*

DE LEGE MAEVIA.

Rex Seleucus arma nostratia facit. *Priscianus lib. XII.*

DE LEGE OPPIA, Suasio.

Si in sua quisque nostrum matre familias, Quirites, jus & majestatem viri retinere instituisset, minus cum universis feminis negotii haberemus. Nunc domi victa libertas nostra in potentia muliebri, hic quoque in foro obteritur & calcatur: & quia singulas sustinere non potuimus, universas horremus, &c. *Livius lib. XLIV.*

DE LEGE POPULI, Suasio.

Quod compluriens usu venit omni tempore ante ventum est; Rem publicam reddimus. *Nonius.*

DE LEGE TORIA.

LXII. Asinum, aut musimonem, aut arietem. *Idem.*

DE AMBITU.

Sed sunt partim, qui duarum rerum alterius utrius causa magistratum petunt. *Priscianus lib. V. pag. 663. & pag. 693. 40.*

Ne

AGRUM QUEM VIR] *Servius lib. I. AEneid. hic observat mutationem casuum, ut in illo Virgilii,*

Urbem quam statuo vestra est.

Et Terentii,

Eunuchum quem dedisti quas turbas dedit.

A. POPMA.

DE LEGE MAEVIA] Forte *Maenia*: de qua Cicero in Bruto, & Varronis Satyra inscripta *Lex Maenia*. Sed nihil hic video. A. POPMA.

DE LEGE OPPIA] Vide *Livium lib. XLIV. meminit etiam Tacitus lib. III. Annal. A. POPMA.*

DE LEGE POPULI] Quae est Lex Populi? opinor Porcia, pro scapulis, pro tergo civium lata; de qua hic ante dixi, & in Scholiis Sallustianis.

A. POPMA.

DE LEGE TORIA] In Nonii vulgatis codicibus

legitur, *Deletorio*. unde restitui de lege Toria; ad quam pertinet unicum fragmentum de pastione pecoris. Eam legem tulit Sp. Torius sive Thorius Trib. pleb. de quo Cicero lib. II. de Oratore, & in Bruto ita: *Sp. Torius satis valuit in populari genere dicendi, is, qui agrum publicum vitiosa & inutili lege vestigali levavit.* Appianus lib. I. de Bello civili caput legis perperam refert. A. POPMA.

MUSIMONEM AUT ARIETEM] Cato *musimonem* diversum ab *ariete* facit, sicut & Plinius lib. VIII. cap. 49. ubi ita describit: *Genus musimonum caprino villo quam pecoris velleri propius.* Quorum e genere & ovibus natos prisca *umbros* vocaverunt. At Strabo lib. II. & V. tradit in Hispania & Corsica nasci arietes, qui lanae loco

NE QUIS ITERUM CONSUL FUAT.

Dicere possum quibus villae atque aedes aedificatae atque expolitae maximo opere, citro, atque ebore, atque pavimentis Poenicis stent. *Festus*.

Imperator laudem capit, exercitum meliorem & industriorem facit. *Priscianus* lib. II.

NE IMPERIUM SIT VETERI UBI NOVOS VENERIT.

Siticines, & liticines, & tubicines, *Gellius* lib. XX. cap. 2.

DE ACHAEIS.

Quomque Annibal terram Italiam laceraret atque vexaret. *Gellius* lib. cap. 4.

DE MACEDONIA LIBERANDA.

Idque perpetuius atque firmitus repit. *Priscianus* lib. III.

Tumultu Macedoniae Etruriam, Samnites, Lucanos inter se natinari, atque factiones esse. *Festus*.

DE REGE ATTALO, ET VECTIGALIBUS ASIAE, Dissuasio.

C. Licinio Praetore remiges scripti cives Romani sub portisculum, sub flagrum conscripti venire passim. *Festus*.

DE

pilum ferant caprinum, & vocari *musimones*. Quo nomine etiam vocarunt equos, mulos, alinos breves, teste Nonio. A. POPMA.

PAVIMENTIS POENICIS] Marmor Numidicum in magno pretio & usu veteribus fuit: ex quo fiebant illa quae Cato hic nominat *pavimenta Poenica*; & quas Propertius *columnas Poenas*.

Tota erat in species Poenis digesta columnis. Quas easdem intelligit Ovidius hoc versu:

Signa peregrinis ubi sunt alterna columnis.

Numidicae crustae spurcae, Epist. LXXXVII. & Petronio Satyrico. A. POPMA.

DE ACHAEIS] Fortassis est de exulibus Achaiae; de quibus cum magna controversia in Senatu esset, exurgens Cato, Quasi non sit, inquit, quod agamus, desidemus hic totum diem de senibus Graeculis quaerentes, hic an in Achaia a sandapilariis efferantur. Tamen Achaei reditum impetrarunt, Plutarchus in Vita pag. 341. A. POPMA.

C. LICINIO PRAETORE] C. Licinius Crassus Praetor fuit anno DLXXXI. C. Popilio Lenate P. Aelio Ligure Coss. cui in bello Macedonico contra Perseum, Negotium datum ut ex veteribus quinquere milibus in navalibus Romae subaudis, quae possent usui esse, reficeret, pararetque naves quinquaginta Livius, lib. LII. A. POPMA.

A. POPMA.

DE CONJURATIONE.

Precem. *Idem.*

AD LITIS CENSORIAS.

LXIII. Scio fortunas secundas negligentiam prendere solere: quod uti prohibitum irem quod in me esset, meo labori non parsi. *Idem.*

Periculatus sum. *Idem.*

APUD EQUITES NUMANTIAE.

Accipite si vultis hoc onus in vestros collos. *Non. in Collum.*

DE BELLO CARTHAGINENSI.

Majores seorsum atque divorsum pretium paravere bonis atque strenuis, decurionatus, optionatus, hastas donaticas, aliosque honores. *Idem.*

Cogitate cum animis vestris, si quid vos per laborem recte feceritis, labor ille a vobis cito recedet, benefactum a vobis dum vivitis, non abscedet. Sed si quae per voluptatem nequiter feceritis, voluptas cito abiit; nequiter factum illud apud vos semper manebit. *Gellius lib. IV. cap. I.*

DE BELLO CARTHAGINENSI.

Pueri atque mulieres extrudebantur famii causa. *Idem lib. XX. cap. 14.*

Ho-

APUD EQUITES] Haec oratio videtur habita in quaestura, cum in Africa Quaestor esset P. Scipioni Coss. ad bellum Punicum II. profecto. Id accidit sub annum DXLIX. Tuditano & Cethego Coss. Cicero in Catone, & Bruto. Nepos, & Livius. A. POPMA.

COLLOS] Lucil. lib. XXVII. modo sursum, modo deorsum tamquam collus cernui. Accius Epigono: Quid cesso ire ad eum? bene praesto est cano collum gravem. Et sic Naevius in Colace. Plautus, alii-que. WASSE.

HASTAS DONATICAS] Hastas puras intelligit, id est, hastilia parva sine ferro, quae militibus obres egregie gestas donabantur. De quo genere doni meminerunt Suetonius, Vopiscus, alii. Vetus inscriptio, DONIS DONATO AB IMP. MADR. HASTA PURA. Varro de Gente pop.

Rom. Hasta pura fuit praemium apud majores ejus qui tunc primum vicisset in proelio: quoniam, ut Festus, in celibari, explicat, hasta summa armorum & imperii significabat. quamobrem captivi & proscriptorum bona sub hasta veniebant. A. POPMA.

COGITATE CUM ANIMIS] Locutio elegantissima, qua etiam usus est Terentius Adelphis: Haec tu facito cum animo cogites. Cicero Oratione II. de Lege agraria: Vos tamen id potestis cum animis vestris cogitare. A. POPMA.

DE BELLO CARTHAGINENSI] Haec fuit novissima Catonis actio & oratio, qua suavit in Senatu bellum Punicum III. & Carthaginiis excidium, autore Plutarcho 351, & eam Solinus lib. I. vocat orationem Senatoriam, ni fallor. A. POPMA.

Homines defoderunt in terram dimidiatos, ignemque circumposuerunt, ita interfecerunt. *Idem* lib. III. cap. 14.

Aures nobis caliscerunt ad injurias. *Nonius*.

INCERTA EX QUIBUS ORATIONIBUS.

LXIV. Villas suas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem politas fuisse dicit, ad annum usque aetatis suae septuagesimum. *Gellius* lib. XIII. cap. 22.

Neque mihi aedificatio, neque vasum, neque vestimentum ullum est in manu pretiosum; neque pretiosus servos, neque ancilla. Si quid est quo utar, utor: si non est, ego sum, quos per me uti atque frui licet. *Ibidem*.

Vitio vertunt, quia multa egeo: at ego illis, quia nequeunt egere. *Ibidem*.

Emo non quod opus est, sed quod necesse est: quod non opus est, asse carum est. *Seneca* lib. XCIV. Epist. 2.

Te C. Caecili diem prodidisse militibus legionis tertiae, cum proditio- nem non haberes. *Plutarch. Catone. Festus*.

Tu otiosus ambulas, qui apud regem fuisti donicum, ille tibi interdixit rem capitalem. *Caris.* lib. II.

Vita Deum immortalium. *Festus*.

Contumelias mihi dixisti compluriens. *Idem*.

Neque fidem, neque jusjurandum, neque pudicitiam multifacit. *Idem*.

Magnificius. *Idem*.

Mina cogi ... *Idem*.

Munificior. *Idem*.

Pascalis ovis vetuit. *Idem*.

Pelliculationem pro inductionem a pelliciendo, dixit Cato in ea Orat. quam scripsit de *Idem*.

.....lentis numquam cuiq. supremam advocationem. *Idem*.

Inpudentiam praemiosam. *Idem*.

LXV. Cedo si vos in eo loco essetis, quid fecissetis? *Quintil.* lib. IX. c. 2.

Communem rem agi putatote, ac vos huic rei praepositos esse. *Ibid.*

Sti-

PRODITIONEM NON HABERES] Id est, ius producendi diem, quod habebant Trib. plebis. *Livius* lib. III. In carcerem est conjectus, eique Tribunus diem prodixit. Et: adeoque constan-

tia sua & Tribunos obstupescit & plebem, ut diem ipsi sua voluntate prodicerent. ita enim ibi legendum esse monuit doctissimus *Jos. Scaliger. A. POPMA.*

A.

Stiricidium. Cato pro C.... *Festus* in V.

Die? hanc. *Quintil.* cap. 4.

Tuburchinabundus. Lurchinabundus. *Idem* lib. I. cap. 10.

....nihilominus valuit semper....re praesenti cognoscere. *Idem.*

Siremps. *Idem.*

.... ut solent ivios nisi qui sempiterni sunt quos cant ne spi-
ciunt neque ratos. *Idem.*

Coepiam seditiosa verba loqui. *Idem.*

Urbem istam, ut Cato in Oratione Senatoria autumat, cum rex Hiar-
bas rerum in Libya potiretur, Elisa mulier exstruxit, domo Phoenix, &
Carthadam dixit, quod Phoenicum ore exprimit civitatem novam: mox
sermone verso in morem Punicum, & haec Elissa, & illa Carthago dicta
est. *Solinus* cap. 30.

Fidem in Capitolio vicinam Jovis Optimi Maximi majores nostri esse
voluerunt. *Cicero* lib. III. *de Officiis.*

Catonis Censorii orationes aprinum exprobram callum. *Plin.* lib. XIX.
cap. 51.

Exstant Catonis in Censura vociferationes Mulieribus Romanis in pro-
vinciis statuas poni. *Idem* lib. XXXIV. cap. 6.

νόθος, qui non sit legitimus, Graeci vocant; Latinum rei nomen, ut
Cato quoque in oratione quadam testatus est, non habemus, ideoque pe-
regrino utimur. *Quintil.* lib. III. cap. 6.

Grave esse eum qui aliis vixisset hominibus, apud alios crimina depel-
lere. *Plutarch.* in *Vita Catonis.*

LXVI. A. POSTUMII ALBINI ANNALIUM LIB. I.

Ea causa sese stultum brutumque faciebat, grossulos ex melle edebat.
Macrob. XI. 16.

HISTORIA GRAECA.

Neminem succensere sibi convenire si quid in his libris parum compo-
te, aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum, inquit, homo Ro-
manus,

A. POSTUMII ALBINI] Fuit aequalis aetati Ca-
tonis, ejus in eum jocus exstat apud Gellium.
Cicero in *Bruto*: A. Albinus, qui Graece scripsit
Historiam, qui *Consul* cum L. Lucullo fuit, & lite-
ratus & disertus fuit. Alius item Albinus, poste-
rior aetate, *Rerum Romanarum* libros versibus

scripsit: quorum *Priscianus* hos tres versus ad-
ducit, pag. 741.

Ille, cui ternis Capitolia celsa triumphis,
Sponte Deum patuere, cui freta nulla repostos
Abscondere sinus, non tutae moenibus urbes.

Quibus celebrat tres triumphos Pompeji, unum ex
Africis

manus, natus in Latio. Graeca oratio a nobis alienissima est; ideoque veniam gratiamque malae existimationis, si quid esset erratum, postulavit. *Gellius* XI. 7.

DE ADVENTU AENEAE LIBER.

Mezentium fugam facere coegerunt, & postea per legatos amicitiam societatemque Latinorum inpetravit. *Autor de Orig. Gent. R.*

Baiani Euxini comitis Aeneae nutrice, & ab ejus nomine Baias vocatas. *Servius* IX. 710.

CN. GELLI ANNALIUM LIB. I. ... II.

Deabus supplicant. *Carisius* I.

Multitudo puerorum jam erat ex raptabus. *Ibidem.*

LIB. III.

LXVII. Herfiliam, cum apud T. Tatium verba faceret, pacemque oraret, ita precatam esse: NERIA Martis, te obsecro pacem dare, uti liceat nuptiis propriis & prosperis uti, quod de tui conjugis consilio contigit, uti nos itidem integras raperent, unde liberos sibi & suis posteris patriae pararent. *Gellius* XIII. 12.

Capite cum aliis paucabus consilium. *Carisius* I.

LIB. IV. V.

Puellabus. *Ibidem.*

LIB. VI. VII.

Pro duabus pudicabus.

LIB. XV.

Anno ab Urbe condita CCCLXIII. a Tribunis militum Virgilio, Manlio, Coelio, Postumio, conlegisque eorum, in Senatu tractatum quid esset pro-

Africa de Hiarba rege, alterum ex Hispania de Sertorio, tertium de Mithridate & piratis. A. POPMA. Anno U. C. DCIII. Consul fuit cum Licinio Lucullo. Tres illos versus quos ex ejus lib. primo rerum Romanarum adducit Priscianus, a nostro prorsus abjudicat Vossius de Hist. Lat. cap. VI. Vide Plin. VII. 10. WASSE.

CN. GELLI] Cicero lib. I. de Divinatione Gellios jungit Fabiis, & ante Coelium scripsisse indicat. Curium vixisse circa annum urbis DC.

ex fragmentis apparet. Meminit ejus Vopiscus in Probo. A. POPMA.

ANNO AB URBE] Restituo numerum anno CCCLXV. tum nomina Tribunorum, Virgilio, Manlio, Cornelio, Postumio. Sex enim Trib. milit. Consulari potestate isto anno fuerunt, L. Valerius Poplicola, L. Virginius Tricostus, P. Cornelius Cossus, A. Manlius Capitolinus, L. AEmilius Mamercinus, L. Postumius Albinus, Fasti. A. POPMA.

propter quod totiens inter paucos annos male esset adflicta Respublica, & ex praecepto Patrum L. Aquinium aruspitem in Senatum venire jussum, religionum requirendarum gratia, dixisse: Q. Sulpitium Tribunum militum ad Alliam adversus Gallos pugnaturum, rem divinam dimicandi gratia fecisse postridie Idus Quinctilis. Item apud Cremeram, multisque aliis temporibus & locis, post sacrificium die postero celebratum, male cessisse conflictum. Tunc Patres jussisse, ut ad conlegium Pontificum de his religionibus referretur, Pontificesque statuuisse, postridie omnes Kalendas, Nonas, Idus atros dies habendos, ut hi dies neque proeliares, neque puri, neque comitiales essent.

LIB. XXX.

Calvariaeque ejus ipsum ossum expurgaverunt, inauraveruntque. *Carisus* I. *Prisc.* VII.

LIB. XCVII.

Portabus. Oleabus. *Caris.* I.

I N C E R T A.

LXVIII. Fora navium. *Ibidem.*

Regerum. Lapidum. Calchae. *Ibidem.*

Postquam tempestas sedavit, Atherbal taurum inmolavit. *Gellius* pro *Adherbal.* XVIII. 12.

Deliquium Solis, & Deliquionem. *Servius* VIII.

Senatum decreisse, ut aedes Saturni fieret, eique rei L. Furium Tribunum militum praefuisse. *Macrob.* I. 12.

Fannia lex lata est anno post Romam conditam DLXXXVIII. *Idem* II. 13.

Cum bello Latino ludi Votivi Maximi primum fierent, civitas ad arma repente est excitata, &c. *Cicero de Divinat.* I.

Quartos ludos Saeculares post annum factos tertium, C. Cornelio Lentulo,

CALVARIAEQUE EJUS] P. Licinius Crassus Mucianus Cos. in Asiam ad debellandum Aristonicum profectus, cum praedae quam bello intentior esset, circumventus ab hostibus, caeso exercitu periit. Caput mortui Aristonico oblatum fuisse tradunt Historici; Gellius hoc amplius, Calvariam ejus expurgatam inauratamque, nimirum

Tom. II.

in contumeliam & notam avaritiae, vel in usum poculi, ex more barbararum gentium, de quo Petronius Satyrico. A. POPMA.

REGERUM, LAPIDUM] Haec sunt, opinor, verba, quae a Cn. Gellio non usitate collocata observaverat Gellius Noct. Atticar. lib. VIII. cap. 13. fortean etiam illa, *Portabus, Oleabus, P.*

Rr.

dica-

tulo, L. Mummio Achaico Coss. id est, DCVIII. anno. *Censorin. de Die natali.*

Doxius, Coeli filius, lutei aedificii inventor, exemplo sumto ab hirundinum nidis. *Ibidem.*

Soli, Oceani filio, medicinae quoque inventionem & mellis adsignat. *Ibid.* Mensuras & pondera Palamedes invenit. *Ibidem.*

Cadmus ex Phoenice in Graeciam, inde Evander in Italiam adtulit literas. *Victorin. de Orthograph.*

Sabinos a Sabo Lacedaemonio trahere originem. *Servius ad VIII. AEn. 638.*

LXIX. ταῦτα ἢ γνέσθαι τινὲς μὲν γράφουσι καὶ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν τῆς Ῥωμῆος ἀρχῆς. Γνώσθαι ἢ γέλλει κατὰ τὸν τέταρτον. Dionys. Halicarn. lib. II. pag. 100. lin. 16. de Raptu Sabinorum loquitur.

Παράδειγμα ἔλαβεν ὡσαύτῃ Ἀρδεαίων πόλεως. De Institutione Saliorum Dionys. lib. II. pag. 131. lin. 9.

Numa reliquit θυγατέρα μόνω, ἐξ ἧς ἐγένετο Ἀλκὸς Μάρκιος, ὁ τελευτᾷ ἀπ' ἐκείνης γρόμῳ Ῥωμαίων βασιλεύς. Idem lib. II. pag. 136. 4.

Παραγίνεσθαι δ' εἰς Ῥώμην (Tarquinius Priscus) Ἀλκὸς Μαρκίος βασιλεύοντι, κατὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν τῆς βασιλείας. Idem IV. pag. 211. lin. 41.

Licinius & Gellius ἔθεν ἐξητακότες, ἕτε τῶν εἰκότων, ἕτε τῶν δυνατῶν, αὐτὸν εἰσάγει τὸν βασιλέα Ταρκύνιον ἀγωνιζόμενον ἐφ' ἵππῳ καὶ τιτρωσκόμῳ, ἄνδρα ἐννεήκοντα ἔτεσι πρεσβύτερον. Idem lib. VI. pag. 349. lin. 13.

SEX. GELLII ORIGO GENTIS ROMANAE.

Lavinia, ab AEnea gravida relicta, metu, veluti insecuturi se, Ascanii, in silvam profugit ad magistrum patrii pecoris Tyrrhum, ibique enixa est puerum, qui a loci qualitate Silvius est dictus. *Auctor de Origine Gent. Rom.*

AGELLII HISTORIARUM LIB. I.

Et quod bubo in columna aedis Jovis conspectus est. *Nonius, Bubo mascul.* L.

dicabus. vide aliud Fragm. post Sallustium. A. POPMA.

SABINOS A SABO LACEDAEMONIO] Ita scripsi, secutus fidem Servii; quam tamen requiro in eo quod ait, Catonem idem referre. Non enim Cato hoc retulit, sed refutavit, ut commentum Graecorum; quod apparet ex Dionysio lib. II. & excerptis Originum; ideo ibi in fragmentis scripsi, a Sabolori daemone. Strabo lib. V. ait Ta-

rentinorum figmentum esse, Sabinos a Lacedaemoniis ortos, quo finitimos ac praepotentes Samnites sibi conciliarent. A. POPMA.

AGELLII HISTORIARUM] Sic habent libri Nonii, sed corrupte, pro A. Gelli, vel Gelli, scilicet Cn. Gellii. Antonius Augustinus legit *Asellio*: quod minime probo. A. POPMA.

ET QUOD BUBO] Bubo in urbibus aut omnino in luce visus, dirum ostentum erat. Ut M. Plautio

L. CALPURNII PISONIS FRUGI CENSORII ANNALIUM LIB. I.

LXX. Eundem Romulum dicunt ad coenam vocatum ibi non multum bibisse, quia postridie negotium haberet. Ei dicunt, Romule, si istuc omnes homines faciant, vinum vilius sit. Is respondit: Immo vero rarum, si quantum quisque volet, bibat. Nam ego bibi quantum volui. *Gellius* II. 14.

Cujus unius praemio multorum adlicuit animos. *Priscianus* X.

Italia a vitulis. *Varro de Re rust.* Lib. I. cap. 1.

Sabino bello quod fuit Romulo & Tatio, virum fortissimum, Metium Curtium Sabinum, cum Romulus cum suis ex superiore parte inpressionem fecisset, Curtium in locum palustrem, qui tum fuit in foro, antequam cloacae sunt factae, secessisse, atque suos in Capitolium recepisse. Ab eo lacum invenisse nomen. *Idem de L. Lat.* IV.

LXXI. Janualis porta dicta ab Jano, & ideo ibi positum Jani signum, & institutum a Numa Pompilio ut sit clausa semper, nisi cum bellum sit. *Ibidem.*

Fulmen evocatum a Porsena rege, & ante eum a Numa saepius hoc factitatum. *Plin.* II. 53.

Tullum Hostilium regem ex Numae libris eodem quo illum sacrificio Jovem coelo devocare conatum, quoniam parum rite quaedam fecisset, fulmine ictum. *Idem* XXVIII. 2.

Millia pondo argenti seposita in aedificationem Capitolii. *Livius* I.

Ὁ Νεμῆας ἐτελεύτησεν, οὐ ταχείας οὐδ' αἰφνιδίως γηρομῆνης αὐτῷ τ' τελευτῆς, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ὑπὸ γήραος ἢ νόσος μαλακῆς διαπομαρυνόμενος. *Plutarch. in Numa* pag. 47. B.

κελεύσαντες Ἀμελίαν τὰ βρέφη λαβόντες, &c. vid. *Fabium P. D. Halicarn.* lib. I. pag. 64. lin. penult.

Ταρπείαν καλῶς περὶ ματ' ἐπιθυμία γυμνὰς τ' σκεπαστηρίων ὅσων ἐξεδούνατο τοῖς

tio Hypsaero Q. Fulvio Flacco Coss. anno DCXXVIII. & triennio post Cn. Domitio Ahenobarbo C. Fannio Coss. in Capitolio visus, Gracchanas seditiones portendit, teste Julio Obsequente. A POPMA.

L. CALPURNII PISONIS] L. Calpurnius Piso Frugi, primus cognomen id ob frugalitatem accepit. Consul fuit cum P. Mucio Scaevola anno DCXX. Censor post septem annos cum L. Metello

Calvo. Annales suos scripsit circa annum Urbis sexcentesium, ut ipse indicat lib. VII. De illo sic Cicero in Bruto: Ipse etiam Piso & causas egit, & multarum legum aut autor aut dissuasor fuit,isque & orationes reliquit, quae jam evanuerunt, & Annales exiliter scriptos. *Gellius* simplicissima orationis suavitate usum praedicat. *Plinius* lib. II. L. Piso gravis autem. A. POPMA.

τοῖς πολίταις τοὺς πολεμίους. *Idem* Lib. II. pag. 105. lin. 38. De Tarpeja confer pag. 106. lin. 12. 37. pag. 107. 8.

Οὐχ ὅς ἐστιν Ταρκυνίς γράφω τὰς παίδας, ἀλλ' ὅσους, Λοκίῳ Πίσωνι τῷ Φρυγί συγκατατίθεμαι. *Idem* Lib. IV. pag. 213. lin. 20.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῇ ἐνιαυσίῳ ἀναγράφῃ ἱστορίᾳ. Βελλόμοι καὶ τῇ ἐν ἁσὶ Διαιρέ-
βόντων τὸ πλῆθος εἰδέναι τῇ τε ἑρνωμόρων καὶ ἀπονομόρων, καὶ τῇ εἰς ἄνδρας ἐ-
γραφομόρων, ἔταξεν ἴσον ἑδὲ ἐνομίσματι καταφέρειν ὑπὲρ ἑκάστης τῆς προσήκουσας,
εἰς μὲν τὸν τῷ Εἰλειθυίας θησαυρὸν, ἣν Ῥωμαῖοι καλεῖσιν Ἥραν Φωσφόρον, ὑπὲρ
τῇ ἑρνωμόρων· εἰς δὲ τὸν τῷ Ἀφροδίτης ἐν ἁσὶ καθιδρυμόρον, ἣν προσαγορεύουσι Λιβιτί-
νην, ὑπὲρ τῇ ἀπογυνομόρων, εἰς δὲ τὸν τῷ Νεότητι, ὑπὲρ τῇ εἰς ἄνδρας ἀρχομόρων
συντελεῖν· ἐξ ὧν ἡμελλε διαγνώσεσθαι καθ' ἑκάστον ἐνιαυτὸν ὅσοι τε οἱ σύμπαλῆες ἦσαν,
καὶ γίνεσθαι ἐξ αὐτῶν τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν εἶχον. *Idem* IV. 220. lin. 40.

LIB.

TARPEIAN] Si haec, a Livio etiam memo-
rata historia, vera esset, ratio in promptu esset, cur
Tarpeiae Virginis effigies in aede Jovis Metellina
conservaretur, uti nos docet Festus. Sed haec
in medio relinquo, quoniam, ut Livii verbis utar.
Quae ante conditam urbem, poetis magis decora
fabulis quam incorruptis rerum gestarum monumentis
traduntur, ea nec affirmare nec refellere in animo est.
Et sane, si id maxime vellem, turbaret omnia
Servius ad AEn. I. v. 450. Cautum erat post pro-
ditum a Tarpeia Virgine Capitolium ut aerei cardines
fierent, quo stridor sonantius audiretur, neque esset
locus insidiis. Caeterum Serviana illa Commenta-
tio ad, Hinc foribus Cardo stridebat abenis, in men-
tem revocat Isidorum, qui versum hunc adducit,
ut exinde probet aes esse nullius pretii. Inter
omnia metalla, inquit, vilissimum est & maximae
potestatis, ideo & aenea limina: unde & Virgilius.
Hinc foribus Cardo stridebat abenis, quid pote in-
eptius? Si haec vera, deleamus Homeri locum,
quo meminit χαλκὸς δεσπεσίῳ. Inducantur illa
Herodoti, χαλκὸς apud Aethiopes τιμωρέων,
Thalia XXIV. & haec Plinii initio libri XXXIV.
Proxima dicantur aeris metalla, cui & in usu proxi-
mum est pretium: imo vero ante argentum, ac poene
etiam ante aurum, Corinthio. Stipis quoque auctori-
tas, hinc aera militum, obaerati & aere diruti.
Quid quod idem narrat, Camillo crimini datum
a Carvilio Quaestore, quod aerata ostia haberet
in domo, nempe quia hoc regifisci luxus erat &
privatae opulentiae modum per leges sumtuarias
statutum excederet. Isidorum ergo non sinam in-
currere crimen laesae majestatis Reginae pecu-
niae, cujus personam toties sustinuit aerea ma-
teries. Scribe itaque ex membranis, Inter omnia

metalla aes vocalissimum est. Nam ita me amet Ju-
no Moneta, ut haec vera est lectio, & licet de me-
tallo viliori, auro contra cara. Neque haec aeris
proprietas Homerum latuit. Nam de Junone,
quae Stentoris imaginem induerat, hoc pacto
memorat, Στίντορα εἰσαμένη μεγαλήτορα χαλκιοφά-
νον. Sequitur Homerum Lucretius, Aeraeque quae
claustris restantia vociferantur. II. 450. Εὐφώνῳ
καὶ λάλῳ ὁ χαλκός. Plutarch. Sympos. VIII.
Quaest. 3. ubi interpret male reddit εὐδὲν μίττειν,
inane nihil in se habet, cum ideo Plutarchus vo-
cale esse dixerit quod multum inanitatis in se ha-
beret. Hinc aera Ovidio, tinnula, Silio Italico ar-
guta, Claudiano sonora. Flamen Dialis aereis cultris
tondebatur, aut quia vocalius caeteris metallis &c.
Servius. Favet etiam Lucanus, si lectio MS. Co-
dicis, qui servatur in Bib. Publica, recipiatur,
Lib. VI. c. 427.

Nec quaesisse libet primis quid frugibus altrix,
Aere Jovis Dodona sonet.

ubi editi plerique, Ore Jovis, at si MStum audias,
poeta qui tripodas Deli & Pythia antra, superius
dixerat, eandem loquendi formulam servabit, &
evadet sui similior, quasi oracula non iis quae
Delius immediate inspirasset, sed adjunctis, ut
loquuntur, remotioribus designare voluerit.
Nam aenei lebetes futura non aperuere, sed
dum responsa edebantur paribus ad numerum
canentium vatum intervallis ictus suos attempe-
rarunt. Quam in rem exstat insignis Aufonii locus:

Nec Dodonaei cessat tinnitus abeni,
In numerum quoties radiis ferientibus ictae,
Respondent dociles modulato verberare pelves.

Epist. XCVII. WASSE.

Ro.

LIB. II.

LXXII. Tarquinium, conlegam suum, quia Tarquinium nomen esset, *metuere*, eumque orat uti sua voluntate Roma concedat. *Gellius* XV. 39.

Quodcumque deliquisset ignosciturum adfirmabat. *Priscian.* X.

Coeliae statuam ab iis positam qui una obsides fuerant, redditis a Por-sena in honorem ejus. *Plinius* XXXIV. 6.

A. Postumius Dictator apud lacum Regillum castris Latinorum expugnatis, ei, cujus maxime opera capta essent, hanc (auream) coronam ex praeda dedit. *Idem* XXXIII. 2.

In Aventinum secessionem factam esse. *Livius* LVIII.

Tum primum tributis comitiis creati Tribuni sunt, numero etiam additi tres, perinde ac duo ante fuerint, Cn. Siccium, L. Numitorium, M. Duilium, Sp. Icilius, L. Mecilius. *Ibidem.*

LIB. III.

LXXIII. Cn. Flavius, patre libertino natus, scriptum faciebat, isque in eo tempore AEdili Curuli adparebat, quo tempore AEdiles subrogantur; eumque primae tribus AEdilem Curulem renuntiaverunt. At AEdilis, qui comitia habebat, negat accipere, neque sibi placere qui scriptum faceret, eum AEdilem fieri. Cn. Flavius Annii filius dicitur tabulas posuisse, scriptu sese abdicasse: isque AEdilis Curulis factus est. Idem Cn. Flavius Annii F. dicitur ad conlegam venisse visere aegrotum, & in conclave postquam introivit, adolescentes ibi complures nobiles sedebant. Hi contemnentes eum, adsurgere ei nemo voluit. Cn. Flavius Annii F. id adrisit. Sellam curulem iussit sibi adferri. Eam in limine adposuit, ne quis eorum exire posset; utique ii omnes inviti viderent sese in sella curuli sedentem. *Gellius* VI. 9. & *Valer. Maximus* II. 5. 2.

Roma condita, anno DXCVI. saeculum accipit his Consulibus, quis pro-

ROMA CONCEDAT] Gellii libri, *Romam contemnat*. Corrupte, & contra fidem historiae. WASSE.

ANNII FILIUS] V. C. *Anei filius*. Popma Cn. filius, ex Cicerone ad Atticum IV. & Livio IX. et si apud Plinium quoque est, *Anni filius*. WASSE.

ADOLESCENTES] Ms. Pemb. Gellii, supra Collegium, & hic, *adolescens*. WASSE.

ANNO DXCVI.] Fasti Capitolini hoc anno edunt Consules Sex. Julium Caesarem, L. Aurelium Orestem, quibus proximi sunt superioris anni Coss. Lepidus, Popilius II. quorum meminit infra. A. POPMA.

proximi sunt Consules M. AEmilius, M. F. Lepidus, C. Popilius II. absens. *Censorinus, de Die natali.*

I N C E R T A.

LXXIV. Turnum matruelem Amatae fuisse tradit, interfectoque Latino, mortem ipsam sibi met conscivisse. *Auctor de Origine Gent. Rom.*

Quem locum Deus Lycoreus, sicut *Piso* ait, curare dicitur. *Servius* ad AEn. II. 761.

Creati Coss. L. Postumius, T. Minucius. Hos Coss. *Piso*, Q. Fabio & P. Decio suggerit, biennio exempto. *Livius* IX.

Eo anno AEdiles Curules fuisse C. Domitium Cn. F. Calvinum, & Sp. Carvilius Q. F. Maximum. *Idem* X.

Quinque millia hominum, cum Mago cedentes nostros effuse sequeretur, caesa ex insidiis. *Idem* XXXV.

Victoria L. Metelli Pont. anno II. elephantum cXLII. fuere transvecti. L. *Piso* inductos dumtaxat in circum, atque ut contentus eorum incretceret, ab operariis hastas praepilatas habentibus, per circum totum actos. *Plinius* XX. 6.

Papirius Massonem, qui primus in monte Albano triumphavit de Cor-
fis, myrto coronatum ludos Circenses spectare solitum. *Idem* XV. 29.

Contra Hieronem regem ccxx. naves effectas diebus XLV. *Idem* XVI. 39.

Ab Aquileja ad XII. lapidem deletum oppidum, etiam invito Senatu, a M. Claudio Marcello. *Idem* III. 19.

M. AEmilio, M. Popilio II. Coss. a Censoribus P. Cornelio Scipione M. Popilio, statuas circa forum eorum, qui magistratum gesserunt, sublatas omnes, praeter eas quae populi aut Senatus sententia statutae essent. Eam vero quam apud aedem Telluris statuisset sibi Sp. Cassius, qui regnum adfectaverat, etiam conflatam a Censoribus. *Idem* XXXIV. 6.

LXXV. Triclinia aerata, abacosque, & monopodia Cn. Manlium Asia devicta primum invexisse triumpho suo, quem duxit Urbis anno DLXVII. *Ibidem* III.

Romae

QUEM LOCUM] Agitur ibi de Atylo Romuli nobis huc relatum fuit. SIGEB. HAVER-
li apud Servium, ex quo Fragmentum hoc, a CAMP.

LUDOS

Romae in Capitolio in ara Jovis bello Persei enata palma, victoriam triumphosque portendit. Hac tempestatibus prostrata, eodem loco ficus enata est, M. Messalae C. Cassii Censorum lustro: a quo tempore pudicitiam subversam Piso gravis auctor prodidit. *Idem* XXVII. 15.

C. Furius Cretinus, e servitute liberatus, cum in parvo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quam ex amplissimis vicinitas, in invidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret beneficiis. Quamobrem a Sp. Albino Curuli die dicta metuens damnationem, cum in suffragium Tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum adtulit, & adduxit filiam validam, atque, ut ait Piso, bene curatam ac vestitam, ferramenta egregie facta, graves ligones, vomeres ponderosos, boves saturos. Postea dixit, beneficia mea, Quirites, haec sunt, nec possum vobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes meas, vigiliisque, & sudores. Omnium sententiis absolutus est. *Idem* XVIII. 6.

Queritur adolescentes peni deditos esse. *Cicero Epist. IX. ad Paetum.*

LXXVI. Quartos ludos Saeculares post annum factos tertium, Cn. Cornelio Lentulo L. Mummio Achaico Coss. id est, DCVIII. anno. *Censorinus de Die natali.*

Quar-

LUDOS SAECULARES] De Ludorum origine circumfertur Isidori locus, sed a librariis pessime habitus, quod quia non adverterunt illi qui de ludis ex professo egerunt, in medium jam adducam, ut a me in integrum restituatur: Ludorum origo haec traditur: *Lydii ex Asia transeuntes, in Hetruria confederunt duce Tyrrbeno qui fratri suo successerat in regno. Contentione ergo in Hetruria inter caeteros ritus superstitionum suarum spectacula quoque religionis nomine instituerunt.* Sed primo falsum est Tyrrhenum fratri in regno successisse. deinde sequentia, *Contentione ergo in Hetruria &c.* intelligi non possunt. Rectius membranae, *Sic L. o. t. Lydos ex Asia transvectos in H. confesseisse d. T. qui fratri suo cesserat regnum. Confessione ergo in H. exscripsit hoc in loco Tertullianum de Spectaculis cap. V. (cujus nomen more suo supprimit,) cum quo consentit MS. Codex, nisi quod pro fratri suo successerat regni contentione. f. s. s. r. confessione* exhibet perperam exhibet. Reliquum est ut Tertulliano addam suffragatores, ne mendum illi demum imputetur. Timaei opus, quod citat doctissimus Pater, dudum interiit, sed nihilominus ex aliis historicis faciam, ne laboret Auctoris citantis fides.

Sed Plutarchus in Romulo p. 18. *Hetruscos in Italiam commigrasse tradit.* De tota re Herodotum audiamus. *Ἐπὶ Ἀττος (Κότυς vocat Lib. IV. cap. 45. & sic Dionys. Halicarn.) ὁ Μάνιος βασιλεὺς σιτοδείην ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι. καὶ τὰς Λυδὰς τέως μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ λιπαρέοντας, μετὰ δὲ ὡς ἐπαύσεθ' ἄνεκα δίζεσθαι. ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχανάσθαι αὐτῶν. ἐξουρεθῆναι δὲ ὡν τότε καὶ τὸ κύβαν, καὶ ἄλλων πασῶν παγνιέων τὰ εἶδη ποιεῖν ὃ ὧδε παρὰ τὴν λιμὸν ἐξουρεῖσθαι. τὴν μὲν ἐτέρω τὴν ἡμετέραν πάζειν πᾶσαν, ἵνα δὲ μὴ ζητῶσιν. τὴν δὲ ἐτέρω σιτέσθαι πανομίως τὴν παγνιέων. Paulo post: ἐπεὶ τε ὃ σὺ ἀνίνα τὸ κακόν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιάζεσθαι, ἔτω δὲ τὴν βασιλῆα αὐτῶν δύο μοῖρας διελόντα Λυδῶν πάντων, κληρώσας τὴν μὲν ἐπὶ μονὴν τὴν δὲ ἐπὶ ἐξέδῳ ἐν τῇ χώρῃ. καὶ ἐπὶ τῇ μέρει αὐτῆς λαχάνεσθαι τὴν μοῖραν, ἑαυτὸν δὲ βασιλῆα παρτάσσειν, ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένη τὴν ἑαυτῆς πᾶντα, τῷ ἔνομα εἶναι Τυρσηνόν, &c. denique, ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους ἀπικνέσθαι εἰς Ὀμβρικούς. Tyrrhenus iste fuit Hercule & Lyda genitus, secundum Pausaniam in Corinth. cap. 21. At D. Halicarnass. p. 21. lib. I. Vell. Paternus I. 1. & Tacitus IV. 55. quam proxime ad Herodoti sententiam accedunt. Postremo accedit Servius ad*

Quartam Sibyllam Cumaeam in Italia nominat. *Lactantius* I. cap. 6.

COMMENTARIORUM LIB. I.

In his libris scripta erant Philosophiae Pythagoricae, eosque combustos a Q. Petilio Praetore, quia Philosophiae scripta essent. Sed libros septem juris Pontificii totidemque Pythagoricos fuisse. *Plinius* XIII. 13. *Liv.* XL. *Lactant.* I. 22. *Plutarch.* in *Numa*.

INCERTA.

Pilumnum dictum quia pellat mala infantiae. *Servius* X. 76.

Uxorem Vulcani Majestam, non Majam vocari. *Macrobius* I. 12.

LXXVII. Vitulam Victoriam nominari, cujus rei hoc argumentum profert, quod postridie Nonas Julias re bene gesta, cum pridie populus a Tuscis in fugam versus sit, unde Populifugia vocantur, post victoriam certis sacrificiis fiat vitulatio. *Idem* III. 2.

Novenfiles Deos esse novem in Sabinis, apud Trebiam constitutos. *Arnobius* III.

LUTATII COMMUNIIUM HISTORIARUM. LIB... I... II...

Recordatum Aeneam, quod aliquando ei reponsum esset: urbi condendae quadrupedem futuram ducem. Tum simulacris deorum Penatium profecutum, atque illum ubi illa procubuit, enixaque est porculos triginta, ibidem auspdatum. *Auctor de Origine Gent. Rom.*

tum

ad AEn. II. Dictus Lydius a fratre Tyrrheni, Thusci enim a Lydis originem ducunt. Nam Lydus & Tyrrhenus, duo fratres, cum eos provincia una non ferret, sorte miserunt, ut divisis copiis proficeretur unus ad novas sedes quaerendas &c. p. 642. Confer etiam Dionysium in Perieg. 347. & ejus Schol. qui aliter narrat hanc fabulam. Est & alius Isidori locus XVIII, 23. de ludis Circensibus. Quibus equos a Mercurio distributos historiae docent, lege ex Tertulliano de Spectaculis, cap. IX. Stesichorus docet. Pro, communis usus reus non erat, Isidorus habet, communis usus reatus non erat. Apud quem lege ex MS. & Servio ad AEn. VIII. v. 636. Circenses autem ludi vel a circumeundo, vel quod ubi nunc metae sunt, olim gladii ponebantur. WASSE.

LUTATI] Hunc Varro conjungit Pisoni: nec aliud quidquam de eo mihi constat. Nam qui putant esse Q. Lutatium Catulum majorem, collegam Marii in IV. Consulatu, falluntur. Is enim non Historias Romanorum, sed librum de Consulatu & de rebus gestis suis scripsit, ut testatur Cicero in Bruto. Meminit Suetonius, in libello De illust. Grammaticis, Lutatii Daphnidis, liberti Q. Catuli minoris: quem Historias scripsisse incomperatum, & Varronem usum testimonio Grammatici, aequalis aetati suae parum verisimile est. A. POMPA. A Plutarcho vocatur Κάτλας Αστάτις, Consulatum gessit cum Cajo Mario quartum Consule A. U. C. 1061. inquit Vossius in H. Lat. WASSE.

LIB. III.

Latinum pariter cum Aenea progressum inter proeliantes circumventum occisumque. Nec tamen, amisso focero, Aeneas Rutilus obsistere desuit. Namque & Turnum interemit, hostibus fuis fugatisque, victor Latinium se cum suis recepit, consensuque omnium Latinorum Rex declaratus est. *Ibidem.*

Post eum (Latinum Silvium) regnavit Tiberius Silvius, Silvii filius. Qui cum adversus finitimos bellum inferentes copias eduxisset, inter proeliantes depulsus in Albulam flumen deperiit, mutandique nominis exstitit causa. *Ibidem.*

LIB. IV.

LXXVIII. Cumanos incolas a parentibus digressos Parthenopen urbem condidisse, dictam a Parthenope Sirena, cujus corpus etiam postquam ob locorum ubertatem amoenitatemque magis coeptum sit frequentari, veritos ne Cymaeam desererent, inisse consilium Parthenopen diruendi: post etiam pestilentia adfectos ex responso Oraeuli urbem restituisse, facraque Parthenopes cum magna religione suscepisse. Nomen autem Neapoli ob recentem restitutionem inposuisse. *Philargyrius in IV. Georgic. ad V. 564.*

INCERTA.

LXXIX. Non modo Antenorem, sed etiam ipsum Aeneam proditorem patriae fuisse. *Auctor de Origine gent. Rom.*

Ba-

CYMAEAM] Pro, *Cumaeam*, recte. Silius Italicus XIII. 494. *At gravida arcanis Cymes anus &c.: Miratur sonitum quieta Cyme.* Sylv. IV. v. 65. 498. *Cymaeo in antro.* Statius. Val. Flaccus in principio lib. I. *Si Cymaeae mihi conscia vatis stat casta cortina domo,* & alibi. Ubi N. Heinsius ita in antiquis Virgilii & Ovidii Codicibus exaratum se constanter invenisse testatur. Et sane Graecis, inquit, *Κύμη*, non *Κέμη*. at apud Ptolomaeum invenio *Κέμη*. Cave autem de hoc loco accipias Isidorum Lib. XVI. cap. I. *Creta Cimolia candida est a Cymaea Italiae insula.* MS. omittit *Creta*, rectius, ut videtur, nam *Cimolia* absolute ponitur apud Plinium aliosque. Sed quis umquam de Cymaea Italiae insula vel fando audiverit? sic tamen om-

Tom. II.

nes editi & MS. quibus invitis sic legendum censeo, a *Cimolo* Italiae insula. Ovid. Met. VII. 464. *Creto saque ruta Cimoli.* de hac insula loqui Isidorum manifestum est, quia infra dicit, *vestimentorum pretiosos colores emollit*, quae verba habentur apud Plinium XXXV. 18. cum hujus insulae meminit, a quo etiam pro, *confricato sulphure*, apud Isidor. lege *contristatos*. Vox autem *Insula* in Utopiam ablegandam puto, quae ex glossatore nata est, qui quum in exemplaribus mendosis invenisset *Cymaea*, Italiae de suo addidit. Dicacarchus insulam hanc modo ex Sporadibus, modo ex Cycladibus esse dicit. Scylax & Strabo inter Cycladas reponunt. WASSE.

Ss

A

Bajani Euxini comitis Aeneae nutrice & ab ejus nomine Bajas vocatas. *Servius IX. 710.*

Eum locum esse fulguritum, & ex Senatusconsulto septum esse, idque factum esse a Curtio consule, cui M. Genutius fuit conlega, Curtium adpellatum. *Varro de L. Lat. IV.*

Romam conditam Olympiadis VII. anno II. *Solinus.*

L. COELII ANTIPATRI ANNALIUM, sive, HISTORIARUM
BELLI PUNICI SECUNDI, ad AELIUM STILONEM, LIB. I.

Ne aut trajiciantur aperte, quo melius aut cadat, aut volvatur oratio: quod se L. Coelius Antipater in prooemio belli Punici, nisi necessario, facturum negat. *Cicero in Oratore.*

Legati quo missi sunt veniunt, delicant mandata. *Nonius, Delicare.*

Cum jure sine periculo bellum geri poteratur. *Idem, Poteratur.*

Qui cum iis ita foedus icitis. *Prisc. X.*

Neque ipsi eos alii modi esse atque Hamilcar dixit ostendere possunt aliter. *Idem XII.*

Antequam Barcha perierat alii rei causa in Africam est missus. *Ibidem.*

Qui intelligunt, qui faciunt, dissentiuntur. *Idem VIII.*

Quarto Coss. *Gellius X. 1.*

LXXX.

A CURTIO CONSULE] M. Genutius Augurinus & C. Curtius Philo Coss. fuerunt anno Urbis CCCVIII. licet vulgati Livii & Cassiodori codices edant P. Curiatium, & Dionysii Halicarnassaei, M. Minucium, & C. Quintium: qui ex Varronis lib. IV. de L. Lat. emendandi. A. POPMA.

L. COELII ANTIPATRI] Cicero in Bruto: L. Coelius Antipater, scriptor, quemadmodum videtis, fuit, ut temporibus illis, luculentus, juris valde peritus, multorum etiam, ut L. Crassi, magister. Et Pomponius de Origine juris: Fuit & eodem tempore Coelius Antipater, qui Historias conscripsit, sed plus eloquentiae quam scientiae juris operam dedit. Spartianus refert Hadrianum Imperatorem Coelium praetulisse Sallustio: in quo illum iudicio lapsum fuisse indicat Ciceronis testimonium de Antipatro, quod est de Legibus I. de Oratore II. etsi M. Brutus dignum censuit, quem in Epitomen redigeret. Cicero ad Atticum XIII. Epitomen Bruti Coelianorum velim tibi mittas. A. POPMA. Fannio aetate conjunctus, inquit Cicero I. de Legibus. Sisenna autem antiquior, Paternus Lib. II. Gracchorum temporibus vixisse patet ex Val. Maximo I. VII. §. 6. quo in loco, ut id obi-

ter moneam, pro, vitare posse ut eo fato non periret, MS. Bib. Publicae legit, ne eo fato, & sequentia, propulsus e Capitolio omittit, & ante principium hujusce sectionis penultima pro, laetiozem status spem, habet, laetioris. de hujus Historici dictione Cicero in Bruto, & secundo de Oratore. Idem etiam in Epist. ad Attic. XIII. 8. narrat Brutum hujus opus in compendium redegisse. Adduxit fragmentum Caecili ex Strabone Popma, & pro Κελεύει legit Κελεύει, quod ego auctoritate Vossii fretus, induxi. Intelligendus enim est Κελεύει ὁ ῥήτωρ, qui historiam edidit belli Civilis. vid. Athenaeum VI. 2. WASSE.

AD L. AELIUM] Est L. Aelius Stilo Grammaticus; de quo Cicero in Bruto, Suetonius De claris Grammaticis, & nos ad Varronis de L. Lat. lib. IV. A. POPMA.

DELICANT 45.] Hoc est, explanant. Caecilius Obolostate: „Si linguas decem habeam, vix „habeam satis qui delicem.” Idem Pausimacho: „Imo vero id ante, soli dum sumus, delica.” Accius Alphesiboeo: „Advereor cum te esse „Alcmaeonis fratrem factis delicat.” WASSE.

PERIERAT] Pergeret MS. Codex Prisciani B.

SEM-

LXXX. Sempronius Lilybaeo celocem in Africam mittit visere locum ubi exercitum exponat. *Caris. II.*

Duodecies C. mil. passuum longe. *Ibidem.*

Commodum esse satis videtur. *Ibidem.*

Saguntinorum. *Idem I.*

Dextimos in dextris scuta jubet habere. *Priscian. III.*

Armis & magno commeatu, & praeda ingenti copiantur. *Nonius, Copiantur.*

Domus suas quemque ire jubet, & sua omnia frunisci. *Idem, Frunisci*
Arma plerique abjiciunt, atque ^a inermi in latebras se inlatebrant. *Idem, Inlatebrare.*

Et Latini subnixo animo ^b ex victoria inertī consilium ineunt. *Idem, Subnixum.*

Primum malo publico gratias singulatim nomina. *Idem, Singulatim.*

LIB. II.

LXXXI. Si vis mihi equitatum dare, & ipse cum caetero exercitu me sequi, die quinti Romae in Capitolium curabo tibi ^c cena sit cocta. *Gellius X. 24. Macrob. I. 4.*

LIB. III.

Imperator conclamat de medio, ut velites e sinistro cornu removeantur, Gallis non dubitatum inmittantur. *Nonius, Dubitatum.*

LIB. IV.

Custodibus discessis multi interficiuntur. *Priscian. IX.*

LIB. V.

Morbosum factum, ut ea quae oportuerint, facta non sint. *Idem VIII.*

Nullius alius rei nisi amicitiae eorum causa. *Idem XIII. p. 960.*

At aliquam huic bello finem facere. *Nonius, Finis feminin.*

LIB.

SEMPRONIUS LILYBAEO] Tib. Sempronius Gracchus Consul, dux exercitus in Sicilia contra Annibalem: de cujus adventu Lilybaeum narrat Livius XXX. & Polybius III. A. POPMA.

SI VIS MIHI EQUITATUM] Hoc dictum iisdem ferme verbis refert Cato lib. IV. Originum: unde Coelium sumsisse monet Gellius. A. POPMA.

^a INERMI IN LATEBRAS] V. c. *inermis*, id est *inermes*.

^b EX VICTORIA INERTI] V. c. *incerti*, Fulvius, *victoriae certi*, minus recte. *Iners victoria* est incruenta, sine magna conflictatione parta, & ut ait Ennius, *sine sanguine & sudore*.

^c CENA SIT COCTA] Macrobius, *cenam coctam*. PONTAN.

LIB. VI.

Consulto non paucies arcessitum. *Idem, Paucies.*

Omnes simul terram cum classi adcedunt, navis atque scaphis egrediuntur, castra metati signa statuunt. *Idem, Metati.*

Ipse cum caetera copia pedetentim sequitur. *Idem, Pedetentim.*

LIB. VII.

LXXXII. Respublica amissa, exfundato pulcerrumo oppido. *Idem, Exfundare.*

Duos & septuaginta lictoris domum deportavisse fascis, qui ductoribus hostium ante soluerint ferri. *Idem, Soluerint.*

Ipse regis eminus equo ferit pectus advorsum, congenuclat percussus, dejecit dominum. *Idem, Congenuclare.*

Ita uti sese quisque vobis studeat aemulari in statu fortunae Reipublicae, eadem re gesta, toppe nihil minore negotio acto, gratia minor esset. *Festus, Toppe, fortasse.*

Consuetudine uxoris indulgitate libertum. *Servius Georgic. II.*

INCERTA.

Ex scriptis eorum qui veri arbitrantur. *Priscian. VIII.*

Ubi Senatus intellexit populum depeculari. *Ibidem.*

Nullae

CUM CLASSI ADCEDUNT] *Accedo tibi*, i. e. in tuam sententiam, i. e. ad te venio, inquit Charisius. *Sonantes accessis scopulos* Virg. *Accedere periculum* Plautus. Dares vero Phrygius, *applicant classem ad oppidum*. vid. cap. 15. quo in loco, lege ex Mf. *Argivis Achilles eadem in concilio refert*. Illi gaudent, *Calcantem ovanter recipiunt*. Et paulo post, pro, *legatos ad Priamum vellet Helenam ei restituere*, lege, *mittit sciscitans ab eo*. WASSE.

CASTRAMETATI SIGNA STATUUNT] Ex more & disciplina militari, castris metatis, primo signa hastis imposita suis locis intra castra statuebantur: quia nihil erat venerabilius eorum maiestate militibus, ut ait Vegetius lib. III. A. POPMA.

IPSE CUM CAETERA] Noniani libri, *A navi ipse*,

corrupte, pro, *Annali VI. Ipse cum*. A. POPMA.

DEPECULARI] Hoc est ἀποσπῆσαι, exponente Prisciano; licet fortasse nunquam extra hunc locum passive inveniatur. Vis verbi ex Lege Julia optime innotescet, qua cavetur, ne quis ex pecunia sacra aut publica auferat, neve intercipiat, neve in rem suam vertat, neve faciat quo quis auferat, nisi cui lege licebit, neve quis in aes publicum quid indat, neve immisceat, neve quo quid indatur, immisceatur, faciat sciens dolo malo quo id peius fiat. Labeo definit, pecuniae &c. furtum non ab eo factum cuius periculum fuit, & ideo aeditum in his quae ei tradita sunt, peculatum non admittere. & Martianus, illum praedam ab hostibus captam surripuit, Ulpian. etiam illum, qui

¶ VOBIS STUDEAT AEMULARI] V. c. nobis. Hoc dicit: *Etiam si homines plebei principum Reipublicae virtutes studeant aemulari, & res non minus praeclaras gerant quam illi, tamen ipsorum facta eadem non aeque grata & gloriosa erunt*. Quod Cato in Originibus confirmat exemplo Leonidae ducis Lacedaemonii, & Caeditii Trib. militum. PONTAN.

Nullae nationi tot, tantas, tam continuas victorias, tam brevi spatio datas arbitror, quam vobis. *Idem.*

Tantum bellum suscitare conari adversarios contra bellosum genus. *Nonius, Bellosum.*

Publicatos quippe fastos omnes, & libros a Fulvio Nobiliori scripta retulisse. *Carisius I. p. 112.*

Nucerum. Dii, pro diei. *Ibidem.*

Subinde. *Idem II.*

LXXXIII. Parricidatum. *Quintilian. I.*

Pelia cincinnatus. *Idem X.*

Delinquere frumentum, Sardiniam hostes tenere. *Servius Aeneid. IV.*

Maurusii qui circa Oceanum colunt. *Ibidem.*

Est in fano signum Apollinis ligneum, altum non minus pedes XV. *Idem VI.*

Calvaria. *Caper de Orthographia.*

Qua

qui aliquid in tabulis publicis induxerit, hoc crimine teneri aſſerit. Ejus poena primo, litis aestimatio in quadruplum, vid. Gellium II. 18. & Catonem in Praef. ad Lib. de Re Rustica: secundo, deportatio: tertio ultimum supplicium. Peculatus judicium in eos datur, inquit Hispalensis, qui fraudem aetario faciunt, ubi Mf. Codex bis *peculatum* exhibet. Verum ne illum inemendatum praeteream, pro, *Ambitus judicium est qui largiorem honorem capit & ambit*, uti vulgo circumfertur, lege ex membranis, *qui largitione honorem capit*. In ambitus crimine quae nam formula sit servata, vide apud Asconium in Divinationem. Ex Suetonio in Aug. patet, eum ambitus teneri, qui turbam suffragiorum causa conduxerit, servos advocaverit, alienamve quam multitudinem conduxerit. & ex Modestino in L. Unica ff. ad l. Juliam de ambitu: Si quis reus, vel accusator domum Judicis ingrediatur, item si municipio contra hanc legem magistratum quis perierit, item si novum vectigal instituerit. WASSE.

PUBLICATOS QUIPPE] Fulvius Nobilior Fastos in aede Herculis Musarum, quam in circo Flaminio ex pecunia Censoria fecerat, posuit, ut autor est Macrobius lib. I. cap. 12. A. POPMA.

NUCERUM] Id est *nucum*, ut *Regerum*, *Lapiderum*, pro *regum*, *lapidum*, Cn. Gellius: quae non tam nove, quam vitiose & absurde prolata sunt. A. POPMA.

CIRCA OCEANUM COLUNT] Hoc est qui juxta, vel ad Oceanum habitant. Nepos X. 4. Sed non passi sunt hi qui circa erant. Colentes ultra Tanaim Curt. VII. 46. formula à Graecis tracta, qui per

πέρι & κύκλῳ efferunt. Et eodem fere significatur usurpatur, quo *attingere ad* vel *in aliquid*, V. 9. Mela cap. 14. aut apud eundem *apposita toti Boeotiae* II. 7. aut *pertinere ad*, pro *pertingere*, pro quibus omnibus usitatius invenitur verbum *jungere*. ut apud Plin. V. 18. *Jungitur ei latere Syriae Decapolitana regio*. licet haec vox non semper *contactum* sed *vicinitatem* denotet, ut alicubi apud Livium, *Vineae moenibus junctae*, hoc est, admoetae propius urbem. Utcunque se res habet, certum est *τὸ* *jungere* cum *contra* nunquam inveniri. Proinde locus ille Isidori mihi semper de mendo suspectus est: *Creta Graeciae pars est jungens contra Peloponnesum*, Orig. XIV. 6. Nullum tamen hic in MSS. aut Editis praesidium, omnes quasi data opera in errorem conjurare videntur. Parum absuit quin legissem, *jacens contra Pel.* quomodo locutus est Mela II. 7. Sed hoc esset longius ab Exemplarium vestigiis recedere. Paula itaque mutatione scribe, *ingens*. Eodem auctore Mela cap. 11. *Ingens & centum urbibus habitata Crete*. Solinus etiam cap. 11. Inter ortum porrigitur & occasum *tractu longissimo*. quo in loco Codex MS. quo usus sum, pro, *pronus est Cretam dicere*, ut habetur in Ed. Salmasii, legit, *plus est*; & in spatio interlineari, *promptius*, quod Salmasianis lectionibus praefero. Pro, *Gnoson*, item *Cynosontbera*, de qua ampliandum pronuncio, pro, *prima mari potuit*, *prima potuit remis & sagittis*, cui hac in re astipulatur Isidorus. Sic enim ille, *prima etiam haec insula remis & sagittis claruit*. sunt & alii qui magnitudinem praedicant; inter quos

Qua tempestate Poenus in Italiam venit. *Cicero in Bruto.*

Annibalem cum columnam auream, quae esset in Fano Junonis Laciniae, auferre vellet, dubitaretque utrum ea solida esset an extrinsecus inaurata, perterebravisse: cumque solidam invenisset, statuisse eam tollere. Secundum quietem visam esse ei Junonem praedicere ne id faceret, minitarique, si id fecisset, se curaturum ut eum quoque oculum quo bene videret, amitteret; idque ab homine acuto non esse neglectum. Itaque ex eo auro quod exterebratum esset buculam curasse faciendam, & eam in summo columnae conlocavisse. *Idem, de Divinat. I.*

Cum bello Latino ludi Votivi maximi primum fierent, civitas ad arma repente est excitata. Itaque ludis intermissis Instaaurativi constituti sunt &c. *Ibidem.*

LXXXIV. C. vero Gracchus multis dixit, sibi in somnis quaesturam petenti Tiberium fratrem visum esse dicere, quam vellet cunctaretur, tamen eodem sibi leto quo ipse interisset, esse pereundum. Hoc antequam Tribunus plebis Gracchus factus esset, & se audisse, & dixisse multis. *Ibidem.*

Eo ipso tempore cum hoc calamitosum fieret proelium, quo C. Flaminus occisus est, tantos terrae motus in Liguribus Galliae compluribusque insulis, totaque in Italia factos esse, ut multa oppida conruerint, multis locis labes facta sit, terraeque defederint, fluminaque in contrarias partes fluxerint, atque amnes mare influxerint. *Ibidem.*

Per Cremonis jugum transisse Annibalem. *Livius XXI. 38.*

Servati Consulis P. Scipionis decus ad servum, natione Ligurem, delegat. *Ibidem.*

Magonem cum equitatu & Hispanis peditibus flumen extemplo transnasse: ipsum Annibalem per superiora Padi vada exercitum traduxisse, elephantis in ordinem ad sustinendum inpetum fluminis oppositis. *Ibidem.*

Fa-

Seneca, *Urbibus centum spatiosa Creta.* Dionysius V. 502. Καὶ τὸ τοῖς μεγέθεισι. Homer. Odyss. ζ. 10. Ἐυχεσάμεν ἐν μὲν Κρητῶν γῆνι εὐχομαι. Et, Κρήτην ἐν Ὀρείῃ. Apud M. Heracleotem ob magnitudinem nonum inter insulas locum obtinet, septimum vero apud Agathemerim. Donatus ad versum Virg. medio jacet insula ponto, putat poetam signate per vocem, jacet, immensam Cretae latitudinem demonstrare voluisse. Cujus sententiae quo minus accedam faciunt illa Pomponii, in orbem jacent Cyclades. Ovidii, Quinque jacent terrae (Echinades) nimirum, Met. VIII.

577. & Priscian. Perieg. V. 303. E regione jacet locus hic Symplegados arctae. 430. cuius jacet Isibmos imago. Dionysio 405. ἐν τῷ ἰσθμῷ, & 464. Continuoque jacent Gymnesiae. Dicaearchus: Πιλαγία, Σκύρος. Καὶ εὐδοκίαν δὲ ἑρῶμεν κρητῶν. Herodian. VI. Τὴν ἀντικρητῶν ἡπειρὸν εὐρώτη. & IV. Λιζύης τὴν τὰ πελαγονία. Possem contra sententiam Servianam testes sexcentos producere, sed, Οὐκ ἐμὸν ἔργον τῶν παρὸς δὲ μοι ἄλλα μέμνηται. Et haec nō fallor ad Isidorum sufficiant. Repone autem apud P. Sabinum in locum Virgilii supra laudatum *Philistides* pro, *Philistocles*. WASSE.

AE-

Fabium Dictatorem adversus Annibalem rem gessisse. Etiam eum primum a populo creatum Dictatorem. *Idem* XXII. 31.

Romam euntem ab Ereto divertisse eo Annibalem tradit, iterque ejus ab Reate, Cutiliisque, & ab Amiterno orditur. Ex Campania in Samnium: inde in Pelignos pervenisse, praeterque oppidum Sulmonem in Marrucinos transisse: inde Albeni agro in Marfos: hinc Amiternum Forulosque vicum venisse. *Idem* XXVI. 11.

LXXXV. Eisdem diebus naves onerarias Poenorum ad LXXX. circa Sardiniam ab C. Octavio, qui provinciae praeerat, captae. Eas frumento misso ad Annibalem, commeatuque onustas tradit. *Idem* XXXVIII.

Quantum militum in Africam transportatum sit a P. Scipione, non parvo numero inter auctores discrepat. Coelius, ut abstinet numero, ita ad inmensum multitudinis speciem auget, volucres ad terram delapsas clamore militum ait, tantamque multitudinem conscendisse naves, ut nemo mortalium aut in Italia aut in Sicilia relinqui videretur. *Idem* XXIX.

Praeterquam quod non merfas fluctibus naves, ceteros omnes coelestes maritimosque terrores, postremo abreptam tempestate ab Africa classem ad insulam Aegimurum inde aegre correctum cursum, & prope obrutis navibus, injussu Imperatoris, scaphis haud secus quam naufragos milites sine armis cum ingenti tumultu in terram evalisse. *Ibidem*.

Captum Hannonem tradit. *Ibidem*.

Vidisse se qui navigasset ex Hispania in Aethiopiam, commercii gratia. *Plinius* II. 17. *Capella Philolog.* Lib. VI.

Alpes in longitudinem decem millia passuum patere a supero mari ad inferum. *Idem* III. 19.

Coelius Trojanum Capyn condidisse Capuam tradidit, eumque Aeneae fuisse sobrinum. *Servius in Aeneid.* X. 145.

Duos elephantos Antiocho regi in bellicis usibus celebres etiam cum nominibus fuisse, novisseque ea. *Idem* VIII. 5.

In Averno etiam folia subsidere. *Idem* XX. 11. 12.

Equus

ÆTHIOPIAM] Martiani verba haec sunt, *Cael. Antip. se hominem vidisse confirmat, qui navigationis ardore in Aethiopiam ex Hispania navigasset: at longe rectius veterrimae Corporis Christi & Bib. publicae membranae (quibus in hoc auctore purgando sum usus) exhibent negotiationis. Nec secus Codex vetus Bibliothecae Bodleianae cujus, variantes Lectiones beneficio doctissimi & humanissimi viri J. Hudson DD. in meam gratiam exscripsit eruditus Juvenis. Hanc lectionem confirmant Plinius & quem sequitur, Mela, Lib. II. cap. 66. Navi-*

gasset ex Hispania in Aethiopiam commercii gratia. confer hac de re Strabonem p. 98. & Herodotum 237. Sed procedit Martianus, Idem Cornelius post captos Indos per Germaniam navigavit. Quod falsum esse evincit Plinius hisce verbis: Idem Nepos &c. tradit, Q. M. Celeri Indos a rege. Suevorum dono datos, qui ex India commercii causa navigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti. Mela habet, a rege Baetorum. vide Harduin. ad Lib. II. §. 60. a quo locus Martiani refingendus, WASSE.

Equus Trojanus machinamentum bellicum fuit quod equus adpellatur, ut aries & testudo, quibus muri vel discuti, vel subruui solent. *Servius in Aeneid. II.*

Alii *subnixam* ideo capiunt, quia inposita est excelsa muro, ut Coelius historicus ait. *Servius ad AEn. III. 393.*

Q. AELII TUBERONIS HISTORIARUM LIB. I.

LXXXVI. Si quid a parentibus acceptum protinus antiquae memoriae tradiderunt. *Nonius, Protinus.*

Cum Ascanius ab universo populo ad restituendam Laviniam cogeretur, juraretque se neque interemisse, neque scire ubi esset, Tyrrhum, petito silentio, in illa concionis frequentia professum indicium: Si sibi Laviniaeque, pueroque ex ea nato fides incolumitatis daretur; tumque eum acceptam Laviniam in urbem cum filio reduxisse. Post haec Ascanius completis in Lavinio triginta annis, recordatus novae urbis, &c. *Auctor de Origine Gent. Romanae.*

Servium Tullium Regem populi Romani cum illas quinque classes juniorum census faciendi gratia institueret, pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim, atque inde ab anno septimo decimo, quod idoneos jam esse Reipublicae arbitraretur, milites scripsisse, eosque ad annum quadragesimum sextum Juniores, supraque eum annum Seniores adpellasse. *Gellius X. 28.*

LIB. IV.

Inimiciter irascendum non est. *Carisus II.*

LIB. XIV.

LXXXVII. Pars omnis luxuriabat. *Nonius, Luxuriabat.*

IN-

ALII SUBNIXAM] Agitur ibi de urbe Petilia a Philoctete condita, vel muris cincta, de qua ibi Virgil.

Parva Philoctetae subnixa Petilia muro.

HAVERC.

Q. AELII TUBERONIS] Q. Aelius Tubero Jurisperitus fuit, vita severus & durus, ex instituto Stoicae disciplinae, quam Panaetio magi-

stro sectabatur. Meminit ejus Cicero Pro Muraena, in Bruto, de Oratore 3. & de jure civili in artem redigendo, *Nec vero scientia juris majoribus suis Q. Aelius Tubero defuit, doctrina etiam superfluit.* Dionysius virum gravem, & diligentem in historiis praedicat. Vidend. & Pomponius tit. *De Origine juris.* A. POPMA. Vid. Judicium D. Halicarnass. de ejus hist. Lib. I. Antiq. WASSE.

INCERTA.

Προειδότες οἱ ἔ ΝομίτωρⓈ Δύσοντας τὰ Λύκαμα τὰς νεανίσκας τῷ Πανί, ἡ Ἀρκαδικῇ, ὡς ΕὐανδρⓈ κατεστήσατο, θυσίαν, ἐνήδρυσαν τὴν καιρὸν ἐκείνον τὴν ἱερουργίαν, ἥνικα ἐχρῆν τὰς περὶ τὸ Παλάντιον οἰκῶντας τὴν νέων ἐκ ἑ Λυκαίης τεθυκότας περὶελθεῖν δρόμῳ τὴν κώμην γυμνὰς, ὑπεζωσμένους τὴν αἰδῶ τὴν δοραῖς τὴν νεοθύτων· ἐν τῇ τῷ χρόνῳ τὰς ἱεροποιὰς νεανίσκας οἱ βελόμηροι, λοχήσαντες κατὰ τὸ σενόπασσον τὴν ὁδὸν, ἐπειδὴ πρῶτον τάγμα τὸ σὺν τῷ Ῥώμῳ κατ' αὐτὰς ἐγένετο, τὴν ἀμφὶ Ῥωμίλον τὴν ἑ ἄλλων ὑπερμζόντων· τευχῇ γὰρ ἐνεμήμεντο, ἡ ἐκ ΔραγήματⓈ ἔθεον· ἡ περὶμείναντες τὰς λοιπὰς, ὁρμῶσιν ἐπὶ τὰς πρώτας ἐμβοήσαντες ἀθροοί, καὶ περὶσάντες ἔβαλλον, οἱ μὲν ἀκοντίοις, οἱ ἡ λίθοις, οἱ δ' ὡς ἑκάστοι Δραχέας εἶχον· οἱ δ', ἐκπλαγέντες τῷ ὄραδόξῳ ἑ πάθος, καὶ ἀμηχανῶντες ὅτι δράσειν πρὸς ὁπλισμένους ἄνοπλοι μαχόμενοι, κατὰ πολλὴν ὀπίετειαν ἐχειρώθησαν. (de Remo ab hostibus capto & Albam perducto) *Dionys. Halic.* lib. I. p. 67. lin. 10.

M. Manlium & Q. Sulpicium Consules in eum annum edunt. *Livius* IV.

Q. Fabium Consulem ipsum auctorem fuisse differendi sibi consulatus in bellicosiore annu. *Idem* X. 9.

Bello Punico primo Atilium Regulum, Consulem, in Africa castris apud Bagradam flumen positus, proelium grande atque acre fecisse adversus unum serpentem illic stabulantem, inusitatae inmanitatis: eumque magna totius exercitus conflictione, ballistis atque catapultis diu obpugnatum, ejusque interfecti corium longum pedes centum & viginti Romam misisse. *Gellius* VI. 3.

Eundem Regulum redisse Carthaginem novisque exemplorum modis excruciatum a Poenis dicit; In atras, inquit, & profundas tenebras eum claudebant, ac diu post, ubi erat visus Sol ardentissimus, repente educebant, & adversus ictus Solis obpositum continebant, atque intendere in coelum oculos cogeabant, palpebras quoque ejus, ne conivere posset, sursum ac deorsum diductas insuebant. *Ibidem* IV.

DE OFFICIO JUDICIS LIBER.

Praecepta AElia Tuberonis super officio judicis. *Idem*. XIV. 2.

AD C. OPPIMUM LIBER.

Si generalis species occurrat. *Idem* VII. 9.

IN.

INCERTA.

LXXXVIII. Hinc in millesimum annum eorum columine civitas continetur. *Donatus in Phorm. Terent.*

Nam delinquet aut superet aliquid tibi. *Servius AEneid. IV. Delinquere, Deficere.*

Nullum Senatusconsultum fieri posse non discessione facta: quia in omnibus Senatusconsultis, etiam in iis, quae per relationem fierent, discessio esset necessaria. *Gellius XIV. 7.*

Praefectum Urbi Latinarum causa relictum Senatum habere posse. *Ibidem VIII.*

P. RUTILII RUFII HISTORIARUM LIBRI.

INCERTA.

Ἰδία δὲ τῷ Μαρτίῳ περὶ σκεπτικῶς, φησὶν, ὡς καὶ τῇ ἑκτῇ ἐτυχεν ὑπατείας, ἀργύριον εἰς τὰς φυλάς καταβαλὼν πολὺ καὶ περᾶμεν, τὸν μέτελλον ἐκπῆσαι δὲ ἀρχῆς, οὐαλέριον δὲ Φλάκκον ὑπερῆκτον μᾶλλον ἢ συνάρχοντα τῇ ὑπατείας λαβεῖν. [ὡς δὲ περὶ τῆς ἱστορίας] *Plutarch. in Mario pag. 422. A.*

LXXXIX. Admirationi fuisse Philosophorum trium sui cujusque generis facundiam; violenta & rapida Carneades dicebat, scita & tereta Critolaus, modesta Diogenes & sobria. *Idem VII. 14. Paulo aliter Macrob. I. 5. Plin. VII. 30. Pausan. 216. Laet. XV. 17. Gellius VII. 14.*

Romanos instituisse nundinas, ut octo quidem diebus in agris rustici opus facerent, nono autem die, intermisso jure, ad mercatum legesque accipiendas Romam venirent; & ut scita atque consulta frequentiore populo referrentur, quae trinundino die proposita a singulis atque universis noscebantur. *Macrobius I. 16.*

Scipionem hoc anno [DLXXI] mortuum. *Livius XL.*

P.

P. RUTILII RUFII] Hic vir clarissimus, Quaestor five Legatus Mucii Scaevolae Praefectus Asiae fuit, Consul cum C. Manilio anno urbis DCXLVIII. Postea in iudicium repetundarum nomine vocatus, damnatusque Equitum sententia, qui tum Gracchanis legibus iudicia obtinebant, in exilium Smyrnem abiit. Ejus integritatem & constan-

tiam praedicat Cicero in Bruto, de Officiis III. Seneca ubique, Ovidius:

Nec grave magnamini robur mirare Rutili.

A. POPMA. Tacit. in Agric. Athenaeus VI. & IV. Minutius Felix. WASSE.

De

DE VITA SUA LIB. I.

Pompejus elaboravit uti populum Romanum nosset, eumque artificiose salutaret. *Carisus* II.

LIB. II.

Animo constante. *Idem* I.

LIB. III.

Pro L. familiare veniebam. *Ibidem*.

LIB. IV.

Vectigalium. *Ibidem*.

LIB. V.

Ex orbi terrarum. *Ibidem*.

Ardile. *Ibidem*.

ANNIBALICA.

XC. ὁ δὲ Ρατίλιον Ρέφον, συγγραφέα τῶν τῶν ἔργων ἐπέλθοι &c. (de bello Annibalico.) *Appian*. p. 522.

INCERTA.

Quod si me invitum abire finisset. *Diomed*.

Uni una ostentata est. *Ibidem*.

DE MODO AEDIFICIORUM ORATIO.

Orationes Q. Metelli de prole augenda, & Rutilii de modo aedificiorum. *Suetonius in Augusto*.

PRO

DE VITA SUA] Multi praestantes viri de Vita sua libros scripserunt, ut hic P. Rutilius, M. Scaurus, M. Varro, Augustus Caesar, cujus de Vita sua XIII. libros memorat Suetonius. A. POPMA.

POMPEJUS ELABORAVIT] In petitione magistratum prima cura erat, ut petitor suo quemque civem nomine appellaret, ac salutaret. Unde Pompejus, cupientissimus honorum & imperii, elaborabat, ut singulos cives nosset, eorumque nomina teneret. Contra Scipio AEmilianus objicienti Appio Claudio, suo in Censura competitori, quod is neminem civium nosset, respondit: se dedisse

operam ut a civibus suis cognosceretur, non ut ipse eos cognosceret. A. POPMA.

ARTIFICIOSE SALUTARET] Artificium salutatio- nis erat, magnificis & blandis nominibus cives salutare, & appellare patrem, fratrem, amicum, prout cujusque dignitas, aetas, ingenium ferebat, quod Horatius praecipit nomenclatori:

Frater, Pater adde:

Ut cuique est aetas, ita quemque facetus adopta.

A. POPMA.

Tt 2

Quon

PRO L. CAERUCIO AD POPULUM.

Quod ego me spero ostenturum. *Diomed. I.*

P. SEMPRONII ASELLIONIS HISTORIARUM LIB. I.

Verum inter eos, qui Annales relinquere voluissent, & eos qui res gestas a Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc interfuit. Annales libri tantummodo quod factum quoque anno gestum sit, id demonstrabant, id est, eorum quasi qui diarium scribunt quam Graeci *ἡμερησία* vocant. Nobis non modo satis esse video, quod factum esset id pronuntiare, sed etiam quo consilio quaque ratione gesta essent, demonstrare. *Gellius V. 18.*

XCI. Nam neque alacriores ad Rempublicam defendendam, neque segniores ad rem perperam faciundum Annales libri commovere quidquam possunt.

Scribere autem bellum quo initum Consule, & quomodo confectum sit, & quis triumphans introierit, exque eo libro quae in bello gesta sint iterare, non praedicare autem interea quid Senatus decreverit, aut quae lex rogatione lata sit, neque quibus consiliis ea gesta sunt iterare, id fabulas pueris est narrare, non historias scribere. *Ibidem.*

LIB. III.

Fieri solet. plerum, ut in victoria mitior mansuetiorque fiat. *Priscianus V.*

LIB. IV.

Nam se patrem suum audisse dicere: L. AEmilium Paullum, nimis bonum Imperatorem, signis conlatis non decertare, nisi summa necessitudo, aut summa ei occasio data esset. *Gellius XIII. 3.*

Ut

QUOD EGO ME] Hoc Priscianus citat ex oratione Catonis pro L. Caesare ad populum, ut nefcias, Diomedes an Priscianus corruptus sit; an Cato & Rutilius idem dixerint: quod ego quidem puto. A. POPMA.

P. SEMPRONII ASELLIONIS] De hoc Gellius II. cap. 13. Is Asellio sub P. Scipione Africano Trib. milit. ad Numantiam fuit, resque eas, quibus gerundis ipse interfuit, conscripsit. Cicero in Bruto, post Coelium historias scripsisse, nec se illi aequare potuisse indicat. A. POPMA. Caepit autem Bellum Numantinum Anno U. C. DCXIV. Q. Servi-

lio Caepione & C. Laelio Sapiente, Coss. Dionysius Lib. I. WASSE. Antiquitas eum cum Catone reponit inter λογιστάς & ῥωμαίων συγγραφίαι. Servius ad XII. AEn.

———— pilataque plenis
Agmina,

citat ad hunc modum: Asellio Historiarum tritarum. Sed pro, tritarum Vossius legendum putat, Romanarum. Existat sub eius nomine liber de Divisione Italiae & Origine Urbis Romae, sed Titulus auctorem mentitur. WASSE. Vide quae notamus pag. seq. 333. HAVERC.

Ut

Ut major invidia Lepido glisceretur. *Nonius, Gliscitur.*

LIB. V.

XCII. Nam Gracchus domo cum proficiscebatur numquam minus ternam aut quaterna millia hominum sequebantur. *Gellius II. 13.*

Orare quidem coepit id ut se defenderent, liberosque suos, eum quem virilis sexus tum in eo tempore habebat produci iussit, populoque commendavit prope flens. *Ibidem.*

LIB. VIII.

Triariorum quartum signum adcedebat, sive pilatim, sive passim iter facere volebat. *Servius XII. 121.*

LIB. XI.

Tam pulcrum opus, tamque artificiose factum, passus est dirui. *Carisius II.*

LIB. XIII.

Facta sua spectare oportere, non dicta, si minus facundiosa essent. *Gellius IV. 9.*

LIB. XIV.

Crepidarium cultellum rogavit a crepidario futore. *Idem XIII. 20.*
Ne possent aut stationes facere hoc fecus. *Carisius II.*

IN

UT MAJOR INVIDIA LEPIDO] Forte M. AEmilius Lepidus Porcina, qui Cos. fuit anno DCXVI. cum C. Hostilio Mancino. Proconsul adversus Vaccaeos male rem gessit. Livius in epitoma lib. LVI. Eum celebrat Cicero, ut summum oratorem. A. POPMA.

TRITARUM QUARTUM] Prior vox in Servio adhaeret titulo, *Afello Historiarum tritarum*, male. Nam *tritarum* intelligitur *viarum*, quarum exploratio signis fiebat, sive *pilatim*, id est dense, sive *passim* & laxe exercitus ducendus esset. A. POPMA. Reposuimus hoc Fragm. suo loco. Pertinet enim ad lib. VIII. veraque ejus lectio

ex melioribus Servii libris patet, quae haec est: *Afello, Historiarum VIII. Triariorum quartum &c. non Tritarum*, omisso libri numero. HAVERC.

TAM PULCRUM OPUS] Theatrum intelligit, quod inchoatum a L. Cassio Censore etiam paene absolutum, L. Scipio Asiaticus Cos. anno DCLXX. deniolitus est: quoniam hoc quoque videretur novarum seditionum materia, vel quod existimaret non esse e republica populum Graecanicis voluptatibus assuescere. Appianus de Bellis civilibus Lib. I. Vellejus lib. II. ad quem in Scholiis plura notavi. A. POPMA.

FACTA SUA SPECTARI] Ex oratione C. Marci Cos.

a TUM IN EO TEMPORE] Fulvius, tum habebat. Mf. Pembr. nihil movet. PONTAN.

b SPECTARI OPORTERE, NON DICTA] Alii, *spehari oportere, dicta non.* PONTAN.

INCERTA.

XCIII. P. Crassum Mucianum quinque habuisse rerum bonarum maxima, & praecipua; quod esset ditissimus, quod nobilissimus, quod eloquentissimus, quod juris consultissimus, quod Pontifex Maximus. Is cum in consulatu obtineret Asiam provinciam, & circumfedere, obpugnareque Leucas oppidum pararet, opusque esset firma ac procera trabe, qui arietem faceret, quo muros ejus oppidi quateret, scripsit ad magistrum Architectonem molis Atheniensium, sociorum amicorumque populi Romani, ut ex malis duobus quos apud eos vidisset, uter major esset eum mittendum curaret. Tum magister Architecton comperto quamobrem malum desideraret, non uti jussus erat majorem, sed quem esse magis idoneum aptioremque faciendo aiet, facilioremque portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum vocari jussit, & cum interrogasset, Cur non quem jusserat misisset? causis rationibusque quas dictitabat spretis, vestimenta detrahi imperavit, virgisque multum caecidit, corrumpi atque dissolvi officium omne imperantis ratus, si quis ad id quod facere jussus est non obsequio debito, sed consilio non desiderato respondeat. *Gellius* l. 13.

C. LICINII RERUM ROMANARUM LIB. III.

XCIV. Pleminium ludis Votivis, quos Romae Africanus iterum Consul faciebat, conatum per quosdam, quos pretio corruerat, aliquot locis Ur-

Cof. designati, ejus sententiam ita Sallustius expressit in Jugurthino: *Non sunt composita verba mea, parvi id facio. Ipsa Virtus se satis ostendit.*

A. POPMA.

MOLIS] Salmaf. corrigit, ad m. a. Eleatenfium. Ms. Cod. Pembrochienfis omittit Architectonem, & pro Elatenfium, reponit Atheniensium, dein, virgisque multis, legit. WASSE. Mirum sane, neque aliquem ex Gellii interpretibus, neque ipsum Joseph. Wasse, qui studiose satis Jo. Sarisberienfem legit, incidisse in memorabilem locum Polycratici ejusdem, qui exstat lib. VI. cap. 12. ubi nomen Architectonis invenitur, videlicet Magni Gaji. Sed dignus est locus qui exscribatur, prout ibi legitur pag. 356. *Scripsit ad Magnum Gajum majorem Atheniensium, &c. Tunc Magnus Gajus comperto quamobrem, &c. Ex quibus patet vera lectio, videlicet: Scripsit ad Magnum Gajum, Architectonem Atheniensium, &c. Tunc Magnus Architecton, comperto, &c.*

corrupto nomine viri apud Gellium in magistrum atque molis, & muneris ejusdem pariter corrupto apud Sarisberienfem in majorem. HAVERC.

CLODII LICINII] Hunc Clodium fortassis significat Cicero de Legibus l. 2. ubi cum de Coelio dixisset, subjicit: *Succedere huic Clodius, Asellio, nihil ad Coelium, sed potius ad antiquorum linguam atque incitiam*: quo loco nonnulli pro Belli perperam reponunt Gelli, qui ante Coelium scripsit, ut supra dixi. Nisi forte apud Ciceronem legendum sit, Claudium, & de Quadrigario accipendum. A. POPMA. Vossius putat eundem designari a Nonio in patibulo. Nescio interim an Sextus Clodius sit ab hoc diversus, cujus meminere Lactant. l. 22. Arnob. l. 5. vide etiam Tzetzem Chil. II. VI. 960. Cave tamen confundas cum Servio Clodio equite Romano, qui, tradente Varrone apud Plin. XXV. 3. prae doloris magnitudine crura podagrosa veneno perunxit,

a MOLIS ATHENIENSIIUM] H. Stephanus, Moleatenfium. PONTAN.

Urbem incendere, ut frangendi carceris fugiendique haberet occasionem, patefacto dein scelere delegatum in Tullianum S. C. *Livius* XXXIX. & *Valer. Maximus* lib. I. cap. 1. §. 21.

C. LICINII MACRI ANNALIUM LIB. I.

Auspicia pulcra & luculenta commemorat. *Nonius, Luculentum.*

Non minimo opere milites quietes volebant esse. *Priscian. VI.*

Faustuli conjugem Accam Larentiam Romuli & Remi nutricem esse. Hanc, regnante Romulo, Tarturio cuidam Tusco diviti denuptam, autamque haereditate viri, quam post Romulo quem educasset, reliquit, & ab eo Parentalia diemque festum pietatis causa statutum. *Macrob. I.*

Contentionis illius perniciosum exitum fuisse. Namque ibidem obfistentes Remum & Faustulum interfectos. *Auctor de Orig. Gentis Rom.*

LIB. II.

XCV. Nequaquam sui lavandi reluant arma lue. *Nonius, Lues.*
Perversam esse alii modi postulare. *Priscian. VI.*

LIB. XVI.

Omnia vestrum neglegerit auctoritatem. *Diomedes I. Priscianus X.*

IN

unxit, aut cum Sexto illo e Sicilia Rhetore, de quo Sueton. VI. Cicero Philip. VII. 16. aut Turrino, de quo Seneca Controv. XXXI. &c. qui idem forte cum illo cujus librum de Diis citat Arnob. pag. 168. & Lactant. I. 22. WASSE.

C. LICINII MACRI] Docti viri putant hunc esse C. Licinium Macrum oratorem, qui repetundarum reus, Cicerone Praetore iudicium exercente, veritus damnationem, sudario ore & faucibus artatis poenam morte praevenit, ut narrat Valerius & Plutarchus, & meminit Cicero ad Atticum I. & in Bruto. Ego arbitror hunc historicum esse alium ab illo oratore, & quidem antiquiorem. Non enim Cicero filuisset de ejus Historiis. A. POPMA. At in Ciceronis de Legibus pro, quid Accium memorem, in quibusdam Codicibus est, *Acrum*, unde Sigonius legit *Macrum*. Fulv. etiam Ursinus auctor est *Macrum* se reperisse emendatum in libro quem cum MS. contulerat Vir doctus. Sic legit & P. Manutius, & sic scribi debere putat Vossius de H. L. lib. I.

pag. 74. quod nempe de illis agit Cicero, qui soluta oratione scripserunt; & quod temporum ratio refragatur quo minus ille Sisennae amicus esse potuerit. Scripsit Licinius Annales, ut eos vocat Nonius in *lues* & *luculentum*: sive rerum Romanarum libros, prout idem in patibulo nominat. Facile interim assentior Mercero, pro, *Licinio*, M. AEmilio apud Nonium in *Profecta* reponenti, & proinde expunxi tria fragmenta ab Aufonio Popma ex Macri Ornithogonia adducta. Adeat Lector Plinium XXXII. 1. & XXXII. 2. Obiit noster triennio post Virgilium, ut ex Hieronymi Chron. patet. WASSE.

NEQUAQUAM SUI LAVANDI] Fuit, credo, lex militaris pro tempore lata ad cohibendum nimium usum lavationum in castris, Ne milites sui lavandi gratia exuerent arma. Est autem in illo *sui lavandi*, ellipsis nominis *causa*, *gratia*, de qua dixi lib. II. de Usu antiq. locutionis. A. POPMA.

OMNIA NOSTRA NEGLEGERIT] Praeteritum a praesenti, ut Philippica XIII. ex epistola Antonii:

INCERTA:

Quo die Magistratum obiit, repente celeri gradu per forum se in Capitolium contendit. *Nonius, Contendere.*

Pars magna laevis clypea portant. *Idem, Clypeus neutro.*

Intercalationis originem Romulo adsignat. *Macrobius I.*

Annum vertentem statim ab initio XII. mensium fuisse. *Censorin. de Die natali.*

Et in foedere Ardeatino, & in linteis libris ad Monetae inventos. *Liv. IV.*

Magistratum libri, quos linteos in aede repositos Monetae citat identidem auctores. *Ibidem.*

Eisdem Consules insequenti anno resectos, Julium tertium, Virginium iterum. *Ibidem.*

Comitiorum habendorum causa & ab Licinio Consule dictum *Dictatorem*, quia conlega comitia bello praeferre festinante, ut continuaret consulatum, obviam eundem pravae cupiditati fuerit. *Ibidem VII.*

XCVI. Eodem anno C. Flavius Cn. F. Scriba patre libertino, humili fortuna ortus, &c. quem antea desisse scriptum facere arguit, tribunatu ante gesto triumviratibusque nocturnis altero, altero coloniae deducendae. *Idem IX.*

Tertia etiam clade quae ad Cremeram accepta est, abominandam eam Curiam facit. *Ibidem.*

Cum Q. Fabium Consulem non petentem omnes dicerent centuriae, ipsum auctorem fuisse differendi sibi consulatus. *Idem X.*

Amulium patrum, Rheae Sacerdotis, amore ejus captum, nubilo caelo obscuroque aëre, cum primum inluciscere coepisset, in usum sacrorum aquam petenti insidiatum in luco Martis, compressisse eam: tum exactis mensibus geminos editos. *Auctor de Origine Gentis Rom.*

οὐ μὲν ῥωμύλας ὠρεαγόμηνον, εἰδὲ χάριν ἱερῶν, ἀλλὰ μόνον, ὡς πείσων τοὺς ἀδικηθέντας ἀφείναι τοῖς δεδρακόσι τὴν ὀργήν. ἀγανακτήσαντες τε ἔπληθους ἐπὶ τῷ μὴ ὠρεα-

tonii: Confugere Alexandriam neglegisti. Sic fini a sino, Rutilius de Vita sua, & Terentius Andria: Sini animum ut expleret suum. A. POPMA.

LINTEOS IN AEDE REPOSITOS MONETAE] Bibliothecae autem tum demum institutae cum a Paulo AEmilio Perse devicto vis librorum ingens Romam allata est. Hoc enim studium ab Atheniensium & Aegypti Regibus sero se in La-

tium diffudit, uti narrat inter alios Isidor. VII. 3. apud quem tamen male legitur, *Philadelphus*, cum studio bibliothecarum *Pisistratum* aemularetur, non solum scripturas, sed etiam & divinas literas in Bib. suam contulit. Supple ex membranis non solum scripturas gentium, sed &c. Interim non abs re erit obscurum Arnobii locum in lucem protrahere: Unde quaeso est vobis tantum sapien-
siae

* C. FLAVIUS] Popma, Cn. Flavius, ut in Pisone, Cicerone, Valerio Maximo. PONTAN.

ᾧ ἀδεδόσθαι σφίσι τοὺς ἄνδρας, ὥστε Ῥωμύλῳ ἐδικαίωσε καὶ ἡ τῶ Ῥωμαίων ἔκρινε βε-
λῆ, καὶ τῶ περσηκόνων τοῖς τεθνεῶσι κατὰ πλῆθῳ ὀρμησάντων ἐπ' αὐτὸν, ἀδύνατον
ὦν ἔτι διαφυγεῖν τὴν ἐκ χειρὸς δίκην, καταλῦσθαι ἐπ' αὐτῶν ἀποθνήσκει. de morte
Tatii. Dion. Halicarn. lib. II. pag. 115. lin. 30.

Tarquinius Priscus ᾧ ἀγινέται εἰς Ῥώμῳ Ἄγκυ Μαρκίᾳ βασιλεύοντι κατὰ
τὸν ἔγδοον ἐνιαυτὸν τῆ βασιλείας. Idem IV. pag. 211. lin. 40.

Παρ' Ἀλβανῶν οἶται τὸν δικτάτωρα Ῥωμαίους εἰληφῆναι, τούτους λέγων πρώτους μὲν
τὸν Ἀμυλίᾳ καὶ Νομίτωρ θάνατον, ἐκλειπούσης τῆ βασιλικῆς συγγενείας, ἐνιαυσιαίους
ἄρχοντας ἀποδείξαι, τὴν αὐτὴν ἔχοντας ἐξουσίαν τοῖς βασιλεῦσι, καλεῖν δὲ αὐτοὺς
δικτάτωρας. Idem lib. V. pag. 337. lin. 32.

De Ovationis inventione Menenii tempore. Τότε πρῶτον τοῦτον ἐξου-
ρούσης τὸν Θέριαμβον τῆ βελῆς. Idem lib. V. pag. 314. lin. 4.

Οὐδὲν ἐξητακέτες, &c. Idem VI. pag. 349. lin. 14. Vide Licinium, &
confer lib. VII. pag. 14. lin. 38.

PRO THUSCIS.

XCVII. Quos oportuit amissa restituere, hisce etiam reliquias aver-
rerunt. *Priscian.* X. pag. 900.

EPISTOLA AD SENATUM.

Illi suam vitam mecum contendunt * quorum in corpore ita crebra sunt
vulnera vitae, novae cicatrici ut locus non sit. *Nonius, Condere.*

ORNITHOGONIA.

————— *Vulcani tosta vapore,*
Cum virgis prosecta ferunt.

Idem, Prosecta.

Ce-

tiae traditum? quia fornicem Lucullanum & Mar-
syam Pomponii obsignatum memoria continetis? Quid-
ni fornicem Lucullanam? de Bibliotheca nempe
Luculli. *Marsyam* vero non *Pomponii*, sed *Pom-
pili*, vel *Pompeji*; fuit enim admodum vetusta
statua & signum liberae civitatis, teste Servio. ut
sit sententia, vos vero ideo sapientes, quia per
Bibliothecarum forulos reptantes, leges & mo-
rem fori (ubi erat *Marsyas* & ad quem declami-
tare solebant) ad amissum tenetis? Nam scholae
& Bibliothecae in fornicibus sive porticibus erant,

ut in porticu Octaviae sororis Augusti regione
Urbis nona, in qua etiam & horti Lucullani.
De Luculli vero Bibliotheca omnibus aperta,
fuisse Plutarch. in ejus vita, circa finem. Cic. de
Fin. III. i. Sed nihil temere statuo. WASSE.

QUOS OPORTUIT] Legendum *Quis*: nisi anti-
quorum more posuit *Hisce* pro *hi*, ut Plautus
Milite, *Nam berce bisce homines*. Terent. Eunu-
cho: *bisce hoc munere arbitrantur*. A. POPMA. At
III. Mss. nostri nihil movent WASSE.

ORNITHOGONIA] Nonius hunc librum tribuit
Li-

a QUORUM IN CORPORE] Fulvius, quojus in corpore ita crebra sunt vulnera, uti novae cicatrici locus
non sit. PONTAN.

Tom. II.

Cetero moriuntur totidem diebus quod vixerit lepus: incertique temporis veneficium id esse. *Plinius XXXII. 1.*

Murenas tantum faeminini sexus tradit & concipere e serpentibus: ob id sibilo a piscatoribus tamquam serpentibus evocari & rapi, pinguescere lactatu, fuste non interimi, easdem ferula protinus. *Ibidem II.*

LICINII RERUM ROMANARUM LIB. XXI.

Deligare ad patibulos, deligantur, & circumferuntur, cruci defiguntur. *Nonius, Patibulus.*

L. CASSII HEMINAE ANNALIUM LIB. I.

Et cum quo irent nesciebant, ilico manserunt. *Nonius, Ilico.*

Prudens perplexim^a scottino scribit. *Idem, Perplexim.*

Homerum & Hesiodum ante Romam conditam vixisse, Silviis Albae regnantibus, annis post bellum Trojanum plus centum, atque sexaginta. *Gell. XVII. 21.*

XCVIII. Eo *Evandro* regnante forte Recaranus quidam, Graecae originis, ingentis corporis, & magnarum virium pastor, quia erat forma & virtute ceteris antecellens, Hercules adpellatus, eodem venit. Cumque armenta ejus circa flumen Albulam pascerentur, Cacus, Evandri servus, nequi-

Licinio Macro, & ad eundem fortassis pertinent ea quae Plinius ex Licinio descripsit: sed an sit Macri historici, nescio. Diomedes citat AEmilium Macrum Ornithogonias lib. II. & Theriacum IV. Is est poeta, Ovidii amicus & familiaris, qui de avibus, serpentibus & herbis scripsit, & Iliaca ab Homero relicta pertexuit, ut in libris de Tristibus & de Ponto testatur. Ejusdem Macri nomine circumfertur libellus de Herbis; sed adulterinus & suppositivus. A. POPMA.

LICINII] Ita libri Noniani plerique, ut non constet, an sint Clodii Licinii Macri. Alii tribuunt Varronis Rerum humanarum lib. XXI. ubi quae notavi vide. A. POPMA.

L. CASSII HEMINAE] De aetate Cassii indicium facit Censorinus, qui illum vixisse refert ludis saecularibus quartis, C. Cornelio Lentulo L. Mummius Achaico Coss. anno Urbis DCVIII. tum titulus lib. IV. Annalium, quo descripsit

bellum Punicum III. coeptum anno DCIV. A. POPMA. Plin. XIII. 13. citat Cassium Pompon. Sabinus ad Georg. I. *perfusa papavera somno*. Sed is (ut ex ipso Fragmento patet) est Cassius Dionysius Uticensis Magonis interpres, qui tametsi Graece scripsit, a Varrone Latine citari certum est. Et haec verba sunt ipsius Varronis I. 38. de R. R. a quo, post, *palustrium* adde ac *nantium*. interim non audiendus est Simlerus qui Cassium scripsisse ad Tiberium putat, hoc enim esset Heminam cum Cassio Severo confundere. WASSE.

PRUDENS PERPLEXIM SCOTINO] *Scotino* est obscure, ἐν ἀνίγνωστοι, ut loquitur Cicero, vel leg. *Scotinos*, id est obscuros sermones, ut aenigmata, gryphos, quos vetustiores Latini scrupos dixerunt. A. POPMA.

ATQUE SEXAGINTA] Additur in Vulgg. *Annis ante Romam conditam*. Verum illa apud Gellium ad Nepotis fragmentum spectant. HAVERC.

PRO-

^a SCOTTINO SCRIBIT] Fulvius & Popma *scotinos*: id est, obscurus. PONTAN.

nequitiae versutus & praeter cetera furacissimus, Recarani hospitis boves subripuit, ac ne quod esset indicium, averſas in speluncam traxit. Cumque Recaranus, vicinis regionibus peragrat, scrutatisque omnibus ejusce-modi latebris, desperasset inventurum, utcunque aequo animo dispendium ferens, excedere his finibus constituerat. At vero Evander excellentissimae justitiae vir, postquam rem uti acta erat comperit, servum noxae dedit, bovesque restitui fecit. Tum Recaranus, sub Aventino, Inventori Patri aram dedicavit, adpellavitque Maximam, & apud eam decimam sui pecoris profanavit. *Auctor de Orig. Gent. Rom.*

LIB. II.

XCIX. Pastorum vulgus sine contentione consentiendo praefecerat aequaliter imperio Remum & Romulum, ita ut de regno pares inter se essent. Monstrum fit: sus parit porcos triginta; cui rei fecerunt fanum Laribus grundilibus. *Diomed. I.*

Ne quis regnum occuparet, si plebs nostra fremere imperia coepisset. *Servius Aeneid. I. 60. ad, circum claustra fremunt.*

Censuit sese regem Porsenam occidere. *Nonius, Censere.*

Et in area in Capitolio signa quae erant, demoliuntur. *Idem, Moliri.*

Tunc Marcus praeco proletarios armavit. *Idem, Proletarii.*

Quae

PROFANAVIT] Id est, polluxit. nam, profanatum, secundum Varronem de L. Lat. quod in sacratio pollutum. eodem verbo usus est Massurius Sabinus memorialium lib. II. B.

MONSTRUM FIT] Hoc Romulo & Remo accidisse unus Cassius memorat. Nam Cato & alii tradunt hoc monstrum Aeneae indicasse locum condendae Urbis. De Laribus grundilibus, dictis a grunnitu suis, videndi Diomedes & Nonius. A. POPMA.

ET IN AREA IN CAPITOLIO] Vetus editio Nonii: *Etiam aurea in Capitolio*: quod mihi quidem non displicet. Cassius refert Regum Romanorum, & illustrium triumphaliumque virorum statuas in Capitolio aereas fuisse: neque postea aureas vel argenteas factas, & si quae factae erant, eas Censores, ad quos pertinebat cura templorum, signorum & tabularum, dejecisse. De regum statuis aereis in Capitolio testis Plutarchus,

qui aeream L. Bruti mediam inter Regias strictum gladium exferentem, memorat: de aliis Livius & Obsequens, cum tempestatibus signa aerea in Capitolio dejecta inter prodigia notant. Quamvis istae aerae pleraeque fuerunt inauratae, unde turma inauratarum equestrium in Cicerone ad Atticum VI. Post Cassi demum aetatem oppressa republica aureae & argenteae statuae ambitiosis Imperatoribus positae, ut testantur historici & Inscriptiones. Non ausim tamen rejicere vulgatam lectionem, cum sciam in area Capitolina numerum ingentem statuarum humanarum fuisse, quarum multitudo forte Censores offendit, sicut Augustum, quem statuas virorum illustrium ex Capitolina area, propter angustias, in Martium campum contulisse tradit Suetonius Caligula cap. XXXVI. A. POPMA.

TUM MARCUS PRAECO] Locus corruptus, de cujus emendatione nihil possum statuere: tantum

a TUM MARCUS PRAECO] Lipsius, *Martius Praetor*. P. Merula ad Ennii Annal. III. *Manius praeco*. Popma, *Marcus Praetor*. PONTAN.

Quae nata sunt ea omnia denasci ajunt. *Idem, Denasci, Decrescere.*

C. Idque admiratum esse gavisi. *Prisc. IX.*

Numa constituit, ut pisces qui squamosi non essent, ni polluerent, parsimonia commentus ut convivia publica & privata coenaeque ad polvenaria facilius compararentur: ni qui ad polluctum emerent pretio minus parcerent, eaque praemercarentur. *Plinius XXXII. 2.*

Numa instituit far torrere, quoniam tostum cibo salubrius esset. Id uno modo consecutum, statuendo non esse purum ad rem divinam, nisi tostum. *Idem XVIII. 2.*

Servium Tullium fecisse nundinas, ut in urbem ex agris convenirent, urbanas rusticasque res ordinaturi. *Macrob. I. 16.*

Decemviros qui decem tabulis addiderunt de intercalando populum rogasse. *Ibidem XIII.*

Anno ab Urbe condita CCCLXIII. a Tribunis militum Virgilio, Manlio, Coelio, Postumio conlegisque eorum in Senatu tractatum, qui esset propter quod, &c. *Ibidem XVI.*

LIB III.

Cl. In campo Tiburti ubi hordeum demessuerunt. *Priscian. X.*

Hos libros si quis nostratis sapiens. *Idem XII.*

Nemo vicinus confedo. *Nonius, Confedo.*

Mulier cantabat tibiis Phrygiis, & altera cymbalissabat. *Idem, Cymbalissare.*

Homo mere literosus. *Idem, Literosus.*

LIB.

tum suspicor legend. Tum Marcus Praetor. Ut sit, M. Livius M. F. C. N. Denter, Drusus, praetor, C. Fabricio Luscino Q. AEmilio Papo Poss. anno. CDLXXI. quae bello Gallico, duce hostium Druso cominus trucidato, sibi posterisque suis cognomen invenit: deinde Propr. aurum ex provincia Gallica retulit, Senonibus olim in obsidione Capitolii datum. Hunc primum isto bello Gallico difficillimo proletarios cives armis instruxisse ex publico, verisimile est, eo quod Augustinus de Civit. Dei lib. III. 17. scribit, proletarios armatos paulo ante bellum Tarentinum, quod incidit in annum CDLXXII. Quamvis Ennius in Annalibus tradidit Tarquinium regem bello Sabino primum proletarios armasse: cujus opinionem forte refutavit Cassius, & ea occasione de proletariis egit lib. II. in quo res gestas regum Roman. descripsit. Alii legunt, Tum Marius primus Consul primum. qui non ani-

madvertunt Cassium multo ante Marium Consulem vixisse & historiam scripsisse, & Marium armasse capite censos, non proletarios. A. POPMA.

QUAE NATA SUNT] Expressit proverbium Graecum, πᾶν τὸ θνῆσκον καθανεῖν ὀφείλει. Denasci est interire, ut Graecorum ἀπογενεῖν. quod Lucretius aboriri quaeque creata. Varro De L. Lat. IV. Omne quod nascitur ignescit, ideo calet, ut qui denascitur ignem eum amittit, ac frigescit. A. POPMA.

NUMA CONSTITUIT UT PISCES] Idem tradit Festus his verbis: Pollucere diis merces quas luceat sunt far, polenta, vinum, panis fermentarius, ficus, passa, suilla, bubula, agnina, casei, ovilla, alica, sesama, & oleum, pisces quibus est squama, praeter squarum. De pollinctu videndus Varro. IV. A. POPMA.

MULIER CANTABAT] Pertinet ad ritum sacrorum Megalesiorum, quae primum instituta & cele-

LIB. IV.

Bellum Poenicum posterior. *Prisc.* VII.

Scriba Pontificius, qui cum eabus stuprum fecerat. *Ibidem.*

In Hispania pugnatum bis, utraque nostri loco moti. *Nonius, Utrasque, pro, utrimque.*

Ex Tiberi lacte haurire. *Idem, Lacte.*

Qua fini omnis res, atque omnes artes humanitasque aguntur. *Idem, Humanitas.*

Cn. Terentium scribam, agrum suum in Janiculo repastinantem, offendisse arcam, in qua Numa, qui Romae regnavit, situs fuisset. In eadem libros ejus repertos, P. Cornelio L. F. Cethego, M. Baebio Q. F. Pamphilo Coss. ad quos a regno Numae conliguntur anni DXXXV. & hos fuisse e charta, majore etiamnum miraculo quod tot infossi duraverint annis. *Plinius* XIII. 13.

Mirabantur alii quomodo illi libri durare potuissent. Ille ita rationem reddebat, Lapidem fuisse quadratum circiter in media arca vinctum candelis quoquo vorsus. In eo lapide insuper libros inpositos fuisse, propterea arbitrarier eos computruisse, & libros cedratos fuisse, propterea arbitrarier tineas non tetigisse. *Ibidem, & Livius.*

In his libris scripta erant Philosophiae Pythagoricae. Eosque combustos a Q. Petilio Praetore, quia Philosophiae scripta essent. *Idem.*

IN-

lebrata fuerunt temporibus belli Punici II. Magna matre Deum in Urbem recepta. Ea sacra peragebant vir & mulier Phryges, qui illa per Urbem circumducebant, congregantes matronas, decantantesque ad tibias carmina, tympana tenentes, ut scribit Dionysius lib. II. a quo paululum dissentit Hemina, qui duas mulieres sacrificas fuisse scribit, alteram tibiis cantasse, alteram cymbala pulsasse. Unde mansit in istis sacris usus tibiarum & cymbalorum. *Lucretius* lib. II.

*Tympana tenta tonant palmis & cymbala circum
Concava, raucifonoque minantur cornua cantu,*

Et Phrygio stimulat numero cava tibia mentes.

Tibias autem Phrygias dicit, quod iis incinebantur modi Phrygii, qui religiosi habebantur. *Apulejus Floridor.* 1. *AEolium simplex, seu Asium varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum.* A. POPMA.

SCRIBA PONTIFICIUS] *Livius* lib. XXXI. (L. Cantilius scriba Pontificum, quos nunc minores Pontifices appellant, qui cum Floronia stuprum

fecerat, a Pontifice Max. eo usque virgis in comitio caesus erat, ut inter verbera expiraret:) ubi dissentit ab Hemina, qui scribam cum duabus Vestalibus stuprum fecisse tradidit. Sed hoc factum bello Punico II. & ideo lib. III. collocandum, non IV. in quo descripsit Punicum posterius. A. POPMA.

QUA FINI OMNES RES] *Qua fini, hac fini*, antequam pro *quatenus, haecenus*, notavi ad Catonem de Re rustica. Mox legend. *humanitus* aguntur, ex Nonio de indiscretis adverbis. A. POPMA.

PAMPHILO] Monent nos nummi Familiae Baebiae, & hic, & apud Plinium, reponi debere Tampilo, id enim Baebiorum cognomen fuit. HAVERC.

LAPIDEM FUISSE QUADRATUM] *Livius* lib. L. non meminit istius lapidis quadrati, sed (duo fascis, inquit, candelis involuti septenos habuere libros, non integros modo, sed recentissima specie.) Cur autem involuti candelis caereis, ac non caera, quae ipsa omnem humorem ac putredinem arcet, & artissime vincit? An ad indi-

INCERTA.

CII. Quicumque propter plevitatem agro publico ejecti sunt. *Nonius, Plevitatem.*

His persuadet ut ilico manerent: pars ilico manet. *Idem, Ilico.*

Sinuessaë magalia addenda, murumque circum eam. *Servius ad AEn.*

I. 425.

Adulatique erant ab amicis & adhortati. *Priscian. VIII.*

Tarquinius Superbum, cum cloacas populum facere coëgisset, & ob hanc injuriam multi se suspendio necarent, jussisse, corpora eorum cruci adfigi. Tum primum turpe habitum est mortem sibi consciscere. *Idem XII. 603. ad, Et modum informis lethi.*

Ab *Evandro* Faunum Deum adpellatum, ideoque aedes sacras faunas primo adpellatas, postea fana dicta: & ex eo qui futura praecinerent fanaticos dici. *Servius in I. Georg. 10.*

Samothracas Deos, eosdemque Romanorum Penates, proprie dici *θεὸς μεγάλης, θεὸς χρηστὸς, θεὸς δυνάμους. Macrob. III. & IV. & forte ex eo Servius ad AEn. I. 382.* Samothracum deos apud nos Penateis dici.

Siculum quemdam, nomine uxoris suae, Clytemnestrae, condidisse Clytemnestrum, mox corrupto nomine Crustumerium dictum. *Servius VII. AEn. 631.*

Primum e medicis venisse Romam Peloponneso Archagatum, Lyfaniae filium, L. AEmilio, M. Livio Coss. anno Urbis DXXXV. eique jus Quiritium datum, & tabernam in computo Acilio emtam ob id publice. Venerarium eum fuisse e re dictum. *Plinius XXIX. 1.*

Quar-

candam religionem librorum? quia candelae etiam simulacris deorum & funeribus apponebantur. A. POPMA.

Hac pag. incerta quaedam Cassii Heminae ponuntur, inter quae referendum etiam illud, *Adulatique erant ab amicis & adhortati*, ex Prisciani lib. VIII. annotatum Riccobono. PONTAN.

SINUESSIAE MAGALIA] Vide Servium AEn. I. & Festum. PONTAN. Forte prior vox est *Punica*, denotans civitatem, munitionem, aut regiam, ut *Attegia* apud Juvenalem, *Dirue Maurorum atteguas. Magalia & Mapalia*, quae sunt suburbana aedificia, cortes. A. POPMA. Servius castigatior legit *Sinuessaë*, prout reposui. HAVERG.

TUM PRIMUM TURPE] Infames habebantur omnes, qui desperatione in afflictis rebus sibi mortem consciscabant, in primis tamen suspendiosi, de quibus in Pontificalibus libris cautum erat, ut insepulti abjicerentur, & ne iusta ipsis fierent, sed suspensis oscillis, velut per imitationem mortis, parentaretur, ut tradunt Varro, Plutarchus, & Servius ad illud Virgilii XII.

Et nodum informis leti trabe nequit ab alta. Sed viri militares, duces ac imperatores, bello victi, ne ad ludibrium morerentur victorum, adferebant sibi manus, idque cum laude fortitudinis & magnanimitatis. Nimirum carebant agnitione veri Dei, qua illuminati, nullis periculis, calamitatibus aut ignominiiis ad spontaneam mortem

Quartos ludos Saeculares post annum factos, tertium, Cn. Cornelio Lentulo L. Mummio Achaico Coss. id est, DCVIII. anno. *Censorin. de Die natali* cap. 17.

Omnes ergo non tantum Poëtae, sed Historiarum quoque ac rerum antiquarum scriptores, hominem fuisse consentiunt, qui res ejus in Italia gestas memoria prodiderunt. Graeci Diodorus & Thallus, Latini Nepos & Cassius & Varro. *Lactantius* lib. I. cap. 13. & similiter *Minucius Felix* in *Octavio*.

Q. CLAUDII QUADRIGARII ANNALIUM LIB. I.

CIII. • Cominius qua escenderat descendit, atque verba Gallis dedit. *Gellius* XVII. 2.

Cum his confermonabatur. *Ibid.*

Convalles & arboreta magna erant. *Ibid.*

Putabant eos, qui foris atque qui in arce erant, inter se commutationes & consilia facere. *Ibid.*

Sese ne id quoque, quod tum suaderet, facturum esse. *Ibid.*

Nam M. Manlius, quem Capitolium servasse a Gallis supra ostendi, cuiusque operam cum M. Furio Dictatore apud Gallos cumprime fortem atque exsuperabilem Respublica sensit: is & genere, & vi, & virtute bellica nemini concedebat. Simul forma, factis, eloquentia, acrimonia, confidentia pariter praecelebatur, ut facile intelligeretur magnum viaticum ex se atque in se ad Rempublicam evertendam habere. *Ibidem.*

Postquam nuntiatum est, ut pugnatum esset in Gallos, id Civitas graviter tulit. *Ibidem.*

CIV. Cum interim Gallus quidam, nudus praeter scutum & gladios duos, torque atque armillis decoratus processit, qui & viribus, & magnitudine, & adolescentia, simulque virtute ceteris antistabat. Is maxime proelio commoto, atque utrisque summo studio pugnantibus, manu signi-

tem adiguntur, certissimam spem habentes se post aerumnas hujus miserrimae vitae aliquando tandem migraturos in illud caeleste domicilium, ubi quies, pax, & vita sempiterna manent. A. POPMA.

Q. CLAUDII QUADRIGARII] Claudium Quadrigarium fuisse aequalem Sisennae refert Vellejus,

Historiam, exorsum a bello Gallico & Urbe capta, perduxisse ad Sullanam tyrannidem; scripsisseque simplici & incomta orationis antiquae suavitate indicant fragmenta. A. POPMA. Ambigit Vossius hic ne an alius sit Claudius ille, qui Annales Acilii Latine transtulit, ut narrat Livius lib. XXV. WASSE.

QUI-
a COMINIUS QUA ESCENDERAT] A. Augustin. *ascenderat*: sed alterum antiquius. De Pontio Cominio idem refert Livius V. PONTAN.

significare coepit: utrimque ^aquiescerent pugnae. Facta pausa est extem-
plo. Silentio facto, cum voce maxuma conclamat: Si quis secum depu-
gnare vellet, uti prodiret. Nemo audebat, propter magnitudinem atque
immanitatem facies. Deinde Gallus inridere, atque ^blinguam exertare.
Id subito perdolitum est cuidam T. Manlio, summo genere nato, tantum
flagitium ^cCivitati accedere; e tanto exercitu neminem prodire. Is, ut
dico, processit, neque passus est virtutem Romanam a Gallo turpiter spo-
liari, scuto pedestri & ^dgladio Hispanico cinctus contra Gallum constitit.
Metu magno ^eea congressio in ipso ponte, utroque exercitu inspectante,
facta est. Ita ut ante dixi constituerunt. Gallus sua disciplina, scuto pro-
jecto ^fcautabundus; Manlius animo magis quam arte confusus, scutum
scuto percutit, atque statum Galli conturbavit. Dum se Gallus iterum
eodem pacto constituere studet, Manlius iterum scuto scutum percutit,
atque de loco hominem iterum dejecit. Eo pacto ei sub Gallicum gla-
dium successit, atque Hispanico pectus hausit. Dein continue humerum
dextrum eodem concessu incidit, neque recessit usquam donec subvertit,
ne

QUIESCERENT PUGNAE] Locutio antiqua, ut *Le-
vare religionis*, Livius. *Abstinere irarum calidaeque
rixae*, Horatius. *Liberare curae & tutelae*, Ulpia-
nus. A. POPMA. Ms. Pembr. *quiescerent pugnare*.
WASSE.

LINGUAM EXERTARE] Ita libri vulgati, ut Pli-
nius lib. XXXV. cap. 4. *Pictum inficetissime Gal-
lum exercentem linguam*. Veteres nonnulli *lingua
exertare*, quod est per irrisum extra os projicere
atque retrahere linguam. A. POPMA.

MANLIO SUMMO] Eutropius II. II. *Hi Galli ab
Urbe quarto milliario trans Anienem fluvium consede-
rant. Nobilissimus de Senatoribus T. Manlius, &c.*
MS. Codex, quo usus sum, *Senatorius Juvenis*.
Recte quidem, sic enim Livius VII. 9. *Galli ad
tertium lapidem, &c. diu inter primores Juvenum
Romanorum silentium fuit. deinde, Armant inde*

Juvenem Manlium aequales. Sed & Metaphrastes,
ἀντὶ τῆς νεότητος Μανλίου. Fuit autem Tribunus
militum ut nos docet A. Victor. de V. Illustr.
cap. WASSE.

SCUTO PEDESTRI ET GLADIO HISPANICO] Scuta
communia fuerunt peditum & equitum, sed di-
versae magnitudinis; pedestria longa pedes qua-
tuor, lata duos cum dimidio, equestria breviora,
ut ex Polybio constat. Gladius Hispanicus fuit
longus & levis: inde ejus usus Veliti. Livius
lib. XXXVIII. *Gladio Hispaniensi est cinctus*. Poly-
bius lib. VI. *Ensis pendet ad dextrum femur, Hi-
spaniensem vocant, anceps est, mucrone eximio, de-
fertur violenter, eo quod obeliscus ejus firmus stabilis-
que existit*. A. POPMA.

GALLUS SUA DISCIPLINA, SCUTO PROJECTO]
Projecto scuto est scuto oblongo. Vide Macrobius
lib.

a QUIESCERENT PUGNAE] Alii *quiescerent. pugnae facta pausa est, extemplo silentio*.

b LINGUAM EXERTARE] Lipsius, *linguam exerrare*.

c CIVITATI ACCEDERE] H. Stephanus, *accidere*.

d GLADIO HISPANICO] V. c. *Spanico*: quomodo librarii e vulgato idiotismo scribebant *Spani* pro
Hispani, & *Spanico* pro *Hispanico*. PONTAN.

e EA CONGRESSIO] V. c. *Eam congressionem in ipso ponte utroque exercitu inspectante factum est*. Lud.
Carrio Antiquar. lect. II. PONTAN.

f CAUTABUNDUS] H. Stephanus *contabundus*, vel, *cantabundus*, ex more Gallorum, de quo, prae-
ter historicos, Attius in Aeneadis:

Gallei voce canora, fremitu, peragrante minitabiliter. PONTAN.

ne Gallus inpetum icti haberet. Ubi eum evertit, caput praecaedit, torquem detraxit, eamque sanguinolentam sibi in collum inponit. Quo ex facto ipse posterique ejus Torquati sunt cognominati. *Idem IX. 13.*

CV. Cajum Pontium, Samnitum, a Dictatore Romano sex horarum inducias postulasse. *Idem I. 25.*

Ea Lucani ubi resciverunt, sibi per fallacias verba data esse. *Idem II. 19.*

Id ubi resciverunt propinqui obsidum quos Pontio traditos supra demonstravimus, eorum parentes cum propinquis capillo passo in viam provolarunt. *Ibidem.*

Persuadent cuidam adolescenti Lucano, qui adprime summo genere natus erat, sed luxuria & nequitia pecuniam magnam consumserat. *Idem VII. 11.*

Quum tantus arrabo penes Samnites populi Romani esset. *Idem XVII. 2.*

Ea dum fiunt, Latini subnixo animo ex victoria inertes, consilium ineunt. *Ibidem.*

Arma plerique abjiciunt, atque inermes inlatebrant sese. *Ibidem.*

Domus suas quemque ire jubet, & sua omnia frunisci. *Ibidem.*

Et Romani multis armis, & magno commeatu, praedaeque ingenti copiantur. *Ibidem.*

Sole occaso. *Ibidem.*

Nos in medium relinquemus. *Ibidem.*

Nihil sibi divitias opus esse. *Ibidem.*

CVI.

lib. VI. Saturn. ad illud Virgilii, *Projectaque saxa* Pacyni. Ammianus Marcellinus imitatus est, lib. XXIV. *Manipuli peditum obtekti scutis oblongis & curvis.* Sed eo praecipue loco Ammianus Sisennam aspexerit, qui similiter Marci ejusmodi scuta ad protectionem tribuit: *Marci*, inquit, *propius succedunt, atque ita scutis projectis tekti, saxa certatim levibus manibus conjiciunt in hostes.* Ita enim legenda Sisennae ea verba alias commonuimus. *Levia saxa*, sunt lapides manuales, ut appellat idem Sisenna libro III. Vulgo *lenta*, non *levia* editum. PONTAN. *Projectum scutum* quid sit, notavi ad Sisennae lib. III. *Cautabundus* est compositus ad evitandas petitiones adversarii, ut *vitabundus*. Alii malunt, *contabundus*, vel *cantabundus*: quibus non assentior: etsi non ignoro receptum fuisse ex more patrio cantum Gallorum ineuntium proelium, de quo ad Sisennam. A. POPMA. Imo vero *Tom. II.*

Livius lib. VIII. cap. 10. Gallum *stolide laetum* dixit; at, ubi de Manlio loquitur, addit: *non cantus, non exsultatio, armorumque agitatio vana &c.* Corrige igitur *cantabundus*. HAVERC.

PECTUS HAUSIT] Virgilius Aeneid. X.

Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum.

Ubi Servius: *Modo ferit significat. Quidam Italicam locutionem putant. Cum enim a latere quis aliquem adortus occidit, Hausit illum, dicunt.* A. POPMA.

CAPUT PRAECAEDIT] Hoc retinent libri veteres, ut *Amcaesum*, Festus, *Exquaero*, *inaequius*, pro *exquiro*, *iniquius*, Plautus. de quibus lib. I. cap. XV. de Usu antiquae locutionis. A. POPMA.

EA DUM FIUNT LATINI] Quatuor fragmenta, quae ordine sequuntur, Nonius recitat ex Coelii Annal. I. unde puto Quadrigarium sumsisse; sicut *Coe-*

CVI. Nam * haec maxime versatur Deorum iniquitas, quod deteriores sunt incolumiores, neque optimum quemquam inter nos sinunt diurnare. *Ibidem.*

Et compluriens in laboribus miserrimas vitas exegerunt. ^b Et hic minus in otiiis consumtus est. *Ibidem.*

Tanta sanctitudo fani est, ut numquam quisquam violare sit ausus. *Ibidem.*

Apud aras quae vocabantur Neptuniae. *Servius Aeneid. I.*

Cum non possetur decerni utrius putaretur victoria. *Nonius, Possetur.* Prius hisce auctoribus inde reticula galearia. *Idem, Reticulum.*

LIB. I.

His de subito utrisque nuntiatur ipsorum copias adesse. *Idem, De subito.*

Comprehensare suos quisque fervare, amplexare. *Priscianus VIII.*

Et qui erant, non ^c ignaviter potando eum diem pro meliore habuerunt. *Idem, Ignaviter.*

Inde postquam aliquantum recessit, offendit montem, loca munita,
res

Coelius & Hemina pleraque e Catonis Originibus acceperunt, ut suo loco monui. *Iners victoria* est, quae sine magna conflictatione obvenit. A. POPMA.

ARAS] De Etymologia vocis, *arae*, vide omnino Varronem Lib. IV. de Lingua Latina, & etiam Isidorum IV. 15. quem locum adducam secundum Vulcanii & Parisienses Edd. vel eo nomine ut ne diutius mendose circumferatur: *Alii aras dicunt a precationibus, id est, quas Graeci ἀραι vocant, unde contra imprecatio Sarara dicitur.* MS. Codex sic exhibet: *Alii a. d. a. praedicationibus, id est, quas Graeci a. dicunt u. c. i. Satura dicitur.* & ad veram lectionem quasi manu ducit. Scribe itaque, unde contra imprecatio ἀραι. & cum haec preces quae tactis aris concipiebantur iram deo-

rum in capita inimicorum derivare putarentur, ideo *dirae* audiebant apud antiquos. Isidorus Originum Lib. X. *Dira dicitur quod divina refertur ira.* lege cum membranis, *infertur.* WASSE.

PRIUS HISCE AUCTORIBUS] Lipsius Epist. I. mutat *privisque ductoribus indit*: sed nulla opus mutatione. Vult auctoribus clandestini consilii aut facti contra hostes, prius indi reticula galearia, ne agnoscerentur. A. POPMA.

DUM HI CONCIDERENTUR] Vulgati codices Gellii haec tribuunt Annali CL. cum sint ex III. in quo descripsit finem belli cum Pyrrho, & initium Punici primi, Q. Fabio Maximo, L. Mamilio Vitulo Coss. Eo bello celebratur factum Caeditii, sive Valerii, Tribuni militum, cujus haec verba sunt, quae Gellius paulo fusius refert. A. POPMA. NON

a HAEC] Ms. Pembr. *hoc.* & inquit Laberius pro, laboribus. WASSE.

b ET HIC MINUS] V. c. *minus.* Riccobonus & August. *motus.* Utrumque perperam. Ait bonos & honestos viros aut cito mori, aut in laboribus miserrimam vitam exigere: contra mimos & ludiones in otiiis facillime & diutissime vivere: quod deorum iniquitati tribuit; ignorans arcana providentiae Dei. PONTAN.

c IGNAVITER POTANDO] V. c. *putando*: Fulvius & Popma *pugnando*: sed proxima fragmenta indicant *potando* rectum esse. PONTAN.

res omnes habere quae militibus opus sunt, ligna, aquam, pabulum. *Idem, Offendere.*

Eo Consules properatim exercitum reducunt. *Idem, Properatim.*

* Perversum esse alii modi postulare Pyrrhum in te atque in ceteris fuisse. *Priscianus XIII.*

LIB. III.

CVII. Senatus autem de noctu convenire, noctu multa domum dimitti. *Macrob. I.*

Illic occiditur mille hominum. *Gell. I. 16.*

Dum hi conciderentur, hostium copias ibi occupatas futurum. *Idem I. 7.*

Non Caeditio nomen fuisse, sed Valerio. *Idem III. 7.*

Non Timocharem sed Niciam adisse ad Consulem, neque Legatos a Senatu missos, sed a Consulibus, & Regem populo Romano laudes atque gratias scripsisse, captivosque omnes quos tum habuerit, restituisse & reddidisse. *Ibidem VIII.*

Consules Romani salutem dicunt Pyrrho regi: Nos, pro tuis injuriis continuo animo strenue ^b commoti, inimiciter tecum bellare studemus, sed ^c communis exempli & fidei ergo visum est uti te salvum velimus, ut esset quem armis vincere possimus. Ad nos venit Nicias, familiaris tuus, qui sibi pretium a nobis peteret, si te clam interfecisset. Id nos negavimus velle, neve ob eam rem quidquam commodi expectaret. ^d Et simul visum est, ut te certiore faceremus, ne quid ejusmodi si accidisset, nostro consilio civitates ^e putarent factum; & quod nobis non placet ^f pretio, aut praemio, aut dolis pugnare. Tu nisi caveas, jacebis. *Ibidem.*

Idem

NON IGNAVITER POTANDO] Sic habent libri vulgati, ut sit *melior dies*, festivus, luculentus, quomodo Plautus Epidico: *bunc bodie diem luculente babeamus*. Et Catullus, de Saturnalibus: *optimo dierum*. Vetus editio *putando*. unde forte legend. *pugnando*, & *melior dies*, est, felicius priore,

quo male pugnatum fuerat: sicut, *melior victima*, succidanea, quae, cum prima non litasset, immolabatur. Virgil. XII.

Hoc habet, haec melior magnis data victima Divis.
A. POPMA.

VER-

a PERVERSUM ESSE ALII] Priscianus: *Perversum esse eis alii*. Male. Sumit enim a Macro lib. II. ubi *eis* omissum. PONTAN.

b COMMOTI] Sarisb. delet *strenue*. WASSE.

c CUM MUNIIS] Sarisberiensis. WASSE.

d ET] Omittit & Sarisberiensis, & post, *expectaret*, addit, *denunciavimus*. p. 278. WASSE.

e CIVITATES] Civitatis quod. Sarisber. WASSE.

f PRETIO] Aut pr. aut d. Sarisber. WASSE.

Idem gaudium atque aegritudinem alternatim sequi. *Nonius, Alternatim.*

Adeo memorari vix potestur, ut omnes simul suum quisque negotium adorti essent. *Idem, Potestur.*

Fabius de nocte coepit hostibus castra simulare obpugnare, eum hostem delectare, dum conlega id caperet quod captabat. *Idem, Delectare.*

LIB. IV.

CVIII. Et ita rebus praeclariter gestis Romam reverterunt. *Idem, Praeclariter.*

Sed circiter horas duas gravi praelio urserunt, deinde in fugam sunt coniecti. *Idem, Urgere.*

^a Pluvia, imbri, lutus erat multus. *Idem, Lutus.*

Ut videret ac respueret, verminaret ^b literis addivalis, quod verminatione ad cancer pervenerit. *Priscianus VI.*

Inter venas saxi abstrusum, latentem, & quasi divinitus absconditum. *Servius Georg. I.*

^c Is ubi Dacium cognovit, & patriae eum recordavit. *Nonius, Recordavit.*

Et dicerent castra capta esse, atque hos cohortarent uti maturent. *Idem, Cohortarent.*

Cladem illam vastissimam pugnae Cannensis factam ante diem quartum Nonas Sextil. *Gellius V. 17.*

LIB.

VERMINARET LITERIS ADDIVALIS] Locus desperatus, cui non medeor. Posset fieri *lituris adipatis*, id est, *linimentis*, *pinguibus*, *succosis*, quibus tabes corpore diffuens verminaret, quoad verminatione perveniret ad cancerum. Quod, pro quoad, antiq. A. POPMA.

INTER VENAS SAXI] Inter oppida Sallentinorum, quae ad Annibalem defecisse scribit Livius, fortassis fuit Egnatia, ubi erat admirandum saxum, cuius ita meminit Plinius lib. II. cap. 107. In Sallentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam existere. Idem

videtur retulisse Quadrigarius in narratione rerum istic gestarum, & existimasse, ignem esse inter venas saxi latentem & divinitus absconditum. At nos lib. III. Causarum naturalium longe aliam reddidimus rationem, quam operae pretium est hic adscribere: Saxum illud Egnatianum fuit bituminosum, ut bodieque in agro Mutinensi & Neapolitano sunt saxa, e quibus manat aut eruitur bitumen oleaceum, quod dicitur petroleum, quasi petrae oleum. Lignum autem fuit ignitum, vel calida aqua bituminosa tinctum, quod a saxeo bitumine protinus accendebatur. A. POPMA.

ACTO-

^a PLUVIA, IMBRI] Fulvius: *pluviae*: sed *pluvia imber* pro *imbrica*, ut *Troja gaza* & similia. PONTAN.

^b LITERIS ADDIVALIS] Popma, *lituris adipatis*. PONTAN.

^c UBI DACIUM] A. Augustin. *Decium*. *Dacius* gentile, ex *Dacia*. PONTAN.

LIB. VI.

CIX. Actorius Taureae dexterum humerum fauciat, atque ita resiliit. *Priscianus* X.

Deinde facti Consules Sempronius Gracchus iterum Q. Fabius Maximus, filius ejus qui priore anno erat Consul. Ei Consuli pater Proconsul obviam in equo vehens venit, neque descendere voluit, quod pater erat. Et, quod inter eos sciebant maxuma concordia convenire, lictores non ausi sunt descendere jubere. Ubi juxta venit, tum Consul ait: Descendere jube. Quod posteaquam lictor ille, qui adparebat, cito intellexit, Maximum Proconsulem descendere jussit. Fabius imperio paret, & filium conlaudavit, cum imperium quod populi esset, retineret. *Gellius* II. 2.

Paene factum est quin castra relinquerent, atque cederent hosti. *Idem* XVII. 13.

Ne nos ad certationem censeas haec incepisse. *Nonius, Censere.*

Aliquantisper pugnato nihil promovet Poenus. *Idem, Aliquantisper.*

LIB. VII.

Animos eorum habentia inflarat. *Idem, Habentia.*

LIB. VIII.

CX. In eo loco populus murmurari coepit. *Idem, Murmurari.*

Romam venit, vix superat quin triumphus decernatur. *Gellius* XVII. 13.

Quin prior bellum, quod cum his gestum erat, meminissent. *Priscianus* VII. pag. 767.

Ubi decreverunt, commemorant Graccho foedus prior Pompejanum non esse servatum. *Ibidem.*

Flacco

ACTORIUS TAUREAE] Jubellius Taurea Campanus eques fortissimus, de quo Livius lib. XXIII. A. POPMA.

ALIQVANTISPER PUGNATO] Genus loquendi antiquum, pro, cum pugnasset, ut Sallust. Histor. V. Comperto, audito, id est, cum comperisset, audivisset. Priscianus lib. XVIII. A. POPMA.

ANIMOS EORUM HABENTIA] Habere veteres interdum usurpant ἀπλῶς; omisso divitiarum aut opum nomine. Cicero ad Nepotem: Qui habet,

ultro appetitur; qui non habet, ultro aspernatur. Hinc Quadrigario Habentia, pro divitiarum copia, abundantia, qua homines plerumque ferociunt & superbescunt. Sed est in nonnullis libris inflammatur: cui verbo magis conveniret baventia, id est, cupiditas, ab haveo. A. POPMA.

GRACCHO FOEDUS PRIOR] Legendum Gracchi, ut dicat, Hispanos questos, Gracchi foedus primum, alterum Pompeji, non esse servatum. Nam

Flacco ospicatur. *Diomedes* I.

LIB. XII.

Quinque pristis, navigium forma a marina bellua dictum est. *Nonius, Pristis.*

LIB. XIII.

Concione dimissa, Metellus in Capitolium venit cum multis mortalibus. Inde cum domum proficisceretur, tota civitas eum reducit. *Gellius* XIII. 27.

LIB. XV.

Grundibat graviter pecus suillum. *Diomed.* I. *Nonius, Grundire.*

LIB. XVI.

Equi hinnibunde inter se spargentes terram calcibus. *Nonius, Hinnibunde.*

LIB. XVIII.

CXI. Si pro tua bonitate & nostra voluntate tibi valetudo subpetit, est quod speremus Deos bonis benefacturum. *Gellius* I. 7.

LIB. XIX.

Sagittarius cum funditore utrimque summo studio spargunt fortissime: sed sagittam atque lapidem deorsum an sursum mittas, hoc interest.

Tiber. Sempronius Gracchus, successor Flacci, Hispania foedus cum Celtiberis certis conditionibus fecit, quibus in populi Rom. amicitiam accipiebantur; postea Q. Pompejus Cos. victis Termantinis, cum eisdem, ut Numantinis, iniquum foedus inivit. Livius & Appianus. A. POPMA.

FLACCO OSPICATUR] Lego, (A Flacco ospicatur,) scilicet commemorationem bellorum cum Celtiberis. Q. Fulvius Flaccus, is, qui cum imperio in Hispania fuit, & Celtiberos debellavit. Ospicatur pro auspicator, ut horio, plodo, plastrum, pro haurio, plaudo, plaustum, antiquorum more. Apud Diomedem corrupte legitur: quod nos suspicatur, veteres ospicatur dixerunt. A. POPMA.

CONCIONE DIMISSA METELLUS] Est, opinor, Q. Metellus Macedonicus, fortunatissimus & honoratissimus, qui Consul, Censor, Augur, triumphalis, & duobus lustris princeps Senatus, filios & nepotes habuit Consulares & triumphales multos. De quo praeter ceteros Vellejus lib. I. A. POPMA.

SI PRO TUA BONITATE] Hoc dedi Annali XII. secutus vetustum codicem Fulvii. Vulgati dant XII. Fortassis est initium epistolae Senatus ad imperatorem Romanum, ut Metellum Macedonicum: quod sane diversum est ab eo quo communiter usi (Si vales, bene est,) vel, (Si tu, exercitusque valetis, bene est.) A. POPMA. Hunc Quadrigarii locum non ex decimo octavo, ut

est. Nam neutrum potest deorsum vorsum recte mitti ; sed sursum utrumque optume. Quare milites Metelli fauciabuntur multo minus, & quod maxime opus erat, a pinnis hostes defendebant facillime funditores. *Idem IX. 1.*

Tum Sulla conatus est, & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam, quam ille interposuit ligneam, incenderet; venit, adcessit, ligna subdidit, submovit Graecos, ignem admovit. Satis sunt diu conati, numquam quiverunt incendere; ita Archelaus omnem materiam obleverat alumine. Quod Sulla atque milites mirabantur, & postquam non succendit, reduxit copias. *Idem XV. 5.*

C. Marium creatum septimo Consulem. *Idem X. 1.*

C. Mari, ecquando te nostrum & Reipublicae miserebitur? *Idem XX. 5.*
Faciem pro statura dicit. *Idem XIII. 29.*

LIB. XXI.

CXII. Eum enim cum partim copiis hominum adolescentium placentem sibi. *Idem X. 13.*

Crudeliter ille, nos misericorditer, avariter ille, nos largiter. *Nonius, Avariter.*

LIB. XXII.

Cum obsideretur Grumentum, & jam ad summam desperationem ventum esset, duos servos ad hostem transfugisse & operae pretium fecisse: deinde urbe capta passim discurrente victore, illos per nota itinera ad domum in qua servierant praecucurrisse; & dominam suam ante se egisse, & quaerentibus quaenam esset, dominam, & quidem crudelissimam ad supplicium ab ipsis duci profectos esse. Eductam deinde extra muros summa cura celasse, donec hostilis ira confideret. Deinde, ut satiatus miles ad Romanos mores cito rediit, illos quoque ad suos

ut hic, sed ex duodecimo Annalium adducit Gellius, & ait libri principium fuisse. Verba Gellii lib. I. cap. 7. haec sunt: *In duodecimo Annali ejusdem Quadrigarii, principium libri sic scriptum est: Si pio tua bonitate, &c. PONTAN.*

TEMPORE] Lipsius legit, opere magno. Lambecius in Lucubration. Gellianis: *Cum Sulla conatus esset magno tempore, eduxit &c. WASSE.*

FACIEM PRO STATURA] Hoc dixit lib. I. in pugna Manlii: nec tamen ausim apud Gellium reponere, in primo, ubi libri habent, in undecimo, vel, undevicesimo; potuit enim idem diversis locis dixisse. A. POPMA.

CUM OBSIDERETUR GRUMENTUM] Civitas Lucaniae, cujus meminerunt Livius, Florus, Apianus, Ptolomaeus. Alii legunt *Adrummentum*, contra omnes libros veteres. Historiam narrat etiam Macrob. lib. I. Saturnal cap. 11. quam pertinere ad bellum sociale indicat series librorum Quadrigarii. A. POPMA.

OPERAЕ PRETIUM] Sic curae, exitus, conscientiae pretium apud Plin. Epist. 159. lib. VIII. & Tacitum, *Mereri operae pretia.* Liv. & op. pretium habent libertatem civitatemque. qui operam alicui locat ob mercedem, ille dicitur illam habere pretium operae. Pro, operam dare aliquando

suos redisse, & dominam sibi ipsos dedisse. Manumisit utrumque e vestigio illa. *Seneca, de Beneficiis* III. 23.

LIB. XXIII.

Sed idcirco me fecisse; quod utrum negligentia partim magistratum, an avaritia, an calamitate populi Romani evenisse dicam, nescio. *Gellius* X. 13.

INCERTA.

CXIII. Exercitu instructo pedetentim milites ducere coepit. *Nonius, Pedetentim.*

Ita

do operari invenire est apud Auctores, sed rarius. *Valer. Max.* VIII. vii. 4. *Quo magis vacuo animo studiis literarum esset operatus.* At MS. Codex pro, *esset operatus*, exhibet, *vacaret.* sed male. Nam *Valer. Max.* VI. vi. 1. utrumque verbum usurpat, *integerrimi viri sanctitatem Reipublicae usibus & sacris operatam externae procuratori vacare voluit.* *Tacitus: liberalibus ibi studiis operatam,* *Annal.* III. 43. *Plin.* XXVI. 2. *Sedere in scholis auditioni operatos gratus erat.* *Tertullian.* *Adversus gentes* cap. I. *domesticis judiciis nimis operata.* Caeterum, *quod ad crudelitatem videretur operari, pro facere,* *Latinum non est.* Vide *Jul. Capitolinum* in *Maximin.* cap. XIII. Sed quo evidentius pateat lectionem, quam nobis propinat MS. Codex, esse ex Interprete, quamvis prima fronte facile, ut probae latinitatis, blandjatur, unum etiam aut alterum locum apponam, unde evidenter apparebit, *Librarios* pro voce *Valeriana*, sed minus usitata, *aliam ea notioem substituisse.* *Hic, inquit, cum ejus studii esset, cujus professores Sophistae vocantur: ineptae & mordacis opinionationis Apollinem irridendi causa consuluit.* MS. pro *opinationis*, *opinionis*: neque defuturos puto, qui huic codici calculum addent; & sane *opinio* apud *Capitolinum* in *Antonin. Philos.* cap. XII. si sanus sit locus, pro *opinatione* ponitur, ut etiam apud *Ambrosium* ad *Virginem* lapsam. Verum neque tanti est Codicis MS. aut horum apud me auctoritas, ut aliquid in recepta lectione novandum censeam. *Graviter ergo opinari* de aliquo, in huius aevi scriptoribus idem sonat, ac famam alicuius dicto mordace lacerare. *Cosmum servum, gravissime de se opinantem, non ultra quam compedibus coercuit.* *Sueton.* in *Aug.* cap. LXVII. *Supra dixerat: Neque dolore dissimulato, si parcius, aut citra honorem verborum: neque gaudio, si grate pieque quis se persecutus fuisset,*

Idem cap. LI. vim huiusce verbi liquido ostendit: *Cum AEmilio AEliano Cordubensi inter caetera crimina, vel maxime objiceretur, quod male opinari de Caesare soleret: conversus ad Accusatorem: Velim, inquit, hoc mihi probes: faciam sciat AElianus & me linguam habere: plura enim de eo loquar.* Eodem significatu existimatione laedere apud eundem & *Senecam* *Epist.* LXVIII. *Quid autem tecum loquaris?* (MS. Cod. *loqueris*) *quod homines de aliis libentissime faciunt, de te, apud te, male existima. assuece & dicere verum & audire.* Itaque *opinari* non tantum denotat *intra te sequius de aliquo sentire*, verum *sermone & lingua exprimere.* Sed & *Justinus* XII. v. 58. *In unam cohortem, eos qui de rege durius opinati fuerant, contribuit.* & sic MS. quo usus sum. sed & *Florus* II. 7. *Opinatissima Rhodus, i. e. secundis hominum rumoribus celebratissima, licet aliter sentiat Pighius in notis ad IV. 8.* Sed iterum ab Interprete laborat *Valerius Max.* V. v. 3. *Mortaliumque frequentia defectum.* ubi membranae, *adfectum*, & sic liber *Danielis*, qui in tantum arridet *Oliverio*, ut roget, an rescribendum? *mortaliumque infrequentia adfectum*, etsi *Phaedrum* & *Terentium* sic locutos agnoscat. Verum missis *Columella*, *Seneca* & *Apulejo*, apud quos occurrit, audiamus *Valerium Max.* IV. 6. *loquendi usu defectum.* & III. 1. 1. *Vir amplissimus atque prudentissimus suo consilio defectus.* iterum III. vii. 2. *Quia perfecta ars fortunae lenocinio defecta, fiducia iusta non exuitur.* VII. vi. 2. *alimentorumque facultate defectos.* VIII. vii. 4. *acie oculorum defectus.* Denique, *lateris etiam firmitate defectus*, VIII. vii. 1. In omnibus hisce locis cum vulgata lectione consentiunt omnes MSS. Codd. & editi, ad quorum fidem textus huiusce auctoris constitutus est. Sic enim *Campanus*, *Atrebatensis*, *Cauchianus*, *Gemblacensis*, *Sufianus*, *Liber etiam Danielis*, cum quo saepe faciunt

Ita per sexennium vagati, Apuliam atque agrum Campanum quod his per militem licebat, exspoliabantur. *Idem, Spolior.*

Agrum Nolanum populare coeperunt. *Idem, Populat.*

Facite exempla eorum, ut vos cum illis congermanescere sciatur. *Idem, Congermanescere.*

Senatus censuit referentibus Suffetis. *Festus, Suffes, Consul, lingua Poenorum.*

Pugna acriter commissa multis utrimque interitis. *Priscianus IX.*

Ad CCCL. ex conjuratis vinctos Romam missos, eamque deditionem ab Senatu non acceptam, quod egentium atque humilium poena defungi vel-
le Fundanum populum censuerint. *Livius VIII.*

Foedere pax Caudina facta est. *Livius LX.*

Posthumium, in Samnio captis aliquot urbibus, in Apulia fufum fugatum-
que, faucium ipsum cum paucis Luceriam compulsus: ab Atilio in Etru-
ria res gestas, eumque triumphasse. *Idem X.*

Bis pugnatum in Olympo monte: ad XL. millia hominum caesa. *Idem XLVII.*

Ad XV. millia Thracum praecedenti ad exploranda loca agmen Mutini
Numidae occurrerunt, quadringenti equites fuerant Numidae, &c. *Ibidem.*

In

ciunt Membranae Cantab. Tam nulla causa erat
cur vulgatam lect. sollicitaret Vir doctus, idemque
Valerii Editor. Verum ne a folis glossatoribus
doleret noster, fecit, quantum in se erat, Episco-
pus Belvacensis, deturbato nempe quem non ca-
peret pleonasmio, elegantiam suo saeculo dignam
in ejus sedem reposuit, & pro, postquam deinde, ex-
hibuit, cumque postmodum. Verba auctoris habentur
lib. I. cap. 7. §. 6. At ne obtineat Vincen-
tiana lectio pugnant Mss. omnes, quos me videre
contigit. Quibus suffragatur Plautus, apud quem
in Menechm. Act. III. post deinde invenitur, &
multa alia ad eandem formam, ut pol profecto,
Aul. III. III. 5. una simul Mostel. IV. III. merito
jure optimo ibid. III. III. 2. ergo igitur Trin. III. III.
etiam quoque Pseud. I. III. propere ocyus Cist. III. ve-
tus vetustum vinum Curc. I. II. protinus continuo &
sexcenta ejusmodi. Agellius alicubi post deinde,
quam lectionem etiam agnoscit Codex Pembroch.
Sed en tibi optimum sui interpretem Valerium III.
III. 2. Postquam deinde apud illum plus consuetu-
dinem dominationis, quam consilii salubritatem valere
animadvertit. Unam dumtaxat addam ejusdem auto-
ris formulam, propterea quod vix alibi reperiatur:
*Perseverantique postulatione extuderunt ut exequia-
rum apparatus sestertio nummo, Mss. nummorum,*
Tom. II.

ipsis praebentibus addiceretur Mss. ni fallor, melius,
adduceretur. Sed pro, extuderunt, extulerant. At
potior apud me recepta lectio, ut qui probe sciam
illam apud Plautum inveniri, Mostell. I. III. 64.
Eundem animum oportet nunc mihi esse gratum, ut
impetravi, atque olim, priusquam id extudi, quum
illi subblandiebar; & apud Afranium in Epistola.
Vide Nonium in voce. Sed & Suetonius in Vesp.
cap. II. Ea demum extudit, magis convicio quam
precibus vel auctoritate. ubi Torrentii liber, excussit,
Gryphii Editio, extrudit. Auctor Dial. de Oratori-
bus cap. IX. Cum toto anno, magna noctium par-
te, unum librum extudit & elucubravit, rogare
ultra & ambire cogatur, ut sint qui dignentur audi-
re. meditando nempe extudit, ut loquitur Maro,
quod quidem in aliquibus exemplaribus deprava-
tum est in excuderet, teste Pierio. At e contra
Petrensis Codex, & in hoc, & versu sequente legit:
extunderet. adeo verum est verbum vetus: Dum
vitant stulti vitia, in contraria currunt. Sed jam
tempus est, ut ad ipsum Valerium provocemus, qui
litem dabit secundum nos, IV. IV. Vixque extu-
derunt corvi, ut domum rediret. WASSE.

ITA PER SEXENNIIUM] Refero ad bellum Puni-
cum, quo Annibal per multos annos Apuliam
& Campaniam tenuit ac spoliavit, ut tradunt

Yy

Histo-

In proelio Marcelli contra Insubres & Comenses captos aureos torques multos, ex quibus unum magni ponderis in Capitolio Jovi donum in aede positum. *Ibidem.*

Quae arae a Sifenna propitiae vocantur. *Servius Aeneid. I. 112.*

Rubellius Blandus & Quadrigarius, historici, dicunt Gargarim flumen vocari in finibus Thurinis. Ad illud fuisse oppidum mediocre, quod Garga nunc vicus est, quem Troës obscuri centum quinquaginta, ignoto & incerto duce, infederunt; scilicet nomine a vertice Idaeo translato, a quo civitas etiam in finibus Troicis Gargara adpellatur. *Servius Georgic. I. 103.*

CLAUDII ORATIO IN QUINTIUM GALLUM.

CXIV. Quorum jacent muraena, ulla horrea, curiaque & tabulariae publicae. *Nonius, Horrea feminino genere.*

Q. VALERII ANTIATIS ANNALIUM LIB. I.

Amulius regnum obtinuit: quod ut firmissime possideret, Numitoris fratris sui filium in venando interimendum curavit: Tum etiam Rheam Silviam, ejus sororem, sacerdotem Vestae fieri jussit, simulato somnio, quo admonitus ab eadem Dea esset ut id fieret; cum revera ita faciendum sibi existimaret, periculosum ducens, ne quis ex ea nasceretur, qui avitas persequeretur injurias. *Auctor de Origine Gent. Rom. cap. 19.*

Pueros, ex Rhea Silvia natos, Amulium regem Faustulo servo necandos dedisse: sed eum a Numitore exoratum, ne pueri necarentur. Accae Larentiae amicae suae nutriendos dedisse: quam mulierem eo quod pretio corpus esset vulgare solita, Lupam dictam. *Ibidem cap. 21.*

LIB II.

Mater cum novissime aegrotasset, inquit, vovisse fertur. *Caris. II. Nu-*

Historici. Quo etiam pertinet versus Lucilii lib. XXXIX.

Hoc tum ille habebat, & fere omnem Apuliam.

A. POPMA.

QUORUM JACENT MURAENA] Lego, Quorum jacent muri, nec ulla horrea. Quod postremum, singulari numero & genere feminino positum, Nonius perperam censet: An autem hujus Orationis

autor sit Quadrigarius, an alius Claudius, nescio. A. POPMA.

Q. VALERII ANTIATIS] De hoc Vellejus lib. II. *AEqualis Sifennae Rutilius, Claudiusque Quadrigarius, & Valerius Antias fuit.* Meminit & Plinius in Indice lib. II. 3. 13. 21. 28. Livius scribit illum in augendo numero immodicum & intemperantem esse solere. A. POPMA.

Pr.

Numam Pompilium sacrorum causa intercalationem invenisse. *Macrob.*
I. 12.

Agonaliorum repertorem Numam Pompilium. *Ibidem* IV.

CXV. Numam illum regem, cum procurandi fulminis scientiam non haberet, essetque illi cupido noscendi, Egeriae monitu, castos duodecim juvenes apud aquam celasse cum vinculis, ut cum Faunus & Martius Picus ad id locorum venissent haustum (nam illis aquandi solemne iter huc fuit) invaderent, constringerent, conligarent; sed quo res fieri expeditius posset, regem pocula non parvi numeri vino, mulsoque complexse, circaque adcessus fontis insidiosam venturis obposuisse fallaciam. Illos more de solito bibendi adpetitione conreptos, ad hospitia nota venisse. Sed cum liquoribus odoratis offendissent fragrantia pocula, vetustioribus anteposuisse res novas, invasisse aviditer dulcedine potionis captos, hausisse plus nimio, obdormivisse factos graves: tum bis senos incubuisse sopitis, injecisse madidatis vincula, expergitosque illos statim perdocuisse regem, quibus ad terras modis Jupiter posset sacrificiis elici: & accepta regem scientia rem in Aventino fecisse divinam, elexisse ad terras Jovem, ab eoque quaesisse ritum procurationis & morem: Jovem diu cunctatum, Expiabis, dixisse, capite fulgurita, regem: respondisse caepicio: Jovem rursus, humano: retulisse regem, sed capillo; Deum contra, anima: piscis, subjecisse Pompilium. Tunc ambiguus Jovem propositionibus captum extulisse hanc vocem, Decepisti me, Numa; nam ego humanis capitibus procurari constitueram fulgurita, non capillo caepicio: quoniam me tamen tua circumvenit astutia, quem voluisti habeto morem: & his rebus, quas pactus es, procurationem semper suscipies fulguritorum. *Arnobius* V. circa principium. *Et Plutarch. in Numa.*

LIB. VI.

Hoc Senatus consultum prior factum est. *Priscian.* V.

LIB. XII.

Tiberius Gracchus, qui Quaestor C. Mancino in Hispania fuerat, & ceteri qui pacem speponderant. *Gellius* VII. 9.

LIB.

Piscis] Haec vox abest a Codice Romano & membranis. Lectio vetus fuit, *Deum contra animali subjecisse Pompilium*, pro qua Gelenius illam alteram substituit, quam sequimur; verum Plu-

tarchus locum sic repraesentat, *ἀντικεινὰ τῷ Διὶ ἐμψύχοις, ἐπαγαγεῖν τὸ Νεμῶν μαγιστὸν*. unde non male conjiciunt viri docti sic legendum: *Deum contra animalis: subjecisse Pompilium, mae-*

LIB. XXII.

Quod novissime nobiscum foedus fecissent. *Caris. II.*

LIB. XXIV.

Si hae res divinae factae, riteque perlitatae essent, aruspices dixerunt, omnia ex sententia processurum esse. *Gellius I. 7.*

LIB. XLV.

Denique Licinius, Tribunus plebis, perduellionis ei diem dixit, & comitiis diem a Q. Marcio Praetore poposcit. *Idem VII. 9.*

LIB. LXXIV.

Eo omnes hostiae, vituli XXVII. coniecti, & ita omnia adulta sunt. *Priscian. IX.*

LIB. LXXV.

Deinde funere locato ad focum descendidit. *Gellius VII. 9.*

INCERTA.

CXVI. Compluria. *Gell. V. 21.*

Ambracienfis quispiam Tymochares, regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabricium Consulem furtim venit, ac praemium petivit, & si de praemio conveniret, promisit regem venenis necare. *Idem III. 8.*

Eam puellam captivam non redditam patri; sed retentam a Scipione, atque in deliciis amoribusque ab eo usurpatam. *Idem VI. 8.*

Post Africani mortem intercessionem istam pro Scipione Asiatico factam esse a Tib. Graccho, neque multam inrogatam Scipioni, sed damnatum

na. Et pro Numa, &c. Non autem capillo & WASSE.

ET COMITII DIEM] Comitiiis centuriatis iudicium perduellionis agebatur ex lege illa XII. Ta-

bul. De capite civis nisi per maximum comitiatum ne ferunt. (Id est, centuriata comitia) Et diem comitiorum accusator petebat a Praetore urbano, ut hic Antias indicat. A. POPMA.

tum eum peculatus ob Antiochenam pecuniam; quia praedes non daret, in carcerem duci coeptum, atque ita intercedente Graccho exemptum. *Idem* VII. 19.

Acca Larentia testamento Romulum regem bonis suis haeredem fecit. *Idem* VI. 7.

Valerio Maximo inter alios honores domus quoque publice aedificata est in Palatio, cujus exitus, quo magis insignis esset, in publicum versus declinaretur, hoc est, extra privatum aperiretur. *Asconius Pedian. in Pisonianam.*

Factum id esse ludis Romanis, quos fecerunt AEdiles Curules, Atilius Serranus, T. Scribonius Libo, id eos fecisse jussu Censorum Sex. AElia Paeti, C. Cornelii Cethegi. *Idem in Cornelianam.*

Ita institutum esse, ut centesimo quoque anno fierent (ludi Saeculares) *Censor. de Die nat.*

CXVII. Primos ludos Saeculares, exactis Regibus, post Romam conditam annis ducentis quadraginta quinque, a Valerio Publicola institutos esse. *Ibidem.*

Secundos ludos anno post Urbem conditam CCCV. *Ibidem.*

Tertii ludi fuerunt P. Claudio Pulchro, Junio Pullo Coss. *Ibidem.*

Quartos ludos relatos esse L. Marcio Censorino M. Manilio Coss. post Romam conditam anno DCVIII. *Ibidem.*

L. Marcium, in Hispania interemtis Scipionibus concionantem, & milites ad ultionem exhortantem, arsisse simili modo. *Plin. II. 107.*

Oppidum Latinorum Apiolas captum a L. Tarquinio rege; ex cujus praeda is Capitolium in fine refecerit. *Idem III. 5.*

Δώδεκα μὲν εἶναι βίβλους (Numae scilicet) ἱεροφαντικὰς, δώδεκα δὲ ἄλλας Ἑλληνικὰς φιλοσόφους εἰς τὴν πόλιν συντεθείσας. *Plutarch. in Numa pag. 74. E.*

Ἀρπαδοῦναι δὲ φασιν, οἱ μὲν, τριάκοντα μόνας, οὐαλέριον δὲ Ἀντίαν, ἑπτὰ, καὶ ἑξήσιν καὶ πεντακισχίλιν. (de numero Sabinarum) *Idem in Romulo pag. 25. E.*

Romanos cecidisse in Hernico agro V. millia, ac CCCC. ex praedatoribus AEquorum, qui populabundi in finibus Romanis vagabantur, ab A. Posthumio Cof. duo millia & CCCC. caesos, ceteram multitudinem praedam agentem, quae inciderit in Quintium, nequaquam pari defunctam esse caede. Interfecta inde IV. millia, & exsequendo subtiliter numerum CC. ait & XXX. *Liv. III.*

M. Manlium & Q. Sulpicium Consules in eum annum. *Idem IV.*

Una castra Magonis capta: septem millia caesa hostium; altero proelio

lio eruptione pugnatum cum Asdrubale, decem millia occisa; quatuor millia trecentos triginta captos. *Idem XXV.*

Majorum scorpionum sex millia, minorum XIII. capta: Armenem praefuisse Punico praesidio deditumque Romanis. *Idem XXVI.*

Praedam Etruscam, Ligurumque montanorum captivos Carthaginem portantes, captos tradit. *Idem XXVIII.*

CXVIII. Captum Hannonem tradit. *Idem XXIX.*

Annibalem primo proelio victum esse a Scipione, quo duodecim millia armatorum in acie sunt caesa, mille & septingenti capti. Legatum cum aliis decem Legatis in castra ad Scipionem venisse. *Ibidem.*

Ipsam Syphacem in castra Romana ad conloquium venisse. *Ibidem.*

Intrasse saltum Villium, quia recto itinere nequirit, omnibus a rege infestis, insecutum vallem per quam mediam fertur Aous amnis, ponte raptim facto, in ripam, in qua erant castra regia, transgressum, acie conflixisse, fuscum fugatumque regem, castris exsutum, &c. *Idem XXXII.*

In proelio Marcelli supra quadraginta millia hominum caesa, & quingenta septem militaria signa capta, & carpenta quadringenta triginta duo, & aureos torques multos. *Idem XXXIII.*

Quaternum millium pondo argenti vectigal in decem annos, triginta quaterna millia pondo & ducenta, praesens viginti millia pondo. Attalo absenti Aeginam insulam, elephantosque dono datos, & Rhodiis Stratoniceam Cariae, atque alias urbes quas Philippus tenuisset: Atheniensibus insulas datas Pharan, Imbrum, Delum, Scyron. *Ibidem.*

Supra XL. millia hostium caesa eo die. *Idem XXXIV.*

Et in Siciliam navigasse delectus caussa, C. Flaminium; & ex Sicilia Hispaniam petentem, tempestate in Africam delatum, vagos milites de exercitu P. Africani sacramento rogasse, his duarum provinciarum delectibus, tertium in Hispania adjecisse. *Idem XXXV.*

LX. millia militum fuisse in regio exercitu, (Antiochi) XL. inde millia cecidisse; supra V. millia capta cum signis militaribus CCXXX. *Idem XXXVI.*

Ludos ob dedicationem ejus (aedis Matris Magnae Ideae) factos primos scenicos fuisse, Megalesia adpellatos. *Ibidem.*

Duodetriginta millia hostium caesa: capta tria millia & quadringentos: signa militaria CXXIV. equos mille ducentos triginta: carpenta ducen-

ducenta quadraginta septem: ex victoribus mille quadringentos octoginta quatuor cecidisse. *Ibidem.*

CXIX. Rumorem celebrem Romae fuisse & pene pro certo habitum, recipiendi Scipionis adolescentis causa Consulem L. Scipionem & cum eo P. Africanum in conloquium evocatos regis, & ipsos comprehensos esse, & ducibus captis confestim ad castra Romana exercitum ductum, eaque expugnata, & deletas omnes copias Romanorum fuisse: ob haec Aetolos fustulisse animos, & abnuisse imperata facere, &c. *Idem XXXVII.*

Ad quatuor millia captivorum, quia belli minas timuerunt, ex tota insula reddita, eamque causam Fabio, cum rem nullam aliam gessisset, navalis triumphus ab Senatu impetrandi fuisse. *Ibidem.*

Non plus decem millia (in Olympo monte caesa.) *Idem XXXVIII.*

Q. Scipioni Africano duo Q. Petilii diem dixerunt. *Ibidem.*

Placentiae famosam mulierem, cujus amore deperiret (L. Flaminius) in convivium accersitam. Ibi jactantem se scorto inter cetera retulisse, quam acriter quaestiones exercuisset & quam multos capitis damnatos in vinculis haberet, quos securi percussurus esset. Tum illam infra eum adcubantem, negasse umquam vidisse quemquam securi ferientem, & pervelle id videre. Hic indulgentem amatorem unum ex illis miseris adtrahi jussum, securi percussisse. *Idem XXXIX.*

Q. Naevius Praetor ad duo millia hominum (veneficorum) damnavit. *Ibidem.*

Scipionem mortuum Appio Claudio M. Sempronio Coss. *Ibidem.*

Annibalem hoc anno DLXXI. decessisse: legatis ad eam rem ad Prusiam missis, praeter T. Quintium Flaminium, cujus in ea re celebre est nomen, L. Scipione Africano & P. Scipione Nasica Coss. *Ibidem.*

Numae libros Pythagoricos fuisse. *Idem XL.*

Attalum, Eumenis regis fratrem, legatum venisse Romam his Coss. ad deferenda de Perseo crimina, indicandosque adparatus belli. *Idem XLII.*

Nec classe adjutum ab eo (Eumene) praetorem esse, cum saepe eum literis accersisset, &c. *Idem XLIV.*

Ocreliam Virginem a Vulcano seu Lare adamatam & inde natum Servium narrant. Οἱ δὲ περὶ Ἀντίαν εἶχ' ἔτα λέγουσιν, ἀλλὰ τυχεῖν μὲν τῶ Σερβίῳ τὴν γυναῖκα Γετανίαν ἐνήσχεσαν, αὐτὸν δὲ, τῆς μητρὸς παρούσης, εἰς ὕπνον ἐκ δυσθυμίας καὶ λύπης ἀπικλιθῆναι, καὶ καθ' ὅδ' αὐτὸς, ταῖς γυναῖξιν ἐφθῆναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ περὶ πελαμπόρῳ, ὅπερ ἦν μαρτύριον αὐτῷ († αὐτοῦ) εἰς πυρὸς

πυρὸς ῥέσεως, σημεῖον δὲ χρηστὸν ἐπὶ τῷ ἀπροσδόκητον ἡγεμονίαν, ἧς ἔτυχεν μὲν τῷ
 Ταρκυνίᾳ τελευτῇ, Τανακυλλίδῳ σπυδατάσῃ. *Plutarch. de Fortuna Roma-*
norum pag. 323. Ed. Francof.

CN. AUFIDII HISTORIA GRAECA.

Cicero Tuscul. V.

AUFIDII EPITOMAE.

CXX. Aremulum Silvium non fulmine ictum, sed terrae motu pro-
 lapsum, simul cum eo regiam, in Albanum lacum. Post illum regnavit
 Aventinus Silvius. *Auctor de Orig. Gentis Rom.*

L. CORNELII SISENNAE HISTORIARUM LIB. I.

Si quae celeriter solvi poterat * in altum remulcat. *Nonius, Re-*
mulcare.

Nocte consumpta postero die per incertas vias AEserniam, inde Ro-
 mam protinus profugerant. *Idem, Protinus.*

LIB.

CN. AUFIDII] Cicero Tusculan. V. *Pueris no-*
bis Cn. Aufidius, praetorius, & in senatu senten-
tiam dicebat, nec amicis deliberantibus deērat, &
Graecam scribebat historiam, & videbat in literis.
 A. POPMA. Ubi Mf. pro *Drusi, Abusi.* WASSE.

L. CORNELII SISENNAE] De Sisenna exstat ju-
 dicialium & testimonium Sallustii in Jugurthino,
 Ciceronis in Bruto, de Legibus I. in Verrem II.
 & IV. Varronis in titulo Logistorici: Sisenna, vel,
 de Historia. Praetor fuit inter cives & peregrinos,
 M. Lepido, Q. Catulo Coss. habuitque filium, Cn.
 Cornelium Sisennam. Historiarum libros quatuor,
 an quinque, priores scripsit de Bello Marfico, po-
 sterioribus de Bello civili Sullano. A. POPMA. Vide
 etiam de ejus aetate Vell. Paterculum II. 9. qui cap.
 14. ejusdem libri meminit cujusdem Statilii Sisen-
 nae, quod quidem cognomen invenitur in Gabi-
 niis apud Valer. Maximum VIII. 1. & Dionem
 XXXI. sed nostrum e gente *Cornelia* fuisse docet
 Festus in *Scrupea*. Pighius ad annum DCLXVI.

non inepte colligit, eum Lilybaetanum fuisse Prae-
 torem, ex Ciceronis Verrinis. WASSE.

IN ALTUM REMULCAT] *Remulcare, & Remulco*
trabere, est, navem depressam vel fractam remigio
 alterius, cui ea alligata, protrahere. Caesar de
 Bello civili II. *Postquam relictam in littore navem*
conspexit, hanc remulco abstraxit; & III. Submer-
samque navem remulco, multisque funibus abduxit.
 Livius lib. XLVII: *Claudas mutilasque naves aper-*
tis navibus remulco trahentes. Plaut. quoque Bac-
 chid. illo versu: *homines remigio sequi*, nonnulli le-
 gunt *remulco*, sed perperam, contra vim verbi &
 mentem poëtae. Graeci utuntur verbo adfini
 ῥυμυλακῆν, *loris trabere*. Strabo IV. ῥυμυλακῆται δὲ
 ἡμίονον. Porro in Nonio est, *remulcare trahit*,
 quod puto ipsius glossema esse, *remulcat, remulco*
retrahit. Etiam numerus libri variat I. aut II. A.
 POPMA. In ora codicis adscriptum a Viro docto
 inveni, *Remulcat* omissum apud Nonium. Scri-
 be: *in altum remulcat.* HAVERC.

SCUTIS

* IN ALTUM REMULCAT] Nonii libri *remulcare trahit*, A. August. *remulco retrahit.* PONTAN.

LIB. II.

Et Marſi propius ſuccedunt, atque ſcutis projectis tecti, ſaxa certatim lenta manibus conjiciunt in hoſtes. *Macrob. VI. 4.*

Vetus atque ingens erat arbor ilex, quae circum projectis ramis majorem partem loci ſummi tegebat. *Ibidem.*

LIB. III.

CXXI Nolitote mirari quam desperata voluntate ad unam belli faciendi viam. *Nonius, Nolitote.*

De virtute eorum accuſanda proloqui ſuperſederunt. *Nonius, Superſedere.*

Egregias, & longe praeſtantes, ac metuendas adverſariorum opes eſſe. *Nonius, Longe.*

Diſſipatis imbricum fragminibus ac teſtis tegularum. *Nonius, Imbricum.*

Inermos armati, inpeditos expediti, ſine ullo ſuorum vulnere, cunctos interficiunt. *Nonius, Expediti.*

Senatus auctoritate ſagaria nunc. *Nonius, Sagaria.*

Mu-

SCUTIS PROJECTIS TECTI] *Projecta ſcuta* dixit obſecta telis hoſtium, & obtenta longaue ad corporis protectionem, ut *Quadrigarius I.* & *Virgilius Aeneid. VIII.*

Scutis protecti corpora longis.

Erat autem ſcutorum longitudo pedum quatuor, latitudo curvae ſuperficie pedum duorum ſemis, autore *Polybio. A. POPMA.*

SAXA CERTATIM LENTA] Reſcribo, *levata vel leſta*: qualia ſunt ſaxa minora, quae manibus jaciuntur, cum majora per onagros dirigantur: maxima vero pondere formaque volubili demiffa per praeceps devolvantur in ſubeuntes. *Vegetius lib. IV. cap. 8.* Sed veram loci hujus lectionem tetigit & indicavit jam olim in *Notis Macrobianis* *Iſaacius Pontanus*, legendo *levia* pro *lenta*. Eum vide ad *Macrobii librum VI. cap. 4.* *A. POPMA.*

ARBOR ILEX] Pari forma *Valer. Max. IX. XIII. 4.* *Inſtituit (Dionyſius) ut candentium juglandium putaminibus barbam ſibi & capillum adurerent.* At *Ms. Codex*, *glandium nucum*, & *Vincentius Bellovacenſis*, *glandium etiam nucum*. Scio *Ciceronem* ſcripſiſſe. Puto autem *Valerium* reliquiſſe *nucum juglandium*. Sic ſane locutus eſt *Plinius V. VI. I. 903.* & *Macrob. II. 14.* nulla ſaltem neceſſitas erat cur *Pighius*, *nucum*, quaſi a *gloſ-*
Tom. II.

ſa natum, amandaret. Eodem in loco, pro *Cloridis* *Bellovacenſis* legit, *Doridis*, & ſic *Plutarch.* in *Dione*, & *Aelianus Var. Hiſt. lib. X.* *WASSE.*

NOLITOTE MIRARI] Verba legatorum aut ducum *Italicorum*, ſollicitantium populos vicinos ad belli ſocietatem. Nam, ut ait *Florus*, *Popedius Marſos*, & etiam *Latinos*, *Afranius Umbros*, totum *Senatum* & *Conſules Samnitium* *Lucaniamque Telesinus* adſcivit. *A. POPMA.*

DE VIRTUTE EORUM ACCUSANDA] Emendo *ae uſu bellandi*: quo praeſtabant populi *Italici*, inprimis *Marſi*, ut praeter alios teſtatur *Strabo lib. I.* & *Silius VIII.*

————— *Marſica pubes*
Et bellare manu, ac chelydris cantare ſoporem.

A. POPMA.

DISSIPATIS IMBRICUM &c.] Tria fragmenta, quae hic conjunxi, puto referenda eſſe ad caedem *Romanorum* in oppido *Asculi* initio belli factam, quam *Livius* in *Epitoma lib. LXXII.* ita narrat: *Q. Servilius Proconſul in oppido Asculo cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occiſus eſt. Saga populus ſumſit.* Ubi *Servilius Proconſul* nominatur, qui *Vellejo Praetor.* *A. POPMA.*

SAGARIA NUNC] *Suspicio legend. ſaga ſumuntur vel ſumta*, ex *Livio* & *Vellejo*. *Saga* autem ſumebat
Zz

Mulierem missa fide ac pietate propter amoris nefarii libidinem exstitisse. *Nonius, Mittere.*

Quod loca palustria quae erant, ea alte multifariam confossa. *Nonius, Multifariam.*

Atque armis de vita certatim dimicare nitebantur. *Nonius, Certatim.*

Romanos inpetu suo protelant, * projectos persequuntur. *Nonius, Protelare.*

Dispalati ab signis, digressi omnes ac dissipati. *Nonius, Dispalare.*

Pericilitantur tormenta ac tela, multaque genera machinamentorum. *Nonius, Periculum.*

Si-

bat populus, Senatu decernente, ut testatur Sisen-
na hic, & Cicero Philipp. V. & VI. soli consu-
lares togas retinebant. Philipp. VIII. *Consulares
togati esse solent, cum civitas est in sagis.* A. POP-
MA. Colerus in Notis ad Sallust. Fragm. legit
saga induunt. Vir doctus in ora codicis adscriptit,
lege, *Saga rejecta sunt.* HAVERC.

MULIEREM MISSA FIDE] An haec fuit mulier
meretrix, quae Ser. Galbam a Lucanis compre-
hensum servavit; de qua Livius in epitoma: *Ser.
Galba a Lucanis comprehensus, unius foeminae opera
ad quam tenebatur, captivitate exemptus est.* De Fan-
nia muliere impudica, simile fidelitatis exemplum
exhibitum C. Mario captivo Minturnis, refert
Plutarchus in Vita. A. POPMA.

QUOD LOCA PALUSTRIA] Haec quatuor frag-
menta fortasse pertinent ad cladem Romanorum,
quam Presenteius dux Italicus intulit. Appianus
lib. I. *P. Presenteius Perpernam cum X. M. obviam
sibi factum fugavit, caesisque ad quater mille reli-
quorum armis majore ex parte potitus.* A. POPMA.

ALTE CONFOSSA] Eodem significato quo Lactan-
tius Lib. VI. cap. 4. quae ex officina Hack. pro-
diit 1660. *Cum ventum fuerit ad extremum (vi-
tae) unde jam regredi non licet; cum omni sua pul-
chritudine tam subito praeciditur; ut non ante quis
fraudem prospicere possit, quam praecipitatus ex alti-
tudine in profunda cadat.* Sic Thomafius & Ifaeus,
ex Codice Coenobii S. Salvatoris Bonouiensis
contra omnium Mss. & Edd. fidem reposuerunt.
Hi omnes habent, *in altitudinem profundam ca-
dat*, quod est manifesta contradictio, inquit Gal-
laeus. Miseret me sane Lactantii, qui ad hunc
usque diem vindicem idoneum expectat. sed sic
solent de Variis Lectionibus sententiam ferre nul-

la veterum lectione instructi. Non est de nihi-
lo quod toties ex nuperis editoribus audias, illos
non scripturos exercitationes, non de quavis vo-
cula in consilium ituros, auctoris doctrinam ven-
dituros, non suam. Cautè & sapienter! Docto-
rum tantum *hoc opus hic labor est.* Donec ergo
appareat qui hoc agat, ipse veram Lectionem,
pro virili, Firmiano asseram. En ergo inprimis
Virgilium tibi, Georg. II. 231. alteque jubebis *In
solido puteum dimitti.* Cicero II. de Divin. *Quam
terra araretur, & sulcus altius esset impressus.* Plaut.
in Menechm. *altus puteus pro imus.* Plin. N. Hist.
Lib. IX. cap. 24. eodem plane sensu, *quod deci-
derit in altissimos puteos.* Columella: *Opertae (fos-
sae) rursus obcaecari debebunt, sulcis in altitudi-
nem tripedaneam depressis.* Lib. II. cap. 2. praeal-
tum specus Valer. Max. II. II. 1. & II. IV. 5. *Quam
animose in profundam se altitudinem maris aut abscissae
rupis immisisset.* Senec. Epist. LXX. sed fortasse pu-
duit hominem Theolog. in Ethnicis immorari. Au-
diamus ergo Lactantium ipsum Lib. III. cap. 27.
*Democritus quasi in puteo quodam sic alto, ut fundus
sit nullus, veritatem jacere demersam.* Lego itaque
cum Codicibus, *in altitudinem profundam*, & La-
ctantio gratulor quod vel hoc loco integer eva-
serit, cum ex omni retro memoria extiterint
Thomafii. WASSE.

PROTELANT] i. e. Longè propellunt. Turpi-
lius Lemniis: *Propter peccatum paucillum indi-
gnissime patria protelatum esse saevitia patris.* Te-
rent. Phorm. *Ne te iratus suis saevitiis protelet.*
Apulejus lib. VIII. *Sed hanc ipsam cladem vestris
protelamus manibus.* Symmachus, I. 90. *vereor
protelare testimonium meum.* WASSE.

SIGNUM

a PROJECTOS PERSEQUUNTUR] Fulvius, *protelatos*, Popma, *projectos*. PONTAN.

Signum nactus a Papio quod inter eos tolli convenerat. *Nonius, Convenire.*

Omnia quae diximus loca statim potitus. *Nonius, Nominativus pro Ablativo.*

Protinus agros populabundus ad Nuceriam convertit. *Nonius, Populat.*

Agilem dari facilemque victoriam, neque fossas aut vallum remoratorum. *Nonius, Agilem.*

CXXII. Convictus tamen ex tempore singula constituit, & sicut steterant manipulos obverti iussit. *Nonius, Manipuli.*

Ac post armatos funditores & sagittarios ponit. *Nonius, Funditores.*
Sparis ac lanceis eminus peterent hostes. *Nonius, Sparus.*

Galli materibus, * Suevi lanceis configunt. *Nonius, Lancea.*

Alii saltui ac velocitati certare. *Nonius, Dativus pro Ablativo.*

Postquam sonu signorum proelium magno cum clamore virorum commissum est. *Nonius, Sonus.*

Adoriuntur adversos, ut apertis lateribus. *Nonius, Apertum.*

* Et

SIGNUM NACTUS A PAPIO] C. Papius, unus ex ducibus Italicorum, per prodicionem occupavit Nolam, urbem Romanorum, duobus millibus, qui in praesidio erant, per caduceatorem ad se trahendi potestate oblata. Appianus lib. I. Eo forte pertinet signum prodicionis datum a Papio. A. POPMA.

OMNIA QUAE DIXIMUS] Idem Papius post Nolam captam, Stabias, Minturnas, Salernumque, Romanam coloniam, cepit, captorum oppidorum cives una cum servis adscripsit in militum suorum numerum: pervastato deinde omni circum Nuceriam agro, finitima oppida similis injuriae metu ad eum desciverunt. Appianus. A. POPMA.

AGILEM DARI] Sex septem fragmenta, quae hic ordine sequuntur, forte referenda ad narrationem magni illius proelii inter Papium & L. Caesarem prope Acerras: cujus hoc initium, quod Papius temerario ausu castra Consulum oppugnabat, & vallum convellebat, suos prius hortatus his verbis, *Agilem dari &c.* A. POPMA.

CONVICTUS TAMEN] L. Caesar Consul convictus a Papio, vallum excindente ut pugnare cogeretur. Alii reponunt *convixus tamen ex tempore signa constituit.* Quod non improbo. A. POPMA.

GALLI MATERIBUS] In exercitu L. Caesaris erant Gallorum peditum decem millia, ut refert Appianus. Unde Sisenna memorat Gallos & materas, jaculi seu teli genus proelio ipsis proprium: cujus meminit Caesar lib. I. Livius lib. VII. & Autor ad Herennium lib. IV. Strabo lib. IV: ubi tamen lanceas quoque Gallis tribuit, ut & Diodorus Siculus: sed uterque, opinor, significat lanceas breviores, quas vulgo *Hallebardas* dicimus. Sisenna autem lanceas longas dat Suevis, Varro lib. XIV. Rerum humanarum, Hispanis. A. POPMA.

POSTQUAM SONU] Nonius hic observat sonu quarta inflexione, ut *sonnu*, *domu*, *susurru*, & similia, quae notavi lib. I. de Usu antiq. locut. Mox *clamore virorum* suspicor legend. *utrorum* pro *utrorumque*, ut pleri pro plerique. Quadrigarius Annal. I. *Utri summo studio pugnabant.* Vellejus lib. II. *Aliorum utrius ordinis virorum*; ut est in libro Manuscripto, ubi vulgo *utriusque*. A. POPMA.

ADORIUNTUR ADVERSOS] An huc pertinet quod Appianus refert? cum Papius castra oppugnaret, jamque partem valli convelleret, Consulem per averfam portam emissu equitatu caecidisse circiter sex millia hostium, & insignem victoriam adeptum: de qua ita Epitome Liviana: *L. Caesar Cos. feliciter.*

A SUEVI LANCEIS] V. c. *Sani*, pro *Spani*, id est, *Hispani*, ut in Quadrigario. PONTAN.

▪ Et inde equum concitatum princeps ad hostium permittit aciem. *Nonius, Permittere.*

Quod fortassean ex voluntate sua summa cum claritudine celeriter confecisset. *Nonius, Claritudo.*

Sublatus laetitia nimia, atque inpotentia animi commotus. *Nonius, Inpotentiam.*

Post villarum macerias ac parietinas quinque cohortes in insidiis reliquit. *Nonius, Maceria.*

Occulte tacitique advenientium cohortium praestolari occipiunt. *Nonius, Praestolari.*

Iisdemque temporibus AEsernini, duplici fossa valloque circumdati, frumento adeso, quod ex areis in oppidum portatum est. *Nonius, Adesum.*

CXXIII. Requiescendi spatium nacti, condensiores manipulatim resistere hostibus instituisent. *Nonius, Manipulatim.*

Post principia paullatim recedunt, atque inde cum paucis fugae se mandant. *Nonius, Mandare.*

Ad binum millium numero faucibus utrimque factis. *Nonius, Binum millium numero.*

Partem cohortium propter mare conlocat in littore. *Nonius, Propter.*

Otacilium Legatum cum scaphis ac lembis. *Nonius, Lembus.*

Praeter catapultas sedecim, quatuor balistas, viginti plaustra, coriis ac minoribus sagittis onusta. *Nonius, Catapultas.*

Lon-

liciter contra Samnites iugnavit, ob eam victoriam Romae saga posita sunt. A. POPMA.

ET INDE EQUUM CONCITATUM] Tria fragmenta accipio de Caepione Legato Rutilii Cos., qui obsessus cum prospere per aciem hostilem erupisset, & ob eum successum aequatum ei cum C. Mario Legato esset imperium, temerarius factus & circumventus insidiis a Popedio, fuso exercitu, cecidit. Livius in Epitoma lib. LXXIII. qui similiter locutus alibi: *Concitant equos, permittuntque in hostes. A. POPMA.*

QUOD FORTASSEAN] Antiqua particula, qua etiam usus Varro de Re rust. Gellius, & alii, quos laudavi lib. I. de Usu antiq. locut. A. POPMA.

MACERIAS AC PARIETINAS] Parietinae sunt parietum ruinae. Cicero ad Memmium: *Nescio quid illud Epicuri parietinarum.* Ad Sulpitium: *In tantis tenebris, & quasi parietinis reipublicae.* A. POPMA.

OCCULTE TACITIQUE] Lego, *Occulte taciteque*

advenientiam. *Advenientia*, pro adventu, Sisen-na, ut Quadrigarius, *Habentia*, Sallustius, *Properantia*, Plautus, *Servientia*, Lucretius, *Variantia*, Gellius *Imparientia*, & alii alia. A. POPMA.

IISDEMQUE TEMPORIBUS] AEsernini, obsessi ab Italicis, perstabant in fide populi Romani, sed fame coacti tandem deditionem fecerunt. *Appianus, & Livius* in Epitoma. A. POPMA.

CORIIS AC MINORIBUS] Nihil muto, etsi alii malint *storiis*. Coriorum enim usus in bello fuit prohibendis impediendisque telis, ut apud Curtium lib. IV. & machinis muniendis ac tegendis adversus ignem, teste Vitruvio lib. X. cap. 21. *Storiae* autem tantum fuerunt avertendis telis, quas Caesar lib. II. Belli civilis ita describit: *Storias ex funibus ancorariis tres in longitudinem parietum turris, latas quatuor pedes fecerunt, easque ex tribus partibus, quae ad hostes vergebant, eminentibus trabibus circum turrim praependentes, religaverunt.*

▪ ET INDE EQUUM CONCITATUM] Alii, *incitatum.* PONTAN.

Longius scorprios, catapultas concitat. *Nonius, Scorprio.*

Manualis lapides dispartit, propterea quod is ager omnis ejusmodi telis indigebat. *Nonius, Tela.*

Servulum ejus praemio libertatis inductum magno cum tumultu conventum in populum produxit armatum. *Nonius, Populum.*

CXXIV. Tum subito tacuit, atque metu & suspicione propriam capere non poterat quietem. *Nonius, Proprium.*

Bassus adfiduitate indulgitate victus. *Nonius, Indulgitate.*

L. Calpurnius Piso ex Senati consulto duas novas tribus. *Nonius, Senatus & Senati.*

LIB. IV.

Quondam Sabini feruntur vovisse, Si res communis melioribus locis con-

runt: quod unum genus tegumenti aliis locis erant experti, nullo telo neque tormento trajici posse. A. POPMA. *Coricis* in ora codicis sui Scaliger. Recte: nam cum sagittis & arcu junguntur. *Nonius* in *Corici* Virgilii locum adducit: *Corici, leve missile in modum sagittarum. Virgil.*

Coricique leves humeris, & lethifer arcus.

Virgilii locus exstat Aeneid X. 179. ibique non *Corici* scribitur, ut legit *Nonius*, sed *coryti*; proprie autem sunt arcuum & sagittarum thecae; sed *Nonius*, ut alia, perperam accepit, quasi *leve missile* significarent. HAVERC.

LONGIUS SCORPIOS, CATAPULTAS] *Scorpius* hic sumitur pro telo sive spiculo, quod ea machina emittitur ac depellitur, ut *Scorpio* apud *Sallustium* lib. III. *Tertullianus* *Scorpiaco*: *Bellicam machinam & retractu tela vegetantem de scorpio nominant. Id & spiculum & fistula est, paulla tenuitate invulnus & virus qua figit, effundit.* Similiter *Catapulta* pro telo, ut *Plaut.* *Curculione*: *Nam illae ad me catapultae crebro commeant.* A. POPMA.

CONVENTUM IN POPULUM] *Conventum* populum nove dixit, pro eo qui convenerat: sicut *Plautus*, *Cistellaria*: *Patres conventos*, qui ad meretrices conveniunt; *convenas*, ex quibus nati liberi *Spurii* vocantur: *Illam te ut ego hanc mihi educam, ex patribus conventis.* Similiter *Adventus* homo qui advenit, *Terent.* *Andria*:

Ego commodiorem hominem adventum ad tempus non vidi.

A. POPMA.

L. CALPURNIUS PISO] Hic fuit Consul cum C. Mucio Scaevola anno DCXXIV. mox, ut vide-

tur, Censor ex Senatus consulto duas novas Tribus adlegit; sicut postea bello sociali anno DCLXII. cum Tuscis, Umbris, Gallis, & reliquis Cispadanis populis civitas data esset, lege Julia octo vel decem Tribus a Censoribus P. Licinio Crasso & L. Julio Caesare additae fuerunt, in quas novi cives conjicerentur. Sed nec illae duae quas *Sisenna* refert *Pisonem* adlegisse, nec aliae octo diu manserunt, novis illis civibus in veteres XXXV. distributis. Vidend. *Vellejus*, *Appianus* lib. I. & *Strabo* lib. IV. A. POPMA. Apud *Plinium* lib. XIII. §. 27. *Cajus* perperam appellatur, ut in indice libri II. & XIII. & Libro secundo §. 54. ut & *Mff. R. I. Colb. II.* sine compendii nota, *Lucius Piso*, scribitur. Eodem plane modo, quo apud D. Halicarn. Non tamen confundendus est hic noster cum illo altero *Pisone*, quem *Plutarchus* ἀνδρὶς ἰσοεικὸς vocat. Is enim de *Mario* scripsit, & proinde aetate posterior. WASSE.

QUONDAM SABINI] *Strabo* lib. V. refert *Sabinos* hoc vovisse cum adversus Umbros diutino bello conflictarentur, secutosque morem Graecis usitatum, atque etiam Barbaris, ut testatur *Dionysius* lib. I. *Solinus Polyhistor*, cap. 2. *Catillus, Amphiarai filius, post prodigiale patris apud Thebas interitum, Oeclei jussu, cum omni fei u vere sacro missus tres liberos procreavit.* A. POPMA.

SI RES COMMUNIS] Formula conceptionis voti, cui par & gemina illa apud *Livium*: *Si eodem statu respublica staret; si in decem annos respublica eodem stetisset statu; & Ciceronis: si respublica stetisset; ut notavi in Commentario & Castigationibus Epist. ad Atticum lib. XV. Res communis pro publica, ut communis salus, commune malum.* A. POPMA.

constitisset, se ver sacrum facturos. Quo voto damnati, fetum omnem dicuntur ejus anni statim consecrasse. *Nonius, Ver sacrum.*

Perfusa atque abunde semper usi magnum pondus auri & argenti. *Nonius, Abunde.*

Utrumne Divi cultu erga se mortalium laetiscant, an^a supernae gentes humana neglegant. *Nonius, Laetiscere.*

Nam clandestina celeriter transigi, apud notos cogitata dici decet, non explanari crebritudine. *Nonius, Crebritudinem.*

Ipsi Legati, concubia nocte oppido digressi, jam supra hostium munitio- nem succedunt. *Nonius, Concubia Nocte.*

Itaque postero die Legatos Iguvium redeuntes apiscitur. *Nonius, Apisci.*

C. Titinnius quidam, cui minus^b proprietas mentis ab natura tradita videretur, primo ante testudinem constitit: deinde apud Consulem caus- sam atque excusationem praeferre coepit. *Nonius, Testudines.*

Tum postquam apud Iguvinos ac Perusinos ejus facti mentionem pro- jecit. *Nonius, Projicere.*

CXXV. De contrario silentium oritur. *Nonius, Silentium.*

Inpedimentum omne de cunctis itineribus amoliuntur. *Nonius, Amoliri.*

Ju-

VER SACRUM FACTUROS] *Ver sacrum* erat pe-
cus, quod vere nascebatur inter Kalend. Martias
& pridie Kalend. Mart. quo cum potuissent voto
satisfacere Sabini, hoc amplius omnem totius an-
ni fetum consecrarunt, ut Sisenna & Strabo tra-
dunt. Vovendi autem faciendique Veris sacri ritus
praescribit Livius lib. XXII. & XXIV. A. POPMA.

QUO VOTO DAMNATI] *Nonius Damnati* perpe-
ram interpretatur, *liberati*, cum sit, obstricti ad ex-
solvendum, ubi voti compotes sunt, ut in lega-
torum formula apud Jurisconsultos: *Dare damnas*
esto, pro *damnatus* & *obstrictus*. Agroetius de
Orthographia: *damnas istius*, & *istud legatum di-*
citur, *hoc est solvendo esse*, quod solvi omnibus modis
necesse est, *etsi res aliena legetur*. A. POPMA.

PERFUSE ATQUE ABUNDE] Dicit Sabinos in cul-
tu Deorum magnificos fuisse, & profuse atque ab-
unde in sacris usos auro & argento. Plinius: *Sa-*
bini, *ut quidam existimavere*, *a religione* & *Deo-*
rum cultu Sabini appellati. A. POPMA.

UTRUMNE DIVI] Ex Epicuraeorum secta, quam
Sisennam sectatum fuisse licet colligere ex Cice-
rone de Natura deorum. Mox libri vulgati *su-*
perne agentes, quod non displicet. A. POPMA.

NAM CLANDESTINA CELERITER] Sallust. Cati-
lina: *Ubi consulueris mature facto opus est*. Mox ubi
lacuna est, desideratur, *sermorum*, vel *verbo-*
rum, aut simile quid. A. POPMA.

LEGATOS IGUVIUM REDEUNTES] Iguvium oppi-
dum Umbriae, cujus meminit Caesar, lib. I. Bel-
li civilis, Cicero ad Atticum lib. VII. Plinius lib.
III. Silius VIII.

— *Infestum nebulis humentibus olim*
Iguvium.

A. POPMA.

C. TITINIUS QUIDAM] Hic videtur fuisse trans-
fuga & index consiliorum, quae Legati Italici ad
Umbros perferebant: de quibus mox Sisenna,
Livius Epitoma lib. LXXVII. *Caesis a M. AEmilio*
Scauro Legatis Italici. A. POPMA.

APUD IGUVINOS] Vulgo corrupte *AEginos* vel
Alginos. Nam Iguvini & Perusini vicini ac fi-
nitimi, cum Iguvium a meridie proximam habeat
Perusiam. Vetus lapis: ITEMQUE IGUVINO-
RUM SPLENDIDISSIMUS ORDO. A. POPMA.

INPEDIMENTUM OMNE] Haec & sequentia ali-
quot fragmenta pertinent ad narrationem obsidio-
nis & expugnationis Asculi oppidi, de qua ita
Flo,

^a SUPERNAE GENTES] V. c. *superne agentes*, vel, *superna*; quod melius est, ut opponat *superna* &
humana. PONTAN.

^b PROPRIETAS MENTIS] V. c. *menis*, alii *metus*. PONTAN.

Jumenta, pecuda, locis trepidare compluribus. *Nonius, Pecuda.*

Quod hostem non dubitatim cum pluteis ac scalis iter facere cernebat. *Nonius, Dubitatim.*

Formidine obpressus, quod humilem caementis instructum oppidi murum sciebat. *Nonius, Caementa.*

Populabundus agros ad oppidum pervenit. *Gellius XI. 15.*

Armati dextera ducti, magisque in latitudinem discedunt. *Nonius, Discedere.*

Multitudinem hostium procul constare viderunt. *Nonius, Constat.*

Tum in muro virile ac muliebre sexus, populi multitudine omni conlocata. *Nonius, Sexus neutri generis.*

Custodiae in muro statuuntur cataphractorum. *Nonius, Cataphracti.*

Falces injectas comminuunt, pluteos propius conlocatis harpagis deiciunt e turribus. *Nonius, Falces.*

De quibus partim malleolos, partim fasces farmentorum incensos supra vallum frequentes. *Nonius, Malleoli.*

CXXVI.

Florus lib. IV. Strabo vero Pompejus, omnia ferro flammave populatus, non prius finem caedium fecit, quam Asculi everfione manibus tot exercituum Consularium direptarumque urbium Diis litaret r. A. POPMA.

QUOD HOSTEM NON] Cernebat Indacilius, dux Italicus, Romanos; iter facere cum pluteis & scalis, instrumentis obsidionalibus. Plutei militares sunt crates vimineae, ciliciis vel coriis obductae, quae trinis rotulis more carpentorum adigi solent & defigi, forma in unam partem devexa, sicut aedificiorum appendiculae. Earum objectu tecti milites opus facere, sagittas, missilia mittere, defensores de propugnaculis oppidi exturbare, & scalis muros adscendendi occasionem habere possunt. Quem usum monstrat Caesar bello Gallico. Alias etiam Plutei sunt tabulae sive asseres, quibus aliquid praesepitur aut imponitur, ut plutei in quibus scribimus, aut libros reponimus. Unde conjectabat illos ad obsidionem & oppugnationem Asculi, patriae suae, contendere. Ulpian. tit. de act. emt. Reticuli circa columnas, plutei circa parietes. Juvenalis Sat. II.)

Et jubet archetypos pluteum servare Cleanthas. A. POPMA.

POPULABUNDUS AGROS] Sunt, qui putant, hoc fragmentum idem esse cum illo, Protinus agros populabundus Nuceriam convertit: sed errant. Nam illud refert Papii iter ad Nuceriam, hoc Indacilii ad Asculum: de quo Appianus lib. I. Asculanus erat Indacilius: quapropter timens patriae cum octo

cobortibus succurrit. A. POPMA.

VIRILE AC MULIEBRE SEXUS] *Nonius, Sexus neutro genere*, ut Sallustii Histor. III. Carisius & Probus, Secus: quod per omnes casus integra forma declinatur. Virile & muliebre secus, pro virilis & muliebris sexus, usurpant Plautus, Gellius & alii, quos citavi lib. I. de Usu antiquae locutionis. A. POPMA.

FALCES INJECTAS] Falces murales & pluteos tribuit oppugnatoribus urbis, harpagas defensoribus ad convertendos & rescindendos pluteos, eas Livius vocat harpagones, & manus ferreas, lib. XXVI. Cum belli apparatu strepant, ferreae quoque manus, harpagones vocant, quas operibus hostium injicerent, praeparabantur. Quae separat Caesar lib. I. Belli civilis: Manus ferreas atque harpagones paraverunt. Et differunt forma & usu, licet eadem sint materia. Nam harpagones sunt leviores, & celeriter emittuntur & retrahuntur, injectaeque convellunt: manus ferreae graviores cum pondere decidunt, comprehenduntque & retinent, ut constat ex Dione & Appiano lib. V. in descriptione Harpagonis ab Agrippa inventae. A. POPMA.

DE QUIBUS PARTIM] Ut incenderent machinas ligneas oppugnantium, vel ut ascendentes vallum adurerent. Huic enim usui erant Malleoli: quos praeter Nonium & Festum, unus omnium optime describit Marcellinus lib. XXIII. Historiar. Malleoli autem, teli genus, figurantur hac specie: Sagitta est cannea inter spiculum & arundinem multifido ferro coag-

CXXVI. Funes expediunt claustra foribus inposita periclitantur. *Nonius, Expedire.*

Multi praemissis armis ex summo se permetterent. *Nonius, Permittere.*

Multi plagis adversis icti & congenulati Romanis praecipitatis, ipsi supra voluti in caput. *Nonius, Congenulare.*

Neque porta, neque ullum foramen erat quo posset eruptio fieri. *Nonius, Foramen.*

Cohors una post concitata, qua murus erat interruptus, evadit. *Nonius, Evadere.*

Submoti, & intra moenia rursus coacti. *Nonius, Cogere.*

Ultro citroque integrant in oppido caedem. *Nonius, Integrare.*

Quid in Rempublicam suam maxime conducere videretur. *Nonius, Conducere.*

Denique cum variis voluntatibus incerta civitas trepidaret. *Nonius, Civitas.*

Terrore perturbatam multitudinem subigunt. *Nonius, Subigere.*

Ab armis te recedere praesidia de locis deducere. *Nonius, Deducere.*

Id me neque metu, neque calamitatis necessitudine inductum facere. *Nonius, Necessitudo.*

CXXVII. Agmen perturbatum pedites insinuant, ac loco commovent. *Nonius, Insinuari.*

Duae cohortes de subsidio procedunt atque equites protelant. *Nonius, Protelare.*

Exercitum dispartiunt, ad confligendum se componunt. *Nonius, Componere.*

Ja-

coagmentata, quae in muliebris coli formam, quo nentur linthea stamina, concavatur, ventre subtiliter & plurifariam patens, atque in alveo ipso ignem cum aliquo suscipit alimento, & sic emissa lentius arcu invalido (ictu enim rapidiore extinguitur) si haeserit usquam, tenaciter cremat; aquisque conspersa aciores excitat aestus incendiorum, nec remedio ullo quam supra jacto pulvere consopitur. A. POPMA.

PRAECIPITATIS] De muro & statione dejectis, pro quo Valerius Max. abjectis nove utitur. V. I. 8. ubi Ms. Codex deicere, sed male. Idem enim III. II. 5. fortis & animosa Civitas jacet armis nostris abjecta. & VIII. 1. 7. Abjecerat inimicum eundem, dum pro certo pessundatum credidit, erexit: V. VIII. 5. Nonne M. Cicero in ipsis eloquentiae suae castris testis abjectus est. & III. II. 2. unumque ex iis, magis obscuro loco abjectum, corporis pondere urgeret. I.

v. 8. abjectumque Macedonica pugna. Neque aliter Plin. Tom. II. III. 13. & Sueton. WASSE.

ID ME NEQUE METU] De Indacilio accipio, nolente Asculi deditionem facere, & jam in exitum vitae ruente, quod narrat Appianus: Desperata incolumitate civium, primum inimicos, cum ob pristinam simultatem, tum ob recentem culpam, quod mandata ipsius aspernati, caeteris ejusdem contumaciae fuissent auctores, contrucidavit: mox in templo rogi extruxit, eique lectum imposuit, & cum amicis epulatus, post prolixam computationem venenum hausit: quo facto decubuit, hortatus amicos ut faces subderent, atque ita vitam finit, ne superstes esset Patriae. A. POPMA.

INSINUANT] Sic Lucret. Sol aestum insinuat per septa domorum. VI. 113. Caesar: insinuare se in equitum turmas. IV. B. G. insinuare alicui, inclinante Latinitate.

Jaculis celeriter consumtis ad gladios certationem revocaverunt. *Nonius, Certatio.*

Alii materibus aut lanceis, tamen medium perturbant agmen. *Nonius, Lancea.*

(Galli) contra magno cum molimento, ac perpetuo sono procedunt. *Nonius, Molimentum.*

Conglobati, & conlecti concrepant armis. *Nonius, Crepare.*

Inpedimenta conlocant omnia, construunt carros, & farraca crebra disponunt. *Nonius, Carra.*

Simul & tormenta contenduntur. *Nonius, Contendere.*

Praetor festinatim de castellis ad castra maxuma pedites conduxit. *Nonius, Festinatim.*

Denique exinanitis castris, Romani qui clauso se loco potuerant expedire. *Nonius, Exinanita.*

Plerisque inermis in castra perfugiunt. *Nonius, Inermis; pro inermibus.*

Ca-

nitate, pro, indicare. Insinuare se animo, ad amicum, in amicitiam aut consuetudinem alterius. Eo plane sensu quo *inserere* apud Plautum: *Et illud autem inferendum est consilium vernaculum.* Et apud Livium, unde & *inserere Deos minimis rebus.* Valerio etiam Maximo hoc verbum ex Membranis Cantabr. restituendum puto. Verba, ut in Edd. habentur, haec sunt: *Quid Trebellius Claca (Ms. Chaldia) quam asseveranter se Clodium tulit! & quidem dum de bonis ejus contendit, &c. Ms. dum bonis ejus se inferere contendit.* Lectio pura puta Valeriana. Hac enim voce libenter utitur. Verbi gratia, I. 6. *Latinis inserta literis, &c. audientium pectoribus.* VIII. 94. *Si huic miraculo inseruisset oculos, id est, Si hoc miraculum usurpasset oculis, III. 3. quam formam usurpat Ovid. Met. II. 93.*

—— *Utinamque oculos in pectora posses*

Inserere!

Gravissimis virorum operibus inserens, III. VIII. VI. sic lib. VI. cap. 3. §. 1. hujus supplicio aeternae memoriae nota inserta est. VIII. VII. VII. tantorum virorum laudibus non impudenter se persona bistrionis inseruit. & magis ad hanc rem apposite IX. IV. *Craffum & Hortensium, quibus Minucius ignotus fuerat, tabulis haeredes inseruissent. (Ms. inseruisset.)* Et sic apud Sueton. insertus familiae & Caesarum imaginibus. Et apud Tacitum Hist. II. 64. *inferere se fortunae.* Ovid. Metam. XIII. 31.

—— *Quid sanguine cretus*

Sisyphio, furtisque & fraude simillimus illi, Inserit Aëacidis alienae nomina gentis.

Tom. II.

Idem, Metam. III.

—— *Nec te Civilibus inferre bellis.*

WASSE.

JACULIS] Ita emendarunt pro *accolis*. Vir doctus in marg. Possis, inquit, etiam scribere, ac telis. HAVERC.

GALLI CONTRA MAGNO] Hi Galli fuerunt inter auxilia L. Cluentii, ducis Italici, quibus ille instructus, cum Sulla justa acie conflixit, sed victus ante moenia Nolae urbis occubuit. Appianus. A. POPMA.

PERPETUO SONO PROCEDUNT] Eundem morem Gallorum notat Liv. lib. XLVIII. *Cantus ineuntium praelium, & ululatus, & tripudia, & quatientium scuta in patrium quendam morem, horrendus armorum crepitus: omnia de industria composita ad terrorem.* Et Diodorus Siculus lib. V. idem refert. A. POPMA.

CONSTRUUNT CARROS] Hoc omnibus Barbaris, non modo Gallis, tribuit Vegetius lib. III. cap. 10. *Omnes Barbari carris suis in orbem connexis ad similitudinem castrorum, securas a supervenientibus exigunt noctes.* Ea autem constructio carrorum, quae pro munimento erat, appellabatur Carrago: qua voce etiam hodie Galli utuntur. Ammianus lib. XXXI. de Gothis: *Incensis malleolis ad carraginem, quam ipsi ita appellant.* Vopiscus in Aureliano: *Quaerere praeterea ubi carrago sit hostium.* A. POPMA.

PRAETOR FESTINATIM] Praetor fuit Cosconius, qui Samnites acie vicit, compluraque eo-

A a a

rum

Castra de planitie convertit in montes, ut crebro ferculis protinus procedundo, posset intra fines AEsculapiorum pervenire. *Nonius, Protinus.*

Et partim fera vite, partim lauro & arbusto, ac multa pino ac myrtis abundant. *Nonius, Fera vite positum pro agresti.*

Victoribus proprie spem, a victis adversae fortunae majorem formidinem objecit. *Nonius, Proprium.*

CXXVIII. Popedius, opinione frustrata. *Nonius, Opinio.*

Quod oppidum tumulo in excelsio loco propter mare parvis moenibus inter duas fluvias intra Vesuvium, conlocatum. *Nonius, Fluvius femin.*

Transgressus fluviam, quae secundum Herculaneum ad mare pertinebat. *Nonius, Ibidem.*

Et prope mediam ad finem ripae pervenerant. *Nonius, Finis femin.*

Subito mare subhorrescere, caecosque fluctus in se provolvere leniter coepit. *Nonius, Coecum.*

Dum pristinum vitium apud ignem per sudorem a corpore exhauserunt. *Nonius, Apud.*

In-

rum oppida in deditioem accepit, Salapiam vi captam incendit. Livius in Epitoma, & Appianus. A. POPMA.

UT CREBRO FERULIS] Quae sunt haec fercula? an pompa agminis? ut spolia hostium, signa, vexilla, coronae & id genus alia, ferri solita ante agmen, victoriae ostentandae: sicut in pompa triumphali, in ludis, in sacris fercula praeferebantur. A. POPMA.

INTRA FINES AEscULAPIORUM] Ita vulgo. unde alii fecerunt *Aesculanorum*, quod non placet, sed *Salapiorum*. Salapia oppidum in Apulia, Annibalidis amore meretricio inclutum, propinquum Canusio & Siponto, Plinius lib. III. cap. II. Strabo VI. A. POPMA.

POPEDIUS OPINIONE] Q. Popedius Silo, dux Marforum, autor belli socialis, cecidit in proelio quo Caecilius Metellus Apulos vicit. Livius & Appianus. A. POPMA.

QUOD OPPIDUM] Herculaneum, vel Pompeji, oppida maritima Campaniae, intra Vesuvium montem fumosum. Strabo lib. V. & Plinius lib. III. *Herculaneum Pompeji haud procul spectante mon-*

te Vesuvio, alluente vero Sarno anne. Utrumque postea Tito Vespasiano imperante funditus, casu repentino, periisse refert Dion. A. POPMA.

TRANSGRESSUS FLUVIAM] *Transgressum* dixit eum qui transferat, transmisseratque navibus, ut Sallustius Histor. I. apud Gellium. Fluvium autem intelligit Sarnum, quem Herculaneum & Pompejos alluere praeter Plinium, testatur etiam Strabo lib. V. A. POPMA.

COECOSQUE FLUCTUS] Caecos fluctus vocat latentes & tacitos, nec murmurantes sonantesque, quales vento quieto & non strepente excitantur, futurae tempestatis praenuncii. Homerus vocat *μαλακὰ κρυφαί*. Eleganter vero & apte Sisenna dicit Mare in se provolvere caecos fluctus, quos premit, nec effert: at fluctus aperti ventis surgentibus volvunt mare. Varro Sesiuiulysse: *Adversi venti ceciderunt, quod si pergunt diutius mare volvere.* A. POPMA.

DUM PRISTINUM VITIUM] Libri scripti & excusi plerique *vinum*: quod rectum arbitror. Narrat aliquos milites manipulares vino ebrios in flumine navem evertisse, cum aliis militibus & tor-

men-

a VICTIS PROPRIE] Fulvius, *propriae*, Popma *propriam*, ex Nonio. PONTAN.
b CORPORE EXHAUSERUNT] Fulvius *corpora*. Non male. PONTAN.

Innoxios trementibus artubus repente extrahit, sistitque in labro summo fluminis, coelo albente. *Nonius, Labra, margines vel fines.*

Macerata gravia bellica manipulorum. *Nonius, Manipuli.*

Balistas quatuor talentarias. *Nonius, Balistae.*

Prorae actuariarum, trahi grandes, ac faseli primo. *Nonius, Faselus.*

Navesque triginta, biremes ac totidem myoparones. *Nonius, Myoparones.*

Puppes aceto madefactis centonibus integuntur, quos supra perpetua classi suspensa cilicia obtenduntur. *Nonius Centones, &, Cilicia.*

Quibus occisis actuariarum ad viginti, naves item complures onerarias incendunt. *Nonius, Onerarias & Actuariarum.*

CXXIX. Ego illos malos & audaces semper enixim contra fortunas atque honores, hujus ordinis, omnia fecisse ac dixisse sentio. *Nonius, Enixim.*

Eos qui hoc malum publicum clandestinis consiliis comparaverunt. *Nonius, Comparare.*

Qui tamen quibus litibus foedera majorum suum dissoluta. *Nonius, Accusativus singularis pro genitivo plurali.*

Armis, equis, com meatibus nos magis juvarunt exleges & minus honore dignos putabitis? *Nonius, Exleges.*

Tamen Tudertibus Senati consulto & populi jussu dat civitatem. *Nonius, Jusso.*

Mili-

mentis bellicis: illos extractos aquis fuisse igni admotos, ut vinum prius ingurgitatum per sudorem exhaurirent, alios innoxios in summa fluminis ora soli expositos. A. POPMA.

MACERATA GRAVIA] Ita emendavi, cum vulgo legeretur, *matereta* vel *maturata*. Cohærent enim hæc cum præcedentibus: in illis narrat milites aquis immerfos vitæ discrimen adiisse, in his corrupta madore fuisse tormenta bellica, quæ apud manipulos erant. A. POPMA.

BALISTAS QUATUOR TALENTARIAS] Balistæ talentariæ jaciebant saxa talenti pondo, id est, pondo quadraginta, ut Centenariæ, saxa centum pondo. Lucilius lib. XXVIII. A. POPMA.

QUID SIC BALISTAS JACIS TALENTARIAS] Quod mihi videtur proverbii forma dici in grandiloquum & jactabundum, perinde ac illud Horatianum,

Projicit ampullas & sesquipedalia verba.

A. POPMA.

PRORAE, ACTUARIARUM] Forte *proræ*. Refert

enim navigia minora primo loco in conflictu fuisse. *Propærae naves*, parvæ speculatoriæ, a Græco verbo *πρῶτος*, eadem quæ Festo, *Profumiae*, a *prosumendo*. *Trabi*, genus navigii oblongum, ut videtur, a *trabendo* dictum, nisi potius *Tragi*, *τράγος*, a forma. A. POPMA.

PUPPES ACETO] Vegetius lib. IV. testatur machinas bellicas contra incendia muniri tegique centonibus & ciliciis. Sisenna naves in proelio opertas fuisse centonibus aceto madefactis, insuper ciliciis obductis: quoniam acetum intensa frigiditate igni maxime resistit, ut docui lib. III. *Causar. natural.* A. POPMA.

Eos] Nonii codices quidam Sallustio adscribunt, sed male. A. POPMA.

TAMEN TUDERTIBUS] Tudes oppidum Umbriæ, situm in colle ac loco edito: cujus cives Tudertes, bellicosi, Strabo lib. V. & Silius:

Haud parci Martem coluisse Tudertes,

Idem lib. X.

Milites, ut lex Calpurnia concesserat, virtutis ergo civitate donati. *Nonius, Ergo.*

Lucium Memmium, focerum Gaji Scribonii, Tribunum plebis, quem Marci Livii consiliarium fuisse callebant, & tunc Curionis oratorem. *Nonius, Callet significat scit.*

Quoniam neque mea nex, neque intercessio, posse videtur illorum dementem reprimere audaciam. *Nonius, Nex.*

CXXX. Cum complures menses barba inmissa & intonso capillo, lugubri vestitu, populum vicitim flens una cum liberis circumiret, inperitum fuscitat vulgum. *Nonius, Mittere, & Vicitim.*

Neque aetatis granditatem, neque ea merita, nec ordinis honestatem aut dignitatem sibi esse excusationi. *Nonius, Granditatem.*

Judicium false factum. *Carisus II.*

Cistasque quae erant legum ferendarum gratia paratae, dejecerunt. *Nonius, Cistae.*

Idemque perseveraverunt, ut lex perveniret ad Quaestorem, ac judi-

— — — *Pauperque Penatum,
Sed domus haud obscura Tuder, notusque per Umbros
Bellator populus.*

A. POPMA.

UT LEX CALPURNIA CONCESSERAT] Lex Calpurnia, de Civitate Italicis danda, fortassis lata fuit ab eodem illo C. Calpurnio Pisone, a quo duas novas tribus ex Senatusconsulto adlectas dixit lib. II. A. POPMA.

LUCIUM MEMMIUM] L. & C. Memmii fratres, clari Oratores Sullanis temporibus: de quibus ita Cicero in Bruto: *Tum etiam C. L. Memmii fuerunt Oratores mediocres, accusatores acres atque acerbi. Itaque in judicium capitis multos vocaverunt; pro reis non saepe dixerunt.* L. Tribunus plebis hic nominatur. Cajus in petitione Consulatus a Saturnino, Tribuno plebis, in ipsis comitiis fuisse interemtus est. De cujus facundia Salust. in Jugurtha. A. POPMA. At Merceri Nonius habet, *Licinium.* WASSE.

GAJI SCRIBONII] Hic est C. Scribonius Curio, qui Cos. fuit cum Cn. Octavio anno Urbis DCLXXV. Orator bonus, & perpetuus improborum hostis, Cicero in Vatinius, Verrina II. pro Lege Manilia, pro Rabirio, Officiorum II. De eodem loquitur Sallustius Historiarum I. & III. Valerius Max. IX. ubi Curionem omnibus honoribus abundantem praedicat. A. POPMA.

CISTASQUE QUAE ERANT] Cum populus legum ferendarum gratia convenerat, proponebantur in pontibus duae cistae oblongae, e quibus tabellae suffragiorum ministrabantur, singulis binae, una cum litera A, quae legis antiquationem & rejectionem significabat, altera cum notis V. R. id est, *Uti rogas*, qua lex accipiebatur, ut legislator rogaverat. Ministratis in prima pontis parte binis tabellis in extrema reddebatur una, quae pro suffragio valebat. Erant autem pontes constructionis lignae, in modum pontium angustorum factae, Tributis comitiis XXV. Centuriatis XCIII. per quos cum populus transibat Suffragium ferre dicebatur. Sed accidebat interdum, ut qui volebant legislationem aut judicium impedire, pontes occuparent ac disturbarent, cistas dejicerent, tabellas aut nullas aut unam pro libito darent. Quod indicat hic Sisenna, & Cicero lib. I. ad Atticum Epist. XII. Auctor Rhetoricorum ad Herennium lib. I. *Pontes disturbat, cistas dejicit, impedimento est quo secius feratur lex.* A. POPMA.

UT LEX PERVENIRET AD QUAESTOREM] Ut Quaestor cognosceret de lege, quae pro restitutione rei damnati lata erat. Quaestor hic est, qui judicium publicum & quaestionem de criminibus exercebat, eratque interdum ordinarius, ut Praetor, aliquando extraordinarius e Consulibus aut magistratibus, aut plebiscito constitutus. Sic

Quae.

a QUEM MARCI LIVII] V. c. quem Marcilii VII. M. Livius Drusus notus ex Historiis. PONTAN.

judices, quos vellent, instituerent, praefestinatim & cupide. *Nonius, Praefestinatim.*

LIB. VI.

Nos una aestate in Asia & Graecia gesta idcirco literis continentia mandavimus, ne vellicatim ac saltuatim scribendo, lectorum animos impediremus. *Gellius XII. 15. Nonius, Saltuatim.*

* Quam maxime celeratim poterat in insidiis suos disponit. *Gellius, Ibidem. Nonius, Celeratim.*

Marius ostio Liris evehitur, atque AEnariam suos continuatur. *Nonius, Continuare.*

Romanos inferendae pernici causa venisse. *Gellius IX. 95. Nonius, Pernici. Et P. Sabin. ex eo ad Virg. AEneid. I. 6. Munera laetitiamque Dii.*

LIB.

Quaestores parricidii apud Festum, & Pomponium de Origine juris; Nonius Quaestor majestatis judicium exercens, Suetonii Julio; *Europae Quaestor* pro *Quaestor*, qui ad Europam quaerendam missus erat, Plauti Milite. *Quaestor* saepius appellatur. A. POPMA.

JUDICES, QUOS VELLENT] Quaestori dabantur Judices, ut judicium publicum communi consilio exercerent. Cicero pro Muraena: de Quaestore peculatus, cogendi, judices, invitati retinendi. Similiter Judici quaestionum aderant & parebant alii judices. Sed ut Quaestor & Judex quaestionum diversi, hic magistratus ille non, sic & eorum judices. In Vatinius: *Disturbato judicio, Judices, quaestionum de proximis subselliis esse depositos.* A. POPMA.

NOS UNA AESTATE] Hoc Nonius tribuit lib. I. Gellius VI. quo collocari omnino debet: Nam Sulla, profligato & pulso Italia Mario, statim profectus est contra Mithridatem, ejusque praefectos, & eadem aestate res in Asia & Graecia gessit, quas se conjunxisse refert hoc libro VI. scilicet universi operis, sed Belli Civilis primo. A. POPMA.

MARIUS OSTIO LIRIS] Cum a Sulla intra moenia urbis victus profugeret, & Minturnis cederet Italia. Liris est fluvius Campaniae, qui ab Appennino monte per Vestinos lento cursu delapsus Minturnas urbem interfuit, & per proximum lucum, Maricae sacratum, exit in paludes,

Strabo lib. V. Plinius III. Horatius Carminum I. & III.

Umbrosae Liris per regna Maricae.

A. POPMA.

ATQUE AENARIAM] Legendum *adque*: vel potius est ellipsis praepositionis, *ad*, *circa*, *in*, ut Plautus Curculione: *Rogas, quid veniam Cariam.* Virgilius, *Italiam venit*: Apulejus, *Macedoniam profectus*. Plutarchus & Vellejus referunt Marium, cum e custodia Minturnensium evasisset, conscensa navi, forte delatum in AEnariam Insulam, ibi filium & amicos suos invenisse: mox in Africam contendisse. Est autem AEnaria Insula in sinu Puteolano, dicta a statione navium Aeneae, teste Plinio & Festo. Refertur inter Insulas ardentes, ut montes, Aetna, Vesuvius. Cornelius Severus in Aetna:

*Dicitur inciliis flagrans AEnaria quondam,
Nunc extincta super.*

Sic illum locum legendum & restituendum censeo. A. POPMA.

SUOS CONTINUATUR] Id est, adsequitur, ut Vellejus: *Adsecutus circa AEnariam filium.* Continuo & continuo pro *convenio*, *adsequor*, *adsector*, frequens Apulejo & posterioris aevi scriptoribus. A. POPMA.

PERNICI] Ad quem versum multa veterum auctororum testimonia citat Sabinus. Sed mendose,
ex

* QUAM MAXIME CELERATIM] Gellius *celatim*. PONTAN.

LIB. VIII.

CXXXI. Caelum caligine stat. *Nonius, Stat.*

LIB. XII.

Procul sibilus significare consuli coepit. *Priscianus VI.*

Multi populi, plurimae conciones Dictaturam omnibus animis & studiis suffragaverunt. *Nonius, Refragabunt.*

Urbe condita juxtim Numicium flumen obtruncatur. *Nonius, Juxtim.*

Tanto plures passim dispalantur. *Nonius, Dispalar.*

Hostes loca superiora potiti. *Nonius, Potitus loca.*

Simul & Senatui Consultis clarissimis amplificati. *Nonius, Senatus.*

Vitam cum dolore & insigni cruciatu carnificatus amisit. *Priscianus VIII. pag. 793.*

Sic in eam paludem multi piscium saliendorum causa navibus semionustis commeant. *Idem X.*

Cursim. Properatim. *Gellius XII. 15.*

Solum Antenorem prodidisse Ilium. *Servius Aeneid. I.*

CXXXII. A Latino agrum concessum Trojanis. *Idem XI.*

Cum Sulla in agro Nolano inmolarer ante Praetorium, ab infima ara subito anguis emergebat, cum quidam C. Postumius aruspex oraret illum,

ex Catone. *Pueri atque mulieres extra dabantur famii causa.* Sed ex Gellio, quem transcripsit, legendum, *extrudebantur*, pro *Magius, Matius*. pro lib. XIII. XX. & *fami* pro *famii*, apud Lucilium. WASSE.

COELUM CALIGINE] Coelum caligine stare dixit, cum caligine quadam sive nube obducetur, sicut Virgilius *Aeneid. XI. pulvere coelum stare videt*. cum pulvis ferretur sursum, ejusque caligine continua caelum obtegeretur. A. POPMA.

MULTI POPULI] Loquitur de Sulla Dictatore dicto: sed parum libero ore locutus videtur, ut ait Sallustius. Hoc autem fragmentum apud Nonium in vulgatis codicibus ex lib. XXII. adducitur, recte an secus nescio, quoniam de numero librorum Sisennae nihil certi constat. Illud unum ex reliquiis videor colligere, priores quatuor an quinque fuisse de Bello Marfico sive Sociali, posteriores de Bello civili Sullano, & Rebus gestis

Sullae: illos Sisennam juvenem, hos seniore edidisse indicat Vellejus. A. POPMA.

SUFFRAGAVERUNT] Apud Nonium *refragabunt*, in Edit. Quod mutarunt eo, quia Nonius dicit: *Refragabunt* pro *suffragabunt* poni: Ubi legunt *suffragant*, pro *suffragantur*. Forte in Nonio legi debet: *Refragabunt*, pro *refragabuntur*, ut in Sisennae verbis nil sit mutandum. Ita Vir Doctus in marg. HAVERC.

URBE CONDITA] Urbe Lavinio condita Aeneas circa Numicium flumen interiit, sive obtruncatus, ut Sisenna ait, sive tempestatis subitae confusione interceptus. Unde hoc fragmentum puto fuisse in principio lib. I. ubi scripturus Bellum Marficum cum populis Italicis gestum, prius narravit adventum Aeneae in Italiam, quod ipsum quoque fecit Alexander Ephesius lib. I. Belli Marfici, quem laudat Autor de Origine gentis Romanae. A. POPMA.

lum, ut in expeditionem exercitum educeret. Id cum Sulla fecisset, tum ante oppidum Nolam florentissima Samnitum castra cepit. *Cicero, de Divinatione* I.

Caeciliae Q. filiae somnio modo Marfico bello templum est a Senatu Junoni Sospitae restitutum. Quod quidem somnium mirifice ad verbum cum re convenisse. *Ibidem.*

Somniis credi non oportere. *Ibidem.*

Initio belli Marfici, & Deorum simulacra sudavisse, & discessisse caelum, & ex occulto auditas esse voces quae pericula belli nuntiarent, & Lanuvii clypeos, quod aruspibus tristissimum visum esset, a muribus esse derisos. *Ibidem.*

Praelio, quo ad Janiculum adversus Cinnam pugnatum est, Pompejanus miles fratrem suum, dein cognito facinore, seipsum interfecit. *Tacitus Historiar.* III. 3.

CXXXIII. Arae, id est, faxa, inter Africam, Siciliam & Sardiniam, & Italiam, a Sisenna Propitiae vocantur. *Servius Aeneid.* I.

L. CORNELII SISENNAE MILESIARUM LIB. I. II.

Non dignus in quem debeam Satyram calente vi adingerere. *Idem.*

LIB. XIII.

Nisi cominus excidisset, Quanti dantur? Tanti, inquit, Olympias. Simul haec dicens suavium dedit, ut scilicet subsonaret quanti pretii. *Carisus* II.

Proin dato aliquid quod domi habebis, inquit, quod tibi non magno stabit. *Ibidem.*

Confestim secuta est. *Ibidem.*

Eamus ad ipsum, atque ipse commodo de parte superiore descendebat. *Ibidem.*

Obviam venit. *Ibidem.*

Te istuc hesterno quoque haesisse oportuerat, Aristae. *Ibidem.*

Quid

MILESIARUM] Milesiaci sermones, & Milesiacae fabulae dicebantur amatoriae, leviusculae, a populis Milesiis, deliciis & amoribus unice deditis. Quo genere Milesiacum apud Graecos scripsit Aristides, quem Sisenna in Latium convertit. Ovidius de Tristibus lib. II.

Vertit Aristidem Sisenna, nec obsuit illi
Historiae turpes inseruisse jocos.

Meminit Aristidis fabularum Plutarchus in Crasso, Lucianus in Amoribus. A. POPMA. Vide Vossium de Hist. Graecis. WASSE.

HALO-

Quid nunc os tuum scalpis? quid tergiversaris, nec bene naviter is? *Ibidem.*
 Nocte venimus. *Ibidem.*
 Ut eum penitus utero suo recepit. *Ibidem.*

COMMENTARIUS IN PLAUTUM.
 IN AMPHITRUONEM.

CXXXIV. Examussim pro examinato. Amussis enim est tabula rubricata, quae dimittitur examinandi operis gratia, an rectum opus surgat. *Ibidem.*

Quaecumque nomina E litera ablativo singulari terminantur, I litera finita adverbium fiunt, ut mani, luci.

Tractim pro lente. Tuatim, ut nostratim. *Ibidem.*

His quatuor generibus quintum adcedit. *Rufinus, de Metris.*

De genere versuum qui non sunt uniusmodi. *Ibidem.*

IN AULULARIAM.

Haec scaena anapaestico metro est, sed concisa sunt, ut non intelligas. *Ibidem.*

IN CAPTIVOS.

CXXXV. His ornatus, S literam metri causa omisit. *Ibidem.*

IN POENULUM.

Halonium Poeni dicunt Deum, & producenda syllaba metri gratia exigit iambum. *Ibidem.*

IN RUDENTEM.

Furit extente prima syllaba metri causa. *Ibidem.*

Habiliore metro usus est, ut solet in mulierum oratione. *Ibidem.*

Latronem producit metri causa. *Ibidem.*

INCERTA SISENNNAE.

Adsentio. *Varro, De L. Lat. VII. Quintil. I.*

Mediterrea. *Festus, melius quam Mediterranea dici putat.*

HALONIUM] Forte *Halotum*, ut ita Poeni dixerint pro *חלית*. Vide Petium in Miscella-

neis. V. D. in ora Codicis sui. HAVERG.

Pa-

Ag-

Patres familias. *Carisius X. Varro VII. & ex iis P. Sabinus ad XI. AEneid.*

L. ACCII ANNALES, sive HISTORIA. *Cicero, de Leg. I.*

Maxima pars Grajum Saturno, & maxime Athenae
Conficiunt sacra, quae Cronia esse iterantur ab illis.
Eumque diem celebrant, per agros urbesque fere omnes
Exercent epulis laeti: famulosque procurant
Quisque suos: nostrique itidem, & mos traditus illinc
Iste, ut cum Dominis famuli epulentur ibidem.
Macrobius Saturnal. I. 7.

C. SALLUSTII CRISPI HISTORIARUM LIBRI.

Ὁ ὃ ἔτε νέως ὦν, πρὶ τὰς ἐπιθυμίας ἐμετρέιαζε ἀπὸ τῆς πενίας, ἔτε γηρά-
σας, ἀπὸ τῆς ἡλικίας· ἀλλὰ τὰς πρὸ γάμων καὶ σωφροσύνης εἰσηγέτο νόμους τοῖς
πολίταις, αὐτὸς ἐρῶν καὶ μοιχδύων, ὥς φησι Σαλλῆστιος. (de Sylla) *Nec Ju-
venis libidines refrenavit ab inopia, nec ab aetate senex, verum leges
connubiales & sumtuarias tulit civibus, cum ipse interim amoribus &
adulteriis indulgeret. Plutarch. in Sylla p. 476. Ed. Francof. 1620.*

(Jupiter) illic nutritus esse, quod, ut Sallustius dicit, ideo fingitur, quia pri-
mos Cretenfes constat invenisse religionem. *Servius ad AEn. III. v. 104.*

S. GELLII INCERTA.

CXXXVI. Literas apud Aegyptios a Mercurio repertas. *Plin. VII. 56.*
CLO-

ACCII HISTORIA] Cicero lib. I. de Legibus:
Nam quid Accium memorem? cujus loquacitas habet
aliquid argutiarum, nec id tamen ex illa erudita
Graecorum copia, sed ex librariolis Latinis, in ora-
tionibus autem multus & ineptus ad summam impu-
dentiam. Sisenna, ejus amicus, omnes adhuc nostros,
&c. ubi nonnulli reponunt Macrum. Ego puto
rescribendum Cassium, scilicet Heminam, Histo-
ricum conjunctum aetati Sisennae, ut ante dixi.
A. POPMA.

ΝΟΜΟΥΣ] Ex ejus lege sumtuaria jus pote-
stasque erat, ut Calendis, Idibus, Nonis, die-
bus ludorum, & feriis quibusdam solennibus, HS.
tricenos in coenam liceret insumere; caeteris autem
diebus non amplius ternos. Gell. II. 24. Macrob.
III. 17. tulit etiam legem de Sumtibus funerum,
notante Plutarcho. WASSE.

Tim. II.

MERCURIO] De literarum Inventoribus fuse
Hermannus Hugo & Vossius de Art. Gram. I.
10. quorum scriinia compilare non est animus.
Isidorum tamen a me alibi sexcentis in locis
emendatum ex ingenio & veteribus membranis,
hac occasione data, insigni glossemate liberabo.
Graecarum, inquit, literarum usum primi Phoenices
invenerunt, unde & Lucanus: Phoenices primi,
famae si creditur &c. Sequitur deinde apud Isido-
rum, ut suspicor, magistelli interpretamentum ad
poetae locum: (Phoenices dicti a rubro mari, quod
profluit in Syriam, qui Sidonem urbem inibi condide-
runt,) quam glossam excipiunt, Hinc est quod &
Phoenicio colore librorum capita describuntur &c.
quae sane verba cum versu supra laudato optu-
me cohaerebunt, si insititia illa, falsa, & non fa-
tis Latina, ex fide Codicis Ms. in Bib. Publica
Bbb &

CLODII INCERTA.

κλώδιός τις ἐν ἑλέγχῳ χρίνων (ἔτω γὰρ πως ἐπιγέγραπται τὸ βιβλίον) ἰαυ-
ρίζεται τὰς μὲν δεχαίας ἐκείνας ἀναγεγράφας (vetusta acta) ἐν τοῖς Κελτικαῖς πᾶ-
δεσι.

& auctoritate Vincentii Bellovacensis in spongiam incumbant. Neque me movet quod idem Vincentius omittit & haec - - *Post quem Simonides miles (f. Melicus) similiter tres alias adjecit* ζ. θ. ψ. aut quod, pro *significat*, ubique exhibet, *signat*, pro, *ad hoc necdum*, pro, *ab adolescentia incipit*, *adolefcentiam significat*, cum sit illi in more positum testimonia non ex omni parte integra proferre, sed potius sensum, quam verba repraesentare. Est & alius Isidori locus de Mercurio aequemendosus, lib. VIII. 11. *Alas ejus in capite & in pedibus significare volucrem* (Ms. B. Pub. voluerunt) *fieri per aëra sermonem*. Sic editi omnes, sic citat Martinius in Lexico suo. Sed his non obstantibus, pro *fieri*, legendum omnino cum MS. ferri. Dixerat enim supra: *Mercurius quasi medius currens, quod sermo currat medius*. Et paulo post, *quia citius verba discurrent*; unde de velocitate & motu, non autem de causa & origine vocis accipio. Confirmat hanc lectionem Cornutus: *πέδιλα δὲ φέρει πτερὰ, καὶ δι' αἰθέρος φέρει, συμφώνως τῷ Ὁμήρῳ· καθάπερ εἶρε τὰ ἔπη πτερύγεσσιν*. Sed & Servius, quem subinde excipit Isid. ad, *Vobis Mercurius pater est* &c. AEn. IV. *Quidam hunc in petaso & in pedibus pinnas habere volunt, propter Orationis, cujus auctor est, velocitatem*. Denique Augustinus, unde haec deprompta sunt, qui & ipse Arnobium praeëuntem habuit, cum scripto Codice consentit lib. VII. cap. 13. de Civ. Dei. Quo in loco membranae Reginenses, *fieri illud exhibent cum duplici r*, & puncto sub secunda litera appposito, quo eam prorsus tollendam innuit librarius. Restat jam ut duobus Servii locis plane depositis, at quos hac in re strictum tangit Isidorus, medicinam faciam. Prior habetur pag. 1246. AEn. VIII. *Manus illi (Mercurio) amputaverunt, unde etiam Hermas vocamus quosdam stimulos, in modum signorum sine manibus*. Lege *quosdam stelas*, vel, si mavis, *tumulos*. Priori favent Macrobius qui Saturn. IV. cap. 19. Mercurii simulachra quadrato statu figurari solo capite insignita dicit, quo habitu plura ejusmodi se vidisse auctor est Pausanias, atque etiamnum Romae & alibi superesse norunt antiquitatis cultores. Macrobio fidem facit Plutarchus in libro, quo quaeritur, *εἰ πρὸς βυτίῳ πολιτεύεον*, pag. 797. Alteri vero lectioni favent Hesychius, Suidas, Harpocratio, qui *tumulos* huic Deo consecratos *ἐρμάς λεφές* appel-

lant, Isidorus ipse in Glossis diserte vocat *Hermas*; & gentes acervos hosce imaginis justae loco habuere, ut patet ex Sibylla: *Καὶ παρόδοι λίθων συγχώμαζε ταῦτα σέβειοι*. Alter Servii locus, qui medicam manum expectat, hic est: *Quantum, Cyllenii filium, cujus mater non proditura, quo arcu clam occisa est, qui hoc metu in Aegyptum profugit, & ibi invenisse primum disciplinam literarum & numerorum dicitur, qui lingua Aegyptiorum vocatur, de cujus nomine etiam mensis dictus est*. Lege & distingue, *Cujus mater non proditur, a quo Argus clam occisus est* &c. vocatur *Thoth*. vereor ut haec conjectura in omnibus se doctis probet; addam itaque rationes, & primo ostendam contra mythologorum vulgus, Cyllenium fuisse hominem, ejusque uxorem scriptores latuisse; secundo, Causam profectionis in Aegyptum hujus oculieffimi caedem fuisse. Tertio, nomen Thoth a Servio excidisse. De Cyllenio sive Cyllene, nam utroque modo effertur, nos certiores faciat Pausanias, secundum quem Elati cujusdam filius fuit, qui nomen Cyllenae monti dedit, Lib. VIII. 17. Quod ejus uxor Grammaticorum notitiam effugerit, suadent haec, quia Servius, Ampelius cap. 9. Cicero de Nat. D. III. 20. & Corvilius, sive Carvilius, apud Scholiastam Statii, ad Lib. IV. Thebaidos, qui Mercurios enumerant, iisque patres matresque designant, cum ad Aegyptium illum pervenerint, patrem solummodo memorant, non tamen eundem, hic enim Nilum, ille Perseum, alter Cyllenium nominat. de matre interim ne gry quidem. Causam vero exilii non est ut pluribus exponam, cum ad manum sint Xanthi Historici verba ab Etymologo in V. *Ερμάς* adducta. Quae, ut ut mutila & imperfecta, ad hanc rem spectant: *Ἀποκτείναντο Ἐρμῶς τὸ Ἄργον, καὶ δίκας εἰσπαύοντο* &c. dicam illi a Junone Diis Deabusque caeteris conscriptam narrat. Sed clarius Cicero de N. D. lib. III. §. 20. *Quintus, quem colunt Pheneatae (Arcadiae populi non procul a Cyllene monte) qui & Argum dicitur interemisse, ob eamque causam Aegyptum profugisse, atque Aegyptiis leges & literas tradidisse*. Cui succinit Lactantius Placidus. Postremo vocem *Thoth* adposui, Cicerone, Servio & Lactantio fretus: Sic enim ille: *Hunc Aegyptii Thoth appellant: eodemque nomine anni primus mensis apud eos vocatur*. Quem locum ob oculos habuisse Servium, quum haec

Θεοι δὲ πόλεως (Romae scil.) ἠφανίσθαι · τὰς δὲ νῦν φαινομένης οὐκ ἀληθῶς συγ-
κεῖσθαι, δι' ἀνδρῶν χειρὶ ζωμένων τισιν, εἰς τὰ πρῶτα γῆν καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας οἴ-
κας ἐξ ἧς προσηκόντων εἰσβιαζομένοις. *Plutarch. in Numa p. 59. lin. 5.*

Clodius scribit, *Commentariorum IV. se ex arboribus fomenta exci-*
diffe. Serv. ad AEn. I. 180. Rapuitque in fomite flammam.

Astulae ambusia, (ambustae,) ligna excavata a fungis nomine accepto:
Ibid.

Clodeus, (Clodius,) scriba *Commentariorum: insinuo ut intro eam pe-*
nitus. Servius ad AEn. II. 290.

CASSII HEMINAE INCERTA.

CXXXVII. Cumque antea moris esset, uti homines decimam fructuum
regibus suis praestarent; aequius sibi ait videri, Deos potius illo honore in-
partiendos esse, quam Reges; inde videlicet tractum, ut Herculi decimam
profanari mos esset, secundum quod Plautus, *In partem*, inquit, *Hercula-*
neam, id est, decimam. Consecrata igitur ara Maxima, profanataque apud
eam decima, Recaranus, eo quod Carmentis invitata, ad id sacrum non
adfuiisset; sanxit, ne cui feminae fas esset vesci ex eo, quod eidem arae sa-
cratum esset: atque † ab ea re divina feminae in totum remotae. *Auctor.*
de Orig. Gent. Rom. cap. 6.

M. TERENTII VARRONIS ANNALIUM LIB. I. II. III.

Nummum argenteum conflatum primum a Servio Tullio dicunt, is
quatuor scriptulis major fuit quam nunc est. *Caris. I.*

Ἐν Ῥώμῃ δὲ τὸ παλαιὸν, δόρυ φησὶν γεγονέναι τῷ Ἀρεῶ τὸ ζῶανον. *Clemens*
Alexand. pag. 22. Ed. L. Bat. 1616.

FA-

haec scripserit, caecus sit ipse, oportet, qui non
videt. Confer item Lactantium de Falsa Relig. lib.
I. cap. 6. WASSE.

MAXIMA] De hac appellatione vide Servium
ad VIII. AEn. V. 270. *Custos Pinaria Sacri.* Et
confer cum ejusdem Comm. ad lib. III. *Magnis*
diis. Herculis Magni aedes fuit in Regione IX.
quam Sulla ex Carmine Sibyllino aedificasse di-
citur. De Carano Heraclida nonnulla Schottus
ad locum, *Carranum vero, qui Cacum sustulit,*
ficco pede praeterit. Audi itaque super hac re
Servium ad AEn. VIII. pag. 1255. Ed. Bas. 1613.

De Caco, interemto ab Hercule, tam Graeci quam Ro-
mani consentiunt. Solus Valerius (legendum Verrius)
Flaccus dicit Caranum (Caranum vellem) fuisse pa-
storem magnarum virium, qui Cacum adflixit, omnes
autem magnarum virium, apud veteres, Hercules
dictos. Cur feminae a sacris Herculis arceantur,
aliam causam ex Varrone assignat Macrobius. Sat.
I. cap. 12. WASSE.

NUMMUM ARGENTEUM] Nummi viles & minimi
pretii fuerunt regis temporibus, quippe Numa
Pompilius ligneos scorteosque nummos pro con-
giario populo divisit. Primus Servius Rex & aes

FABII PICTORIS INCERTA.

οὐτὸς λέγει ἄρχοντι Ῥωμαίων μὴ ἐξεῖναι μηδὲν σφετερίζασθαι ἐκ τῆς δημοσίας
ἰστῆν. Suidas in Φάβιῳ, ex Polybio, ut putat Valesius.

Q. HORTENSII ORTALI ANNALES.

Fannium, qui scripsit historiam, generum esse Laelii. *Cicero ad Atticum* XII.

De virtutibus Minatii Magii. *Vellejus* II.

ORATIO PRO C. RABIRIO.

Cicatricum mearum. *Caris.* I.

ORATIO PRO C. VERRE. *Quintil.* X.POEMATA. *Gell.* XIX. 9.

INCERTA.

CXXXVIII. Abusis jam ab omnibus locis. *Prisc.* VIII.
Cervicem. *Quint.* VIII.

T. POMPONII ATTICI ANNALES.

Quibus Coss. Carneades & ea legatio Romam venerit. *Cicero ad Atticum* XII.

Duos

signavit nota pecudum, & nummum argenteum conflavit, ut eo appenso & rudi uterentur, sicut antea solebant aere. Nam argentum demum signatum est anno Urbis conditae CDLXXXIV. Q. Ogulnio Gallo, C. Fabio Pictore Coss. quinque annis ante primum Bellum Punicum, ut tradit Plinius lib. XXXIII. A. POPMA.

Q. HORTENSII ORTALI] Hortensiorum cognomen Ortalus fuit, ut patet ex Cicerone ad Atticum lib. IV. & Tacito Annal. II. ubi de quodam Ortalo loquitur, hujus Hortensii oratoris nepote. Videndi Cicero in Bruto, & Quintilianus. A. POPMA. Cum Caecilio Metello Consul fuit, inquit Asconius. De ejus Annalibus Vellejus Paterculus lib. II. 16. Ejus facundiam celebrat M. Seneca in praefatione ad Controversias. Sumtuosum fuisse, & in vestitu mollem, docent Varro

de R. R. III. 6. & alibi, Plinius IX. 55. Gellius I. 5. Obiit L. AEmilio Paulo & C. Claudio Marcello Coss. WASSER.

POEMATA] Haec erant amatoria, lasciva, ut testatur Ovidius in Elegiis:

*Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba
Servi*

Carmina; quis dubitet nomina tanta sequi?

Apud Gellium lib. XIX. cap. 9. Graeculi quidam Hortensii carmina, ut invenusta, notant. A. POPMA.

POMPONII ATTICI ANNALES] Cicero ad Atticum lib. XII. Epist. XXIII. non *Annales*, sed *Annale* vel *Annalem* videtur vocasse. Ita enim de eo loquitur: *Scriptum est in tuo Annali.* Nec aliter idem Epist. XXX. ad Att. lib. XIII. de Libo-
ne

FAB. PICT., Q. HORT. ORT., T. POMP. ATT., C. NEP. 381

Duos Tribunos plebis primum creatos esse. *Pedianus in Cornelianam.*
Antiochi regis filio obsidi domum publice aedificatam, quae postea dicitur Lucillii poetae fuisse. *Idem in Pisonianam.*

Romam conditam Olympiadis sextae anno tertio. *Solinus Polybistore.*

DE ROMANIS FAMILIIS LIBRI. *Nepos in Vita.*

DE CONSULATU CICERONIS LIBER GRAECUS. *Ibidem.*

CORNELII NEPOTIS CHRONICORUM.

LIB. I.

Homerum vixisse ante Romam conditam annis circiter centum & sexaginta. *Gell. XVII. 21.*

Archilochum, Tullo Hostilio Romae regnante, jam tum fuisse poëmaticis clarum. *Ibidem.*

M. Manlius, damnatus capitis, verberando necatus est. *Ibidem.*

EXEMPLORUM.

LIB. I.

LIB. II.

A virgine Vestale. *Caris. I.*

LIB. III.

LIB. IV.

LIB. V.

Multis in Senatu placuisse, ut ii qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur, &c. *Gell. VII. 18.*

DE VIRIS INLUSTRIBUS.

LIB. II.

Subinde. *Carisus II.*

LIB.

ne loquitur. Sed in Libonis Annali: Tredecim annis post Praetor est factus Tuditanus. Et statim Epist. XXXII. Eum video in Libonis Praetorem P. Popillio Coss. &c. PONTAN.

LIB. XV.

Partum. *Idem.* I.

LIB. XVI.

A fratre patruele. *Ibidem.*

DE VITA CATONIS MAJORIS, *ad T. Pomponium Atticum* LIBER.
 Nepos lib. II. de Vita excellent. Imperat. DE DISCRIMINE LITERATI ET
 ERUDITI LIBELLUS.

Literatos quidem vulgo adpellari eos, qui aliquid diligenter, & acute, scienterque possint aut dicere, aut scribere: caeterum proprie sic adpellandos Poëtarum interpretes, qui a Graecis Grammatici nominantur, eosdem Literatores vocatos. Suetonius de Inlustr. Grammat.

Primus omnium libertinorum scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoquo scribi solitam. Suetonius de Claris Rhetoribus, de L. Octavio.

Non amplius ter bibere eum solitum supra coenam in castris apud Mutinam. Idem in Augusto.

INCERTA.

Graecam historiam Albinus cum legisset M. Cato, Nae tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare, &c. *Gellius* II. 7.

EPISTOLA AD CICERONEM.

Tantum abest ut ego magistram esse putem vitae philosophiam, beatæque vitae perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quam plerisque qui in ea disputando versantur. Video enim magnam partem eorum, qui in schola de pudore & continentia praecipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactantius* III. 15.

DE VITA CICERONIS.

LIB. I.

Ciceronem tres & viginti annos natum primam causam iudicii publici egis-

egisse, Sextumque Roscium patricidii reum defendisse. *Gellius* XV. 28.

I N C E R T A.

Omnes ergo non tantum Poëtae, sed historiarum scriptores, hominem fuisse consentiunt, qui res ejus in Italia gestas memoriae prodiderunt; Graeci, Diodorus & Thallus: Latini, Nepos & Cassius & Varro. *Lactantius de Falsa Relig.* I. pag. 38.

At inter duos Bosporos, Thracium & Cimmerium directo cursu, ut auctor est Polybius, D. M. passuum interfunt. Circuitu vero totius Ponti vices semel centena quinquaginta M. ut auctor est Varro, & fere veteres. Nepos Cornelius *trecenta millia quinquaginta* adjicit. *Plinius Natur. Histor.* IV. 12.

Ultra quem gens Paphlagonia, quam Pylaemeniam aliqui dixerunt, inclusam a tergo Galatia. Oppidum Mastya Milesiorum, deinde Cromna. Quo loco *Henetos* adjicit Nepos Cornelius, *a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos* credi postulat. *Plinius Natur. Histor.* VI. 4.

AEdis Martis est circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio. *Prisc.* VIII.

Me juvene violacea purpura vigebat; cujus libra denariis centum venibat, nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quae in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinter AEdilis Curulis primus in praetexta usus, inprobabatur: qua purpura quis non jam tricliniaria facit? *Plin.* IX. 39.

Eudoxum quemdam sua aetate, cum Lathyrum regem fugeret, Arabico sinu egressum Gades usque pervectum. *Idem* II. 67.

Q Metello Celeri, C. Afranii in consulatu conlegae, sed tum Galliae proconsuli, Indos a rege Suevorum dono datos, qui ex India commercii causa navigantes tempestatibus essent in Germaniam abrepti. *Ibidem.*

Fauces Oceani patere latitudinis, ubi minimum, VII. millia passuum, ubi vero plurimum, X. millia. *Idem* III.

Melpum, opulentia praecipuum, ab Insubribus, & Goliis, & Senonibus deletum est eo die quo Camillus Veios cepit. *Ibidem* XVII.

Istro ex adverso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interjecto dulcescente. *Ibidem* XVIII.

Alpes in latitudinem patere C. millia passuum. *Ibidem* XIX.

Ab Tingi aliam a colonia Julia. *Idem* V. 1.

Inter Pontem & Caspium mare interesse CL. mill. *Idem* VI. 11.

Cer-

Cernem insulam abesse ex adverso maxime Carthagini a continen-
te passus mille. *Ibidem* XXXI.

Praecipuam auctoritatem fuisse lupo & asellis. *Idem* IX. 17.

Turdos paullo ante coeptos saginari: ciconias magis placere quam
grues. *Idem* X. 23.

Loton brevem esse. *Idem* XIII. 17.

Vinum expressum loto ultra denos dies negat durare, baccasque
contusas cum filiqua ad cibos doliis condi. *Ibidem*.

Scandula contactam fuisse Romam usque ad bellum Pyrrhi, annis
quadringentis septuaginta. *Idem* XVI. 10.

Ante Sullae victoriam duo tantum triclinia Romae fuisse argen-
tea. *Idem* XXXIII. 2.

Cleophantum pictorem secutum in Italia Demaratum, Tarquinii
Prisci Romani regis patrem. *Idem* XXXV. 3.

Primum Romae parietes crusta marmoris operuisse totius domus suae
in Coelio monte Mamurram, Formiis natum, Equitem Romanum. Eum
primum totis aedibus nullam nisi e marmore columnam habuisse, omnes
solidas e Carystio aut Lunensi. *Idem* XXXVI. 6.

Magno fuisse miraculo cum P. Lentulus Spinter amphoras ex onyche,
& urceos magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde
triginta duorum pedum longitudine columnas vidisse. *Ibidem* VII.

Romam conditam olympiadis VII. anno secundo. *Solinus* II.

Annibal Marcelli reliquias in argenteam conditas urnam, injecta
aurea corona, remisit ad filium. Quum autem in ferentes urnam Nu-
midae quidam delati molirentur eam auferre, repugnantibus illis, vi
eripuerunt projeceruntque ossa. Quo nuntiato, ad adstantes Annibal:
Quam nihil, inquit, potest fieri invito Deo! Numidas inde supplicio
adfecit, neque ultra deferendorum ossium vel conligendorum fuit ei
cura. *Plutarch. in Marcello*.

Fusum fugatumque aliquot pugnis a Marcello Annibalis exercitum.
Ibidem.

Non senio vel morbo Lucullo mentem motam, sed quod veneno esset
a liberto Calisthene potionatus. Dedit Calisthenem illi venenum, ut
inpensius ab eo diligeretur, quod amatorium existimabat esse; at ita id
solvisse & alienasse mentem ejus, ut viventis etiam procuraret negotia
frater. *Idem in Lucullo*.

Non Crassi, sed Bruti, qui de Lusitanis triumphaverat, Cajum Grac-
cum filiam in matrimonio habuisse. *Idem, Gracis*.

L. FENESTELLAE ANNALIUM LIB. I. II.

Et quaedam exta praesente suis, quaedam absente projecissent. *Nonius, Praesente nobis.*

LIB. XXII.

Itaque ut magistratum Tribuni inierunt, C. Cato, turbulentus adolescens & audax, nec inparatus ad dicendum, initionibus assiduis invidiam & Ptolomaeo, qui jam profectus ex Urbe erat, & P. Lentulo Consuli, paranti jam iter, concitare secundo quidem populi rumore coepit. *Nonius, Rumor.*

IN ARCHAICIS.

CXXXIX. Hic primum venator fuit: cui cum ferinae caedis cruenta vastatio & solitudinum vagabunda errando cursilitas displiceret, plusquam etiam videns contheroletas suos, miserandae necis functos interitu, artis pristinae adfectui mittens repudium, agriculturam adfectatus est, &c. *Fulgent. lib. III. cap. 9.*

INCERTA.

Fascem pectoralis reticulus. *Idem, Reticulum mascul.*

Quidam captum esse existimant (Terentium) quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet: quum inter finem secundi belli Punici & initium tertii natus sit & mortuus. Nec si a Numidis Gaetulis captus sit, ad ducem Romanum pervenire potuisset, nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem, coepto. *Suetonius in vita Terentii.* Idem ibidem de Scipione & Laelio.

EPI-

L. FENESTELLAE] Vixit sub Augusto, & obiit novissimo Tiberii Caesaris principatu, ut ait Plinius. Vel, ut Eusebius, Cumis decessit sub Augusto. Circumfertur hodie ejus nomine libellus de Magistratibus, qui est Andreae Fiochi Florentini. A. PORMA. Fenestellam in Archaicis citat Fulgentius lib. III. Mythol. sed locus, ni fallor, est corruptus; sex enim Edd. & Codex Leidensis, pro *Archaicis*, legit, *Martialis*, & censente Savarone, designat illum, cujus meminit Sidonius lib. X. Ep. XIV. & sane stylus aetatem sequiorem sapit. *Tom. II.*

Auctorem hunc Lactantius I. 6. de Falsa Relig. vocat *diligentissimum scriptorem*. Vide etiam Plinium VIII. 7. 9. 17. 35. 15. 1. 31. II. de Pseudo Fenestella vide Flavium Blondum in Hetruria sua, & Gyraldum de Poëtis Dial. IV. WASSE.

INATIONIBUS ASSIDUIS] Alii, *Concionibus*, ego, *injectionibus*, propius ad antiquam scripturam & historiam. Nam Cato, Tribunus plebis, assidue *iniciebat* Senatui religionem, prolato e Sibyllinis versibus oraculo, *Ne Rex cum multitudine re-*
Ccc *duse-*

EPITOMARUM LIB. II.

Quemadmodum Caesar a piratis captus sit, utque eos ipse postea ceperit, & decollaverit. *Diomedes* I.

I N C E R T A.

Frustratus igitur a spe, devictus in castra se recepit. *Prisc.* VIII.

CXL. Apud quem vadatus amicitiae nodulo tenebatur. *Fulgent. Vadatus, obstrictus.*

AEmiliam virginem XV. Kalend. Januar. esse damnatam. *Macrob.* I. 10.

Sequebantur eum diem Saturnalia. *Ibidem.*

Postero autem die, qui fuit XIII. Kalend. Januariarum, Liciniam virginem, ut causam diceret, iussam. *Ibidem.*

Defensus est Catilina a M. Cicerone. *Pedianus in Catil. & Antonium. Gellius* XV.

Rutilium Attilium Nudum adpellatum, focerum Pisonis patris. *Idem in Pison.*

Ad XIV. Kal. Februar. Milonem Lanuvium profectum. *Idem in Milon.* pag. 618. *Ed. Gronov.*

Ciceronem sexto vicesimo aetatis anno pro Sex. Roscio dixisse. *Gellius* XV. 28.

Annum vertentem Romae ab initio XII. mensium fuisse. *Censorin. de Die natali.*

Romae pugnasse *Elephantos* primum omnium in circo Claudii Pulcri aedilitate curuli, M. Antonio A. Postumio Coss. anno Urbis DCLV. *Plinius* VIII. 7.

Togas raras Phrygianasque divi Augusti novissimis temporibus coepisse. *Ibidem* XLVIII.

No-

ducetur. Unde factum est alterum Senatusconsultum, referente de religione Marcellino Consule, *Regem cum multitudine reduci periculosum Reipublicae videri*: de quo SC. meminit Cicero epist. II. lib. I. ad Q. Fratrem. His ergo *injectionibus* concitabat invidiam, quasi rem malo publico futuram agerent, & Ptolomaeo Auleti Regi, & P. Lentulo Spintheri Coss. exeunte anno paranti iter in Ciliciam provinciam suam.

Injicere, Objicere, Rejicere religionem, notae locutiones. De reductione Ptolomaei vide Ciceronis epistolas ad Lentulum. A. POMMA.

EPITOMARUM] Est Epitoma Annalium Fenestellae recentiori aëvo facta, ut indicat verbum *Decollare*, pro *capite truncare*, quod ea notione Fenestellae aetate minime receptum. A. POMMA.

APUD QUEM] Mf. Codex Sidneiensis, *pene quem*, & pro, *nodulo*, *nudula*, WASSE.

Nomen his *mullis* a colore mulleorum calceamentorum datum. *Idem* IX. 17.

Oleam omnino non fuisse in Italia, Hispania atque Africa, Tarquinio Prisco regnante, ab annis populi Romani CLXXIII. *Idem* XV. 1.

CXLI. Calpurnium & Manilium, qui Legatus C. Marii fuerat Jugurthino bello (annulos ferreos habuisse.) *Idem* XXX. 1.

Repositoriis argentum addi sua memoria coeptum. Sed eo testudinea tum in usu venisse. Ante se autem paullo lignea rotunda solida, nec multo majora quam mensas fuisse. Se quidem puero quadrata & compacta, aut acere operta, aut citro coepisse. Mox additum argentum in angulis, lineasque per commissuras. Tympana vero, se juvene, adpellata stateras & lances, quas antiqui magidas adpellaverant. *Idem* XXXIII. 11.

Sibyllas multas fuisse, plurimi & maximi auctores tradiderunt: Graecorum, Aristo Chius, & Apollodorus Erythraeus; nostrorum, Varro & Fenestella. Hi omnes praecipuam & nobilem praeter caeteras Erythraeam fuisse commemorant. *Idem infra*: Fenestella etiam legatos Erythras a Senatu esse missos refert, ut hujus Sibyllae Carmina Romam deportarentur, & ea Consules Curio & Octavius in Capitolio, quod tunc erat, curante Q. Catulo, restitutum, ponenda curarent. *Lactant. de Ira Dei. cap. 21. & lib. I. cap. 6.*

Ἐνιοὶ δὲ φασιν (ὧν καὶ Φενεσέλλας ἐστίν) οὐδὲ ἀγασσέσθαι τὴν μάχης τὴν Μάριον, ἀλλ' ἐξ ἀγρυπνιῶν καὶ κόπων, ὑπὸ σκιά τινι, χαμαὶ κατακλινέντα, ἔσυνθημα ἔδοθέντ', ἐνδοῦναι πρὸς ὕπνον, εἶτα μόλις ἐξεγείρεσθαι, τὴν φυγῆς ἡγομένης. (de pugna cum Sylla.) Plutarch. in Sylla pag. 470. B.

Διὸ καὶ τὸ ὀνομάτῳ πολλὰ τοῖς παλαιοῖς, Σύνελλοι καὶ Βαβυλῶν καὶ Πόρριοι ἦσαν, ὡς Φενεσέλλας εἶρηκεν. *Idem* in Quaest. Romanis pag. 275.

Τούτων φησὶ πλεονέκτερον ἤδη πρεσβύτιν οὔσαν ὁ Φενεσέλλας ἰδεῖν αὐτὸς, καὶ πολλάκις ἀκοῦσαι μεμνημένης ταῦτα καὶ διεξιούσης παρ' αὐτῷ. (de puellis loquitur quae cum Crasso fuerunt in Spelunca) Plutarch. in Crasso 545. A.

Alii contra magis & masculum & feminam dicunt, *de Bytho loquitur*, ne apud solos Lunenses Hermaphroditum existimet Annalium Commentator Fenestella. *Tertullian. Adversus Valentinianos cap. XXXV. pag. 262. Edit. Priorii Paris. 1675.*

TANUSII GEMINI ANNALES.

CXLII. Conjurasse Caesarem cum M. Crasso consulari, item P. Sulla & P. Antronio. *Suetonius Julio cap. 9.*

Tanusius adjicit, Crassum, poenitentia vel metu, diem caedi destinatum

natum non obiisse, & idcirco, ne Caesarem quidem signum, quod ab eo dari convenerat, dedisse. *Idem, Ibid.*

Γανύσι (sic enim scibitur in Edit. Francofurtensi 1620.) ἡ λέξις κάτω-
να, ἡ βελῆς ἐπὶ τῇ νίκῃ ψηφίζομένης ἑορταῖς καὶ θυσίας, ἀποφύνασθαι γνώμην,
ὡς ἐκδοτέον ἐστὶ τὸν Καίσαρα τοῖς βαρβάροις ἀφοσιωμένης τὸ παρασπόνδῃμα ὑπὲρ
τῆ πόλεως, καὶ τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν αἰτίον τρέποντας. *Plutarch. in Caesare*
pag. 718.

DOMITII LIB. I.

Non orbes farreos, sed mensarum vice sumendi cibi gratia apium, cujus maxima erat ibidem copia, fuisse substratum, quod ipsum consumtis aliis eduliis eos comedisse. Ac post subinde intellexisse illas esse mensas quas illos comesturos praedictum esset. *Auctor de Origine Gent. Roman. cap. XII.*

Sorte Apollinis Delphici monitum Aeneam ut Italiam peteret, ubi duo maria invenisset, prandiumque cum mensis comesset, ibi urbem uti conderet. *Ibidem.*

EGNATII LIB. I.

CXLIII. In ea contentione non modo Remum non esse occisum, sed etiam ulterius a Romulo vixisse tradit. *Idem cap. XXIII.*

Non fulmine ictum, sed terrae motu prolapsum, *Aremulum Sylvium*, simul cum eo regiam in Albanum lacum. *Idem cap. XVIII.*

M. OCTAVII LIB. I.

Cum interim immolata suae in litore sacrificium perageret, traditur forte advertisse Argivam classem, in qua Ulyxes erat: cumque vereretur, ne ab hoste cognitus periculum subiret, itemque rem divinam interrumpere summum nefas duceret, caput velamento obduxisse, atque ita pleno ritu sacra perfecisse. Inde posteris traditum morem ita sacrificandi. *Idem cap. XII.*

Amu

L. TANUSII GEMINI] Senecae & Suetonii libri nonnulli vocant *Tamusium*. Plutarchus corrupte *Κανύσιον*. Vixit temporibus Julii Caesaris, & Augusti. Ejus Annales Seneca Ep. XCIII. notat, ut prolixos & inutiles, Epist. XCIV. *Annales Tanusii, scis, quam non decorosi sint, & quid videntur, nempe quod Annales Volusi, cacata charta,*

apud Catullum. Sueton. I. A. POPMA.

DOMITII, EGNATII] De aetate & scriptis istorum mihi non constat. Egnatii libros de Rerum Natura versibus scriptos citat Macrobius. A. POPMA. Sed alium esse ab Historico putat Vossius. WASSE.

Amulium, patrum Rheae sacerdotis, amore ejus captum, nubilo coelo obscuroque aëre cum primum inlucescere coepisset, in usum sacrorum aquam petenti insidiatum, in luco Martis compressisse eam: tum exactis mensibus geminos editos. Quod cum comperisset, celandi facti gratia per scelus concepti, necari jussit sacerdotem, partum sibi exhiberi: Tumque Numitorem spe futurorum, quod hi, si adolevissent, injuriarum suarum quandoque ultores futuri essent, alios pro eis subdidisse, illosque suos veros nepotes Faustulo pastorum magistro dedisse nutriendos. *Ibidem.*

ASINIUS POLLIO.

CXLIV. Quod probabilius facit Asinius Pollio, Pharsalica acie caesos profligatosque adversarios prospicientem, haec eum ad verbum dixisse referens: Hoc voluerunt: tantis rebus gestis C. Caesar condemnatus essem, nisi ab exercitu auxilium petiissem. *Sueton. in Jul. XXX.*

Pollio Asinius, parum diligenter (*Commentarios Caesaris*) parumque integra veritate compositos putat: cum Caesar pleraque & quae per alios erant gesta temere crediderit: & quae per se, vel consulto vel etiam memoria lapsus, perperam ediderit: existimatque rescripturum & correcturum fuisse. *Idem cap. LVI.*

φησὶ δὲ τὸ μῆκος αὐτῶν, σαδίων ἑξακισχιλίων Ἀσίνι; Paulo post: φησὶ δὲ καὶ δίτομον εἶναι, μεμψάμεν τὰς πλείων λέγοντας. *Strabo pag. 193.*

C. DRUSUS.

Infans adhuc, ut scriptum apud C. Drusum exstat, repositus in cunas a nutricula, loco plano, postera luce non comparuit: & diu quaesitus tandem in altissima turri repertus est, jacens contra solis exortum. *Sueton. in Augusto cap. XCIV.*

C N.

ASINIUS POLLIO] Hic idem est Asinius, quem Suetonius *Pollionem* vocat. Quod aetas Strabonis satis evincat. Alius autem & aevi inferioris fuit *Asinius*, qui Agathiae *Quadratus* cognominatur; homo Italus, & qui, ut idem Agathias testatur, res Germanicas accurate conscripsit, quique inter caetera, Alemannos esse convenas & homines miscellaneos tradidit. Quamvis existit jam nuper, qui hunc Agathiae & illum Strabonis unum eundemque Asinium diceret, & Alemannos, & Alemannorum vocabulum esse antiquissimum, &

ante Geographica Strabonis, utpote Asinium nominantis, celebratum. Verum id si sit, cur igitur diligentissimus Strabo, cum tam accurate citans, Alemannos etiam eorumque vocabulum, sicuti fecit Agathias, apud eundem non legit? aut si legit, cur suis Commentariis tam notabilem gentem non inseruit? Sed haec aliaque ad refellendum tam putidum commentum alibi a nobis adducta sunt fusius, nec isto loco repetenda. Vidend. Disceptat. nostrarum Chorographic. Parte altera, ad Lectorem. PONTAN.

CN. LENTULUS GAETULICUS.

Caliguam Tiburi genitum scribit. *Idem* cap. VIII.

Q. TUBERO.

Q. Tuberō tradit, haeredem ab eo scribi solitum ex consulatu ipsius primo, usque ad initium Civilis belli Cn. Pompejum : idque militibus pro concione recitatum. *Idem in Augusto* cap. LXXX.

JULIUS MARATHUS.

CXLV. *Julius Marathus libertus in memoriam Augusti* quinque pedum & dodrantis fuisse staturam ejus tradit. *Idem in Augusto* cap. LXXX.

Auctor est Julius Marathus, ante paucos quam nasceretur menses, prodigium Romae factum publice, quo denunciabatur : Regem populi Romani Naturam parturire : Senatum exterritum censuisse, ne quis illo anno genitus educaretur : eos qui gravidas uxores haberent, quo ad se quisque spem traheret, curasse ne Senatusconsultum ad aerarium deferretur. *Idem* cap. LXXIX. & iterum cap. XCIV.

JUNIUS SATURNINUS.

Junius Saturninus hoc amplius tradit, cum peracta C. Toranii tutoris sui proscriptione, M. Lepidus in Senatu excusasset praeterita, & spem clementiae in posterum fecisset ; quoniam satis poenarum exactum esset ; hunc e diverso professum, ita modum se proscribendi statuisset, ut omnia sibi reliquerit libera : in cujus tamen pertinaciae poenitentiam, postea T. Junium Philopoemenem, quod patronum suum proscriptum celasse olim diceretur, equestri dignitate decoravit. *Sueton. in Augusto* cap. XXVII.

M. ACTORIUS NASO.

Idem Curio, sed & M. Actorius Naso, auctores sunt, conspirasse eum (*Julium Caesarem*) etiam cum Cn. Pisone adolescente &c. *Sueton. in Julio* cap. IX.

EULOGIUS.

Exstat Q. Eulogii ad Q. Vitellium, divi Augusti quaestorem, libellus, quo continetur : Vitellios Fauno, Aboriginum rege, & Vitellia, quae mul-

multis locis pro numine coleretur, ortos, toto Latio imperasse. *Suetonius in Vitellio*, cap. I.

T. AMPIUS.

CXLVI. *Nec minoris impotentiae voces propalam edebat, ut T. Ampius scribit* : Nihil esse Rempublicam; adpellationem modo, sine corpore ac specie. Sullam nescisse literas, qui dictaturam deposuerit. Debere homines consideratius jam loqui secum, ac pro legibus habere, quae dicat. *Sueton. in Julio* cap. LXXVII.

VAL. MESSALA.

Valerius Messala tradit, neminem umquam libertinorum adhibitum ab eo coenae, excepto Mena, sed adserto in ingenuitatem, post proditam Sex. Pompei classem. *Sueton. in Augusto* cap. LXXIV.

CASSIUS SEVERUS.

Cassius Severus, nec minus alii prodiderunt, eundem & futorem veteramentarium : cujus filius sectionibus & cognituris uberius compendium nactus, ex muliere vulgari, Antiochi cujusdam furnariam exercentis filia, equitem Romanum genuerit. *Suetonius in Vitellio* cap. XI.

PESTANUS VIBONENSIS.

Pedibus equos transmisimus. *Macrobius* cap. 4. lib. IV. *Saturnal.*

HOSTIUS.

CXLVII. *Hunc secutus Hostius poeta in lib. II. Belli Histrici ait* :

— Non si mihi linguae

Centum atque ora fient totidem, vocesque liquatae.

Idem lib. VI. cap. 3. *Saturn.*

IN

HOSTIUS IN LIBRO BELLI HISTRICI] Fuit hic *Hostius* avus Cynthiae, quae & *Hostia* dicta, & quam in amoribus habuit Propertius. Qui nec ipsum hunc Hostium tacuit, sed ejus gratam memoriam celebravit lib. Elegiarum III. quo quidem in loco, *Doctus avus*, est hic ipse Hostius. Cujus & Festus meminit his verbis : *Hostius, Belli Histrici* lib. III.

Per gentes alte aethereas & resqua volabis.

Et Varro quoque apud Servium Danielis : *Hostius Belli Histrici* primo :

Percutit atque hastam pilans prae pondere frangit. Id.

— — Sententia praesto

Pectore, pilata est.

PONTAN.

VOCESQUE LIQUATAE] Vox liquata, pro diserta, profluente atque expetita & igne quasi liquefacta, haud facile apud alium quempiam occurrat. Videndum autem an non aliquo huc pacto faciat

IN PRIMO ANNALI.

Ille gravi subito devinctus vulnere habenas
Misit equi, lapsusque in humum defluxit, & armis
Reddidit aeratis sonitum.

Macrobius Saturn. VI. 4.

Interea Oceani linquens Aurora cubile.

— mitemque rigat per pectora somnum.

IN SEXTO.

Quod genus hoc hominum Saturno sancte create?

Dia Minerva, simul autem invictus Apollo Arcitenens, Latonius.
Macrobius, Saturnal. cap. 5.

Ur-

faciat illud Act. I. vers. 3. Et apparuerunt illis
Ἀγγέλους ὁμοῦ καὶ γλῶσσαι ὡσεὶ πνεύματος, dispersitque linguarum
tanquam ignis. PONTAN.

SATURNO SANCTE CREATE] Dionysius Halicar-
nassensis: In Templo Dei Fidii, quem Romani Sanctum
vocant. Varro lingua Sabina Sancum dictum innuit
lib. IV. de L. L. Aelius Gallus Dius Fidius dicebat
Diovis filius, ut Graeci Διόσκουρος Castorem: & pu-
tabant hunc esse Sancum ab Sabina lingua, & Her-
culem ab Graeca. Item Ovidius:

*Quaerebam Nonas Sanco Fidione referrem
An tibi Semipater.*

Statua, quam Romae Simoni Mago erexit popu-
lus Rom. Sancti quoque titulum habuerat, refe-
rente, praeter Justinum Martyrem, etiam Ter-
tulliano, cap. 13. in Apologetico: Simonem, in-
quit, Magum statua & inscriptione Sancti Dei in-
auguratis. Nisi si SEMONI fortassis scriptum fue-
rit, quod ad Simonem traxerint Christiani. Nam
SANCUS etiam SEMO dictus, ut patet ex inscrip-
tionibus. Unam habet Fulvius Ursinus ad Cae-
sarem de Bello Gall. quae est ejusmodi:

SANCTO. SANCO. SEMONI. DEO. FIDIO.
SACRUM.

Simonis autem in Campo Martio statua titulus-
que talis fuisse perhibetur: SIMONI. SANCTO.
DEO. Augustinus de eo haec habet cap. I. de

Haeresibus: Afferebat Simon se esse Christum. item-
que Jovem se credi volebat. Et statim: Imagines-
que & juam & Helenae meretricis discipulis suis
praebebat adorandas, quas & Romae tanquam Deo-
rum simulacra auctoritate publica constituerat. In
qua urbe beatus Apostolus Petrus cum vera omni-
potentis Dei virtute extinxit. Quorum postrema, ut
de prioribus nunc non dicam, haudquaquam
conveniunt cum verbis & narratione Lucae Actor.
VIII. Ubi non Romae, sed in Samaria objur-
gatus a Petro confutatusque memoratur.

Haec fere erant, quae ad superiora Historico-
rum Fragmenta, additumque Auctarium pro tem-
pore, & ne pagellae vacarent, annotanda habui:
illud adjiciens, L. Lucejum, Italici belli & civilis
Historiam, pene perfecisse Ciceronis tempore, ut
de eo Cicero ipse tradit lib. V. Epist. Famil. ad
hunc ipsum Lucejum, petens, ut res etiam suas
gestas contexat, easque a perpetuis suis historiis
sejungat, ut fecerunt apud Graecos Callisthenes,
qui Troicum bellum, Timaeus Pyrrhi, Polybius
etiam, qui Numantium bellum seorsim descripsit.
PONTAN.

Apud Macrobius lib. IV. cap. 5. Fave, aut
simile fortasse verbum desiderari videtur: ut fue-
rit scilicet:

*Dia Minerva, fave, simul autem invictus Apollo
Arcitenens &c.*

PONTAN.

Da

IN DECIMO.

Rumoresque ferunt varios & multa requirunt.

IN UNDECIMO.

Nomine quemque ciet, dictorum tempus adesse.
Commemorat.

Deinde infra.

Confirmat dictis simul atque exsuscitat acres
Ad bellandum animos, reficitque ad proelia mentes.

PESCENNIUS FESTUS.

Carthaginenses Saturno humanas hostias soliti immolare : & cum victi essent ab Agathocle rege Siculorum, iratum sibi Deum putarunt : itaque ut diligentius piaculum solverent, ducentos nobilium filios immolarunt. *Lactant. lib. I. cap. 21. Divinar. Institutionum.*

AUGUSTUS CAESAR.

CXLVIII. *Ipse Augustus* nihil amplius quam equestri familia ortum se scribit, vetere & locuplete, & in qua primus senator pater suus fuerit. *Sueton. cap. II.*

Inpetum se cepisse scribit frumentationes publicas in perpetuum abolendi, quod earum fiducia cultura agrorum cessaret : neque tamen perseverasse, quia certum haberet, posse per ambitionem quandoque restitui. *Sueton. cap. XLII.*

Ipse scribit invitasse se quemdam, in cujus villa maneret, qui speculator suus olim fuisset. *Idem cap. LXXIV.*

DE VITA SUA LIB. II.

His ipsis Ludorum diebus, fidus crinitum per septem dies in regione coeli, quae sub septentrionibus est, conspectum. Idoriebatur circa undecimam horam diei, clarumque & omnibus terris conspicuum fuit. Eo fidere significari vulgus credidit, Caesaris animam inter Deorum immortalium numina receptam : quo nomine id insigne simulacro

DE VITA SUA] Capite autem 85. ait eum brico tenus bello, nec ultra exposuisse. PONTAN.
Augustum Vitam suam tredecim libris, Cantabrigia.

Tom. II.

Ddd

AGEL-

mulacro capitis ejus, quod mox in foro consecravimus, adjectum est. *Servius ad l. Georg. & Plin. lib. II. cap. 25.*

Circa horam octavam stella amplissima, quasi lemniscata corona, orta est; quam quidam ad inlustrandam gloriam Caesaris juvenis pertinere existimabant. Ipse animam patris sui esse voluit: eique in Capitolio statuum, super caput auream stellam habentem, posuit; inscriptum in basi fuerat, **KAICAPI HMIOEΩ**. Sed Vulcanus aruspex in concione dixit cometen esse, qui significaret exitum noni seculi & ingressum decimi. Sed quod invitis Diis secreta rerum pronunciaret, statim se esse moriturum. Et nondum finita oratione, in ipsa concione concidit. *Servius ex Baebio Macro.*

LIB. X.

CXLIX. Corpora eorum, qui capite damnantur, cognatis ipsorum neganda non sunt. Et id se observasse etiam D. Augustus lib. X. *de Vita sua scribit. Ulpian. lib. XI. de officio Procuratoris. l. de Cadav. Damnatorum.*

C. O P P I U S.

DE VITA ET REBUS AFRICANI.

Mater Africani diu sterilis existimata est. P. quoque Scipio, cum quo nupta erat, liberos desperavit. Postea in cubiculo, atque in lecto mulieris, cum absente marito cubans sola obdormisset, visus repente juxta eam cubare ingens anguis; isque iis, qui viderant, territis & clamantibus elapsus inveniri non potuit. id ipsum P. Scipio ad aruspices retulit. Ii, sacrificio facto, responderunt fore, ut liberi gignerentur. Neque mulier diebus, posteaquam ille anguis in lecto visus est, multis concepit: Concepti foetus signa atque sensum patitur, exinde mense decimo peperit, natusque est hic P. Scipio Africanus, qui Annibalem & Carthaginienses in Africa bello Punico secundo vicit. *Agell. VII. I.*

Iidem literis mandarunt, Scipionem Africanum solitavisse noctis extremo, priusquam dilucularet, in Capitolium ventitare, ac jubere aperiri cellam Jovis, atque ibi solum diu demorari: quasi consultantem de re

Agellius] Julio Hygino tribuit, quemadmodum etiam hoc, quod sequitur. FONTAN.

re publica cum Jove: AEdituosque ejus templi saepe esse demiratos, quod solum id temporis in Capitolium ingredientem canes, semper in alios saevientes, neque latrarent eum neque incurrerent.

DE VITA C. MARII.

C. Marium, qui septies consul fuit, stantem sibi extrahi passum varices, unum hominem, Oppius auctor est. *Plinius* lib. XI. cap. 35.

IN VITA CASSEI.

Vulgu. *Carisus* lib. I.

MASSURIUS SABINUS.

Libro I. Memorialium.

Ea mulier ex duodecim filiis maribus unum morte amisit. In illius locum Romulus Accae Larentiae sese filium dedit: seque & ceteros ejus filios fratres Arvales adpellavit. ex eo tempore conlegium mansit fratrum Arvalium numero duodecim: cujus sacerdotii insigne est spicea corona & albae infulae. *Gellius* lib. VI. cap. 2.

LIB. II.

CL. M. Octavius Herennius prima adolescentia tibicen, postquam artis distisus suae est, instituit mercaturam. Et bene re gesta, decimam Herculi profanavit. Postea cum navigans hoc idem ageret, a praedonibus circumventus fortissime repugnavit & victor recessit. Hunc in somniis Hercules docuit sua opera servatum. Cui Octavius, inpetrato a magistratibus loco, aedem sacravit & signum; VICTOREMQUE literis incisus adpellavit. *Macrob.* III. cap. 6.

LIB. VII.

Censores P. Scipio Nasica & M. Popilius, quum equitum censum agerent, equum nimis strigosum & male habitum, sed equitem ejus uberri- mum & habitissimum viderunt, Et cur, inquiunt, ita est, ut tu sis, quam equus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Staius meus. Visum est parum reverens esse responsum: relatusque in aerarios, ut mos est. *Gellius* lib. V. cap. 20. & *Nonius*, *Strigosus*.

LIB.

UNUM HOMINEM OPPIUS AUCTOR EST] Legerim
durum hominem O. a. e. ut velit innuere Cajum Ma-

rium, duri pectoris virum, nec minus doloris quam
laboris fuisse patientissimum. PONTAN.

Ddd 2

FASO-

LIB. XI.

Civica corona tum dari solebat, cum is, qui civem servaverat, eodem tempore etiam hostem occiderat, neque locum in ea pugna reliquerat. Aliter jus civicae coronae negat concessum. Tiberium tamen Caesarem consultum, an civicam coronam capere posset, qui civem in proelio servasset & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum, in quo pugnabat, non retinisset, eoque loco hostes potiti essent, rescripsit, eum quoque civica dignum videri, quod adpareret tam iniquo loco ab eo servatum, ut etiam a fortiter pugnantibus retineri non quiverit. *Gell. lib. V. cap. 6.*

Pedibus ingredi ovantes, *dicit*, sequentibus eos non militibus, sed universo senatu. *Ibidem.*

FASTORUM LIBRO II.

Vinaliorum dies Jovi facere est, non, ut quidam putant, Veneri.

Liberalium dies a pontificibus Agonium Martiale adpellatur.

Eam noctem deincepsque insequentem diem qui est Lucarium. *Macrobi. lib. I. cap. 4.*

JULIUS HIGINUS LIBRO VI. DE VITA ET REBUS

INLUSTRUM VIROURUM.

CLI. Legatos *dicit* a Samnitibus ad C. Fabricium imperatorem populi Romani venisse; & memoratis multis magnisque rebus quae bene ac benivole, post redditam pacem Samnitibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniam orasseque, uti acciperet utereturque, atque id facere Samnites dixisse, quod viderent multa ad splendorem domus atque victus defieri, neque pro magnitudine dignitateque lautum paratumque esse. Tum Fabricium planas manus ab auribus ad oculos & infra deinceps ad nares & ad os & ad gulam, atque inde porro ad ventrem imum deduxisse, & legatis ita respondisse: Dum illis omnibus membris, quae adtigisset, obsistere atque imperare posset, numquam quidquam defuturum: propterea pecuniam, qua nihil sibi esset usus, ab iis, quibus eam sciret usui esse, non accipere. *Gellius lib. I. cap. 14.*

[FASTORUM] De Massurio Sabino vide Pontanum in notis ad Macrobi. Saturn. III. 6. qui Masurius vocatur apud Athenaeum Persium & Nonium. Alia porro scripsit quae in censum nostrum admitti non possunt, ut *Commentarios de Indigenis, libros Juris Civilis. De furtis.* Caeterum idem Nonius Fragmentum quod

ex septimo adducit Gellius ex XVII. libro citat. Sed potior apud me *Gellii auctoritas* praesertim cum quidam Noniani habent VII. & Codex Pembroch. cum Vulg. Gellii consentit. WASSER.

[VICRUS] MS. Pembroch. *nutus.* Et, *paratumque esse.* WASSER.

C. CRISPI SALLUSTII
HIST. FRAGMENTA,

ALIAQUE, EX SCHEDIS

JANI BROUKHUSII.

Servius ad VIII. AEn. 461. ad GEMINI CUSTODES. *Hoc & in Homero lectum est, & in historia Romana, quae ait: Syphax inter duas canes stans Scipionem adpellavit.*

Servius ad VIII. AEn. 480. INSEdit autem secundum Sallustium: ^aMontem sacrum atque Aventinum insedit.

Servius ad VIII. AEn. 557. Ergo, ut solet, imaginem τὴν φαντασίαν, ut est: & plurima mortis imago. Hanc Sallustius speciem dicit; sicut ipse dicit: speciem captae urbis efficere discedentes.

Servius ad XII. AEn. 458. GRAVEM, fortem. Sallustius: ^bLusitaniae gravem civitatem.

Servius ad XI. AEn. 544. JUGA LONGA, id est, longe posita, remotiora. Sallustius: ^c& Metello procul agente longa spes auxiliorum. id est, longe posita.

Servius ad X. AEn. 833. INCERTA, dum haec geruntur, & omnino sic est apud poetas, interea, sicut apud Sallustium, eodem tempore.

Servius ad X. AEn. 836. talis est figura sicut illa Sallustii: ^dLeonem, atque alias feras. Ergo & Leo fera est.

Servius ad V. AEn. 295. item Sallustius: ^esed Mithridates extrema pueritia regnum ingressus, matre sua veneno interfecta.

Eugraphius in Ter. Andr. Act. I. Sc. I. LAUDARE FORTUNAS MEAS, ubique Fortunae adtribuit, quod boni filii sunt, ut & Sallustius: ^fpraeterea viro, liberis, satis fortunata.

Porphyrio in Horat. lib. IV. Od. 2. ET JAM DENTE MINUS MORDEOR INVIDO,

^a Vide Fragm. I. II. p. 6.

^b Fragm. VI. XXI. p. 154.

^c VI. XIV. p. 135.

^d Jugurtha cap. VI.

^e Fragm. VI. XVI. p. 139.

^f Catil. cap. XXVI.

Ddd 3

VIDEO, *hoc vult intelligi de se, quemadmodum ait Sallustius: ^a gloria invidiam vicisti.*

Servius ad X. AEn. 628. & iterum ad XI. AEn. Sic Sallustius: ^b castra sine vulnere introitum.

Servius ad II. Georg. 478. UNDE TREMOR TERRIS. *Variae sunt Opiniones; alii dicunt ventum esse in concavis terrae, qui motus etiam terram movet. Sallustius: ^c venti per cava terrae citari.*

Porphyrrio in Horat. lib. I. Epist. 18. V. 29. opibus, inquit, compenso stultitiam, cum stultus sum. Simile est illud Sallustii: ^d quia secundae res mire sunt vitiis obtentui.

Servius ad IX. AEn. 558. PRENDERE SAXA MANU, *quia tunc alti non erant muri sed ad inpetum tantum repellendum: ut etiam Sallustius ostendit, ^e ubi Sertorium humeris sublatum per muros adscendisse commemorat.*

Servius ad IX. AEn. 639. Inludo tibi & insulto tibi dicimus, nam inludo te; figuratum est, ut hoc loco, item, insulto te. Sallustius: ^f multos a pueritia bonos insultaverat.

Servius ad XI. AEn. 515. FURTA PARO BELL. *Insidias, Sallustius: Gens ad furta belli peridonea.*

Servius ad VI. AEn. 14. Daedalus vero primo Sardiniam, ^h ut dicit Sallustius, post delatus est Cumas.

Porphyrrio in Horat. lib. III. Od. 24. CAMPESTRES. *Quod in campis sine tectis vivant dicti sunt, de quibus & Sallustius sic ait: Scythae Nomades tenent, ⁱ quibus plaustra sedes sunt.*

Servius ad XI. AEn. 870. DESOLATIQUE MANIPLI. *Deserti signiferi, quod nimii discriminis, namque hoc ubique dux praecipit, ut frequentes circa signa sint milites, sicut in Sallustio legimus.*

Servius ad XI. AEn. 896. item Sallustius: ^k prima qui fronte venientes exciperet. *cum de insidiis loqueretur, quas numeri tantum pluralis esse plus quam manifestum est.*

Servius ad VII. AEn. 632. SALIGNAS UMBONUM CRATES, *ut Sallustius dicit de Lucanis: ^l Qui de vimine facta scuta recentibus detractis coriis, quasi glutino adolecebant,*

Ser-

^a Jugurth. Cap. x.

^b Hist. VI. xiv. p. 136.

^c Fragm. VI. vii. p. 123.

^d Fragm. I. x. p. 18. 19.

^e Fragm. I. xxii. p. 41.

^f Fragm. VI. xiv. p. 136.

^g Fragm. I. xx. p. 33.

^h Fragm. II. iv. p. 49.

ⁱ VI. xxiii. p. 146.

^k Fragm. III. xiii. p. 80.

^l Fragm. IV. xii. p. 105.

Servius ad VI. AEn. 23. ELATA MARI. *Perite dixit, eminens est enim: & bene situm expressit; ut enim Sallustius dicit: "Creta altior est, qua parte spectat Orientem."*

Porphyrrio in Horat. lib. II. Epist. I. X. 40. *Condita post frumenta] post messem? an post vindemiam? nam & autumnii frumenta Sallustius dixit.*

Servius XII. AEn. 164. *Quotiens utimur nominibus tantum pluralis numeri & unum volumus significare, ita dicimus, unas bigas, unas quadrigas, unas scalas. Sallustius: "Hi postquam in una moenia convenere."*

Porphyrrio in Horat. lib. II. Servius ad IX. AEn. 493. Epist. 2. X. 81. *Sallustius: "At Sertorius vacuus hieme copias augere."*

Servius ad X. AEn. 168. COSAS. *Civitas Tusciae, quae numero dicitur singulari secundum Sallustium, unde apparet Cosas esse usurpationem.*

Servius ad X. AEn. 102. *Sallustius: "jam repente visus saevire Tagus."*

Acro in Horat. lib. I. Sat. 10. X. 9. *non solum in eo est opus, ut pauca copiose, sed ut breviter multa dicantur, sic & Cato a Sallustio laudatur, quod multa paucis absolverit. Porphyrrio ibidem: Eloquentiae virtus non tantum in eo est, ut pauca copiose, sed etiam ut multa breviter dicat, sic & M. Cato a Sallustio laudatur multa paucis absoluisse.*

Servius ad X. AEn. 340. PER DUCIS EVANDRI. *Melius Ducis, quam si dixisset Regis: hoc enim nomen exprimit ducentem in praelia. Sallustius: "quo cupidius in ore Ducis se quisque bonum & strenuum ostentantes. non dixit Proconsulis."*

Servius ad X. AEn. 281. OMEN PUGNAE. *Sallustius: "pugnam illam pro omine belli futuram."*

Servius ad XII. AEn. 844. *Sallustius de Appio, ubi eum Cotta in concione ab exercitu cogit abscedere, dicit: "se ejus opera non usurum, eumque ab armis dimittit."*

Servius ad XII. AEn. 661. PRO PORTIS. *Pro portis autem, ante portas,*

a Fragm. VI. xvi. p. 139.

b Cat. Cap. vi.

c Fragm. VI. xxii. p. 145.

d Fragm. VI. xiv. p. 136.

e Fragm. VI. xxi. p. 145.

f Fragm. I. i. p. 2.

g Fragm. VI. vii. p. 122.

h Fragm. VI. vii. p. 124.

i Fragm. VI. xiv. p. 135.

tas, Sallustius: ^a ex parte cohortum praecipere instructa, & stationes locatae pro castris.

Servius ad XII. AEn. 676. JAM JAM FATA. *Sallustianum*: ^b jam jam frater animo meo carissime.

Servius ad IX. AEn. 754. ALTE CONSURGIT IN ENSEM, *genus ferendi Gallicanum. Sallustius*: ^c Regressi ad faciliores ictus loco cedebant.

Servius ad IX. AEn. 510. *In armorum generibus milites sumunt ab animalibus nomina, ut aries. Sallustius*: in modum hirci militaris.

Servius ad IX. AEn. 493. *Sallustius*: ^d in secunda festinas cohortes composuerat.

Servius ad IX. AEn. 417. *Tergum pro tergus dixit Sallustius*: ^e tergis vinciebant.

Servius ad AEn. 771. *sane sciendum quod ipsos equites Cataphractos dicimus, Sallustius*: & sequebantur equites Cataphracti.

Servius ad IX. AEn. 234. *hunc autem standi habitum Sallustius commemorat*. ^f Fessi arma sua quisque stantes incumbere.

Servius ad IX. AEn. 348. *ut Sallustius*: ex insolentia avidus male faciendi.

Servius ad VIII. AEn. 340. VATIS FATIDICAE. *Unde solum plenum non erat, ergo tale est ut illud in Sallustio*: ^g in tugurio mulieris ancillae.

Huc (ad lib. IV.) refer Fragmentum a Charisio citatum lib. II. pag. 217. edit Fabric.

Servius ad XII. AEn. 145. *sane talis haec figura est ut illud Sallustianum*: ^h Mare Ponticum dulcius est quam cetera, cum nullum dulce sit.

Servius ad I. Georg. 56. *nam Sallustius* ⁱ Crocum in Cilicia ^j apud Corycum nasci *Sallustius meminit*.

Servius ad III. AEn. 400. *Sallentinum promontorium. Nam, ut ait Sallustius*: ^k Omnis Italia coacta in angustias scinditur inter duo promontoria, Bruttium & Sallentinum.

Servius ad IV. AEn. 271. *Terere, verbum est ad ignaviam positum. Sallustius*: ^l ibi triennio frustra trito.

Ser.

^a Fragm. VI. XXI. p. 145.

^b Jugurtha Cap. XVII.

^c Fragm. VI. XIV. p. 136

^d Fragm. VI. XXI. p. 145

^e Fragm. IV. X. p. 102.

^f Fragm. VI. XVIII. p. 142.

^g Fragm. III. XII. p. 79.

^h Fragm. VI. XVIII. p. 142.

ⁱ Jugurtha Cap. XIV.

^k Fragm. VI. XIII. p. 132.

^l Fragm. I. XXII. p. 41.

^m Fragm. VI. XV. p. 138.

ⁿ Fragm. VI. II. 116.

Servius ad IV. AEn. 245. AGIT. *An Agit, in Actu est? Sallustius:*
^aInter certamina dominationis aut libertatis agit.

Servius ad I. Georg. 287. DIU. *Sallustius:* ^bDiu noctuque laborare, festinare.

Servius ad II. Georg. 209. ANTIQUASQUE DOMOS. *aut revera antiquas aut charas. Sallustius:* ^cTantum antiquitatis curaeque majoribus pro Italica gente fuit.

Servius ad IV. Georg. 182. CROCUMQUE RUBENTEM. *Sallustius in Historiis ait:* ^dIn qua crocum gignitur, genere neutro secundum artem usus est. hic poëtice masculino, referens ad puerum, qui in hunc florem dicitur esse conversus.

Servius ad IV. Georg. 238. IN VOLNERE PONUNT. *non suo, sed a se illato Sallustius:* ^einjuria validiorum, scilicet quam inferebant validiores.

Servius ad I. AEn. 6. PROFUGUS. *ut in Sallustio:* ^fQui nullo certo exilio vagabantur: adeo exsilium est ipsa vagatio.

Servius ad I. AEn. 75. Sane notant Virgilium Critici, qui marito promittit uxorem: quod excusat regia licentia, ut Sallust. ^gDenas alii, alii plures habent, sed reges eo amplius.

Servius ad I. AEn. 97. Duplices duas dicebant, ut hoc loco, & ^hbinos duos, & utrosque pro utrumque, ut Cicero: Binos habebam, jubeo promi utrosque, item Sallustius, cum de duobus loqueretur: ⁱHi utrique ad Urbem Imperatores erant.

Servius ad I. AEn. 100. *Sallust.* ^jRomani generis disertissimus.

Servius ad I. AEn. 100. Quaeritur cur Diomedem fortissimum dixerit, cum post Achillem & ^kAjacem ipse sit tertius, unde etiam Sallustius ait: ^lPrimum Graecorum.

Servius ad I. AEn. 111. APERIT. ostendit, ut Sallustius, ^mCaput aperire solitus, id est nudare, ostendere.

Servius ad I. AEn. 120. TER. Saepius finitus numerus pro infinito, crebros enim fluctus facit Aquilo, ut Sallustius: ⁿCrebritate fluctuum, ut Aquilo solet.

Ser.

^a Fragm. I. I. p. 3.

^b Catil. Cap. xxvii.

^c Fragm. VI. vii. p. 124.

^d Fragm. I. xxii. p. 140.

^e Fragm. I. iii. p. 7.

^f Fragm. VI. xxii. p. 145.

Tom. II.

^g Jugurtha Cap. lxxx.

^h Catil. Cap. xxx.

ⁱ Fragm. I. I. p. 2.

^k Fragm. VI. xi. p. 129.

^l Fragm. I. I. p. 2.

^m Fragm. V. ii. p. 111.

Ecc

Servius ad I. AEn. 198. *Sallustius ait, Provincias inter se partiverant, nam & partio & partior dicimus.*

Servius ad I. AEn. 215. *Tergus, tergoris, corium significat, tergum vero tergi, dorsum significat, ut Sallustius: ^a Scilicet quia tergis abstine-
tur.*

Servius ad I. AEn. 271. *dicimus autem, & nomen mihi est Cicero; ut, Hecyra est huic nomen fabulae, & Ciceronis, ut Sallustius: ^b Cui nomen oblivionis condiderant.*

Servius ad I. AEn. 303. (Trojani) *qui non sponte venerant ad Afri-
cam, quod utique ignorabat Dido. illo enim tempore ^c invadendarum terra-
rum causa fuerat navigatio, ut Sallustius meminit.*

Servius ad I. AEn. 434. AESTATE NOVA. *bene nova, quia est aestas &
adulta & praeceps, secundum Sallustium.*

Servius ad I. AEn. 445. LAETISSIMUS UMBRA, *aut septimus casus est:
aut, secundum Probum, genitivus: ut sit laetissimus umbrae. sicut Sallustius:
^d Frugum pabulique laetus ager.*

Servius ad I. AEn. 480. *curribus falcatis usos esse maiores, & Livius
& Sallustius docent.*

Servius ad I. AEn. 580. CERTOS. *Veloces, qui cito inveniant: aut fi-
deles. utrumque enim hoc loco significat, contrario, incertos pro tardis Sal-
lustius: ^e Et onere turrium incertis navibus. aliquando & firmos. ut idem:
apud latera certos locaverat.*

Servius ad I. AEn. 63. *Bis intelligimus NON, ut supra diximus; sic Sal-
lustius: ^f Segnior, neque minus gravis & multiplex cura.*

Servius ad II. AEn. 712. URBE EGRESSIS, *hic ablativo junxit, ut Hora-
tius: Egressum magna me excepit Aricia Roma. Sallustius accusativo:
^g Raro egressa fines suos.*

Servius ad III. AEn. 533. *Sic de Ponto Sallustius: ^h Unde hic tulit co-
lorem, nam speciem efficit Scythici arcus.*

Servius ad III. AEn. 594. *Sane cetera Grajus, Graeca locutio est. ut Sal-
lustius: ⁱ Sanctus alia.*

Ser-

^a Fragm. III. xi. p. 78.

^b Fragm. I. xxii. p. 41.

^c Fragm. VI. xxvi. p. 149.

^d Fragm. VI. xxvii. p. 149.

^e Fragm. II. iv. p. 50.

^f Fragm. VI. xx. p. 144.

^g Fragm. I. xviii. p. 34.

^h Fragm. VI. xxvi. p. 149.

ⁱ Fragm. VI. xxviii. p. 150.

^k Fragm. VI. xxii. p. 145.

Servius ad V. AEn. 408. *VERSAT, considerat. Sallustius: a* Exercitum majorum more verteret, *hoc est consideraret.*

Servius ad IV. AEn. 23. *AGNOSCO. participium agnotus non agnitus Sallustius: b* Nec inermos ex praelio viros quemquam agnoturum.

Servius ad IV. AEn. 290. *NOVANDIS. Sallustius: c* Quae causa fuerat novandis rebus.

Servius ad III. AEn. 425. *TRAHENTEM. Sallustius: d* Quod forte in lata naufragia forbens gurgitibus occultis millia sexaginta Taurominitana ad littora trahit.

Servius ad III. AEn. 420. *Sallustius: e* Saxum esse dicit simile formae celebratae procul visentibus. Vide & sequentia, nam huc faciunt.

Servius ad V. AEn. 626. *Orion qui oritur (ut Sallustius dicit) f* juxta solis aestivi pulsus.

Servius ad V. AEn. 935. *secundum Philosophos, Elysium, est insulae Fortunatae, quas ait Sallustius inclytas esse Homeri carminibus; quarum descriptionem Pius commentator dicit esse sublatam.*

Servius ad V. AEn. 540. *AMBAS. Compendiosius, quasi duas diceret. Poteramus enim etiam tertiam sperare. Sic Sallustius: g* Inter secundum atque ultimum bellum Carthaginense, *non ait tertium.*

Servius ad VII. AEn. 303. *Condi proprie dicuntur, qui sibi statuunt civitatem. Sallustius: Parte conditor orbis terrarum, Forte, Per te conditur.*

Servius ad III. AEn. 265. *nihil est enim fame gravius. Sallustius: h* sin vis obstat, ferro quam fame aequius perituros.

Servius ad III. AEn. 104. *JOVIS MAGNI, quia illic dicitur nutritus esse, quod, ut Sallustius i* dicit, *ideo fingitur, quia primos Creteneses constat invenisse religionem. Iterum ad VIII. AEn. 343.*

Servius ad II. Georg. 98. *pleraque autem subaudiri, quae aperte non possumus dicere, & ipse alibi docet, & Sallustius, qui ait: k* Quis a Sertorio triplices insidiae per idoneos saltus positaerant.

Servius ad III. Georg. 82. *Sallustius dicit in Historiis, vestes de pellibus l* Rhenones *vocantur.*

Ser-

a Fragm. VI. xvi. p. 139.

b Fragm. II. v. p. 51.

c Fragm. VI. xxiii. p. 146.

d Fragm. VI. xviii. p. 142.

e Fragm. VI. xxvi. p. 148.

f Fragm. VI. xxvi. p. 149.

g Fragm. VI. xxvi. p. 149.

h Fragm. I. ii. p. 3.

i Fragm. VI. xxi. p. 145.

k Fragm. VI. xii. p. 131.

l Fragm. VI. xiii. p. 80.

Servius ad II. Ecl. 67. duplicat, *auget, Sallustius*: * & Marius victus duplicaverat bellum.

Servius ad III. Ecl. 13. ^b *Saevus iste Romulus.*

Servius ad VII. Ecl. 41. *In Sardinia nascitur quaedam herba, ut Sallustius dicit, apiastri similis, quae herba comesa hominum rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit, unde vulgo: Σαρδίνι. γέλας.*

Servius ad II. Ecl. 17. NE CREDE. *ne confide. Sallustius*: ^c *Virtuti fatis credebant. id est, confidebant.*

Idem Ecl. II. 49. *Et sic dictum est: Tum casia atque aliis intexens suavis herbis, ut in Sallustio*: ^d *Leonem, atque alias feras.*

Servius ad III. Georg. 433. *Sallustius*: ^e *Quod genus siti magis quam alia re accenditur.*

Servius ad AEn. 324. DARDANIAE. *Trojae aut a Dardano Jovis Electrae filio, aut, secundum Sallustium, a rege Dardanorum Mida, qui Phrygiam tenuit.*

^a Fragm. III. II. p. 63.

^b Fragm. VI. VI. p. 122.

^c Fragm. I. V. p. 11.

^d Jugurtha Cap. CXIV.

^e Jugurtha Cap. VI.

JANI BROUKHUSII

BREVES NOTAE

IN

FRAGMENTA

C. CRISPI SALLUSTII.

^a **N**ISI QUAE &c.] Vid. Crenius P. G. Animadv. p. 213. male Nonius *quem* legit, in voce *Cis*.

^b **QUIN SOLUS OMNIUM** &c.] Videlicet ut proscriptorum liberi in perpetuum essent privati petendorum honorum potestate, in eam rem lege lata. Vid. Sigonius in Cicer. Orat. T. III. P. II. p. 992.

^c **VETTIUS PICENS**] Vid. Cic. II. de Offic. 8.

^d **QUAE SI PROBATIS** &c.] Similiter Cicero Agran. cap. vi. p. 367.

^e **PHILLIPUS** &c.] Servius ad Lib. IX. AEn. 251.

^f **AUXISSE**] *Παύθηπνως*. Vid. Lipsius IV. Quaest. Epist. XIV.

^g **A PRIMORDIO**] Ad VIII. AEn. 388. Servius: *A principio Urbis ad bellum Persi Macedonicum*. ad I. AEn. 34.

^h **IN MAURITANIA**] *In Mauritaniam* Lipsius IV. Quaest. Epist. 14. quem vide.

ⁱ **BALLERA**] *Balleja* Servius ad I. AEn. 522.

^k **FUFIDIUS**] *Aufidius* Lipsius IV. Quaest. Epist. 14.

^l **FLUMEN TORIAM**] Vid. Vossius in Melam. p. 160. 191. Lib. II.

^m **PARATA**] *Paria* ibi legitur.

ⁿ **FRUGUM**] Sic lib. I. AEn. 445. sed *fructuum* legit ad IX. AEn. 338.

^o **GADIR HABENT**] *Gandirum habent*, hoc est, dicunt, Donatus ad Eun. III. I. II.

^p **CANES**] *Cives* Lips. IV. Quaest. Epist. 14.

^q **METELLUS**] Nempe Q. Metellus Pius, qui *vir sanctissimus & summa religione ac modestia dicitur* Ciceroni Orat. pro Balbo cap. 22. quae sane parum conveniunt cum hisce Sallustianis.

^r **TRANSENNA DEMISSUM** &c.] Nonius p. 180. Servius ad V. AEn. 418.

^s **APUD VETERES**] Ita & Cicero Act. I. in Verr. cap. 10. p. 381.

^t **MACROB. SATURN.**] Lib. III. cap. 6. sed operae fuerit haec cum istis conferre.

^v **AT ILLI** &c.] *At illi quibus vires aderant, ruere cuncti ad portas, incondita tenere.* Servius P. Daniel. ad II. Ecl. 4.

^x **CASTRA HOSTIUM** &c.] Vid. Cicero pro Balbo cap. 2. Lib. III.

^y **TUM EXTERNORUM**] *Terrestinorum* Lipsius V. Quaest. Epist. 14.

^z **FERRAMENTIS**] Leg. *Fragmentis* XV. vi. 6. p. 68. pro *alveos* lege *alveis*.

^a **ARU-**

^a Fragm. I. Cap. II. p. 4. ^b Cap. VIII. p. 12. ^c Cap. VIII. p. 14. ^d Cap. X. p. 21. ^e Cap. XII. p. 22. ^f Cap. XIII. p. 26. ^g Cap. ^h cap. XXI. p. 38. ⁱ Cap. XXI. p. 39. ^k Ibid. p. 46. ^l Cap. II. p. 46. ^m Cap. III. p. 48. ⁿ Cap. IV. p. 50. ^o Cap. V. p. 50. ^p Cap. VI. p. 53. ^q Cap. VII. p. 53. ^r ibid. p. 55. ^s Cap. VIII. p. 57. ^t ibid. ibid. ^v Cap. X. p. 59. ^x Cap. III. p. 64. ^y Cap. V. p. 66. ^z ibid.

- ^a ARUSIANUS MESSUS] Vid. Mercerus Not. in Nonium p. 191.
^b M. LEPIDI] *Macri Licinii*. Gronov. I. Obs. 25. p. 203.
^c LUCULLUS SUPERIORE &c.] Manutius in Cicer. Orat. T. II. P. I. p. 19. b.
^d VIS TRIBUNICIA] Cic. Agrar. II. c. 6.
^e MANDANDO] *Modo*. Hae correctiones sunt J. F. Gronovii Lib. I. Observ. c. 25.
^f QUAMVIS] *Quum vis omnis*.
^g PRO] *Fam pro.* & dele mox, certe.
^h TAMEN QUINIS MODIIS] Lipsius ita correxit I. Elect. 8.
ⁱ POSSUNT] *Profint*. Lipsius: loc. cit.
^k IGNARISSIMI QUIQUE &c.] *Ignavi cujusque tenuissimas spes frustratur*. Gronov. III. Observ. 2. p. 446. Mox idem *qua pro quae*.
^l RERUM ULTRO INJURIA] *Munerantibus pro injuria*. Gronov. loc. cit.
^m CAVENDUS TAMEN DOLUS] Gronov. ibid. *tantum*.
ⁿ CLAUDIT] h. e. deficit. Vid. Lipsius IV. Quaest. Epist. XIV.
^o AT OPPIUS &c.] Vid. Sigonius ad Fragmenta Orat. Cicer. p. 243. T. III. p. 2.
^p ARUSIANUS] Philargyrius ad III. Georg. 53.
^q IDEM] Asconius in Accus. I. in Verr. cap. 23. p. 466.
^r IGITUR DISCUBUERE] Vide Scaligerum ad Propert. p. 175. & Jac. Nicolaum Loënssem Lib. VIII. Epiphyll. Miscell. c. 2.
^s CLODIANO] Cicero I. ad Att. 19. inibi Manutius p. 54. Graevius p. 149. Turnebus XXIII. Adv. 8. Cicero in Vatin. cap. 2.
^t CASTELLA CUSTODES &c.] Servius ad XI. AEn. 801.
^v TIBI PERPETUA] *Tibi, si perpetua pace frui liceret: nisi &c. futurum esset*. Lipsius IV. Quaest. Epist. 14.
^x INSOMNIS] *Insomnia*. Lips. IV. Quaest. Epist. 14.
^y PEREGRINARI] *Pergnari*. Freinshemius ad Florum III. xx. 6.
^z QUASI GLUTINO ADOLESCEBANT] Philargyrius ad IV. Georg. 40. Servius ad III. Georg. 155.
^{aa} LEGIONES VALERIANAE] Vid. Leopardus Lib. XVII. Emend. V. cap. 1.
^{bb} Philarg. ad IV. Georg. Virgilii 144. Servius ad V. AEn. 524. ad VI. 569. ad XII. 864. qui haec laudat ex XII.
^{cc} QUIBUS DE CAUSIS &c.] Vid. Lips. I. Elect. 23. p. 428. Lib. V.
^{dd} ORATI &c.] Vid. Gronov. in Cicer. XIII. ad Attic. 19. p. 426. Lib. VI.
^{ee} SENECA JAM AETATE] Servius ad XI. AEn. 165.
^{ff} VENTIS &c.] Servius ad I. Georg. 478.
^{gg} CULTORIBUS] Ita Lipsius IV. Quaest. Epist. 14. antea erat *cultibus*.
^{hh} FUERUNT] *Fugerunt* Servius legit ad XII. AEn. 715.
ⁱⁱ PALICANUS] Vid. Cicero I. ad Attic. I. inibi Manutius p. 8. Malaspina & Urfinus p. 10. Val. Maxim. III. viii. 3.
^{kk} PRIMAM &c.] Servius ad III. Georg. 474.
^{ll} CARBO &c.] Servius ad II. AEn. 399.

AR-
^a ibid. ^b Cap. vii. p. 69. ^c Cap. ix. p. 71. ^d ibid. p. 72. ^e ibid. p. 73. ^f ibid. p. 74. ^g ibidem. ^h Cap. x. p. 76. ⁱ ibid. ^k ibid. p. 77. ^l ibidem. ^m Cap. ii. p. 77. ⁿ ibid. p. 78. ^o Cap. xiii. p. 80. ^p Cap. xiv. p. 82. ^q ibid. ^r Cap. xv. p. 83. ^s Cap. i. p. 86. ^t ibid. p. 88. ^v Cap. ii. p. 90. ^x Cap. iv. p. 91. ^y Cap. iv. p. 91. ^z Cap. ii. p. 105. ^{aa} Cap. xii. p. 105. ^{bb} Cap. i. p. 101. ^{cc} ibid. ^{dd} Cap. ii. p. 111. ^{ee} Cap. iii. p. 116. ^{ff} ibid. p. 117. ^{gg} Cap. vii. p. 123. ^{hh} ibid. p. 124. ⁱⁱ Cap. viii. p. 125. ^{kk} Cap. ix. p. 125. ^{ll} ibid. p. 126.

- ^a ARMATUS] *Animatus* Lipsius ad Vell. Paterc. Lib. II. cap. 18. non probante Grutero, quem vide l. c.
- ^b TYRANNUMQUE ET CINNAMQUE MAXIMA VOCE APAELLANS] Servius ad IV. AEn. 215.
- ^c NOMENQUE] Porphyrio in Horat. Lib. IV. Od. 4, v. 38.
- ^d SEPTIMIUM] Donatus ad Adelph. III. II, 12. addit autem de suo: *quum de amante Septimio loqueretur.*
- ^e SCRIPTORUM] *Proscriptorum.* Lips. IV. Quaest. Epist. 14.
- ^f ITA JAM &c.] Similis locus, sed plenior apud Servium est ad III. AEn. 413.
- ^g PYRENAEIS] *Pyrenaeae*; ita Servius, ad XI. AEn. 7.
- ^h IPSUM] Caussam reddit Seneca Med. vf. 213. copiose Naso IV. Pont. Epist. 10.
- ⁱ LINTEA] Serv. ad XI. AEn. 771. *linteo.*
- ^k REBUS] Ad II. AEn. 168.
- ^l AENUM] Ad III. AEn. 17.
- ^m IMPEDIEBAT] Ad III. AEn. 129.
- ⁿ THEMYSIRII] *Threiffi* Serv. Dan. ad XI. AEn. 659.
- ^o UBI EUM &c.] Ad XII. 844.
- ^p ET METELLO] Ad XI. AEn. 544.
- ^q MORE] Ad XI. AEn. 619.
- ^r MULTIS &c.] Multos ab adolescentia bonos insultaverat. Servius ad X. AEn. 643.
- ^s EQUIS] *Equo* legebat Servius ad X. AEn. 539.
- ^t FESSUS] Idem ad VIII. AEn. 232.
- ^v HISPANIAM] Idem ad I. AEn. 384. & ad III. 297.
- ^x LYCIAE] Idem ad I. AEn. 424.
- ^y SOTER] Id. ad II. AEn. 200. ad VI. AEn. 22. de hoc poenae genere vide in *Fustiarium.*
- ^z SCINDITUR] Vid. *funditur.* Vossius in Melam p. 162. ad III. AEn. 400.
- ^{aa} ITAQUE] Ad III. AEn. 512.
- ^{bb} QUA &c.] Ad IV. AEn. 132.
- ^{cc} INTRORSUS] *Igitur introrsus prima Asiae Bithynia est.* Servius ad V. AEn. 203. ad V. AEn. 373.
- ^{dd} ADEO ILLIS INGENTIA &c.] Servius ad IV. Georg. 218. Vide locum, neque enim hic satis est plenus. Servius ad IV. Georg. 211. Phylargyrius ibid. verbis iisdem.
- ^{ee} HANNIBALI, AEQUOR] *Hannibale aequore.* ad Phorm. II. 1, 13.
- ^{ff} NEU QUIS] Ad II. AEn. 156.
- ^{gg} ET ONERE &c.] Ad I. AEn. 580.
- ^{hh} CUM MURUM] V. 5. ad VIII. AEn. 123.
- ⁱⁱ QUIPPE] Ad VIII. AEn. 8.
- ^{kk} SAEVIRE TAGUNS] *Lenire Tagus.* Carrio I. Emend. 11.
- ^{ll} BELLUM &c.] Ad V. Ecl. 19.
- ^{mm} IN QUIS &c.] Ad VIII. Ecl. 27.
- ⁿⁿ SIN VIS &c.] Ad III. AEn. 265.
- ^{oo} PAULLULUM] Ad VIII. Ecl. 4.

*Nu-

a Cap. ix. p. 126. b Cap. x. p. 127. c ibid. p. 128. d ibid. e ibid. f Cap. xi. p. 130. g Cap. xii. p. 131. h Cap. xiii. p. 132. i ibid. p. 133. k ibid. l ibid. m ibid. p. 133. n ibid. p. 135. o Cap. xiv. p. 135. p ibid. q ibid. r ibid. s ibid. t ibid. v Cap. xv. p. 137. x ibid. y ibid. z ibid. p. 138. aa ibid. bb Cap. xvi. p. 138. cc ibid. dd ibid. p. 139. ee Cap. xvii. p. 142. ff ibid. gg Cap. xx. p. 144. hh ibid. p. 145. ii ibid. kk ibid. ll Cap. xxi. p. 145. mm ibid. nn ibid. oo Cap. xxii. p. 145.

^a NUBES] Ad II. AEn. 285.

^b SANCTUS ALIA] Ad III. AEn. 594.

^c GERONIS] Ad VIII. AEn. 662.

^d IN QUIBUS &c.] Porphy. ad Hor. Lib. III. Od. 24. v. 9.

^e PELORUM] Servius ad III. AEn. 411.

^f ARISTEUS] Idem ad I. Georg. 14.

^g DEPORTARUNT] *Reportarunt.* ad XI. AEn. 421.

^h CARES] Leg. *Carac.* ad VIII. AEn. 725.

ⁱ DARDANIA] Ad AEn. 324.

^k SALLUSTIUS] Ad V. AEn. 251.

^l IN FLAMINIA] ad VII. 728.

^m CRETA] Ad III. AEn. 104.

ⁿ PRIMO MENSE] Ibid. ad I. Georg. 43.

^o SALLUSTIUS IN HISTORIIS] Ecce ipsa verba: NOS MANET OCEANUS] *In quo sunt Insulae Fortunatae, ad quas Sallustius in Historia dicit victum voluisse in sertorium.* ad XVI. Epod. 41.

^p SALLUSTIO] Cuivis potius quam Sallustio dare velit Seb. Corradus Quaestur. p. 173. non dubitat Lipsius esse Sallustii III. Quaest. Epist. 14. pag. 153. Ad imitationem harum Orationum, Sallustius saluberrima Gubernatoribus Provinciarum praecepta dantem in scenam produxit Trajanus Boccalinus Cent. I. Regguagl. 41.

^q ANTEA] *Pro vero antea* ex MSS. Scip. Gentilis in Apuleji Apol. p. 2.

^r RES DOCUIT &c.] Vid. Cicero Paradox V. cap. 1. Corn. Nepos XXV. 11, 16.

^s NAMQUE AUT TU &c.] Cicero pro Marcell. cap. 1. *Quae quidem tibi nunc omnia belli vulnera sananda sunt, quibus praeter te mederi nemo potest.*

^t DECUS] Ita Lipsius IV. Quaest. Epist. 14.

^v AUCTORIBUS] *Auctibus* Lips. ibid.

^x NEQUAQUAM] *Nequiquam* Gronov. II. Obs. 4. p. 234.

^y EXERCITIO] *Exercito.*

^z VISI] *Viri* Lipsius III. Quaest. Epist. 14.

^{aa} CLASSIS MITTENDA] *Classi committenda.* Lipsius III. Quaest. Epist. 14.

^{bb} C. SALLUSTII CRISPI] Imo declamatoris indocti ac barbari cujus & ista est, quae fertur in Sallustium, Ciceronis, quomodo operose probavit Corradus in Quaestura a p. 149. usque ad 223. Vid. Lipsius Oper. Critic. p. 637. alieno nomini sua Scripta supponere veteris jam calumniae artificium fuit, sic olim legebantur Orationes contumeliosae in Ciceronem C. Antonii & L. Catilinae nomine editae. Vid. Asconius in Orat. in Toga candida p. 988.

^{cc} SED MITHRIDATES] Scholiastes antiquus in Cicer. Orat. pro Lege Manil. cap. 9. *Incongruum videtur exemplum, quod Imperatori feminam comparavit. Sed ex omni parte quadrare monstratur: primum ex loco, quod Mithridates Ponticus fuit, quae patria Medae est: ex fato, quod ut illa parricidium fecit, sic & iste, auctore Sallustio, & fratrem, & sororem occidit. — Bene Mithridatem Medae comparavit. Nam & ipse parricida est. Fertur enim fratrem suum occidisse, & patrem bello superiore contra Sullam.*

a Cap. xxii. p. 145. ibid. p. 146. b ibid. c ibid. d Cap. xxiv. p. 147. e Cap. xxv. p. 147. f ibid. p. 148. g ibid. h ibid. i Cap. xvi. p. 148. k ibid. p. 149. l ibid. m ibid. n ibid. o ibid. p. p. 153. q p. 155. r ibid. p. 156. s Cap. xl. p. 171. t Cap. xli. p. 173. v Cap. xlii. p. 174. x ibid. p. 177. y ibid. z Cap. lv. p. 197. aa Lib. vi. Cap. v. p. 121. bb ibid. Cap. lxi. cc Lib. vi. Cap. xvi. p. 138.

AUSONII POPMAE, FRISII,
D E
USU ANTIQUAE
LOCUTIONIS
LIBRI DUO;
A D
ILLUSTRATIONEM PRAECIPUE
HISTORICORUM
VETERUM,
ALIORUMQUE
SCRIPTORUM
ANTIQUORUM.

AUGUSTI FORMAE, FRISI
D. F.
USU ANTIQVAE
FOCUTIONIS
LIBRI D. V. O.
A. D.
ILLUSTRATIONEM PRÆCIPUE
HISTORICORUM
VETERUM
SCRIPTORUM
ANTICORUM.

Tom. II.
1722

VETERUM SCRIPTORUM
DE
USU ANTIQUAE
LOCUTIONIS
SENTENTIAE.

*M. Varro Lib. IV. de Lingua Lat. p. 4. Edition.
Scaligeriano - Stephanianae.*

ETUSTAS non pauca depravat, multa tollit. Quem
Puerum vidisti formosum, hunc vides deformem in Se-
necta. Tertium Seculum non videt eum hominem,
quem vidit primum.

*Qu. Horatius Flacc. in Lib. de Arte Poëtica,
v. 61. seqq.*

Ut silvae foliis pronos mutantur in annos.
Prima cadunt: ita *Verborum vetus interit aetas*,
Et juvenum ritu florent modo nata, vigentque.

Et v. 69. seqq.

— Mortalia facta peribunt,
Nedum sermonum stet honos, & gratia vivax.
Multa renascentur, quae jam cecidere, cadentque,
Quae nunc sunt in honore, Vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi.

Fff 2

Quin-

Quintilianus Lib. VIII. Institution. Orator. Cap. III. p. 364. se. u.
Edition. Pithoeiano - Stoërianæ.

Cum sint autem Verba propria, ficta, translata; propriis dignitatem dat Antiquitas. Namque & sanctiorem & magis admirabilem faciunt Orationem, quibus non quilibet fuerat usus, eoque ornamento acerrimi iudicii *P. Virgilius* unice est usus. *Olli* enim, & *Quianam* & *Mis*, & *Pone* pellucunt & aspergunt illam, quae etiam in Picturis est gratissima, Vetustatis inimitabilem arti auctoritatem. Sed utendum modo, nec ex ultimis tenebris repetenda.

Ibidem p. 365.

Quid multa? Totus prope mutatus est sermo. *Quaedam* tamen adhuc *vetera Vetustate ipsa gratius nitent*: Quaedam etiam necessario interim sumuntur, ut *Nuncupare* & *Fari*: Et multa alia etiam audientibus grata inferi possunt, sed ita demum, si non adpareat adfectatio.

A. Gellius Lib. I. Noct. Attic. Cap. X. p. 24. Edition. Tornaesiana.

Id, quod a Caesare, excellentis ingenii ac prudentiae Viro, in primo de *Analogia* Libro scriptum est, habe semper in memoria atque in pectore; ut, tamquam scopulum, sic fugias inauditum atque insolens Verbum.

INDEX CAPITUM

LIBRI PRIMI

CAPUT

- I. *De Litterarum Vocalium inter se Commutatione.*
- II. *De Mutatione Diphthongorum.*
- III. *De Consonantium inter se Commutatione.*
- IV. *De Litterarum in Dictionibus Adjectione.*
- V. *De Litterarum in Dictionibus Detractione.*
- VI. *De Syllabarum in Dictionibus Adjectione.*
- VII. *De Syllabarum in Dictionibus Detractione.*
- VIII. *De Extremitatibus Nominum.*
- IX. *De Mutatis Declinationibus, Casibus, & Generibus.*
- X. *De Pronominibus.*
- XI. *De Verbis.*
- XII. *De Temporibus & Modis.*
- XIII. *De Adverbiis.*
- XIV. *De Praepositionibus.*
- XV. *De Compositione Vocum.*
- XVI. *De Distractione & Trajectione Vocum.*

LIBRI SECUNDI

CAPUT

- I. *De Partium Orationis inter se Commutatione.*
- II. *De Permutatione Casuum, Numerorum & Generum.*
- III. *De Permutatione Temporum & Modorum.*
- IV. *De Casibus cum Nominibus junctis praeter vulgatum usum.*
- V. *De Casibus cum Verbis junctis praeter vulgatum Usu.*
- VI. *De Participiorum & Gerundiorum Usu antiquo.*
- VII. *De Adverbiorum & Praepositionum Structura.*
- VIII. *De Commutatione simplicium & junctarum Vocum.*
- IX. *De Iteratis & geminatis Vocibus in Oratione.*
- X. *De Parelcis.*
- XI. *De Eclipticis.*

AUSONII POPMAE
 DE
 USU ANTIQUAE
 LOCUTIONIS
 LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

De Litterarum Vocalium inter se commutatione.

ANTIQUI & idonei Latinae Linguae Autores multa Vocabula usurparunt, ab usu & consuetudine Sermonis nostri penitus remota; multa longe aliter protulerunt, quam a nobis hodie vulgo efferruntur. Utriusque generis exempla in ipsorum Scriptis non pauca reperiuntur, & plura exstarent, nisi imperiti Librarii antiquam & minus usitatam Locutionem fere ubique ejecissent. Quam cum difficile sit in suam, unde vi dejecta est, possessionem restituere, nos, quod potuimus, in hoc Libello USUM ejus ostendere, & collectis quasi per Saturam undique testimoniis probare conati sumus. Ut autem a minimis ordiamur, multa propter *mutuam Cognationem & Affinitatem* LITTERARUM Veteres promiscue dixerunt. Nam *Litterae pleraeque omnes inter se locum commutarunt*, ut principes duae Vocales A & E. Unde *Defediscor, Depeciscor* scriptum olim notat *Pri- scianus*, hodieque in Libris veteribus exstat. Terent. in Phormione:

Neque defetiscar unquam adeo experirier,

Id. ibidem:

Jam depecisci mortem cupio.

Cicero pro Sex. Roscio: *Partem suam depecisci.* Et mox ita: *Ipse tria Praedia depectus est.* Et in Verrinis frequenter. Gellius Lib. XX. *Reus, qui depecisci noluerat.* Ulpianus Lib. 10. ad Edictum: *Hoc edicto tenetur etiam is, qui depectus est.* *Depectus* autem dicitur *turpiter pactus.* *AEquipero, Praepero*, ut *Recipero* etiam nunc dicimus. Ennius Lib. II. Annal.

Ingens cur animis cum concordibus aequiperari.

Gellius Lib. X. Namque in praeparatu rei rusticae per tempestates pluvias, quoniam otium est, maturari potest. Hieto Plautus:

Ubi cum hietare nodum in mentem venit.

Caecilius:

Praei hercle tu, qui mihi oscitans hietansque restas.

Edor pro Ador, Frumenti genus, Festus. Similiter A & I. ut Fontinalia pro Fontanalia, Varro Lib. V. de Ling. Lat. Juvenilis, Juvenalis, Glossae, & Ulp. de Adulteriis. Sane si juvenali facilitate ductus. Rursus Bacchanal Bacchinal, Plaut in Aulularia:

Ad Bacchas veni in Bacchanal coquinatum.

Id. ibid. Aperitur Bacchinal. Librale, Librile, scapus Librae, Festus. Subigitare re-
ninent Libri veteres Terentii in Heautontimorumeno, Beneficere & Maleficere Pan-
dectae Florentinae, sicut eadem Fornicator & Fornicarius, qui Fornacis accendendi
curam gerit. Aquaemanile & Aquiminale, Vas, sive Urceolus, quo aqua in truel-
lum effundebatur lavandis manibus, Paulus Lib. VI. ad Sabinum & Lib. III. Sen-
tentiar. Aquimanile, *αεγυμν*, Glossarium. Item Sub- junctivi Modi verborum ter-
tii Ordinis, quos non per Am, sed per Im efferebant, ut Arcessim, Edim, & alia,
de quibus suo loco dicemus. A & U, ut Condalus, Condulus, Festus, & Graeci
κονδύλα. Fabalia, Fabulia, Lucilius Lib. X. Satyr.

Hic in stercore, humu, fabulo fimoque atque succerda.

Varro Lib. I. de Re Rustica: Id ex fabuli segete. Pedule, indumentum Pedis, Ul-
pianus & Grammatici, Pedale *Ποδῆιον*, Glossarium. E & I, ut Seco Sico, & quae
ex eo junguntur, ut Circumsico, Praesico, Resico, Varro in Libris de Re Rustica,
& Lib. IV. de Ling. Lat. Brasica, ut Praesica, quod ex hujus scapo minutatim
praesicatur. Exsico, Plautus in Rudente:

Quin tu in paludem is, exsicasque arundines.

Consiptum Ennius in Medea:

Teneor consipta, und'que venor.

Varro Lib. IV. de Lingua Lat. Gallorum ossa, qui possederunt Urbem ibi coacervata
ac consipta. Luciscit Plaut. in Amphitr.

Eamus, Ampithruo, luciscit hoc jam.

Quod imitatus Terentius in Heautontimor.

Luciscit hoc jam, cesso pultare ostium.

Augisco, Ennius Lib. I. Annal. & ab eo Varro in Satyra Testament.

Qui Rem Romanam Latiumque augiscere voltis.

Putisco, Flaccisco, Incurvisco Cicero Lib. IV. de Finibus: *Animam sui datam pro sale ne putisceret.* Varro Lib. IV. de Lingua Lat. *Puticuli, quod putiscebant ibi cadavera projecta.* Pacuvius in Chryse:

Interea loci flucti flacciscunt.

Vetus Poëta:

Rami baccarum ubertate incurviscere.

Milli pro mille, Lucilius Lib. IX.

Tu milli nummum possis uno quaerere centum.

Idem Lib. XV.

Hunc milli passim qui vicerit atque duobus.

Quatinus pro Quoniam, Quia, autore Festo. Horatius Lib. III. Carmil.

— *Quatenus heu! nefas*

Virtutem incolumem odimus.

& Lib. I. Sermon. Satyr. III. v. 76. sequ.

Denique quatinus excidi penitus vitium irae

Caetera item nequeunt stultis haerentia. —

Suetonius in Claudio: *Quatenus sibi matrimonia male cederent.* Ni pro Ne, Plautus in Menaechmis: *Ni mala, ni stulta sis.* Idem in Mercatore: *Ni metuis tu ista.* Varro Lib. I. de Re Rustica: *Ni extrinsecus spiritus aslet.* Cicero ad Varronem; *Consilii nostri, ni, si eos quidem, qui id secuti non sunt, non poeniteat, nobis poenitendum putarem.* Virgil. Lib. III. Aeneid. *Ni teneant cursus.* Em & Im pro Eum, Festus. Endo, vel Indo pro In, Ennius & alii. E diverso Amecus, Menerva, Ma-

gester, dixerunt Vetusissimi, ut Ennius Lib. I. Annal. *Daidala Menerva*; *Genetrix* Virgilius & Lucretius, ut ipsorum antiqui testantur Libri. (a) *Derigo* Varro Lib. I. de Re Rustica, & ab eo *Derectarii*, qui in aliena Coenacula se dirigunt furandi animo, *idem Dejudico*, *Intellego*, *Despero*, *Delenimentum*, *Deverticulum* edunt Libri Jurisconsultorum. *Specio* pro *Spicio*, id est, *Video*, Plautus: *Nunc specimen* specitur. *felix* Herba, & *Felicula*, Cato de Re Rustica: & *Felicata patera ad ejus* *Herbae speciem caelata*, Festus & Cicero in Paradoxis: *Felicitas istorum pateras*. *Ques* pro *Quis*; Ennius & Cato. *Here* Adverbium. Juvenalis Satyra I.

Res hodie minor est, here quam fuit.

Quam Scripturam *Priscianus* ibidem observavit, & *Quintilianus* sua aetate in usu fuisse testatur. Nam in fine Dictionum Veteres usi indifferenter his Litteris, maxime in Adverbiis & Casibus Dativo & Ablativo tertii Ordinis, ut infra dicemus. *E* & *O*, unde *Apello*. Sed Antiqui dicebant pro *Apollo*, *Sol*; *Helus Helusa*, quod nunc *Holus Holera*, teste Festo, item *Hemo Homo*. Ennius Lib. II. Annal.

Vulturius silvis miserum mandebat hemonem.

Pigneris, ut *Pignero* Verbum. Plaut. in Captivis: *Reliquit putamina*. Cato de Re Rust. *Si qua illata erunt, pigneris sunt*. Juvenalis Satyr. III.

Pigneribus positis.

Gellius Lib. 16. *Obsidis vice pignerisque esse apud Rempublicam videbatur*. *Temperi* Adverbium & *Temperius*, id est *maturius*, a *Tempus* *Temperis*. Plaut. in Amphitr.

Num satis temperi:

Idem in Perfa:

Temperi hanc vigilare oportet.

Cicero Orat. IV. in Verrem: *Se ad Comitia temperi venturum*. Idem ad Paetum: *Temperius fiat*. Cornelius Nepos de Viris illustribus: C. LAELIUM quondam in PUTEOLANO Kal. Mart. admonitum ab uxore, *temperius ut discumberet*. Memor-di, *Peposci*, *Spespondi* observat Gellius, Rursus *Amplctor*, *Animadvorto*, *Voster*, *Vortex*, *Vorsus* & id genus alia Vetusiores omnes usurpant, quae in Catone, Plau-
to,

a Recentiores enim Editiones, imprimis Virgili, Lib. I. *Aeneid.* v. 599. Lib. II. v. 787. Lib. VIII. v. 383. Lib. IX. v. 82. 94. 117. 284. & 297. Lib. X. v. 234. & Lib. XII. v. 412. & 554. pro *GENETRIX* semper *Genitrix*, sicuti ex Tom. II.

Aldina, *Bersmanniana*, *Calagiana*, *Erythreanis*, (Hannoviensi videlicet & Veneta) *Frelloniano*. *Lugdunensi*, *Meyeniana*, *Minelliana*, *Plantiniano*. *Antverpiensi*, *Taubmaniana* & aliis patet Editionibus.

to, Terentio, Sallustio passim occurrunt, & Antiquitatis causa diligenter conservanda sunt. *Volim* pro *velim*, Lucilius Lib. XXIV. Satyr.

Idola atque atomos Epicuri vincere volim.

Plautus in *Afinaria*:

Meo modo loquar, quae volim.

Idem in *Captivis*:

Me fuisse, quam esse nimio mavolim.

Cicero Lib. II. de *Natura Deorum*: Quo facilius id, quod dicere volimus, intelligi possit. *Apprimo*, *Arcano*, *Tutissimo*, *Quotidiano* & similia Adverbia, quae infra referuntur. (b) E & U, ut *Auger*, *Augeratus* pro *Augur* & *Auguratus*, notat Priscianus; *Hemona*, *Humana* Festus; *Pepugi*, *Cecurri*, pro *pupugi*, *cucurri*, Gellius. Contra Participia *Faciundum*, *Vendundum* caeteraque, U Littera media profertur Cato, Sallustius, Varro & alii; de quibus Priscianus Lib. I. *Apud Antiquissimos*, inquit, quotiescunque N D sequuntur in his Verbis, quae a tertia Conjugatione nascuntur, loco E, U scriptum invenimus, ut *Faciundum*, *Legundum*, *Dicundum*, *Vertundum*, pro *Faciendum*, *Legendum*, *Dicendum*, *Vertendum*. I & O, ut *Olli* pro *Illi*, praeter vetustiores, Ennium, Plautum, Lucretium, etiam Virgilius, amantissimus antiquitatis, in *Aeneide* usurpavit. *Agnotus* pro *Agnitus*: Pacuvius in *Iliona*:

In turbâ cognita agnota est Soror.

Apolloni pro *Apollini*, in aereô Nomismate, APOLLONI SANCTO. *Inlico*, sive *Illico*, pro in *Locô*, Terent. in *Phormione*:

—— *Exadvorsum inlico*
Tonstrina erat quaedam.

Sispes Juno, Festus, pro ea quae vulgo appellatur *Sospes*, aut *Sospita*, à qua diversa est *Juno Hospita*, cujus meminit Martianus Capella Lib. I. Philologiae: JUNONIS verò HOSPITAE Genius accitus ex nonâ. Ut enim JUPITER cognominatus fuit Hospitalis: sic JUNO Hospita dicta, & Hospita MINERVA, quae in Promontoriô juxta Surrentum Templum habuit ab ULYSSE conditum, ut auctor est Strabo, Statius Lib. 3. *Silvarum*:

Qua Pater aetherius mensisque accita Deorum
Turba, atque excelso veniat Soror Hospita Templo.

Era-

b Scil. huj. Lib. I. Cap. XIII. de *Adverbis*.

Crastini, Quarti, Septimi, Noni Die pro *Crastino, Quarto, Septimo, Nono*, de quibus Gellius. *Quivis, Quicquam, Quicum*, pro *Quovis, Quocum vel Quacum*, Terent. in *Adelphis*,

Abs quivis homine.

Plaut. in *Cistellariâ* :

— *sed tun' unquam cum quiquam viro*
Consuevisti?

Idem in *Perfâ* :

Nec satis quicquam homine accepi.

Et in *Mercatore* :

Quid tua refert, quicum istac venerit.

Virgil. Lib. XI. *Aeneid.*

— *Accam ex aequalibus unam.*
Quicum partiri curas.

I & U, ut *Existumo, Fuo, Dissupo, Optumus, Maxumus, Inclutus* & infinita alia omnes Veteres, atque etiam ipse Cicero in illis Libris, in quibus Viros antiquos inducit differentes de *Amicitia & Senectute*. Primus autem *C. Julius Caesar* per I. ejusmodi Verba enunciavit & scripsit. Inde caeteri secuti auctoritatem, ut *Varro & Quintilianus* tradiderunt. Contrâ *Manipretium* *Cato de Re Rusticâ*, & *Varro Lib. IV. de Lingua Lat. Scripulum* idem Lib. 13. de *Re Rust.* & *Satyris: Ut ne unum quidem habuerit scripulum, quem hirundinibus hospitis ostenderet.* *Simus* pro *sumus* *Augustus Caesar* semper scripsit, itemque *Messalla, Brutus & Agrippa*, teste *Suetonio*. *Recipero* in *Jurisconsultorum & aliorum veterum Autorum manu exaratis Libris* extat, atque etiam in antiquis *Inscriptionibus*, ut *Romae: SANCTO SEMONI DEO FIDIO SACRUM DE CURIA SACERDOTUM BIDENTALIIUM RECIPERATIS VECTIGALIBUS.*

O & A, ut *Posthoc* pro *posthac* in *Lege Papiria: QUICUMQUE PRAETOR POSTHOC FACTUS ERIT. ET* rursus *Hac propter*, ut *Quapropter* pro *Propter hoc*. *Varro* in *Satyris: Hac propter, omnes, qui laborant, invocant.* O & U, ut *Folmen, Fonus, Populus, Piacolom* in Libris *Foederum & Legum antiquarum*. *Ollorum*, id est, *illorum*, fuit in columna *Duillii. Hoc, Adhoc, Illoc*, pro *Huc, Ad huc, Illuc*. Plaut. in *Captivis*:

Quis ait hoc, aut quis profitetur.

Idem in Mercatore:

Hoc non voluntas me impulit.

Terent. in Andria:

Sublimen intra hoc rape.

Idem ibidem :

Cum illoc advento solitudo ante ostium.

Idem in Adelpbis:

Satis adhuc tua nos frustrata est fides.

Varro Lib. V. de Lingua Lat. *Voca inlicium hoc ad me.* Lucretius Lib. II.

Hoc accedit uti solidissima materiai..

Virgil. Lib. IV. AEneid.

Hoc tunc ignipotens coelo descendit ab alto.

Ulpianus ad Sabinum XVII Hoc usque erit procedendum. Quatenos pro Quatenus scrip-
sit Scipio Africanus, teste Festo. *Antiquos, Divos, Ovom, Servom, Volgus, Volt*
& caetera, quae nunc U gemino scribuntur, Plautus, Terentius, Varro, & ipse
Cicero in Laelio & Catone, ut ex veteribus Libris apparet. Quam scribendi ratio-
nem sua aetate desuisse Quintilianus autor est. Idem observat *Hecoba & Notrix*, ac
ne in *Graecis* id tantum notetur, *Dederont & Probaveront*, Ennius Lib. XVI. Annal.

Concidit, & sonitum simul insuper arma dederont.

Antiquae Inscriptiones, Fueront, Vixeront. Contra *Fruns & Frus frundis, Funs-
funtis, & similia*, de quibus ita Priscianus Lib. 1. *Multa praeterea vetustissimi in
principalibus mutarunt syllabis, ut Cungrum pro congrum, Cunchin pro conchin,
Huminem pro hominem. Funtēs pro fontes, Frundes pro frondes. Ennius:*

— *populea* fruns. Idem Lib. VII. Annal.
Rurescunt frundes.

Utrubi, Utrubique habent Libri *Pandectarum*, qui ab archetypo *Florentino* manarunt. Idem constanter & sine ulla varietate referunt *Suboles*, *Adolescens*, *Epistula*, e quibus illud *Suboles* etiam in aliorum Autorum veteribus Libris perpetuo scribitur, eamque Scripturam confirmat Etymologia, quae in *Adolescens* re-

Ru-

pugnat. Utrumque enim deducitur ab antiquo verbo *Olesco*, quod significat *Cresco*, autore Festo. Sed & *Epistula* in aliis multis Libris & antiquis Inscriptionibus exstat, neque ante JUSTINIANI Imperatoris tempora, ut videtur, O Litteram recepit; quamvis origine sit Graecum Ἐπιστολή: quod ipsum quoque est in *Numisma* & *Brundisium*, (c) quae Graeci scribunt Νέμισμα, Βρονήσιον. U & Y mutant in Graecis Dictionibus; ut *Myrrha*, *Murrha*, *Myrtus*, *Murtus*, Quam commutationem observavit Cicero in Oratore: PURRUM semper Ennius, inquit, nunquam Pyrrhum, *Vi patefcerunt Fruges, non Phryges, ut ipsius antiqui declarant Libri. Nunquam enim Graecam Litteram addebant: nunc autem etiam duas, & cum Phrygum & cum Phrygibus dicendum esset.* Ennius Lib. VIII. Annal. (d)

Purru, uti memorant, *Divom a stirpe supremo.*

Idem *Eurudica*, *Ilurica*, *Olumpus*: Livius in *Odyſſea*, *Cyclops Ulusses*; Cato *Murtus*; *Mutilli* Μύπλοι Pisces, Ulpianus Lib. IX. de Officio Proconsulis: *Quod instituuntur Venatores, aut Purricharii*. Similiter *Aſſurius*, *Musia*, *Tumpanum* in *Jurisconsultorum* optimis Libris exstat: sicut contra *Lysitania*, pro *Lusitania*; *Lydi* pro *Ludii*. Plautus in *Curculione*:

Fite caussa mea Lydi, Barbari.

Cymaeus pro *Cumaeus*, Varro Lib. I. de Re Rustica: *Antigonus*, *Cymaeus*, Virgilius *Ecloga* V. (e)

Ultima Cymaei venit jam carminis aetas.

Idem Lib. VI. v. 98. *AEneid.*

Talibus ex adyto dictis Cymaea Sibylla.

Ex hoc autem genere pleraque U Litteram retinuerunt, ut *Duplus*, *Sulla*, *Tuscia*: Quaedam in I mutarunt, ut *Inclitus*, *Lacrimae*, *Stilus*, *Olimpus*; *Mitili* pisces: apud Plinium: alia Y receperunt, ut *Cyclops*, *Myrtus*, *Mysia*, & similia.

c Legunt & Graeci Βρονήσιον, s. Βρονήσιον. *Brentesium* à *Brento* quodam (si *Stephano* credimus) *HERCULIS* Filio, aut certe a cervini Capitis similitudine; quod *Messapii* sua Lingua Βρονήσιον appellabant.

d Hic Locus *Ennianus* Lib. VII. *Fragmentor.* quae *Henricus Stephani* studiosissime excudi cura-

vit, non extat, nec est reperiendus inter istos Versus, quos ex incertis *Annalium* Libris ibid. p. 84. seqq. collectosprehendimus.

e Non extat hic Locus *Eclog. V.* sed IV. & ibi quidem v. 4. ubi *Cymaei* in plurimis Recentiorum Editionibus; rectius legitur *CUMAEI*.

CAPUT II.

De Mutatione Diphthongorum.

Ex *Vocalibus* coalescunt & conflantur *Diphthongi*, quibus itidem varie usos Antiquiores observavimus, ut pro *Ae* nonnulli *Graecorum* more semper efferebant *Ai*: quidam *singulariter* tantum, cum in *Genitivum*, vel *Dativum* Casum incidissent, ut *Quintilianus* testatur. Hinc *Aimilius*, *Aiternus*, *Paitus* in antiquis *Marmoribus* exstat: *Maisius*, *Nainia*, *Operai* adservant veteres plerique *Libri*. Poetae autem hac *Diphthongo* distracta fere utebantur, ut *Ennius Terrai frugiferae*, & *Naevius*, *Lucretius*, atque etiam ipse *Virgilius*, cum ait: *Aulai in medio*, & *Pictai Vestis*. *Oe* fuit loco *U* *Vocalis*; ut *Poconio*, a quo manet, *Poenio*, *Moerus*, *Moenera*, *Poeniceus*, *OEsus*, quae nunc *Punio*, *Murus*, *Munera*, *Puniceus*, *Ufus*. *Commoetat* pro *Commutat*, *Cato de Re Rustica*. Interdum ponebatur loco *I*, ut *Loeberum* *Liberum*, *Loebertas* *Libertas*, *Festus*: maxime in *Nominativis* *Pluralibus* *Graeca* terminatione, ut *Oloe*, *Olli*, sive *Illi*, in *Lege Regia*: *Si Parentis Puer verberit, ast oloe plorassint*. In *Carminibus* *Saliari*; *Pilomnoe Poploe*, id est, *Pilumni Populi*, scilicet *Romani*, *Pilis* in *Bello* uti adsueta. *Au* pro *O*, *Ausculor*, *Osculor*. (a) *Aula* *Olla*. Unde *Aulicoqua* *Extā*, quae in *Ollis* coquantur, *Raudus* *Rodus*; in *XII. Tabulis*; *Raudusculo libram ferito*. *Caurus* *Corus* *Ventus*, *Saurex* *Sorex*, *Caudex* *Codex*, a quo *Caudicariae* *Naves*. *E* diverso *O*, pro *Au*, ut *Clodius* apud *Ciceronem*, quem *Claudium* aliis dictum *Dio Historicus* notat, *Coda*, *Plodo*, *Plastrum*, *Clostrum*, pro *Cauda*, *Plaudo*, *Plaustrum*, *Claustrum*; quae *Diomedes* *Libro primo* annotavit, & in veteribus *Libris* passim occurrunt. *Oricularius* *clyster* in *Libris Medicorum* pro *auricularius*. *Deborito* *Dehaurito*, *Polulum*, *Paululum*, *Cato*, de *Re Rustica*: *Copo* & *Copona* pro *Caupo* & *Caupona*, *Festus* & *Carisius*. Praeter has autem *Diphthongos*, quibus hodie utimur, aliis multis usos *Veteres* con-

^a Cum aliquando (Menf. np. Novembr. Anni CHR. M DC LXXIX.) Illustrem atque Excellentissimum VIRUM DN. JOBUM LUDOLFUM, ICTUM celeberrimum Consiliarium Saxo Gothanum splendidissimum, Linguarumque Orient. Doctorem peritissimum, Patronum meum adhuc magnum & certum, eumque DRESDAE in arduis Sereniss. DUCIS ac HERI sui negotiis t. t. commorantem, de Origine Mutationis DIPHTHONGI AU in O modestissime quaererem; doctam atque eruditam hanc Responsionem, inque charitam benevole atque eleganter conjectam accepi ex animi sententia: Ad quaestionem Tuam, HEKELI CL. cur AUSCULOR pro Osculor apud Pacuvium reperiatur, sciendum, vel illius Autoris, vel certae Regionis cujusdam Dialectum fuisse. Nihil enim inter Nationes frequentius, quam permutatio

DIPHTHONGI AU in O. Hinc MAURUS, e Mauritania Oriundus Italis MORO, nobis ein Mohr. Et sic in Latinis plerisque Itali AU in O mutant. Exempl. gr. Laude LODE, &c. ut verisimile sit, multos Latinorum olim sic pronunciasse. Nam Galli pro Aurum dicunt OR. Sic Germani nostri Lauri baccam vocant Lorbeer / Auris Ohr. Et vice versa ex O faciunt AU, ut cum ex LORA fecerunt Laur. Immo pro diversitate Regionum nonnulli pro AUGEN dicunt Ogen: pro LAUGEN / Losen: RAUGEN / Rosen; quod apud Saxones & Belgas perpetuum est, qui dicunt. Loopen / Ropen / & similiter.

constat, ut EI pro I longa: unde *Quei*, *Lucei* in antiquis Libris: *Etruscei*, *Sabinei* in Monumentis legitur. Quem usum tradit Lucilius Lib. IX. Satyrar. ubi de Litteris disputat.

*Jam Puerei venere, E postremum facito atque I
Ut plures Puerei fiant. I si facis solum
Pupilli, Pueri, Lucilli hoc unius fiet,
Hoc Illi factum est uni, tenue hoc facies I.
Haec ille fecere, addes Es ut pinguius fiat.
Meille hominum, duo meillia, item huic utroque
opus meille.*

*Meilitiam, tenues I, Pilam, qua ludimus. Pilum
Quo pinso tenues I, plura feceris, Peila
Quae jacimus, addes E Peila, ut plenius fiat.
Mendacei Fureique addes E, quam dare furei
Fusseris.*

Sed a Lucilio dissentiunt Quintilianus & Velius Longus, qui observationem illam cum supervacua, tum incommoda esse docent. OI, ut *Coilum* *Coelum*, *Proilium* *Proelium*, quod retinent Libri veteres Plauti in *Menaechmis*:

*Ego istic mihi hodie apparari jussi, apud te proilium
Hodie ut fieret: in eo uterque pro Illo potabimus.*

Ubi est venusta PARONOMASIA *Proilium* & *pro Illo*, quae nulla est in Voce *Proelium* OU, ut *Fourius*, *Foures*, *Fous*, *Foudico*, aliaeque hujusmodi, quae in antiquis Inscriptionibus exstant.

C A P U T III.

De Consonantium inter se commutatione.

Nec minor varietas & mutatio fuit inter Litteras Consonantes, sicut inter B & P, unde *Scapreo*, pro *Scabreo* Ennius & Pacuvius apud Nonium: *Optineo*, *Optulit*, *Suptile*, Libri & Monumenta. B & U Veteres & in pronunciando & in scribendo indifferenter posuerunt, ut *Ferveo* & *Ferbeo*, *Ferbesco*. Horatius Lib. I. Sermon.

Velatumque stola mea cum conferbuit ira.

Rebito Plautus in *Captivis*:

At si non rebitas huc.

Revito *μενέμω* Glossar. *Billius* est apud Valerium Maximum Lib. VIII. Item *Villius* apud Livium Lib. XXIX. & XXXI. *Bagienni* Populi nominantur a Varrone Lib. I. de Re Rustica, qui *Vagienni* a Plinio Lib. III. Sic in antiquis Monumentis leguntur *Albus*, *Serbus*, *Amavilis*, *Venemerens* & similia. Ex hoc autem promiscuo & indifferenti Usu istarum Litterarum multi errores veterum Autorum Libros infederunt, ut in Dictionibus *Acerbat* *Acervat*, *Habe*, *Have*, *Belle*, *Velle*, *Bilis*, *Vilis*, *Jubet*, *Juvel*, *Nobis*, *Novis*; quarum altera in alterius locum migravit; sicut *Favia Lex* & *Faviana Actio*, *Jubentius*, *Jabolenus*, *Habitus* scriptum fuit pro *Fabia*, *Fabiana*, *Juventius*, *Javolenus*, *Avitus*. C & G. invicem commutarunt, ut *Acetare* dicebant, quod nunc dicimus Agitare, Festus. Idem *Calbei* & *Galbei*, *Cerrones* & *Gerrones*, *Culiocae* & *Guliocae*, *Glucidatum* & *Glucidatum*. Sic in Lege Numae: ACNOM FEMINAM CAEDITO. Et in XII. Tabulis: NEI CUM EO PACIT. Ut & in Libris *Augurum*: INTERA EA CONRECIONE, pro *Conregione*. Similiter in antiquis Marmoribus & Numismatis *Curges*, *Calba*, *Calbinus*, *Oculnius*, pro *Gurges*, *Galba*, *Galbinus*, *Ogulnius*. *Germalum* Montem Romae nominat Varro, *Cermalum* Festus; *Anclas* Arborum intervalla, Idem; *Angras* Isidorus. *Cajus* vulgo, in *Pandectis Florentinis* est *Gajus*. *Gummis* a Catone dicitur *Cummis*, ut a Graecis *ὄππυ* *Vacca* Oppidum & *Vaccenses* sunt Sallustio, *Vaga* & *Vagenses* Plutarcho & Ptolomaeo, quibus praerique Sallustii antiqua Exemplaria accedunt. Item *Sugambri*, *Nongaea*, *Nonagria*, *Lygurgus* habent Libri veteres. Praeterea mutant C & Qu. ut *Arquus*, *Oquulus* pro *Arcus*, *Oculus*, *Priscianus*. Vicissim *Anticus*, *Eculus* pro *Antiquus*, *Equulus* scripti Libri. *Quum* vel *Quom* scribi indicat Quintilianus, qui velut frigidam notat, quae sit a multis tradita Differentia, ut cum significaret Tempus, Q; cum autem Causam vel Conjunctionem, C acciperet. *Quoi* pro *Cui* paullo ante Quintiliani aetatem, ut distingueretur a Nominativo *Qui*, scribebatur, ut Virgilius Lib. III. Georgicor.

Qui non dictus Hylas.

Sic illud Terentii in Andria.

Qui mihi expurgandus est,

pro *Cui*, annotat Donatus. Quae ratio scribendi opinor induxit Servium Grammaticum, ut Nominativum *Qui* pro *Cui*, vel *Quoi* perperam acciperet, in illo Virgilii Ecloga IV.

Qui non risere Parentes.

Delicia tignum, Festus, *Deliquiae* Vitruvius Lib IV. *Querquera* febris, Lucilius, *Quercera* Gellius Lib. XX. *Cotidie* non *Quotidie*, licet originem habeat a quoto die, scribunt

bunt Quintilianus & Victorinus. *Stercilinium* pro *Sterquilinium* habent Libri veteres Catonis de Re Rustica, & Terentii in Phormione. Quibus consentiunt Pandectae Florentinae. *Infeco* & *Insequo*, id est, dicendo praeëo, & sequentem verba duco. Ennius, Livius Andronicus, & Cato, ut disputat Gellius Lib. XVIII. *Hujusce* & *Hujusque* promiscue olim scribebant, etsi Victorinus ista significatione distinguit. Hinc eadem *Fortuna hujusce diei* apud Plinium Lib. XXXIV. & *Fortuna hujusque diei* apud Ciceronem Lib. II. de *Legibus*; & Victorem de *Regionibus Urbis*: VICUS HUIUSQUE DIEI FORT. AED. Sic D & L ut *Dacruma* Lacruma, *Dautia* Lautia, *Fidius* Filius, *Reduvia* Reluvia, aliaque id genus, de quibus praeter Festum, Victorinus his verbis: *Novensiles sive per L, sive per D scribendum. Communione enim habent hae Litterae apud antiquos, ut Dinguam Linguam, & Dacrimas Lacrimas & Capitodium Capitolium, & Sella a Sede, Olere ab Odore. Melicae Gallinae appellantur, quae Medicae a Media insula dici debebant, autore Varrone & Columella. Delicare pro Dedicare, & Delicatus pro Dedicatus, sive Consecratus, Impelimenta Impedimenta, Cassilem Cassidem, Festus. D & R ut Apur, vel Apur, pro Apud, idem, & Victorinus. Medidies Meridies, Varro Lib. IV. de Lingua Lat. In Lege Numae: JOVI FEDETRIO BOVIM CAEDITO. Monerulae pro Monedulae. Plautus in Captivis:*

Aut Monerulae, aut Anates, aut Coturnices dantur.

Arvectum Advectum, Cato de Re Rustica. *Arcedo* pro Accedo. Turpilus in Boethuntibus:

Qui verba venatur mea, Pestis arcedat, & sermonem hinc sublegat.

Arfero Adfero, unde *Arferica* aqua, quae in sacris inferorum adferebatur, Festus. Similiter *Arvenio*, *Arvento*, *Arfari*, ut notat Prisc. Lib. I. *Antiquissimi vero*, inquit, pro AD, AR, ponebant, Arvenas, Arventores, Arvocatos, Arfines, Arvolare, Arfari dicentes, pro Advenas, Adventores, Advocatos, Adfines, Advolare, Adfari. D & T, ut *Andruare* & *Antruare*, id est Circumflectere; *Drua* & *Trua* Cochlear, quo olla commovetur, Festus: & maxime in fine Dictionum, ut *Apud* & *Aput*, *Ad* & *At*, *Quod* & *Quot*, *Quodannis* & *Quotannis*, *Sed* & *Set*, *Haud* & *Haut*: quae etiam nunc in optimis & vetustissimis Libris promiscue scripta reperiuntur. Id quod videtur confirmare Quintilianus Lib. I. ubi notat, quosdam frigide observare ut *Ad*, cum esset Praepositio, D Litteram; cum autem Conjunctio T acciperet, Quam tamen Differentiam sequendam praecipit Victorinus, & similem tradit inter *Haud*, & *Haut*: *Haut*, inquit, D Litteram conservat, si sequens vocabulum incipiat a Vocali, ut, *Haud* aliter minor, & *Haud* equidem: at cum Verbum a Consonante incipit, D perdit, & T inducit, ut *Haut* dudum & *Haut* multum. F & C, ut *Ecfero* Effero, *Ecferi* Effari apud Plautum saepe, & Lucilium Lib. XXVI.

Neu Mysteria ecferres foras.

F & H, ut *Forda* & *Horda* Bos praegnans, a quo *Fordicida* & *Hordicidia* Sacra, Varro, Idem *Foedus*, *Folus*, *Fostis*, *Fostia*, *Fircus*, pro Hoedus, Holus, Hostis, Hostia, Hircus, idem Festus. *Fanula* pro Fanula, parva Delubra idem; *Hortes* pro Fortes, Isidorus. F & R, ut *Sufflumen*, & *Sufframen*, *Conflages* Loca, in quae diversi confluunt Venti, Festus. *Confrages*, Isidorus. Hinc in Versu Plauti in Curculione legit Festus *Clupeatum Elephantum machaera dirigit*; Nonius autem *diligit*: ubi tamen nunc melius est *dificit*. G & N, de quarum communione ita Varro Lib. I. de Lingua Lat. *Aggulus*, *Aggens*, *Agguilla*, *Iggerunt*, in ejusmodi Graeci & Attius noster binam G scribunt, alii N & G quod in hoc veritatem facile videre non est. Similiter *Agceps* & *Agcora*, Ita *Stagneum* pro Stanneo Plaut. apud Festum:

Murraticam autem video in vasis stagnéis.

Scribonius Largus: Pixide *stagnea*, Vase *stagneo*. Ulpianus D. ad Legem Cornel. de Falsis: *Ne quis numeros stagneos, plumbeos emere vendere dolo malo velit*. L & N, ut *Lympha* *Nympha*, *Lingua*, *Ningua*, unde *Ninguosi* Garruli, Glossae Isidori. *Luscitiosus* & *Nuscitiosus*, qui interdum parum videt, Festus. L & R, ut *Palilia* & *Parilia* Sacra, *Proeliaris* & *Proelialis* Dies, *Latiaris* & *Latialis* Juppiter; *Pellicio* *Perlicio*, *Velius* *Longus*; *Perlego* *Pellego*, Terentius Scaurus in Versu Virgilii:

Pellegerent oculis. — — —

Agonalia *Agonaria* Sacra, Glossae; *Mortualia* Plaut. in *Asinaria*:

Haec sunt non nugae. Non enim mortualia:

Mortuaria Gellius Lib. XVIII. *Vos Philosophi mera estis, ut Cato ait, Mortuaria glossaria. Imperia* pro *Impelia*, sive *Impilia*, scribitur in Libris *Pandectarum* ex Pauli ad Sabinum 4. *Lecti etiam inargentati, culcitrae, totalia, imperia, Vasa aquaria.* L & T, ut *Thetis* *Dea Graece*, Ennius *Thelis*,

Dea Thelis ei mater.

M transire in N adnotat Priscianus Lib. I. maxime sequentibus Litteris D. T. C. Q. ut *Tam*, *Tandem*, *Tantum*, *Tantundem*, Idem *Identidem*, Num, *Nuncubi*. Contra *Muginor*, pro *Luginor*, id est *Nugor*. Varro: *Dum ista muginamur pluribus horis vivimus*. M & S mutant in fine Dictionum, ut *Demus* pro *Demum*, Livius Poëta, teste Festo, *Seorsus* pro *Seorsum*, Afranius apud Carisium, *Prorsum* pro *Prorsus*. Idem in *Emancipato*:

*Vetuit me sine mercede prorsum paucies
Remeare in ludum.*

N & R, ut *Architectores* pro *Architectones*, *Strigores* pro *Strigones*, homines magnarum virium, Festus. Item *Extrarius* & *Extraneus*, *Praecidarius* & *Praecidaneus*, *Proletarius* & *Proletaneus*, *Vicarius* & *Vicaneus*, *Praesentarius* & *Praesentaneus*, quae eadem esse, & nihil omnino differre monui Lib. II. De Differentiis Verborum. N & S migrant fere in fine Graecarum Dictionum, ut *Aris* *Arin*, *Eleusis* *Eleusin*, *Delphis* *Delphin*, *Minos* *Minon*, & similia, quae Priscianus observavit. R & S, ut *Comperce* pro *Compesce*, Festus; *Quaere* pro *Quaese*. Plautus in *Menaechmis*:

Quaere meum Patrem, tecum simul ut veniat ad me:

Nisi quis hic malit *quaese*; uti in *Bacchidibus*:

Mirum est, me ut redeam te opere tanto quaesere.

Contra *Efit*, vel *Escit*, *Obesit*, *Superefcit*, pro *Erit*, *Oberit*, *Supererit*, Festus. in XXII. Tabulis: SI MORBUS AEVITASVE VITIUM ESIT; & QUOI AURODENTES VINCTI ESUNT. Ennius in *Annalibus*:

Dum quidem unus homo Romae toga superefcit.

Lucretius Lib. I.

Ergo rerum inter summam minimamque quid escit.

Aufelii, *Papisii*, *Valesii*, antiquitus nominati, qui postea *Aurelii*, *Papirii*, *Valerii*, de quibus Cicero in *Epistola* ad *Paetum*. Varro Lib. VI. de *Lingua Lat.* In quo *Antiqui* dicebant S, nunc dicunt R, ut in *Carminibus* *Saliari* sunt haec: *Cosculo*, *Dolosi*, *Eso*, *Post melios melior*, *Foedesum* *Foederum*, *Plusima* *plurima*, *Fanitos* *Fanitor*, Cato de *Re Rustica*: *Fundus melios erit*. Item *Amos*, *Colos*, *Mos*, *on* & similia Masculina nunc in OR finita. Plautus in *Curculione*:

Ejus amos cupidam me huc prolicit.

Clamos, Ennius Lib. XVII. *Annal.*

Tollitur in Coelum clamos exortus utrimque.

Colos, Varro in *Prometheo*: *Ex sanguinibus dolore evirescat Colos*. Sall. in *Catiline*: *Colos ejus exsanguis*.

Labos, *Odos*. Idem ibidem: *Igitur talibus viris non labos insolitus*. Terentius in *Hecyra*:

Aliquis objectus est labos.

Plautus in Captivis:

Quorum odos subbasilicanos omnes abigit in forum.

Idem in Curculione:

Naso odos obsecutus est meo.

Timos, Vapos: Naevius Lycurgo:

Jam ibi nos implicat advenientis timos.

Lucretius Lib. VI.

Permanat odos, frigusque.

S & H, ut *Huspicator*, pro *Suspicator*, Claudium Quadrigarium Lib. VII. *Annalium* dixisse observat *Diomedes*, qui mihi tamen de mendo suspectus est, & puto illum notare voluisse *Sospicator* pro *Suspicator* dictum, U in O versa. Rursum

Sos pro *Hos* dixit Ennius Lib. I. *Annal.*

Constitit inde loci propter sos Dia Dearum.

Et Lib. III.

Circum fosque sunt magnae Gentes opulentae:

Quibus in locis Festus *Sos*, pro *Eos* accipit. S & T ut *Adgretus*, *Exfutus*, pro *Adgressus*, *Exfusus*. Ennius. *Adgrettus fari*. Merto Merfo, Lucretius Lib. V.

— contra nunc rerum copia mertat.

Pulto & Pultatio pro *Pulso & Pulsatio*. Terent. in *Heautontim.* *Cessō pultare ostium*. Plaut. in *Mostellaria*: *Pultabo Heus*. Idem in *Bacchidibus*: *Quaenam istaec est pultatio?* *Ostentus*, *Tertus*, *Ostensus*, *Tersus*. Terentius in *Phormione*: *Ni mihi esset spes ostenta*. Varro Lib. III. *Rerum divinar. Salute ostenta*. Idem in *Satyra* *Ἐξω σε*: *Terta nitet galea*. *Ipsipti*, vel *Ipsipte* Festus, & Glossae, quod Plautus in *Cistellaria* *Ipsipsus est*. S & X, ut *Nugas* pro *Nugax*, Carisius & Priscianus. Varro in *Synephebo*: *Quod si Actaeon occupasset & ipse prius suos canes comedisset, non nugas saltatoribus in theatro fieret*. *Adassint* pro *Adaxint*, Plautus in *Aulularia*:

Utinam me Dii adassint ad suspendium.

Ninfi pro *Ninxi*, Priscianus. X & C magnam habent adfinitatem. Unde ab *Illexit* fit *Illicium*, autore Varrone Lib. VI. *Secus* pro *Sexus* neutri Generis, & unius Casus. Plautus in *Rudente*:

Virile Secus nunquam ullum habuit.

Sallust. Lib. II. *Historiar. Concurrentium undique virile & muliebre Secus.* Gellius Lib. III. *Quod ejus virile Secus futurum est.* Ausonius:

VESTA, CERES & JUNO, *Secus muliebre, sorores.*

Idem:

Nota Calidoniis nuribus muliebre Secus Strix.

Arnobius Lib. V. *In quo Secus virile, non solum homines ponunt.* Ammianus Marcellinus Lib. XVI. *Rerum gestarum: Egressi promiscue virile & muliebre Secus, sine aetatis ullo discrimine, trucidabant.*

C A P U T I V.

De Litterarum in Dictionibus adjectione.

U t autem Litteris commutatis, sic quoque iisdem adjectis, vel detractis multae Veteres variarunt. Cujus rei ignorance plurima in optimorum Autorum Libris interpolata sunt. Et aliquando quidem Litterae appositae in initio Dictionum, ut *Stlocus* *Locus*, *Stlatus* *Latus*: Unde mansit *Stlata*, genus Navigii, quod plures *Malos*, aut *Asseres* habet. *Stlis* *Lis*, a quo nuncupati Decem viri *Stlitibus* judicandis, *Stritavus* *Tritavus*, *Scensa* *Cena*, *Sesopia* *Esopia*, Festus. *Scaelum* *Caelum*, in carmine Saliari: *Sed jam Scaelo candens aurora.* *Gnosco*, *Gnarro*, *Gnobilis*, *Gnavus*, *Gnatus*, quae in compositione nunc G. litteram servant, ut *gnosco*, *Ignarus*, *Ignobilis*, *Ignavus*, *Cognatus*. Quamvis Cicero aliter sentire videatur in Oratore, cum scribit; *Noti erant & Navi, & Nari*; quibus cum *In* praeponi oporteret, dulcius visum est, *Ignoti*, *Ignari dicere*, quam veritas postulabat. Cui consentit Festus, qui *Navus* in Ennio & Plauto agnoscit, ut etiam Libri veteres Sallustii in *Jugurtha*: *Imperata navi fecerant.* Interdum autem in medio Dictionum Litterae interpositae, ut C in *Frucmentum*, *Ferctum*, genus Sacrificii apud Catonem, *Forctis* in XII. Tabulis: NEXO SOLUTO FORCTI SANATIQUE ITEM JOUS ESTOD. *Dumecta*, *Escit*, pro *Dumeta*, *Esit*, sive, *Erit*, Festus. D in jungendis Verbis, ut *Mederga*, *Sederga*, *Tederga*: sicut est in *Redarguo*, *Redimo*, *Redamo*. Plautus in *Asinaria*: *Si quid mederga tu hodie falsum dixeris.* Idem in *Epidi-*

co: *Meus deliquisset* mederga. E, ut *Cereo* *Creo*, a quo forte CERES Dea appellata. Varro Lib. V. de Lingua Lat. *Cerno a cereo, id est creando.* *Trabes*, Ennius & Varro in Satyris: *Plebes* Cato & Sallustius ubique. *Arbiterium* pro Arbitrium saepe scribitur in *Pandectis Florentinis*, & in *Inscriptione Romana*: M. LARGIUS, M. F. POMPTINUS ARBITERIO LARDIAE FORTUNATAE UXORIS. *Dextera*, *Extera*, *Infera*, *Intera*, *Supera*, pro *Dextra*, *Extra*, *Infra*, *Intra*, *Supra*. In Libris Augurum: *Intera ea conrecone.* Cicero Arato:

Torvus draco serpit subter superatque retorquens
Sese, — — — —

Lucretius Lib. II.

Linguit enim supera tetri primordia viri.

& aliis multis locis. I, ut *Audaciter*. Cicero pro Sex. Roscio, *multa scelerate, multa audaciter, multa improbe fecisti.* Seneca in Libro, *Quare bonis Viris mala accidant: Audaciter Veteranus cruorem suum spectat.* *Cavatum*, *Ducitum*, Plautus in Milite:

Opportune mihi cavita est haec Epistola.

Idem in Truculento:

Quia te adduciturum huc dixeras.

Ulpianus Lib. 45. ad Edictum: *Ducitum à Graeco.* *Favitum*, *Favitor*, quod tamen negat Carisius ulla Veterum autoritate, vel ratione dici. Plautus in Amphitr.

Sat habet Favitorum semper, qui recte facit.

Idem ibidem:

Si cui favitores deligatos viderint.

Lucilius Lib. XXIX.

Favito rem me tibi atque Amicum summum.

Vacivus, Vacivitas, pro *Vacuus*, *Vacuitas*. Plautus in Casina:

Aures vacivae si sunt.

Idem in Curculione:

Ita cum vacivitate venio lassī lactibus.

Calix, Merix, pro Calx, Merx, idem in Poenulo:

Quin prius disperibit faxo, quam unum calicem civerit.

Navita Nauta, praeter Poëtas Cato & alii. Stribilita genus Placentae, quod apud Catonem Scriblita. Plau-tus in Poenulo:

Nunc dum scribilitae aestuant occurrere.

Civitatium, Haereditatium, Anuis, Victus, & similes Genitivi: de quibus suo loco dicemus. M, ut AEditimus pro AEdituus, in quo ineptiunt Grammatici, qui hoc significatione discernunt. Varro Lib. I. de Re Rustica: Rogatus ab AEditumo, ut dicere didicimus a Patribus nostris, ut corrigimur a recentibus urbanis ab AEdituo.

N ut Ferinunt: Nequinunt, Obinunt, Prodinunt, Redinunt, pro Feriunt, Nequeunt, Obeunt, Prodeunt, Redeunt, Festus. Thensaurus, vicensimus, Octogen-simus, Totiens, Quotiens habent Pandectae Florentinae: e quibus posteriora duo etiam in aliorum Autorum Libris veteribus perscripta exstant, atque ita scribenda esse monuerunt Caper & Victorinus Grammatici. Pauciens observat Festus Titinii Gemina: Uxorem pauciens video. P, ut Ips, Quips, pro Is, Quis, ut alibi annotavimus. R, ut Laneus Lanerus, Querceus Quercerus. S ante M, vel T, ut Dufmosus, Casmenae, Cosmittere, Varro & Festus, pro Dumosus, Camenae, Committere. Ennius Lib. I. Annal.

Musai, quas memorant Casmenas esse Latini.

Obstineo, Obstrudo, pro Obtineo, Obtrudo, in Carmine Saliari, {Sed jam caelo candens aurora obstinet suum patrem. Plautus in Curculione: Atque illud prius obstrudamus. Praestergeo Praetergeo, idem in Pseudolo: Vorsa praesterga strata, lautaque. U, ut Duo Do, Adduo, Creduo, Redduo, Venunduo; Plautus, Terentius & Vetustiores omnes. Anguina pro Angina, Glossae; Bovarium pro Boarium, antiqua Inscriptio, IN FORO BOVARIO. Nuculeus Nucleus. Plautus in Casina:

Qui e nuce nuculeum esse volt.

Idem in Captivis:

Nuculeum amisit, reliquit pigneri putamina.

Nomenculator, Figulinae, Secutio pro Nomenclator, Figlinae, Sectio habent Pandectae Florentinae. Lautumiae, quas Cicero in Verrem. 7. & Festus dicunt Latumias, est in Pandectis & Seneca Lib. IX. Declam. & Controversiarum V. Cum Reus rogaret, ut in Lautumias transferretur, Ne nunc, inquit, quemquam vestrum decipiat nomen Latumiae, illa animo meo non lauta res. Ninguo, Tinguo, Ungueo, Ur-gueo

gueo, Varro Lib. VII. de Lingua Lat. *Et alia* urgent. Idem Lib. VIII. *Cum alia* vis urguet. Virgilius Lib. III. Georgic.

Interea toto non secius aequore nunguit.

Et Lib. I. AENEIDOS:

Quid tamen Oceano properent se tinguere soles.

Idem ibidem: *In brevia & syrtes* urguet. Lucretius Lib. IV.

Unguit amaracino, & foribus miser oscula figit:

Quam Scripturam Verborum *Unguo & Tinguo* approbant Valerius Probus, & Caper Grammatici. *Duonum* pro *Donum* in Carmine Cn. Martii Vatis: *Quamvis noventium duonum* neginate, id est negate & repudiate donum, etiam eorum, quos noveritis. Aliquando vero in fine Dictionum Litterae adjectae, ut C in Pronominibus *Hic, Haec, Istaec*, pro *Hi, Hae, Istae*, de quibus infra. D in omnibus fere Vocibus vocali Littera finitis, tum maxime cum subsequentis Dictionis prima Littera est vocalis. Hinc *Estd, Habetod* in XII. Tabulis, & in Columna Duilii *Altod, marid*: de quo ita Quintilianus Lib. I. D. Latinis veteribus plurimis in verbis in ultimo adjecta est, quod manifestum est etiam ex Columna rostrata, quae est Duillio in Foro posita. *Med, Sed, Ted, Meritod*, & id genus alia Ennius & Plautus. E, ut *Lacte, Sale*, Ennius Lib. VII. Annal.

Coeruleum spumat sale conferta rate pulsum.

Cume, Tame, pro *Cum, Tam*, fuit in carmine Saliari, quod recitat Terentius Scaurus. *Virgiliae, Laërtiae*, & similes Vocativi Nominum secundi Ordinis; de quibus Priscianus Lib. VII. *Exemplare, Pugillare* & talia Neutra, quae hodie in AR desinunt. I ut *Sicuti, Uti, Veluti* Ennius, Cato, & Sallustius fere semper usurpant. N, ut *Atquin, Caeteroquin*, pro *Atqui, Ceteroqui* in optimis Libris Pandectarum aliquoties occurrit. Huc pertinet geminatio Vocalium, quam etiam Quintilianus notavit, cum scilicet Vocalem producendam vetustissimi geminant tam in fine, quam medio Dictionum, ut *Feelix, Virtuus* in Numismatis, *Eijus, Eii, Reii, Habuuit, Fluuit* in libris antiquis exstat. De quo ita Priscian. Lib. I. Ut *Majus, Pejus, Ejus*, in quo loco Antiqui solebant geminare eandem I. Litteram, & *Maijus, Peijus, Eijus* scribere, quod non aliter pronuntiari posset, quam si cum superiore Syllaba prior I, cum sequente altera proferretur, ut *Peijus, Eijus, Maijus*: & duo II pro duobus Consonantibus accipiebant. Nam quamvis I sic Consonans in eadem Syllaba geminata jungi non posset, ergo non aliter, quam *Tellus, Mannus* proferri debuit. Unde Pompeji quoque Genitivum per tria I Antiqui scribebant, quorum duo superiora loco Consonantium accipiebant, ut si dicas Pompeji. Nam tribus III junctis, qualis possit Syllaba pronuntiari? Quod Caesari, doctissimo artis Grammaticae, placitum a Victore quoque in Arte Grammatica comprobatur, Sic *Eii, Reii*, Plaut.

Plaut. in Casina:

Senex hic Maritus habitat, Eii est Filius.

Et mox: *Est eii quidam servus.* Item in Prologo Militis:

Magnai reii publicai gratia,

Lucretius Lib. I.

—— — *Præterea reii quae Corpora mittere possit.*

Idem Lib. V.

Nam primum quidquid fulgoris disperit eii,

Idem ibidem:

—— — *via, qua munita fidei.*

Fuuit, Fluuit, Fluvidus, Habuuit. Plaut. in Poenulo:

Quo genere gnata, qui Parentes fuverint.

Idem in Asinaria:

Tot reddat spurcas, quot puras habuverit.

Lucretius Lib. II.

Sed quod amara vides eadem quae fluvida constant:

& alibi saepius.

C A P U T V.

De Litterarum in Dictionibus Detractione.

Rursus Litterae omissae & abjectae in initio, vel medio Dictionum, & maxime Consonantes, quas Veteres non geminasse, Grammatici monuerunt, ut *Anus, Fesus, Oli, Tera*, pro *Annus, Festus, Illi, Terra*. A, ut *Cludio, Clusus*, non modo Antiquiores, sed etiam Seneca in Epistolis frequenter usurpat. *Defrudo*, praeter Plautum in *Asinaria*, & Terentium in *Adelphis* ac *Phormione*, etiam Paulus

JC. Lib. IV. Quaestionum: *Ne commodo dotis defrudetur. Quod pro Quoad, Terent. in Eunuchis;*

Munus nostrum ornato verbis, quod poteris.

Id. ibidem:

Istum aemulum, quod poteris, ab ea pellito.

Cicero Lib. XII. ad Atticum: *Aut ego ad te totus, aut tu ad me, quod licebit.*
Gellius Lib. XII. *Hominem postea, quod Capillus adolefceret, domo continuit. E, ut Am, pro Eam. Lucret. Lib. III.*

Corpore qui nostro rarus magis am cohibeffit.

Ulpianus Lib. XVIII. ad Legem Juliam & Papiam: *Si totam am partem, ex qua quis Heres institutus est. Quo tamen loco suspicor illud Am negligentia Librarii repetitum ex postrema Syllaba praecedentis Dictionis. Audibam, Custodibam, Lenibam & similia, de quibus infra. H in principio Dictionum: ut Allex pro Hallex, Festus, Ei pro Hei, in Libris antiquis Plauti in Casina: Ei ei; foetet tuus mihi sermo. Em pro Hem, Terentius in Eunuchis: Amo em. Et: Em Eunuchum tibi. In Adelphis: Em tibi rescivit rem omnem. Varronis Lib. de Re Rustica: Em, quin adsum; Ciceronis Lib. XIII. Epistolar. Em hic ille est de illis maxime. Aut post Consonantes, ut Cicero & Quintilianus, itemque veteres Grammatici testantur. Unde etiam nunc Broccus, Graecus, Pilippus, Triumphus, Tropaeum retinent Nummi & Marmora, atque etiam plerique atique Libri. I, ut Calvus usurpant Veteres omnes, Frigidus, Arduus. Attius in Annalibus:*

— — — ut quam frigidissimus alvus.

Lucilius Lib. VIII. Satyrar.

Sallere muraenas, mercem in frigidaria ferre.

Idem Lib. XXVII.

Ardum, miserrimum atque infelix lignum Sambucum vocant.

Cante, pro Canite, fuit in Carmine Saliari:

Divom exta cante, divom Deo supplice cante.

Lamna, Lamina, Horatius Lib. II. Carmin.

Abdito terris, inimicae lamnae.

Ulpianus ad Sabinum XLIV. *Quod neque in massa neque in lamna.*

Mna Mina, Plautus in *Afinaria* :

Viginti argenti commodas mnas.

Idem in *Curculione* :

Triginta mnis vestem, aurum.

Poenulo : *Si ego mnam non ultus fuero.* Subus pro Suibus, Varro Lib. I. de Re Rustica : *Ita Bubus ac Subus, ut fiant pingues.* Idem Lib. II. De Subus, *nemi- ni ignotum.* Lucretius Lib. VI.

— *setigeris subus acre venenum est,*

& mox:

— — *subus haec jucunda videtur.*

Depostus, Repostus. Poëtae crebro usurpant, in quibus Grammatici volunt esse Syncopen. M, ut *Tympanum, Typanum*, Glossae. N, ut *Pago, Tago, Atti- go, Contigo, Pacuv.* in Teucro:

— — *ut ego si quisquam me tagit.*

Plautus in *Bacchidibus*:

Ne attigas Puerum ista causa.

Apulejus Lib. IX. *Metamorphos.* *Inchoatum gustum extremis labiis contigebat Adolescens.* Sic *Piso.* Varro Lib. I. de Re Rustica : *Ut in pistrino pisetur ac torreatur.* Idem Lib. IV. de Lingua Lat. *Pilum, quod eo far pisunt.* *Fros.* Idem Lib. XV. *Antiquitat. humanar.* *Fros, Foenum, Messis.* Et Lib. I. de Re Rustica : *Unde fros ovibus & bubus fiet:* Virgilius Lib. II. *Georgic.*

— *Fros tenera imprudensque laborum.*

Columa pro *Columna*, teste Quintiliano. Unde *Columen & Columella* forte dicta sunt. *Tondes, Prasus, Praegnas, Mesis* & similia retinent veteres Libri Varronis & aliorum Scriptorum, abjecta N inter Vocalem & S Litteram, eaque Vete- res promiscue sic pronunciaſſe testantur Grammatici, & manet vestigium in eo, quod scribitur *Cos*, id est *Consul.* R, ut *Susum, Deosum, Rusum, Pro- sum*, Cato de Re Rustica : *Ita subducito susum animam.* Varro Lib. I. de Re Rustica : *Qui colunt deosum, magis Aestate laborant, qui susum, magis Hie- me.* Idem Lib. IV. de Lingua Lat. *Clivus proximus ad FLORE susum versus.* Catullus ?

Animo aestuante rusum deditum ad vada tetulit!

Afranus in Emancipato :

Vetuit me sine mercede prosum pauciens remeare in ludum.

Paulus Lib. II. de Adulteriis : *A Patre, Avo, Proavo & ceteris fufum verfus, T, ut Pacio Pactio, Dubio Dubito, Festus. U, ut Sis, Sos & Sas, pro Suis, Suos & Suas, Em, vel Im, pro Eum, ut infra, de Pronominibus, dicemus. Alis, Alid, pro Alius, Aliud, a quo Aliter Adverbium formari cenfet Priscianus, & Alimodi pro Aliusmodi, Festus. Sallust. in Catilina : Alis alibi stantes. Catullus de Coma Berenices :*

Conjugium, quo non fortior aufit alis.

Lucretius Lib. I.

Quando alid ex alio reficit Natura.

Et Lib. II.

Sic alid ex alio nunquam defestet oriri.

Idem Lib. V.

Sic alid ex alio peperit discordia tristis.

Savior & Savium, pro Suavior & Suavium constanter retinent Libri Veteres Plauti, Terentii aliorumque, & Savillum, genus operis pistorii a Suavitate apud Catonem. Dissavior M. T. Cicero ad Tironem : Etiamfi te veniens in medio foro videro, dissaviabor. Circlus, Oraclum, Periclum, Seclum, Hercle, Singulariter, & id genus alia exstant apud Poetas : quae metri causa ita contracta volunt Grammatici ; cum tamen in soluta quoque Oratione inveniantur pleraque, ut Tablinum, Figlinae, Tribulae apud Catonem. Surcli Varro Lib. I. de Re Rustica : Quod ex arbore per furculos defertur in terram. Seclum Cicero ad Atticum. Promiscus, a quo Adverbium Promisce & Promiscam, de quo infra. Gellius Lib. II. Varia Promiscaeque & non necessaria. Idem Lib. VI. Ut promisce dici solet. Et alibi saepius. In fine Dictionum Litterae abjectae, ut C, Isti pro Istic. Afranius in Consobrinis :

*Hem isti' parentum est vita vilis, liberis
Ubi malunt metui, quam vereri se a suis.*

Illic, pro illic, saepe apud Plautum. Turpilius in Canephoro :

Haud facile est venire illi', ubi ipsa est Sapiencia.

Terentius in Hecyra:

Illi' ubi sum absidua.

Idem in Phormione:

Interea dum sedemus illi'.

Varro Lib. I. Hebdomadon: *Quod illi' Jotae mortuo faciunt sacra.* Lucretius Lib. I.

Illi' cum videant Solem.

Coelius ad Ciceronem: *Domitium quemdam nobilem illi'.* E in Adverbiis hac Littera desinentibus, ut *Volup*, *Facul*, *Difficul* pro *Volupe*, *Facile*, *Difficile*. H, ut *Pro*, loco *Proh*. Sallust. in *Catilina*: *Pro Deum atque Hominum fidem*. Cicero in *Oeconomico*: *Pro Deum immortalium*, I. in Dativis quartae Declinationis. *Luxu*, *Victu*, *Sumtu*; & in Genitivis quintae Declinationis, ut *Die*, *Facie*. Item in Genitivis Nominum secundi Ordinis, quae geminatam Litteram I habent, ut *Oti*, *Peculi*, *Pecuari*, *Tuguri*: de quibus omnibus infra suo loco dicemus. M in Verbis, quae ipso M finiuntur sequente Vocali ut *Secundo* pro *Secundum*. Varro Lib. II. de *Re Rustica*: *Secundo ea cum jam pasci possint.* *Visu iri* Cicero Lib. I. *Officior.* *Se beneficos in suos amicos visu iri.* *Datu iri*, *Creditu iri*, *Debitu iri*, *Traditu iri* in *Libris Jurisconsultorum*. N abjiciunt Latini in *Graecis* Dictionibus, ut *Antipho*, *Dorco*, *Meto*, *Xeno*; ad eundemque modum plurima, quae Priscianus observavit. *Laco* Horatius in *Epod. aut fulvus Laco*. S., ut *Qui*, *Aliqui*, *Siqui*, *Nequi*. Terentius in *Phormione*: *Qui nominat mn.* Cicero: *Nisi qui*, ut *scis*, *Parthicus casus accesserit*. Idem Lib. III. *Officior.* *Nisi aliqui casus consilium ejus praevenisset.* Varro Lib. II. de *Re Rustica*: *Ne qui porcellus a matre opprimatur.* Idem in *Lege Maenia*: *Si qui patrinm majorem parentem exstinguit.* Item Nominativi *Graeci* in *As*; *Aenea*, *Pausania*, & Genitivi in *Is* ut *Ogygi*, *Perfi*: de quibus infra. *Mehercule* maluit Cicero dicere, quam *Mehercules*, ut ipse testatur in *Oratore* his verbis: *Pomeridianas quadrigas, quam postmeridianas, libentius dixerim, & Mehercule, quam Mehercules.* Et ita ad *Caelium*: *Mibi, Mehercule magnae curae est.* Quamvis in *Varr.* *Mehercules* bis duxit, & in *Catil.* & pro *Plancio*: Pro *Amerino* autem & in *Bruto* *Hercules*. *Ambo*, *Duo* Accusativo *Casu*. Terent. in *Andr.* *Ambo opportune vos volo.* Idem in *Adelphis*: *Tu illos duo olim pro re tollebas tua.* Plaut. in *Amphitr.*

— — *Puer ambo anguis enecat.*

Et in *Epidico*:

Quae Senes duo docte ludificetur.

Idem in Pseudolo : *Lanios inde accersam duo.* Lucilius :

Hunc pontes TIBERINOS duo inter captus catillo.

Cato de Re Rustica : *Eo calcem cribro secretum indito alte digitos duo.* Varro Lib. I. de Re Rustica : *Duo Villicos & duas Villicas.* Idem Lib. II. *Satis esse duo, & id Marem & Foeminam.* Cicero Gallo : *Praeter nos duo loquitur isto modo nemo.* Id ad Q. Fratrem : *Duo Mysos insuisses in culeum.* Virg. in Bucolicis :

Craterasque duo statuunt,

Id ibidem :

*Nam saepe senex spe carminis ambo
Luserat.*

Et Lib. IV. Georgicor.

Verum ubi ductores acie revocaverit ambo.

C A P U T VI.

De Syllabarum in Dictionibus Adjectione.

Eadem varietas & mutatio in Syllabis, quibus adjectis, vel detractis plerasque Dictiones producebant, alias contrahebant ; idque interdum in principio, ut cum *Du* ponebant loco *B*, ut *Duis Bis*, a quo *Duicensus* Bis Census, *Duidens* Bidens *Hostia*, *Duonus* *Cerus* id est, Creator bonus, *Duellum*, Bellum, *Duellicus*, Bellicus, *Duellator*, Bellator, Plautus in Captivis & Epidico, & Lucretius Lib. II.

— — *Equorum duellica proles.*

Duillii, *Billii* in Historia Romana nobiles, de quibus Cicero in Oratore his verbis : *Quid vero licentius, quam quod Hominum etiam Nomina contrahebant, quae essent aptiora ? Nam ut Duellum Bellum, Duis Bis : sic Duilium eum, qui Poenos classe devicit, Bilium nominaverunt, cum superiores appellati essent semper Duillii.* Aliquando Syllabas interponebant in medio Dictionum, ut *Aeviternus* Aeternus. Varro in Pseudoneo : *Per aeviternam Hominum domum Tellurem.* *Aucipes*, *Praecipēs*, *Principes*, de quibus Priscianus. *Antidea* Antea. Liv. Lib. XXXII. Si antidea Senatus

Populusque jussit fieri. Interidea, Interea, Glossae Indoteridea εν τῷ μεταξύ. Postidea Postea, Plautus in Aulularia:

Nunc, quod profectus sum ibo postidea domum.

Idem in Casina:

Postidea rursum denuo,

& alibi non raro. Terent. in Hecyra:

Quid faciundum fortasse sit postidea.

Boverum, Suerum, pro Boum, Suum. Cato de Re Rust. Quot juga Boverum. Calim Clam, Festus. Coquin, Natino, Negino pro Coquo, Nato, Nego, Plaut. in Aulularia: Veni in Bacchinal coquinatum. Cn. Marcius:

Quamvis noventium duonum neginate.

Divitior Divitissimus, pro Ditior Ditissimus. Plautus in Aulularia:

Qui me est divitior?

Idem in Pseudolo:

— — *Namque hinc numquam eris nummo divitior.*

Terentius in Phormione:

Semper aliquid addant divitioribus.

Cicero Lib. II. de Officiis: Nam Mamercus homini divitissimo. Idem in Paradoxis: Ita divitissimus habendus sit. Lucretius Lib. V.

Divitioris enim sectam plerumque sequuntur.

Cornelius Nepos in Vita Phocionis; Fuit enim perpetuo pauper, cum divitissimus esse posset. Dubienus, Socienus, pro Dubius, Socius, Festus, & Plautus in Amphitruone & Aulularia: illi socienn. tuo. Fruinor Fruor, à quo Fruniscor & Frunitum Catonem dixisse notat Festus. Gnaruris Gnarus, Plaut. in Mostellaria: Simul gnarures vos volo esse. Arnobius Lib. II. Cur esse dicatis in aliis praeceptionibus gnarures. Aufonius:

Non cultor instans, non arator gnaruris.

Itiner Iter, frequens apud veteres Poëtas; quorum testimonia recitant Priscianus & Nonius, Mavolo Malo Plautus saepe, & Terentius in Hecyra:

Potissum ex potis & sum,

& inde *potesse*, quod nos contracte Possum & Posse. Ennius:

Spero si speres, quidquam prodesse potissunt.

Lucilius Lib. I. Satyrarum p. 152.

*Quo pacto Populum atque Urbem servare potissit
Amplius Romanam.*

Plaut. in Aulularia:

Censen' talentum magnum exorari potesse.

Ter. in Eunuchio: *Sed nihil potesse.* Lucret. Lib. I.

Quod si forte ulla credunt ratione potesse.

Item Lib. II.

Neve putes aeterna penes residere potesse.

Praehibeo Praebeo, Plaut. in Menaechmis:

Moelitum praehibeo

Id. ibid.

Ancillas, penum recte praehibet.

Et in Mercatore:

Si praehibuerit palam.

Speres Spes, Ennius, Varro & alii. *Tamenetsi Tametsi*, Ennius Lib. IV. Anna-
lium:

At Romanus homo tamenetsi res bene gesta est.

Plautus in Milite:

Tamenetsi istuc mihi acerbum est.

Terent. in Andria:

Tamenetsi hoc verum est.

Catullus,

Quae tamenetsi uno non est contenta Catullo.

Cic. Lib. V. ad Attic. Nos, tamenetsi hoc te ex aliis audire malo, & Lib. XII. Tamenetsi continuo congressuri sumus. Et ad Planc. Sed tamenetsi antea scripsi, quae existimavi scribi oportere. Idem in Verrem: Tamenetsi animo aequo provincia tulisset. Caesar Lib. VII. de Bello Gallico: Quae tamenetsi Caesar intelligebat. Id. ib. Ac tamenetsi dextris exertis animadvertabantur. Ulpian. ad Edictum XXIX. Interdum tamenetsi Senatusconsulto locus sit; tamen in alium datur actio. Idem Lib. XII. Interdum tamenetsi scientia noceat; tamen restitutio facienda est. Totondi, Sciscidi, Concucurri, Praecucurri; Idem Posivi, Reposivi & similia Praeterita, de quibus Priscianus. Varro in Satyra *Κενοδοξία*:

Huc aucupatum concurristis domo.

Cato de Re Rustica: Ita in Legibus posiverunt. Plautus in Asinaria:

Quin pol si reposivi remum sola ego in casteria.

Quin etiam in fine Dictionum Syllabas adjiciebant, sicuti cum Monosyllabas Voces geminabant, vel cum Particulas quasdam, Monosyllabas apponebant. Geminatae Voces reperiuntur minus tritae, *Quiqui*, *Quaeque*, *Quodquod*, pro *Qui*, *Quae*, *Quod*. Africanus:

Quodquod quibo boni.

Plautus in Persa:

Si eveniunt, quaeque exopto.

Idem in Casina:

Quiqui uti veniant.

Cicero Lib. II. de Finibus; Omnes quiqui sine dolore sunt. Varro Lib. II. de Re Rustica: Is ita appellatur, quiqui admittit. Quidquid pro Quidque, ut Quisquis pro Quisque; Cicero in Torquato: Quocunque in loco quisquis est. Idem Lib. V. Tusculanar. Qu. Ut quidquid objectum est. & Orat. IV. in Verrem: Ita adorabantur omnia, ut, ubi quidquid esset, aliqua ratione invenirent. Plautus in Trinummo:

Sin unum quidquid sigillatim & placide percontabere.

Lucretius Lib. II.

Inque suos quidquid rursus revocare meatus:

Et alibi frequenter. Quotquot pro Quot. Varro Lib. IV. de Lingua Lat. Fundat quotquot annis. Idem ibidem: Sacra quotquot mensibus feruntur in arcem. Et Lib. VIII. Quotquot annis eodem modo exoritur. Et Lib. III. de Re Rustica. Pastorem columbaria quotquot mensibus cebro oportet evertere. Gellius Lib. VI. Ut Carthaginienses quotquot annis darent Populos Romano certum pondus argenti puri puri. Particulae Monosyllabae Dictionibus appositae reperierunt AN, ut Fortassean. Attius in Antenoridis:

Fortassean sin; quos hic non mertat metus.

Sisenna Lib. III. Quod fortassean ex voluntate sua summa claritudine celeriter conficissent. Varro Lib. IV. de Lingua Lat. Fortassean ab eo quatuor. Idem Lib. III. de Re Rustica: Fortassean tecum duceret ferram. Idem ibidem: Hoc dico, quod fortassean tibi satis sit. Gellius Lib. II. Fortassean auxilii petendi causa. Et Lib. XVII. Processit autem argutatori isti forrassean reprehensio. Id. Lib. IX. Ac fortassean de quadrigis veterum autoritas concessero. Apulejus Lib. I. Apolog. Et fortassean praeacute reperiisse vobis videbamini. Idem de Deo Socratis: Fortassean inter Graecos praelio cognitos. Tertull. de Anima: Fortassean & de corpore, & valetudine aliquid accedat. Idem de Pallio: Quingenariam promulsidem supra scriptis fortassean mensis necessariam. CUM, ut Donicum, pro Donec, Cato, Plautus & alii. Mecum, Tecum, pro Me, Te. Plautus in Afinaria;

Hoc jube petere atque orare mecum.

Idem in Casina: Si is mecum oraret. Idem ibid.

Atque ego censui abs te posse hoc mecum impetrare.

Et in Curculione: Tecum oro & quaeso. Terent. in Hecyra: Quamobrem tecum orabam. Id. ibid. Egi atque oravi tecum; uxorem ut duceres. Gellius Lib. XX. Sed quaeso tecum tamen digrediare paulisper e curriculis istis. DE, ut Quamde Quam, Ennius apud Festum, & Lucretius Lib. I.

Quande GRAJUS inter GRAJOS, qui vera requirunt.

Ende, vel Endo, aut Indu pro In, quorum usus frequens Vetustissimus fuit, & seorsim ut Ennius Lib. VII. Annal.

Consilio Endo foro lato fauctoque Senatu.

Et Lib. XVII. *Endo mari magno*: Et in Compositione, ut *Endogredi*, *Indopediri*, *Induperator*, & similia, quae apud Lucret. & alios ita frequenter leguntur, ut nemini ignota esse possint. DUM, ut *Sedum*, pro Sed, autore Carisio. *Agedum*, *Etiamdum*, *Nequedum*, *Primumdum*, *Hicdum*. *Quidum* apud Plautum & Comicos. Nam: ut *Quianam* Ennius, & Naevius apud Festum, e quibus & sumsit Virgilius Lib. V. & X. *AEneid*. *Numnam* apud Plautum in *Amphitruone*, & alibi. Varro in *Agathone*:

Nummam caelatus in manu dextra scyphus?

NE & NI, ut *Quippini* pro *Quippe*, Plautus frequenter; *Quiane* Virgilius Lib. IV. *AEneidos*:

— *Quiane auxilio juvat ante levatos.*

C A P U T VII.

De Syllabarum in dictionibus Detractione.

Vice versa Syllabas Antiqui abjiciebant, vel in *Principio* Dictionum, ut *Rabo*, pro *Arrabo*. Plautus in *Mostellaria*: *Fructus*, pro *Usufructus*. Idem in *Casina*: *Sed meus fructus est prior*. *Jurandum*, pro *Jusjurandum*, idem in *Mostellaria*:

Abi quaerere ubi tuo Jurando satis sit subsidii.

Terentius in *Andria*:

Quia si forte opus sit ad horum Jurandum mihi.

Vel in *Medio* Dictionum, ut *Apiscor* pro *Adipiscor*. Plautus in *Epidico*: *sine me hominem apisci*. Sisenna Lib. III. *Historiar*. *Itaque postero die Legatus Iguvium redeuntes apiscitur*. Lucretius Lib. I.

Nec ratione animi quam quisquam possit apisci.

Tacitus Lib. III. *Annal*. *Praebuit Juveni materiam apiscendi honoris*, & Lib. VI. *Dum dominationis apisceretur*. Idem Lib. IV. *Historiar*. *Intus summa apiscendi libido*. *Cuimodi*, *Cujusquemodi*, *Cujusque*, pro *Cujusmodi*. *Cujusmodicunque*, *Cujus-
cunque*, Gellius Lib. XII. *Ea res cuimodi sit*. Idem Lib. IX. *Demus*, inquit,

huic aliquid aeris, cujusquomodi est. Et Lib. II. *Non necessaria rerum cujusquomodi plurimarum & cogitatione, & petitione.* Cicero pro Flacco: *Tabulae illae ipsae, cujusquomodi sint, proferuntur,* Lucretius Lib. IV.

Et cujusquomodi formarum vertere in ora.

Ulpianus de liberali Causa: *Cujusque sit aetatis, qui emptus est.* Damnas, pro Damnatus, Vox propria in Formulis Legatorum: *ut Haeres dare damnas esto, & in Legibus atque Senatusconsultis, ut in Lege Manilia: COLONIS MUNICIPIBUSQUE IN QUORUM AGRO ID FACTUM ERID DARE DAMNAS ESTO.* Et in Senatusconsulto de Aquae ductibus apud Frontinum: *SI QUIS ADVERSUS EA COMMISISSET IN SINGULAS RES IN DENA MILLIA DAMNAS ESSET.* *Dis Dives, & Ditiæ Divitiae.* Terentius in Adelphis: *Dis quidem esses.* Idem in Andria:

Quae se inhoneste optavit parare hic ditiæ.

Idem in Heautontimor. *Amicos, Genus, Cognatos, Ditiæ.* *Dortium* Divortium, Turpilius in Leucadia; *Tristities ante dortium.* *Epoll, Edepoll,* Terent. in Eunucho: *Bene epoll narras.* *Nancitur,* pro *Nanciscitor* in XII. Tabulis, Festus. *Porgo, Porrigo,* Ennius, teste Servio, & Plautus in Epidico: *Lumbos porgite atque extollite.* A quo *Exporgere,* porro agere, *Exporgere* interpretatur Festus. *Postulio, Postulatio.* Varro Lib. IV. de Lingua Lat. *Deum Manium postulionem postulare.* *Praequam praeterquam.* Cato lib. I. *Originum: Fana in eo loco compluria fuerunt: ea exauguravit, praequam quod Terminum Fanum fuit, id nequitum exaugurari.* *Prendo* *Prehendo, Probeo* *Prohibeo.* Unde *Probi* dicti, qui se a delinquendo prohibent; & *Probia* remedia, quae fascinum putabantur arcere, quorum meminit Varro Lib. VI. & Festus. Lucret. Lib. I.

Nam sive est aliquid quod probeat officiatque.

Quandoque pro *Quandocunque.* Cicero Lib. VI. de Republica: *Quandoque ab eadem parte Sol eodemque tempore iterum defecerit.* Horatius Lib. IV. Carmina. *Quandoque trahet feroces.* Idem in Arte Poëtica:

Indignor quandoque bonus dormitat Homerus,

Ulpianus D. Solutio Matrimonio: *Dotis actio filiae non erit adempta, quandoque sui juris filia fuerit facta.* Idem ibidem: *Hi restituendi sunt, quandoque divortio facto.* Et alibi in Libris Jurisconsultorum: *Quandoque venerit, Quandoque Liberos habuerit, Quandoque nupserit, Quandoque conditio extiterit, & similia. Quemque, quaeque* pro *Quemcunque & Quaecunque.* Terent. in Hecyra:

Spolies, laceres, quemque nacta fies.

Idem.

Idem ibidem: Quaeque fors fortuna est. Plautus in Amphitr.

Quemque hominem adspexero, obtruncabo in aedibus.

Idem ibidem:

Quaeque edixti modo omnia e mentitus.

Satias, Satietas, Terentius, Varro, Lucretius & alii Poëtae; Itemque Sallustius, & Tacitus Lib. III. Annal. An satias accepit; &, Satias in melius mutat. Surpio Surripio, Plaut. in Captivis:

Alterum quadrimum Puerum servus surpuit.

In Poenulo:

Ibi, qui eum surpuit.

Lucretius Lib. I.

— — — motus quoque surpere debent.

Horatius,

Quae me surpuerat mihi.

&,

— — — Unum me surpite morti.

Cicero Lib. II. ad Atticum: *Velim me furpi ea conditione, sed facile patior.* Ita enim nos locum illum restituimus ex vestigiis veteris scripturae *sirpiae*, vel *surpiae*, quam varie interpolant. Ubique pro Ubicunque. Javolenus D. de contrah. Emt. In Lege Fundi vendundi Lapidicinae in eo Fundo ubique essent, exceptae erant. Deum, Nummum. Meum & similes Genitivi Plurales; Idem Praeterita *Sensti*, *Dixi*, *Accesti*, & Infinitivi *Cesse* *Consumse*, & alia, quae post suo loco referemus. Similiter Antiqui adjiciebant Syllabas in fine Dictionum, atque adeo extremas partes praecedebant more *Oscorum*, qui dicebant *Facul*, *Famul*; vel etiam *Graecorum*, apud quos inveniuntur *δω* pro *δωμα*, *πα* pro *πάδιον* & similia, quae Strabo Lib. VIII. Geographiae refert, prolatis veterum Poëtarum testimoniis. Sic in Carmine Saliarii fuit *Pa*, pro Parte, *Po*, pro Populo, Ennius dixit: *Ende suam Do*, & *Laetificum Gau*, &, *Altisonum Coel*, pro Domum, Gaudium, Coelum. Idem Lib. VIII. Annal. *Debil' homo* Et:

Reddit, ut ex summo Regno famul' infimus esset.

Guberna Gubernacula, Lucilius & ab illo Lucretius, Simil & Consimil pro Similis & Consimilis. Plautus in Amphitr.

*Nimis simil' est mei;
Itidem habet petasum, ac vestitum, tam consimil' est atque ego.*

Quibus adnumerari possunt Particulae in extrema parte decurtatae, ut Forsit pro Forlitan. Horat. Lib. I. Sermon.

*Dissimile hoc illi est, quia non ut forsit honorem
Jure mihi inuideat quivis.*

Simul pro Simulac, Cicero Leptae: Simul accepi a Seleuco tuo Litteras. Idem ad Atticum: Simul aliquid audiero, scribam ad te. Et Lib. II. Qu. Academicar. Simul tibicen inflavit, Carmen agnoscitur. Idem Lib. III. de Finibus: Simul autem cepit intelligentiam. Lucretius Lib. I.

*Cui simul Infula virgineos circumdata comptus,
Ex utraque pari Malarum parte profusa est.*

Virgil. Lib. IV. Georgicor.

Taygete simul os terris ostendit honestum.

Horat. Lib. I. Sermon.

Quae, simul inversum contristat Aquarius annum.

Idem Lib. I. Epistolar.

— — — Vivo & regno simul, ista reliqui.

Paulus ad Legem Juliam & Papiam Lib. III, Cum in eadem Provincia degis Reipublicae administrandae causa, simul agere Rempublicam cepit, ad similitudinem absentis habetur. Dein, Exin, Proin non Poetae solum usurpant metri causa, ut Festus putat, sed etiam Sallustius & Tacitus fere semper. Varro Lib. I. de Re Rustic. Exin mutatis Litteris. Suetonius in Tiberio: Prandium dein Populo mille mensis. Augmen, Momen, Regimen, pro Augmentum, Momentum, Regimentum, de quibus mox infra. Praeter, pro Praeterquam, ut Graeci πλεον usurpant, cum Nominativo jungentes. Sallust. in Catilina: Praeter rerum capitalium condemnatis. Cicero Lib. V. ad Atticum: Nullas enim adhuc acceperam, praeter quae mihi binae semel

in Trebellano sunt redditae. Idem Lib. I. ad Q. Fratrem: *Cavendae sunt quaedam Familiaritates*, praeter *Honestorum & Paucorum*. Varro Lib. I. de Re Rustic. Praeter *si aliter nequeas*. Tertullianus Lib. IV. adversus Marcionem: Praeter *oneribus consparsionum*. Idem ibid. Caeterum praeter ex causa *Adulterii nec Creator disjungit*. Et adversus Valentinianos: *Omnium*, praeter *Haereticorum Patrem*. Et alibi non raro. *Plerus & Plerum*, pro *Plerisque & Plerumque*: Cato Lib. I. Originum: *Agrum, quem Volsci habuerunt, campestris plerus ABORIGINUM fuit*. Cicero in Laelio: *Tamen haec duo levitatis & infirmitatis pleros convincunt*. Quaecum pro Quaecumque. Lucret. Lib. VI.

Morbida vis quaecum extrinsecus insinuat.

Ubi, pro *Ubique*, Plautus in Bacchidibus:

Quicumque ubi sunt, qui fuere, quique futuri sunt posthac.

Uter pro *Utervis*, Cicer. Lib. III. de Offic. *Sibine uter rapiat, an alter cedet alteri*. Idem Paradoxis: *Quae quando utro accessit*. Et pro Sestio: *Horum utro uti volueris altero est carendum*.

C A P U T VIII.

De Extremitatibus nominum.

De Litteris & Syllabis haftenus. Nunc de Dictionibus, & primum quidem de Nominibus eorumque extremitatibus, quibus Veteres promiscue atque indifferenter usos animadvertimus: vel uti A Littera finita Nomina Latina primi Ordinis proferebant etiam in Es tertio Ordine, ut *Amicities*, *Avarities*, *Desidies*, *Notities*, *Lucretias*; *Luxuries*: Cicero aliquotiens, *Proficies*. Varro Lib. II. Rerum humanar. *Proficiem exterum vel in mensam porricere*; *Tristities* Turpilius in Leucadia: *Tristities ante dortium*. *Pigrities* Livius Lib. LIV. Romanis pigritiem adsequendum locis ignotis fecit. *Delities*, *Fallacies*, *Saevities* Apulejus: *Furcilles* Festus. Graeca autem Nomina efferebant in E tertio Ordine, ut *Grammatice*, *Logice*, *Physice*, *Delphice*, *Menippe*. Varro in Modio: *Quod Delphice canat columna*: Idem in Thaphemenippo: *Natis quos Menippe haeresis nutrita est*. Similiter *Libye*, *Phoenice*, *Thrace*, *Samothrace* Graeco more, *Λιβύη*, *Φοινίκη*, *Θεσσαλία*; *Σαμοθράκη*, Caesar Belli Civilis Lib. III. *Magnam ex Asia Cycladibusque Insulis, Corcyra, Athenis, Ponto, Bithynia, Syria, Cilicia, Phoenice, Aegypto, classem coegerat*. Varro Lib. II. de Re Rustic. & Lib. IV de Lingua Lat. *EUROPA ab Europa, Agenoris Filia, quam ex PHOENICE Manlius scribit Taurum exportasse*. Idem ibidem: *Sunt pro illis, qui in Samothrace & in Thracen Bistoniasque plagas.*

E Littera desinentia Nomina *Graeca* tertii Ordinis proferebant in A primo Ordine, ut Circe *Circa*, Plautus in Epidico: *Hanc adserua Circam.* Horat. Lib. I. Epistolar.

SIRENUM voces & Circae pocula nosti.

Item Volente Circa, *Glycera*, Plautus in Milite: *Quam nominem Glyzeram.* Dirca, *Penelopa*, Idem; & Horatius, *Sponsi Penelopae.* Papinianus. Lib. VII. Responsor. *Quem Penelopa, recognoscendi Viri signum accepit.* Mycena Virgil. Lib. V. Aeneid. *Urbe Mycenae*, Semela, Horat. Lib. I. Carmin.

Jubet me Semelae Pater.

In I. indeclinabilia Generis Neutri desinebant in IS, ut Foeminina tertii Ordinis, ut *Gummis*, *Sinapis*, Cato de Re Rustica: *Gummim pridie in aquam infundito.* Columella Lib. XII. *Nova dolia liquida gumma perluere.* Plautus in Pseudolo:

Teritur sinapis scelera.

O Littera finita pleraque desinebant in Us, ut Pavo & Pavus, Capo & Capus. Ennius Lib. I. Annal.

Memini me fieri pavum.

Varro *ἡ ἐκ τῆς ἐδεσμάτου*, Pavus e Samo. Idem de Lingua Lat. *Ex Gallo gallinaceo castrato fit Capus.* Quaedam etiam Nominativum habebant similem Genitivo, ut *Apollo* & *Caro*. Plaut. in Menaech. Vocandi Casu:

Imperium tuum demutat atque Edictum Apollinis.

Livius Lib. XLVII. *Quod LAURENTIBUS carnis, quae dari debet, data non fuerat.*

U desinentia in UM. quoque proferebant, vel in US Masculino Genere & quarta Declinatione, ut *Cornu*, *Cornum* & *Cornus*, *Gelu*, *Gelum* & *Gelus*, *Tonitru*, *Tonitrum* & *Tonitrus*: quorum Exempli exstant apud Nonium & Priscianum, AL apponebant E, ut *Animale*, *Tribunale*, *Bidentale*, teste Carisio. Sale Ennius & Poëtae; *Torale* Varro Lib. V. de Lingua Lat. AN finita Nomina *Graeca* augebant Syllaba US, ut *Titan*, *Titanus*, Plautus in Menaechm.

Barbatum, tremulum, Titanum, qui cluet Cygno patre.

AR etiam in ARE, ut *Pugillare*, *Torcularre*, *Exemplare*. Lucretius Lib. II.

Exem-

Exemplare dare, & vestigia notitiae.

Vel in Arium, ut *Torcolarium*, Cato de Re Rustica: *Exemplarium*, *Lupanarium*, *Miliarium*, Jurisconsulti in Libris Pandectarum. AS finita Nomina Graeca sine S, ut *Geta*, *Byrrhia*, *Chaerea*, *Clinia*, *Sofia*, Terentius, *Pterila*; Plaut. in *Amphithruon*. *Aeneas*, Varro in *Satyris*, *Pausania*, Cicero ad Appium: *Illud idem Pausania dicebat. Marsia*, Juvenalis:

Occurris fronte obducta, ceu Marsia victus.

Quaedam vero in A primo Ordine, ut *Hebdomas* *Hebdomada*. *Lampas* *Lampada*. Plautus in *Casina*: *Tene hanc lampadam*. Lucret. Lib. VI.

Aut etiam nona reddebant lampade vitam.

Cicero Tironi: *Ne in quartam hebdomadam incideres*. Gellius Lib. III. *Duodecimam annorum hebdomadam ingressum esse, & ad eum diem septuaginta hebdomadas librorum conscripsisse.*

AX, OX, ABS, & OPS, peregrina etiam in US more Latinorum, ut *Thrax* & *Thracus*, *Cappadox* *Cappadocus*, *Arabs* *Arabus*, *Aethiops* *Aethiopus*, Gellius Lib. XIX. *Cuiusdam Thraco insipienti & rudi*. Apulejus Lib. VIII. de Asino: *At ille Cappadocum me & satis forniculum denuntiat*. Lucilius Lib. XXV. *Arabus artemo*. Plautus in *Bacchidibus*, & in *Poenulo*, *Myrrhinus odor Arabus*. Virgilius:

Hyrcanisve Arabisve parant, seu tendere ad INDOS.

ER & IS terminationes in multis Nominibus promiscue erant, ut *Acer*, *acris*, *Alacer*, *alacris*, *Celeber*, *celebris*, *Equester* & *equestris*, *Vomis* & *vomer*, aliaque similia, quae Priscianus observavit. Similiter ER & US, ut *Puer* & *Puerus*, *Prosper* & *Prosperus*, *Pulcer* & *Pulcrus*, *Exter* & *Externus*, *Socer* & *Socerus*, *Veter* & *Vetus*, Itemque Graeca, *Teucer* & *Teucrus*, *Evander* & *Evandrus*, de quibus idem Priscianus. Menander *Menandrus*. Cicero Tironi: *Menandrus postridie ad me venit*. Ovidius:

Vixerit & meretrix blanda Menandrus erit.

Super & *Superus*, Cato de Re Rustica: *Ubi super inferque vicinus permittit*. Lucret. Lib. I. de *Rer. Nat.*

Naturam, quam totus habet, super ignis haberet.

Es finita Nomina Latina & Graeca tertii Ordinis, etiam definiebant in A primo Ordine, ut *Effigia*. Plautus in *Rudente*:

Veneris Effigia haec quidem est.

Lucretius Lib. IV.

Dico igitur rerum Effigias tenuisque Figuras.

Idem ibidem:

— *Effigias quoque debent mittere tenuis.*

Mollitia Cicero aliquoties, & Varro Lib. I. de Re Rustic. *Propter foemineam Mollitiam.* Livius Lib. XLIX. *Mollitia hostium regiisque opibus ditiores.* *Planitia* Caesar Lib. I. de Bello civili: *Erat inter Oppidum Ilerdam & proximum collem planitia,* Idem Lib. IV. de Bello Alexandrino: *Planitia ex omnibus partibus subjecta.* *Prosapia* Plautus in Mercatore:

Rogitares, quis esset, aut unde esset, qua prosapia:

Cato Lib. I. Originum: *Veteres Prosapias.* Quod imitatus Sallust. in Jugurtha: *Hominem veteris Prosapiae;* & Apulejus Lib. I. Apologia: *Omnes illae veteres Prosapiae, Anchisa, Acesta, Chrysa, Atrida.* Naevius Lib. III. Belli Punici: *At postquam avim de Templo Anchisa spexit.* Virgilius: *Patris Anchisae.* Idem: & *glari nomen Acestae.* Propertius:

Non ita Dardanio gavisus Atrida Triumpho.

IS tertii Ordinis etiam exhibant in EN neutro Genere, ut *Sanguis, Sanguen,* vel in Us, aut Jus secundo Ordine, ut *Gracilus;* cujus Foemininum protulit Lucilius Lib. VIII. Satyrar.

*Quod gracila est, pernix, quod pectore puro,
Quod Puero similis.*

Ter. in Eunuch. *Vincto pectore ut gracilae fient.* *Hilarus,* idem in Adelphis: *Hilarum ac lubentum te fac in Gnati nuptiis.* Plaut. in Milite: *Hilarus exit.* Et alibi saepe. *Imberbus,* Varro Lib. V. de Actionibus scenicis: *Imberbi Juvenes.* *Inermus,* Caecilius in Hymnide: *Nihil agit in amore inermus.* Sallust. in Jugurtha: *Ab inermis pedibus auxilium petere.* Idem Lib. I. Histor. *Vos inermos retinet.* *Proclivus,* Plaut. in Milite: *Fecisti modo mihi ex proclivo palam rem.* Lucretius Lib. VI.

Et proclivus item fiat minus impetus undis.

Sterilus, idem Lib. II.

Et sonitu sterila & succo jejuna feruntur.

Sublimus, Sallustius Lib. II. Historiar. *Sublima nebula caelum obscurabat. Articulatorius, Peculiaris.* Cato de Re Rustica: *Verum morbum articulatorium nulla res tantum purgat.* Ulpianus ad Edictum 77. *Parenti licere deteriore conditionem Liberiorum in rebus peculiariis facere.* Pomponius ad Sabinum Lib. VII. *Res tamen in causa pecuniaria manent.* *Vulgarius*, Afranius in Privigno: *Temeritatem repudio vulgarium.* Gellius Lib. I. *Non in compitis tantum, neque in plebe vulgarium.*

OR & OS Terminationes indifferentes erant in multis, ut *Color, Colos, Labor, Labos, Timor, Timos, Vapor & Vapos*, de quibus supra diximus. Item OR & US, ut *Algor & Algu*. Plaut. in Rudente:

Tu vel suda, vel peri algu:

Lucret. Lib. III.

Morbis alguque fameque.

Tripector & Tripectores. Idem Lib. V.

Quidve tripectora tergemini vis Geryonai.

Verficolor & Versicolorius. Ulpian. Lib. XXII. ad Sabinum: *Lanae appellatione versicoloria non contineri.*

US finita Nomina Graeca etiam in ON exhibant Graecorum more, ut *Architectus & Architecton*, Varro in Manio, & Plaut. in Amphitr. *Deum regnator architecton omnibus.*

US & UM finita secunda Ordinis plerumque etiam in Ens tertio Ordine desinebant, ut *Benevolus, Benevolens.* Cicero Lib. II. Rhetoricor. *Pietas per quam sanguine Coniunctis Patriaeque benevolens officium, & diligens tribuitur cultus.* *Opulentum, Validum, Opulens, Valens.* Sallust. in Jugurtha: *Erat inter ingentes solitudines Oppidum magnum atque valens.* Idem ibidem: *Civitas magna & opulens.* Cornelius Nepos de Viris illustribus: *Neque animo aequo Pauperes alienam Opulentium intuentur fortunam.* *Suaviloquus, Suaviloquens.* Lucretius Lib. IV.

— — *Volui tibi Suaviloquenti Carmine.*

Nonnulla in EN finiebantur, abjecta ultima Syllaba, ut *Fundamentum Fundamen. Regimen, Ennius; Augmen, Momen* Lucretius; *Munimen*, Virgilius Lib. II, Georgicor.

— — *Effusos munimen ad imbres.*

Praeterea erant Veteribus in frequenti usu extremitates Nominum hodie quidem minus usitatae, veluti in *BLIS* multa desinebant, ut *Aerunnabilis*, *Aversabilis*, *Naturabilis*, *Spirabilis*, *Lucretius* & alii. *Genitabilis* *Lucret.* (mallem heic legere, *Lucilius*) *Lib. I. Satyrar.*

Aetheris & Terrae genitabile quaerere tempus.

Disciplinabilis, *Opinabilis*, *Penetrabilis*, *Cicero*: *Sociabilis*, *Impetrabilis*, *Inexsuperabilis*, *Livius.*

Plurima exhibant in *NTIA*, ut *Decentia*, *Audientia*, *Despicientia*, *Discrepantia*, *Cohaerentia*, *Curantia*, *Negantia*, *Profluentia*, *Repugnantia*, *Cicero.* *Sallustius*, *Properantia*; *Attius*, *Faventia*; *Plautus* *Incogitantia*, *Servientia*; *Lucretius*, *Repetentia*, *Pertinentia*, *Variantia*; *Gellius*, *Exsuperantia*, *Ignoscentia*, *Impatientia*, *Culpa Impatientiae & Poena indeprecabilis subeunda esset.*

OR, ut *AEgror*, *Amaror*, *Canor*, *Sonor*, *Lucretius* & *Virgilius* *Lib. I. Georgic.*

— — *Sensu torquebit amaror.*

Nec pauciora efferebantur in *TAS*, ut *Famulitas*, *Solitas*, *Vicissitas*, *Squalitas*, *Dulcitas*, *Ponderitas*, *Attius*; *Luculentitas*, *Pulchritas*, *Opulentitas*, *Indulcitas* *Caecilii*; *Differitas*, *Maximitas*, *Lucretius*; *Faustitas* *Horatius*; *Infortunitas*, *Gellius* *Lib. VI. Felicitas*, & *Infortunitas.* *Sceleritas* *Martianus l. C.* *Non enim Facti sceleritatem esse obnoxiam.* *Malitas*, *Ulpianus* *Lib. II. ad Edictum: Metum accipiendum Labeo dicit non quemlibet Timorem, sed Majores Malitatis.* Item pleraque in *UDO*, quae nunc in *AS* desinunt, ut *Necessitudo*, *Claritudo*, *Sanctitudo*, *Celeritudo.*

C A P U T IX.

De Mutatis Declinationibus, Casibus, & Generibus.

Ordines quoque DECLINATIONUM Veteres mutabant, & maxime secundum & quartum. Hinc *Adspectus*, *Exercitus*, *Fluctus*, *Fructus*, *Gemitus*, *Luctus*, *Ornatus*, *Partus*, *Senatus*, *Strepitus*, *Sumptus*, *Tumultus*, *Victus* & pleraque alia, quae nunc quarta tantum Declinatione efferimus, Veteres etiam secunda extulisse, *Nonius* multis testimoniis ostendit: Contra quarto Ordine, *Cibus*, *Lectus*, *Plaut. in Captivis*:

Tantus ventri commeatus meo adest in portu Cibus.

Idem in Amphitr.

Prius abis, quam Lectus, ubi cubuisti, convaluit locus.

Domus, Humus. Plaut. in Milite:

Fugere cupere ex hac domu.

Livius Lib. I. *Domu profugum.* Ulpianus: *Insula injecta domui.* Varro in Taphemenippo: *In humu calceos facis elixos.* Virg.

Pressit humu nitens.

quod Servius perperam censet esse Adverbium. *Somnus, Sonus.* Varro Lib. I. de Re Rustic. *Si non diffiderem meo insititio Somnu;* Sisenna Lib. III Historiar. *Postquam in sonu Signorum proelium magno cum clamore virorum commissum est.* Sic *Succus quoque & Susurrus.* Apulejus Lib. IX: *In amaram coenosa succus cariem exolescunt.* Idem Lib. II. Apolog. *Tibia questu delectabilior, & fistula susurru jucundior.*

Similiter CASUS Nominum variabant, ut Genitivum singularem primae Declinationis efferabant per AS, Nominativo S Litteram adjicientes, ut *Familiae Familias.* Unde adhuc manet *Paterfamilias & Materfamilias.* Sic *Escas, Mone-tas, Latonas,* Livius in Odyssæa; *Terras, Fortunas,* Naevius in Bello Punico, *Curas Attius, Tristitias, Vias,* Ennius & Lucret. Lib. IV.

At reliquas tamen esse vias in morte patenti.

Auras Virgil. Lib. II. *Æneid.*

— — *Nihil ipsa nec auras,
Nec sonitus memor.*

Genitivus singularis secundi Ordinis eorum Nominum, quæ ante US, vel UM, Syllabam habent I, per eandem Vocale simplicem, non autem geminam, efferabatur, nec id in Versu tantum metri causa, ut Priscianus censet, sed etiam in soluta Oratione, ut *Anni, Arcadi, Statili, Pecuari* apud Varronem de Re Rustica: *Septimi, Aureli, Æli, Cassi* in antiquis Inscriptionibus: *Tuguri, Peculi, Patavi, Oti,* Virgilius; *Appi, Claudii, Numici, Terenti,* Horatius.

Genitivum pluralem secundi Ordinis per Contractionem mediae Syllabæ proferebant non modo Poætæ, sed etiam Oratores & Historici, ut *Nummum, Denarium, Sestertium, Jugerum, Modium, Medimnum, Senum, Septenum, Denum, Tricenum, Deum, Fabrum, Librum.* Cic. *Studium, Thesaurum* Sallust. *Cadum* Varr. de Vita Pop. Romani Lib. IV. *Hortensius supra decem millia cadum hæredi reliquit.* *Amphorum, Duum,* Lentulus in Epistola ad Senatum: *Quarum minor nulla erat duum millium amphorum:* de quo admonet Caristus, *Amphorum dici cum additur Numerus, Amphorarum per se.*

Dativum & Ablativum pluralem *Diis, Equis, Filiis, Natis,* pro *Deabus, Equibus,*

bus, Filiabus, Natabus. Varro Lib. II. de Re Rustica: *Ut bis Diis Heliconae atque Olympum attribuerunt homines.* Idem Lib. III. *Sed ex his equis.* Plautus in Sticho;

Ego ibo intro, atque gratulabor vestrum adventum filiis.

Idem in Poenulo:

O mi! here salve, Hanno auspiciatissime.

Mihi tuisque Filiis. Id. Qui talis est de Natis suis.

Genitivus singularis tertii Ordinis, in Nominibus Graecis praesertim propriis IS mutabat in EI, ut *Achillei, Herculei*, Horat. Lib. I. Carmin.

Matronisque Phrygum classis Achillei.

Catullus:

Sed te jam ferre Herculei labos est.

Themistoclei, Theophanei, Cicero ad Attic. *Simonidei* Aufonius: *Concedat Cei Musa.* *Simonidei*: vel etiam desinebat in I abjecta S ultima Littera, ut *Ogygi* Varro Lib. III. de Re Rustica: *quae ante cataclysmum Ogygi condita dicuntur.* *Herculi* idem Lib. VII. de Lingua Lat. *Herculi, an Herculis clavam dici oporteret.* *Perfi* Salust. Lib. I. Historiar. *Ad Bellum Perfi Macedonicum.* Tacitus Lib. IV. Annal. *Ad Bellum Perfi, Chremi*, Terent. in Andria: *Puerum inde abiens conveni Chremi, Agathocli, Achilli, Herculi, Euripidi, Periphanj, Sphingi.* Plautus. *Timarchidi* Cicero in Verrem: *In Timarchidi potestate.* *Aristoteli, Themistocli, Isocrati.* Idem Virgilius: *Fortis Achati, acris Oronti, immitis Achilli, & pellacis Ulyssi*; quod idem usurpat Gellius Lib. V. *Auditores illos Ulyssi labores suos illustrissime narrantis.*

Item Genitivus Nominum Graecorum in O exibat in US, ut *Didus, Eratus, Manthus, Sapphus.* Varro in Cosmotoryne: *Didus atque Aenaeae misceri sanguine sanguen.* Virgilius: *Fatidicae Mantus*

Dativus singularis tertii Ordinis mutabat I in E, ut *Minore, Sene.* Varro Lib. I. de Re Rustic. *Facilius enim eis, quam minore natu sunt dicto audientes.* Idem in Admirandis: *Infria sene papaverem. Pede,* Virgilius:

Haeret pede pes, densusque viro vir.

Funere, Morte, Propertius:

Ille meo caros donasset funere crines.

Idem:

Idem:

Si placet, insultes, LYGDAME, morte meae.

In Epitaphio Plauti:

Postquam est morte datus Plautus.

Discrimine, Professione, Vellejus Paterculus: Discrimine vestro me subtraham. Idem: Quam professione ejus, qua semper usus erat, congruebat. Defensione, Exceptione, Julianus Digestor IX. Non enim offert se defensione alieni servi. Id. ibidem: Cum satisfatione doli mali exceptione locus erit.

Accusativus in IM exhibat, ut *Avim*, Naevius Lib. III. Belli Punici: *At postquam avim de Templo Anchisa spexit. Clavim* Tibullus: *hinc clavim janua sensit. Febrim.* Cicero ad Gallum: *Quod febrim non haberem, Lentim* Varro Lib. II. de Poëmaticis: *Strigilim, Lucilius: Praefractam strigilim, Turrim, Puppim, Restim, Securim, Virgilius & alii, quorum testimonia adfert Priscianus Lib. VII.*

Ablativus in I ut *Avi*, Ovi. Varro Lib. VII. de Lingua. Lat. *Vulgo alii dicunt in singulari, hac Ovi & Avi, alii, ab hac Ove & Ave. Absenti* Plautus in Menaechmis: *Fecisti funus absenti me prandia Adfinitati* Venulejus, *Nisi ita conjunctus est adfinitati. Amni* Virgil. Lib. IX. AENEID.

— — *Nam dextra cingitur amni.*

Assi Lucil. *Assi duas ficos. Civi* Cicero. Orat. IV. in Verrem: *Quod Siculis Civibus a Civi Romano Civis Rom. datur. Id. ibid. Quod Civis cum Civi ageret. Colli* Lucretius Lib. II.

Nam saepe in Colli tundentes pabula laeta.

Id. ibidem:

Et veluti in viridi candor consistere colli.

Fusti, Plaut. in Captivis: *Fusti peccito. Sallust. Sorte ductos fusti necant. Valer. Maxim. Lib. VI. Metellus Uxorem, quod Vinum bibisset, fusti percussam interemit. Labi*, Lucret. Lib. V.

Nec novitate cibi, nec labi corporis ulla.

Orbi, id. ibid.

Pectora terrarum, qui in orbi sancta tuetur.

Cic.

Cic. Lib. VII. de Republica : Orbi *terrarum comprehensos*. Varro Lib. III. de Re Rustica : Ex orbi *ligneo*. Parti, Posti. Plaut. in Menaechmis :

Satur nunc loquitur de me, & de parti mea.

Ovidius Lib. IV. Metamorphos.

Raptaque de dextris robusta repagula posti.

Sordi Lucretius Lib. VI.

Visceribus coecis prope jam fordique sepultis.

Sorti Lucil. Graecia Sulpicio sorti datur. Plaut. in Casina : *Specula in sorti restat*. Id. ibid. Sorti *sum victus*. Contra Ablativus in E, ut Mare, Plaut. in Cistellaria, *tranquillo mare*. Id in Milite : *Nam si a mare abstinuissem*. Familiare, Constante : *Forte*, & similia, que Carisius adnotavit.

Nominativus & Accusativus pluralis in IS, ut Omnis, Terent. in Andria : *Omnis me gaudere*. Sallust. in Catil. *Omnis homines, qui student sese praestare*. Fontis, Litis, Montis, Puppis, Restis, Navis, Urbis. Virg. Lib. I. Georgic.

— — Urbis ne invisere Caesar.

Et Lib. V. AENEID.

Quoque magis fessas optem dimittere navis.

Varro Lib. VII. de Ling. Lat. In Multitudinis : *haec Puppis Restis, & haec Puppis, Restes*. Id. ibid. In Accusandi : *hos Montis, Fontis, hos Montes, Fontes*.

Genitivus Pluralis vel in UM, vel IUM, de quo ita Varro Lib. VII. de Ling. Lat. *Quod in patrico Casu hoc genus dispariliter dicitur Civitatum, Parentum, Civitatum, Parentum, Cohortum* Caesar Lib. V. de Bell. Gallico : *Duplicatoque partim cohortum numero*. Mensum Ovidius Lib. VII. Metamorphos.

Et quod sustinui bis mensum quinque labores.

Paulus Lib. XXX. ad Edictum : *Sex mensum erit post mortem filii*. Ulpianus Lib. XXXI. ad Sabinum : *Pro modo temporis omnium mensum*. Partum Ennius :

Jamque fere quatuor partum.

Contra, Fraudium, Laudium. Cic. Lib. III. de Officiis : *Qui fons est fraudium, maleficiorum*. Id. in Orat. II. Philippica : *Mearum laudium*. Locupletium, Sallust. in Catilina : *Polliceri Tabulas novas, Proscriptionem locupletium*. Cicero Lib. VII. ad Atticum : *Non moderationem, quam Sulla in pecuniis locupletium*. Id in Parado-

xīs : *Proscriptiones locupletium. Voluntatium.* Id. in Laelio : *In quo est omnis vis Amicitiae, Voluntatium, Studiorum, Aestatum, Apium, Civitatum, Facultatium. Haereditatium, Parentium, Paludium, Principium, Quintitatum, Servitutium, Juris-* consulti plurimis in locis.

Genitivum singularem quarti Ordinis producebant, litera I interjecta; ut *Anuis*, Terent. in Heautontimor. *Ejus anuis causa opinor.* *Domuis*, Varro in Taphe-
menippo : *Perrexit in interiores partes domuis.* Et si DOMUI quoque scriptum ex-
stat generandi Casu, pro *Domi*, in veteribus Libris Ciceronis Lib. III. de Officiis :
Esse domui suae cum Uxore. Idem in Philippicis : *Domui suae.* Et in Tusculanis :
Domui alienae. *Fructius* Varro Lib. I. de Re Rustica : *Ejus enim salivam esse fru-*
ctius venenum. *Senatus, Sumtus, Victus, Rituis, Gradus, Partuis*, idem in Frag-
mentis dicit.

Rursus Dativum contrahebant, abjecta ultima Littera I, atque ita *Caesarem* in
Analogicis Libris scribendum tradidisse autor est Gellius Lib. IV. ut valde errave-
rit Priscianus, qui ait, *Poetas hoc metri causa facere.* *Casu, Consensu*, Caesar Lib.
VI. de Bello Gallico : *Ne minimo quidem casu, & Lib. VII. Cujus consensu ne*
Orbis quidem terrarum possit obsistere. *Receptu, Magistratu*; idem Lib. III. de Bel-
lo Civ. *Receptu suo timens.* Id. ibid. *Eadem qua venerant, receptu sibi consulebant.*
& Lib. I.

lo Gallico : *Qui summo Magistratu praeerat.* *Exercitu*, idem ibid. *Cum Exercitu fru-*
mentum metire oporteret. *Impetu*, Plancus ad Ciceronem : *Quibus subito impetu ac*
latrocinio Parricidarum resistat. *Luxu* Sallust. in Jugurtha : *Non se luxu atque iner-*
tiae corrumpendum dedit. Id. ibid. *Copiaque & affluentia luxu proprior.* Tacitus
Lib. III. Histor. *Exponi suo luxu cupiditatibus alienis.* *Cruciatu* idem : *Cruciatu*
aut praemio cuncta pervia esse, *Metu* Virgilius Lib. I. Aeneid. *Parce metu Cytherea.*
Concubitu, Victu, idem Lib. IV. Georgic. *Concubitu indulgent,*

&:

Namque aliae victu invigilant.

Nisu, Sallust. in Jugurtha : *Quae dubia nisu videbantur.* *Vestitu*, Ter. in Adelphi.
Vestitu nimium indulgis. *Visu* Lucret Lib. V.

Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu.

Genitivum singularem quinti Ordinis similem Nominativo aut per II geminum
efferebant, ut hujus *Dies*, vel *Dii*, hujus *Luxuries*, vel *Luxurii*, hujus *Facies*,
vel *Facii*, hujus *Pernicii*, *Progenii* : Quae multis veterum autorum testimoniis
Gellius probat. Quibus addi potest illud Pacuvii in Armorum judicio : *Fides sacra-*
tae ejus perpetuo falleret. Et Lucret. Lib. IV.

— Rabies unde illae haec germina surgunt.

Interdum extrema Littera abjecta similem Ablativo faciebant, ut *Acie*, *Die*, pro *Aciei*, *Diei*, Sallust. Lib. I. Historiar. *Dubitavit acie pars.* Idem in Jugurtha: *Vix decima parte die reliqua.* Id. ibid. *Et jam die vesper aderat.* *Fide*, Plaut. in Aulularia:

Fide censebam fidem multo maximam.

Lucretius Lib. I.

*Multaque praeterea tibi possum, commemoranda
Argumenta Fide, dictis contendere nostris.*

Plancus ad Ciceronem: *Quo obside Fide illius & Societatis in Republica administranda uterer.* Hor. Lib. II. Carmin.

Constantis juvenem Fide.

Id. Lib. II. Serm. *Commissa Fide.* Ovid. Lib. III. Metamorphos.

Prima Fide vocisque datae certamina sumsit.

Dativum singularem similiter absque I Littera extrema efferebant, ut huic *facie*. Lucil. Lib. VI.

*Qui te diligit aetati facieque tuae se
Fautorem ostendat.*

GENERA quoque Nominum pleraque erant ambigua & duplicia, quae unus omnium diligentissime persecutus est *Nonius*, a quo qui volet, petat. Nos eadem repetere non putamus operae pretium, sed alia quaedam Veteribus usurpata referemus. *Deus* utroque Genere enunciabatur, ut apud Graecos ὁ Θεὸς καὶ ἡ Θεὰ, Ennius Lib. I. Annal.

Respondit JUNO Saturnia sancta Deorum.

Virgil. Lib. II. Aeneid. cum VENEREM intelligeret:

Discedo ac ducente Deo:

Calvus: *Pollentemque Deum VENEREM.* Similiter *Agnus*, *Lupus*, *Porcus* & similia, quibus, Sexui discernendo, addebatur *Mas*, aut *Foemina*. Ennius Lib. I. Annal.

Endo tuetur ibi Lupus Foemina.

Cato de Re Rustica: *Priusquam Porcum Foeminam immolabis. In Lege Numae: AC NON FOEMINAM CAEDITO.* Quis, Quisquis, Quisquam foeminino Genere usurpant Terentius, Plautus, & alii: ut *Quis tu es Mulier?* Varro *ἡ ἐξαρωνίς*; *Quemnam te esse dicam Feram.* Idem *Amnis*, Plautus in Mercatore: *Neque mihi ulla obfistet amnis.* Varro Lib. III. de Re Rustica: *Ubi confluit altera amnis.* Idem Lib. I. Peripl. *Propter hos fluit amnis, quam olim Albulam dicunt vocitatam.* *Ales*, id. Lib. III. de Re Rustica: *Omnium Alitum, quae intra parietes villae solent pasci.* Catullus:

— *bona cum bona Nubit alite Virgo.*

Canalis. Varro Lib. VI. Rerum divinar. *Canales eas dispefcit.* Virgil. in Aetna,

Quod si diversas emittat terra canales.

Id. ibid.

Nec tamen in rigidas exit contenta canales.

Masculina; Alvus, Plaut. in Pseudolo:

Cum hasce herbas hujusmodi in suum alvum congerit.

Columella de Cultu Hortorum:

Florida cum suboles materno pullulat alvo.

Rete, Plaut. in Rudente: *Non vides proferre me uvidum retem.* Varro Lib. III. de Re Rust. *Quibus cibus ministratur per retem: & Tecta porticus fit rete cannabino.*

Praeterea multa duum Generum & duplicis formae fuerunt, ut *Masculina & Foeminina*, quae in US & IO similiter Veteres dixerunt, *Accubitus Accubitio, Apparatus Apparatio, Abusus Abusio, Concessus Concessio, Consensus Consensio, Convictus Convictio, Discessus Discessio, Interitus Interitio, Invitatus Invitatio, Permissus, Permissio*, apud Cicer. *Partus Partio, Tactus Tactio*, Plaut. *Raptus Raptio*, Terent. *Adhaesus Adhaesio, Commutatus Commutatio, Conjectus Conjectio*, Lucret. *Occasio Occasus.* Ennius apud Festum: *Conjunctio Conjunctus*, Papinianus Lib. VII. *Responsor. Instructa conjunctu fuissent.*

Masculina & Neutra; ut *Denarius Denarium, Eventus, Successus; Eventum, Successum* Cic. de Amicitia: *Moerere hoc ejus Eventum.* Id. ad Herennium: *Facile ex aliorum eventis possunt suis rationibus consulere.* Plaut. in Milite: *Successus bonus, Galerius Galerum, Gladius Gladium, Litus Lituum.* Varr. Lib. I. de Re Rust. *Latet conditum gladium.* Id. Lib. IX. de Ling. Lat. *Quod dicitur a multis duo-*

bus modis : hic Dupondius & hoc Dupondium , ut hoc Gladium & hic Gladius. Apulejus Lib. I. Apolog. Quod Pontificibus galerum , quod lituum Auguribus ; Lectus Lectum , Ulpian. Lib. XX ad Sabin. Lectum plane argenteum , vel si quae alia suppellex argentea fuit , Argenti appellatione non continetur. Nasus Nasum , Stimulus Stimulum. Plaut. Rursus AEvum AEvus , Lucret. Lib. III.

— — omnem possit durare per AEvum,

Fretum Fretus , Peccatum Peccatus. Varro in Fundanio : Qui est Fretus inter Rhegium & Messanam. Cic. Orat. V. in Verrem : Peraugusto fretu divisa. Id Nemo ita in manifesto peccatu tenebatur. Castellum , Castellus. Mandatum Mandatus , Jurisconsulti. Scaevola Digestor. VII. Non mandatu mulieris dotem marito ejus dedit.

Foeminina & Neutra : Alimonia , Alimonium , Varr. Lib. I. de Re Rustica : In partu & alimonio. Id. Lib. III. Mellis alimonia Paul. Lib. II. Sententiarum : Parenti praestet alimonia : Et Lib. III. Qui alimonia denegat. Obsidio Oblivio , Obsidium Oblivium. Tacit. Lib. III. Historiar. Subierant obsidium etiam foeminae. Id. Lib. IV. Obsidium Legionum urgebat. Id. ibid. Eam sententiam modestissimus quisque silentio , deinde oblivio , transmisit. Horatius Lib. I. Sermon.

Ducere sollicitae jucunda oblivia vitae.

Papyrus & Papyrum. Plinius Lib. XIII. Papyrum ergo nascitur in paludibus Aegypti. Ulpian. Lib. XXIV. ad Sabinum : Chartis legatis , neque papyrum ad chartas paratum , neque chartae nondum perfectae continebuntur. Sutrina Sutrinum. Seneca ad Lucilium : Non multum absuit , quin Sutrinum quoque inventum a Sapientibus diceret. Testa Testum , & Testu. Cato de Re Rustica : Focum , ubi coquas calfacito bene ; & testum. Id. ibid. In foco caldo sub testu coquito leniter. Ovid. Lib. II. Fastor.

Ara fit , huc ignem curto fert rustica testu.

Id. Lib. V.

Et spumat testu pressus uterque suo.

Consortium Consortio. Cic. Lib. III. de Offic. Dissolvatur necesse est omnis humana consortio. Vellej. Lib. II. Ut & Tribunitiae potestatis consortionem NERONI constitueret. Papinian. Lib. II. Respons. Cum Debitor pretium Pignoris consortioni subjecerit. Crocum Crocus , Apulej. Lib. X. Metamorphos. Vino crocus diluta. Sertum Serta , Propert. Lib. II.

Cum tua propendent demissae ad pocula fertae.

Symbolum Symbola. Plaut. in Epidico:

Paratae jam sunt scapulis Symbolae.

Apulej. de Philosophia: *Eorum, quae pacta sunt Symbola.* Tertullian. adversus Valentinianos: *Ut nautae ad Symbolam saepe exultant.*

C A P U T X.

De Pronominibus.

Pronomina longe aliter protulerunt Vetustissimi quam nos hodieque efferimus, ut *Ipsus* pro ipse in Comoediis passim legitur. *Ips*, *Quips*, pro *Is*, *Quis*, in Lege XII, Tabular. NEI JOUDICIUM FAXIT AUT QUIPS ENDO EO IM JOURE VINDICIT, Et *Ipsiptus* & *ipsipte*, vel *Ipsipti* pro *Is* ipsius, & *Illi* ipsi, Plaut. Cistellaria: *Ipsipsum est.* *Eho tu quam vos igitur fidem!* Festus, *Ipsipti* ipsi, neque alii. Glossarium: *Ipsipti*, αἰτοί, *Ollus* pro *Illa*, apud Comicos atque etiam Virgilium. *Em* & *Im*, pro *Eum*, notant Festus & Macrobius, Legumque Fragmenta retinent. Ennius:

*Omnes corde Patrem praebent animoque Parentum.
Circumfusi im.*

Terent. in Phormione:

Im faxo tali immistum, ut hic nunc est infortunio.

Cato in M. Coelium: *Si em percussi*, Ulpianus Lib. XXIX. ad Edictum: *Nulla ratione id em consequi posse.* Hisce Nominativus pluralis pro *Hi*, Terent in Eunuchio: *hisce hoc munere arbitrantur.* Plaut. in Milite: *Non possunt mihi nunciis talis hisce oculi fodiri.* Id. ibid. *Non hercle hisce homines.* Licinius Macer pro Tufcis: *Quos oportuit amissa constituere, hisce etiam reliquias averterunt.* *Hic*, *Haec*, *Istaec* pro *Hi*, *Hae*, *Istae*. Plaut. in Menaechmis: *Me hic homines insanire praedicant.* Id. in Rudente: *Sed haec pauperes sunt inopesque Puellae.* Id. in Persa: *Quid istaec narrant.* Terent. in Andria: *Haec Nuptiae non apparabantur mihi.* Idem in Eunuchio: *Continuo haec adornant.* Et in Hecyra: *nihil jam mi istaec res voluptatis ferunt.* *Idem* & *Isdem* pro *Idem* & *Isdem*, Virgil. Lib. II. AEn.

— — — & *sedibus haeret in isdem,*

quam Scripturam vulgo in usu fuisse testatur Carisius Lib. I. *Is homo*, inquit, *idem compositum facit*, nisi quia Caesar Lib. II. singulariter, *IDEM*, pluraliter, *IDEM* dicendum existimat; sed consuetudo hoc non servat. *Hibus* pro *his*, Plaut. in

Curculione teste Carisio; *Ibus* pro *Iis*; id. in *Milite*: *Latrones*, *ibus* *denuerem* *stipendium*. *Mis*, *Tis*, pro *Mei*, *Tui*, Ennius Lib. II. *Annal*.

Ingens cura mis cum concordibus aequiparare.

Plaut. in *Poenulo*: *Rebus mis*, *agundis*. & in *Pseudolo*:

Mei te rogandi & tis respondendi mihi.

Mi' pro *Mihi* frequenter usurpant Poëtae, sed & Varro Lib. II. de *Re Rustica*: *Quum mi' esset dicta*. Id. ib. *Veni mi' advocatus*. *Mehe* pro *Me* apud antiquos, Tragoediarum praecipue Scriptores, in veteribus Libris inveniri testatur Quintilianus. *Mepte* Plaut. in *Menaechmis*: *Mepte potius fieri servum, quam te unquam emittam manu*. *Eae*, *Illae*, *Istae*, Genitivi & Dativi foeminini, ut Nominum *Aliae*, *Alterae*, *Neutrae*, *Udae*, *Ullae*. Terent. in *Eunuch*. *Hoc ipsa in itinere alterae Dum narrat*. Cato de *Re Rustica*: *Simillimum genus terrae eae*. Id. ibidem. *Illae rei habeto*. & alibi: *Qui tantisper, nullae rei fies, dum nil agis*. Plaut. in *Milite*: *Rei nullae aliae est improbus*. *Sis*, *Sos* & *Sas*, pro *Suis*, *Suos* & *Suas*, Ennius apud Festum, & ab illo mutuatus Lucretius Lib. III.

Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit.

C A P U T XI.

De Verbis.

Verborum Extremitates variae atque ancipites in veterum Autorum Libris occurrunt. Et alia quidem Patiendi habent TERMINATIONEM loco *Agendi*, ut inter alia a Grammaticis notata *Comperior*; Sallust. in *Jugurtha*: *Sed ego comperior BOCCHUM magis Punica fide*. Tacitus Lib. IV. *Historiar*. *Gravem & sapientem Virum fuisse comperior*. Apulejus Lib. I. *Apolog*. *Ibi ego comperior omnes Judices tanto Poëtae adsurrexisse*. *Fruticor*, Cicero Lib. XV. ad *Atticum*: *Excisa enim est arbor, non evulsa*. Itaque quam fruticetur vides. *Praesagior*, Plaut. in *Bacchidibus*: *Animus jam isto dicto plus praesagitur mali*. Rursus alia in *Agendi* pro *Patiendi* extremitatem desinunt, ut *Auspicio*, *Aucupo*, *Auguro*, *Assentio*, *Amplexo*, *Commento*, *Commoro*, *Consulo*, *Contemplo*, *Crimino*, *Cuncto*, *Digno*, *Epulo*, *Exsecro*, *Fabulo*, *Imito*, *Indipisco*, *Laeto*, *Lueto*, *Luxurio*, *Medito*, *Miro*, *Molio*, *Opino*, *Opitulo*, *Osculo*, *Perscruto*, *Polliceo*, *Proficisco*, *Rixo*, *Scruto*, *Sortio*, *Suspico*, *Testo*, *Tumultuo*, *Tuto*, *Vocifero*, *Ulcisco*, *Venero*: quorum omnium exempla atque testimonia recitant Grammatici, & Plautus suppeditat. *Comminisco* utitur Apulejus Lib. IV. *Metamorphos*. *Eo volente comminiscimus*; *Demolio*, Varro de *Poëtis*: *Et tamen non demolio astra*. Alphenus Lib. II. *Digestor*. Priusquam ve-

terem

terem demoliret, damni infecti Vicino repromisit. Ulpianus Lib. VI. *Opinionum: Qui domum alienam invito Domino demolit.* Nasco, Uto, Cato de Re Rustica: *Ubi germen nascere coeperit.* Id. ibid. *Postea id utito.* Revertor. Tacitus Lib. III. *Historiar. Romam revertit.*

SIGNIFICATIONES Verborum itidem mutant, & quae *Patientia* vulgo sunt, *Agendi* vim pleraque habent, ut *Bellor*, *Nutrior*, & similia, quae Priscianus annotavit. *Multor*, *Punior*, Suetonius in August. *Neque aut crebrius, aut perfidiosius rebellantes graviore unquam multatus est poena.* Cic. Lib. I. *Tusculan. Qu. Multi inimicos etiam mortuos puniuntur.* Id. Lib. I. de Offic. *Neque ad ejus, qui punitur aliquem, aut verbis castigat, sed ad Reipublicae utilitatem referri.* Et Orat. *Philippica VIII. Clarissimorum hominum crudelissimam puniretur necem.* *Sacrificor*, Varro Lib. II. de Re Rustica: *Ibi enim solent sacrificari lacte pro vino.* Id. ibid. *Et ipsi pro se sacrificarentur.* Rursus alia, quae *Agendi* duntaxat significationem vulgo habent, *Patiendi* notione accepta inveniuntur; ut, praeter quae Priscianus observavit, *Comitor*; Lucretius Lib. I.

— *Posses claro comitari Hymenaeo.*

Conspicor, Plant. in Epidico:

Patrem prius se convenire non vult, neque conspiciari.

Fateor, *Loquor*, *Moror*. Cicero in Orat. II. *Agraria: Excipere nominatim agrum, qui publicus esse fateatur.* Coelius ad Ciceronem: *De damnatione frequenter loqui est coeptum.* Id. *Nec multum ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tris moretur.* Interpretor Suetonius in Neron. *Verba supplicis interpretata, praetorio Viro multandum pronunciante.* Paulus Lib. III. ad Sabinum: *In Testamentis plenius voluntates testantium interpretantur.* *Stipulor*, Livius Lib. XXXIII. *Circumagi, stipularique irato Consuli, Tribuno item Plebi.* Suetonius Lib. IV. *Praetoriorum: Laetoria, quae vetat minorem annis viginti quinque stipulari.* *Tueor*, Varro Lib. III. de Re Rustica: *Et in pace a Rusticis Romanis alebantur & in Bello ab his tuebantur.* Julianus Lib. XXI. *Digestor. Consilio & opera Curatoris tueri debet non solum Patrimonium, sed & corpus & Salus Furiosi.* Vetus Inscriptio: PAREANT ERGO ET NOScant OMNES SENATUS ET POPULI ROMANII IMPERIUM DEORUM NUMINE, ET MILITUM FORTITUDINE ET TUERI ET REGI. Similit. *Admetior*, *Arbitror*, *Complector*, *Demolior*, *Exsequor*, *Funeror*, *Mentior*, *Moderor*, *Moror*, *Populor*, Jurisconsulti in Libris Digestorum *Agendi* significatione utuntur.

CONJUGATIONUM quoque magna varietas & inconstantia fuit, multaque duplici Conjugatione inflexa leguntur; ut Prima & Secunda, ut *Densare Densere*. Lucretius Lib. I.

Nec tali ratione potest denserier aer.

Id. Ibidem:

Nil prodesset enim calidum denserier ignem.

Virgil. Lib. XI. Georgic.

—— *Juppiter humidus astris*
Denfet.

Id. Lib. XII. AENEID.

—— — *Vos unanimi densate catervas.*

Horat. Lib. I. Carm.

Mixta Senum ac Juvenum densentur funera.

Prima, & Tertia ut: *Lavare Lavere*, Virgil. Lib. III. Georgic.

—— *lavit improba teter*
Ora cruor.

Lucretius Lib. V.

—— — *Proluvie larga lavare humida saxa.*

Sonare Sonere. Id. Lib. VI.

Caligare oculos, fonere aures, concidere artus.

Id. Ibid.

Scire licet non sincerum fonere.

Tonare Tonere: Varro in Eumenid.

Tibi tympana non inani sonitu Matris deum tonimus.

Contra. *Comere Comare*, Terent. Heautont.

Dum moliuntur, dum comantur annus est.

Dicere Dicare, a quo retinemus *Dedicare*, Ennius.

Dico qui hunc dicare cupit.

Plaut.

Plaut. in Curculione:

Haud in male meditantem male dicassis.

Domere Domare, a quo *Domitor* & *Domator*. Attius:

Olim quod Viros domavi & segetis armatae manus.

Tibullus:

Te duce, non alias conversus terga domator,

Fodere Fodare, Ennius Lib. VII. Annal.

Illurici restant sicis, sibynisque fodantes.

Gerere Gerare, unde manet *Aggerare*.

Prima & Quarta, ut: *Artare Artire*, Cato de Re Rust. Inter librum & stirpem artito. *Dementare Dementire*, Lucret. Lib. III.

— dementit enim delirique fatur.

Apulejus Lib. II. Apolog. *Sese mea magia in amorem inductam dementire*. Tertulianus de Anima: *Nam & cum dementit homo, dementit anima. Dolare, Dolire*. Varro in Agathone: *Coeloque dolitus artem ostentat Menteris. Impetrare. Impetrare*, Plaut. in Asinaria:

Auguratum est, impetratum est.

Obstare Obstire Id. ibid. *Ita Iracundia obstit oculis. Verberare Verberire*, in Lege Regia: SI PARENTES PUER VERBERIT.

Secunda & Tertia, ut *Caveo Cavo*, in illo Horatii, teste Servio:

Vade, vale, cave ne titubes, Mandataque frangas.

Ferveo, Fervo, Virgil. Lib. IV. AENEID.

— jam littora fervere flammis.

Lucret. Lib. V.

Ferrere jam videas classem, lateque vagari,

Fulgeo Fulgo, Id. Ibid.

Fulgere cum coeli donavit plaga vapores;

Et Lib. VI.

Fulgit item cum rarescunt quoque nubila coeli.

Indulgeo Indulgo, Terent. in Adelph.

Vestitu nimium indulgis.

Oleo Olo, Plaut. in Mostellaria:

Non omnes possunt olere unguenta exotica.

Obsideo Obsido, Possideo Possido. Sallust. in Catilina: Occulte pontem obsidunt. Lucretius Lib. IV.

—— *Obsiditque vias oculorum.*

Id ibidem:

Aër tuit oculos prior, & possidit apertos.

Rideo Rido, Irrideo Irrido, Id. Lib. III.

—— *Largo diffuso lumine ridit.*

Brutus ad Cic. Irridunt horum lacrimas. Scateo Scato, Lucret. Lib. V.

Nunc etiam scatit, & trepido terroris repleta est.

Id. ibid.

Largifium fontem scatere atque erumpere flumen.

Plaut. in Aulul. Si vino scatit. Teneo, Teno, Tetini, Attius & Pacuvius apud Nonium. Tueor, Contueor, Tuor & Contuor. Terent. in Heautont. qui intuitur nos.

Lucret. Lib. IV.

— *In somnis saepe figuras
Contuimur miras.*

Statius Lib. 8. Thebaid.

Namque modo infensos utero mihi contuor enses.

Idem Lib. III.

Intuor, INACHII sunt hi tibi, concipe, Reges.

Id. ibid. *Vestra tuor. Video Vido*, autore Priscianô. Rursus *Dico Diceo, Vivo Vi-
deo, Claudio Claudeo* observarunt Grammatici. *Abnuo, Abnueo*, Ennius Lib. VIII.
Annal.

Certare abnueo, metuo legionibus labem.

Attero Attereo, Tacitus Lib. II. Historiar. *Mox atteritis opibus lubrico statu.* Tibullus:

Aut operi insuetas atteruisse manus.

Compono Componeo, Cato de Re Rusticâ: *In acervom componeto. Congruo Congruo:*
Fundo Fundeo, Terent. in Heautontim.

Ne nos inter nos congruere sentiat.

Id. in Adelph. *Eho jam tu verba fundes.*

Excello Exelleo, Cic. de Oratore: *In Oratoribus vero Graecis quidem admirabile est,
quantum inter omnes unus excellat.* Et Ibid. *Non quod sola ornent, sed excellant.* Et
in Laelio; *Quamvis licet excellas. Strido Strideo*, Lucanus Lib. VI.

Auribus incertum feralis strideat umbra.

Scabo Scabeo. Lucilius:

Scaberat ut porcus contritis arbore costis.

Tertia & Quarta, ut *Cupere Cupire.* Lucretius Lib. I.

— — perfrangere ut arcta
Naturae primus portarum claustra cupiret.

Parere Parire, Ennius in Epicharmo:

Ova parere solet genus pennis condecoratum.

Manilius Poëta apud Varronem: *Latona parit casto complexu JOVIS.*

C A P U T X I I.

De Temporibus & Modis.

Temporum in Verbis Mutationes per singulos Conjugationum Ordines Grammatici accurate tradiderunt, in quibus referendis non est operæ pretium nos immorari. Illud unum leviter attigerunt, quod est observatione maximè dignum: Veteres aliquando Tempus Praeteritum a Praesenti formare atque deducere, ut *Accedo*, *Decedo*, *Discedo*: *Accedi*, *Decedi*, *Discedi*. Varr. L. I. de Re Rustic. *Discedimus omnes*. Pompon. L. I. Senatus consultor. *Quae ad haereditatem Patris accederat*. Paulus Lib. II. Decretor. *Si sine liberis decederit*. *Cano Canui*, Sallust. L. I. Histor. *Jussu Metelli cornicines occanuerunt*. *Callesco Callesci*, Cato in Oratione de Bello Carthaginensi: *Aures nobis calliscerunt ad injurias*. *Clepe Clepi*, Cic. Lib. II. de Legibus: *Sacrum sacrove commendatum qui cleperit, rapsitve*. *Consisto Consisti*. Ennius: *Consistere amnes perennes, arbores vento vocant*. *Neglego Neglegi*. AEmilius Macer. Lib. XVI. Annal. *Omnium nostrum neglegerit auctoritatem*. Cic. Philippica XIII. ex Epistola ANTONII: *Confugere ALEXANDRIAM neglegistis*. *Nexo Nexi*, Propertius Lib. I.

At tibi quae nostro nexisti retia lecto,

Premo Premi, Cato de Rust. *Ubi factores vestibus premerint*. *Sino Sini*, Terent. in Andria:

Dum tempus ad eam rem tulit, fini animum, ut expleret suum.

Confundo Confundi, *Relinquo Relinqui*, *Rescindo Rescindi*, *Rumpo*, & *Corumpo*, *Rumpi* & *Corrumpi*, in Libris Pandectarum Juris aliquotiens scriptum exstat. *Tollo Tolle*, *Abstulo Abstuli*. Plaut. in Rudente: *Aulas abstulas*. Ulpianus Lib. I. ad Sabinum; *Acceptilationem aliquid egisse, tollisseque totam Obligationem*.

Similiter Tempus Futurum praesenti in Verbis Tertii & Quarti Ordinis ut *Dormio Dormibo, Largio Largibo*, Cato. *Expedio Expedibo, Reddo Reddibo*. Plaut. in *Truculento: Ego expedibo, rem perdidisti apud vos*. Id. in *Menaechmis: Saluum tibi ita, ut mihi dedisti*, reddibo. *Efurio Esuribo*. Pomponius in Augure: *Non esuribis diutius*. *Scio Scibo*, Terent. in *Eunuch*.

Modos autem, quos appellant *Grammatici*, in multis Verbis aliter *Veteres* protulerunt, veluti Imperativum monosyllabum, apposita E littera, ut *Dice, Duce, Face*, quae apud *Poetas* passim leguntur.

Subiunctivum Verborum Tertiae Conjugationis per EM, vel per IM, ut *Attin-gem, Dicem*, Cato & alii, teste Festo & Quintiliano Lib. I. *Remittes* pro *Remit-tas*, Terent. in *Andria*:

Nam si rogites, remittes jam me onerare.

Arcessit, Quaerit: pro *Arcessat; Quaerat*. Plaut. in *Menaechmis: Quid velit, quid-ve arcessit*.

Id. in *Aulularia*:

Quid si quispiam tamen quaerit?

Edim pro *Edam*. Id. Plaut. in *Poenulo*;

Est domi, quod edimus, ne nos tam contemtim conteras.

Id. in *Trinummo*:

— At pol ego, etsi vetat, edim.

Et alibi frequenter. Cato de Re Rust. *Quod volet cibi, postea edit*. Id. ibid. *Sed si poterit solam brassicam esse*, edit. Cic. ad Paetum: *Ne ego, te jacente, bona tua comedim*. Horat. Lib. III. *Carminum*.

Edit cicutis allium nocentius.

Id. Lib. II. *Sermon*.

Quam si cum lumbis quis edit.

Praeterea Indicativi Modi Imperfecta per contractionem & diminutionem me-
N n n 3 diae

diae Syllabae in Verbis, quae in IO desinunt, ut *Custodibam*, *Gestibam* pro *Custodiebam*, *Gestiebam*. Catullus, *Custodibant calathisci*, Plaut. in *Aulularia*:

Scapulae gestibant mihi,

Lenibam, *Nutribam* Virgilius, *Saevibam*, *Scibam* Lucretius & Terentius in *Prologo Hecyrae*:

Quin scibam dubiam fortunam esse scenicam.

Id. in *Andria*:

Propterea quod fervibas liberaliter.

Et Perfecta alia, ut *Dixi*, *Sensti*, pro *Dixisti*, *Revixti*, *Praescripsi*, Ennius Lib. I. *Annal.*

— *In Roma Troja revixti.*

Terent. in *Andria*:

Tute ipse rebus finem praescripsi.

Item Infinitivi Modi Praeterita, ut *Abstraxe* pro *Abstraxisse*. Lucret. *Cesse. Cresse*. Id. Lib. I.

*Nam, quaecunque prius de parti corpora cesse
Constitues*

Et Lib. III.

Cum membris videatur in ipso sanguine cresse.

Cic. Lib. XV. ad Attic. *Non videmur cesse victori. Divisse Divisisse*, Horatius:

Antiquo censu natis divisse duobus.

Indixe, Produx, Subdux, Terent. in *Adelphis*:

Nam tu eum hoc modo rus produxe ajebas.

Varro in Satyra de Mysteriis: *Tum portitores aera indixe.* Id. Lib. II. de Re Rustic: *Quem sibi Thyestem subduxe queritur. Promisse, Sumse, Consumse:* Pro promississe, Sumsisse, Consumsisse, Catull. in Epigram.

Aut facere ingenuae, aut non promisse, pudicae.

Naevius in Triphalo:

Argentum amoris causa sumse mutuum.

Lucretius Lib. I.

Infinita aetas consumse ante acta diesque.

C A P U T XIII.

De Adverbiis.

Adverbia pleraque bifariam & promiscue efferuntur a Veteribus, ut *Here* *Heri*, *Vespere* *Vesper*, *Peregre* *Peregri*, *Praefiscine*, *Praefiscini*, quo utitur Apulejus Libro III. Floridorum, & Horat. L. II. Serm.

Nam mihi convivam quaerenti here ductus illic.

Terent. in Hecyra: *Here nemo voluit.* Plaut. in Pseudolo:

Atque here ante dixeram omnibus,

& aliis multis locis. Idem in Amphitruone: *Peregre adveniens:* Et in Persa: *Quia herus peregri est.* *Commode* & *Commodo*, *Cottidie* *Cottidio*, *False* *Falso*, quorum Exempla exstant apud Carisium. *Arcane* & *Arcano*, *Exigue* *Exiguo*, *Proxime* *Proximo*. *Tutissime* & *Tutissimo*, Caesar Lib. II. de Bello Civili: *Domitius arcano cum paucis Familiaribus suis colloquitur.* Cic. Lib. IV. ad Atticum: *Proximo a. d. VI. Cal. Octobris* Id. ibid. L. VIII. *Ubi tutissimo essent*, & Lib. XVI. *Legi arcano Convivis tuis.* *Ample* & *Ampliter*, *Dure* *Duriter*, *Longe* *Longiter*, *Probe* *Probiter*, & alia id genus multa quae Grammatici annotarunt. *Avare* *Avariter*, *Avide* *Aviditer*: Plaut. in Curcul.

Ingurgitat impura in se merum avariter,

Arnobius Lib. V. *Invasisse* aviditer. *Inprimis* & *Inprimo*, Varro Lib. VI. de Lingua Lat. *Hominis inprimo in Litteris exercitati*. Gellius Lib. XVI. *Tum inprimo αἰσιμαίων descendum*. *Promiscue*, *Protinus*, *Promiscam* & *Protinam*, Ter. in Phormione:

Hinc me conjicerem protinam in pedes,

Varro in Caprino Proelio: *Coetera promiscam voluit communia haberi*. *Clare* & *Claritus*, *Communiter* *Communitus*, *Publice* *Publicitus* apud Terent. & alios, *Caute* & *Cautim*, *Diserte* *Disertim*, *Exquisite* *Exquisitum*, *Minute* *Minutim*, aliaque talia Adverbia in *Tim* admodum familiaria erant Veteribus. *Arctim*, Cic. L. XII. ad Atticum: *Nec arctim Pompejum teneri*. *Conjuratim*, *Perplexim* Plautus, *Blanditim*, *Juxtim*, *Exultim*, Lucretius. *Propritim* vel *propriatim*. Id. Lib. II.

Quid? genus humanum propriatim de quibus actum est.

Arnobius Lib. III. *Usque adeo res exigit propriatim DEOS scire*. *Cessim*, *Recessim* Plaut. in Casina:

Imitabor nepam: recessim dabo me ad parietem.

Varro in Sefquiulyffe: *cum domum ab Ilio cessim revertero*. Justinus Lib. II. *Vos, commisso praelio, ite cessim*. Alfenus JC. *Interim superius plostrum cessim ire coepit*. *Illim*, *Istim*, pro *Illinc* *Istinc*, retinent antiqui Libri Lucretii & Ciceronis, cum aliis pluribus locis, tum epistola ad Valerium: *Qui istim nunc veniunt*, & ad Atticum Lib. IX. *Illim equidem Cn. profectum puto*. *Magis* *Mage*. Quo praeter Lucretium & Virgilium etiam Cic. in Verrem utitur, *Mage condemnatum hominem in judicium adducere don posse*. *Nenu* pro non, Lucilius & Varro apud Nonium, & Lucret. L. III. & IV.

Nenu queunt rapidi contra constare leones.

Postea & *Postilla*, Terentius & Plautus crebrò usurpant. Cato in Originibus: *Saepeque postilla operam Reipublicae fortem atque strenuam perhibuit*. *Primo* & *Primum*, *Postremo* *Postremum*, *Tertio* *Tertium*, *Quarto* *Quartum* Veteres promiscuè & indifferenter dixisse, ostendimus Lib. IV. de Differentiis Verborum.

Praeter haec fuerunt in usu ADVERBIA, quae fiunt ab *Auferendi* Casu in utroque Numero, ut *Anniversario*, *Cottidiano*. Cic. Lib. V. Atticum: *Cum anatociis anniversario*, id est, annuatim anno vertente. Id. Lib. VI. de Republica: *Cottidiano in forum mille hominum cum palliis conchylio tinctis descenderent*. Plautus in Captivis:

Nisi cottidiano sesquiopus confeceris.

Anno pro Pridem, & Horno, id est, Hoc anno. Lucilius Lib. XXVII. Satyrar.

Utrum anno, an horno te abstuleris a viro.

Plaut. in Amphitr.

Etiam Histriones anno tum, cum in proskenio hic JOVEM invocarunt, venit.

Hesterno, Postero, Hiberno, Matutino. Tacitus Lib. IV. Annal. Idemque cum postero ad Quaestionem traheretur. Et Lib. XV. Postero. Cum ad eosdem cruciatus retraheretur. Venulejus JC. Eum, qui hiberno habuerit fundum. Apulejus Lib. IX. Metamorphos. Matutino me multis oleribus onustum proximam civitatem ducere consueverat Dominus. Numero, id est, Cito, Celeriter, apud Comicos passim legitur. Compacto Afrianus in Emancipato: Te facere compacto omnia:

Quod Plautus in Captivis: Rem de compacto geri.

Fortuitu. Idem in Aulularia:

Si eam senex anum praegnantem fortuitu fecerit.

Noctu, Diu, Lucu vel Luci. propter affinitatem Litter. I. & U. Id. ibid.

Nec noctu, nec diu quietus unquam eam.

Sallust. Lib. I. Hist. Noctu diuque vigilias tentare. Terentius in Adelphis: Cum primo luci. Plaut. in Amphitr.

Nonne idem hoc lucu me mittere potuit.

Idem in Mercatore:

Ad portam hinc abi mane cum lucu simul.

Alternis, Multimodis, Omnimodis, Lucretius. Gratis, Ingratis, vel Gratiis & Ingratiis, ut Invitis Adverbium, observat Carisius. Plautus in Asinaria:

Cave modo ne gratiis, &c.

Et in Casina:

Vobis invitis, atque amborum ingratiis.

Terent. in Eunuch. *Ingratiis ut dormiam*. Id. in Phormione: *Meam ductos gratiis*. Cicero Orat. 6. in Verrem: *Reticebunt, quae poterunt libenter, dicent, quae necesse erit ingratiis*. Idem pro Quinctio: *Extorquendum est invito atque ingratiis*; id est illibenter, gravate & contra voluntatem.

C A P U T XIV.

De Praepositionibus.

Fuerunt Veteribus in usu *Praepositiones*, quae jam exsoleverunt *Am* & *Uls*, cujus vicem Pomponius de Origine Juris usurpat *Ultis*: *Quinque Viri* (inquiens) *constituti sunt cis Tiberim & ultis Tiberim*. *Am* vero servit Loquelis, sive Verbis, non Casibus, ut *Amplector*, *Amputo*, *Amquiro*. Unde inter eas Praepositiones, quas *Probus*, *Diomedes*, aliique veteres Grammatici *Loquelares* appellant, refertur a *Carisio* & *Festo* his verbis: *AM Praepositio loquularis significat Circum*.

Praeterea solent Veteres interdum *Praepositiones* geminare, ita ut in unam *Dictionem* coeant & coalescant; veluti *Insuper*, *Desuper*, & quae minus usitata, *Exante*, *Inante*, *Postante*, id est, post alia facta, quomodo Graeci dicunt *ἐμπροσθεν*. Varro Lib. V. de Lingua Lat. *Post ante* conventionem habeat. Propertius Lib. II.

*Si quis vult forma tabulas anteire vetustas,
Hic dominam exemplo ponat inante meam.*

Apulejus Lib. I. *Metamorphos.* *Proxime exante Poecilen porticum*. *Exadvorsum*, Cato de Re Rust. & Terent. in Phorm.

— *Exadvorsum inlico Tonstrina erat quaedam.*

Circumcirca, *Circumsecus*, id est, in ambitum & in orbem. Plautus in Aulularia:

— — *Occoept ibi sculpturare ungulis Circumcirca.*

Apulejus Lib. V. *Coloni quique circumsecus venantur*, & Lib. XI. *circumsecus variegatum*. *Praeter propter*, pro praeterquam propter, sive propter aliam causam, quam propter eam, de qua loquimur: Ennius in Iphigenia: *Praeter propter vitam vivitur*, id est, propter aliam causam vivitur, quam ut vivatur, utputa propter Voluptatem, vel Gloriam.

Aliquando *PRAEPOSITIONES separatae* in Oratione conjunguntur, & nihilominus *Dictionis vim* servant. In quo sane errat *Priscianus*; qui tradit, *PRAEPOSITIONES*, quotiens Casu carentibus apponuntur, *Dictionis vim* semper amittere.

tere. Sic *In ante. Ex ante.* Varro Lib. III. de Re Rust. *Ex ante diem 7. Id. Feb. Ex ante diem 3. Id Sextil.* Cicero Lib. I. ad Atticum: *In ante diem 15. Cal. Novembr. distulit.* Et Lib. III. *Ex ante diem Non. Junii usque ad pridie Cal. Septembr.* Livius Lib. XLV. *Supplicatio pro concione Populi indicta est ex ante diem 5. Id. Octobr. E circa.* Id. Lib. XXI. *Ex templo e circa Praetorem ad Civitates missi legati, id est, ex iis, qui circum Praetorem erant. In coram, Apulejus Lib. X. Quae mecum incoram publicam populi caveam frequentaret.* Sed *Versus & Usque* aliis Praepositionibus conjuncta transeunt in Adverbia: ut *Versus* cum *Ab, Ad & In.* Varro Lib. I. de Re Rustica: *Ridica vitis ab septentrione versus tegatur.* Caesar Lib. VI. de Bello Gallico: *Cum Legionibus tribus ad Oceanum versus.* Sallust. in Catilina: *Modo in Urbem, modo in GALLIAM versus.* Cicero de Amicitia: *Atque is primum instituit in forum versus agere cum Populo. Usque* cum *Ab, Ad, Ex, & Sub.* Virgilius:

— *Siculo prospexit abusque Pachyno.*

Id.

— *Hinc usque ad sidera notus,*

&

Usque sub obscurum noctis.

Terent. in Eunuch.

Ex Aethiopia est usque haec.

Cic. pro Flacco: *Non accepit a suis Civibus, sed ab Tmolo usque petivit.*

C A P U T XV.

De Compositione Vocum.

In Compositione Vocabulorum nimio plus sibi indulserunt Veteres, maxime Poëtae, e quibus nos pauca quaedam Vulgo minus nota, referemus Ex tribus Dictionibus Nomina componere, quamvis Latinae Linguae non concedat Quintilianus, tamen fecit Lucilius *Hippocampelephantocamelus*, ex istis tribus Vocibus *Hippocampus, Elephanta, Camelus.* *Viticapiferae* Varro in Satyra Magnum talentum: *Detonderat forcipibus viticapiferis, quasi Vitia capere ferre. Quassagipennae, quae quassilis aguntur Pennis, idem Sexagesi: Nec quassagipennas Anates, tremipedas.*

Scuto *sagittipelliger* cognomen HERCULIS, quod Scutum, Sagittas, & Pellem gestaret. Tertullianus de Pallio: *Triseclisenex*; & *Dulcioriloquus* de NESTORE Nae- vius in Alceste, quae ut nimium Poëtica notat Gellius.

Ex Latino & Graeco, ut *Antelogium*, Plautus, in Menaechmis: *Nunc* *argumento* *antelogium* *quoddam* *hoc* *fuit*. *Dentarpagae*, Varro in Cyniciatris: *Hic bipensiles for- cipes* *dentarpagae*; *Signosiae*, idem in Eumenidibus: *Imponeret aedilis signosiae*. *Flexibulae*, in *Vimarco*. Idem in Satyrarum Inscriptionibus. Contra *Epitogium*, *Anticato* Titulus Librorum Julii Caesaris, quos scripsit contra Ciceronis laudationem Catonis. *Archigubernus* apud Javolenum JC. & *Mesonauta*, qui in Navi medium locum te- net inter Gubernatores & Remiges, ut inter Servos *Mediastinus*. Ulpianus Lib. XIII. ad Edictum: *Non debet exercitor Navis per Remigem, aut Mesonautam obligari*.

Ex Praepositione & duobus Vocabulis est *Perterrefacio*, &, quae Pacuvius dare struxit, *Incurvicervicum*, *Repandirostrum*.

Rursus ex duabus Praepositionibus & uno Vocabulo multa junguntur, ut *Incom- positus*, *Reconditus*, &, quo Cicero utitur, *Subabsurdum*. Sic *Adindo*, Cato de Re Rustica; *Coaddo*, *Coaccedo*, *Exobsecro*, Plautus; *Perinungo*, *Prodeambulo*. Terent. in Adelphis: *Prodeambulare huc libitum est*. Varro Lib. II. de Re Rustica: *Eadem re* *perinungunt*, & *tegunt* *rursus*. *Inconcupisco*, *Incognosco*, Apulejus Lib. III. Flori- dor. *Ut non minus vobis amicitia mea capeffenda sit, quam mihi vestra inconcupiscen- da*. Idem Lib. IV. *Ut incognosceret more ingenii humani quisnam esset* *Redadopto*. Modestinus. Lib. II. Regular. *Filio dato in adoptionem, quem denuo redadoptavit*. *Superanteactus*, Lucretius Lib. III.

Cum superanteactam aetatem meminisse nequimus.

Transadigo, Virgilius:

Transadigit costas.

Adverbium pro Verbo composito jungere frequens est apud Comicos, ut *Introad- mitto*, *Introabeo*, *Introadspicio*. Terent. in Andria: *Accessi*, *introadspexi*. Idem in Hecyra:

Here nemo voluit SOSTRATAM INTROADMITTERE.

Ex Praepositione & Adverbio sunt *Derepente*, *Desubito*, *Demagis*, quibus utun- tur Terentius, Lucretius, & Lucilius alique, *Praeterquam*, *Extraquam*, Vox frequens in Legibus & Edictis. *Adprimo*, *Abhinc*, *Dehinc*, quae sola Praepositionem recipere *Carisius* perperam censet.

Praeterea nonnulla Composita Verba, quae nunc contracta, vel leviter immu- tata efferimus, Veteres integra protulerunt, ut *Traduco* *Transduco*, in Libris Dige- storum Juris, *Trado* *Transdo*. Terent. in Prologo Phormionis, *Exquiro* *Exquaero* Plautus in Aulularia:

Intro, exquaere, sitne ita, ut ego praedico.

Idem

Idem in Captivis:

Eadem ego ex hoc, quae volo, ex qua es vivo.

Iniquius Inaequius. Idem in Poenulo:

Trado amico, nihil est quicquam inaequius.

Ancisum *Ancaesum*, Concisum *Concaesum*, & contra *Distisum*, *Pertisum*, pro *Distaesum* & *Pertaesum*; ut testatur Festus, & Cicero in Oratore his verbis: *Consisum*, non *concaesum*; ex quo quidam *Pertisum* esse volunt, quod eadem consuetudo non probavit. Et ex contrario, quae nos plene efferimus, illi contrahebant, ut *Transluceo*, *Transmitto*, *Traluco*, *Tramitto*, Lucretius; *Transvolo Travolo*, *Transmeo Trameo*. Plautus in Epidico: *Travolaverunt ad hostes*, &: *Mihi illanc ut tramittas*. Varro Lib. IV. de Lingua Lat. *Trua*, quod travolat ea aqua, Id. ibid. *Trama*, quod trameat filum. Transfero *Trafero*, Cicero ad Lentulum: *Causam regiam alio trasferabant*. Idem ad Coelium: *Traferri Nomen a Valerio non potuisse*, *Escendo*, *Escensio*, pro *Exscendo* & *Exscensio*, quo utitur Livius Lib. XLVII. Sallust. in Jugurtha: *Non temere uti escenderat*. Id. ibid. *Quibus allevati Milites facilius escenderent*. Et mox: *Pars equos escendere*. Varro Lib. I. de Re Rust. *E vinea in arbores escendit vitis*, &: *In carnarium escendit*. Idem Lib. IV. de Ling. Lat. *Unde escendebant ad infimam novam viam*. Livius Lib. XLV. *Consuli ad quadrigas mittendas escendenti*.

C A P U T X V I.

De Distractione & Trajectione Vocum.

Dividuntur Voces Compositae & quasi in Partes secantur, non apud Poëtas modo, sed etiam Oratores & Historicos: Simples autem Voces non distrahantur, etsi Ennius *in Cerebrum* distraxit Lib. V. Annal.

— *Transfigit corpus cere comminuit brum.*

Quem nulli idonei Autores imitari voluerunt. Et interdum quidem, Composita Voce divisa, nihil ejus partibus interponitur, ut *Animum advorto*, Cato de Re Rustica, Terent. in Prologo Andriae, & *Dolabella* in Epistola ad Ciceronem. *Are-facio* Lucret. Lib. VI.

Principio terram Sol excoquit & facit are.

Magno opere, *Summo opere*, *Tanto opere*. Licinius Macer Lib. I. Annal. *Non minimo opere Milites quietos volebant*: Cicero Lib. XII. ad Atticum: *Res indicat, quanto opere id cupiam*. Suetonius in Caesare: *Quem incolumem tanto opere cuperent*. Sa-

tis agere, Cato de Consulatu suo: *Jam nostri apud vallum satis agebant*. Apulejus Lib. VIII. *Coloni multitudinem nostram latrones rati, satis agentes rerum suarum, eximieque trepidi*. Ulpianus Lib. XXIII. ad Sabin. *Non satis egerit*. Plaut. in Mercatore per *Μετὰ θεόν*.

Insomnis egi satis, & fui homo exercitus.

Pessum do pro *Pessundo*: Terent. in Phormione: *Me, aut Herum pessum dabunt*. Sallust. in Jugurtha: *Quae res plerumque magnas Civitates pessum dedit*. Tacitus Lib. III. Annal. *Quod multos etiam bonos pessum dedit*. Frequentius autem partibus Vocis Compositae Dictio aliqua, vel Particula interponitur, quod genus *Τμήσις* familiare fuisse Lucilio denotat Ausonius his Versibus:

*Rescisso Verbo, disces componere Versum;
Lucili Vatis sic imitator eris.*

Sic distrahuntur *Arefacio, Excandefacio, Fervefacio*. Varro de Re Rustica: *Are hoc facies*. Id. ibidem: *Excande me fecerunt*. Cato de Re Rustica: *Ferve bene facito*. *Circumfundo, Circumventus*. Virgil. Aeneid. Lib. I.

Et multo nebulae circum DEA fudit amictu.

Ulpianus ad Sabinum XXXIV. *Siquidem circum in hoc venta est. Depetigo, Dedicatus* Lucil. Lib. XXX.

Illuvies, scabies, oculos huic deque petigo.

Constendere. Id. ibid.

Juratam se uni, cui sit data deque dicata.

Detondo, Ennius Lib. III. Annal.

Deque totondit Agros laetos atque Oppida cepit.

Lucrifacio, Cajus Lib. XIX. ad Edictum: *Liceat lucri dotem faciat*. *Magnopere* Terentius in Eunuchis:

THAIS maximo me orabat opere.

Pergratum, Permolestum, Permagni. Cicero Lib. I. ad Atticum: *Per mihi per, inquam, gratum feceris*. Idem Lib. V. *Per mihi erit gratum, si id curaris ad me perferen-*

ferendum. Et Lib. X. Per enim magni aestimo *Plebiscitum*, *Senatusconsultum*. Varro Lib. III. de Vita Pop. Rom. Plebisque scito *canum*. Idem Epistolicar. Quaes. IV. *Senatusque consultum fieri duobus modis.* Quintilianus: *Nam rogationibus, Plebisve scitis cauta sunt ista.* Quapropter Plautus in Amphitr.

Qua ista propter dicta dicantur mihi.

Quilibet, Quicumque, Sallust. in Catilina: *Cujus rei libet simulator.* Idem de Rep. ordinanda: *Cujus rei libet periculum facere.* Terentius:

Quae meo cunque animo lubitam est facere.

Respublica. Plautus:

Sed ut ego stultus, qui Rem curo publicam.

Cicero ad Atticum: *Rem vero publicam penitus amisimus.* Septentrio, Virgilius:

— — *septem subiecta trioni,*

Superfum, Plautus in Curculione: *Si quid super illi fuerit.*

Tamenetsi. Idem in Casina: *Qui amat; tamen hercle etsi esurit.* Venundo, Sallust. Lib. I. Historiar. *Quasi Cimbricam praedam venum, aut dono datam.* Livius: *Ignarus omnium, se venum a Principibus datos.*

Quin etiam trajiciuntur Dictiones Clausulaeque, & praepostero ordine locantur: quod ubi accidit, *Ἀναστροφὴν* esse volunt Grammatici. Accidit autem in Nominibus, ut cum Cognomen anteponitur NOMINI, veluti *Balbus Cornelius*, *Gallus Fabius* apud Ciceronem ad Atticum, *Gallus Caninius* in Epistola ad Coelium. *Macer Lici- nius*, Lib. II. ad Q. Fratrem: *Papus AEmilius*, in Laelio, *Antias Valerius*, *Cursor Papirius*, apud Livium.

Vel cum Praenomen cum COGNOMINE conjungitur, ut *M. Cicero*, *C. Caesar*, *Cn. Magnus*, Varro Lib. IV. de Vita Populi Rom. *Audiui dicentem Cn. Magnum.* Vellejus Lib. II. *Filiam C. Caesaris Cn. Magnus duxit uxorem.* Item trajiciuntur Pronomina, ut, *Qui Quae.* Varro *Ὁν & λέγει.* Aut ille cervum, qui volabile currens, pro ille, qui cervum. Tibullus Lib. I.

Vidi ego, qui Juvenem seros desisset amores,

pro *Juvenem*, qui. Ovidius Lib. I. Elegiar.

Quam face sustineo tecta superba petam:

id est face, quam sustineo.

Verba, ut *Sis vide*, pro *Vide sis.* Plautus in Aulularia: *Sis vide, ut incedit.*

Adverbia, ut *Nihilominus*, Coecilius in Hypobolimaeco:

Ego

Ego illud minus nihilo exigor portorium.

Quoad, Afranius in Promo:

Ut scire possis, ad quo te expediat loqui.

Cum, Caesar: Diutius cum nostrorum impetum ferre non possent. Id. Diu cum esset pugnatum.

Praepositiones, ut Lucretius: Ea propter. Virgil. Italiam contra; & His accensa super; & Maria omnia circum. Item: transtra per & remos, Horatius: Quem penes, Sallustius: Quos inter, Varro: Eum apud, Cicero: Memoriam praeter. Ponit ante, Livius: Omnibus ex. Tacitus: Eo coram, Templum juxta, Tiberim contra, Urbem extra, Viam propter.

Conjunctiones, ut Autem post alterum, aut tertium Orationis verbum, apud Plautum frequentissime. Enim initio Orationis pro Etenim, idem in Aulularia:

Enim mihi quidem aequum est.

Et in Casina:

Enim jam magis jam appropero.

Id. in Milite:

Enim cognovi nunc.

Terentius in Hecyra:

Enim lassam oppido tum ajebant.

Cicero Lib. IV. ad Atticum: Macroni vix videor praesto esse. Enim auctionem. Lucretius Lib. II.

— — Enim distantia cum sit.

& Lib. VI.

— — Enim praesens dolor exsuperabat.

Labeo Lib. II. Pithanon: Et hoc id est, quod Graeci dicere solent ἐν πλάτῃ. Enim potest hoc memoria non teneri. Aliquando ponitur Enim tertio loco. Varro in Andabatis: Minus aurum enim non praestringit oculos. Cicero Lib. XII. ad Atticum: Prusia cupit enim vendere. Livius Lib. XLVI. Eo quoque enim mittendos fore legatos. Ne, Plautus in Pseudolo: Ne illi audeant, pro illine. Terent. in Andria: Ab ne tu omnia, pro tune. Cicero ad Atticum: Ego illud ne quidem contemnam, pro ne illud qui-

quidem. *Quamquam* Sallust. in Jugurtha: *Quae gravia quamquam*. Tacitus: *Haec mala quamquam*. *Quae* Copula alieno loco solet poni, sed apud Poëtas tantum. Plaut. in Captivis:

Est profecto Deus, qui quae nos gerimus, auditque & videt.

Horat.

Ore penes tetigitque crura.

Tibull.

Messalam terra dum sequiturque mari.

Sed, *Sed enim*. Virgilius:

Ipsa sed in somnis inhumati venit imago.

&:

Progeniem sed enim Trojano ab sanguine duct.

Item:

— *Impius ex quo*
Tydidēs sed enim scelerumque inventor Ulyssēs.

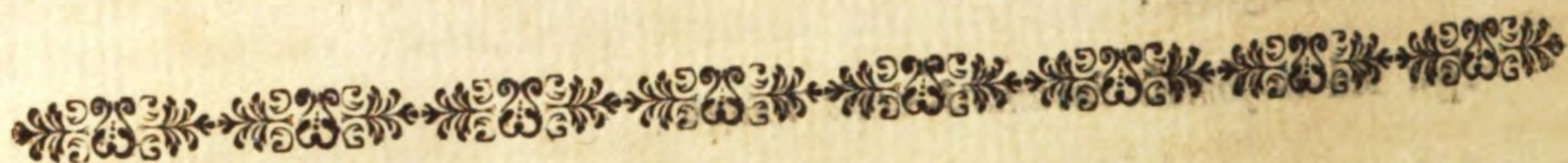
Tamen, Plaut. in Amphitr.

Sed in fugam in se tamen nemo convertitur.

Id. ibid. *metuam absentem tamen.*

Atque haec quidem haëtenus de singulis Dictionibus, in quibus antiquae Locutionis usus cognoscitur; nam & exoletas Voces explicare non est nostri instituti; & si quis eas nosse desiderat, a Glossographis petat licebit.

AUSONII POPMAE
DE
USU ANTIQUAE
LOCUTIONIS.
LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

De Partium Orationis inter se Commutatione.

Equitur ut de antiqua Orationis Structura, quae a communi loquendi consuetudine multum diffidet, nunc quoque agamus. Sed quoniam Grammatici antiquarum Locutionum genera prolixè tradiderunt, ut ad illorum copiam vix aliquid addi posse videatur, ideo nolumus in hoc loco diu immorari. Partes Orationis saepe confundunt Autores, atque alias pro aliis usurpant, quam Commutationem Graeci vocant *Ἀντιθέσις*. Sic Nomen loco ADVERBII, ut *Aliquid* pro *Aliquantulum*. Terent. *Subtristis visus esse aliquid*. Cic. pro Dejotaro: *Non enim jam metuo, ut illi tu succenseas; illud vero, ne illum tibi succensere aliquid suspicere*. Nullus pro Non, Plautus aliquotiens, & Terent. in Eunuchio: *Nullus mones*; Id. in Hecyra: *Et si nullus dixeris*. Cic. ad Atticum L. II. *Philotimus non modo nullus venit*. Et Lib. XV. *Sextus ab armis nullus discedit*. Multa pro Multum, ut *Multa peccare*, Cic. in Topicis: *Cum mihi meisque multa saepe cavissem*. Et ad Appium: *Multa nos quidem questi sumus*. Caecinna Ciceroni: *Multa Deos venerati*. Virgil. Lib. IV. *Georgic*.

— — Et spiritus oris
Multa reluctanti obstruitur.

Item Adjectivum in utroque Numero, ut *Immane sonat*, *Sublime volans*, *AETER-*
num

num latrans, Virgil. *Id. Sole recens orto*, pro *recenter*, & *Stat acerba stridens*; *Id. pede terram Crebra ferit*: & *transversa tuentibus birquis*. Lucret *mortales mutua vivunt. insanum, Sempiternum*, pro *insane, Sempiterno*, Plaut. in *Curculione: Insanum amare* *Id. in Aulularia: Quod tibi Sempiternum salutare.*

Similiter *Nomen* pro *PARTICIPIO*, ut *Hunc Populum late regem*, id est, regnaturum.

Et pro *INTERJECTIONE*, ut *Juppiter*, cum administrantis est; ut apud Graecos, *Ἡεῖκλες*, Catullus:

Doctis Juppiter & laboriosis,

& alibi:

Juppiter ut tersti lumina saepe manu.

Malum, Infandum. Terent. *Qui malum alii.* Virgil.

Navibus infandum amissis.

Pronomen pro *CONJUNCTIONE*, ut *Id* pro *Ideo*, in illis modis loquendi. *Id venio, Id revertor, Id quod erat*; in quibus tamen nos potius censemus esse *Eclipsin* Praepositionis *Ob*, vel *Propter*, ut infra dicemus. *Idem* pro *Item*, vel *Etiā*. Cic. Lib. I. *Offic. Ut ipse ad meam utilitatem semper cum Graecis Latina conjunxi. neque id in Philosophia solum, sed etiam in dicendi exercitatione feci; Idem tibi censeo faciendum.* Ibid. *Est huic conjuncta beneficentia, quam eandem vel benignitatem, vel liberalitatem appellare licet.*

Verbum pro *NOMINE*, Persius:

Scire tuum nihil est.

Id.

— *Et nostrum illud vivere triste.*

Et:

Velle suum cuique est.

Et pro *PARTICIPIO*. Virgil. *Magnum dat ferre talentum*, pro *ferendum*. *Id.*

— *dederatque comas diffundere ventis.*

Et:

— *ille suo moriens dat habere nepoti,*

Ulp. D. de Inofficioso Test. *Cum* obtinere *spem* non haberent. Idem D. de Mon. & Honor. *Jus* non habet intercedere; Et D. Mandati: *Consilium* receperit fraudare. Participium loco NOMINIS, ut apud Graecos crebro, *Medentes*, *Venantes*, pro Medicis & Venatoribus, Lucret. Id. Lib. V.

Aëriasque simul volucres variantibus armis.

id est variis. Virgil. Lib. IV. AENEID.

Candentis vaccae media inter cornua fundit.

pro Candidae. Et Lib. VI.

*Quam super haud ullae poterunt impune volantes,
Tendere iter pennis.*

Id est, volucres? Id. Lib. VIII. *Pictis* conspectus in armis, pro *Conspicius*, Et pro ADVERBIO, *Horrendum*, pro *Horrende*. Id. *At bellua* Lerna *Horrendum* stridens. *Lubens*, pro *Lubenter*. Plautus: *Duorum labori* hominum *parvissem* lubens.

Adverbium pro NOMINE, ut *Abunde*, *Large*, *Partim*; quae Nominum vim quandoque habere infra dicemus.

Et pro CONJUNCTIONE, ut *Quando* pro *Quoniam*, *Nunc*, pro *sed*, ut apud Graecos *νυν* pro *αὐτὰρ*. Terent. in Adelph.

Postremo quando conscia sum a me culpam hanc esse Procul. Cic. Lib. I. de Divinatione: *Quae* quidem multo plura evenirent, si ad quietem integri iremus: nunc onusti cibo & vino confusa & perturbata cernimus. & alibi saepe.

Item loco PRONOMINIS, ut *Illic*, pro *ille*, apud Comicos non raro. Plautus in Asinaria:

Metuo, ne illic observarit meae falsae fallaciae.

Terentius:

Quam illic qui petit, unde is sit thesaurus sibi.

Et pro PRAEPOSITIONE fere apud Poëtas, ut *Clanculum*, *Intus*, *Seorsum*, pro *Clam*, *In*, *Sine*. Terent. in Adelph.

— *Postremum alii clanculum
Patres, quae faciunt.*

Lucret. Lib. III.

— *Seorsum corpore toto.*

Id. ibid.

*At neque seorsum oculi neque nares, nec manus ipsa,
Esse potest anima.*

Sed & loco PROVOCABULI *Adverbium* usurpatur; qua quidem permutatione optimi Autores crebro utuntur. Cic. ad Atticum: *Omnia consilia differs in id tempus, cum scierimus, quid actum sit.* Id. ibid. *Utinam illum diem videam, cum tibi gratias agam,* pro Quo tempore, Quo die. Varr. Lib. I. de Re Rust. *Quibus teneat id, qua serpit.* Terentius: *E Praedonibus unde eam emerat.*

Virgilius Lib. V. AEneid.

— *Volucrem trajecto in fune columbam,
Quo tendant ferrum,*

id est, in quam.

Praepositio pro ADVERBIO, ut *Ante, Circa, Circum, Coram, Clam, Extra, Juxta, Pone, Prope, Post, Super, Secus, Ultra, Usque;* quae vim *Adverbii* plerumque habere notissimum est.

Conjunctio vice ADVERBII, ut *Atque*, pro *Statim, Mox.* Plautus in Bacchidibus:

Dum circumspecto atque ego tum lembum conspicio.

Id. in Mercatore:

*Postquam illic, quod volui, transégi, atque ego conspicio
Navim ex Rhodo.*

Virgilius Lib. I. Georgic.

Atque illum in praeceps prono rapit alveus amni.

Gellius Lib. XVII. *Haec verba, ubi lecta sunt, atque ibi Taurus mihi.* Ergo, Igitur, pro Tum, Inde, Postea. Virgil. Lib. VI. AEneid.

Ergo iter inceptum peragunt, fluvioque propinquant.

Plaut. in Casina:

— *Tecum loquar
Mox magis cum otium erit igitur.*

Idem in Mostellaria:

*Miserum est opus igitur, demum fodere puteum,
Ubi sitis fauces tenet.*

Et in Amphitruone:

*Sin aliter sient animati, neque dent, quae petant,
Sese igitur summa vi virisque eorum oppidum expugnascere.*

Terent. in Eunuchis: *Quid igitur faciam? Quoniam pro Postquam, Quum.*
Plaut. in Aulularia:

Is, quoniam moritur, ita avido ingenio fuit.

Idem in Asinaria: *Quid nunc, quoniam ambo, ut est libitum, nos delusistis, datisne argentum? Tamen pro Tantum, Sallust. & Pacuvius apud Nonium; proinde pro Perinde.* Terent. in Phormione:

Proinde expiscare quasi non nosset.

Lucret. Lib. III.

Ossa dedit terrae proinde ac famul infimus esset.

Sallust. in Jugurtha: *Proinde quasi injuriam facere, demum id esset imperio uti.* Varro Lib. I. de Vita Popul. Rom. *Duabus undulatis togis est opertum, proinde ut olim Reges nostri undulatas & praetextas soliti sint habere.* Planc. Cic. *Quod si proinde, ut ipse mereor, mihi successerit.* Id. *Ut proinde ad omnia paratus essem.*

Species quoque partium Orationis commutantur, & aliam vim atque potestatem adsumunt. Sic *Nomen primigenium pro suo DERIVATO, ut Terra Graecia, Terra Sicilia, apud Gellium.* Ennius:

— late Saturnia Terra.

Id.

— O Terra Thracia, ubi Liberi fanum.

Lucret. Lib. I.

Italiae Terrae oris a finibus ejus,

Callistratus JC. *Ut extra Terram Italiam decem annis relegetur.* Virgil. *Troia gaze per undas, pro Trojana, & Dardana suscitatur arma.* Id. *Laticemque Lyaeum.* Et, Tem.

Tempus & Arcadii memoranda referre Magistri,

pro Arcadici. Varro Lib. II. de Re Rust. Arcadii *Asini*. Id. ibid. *Terna atque quaterna millia Gallia succida habere*; pro Gallicana. Sallust. Lib. IV. Historiar. *Cum interim lumine etiam tum incerto duae Galliae mulieres conventum vitantes, ad menstrua solvenda montem ascendunt*. Cato Lib. IV. Originum: *Talione vindicta proximus cognatus ulciscitur*. Id. in L. Veturium: *Aquam Anienem in sacrarium inferre oportebat*. Gellius Lib. XIX. *Molli quodam tempestatis autumnae diae*, pro Autumnalis. Quibus gemina sunt illa, quae ab aliis usurpantur, *Mare Oceanum, Pondo Libram, Pondo unciam, & Rete Jaculum*.

Absolutum pro COMPARATIVO, Terent. *Paullo qui est homo tolerabilis, pro tolerabilior, & pro SUPERLATIVO*, ut in illo Virgilii notat Servius, *Optimo Grajugenum*. Lucret. Lib. I.

— *Omnium, quae clara clueret.*

Rursus *Comparativum pro ABSOLUTO*, Virgil. Lib. I. Aeneid.

Tristior, & lacrumis oculos suffusa nitentes.

Idem:

— *comitem senioris Aestae,*

Pro Senis: Quae permutationes etiam in *Adverbiis* frequentantur, ut *Cito*, pro *Citius*. Plaut. in Amphitr.

— *confit cito, quam si tu objicias formicis papaverem.*

Id. in Captivis:

Nec quisquam est mihi nunc aequè melius, cui velim.

Terent. in Heautontimor.

Cui aequè audisti commodius, quidquam evenisse.

Distributivum Numeri pro PRINCIPALI, ut *Singulus, Binus, Ternus, Denus*, pro *Unus, Duo, Tres, Decem*, & sic deinceps in utroque Numero apud *Poëtas*, sed apud *Oratores & Historicos* fere semper in Plurali; cujus rei passim reperiuntur Exempla.

Item *Partitivum pro Principali*, ut *Unus & Alter*, pro *Duobus*. Cicer. ad Atticum: *Quid enim est tantum in uno, aut altero die, id est uno, aut duobus*. Id. pro Cluentio: *Qui cum ad unum jam & alterum diem desideraretur.*

Pro-

Pronomen *Suus* pro *Ejus*, vel *Ipsius*, quod tamen durum est & in solens. Terent. in *Hecyra*: *Mater quod suavit sua.* Virgil. Lib. IV. *Aeneid*.

*Tum breviter Barcen nutricem affata Sichaei;
Namque suam patria antiqua cinis ater habebat.*

Cic. Lib. IV. ad Atticum: *Vix tamen sibi de mea voluntate concessum est, pro Ipsi, vel Illi.*

Verba *absoluta* pro *AGENTIBUS*, & contra *agentia* pro *ABSOLUTIS* interdum a Veteribus usurpari solent, ut *Contendo*, Lucret. Lib. IV.

—— *Contendere se atque parare.*

Id. ibidem:

Ejicere id quo se contendat dira libido.

Emergo, Cic. de *Aruspicum Responsis*: *Tum se emergit & fertur illuc.* Nepos in *Vita Attici*: *Quibus ex malis ut se emerferat.* *Erumpo*, *Irrumpo*, *Prorumpo*. Attius in *Epigono*:

Ita imperitus stupiditate erumpit se,

Varro in *Marcipore*: *Ventique frigido se ab axe eruperant.* Id. in *Sexagesi*: *Irrumpit se in Curiam.* Caesar Lib. II. de *Bello Civili*: *Portis se foras erumpunt.* Virgil. Lib. I. *Georgic*.

*Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese
Diversi erumpunt radii.*

Et Lib. III. *Aeneid*.

Interdumque atram prorumpit ad aethera nubem.

Lucretius Lib. IV.

Tandem ubi se erupit.

Proruo, *Strepo*. Terent. in *Eunucho*: *Una omnes foras se proruunt.* Varro in *Octogesi*: *Seque opifice non probiter strepere.* *Resono*, *Requiesco*. Virgil. Lib. VII. *Aeneid*.

*Dives inaccessos ubi Solis filia lucos
Assiduo resonat cantu.*

Et in Bucolicis:

Et mutata suos requierunt flumina cursus.

Rursus *Agentia* pro ABSOLUTIS per Ellipsin Pronominis, vel pro *Verbis* PATIENDI, ut *Accingo*, *Averto*, Virgil. Lib. II. Aeneid. *Accingunt omnes operi*, pro *Accingunt se*, vel *Accinguntur*. Id. *Tum prora Avertit*, *AEquo*, Cic. Lib. I. Offic. *Qui jam illis fere aequarunt*, *Ingemino*, Virgil.

Ingeminant austri & densissimus imber.

Insinuo Idem:

Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis.

Insinuat pavor.

Cic. Lib. I. de Orat. *Quod ita nati essemus, ut & blandiri & suppliciter insinuare iis possemus, a quibus esset petendum.* Id. ad Nigidium: *Et in ipsius consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo.* Lenio, Sallustius Lib. IV. Historiar. *Tum repente visus lenire Tagus.* Moveor, Suetonius: *Quatenus terra in urbe movisset.* Gelius Lib. II. *Ubi terram movisse senserant.* Muto, Cic. Lib. XIII. ad Attic. *De Mamurra non mutavit.* Catullus: *Tantum abhorret ac mutat,* Livius Lib. XLIX. *Mores quidem populi Romani quantum mutaverunt, vel hic dies argumento erit Praecipito, Reciproco,* Id. *Non septies die, sicuti fama fert, temporibus statutis reciprocatur.* Et Lib. II. *Secuti dedita opera, passim ad illecebras propulsa pecora praecipitavere in insidias.* Cic. *Loca, ubi Nilus praecipitat ex altissimis montibus.* Caesar: *Hiems jam praecipitaverat.* Virgil. *Tum nox humida coelo Praecipitat.* Sisto, Id.

—— *Sistunt amnes, terraeque debiscunt:*

Turbo, Idem:

—— *Turbant trepida ostia Nili.*

Varro Lib. III. de Re Rustic. *Cum mare turbaret.* Lucret. Lib. V.

—— *Sinit incentis turbare procellis.*

Verto, *Converto* Sallust. in Catilina: *In superbiam dominationemque convertit.* Idem ibidem: *Nae ista vobis mansuetudo & misericordia, si illi arma ceperint, in miseriam vertat.* Et alibi saepius. Caesar Lib. III. Belli Civilis: *Detrimentum in bonum verterat.* Virgil. Lib. II. Georgic.

Et totae solidam in glaciem vertere lacunae.

Livius Lib. XXXIX. *Haec in perniciem adolescenti verterunt. Idem: Verteratque Scipionum invidia in Praetorem.*

Itidem verba *Frequentativa* pro suis PRIMIGENIIS non raro Veteres, ut Cato: *Dolito, Emtito, Redemtito, Callesco*; Sallust. *Agito, Ductito*; Lucretius, *Coepito, Discrepito, Fugito, Imperito, Negito, Nominato, Renuto*; Gellius *Solito, Mutuito, Antiquo ritu mutuitarent*, id est, *Mutua inter sese Convivia agitarent*, & alii alia, quae unicuique, qui vel mediocriter antiquos Scriptores triverit, obviam occurrunt.

Participia *Regentia* pro PATIENDI, ut *Vehens* pro Vectus, Gellius: *Qui ova- rent introire solitos equo vehentes.* Contra *Patiendi* pro AGENTIBUS, ut quae vulgo sunt notissima: *Consideratus, Inconsideratus, Contentus, Disertus, Discretus, Furatus, Inveteratus, Profusus, Tacitus*, aliaque permulta. Similiter *Captatus, Fluctuatus*, pro Captavit, Fluctuavit. Livius Lib. LIV. *Celtiberi parumper incertis animis fluctuati sunt.* Valerius Maximus: *Spreto mortalis habitu divinum captatus est.* Idem Lib. IX. *Exiguo momento maximae rei fluctuatus est.* Idem ibidem: *Eadem haesitatione P. Dolabellae animus fluctuatus est.* *Communicatus, Census.* Ovidius Lib. I. *Elegiar.*

*Hanc probat S, primis dilectam semper ab annis,
Est inter comites Marcia censa suos.*

Livius Lib. IV. *Nec adversarum rerum quaerere socios, cum quibus spem integram communicati non sint.* *Desitus, Meditatus*, Cicer. ad Paetum: *Primus Papisus est vocari desitus.* Et Lib. III. *Tusc. Sunt semper omnia homini humana meditata.* Terent. in Phorm. *Meditata mihi sunt omnia.* *Notus, Ignotus*, pro eo, qui novit, aut ignorat, non qui ignoratur. Plaut. in Pseudolo: *Novi, notis praedicas.* Cicer. pro Caelio: *Notis ac majoribus natu.* Idem ad Lucejum: *Ignotis nota faciebant.* *Objurgatus, Penetratus.* Coelius ad Ciceronem: *Curionem prorsus non mediocriter objurgatus.* Lucret. Lib. IV.

Quae penetrata queunt sensum progignere acerbum.

Vulgatus, Usurpatus. Idem Lib. V. *Magnum vulgata per orbem.* Vetus Poëta: *Usurpata duplex cubile.*

Adverbia quoque inter sese mutua vertunt, ut *Ne* pro *Non*, de quo ita Terentius Scaurus: *Ne pro NON positum est apud antiquos, ut Ne frendes porcos, qui fabam frendere non possunt, Nesapus, qui non sapit.* Plautus in Trinummo:

Filiam meam tibi desponsatam esse audio, nisi tu ne vis.

Terent. in Eunucho: *Quid ne es alacris?*

Varro de Re Rustic. *Genibus rotundis, ne magnis.* *Quasi* pro *Veluti*, *Quemadmodum.* Terent. in Adelphis:

Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris.

Plaut. in Sticho:

*Fuit olim quasi ego sum senex, & ei filiae duae erant,
Quasi nunc meae sunt.*

Tam pro Valde, Plautus: *Ferocem facit, quia te herus tam amat.* Plinius Lib. VII. *Oratores quidem ambo, sed tam dispari eventu.* Vellejus Lib. II. *Annal. Nec minora consequi potuit; sed non tam concupivit.* Paulus Lib. I. *Sententiar. Nisi aut manifesta circumscriptio sit, aut tam negligenter in ea causa sint versati, Praetor interponere se non debet.* Ubi pro Postquam, Quum, Terentius: *Ubi ea causa, quamobrem haec faciant, erit adempta, desinent.* Virgil.

Ille ubi nascentem maculis variaverit orbem.

Idem:

— *Ubi Coelum condidit umbra
Juppiter.*

Ut pro Ubi, ὅπου: & Utcunque pro Ubicunque, Catullus: *Ut convenerat esse delictos.* Varro Lib. I. de Re Rustica: *Alio loco ut seras.* Virgilius Lib. V. Aeneid.

— *Caesis ut forte juvencis.*

Horat. Lib. III. Carmin.

Utcunque mecum vos eritis.

Praepositionum inter se commutatio frequentissima est, ut Ad & Apud, Penes & Apud. Super & Supra, & similium, quarum exempla passim exstant.

Conjunctiones item mutant, ut Neque pro Ne quidem, Cicer. Lib. I. ad Atticum: Neque hoc neglexi, & Lib. IX. Neque ego aliter accepi. Nisi pro Sed, Graecorum more, saepe utitur Cato de Re Rustica, ut ibidem annotavimus: sed & Terentius in Andria:

Nescio, nisi Deos fuisse iratos mihi scio.

Et in Eunuchis:

— *Nequeo satis mirari, neque conjicere,
Nisi quidquid est procul hinc libet prius
quid sit sciscitari.*

Sallust. in Jugurtha: *Nisi tamen intelligo illum supra, quam ego sum, petere.* Cicero Lib. V. ad Atticum: *Nisi tamen id erit mihi gratissimum.* & Lib. II. *Nisi illud quidem mutari non video posse.* Quin pro Etiam, Terent. in Heautontimor.

Quin mihi molestum est.

Virgil. Lib. X. AENEID.

*Quin intra portas atque ipsis proelia miscere
Aggeribus murorum.*

Vel pro Etiam, Terent. in Eunuchio:

— Vel rex mihi semper agebat gratias.

Idem in Andria:

Vel hoc quis non credat.

Cicero Varroni: *Vel aliae quaequam rationes honestas nobis & curas & actiones darent.*
Virgilius in Bucolicis:

Carmina vel Coelo possunt deducere lunam.

Idem Lib. X. AENEID.

Vel Priamo miseranda manus.

C A P U T II.

De Permutatione casuum, Numerorum & Generum.

FREQUENTISSIMA est in Oratione CASUUM, NUMERORUM, & GENERUM inter sese Permutatio, qua tam Oratores & Historici, quam Poetae utuntur.

NOMINATIVUS pro Genitivo: Cicero: Consules alter ambove, Sallust. in Catilina: Igitur initio Reges (nam in terris nomen imperii id primum fuit) diversi pars ingenium, alii corpus exercebant, Livius Lib. XLI. Quando duo ordinarii Consules ejus anni alter ferro, alter morbo perisset; pro Regum & duorum Consulum. Et pro Accusativo, sed fere post Verbum Dico, Puto, Sentio, aut simile. Terent. in Andria:

*Quae sese optavit inhoneste hic parare divitias,
Quam in patria honeste pauper vivere.*

Catullus:

*Phaesus ille quem videtis hospites,
Ait, fuisse navium celerrimus.*

Virgilius Lib. II. Aeneid.

— *sensit medios delapsus in hostes.*

Horatius:

Patiens vocari Caesaris ultor.

Ovid. Lib. I. Elegiar.

Acceptum refero versibus esse nocens,

Item pro Vocativo apud Poëtas, Lucret. Lib. I.

*Quod superest, vacuas aures mihi Memmius, & te
Semotum a curis adhibe veram ad rationem.*

pro Memmi. Virgilius:

Projice tela manu, sanguis meus,

pro Mi. Idem:

Armiger Hesperidum fluvius regnator aquarum.

Pro fluvie. Pers.

Vos ô Patritus sanguis,

Id est Patricie.

GENITIVUS pro Nominativo; Terentius in Andria:

— *Quot illic hominum litigant,*

Pro quot homines. Idem in Phormione:

— *Ubi in mentem ejus adventi venit.*

Virgilius Lib. I. AEneid.

Tu mihi quodcunque hoc regni.

Pro hoc regnum. Et pro Accusativo, ibidem:

— *Fontem superare Timavi,*

&:

— *Hic tamen ille urbem Patavi.*

DATIVUS pro Accusativo, maxime cum Infinito *Esse*. Terent. *Non expedit bonis esse nobis.* Horat. in Arte:

— — *mediocribus esse poëtis*
Non Dii, non homines, non concessere columnae.

Brutus ad Ciceronem: *Et quis supplicat, ut optime meritis liceat esse salvis.* Martialis.

Nobis non licet esse tam disertis.

ACCUSATIVUS pro Nominativo, more Graecorum, Terentius: *Observes filium, quid agat*; Pro observes, quid filius agat. Idem; *Illum: ut vivat, optant.* &: *Eunuchum, quem dedisti nobis, quas turbas dedit.* Plautus in Amphitr.

Naucratem, quem convenire volui, in navi non erat.

Cicero Sulpicio: *Rem vides, quo modo se habeat.* Idem ad Atticum Lib. XIV. *Nosti virum quam testus.* Caesar Lib. I. Belli Gallici: *Rem frumentariam ut satis commodum supportari posset, timebant.*

Item ACCUSATIVUS pro Ablativo. Plautus in Rudente:

Vos respondetote istinc istarum vicem.

Bonam, magnam, minimam partem, pro bona, magna, minima ex parte. Lucret. Lib. III.

Non minimam partem mortis formidine aluntur.

Idem Lib. VI.

Inde bonam partem in lectum moerore dabantur.

Caesar. Lib. I. Belli Gall. *Eos impeditos & inopinantes aggressus magnam partem concidit.* & Lib. IV. *Maximam partem lacte atque pecore vivunt.* Cicero Lib. I. Officior. *Magnam autem partem clementi castigatione licet uti.* Idem ad Paetum: *Mibi licere has res non omnino quidem, sed magnam partem relinquere.*

VOCATIVUS pro Nominativo apud Poëtas, Virgilius Lib. IX. AEneid.

Maecte nova virtute puer,

Pro maectus. Idem Lib. X.

— — miserande jaceres.

Persius:

Stemmata quod Tusco ramum millesime ducis,

Censoreme tuum vel quod trabeate salutas;

pro millesimus & trabeatus.

ABLATIVUS pro Genitivo; Virgilius:

— — Iniquo pondere rastro,

pro iniqui ponderis. Idem:

— — Lento robore vallos.

Et pro Dativo, Idem:

— — Tyria Carthagine qui nunc
Exspectat.

Cicero in Philipp. *Cum tu Narbone mensas hospitum convomeres.* Idem de Natura Deorum: *Sepultus esse dicitur Lacedaemone.* Et ad Sulpitium: *Commendo tibi domum ejus quae est Sicyone.*

Numeri etiam mutantur, ut SINGULARIS pro Plurali. Terentius:

Cujus maxime mos est consimilis vestrum, hi se ad vos applicant.

Idem:

Adeon' homines immutarier ex amore, ut non cognoscas eundem esse.

pro eisdem. Cicero ad Coelium: *Totum negotium non esse dignum viribus nostris; qui majora opera in Republica sustinere & possum & soleam.* Sallust. in Catilina: *Interea servitium repudiabat, cujus initio ad eum magnae copiae conveniebant, pro quorum.*

Var-

Varro Lib. I. de Re Rustic. *Facilius enim eis, quam minore natu sunt dicto obediētes. Idem: Eos praesse oportet, qui periti sunt rerum rusticarum, non solum enim debere imperare, sed etiam facere ut facientem imitentur, pro facientes.*

Rursus Numerus PLURALIS pro Singulari. Terentius in Eunuchō:

Eunuchum dixi velle te, quia solae his utantur Reginae.

Cicero pro Milone: *Si tempus est ullum jure hominis necandi, quae multa sunt, certe illud non modo justum, verum etiam necessarium.* Id. Lib. III. de Legibus. *Tamen libertatem istam largior populo, ut & autoritate valeant & utantur Bonis.* Virg. Lib. X. Aeneid.

*Fulmen, erat toto genitor quae plurima Coelo,
Dejicit in terras.*

Numerum adsignificant, ut *Pars, Quisque, Uterque*, Ovidius: *Pars volucres factae.* Idem: *fugiuntque Penates Quisque suos.* Livius: *Suas quisque abirent domos: & Ad se quisque omnia trahant.* Rursus: *Uterque transfixus duabus haerentes hastis moribundi ex equis lapsi sunt.* Apulejus Lib. VIII. *Sarcinulis quisque sumtis suam viam capeffunt.*

GENERIS autem Mutatio variis modis fit. Nam interdum Genus aliud pro alio ponitur sine ullo respectu, ut *Foemininum* pro Neutro. Horat.

Et mammae putres, equina quales ubera,

Pro qualia. *Neutrum* pro Masculino; Plautus in Aulularia: *Coquus ille nundinale est.* Idem in Captivis: *Fac fidele sit fideli, & in Mercatore:*

Eamus intro, non utibile hic locus factus tuis.

Terentius in Eunuchō:

Ego quoque una pereō, quod mihi charius est,

Pro, qui mihi charior sum, ut inquit Donatus.

Aliquando Genus *mutatur* cum fit relatio non ad Nomen in Orationis serie collocatum, sed ad aliquam Vocem ejusdem Significationis; at Generis diversi; ut sunt *Animans Animal, Arbos Arbustum, Foetus Foetura.* Lucret. Lib. I.

*Crescunt arbusta & foetus in tempora fundunt,
Quod cibus in totas usque ab radicibus imis.*

Alvus Alvearium, *Fluvius & Flumen, Fimus & Stercus.* Varro Lib. I. de Re Rustica: *Sin cogare secundum flumen aedificare, curandum, ne adversum eum ponas: Id. ibidem: Alteram enim in partem ferri oportet e villa novum finum, ex altera veterem tolli*

*tolli quod est quam recens, quod confracuit melius. Et Lib. III. Nec si ex alvo in al-
vum in eodem loco trajicias, negligenter faciendum, sed si transiturae sunt apes, ea
apiastro perfricandum. Pecora pecudes, specus spelunca. Ovidius:*

Hoc pecus omne meum est, multae stabulantur in antro.

Idem:

*Est specus exesus structura pumicis asper;
Non homini facilis, non adeunda ferae.*

Nonnunquam mutatur GENUS, cum duae dissimiles Voces in Oratione collocan-
tur, quorum posterior Genere non respondet, sed ad Rem significatam refertur.
Terentius in Andria:

Ubi illic est scelus, qui me perdidit.

Idem in Eunuchis:

Ut illum Dii Deaeque omnes senium perduint, qui me hodie remoratus est.

Idem ibidem:

Eas se personas non negat transtulisse in Eunuchum suam.

Virgilius:

Centauro invehitur magna.

Ennius Lib. X. Annal.

*Insignita fere tum millia militum octo
Duxit, dilectos, bellum tolerare potentes.*

Sallustius Lib. V. Historiarum: *Legiones Valerianas comperto lege Gabinia Bithyniam
& Pontum Consuli datam missos esse. Livius: Samnitium caesi tria millia trecenti.
Curtius: Duo millia crucibus affixi.*

Praeterea fit GENERIS mutatio, cum Relativum ad posterius Verbum refer-
tur, ut Sallustius in Catilina: *Est locus in carcere, quod Tullianum appellant.* Varro
Lib. I. de Re Rustica: *Videndum, ut sit de tenero ramo ex utraque parte aequabiliter
praecisum, quas alii clavolas, alii taleas appellant.* Cicero de Legibus: *Tum domi-
cialia conjuncta, quas Urbes dicimus.* Quintilianus: *Accentus, quas Graeci prosodias
vocant.*

GENUS & NUMERUS simul mutantur, ut Virgilius;

Pars merſi tenere ratem.

Idem:

Hic manus ob patriam pugnando vulnera paſſi.

Salluſt. in Jugurtha: *Magna pars vulnerati, aut occiſi.* Livius: *Maxima pars equitibus in flumen acti.*

CAPUT III.

De Permutatione Temporum, & Modorum.

Nec minus frequens eſt optimis Autoribus TEMPORUM & MODORUM Commutatio, quae inter Verborum figuras quoque cenſetur. Ita Tempus Praeſens pro PRAETERITO, Plautus in Moſtellaria: *Eas quanti deſtinat, pro deſtinavit.* Virgilius:

— *Et omnis humo ſumat Neptunia Troja.*

Cicero in Verrem VIII. *Timarchides negat eſſe ei periculum.* Lucretius Lib. VI.

Corpora nonnunquam poſſes retroque videre.

pro vidiffes.

Et pro FUTURO, maxime in Infinitivis. Virgil:

*Progeniem ſed enim Trojano a ſanguine duci
Audierat,*

pro ducendam eſſe.

Praeteritum Perfectum pro PLUSQUAMPERFECTO. Idem:

Nec veni, niſi Fata locum ſedemque dediſſent.

pro veniſſem. Idem:

— — & ni mea cura reſiſtat.

Jam flammae tulerint, inimicus & hauſerit enſis,

pro tuliffent, hauſiffent. Et pro FUTURO. Idem:

— Probo

— — Proh Jnpiter! ibit

Hic ait, & nostris, illuſerit advena regnis.

pro illudet. Ex Modis Indicativus pro Quovis Alio ſaepe ponitur. Plautus in Au-
lularia:

Ne praefentiſcat aurum, ubi eſt abſconditum,
pro ſit. Id. ibid.

Quae mi interbibere ſola ſi vino ſcatit,

pro ſcateat. Cicero Lib. V. ad Atticum: Bono animo es, pro ſis. Varro Lib. II.
de Re Ruſtica: Sed bono animo es. Idem Lib. III. Quatuor deinde intromiſit in le-
porarium, brevi explevit, pro intromiſerit.

Imperativus pro INDICATIVO. Virgil.

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus; at tu,
Si foetura gregem ſuppleverit, aureus eſto;

pro eris. Optativus pro INDICATIVO uſurpatur non apud Latinos modo, ſed
etiam Graecos, ut ελθει pro ἔλθεν, λαλήσει, pro ἐλάλησεν, & ſimilia, quae adnota-
vit Eufſtathius in Homerum. Varro Lib. II. de Ruſtica: Tantum enim feſellerit,
pro feſellit.

Infinitivo pro PRAETERITO IMPERFECTO Indicativi Modi crebro utuntur
Poetae & Hiſtorici, & inprimis Salluſtius, atque ejus imitator, Tacitus: ſed &
Oratores, ut Cicero in Verrem IV. Ridere convivae, machinari ipſe, pro ride-
bant, machinabatur. Id. Lib. I. Officior. Stomachari Canius; ſed quid faceret?
& Lib. IV. ad Atticum: Ille vehemens furere; poſt hunc vero furorem nihil, niſi cae-
dem inimicorum cogitare, vicatim ambire, ſervis aperte ſpem libertatis oſtendere.

C A P U T IV.

De Caſibus cum nominibus junctis praeter vulgatum uſum.

Veteres interdum Caſus a communi Sermonis uſu alienos NOMINIBUS tribuunt,
ſicuti Genitivum jungunt his, quae vulgo DATIVUM habent, Communis,
Similis, Diſſimilis. Terent. in Heeyra:

Et haec communia omnium, quae ſunt patrum.

Cicero Lib. I. Offic. *Commune animantium omnium est conjunctionis appetitus*. Idem in Academicis: *Eorum quatuor, quae supra dixi dissimile*. Plautus in Asinaria: *Non similem furis hujus*. Terentius in Eunucho: *Domini similis es*.

Item Genitivum habent, non semper ABLATIVUM, *Anxius, Atrox, Firmatus, Promptus* apud Sallustium, *Alienus*, Cicero Lib. I. de Finibus: *Quis alienum putet esse ejus dignitatis, quam mihi quisque tribuit*. Et de Universitate: *Naturam fugientem, & ejus copulationis alienam*. Id. Lib. I. Quaest. Acad. *Et uno nomine omnia, quae essent aliena firmare & constantis orationis*. Id. pro Caecinna: *Alienum causae*. Sallustius in Catilina: *Neque aliena consilii*. Lucret. Lib. VI.

Nec tamen haec ita sunt aliarum rerum aliena.

& Lib. III.

Aut quia non veniunt omnino aliena salutis.

Quod imitatus Tertullianus de Resurrectione Carnis: *In re ergo aliena salutis*. Et adversus Marcionem Lib. IV. *Aeternitatis aliena*. *Dignus*; Plautus in Trinummio:

Non ego sum dignus salutis.

Virgilius:

Descendam, magnorum haudquaquam indignus avorum.

Ovidius:

Militia est operis altera digna tui.

Balbus Ciceroni: *Suscipe curam & cogitationem dignissimam tuae Virtutis*. Martianus JC. *Ne aliquis poenam patiatur dignam suae personae*. *Falsus, Lassus*, Terentius in Eunucho: *Ut falsus animi est*. Plautus in Cistellaria: *Ita me amor lassum animi ludificat*. *Faecundus, Laetus*. Sallustius Lib. II. Historiar. *Frugum pabuli-que laetus ager*. Tacitus Lib. VI. Annal. *Genus secundum Bonorum*. Idem: *Anno-nae foecunda*.

Ingens, Immodicus, Sallust. Lib. III. Historiar. *ingens ipse virium, atque animi*. Id. *immodicus animi*. Vellej. Lib. I. *Ipse modicus virium*. Tacit. Lib. I. Annal. *Sed foemina ingens animi*. *Trepidus*, id. L. IV. Annal. *Trepidus admirationis & metus*. *Refertus, Completus, Vacuus*, Varro Lib. V. de Vita Populi Rom. *Quae prius fuerunt hominum referta*. Cicero pro Plancio: *Audieram refertam esse Graeciam sceleratissimorum hominum ac nefariorum*. & pro Lege Manilia: *Referto praedonum mari*. Idem in Verrem: *Completus jam mercatorum carcer esset*. Sallust. *Ager aridus & vacuus frugum*. *Plenus* Veteres Genitivo junxisse notavit Quintilianus, etsi Cicero interdum etiam tribuit Ablativum: Terent. in Phorm. *Vini plenum*

Var-

Varro in Eumendibus: *ego autem, qui essem plenus vini & Veneris.* Cicero in Oratione post Reditum in Senatum: *Vini, somni, stupri plenus.* Id. Lib. II. de Orator. Bonorum virorum *plenum forum.* Sallust. in Jugurtha: *Quae gravia quamquam & flagitii plena erant.* Virgil.

Quae regio in terris nostri non plena laboris.

Dativum Casum habent *Bonus, Foecundus.* Sallust. in Jugurtha: *Bonus pecori, arbori infoecundus.* Tacitus de Moribus Germanor. *Frugiferarum arborum impatiens, pecori foecunda.*

Accusativum in vicem GENITIVI, *AEmulus, Oblitus illud.* Sallustius Lib. III. Historiar. *Facta Consultaque ejus quondam aemulus erat.* Attius:

— *Mea fata in acie obliti.*

Vel loco ABLATIVI, ut *opus illam rem,* Plautus in Truculento:

Puero opus est cibum.

Varro Lib. I. de Re Rustica: *Centum jugeribus vinearum opus esse quindecim mancipia.* Cicero ad Atticum: *Video mihi opus esse viaticum.* Et ad Tironem: *Omnia pollicitus est, quae tibi essent opus,* Quod etiam cum Nominativo jungitur. Idem Lib. V. de Republ. *Bono patrifamilias ratiocinandi quidam usus opus est.* Et ad Curi-
onem: *Dux nobis & autor opus est.*

Ablativum Veteres tribuunt plurimis Nominibus, quibus nunc *Genitivus* servit, ut *Cupidus, Studiosus.* Plautus in Pseudolo:

Vino modo cupidae estis.

Idem in Milite:

Qui nisi adulterio studiosus.

Ferax, Virgilius:

Ille ferax oleo est.

Expers, Turpilius in Pedio:

Educta, ut par est, expers malitiis, metuens sui,

Catullus, de Coma Berenices:

— *— Virgo quondam fuit omnibus expers:*

Lucretius Lib. II.

Ipsa sua per se sponte omnia dis agere experts.

Sallust. in Catilina: *Crudelitate foeneratorum plerique patria, sed omnes famam atque fortunis expertes sumus.*

Ablativum sine Praepositione habent Purus, Horat. Lib. II. Serm. & purus est vitio; Alius, ut Alius illo. Varro Lib. II. de Re Rustica: Est aliud melle propolis. Brutus & Cassius in Epistola ad Antonium: Nos ab initio spectasse otium, nec quicquam aliud libertate communi quaesisse exitus declarat. Horatius:

Non putes aliam sapiente bonoque beatum.

&: *alius* Lysippo duceret aera. Item: *Qui species alius Vero.* Apulejus Lib. III. *Metamorphos. Nullam aliam mea Fotide malle. Idem: Aliam rem invidia nullam esse.*

C A P U T V.

De Casibus cum Verbis Junctis Praeter Vulgatum usum.

Similiter antiqua consecutionis ratio a vulgata loquendi consuetudine mutat in Verbis, quibus alios & diversos Casus Veteres applicant. Sic cum *Genitivo* jungunt Verba *Abundo, Careo, Egeo, Indigeo*, Lucilius Lib. VIII. *Satyrar.*

Quarum abundemus rerum, & quarum indigeamus.

Terentius: *Quasi tu hujus indigeas patris.* Idem in *Heautontimorum. Praeterquam* tui *carendum quod erat.* Cicero: *Quid est, quod in hac causa defensionis egeat.* Horatius: *Eget aeris Cappadocum Rex.* *Abstineo*, idem: *Abstineo irarum, calidaeque irae:* quod ad Graecorum imitationem est. *Adipiscor*, Tacitus Lib. VI. *Annal. Dum dominationis Adipisceretur, Adficio, Angor,* Plautus in *Epidico: Absurde facis, qui anges te animi.* Cicero in *Verrem IV.angebatur tamen animi necessario.* Martianus JC. *Ejusdem legis poenae adficitur. Compleo. Impleo,* Lucretius:

— — *Et ararum compleverat Urbes.*

Plautus in *Mercator.*

Impleantur meae fores elogiorum carbonibus.

Idem

Idem in Menaech.

Parasitus, qui me implevit flagitii & formidinis.

Virgil. Lib. I. Aeneid.

Implentur veteris Bacchi, pinguisque ferinae.

Desipio, Discrucior. Plaut. in Epidico: *Desipiebam mentis, cum illas scriptas mittebam tibi.* Idem in Aulularia: *Discrucior animi, Fallo, Fallor,* Plaut. in Epidico: *Nec sermonis fallebar tamen.* Lucretius Lib. I.

Nec me animi fallit, quam sint obscura.

Fastidio, Plautus in Aulularia: *Fastidit mei.* Lucilius Lib. VII. Satyrar.

Tristes, difficiles sumus, fastidimus Bonorum.

Levo, Liberor. Livius Lib. XXI. *Levarunt animum religionis.* Ulpianus: *Puto & de eo sensum casu, quo curae & tutelae liberetur.*

Dativo junguntur & veteribus *Anteëo, Antecedo,* Plautus in Amphitr. *Virtus omnibus rebus anteit profecto.* Cicero Lib. I. Officior. *Quantum natura hominis pecudibus reliquisque bestiis antecedit.* Paulus Lib. VII. Quaestion. *Proximus est, cui nemo antecedit.* *Contineo, Comprehendo.* Varro Lib. IV. de Lingua Lat. *Capitium ab eo, quod capiat pectus, id est, ut Antiqui dicebant, indutui comprehendat.* Hermogenianus D. de Condit. & Demonstr. *Pecuniam conditioni comprehensam.* Callistratus D. Ex quib. Caus. major. &c. *Quod ad eos pertinet, qui ei continentur.*

Curo, cum significat Provideo, observo, Plaut. in Truculento: *Quia tuo & vestimento & cibo alienis rebus curas.*

Attius in Antigona:

— — *Jam jam neque Dii regunt,*

Neque profecto Deum summus rex omnibus curat.

Apulejus Lib. I. Apologiae: *Usque adeo rebus meis curat, & alibi saepius. Dissentio,* Quintilianus: *Huic opinioni neque omnino accedo, neque plane dissentio.* Columella: *Ego plurimorum opinioni dissentiens. Decet,* ut est apud Graecos *πρέπει.* Plautus in Amphitr. *Ornatum capiam, qui potis decet.* Idem ibidem: *Nostro generi non decet.* Terentius in Adelphis: *Ut vobis decet. &: Ita nobis decet.* Gellius Lib. IX. *Quam aetati ejus decebat.* Instruo Sallust. Lib. II. Historiar. *Antequam regressus Sertorius instrueret pugnae suos.*

Invado, Varro Lib. IV. de Vita Populi Rom. *Tanta porro invasit cupiditas, honorum plerisque, Cicero ad Tironem: Sed mirus invaserat furor non solum*

lum Improbis, sed etiam his qui Boni habentur. Plautus in Epidico:

Lassitudine invaserunt misero in genua flemina.

Caecilius in Syracusis: *Tanta huic invasit in corde indulgentia. Moderor, Praestolor, Sallust. in Catilina: Cujus libido gentibus moderatur. Cicero pro Coelio: Quod & pudor tuus moderatur orationi meae. Idem Orat. I. in Catilinam: Qui tibi ad forum Aurelium praestolarentur.*

Accusativum Casum Veteres addunt his Verbis: Adversor, Sallust. Lib. V. Historiar. Regem adversabatur. Tacitus Lib. I. Annal. Ambitionem Scriptoris facile adverseris. & Lib. XX. Vulgus adversari regem. Item Lib. I. Histor. Infaustum adoptionem adversantes. Adulor; quod notavit Quintilianus. Cicero Lib. I. Officior. Nec adulari nos sinamus. Tacitus: Tigillinum, aut quem alium Potentium adulatus est. Valer. Maximus: Si Dionisium non adulareris, illa non esses. Con dono. Plautus in Rudente:

Mihi triobolum ob eam rem ne duis, condono te.

Terentius in Phormione: *Argentum, quod habes, condonamus te. Afranius in Fratriis: Id aurum me condonat.*

Egeo, Indigeo, Cato: Vitio vertunt, quia multa egeo; at ego illis, quia nequeunt egere. Sallustius in Jugurtha: Pauca munimenta egebat. Cicero in Laelio: Nihil unquam omnino indigere amicos. Fungor, Terent. in Heautontimor. Hominis es frugi & temperantis functus officium. & in Phorm. Functus est adolescentis officium liberalis. Plaut. in Mostellar. Sine me alliatum fungi fortunas meas. Suetonius in Augusto: Qui suam vicem praesidendo fungerentur. Idem: Senatoria munera fungeretur. Ignosco, Plaut. in Amphitr. Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum. Indulgeo, Terent. in Eunuchio: Nimis me indulgeo. & in Heautont. Te indulgebant. Insulto, Sallust. Lib. I. Histor. Multos a pueritia bonos insultaverat. Inservio, Plaut. Unum me inservire amantem. &: Si illum inservibis solum. Noceo, id. in Milite: Fura te non nociturum esse hominem neminem. Id. ibidem; Fura per DIANAM & MARTEM me nociturum neminem, Obliviscor, Cicero Lib. I. ad Atticum: Suavissimam habui recollectionem clarissimi jurisjurandi, quod ego non eram oblitus. Virgil. Lib. II. Aeneid.

— hinc jam obliviscere Grajos.

Potior, Terent. in Adelphis: patria potitur commoda. Idem: Mille potior gaudia. Cic. Lib. II. Officior. Clandestino introitu urbem est potius. Idem Lib. II. Tusculanar. Qu. Aliquam gentem nostram urbem potituram putem. Nepos de Viris illustribus, Qui summam Imperii potirentur. Propinquo, Sallustius Lib. IV. Historiar. Tum vero Bithyni propinquantes amnem Tartanium. Studeo, Plautus in Milite: Minus has res studeant. Utor & Abutor, Cato de Re Rustica: Postea id utitor. Terentius:

Utor

Mea bona utatur,

Idem:

In Prologis scribundis operam abutitur,

Lucret. Lib. VI.

— — Aliquid, quod non consuevimus, uti.

Julianus JC. D. Pro emto: Si adversus petentem dominum uti coeperit exceptionem rei voluntate ejus venditae. Ulpianus D. Solutio Matrimonio. Sed abutitur dotem.

Ablativum Casum veteres jungunt Verbo *Admisceo*. Cicero Lib. II. de Natura Deorum: Multo calore *admixtus*. Caesar Lib. III. Belli Civilis: Quod *admixtum* lacte multum inopiam levat. Lucret. Lib. IV.

AEgre admiscetur muliebri femine semen.

Antefero, Sallustius in Jugurtha: Fama, fide, postremo omnibus suis rebus commodum regis anteferret. Caveo, Vito. Plautus in Bacchidibus:

Omitte, Lyde, ac cave malo.

Idem in Curculione:

Proinde se domi contineant, vitent infortunio.

Petronius in Satyrico: Ponere jussit arma & malo cavere. Facio Plautus in Milite:

Quid illa faciemus concubina, quae domi est?

Terent. in Eunuchis: *Quid illo faciemus studio?* Idem in Heautontimor. *Quid illo facias?* Nisi quis hic malit esse Ellipsin Praepositionis *Cum*, vel *De*.

Praeterea apud Veteres pleraque Verba composita habent PRAEPOSITIONEM Nomini adjunctam, quam vulgo fere omittunt, ut *Aspicio*, Varro Lib. II. de Re Rustica: *Simul adspicit ad me* Id. ibidem: *Fundanius adspicit ad Scrofam*.

Adeo, Plautus in Trinummus: *Tu ad eum adeas*. Idem in Menaechnis: *Tu ad hominem*. Terentius in Andria: *Adeone ad eum*. Cicero pro Sex. Roscio: *Ad Sullam Legati non adierunt*. Idem in Verrem: *Cum ad Praetorem in jus adiffemus*, & alibi frequenter. Caesar de Bello Gallico: *Universi ad Caesarem adierunt*. Livius: *Scriba ad Tribunos Plebis adit*. Aggredior, Cicero pro Flacco: *Aggrediar jam ad singulas Civitates*. Idem de Oratore: *Cum ad causam sum aggressus*. *Illudo*, Terent. in Eunuchis:

Ulciscar, ut ne impune in nos illuseris.

Idem in Andria:

*Aleone videmur vobis esse idonei,
In quibus sic illudatis?*

Invado, Cicero: *Qui in fortunas hujus invaserant.* *Viso*, Plautus in Captivis: *Vise ad portum.* Terentius in Hecyra: *Nostra ilico visere ad eam.*

Id. ibidem:

Heri nemo voluit visentem ad eam te intro admittere.

Lucret. Lib. IV.

Nam quicumque suos fugitabant visere ad aegros.

Id. Lib. V.

— *ad hanc quia signa revifunt.*

Gellius Lib. II. *Cum ad M. Frontonem consularem pedibus aegrum viseret, & Lib. XIII. Revise ad me.*

Rursus solent Veteres interdum PRAEPOSITIONEM Nomini detractam, VERBO addere, ut *adigere Arbitrum*, *adigere Jusjurandum*, pro *agere ad Arbitrum*, *ad Jusjurandum*, frequentes locutiones apud Ciceronem & alios. *Impendet me* pro *in me pendet*. Terentius in Phormione: *Tanta te impendent mala.* Lucilius:

Nunc ad te redeo, ut, quae res me impendet, agatur.

Lucretius Lib. I.

— *impendent saxa mare.*

Sic Cicero ad Atticum: *Hic tibi rostra Cato advolat.* Caesar Lib. VI. de Bello Gallico: *At eam regionem, quae Aduaticos adjacet.* Tacitus Lib. XV. Annal. *Advolvit genua: & alibi: Affident moenia.* Lucret. Lib. III.

— — *Connexus corpus adhaeret.*

Virgilius Lib. IV. Georgicor.

Frigidus ut quondam silvas immurmurat auster.

Ovidius Lib. III. Metamorphos.

— *dextris adducor littora remis.*

CAPUT VI.

De Participiorum & Gerundiorum usu antiquo.

PARTICIPIS & GERUNDIIS, ut vocant, nimium licenter contra vulgarem & tritum morem usi sunt Majores. Nam PARTICIPIA quaedam habuerunt loco *Verborum* infiniti Modi, ut *Dicturum*, *Facturum*, *Futurum*: Quae ita usurpantur, ut apud *Graecos* omnibus Numeris Generibusque sine discrimine attribuantur λέγειν, ποιῆσαι, ἔσονται & similia, de quibus Gellius Lib. I. Cato Lib. V. Originum: *Illi polliciti sese facturum omnia*. Cicero in Verrem V. *Hanc sibi rem praesidio sperant futurum*. Quaedam PARTICIPIA auferendi Casu posuerunt, sed in Neutro Genere tantum, Sallustius Lib. V. Historiar. *At Lucullus audito Q. Marcium Regem proconsule*, id est, cum audisset. Id. ibidem: *Legiones Valetianas comperto lege Gabinia Bithyniam & Pontum Consuli datam*, id est, cum comperisset. Cicero Lib. II. Officior. *Adjuncto vero iidem etiam prudentes haberentur*. Livius Lib. XXI. *Satis comperto Ordiaeam petituos Romanos*. Tacitus Lib. I. Histor. *Caecinna comperto vanam esse formidinem*. Paulus Quaest. Lib. II. *Non dissimulato se libertum esse*.

GERUNDIIS in DUM itidem Graecorum imitatione & exemplo usos videmus Antiquos, non Poetas modo, sed etiam alios Scriptores. Varro Lib. III. de Re Rustica: *Acus substernendum gallinis parturientibus*. Id. ibid. *Eas hasas substernendum palea*. idem: *Canes potius cum dignitate acres & paucos habendum*. Et alibi: *In fetura dandum potius hordeaceos panes, quam triticeos*. Cicero ad Atticum: *Iterandum eadem ista mihi*. Idem de Senectute: *Sed notandum putavi lubidinem*. Et Lib. III. Tusculanar. *Iphigeniam Aulide duci immolandum jubet*. Caesar de Bello Gallico: *Omnes cruciatus esse perferendum*. Virgilius Lib. II. Aeneid.

— *pacem Trojano ab rege petendum.*

Lucret.

— *poenas in morte timendum,*

Idem: *Addendum partis alias*. Et id genus idem plurima.

Quin etiam frequens usus fuit apud Veteres GERUNDIORUM a *Patiendi* significatione. Sallustius in Jugurtha: *Cum ad imperandum Tisdrum vocaretur, rursus coepit flectere animum suum*, id est, ut ei imperatur, sive ad parendum, ut explicat Cicero in Epistola ad Paetum. Virgilius:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis;

id est, dum ei *cantatur*. Idem: *uritque* videndo *Foemina*, pro dum *videtur*, &: *agrescitque* medendo, id est, dum ei *medetur*.

CAPUT VII.

De Adverbiorum & Praepositionum Structura.

Adverbia Loci Veteres cum *Genitivo* jungunt, frequentius sane, quam vulgo notum, aut usitatum. Sic *Inde loci* dixit Ennius Lib. I. Annal.

Constitit inde loci propter sos dia dearum.

Idem Lib. X.

Inde loci lituus sonitus effundit acutos.

Lucilius Lib. X. Satyrar.

Multis inde loci sermonibus concelebrarunt.

Lucret. Lib. VI.

— *Inde loci mortalia secla creavit.*

Interea loci. Pacuvius in Chryse: *Interea loci flucti flacciscunt*. Plaut. in Pseudolo: *Interea loci si quid detur*. Terent. in Eunuchio: *Te interea loci congnavi*. Et alibi. *Quo, Aliquo, Eo, Certo, Postea loci*. Sallust. in Jugurtha: *Postea loci Consul baud dubie jam victor pervenit in oppidum*. Plautus in Mostellaria: *Quo venerim novi loci*. Ulpianus, D. de Servis reportandis: *Si fuerit distractus servus, ne aliquo loci moraretur*. Idem D. de Judiciis: *Certo loci administravit*. *Huc, Longe, Proxime locorum*. Terentius in Andria: *Commigravit huc vicinia*. Plautus in Mercatore: *Proxime vicinia habitat*. Cicero ad Atticum: *Tu autem longe gentium*.

Ubi loci, Ubi gentium, Ubinam gentium, Nusquam gentium, quae sunt notissima.

Et ADVERBIA, quae *Tempus* significant, *Genitivo* junguntur, ut *Tunc temporis, Pridie, Postridie ejus diei*: quae postrema duo interdum *Accusativo* juncta leguntur. Cicero Lib. II. ad Atticum: *Tu pridie Compitalia memento*. Livius: *Etiā Postridie Idus rebus divinis supersedere jussum est*. Ulpianus D. de Aqua quotidiana: *Si pridie aequinoctium autumnale*. Idem D. Solutio Matrim. *Nam si mulier pridie vindemias doti dederit*.

Item ADVERBIA, quae vim *Nominum* quandoque habent, cum *Genitivo* sociantur.

ciantur, ut *Abunde*, *Large*. Virgilius:

Terrorum & fraudis abunde est.

Plautus in *Truculento*: *Largiter vini*, Et in *Rudente*: *Largiter argenti*, *Largiter mercedis*, Plancus in *Orationibus*: *Largiter acerbitatis*. *Partim* pro *Quidam*, ut *Partim hominum venerunt*, quod significat. *Pars* hominum venit, id est, *Quidam* homines, autore Gellio. Enn. Lib. XXIII. *Annal. Utrum negligentia partim Magistratum, an avaritia, an calamitate populi Rom. evenisse dicam, nescio?* Sallustius Lib. III. *Histor. Quorum alia toleravi, partim repuli Deorum auxiliis & virtute mea.* De qua particula illud dignum observatione, eam aliquando citra geminationem usurpari. Cato de *Re Rustica*: *Bubuleis obsequitor partim, quo lubentius boves curent.* Id. ibid. *Ulmos serito & partim populos.* Sallustius in *Jugurtha*: *Urbes partim vi, alias voluntate imperio suo adjungit.* Cicero Lib. I. *Officior. Sunt enim quaedam ita foeda, partim ita flagitiosa.* Id. de *Amicitia*: *Nihil est, quod illi non persequantur suis argutiis, partim fugiendas esse nimias amicitias, neque necesse sit unum sollicitum esse pro pluribus.* Et de *Legib. Quorum scelere religiones tum prostratae afflictæque sunt, partim ex illis distracti ac dissipati jacent: qui vero ex iis, &c.* Id. Lib. II. de *Divinatione*: *A nobilissimis civibus, partim etiam a se omnibus rebus ornatis trucidatus jaceret.* Lucret. Lib. V.

*Humida saxa super viridi stillantia musco,
Et partim plano scatere atque erumpere campo.*

Et alibi idem. *Tam & Quam* sola ex *Adverbiis* Veteres jungunt cum *Superlativis*, vel *singulativis*, vel *junctivis*, ad aequationem, ut Servius ait, posita, Plaut. in *Aulularia*:

*Quam ad probos propinquitatem proxime te adjunxeris,
Tam optimum est.*

Terentius in *Heautontimor.*

*Quam in minima spe situs erit,
Tam facillime patris pacem in leges conficiet suas.*

Cato de *Re Rustica*: *Quam acerbissima olea oleum facies, tam oleum optimum erit.* Varro Lib. III. de *Re Rustica*: *Quam paucissimos reliqueris, tam optimi in alendo fiunt.* Sallust. Lib. I. *Historiar. Quam quisque pessime facit, tam maxime tutus est.* Cicero: *Cum quo semper quam familiarissime vixerat.*

Est interdum, maxime apud *Comicos*, ut *Adverbia* sint loco *NOMINUM appositionum*: quod idem *Graecis* usitatum. Sic *Mulier intus*, id est *domestica*, & quae intus est, Plautus in *Mercatore*. Id. in *Amphitr.* *Tu Thessala intus pateram proferto foras.* Et in *Bacchidibus*:

Ego ibi argentum jubeo jam intus referri foras.

Idem in Menaechmis:

Evocate intus mihi cocom Cylindrum actutum foras.

Varro in Satyricis: *Donec foras nos intus evellaverunt.* Quibus gemina & paria sunt illa: Parum *fides*, id est Parva, Satis *consilium*, *otium*, pro multo & abundanti. Terentius in Eunuchō & Phormione,

Itane parum mihi fidem esse apud te?

Cicero Lib. XII. ad Atticum, *Si satis consilium quadam de re haberem;* & Lib. I. Rhetoric. *Vix satis otium studio suppeditare possumus,* Julianus D. de Usufructu: *Cum plus pretium solvit servus.*

Praepositioni *In*, sive Motum denotet, sive etiam sine nulla Motus significatione, Veteres Casum *Accusandi*, vel *Auferendi*, indifferenter tribuunt, cujus rei Exemplā in Notis ad Catonem plurima adduximus, quibus cumuli loco addi ista poterunt, Plautus in Amphitr. *Quid istuc in mentem est tibi?* Id. ibid. *Numero mihi in mentem fuit.* &: *Certum est introrumpam in aedibus.* Idem: *Pergam in aedibus nunc.* Varro Lib. IV. de Ling. Lat. *Qua in Coelio monte itur.* Terent. in Eunuch. *Vidit me esse in tantum honorem.* Idem in Adelphis: *Te plura in hanc rem peccare.* Cicero de Amicitia: *Ut ab amicis in magnam rem aliquam peccantibus non discedat.* Idem pro Lege Manilia: *In Praedonum fuisse potestatem sciatis.* Ulpianus D. de Jurejurando: *Quasi ventris nomine fuerit in possessionem.* Id. de Donation, inter Virum & Uxorem: *Finge in possessionem precariam mulierem remansisse.* D. Julianus Qui Testamen fac. *Ac si ii, qui ea fecissent, in hostium potestate non pervenissent.*

Similiter Praepositio *Sub* cum utroque Casu jungitur, aliter ac vulgo solet, ut *Sub jugum* & *Sub jugo mittere.* Livius Lib. III. *Sub hoc jugo Dictator AEquos misit.* Caesar Lib. I. de Bell. Gall. *Et sub jugo missum.* Idem Lib. II. *Sub occasu Solis.* Plinius Lib. VIII. *Ideo sub ipsa die quam maxime invia petunt.* Rursus: *Sub conditionem datum legatum.* *Sub conditionem manumissum,* &: *Sub conditionem redendarum rationum liber esse jussus,* Jurisconsulti in Libris Pandectarum.

C A P U T VIII.

De Commutatione Simplicium & Junctarum Vocum.

Saepe apud veteres Autores, maxime Poetas, *Simplicia*, quae vocant, *Verba* pro COMPOSITIS ponuntur, veluti *Mentum*, *Miniscitur*, *Ventabant*; *Commen-*
tum, *Comminiscitur*, *Adventabant*, observat Festus. *Termentum*, id est Detri-
mentum dixit Plaut. in Bacchid. *Non Pelides termento fuit.* *Paratus*, *Quaesitus*,
pro

pro Apparatus, Exquaesitus, Sallustius Lib. II. Historiar. *Epulae quaesitissimae.*
Et alibi: Paratu militum & armorum fuit. Ovidius Lib. III. Trist.

Est opus exiguum, nostrisquo paratibus impar.

Vellejus Lib. II. Histor. *Adventus deinde in Italiam Antonii, paratusque contra eum Caesaris.* Tacitus Lib. II. Annal. *Ne domum, servitia, & ceteros fortunae paratus reposceret.* Clarare, Clinare, pro Declarare, Inclinare, Lucretius & Cicero in Arato & in Prognosticis, ut:

Juppiter excelsa clarabat sceptrum columna.

Cedere pro Accedere, aut Venire. Plaut. in Aulularia: *Cedit miles, aes petit; vel pro Concedere.* Propertius Lib. I. Elegiar.

*Quippe ubi non liceat vacuos seducere ocellos,
Nec vigilare alio nomine cedat Amor.*

Ducere, Fundere, pro Inducere, Perfundere. Tibullus:

— *Nec stragula picta soporem,
Nec sonitus placida ducere possit aqua.*

Idem:

Mox etiam niveo fundere lacte parent.

Et alibi:

— *multo tempora funde mero.*

Confligo, Attius, Lucretius & alii. Unde *Flictus* apud Virgilium: *Munero, Pendo* pro Remunero, Expendo, Plautus in Captivis:

Ut beneficium benemerenti nostro merito muneres.

Ulpianus D. pro Socio: *Eos duntaxat sumtus societati imputabit, qui in eam rem pensati sunt.* Paret pro Apparet, usitatum in Formulis & frequens in Lib. Jurisconsultorum. Cicero in Verrem. V. *Si paret jugera fundi esse plura: & Si paret adversus edictum fecisse: & aliis locis plurimis.* Sistere, Stinguere, pro Consistere, Exstinguere. Lucretius Lib. I.

Ignis in coetu stingui mutareque corpus.

Id. ibidem:

*Nec mortale genus, nec Divum corpora sancta,
Exiguum possent horai sistere tempus.*

Cicero in Arato: *Stinguens praeclara insignia Coeli.* Idem in Verrem V. *Qui Rempublicam sistere negat posse, ni ad equestrem ordinem judicia referantur. Sector, Testor, Vagor, pro Insector, Detestor, Pervagor.* Propert. Lib. II.

*Exagitet nostros manes, sectetur & umbras,
Insultetque rogis, calcet & ossa mea.*

Et,

*Nec quia peccaris, testor te, sed quia vulgo
Formosis levitas semper amica fuit.*

Item,

Imo etiam prima terras aetate vagata est.

Tribuere pro Distribuire, crebro apud Ciceronem.

Rursus Verbis *Compositis* frequenter Antiqui utuntur loco SIMPLICIUM. Sic *Adopinari, Adcredere, Lucretius: Adoro pro Oro, Propertius: Maneat sic semper adoro. Instare, Incoenare, Inservare, pro Stare, Coenare, Servare, & quidem perseveranter & continue. Suetonius in Tiberio: Instans in medio Triclinio. Idem ibidem: Innocente eo, complura & ingentia saxa, fortuitu superne delapsa sunt. Statius Lib. VIII. Thebaïdos:*

*An tibi felices lucos miseratus Averni,
Rektor & Elysias dedit inservare volucres.*

Remigrare, Reddere, Redire, pro Migrare, Dare & Ire, seu Venire, ut, Redit haereditas, quae lege & ab intestato obvenit. Plautus in Poenulo:

*Ad argumentum nunc vicissatim volo
Remigrare.*

Idem in Pseudolo:

Hercle haud te sinam emoriri, nisi mi argentum redditur.

Cato de Re Rustica: *Nunc ut ad rem adeam.* Sallustius in Jugurtha: *Nunc ad institutum redeo.*

CAPUT IX.

De iteratis & geminatis vocibus in Oratione.

SOLENT Veteres in Oratione easdem Voces *iterare* sine aliqua Sensus necessitate, idque interdum paucis aliis interpositis, ut Terentius in Prologo Eunuchi:

*Habeo alia multa, quae nunc condonabitur,
Quae proferentur post.*

Plaut. in Aulularia:

— — te jam, nisi reddi
Mihi vasa jubes, pipulo hic differam te ante aedes.

Idem in Captivis:

Hinc alio pacto abire hinc non potes.

Virgilius:

*Inde domum si forte pedem, si forte tulisset,
Me refero.*

Varro Lib. IV. de Lingua Lat. *Virum fortissimum*, Metium CURTIUM Sabinum, cum Romulus cum suis ex superiore parte impressionem fecisset, CURTIUM in locum palustrem, qui tum fuit in foro, antequam cloacae sunt factae, secessisse. Ulpianus D. de extraordinariis Cognition. Si imprecatus est, si, ut vulgari verbo impostorum utar, si exorcizavit. Pomponius D. de Testamentis: Nam etiam compotibus mentis personales actiones etiam ignorantibus acquiruntur. Celsus D. de Legatis 3. At eos, quos quis repositos habet, ut quidam Bellis civilibus factitassent, eos legato contineri.

Interdum in sermone interrupto multis interjectis eadem Verba resumuntur. Cicero ad Brutum: Cave enim existimes BRUTE, (quanquam non est necesse, ea, me ad te, quae tibi nota sunt, scribere) cave putes probitate, constantia, cura, studio Reipubl. quidquam illi esse simile. Virgilius in Bucolicis:

*Talis amor DAPHNIM, qualis cum fessa juvencum
Per nemora atque altos quaerendo bucula lucos,
Propter aquae rivum viridi procumbit in herba;
Perdita, nec serae meminit decedere nocti:
Talis amor teneat.*

Tom. II.

T t t

Ulpia.

Ulpianus D. de adquir. Haeredit. *Quaesitum est, an, licet quis paternae haereditatis nihil attingat; aliquid tamen propter patris voluntatem habeat, vel faciat, an creditoribus paternis cogatur respondere.*

Aliquando non eadem Verba, sed diversa ab his, quae praecesserunt, & tamen significatione paria, iterantur. Cicero Lib. I. *Tusculanar.* Confirmato illo de quo si mortales animi sunt, dubitare non possumus, cum tantus interitus in morte sit, ut ne minima quidem suspicio sensus relinquatur; hoc igitur probe stabilito & fixo, illud excutiendum est. Scaevola D. ad S. C. Trebellian. *Quaesitum est, an Septicio filio defuncto intra vicesimum annum sine liberis, hoc fideicommissum utrum pro portionibus haereditatis ad fratrem & sororem ejus pertineat.* Paulus D. de Jure Fisci: *Ejus bona, qui sibi mortem conscivit, non ante ad Fiscum coguntur, quam prius constiterit.*

Huc pertinet repetitio *Antecedentis juncti cum PRONOMINE*; qua antiqui & optimi Autores crebro utuntur. Terent. in *Heautontimor.*

Habet Bonorum exemplum, quo exemplo sibi licere id facere, quod illi fecerunt, putat.

Idem in *Hecyra*:

—— — *Eodem ut jure uti senem
Liceat, quo jure sum usus adolescentior.*

Cicero in *Verrrem*: *Advenit dies, quo die instituto. Caesar de Bello Gallico: Ultra eum locum, quo in loco GERMANI confederant. Idem: Erant omnino itinera duo, quibus itineribus domo exire possent.* Servius Sulpitius ad Ciceronem: *Quae res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si forte eadem res tibi minuire dolorem posset.*

Geminantur quoque eadem Voces rei, de qua agitur, intendendae, augendae, quomodo *Meme* dicimus *Meipsum*, *Tete* *Teipsum*, *Vosvos* *Vosmet ipsos*. Sic *Atque* *atque* dixit Ennius in *Annal.*

Atque atque ascendit muros Romana Juventus.

Age age, Apage apage, Plautus & alii Poëtae frequenter, *Magis Magisque*, ut Graeci *Μᾶλλον μᾶλλον*, *Minus minusque. Plus plusque*, Cicero Filius ad Tironem: *Enitar, ut apud Judices magis magisque haec nascens de me duplicetur opinio.* Seneca Lib. I. de *Beneficiis*: *Beneficium demus quod usu magis magisque placeat.* Plautus in *Aulularia*:

*At ille vero minus minusque impendio
Curare, minusque me impartire honoribus.*

Id. ibidem:

Plus plusque isthuc sospitent, quod habes.

Catullus:

*Et magis magis in dies & horas
Irascor tibi. Nimum nimumque.*

Tibullus Lib. II.

Fam venit iratus nimum nimiamque severus.

Ovidius in Epistolis:

Ausus es o nimum nimumque oblite tuorum!

Propere propere, Plautus in Aulularia. *Quantus quantus*, Terentius in Adelphis:
Non non, Nihil nihil, Cicero, & alii alia.

Quin etiam geminantur negationes, & duae loco unius ponuntur, quo magis negent, *Graecorum* more atque exemplo. Terent. in Andriae Prologo:

Faciunt ne intelligendo, ut nihil intelligant.

Idem in Heautontimor.

— — *Agrum in his regionibus
Meliozem neque pretii maioris nemo habet.*

Plaut. in Epidico: *Neque ille haut objiciet mihi.*

Lucilius Satyrar. XVII.

Proprium vero nil neminem habere.

Varro Lib. II. de Vita Populi Rom. *Quod a Rege munera eorum noluerit nemo accipere.* Cicero Lib. III. de Finibus: *Sed quanquam negent Stoici nec Virtutes nec Vicia crescere.* Idem Lib. IV. Quaeft. Academic. *Quod Bonum quale fit, negat omnino Epicurus sine voluptatibus sensum moventibus nec suspicari.*

C A P U T X.

De Parelcis.

INTERDUM Voces quaedam in Oratione abundant, & Elegantiae tantum causa, non necessario ponuntur, veluti *Homo Mulier*, ut *Homo adolescens*, *Homo Romanus* dicit Cicero; *Homo Italicus* Varro; *Nemo homo* Plautus; *Mulier meretrix* idem & Terentius; *Nemo quisquam*, *Nemo unus*, Suetonius in Nerone: *Quantos* nemini cuiquam contigisse constat. Terentius in Eunuchio: *Nemo hercle quisquam*,

& in Hecyra:

Nemo quisquam illorum ad te venit.

Cicero: Nemo de nobis unus excellat. Caesar Lib. III. de Bello Civili: Ad neminem unum summa imperii. Livius Lib. I. Quia nemo unus satis dignus Regno visus est. Omne quicquid, Cicero in Verrem: Omnia quaecunque Carpinates postulabat facere & decernere solebat. Valerius Maximus Lib. I. Concitato impetu omne quicquid obviam fuerat proterentem. Omnes universi. Apulejus Lib. VII. Metamorphos. Talibus dictis universi omnes assensere. Res, Varro Lib. I. de Re Rustica: Ad vasa olearia ac trapetas, quae Res molae oleariae. Idem Lib. II. Scillae medium conterunt cum aqua ad mellis crassitudinem; tum ea re naturam aquae tangunt. Ulpianus D. Qui potiores in Pign. Veluti si navis fuit obligata, & ad armandam eam rem, vel reficiendam ego credidero.

Pronomina Hic, Is, etiam abundant, vel potius magis confirmant. Cicero in Academicis, Jampridem ad hunc eum (ipsum me autem dicebat) quaedam institui. Id. ad Fabium Gallum: Lex sumptuaria quae videtur Attum attulisse, ea mihi fraudi fuit. Sallust. in Catilina: Sed urbana plebes, ea vero praeceps erat. Similiter Illud, Id., Plautus in Pseudolo:

Tibicinam illam, tuus quam gnatus deperit,
Eam circumducam lepide.

Cicero pro Coelio: Illud tempus aetatis, quod ipsum sua sponte infirmum aliorum libidine infestum est, id hoc loco defendo. Id. ad Sulpicium: Illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo. Ille, Terentius in Adelphis:

Ego ille agrestis, saevus.

Virgilius:

Multum ille & terris jactatus & alto.

Idem:

Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille sinistra.

Mibi, Tibi, Sibi, Cicero ad Varronem: At tibi repente paucis post diebus. Catullus:

Mallem divitias mihi dedisses isti.

Plautus in Amphitr.

Cum eo tu sermonem nec joco, nec serio
Tibi habeas.

Id. in Captivis: *Suo sibi servit patri. & : Suo succo sibi vivunt.* Apulejus Lib. VII. Metamorph. *Suis sibi gladiis obtruncatos relinquunt. Me, Te, Se,* Terentius in Eunucho:

Scin' me, in quibus sim gaudiis.

Idem in Andria:

Quae sese inhoneste optavit parare hic ditias.

Plautus in Asinaria:

Atque ego me id facere studeo.

Sallustius in Catilina: *Omnes homines, qui sese student praestare.*

Verba, ut *Facio.* Cic. Lib. V. Tusculanar. *Anacharsis potuit pro nihilo pecuniam ducere, nostri Philosophi facere non p o tuent.*

Adverbia, ut *Rursum denuo. Repente subito, Satius potius, Propere ocys, Post ibi, Ubi quando.* Plautus:

Nunc jam olim quondam,

Hercle certe, Terentius, Post inde Ennius in Epicharmo:

— — — — Sed post
Inde venit divinitus pullis insinuans se
Ipsa anima.

Lucret. Lib. I.

— — Post inde per artus.

Tum porro, Idem: Perinde quasi. Cicero pro Milone: Perinde quasi Appius ille Coecus viam munierit. Et pro Cluentio: Perinde quasi ego non ab initio hujus defensionis dixerim.

Praepositiones, *Ab, Ad, Ex,* cum loci proprio nomini adjunguntur, Sallust. in Catilina: *Jam tum Brutus ab Roma aberat. Cicero in Verrem: Eo die Verres ad Messanam venit.*

Cum, Ennius in Annal.

Effundit voces proprio cum pectore sancto.

Terent. in Adelphis:

Haec tu facito, cum animo Cogites.

Sallustius in Jugurtha: *Anxius trahere cum animo suo*, Catullus:

*Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes*

Idem:

— *bona cum bona.
Nubis alite virgo.*

Cic. Lib. II. Offic. *Cum prima luce*, quod Plautus & Vetusiores, *Cum primo luce*,
In, Terent. in Adelph. *In eo me oblecto*. Lucret. Lib. IV.

— *Longo in spatio pertundere saxa.*

Conjunctiones, *Etiam quoque*, Plautus in Amphitr. *Quoque &*, Virgilius Lib. I. AE-
neid.

Multa quoque & bello passus.

Ergo propterea, Terentius in Hecyra:

Ergo propterea te sedulo & moneo, & hortor.

Ergo igitur, Apulejus Lib. VII. Ergo igitur evocato statim dementario. *Quamvis li-
cet*, Cicero de Amicitia: *Quamvis licet excellas*. Lucretius Lib. VI.

*Proinde licet quamvis coelum terramque reantur
Interrupta fore.*

C A P U T : X I.

De Eclipticis.

Rursus omittuntur Voces fere omnis Generis: & est haec Ellipsis frequens op-
timo cuique veterum Scriptorum. Sic deest *Actio* in illis: *Agere ad exhiben-
dum*, *Damni infecti*, *Injuriarum*, quae in Libris Jurisconsultorum crebro occurrunt,
AEdis, *Templum*, ut *Ad Dianae*, *Ad Vestae*. Terent. in Adelphis: *Ubi ad Dianae
veneris*. Plaut in Poenulo: *In Veneris*, Cicero pro Milone: *Cum falcibus ad Casto-
ris*, *cum gladiis toto foro volitarunt*. Idem ad Terentiam: *Quemadmodum a Vestae ad
Tabulam Valeriam ducta esset*. Horatius:

Ventum

Ventum erat ad Vestae.

Animus, Opinio, Cicero Lib. III. Officior. Nec eum fefellit. Idem Lib. XIV. ad Atticum: Sed nos, ni me fallis, jacebimus. Varro Lib. II. de Re Rust. Tantum enim fefellerit.

Aqua, in illis Locutionibus: Calida, Frigida lavari, Frigidam Calidam suffundere. Seneca in Lucilium: Calida subinde suffusa paulatim defecit. Causa, Gratia, vel Nominis, ut apud Graecos ἐνεια, frequentissime leguntur, omissa non apud Historicos modo & Oratores, sed etiam Jurisconsultos, quorum testimonia omnia hic adscribere esset inutilis diligentiae. Terentius in Adelphis:

Ne id adsentandi magis, quam quod gratum habeam facere existimes.

Sallustius in Catilina: Quod initio conservandae libertatis atque augendae Reipublicae fuerat. Idem Lib. I. Historiar. Exercitum opprimendae libertatis habes. Id. ibid. Arma civilia cepit, Legum ac Libertatis subvertendae. Ulpianus D. ad Leg. Juliam de Adulteriis: Si quis evitandi criminis id egit, ut Reipublicae causa abesset. Cato, ut in illis, cum absolute usurpantur, Bubula, Suilla, Ovilla, Ferina. Virgilius:

Implentur veteris Bacchi, pinguisque ferinae.

Commune, Sallustius in Catilina: Alia omnia sibi cum collega ratus. Divitiae, Cicero ad Nepotem: Qui habet ultro appetitur; qui est pauper ultro aspernatur. Fabula, in Praetexta, Togata, Horatius:

Vel, qui praetextas, vel qui docuere togatas.

Plinius Lib. VII. Qui primus togatas saltari instituit, Febris, ut Tertianae, Quartanae, Suetonius in Caesare: Quanquam morbo quartanae aggravante. Fides, Terentius in Andria:

Proh Deum atque hominum!

Idem in Phormione:

Pro Deum immortalium!

Homines omittitur in tertia plurali Verborum, cum de universitate loquimur, ut *Dicunt, Ferunt, Sunt, & similia. Terentius: Ita agunt, & ita praedicant. Varro Lib. IV. de Ling. Lat. Munitur opis causa, ubi sint. Id. ibid. Speculum a speciendo, quod ibi spectant. Iter, ut Abesse bidui, pro Bidui itinere. Cicero ad Attic. Cum in castra profiscerer, a quibus aberam bidui. Caesar Lib. VI. de Bello Gallico: Jamque ab eo non longius bidui aberant. Lex, ut Titulo Librorum Juris ad Municipalem: Lis cum dicitur Contra, vel Secundum aliquem dare. Suetonius in Claudio; Absentibus secundum praesentes dabat. Plinius Lib. VII. Epistolarum, Finem cognitio-*

ni quaestio imposuit, quae secundum reos dedit. Tacitus Lib. IV. Annal. Ita secundum Messenios datum. Quod integre dixit Cicero pro Roscio Comoedo: Quo minus secundum eos lis detur, non recusamus. Ludi, ut Circensibus, & Circensium die, Suetonius. Ordines, idem in Caesare: Sessum in quatuordecim e scena. Partes, ut primas, secundas agere, ferre, tenere, Suetonius in Caligula: Plures secundarum certatim experimentum artis darent. Terentius: Non posteriores feram. Cicero ad Atticum: Tibi primas deferro. Idem in Oratore: In Republica nostra primas Eloquentiae tenuerit semper, urbanis pacatisque rebus, secundas juris scientia. Passus, Caesar de Bello Gallico: Hujus est longitudo lateris, ut fert illorum opinio, septingentorum, millium. Plinius Lib. VIII. Per centena millia & quinquaginta continuo cursu euntibus. Pecunia, ut Crimen Repetundarum, quod est de Pecuniis repetundis, aliisque rebus vi, aut dolo per Romanos Magistratus a fociis extortis. Suetonius in Caesare: Dolabellam consularem & triumphalem virum Repetundarum postulavit. Praedium, Villa, ut in Pompejano, in Tusculano. Per Varronis, per Locustae, apud Cicero-nem ad Atticum. Ex vicini, Ulpianus D. de Aqua Pluvia arcenda. Res intelligitur in illa Formula, qua in primo congressu Veteres utebantur. Satin' salvae, Terent. in Eunuchis: Quid trepidas, satin' salvae? Sallustius in Historiarum Libris: Percunctantibus utrinque, Satin' salvae? Livius: Quaerentique viro, Satin' salvae? Minime inquit. & Percunctatus Satin' salvae? Quod alibi integre dixit: Cum pater, Satin' salvae res interrogaret. Sacrum, Virgilius in Bucolicis:

Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.

Servius: deest in talibus, A manu, a pedibus ab Epistolis, a Libellis. Tabulae exauditur, cum dicimus Duodecim, pro duodecim Tabulis Legum Romanarum. Cicero Lib. II. de Legibus: Discebamur pueri Duodecim, ut carmen necessarium, quas jam nemo discit. Tempus, ut, In praesens, Sallust. In praesenti, Cicero, & Livius: In hodiernum, Scaevola D. de Verb. Obligat. Theatrum, Plinius Lib. XXXVI. Nationes, quae sunt circa Pompeji. Tribus, Cicero in Verrem: Qui Verrem Romulia. Id. in Philippica IX. Servius Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus, id est, ex Romulia, Lemonia Tribu. Verum, Vera intelliguntur in illa Formula assentiendi & confirmandi: Est hoc, Sunt ista. Terentius in Adelphis:

Nec nihil, nec omnia haec sunt.

Cicero de Amicitia: Sed nescio, quomodo hoc est, quod in Andria familiaris meus. Id. ibidem: Sunt ista Laeli. Et in Academicis: Sunt inquam, ista Varro. Via, ut Compendaria, Recta, Terent. Cur non recta introisti? Varro in Sciomachia: Hoc dico compendiaria, sine ulla sollicitudine ac molestia dicundi ad eandem voluptatem posse perveniri. Seneca ad Lucilium: Hanc atque compendiariam excogitavit: & ad maximas te divitius compendiaria ducam. Uxor, ut Terentia Ciceronis, Marcia Catonis, Marcia Pompeji.

Pronomina quoque omissa saepe animadvertemus, ut Is, Ejus, Ei. Plaut in Amphitr.

Quan-

Quantusque amor fiet, quod complacitum est semel;

id est, *Ejus, quod.* Idem in Curculione:

Ego illum reddidi, qui argentum a te attulit,

pro *Ei, qui.* Varro Lib. de Ling. Lat. *Quod ibi domus fuerit, cui cognomen fuit Marcellus, pro Ejus, cui.* Ille, *Illud.* Plautus in Perfa:

Omnes res relictas habeo prae, quod tu velis,

id est, *Prae illo, quod.* Curtius: *Haec vociferantem, quibus erat imperatum, jugulant, pro Illi, quibus.*

Idem *Verba* omittuntur, ut praeter alia Grammaticis notata, *Decere, vel Oportere.* Terent.

Tantamne rem tam negligenter agere?

Idem:

Siccine me atque illam tua opera sollicitarier?

Virgil.

— *Mene incepto desistere victam?*

Evenire; ut in illa Formula qua Veteres in Consolatione utebantur: *Velim, quae velles.* Plautus in Mostellar.

Velim, ut velles Tranio,

id est, *Velim eveniant.* *Invocare & Obsecrare* in Precationibus, ut *Tuam Fidem!* *Venus noctu vigila,* Plautus:

Hercules tuam fidem!

Varro; &, *Dii vestram Fidem,* in Comoediis frequenter. *Valere, vivere,* Plautus in Sticho:

Bene vos, Bene nos, Bene te, Bene me,

intellige *Vivere precor.* Tibullus:

Sed bene Messallam sua quisque ad pocula dicat.

Ex *Adverbiis* desunt interdum structurae Orationis *Magis*, *Potius*: idque *Graecorum* more, qui τὸ μάλλον aliquando omittunt, Plaut. in *Casina*:

—— — Ut quod vir velit
Fieri, id facias, quam adversere contra.

Id. in *Menaechmis*:

Quia vidua vivam, quam tuos mores perferam.

Et in *Rudente*:

Tacita mulier est bona, quam semper loquax.

Terent. in *Eunucho*:

Qui placere se studeat bonis, quam plurimis.

Gellius Lib. II. *Declinanda sensim & relinquenda esse dicunt, quam respuenda.* Et Livius, Tacitus, Apulejus atque etiam Jcti harum Vocum eclipsi saepe utuntur, quorum testimonia ab aliis adnotata nihil est necesse hic adferre. Non omittitur post. Non modo, id est, Nedum. Cicero pro Sestio: *Qui non modo praecipitanti patriae subvenirent, sed etiam nimis tarde concidisse moererent.* Orat. II. in Rullum: *Si non modo dena jugera dari vobis, sed ne constipari quidem tantum numerum hominum posse in Agrum Campanum intelligetis.* Et Lib. I. de Oratore: *Neque solum inscientiam meam, sed ne rerum quidem magnitudinem perspicit.* Id. Lib. X. ad Atticum: *Regnum non modo Romano homini, sed ne Persae quidem, tolerabile; & alibi saepius. Solum, Tantum,* Varro Lib. VII. de Ling. Lat. *Neque a dissimilibus similia, sed etiam eadem.* Cajus D. de Verbor. Signific. *Armorum appellatio non utique Scuta, & Gladios & Galeas significat, sed & Fustes & Lapides.* Marcianus D. de Pignoribus. *Sed & non solvendae omnis pecuniae causa, verum etiam de parte ejus.*

Praepositiones autem crebro omittuntur, ut apud Poetas ante Provinciarum & Regionum nomina, ut *Ad*,

*Italiam fato profugus Lavinaque venit
Littora.*

E, Ex, in illis, quae Graecorum more efferuntur. *Vinum Chio, Lesbo, hospes Epheso, Vultur silvis*; id est, *Vinum Chium, Lesbium, Hospes Ephesius, Vultur silvestris.* Ennius in *Annal.*

Vulturius silvis miserum mandebat hemonem.

Plautus in *Bacchidibus*:

Ephe.

Epheso quos hospes debuit nostro seni:

Idem in Mercatore: *Video hic hospitem Zacyntho. In, ut idem in Curculione: Rogat quid veniam Cariam. Et in Perfa: Etetrium misit. Papinianus D. de Condit. & Demonstrat. Cum Asiam venisset. Apulej. Lib. I. Metamorph. Macedoniam profectus. Cum omittitur, ubi denotat Comitatum. Varro in Sesiuiulysse: Navibus duodecim domo profectum. Cicero in Philipp. ultima: His viginti cohortibus nullo equitatu conflixit. Livius Libro I. Egressus omnibus copiis. De intelligitur in talibus: Quid me fiet, Quid me futurum est, Quid illo faciam, apud Comicos; Ob, vel Propter, ut in Id, huc revorti, uti me purgarem tibi. Plautus in Amphitr.*

Nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem,

Terentius. Idem in Hecyra: *Laetae exclamant: Venit; id quod me repente adspexerant. Ubi Donatus: Deest Propter, ut sit Propter id, ac Per hoc, Ideo; &c. Cicero ad Q. Fratrem Lib. III. Id quod iudices nullos habemus. Livius Lib. XLI. Id quod erat vetusta conjunctio cum Macedonibus. Varro Lib. V. de Lingua Lat. integre dixit: Id quod propter centuriata Comitia.*

Conjunctionum eclipsis in Oratione frequentissima est, inprimis copulae. Et, ut Hac illac, Sursum deorsum, Velis nobis, quae vulgo usurpantur. Sic Praesente absente, Iusta injusta, Sex septem Terentius, Terra mari, Factis dictis Cicero, Dextra sinistra Sallustius. Equis viris Livius, Intra extra Plinius, Emtum venditum Jurisconsulti. Etiam desideratur interdum post Sed, cum auget. Cicero in Lentulo: Omnibus negotiis non interfuit solum, sed praefuit. Ulpianus D. de Senatoribus: Liberos Senatorum accipere debemus, non tantum Senatorum Filios, verum omnes, qui geniti ex ipsis. Quam omittitur antecedente Plus, Amplius, Minus vel Melius, Varro Lib. I. de Re Rust. Neque enim si minus CCXX. jugera oliveti colas, id est, minus, quam. Idem Lib. II. Ne minus habeamus in centenas oves hirtas singulos homines, id est, minus, quam singulos homines, Et: Non minores oportet inire bimas. Horatius:

—— *Melius persaepe togatae.*

Catullus:

—— ——— *Namque amplius horam
Suffixum in longa me memini esse cruce,*

Terentius: *Plus millies audiui. Livius: Hostium plus mille caesi, Romanorum minus mille trecenti. Plinius Lib. V. Torrentes vero amplius centum.*

CASPAR BARTHIIUS,

IN SUO COMMENTARIO IN CEIRIN VIRGILIANAM.

Ad vers. 141. OLIM DIU, duo sunt Adverbia conjunctim pro uno posita. Apulejus saepissime *Ergo igitur*, conjungit: *curiose sedulo*, Idem: *illico prorsus*, Vincentius Lirinensis: *indubitanter liquido*, Optatus Afer: *libenter libere*, Salvianus. Lib. II. ad Ecclesiam Catholicam. De qualibus in *Indice Apulejano*, σὺν ᾧ, uberius. Notavit alia hujus generis Frisiae suae aeternum decus, Nobilissimus & Eruditissimus AUSONIUS POPMA in aureolis libellis *de usu Antiquae Locutionis* (supra Lib. II. cap. 10. pag. 515.) quos ego Elegantiae veterioris Studiosis terendos tanquam digitos unguisque suos arbitror.

AUCTORES VETERES,

QUI IN HIS LIBRIS LAUDATI, VEL EMENDATI.

Afranius Comicus.
L. Apulejus Madau-
rensis.
Arnobius Afer.
Atticus Trajicus Poëta.
Cato Censorinus.
C. Julius Caesar.
Caecilius Comicus.
Celsus Jurisconsultus.
Catullus Poëta.
Columella.
Ennius Poëta.
Horatius Flaccus.
Julianus Jurisconsultus.
Licinius Macer, Histori-
cus.

Livius Andronicus, Poëta.
T. Livius Historicus.
Lucilius Satyricus.
Lucretius Carus Poëta.
Marcianus Jurisconsultus.
Naevius Poëta.
Ovidius Naso.
Pacuvius Tragicus.
Plautus Comicus.
Plinius Secundus.
Pomponius Atellanarius.
Pomponius Jurisconsultus.
Priscianus Grammaticus.
Servius Honoratus Gram-
maticus.
Sosipater Charisius Gram-

maticus.
Sex. Pompejus Festus.
M. Terentius Varro.
M. Tullius Cicero.
Q. Terentius Scaurus
Grammaticus.
Turpilius Comicus.
Virgilius Maro.
Valerius Maximus.
Valerius Probus Gramma-
ticus.
Velius Longus Grammati-
cus.
Vellejus Paterculus Histo-
ricus.
Ulpianus Jurisconsultus.

RECENTIORUM NOMINA,

QUORUM SCRIPTIS ADJUTI SUMUS.

Adrianus Turnebus.
Aldus Manutius.
Antonius Augustinus.
Antonius Muretus.
Barnabas Briffonius.
Franciscus Doufa.
Franciscus Raphelengius.
Gulielmus Canterus.
Hadrianus Junius.

Jacobus Cujacius.
Janus Doufa.
Janus Gruterus.
Janus Gulielmus.
Josephus Scaliger.
Justus Lipsius.
Isaacus Casaubonus.
Johannes Meursius.
Joannes Fungerus.

Joannes Pontanus.
Obertus Gifanius.
Paulus Manutius.
Paulus Merula.
Petrus Faber.
Sibrandus Siccama.
Theodorus Canterus.
Thomas Linacer.

INDEX PRIMUS, SIVE RERUM MEMORABILIU.

A.

Aborigines cum Trojanis Romam condidere, Cat. cap. 6. genus hominum agreste: sine legibus, sine imperio liberum atque solutum, ibid. Adherbal, Micipsae filius, Jug. cap. 5. fine, & cap. 9. proelio vincitur a Jugurtha. cap. 14. victus Romam contendit, ibid. ejus verba in Senatu, ibid. ubivis tutior, quam in suo regno, ibid. a Jugurtha vincitur, cap. 21. ejus ad Jugurtham legati, de injuriis querentes, cap. 20. Cirtam profugit, cap. 21. copias adversus Jugurtham parat, ibid. ejus litterae in Senatu recitatae, cap. 24. deditio, cap. 26. interitus, ibid.

Adolescentium animi molles, & aetate fluxi, Cat. cap. 14.

Adrumetum a Phoenicibus conditum, Jug. cap. 19.

Adversae res etiam bonos detrectant. Jug. cap. 53. fine.

AEdes Concordiae, Jug. cap. 46.

AEmilius Scaurus a Jugurthae largitione se continet, Jug. cap. 15. ejus mores, cap. 28. a Jugurthae legatis corrumpitur, cap. 29.

AEneas, Cat. cap. 6.

AEs alienum, pro argento, aere solutum, Cat. cap. 33.

AEs grande conflare, Cat. cap. 14.

AEthiopes, quibus vicini, Jug. cap. 19.

Africae situs, & descriptio, Jug. cap. 17. eam qui primo incoluerint, cap. 18. a Getulis & Libybus possessa, ibid. ejus pars provincia P. R. cap. 19. ejus pars inferior a Numidis possessa, ibid.

Albinus Consul ad bellum proficiscitur, Jug. cap. 36. ejus castra a Jugurtha circumventa, cap. 38. ejus exercitus qualis, cap. 44.

Aliena largiri, liberalitas, Cat. cap. 52.

Allobroges ad conjurandum ab Umbreno sollicitati, Cat. cap. 40. a conjuratis jusjurandum postulant, cap. 44. iisdem ad conjurationem detecta praemia decernuntur, cap. 50.

Ambitio vitium virtuti propius quam avaritia, Cat. cap. 11. corrumpit animos, ibid. bonorum famam laedit, Jug. cap. 96.

Amici, officio fideque parantur, Jug. cap. 10.

Amicitia firma, idem velle; idem nolle, Cat. cap. 20. non idem quod factio, Jug. cap. 31. in diversis mentibus esse non potest, ibid.

Animus divinus, Cat. cap. 1. ejus atque corporis dotes & munera, ibid. insolens malarum artium, cap. 3. in consulendo liber, neque delicto, neque libidini obnoxius, cap. 51. vitae mortalium dux atque imperator, cupidine caecus ad inceptum scelus rapitur. Jug. cap. 1. ignavia atque socordia corruptus, cap. 31. cupienti nihil satis festinatur, cap. 61. ferox, prava via ingressus, ubi consueta non suppetunt, quae efficiat. Hist. VI. 39. in adversis rebus quam in secundis major, Hist. VI. 45.

C. Annii, Leptitanorum praefectus, Jug. cap. 77. fine.

L. Annii, & P. Lucullus Tribuni pl. magistratum continuare nituntur, Jug. cap. 37.

Q. Annii e conjuratis Catilinae, cap. 17.

Antiochus decem millibus talentorum a Philippo spoliatus, Hist. IV. 3.

C. Antonius consul, Cat. cap. 24. Catilinam cum exercitu persequitur, cap. 36.

Appii dictum, *Fortunae suae quisque faber*, Hist. VI. 32.

App. Claudius interrex, Hist. I. 17.

Aquila Marii in Catilinae castris. Cat. cap. 59.

Archelaus Mithridatis incepta impedivit, Hist. IV. 5.

Aristonicus, Attali filius, in triumpho ductus, Hist. IV. 4.

Armeniorum origo, Jug. cap. 18.

Asia a Romanis obsessa, Hist. IV. 4.

Aspar Numida, Jug. cap. 109.

Athenae suam celebritatem scriptoribus debent, Cat. cap. 8.

Atheniensium triginta tyranni, Cat. cap. 51.

Atherbal, Jug. cap. 5. & 9.

Avaritia pecuniae studium habet, Cat. cap. 11. corpus animumque virilem effeminat, ibid. belua, fera, immanis, intoleranda, Hist. VI. 54.

Aventinus mons, bis a plebe occupatus in secessione, Jugurtha cap. 31. & in fragmentis, lib. I. cap. 2.

Aurelia Orestilla, Catilinae conjux, Cat. cap. 15.

P. Autronius conjuratus, Cat. cap. 17. Consul designatus, cap. 18. ambitus condemnatus, ibid.

B.

Baebius a Jugurtha corrumpitur, Jug. cap. 33.

L. Bellinus praetor, Jug. cap. 104.

I N D E X I S I V E

Bellorum causa, dominandi libido, Cat. cap. 2.
Bellum pace mutare, victoris in manu est, Cat.
 cap. 58. ex arbitrio sumitur, at non ponitur,
 Jug. cap. 83. Caesaris, aliorum pace mollius,
 Hist. VI. 33.

Bellum Cimbricum, Cat. cap. 59. civile, Ju-
 gurth. cap. 5. Macedonicum, Hist. I. 1. IV. 3.
 maritimum, atque Mithridaticum, Cat. cap.
 39. Punicum, Hist. I. 2. Romanos in officio re-
 tinuit, Jug. cap. 41. servile Capuae, & in Apu-
 lia, Cat. cap. 30.

Beneficii, quam maleficii immemorem esse mul-
 to praestat, Jug. cap. 31.

L. Bestia, conjuratus, Cat. cap. 17.

L. Bestia, Numidiam provinciam consul forti-
 tur, Jug. cap. 27. avaritia corrumpitur, cap.
 28. ejus de deditioe consilium cum Jugurtha,
 cap. 30. exercitum in Africam parat, cap. 28.

Bithynia direpta, Hist. IV. 4.

Bocchus Maurorum rex, Jugurth. cap. 19. ejus
 uxor, Jugurthae filia, cap. 80. ejus cum Ju-
 gurtha necessitudo, ibidem. eum Jugurtha ad-
 versus Romanos incitat, cap. 81. cum Jugur-
 tha conjungit exercitum, ibidem. eum a bello
 desistere legati Metelli hortantur, cap. 83. Syl-
 lae respondet, cap. 102. ejus purgatio ad Ro-
 manorum expostulationem, ibid. ejus legati a
 Jugurtha corrumpuntur, ibid. fine. a Gaetulis
 spoliati, pavidum sine decore ad Syllam profu-
 giunt, cap. 103. ei Romanorum amicitia da-
 tur, cap. 104. ejus Punica fides, cap. 108.
 cum Sylla per interpretem agit, ibid. Jugurthae
 insidias tendit, cap. 113. Romanis Jugurtham
 tradit, cap. 114.

Bomilcar Massivae insidias tendit eumque obtrun-
candum curat, Jug. cap. 35. reus ex aequo,
 & bono, ibid. reum Jugurtha in Numidiam
 mittit, ibid. vadibus datis, judicium fugit, ib.
 & 61. ei Metellus persuadet, ut sibi Jugurtham
 tradat, cap. 62. a Metello corrumpitur, cap.
 61. ejus epistola ad Nabdalsam, cap. 70. ejus
 in Jugurtham insidiae detectae, cap. 71. a Ju-
 gurtha necatur, cap. 72.

Bona aliena largiri, liberalitas, Cat. cap. 52.

D. Brutus Semproniae maritus, Cat. cap. 40. ejus
 domus conjurationis Catilinae haud inscia,
 ibid.

C.

Cabira, Hist. IV. 6.

C. Caesar Statilium custodit, Cat. cap. 47.
 fine. Pontifex max. creatus Catulo dejecto
 cap. 49. ei Catulus, & Piso infensi, ibid. eum
 Cicero inter conjuratos nominare noluit, ibid.
 ejus sententia de conjuratis, cap. 51. ejus na-

tura, & mores, cap. 53. ejus, & Catonis com-
 paratio, cap. eodem. ejus bellum aliorum pa-
 ce mollius, Hist. VI. 33. ejus victoria civilis,
 Hist. VI. 35. ejus laus, Hist. VI. 45.

C. Annius, Leptitanorum praefectus. Jug. cap.
 77. f.

C. Baebius a Jugurtha corrumpitur, Jug. cap.
 33.

C. Cornelius Eq. Rom. conjuratus, cap. 17. pol-
 licetur Ciceronem confodere, cap. 28

C. Cotta vovit se patriae, Hist. VI. 5. ejus con-
 sulatus, ibid.

C. Gracchi caedes, Jug. cap. 31.

C. Julius in Apuliam a Catilina mittitur, Cat.
 cap. 27.

C. Marius Aquilam bello Cimbrico habuit, Cat.
 cap. 59.

C. Memmius tribunus pl. designatur, Jug. cap.
 27. ejus facundia, cap. 30. oratio ad populum
 rogatio, cap. 31. Jugurtham praesentem ad
 populum accusat, cap. 33.

C. Murena in citeriore Gallia plures conjuratos
 in vincula conjicit, Cat. cap. 42. fine.

Calpurnius consul acriter Numidiam invadit,
 Jug. cap. 28. a Jugurtha corrumpitur, ibid. &
 cap. 29.

Capitolium incensum viginti annis ante conjura-
tionem Catilinae, Cat. cap. 47.

Capsa, ab Hercule condita, Jug. cap. 89. oppi-
 dum Numidiae magnum, & validum, ib. ejus,
 & Thalae situs, & collatio, ibid. capitur a
 Mario, cap. 90. ab eodem expugnatur, atque
 incenditur, ibid.

Capua municipium, Cat. cap. 30. fine.

Carthago aemula imperii Romani a stirpe inte-
riit, Cat. cap. 10. ejus laus, Jug. cap. 31. de-
 leta discordiam Romae peperit, Jug. cap. 41.
 pleraeque Africae imperitabat, Jug. cap. 79.

Cassius Longinus conjuratus, Cat. cap. 17.

L. Cassius praetor ad Jugurtham mittitur. Jug.
 cap. 32.

Catabathmos. Jug. cap. 17. & 19.

Catilina Reipublicae insidiatur, Cat. cap. 5. ejus
 mores, & ingenium, ibid. ejus socii, cap. 14.
 nobilem virginem, Vestae sacerdotem, stupra-
 vit, cap. 15. ejus uxor Aurelia Orestilla, ibid.
 filium necavit, ibid. ejus conscientiam vultus
 arguit, eodem capite. repetundarum reus pro-
 hibitus petere consulatum cap. 11. ejus oratio
 ad conscios conjurationis cap. 20. Ciceroni in-
 sidias machinatur, cap. 27. & 28. consulatum
 petit, cap. 26. Lege Plautia interrogatus ab
 L. Paulo, cap. 31. ejus responsio ad Ciceronis
 invektivam, ibid. paratus ad dissimulanda om-
 nia, eod. patricius. ibid. & 5. in Malliana
 castra noctu proficiscitur. cap. 32. ejus literae
 ad Q. Catulum, cap. 35. ad Q. Marcium, cap.
 33.

RERUM MEMORABILIU M.

33. hostis a Senatu judicatur, cap. 36. ejus exercitus, cap. 52. & 56. fugam in Galliam parat. cap. 57. servitia repudiat, cap. 56. duobus exercitibus clauditur, cap. 57. & 58. ejus verba ad milites, cap. 58. ejus interitus, cap. 60. fortiter pugnans occiditur, cap. 61.
- Catonis de conjuratis oratio, Cat. cap. 52. ejusdem sententia, ibid. fine. natura ac mores, cap. 53. esse, quam videri bonus malebat. ibid.
- Catulus a Catilina litteras accipit, Cat. cap. 35. ejus & Caesaris inimicitiae, cap. 49. Sulla faevior. Hist. III. 8.
- Ceparius conjuratus Catilinae, Cat. cap. 46. f.
- Cethegus e conjuratis Catilinae, cap. 17. captus, familiae, atque libertorum implorat opem, cap. 46. audax, ibid.
- Cicero Consul fit. Cat. cap. 24. homo novus, cap. 26. & 27. inquilinus civis urbis Romae, cap. 31. urbi praesidio esse jussus, cap. 36. Allobroges instituit, ut jusjurandum obsignatum ad cives perferendum exigant, cap. 44. Senatum in aedem Concordiae convocat, cap. 46. fine. de captis in ponte Milvio dubius, ibid. de conjuratis in Senatu refert, cap. 50.
- Cimbricum bellum Cat. cap. 59. ejus praeda, Hist. I. 8.
- L. Cincius sive Sicinius de tribunicia potestate loqui ausus, Hist. III. 8.
- Cinnae in Urbem reditu omnes interierunt ordines Hist. X. 16.
- Cirtha oppugnatur a Jugurtha, Jug. cap. 21. Jugurthae tradita, cap. 26.
- Civem Romanum verberibus caedi nefas, Cat. cap. 51.
- Civilis belli causa, Jug. cap. 4.
- Cn. Piso factiosus, Cat. cap. 28. in Hispaniam citeriorem missus, ibid.
- Comedere bis die, vitio datur. Hist. VI. 43.
- Comitia, Cat. cap. 24.
- Concordiae aedes, Jug. cap. 46.
- Concordia parvae res crescunt. Jug. cap. 10.
- Conjuratio Catilinae ex quibus conflata, Cat. cap. 14. & 15. prima, cap. 18. secunda, ibid. ejus pignus, sanguis humanus haustus, cap. 22. ejus causa, aes alienum, cap. 33. patefacta, cap. 41. & 50. viginti annis post incensum Capitolium, cap. 47.
- Conjuratorum catalogus, Catil. cap. 17. eorum partes, & suum cujusque munus, cap. 42. & 43. conjiciuntur in carcerem, cap. 47. in carcere necantur. cap. 55. fine.
- Conscientia mala, digna timet. Jug. cap. 62.
- Consilium ante factum, Cat. cap. 1.
- Consilia in re militari, Hist. I. 11.
- Consilia prava saepe magis, quam bona, prospere eveniunt. Hist. VI. 45.
- Consuetudo in naturam vertitur, Jug. cap. 85.
- Consulibus Romae imperantibus quantum Resp. creverit. Cat. cap. 7.
- Consul vel a Senatu, vel a populo summam potestatem accipit, Cat. cap. 29.
- Consul designatus sententiam primus rogatur. Cat. cap. 50.
- Consularis potestas. Cat. cap. 29. & 30.
- Consulatus petendi legitimi dies, Cat. cap. 18.
- Consulatus ante C. Marium novo homini nemini mandatus, Jug. cap. 63. & 73.
- Consultantes de rebus dubiis, odio, amicitia, ira, atque misericordia vacare debent. Catil. cap. 51.
- Consultores pessimi, ira, atque cupido. Cat. cap. 51.
- Consultoribus incepta prava noxae Hist. I. 11.
- Consulto prius quam incipias ubi consulueris, mature facto opus est, Cat. 2.
- Cornelii tres fato Romae regnaturi, Cat. cap. 47.
- Cornelius scriba. Hist. I. 8.
- Q. Cornificius Cethegum custodit. Cat. cap. 47.
- Corporis, & animi dotes, & munera. Cat. cap. 1. Jug. cap. 2.
- Corporis bona facile dilabuntur. Jug. cap. 1. & 2.
- Corpus homini cum belluis commune. Cat. cap. 1.
- Crassus (Marcus) Pompejo inimicus, Cat. cap. 17.
- Gabinium custodit, cap. 47. f. conjurationis conscius judicatur. Cat. cap. 17. & 41. malorum patronus, ibid.
- Cupido atque invidia, consultores pessimi, Cat. cap. 51.
- Curae magnae, magna merces est. Hist. VI. 41.
- Q. Curius conjuratus. Cat. cap. 7. Senatu motus a Censoribus probri gratia, cap. 23. ejus cum Fulvia consuetudo, ibidem. conjurationem patefecit, cap. 23. & 25.
- Cyrene, colonia, Jug. cap. 19.
- Cyrenenses magni, atque opulenti, Jug. cap. 79. quando maxime floruerint, ibid. eorundem cum Poenis de finibus conditiones initae. cap. 80.
- Cyrus in Asia bella gerere, primus coepit. Cat. cap. 2.

D

Dabar, ex gente Massaniissae. Jug. cap. 108.

Dassugrae filius, ibid. interpret inter Bocchum & Sullam. cap. 109.

Damasippus, jussu L. Sullae, jugulatus. Cat. cap. 51.

D. Bruti domus conjurationis haud inscia, Cat. cap. 40. ejus uxor Sempronia. ibid.

Deorum auxilia, quibus rebus parentur, Cat. cap. 52.

Discor-

INDEX SIVE

Discordia res maximae dilabuntur. Jug. cap. 10.
 Divitiae fluxae. Cat. cap. 1. quo modo decori habeantur, Jug. cap. 8. injuriarum suspicioni obnoxiae, Jug. cap. 20.
 Domi industria, foris justum imperium Romanis veteribus. Cat. cap. 52.
 L. Domitii vita. Hist. p. 196.
 L. Drusus, patronus nobilitatis. Hist. p. 189.
 Ducum, adversus conjuratos, catalogus. Cat. cap. 30.

E.

Egestas, & fames, Hist. III. 3.
 Elephantum XL. a Romanis interfectum. Jugurth. cap. 53.
 Epistola Atherbalis in Senatu recitata, Jug. cap. 24. Bomilcaris ad Nabdalsam. Jug. cap. 70. Catilinae ad Catulum. Cat. cap. 35. Lentuli ad Catilinam, Cat. cap. 44. Scipionis ad Micipsam. Jug. cap. 9.
 Equidem scitis, Latina locutio, Cat. cap. 58.
 Equites Rom. cum telis circum aedem Concordiae. Cat. cap. 49. Caesari gladio minitantur, ibid. fine. iisdem indignum, regum peregrinorum satellites agere. Jug. cap. 65. & Hist.
 Equis, viris Hist. p. 199.
 Etruria, Sullae dominatione inops reddita, Cat. cap. 28. infamis latronibus, ibid. fine.
 Eumenes. Hist. IV. 4.
 Exempla mala, ex bonis orta. Catil. cap. 51.
 Exercitus Rom. quo modo mollis evaserit. Cat. cap. 11.

F.

Fabii Maximi apophthegma de imaginibus majorum. Jug. cap. 4.
 Q. Fabius Sanga, Allobrogum patronus. Cat. cap. 41.
 Factio, non idem quod amicitia. Jug. cap. 31.
 Famae magis, quam irae, consulendum. Cat. cap. 51.
 Fames, miserrima omnium mors. Hist. III. 2.
 Familiae gladiatoriae. Cat. cap. 30. fine.
 M. Favonius, civitatis onus. Hist. p. 197.
 Feneratores, paci publicae officiant. Hist. p. 170.
 Fides. Hist. VI. 64.
 Faedus nullum Senatus populi Rom. injussu fieri poterat. Jug. cap. 39.
 Fortitudo falsa, malarum rerum audacia. Cat. cap. 52.
 Fortuna simul cum moribus immutatur, Cat. cap. 2. in omni re dominatur. cap. 8. humana pleaque regit, ibid. & Jug. cap. 93. nihil vel eripere vel largiri potest. Jug. cap. 1. meliores sequitur. Hist. I. 16.

Fortunae suae quisque faber, Appii dictum. Hist. VI. 32.
 Fufidius honorum omnium dehonestamentum. Hist. I. 9.
 Fulvia nobile Q. Curii scortum, Cat. 31. conjurationem Catilinae detexit, ibid.
 Fulvius Nobilior conjuratus. Cat. cap. 17. ad Catilinam proficiscitur, cap. 39. a patre necari iussus. ibid.
 Fulvius Flaccus ab Opimio consule occisus. Jug. cap. 16.
 Furibundus, Cat. cap. 31. fine. Hist. p. 203.

G.

Gabinus Capito conjuratus. Cat. cap. 19. & 43.
 Gaetuli initio Africam habuere. Jug. cap. 18. ferarum more viventes, ibidem. eorum situs, eod. cap. mores, ibid. genus hominum ferum, & incultum adhuc, eod. cap. eos armis affuefacit Jugurtha, cap. 19. a Mario fusi fugatique. cap. 119. & 120.
 Gallica gens bellicosa, Cat. cap. 40. infestissima Romano nomini. Cat. cap. 53. armis praestans, ibid. apud Romanos formidabilis, Jug. cap. extremo.
 Gallicum bellum. Jug. fine.
 Gaudae, Mastanabalis filio, Massaniissae nepoti, regiones honores Metellus negat. Jug. cap. 65.
 Gladiatoriae familiae. Cat. cap. 30. sub finem.
 Gloriam itinera duo; pacis scilicet, ac belli, Cat. cap. 3.
 Gloriam certamen, apud veteres Romanos quantum. Cat. cap. 9.
 Gloria, invidiam vincere difficillimum. Jug. cap. 10.
 Gloriam invidia sequitur. Jug. cap. 55.
 Gloria majorum posteris lumen, Jug. cap. 85.
 Gracchus ab Opimio consule occisus, Jug. cap. 16.
 Gracchi, plebem in libertatem vindicare conantes, occiduntur, Jug. cap. 42.
 Gracchorum caedes. ibid.
 C. Gracchi lex de vocandis ex quinque classibus centuriis. Hist. VI. 53.
 Graeci verberibus animadvertabant in cives. Cat. cap. 51. facundia Romanis priores, non item virtute. Cat. cap. 52.
 Gullussa & Mastanabal fratres, morbo absumti. Jug. cap. 5.

H.

Hannibal Romanos afflixit, Jug. cap. 5.
 Haveto, pro Valetio. Cat. cap. 35.
 Hercules in Hispania periit, Jug. cap. 18.
 Herennius a Pompejo cum exercitu deletur. Hist. III. 3.

Hiem-

RERUM MEMORABILIU M.

Hiempfal, Micipsae filius, Jug. cap. 5. natura ferrox, Jugurtham despiciens, cap. 11. ejus gravius dictum Jugurtham exasperat, ibidem. occiditur, cap. 12. ejus caput ad Jugurtham refertur, ibid. ejus libri publici. cap. 17.
 Hippo a Phoenicibus condita. Jug. cap. 19.
 Historias scribere cur arduum. Cat. cap. 3. magno usui esse. ibid.
 Hominis partes duae, atque utriusque munera. Cat. cap. 1. & Jug. cap. 1. ejus industria belluarum vim superat. ibid.
 Homo adolescens, Cat. cap. 38. & 52. Hist. VI. 39.
 Humana pleraque fortuna regit. Cat. cap. 8. & Jug. cap. 102. circa finem.

I.

Iguara, pro ignota. Jug. cap. 52. & 93.
 Ignavia nemo immortalis factus. Jug. cap. 85. fine.
 Imagines majorum ad virtutem accendunt. Jug. cap. 3.
 Imperandum quam optimis. Hist.
 Imperatorem agere, arduum admodum. Jug. cap. 85.
 Imperium quibus artibus retineatur. Cat. cap. 2.
 Imperio maximo maxima inest cura. Hist. VI. 6.
 Imperia crudelia acerba magis, quam diuturna. Hist. VI. 35.
 Incepta prava consultoribus noxae, Hist. I. 11.
 Indici conjurationis Catilinae praemia constituta. Cat. cap. 30.
 Industria gloria alitur. Hist. VI. 53.
 Ingenium praestat viribus. Cat. cap. 1. in bello plurimum potest, cap. 2. socordia torpescit, Jug. cap. 1. magnum res parvas attingere nequit. Hist. VI. 41.
 Injuriae cuique suae graves. Cat. c. 51.
 Injuriam facere, summo imperio uti. Jug. cap. 31.
 Instituta vetera corruptis moribus ludibrio sunt. Hist. VI. 39.
 Interrogare, pro in iudicium vocare. Cat. cap. 31.
 Invidia ex opulentia oritur, Cat. cap. 6.
 Invidiam gloria vincere difficillimum. Jug. cap. 10.
 Invidia gloriam sequitur. Jug. cap. 55.
 Ira atque cupido consultores pessimi. Cat. cap. 51.
 Iracundia apud alios, in imperio superbia. Cat. cap. 15.
 Italiae vastitas ex bello civili, Jug. cap. 4.
 Itali suffragia ferebant. Jug. cap. 40.
 Italos necare iudicio leges mittebant. Cat. cap. 51. Jug. cap. 89.

Tom. II.

Judiciis acerbis civitas magis vastatur, quam corrigitur. Hist. VI. 40.
 Jugurtha qualis, Jug. cap. 6. & 8. item 15. ipsius, Numidarum regis bellum magnum, atrox, varia victoria, cap. 5. & 6. Mastanabalis filius ex concubina, Mastanabae nepos. cap. 5. a Micipsa patruo filii loco habitus, cap. eod. ejus genus, mores, studia & ingenium, ibid. auxiliari exercitui praefectus, cap. 7. quibus conjecturis regnum sibi polliceatur, cap. 8. Romanis carus, ibid. Scipioni, propter virtutem, placuit, cap. 7. a Scipione laudatur, cap. 9. adoptatur a Micipsa, ibid. & cap. 14. Micipsae decreta rescindi oportere contendit, cap. 11. ejus ira, & insidiae in Hiempsa-lem, ibid. Romanos largiendo fatigat, cap. 13. pugna Atherbalem vincit, Numidia potitur, legatos Romam mittit, cap. 14. excusatur a legatis, cap. 15. largitionibus meliorem regni partem sortitus est, cap. 16. fine. Opimium corrumpit, ibid. initio. Cirtam obsidet, cap. 21. Atherbalis regnum invadit, cap. 20. Atherbalem vincit, cap. 21. ipsius & Atherbalis comparatio, ibid. Cirta potitur, cap. 26. in Atherbalis amicos ac propinquos crudelitas, ibid. qua potens gratia & largitione, cap. 28. saevitia, cap. 26. filium Romam mittit, cap. 28. cum L. Cassio Romam venit, cap. 33. Baebium trib. pl. corrumpit, ibidem. praesens a Memmio ad populum accusatur, ibid. Italia decedere iussus, cap. 35. ejus vades quinquaginta, ibid. cum Aulo, Albinus consulis fratre, foedus facit, castra Romana capit, cap. 37. & 38. peritia in re militari, cap. 46. ejus legati ad Metellum supplicatum missi, ibid. adhortatio ad milites, cap. 49. vincitur, c. 50. exercitus funditur, ibid. pabulum & aquam corrumpit, cap. 55. Bomilcaris perfida suasionem deditioem facit, cap. 54. & 62. imperata sibi a Metello nihil cunctatus, exsequitur, ibid. bellum resumit, ibid. fine cap. Bocchum regem generum ad bellum Romanum compellit, cap. 81. ejus filia Bocchi regis uxor, cap. 80. exercitum Gaetulorum in unum cogit. ibid. Gaetulos armis assuefacit, eod. capite. a Mario armis exsutus, cap. 99. occisis equitibus vix erupit, cap. 101. apud Numantiam Latinam linguam didicit, ibid. condiciones quidem accipit, Mario tamen diffidit, cap. 112. mutat subinde cubiculum contra insidias, cap. 72. proditur Romanis a Boccho, cap. 113. vincit traditur Sullae, cap. ult.

C. Julius in Apuliam a Catilina mittitur. Cat. cap. 27.

Jus gentium, & aequum bonum, diversa. Jug. cap. 35.

Junius Silanus sententiam primus rogatus, Cat. cap. 50.

Xxx

La-

I N D E X I S I V E

L.

Lacedaemonii in Graecia bella gerere primi
coeperunt. Cat. cap. 2. Athenienses vicere,
Cat. cap. 51.
Laris, oppidum Numidiae. Jug. cap. 90. fine.
Latini suffragia ferebant. Jug. cap. 40.
Legatorum catalogus, qui regnum Numidiae di-
visum mittebantur. Jug. 16.
Legati Atherbalis ad Jugurtham, de injuriis que-
rentes. Jug. cap. 21.
Legati Bocchi a Jugurtha corrumpuntur, Jug.
cap. 102. fin. a Gaetulis spoliati, pavidi, sine de-
core ad Sullam profugiunt, cap. 103.
Legati C. Manlii ad Qu. Marcium. Cat. cap. 33.
principio.
Legati a Jugurtha ad Metellum supplicatum missi.
Jug. cap. 46.
Legati Jugurthae Atherbalem Romae falso defe-
runt, Jug. cap. 15. S. P. Q. R. pecunia cor-
rumpunt, cap. 15. & 16.
Legati Metelli Bocchum a bello desistere hortan-
tur. Jug. cap. 83.
Legati Romanorum ad Jugurtham, Jug. cap. 25.
Atherbalem, & Jugurtham arma deponere ju-
bent, ibid. Jugurthae pacem imperantes fru-
stra discedunt. capitis fine.
Leges pro vita civium Romanorum. Cat. cap. 51.
Legis praesidium a Praetore debitoribus ereptum.
Cat. cap. 33.
Legum Romanarum suprema potentia Hist. VI. 50.
Leges ex libidine imperantur. Hist. I. 15.
P. Lentulus Sura, conjuratus. Cat. cap. 17.
Lentuli epistola ad Catilinam, Cat. cap. 44.
Lentulus quia praetor erat, a Consule manu in
senatum ducitur. Cat. cap. 46.
Lentulus conjuratus Lentulo Spintheri in custo-
diam traditus. Cat. cap. 47.
Lentulus patricius, & consularis in carcere ne-
catur gula fracta. Cat. cap. 55.
Lentulus ex libris Sibyllinis sibi regnum Roma-
num pollicetur. Cat. cap. 47.
Lentulum ut eripiant opifices & servitia sollicitan-
tur a clientibus ejus. Cat. cap. 50.
Lentuli ignaviam Catilina increpat. Cat. cap. 58.
Lepidus Latro proconsul exercitum ad urbem du-
cit. I. 17.
Leptitani, Romanis semper fideles, Jug. cap. 77.
ad Bestiam amicitiam rogatum miserunt, cap.
77. eorum lingua, leges & mores. cap. 78.
Leptis, a Phoenicibus condita, cap. 78. ejus fi-
tus, ibid.
Lex C. Gracchi de vocandis ex quinque classibus
centuriis. Hist. VI. 53.
Lex Memmii. Jug. cap. 32.

Lex Plautia. Cat. cap. 31.
Lex Porcia. Cat. cap. 51.
Lex Sempronia de provinciis, Catilin. cap. 27.
de vocandis ex quinque classibus centuriis.
Hist. VI. 53.
Lex pro debitoribus adversus feneratores. Cat.
cap. 33.
Liberalitas non est aliena largiri, Cat. cap. 52.
Libertas maxime omnium tueatur. Hist. III. 8.
Libertas omnibus ex aequo optabilis. Hist. VI. 57.
Libertas periculosa quieto servitio potior. Hist. I. 10.
Libido bona. Hist. VI. 60.
Libri publici Hiempsalis. Jug. cap. 17. fine.
Libyes Africam initio habuere, Jug. cap. 18. fe-
rarum more viventes, ibid. minus quam Gae-
tuli, bellicosi, sub finem.
Liguri, cujusdam gregarii insidiis Mulucha capi-
tur. Jug. cap. 93. & 94.
Locus medius apud Numidas honorificentior. Jug.
cap. 11.
L. Bellienus praetor. Jug. cap. 104.
L. Bestiae Calpurnio consuli provincia Numidia
obvenit. Jug. cap. 27.
L. Bestia consul avaritia corrumpitur. Jug. cap.
28.
L. Bestiae consulis de deditioe consilium cum Ju-
gurtha. cap. 30.
L. Bestia exercitum in Africam parat. cap. 28.
L. Cassius praetor ad Jugurtham mittitur. Jug.
cap. 32.
L. Cassius deditioem Jugurthae persuadet. ibid.
L. Catilina. Vide Catilina.
L. Cincius, sive Sicinius, primus de tribunicia
potestate loqui ausus. Hist. III. 8.
L. Domitii vita. Hist. VI. 55.
L. Drusus, patronus nobilitatis. Hist. VI. 51.
L. Lucilius & L. Annius trib. pl. magistratum con-
tinuare nituntur. Jug. cap. 37.
L. Manlius trib. pl. de imperatore contra Ju-
gurtham ad populum refert. Jug. cap. 73. fine.
L. Opimius, C. Sempronio Graccho & M. Ful-
vio Flacco interfectis, consul victoriam nobili-
tatis in plebem exercebat. Jug. cap. 16.
L. Opimius, legationis princeps, a Jugurtha cor-
rumpitur. ibid.
L. Paullus lege Plautia Catilinam interrogat. Cat.
cap. 31.
L. Postumius civitatis onus. Hist.
L. Tarquinii indicio non habetur fides. Cat. cap.
48.
L. Torquato & L. Cotta Consulibus, Catilina &
Autronius caedem parant. Cat. cap. 18.
L. Valerius Flaccus, & C. Pomptinius praetores
ad Allobroges intercipiendos missi. Cat. cap. 45.
L. Varguntejus Ciceroni insidias machinatur. Cat.
cap. 28.

RERUM MEMORABILIU M.

M.

Macedonici belli & Punici caussa. Hist. IV. 3.
 Magis, magisque. Cat. cap. 5. Jug. cap. 5.
 & 6. & 53.
 Magistratus minores vigiliis praeerant. Cat. cap.
 30. fine.
 Magistratum insignia a Tuscis sumta. Cat. cap. 51.
 Magistratus per manus traditi. Jug. cap. 62.
 Magistratum creandorum ratio. Hist. VI. 53.
 Malefactorum publicorum, & privatorum diversa
 ratio. Cat. cap. 52.
 Malitia praemiis exercetur. Hist. VI. 54.
 Mamili trib. pl. quaestio in eos qui a Jugurtha
 corrupti, vel paciones fecissent. Jug. cap. 40.
C. Manlius conjurationis particeps, Catil. cap.
 27. mittitur in Faesulis, ibid. ejus ad Marcium
 Regem legati & mandata, cap. 33. ipse & Ca-
 tilina hostes a senatu judicantur, cap. 36. prin-
 cipio.
A. Manlii Torquati in filium severitas. Cat. cap.
 53.
L. Manlius, trib. pl. de imperatore contra Ju-
 gurtham ad populum refert, Jug. cap. 73. fine.
A. Manlius, Marii legatus. Jug. cap. 86.
 Mapalia Numidarum aedificia. Jug. cap. 18. &
 46.
Q. Marcius imperator ad urbem, triumphum pe-
 tens. Cat. cap. 30.
M. AEmilius omnium flagitiosorum postremus.
 Hist. I. 12.
M. Bibulus, quibus rebus in consulatum eruperit.
 Hist. VI. 54.
M. Cotta a Mithradate fusus. Hist. IV. 5.
M. Crassus Pompejo inimicus, Cat. cap. 17. Ga-
 binium custodit, cap. 47. fine. conjurationis
 conscius judicatur, cap. 17. & 48. malorum pa-
 tronus. cap. 48.
M. Favonius civitatis onus. Hist. VI. 55.
M. Fulvii caedes. Jug. cap. 31.
M. Lepidus Latro proconsul, Hist. I. 13. exerci-
 tum ad urbem ducit, ibid.
M. Livius Drusus. Hist. VI. 51.
M. Manlius, Q. Caepio male cum Gallis pugna-
 runt. Jug. cap. postremo.
M. Petreio exercitus adversus Catilinam permit-
 titur. Cat. cap. 59.
M. Scaurum legatum Jugurtha timet. Jug. cap.
 25. fine.
Marius Metelli legatus, Jug. cap. 46. ei haruspex
 felicia omnia portendit, Jug. cap. 63. ejus imagi-
 nes, & nobilitas nullae, cap. eod. & 85. ipsius &
 Metelli inimicitiarum origo, cap. 64. petendi
 missionem a Metello rogat, ibid. patria, natu-
 ra, mores, cap. 63. Gaudam adversus Metel-
 lum incendit, cap. 65. a Metello dimittitur, cap.

73. ipsi novo homini consulatus mandatur,
 ibid. fine. Numidia traditur a populo, adhuc
 eod. cap. & 84. illi Senatus licet adversus nihil
 abnuere audeat, cap. 84. infestus nobilitati, ibid.
 ejus ad populum oratio, cap. 85. literarum Grae-
 carum ignarus. ibid. cicatrices adverso corpore,
 eod. cap. quare sordidus fuerit habitus, ibid.
 ejus in Africam expeditio, cap. 86. castella Ju-
 gurthae vi, praemiisque tentat, cap. 88. Capfam
 capit, cap. 91. eum Numidae magis quam mor-
 talem timent, cap. 92. ejus & Sullae pugna cum
 Jugurtha & Boccho, cap. 98. & 99. ejus pu-
 gna cum Mauris & Getulis, latrocinio simili-
 ma, cap. 97. virtus in pugna, ibid. & seqq. vi-
 ctoria non insolentior factus, cap. 100. Jugurthae
 & Bocchi exercitus fundit, cap. 101. de Jugur-
 tha triumphavit, cap. ult. Romanorum in re
 bellica Princeps habitus, ibid. ei iterum con-
 suli, decreta Gallia, eod. cap.
 Maritimum atque Mithridaticum bellum. Cat.
 cap. 39.
 Masinissa Rex Numidarum. Jug. cap. 5. bellica
 virtute praestans, ibid. ejus filii tres, eod. cap.
 quando in Romanorum amicitiam venerit, ibid.
 & cap. 14. una cum Romanis Syphacem regno
 expulerunt, cap. eod. 14. proli Romani nominis
 studium commendat, ibid.
 Massiva Jugurthae regnum affectat, Jug. cap. 35.
 Jugurthae jussu occiditur. ibid.
 Mastanabal & Gulussa fratres, morbo absumti.
 Jug. cap. 5.
 Mauri dicti, qui antea Medi, Jug. cap. 18. Illis
 Bocchus imperavit, ibid. pro opibus denas,
 atque eo amplius uxores ducunt, cap. 80. fine.
 a Mario fusi, fugatique. cap. 101.
 Medi postea Mauri dicti, Jug. cap. 18. eorum
 origo. ibid.
 Medius locus apud Numidas honorificentior, Jug.
 cap. 11.
C. Memmius tribunus pleb. Jug. cap. 27. ejus facun-
 dia, cap. 30. oratio ad populum, cap. 31. ro-
 gatio, cap. 33. Jugurtham praesentem ad popu-
 lum accusat, cap. eod.
 Metellus consul in Numidiam ad bellum proficif-
 citur, Jug. cap. 44. ejus in consulatu collega Sila-
 nus. cap. 43. ipsi consuli Numidia provincia
 obvenit, ibid. & 62. fine. fortiter rem gestu-
 rus, omnia adjumenta ignaviae sustulit, cap. 45.
 exercitum licentia & ignavia corruptum, ad
 militarem disciplinam revocat, ibid. Jugurthae
 legatos corrumpit, cap. 46. ejus innocentia Ju-
 gurtha suis rebus diffidit, ibid. expeditio in
 Numidiam, eod. cap. ejus calliditas, ibid. cum
 Jugurtha pugna, cap. 49. & 50. Numidiae op-
 pida capit, vastatque agros, cap. 54. victor mi-
 lites pro meritis donat, cap. 54. pr. ei suppli-
 cationes decretae, cap. 55. Zamam oppugnat,
 cap.

I N D E X I S I V E

cap. 60. oppugnationem Zamae, frustra tentatam, omittit, cap. 61. Bomilcarem corrumpit, cap. 61. fine. Jugurtham insidiis aggreditur, ibid. ejus superbia, c. 64. Gaudae, Mastanabalii filio, Mastanissae nepoti, regios honores negat, cap. 65. ejus stratagema, cap. 75. Thalam oppidum obsidet, & capit, ibid. mollities animi, cap. 82. ad Bocchum legati, cap. 82. conspectum Marii fugit, cap. 86. Romae laetissimis animis excipitur, cap. 88.

Metellus Celer praetor, Cat. cap. 30.

Metellus Creticus imperator ad urbem, triumphum petens, c. eod.

Micipsa, Masinissae filius & regni heres, Jug. c. 5. ejus, Numidiae regis, genealogia, ibid. ejus filii duo, ibid. de adoptando Jugurtha secum deliberat, ibid. & cap. 10. consilium adversus Jugurtham, cap. 3. Jugurtham, ut bello caderet, auxiliari exercitui praeficit, ibid. verba ad Jugurtham, cap. 10. filios commendat, ibid. moritur, cap. 11. ejus in Jugurtham beneficia, cap. 10. & 14.

Militaris disciplina magis ex animo, quam ex corpore pendet, Cat. cap. 2. non tam ex libris, quam ex acie discitur, Jug. cap. 85.

Milites ex classibus lecti, Jug. cap. 86. capite censi, ibid.

Militia ad pacem pertinet, Hist.

Miseria fidem verbis facit Jug. cap. 24.

Miseris parum fidei ibid.

Misericordia in perniciem casura, Cat. cap. 52.

Mithridates in latere vestigium Romanorum, Hist. Graeciae grave servitium demisit, Hist.

Nicomedem Bithynia expulit, ibid. Asiam, spoliis regis Antiochi, recepit, ibid. Cottam fudit, eod. loco. apud Parum, & Heracleam naufragiis militum optimos amisit, ibid. ejus cum Lucullo proelia: ead. orat.

Morbus haud saepe quemquam superat in Catibathmo, Jug. cap. 17.

Mores simul cum fortuna commutantur, Cat. c. 2.

Mors aerumnarum requies, non cruciatus, Cat. cap. 40. & cap. 51. & 52.

Mulier ancilla, Jug. cap. 12.

Mulierem psallere, & saltare elegantius quam probae, non decet Cat. cap. 25.

Mulieres in comitatu Catilinae, Cat. ibid.

Mulucha flumen Mauros a Numidis dividit Jug. cap. 19. & 92.

Mulucha flumen, Jugurthae Bocchique regnum dividebat. Jug. cap. 92.

Mulucha urbs (ita Florus castellum ab amne fortassis appellat) a Mario capitur, ibid.

Munificus nemo, nisi volens, Jug. cap. 103.

Murena citeriori Galliae praefectus, Cat. cap. 42. fine.

Muthul, Numidiae flumen. Jugurt. cap. 48.

N.

Nabdalsa Bomilcaris in prodendo Jugurtha, socius, Jugurt. cap. 70. apud Jugurtham proditoris suspicionem deprecatur, cap. 71.

Naturae iniquitas falso ab hominibus accusatur, Jug. cap. 1. eam quis industria vicerit, cap. 76. pr. una & communis omnium, Jug. cap. 85. unum omnibus finem vel ferro sepsis statuit Hist.

Necessitas extrema non est expectanda Hist.

Necessitudo timidos fortes facit, Cat. cap. 58.

Tib. Neronis sententia de conjuratis, Cat. cap. 50. fine.

Nobilibus, in bello delinquentibus, fortunae bona patrocinantur. Jug. cap. 85.

Nobilitatis Rom. superbiae quo primum tempore obviam itum sit, Jug. cap. 5. ejus commune malum superbia, Jug. cap. 64. ignavia a Mario reprehenditur, cap. 85. Unde petenda, ibid. eam peperisse, quam acceptam corrupisse, melius est, eod. cap. & cap. 31.

Novo homini ante C. Marium consulatus nemini mandatus, Jug. cap. 63. & 73. fine.

Numantia deleta Jug. cap. 7.

Numidarum studia juvenilia, Jug. cap. 6. eorum alii Jugurtham, alii Atherbalem sequuntur, cap. 13. eorum reges, Romani nominis maxime studiosi, cap. 14. eorum salutem ex Romanis pendere, ibid. quare hoc nomine vocati, cap. 18. eorum ingenia, cap. 56. infidii, ingenio mobiles, novarum rerum avidi, ibidem & 66. Romanos invadunt, cap. 50. fusi, fugatique, cap. 67. & 74. eorum spes in pedibus, cap. 74. fine. pro opibus denas, atque eo amplius uxores ducunt, cap. 80. eorum cibus & abstinentia, cap. 89. pabulo pecoris magis, quam arvo student, eod. cap. plerumque lacte, & ferina volvebantur, ibid.

Numidiae pars, firmior Jugurthae, speciosior Atherbali traditur, Jug. cap. 16. qui legati ad ipsam dividendam missi fuerint, ibid. ejus origo ac situs, cap. 17. & 18. & c. incrementum ibid. vastatur a Metello, cap. 53.

Nusa Nicomedis filius, regno frustratur. Hist.

O.

Obscuri vitam virtute & innocentia tuerentur, Jug. cap. 85. eorum facta paucis nota, Cat. cap. 51.

Octavius Ruso quaestor, Jug. cap. 4.

Ope summa niti. Cat. cap. 1. & 38. Jug. cap. 9. & 14. & alias saepe.

L. Opimius Consul, legationis princeps, a Jug. corrumpitur, Jug. c. 16. C. Sempronio Graccho,

RERUM MEMORABILIU M.

cho, & M. Fulvio Flacco interfectis, Consul acerrime victoriam nobilitatis in plebem exercet, ibid.

Oratio Atherbalis coram Senatu, Jug. c. 14.

Oratio Bocchi per interpretem ad Sullam Jug. c. 110.

Oratio Caesaris Cat. c. 51.

Oratio C. Memnii. Jug. c. 31.

Oratio Catilinae qua conjuratos hortatur, Cat. c. 20. ejusdem, qua exercitum. c. 58.

Oratio Catonis adversus Caesaris sententiam, Cat. c. 52.

Oratio legatorum Manlii. Catil. c. 33.

Oratio Marii popularis admodum. Jug. c. 85.

Oratio Micipsae ad Jugurtham Jug. c. 10.

Oratio Sullae ad Bocchum. Jugur. c. 102.

Orbis generalis divisio Jug. c. 17.

Orta omnia occidunt, Jug. c. 2.

P.

Parta amittere majus dedecus, quam nihil perisse, Jug. c. 31. & 85.

Patres, Reip. Romae praesides appellati. Cat. c. 6.

Pater filium necat conjurationis in patriam participem. Cat. c. 39. quod injussu suo in hostem pugnat, c. 52.

L. Paulus lege Plautia Catilinam interrogat. Cat. c. 31.

Pax diversis in mentibus esse non potest. Jug. c. 40. & c. haec foris Romanos in lasciviam conjecit, c. 41. ejus fundamenta. Hist. VI. 38.

Pecunia, maxima perniciēs hominum, Hist. VI. 4. ejus studium paci communi officio, ibid.

Perfarum origo, atque situs. Jug. c. 18. se per connubia Getulis permiscuere, cap. eodem. alveos navium inversos pro tuguriis habuere, ibid.

Perfes, Philippi filius, in somnis occisus. Hist. IV. 4.

Petrejus, Antonii consulis legatus. Cat. c. 59.

Philaenon arae Jug. c. 19. & 79. fine ipso.

Pilaeni vivi terra obruti pro Poenorum rep. Jug. c. 79.

Phoenices oppida multa in Africa condidere. Jug. c. 19.

Picenus ager, Cat. c. 57.

Cn. Piso factiosus, Cat. c. 18. conjurationis auctor, ibid. Quaestor in citeriorem Hispaniam propraetor missus, c. 19. interficitur, ibid.

C. Pisonis & Caesaris inimicitiae, Cat. c. 49.

Pistoriensis ager. Cat. c. 57.

Plautia lex. Cat. c. 31.

Plebis secessio a patribus, & causa. Cat. c. 33. ejus inopiae subventum, ibid.

Plebs urbana infamis & egens, Cat. c. 37. Catilinae incepta probat, ibid. & 48. ejus opes quan-

do imminutae, c. 39. antea novarum rerum studiosa, Catilinae consilia execrari, c. 48. ejus animi, post detectam conjurationem, mutati, ibid. duae secessiones, Jug. c. 31. ex secundis rebus insolentia, c. 40. extremo. eam Gracchi in libertatem vindicare conantes, occiduntur, c. 42.

Pompeji remotior ab urbe exercitus, Catilinae spem incepti perficiendi auxit. Cat. c. 16. Crasso invisus, c. 17. fine. ejus potentia formidolosa. c. 19. ad bellum maritimum atque Mithridaticum missus, c. 39. ipse & Crassus consules tribuniciam potestatem restituere, c. 38. popularis, Hist. III. 2. sua Martia facta enumerat, ibid. hostes per Alpes in Hispaniam summovit, ead. Epistol. de com meatu & sumtibus queritur, ibid. majore fortuna, quam sapientia, ibid. tamquam sanum debitorum, ibid. nihil aliud quam Caesari obesse volebat. ead. Epist. de Rep. ord. VI. 46.

Q. Pompejus Rufus Praetor. Cat. c. 30.

Pontifex Max. C. Caesar. Cat. c. 49.

Pons Mulvius, Cat. c. 45.

Populus potestatem summam dat. Cat. c. 29.

Populus Romanus quibus modis libertate exciderit, Hist. VI. 51.

Porcia lex. Cat. c. 52.

Portae clausae fugam prohibent. Jug. c. 67.

Praedabundus, Jug. c. 91.

Primipili tertiae legionis centurio. Jug. c. 38.

Probitas parum per se tuta. Jug. c. 14.

Proelium cum Catilina committitur. Catil. c. 60.

Ptolemaeus pretio diem belli prolatat. Hist. IV. 5. Publica a paucis emere periculosum. Jug. c. 8. extremo.

P. Autronius. Cat. c. 17.

P. Gabinius Capito conjuratus. Cat. c. eod.

P. Rutilius, Metelli legatus, Mario exercitum tradit. Jug. c. 86.

P. Senius in senatu recitat literas, in quibus Manlium arma cepisse scriptum erat, Cat. c. 30.

P. Scipio, Imp. Rom. Jug. c. 7. ejus verba ad Jugurtham, c. 8. ejus Epistola ad Micipsam, c. 9. solitus dicere, majorum imagines vehementissime sibi animum ad virtutem accendisse. Jug. c. 4.

P. Scipioni Nasicae Consuli Italia provincia obvenit, Jug. c. 27.

P. Silius Nucerinus, missus cum exercitu in Mauritianiam, Cat. c. 21.

P. Sulla consul designatus, Cat. c. 18. ambitus condemnatus, ibid.

Punica fides, incerta Jug. c. 108.

Punicum bellum Romanos in officio retinuit. Jug. c. 41.

I N D E X I. S I V E

Pugna, latrocinio magis, quam proelio, similis
Jug. c. 97.

Q.

- Q**uaesitores, Jug. c. 40.
Quaestor pro praetore missus in Hispaniam
Piso. Cat. c. 19.
Q. Annius conjuratus. Cat. c. 17.
Q. Catulus proconsul. Cat. c. 35.
Q. Cornificius Cethegum custodit, Cat. c. 47.
fine.
Q. Curtius conjuratus, Cat. c. 17. Senatu motus
a censoribus probri gratia c. 23. ejus cum Ful-
via consuetudo, ibid. conjurationem patefe-
fecit. eod. adhuc capite.
Q. Fabius Maximus, Jug. c. 4. solitus dicere,
Majorum imagines vehementissime sibi ani-
mum ad virtutem accendisse, ibid.
Q. Fabii Sangae patrocínio Allobroges plurimum
usi. Cat. c. 41.
Q. Marcius Rex senatus decreto Faesulas mitti-
tur, Cat. c. 30. ejus responsum ad legatorum
postulata c. 34.
Q. Metellus Celer in agrum Picenum missus, Cat.
c. 30.
Q. Metellus Creticus senatus decreto in Apuliam
mittitur, ibid.
Q. Minucio Rufo consuli Macedonia provincia
obvenit Jug. c. 35.
Q. Pompejus Rufus praetor Capuam senatus de-
creto mittitur, Cat. c. 30.

R.

- R**egere vi patriam, importunum. Jug. c. 3.
Regni praesidia, sunt amici Jug. c. 10.
Regum antiquitus studia. Cat. c. 2.
Regibus Romanis imperantibus, boni, quam
mali, suspectiores, Cat. c. 7.
Regem armis, quam munificentia, vinci minus
flagitiosum, Jug. c. 110.
Res humanae semper ad deterius prolabantur
Cat. c. 2. fluxae, & mobiles, Jug. c. 104.
Res secundae sapientium animos fatigant. Cat. c.
11. insolentiam pariunt. Jug. c. 40. fine. mire
sunt vitiis obtentui Hist. I. 10.
Resp. duabus artibus curanda, audacia in bello.
aequitate in pace, Cat. c. 9. ejus praetextu,
pro sua quisque potentia certat, c. 38. eam
quibus rebus Romani auxerint, c. 52.
Rex nomen imperii primum fuit, Cat. c. 2.
Regi consilium dare, arduum. Hist. VI. 3.
Reatinus ager. Cat. c. 35.
Rhodiorum a Romanis defectio, Cat. c. 51. bel-
lo Macedonico capti, quare impuniti a Roma-

nis sint demissi, eod. cap. opibus pop. Rom.
crevere, ibid. eorum judicia, Hist.

Romae urbis origo, Cat. c. 6. a Trojanis condi-
ta ibid. florens finitimis invisa, eod. c. li-
bertatem adepta, brevi plurimum crevit, c.
7. sicuti sentina, c. 37. in ipsa fato regnaturi
tres Cornelii, c. 47. ibi omnia venalia, Jug.
c. 8. & 20. venalis, si modo invenerit emto-
res, Jug. c. 35. fin. in ea post Carthaginem
deletam, orta seditio, c. 41. in patres, & ple-
bem divisa, Hist. VI. 49.

Romanorum antiquitas de honoribus certamen.
Cat. c. 7. antiquorum Romanorum mores &
instituta, cap. 6. & 7. & 9. eorum beneficen-
tia, cap. 7. saepe parva manu fortissimos fu-
disse exercitus, Cat. c. 7. & 53. praeclara age-
re, quam scribere malebant. Cat. c. 8. belli
gloria praestantes, ibid. eorum in aedificando
luxuries, Cat. c. 12. & 20. erga Poenos foedi-
fragos fides, Cat. c. 51. arma, atque tela mili-
taria ab Samnitibus magistratuum insignia a Tu-
scis sumserunt, ibid. quam a majorum vir-
tutibus desciverint, Cat. c. 53. Gallis belli
gloria Graecis facundia possuerunt, ibid. eo-
rum potestas, in curandis sociorum injuriis, c.
14. a Jugurtha sub jugum missi, Jug. c. 38. fi-
ne. eis omnia regna adversa, Jug. c. 81. eis
melius visum est, amicos, quam servos, quae-
rere, Jug. c. 102. audendo, fallendo, bella
& bellis ferendo, magni facti Hist. IV. 8.
Rom. exercitus prima corruptio, Cat. c. 11.
Romano imperio ad occasum, ab ortu solis om-
nia parebant Cat. c. 36. ejus finis. Hist. IV. 7.
Romanis equitibus indignum regum peregrino-
rum satellites agere, Jug. c. 65. & Hist. cum
telis circum aedem Concordiae, Cat. c. 49.
Romanarum legum suprema potentia, Hist. VI. 47.
P. Rutilius, Metelli legatus, Jug. c. 50.

S.

- S**allustius a Rep. ad scribendas historias se
transfert, Cat. c. 3. Jug. c. 4.
Saluti potius quam libidini consulendum, Hist.
VI. 39.
Sapientes pacis causa bellum gerunt, laborem.
que spe otii sustentant, Hist. VI. 40.
Saturae usus in sententiis exquirendis, Jug.
cap. 29.
M. Scaurus, in Senatu princeps, Jug. cap. 25.
qualis. ibid. a Jugurtha corruptus, c. 29. quae-
sitor. c. 40. fine.
Scipio Africanus, Romani exercitus imperator
bello Numantino. Jug. c. 8. ejus verba ad Ju-
gurtham, ibid. Jugurtham laudat, ibid. Jugur-
thae pop. Romani studium commendat, eod.
capite. ejus litterae ad Micipsam. c. 9. Scri-

RERUM MEMORABILIU.

- Scriba Cornelius. Hist. I. 8.
 Secundae res sapientium animos fatigant, Cat. c. 11. insolentiam pariunt, Jug. c. 40. fine. mire sunt vitiis obtentui. Hist. I. 10.
 Seditiones tribuniciae Remp. agitabant. Jug. c. 37.
 Seditionibus omnia turbata. Hist. I. 11.
 Seleucia maxima urbium. Hist. IV. 8.
 Sempronia lex de provinciis. Jug. c. 27. de vocandis ex quinque classibus centuriis Hist. VI. 53.
 Sempronia conjurationis particeps, Cat. c. 23. D. Bruti uxor c. 40. circa finem.
 Senatores indigni ordine, Jug. c. 4. quadragintia in victoria civili interiere. Hist.
 Senatus potestatem summam dat, Cat. c. 29. ejus misericordia ac mansuetudo, Cat. c. 34. in aedem Concordiae vocatus, c. 46. circa finem. ipse animus, plebs corpus Jug. c. 41.
 Senatusconsultum, ne quid Resp. detrimenti caperet, Catil. cap. 29. ejus summa vis. Cat. c. 29. in conjuratos, ibid. & c. 50. fine: item c. 52. & 55. de Numidiae regno, de subveniundo Atherbali impeditur, Jug. c. 25. de prohibendis a moenibus Jugurthae legatis, Jug. c. 28.
 Senatus populiue Romani injussu foedus nullum fieri poterat. Jug. c. 39.
 Senectus ipsa morbus. Hist. IV. 1.
 L. Senius, Senator. Cat. c. 30.
 Sententiam D. Junius Silanus primus rogatur, Consul designatus Cat. c. 50.
 Sententias per tabellas ferri solitas. Hist. VI. 57.
 Septimius Camers in agrum Picenum a Catilina mittitur, Cat. c. 27.
 Serpentes accenduntur siti. Jug. c. 89.
 Sertorius Hispaniam citeriorem vastavit. Hist. III. 4.
 Servile bellum Capuae, & in Apulia, Cat. c. 30.
 Sicca oppidum quando primum a Jugurtha defecerit, Jug. c. 56.
 Sidonii quo modo in Numidiam pervenerint. Jug. c. 78. Leptim condiderunt, Jug. c. 19.
 Sisenna Lucius historicus. Jug. c. 95.
 P. Silius Nucerinus, conjurationis particeps. Cat. c. 21.
 Societatem belli inituri quae considerare debeant. Hist. IV. 8.
 Socordiae humanae imbecillitatis causa Jug. c. 1.
 Somnus aegrum animum facile opprimit. Jug. c. 71.
 Spintheri Lentulo in custodiam traditus Lentulus conjuratus, Cat. c. 47.
 Sp. Albino Consuli Numidia provincia obvenit. Jug. c. 36. a Jugurtha ludificatus, c. 38. Metello exercitum ignavum reddit, c. 44. Massi-
 vae persuadet, ut regnum ab senatu petat. c. 35. ejus exercitus solutissime vixit. c. 44.
 L. Statilius conjuratus, Cat. c. 17. illi, & Gabinio negotium datur, uti urbem incenderent, c. 43.
 Sumtuum ratio ad pacem pertinet. Hist. VI. 39.
 Superbia, commune nobilitatis malum, Jug. c. 64.
 Suthul, oppidum Numidiae, obsidetur, Jug. c. 37.
 Sullae fratres, Publius, & Servius conjurati, Cat. c. 17.
 L. Sulla quo pacto sibi exercitum fidum fecerit, Cat. c. 11. crudelitas, ibid. & c. 51. ejus Marii Quaestoris, mores, ingenium, & natura, Jug. c. 95. eloquens, c. 102. oratio ad Bocchum, ibid. a Mario ad Bocchum de communibus rebus agendis mittitur, c. 105. ejus magnanimitas, c. 106. inconsternatus animus, ibid. una cum Voluce per hostium castra proficiscitur, c. 107. pollicetur pacem Boccho, c. 3. illi, lege belli, omnia licuerunt. Hist. VI. 48.
 P. Sulla Consul designatus, Cat. c. 18. de ambitu punitus, c. eod. Damasippum & alios jugulari jussit. Cat. 56.
 Sullani milites gregarii Senatores facti, Cat. c. 37. rapinis assueti, Catilinae occasionem augent, Cat. c. 26.
 Syphacis, Numidiae regis agros, urbesque, Romani Massanissae dono dant, Jug. c. 5. & c. 14.
 Syrtes in extrema Africa sinus duo, Jug. c. 78. unde dicta, c. eod.
 T.
 Tanais flumen Africae, Jug. c. 90. extremo. Tarquinius Lucius, conjurationis index, in vincula conjicitur, Cat. c. 48. ejus indicio non habetur fides, ibid.
 Thereon colonia, Cyrene Jug. c. 29.
 Thala, oppidum Numidiae ubi thesauri regii, Jug. c. 75. a Metello obsidetur, c. 76. capitur, ibid.
 Thirmida oppidum a Jugurtha capitur, Jug. c. 12.
 Tib. Gracchus regnum affectans, occiditur, Jug. c. 31.
 Tib. Neronis sententia de conjuratis, Jug. c. 50. fine ipso.
 Timor animi auribus officit, Cat. c. 58.
 A. Torquatus filium necari jussit, Cat. c. 52.
 L. Torquato, & L. Cotta consulibus Catilina, & Autronius caedem parant, Cat. c. 28.
 Tribunatus pleb. summa potestas, Cat. c. 38.
 Tribunicia potestas Pompejo, & Crasso concessa. ressi.

INDEX I. SIVE RERUM MEMORABILIVM.

restituta, ibid. materia discordiarum. Hist. IV. 8.
Tribuniciae seditiones Remp. agitabant, Jug. c.

37.
Triginta Atheniensium tyranni, Cat. c. 51.

Triumviri capitales, Cat. c. 55.

Trojani Romam condidere, Aenea duce profugi,
Cat. c. 6.

Tuba pugnae signum, Cat. c. 60. principio.

Tullianum, locus in carcere, Cat. c. 55.

T. Turpilius Syllanus Vaccensium praefectus unus
ex omnibus Italicis non obtruncatus a Numidis,
Jug. c. 66. fine, & 67. fine. civis ex Latio,
c. 69. desertor praesidii a Metello necatur,
c. eod.

Tyrannidem affectantium catalogus. Orat. Latro-
nis.

V.

Vacca Numidarum oppidum, forum rerum ve-
nalium Jug. c. 47.

Vaccenses a Metello deficiunt, Romanorumque
praesidia interficiunt, Jug. c. 66. diripiuntur,
c. 69. perfidiae poenas luunt, ibid.

Valentia a Pompejo deleta. Hist.

L. Valerius Flaccus, & C. Pomptinus praetores
ad Allobroges intercepti missi. Cat. c. 45.

L. Varguntejus senator conjuratus, Cat. c. 17.
insidiatur Ciceroni, c. 78.

Verba virtutem non addere, Cat. c. 58. & Jug.
c. 85. fine ipso.

Vettius Picens. Hist. I. 8.

Via una, & ardua ad virtutem. Hist. VI. 53.

Victis, quanta accendant incommoda, Cat. c.

51.

Victoris in manu est, bellum pace mutare. Cat.
c. 58.

Victoria obtenta, vel ignavis gloriari licet, Jug.
c. 53. fine.

Viris labor, mulieribus munditiae conveniunt.
Jug. 90.

Viris nihil reliqui quam solvere injuriam, aut
mori per virtutem. Hist. I. 7.

Virtus clara aeternaque habetur, Cat. c. 1. ei
honor non datur, Jug. c. 3. non eget com-
posita oratione, Jug. c. 85. neque datur dono
neque accipitur, ibid. post vitam magis se ex-
tollit. Hist. VI. 42.

Vita hominum olim sine cupiditate agitata. Cat.
c. 2. silentio non transeunda, c. 1.

Vita & mors jure naturae, Hist. VI. 4.

Vitabundus. Jug. c. 60. & 101. alibique.

Vitia virtutum nomina sortita, Cat. c. 52.

Vivere qui dicantur, Cat. c. 2. sub finem.

P. Umbrenus conjuratus, Allobroges ad conju-
randum hortatur, Cat. c. 40.

Volux, a patre, Sullae obviam mittitur, Jug.
c. 106. Bocchi filius, ibid. dubiae fidei apud
Sullam, cap. 107.

Urbe capta, nihil reliqui sit victis. Cat. c. 52.

Uticae magna negotiatorum multitudo, Jug. c.
64.

Utres ex coriis. Jug. c. 75. & 91.

Vulgus seditiosum Jug. c. 65. fine ipso.

T. Vulturcius Crotoniensis, conjuratus. Cat. c.
44. cum Allobrogibus ad Catilinam proficiscitur,
ibid. Praetoribus se dat, c. 45. in Ponte Mul-
vio capitur, ibid. de itinere, ac litteris inter-
rogatur, c. 47. ejus indicium de conjuratis,
eod. c. ei, ob detectam conjurationem, prae-
mia decernuntur. c. 59.

Z.

Zamae situs, Jug. c. 57. regni Numidiae
arx, cap. 56. oppugnatur, ibid. & capp.
seqq.

INDEX SECUNDUS

IN

S A L L U S T I U M,

S I V E

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

*C. Catilinarium, J. Jugurthinum Bellum, Numerus Caput,
literae partem capitis, bini numeri & literae
Libros Fragmentorum & Capita designant.*

A.

A Rep. procul habendam mihi reliquam aetatem C. 4. a. a partibus liber animus C. 4. c. a Legatis desertus C. 46. b. diverso itinere malos a bonis loca tetra habere C. 5. i. alter a Gallia obstat. C. 68. b. a suis longe repertus est C. 71. a. animum a libidine continuit J. 19. a. aut ferro aut a bestiis interiere J. 20. c. a bono honestoque in pravam abstractus *ibid.* a vero bonoque impediēbat J. 32. a. a vero movit J. 5. a. &, ad voluptatem deficit VI. 52. e. multa me a vobis dehortantur J. 33. a. metum a scelere suo ad ignaviam vestram transtulere J. 34. e. a Memmio perlata rogatione J. 36. d. prohibendo a delictis J. 49. e. pars a sinistra tentare J. 54. b. a persequendo deterrere J. 54. e. clamorem a tergo accepit J. 62. b. jam inde a principio belli J. 79. c. & VI. 30. c. ita ad hoc aetatis a pueritia fui ut J. 87. c. a prima adolefc. III. 2. a sociis cogeret J. 100. a. paullum a fuga aberat J. 107. b. Sullae, cujus facundiae a Manlio concessum J. 108. e. jam a principio J. 109. b. a paludibus invia I. 2. b. i. e. propter, ob &c. Livius, ob res prosperas parum sibi caventes & alibi, non tam ab ira, nec ab odio quam ut miles sentiret. Et Plin. II. 8. ardentis a solis vicinitate & Livius iterum: avidior Tom. II.

erat certaminis a spe quam successus rerum augebat. sic, a sole dolet Plin. XXIV. 5. Repulsus a Laete oppido I. 23. a caeteris digredientem II. 3. 6. procul a Gadibus sitas. VI. 1. a. clamorem a tergo accepit J. 62. b. a tergo incurrerunt VI. 6. b. & V. 37. b. a Graccho ortae seditiones VI. 9. a. dictum a gubernatore illic sepulto VI. 24. b. a Troja Capys Campaniam tenuit V. 25. e. quemquam a multis metuendum VI. 35. e. a turpitudine vacat VI. 63. c.

Ab. *Sequente Consona, ut apud Plautum Epid. I. 1. 51. &c. C. 45. e. J. 65. a. J. 80. a. vid. Heins. ad Ovid. Ep. ex Ponto lib. I. 50. ad optimum quemque ab minus bono transfertur C. 2. c. cum ab reliquis malis moribus dissentirem C. 3. e. C. 5. a. ab incepto traheret C. 7. e. ab incendio vigiliis munitum C. 33. a. literas ab his longe diversas C. 35. c. ab incenso Capitolio 20. annum C. 48. b. ab odio &c. vacuos C. 52. a. J. 68. a. cavere ab illis J. 58. a. unus ab urbe; alter a Gallia obstat, &, ab hostibus arma avertere C. 68. d. ab dextera rupes J. 69. ab his Centuriones lectos J. 69. a. i. e. post hos Plin. II. 16, 10. ab his (venere & Luna) Mercurii stella J. 68. a. primo Conventu, quem ab Regulis factum J. 12. a. utique ab stirpe socium J. 14. a. usque ab stirpe auctoritas Plaut. Trinum. I. 2. ab stirpe interiit C. 10. a. ab latere hostis Yyy J. 15.*

I N D E X I I. S I V E

- J. 15. b. ab occidente fines habet fretum &c.
 J. 20. a. J. 25. a. si ab jure gentium sese prohibuerit J. 25. c. invicti ab hostibus J. 34. e. alium ab alio diversos aggreditur J. 50. a. haud longe ab eo itinere J. 51. a. vastus ab natura J. 52. d. quae ab Imperatore decuerint omnia suis provisa J. 53. a. ab tergo disiectos J. 54. e. male pugnatum ab suis J. 58. d. ab Rege defecerat J. 60. ab eo magistratu alium post alium sibi peperit J. 67. c. seorsum ab Rege exercitum ducere J. 73. a. *Castellum* desertum ab ea parte J. 99. b. ab omnibus partibus simul tecti J. 102. e. ab negotiis numquam voluptas remota J. 100. d. tegere ab jaculis corpora J. 106. d. ab amicitia repulsum J. 110. a. multo propius est ab eo quo agitatur statu I. 15. a. *vo-bis ab illo bellum suadet* I. 17. ab Alpibus in Hispaniam submovi III. 3. a. libera ab auctoribus patriciis suffragia III. 9. 6. ab imperio eorum disjunctum IV. 5. a. ut malas artes ab Juventute prohibeas VI. 4. e. ab injuria J. 115. a. ab stultitia retinuisse VI. 41. b. ab stirpe evertit VI. 48. c. prope jam ab occasu restitueris VI. 60. 61.
- Abdere* se alii, alii arma capere J. 42. a. abdita loca scrutari J. 12. e. in abditam partem aedium secessit C. 20. a. regiones J. 42. a. *abdica-to* magistratu C. 48. d.
- Abducit* reliquos in agrum Pistoriensem C. 66. a.
- Aberant* a periculis C. 6. b. ab Roma C. 41. d. haud longe J. 40. 1. abesse procul a Rep. C. 19. a. Vaccam non amplius mille passuum J. 11. d. haud procul J. 114. a. quin praeter idoneum ducem nihil abest ad subvertendum imperium I. 13. d.
- Abeunt* auxilio noctis integri 57. i. e. *non vulne-rati*. diversi in locos difficiles J. 92. e.
- Abibis* haud repulsum J. 118. e. Valer. I. 7. 3. *vittricem abituram* MS. abierat praeceps luxu-ria atque inopia C. 26. e. ex Africa profugus J. 39. a. ad Bocchum in Mauritiam J. 66. d. hostes inultos abire sinat J. 62. c. victi J. 81. d. longius J. 103. d. abire castris jubet J. 115. b. abire e conspectu moestus J. 71. b.
- Abjuraverat* creditum C. 26. c. IV. 5. b. *vid. Plaut. Curc. 4. 210. Pers. 4. 3. 9. & Virg. AEn. 8. 263. abjurataeque rapinae Symmach. 86. a. & Claudian. lib. II. 6. Hon.*
- Abnuentes* omnia J. 7. 1. d. *Sic Dictys*, ab. jam barbaris, & noster, abnuente Tigra-ne. Neque abnuere, neque polliceri J. 51. e. probare par-tim, alia abnuere J. 85. c. ea paucis I. 17. b. abnuituros I. 18. c.
- Absens* consul factus est J. 122. d. Tacit. A. 41. *in me absentem statuissetis* An. III. 2. a.
- Absolvam* de conjuratione paucis C. 40. & 39. b. quam paucissimis J. 20. a. & VI. 43. e. multa paucis I. 1. a. cura familiari tam parva res III. 10. d.
- Abstinentia*, largitio ei oppon. C. 3. b. cum inno-cente abstinentia certabat C. 63. e. abstinetur tergis III. 11. abstinuit armis IV. 5. d.
- Abstracta* in partis J. 45. a. abstractus est J. 31. a. *abstractus adversis* Tacit. H. IV. 2. a bono honestoque in pravam VI. 36. a.
- Abstulit* oblivio fr. VI. 36. a.
- Absumptis* fratribus morbo J. 5. d.
- Aburde* in magistratibus creandis haud mihi qui-dem abs. placet lex VI. 53. e. haud absurdum est etiam bene dicere C. 3. c. ingenium ejus haud absurdum C. 26. a. *sic Tacit. A. 13.*
- Abundantia*. otio atque ab. earum rerum J. 45. a.
- Abunde*. quibus mala ab. C. omnia erant. 22. a. pollens potensque & clarus J. 1. a. magna prae-sidia fore J. 17. a. dictum puto strenuis J. 90. e. parentes habemus J. 109. a. libertatem rati III. 11. d.
- Abuti*. per turpitudinem properabant. C. 13. a. abutitur vestra socordia I. 15. b. J. 36. a. J. 40. e. J. 62. b. J. 32. a.
- Ac. in princip.* ac mihi quidem &c. C. 3. a. & 3. e. simul ac C. 7. a. & 29. e. ac prius quam legio-nes scriberentur C. 33. a. saepe opitulati sunt: ac novissime memoria vestra C. 34. b. Reip. juxta ac sibi 38. e. brevi venturum pollicetur, ac paulo ante legatos proficiscitur C. 45. a. con-tra ac ratus erat C. 70. d. proinde quasi sint, ac non perinde habeantur, ut eorum virtus est qui ea J. 4. e. *ac sane, in principio.* J. 76. *vid. Trinum. II. 2. V. 65. 74. & Turneb. lib. II. cap. 29. & 18. 7. ne se alium putaret, ac ec-gnitus esset Numantiae.* J. 18. a. ac deinceps 22. d. postea ibid. b. ac ni, *in principio.* J. 29. a. ni studium &c. ac maxime quod J. 33. a. pa-ret: ac maxime occulte J. 39. c. ac deinde J. 40. c. Aulo omnes infesti, ac maxime qui J. 43. a. dissidere, ac tum demum 50. a. receptui ac post munimento foret J. 54. b. Ac primo, *in principio* J. 57. b. Ac ni M. &c. J. 60. e. &, ac si jam 88. ac primo J. 4. a. nisi tamen resp. pariter, ac saevissimo imperio bene gesta J. 105. e. ac fuere qui dicerent 114. e. pro, *quin*, aut *immo*, nihil dolo factum ac magis callidita-te Jugurthae J. 115. c. Q. C. Cos. ac deinde I. 1. a. ac mox IV. 3. d. ac mihi sic videtur VI. 23. d. de M. juxta ac de se VI. 5. e. & 53. c. J. 49. e.
- Accedam* quo potissimum infelix ac. J. 16. a. quos. aut quos appellem? J. 16. e. sic *Plautus in E-pidico*: ad provinciam J. 27. b. huc, quod ha-buerat nimis liberaliter. C. 11. b. Imperatori plus bonae spei accedebat. J. 48. a. quo impro-visus, gravior accederet J. 93. e. dum quid ti-bi ex eo gloriae VI. 45. d. pleraque hostiliter loca

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

loca cum equitatu J. 23. b. & 66. a. eodem J. 121. e. Virg. *penitusque sonantes* Acceſtis ſcopulos. de hoſtili adventu Cic. pro Milone: *tamen, acceſſum ad urbem nocturnum fuiſſe metuendum. Quo propius diſcrimen accedo* Curt. IV. 14. 24. *accedo te.* Charif. Accedere (de hoſtium incurſu) J. 62. b.

Accendebant animum non mediocrem pollicitando J. 8. a. contra M. vehementer J. 68. d. praelium II. 4. d. ingenium cupidum pacis vehementius J. 108. d. invidiam polluta licentia J. 108. d. vehementiſſime ſibi animum ad virtutem J. 4. d. ſtudia hominum C. 24. e. magis magisque indies accenditur animus. C. 20. b. natura ſerpentium C. 24. e. ſiti accenditur J. 136. J. 4. c. accenſa lubidine C. 26. b. ad hoc, ſtudia Numidarum in Jugurtham accenſa. J. 6. e. *Huic ſtudia* accendit patriae virtutis imago. Silius I. 37. *vitia* Ovid. de Remed. I. 27. *in iram* Lucan. III. 27. vehementer J. 38. a. Sic accenſa plebes. J. 76. c. ex qua omnes diſcordiae ac I. 14. e. ad dominationem accenſi ſunt J. 35. a. Sic Livius IV. B. *Pun. adeo accenſae ſunt ſpes ad pellendos Sicilia Romanos.* bonum ingenium contumelia. J. 84. e. praemiorum ſpe. III. 14. a. illorum pollicitationibus J. 23. a. animus fertur accenſus in ſocios VI. 39. d.

Acceperant volentia de ambobus (*grata aut placentia*) J. 76. a. literas C. 47. e. ubi ea quae fama acceperat ex litteris Imp. ita eſſe cognovit J. 9. b. ex amicis acceperat. J. 23. a. Conſulem factum ante. J. 84. c. quos pelli jam ac. J. 107. e. poſtquam acceperere ea C. 22. a. ubi ea J. 107. b. redde rationem quantum acceperis VI. 63. a. Urbem R. ſicut ego accepi C. 6. a. in meum regnum J. 10. a. & ex aliis ſanctis viris ita J. 90. a. J. 13. e. Super Numidiam Gaetulos accepimus agitare J. 22. c. J. 80. a. impune injuriam J. 34. e. poſtquam Senatus de bello illorum accepit J. 80. e. *Sic Cic. III. de fin. 105. ut de Hercule & Libero accepimus, & alibi Plin. Lib. 16. poſtea vero quam accepit participem negotii Scaurum* J. 31. a. ex nunciis. J. 50. a. clamorem a tergo. J. 62. b. paucis quae animus monet. VI. 34. a. quin tu ea VI. 46. e. beneficia invitus accipere. J. 101. a. ſignum aut imperium ullum J. 102. b. ne foedera acciperemus J. 17. a. in deditioem IV. 13. ſocietatem IV. 3. aequo animo C. 3. a. otium cum ſervitio I. 10. b. in deditioem accipitur J. 31. c. neque datur dono neque J. 90. a. vera accipiendi inſolens VI. 9. b. beneficiis amicitias parabant. C. 6. b. *accepta* injuria, ignoſcere, quam perſequi malebant C. 9. e. data fide atque C. 45. d. & 83. a. oratione, reſpondit J. 25. a. mercede J. 87. d. acceptam (nobilitatem) corrumpiſſe J. 88. e. *acceptio* frumenti J. 31. d. acceptis

vulneribus J. 108. a. nuncio J. 30. a. nomine modo imperii a vobis III. 3. a. tam acceptum hominem popularibus J. 7. a. *jucundi amici, accepti affines* Valer. V. 5. 1. in fidem IV. 4. a. divitiis magis clarum magisque acceptum videt. VI. 52. e. magnis opibus, clarum acceptumque popularibus ſuis J. 73. a. carus acceptusque ei J. 12. a. negotiorum curator fidus, acceptusque & omnium conſiliorum particeps J. 74. a. Mauro ob ingenii multa bona J. 116. a. *Caesar. A. B. Gal. 14. maxime plebi.* acceptus. *acceptius in vulgum* Tacitus. & A. Victor in *Caes.* pag. 421. *miror hanc Pbraſin Stephanum fuiſſe. Te nihil in vita nobis acceptius* II. 7. 54. *Caligula ante principatum omnibus carus acceptusque fuit* A. Viſt. Epit. III. 3.

Accerſere, pro arceſſere, de his verbis notandum, quod in omnibus locis quos adducunt Steph. & Nizolius, probatiſſimi Codd. ubique exhibent *arceſſere* V. gr. apud Salluſt. C. 60. c. ad bellum accerſunt in omnibus meis, *arceſſunt*: vide Indices Suetonii, Flori, Curtii, & Hygin. Fab. 88. differt ab *arceſſere* quod illud *accuſare* hoc *evocare* ſign. Lucan. lib. VI. vſ. 252. *fatum accerſite ferro.* Codex Bib. Pub. Cantab. *arceſſite.* Sic apud Virg. G. IV. 224. *Quemque ſibi tenuis naſcentem arceſſere vitas.* Codd. aliquot Pierii accerſere. ut & Codex Coll. Joan. apud Cantab. *Petrenſis vero Pembr. & Col. Feſ. retinent arceſſere.* AEn. VI. 119. *Si potuit manis arceſſere, nihil movent Pieriani, ex noſtris autem Col. Feſ. & Petrenſis, accerſere, & AEn. 5. 746. tam Pieriani aliquot quam Feſ. accerſit, & eandem inconstantiam produnt Pandectae Florentinae.* Integros pro ſane iis C. 70. c. auxilia ab ſociis, & nomine Latino J. 43. b. praefidia undique J. 47. a. Sullam jubet. J. 121. d. cunctos accerſiri jubet. J. 66. b. proſcriptos I. 12. e. occulte accerſitur 117. e.

Accidat. hoc niſi ne accidat provideris, ubi evenit fruſtra iudicia implores C. 58. b. quorſum VI. 77. e. ſi id accidat VI. 59. a. Si ſecus huic Imperio morbo aut fato VI. 60. c. quae victis acciderent C. 53. e. Id ſocordiane an caſu acciderit J. 81. b. illis accidet merito quicquid evenit C. 55. e. tametſi inſperantibus accidit. VI. 49. a.

Accire paucos fama cognitos J. 86. c. quanquam acciti ibant J. 108. d. poſtquam Sullam accitum audierat. J. 116. a. ac paulo ante inſitus huic urbi civis VI. 61. d.

Accreverit quid tibi litibus VI. 63. a.

Accurate & liberaliter eos habuit, non, uti meriti erant, pro vanis hoſtibus J. 111. b.

Accurrit auxilio ſuis J. 107. d.

Accuſantur veſtra Conſilia J. 89. a. naturae inſirmitas J. 1. d.

I N D E X II. S I V E

Acer ipse, bellicosus J. 23. a. vir & infestus potentiae nobilitatis J. 29. a.

Acerba magis quam diuturna (*imperia crudelia*) VI. 35. d. Necessitudinem nobis demeres, te persequi J. 109. a. praeda civilis acerbissima I. 10. a. poenas solvunt IV. 5. b. res *Justin.* 38. 8.

Acerbius ulcisci victos J. 46. e. quin acerbius in dies &c. malefaciendo alios civitate eversum irent VI. 48. e. asperiusque fuit (otium) postquam adepti sunt J. 45. a. quid autem acerbum aut nimis grave in convictos? C. 55. c.

Acerruma (arma) habent in eos quibus victis spolia maxuma sunt IV. 8. a.

Acerrume vindictam exercuerat (nobilitatis in plebem) J. 19. a. regem impugnaverat J. 31. a. cum rem gereret J. 62. a. eo niti J. 64. a. pugnantes contra adversos. J. 102. d. acerrumo hosti J. 35. c.

Acie (in) prima C. 70. c. extenuata suorum J. 53. a. (explicata) *utitur hac voce Livius I. Dec. lib. 4. & alio sensu Cic. sunt extenuatissimae (copiolae) & inopia pessime acceptae. At in de Nat. D. 2. significatu Sallustiano. Itaque (aer) tum fusus & extenuatus.* Non praeliis neque acie b. gerendum J. 58. c. non acie neque ullo more praelii J. 102. C. in *Genitivo*. acie pars I. 17. pro aciei. ut die pro diei in Jug. vix decima parte die reliqua. Lucret. I. *Argumenta fide dictis contendere nostris.* Horat. *Constantis Juvenem fide.* Ovid. Met. 3. *Prima fide vocisque datae certamina sumsit.* duplici IV. 14. a. primam C. 69. b. triplicibus subsidiis instruxit J. 53. d. transvorsis principiis in planum deducit J. 53. e. exornat J. 56. d. arte statuerat J. 56. e. perturbare J. 63. e. instruerat J. 106. a. postremam invadunt J. 107. a. sicut acies movebatur J. 57. a.

Acquirat res novas veteribus VI. 39. d.

Acre invadunt IV. 11. acri ingenio J. 7. b. viro J. 47. a. vis (serpentium) inopia cibi acrior J. 94. c. acriter instare C. 70. a. ingressus est Numidiam J. 30. e. ferro an fame acrius urgeat J. 26. a. adnitendum J. 87. c. eo acrius instare J. 99. e. in percussos Romanos *incedere* J. 107. b. Tanto bellum acrius erit I. 15.

Acta edocent, atque audiunt (Imp. & Milites) J. 57. e. 98. c. Acta consiliumque (publicum) J. 70. e. majorum J. 88. a. Lucan. I. 121. *ne veteres obscurant acta Triumphos.* MS. *facta.* acta feliciter J. 59. a. ut erat J. 74. d. quoquo modo actae forent J. 32. a. his rebus ita actis C. 46. a. Vaccae comperit. J. 71. c. acti in crucem pars J. 16. c. belli ab aliis VI. 5. c.

Actione (in) priore vades dederat J. 39. d. ut ac. desisteret II. 24. a. ut de actionibus Ciceronis quereretur C. 44. a. Gracchorum obviam ierat J. 46. a. actu promptus VI. 12. c. *actuaria* navigia II. 23.

Ad hoc C. 31. c. de hac V. vid. Vallam lib. 2. utitur Plin. Epist. 154. Livius I. U. C. 85. no-
ster C. 3. a. C. 32. e. & 38. e. C. 45. e. C. 62. a. J. 12. a. & 6. a. &c. vid. Flor. 28. 17. &c. C. 14. a. & 14. 11. rem fam. *ad necessaria* deesse C. 21. a. ad iusjurandum adigere C. 23. a. introire ad Cic. C. 29. a. *ad urbem erant impediti, ne triumpharent* c. 31. b. ad societatem belli impellat C. 41. a. postquam ad id loci venire C. 46. a. ad negotia transferunt J. 1. d. ad ea respondit J. 11. a. ad utramque rem tempus decernitur J. 12. a. ad certamen venit res J. 13. b. ad necessitudinem rei satis dictum J. 22. e. ad dominationem accensi sunt J. 35. a. ad populum rogationem promulgat J. 44. a. ad victoriam eo intentior niti J. 59. a. fugam animadvortit *ad se versum fieri* J. 62. b. *& ad se versum exercitum pergere* 72. a. ad deditionem impellit J. 66. b. ad id locorum Cic. (i. e. ad id usque tempus) *sic Liv. 5. Dec. lib. III. & post id locorum noster, ad arcem oppidi trepidare* J. 71. a. ad perniciem ejus dolum quaerere J. 73. a. ad tempus non venit J. 73. c. ubi ad id loci ventum J. 78. b. ad studium sui perducit J. 82. a. ad oppidum iter constituunt J. 83. a. ad militiam cogere J. 87. a. ad hoc aetatis ibid. c. ad virtutem profuerunt J. 89. c. ad hoc tempus J. 90. c. Horat. *Lente Samnites ad lumina prima duello.* & I. 1. e. ad summum montis egressus J. 98. a. ad simulanda negotia altitudo ingenii J. 100. c. ad vigilias multus adesse J. 101. b. ad pedites convortit J. 107. ad postremum I. 3. a. tradite exemplum posteris ad P. Rom. suimet sanguinis caede circumveniendum I. 10. c. ad postremum usque I. 12. c. ad furta belli peridoneae I. 18. c. ad alia modestus I. 4. e. ad diuturnitatem usus fallerent III. 1. d. ad exitium usque infantis dominatus est III. 8. e. nomina rerum ad ignaviam mutantes III. 9. a. ad id fabricatae IV. 10. a. ad eam artem se quisque armabat IV. 11. d. pecunia ad Hispan. bellum facta VI. 9. c. egressi ad faciliores ictus loco cedebant, VI. 14. a. profectus ad requisita naturae VI. 14. e. ad Chaeroneam certaverant cum VI. 30. a. & d. ad vetera instituta revocans VI. 38. c. ad acerba iudicia invocat (i. e. *ad Quaestiones severe exercendas*) VI. 40. b. ut omnes expurgantur ad libertatem VI. 51. a. ad voluptatem a vero deficit VI. 52. e. vitae necisque potestatem ad te unum revocaveras VI. 63. d.

Adaequaverit eorum famam J. 4. d. *Lucius Flor.* II. 2. 14.

Adiucendo non demendo Reip. magnitudinem animi ostendere VI. 39. a. verba viris virtutem non addere C. 67. a. audaciam J. 99. b. maledicta C. 32. c. quo Regi formidinem J. 41. e. mul.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

multum Reip. J. 46. a. severitas dignitatem addiderat C. 63. a. humilitas favorem J. 76. a. gloriamque sibi J. 21. e. quamobrem in sententiam non addidisti uti C. 55. a. plusque sibi timoris quam potentiae addidit in reliquum J. 46. d. multum eorum animis J. 78. d. additis praesidiis (Lentulo &c.) C. 51. b. auxilio perfugis J. 60. a. additamenta factionis VI. 58. c. inertissimi nobiles in quibus nihil est ad VI. 55. b. Cic. pro Sest. *intercessit Ligus iste nescio quis, additamentum inimicorum meorum.* Apulejus de Deo S. *Non vocem, sed vocem quampiam, quo additamento pretii laetatus,* Idem Metam. IX. p. 219.

Adduceret copias in N. J. 102. a. ad tale consilium C. 41. a. perfugos omnes vinctos adduci J. 66. c. pars adducti J. 66. c. in spem maximam C. 41. c. J. 41. e. &c. Copia, quam ipse adduxerat C. 65. a. in Civitatem VI. 52. a. Praetorium J. 8. d.

Adepta libertate C. 7. a. victoriam prope jam J. 107. d. facile quae petebant J. 79. e. praemia sceleris J. 23. a. non incruentam victoriam C. 71. b. Provinciam cum exercitu I. 12. d.

Adeant caeteros, bene polliceantur C. 42. d.

Aderant cuncti J. 59. b. qui primi J. 72. a. praeliantibus J. 98. c. adversum hostes J. 99. c. quam ad id naves occulto aderant IV. 10. a.

Amphit. VI. ubi Imp. non adest ad Exercitum.

ad portam adesset. Cic. I. de Orat. in concione

J. 38. a. noctis quae jam aderat auxilio J. 57. b.

vobiscum adero J. 90. d. feroces si paullulum

modo vos languere viderint C. 60. a. *alicui Senatuscullo scribendo jamjam affuisse.* Cic. ad Corn.

sibi finem vitae adesse J. 9. c. modo in postremis saepe in medio adesse J. 49. e. interesse,

Andr. IV. 4. 3. *in pariundo aliquot affuerunt liberae & Hecyr.* III. 3. 49. *Hunc minime opus est*

in hac re adesse. Sic, Cic. *in Pauli pugna non*

affuerat. infensi J. 54. c. Jugurthae exitium J.

73. e. sine metu pugnae adesse J. 92. a. *apud omnes adesse* J. 105. a. Sic, Plautus: *apud te ad-*

sum Sotia. gratia par, ac si prope adessemus J.

109. a. vobis in bellis J. 116. a. adeste Quirites

& sequimini ad I. 10. e. *de hac formula vide no-*

vas, & *Brissonium de Solennibus P. R. verbis.* in

priore pugna J. 107. a. haud sane Reip. consi-

liis adfuerunt. VI. 58. d.

Ademeris si pecuniae decus. VI. 54. a. ademptum

imperium VI. 55. e. provincia alii traderetur

quam J. 84. e.

Adeo incepta probabat, id adeo more suo vide-

batur facere C. 38. a. & J. 69. d. 118. a. id

adeo in promptu esse quoniam copiam Jugurthae

haberet, J. 119. a. id adeo haud mirandum VI.

52. d. id adeo malum reverterat C. 38. e. *hisce*

formulis, adeo non est adverbium intendendi uti,

in adeo venusto, ut nihil supra, *Sed vel* exple-
tivum ut Curcul. XV. 37. *Nunc adeo ut tu scire*
possis leno meam sententiam, & Virg. *Famque*
adeo super unus eram. Vel, id adeo ponitur
pro, id vero. *Et sic usurpat* Cic. Id adeo ex
ipso Sc. cognoscite. Ponitur & pro, nedum, valde,
certe etiam. Usque adeo uti gladio minitaren-
tur C. 50. e. corrupta est I. 3. e. quorum adeo
Sullam non poenitet ut & facta in gloria nu-
meret I. 9. a. pro, in tantum. Praelium accen-
dere adeo ut venirent tela in brachium II. 3.
adeo illis ingenta est sanctitas Regii nominis
VI. 16. e.

Adferre eodem jubet C. 47. e. temeritatem J.
7. e.

Adhaerens & adjunctum proximum dicebant vete-
res VI. 27. c.

Adhibentur ab utroque fidi Interp. J. 117. d. ad-
bitis amicis, J. 121. b.

Adhuc. caeterum adhuc aedificia incurva J. 21. b.
regitis hanc I. 12. a. jure parentibus legatis
I. 13. b. quibus adhuc sustentamur I. 13. e. in-
sulam tenuit primo adhuc hominibus vacuam
VI. 36.

Adigeret cum ad jusjurandum C. 23. a.

Adimunt omnia sociis C. 12. e. dant, adimunt
VI. 47. e.

Adire quoquam mihi licet J. 16. e. castella J. 94.
a. Marium propere adit J. 98. c.

Aditu difficilis J. 96. e. perangusto J. 97. c.

Adjumenta ignaviae sustulisse J. 49. a.

Adjungere sibi C. 25. e. alienos quam sanguine
conjunctos retinere J. 10. b. alias voluntate im-
perio suo adjungit J. 13. a. focium sibi J.
73. a.

Adjutoribus quis Regem aggressus, J. 82. b.

Adjutum ultroque licentiam in vos auctum at-
que adjutum properatis III. 9. a. me VI.
44. b.

Administer omnium Consiliorum J. 31. a. sine
adm. geri bellum J. 77. a. opus & adm. tutati C.
operum militarium J. 79. b.

Administrabant oppida per magistratus J. 22. d.
bellique quod adm. asperitatem ostendere coe-
pit J. 31. a. cum de administrando Imperio
differerent J. 11. c. inter vineas sine periculo
administrare J. 97. e. majore cura illam admi-
nistrari J. 87. a. in belli administratione VI.
38. a.

Administri & satellites Cic. *audaciae* Cic. in Catil.
Nepos 185. Vellejus 2. J. 7. Justin. 3. 27.

Admirando munificentiam tuam VI. 45.

Admisit in Consilio Deorum Jupiter VI. 64. ut,
Senec. de B. 3. 37. *Matrimonio produxit* & lib.
II. C. II. *Triumpho ductus,* de Clem. I. 18. In me-
dio abduxit, & alibi saepe. Plautus tamen in
Yyy 3

I N D E X I I I S I V E

- Concilium hic accessio est* Trin. III. 2. *fusae in farina.* Plin. XXX. 43. *admissum facinus miserabile* J. 57. c. *Scelere* Cof. J. 96. e.
- Admodum angustum iter* J. 97. d.
- Admonendum te statui de negotiis urbanis* VI. 46. c. *admonere alium egestatis* C. 22. e. *admonitus ab aliis amicis* J. 110. e. *tempus admonuit* C. 5. d. *locus eam rem* J. 81. a. *res* J. 100. *admonere flagello bovem* Colum. II. 2. & Virg. *inde apud Valerium* I. 1. 6. *pro, admoventur, lego cum MS. Cod. digna visa est quae flagro admoneretur.*
- Admoto ferro* I. 14. a.
- Adnitebatur* J. 47. d. *Civitas summo studio adnitendum acrius* J. 87. d. *adnitente Crasso* C. 19. a. *adnitimini mecum & capeffite Remp.* J. 90. e.
- Adolescebant quasi glutino* 411. e.
- Adolescentem* 96. c. *hominem, exacta aetate sua & parvis liberis &c. hom. adol.* C. 39. a. *adolefcentiae Cethegi ignoscite* C. 61. b. *adolefcentuli* C. 60. c. *homines. sic puerum infantem MS. Valer. I. 53. & pro, triumphum p. Pemb. locutum. adolescentulus initio a studio ad Remp. latus sum* C. 3. b.
- Adolevit Reipubl.* C. 57. a. *adulta viribus Dalmatia* Paterc. II. 110. *Jugurtha* J. 6. a. *Persarum Res* J. 22. a. *inter artes bonas integrum ingenium brevi* J. 67. c. & VI. 55. c.
- Adoptatum esse in regnum* J. 25. b. *eum adoptavit* J. 9. b. *adoptione venisse in regnum* J. 11. c.
- Adpulsi Uticam* J. 27. b.
- Adscensus asperior* J. 99. a.
- Adscivisse plures* C. 25. a.
- Adsedit Adherbalem dextera* J. 11. a. *neque id quibus modis adsequeretur, dum sibi R. pararet, quicquam pensi habeat* C. 5. b.
- Adsisit ipse cum libertis propter Aquilam* C. 69. c.
- Adsum en consul* VI. 5. b. *adsunt omnia haec praesidio* J. 87. b.
- Adstari postquam paludamenta* III. 14. a.
- Adstrictis studio suorum* C. 4. *anxie occupatis* J. 64. d. *majoribus adstricto Jugurthae* J. 73. a.
- Advestitio vino eadem cum mercatoribus mutare* J. 48. e. *advehitur Uticam* I. 91. e.
- Advenit ubi periculum* C. 24. e. *dies* J. 121. e. *adventabant Romam* J. 30. a. *tu eo quaesitus servum adventes tuum. Poenul* III. 1. 58. *Vellejus* II. 59. *Curt. III. 8. 20. Comitiorum dies* J. 41. a. *Antonius cum exercitu* C. 59. d. *ubi lux* J. 104. a. *veluti hostes adventarent* J. 57. c. *adventu Bocchi cognito* J. 107. a. *de adventu cognovit* 90. a. & 112. a. *multo ante adventum lucis* J. 96. a. *differunt vos in adventum Pompeji* III. 11. a. *equitatum omnem in ea parte qua regis adventus erat agitare jubet* J. 63. a.
- Adulta aetas nova, praeceps* VI. 27. a. *adultum aetate privignum* C. 15. d. *Flammis adultam faciem* Apulej. M. II. 269.
- Adulterinas portarum claves parat* J. 12. b. *quibus oppon. verae sic, ad symbolum* Plaut. Bacchid. V. 32. *nummum.* Cic. 3. *Offic. apud Apulejum* M. 7. *auctor adulterinus est Cupido sub aliena imagine.* pag. 178.
- Advocat eo Senatum* C. 17. e. *concione* J. 85. e. C. 66. e. *vos quo pauca monerem* C. 67. e. *Concio enim tam populum convocatum, quam orationem concionatoris.* Cic. in Pisonem. *Principium conciones.* Caes. 2. *de Bello Civili: concionem advocat militum.*
- Advolvuntur genua patrum* VI. 20. a.
- Adversa mihi multa ibi fuere* C. 3. b. *adversum hostes* VI. 33. a. *neque adversus neque ab tergo aut lateribus tutus* VI. 35. e. *Similiter* Plaut. *quis hic est qui adversum mihi fit.* *adversa res* VI. 56. a. *si quid adversi coortum est* VI. 55. a. *adversis vulneribus* C. 71. a. *in adversis* VI. 56. a. *adverso populi partibus* J. 47. 1. *in adverso loco, redundantibus cloacis adverso aestu maris* III. 1. b. *multosque mortales ea causa adversos habeo* C. 58. d. *hostem adversum opprimere* C. VI. 52. a. *adversa multa mihi fuere* C. 3. c. *infida atque adversa nobis Civitas* C. 52. c. *sin metu cesserimus, eadem ista adversa fient* C. 68. a. *ex necessariis adversa facta* J. 16. d. & 83. a. *in adversa mutant, (pro mutantur.)* Gellius J. 112. d. *ad hoc, rumoribus, adversa in pravitatem, secunda in casum, fortunam in temeritatem declinando corrumpabant* II. 5. c. *multa pericula domi militiae multa adversa* VI. 2. e. *frequentius utitur adverso quam adverso* Auctor. *adversis equis* J. 63. d. *Cicatricibus* VI. 11. d. *adv. colle evadunt* J. 56. a. *Regiae voluntates uti vehement. sic morib. saepe ipsae sibi adversae* J. 121. a. *pernes eosdem si adversaretur cogendi potestas erat* J. 28. b. *adversum quieti & otio ingenium* J. 10. c. *muniti adversum hostes* J. 94. b. *famem* J. 94. e. *latere, quod adversum praeliantibus erat* J. 98. a. *lubidinem adversum nos, metum pro nobis suasisse* J. 117. a. *arma, quae ille adversum divina & humana omnia cepit,* I. 14. a. *in dissensione Regum Jugurthae adversus fuerat* J. 39. a. *locus* J. 56. a. *Senatus* J. 86. d.
- Aedificant quae homines, quae arant navigant &c.* C. 26. *vid. notas.* *aedificia Numidarum incurva &c.* J. 21. c. *suburbana* VI. 20. c. *aedificiorum saxa* J. 71. a.
- Aeger pedibus* C. 69. b. *animus facile avaritia conversus est* J. 31. a. *aegro in corde senescit (scribendi cacoethes)* Juv. VII. 5. *ubi MS. Cod. quo etiam usus est Is. Casaub. pro, sterili tenui.* de.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

denotat tam animi quam corporis morbum seu vitium. vid. Servium ad illud Virgilii, Curisque ingentibus aeger. Ovid. de Remed. Am I. 26. Livius 2. ab Urb. 14. omne bellum summi facere caeterum aegerrime desinere J. 85. a. tulit (hanc rem) J. 87. e. aegritudinem pati nimis molliter J. 84. c. ubi ira & aegritudo permixta sunt J. 71. c. per summam aegr. expiravit V. Max. I. 1. 20. ubi MS. post hoc factum.

AEmula imperii Rom. C. 9. a. nos suspecti sumis aemuli, & in tempore vindices affuturi 48. a. magis bonorum quam invidi VI. 54. c. **aemulus** etiam invidum significat. **AEmulus** exceptum Triton Virg. **AEn.** VI. vid. Nonium in V. & Valer. lib. II. instinctu autem aemulationis animo dissidens. Sed Pulman. & Sufianus Codex legunt instructum aemulationis bomo, teste Pigbio, quibus accedit Codex Bib. Pub. Cantab. Consulta ejus aemula III. 13. d. Sic, oblitus sata apud Attium. Opus est cibum apud Plaut. Apulejus cum praep. aemulus in nuptias M. V. 171.

AEqua manu decessisset (praelio) C. 40. c. libertas VI. 57. c. humum aridam agitari vento, post ubi aequabilem manere. J. 57. a. fama tamen aequabili & inviolata J. 47. a. i. e. inoffensi tenoris. moderati aequabilisque habitus. Cic. Offic. Tacit. A. IV. 5. cunctis vitae officiis aequabilis pro aequo ponitur apud Tacit. lib. V. aequabilis atque constantius sese res humanae haberent C. 26. b. aequalia prope fuere genus, aetas, eloquentia C. 63. a. loca plana J. 81. c. inde natum aequor, testibus Varrone Nonio & Cic. Acad. lib. II. sed ne aequo quidem & plano loco Cic. & noster C. 69. a. ordines in aequum locum deducit J. 56. d. tamen gloria tua cum multis viris fortibus aequalis est VI. 60. a. aequam conditionem petere J. 81. d. aequae sibi exoptant bonus, ignarus C. 11. a. ratus ex omnibus aequae (e quibus) aliquos ab tergo hostibus venturos. C. 106. b. Quos incontanter adaeque latrones arbitrarere Apul. M. IV. 145. pro pariter, & τὸ ἴσον. simile haud me legisse memini. aequi boni famam petit VI. 2. a. omnes aequi atque iniqui VI. 54. a. pro aequitate & c. superbia & c. invasere C. 2. c. aequitate seque Remque Pub. curabant. C. 9. a. ferro quam fame aequius perituros VI. 21. e. aequo animo accipit C. 3. a. multi eas (injurias) gravius aequo habuere C. 54. a. fit reus magis ex aequo bonoque quam ex jure gentium. i. e. ratione aequitatis quam consuetudinis, moris. J. 39. d. aequo & modesto jure agitatum I. 2. d. metu magis quam aequo & bono sustentatum I. 15. d. ingenium meum amplius aequo probaretur VI. 46. c. aequos bonosque favere J. 87. b. quibus bonum & aequum divitiis carius erat J. 18. b.

AEquor & terra P. & Hannibali VI. 17. b.

Aerarii in furibus misericordes C. 59. c. peculatus aerarii factus J. 35. b. me vicem praestare III. 3. a. inopia VI. 66. b. expilari J. 34. b.

Aere solutum est argentum C. 34. b. alieno oppressus C. 41. a. alieno liberaret C. 41. c. parati servi J. 34. c. aes alienum grande conflaverat. C. 14. a. ingens C. 16. a. aes mutuum reddere J. 101. a.

Aerumnae premunt J. 17. d. deprecor. J. 26. c. maximarum initium J. 53. b. mortem requiem C. 55. a. deformatus J. 15. a.

Aestas adulta, praeceps, nova VI. 27. a. exactam esse. 1. 65. a. aestatem pati J. 89. d. aestatis extremum erat J. 95. a. aestivi solis pulsum (juxta) oritur. VI. 26. a. aestivorum tempus Comitiorum J. 48. a. quantum temporis aestivorum in imperio fuit ibid.

Aestu & labore languidi J. 55. a. aestu secundo I. 20. a. adverso (maris) III. 1. b. aestuabat invidia C. 24. e. dies noctesque aestuans agigaret J. 98. a. VI. 52. e.

Aestumantur praedae loco I. 12. d. vitam mortemque juxta C. 2. d. amores inimicitiasque non ex re sed ex commodo C. 10. e. nefanda quae aestumatis ea & c. I. 4. c. quinis modis libertatem omnium III. 10. c. modestiam pro socordia aestument. VI. 39. d. cum facta vestra aestumo C. 68. d.

Aetas imbecilla C. 3. c. Horat. Serm. 2. Sat. 2. 17. tractari mollius aetas imbecilla, solet. pro senectute. viget animus valet. C. 21. 1. post, ubi aetas tantummodo quaestui, neque luxuriae modum fecerat C. 25. a. quibus aetas animusque ferox erat C. 39. a. Horat. jam te sequetur: currit enim ferox aetas. Ubi primum militiae patiens J. 67. b. militaris J. 90. d. Liv. militaris aetas jurare neminem vivum nisi victorem acie excessurum. Et alibi: **Aetas** senecti corpore iis, militaris animus erat. IV. 1. a. quorum aetas voluptates attigerit VI. 38. a. adolevit VI. 55. b. animi molles & aetate fluxi C. 14. c. adultum aetate C. 15. d. extrema C. 50. exacta sua J. 6. d. & VI. 48. e. confectus J. 9. d. prior J. 10. d. anteibat I. 11. c. senecta jam VI. 3. a. agere C. 4. a. procul ab Imperio Regis J. 80. contra aetatem projectum ad bellum III. 2. a. ut aetati concederet J. 11. b. & 108. d. & c. cuius aetati mors propior est VI. 5. a. oportunitas suae transvorsos agit J. 6. e. ad hoc aetatis J. 87. d.

Aeterna vobis sollicitudo manebit J. 35. a. virtus clara aeternaque habetur C. 1. b. gloria aeterni fierent J. 2. a. bellum aeternum VI. 34. e. animus J. 2. a.

Aevi brevis J. 1. a. longissimo VI. 21. c.

Affatim ad hoc com meatum (parare) J. 47. 2.

Af-

I N D E X I I. S I V E

Affectabant dominationes I. 3. a *invidiam regni affectati fecerat*. Valer. V. 7. 2. sic MS. & edd. *ei tamquam regnum affectanti baud aequè bene. infra: affectati regni crimine damnavit* VIII. 5. 2. Civitates quae ab se defecerant, formidine, aut ostentando praemia affectare J. 70. a. i. e. *venari & captare* Stat. Theb. II. 108. *cupit affectatque cruorem*. Virg. *dextram affectari. diligentiam in supervacuis*. Plin. XVII. 1. 9.

Affinis amicos propinquos J. 16. a. quos affinitas aut alia necessitudo traxit VI. 34. a. cognationem, affinitatem, praeterea foedus intervenisse J. 119. e. in locum affinium ducere J. 14. a.

Afflictare sese, manus supplices ad caelum tendere C. 32. a. res afflictas J. 79. d. equi atque viri J. 108. a. aut quid tale capiti affligebant III. circa fin. affligebant capiti saxa II. 10. a. luctus affligunt hominem. alio sensu *Martial.* VI. 33. ubi MS. *jam miser, pro, tam.*

Affluerent otium atque divitiae C. 37. b.

Affuit pugnae J. 77. d.

Agam haec ipsa vobiscum una C. 21. e. uti factum opus sit ita agant C. 46. a. ubi adolescentiam habuere, ibi senectutem agant J. 90. a. Cum tute *per molliem* agas exercitum supplicio cogere J. 89. e. uti fama & fortunis integer agas. *Abolute pro vivere*. Tacit. Anal. III. *Non modo apud illos homines qui tum agebant &c. nec ad Senatum referat, neve cum populo agat* C. 7. e. *eodem sensu cum praepos. ad & agere omnia ad praescriptum*. Caesar. III. B. Civil. Ciceronis etiam illud: *Cum Egnatio de re tua vehementer Egi & neque si tecum agas, neque si cum altero contrahas*. Transversos J. 17. b. quantoque tutius factio noxiorum agat III. 7. a. nunc vero non id agitur, bonis an &c. vivamus C. 58. e. omittendum morem hunc quem agitis 39. c. nihil amplius in absentem me statuisse quam adhuc agitis, III. 2. a. agit atque habet cuncta animus. 2. b. transversos spe praedae J. 6. e. semper in certamine libertatis, aut gloriae aut dominationis agit ingenium J. 1. e. agite uti lubet I. 16. a. & VI. 4. e. ex pacatis praedas J. 36. b. quo formido latius cresceret divorsi agebant J. 59. b. aetatem J. 80. e. vineae cum ingenti periculo frustra agebantur J. 97. d. quae procul a mari incultius agebat J. 94. e. apud primos J. 107. a. cum Boccho multum & familiariter J. 116. a. pecus auxiliariis agendum J. 95. e. in ore gentibus agens, populo J. VI. 13. e. Metello procul agente VI. 14. a. hostisque in cervicibus jam Italiae agentis III. 3. a.

Ager frugum fertilis J. 20. b. hostibus cognitus (de Imperatore qui loci gnatus est) arbutis confusus J. 57. a. igni magis quam praeda vastabatur J. 59. c. ne inultis hostibus vastaretur, J. 73. b. arenosus una specie J. 81. a. frugum vacuus J. 95. a. pabulique laetus II. 5. c. res eorum moribus agris aucta C. 6. a. expulsa agris plebes I. 10. a. & VI. 20. e. VI. 50. e. in agro Reatino C. 37. a. urbes & agros manu caeperat J. 61. 5. c. & alibi. agros tentantes J. 21. c. *repente incautos agros invasit* VI. 19. a.

Agere. qui demissi in obscuro vitam C. 54. a. ita aetatem quasi honores vestros contemnant J. 88. d. & in opt. artibus J. 87. e. ab inimicis praiceps agor C. 32. e. in ore vestro privatus VI. 3. hiemem non ex ambitione mea III. 3. e. praecleara facinora VI. 60. b. optimis moribus P. Rom. I. 2. a. aetatem saepe C. 4. a. velut per dementia cuncta simul agere C. 43. a. pleraque tempora in venando J. 6. a. res asperas per Jugurtham J. 63. 7. praedas J. 23. e. cum eis de omnibus pactionibus praesens J. 31. b. vineas J. 41. a. Civitas laeta J. 59. a. agere, pugnare &c. J. 64. a. lenius J. 64. b. Joca atque seria cum humilimis J. 101. a. feroces quod non fugere ac pro victoribus agere J. 103. e. soli in Imperio I. 2. d. libere I. 5. a. pacem IV. 2. b. Antipodas justos & egregios agere VI. 23. a. quae profecto incassum agerentur III. J. a. quocumque modo ages ea res tibi Reique P. prospere eveniat VI. 60. e.

Aggerem jacere J. 41. e. & 79. d. aggeribus locus importunus J. 79. d.

Aggrederetur eum vi C. 44. b. murum scalis aggredi J. 61. d. omnis mortalis pecunia J. 30. a. multis pollicitationibus J. 65. d. reliquos eadem via aggressus J. 19. b.

Agitabamus pacem J. 15. d. imperium beneficiis C. 10. a. *agitare religiones* Arnob. p. 95. 8. *pravi doctrina* agitatus Tertull. 63. propius Africum mare J. 21. c. praesidium J. 59. b. longe aliter animo agitabat J. 11. a. Carthaginis jam exscidia agitabat animo J. 67. a. in potestatibus eo modo agitabat, ut J. 67. d. libere VI. 50. c. dominationem oblatam insolentius VI. 48. b. ferocius quam solitus erat C. 24. d. indies plura C. 25. a. alios incultius vagos agitare J. 22. d. Quae postquam agitare caepit pro castris J. 63. a. huc & illuc quasi vitabundi, aut jacientes tela cuncta J. 70. b. praesidia J. 89. d. pro muro dies noctesque J. 63. a. J. 99. c. quae praecepta cum agitare J. 14. c. ubi gentium aut quid agitare J. 58. a. J. 98. a. propius ab eo quo agitatur statu I. 14. a. Nunc malis fructibus ipsa vix agitatur III. 4. c. pleraque res fortuna ex lubricine sua VI. 45. a. asperius magisque anxius VI. 56. a.

Agmen extremum J. 54. c. inunito incedere J. 50. c. in ag. principes facti J. 54. b. postremus in ten.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

tentare J. 59. e. quadrato J. 105. a. *quare igitur tanto agmine atque animis incedit.* l. 10. vid. animus. a. laxiore III. 14. a.

Agnita gloria super omnis mortalis VI. 60. d.

Agrestia valla IV. 11. e. Numidarum aedificia J. 21. c.

Alacribus. cum alac. saltu certabat VI. 10. d. animos omnium alacres videt C. 22. e. Funguntur acrior & alacrior. Flor. IV. 2. 4. Cum alacritate rates junctae Curt. VII. 87. impar conditio est lassum cum requieto, sudantem cum alacri, currentem cum eo qui steterit, subire conflictum, Veget. III. 11. ubi pro, citatiores, MS. Cod. consentit cum opt. Stewechiano & audaciores exhibet. Velites levi armatura, corpore alacri, ibi MS. optimis pro, optime.

Algoris, patiens C. 5. a.

Alia. post, ubi eorum famam atque pudorem attriverat, majora alia imperabat C. 16. a. nova diruunt alia aedificant C. 21. b. polliceri Sacerdotia, rapinas, alia omnia quae bellum &c. C. 22. a. VI. 25. e. item alios in alia loca opportuna C. 28. J. 92. a. primo fingere alia omnia C. XL. a. & sibi cum collega ratus J. 47. a. alia aliis licentia C. 54. a. & C. 63. a. divorſi redeuntes alius ab alia parte J. 106. a. alia fuere, quae illos magnos fecere: quae nobis nulla sunt C. 60. a. studia corporis alia, alia animi J. 2. a. C. 31. a. alium alia clades oppressit J. 16. d. alia deinde alia loca petiverant J. 21. c. VI. 57. a. & J. 40. e. pecore atque alia praeda J. 23. a. illa atque alia talia J. 44. a. quaecumque fingi queunt ignaviae probra in --- fuere, & alia amplius J. 48. e. praeter milites alia omnia opportuna J. 56. a. ille probare partim, alia abnuere J. 44. a. J. 85. e. omnia haec praesidio adsunt &c. virtute & innocentia: Nam alia infirma sunt J. 87. b. hastas, vexillum, phaleras, alia J. 89. b. redundat, modestus ad omnia alia nisi ad dominationem II. 5. c. J. 66. c. & 83. 2. dicta alia sed certatum utrinque de dominatione III. 9. a. sanctus alia VI. 22. a. Vanum genus ut alia Africae VI. 22. e. regna atque Imp. item alia VI. 32. a. quaecumque modo tu victoriam composueris, ita alia omnia futura VI. 33. d. circumveniri, alia hujusmodi fieri &c. C. 57. c. sed cum aliam conditionem tantummodo aequam peterent J. 81. c. aliarum atque Senatus partium C. 38. e. pars ingenium alii corpus C. 2. a. & C. 62. a. aliud alii natura iter ostendit C. 2. e. sunt qui ita dicant -- alii autem C. 19. c. alius alii tanti facinoris conscii C. 23. a. alii &c. -- pars -- C. 39. d. & C. 49. d. caeteri verbo alius alii varie assentiebantur C. 58. a. Caeteri sparos, alii sudas portabant C. 65. c. amicum alii, pars hospitem C. ult. pars spe alii praemio inducti J. 13. e. alii -- pars. Pars, alii J. 55. a. & J. 70.

Tom. II.

e. J. 77. a. VI. 43. e. fuere qui &c. -- alii -- pars J. 36. c. puberes interfecti, alii, omnes venundati J. 96. d. si caveris alia omnia in proclivi erunt VI. 54. c. Lentulus & Ceth. alique C. 49. c. ex aliis rebus magis quam quod cuiquam id compertum foret haec fama valebat C. 14. e. nominibus persolveret C. 36. c. rursus aliis post aliis minitari J. 59. e. *praelia multa, caeterum alia levia aliis locis facere* J. 92. a. neque his secus atque aliis armis muniti † J. 113. a. inter alias res jacit, oportere &c. J. 11. c. bellum aliorum pace mollius gessisti VI. 33. a. alios in alia loca C. 28. c. eos atque alios C. 38. e. apud alios iracundia dicitur C. 54. b. alios item non armatos VI. 36. e. alius alium hortari C. 6. c. J. 53. e. J. 70. e. praeterea alium alio (dimisit) C. 28. c. J. 16. c. Ne se alium putaret ac esset J. 18. a. panem aut quem alium cibum J. 49. a. alium ab alio diversos aggreditur J. 50. a. alium post alium sibi peperit J. 67. e. neque consilio neque manu priorem alium pati J. 101. e. quo inter se magis fidi forent alius alio concessere J. 12. a. quam maxime divorſi J. 54. e. & ferri C. 2. 26. aliud alii iter ostendit C. 3. a. neque aliud se fatigando quam odium J. 3. e. aliud stans aliud sedens VI. 64. e. C. 38. e. potest alio tempore, alio Consule &c. C. 56. d. alio atque alio loco J. 75. a.

Alimenta servilia 16. e. suoſte ingenio gignere VI. 1. a. alimentorum inopia necare Valer. J. 2. b. ubi MS. odiosos. Carceris III. 10. d.

Aliena mens C. 38. a. domus non aliena Consilii (non inopportuna) C. 41. e. Sic, alienum institutis Cic. Ep. V. 17. & alienissimum tempus apud Livium. Alienum fortunae suae vultum gerere. Seneca. Sic anxius, atrox, firmatus, promptus apud nostrum cum Genit. Cic. alienum ejus dignitatis. Tertullian. de Resur. Carn. Salutis. Rep. nostra C. 55. a. instituta (extranea) C. 56. e. aliena oppon. bono J. 1. e. -- bene parata prodegerint J. 8. a. appetens sui, profusus C. 5. a. aeris C. 34. a. sua loca -- & aliena J. 58. d. neu malis alienos adjungere quam sanguine conjunctos retinere J. 10. b. quem alienum fidum invenies J. 10. c. aes alienum grande C. 25. a. suis rationibus videri C. 55. e.

Alienata urbs maxima J. 52. a. mente feraris amens VI. 59. a. VI. 9. 19. Curt. voluntate alienati J. 70. c. falsa suspicione C. 36. e. alienentur a rege Curt. V. 9. 12.

Aliquando expergescimini & capeſſite Remp. C. 58. c. pro tandem Flor. IV. 2. 11. Cic. pro Cluentio 39. Collegi me aliquando & ita constitui, fortiter esse agendum & alibi saepe. Pro, tandem penult. Sic noster, J. 17. d. & 66. a. 109. a.

- Aliquantam* partem gloriae demserit 2. VI. in aliquanti temporis sepulchris. *Tertullian. de An.* C. 51. aliquanto numero hostium potiti J. 77. e. cum aliquanto majore numero quam decretum erat profectus J. 91. e. timor sed amplior spes J. 113. b. aliquanto minores C. 8. d. posteriores se esse vident J. 81. c. aliquantum armorum. Sic *al. agri Cic. pro Cluent.* 142. J. 66. e. *Liv. I. U. C.* 104.
- Aliquot* mulieres C. 25. a. *Semper enim pluralis Num.* urbis J. 30. e. fontes J. 94. d. faciem ostentabat *aliquot adversis cicatricibus* & effosso oculo VI. 11. e. Dies VI. 31. b.
- Aliquotiens* neque detrusus alique terretur I. 22. c. *Cic. IV. Verrin.* alique *ad socios literas de istius injuriis miserat.*
- Aliter* pro alioqui C. 30. e. (*ut apud Livium aliosque*) & C. 45. a. neve cum populo agat, qui aliter (*secus*) fecerit C. 57. e. longe aliter ac ratus erat J. 7. b. ne aliter quid eveniat J. 10. d. aliter atque animo gerebat J. 75. a. (*alio modo,*) ab insidiis ejus aliter caveri nequivisse J. 116. a. neque se aliter tutum putet quam si I. 4. e. neque se aliter &c. nisi 110. a. VI. 10. d. & 42. a. sanctus aliter & ingenio validus I. 18. a. & 18. c. nisi forte aliter quam metu jura restituit III. 8. b. in principio ut saepe VI. 52. a.
- Allevati* quibus milites facilius ascenderent J. 99. a. *Vid. Columel.* 186. &c.
- Allicere* servitia Romanorum J. 70. b.
- Altitudine* millium passuum praeminent 2. 6. a. pares moenium al. scalae IV. 1. a. aucta in altitudinem J. 98. a. ingenii incredibilis ad simulanda negotia J. 100. e. *Curt. X. 9. 8. alta dissimulatione premere consilium.* altius in ejus mentem descendit verbum J. 11. e. liberius altiusque processu dum piget &c. J. 4. e. nihil tam ex alto reperiri posse quod non cogitanti tibi in promptu sit VI. 46. a. *Curt. 6. 11. 28. altiore consilio concepta, an vino gravatus effudisset.*
- Alter.* unus ab urbe, alter a G. C. 68. a. alter alter ipse ego vix effugi J. 16. a. *In uno fons erat, alter usui oportunus* J. 103. b. in altera -- at in altera tuta consilia C. 42. a. ubi unae atque alterae scalae comminutae J. 64. e. illam alteram J. 19. e. J. 98. a. dum alteri alteros vincere quovis modo volunt J. 46. e. alteri apud alteros formidinem facere J. 57. c. 64. a. deinde utrique alteris freti J. 21. e. alterum alterius auxilio eget C. 1. e. *alterius socordia (aliorum)* dominationem oblatam insolentes agitant VI. 48. a. in altero -- in altero miseris perfugium C. 63. a. alterum cum diis, al. cum belluis nobis commune est C. 1. b. & J. 7. e. plures A. sed illum alterum bello meliores J. 13. a. alterum consulatum petis quasi primum reddideris I. 15. a.
- Amara* atque aspera virtus VI. 53. a. amarum lucis usum experirentur *Valer. I. 7. 9. ubi MSS. pro, praefectum, habet, eum, pro, affecit MS. & Ascens. affici jussit, & MS. B. Pub. & Pembr. patriae. sed magno dedecore.*
- Ambire* ambire, fatigare vos singulos J. 17. a. terra quae ab ipsis ambitur VI. 24. a. singulos ex Senatu ambiundo nitebantur ne J. 13. e. accire & ambiundo cogere homines J. 86. d. legibus interrogati poenas dederant C. 18. a. *fatalis ambitus urbi.* *Lucan. I. 169. Sed, Prisc. urbis.* Neque fane ambitu publici I. 23. a.
- Ambitio* mala (a quo incepto detinuerat) C. 4. b. *mortalis* falsos fieri subegit C. x. d. possidet virtutis praemia C. 60. c. -- prava solet -- boni famam laedere J. 101. a. ambitione corrupta imbecilla aetas tenebatur C. 3. e. praeceptus datus J. 67. e. non per oppida neque ex ambitione mea hiemem egi III. 3. a. deliquere per amb. C. 60. d. tanta temperantia inter amb. saevitiamque moderatum J. 49. a. per amb. sese probos simulavere J. 87. d. per *Cof. id factum memorabant* J. 91. a. & 105. d. bonus ea tempestate contra pericula & ambitionem VI. 19. e. neque facto ullo neque dicto abstinere, quod modo ambitiosum foret J. 68. d. *hoc non magis seditiosi quam ambitiosi Cic. Invent. Lib. I. 49.*
- Alveos afflicti* fr. III. 6. a. & in Jugurth. alveos navium inversos. *Propert. Portabat sanctos alveus ille viros. afflicti alveis III. 6. d.*
- Aluit*, exercitum stipendio frumentoque III. 4. a. turba atque seditionibus. C. 38. a. VI. 4. d.
- Amant.* quae secundae res, lascivia atque superbia invadere incessere. J. 45. a. ira fieri. J. 38. a. l. e. solet. *Apulejus Herb. nasci amat. Cap. 41.*
- Amare*, potare, (in malam partem) insuevit exercitus, C. 11. e. *nempe scorta exercere, ut alibi noster. ament, potent, ubi hab. juventutem ibi sen. ag. J. 90. a.*
- Amentiam* ejus augere (cognita vanitate atque imperitia legati) C. 42. a. Conscientia sceleris sive periculi magnitudine *amens & attonitus.* *Curt. VI. 9. Confer Lucan. VII. 764. amens VI. 59. a.*
- Amici.* hostis ab latere vos amici procul J. 15. d. ex amicis amicissimos J. 10. a. pro foederatis. C. 6. b. His amicis sociisque confusus *Catilina C. 16. a. Sic Curt. 4. 1. (ubi in malam partem accipitur) in amicis habere J. 7. e. ex amicis 50. vades dederat J. 39. e. Contumeliosus VI. 63. a. amicorum praesidia circum se occulte habebat C. 27. e. satis fuit J. 109. d. uti veteres muneribus expleant J. 13. c.*

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

o. affinis amicos propinquos J. 16. b. insidias per amicos tendere J. 65. b. utique ab stirpe socium atque amicum P. R. J. 14. a. & J. 26. a. neque locus neque amicus quisquam teget quem arma non texerint C. 68. c.

Amicitia firma, idem velle C. 20. b. Masinifae bona atque honesta nobis permansit. J. 5. d. familiari amicitia conjunxerat. J. 7. e. tibi pro nostra gratulor. J. 9. a. in vestra exercitum me habiturum J. 14. c. & 17. a. privata J. 17. a. *quibuscum* bellum aut amicitia fuit J. 20. a. inter bonos amicitia, inter malos factio. J. 34. e. amicitia facilis. J. 100. d. repulsum ab amicitia J. 110. a. foedus & am. dabuntur cum meruerit J. 112. e. per am. obsecrat J. 62. b. & J. 74. e. per amicitiae fidem eripite ex J. 26. e. habere cum magnam copiam societatis, amicitiaeque conjungendae. J. 85. a. in amicitiam ejus inciderat C. 14. c. in am. receptus J. 5. a. coleret. J. 8. e. cum P. R. instituit J. 15. a. ob vestram infesti sunt. J. 16. e. quod ei per maximam am. maxima copia fallendi erat J. 65. e. miserant am. societatemque rogatum J. 79. e. foedus & am. petatum J. 82. d. & J. 112. e. & 119. a. simulantes. IV. 3. e. gloriose ostentant IV. 4. b. --- amicitias parabant C. 6. d. inimicitiasque non ex re sed ex commodo aestumare C. 10. e.

Amiculo, amiculo erat ei toga picta II. 8. a. V. Max. I. 12. *aestate grave* am. ubi MS. Ascensiana, & Bellovac. inserunt *aureum*.

Amiserat magnam pecuniam J. 102. a. vera rerum vocabula C. 59. a. aerumnas simul cum anima J. 17. d. amissa anima. C. 71. a. & C. 68. e. Thala J. 82. a. patrimoniis. C. 38. a. --- patre J. 10. a. loco Numidae J. 56. c. Eugraph. in A. 1. Sc. 2. Phorm. vf. 91. *quod nos dimitte, hoc antiqui etiam amitte* dicebant. Ut Virg. amissos hinc jam obliviscere Graios. Terent. nunc amitte quaeque hunc. neque aliter accipiendus Plautus Aulul. II. 28. *Hunc si amitto hic abierit*.

Amittendae servitutis cura orietur VI. J. 51. a. rarissime de iis queis libenter valedicimus usurpatur *re amittere*. --- parta quam omnino non paravisse J. 15. a.

Amplae satis res gestae C. 8. c.

Amplecti eum indies magis magisque J. 7. e. quae amplexamini, retinere C. 58. c.

Amplificatum jus populi. VI. 50. a.

Amplior animus esset (quo legatis) C. 41. e. C. 69. a. miror Stephanum omisisse. Sic *amp. honor. Cic. irae ampliores Terent. & amplior morbus. Hecyr. III. 1. commeatus spe. J. 78. d. Spes J. 113. e. in civitate amplior illustriorque locus VI. 56. a. praesidii plus & usus amplior VI. 57. e. ampliore potestate quam gerebat dignus. J. 67. e. exercitum numero hominum ampliorem. J. 58.*

a. numerum J. 113. a. honoribus usi J. 27. a. amplissima regna VI. 42. a. beneficiis VI. 60. a. Urbem ampl. nomine VI. 60. a. loco castris parum amplo J. 103. b. amplius tam magnitudinis quam numeri illis binas aut domos continuare C. 21. a. Cum amplius duobus millibus habuisset C. 65. a. amplius annos triginta fuerat tribunus. C. 69. e. quo neque melius neque *amplius aliud in natura mortalium est*. Justin. III. 3. 6. & Nepos. J. 2. e. morando J. 27. e. Cuncta fuere & alia amplius J. 48. e. Spes praedae amplius quam lassitudo posse J. 72. a. denas, alii plures habeant, sed reges eo amplius J. 82. e. non amplius ab Capsa duum millium intervallo J. 96. b. armis amplius valuissent J. 119. a. jam inde a principio neque amplius quam regibus exactis I. 2. c. non amplius possent alimentis Carceris III. 10. d. non amplius patet milibus V. IV. 13. a. amplius aequo VI. 46. a.

An, vine Corporis an virtute C. 1. e. & 26. e. quo illa oratio pertinuit? *an*, uti vos faceret? & c. scilicet quem & c. C. 54. a. *bis in eadem sententia* utitur C. 55. e. bonisne an malis vivamus. & *ter.* J. 16. e. tuasne injurias persequar an regno consulam J. 17. d. ne, an. 32. a. Verrum id frustra an ob rem faciam J. 33. e. an *in principio* I. 9. b. & I. 14. a. & I. 14. e. utrum censetis an. III. 3. c. satisne pium, tutum, gloriosum, an indecorum sit IV. 2. c. utrum --- an. VI. 7. a. suspectus fuit, incertum vero an per negligentiam IV. 9. a. Nisi illam firmam efficis, vinci an vicisse, quid retulit? VI. 40. a. An vero obscura sunt? *in principio* VI. 61. e.

Anceps periculum J. 42. c. malum C. 30. a. J. 71. a. bellum VI. 35. c.

Ancilla turpis Fusidius I. 9. a. mulieris ancillae J. 12. e. Cui in civitate fecisti insidias ancillaris? VI. 64. b.

Angeret me dolor VI. 48. a. Curt. 5. III. 21. pudor. angitur enim ac laceratur animi cupidine & noxarum metu, I. 14. a.

Angulo (ab) dextri lateris III. penult. Virg. 462. V. Aen. angustias (in) coacta Italia omnis VI. 15. d. bellum in angustis futurum VI. 1. a. iter utrimque praecisum J. 97. e.

Anima oneri C. 2. d. frui C. 2. d. libertatem non nisi cum anima amittit C. 34. e. & J. 17. d. VI. 56. e. libertas & an. nostra C. 58. d. amissa. C. 71. a. *oppon. corpori* J. 2. a. pauci quibus relicta est (*pro vita ut supra* J. 16. c. ea tibi nascenti cum anima) simul tradidimus. VI. 60. a. quid reliqui nisi miseram au. C. 21. e. Satis habebatis animam retinere J. 35. e. Volentem pro maximis beneficiis animam dono dedisse VI. 5. e. Animi virtus C. 2. b. & infra magna vi animi & corporis C. 5. a. molles & aetate fluxi C. 14. c. animi mollitia C. 60. e. Tacit.

68. Calamitate molles an. in bonam partem Cic. ad Attic. I. 12. quam mollis animus & ad accipiendam & ad deponendam offensionem ei. Plaut. Capt. 7. 80. Cave fidem fluxam geras i. e. ne sis sublestae fidei) gloria fluxa & fragilis noster. AEn. X. 17. Nosne tibi fluxas Pbrygiae res vertere fundo &c. -- Autoritas, mens senio fluxa. Tacitus fortuna belli fluxa, Cic. i. in Bruto. Mobilitate impulsu C. 50. e. contra lubricum animi sui C. 52. a. magnitudo C. 63. a. timor auribus offit C. 67. e. J. 23. a. 39. b. ferociam ibid. Uti compositum est ex corpore & anima, ita studia nostra corporis &c. J. 2. a. ut inanis sit Nonii distinctio; animus est quo sapimus, anima qua vivimus; & Accii etiam in Epigone; Sapimus animo, fruimur anima sine animo, anima est debilis. Judicium animi mei mutavisse J. 4. a. artes variae quibus summa claritudo paratur J. 3. a. ad explendam an. cupidinem praeceptis J. 6. e. munificentia J. 7. e. augescunt J. 38. e. popularium tentati J. 52. a. Cupidine angitur & laceratur I. 14. a. & alicubi Tacitus: Saevitia, libidine dilaceratur. animi atrox II. 2. c. Horat. II. 1. Exarsere immane quantum II. antep. Ignavi III. 8. firmatus III. 12. c. ingens III. 13. a. anxius, incertus IV. 1. c. impotens & nimius. ibid. Territos firmavit IV. 11. a. immodicus VI. 7. c. pravitate VI. 47. a. magnit. (bis) VI. 39. c. curam sedaverit VI. 59. a. Animus tametsi aspernabatur C. 3. 6. liber a metu, partibus Reip. C. 4. c. subdolos, varius C. 5. a. ferox agitabatur C. 5. c. vastus C. 5. b. imbutus malis artibus C. 13. e. conscius impurus C. 15. a. ne torpescerent C. 16. a. eo animus ausus est maximum atque pulcherrimum facinus incipere C. 20. a. accenditur C. 20. c. valet C. 21. a. me fallit C. 21. e. crudelis C. 32. a. quo amplior esset C. 41. e. C. 69. a. animus illis infirmior C. 60. a. obnoxius C. 60. b. aetas, virtus vestra me hortantur C. 68. d. dux atque Imp. vitae J. 1. a. incorruptus, aeternus, rector humani generis agit atque habet cuncta J. 58. c. Cupidine caecus ad inceptum scelus rapiebat J. 27. c. aeger avaritia facile conversus est J. 31. a. ab ignavia corruptus J. 33. a. subigit ire obviam J. 33. d. haud satis moderatus fuit cupidine victoriae J. 46. b. quo cujusque an. fert. J. 58. c. belli ingens domi modicus, J. 67. a. Tacit. lib. I. 69. ingens animi femina, & Hist. IV. 66. circa finem, ingens rerum (sic emendat Rhenan. pro vigens) inerat contemptor an. J. 68. a. fleat J. 68. abstrahitur multitudine (pro, affectu amoris) J. 82. c. arrectus J. 98. flexus J. 110. a. animus est ad defendenda III. 8. a. militaris 4. 1. a. negotio defuit VI. 33. a. monet VI. 33. e. V. 34. a. fretus negotii magnitudine VI. 41. a. ardet omnibus VI. 44. a. sin

in te ille est qui jam &c. VI. 46. d. praeceptis, immoderatus VI. 48. c. succumbit VI. 52. d. ad voluptatem a vero deficit VI. 52. e. ex conscientia spem praebet VI. 59. e. obstinatis C. 37. d. firmioribus J. 54. d. arrectis J. 71. e. multum eorum animis addidit J. 78. d. alia huiusmodi animis trahebant, J. 86. e. reputate cum an. vestris J. 87. e. & J. 13. c. J. 73. e. VI. 42. a. laetissimis excipitur J. 93. a. tanto agmine atque animis incedit I. 10. a. Justin. 3. 5. 13. agmen pro impetu cujuslibet rei. Virg. Illi agmine certo Laocoonta petunt & Georg. 3. 423. extremaeque agmina caudae. Liv. Juvenes per mediam concionem agmine ingressi. quantis ierit in III. 9. a. in animis habetote VI. 5. d. haud sane alio eventum expectabant C. 38. e. qui mihi atque animo meo nullius umquam delicti gratiam fecissem C. 58. e. parato C. 68. a. aliter animo agitabat J. 11. i. vid. agitabat J. 67. a. parum animo valuisse J. 11. d. in animo habere J. 11. e. meo carissime J. 17. d. *ἐν τῷ ἀνδρὶ* Animo jam invaserat J. 23. e. neque vos neque Deos Im. in animo habet, 26. a. J. Romae omnia vaenire in animo haeserat J. 30. a. ardebat J. 43. e. vacuum Rutilium J. 56. e. cupienti nihil satis festinatur J. 68. e. ob morbos animo parum valido J. 69. c. anxius trahere cum suo J. 98. a. demisso J. 103. a. Cum an. suo volvere (multum) J. 116. e. neque an. neque lingua competere I. 17. c. compotem VI. 10. e. uno pergentibus III. 8. a. multa cum an. agitati VI. 45. c. quo magis tibi etiam atque etiam animo prospiciendum est VI. 49. a. esse malo atque infido VI. 51. e. libero animo VI. 58. a. iniquo (graviter &) VI. 61. a. inverecundo VI. 1. c. Animum humanum (homines) per licentiam insolescere C. 6. c. induxerat in C. 63. b. non mediocrem an. pollicitando accenderant J. 8. a. *ἔκλειψεν* & beneficiis vincere ag. J. 96. a. consuetudine libidine continuit J. 19. a. in regnum Adh. animum intendit J. 23. a. & 47. a. augere suis. Ibid. e. invictum gerat adversum divitias J. 47. e. ducem illis non an. mutatum J. 35. a. ad caetera parem an. gerant J. 58. a. suum an. flectere cepit J. 66. e. impellit ad deditionem J. 66. c. super fortunam gerere J. 68. a. fatigare J. 73. a. de Numidia bonum habete an. J. 90. d. vortit J. 48. b. pro advortit. fortem gererent J. 115. a. apud an. meum nihil carius habeo J. 118. a. immanem inflexit VI. 48. e. ego sic apud an. meum statuo VI. 51. b. & 56. a. exercitatio in ea re maxime VI. 52. a. in literis agitavi VI. 55. e. subegit adversa res VI. 56. e. virilem effoeminat C. 11. a. *ἄνους* hominum exercebat avaritia C. 11. a. molliwerant loca am. voluptaria C. 11. e. & fatigant.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

fatigant. ibid. omnium alacris C. 22. e. intentos expectatione eventus J. 48. a. tollere J. 107. b. averteret J. 119. e. movent Lepidi mandata? I. 14. d. oppressit torpedo I. 16. a. attollit splendor domesticus VI. 62. a.

Animadvortatis (quod ego vos moneo quae soque. *absol.* III. J. a. in cives verberibus C. 57. a. laetos modo, modo pavidos animadverteres J. 64. b. & I. 14. a. suis se artibus tentari J. 52. a. J. 54. a. non prius omisit niti quam animadvortit J. 39. e. animatos (in cum male) VI. 30. e.

Anni comitia impediēbat J. 41. a. ubi tempore anni mare classibus patefactum est VI. 19. e. corpus annis infirmum C. 6. e. viget aetas, contra illis annis atque divitiis omnia confecerunt C. 21. a. confectum J. 11. c.

Annuus (vix) sumptus datus est III. 3. a.

Annuite legibus impositis Liv. U. C. 141. *annuite* P. C. nutum numenque vestrum invictum Campanis.

Anquirant novos (amicos) J. 13. d. *grandi* praemio anquiritur Apulejus X. 49. Florus IV. 12. 2. vide Gifan. ad Lucret.

Ante. Luxu antecapere C. 13. d. tempus J. 24. e. C. 33. a. diem 6. Kal. N. C. 31. a. gloria belli Gallos ante Romanos fuisse C. 62. b. ante hos te providere decet J. 10. e. verba inimici ante facta sua poneret J. 18. a. pro, *antea*. Portae ante clausae fugam prohibebant J. 71. a. eos confedissee circiter duum millium intervallo J. 114. e. ne ante capiamini I. 9. a. pro olim, eique oppon. *nunc* I. 4. d. qui tibi ante optimates videbantur eosdem nunc dementes ac furiosos vocas VI. 64. e.

Antea. Syllam atque Cinnam antea, se tertium esse cui fatum &c. C. 48. d. Sed Metello *jam antea cognitum* erat J. 50. a. *antea jam infestus nobilitati*, tum vero multus atque ferox instare.

Ante capere tempus J. 24. e. lassitudinem &c. C. 31. dictus 2. 8.

Anteferebat pretium aut gratiam vero J. 19. a. antehac saepe creditum abjuraverat C. 26. e.

Antevenire nobilitatem virtute J. 4. c. consilia & insidias J. 93. c. Metellum magnis itineribus J. 60. a.

Antiquitatis tantum curaeque pro Italica gente (v. Gronov.) VI. 7. d.

Anxie laturum J. 84. e. tanto asperius magisque anxius agit VI. 56. a. ac miserantem fortunas suas J. 66. a. laetabatur intelligens -- porro autem anxius erat C. 47. a. ne bellum oriretur J. 7. a. ira & metu J. 11. e. Simul cupidinibus incepta patrādi & timore socii anxius ne J. 73. e. multis laboribus consumptis anxius trahere cum animo suo J. 98. a. animi IV. 1. c. Quo ille dehonestamento corporis ma-

xume laetabatur: neque illis anxius quia reliqua gloriosius retinebat VI. 11. e.

Aperiat (verum) J. 38. d. caput V. 2. a. mores utriusque J. 62. e. causam consilii C. 5. a. focios sceleris J. 38. a. conjurationem C. 41. e. rem omnem C. 46. a. & 48. a. Sic: rem *Anibali aperit* Liv. & Plin. XXI. 20. Trucul. 17. 19. & pro *declarare* Cic. saepissime. Curt. v. 99. Ferro iter aperiundum est C. 68. a. aperte minitari VI. 34 &c. illustra magis magisque in aperto sint J. 5. a. os & lingua prompta VI. 44. a. *aliam* & *minus tritam vocis bujus finis*. vid. apud Fabrum in Notis ad Lucret. p. 236.

Appellabantur patres C. 6. e. Curt. III. 3. 5. Adherbalis appellandi copia non fuit J. 25. a. *alius alium laeti appellant* J. 57. e. Anglicè *congratulate*, qua notione apud Steph. non occurrit. Mauros pro Medis J. 21. e. primo singulos appellare: hortari C. 33. c. C. 17. a. & C. 20. a. nominans ap. hortatur &c. C. 69. e. & hac notione appellare & implorare apud Cic. pro Quintio conjunguntur. Quid agendum est? qui Deus appellandus est? cujus fides imploranda est? & Verr. in 7. imploro & appello. Quos accedam quos appellem? J. 16. e. benigne milites J. 101. a. appellare, benigne habere: idem ambobus polliceri J. 121. a. Plaut. Cas. 5. 15. *blande* appellanda est uxor mea. *Mea amoenitas quid agis?* Cic. pro Cluent. 57. *appellat bilari vultu hominem* ut blandissime potest; & sic ē contra, *appellare illepide*, pro, maledicere Bacch. V. 2. 50. *alibi saepe pro ad colloquium vocat* J. 113. e. & 120. a. ap. dicitque sibi otium pro servitio III. 9. a. appellato Crasso (inter conjuratos recensito scil.) C. 49. e. quos PR. reges J. 69. a. per D. Imm. vos ego appello C. 58. b.

Appetebat familiaritates adolescentium C. 14. c. societatem vestram J. 14. e. Consulatum J. 67. e. res laudantur & appetuntur ut earum rerum usus est VI. 53. e. alieni appetens C. 5. a. gloriae militaris J. 7. a. Sic Eutrop. de Constantino. *militaris gloriae appetentissimus*. ubi MS. Cod. quo usus sum, attentissimus, male, nam Pacanius vertit, *δοξής τε καὶ ἐπιθυμίας πολεμικῆς*.

Approbat deditionem Senatus II. 3. d. proscriptiones innoxiorum I. 8. a. quae tibi placuerint Dii Im. VI. 44. a. novum consilium C. 53. a.

Aptis armis (non) & laxiore agmine III. 14. a. i. e. paratis. Virg. AEn. 3. *classē velis aptare jubebat*. & x. *projecto dum pede laevo aptat se pugnae*. aptari jussit milites ad pugnam. Frontin. 1. VIII. Pomponius: *Heus aptate pueri munde atque ampliter convivium*. pro, connexo accipit Nonius.

Apud eos jus non legibus magis quam natura valebat C. 9. a. sunt gratia potentia divitiae (pro penes eos) Flaminium commoratus C. 37. a. J. 23. a. Numantiam didicerat J. 107. a. Sic Epid.

I N D E X I I. S I V E

II. 267. *apud Thebas. corrige Nonium qui apud forum vitiose dici putat. dixit enim Terent. Andr. IV. 6. ut apud villam Cic. Chalcedona terra fudi, mari exui classe IV. 5. e. vos plus valet L. scellus quam vestra dignitas C. 53. a. pro (ab) quae apud alios iracundia dicitur C. 54. c. & etiam, C. 57. a. Apud majores nostros, A. Manlius Torquatus filium necari iussit pro majorum nostrorum memoria vel temporibus C. 61. a. Cic. ad Appium III. 10. 31. amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, & alibi. Socii clari magis quam honesti J. 8. a. Numidas honori ducitur J. 11. a. & J. 17. b. vos memoria remanet Avi &c. J. 26. e. plebem gravis invidia. J. 32. a. primos erat J. 50. e. & J. 107. a. altero alteri formidinem facere J. 57. c. omnis adesse J. 105. a. illud tantum scelus inultum relinquendum J. 114. e. animum meum nihil carius habeo, equidem ego sic apud animum meum statuo, VI. 51. c. & 56. a. J. 118. a. aliquantam partem gloriae demserat maxime apud veteres & sanctos viros II. VII. Samothracas Deos acceptum in fidem IV. 4. a. latera certos collocaverat VI. 15. a. indignos saepe erant quasi per lubricum data VI. 32. a. Aqua jugi. pluvia J. 94. e. utris alia aquae idonea J. 78. a. vis J. 78. d. fons J. 97. e. aquatum egressus J. 98. a. hiemalibus J. 41. e. Aras Philenis fratribus consecraverat J. 81. atque sociis bellum paravere C. 58. a. Arant (quae) aedificant, navigant, virtuti omnia parent C. 2. c. Arbitrati Jugurtham J. 72. a. cujus arbitratu communibus negotiis consuleretur J. 113. a. arbitrio paucorum belli domique agitabatur J. 45. c. utrius vestrum arbitrio, injuriae fieri VI. 37. a. Arbori infecundus, bonus pecori ager J. 20. b. Arcem regni Zamam J. 60. a. ad arcem oppidi trepidare J. 71. a. habent ex spoliis vestris III. 7. e. Arceſſebant pecuniae captae J. 37. a. quinquies occurrit. vid. accerſo. ab aratro accerſebantur V. Max. IV. 4. 4. & 5. at in utroque loco MS. B. Pul. a ceſſebantur &c. Capitis J. 70. b. Gabinius quo major auctoritas sermoni inesset C. 41. e. procos. I. 18. a. argentum mutuum II. 4. 2. legiones in monte positas IV. 2. c. ad bellum Gallos C. 60. d. Ardebat animo mederi fraternae invidiae J. 43. e. ad reprehendenda aliena facta aut dicta ardet omnibus animus VI. 44. ardens in cupiditatibus C. 5. b. idque commune habuit cum Bruto qui de suo ingenio sic pronunciat. Quicquid cupio vehementer capio. Cicero Epist. Haud procul ab ardoribus J. 21. d. Arduum imprimis videtur VI. 3. a. Arenoso humi gignuntur J. 52. e. Argenti cum non parvi pondere (equi multi) J.*

31. e. pondo imperat ducenta millia J. 66. d. exercitum argento fecit VI. 2. d. Legatos Romanam mittit cum argento multo J. 13. c. aere solutum est C. 34. c. Arguituri falsum filium II. 3. d. Argumentis in fiducia quam argumen. purgationes dimittuntur, II. 2. a. Arida loca atque vasta J. 78. a. Arma parare C. 25. a. portari C. 31. a. sumpturunt C. 57. a. non texerint C. 68. b. ab hostibus avertere C. 68. d. arma tutata sunt Numidas J. 77. e. decori esse J. 90. a. J. 99. a. expedit, J. 13. a. bellum atque arma vobis invisa, I. 11. e. privata opprimundae libertatis cepisset I. 12. c. retinens te hortor I. 15. a. Verbis tentabitis conahimini verbis armorum vim repellere I. 15. c. huc convertisse IV. 7. c. inimicorum disjecit VI. 46. e. tegere libertatem, patriam C. 6. d. & J. 92. a. Sic Tacitus, aurum non tegit An. 32. I. 23. fugientes, paludes A. 26. tegenda armis vita 6. 2. decoris lubricum habebat C. 7. c. recepta Resp. 11. a. quae praemia peterent C. 22. c. & 37. a. parerent domita C. 37. b. in armis C. 38. b. omnia & luctu compleri C. 53. e. militaribus instructa C. 65. a. cogere J. 10. c. contendere J. 13. a. parem se J. 23. d. retinendum J. 24. a. expugnare Circam. J. 25. c. diffidere J. 54. a. in armis omnia sita J. 55. e. virisque opulentum oppidum J. 61. a. bellum parum procedebat J. 65. b. J. 75. e. exuerat J. 93. c. 6. 21. a. constrata humus J. 108. a. velitaribus J. 113. a. quoniam amplius valuisse J. 119. a. in Civilibus diversa pars movit me a vero I. 1. b. ferox genus I. 14. d. sollicitatae Hispaniae I. 13. e. armis cultus 3. I. d. aptis III. 14. a. abstinuit IV. 5. d. ab a. dimittit VI. 33. a. quantumque armis viris, opulentia posset VI. 45. c. Corpus exercui VI. 55. e. strepitus ad coelum ferri J. 64. a. aliquantum J. 66. d. opes virorum armorum & auri IV. 7. a. paratu VI. 11. a. Armatae copias J. 13. a. armata superbia magistratum C. 34. c. uti contra injurias armati eat J. 34. a. hominibus obsidere C. 28. c. dedecore potius quam manu J. 43. a. corpore ingenti, perinde armatus VI. 10. a. uti quemque casus amaverat C. 65. a. qui manus armaverit, J. 115. a. manus quas justius in Lepidi perniciem armasset &c. Epist. 10. 23. Planci ad Cic. Arreſtae reliquiae belli I. 13. e. animis J. 71. e. animus paullulum J. 98. e. eos oratione sua arreſerat J. 86. e. Arrogant quod ex aliena virtute sibi J. 88. e. ut eorum similitudo ac arrogantia fert. VI. 57. a. Artibus malis imbutus C. 13. d. Sic Prudent. deſ. 5. 22. doctiſſimus artibus ſiniſtris Fraude

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

de pudicitiam perfringere, nil sacrum putet bonis J. 4. b. si permanere vellet in suis artibus, sin properantius pergeret C. 9. b. Civitatem retinebat in bonis J. 45. a. suis se A. tentari animadvertit J. 52. a. *dolis*, Apuleji Metam. IV. p. 152. vir egregius in aliis A. nimis molliter aegritudinem pati J. 84. c. iisdem petere & gerere imp. J. 87. a. in optimis A. aetatem egi J. 87. d. quibus rebus & A. carissimus factus. 101. e. J. bonis pacis A. fr. VI. 33. adepti magistratum malis A. 6. 45. b. *Tacit. An. 5. cum artibus mariti bene composita temperare istis decebat te artibus* Plaut. Mercat. Si eadem studia artesque Juventuti erunt, VI. 40. a. nulla cuiquam inferior II. 6. ad eam artem se quisque armabat (i. e. juxta artem) IV. 11. d. tuam egregie mirabilem --- semper tibi majorem animum in adversis quam secundis VI. 45. e. iis retinetur imperium quibus initio partum est C. 2. c. his auxerat utraque (nempe, Conscientiam scelerum & inopiam) C. 5. b. duabus his art. -- audacia & aequitate C. 9. a. bonae famam C. 2. d. industriam aliasque bonas J. 1. b. ob easdem in regnum adoptatum J. 25. a. Cum propter artis bonas tum maxime quod advorsum divitias invictum animum gerebat J. 47. e. inter bonas integrum ingenium adolevit. 67. a. fidem, probitatem, caeterasque artes bonas subvertit C. 10. a. & 11. a. *variae animi* J. 2. e. multae bonaeque animi & *Corporis* J. 30. d. luxuria & ignavia *peffumae* artes J. 90. b. *pravas* malasque lubricas VI. 40. e. in artes vitasque varias dispalata VI. 50. e. neque disciplina neque artes bonae neque ingenium ullum satis pollet VI. 52. c. insolens malarum artium C. 3. e. & J. 45. a. artifices, per homines talis negotii p. itinera egressusque ejus explorat J. 39. d. suadendi *Quintil.* 2. 16. O artificem probum! *Terent. Phorm.* II. 1. 29. artificio illis opus uti turpia facta oratione tegant J. 89. c.

Arte colam me opulentur J. 89. e. artis locis IV. 6. a. quam artissime ire pedites J. 71. e. reliqua signa in subsidiis *artius* collocat C. 69. a. habebunt III. 9. d. qui se in victoria licentius, liberiusque quam artius, futuros credebant VI. 40. a.

Arvo student, (i. e. agriculturae) J. 95. a. ascendere murum, hostem ferire C. 7. b. equos J. 102. d. navim J. 27. a.

Asper locus aut arduus C. 7. b. & *Caesar.* III. B. Civil. quae occulte tentaverat *aspera* foedaque evenerant C. 28. a. res C. 60. e. rupes C. 69. a. hieme J. 41. b. majora & magis aspera agredi (negotia) J. 94. a. neque in eo tamque aspero negotio J. 103. a. omnes provinciae, regna, maria *aspera* aut *fessa* bellis sunt. VI. 5.

e. gloriam petis *per aspera* quaeque distractus. Boet. III. Pr. 8. *Lupus* --- *dulcedine sanguinis asper.* Ovid. 11. *Metam.* 81. omnia pervade VI. 40. b. Virtus per se VI. 52. a. atque dubias res C. 10. a. & J. 7. e. aspere exercita quaestio J. 44. e. aspere in Metellum de bello scribant J. 69. e. spes multo asperior C. 21. d. adscensus J. 99. a. communis fortuna VI. 5. a. bellis VI. 5. a. *asperitas* & insolentia loci J. 54. e. in ea tanta asperitate J. 71. a. locorum munitos J. 78. e. rem non eadem asperitate J. 97. b. bellicae quod administrabat asperitatem ostendere J. 31. a. Nationes ob calorem aut asperitatem minus frequentatae J. 20. a. supervadere J. 78. a. otium postquam adepti sunt *asperius* acerbiusque fuit J. 45. a. agere inter occurrentis factiosos opinione asperius est J. 87. a. quod multo magis asperiusque est VI. 33. d. tanto in adversis asperius magisque anxie agit VI. 56. a. montes C. 66. asperum & difficile C. 41. c. asperrime rectorem patitur C. 33. a. i. e. aegerrime. *Affedit*, sed ubi ille (Cicero in senatu) C. 32. b. & C. 62. a.

Affertendo, non aff. animo indulgens neque concupita praebendo perversam gratiam gratificans VI. 42. e.

Affideri Amisum sine proeliis IV. 1. e. affideri urbi. *Curt.* IV. cap. 31.

Affuetum, male jam aff. ad omnis vis controversiarum III. 1. b.

Assumitur Scaurus administer consiliorum J. 31. a. *assurgere* de sella, caput aperire solitum V. 2. a. nec ei *astutiae* aut dolus ad cavendum deerat. C. 27. a.

At, in principio, *discretive* C. 6. c. & C. 8. e. at hi contra ignavissimi C. 12. e. & c. eadem Galli fatentur, ac Lentulum dissimulantem coarguunt C. 48. a. *At enim* quis reprehendat, *in princip.* C. 55. e. At tametsi Senatus & c. tamen J. 28. a. at tametsi in ipso magna vis animi erat, & c. parat, cujus impudentia munitus foret J. 38. a. I. 8. e. At qui sunt hi qui Remp. occupavere? J. 34. e. Imperatori invidiae esse: at illi alteri & c. J. 76. a. *modo* advorsum hostes, *interdum* in solitudines pergere; *saepe* in fuga, *at paulo post* in armis spem habere J. 77. a. At scilicet ii, gratiam ab eo peperere? I. 12. e. At tum erat Lepidus cum calonibus I. 13. a.

Atque connexive saepissime, atque id jure quoniam I. 12. a. III. 12. a. III. 14. a. IV. 2. e. IV. 5. b. 5. 12. a. VI. 5. a. VI. 31. e. atque ego scio quam aspera VI. 39. e. VI. 54. a. VI. 55. e. *in princip. & medio.* Atque ego in ea vita multa legendo atque audiendo ita comperi VI. 55. e. atque haec cum ita sint VI. 62. b. Atque is cum ejusmodi sit VI. 63. e. canes atque equos, *postea*

postremo neque sumtui C. 14. e. tanta vis morbi atque uti tabes invaserat C. 37. e. aliarum atque Senatus partium C. 38. e. *Andr.* IV. 2. 15. non *Apollinis* magis verum atque hoc responsum est & alibi, faxo tali eum mactatum atque hic est infortunio. Atque etiam cum apud vos verba faciunt J. 88. d. 107. e. 109. d. atque ego hoc non vereor. in principio C. 56. e. & J. 4. a. J. 35. e. necari iussit, atque ille egregius adolescens &c. C. 61. b. exsurgitis, atque etiam nunc timetis J. 33. e. summa ope nitimini, atque eo vehementius, quo J. 35. a. ad ea rex aliter atque animo gerebat J. 75. a. haud secus atque in mari J. 81. d. etiam atque etiam J. 89. b. non moenibus modo & armis atque viris J. 94. a. Graecis atque Lat. juxta, atque doctissime eruditus J. 100. a. orbes facere, atque ita ab omnibus partibus simul tecti J. 102. e. pro, & quia, sed quia divorsi redeunt &c. atque omnes idem significabant J. 106. a. motu corporis pariter atque animo varius J. 121. c. dignitati atque etiam praesidio I. 10. e. iter aliud atque Hannibal patefeci I. 11. 3. a. libertatem gloria cariorem habeo, atque ego te oro VI. 59. b. in caeteris locis occurrit tantum connexive.

Atroci negotio (i. e. difficili) C. 30. e. atrocitate sceleris eorum C. 23. e. rei magis quam fide nuntii terrentur J. 107. a. facti leniebant J. 29. a. seditionibus Trib. atrociter Resp. agitabatur J. 41. a. res tanta atque atrox non permovit C. 54. a. bellum variaque victoria J. 5. a. Quintil. atroces res & miserae VI. 1. atrocissimum certamen Liv. injuria. Claudian. ipse animi atrox II. 2. d. Tacit. lib. 12. atrox odii *Agrippina ac Lolliae infensa*.

Attendere forte lubuit quae res C. 62. a. suorum, & hostium res pariter attendere J. 93. a. Nec secus Cicero, pro Archia: quoniam me in hoc novo genere dicendi tam diligenter attenditis. & de Finibus III. attendo te studiose. Brutus Cicero Lib. II. Epist. 13. utuntur fere cum dativo Sueton. & Plinius in Epist. & Panegyri.

Attentius agetis C. 60. a.

Attigerant quem primum hostes, J. 106. d. voluptates sine dedecore attigerit VI. 38. a. fulmen &c. optare ne attingat I. 14. c. eas gentes quibus bellum fuit J. 20. a. non prius bellum quam J. 48. b. parvas res tantum ingenium nequit VI. 41. c. divina mortalis VI. 42. a.

Attinuisse Numidam spe pacis J. 116. e. i. e. tenuisse, Plaut. Bacchid. IV. 3. Ita me vadatum amore vinctumque attines, & Mil. Gl. IV. 17. forma bujus mores, virtus animum attinere hic tuum, Menaechm. 5. 1. 30. Tacit. 18. deletae omnes copiae forent, ni victorem exercitum attinisset ob-

scurum noctis. vide etiam Dictyn V. 2.

Attollit tibi animos VI. 62. a.

Attonitus formidine I. 17. b. Novitate & miraculo Liv. 1. U. C. 108. & Ovid. 8. Metam. 137.

Attribuit agendum auxiliariis J. 95. d. pro assignat, Caesar. ut cuique erat locus attributus ad munitionem accedunt, Cic. in Catilinar. video cui *Apulia* sit attributa.

Attriverant alteri alteros (de bello Carthag.) J. 81. a. hostem Flor. III. 22. 5. Justin. 41. 64. famam atque pudorem C. 16. a. Italiae opes J. 5. b. Sic, attritae opes saepe apud Livium. & attritum patrimonium apud Sueton. Aug. 40. 2. quantam attulerit cladem nobis ignavia Lentuli C. 67. e. ducum temeritate attrita pars exercitus J. 90. d.

Avaritia, largitio, vigeant C. 3. e. vexabat mores Civitates C. 5. e. probitatem subvertit C. 10. d. exercebat animos hominum C. 11. a. in avaritia nobilitatis & pecunia sua spem habere J. 13. d. facile conversus est aeger animus, J. 31. a. immani J. 34. e. sine modo, modestia. que invadere pollueret & vastare omnia &c. J. 45. e. ab avaritia Rom. se defendant J. 53. a. caeci, J. 82. d. profunda, J. 83. a. attrita pars exercitus J. 90. d. & luxu corrupta juvenus I. 3. e. in tempus arserit III. 9. a. bellua fera, immanis VI. 54. a. tanta vis in animos eorum veluti tabes, invaserat J. 37. d. magna illa vis &c. VI. 54. b. famam avaritiae falsam J. 111. b.

Aucta res eorum civibus, moribus, agris C. 6. c. aucta senescunt J. 2. a. aucta in altitudinem (Ilex) J. 68. b. eaeque brevi J. 22. d. opes contusae, hostiumque auctae J. 47. e. Corpore, pro, saginato II. 3. a. immensum mari III. 5. a. ultroque licentiam in vos auctum atque adjutum properatis III. 9. e. numero senatus VI. 57. e. quod ab eo genere (pauperibus) celebratus auctusque erat J. 91. c. fiducia augeri nostris coepit VI. 31. b. animi augebantur J. 38. e. augete ingenium viris fortibus (alii imperium v. notas) I. 16. b.

Auctor & socius Bestiae ferebatur J. 32. a. sublato, de conjuratione narravit C. 24. e. rerum & scriptorem C. 3. a. suam quique culpam ad negotia transferunt J. 1. d. neque ullam rem agere intendit nisi illi auctores fierent VI. 51. d. Sic, Vetat auctor *Apollon*. Statii Theb. 1. 400. at MS. augur & sic *Crucei* Ed. libera ab auctoribus Patriciis suffragia III. 9. d. quae res nationes magnis auctoribus auxissent VI. 42. 1. & ducis nomine II. 3. d. rerum C. 3. a. auctorem & ducem sequimini ad recip. lib. 110. e. auctoritas, (quo) major inesset sermoni C. 41. e. in Senatu pollebat J. 13. c. J. 27. d. Senatus prodita J. 36. c. Summa in patribus VI. 50. a. fine

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

sine auct. sine gratia C. 17. c. Contra auct. hujus ordinis I. 16. e.

Audacia, non minor vanitas quam a. inerat C. 24. a. malarum rerum fortitudo vocatur C. 59. a. pro muro habetur C. 68. c. quantaque animi vis C. 71. a. ex a. temeritatem adferre &c. J. 7. e. majores nostri, neque consilii, neque audaciae umquam eguere C. 56. e. intoleranda J. 15. e. plurimum inerat C. 17. a. summae, egens, factiosus C. 18. a. virilis facinora commiserat C. 26. a. promptam (quorum) cognoverat C. 33. a. Curt. 8. 2. 11. & J. 6. 10. lectos & exercitatos in a. C. 51. a. addere caeteris (in bonam partem) J. 99. b. beneficia vestra penes optimos non audacissimos forent J. 35. a. audaciter II. 4. d. audax animus C. 5. a. quam audent tam videri felicem I. 9. a. audendo & fallendo magni facti IV. 8. a. ausi loco cedere C. 9. e. nihil palam J. 115. d. nihil J. 7. c.

Audiendo atque legendo multa, comperi VI. 55. e. ea postquam Cirtae audita sunt J. 28. a. ne videret ea quae audita animus tolerare nequiverat J. 91. e. acta edocent atque audiunt J. 57. e.

Avertere per dolum Antiochum IV. 3. e. animos popularium J. 119. d. statim avertitur (fugatur) J. 107. e. arma ab hostibus a. ea vero dementia est C. 68. d. Caesar: ab ipso vallo portisque castrorum barbaros avertissent. & Virg. Italia Teucrorum avertere Regem. Avertere in fugam, Livius. & aversi a praelio, Caesar. & magi tempestates avertunt, Isid. 16. 11. ex MS. non evertunt ut in vulgatis male. fontes avertere apud Caes. & sanguinem avertere apud Celsum 2. 11. Dares: Phryges fessi avertuntur. Sic enim MS. Codex cap. 35.

Avide cupiuntur per mortalis VI. 32. a. avidior properandi factus IV. 12. a. novarum rerum J. 22. a. avidisque ita promptisque ducibus II. 6. c. avidissimus privatae gratiae VI. 3. e. avidius alteri alteros sauciari J. 64. a. Sic Tacitus lib. 15. avidus interficiendae matris Nero. & Livius U. C. 2. avide se certamini offerre, & si liceat avidius fecerit I. 9. a. & I. 15. e. vicit in avido ingenio pravum consilium J. 27. d. potentiae, honoris &c. J. 18. e. belli gerundi J. 39. a. malefaciendi ex insolentia VI. 18. a.

Avorsum (ingenium) uti flecterent. J. 107. a.

Aures odio tuo oneratis VI. 64. a. officit timor animi C. 67. e. non competere I. 17. c.

Aut. (Vid. Diomed. I.) bis in eadem sententia C. 34. c. ter. C. 40. e. & 56. c. C. 52. a. corrective pro saltem, profecto cuncti, aut magna pars J. 60. e. Nullo, aut quam paucissimis praesentibus J. 117. a. non absimiliter Ciceronis illud in Bruto: aut ereptum illi est, aut certe nobis cum il-
Tom. II.

lis communicatum. Pars vulnerati aut occisi J. 62. a. forte, pro, occisique, ut apud Virg. I. Georg. 82. vers. presso ter gutture voces. Aut quater ingeminant. imagines, neque Triumphos, aut Consulatus ostentare J. 89. b. Capi aut occidi J. 92. a. J. 97. e. ingenium aut avorsum uti flecterent: aut cupidum pacis vehementer accenderent J. 108. e. neque animo, neque aribus aut lingua competere I. 17. d. Aut in principio, redde rationem &c. Aut, si retices, cui dubium potest esse quin paraveris VI. 63. a. interrogative. Et sane Stephanus citat locum Terentii I. 2. 75. Eunucho. ubi Aut, interrogative positum putat. Sed error natus ex eo quod in MSS. Codd. exaratum, aut nimirum pro, haud, alii Codd. & rectius meo quidem judicio habent At. tribunus, aut praefectus, aut praetor C. 69. e. & VI. 56. a.

Autem. sunt qui ita dicant &c. alii autem C. 19. e. Cethegus Ciceronis januam obsideret alius autem alium C. 44. d. laetabatur intelligens conjuratione patefacta, civitatem periculis ereptam esse, porro autem auxius erat &c. C. 17. a. an quia &c.? quid autem acerbum? C. 55. a. Nam vi quidem regere patriam quamquam & possis importunum est. Frustra autem niti &c. extremae dementiae J. 3. c. & 10. d. laeti pacem agitabamus quippe quis hostis nullus erat, Ecce autem ex improvviso Jug. intoleranda audacia sese efferens &c. J. 15. e. J. 35. e. Perge qua caepisti. Vos autem P. C. quousque &c. I. 15. e.

Auxilia amicis portare C. 6. c. deorum supplicis muliebribus non parantur C. 60. e. non votis paranda I. 6. a. peditum mitteret J. 7. a. dimittere J. 8. e. accersere ab sociis & nomine Latino J. 43. c. & J. 86. b. palam instruebantur J. 14. d. ne suis auxilio foret J. 56. e. & C. 6. b. & apud Plautum in Poenulo V. 4. 105. in eo nihil auxilii C. 41. b. spem nullam J. 25. e. exercitum sine frumento, sine auxiliis IV. 8. b. repuli Deorum auxiliis & virtute mea VI. 3. b. auxiliarios equites J. 50. e. & J. 56. e. auxilio noctis integri abeunt J. 57. 1b. Cum suo consilio poenas petat J. 69. a. suis accurrit J. 107. e. auxiliantur vestra decreta J. 26. a.

B.

Barbara lingua Libyes corrumpere Mauros pro Medis appellantes J. 21. d. barbarico ritu VI. 36. a. Curt. V. 56. barbararum literarum notae. pro Italico semper apud Plautum; pro regionibus barbarorum apud Justinum saepe.

Bella atque certamina C. 34. e. atque paces J. 35. e. civilia orta 13. a. ex bellis ferendo IV. 8. a. in B. euntibus VI. 26. a. belli patiens C.

A a a a

7. 2.

I N D E X I I. S I V E

7. a. spolia magnifica C. 21. e. Conditio quae? C. 22. a. faciundi princeps C. 25. a. timor insolitus inceserat C. 32. a. facinora, caedem, incendia C. 33. e. C. 49. a. eventum expectabant C. 38. e. ad societatem C. 41. i. studium C. 42. a. saevitia quae? C. 53. e. gloria Gallos ante Romanos fuisse C. 62. d. fortunam tentare C. 66. e. haud ignarus J. 30. e. moram redimebat J. 31. a. Conficiundi J. 41. a. domique agitabatur J. 45. c. contra faciem J. 50. d. cultorem J. 58. c. ingens animus J. 67. a. patrandi spe J. 78. a. incepto opportunissimam J. 82. c. usum aut studia vulgi amissurus J. 86. e. & 94. d. contra jus J. 96. e. rudis J. 101. a. dubium atque pacis rationes trahere J. 102. a. componendi licentiam ipsis permittit J. 110. e. fortuna consumserat I. 5. e. reliquiae arrectae I. 13. e. ira belli desenuisset I. 18. a. B. Lepidani gratiam fecerat III. 13. e. recentis IV. 2. e. diem precio prolatat IV. 5. d. prudentibus IV. 7. a. ab aliis acti VI. 4. d. per omne tempus VI. 35. d. administratione VI. 30. a. lege VI. 48. d. Vestigalia bellis incerta VI. 4. e. fessa aut aspera VI. 5. e. cum asperrimis premerentur VI. 56. c. bello tentare C. 6. a. confecto C. 52. d. meliores J. 13. a. J. 53. b. neque pace nobis antea cognitus J. 22. e. renovato J. 40. a. vario & rerum multarum egenti J. 47. c. quae res eos in magno diuturnoque bello inter se habuit J. 81. a. diem circumspicit I. 13. e. intactum LV. 6. a. concussus orbis terrarum VI. 34. a. bellum facere C. 27. a. & 61. d. ad b. arcessunt C. 60. d. pace mutavit C. 68. d. scripturus sum, quod gessit J. 5. a. Aut vim expectantem J. 15. e. *oppon. amicitiae*, J. 20. a. *sumere* J. 23. e. & 66. e. & 85. a. *Sic Plin. 15. 18. sumptum est Punicum bellum Tacit. 19. Sponte sumebant. Ovid. Ep. 15. 75. Nec tamen indignor pro tanta, sumere bellum. Coniuge. suscipere* J. 82. a. trahi non posse penuria rerum necessariorum J. 25. e. conficeret quovis modo J. 40. a. tam facile tractum J. 40. e. non prius attingere J. 48. a. renovari J. 58. d. armis parum procedebat J. 65. c. integrum J. 76. a. intactum trahi J. 86. a. atque pacem mutare solitus J. 93. e. compositum foret J. 102. a. conditionibus componi J. 120. a. an pacem agitaturus J. 117. a. id excitabat I. 4. a. irritare maximo gaudio I. 11. a. acius erit I. 15. c. a vobis pacem, vobis ab illo bellum suadet I. 16. a. ad saevissimum projectus III. 2. a. cepi rursus 4. 5. e. *Serum (pro crudele uti apud Virgil. & V. Flaccum, vid. notas)* fecit VI. 2. e. duplicaverat VI. 6. a. defineret quibus posset conditionibus VI. 21. c. aliorum pace mollius VI. 33. a. aeternum atque anceps VI. 35. e. domi bellicae VI. 4. a. Ennius. Hos petitis necuit: pars occidit illa duelli: Plaut. Prol.

Capt. Cic. 4. de Rep. bellicarum rerum insolita J. 43. a. praedas J. 45. d. *Bellua fera immanis &c. avaritia VI. 54. a. tetrior bellua Plaut. Most. 3. 1. 71. alterum nobis cum diis alterum cum belluis commune est C. 1. a. ritu ruere Curt. V. 9. 6. saepius Elephantos, aliquando monstrum, designat hoc verbum apud eundem.* Bene facere Reip. pulchrum, benedicere haud absurdum C. 3. a. partu C. 57. c. J. 8. a. proderint Plaut. Trin. II. 2. 66. multa bona bene parata habemus sed voci parata subiungit plerumque res, numquam legitur bene parata. Ut cuique homini parata res est firmi amici sunt, Stich. 4. 1. vid. Menaech. I. 3. & compositae differunt C. 59. d. atque strenue J. 25. a. praedicet J. 89. a. omnia non bene consulta in virtutem trahebantur J. 97. a. evenit ea res J. 97. a. atque decore gesta Resp. 106. a. pugnatum a paucis contra J. 115. a. iuvantibus diis I. 10. e. suadendi usum IV. 3. a. *Benefacta* mea Reip. procedunt J. 7. c. I. 12. a. & 13. a. ea Dii Im. approbent, beneque eveniri sinant VI. 44. b. *Beneficia*, cuius plurima in plebem essent C. 32. e. deberi mihi a P. R. J. 14. e. hucine evasere J. 15. c. ante vestra gratuito faciebam J. 87. c. populi retineas contra adversum consulem VI. 46. b. sui commonefacere J. 53. d. magis quam metu imperium agitabant C. 9. e. vincere aggressus J. 9. c. nunquam victum J. 109. e. pro quibus vix sane gratus videar VI. 4. a. amplissimis VI. 60. a. meo fratres sunt, J. 10. b. in maximo vestro cum m. lacerent J. 89. a. vestra mihi erepta sunt J. 15. b. penes optimos forent J. 35. a. quantum cum maximo beneficio vestro negotiis sustineam J. 87. a. neque metu coercitum J. 96. e. metu retinere VI. 48. d. *Benigne* tamen pro tempore respondit J. 11. a. ostentat praedam J. 71. e. appellare milites J. 10. a. placide & benigne simul, pauca pro delicto verba facit J. 110. a. habere J. 121. i. dona omnia in benignitate habebantur J. 111. e. & clementia imperium temperare VI. 35. e. Eutrop. cum primo anno benigne egiissent. *Sic MS. at Ed. bene. Pacanius ἡρώδης διαφθοράς.* *Biennii* infocunditate III. 5. a. binas aut amplius domos C. 21. a. Imp. sibi fecere C. 6. e. *Bona* patria laceraverat C. 14. a. spes, C. 22. a. atque honesta permansit nobis amicitia Massiniae J. 5. d. ob ingenii multa bona carus J. 116. a. voluntate (nimis) in victos VI. 36. a. Consilia quam prava VI. 45. a. cum spe adolescentibus VI. 48. e. fama eveniet VI. 59. a. libido patriae gratificandi VI. 60. d. artis famam C. 2. e. & C. 7. e. &c. VI. 52. d. rerum cura tanta esset, quanto nihil profutura petunt J. 1. e. mores colebantur C. 9. a. Imperatoris offi.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

officia exsequabatur C. 70. b. atque ignavi pari periculo sed fama impari J. 61. e. fidelesque mansere J. 79. e. honestique vitam exigent J. 90. e. a bono honestoque in pravum abstractus J. 31. a. *elabi a bono honestoque* Dictys. 2. 23. b. honestoque potiores divitiae J. 8. a. Cognoscere quid boni utrisque aut contra esset J. 93. a. aequi boni famam petit VI. 2. a. iniitiis malos eventus habuit C. 11. a. bonisne an malis moribus vivamus C. 58. e. in artibus civitatem retinebat J. 45. a. quae pessimi & stultissimi decrevere ea bonis & sapientibus faciunda sunt I. 11. e. negotiis impedita plebes VI. 51. a. praeliis quam fortibus consiliis VI. 56. e. neque recte neque pro bono facturum J. 25. c. pro bono ducebatur I. 3. e. metu magis quam aequo & bono sustentatum I. 15. d. *cum Gen. etiam vett. usurpant eleganter. Sic. bono lucis fruitur: Seneca Ep. 79. & Herc. F. 815. percussit oculos lucis ignotae bono, ita enim vetus Codex C. Christi, & optimae magni Ducis membranae. a vero bonoque impediabat J. 32. a. magis ex aequo bonoque quam ex jure gentium. J. 39. e. magis aemuli bonorum quam invidi essent. VI. 54. c. imperium ad ignaros aut minus bonos C. 55. e. F. ignavos, (vid. notas) aequos bonosque favere J. 87. c.*

Bonum otium conterere socordia C. 4. a. publicum simulantes C. 39. e. maximum in celeritate putabat C. 44. e. & aequum divitiis carius J. 18. b. publicum J. 27. a. VI. 51. c. supra b. atque honestum perculsus J. 84. a. ingenium contumelia accensum esse J. 84. e. animum de Numidia habete J. 90. c. & strenuum VI. 6. e. VI. 57. a. & VI. 33. a. Jus bonumque apud eos non legibus magis quam natura valebat C. 9. a. ignavus C. 11. a. nemo libertatem nisi cum anima simul amittit 34. e. Consilio & proelio strenuus J. 7. d. ager pecori J. 20. b. Segnior sit ubi negligas J. 36. e. gratuito haud facile quisquam I. 14. a. ea tempestate contra pericula & ambitionem VI. 19. e. atque clemens sit. V. 32. b. ubi deteriore divitiis magis clarum, magisque acceptum videt. VI. 52. e.

Brevi spatio coaluere J. 92. e. & supra, vita C. 1. d. aevi J. 1. a. *breviter* & modice de pace disseruit J. 119. a.

C.

Cadavera, inter hostium C. 71. a. hostilia volentes, C. penult. armis, cruore, luctu compleri G. 53. e. & J. 108. a.

Cadere aut sauciari J. 97. e. plerique inermes J. 58. e.

Caeci avaritia J. 82. d. & nudum corpus ad hostis

vortere J. 115. a. dele illud Stephani, *Comae caecae. versus enim quem adducit sic legendus est: Nec traxit caesas ad tua membra comas. vel cum Lipsio Ep. Q. III. 3. sectas, aut laesus. caeca manus, Lucan. III. 722. Cupidine animus J. 27. d. & 41. e.*

Caede atque luctu omnia complentur J. 97. b. ad P. R. suimet sanguinis caede circumveniendum I. 10. e. c. caedem, sanguine sanguinem, barbarico ritu explendum VI. 36. a. incendia aliaque belli facinora C. 33. e. C. 61. e. incendia fieri C. 53. e. caedem, fugam, aliaque hostilia J. 3. e. caedem in vos fecisse J. 34. c. *Cic. sic pro Mil. 67. & 20. in Bruto & pro Sylla 53. ad C. parati J. 39. c. caedes* oriantur VI. 60. c. Caedis consilium in Non. Feb. transtulerunt C. 18. e. vastam urbem fuga & caedibus I. 8. a. confer. VI. 2. a. caeduntur inter potentium inimicitias &c. III. 12. a.

Caeli terraeque penuria aquarum, arbori infoecundus J. 20. c. nocte ac nubibus obscuratum J. 42. d. & III. 6. e.

Caetera vita eorum pro, *reliqua* C. 61. c. v. Ciceronem. praeter nomen caetera ignarus P. Romani J. 22. e. & *Tacit. VI. 42. jugi aqua, caetera* pluvia utebantur J. 94. e. cum caetera tum maxime benignitatem & studium Sullae accepit J. 112. e. erat inter caeteram planetiam mons J. 97. d. clementia &c. quibus per caeteras gentis maximi & clari estis I. 4. c. post eas caeterum exercitum in subsidiis locat. C. 69. e. postquam finem fecit; caeteri verbo, alius alii, varie assentiebantur C. 58. a. caeteri formidine, pars ad alii ad. J. 77. a. lubido stupri, ganeae caeterique cultus C. 13. a. quo & caeterorum animos reficeret &c. C. 49. d. affinis, amicos, propinquos caeterosque meos J. 16. c. sed per caeteros mortales. *in princip. sed vid. notas, VI. 45. e.*

Caeterum, in principio C. 17. c. & C. 17. a. &c. pro *sed*, J. 2. c. claves adulterinas paret, caeterum, ubi res postularet, seipsum venturum J. 12. c. regni tantummodo procurationem existumarem meam; caeterum jus & imperium penes vos esse J. 14. a. eos multum laborem suscipere, caeterum ex omnibus maxime tutos esse J. 16. a. avidus potentiae honoris &c. caeterum vitia sua callide occultans J. 18. c. persuadet uti traderent &c. caeterum palam quae ex voluntate forent, regi nunciari jubet J. 50. b. quippe cui verbis pax nunciabatur, caeterum re bellum asperrimum erat J. 52. a. ipsi pares, caeterum opibus disparibus J. 56. a. J. 59. d. J. 73. e. & J. 76. b. & 78. a. 79. a. non temere pugnandi copiam facit: caeterum haud procul ab Cirta reges operitur J. 84. a. omne bellum sumi facile: caeterum aegerrime

I N D E X II. S I V E

- desinere J. 85. a. neque de ullo negotio negare audebat: caeterum supplementum etiam laetus decreverat J. 86. d. praelia multa, caeterum alia levia aliis locis facere J. 92. a. non eadem asperitate qua &c. caeterum haud secus difficilem J. 97. b. ex gente M. caeterum materno genere impar. J. 116. a. V. *Acidalium*. ad Capt. Plauti III. 4.
- Calamitas* atque clades magna Remp. oppressisset C. 40. c. in quanta sis C. 45. e. Calamitosum sibi maxime incendium C. 49. a.
- Callidam* facundiam exercui VI. 3. e. *callida*, *docta* *faceta* Poenul. I. 2. callidi & repertoires perfidiae IV. 4. a. calliditas prava IV. 5. c. populo supervacanea VI. 56. a. nam callidus id modo festinabat. imminere J. 83. e. facundus callidus &c. J. 100. d. neque de futuro quisquam satis callidus, satisque prudens fit VI. 45. a. Sic Plaut. *Afin.* I. 3. 34. magis malus quam callidus ingenio VI. 54. d.
- Calonibus* & paucis ficariis I. 13. c. per C. corpora in murum attollitur I. 22. e.
- Calorem* aut asperitatem J. 20. a.
- Calumnia* paucorum impediti ne triumpharent C. 31. a. calumniae proximus VI. 62. e. *camera* vineta fornicibus C. 64. c. de lignea structura accipit Sueton. in *Nerone* 34. inde lapidis addit noster.
- Campi*, sin oportunior fugae Campi quam collis J. 54. e. patentibus J. 108. a. & 113. a.
- Candida*, semper in periculo &c. Contra qui benignitate &c. imperium temperavere, his laeta & candida omnia visa VI. 35. e. Canere signa J. 99. d. legionum tubicines J. 104. a.
- Caninam* facundiam exercuit VI. 11. a.
- Capere*, neque frigus neque lassitudinem opperiri, sed ea omnia luxu ante capere C. 13. c. multa ante capere quae bello usui foret, C. 33. a. & C. 64. a. iisdem dolis J. 15. e. locum editiorem J. 62. b. alii ad portas festinare, pars turre capere J. 72. b. dolis C. 14. d. *prope terrarum orbem sedem cepit* Livius 8. B. *Maced.* loca *Caesar.* 3. B. G. & *Tacit.* 12. 55. terras *Virg.* cibum J. 96. a. locum J. 97. d. arma J. 104. a. & J. 57. a. magistratum VI. 45. a. quidnam consilii C. 42. a. *verbum augurum cum collegium augurum consulebatur v. Paraei Lexic.* Pl. poenas J. 71. c. ne quid detrimenti Resp. C. 30. a. locum castris J. 54. a. consilia per otium & ex oportunitate J. 79. a. uti neque vos *capiamini* & illi frustra sint J. 87. d. ne ante *capiamini* quam captum ire licet I. 9. a. requiem III. 10. a. dolis C. 14. d.
- Capit* plerisque (dando & pollicendo J. 19. b. ad capiunda arma C. 28. e. Reipub. libido C. 5. a. pecuniae ab rege J. 41. a. magistratibus I. 9. b. Consulatum J. 67. a. sed pariter cum cap-
- ta Thala venerant J. 79. e. castra III. 3. e. pecuniae arcescebant J. 37. a. ne inulti animam amittatis neu capti potius, sicuti pecora, trucidemini C. 68. e. defessis jam hostibus ac paulo ante somno captis J. 104. a. *ex qua fatigatione cum somno captus jaceret*, Justin. 15. 4. agros manu ceperat J. 5. c. *Hospes necavit hospitum* captum manu Mostel. 2. 2. 47. pedibus IV. 15. a. amore C. 15. a. pravis cupidinibus C. 1. b. maxima invaserat C. 5. b. in spem adductus pecuniae C. 41. b. *Virg. G.* 4. 79. *tibi vinclis capiendus*, dubito an pro occupare apud idoneos Auctores, ut in hoc loco Sallustii. in *capiendo adversario capere magistratum*, Cio. de *Leg. & noster Fr.* VI. 45. b. vide, ceperamus.
- Capeffe* Remp. VI. 40. b. & 45. c. laborem cum honoribus I. 6. c. *honorem* Tac. lib. XIII. 25. & III. 30. qua capeffundam arbitror libertatem III. 7. a.
- Capite* poenas solvit J. 72. a. Capite censos, non ex classibus J. 91. d. *respectu ad Deum universos homines cap. censos vocat* Arnob. lib. 2. p. 80. de capite ex copiis judicaverit VI. 53. a. capitis arcescere J. 76. b. *Capitalium* rerum condemnatis C. 37. a. de manifestis rerum capitalium more majorum supplicium sumendum C. 61. e. rerum cap. vindices C. 64. e.
- Capitalium* rerum condemnatis C. 37. a. de manifestis rerum capitalium more majorum supplicium sumendum C. 61. e. rerum cap. vindices C. 46. e.
- Captarem* incerta pro certis C. 20. a.
- Captivi* agri custodem IV. 4. b.
- Caput*, supra caput est dux hostium C. 60. c. super C. in pulvino temere positum J. 74. b. aperire V. 2. ult.
- Carebat* haud facile lubidinibus C. 13. e. videt luxu carendum I. 14. c.
- Carior* fides quam pecunia J. 19. d. occulto sibi quisque alterius potentia carior erit VI. 57. e. quam decus &c. C. 26. a. dolus atque malitia fide cariora VI. 51. d. libertatem gloria VI. 59. a. regi per obsequelam orationis graves carique II. 6. a. animo meo carissime J. 17. c. bonum & aequum divitiis J. 18. b. auctoritate Senatus C. 25. a. apud animum meum nihil habeo J. 118. a. *Caritatis impatientia pro amoris Tacit. saepe.* Fore ob beneficia J. 10. a. quod juvat, quod carum aestumant J. 90. a. *Domus domitus fui cum caris meis, Nam neque edo neque emo, nisi quod est carissimum* Plaut. *Men.* Nostris vehementer J. 7. d. acceptusque ei semper fuerat J. 12. a. plebi patribusque juxta carus J. 93. a. & J. 116. a. caros habeas J. 10. b.
- Carminibus* vatum & verbis retractantes, I. 12. a. quod Appius VI. 32. a.
- Carptim*, ut quaeque memoria digna videbantur, per-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

perscribere C. 4. c. C. breviterque Plin. Paneg. & Epist. quaeque tunc C. dixi nunc per otium jungere. C. & universos, apud Liv. & carptim singuli, apud Tacit.

Casibus aliorum perculsos VI. 31. d. Satis bone-
stas pro meo casu spes reliquae dignitatis conser-
vandae sum secutus i. e. pro statu & conditione
rerum mearum, significatu inusitato C. 36. c.
&, percunctatus pauca de statu civitatis &
quasi dolens ejus casum C. 41. a. compositae
atque magnifice casum Reip. miserati sunt:
quae belli saevitia &c. C. 53. e. Id socordia-
ne an casu acciderit J. 81. c. laetandum magis
quam dolendum puto casum tuum J. 17. d. mi-
ferando J. 25. e. aut vi aut dolis sese casum
victoriae inventurum J. 27. e. Tacit. 11. 157.
pugnae praebere. Mortis, Virg. AEn. X. vs. 156.
fortunam illis praeclari facinoris casum dare J.
60. e. Romanis utrumque casum in tenebris
difficiliorem fore J. 102. c. & 11. 6. e. casus
armaverat C. 65. a. conjunxerat J. 102. e. ne-
que regerentur magis quam regerent J. 1. e.
quam gravis in servitium ex regno foret J.
66. e. Casura in perniciem misericordia J. 35.
e. suamet ipsum pecunia praecipitem casurum
J. 8. e.

Castella & oppida, temere munita, aut sine prae-
sidio capit J. 58. e. a castris ὑποκορηστικῶς, elisa
liquida pro castellum sic a monstro, mostellum, vid.
Scalig. 1. Poet. XXXI. usus est primus quod sciam
Cicero. Natura & viris parum munita J. 92. a.
&c. vicos castellaque 1. 18. c. mediocri J. 97.
c. Castellorum iter angustum, utrumque prae-
cisum J. 97. e. cum castellanis agrestibus, Livius
de B. Macedonico.

Castra cum fascibus &c. in castra ad Mallium
contendit C. 37. a. propere movit C. 66. c.
hostium invadunt J. 24. c. Circumvenit multi-
tudo N. J. 42. b. movere transvorsis itineri-
bus J. 49. e. duobus locis haud longe inter se
castra faciebant J. 59. d. Pompejus ad Attic. 8.
163. nam neque castra propter anni tempus & mi-
litum animos facere possum. Tacitus Hist. IV.
26. d. loco Gelduba nomen est, castra fecere, &
V. 1. e. haud procul Hierosolymis castra facit Plin.
lib 31. cap. 7. posita J. 78. d. levi munimento
positis J. 96. a. munire J. 105. b. locata J. 114.
a. per media transire J. 115. e. in castra di-
gressi J. 117. d. &c. epistolam in castra scorpio-
ne misere 111. 15. e. neque ex castris quic-
quam omnium discesserat C. 37. e. milites in
stativis castris habebat J. 48. d. & Tacit. 3. 21.
uti locum ante caperet J. 54. a. priusquam ex
C. subveniretur J. 58. e. metabatur cum ortu
folis J. 114. e. abire J. 115. a. collatis 111. 13.
c. Tacit. H. 3. 57. praeda castrorum hostis re-
morata J. 42. e. opere castrorum & proelio

fessi lassique erant J. 57. d. Munimento impe-
ditus J. 62. e.

Cataphracti equites, ferrea omni specie IV. 10. a
καταπράκτοι ὅπλοις ut loquitur Plut. in A-
lex. Horum meminit Livius lib. 35. Veget. 1. 20.
inde tralata vox ab Ammiano ad Crocodili pellem,
cujus δερμα φολεῖσθαι ἐστὶ juxta Diodorum.

Catenis, in catenis habiturum Jugurtham J. 68. e.

Catervas, facinorosorum circum se tamquam sti-
patorum catervas habebat C. 14. a. Apulejus
M. 4. p. 151. Catervis canum saevientium cin-
ctum atque obsessum. Catervatim, neque ullo
more proelio J. 102. d.

Cava terrae V. 17. a.

Cavere tamen necubi hosti oportunus fieret J. 59.
a. postremo caveret id petere quod illi jure
negaretur, pro fugere (abstineret se ab istius-
modi petitione) sensu simili vetus verbum apud
Ciceronem 2. de fin. Nemo pius est qui pietatem
cavet. Caveri anceps malum J. 71. a. ab insi-
diis J. 116. c.

Causa, subintelligitur. C. 52. e. Sic Plaut. Rud. 5.
3. 18. Tacit. 4. Liv. ea prodendi imperii Ro-
mani, tradendae Annibali victoriae esse. Ulpian.
Siquis evitandi criminis id egit ut &c. Causa
dissimulandi in Senatum venit C. 32. c. praesi-
dii C. 50. e. multosque mortales ea causa ad-
versos habeo C. 58. d. incognita J. 17. a. lar-
gitione magis quam causa freti J. 18. a. itineris
properandi causa J. 113. a. honoris obviis J.
121. e. invadendarum terrarum VI. 26. c. pa-
cis bellum gerunt VI. 40. a. illius conjuratio-
nis fuerit consulatus VI. 62. b. belli habere li-
bidinem dominandi C. 2. a. publicam misero-
rum suscepi C. 36. a. magnam puto quo minus
consilium novum capiamus C. 57. d. Civium
cum servis communicasse C. 65. e. consilii mei
aperirem C. 67. e. multis de causis praeceps ie-
rat C. 38. a. peccandi in Praesens minus sup-
petebat C. 16. a. causa duplici, s, vices, eo-
dem signif. quam scribendi rationem improbat Te-
rentianus Scaurus, at sic scripsisse Ciceronem &
Virgilium narrat Quintilianus 1. 7. quas tumulti
causa conscripserat C. 69. d. fidei J. 31. c. &
89. e. Custodiae J. 69. a. Si ad impetrandum
nihil causae haberem J. 15. a. morbis confectus
& ob eam causam mente paullulum imminuta
J. 96. a. dicere J. 72. b. eandem illos causam
belli cum Boccho habere J. 82. e. alias deinde
alias morae causas facere J. 40. e.

Cecidisset, ni fides spectata foret nequicquam o-
portuna res C. 20. b.

Cedebant loco VI. 14. a. Sueton. in Aug. 40. co-
hortes siquae cessissent loco, decimatas ordeo pavit,
Tacit. G. 6. & Caesar 3. B. Civit. noster C.
9. e.

Cedentem veluti J. 42. a. quo cedentes tenderent
Aaaa 3 J.

I N D E X I I. S I V E

- J. 55. e. fortunae C. 35. a. instanti J. 40. e. pars alii insequi J. 55. a. res prospere VI. 59. a. & C. 60. e.
- Celeberrimi* templi in modum II. 7. e.
- Celebrantur* facta pro maxumis C. 8. e. virtutem in majus J. 76. d. Tacit. 16. 33. fortuna res ex lubricine magis quam ex vero *celebrat*, *obscuratque* C. 9. c. per invidiam scriptorum celebrata sunt VI. 11. a. formae celebratae & c. VI. 26. a. forum totius regni maxime celebratum J. 51. a. locum quadrigis celebratum. Valer. 8. 1. 9. Sic legit *Beluacensis*, aliter Edd. per ambitionem consulis memorabant quod ab eo genere celebratus *auctusque* erat J. 91. d. fessus per omnem Africam J. 70. d. seque Reimp. celebravere haec atque talia faciundo J. 89. e. virtutem uti caetera in majus componentem altiores Jovis celebravisse VI. 12. a. celebritatem nominis V. 3. a.
- Celeritate* (in) maxumum bonum putabat C. 44. e. furtiva I. 20. e.
- Censebant* mortem severe vindicandam J. 18. b. minime. Sed ita censeo: publicandas eorum pecunias C. 57. e. & 61. e. & I. 16. e. SPQR verbis nuncient, *velle & censere* eos ab armis discedere J. 25. a. utrum censetis me & c. III. 3. a. ita uti censuerant deditionem fecit J. 28. e. Senati decretum fit, sicut ille C. 62. a. probri gratia moverant C. 24. a. Censos capite J. 91. b.
- Centuriae* ex confusis quinque classibus sorte ut vocarentur VI. 53. e. per centurias, item turmas aequaliter distribuerat J. 96. a.
- Ceperamus* multis laboribus VI. 60. a. opulentiam VI. 52. e. quae virtute simul cum anima retinerent VI. 56. e. quem locum vivus pugnando ceperat C. 71. a. manu agros J. 5. d. ex secundis rebus insolentia J. 44. e. ubi quemque periculum ibi resistere J. 55. a. oppidum magna gloria J. 94. d. vecordia J. 104. e. metus ex calamitate aliorum J. 90. e. bellum IV. 5. e. sese consulatum ex victis illis spolia cepisse (i. e. tamquam spolia) J. 86. c. quid ille ob benefacta cepisset cujus sceleribus I. 12. e. arma opprimundae libertatis I. 13. a. opprimundae Reip. consilium C. 16. b. somnus ut aegrum animum solet J. 74. a. vide capit.
- Cernere* pro aris & c. C. 69. e. Sicut audiri a suis aut cerni possent J. 64. c. ut vana sit illorum distinctio qui cernere de animo videre de corpore semper dici asserunt. Lucret. II. 108. Nam quod rara vides magis esse animalia quaedam, Foecundamque magis naturam cernis in illis. Plaut. Poen. 19, 20. Satin ego oculis cerno? Virg. terrae omniparentis alumnus Cernere erat. Cic. de Nat. D. 69. Epicurus autem qui res occultas non modo viderit animo & c. Sen: it adeste Deas Claud. de
- R. P. 70. 2. MSS. cernit.
- Certabant* de virtute C. 9. a. Pro sua quisque potentia C. 39. e. inter se J. 56. a. Cum itrenuo virtute C. 63. e. vi magna J. 64. a. haud mediocriter VI. 54. b. mancipiorum praedas *certantes* agere J. 48. e. murum petere J. 99. e. manu certare, VI. 4. c. pro salute J. 122. d. certaturos praelio sese J. 83. e.
- Certamen magnum* diu inter mortalis fuit, vine--an & c. C. 1. d. pro contentione quemadmodum Cic. pro Rosc. Amer. 81. Quo in certamine perit civis erat, non se ad eos jungere, 2. de Fin. 109. Et certamen honestum & disputatio splendida, & verum fictumque Quintil. Instit. 2. 4. animos arexit c. 40. b. ad c. ubi venit res J. 13. b. neque gloriae neque dominationis inter Civis J. 45. a. iniquum J. 58. d. atque bella inter mortalis C. 34. d. libertatis aut gloriae I. 1. e. quod in certamine dubium est, quorsum accidat, id per inertiam in se quasi victi, recipiunt VI. 57. e.
- Certe*, in principio J. 33. e. pro vobis agere, aut non agere certe possitis III. 9. c. aut vera, aut certe haud procul a vero VI. 46. e. certior factus de innocentia ejus J. 50. a.
- Certo*, pro certo creditur C. 15. e. habetote C. 60. a.
- Certos* collocaverat apud latera. Servius ad II. AEn. vs. 580. equidem per littora certos Dimittam. certos interpretatur, veloces aut fideles aut firmos ut apud Sallust. aliquando & deliberati judicii & sic Pomponius. ego vero in utroque loco positum puto pro idoneis, electis. corrige interim Servium Ed. Basil. 1613. apud quem altera pro latera. & eodem fere sensu Lucret. V. 157. Arboribus primis certis gravis umbra tributa est. & 4. 1086. Quae quoniam certas possunt obsidere partes. Et alicubi Virg. pro statutis. Et venerem certis repetunt armenta diebus. Sic certus homo L. 63. §. 9. vero. F. de Furt. L. 13. pro individuo. & apud ICSS. certum jus. locus. vinum. aliaque ejusmodi sexcenta, certum ratus quod ex amicis acceperat J. 22. e.
- Cervices* suas sublatum (in) III. 11. a. in cervicibus Italiae agentis hostis III. 3. a.
- Cesserat* secus tentatum antea J. 23. e. prospere insidiae C. 27. e. in metu cesserimus C. 68. a. anima naturae VI. 60. e.
- Cibi* inopia acrior vis (serpentium) J. 94. d. vinoque laeti invitarent IV. 12. a. ne quis in castris panem aut quem alium cibum coctum venderet. J. 49. a. quis erat caro ferina. J. 21. a. illis advorsum famem & sitim non lubricine J. 94. c. tam pro temeto quam eduliis, quod rarius. Cicero in Anton. quum se cibis ingurgitavisset, & Plin. II. 16. N. H. instillant cibos atque incubant (Gallinae.)

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Cicatrices advorso corpore J. 89. c. VI. 11. a.

Circiter Kal. Jun. C. 17. a. circiter 12. pedes humi depressus C. 64. a. annos natus circiter 20. J. 68. d. duum millium intervallo J. 114. d. *Hemina* apud Plin. 13. 13. lapidem fuisse quadratum circiter in medio arcte vinctum. quam locutionem frustra quaeras in *Harduini Indicibus*, sed non est propterea trita quia ille omiserit.

Circuiens manipulos J. 53. a. vigilias cum legatis J. 49. e. & 105. d. quem circumvenire nitebatur. M. Capella pag. 44. 20. MSS. B. Pub. & C. *Christi rectius*, circumire & circuire. *Codex Oxoniensis cum edd. facit.* circuire, hortari J. 55. e.

Circum se habebat facinorosorum catervas &c. C. 14. a. & 27. e. omnes qui circum sunt &c. II. 6. a. vastatis circum omnibus locis IV. 6. a. in Apuliam circumque ea loca C. 31. a. Circum adnitente nullo, in obsidione frumentum defuit IV. 6. a.

Circumdat moenia fossa J. 25. d. exercitu circumdato J. 27. d. multitudine effusi confedere 103. e.

Circumeundo sigillatim atque ementiendo C. 49. e.

Circumgredimur Armenia IV. 8. b. *circumgredi* terga &c. apud Tacitum.

Circumsedit oppidum J. 24. e.

Circumspectare omnia, metuere J. 75. a. Liv. IV. B. Maced. 153. *circum.* qua nam ipse evaderet circumspectabat. Plaut. Bacch. 5. 45. Terent. Eunucl. 3. 5. 54.

Circumspiciens & tentans omnia J. 98. d. inde Valer. IV. 3. 3. *Circumspecta* animi moderatione ubi MS. pro, meruerit, elegerit, uti & Codex Danielis. Diem bello I. 13. e.

Circumtulisse pateris sanguinem &c. C. 23. a.

Circumvenire infantes C. 16. a. ab tergo J. 102. e. exercitu moenia cuncta J. 61. b. moenia vallo fossaque J. 79. b. P. Rom. suimet sanguinis caede circumveniendum I. 10. d. a Myoparonibus mari circumventa III. 5. e. planitiem locis paullo superioribus circumventam J. 71. d. *Circumjecta* saltibus planicies Tacit. 2. 11. Tacit. An. 2. 6. *Rhenus* modicas insulas circumveniens; & Plin. VIII. 7. equitatu circumventi, sed locis aut montibus circ. vix alibi occurrit. Virg. Cyclopsque labens sinu circumvenit atro, a latronibus in itinere circumventi J. III. a. dextra unde ferrum erat II. 10. a. infidiis J. 114. e. omnibus necessitudinibus C. 22. e. falsis criminibus C. 35. a. ab inimicis C. 32. e. his difficultatibus J. 7. a. ab equitibus dextra sinistra J. 107. e. a latere. Hegesip. Lib. I. p. 5.

Citatis per cava terrae ventis VI. 7. a.

Citi speculatores se ostendunt J. 106. a. *citus* eques. Tacit. H. 3. 16. milites II. 1. citus modo, modo tardus incessus C. 15. e.

Cives atque socios coërcere omnibus modis C. 30. e. accensus in C. 3. 9. Ingenius C. 71. a. e. Latio J. 72. a. hostisque juxta metuere J. 75. a. hostes cives permixti J. 55. a. etiam hostes aequiores quam aliis cives VI. 36. a. fertur.

Civile imperium Horat. mitte civiles super urbe curas. -- actio Cic. I. Ver. 10. non naturalis amor sed civilis & opinabilis Gell. 12. 1. Lex Civilis ac publica Cic. pro Coecin. 54. 1. Scientia Quintil. 2. 15. eodem sensu apud ISS. Civiliter. & noster VI. 35. e. civiliter deponas bellum J. 89. d. victoriam J. 100. e. studiis civilibus J. 5. b. discordia C. 5. a. dissensio oriri caepit J. 45. e. & C. 48. b. praeda I. 10. a.

Civitas permota C. 32. a. magna atque magnifica C. 52. d. summo studio adnitebatur J. 47. e. trepida & sollicita de belli eventu J. 59. a. opulens J. 72. b. dignitate alios, alios civitate eversum irent VI. 48. e. in C. secessio fuit VI. 50. c. aere alieno liberaret C. 41. c. periculis ereptam C. 47. a. in artibus bonis retinebat hostilis metus J. 45. a. confirmari I. 14. e. qui etiam a bellis I. 22. e. Lusitaniae gravem VII. 21. c. ubi eos in C. adduxeris VI. 52. a. magnas pestum dedit J. 46. e. quae ab se defece- rant formidine affectare J. 70. a. mapalia circumjecta civitati VI. 20. a. Principes J. 70. d. & C. 41. a.

Clade exercitus percussus J. 48. c. quantam ipsi nobisque attulerit C. 67. e. magnam. magna atque calamitas Remp. oppressisset C. 40. c. propinquos caeteros alium alia clades oppressit J. 16. a. Reip. innoxiae cladi sunt J. 90. c. ea res magnae initium cladis fuit C. 56. c.

Clarum fieri licet C. 3. a. in congressu facerent J. 63. d.

Clemens erat is rumor J. 25. a. *alveus* clemens Curtius. & Ovid. 9. Metam. 24. Auster. Stat. 5. Theb. 94. *ratibus* clemens insula. Claudian. & albi, quo non rumore secundo, Palladii penetravit amor. Bonus atque clemens VI. 32. b. Ea vero clementia erit consuluisse ne -- VI. 41. a.

Clientelae multae, vetus nobilitas, majorum facta fortia, cognatorum & affinium opes J. 87. b. clientelas, gloriam, dignitatem VI. 57. d.

Clamor utrimque exortus C. 46. b. permixtus, hortatione, laetitia, gemitu J. 64. a. & tumultum hostilem a tergo accepit J. 62. c. tollere J. 104. d.

Clandestinis consiliis V. 12. e.

Clara & magnifica J. 4. e. pollensque facundia J. 32. e. &c. delecti satis clara vobis sunt III. 3. e. ubi divitiae clarae habentur VI. 53. a. potentesque C. 39. a. magis quam honesti apud socios J. 8. a. quibus per caeteras gentes maximi & clari estis I. 4. c. inter claros magis quam inter bonos Tacit. H. 2. 10. & magnus J. 97. a. quis

I N D E X I I. S I V E

quis te clarior, quis major? VI. 60. b. per caeteros mortales illa res clarior est VI. 45. e. clarissimam in patria familiam VI. 60. a. viri Consulibus C. 55. a. clarius esset suum in Remp. studium C. 50. e. fieri licet C. 3. a. acceptumque J. 73. a. Clarus atque magnus habetur C. 62. a. abunde pollens potensque & clarus est J. 1. a. tam c. neque tam egregiis factis erat J. 67. e. *talis humanitatis intellectu* claruit MS. Valer. V. 1. 11. edd. *non caruit*. in tantam claritudinem brevi pervenerat J. 7. d. artes animi quibus summa claritudo paratur J. 3. a.

Classe pulcherrima exui IV. 5. e. hostium vitabundus III. 6. a. fusae fugataeque C. 81. a. mare patefactum VI. 19. e.

Classibus. non more majorum neque ex classibus J. 9. a. ex confusis 5. sorte Centuriae vocarentur VI. 53. e. primae omnes judicare placet VI. 53. c. prima judicia VI. 58. e.

Claudebat nihil socordia VI. 13. b.

Claves adulterinas paret J. 12. c.

Clausi in tenebris cum moerore & luctu morte graviores vitam exiguunt J. 16. c. undique oppido J. 71. b. aliud clausum in pectore aliud promptum in lingua C. 10. d. montibus atque copiis hostium C. 66. e. clausum tenet atque obsidet J. 26. c. fame ferroque J. 42. e.

Coacta Italia in angustias scinditur in 2. Promontoria VI. 15. d. -- egestate locorum rapti vivere VI. 19. b. volentibus quam coactis imperitare J. 109. a. rerum necessitudine J. 52. a. quas nox coegerat sedes habebant J. 21. a. finitimos armis sub imperium J. 21. e. quos omnis eadem metuere in unum coegit J. 34. e. pecunias 22. e. *Tacit.* 4. 45. armatus intentusque milites cogeat J. 105. c. cogendi potestas erat J. 28. e. paucos fama cognitos accire & ambiundo cogere C. 86. d. cogere ad militiam J. 87. a. exercitum supplicio J. 89. e. exercitum Dyrrhachium cogere I. 18. b. ut ex Latio & a fociis cogeret J. 100. a. multitudinem in unum J. 82. a.

Coaequandis montibus C. 21. a. Coaequari gratiam omnium difficile VI. 57. d. dignitate VI. 53. e.

Coalescat concordia inter VI. 52. a. illex inter saxa coaluerat J. 98. d. novi veteresque J. 92. e. hi postquam in una moenia convenere &c. quam facile coaluerint C. 6. a.

Coarguunt dissimulantem praeter literas, sermonibus &c. C. 48. a. *si facinoris coargueretur*. *Tacit.* Annal. 13. 20.

Codicariae naves IV. 10. a.

Coelo tanta missa vis aquae J. 78. d. facta ad coelum fert J. 57. e. strepitum armorum ad c. ferri J. 64. a.

Coepit ubicumque insequi J. 54. d. uti coeperat in hiberna proficiscitur J. 105. a. alia hujusmodi coepere fieri C. 57. c. post ubi silentium coepit J. 38. c. cum primum deditio coepit J. 66. d. ex virtute nobilitas J. 88. d. ubi dies J. 96. b.

Coercere omnibus modis socios C. 30. e. beneficio metu coërcitum J. 96. e.

Cogites fac c. C. 45. e. indigna virtute tua VI. 46. c.

Cognitionem, affinitatem, praeterea foedus intervenisse, ad hoc &c. J. 119. c. & affinium J. 14. a. & J. 87. a. amicum, hospitem aut cognatum C. antepen.

Cognita. egregia tua fides, re C. 36. a. deditio-nem per nuncios cognitam approbat II. 4. b. Metelli rebus J. 59. a. literis J. 76. a. Consilio per Sangam C. 42. d. & C. 46. a. indicio C. 17. d. advent Bocchi J. 107. a. fama paucos J. 86. c. experimentis cognitum erat Metello J. 50. a. cum Ligure promissa ejus cognitum misit (ad cognoscendum) J. 98. d. ante te cognitum J. 118. a. dicitque sibi per Dabarem ex Sulla cognitum J. 120. a. Ne se alium putaret ac Numantiae cognitus esset J. 18. a. Cic. ad Servium 13. 2. *hominem prudentem & officiosum* cognosces (pro experiri in utroque loco) & pro sentire. Virg. *Nec tam praesentes alibi cognoscere Divos*. Nobis neque bello neque pace antea J. 22. e. Tacit. H. 1. 1. *mibi Galba, Ottho Vitellius nec beneficio, nec injuria cogniti*. Ager hostibus J. 51. a. In ea cognoscenda (Re-publica) VI. 45. a. res pariter attendere cognoscere quid boni utrisque esset J. 93. a. fuere qui inimicos suos (inter cadavera) cognoscerent. C. antepen. *Eo sensu*, Plautus, Poenul. *Nam vestra nutrix primum me cognovit. Ter. Eunuch. V. 28. ita miserrimus fui fugitando ne quis me cognosceret. Seneca. item Ovidius. qui-buscum mandata Bocchi cognoscit J. 112. a. rem omnem uti cognoverant aperiant C. 42. d. operae, pretium est, cum domos atque villas cognoveris in urbium modum exaedificatas C. 12. a. ubi de adventu M. cognoverunt J. 92. d. eos mores eamque modestiam viri cognovi C. 54. e. id an casu acciderit parum cognovi J. 81. c. Cum prius omnes signa sua cognovissent C. 48. e. ubi cognovit iter ejus ex perfugis C. 66. d. de regum societate cognovit J. 84. a. pro cognovissent comp. pro simpl. ut saepe Liv. 35. Potestas domini res suas cognoscendi facta. *Apulejus compositis utitur. suum sigillum recognoscat Metam. X. p. 243.**

Cobors praetoria C. 70. e. Peligna J. 113. a. veteranas C. 69. e. legionarias J. 55. b. delectae III. 14. d. festinas composuerat IV. 21. a. expeditis J. 50. e. auxiliariis J. 98. a. praefectis J. 50. e. C.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Colam. neque illos arte me opulenter J. 89. d. uti colantur boni mores VI, 52. a. colite, observate talem hunc virum J. 10. e.

Collatis castris III, 13. b.

Colle advorso evadunt J. 56. a. sed ex medio quasi collis oriebatur J. 52. e. editissimus I. 20. a.

Collibuisse quae victoribus C. 53. e. C. IV, 61. e.

Colligere sarcinas J. 102. d.

Collocat signa in subsidiis artius C. 69. a. suos J. 53. a. adversum pedites hostium J. 55. a. in provinciam quae proxima est Numidiaë hie-
mandi gratia collocat J. 65. a. praesidiis c. 46. a.

Colloquio in c. verba facit J. 42. e. diem delige-
ret J. 116. e. diem decretum J. 121. a. per-
misso militibus IV, 9. a. quasi de pace in C.
veniretur J. 120. a.

Colonia Theraeon J. 20. c. & municipia patebunt
C. 68. e. frumentum per municipia & colo-
nias dare VI, 43. e. multi ex col. & municipiis
C. 17. b. deducendis Triumvirum J. 46. b. in c. constitutas IV, 51. b.

Colos ei exsanguis C. 15. e. *Varr. Prometh.* exsan-
guibus dolore evirescat *Colos.* Sic labos, odos,
apud Terent. & Plautum. vultu colore ac mo-
tu corporis atque animo varius J. 121. c.

Cominus acriter instare C. 70. a. faciem suam
ostentabat VI, 11. c.

Comitatus Allobrogum per insidias deprehendant
C. 46. a.

Comitiis habitis C. 25. a. comitorum dies venit
C. 27. e. & 41. a.

Commaculares te cum Jugurtha miscendo J. 109.
a. quorum flagitiis commacularetur laus bo-
norum VI, 37. e. praeter satellites commacu-
latis I. 9. e. se ambitu Cic. pro Cael.

Commeatibus initio paratis J. 30. e. *Commercatis*
(i. e. *abeundi licentia pecunia quaesita*) 5, 1. d. *quo*
sensu apud Livium aliosque saepissime. Parati fru-
mentum dare, commeatum portare J. 50. d.
ubi stipendium & commeatum locaverat J. 95.
e. spe amplior J. 78. d. multique interierant
insidiis latronum II, 5. a.

Commemorando exprobras. VI, 64. a. quid plura
de tua insolentia commemorem VI, 64. c.

Commendationi meae tribuit fiduciam egregia tua
fides C. 36. a. tibi commendo, tuaeque fidei
trado C. 36. e.

Commercia prohibebant ignara lingua J. 21. c.

Comminutae unae & alterae scalae J. 64. e. regni
opes J. 66. c.

Commiserat audaciae virilis facinora C. 26. a. com-
mittere in se malum facinus IV, 51. b. *qui*
scelera committi vetem Senec. Phoeniss. 327. at
MS. Corp. Christi Sceptra com. v. unde a se-
Tom. II.

rentariis proelium committi possit C. 70. a.

Commodo, inimicitias ex c. aestumare C. 10. e.
ex commodo pugnam facere J. 84. a. de P. R.
commodo cum iis differere J. 108. e. majus ex
otio meo Reip. venturum J. 4. c. Regis omni-
bus suis rebus anteferebat J. 19. a. quod com-
modum est trahunt, rapiunt VI, 48. a.

Commonefacere beneficii sui J. 53. c. uti nos com-
monefacias quam conversa sit Resp. VI, 62. d.

Commoratus paullulum, C. 69. a.

Commori hostibus I. 17. b. *muneri pio. Hegesippus*
I, 17. e. sic Codex MS. Bib. Pub.

Commotus metu atque lubricine J. 27. d. insolita
re J. 68. a. neque terrore neque gratia VI,
33. a.

Commune, alterum cum diis, alterum cum bel-
luis C. I. b. cujus arbitrato com. negotiis con-
suleretur J. 113. a. utriusque populi finis J.
81. a. quo res com. licentius gereretur J.
116. a. fortuna asperior VI, 5. a. nobilitatis
malum J. 68. a. omnium naturam J. 88. b.
habitum transgressus VI, 2. a. omnium hostes
esse J. 83. a. pro com. imperio privatim sibi
quisque servitutem peperit VI, 50. e. sic III,
4. a. necessitatibus privatim mihi consulere.

Communias rem, stabiliasque VI. 49. a. suos lo-
cos Jugurtha J. 70. a.

Communicasse causam civium cum servis fugitivis
C. 65. e. communicato consilio C. 18. b.

Commutare (tuam) contumeliam vita sua VI, 49.
a. *commutatio* tanta incessit postquam J. 13. e.
commutatis ordinibus, J. 53. e. & 106. a.

Comparant simul delinimenta & differunt vos in
adventum P. III. 11. a. exercitum, pro tem-
pore & periculo C. 31. b. domum tuam vi
& rapinis funestam tibi ac tuis VI, 62. a. iis
(poenis) utendum censeo quae legibus com-
parata sunt C. 53. a. compare me hominem
novum cum illorum superbia J. 88. a. qui hoc
malum publicum clandestinis consiliis compa-
raverunt V, 12. e. *Amicitias cum animi ratione*
tum facilius eloquentia comparatas. Cod. vetus
Petrensis amiratione *supra*, sed recentiore ma-
nu, M. Cicero de Invent. I. 1.

Comperi artem tuam egregie mirabilem VI, 45. e.
Comperior ipse colligo. Quaerebam, comperiebam
nihil ad Pamphilum Ter. comperior, ab alio cogno-
sco. in ea vita multa legendo atque audiendo ita
comperi VI, 55. e. an—an—casu parum com-
perimus J. 71. b. & J. 121. a. comperior J. 116.
e. Tacit. Hist. 4. gravem virum fuisse comperior.
Apuleius 1. Ibi ego comperior omnes iudices tanto
adsurrexisse. quod ubi comperisset J. 25. b. post-
quam de rebus Vaccae actis comperit J. 71. d.
ea res pro magnitudine parum comperta C. 23. e.
ubi Romae comperta sunt C. 37. a. & alibi
postquam Metello comperta sunt J. 78. a. Le-

Bb bb gio-

I N D E X I I. S I V E

giones Valerianae comperto, i. e. cum compe-
risset Pontum consuli datum IV, 1. a. Eadem
forma Terent. ut illum senium Dii perduint qui.
&, Eunuchum suam. Centauro magna. Virg.
Samnitium caesi tria millia trecenti. Liv. in
omnibus hisce instantiis mutatur genus & refer-
tur non ad verbum quod rem declarat sed ad
rem verbo significatam. nihil frequentius V.
Tacit. I. 66. 4. 36. &c. periculo atque nego-
tiis compertum in bello plurimum ingenium
posse C. 2. b. ex aliis rebus magis quam quod
cuiquam id compertum foret C. 14. e. ego
habeo milites C. 67. a. deis haud facile com-
pertum narraverim J. 20. a. de eo tibi com-
pertum erat VI, 62. e.

Competere animo, auribus, lingua I. 19. c. Ta-
citus Hist. Lib. III. Cap. 73.

Compleri omnia luctu, armis &c. C. 53. e. co-
hortes pro numero militum C. 65. a.

Complures boni praesidium in eo putabant C. 19.
a. novi in exercitu J. 8. a.

Componas praebeo exemplum quo rectius tua IV,
3. a. pro pacare Tacit. 145. &c. terrae & ma-
ria simul omnia componenda sunt VI, 41. b.
belli J. 110. e. caetera in majus VI, 12. a.
armis parta VI, 33. a. bellum conditionibus
J. 120. a.

Composita non sunt verba mea: parum id facio
J. 89. c. facundam & compositam orationem
J. 89. a. Composite atque magnifice casum
Reip. miserati sunt C. 53. e. bene & comp.
Caesar in hoc ordine de vita & morte differuit
C. 59. c. Tacitus H. 3. 37. composita in magnifi-
centiam Oratio. Hoc sensu Cicero I. de Orat. com-
posite & apte dicere, & compositae orationis
insidiis fidem auditoris attentare 217. pre-
cio compositi. Nonius exponit redempti J.
I. 4. c. ex scientia rebus pacatis compositif-
que J. 47. d. pro pacare Tacitus I. 45. paci-
sci IV, 68. Plin. Ep. 11. Lib. II. vir dispositus
eodem sensu. pacatis comp. &c. J. 99. a. exer-
citu in hibernaculis J. 110. c. dolo digrediu-
tur J. 119. e. ex composito prohibuerat II, 9.
I. ex corpore & anima genus hominum est
J. 2. a. de te ipso primum quia compositurus
es &c. VI, 35. in secunda festinans cohortes
composuerat VI, 21. a. Tacit. 12, 29. H. 4. 36.
qualicumque modo tu victoriam c. ita alia
omnia futura VI, 33. e. Res militiae & domi-
gestas composui I, 1. a. H. I. 4. e. 89. sic
Tacit. H. IV, 1. a. eadem forma. Terent. Eun.
ut illum dii deaeque omnes senium perduint, qui
me hodie remoratus est — & Eunuchum I. 4.
acta patrum, monumenta belli res Caesarum &c.
Societatem praedarum cum latronibus IV, 9.
Sic, fidem componere exhibet MS. Corporis Christi
Martial. Epig. 9. 72. Massyli leo fama iugi,

pecorisque maritus, Lanigeri, miram composuere
fidem; Sed potior lectio est, mirum qua coiere
fide, vel si a vulgata recedendum, mira com-
posuere fide. Caeterum idem Codex pro, pro-
ditor Helles, legit portitor. me composita pace
fefellit amor. Propert. II. 2. Ubi Metelli dicta
cum factis composuit J. 52. a. plura de bonis
falsa, in deterius composuit VI, 21. d.

Comportare frumentum J. 51. a. aurum domum re-
giam comportant J. 79. d.

Comprobato eorum indicio C. 51. a.

Conari sed prohibere ne conari quidem I.
14. e.

Concederet aetati J. 11. b. ut populi suffragiis in-
teger concederet aetati Mamerci I, 11. c. id
tempus quieti aut luxuriae J. 65. b. quorum
in gratia plerique I, 3. a. alius alio concesse-
re J. 12. a. Victi omnes in gentem nomenque
imperantium J. 21. e. in paucorum dominatio-
nem III, 7. e. itaque concessere illuc omnes
(in paucorum partes) III, 8. a. si singulis ani-
mam quam nequeo concesserim VI, 4. a. in
Armeniam 406. a. si defessus malis injuria con-
cessissem J. 17. e. in paucorum jus atque di-
tionem C. 17. b. Naturae J. 17. a. cujus fa-
cundiae non aetati a Manlio concessum J.
108. e.

Concessione Asiae per dolum avertere ei subve-
nientem Antiochum IV, 3. e.

Concordia res parvae crescunt J. 10. d. optimis
moribus & maxima conc. egit P. Rom. I, 2. a.
& pax disturbantur I, 14. d. inter veteres &
novos coalescat VI, 52. a. bona firmanda
& VI, 38. e.

Conciderant omnes adversis vulneribus C. 71. a.
niti modo, ac statim concidere J. 108. a.
egregia tua fama simul cum Roma brevi con-
cidet VI, 40. a.

Conciliet sibi gratiam incommodo Reipub. VI,
51. c.

Concione habita C. 44. a. advocata C. 66. e. &
J. 38. a. donatum pro concione Jugurtham J.
8. e. quae in concione huiusmodi verbis
differuit J. 32. e. aderat J. 38. e. & J. 58. a.
ex concione discedit 38. e. ubi cum tota con-
cione ab exercitu cogit discedere (q) VI, 14.
d. populi advocavit J. 86. e. concionibus po-
pulum ad vindicandum hortari J. 32. b. omni-
bus concionibus Metellum capitis arcessere J.
76. b. non ultra concionis locum memores
libertatis III, 9. d.

Concitantia ad con. servitia C. 47. b. quanta nunc
mihi turbae concitantur III, 9. a. injuriis con-
tumeliisque concitatus C. 36. a.

Concupita praebendo perversam gratiam gratifi-
cans. VI, 42. e.

Concurrebant ad eum magnae copiae C. 65. e.
ho-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

homines omnium ordinum corruptissimi I, 13. d. in castra tua VI, 34. e. utrimque magno clamore concurritur J. 57. a. infestis signis C. 70. a.

Concusserat. quod factum primo populares conjunctionis conc. C. 25. a. orbis terrarum bello concussus foret VI, 34. a.

Condemnabas alios morte, alios pecunia VI, 62. e. de hac voce Muret. V. L. 20. *condemnatis* rerum capitalium C. 37. a. de cond. summum supplicium sumebant C. 57. a. verberatusque capite poenas solvit J. 72. b.

Condiderant. apud Laete oppidum cui nomen oblivionis condiderant I, 22. a. condidere atque habuere urbem Romam C. 6. a. Tr. pot. conditam à majoribus suis I, 9. e. conditor Capsae J. 94. a. sic, & Sectae *Lactant.* III, 4. Scholiales ined. Persii legit, *reprehensiones omnium sectarum se armavit adversus omnes.*

Conditio. mihi indies magis animus accenditur, dum considero quae con. vitae futura sit, nisi vindicamus &c. C. 17. b. quae conditio belli foret C. 22. a. par est meo & hostium exercitui III, 4. a. Si vera & honesta flagitium superaverit, non est conditio: fuisset si omnino quiessetis III, 9. e. pro loco, statu, vel, non licet, ut apud Virgil. AEn. XII. vs. 880. *Cur mortis adempta est conditio.* Metuenti ne si pax cum Rom. fieret, ipse per conditiones ad supplicium traderetur J. 65. e. posse conditionibus bellum componi J. 120. a. & VI, 21. d. differre. *Dictys* III. 1.

Conditor (Capsae) Hercules J. 94. a. peste conditos orbis terrarum (Romanos) IV, 7. e.

Condonabam alterius lubrici male facta haud facile C. 58. e. creditum condonare VI, 35. a. uti per paucos factiosos scelus condonaretur J. 29. a.

Conducit in unum milites J. 55. b.

Confecti vulneribus, pauci integri J. 64. e. quibus rebus C. 47. a. bello C. 52. e. praelio C. 71. a. annis J. 11. d. morbo atque aetate J. 9. d. per nostra corpora bellum IV, 7. a. bellum quovis modo J. 40. a. ne siti exercitus J. 54. a. mandata brevi J. 12. e. conficiendi belli &c. J. 4. a.

Confertim, sed alius alio quam maxime divorsi J. 54. e. confertis equis J. 106. e. ubi confertissimi obstiterant J. 103. a. in conf. incurrit C. 70. e. *conferto* gradu Tacitus 12. 35.

Confessis de conf. supplicium sumendum C. 61. e. *Confestim* fecit ut nunciis lugubribus fr. 6, 11. a. interpretatur Statil. Maximus, ordine & sine intermissione.

Confidunt ubi satis legati J. 13. e.

Confinis potentiori sedibus pell. J. 45. e. Paulus ad edict. 23. de Fin. R. L. 4. *Hoc iudicium locum*

habet in confinio praediorum rusticorum, urbanorum displicuit: neque enim confines hi, sed magis vicini dicuntur, & ea communibus parietibus plerumque determinantur.

Confirmare pro, asseverare, animum excusso timore sumere, ex morbo convalescere. apud Ciceronem saepe. animos eorum mollire postremo c. fidem publicam per sese inviolatam fore J. 38. d. territos J. 42. b. data atque accepta fide societatem C. 45. c. *postquam* pacta (sic legendum ex MS. non acta) *confirmata sunt.* Dares cap. 41. ubi pro, Scaeam portam MS. rectius, illam partem muri. *insulsa est in editis repetitio* I, 14. e. 2. rebus posse confirmari senatum puto VI, 57. e. multa pollicendo ac miserando casum suum, confirmat uti pergerent J. 25. e. confirmato animo C. 47. a. illum diem aut omnis labores confirmaturum J. 53. d. confirmatus ab omnibus, J. 38. a. hostium imperitia J. 103. e. prohibendo a delictis exercitum confirmavit J. 49. e. opes factionis C. 33. e.

Confisi diis Im. C. 60. e. sese fore inviolatos &c. J. 28. a. facile apud illos principem se fore C. 7. e. his amicis sociisque C. 16. b.

Conflaverant aes alienum grande C. 25. a. illi magnam invidiam. C. 50. e.

Confligere statuit cum Antonio C. 66. e.

Confodere domi suae imperatum C. 29. a. confoditur pugnans C. 70. e.

Confusis quinque classibus VI, 53. e.

Conglobatae cunctae gentes non movere non contundere queunt hoc imperium VI, 38. e. quosque fors conglobaverat J. 102. d.

Congressi (postquam) cong. dicit se missum J. 117. a. in congressu magnam cladem facere J. 63. e. primo pulsi milites J. 77. e.

Congruens inter se (multitudo) nullo modo, in artes vitasque varias dispalata VI, 50. e. *Nec ulla vox proposito congruens esset audita.* Valer. 1. 5, 4. MSS. Pemb. & Pub. aliqua vox congruere vitiis Tacit. 13. 1.

Conjecerat in vincula C. 43. e. qui quidem mos uti tabes in urbem conjectus IV, 1. b.

Coniunctos sanguine J. 10. b. habere eum magnam copiam societatis amicitiaeque conjungendae J. 85. a. multos familiari amicitia conjunxerat J. 7. e.

Conjurant inter se principes Civitatis J. 70. b. Si conjuratio valuisset C. 17. e. in ea conj. fuit L. C. 24. a. si quis indicasset de conj. quae contra Remp. facta erat C. 31. c. dissimulare de conjuratione C. 48. a. multos praeterea in ea conj. esse C. 48. b. patefacta C. 49. a. alique ex conjuratione deprehensi C. 49. d. conjur. patefaceret C. 37. e. extra conjur. C. 40. e. aperit C. 41. e. uti vos infestos conjurationi

I N D E X II. S I V E

conjuratiōni faceret C. 54. a. populares C. 25. a. & C. 59. e. principes C. 28. e. 44. a. conscii C. 38. a. ut studium conjur. vehementer simulent C. 42. d. caetera multitudo suum quisque negotium exequeretur C. 44. a. opibus fretus C. 55. e.

Conjicio. quantum conj. VI, 19. b. *Apulejus de D. S.* p. 412.

Connubia. per connub. Gaetulos secum miscuere J. 2. c.

Conquiri ex agris quamplurimum domiti pecoris J. 78. b.

Conscii conjurationis C. 38. a. atque illi certamini conscii inter se juxta seditionem erant (†.) VI, 31. e. animus exagitabat C. 14. b. videlicet & sibi quisque conscius, VI, 51. e.

Conscientia scelerum agitabatur ferox animus C. 5. c. *Conscientiam animi non curat.* Cic. 2. de fin. 88. *Sueton.* in Nerone, *Sceleris conscientiam ferre non posse, ob conscientiam stupri accipere aliquid, Marcel.* in *L. mariti lenocinium* §. *Quod ait ff. ad Legem Jul. de Adult.* mentem excitam vexabat C. 15. e. satisfactionem ex nulla conscientia de culpa proponere decrevi C. 36. a. delicti populum timet J. 29. a. eique timido & ex conscientia diffidenti rebus suis J. 37. e. eorum alium c. alium mala fama impediēbat J. 39. c. ex mala con. digna timere J. 66. e. scelerum exagitari I, 13. d. suus cuique animus ex con. spem praebet VI, 59. e. ne quis modestiam in conscientiam duceret J. 89. a.

Conscissam plebem Rom. in villa pecoris modo VI, 37. e.

Conscripserat cohortes &c. C. 69. d.

Consecravere aras Philaenis J. 81. e.

Confederant equi Numidaeque inter virgulta J. 53. d. superioribus locis fessa pars J. 55. e. & J. 103. e. 56. e. &c. sub ipsis radicibus montium C. 66. e. prope Cirtam utriusque exercitus J. 24. c. noctemque totam itinere facto J. 96. b.

Consequitur ejus consilia VI, 56. b.

Conferendi manum aut contra feriundi copia J. 54. d. manus conferentes I, 8. e. conferturos VI, 28. e.

Conservandae libertatis atque augendae Reip. fuerat imperium regium &c. C. 6. d. *Causa, gratia nomine, frequenter omittunt veteres.* Terent. *Adelph.* Ne id assentandi magis quam quod gratum habeam facere existimes. *Ulpian.* ad *L. Juliam de Adult.* Siquis evitandi criminis id egit. Noster alibi, alia omnia sibi cum collega ratus, & percunctantibus utrimque satius saluae.

Consideres quid tuae rationes postulent C. 45. e. cum confidero quae conditio vitae futura sit

nisi C. 20. b. Cum vos confidero milites & cum facta vestra aestumo C. 68. d. *Mundo considerato* August. de C. Dei VIII, 1. *Codex Reginensis, tam mirabile sed illi ex vitae genere.*

Consilia Car. sibi proderet C. 27. b. vel res de qua consultatur, vel ipsa consultatio tuta C. 42. a. Consilia execrari C. 49. a. non ea habuissent de Rep. 61. c. - capi talia per otium & ex oportunitate C. 79. a. c. vestra accusantur J. 89. a. & insidias eorum anteverire J. 93. c. Bocchi speculatum J. 116. a. Catuli secutus sum I. 12. e. prava saepe magis bona prospere eveniunt VI, 45. a. & J. 27. d. disturbaverunt VI, 51. e. dum apud eos vera convaluerunt VI, 55. e. consequitur VI, 56. a. hujusce participes C. 17. b. ejus ignarum C. 17. e. neque aliena consilii domus C. 41. e. i. e. non patens atque exposita domus sed recondita ut alicubi Cicero, ubi tuta consilia habere liceret. Caeterum nota est significatio & alieni pro incommodo. *alienus locus* — tempus apud Caesarem & Livium cui Noster opponit suum, non nisi ex suo loco pugnae copiam facere vel simile quid. & absolute Plin. alienum non fuerit in baec divertisse VIII, 8. a. neque f. neque audaciae umquam eguere C. 56. e. causam apud rirem C. 67. e. more majorum, ex consilii decreto imperat per Legatos J. 66. d. expers I, 14. c. poenitens I, 17. b. dubius IV, 13. e. *Eodem sensu,* apud Tacitum *ambiguus con. lib.* 20. aeger IV, 12. a. Si id modo in pectore consilii est, uti te ab inimicorum impetu vindices VI, 46. d. de summa VI, 58. e. suis eum multum officere C. 28. e. nocturnis C. 43. a. patris J. 13. b. Clandestinis hoc malum pub. comparaverunt IV, 12. e. fortibus VI, 56. e. Reip. adfuerunt VI, 58. c. communicato C. 18. b. privato C. 30. a. neque exercitus *Mal- lii quantus, aut quo consilio foret,* C. 30. a. in novo defensionem non statui parare 36. a. quo servitia repudiet C. 45. e. cum nefario veneficorum Reip. in maxima pericula venerit C. 61. e. *Valer.* pestifero sibi nec utili Reip. consilio se a Caesaris concordia abruperat I, 8. 9. *MSS. ibid. post, & casu tantum.* eo consil. uti profugere &c. C. 66. a. bonus & proelio strenuus J. 7. e. pauca praesenti conlocutus J. 31. d. veterē con. omisso novum quaereret J. 73. e. utriusque dies insidiis statuitur J. 73. b. contra tantas difficultates consilio satis providere J. 95. a. forte quam con. melius gesta J. 97. e. tantummodo neque consilio, neque manu priorem alium pati J. 101. e. caeteros anteibat I, 11. c. ad hoc B. majore studio quam con. profectum III, 3. a. valere decet VI, 56. c. in consilio Deorum admisit Jupiter O. M. VI,

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

- VI, 64. d. omnium administer assumitur Scaurus J. 37. b. non finit consilium socord. atque desidia bonum otium contere C. 4. a. cepit opprimundae Reip. C. 16. b. in Nonas Feb. consilium caedis transtulerunt C. 18. e. facile ad tale adduci posse C. 41. a. quo minus novum capiamus C. 57. d. vanum C. 59. e. e. capitis sibi quisque C. 60. c. neque con. neque inceptum ullum frustra sunt J. 7. e. eorum consilium habet J. 66. d. ejus mirari J. 68. a. ex copia rerum contrahit J. 103. b. (i. e. ducere, capere) alibi, *dubium belli atque pacis rationes trahere*. Nisi forte cui pacem praestare & bellum pati consilium est I, 11. e. publicum corruperunt I, 13. a. Caeterum consilium est Tigranis conficere &c. IV, 7. a.
- Consistere* pro opere milites J. 97. e. & 57. a. J. *Consitus* arbultis ager J. 57. a.
- Conspectum* Marii fugerat J. 91. e. e conspectu paullisper J. 71. c.
- Conspicatur* monte degrediens cum exercitu J. 53. e.
- Constabat* mihi multa agitant paucorum &c. cuncta patravisse C. 62. d. & VI, 1. a. constat fuisse VI, 12. a. mihi pro vero constat VI, 59. b. constantius atque aequabilis sese haberent res humanae C. 26.
- Constituas*, victoriam composueris &c. sed jam quo melius, faciliusque con. VI, 33. e. c. in coloniis cives VI, 51. a. parandi Juris & Majestatis constituendae gratia bis per secessionem occupavere J. 35. a. at L. constituerat ut de actionibus Ciceronis quaereretur C. 44. a. illosque nosque & socios infirma pace constitues VI, 40. a. finisque imperii singulis J. 12. a. cohortes in fronte C. 69. a. agmen constituit J. 35. e. *Aeantem in proeliis uti ducem constituerunt* Valer. 1. 5. MSS. *duce uti instituerunt*. Ei negotio proximum diem J. 98. e. in Pyrenaeis tropaea de victis VI, 12. c. *Conjurant inter se dein compositis inter se rebus in diem tertium constituunt* J. 70. d. *rarissime si umquam hoc significatu, quamquam Terentius, quidem constitutae nuptiae in hunc diem*, And. 1. 5. & *constituere tempus alicui rei in III. de B. C. Caesar, iter ad Cirtam constituunt*, J. 83. a. (pro iter facere) quae utilia visa constituunt J. 119. e.
- Constrata* maria C. 13. a. — telis omnia 108. a. *strati ossibus campi* Curt. J. 9. & *cadaveribus* 9. 10.
- Consuefacit* ordines habere (multitudinem) J. 82. a. Consuepta habeo omnes labores, pericula J. 87. d. Consuepta petens e fluctibus, antra Georg. IV, 87. ut cons. amorem facile cerneret *rejecit se in illum flens quam fam.* Andr. Ubi consuepta non suppetunt VI, 39. e. Terent. *non suppetunt dictis data*. eo vero consueti equi (de colle loquitur) J. 54. e.
- Consuetudine*. pub. miserorum causam pro mea con. suscepi C. 36. a. *Cicero pro Arch. quae de causa pro mea con. breviter simpliciterque dixi*. Quae quamquam gravia sunt, tamen consuetudine jam pro nihilo habentur J. 36. d. ex consuet. ratus J. 74. a. bene facere jam ex con. in naturam vertit J. 87. e. vetus stupri C. 24. a.
- Consuevit*, sicuti in solemnibus sacris fieri con. C. 23. a.
- Consul.* vobiscum una consul agam C. 21. e. designatus C. 51. c. & J. 47. a. ex factione media III, 8. a. non ex opulentia sed ex dignitate creetur VI, 53. b. a Con. rogatus sententiam (in senatu scil.) C. 51. d. magna illa Con. imperia & patrum decreta vos exsequendo rata efficitis III, 9. e. Coss. declarantur comitiis habitis C. 25. a. declarati J. 29. e. darent operam ne quid R. d. c. C. 30. e. decernit uti con. delectum habeant C. 37. a. facti J. 88. a. fecistis nos VI, 4. a. factum con. acceperat J. 84. a. neque insidiae consuli procedebant C. 33. a. consuli insidias maturent C. 33. e. invidiam consuli imponeret C. 44. a. diligentia clariss. viri consulis C. 55. a. de facto consulis conventus agitari C. 32. a. per ambitionem consulis memorabant. J. 91. d. neque consulis & aliorum principum I, 5. b.
- Consulares* omnes itemque Senatus magna pars C. 26. a. consulare imperium Romae habuerat C. 64. e.
- Consulatum* petundi C. 16. e. ad Con. mandandum Tullio studia hominum accendit ea res C. 24. e. mandatur J. 76. e. noster C. 62. e. & J. 87. d. 18. e. & I, 10. e. mihi fuit VI, 45. d. gerebat J. 39. a. appetere J. 67. e. per manus tradebat nobilitas inter se J. 67. e. sese ex victis illis spolia cepisse J. 86. a. ex rapinis adeptus est I, 12. d. a principio cons. fui C. 27. b. ingens cupidus exagitabat J. 67. a. cui consulatus maximum imperium maximo dedecori fuit VI, 54. d.
- Consulam.* Tuasne injurias persequar an regno con. J. 77. d. Reipub. VI, 56. e. Communibus negotiis J. 113. a. de uxore potuit honestius consuli J. 100. e. sibi quisque pro moribus J. 62. a. perverse rerum potentes VI, 32. e. ubi ira impulsus male consuluerint C. 52. a. ubi con. mature facto opus est C. 1. e. Reip. juxta ac sibi C. 38. e. Ea vero clementia erit consuluisset ne expellerentur VI, 41. a. cum uxore de Reipub. VI, 62. e. consultum est de Rhodiis C. 52. e. si con. ambobus vellet & ratam pacem J. 120. a. Senatus a B. consultus est J. 30.

I N D E X I I. S I V E

a. Romae Senatus de provinciis consultus J. 66.
 e. Senatum de foedere consulebat J. 43. a. *invadere manu consulere militibus* J. 103. a. Cicero ad Marcel. IV. 9. *tuum est consulere incolumitati & vitae &c.* Caesar B. G. *saluti militum bello* Tacit. IV, 68. *de vita atque tergo regio more* I, 2. d. non cogatis necessitatibus privatum mihi consulere III, 4. a. sibi regnoque suo J. 85. c. ne gravius in eum J. 13. e. Consultitur statim Senatus J. 18. a. animus in consulendo liber C. 60. c. dignitati magis quam irae J. 38. b.
Consulta & decreta quinquennii rescindi J. 11. c. *Proprie quae ex concilii sententia statuuntur ut decreta quae magistratus non adhibito concilio pronuntiat.* Liv. Lib. III. haec duo jungit, *levius enim vaniusque est sua decreta & consulta tollere.* pro consiliis utitur Tacit. *mollibus consultis.* An. I, 40. omnia non bene consulta in virtutem trahebantur J. 97. a. sese omnia cum illo integra habere J. 116. a. *facta consultaque ejus aemulus* III, 13. e. consultabant Reip. C. 6. e. de rebus dubiis 52. a. C. in medium IV, 9. a.
Consultor idem & socius J. 90. e. uti fautor con. sibi adsit J. III. e. Jovem aut alium quem deum consultorem exspectatis? III, 9. e. cupidine atque ira pessimis consultoribus grassari J. 68. e. prava incepta consultoribus noxae esse I. 11. e. copiae adsint VI, 45. a.
Consultationibus prolatandis J. 29. a.
Consulto & mature facto opus C. I. c. lenius agere J. 64. d. trahi ab Imp. J. 68. e. velut opere atque consulto praeceptis J. 97. d.
Consumere, rapere, sua parvi pendere C. 12. a. sua atque aliena VI, 39. d. quos con. fortuna belli I, 5. d. omnis opes & spes privatas con. 3. 2. e. fidem III, 4. e. multa tamen oratione consumpta J. 27. e. consumpta multa oratione invicem. Dictys II, 5. & verbis II, 26. *eo sensu quo Cicero, consumpta superiore motu & exhausta (actio.) de Orat. 57. multis diebus per dubitationem consumptis* J. 66. e. laboribus J. 98. a.
Contactu, neu patiamini licentiam scelerum, quasi rabiem, ad integros contactu procedere I. 14. a.
Contagio quasi pestilentia invasit (loquitur de moribus imminutis) C. 10. e.
Contemnetur, quam formidatus est antea tam con. I, 10. a. re.
Corrigi quoniam verba contemnit C. 61. d. novitatem meam J. 88. a. contempto imperio vestro J. 14. a. se e contempto metuendum effecit I, 12. a. inerat contemptor animus & superbia J. 68. a. ne vivere contemptus videre J. 17. e.
Contendat cum majoribus suis probitate &c. J. 4. d. cum Legionibus parva manu C. 62. a. con.

dolis atque fallaciis quoniam bonae artes desunt C. II. a. in Castra ad Mallium C. 37. a. per regnum Ariobarz. ad c. quam maxumis itineribus IV, 9. e. quae contentio divina & humana cuncta permiscuit J. 5. a. ex sua con. seditio oriretur C. 35. b. modus erat C. 39. e.
Continentia libidini oppon. C. 2. c.
Continuare binos aut amplius domos C. 21. a. magistratum nitebantur J. 41. a.
Continuit animum a consueta libidine J. 18. e.
Contra naturam corpus voluptati, anima oneri fuit C. 2. e. imperium pugnaverant C. 9. e. at hi contra ignavissimi homines. C. 21. a. sic Terent. *At tu mihi contra nunc videre fortunatus.* pro, *et caviae* etiam. vel, ut inquit Donat. Vicissim, ex adverso e regione. eos summa ope nitebatur C. 39. b. ubi videt Catilinam contra ac ratus erat magna vi tendere C. 70. e. Cicero pro Sylla. *Fam enim faciam &c.* contra atque in caeteris causis fieri solet. Falso queritur de &c. Nam contra reputando (inquirendo in contrariam opinionem) J. 1. a. At contra Jugurtha trahere omnia J. 40. a. & J. 54. c. & pro, e contra J. 79. c. sed mihi contra videtur J. 87. a. Clariores sese putant quod contra est J. 88. e. J. 102. b. 11. e. VI. 3. a. VI. 36. a. At contra quis est omnium &c. in propinquo J. 60. 4. e. & 18. c. timorem animi praemia sceleris adeptum sese videt J. 23. a. inceptum suum venisse J. 27. c. pericula & insidias firmisumus J. 30. e. injurias armati eat J. 34. a. decus regum J. 38. a. Jus & injurias omnis munitus foret (cujus impudentia) J. 38. a. Verum niti J. 39. d. belli faciem J. 50. c. libidinem animi sui recte facere C. 52. a. contra Remp. facta C. 31. d. ea oppidani saxa volvere J. 61. e. Metellum vehementer accenderat J. 68. e. opinionem J. 78. e. Metellum nihil satis firmum J. 82. a. postulata Bocchi J. 85. e. tantas difficultates consilio satis providere J. 95. a. hujus ordinis auctoritatem I. 16. e. aetatem projectum ad bellum saevissimum III, 2. a. pericula & ambitionem bonis VI, 19. e. morem fiducia augeri nostris cepit VI, 31. b. Spartacum pugnam offerre cupientibus VI, 31. e. adversum consulem beneficia populi retinens VI, 46. d. eam nixi (gratiam) VI, 51. e. divitias magna remedia statuo VI, 53. e. sic locuti medicorum latinissimi. Plin. X. 59. e. Contra Urticam remedium est. stramento &c. pro quo, aliquid quando Celsus alique ad utuntur. Collyrium ad pustulas VI, 6, 12. ad laterum dolores compositio est Apollonophanis. Lib. V. §. 6. & adversus. ibid. §. 10. & Cap. 26. §. 22. hostes factio parabatur VI, 56. e.
Contracta rabie toleravimus 18. e. dolo aut fociordia nostra VI, 4. a.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Controversiarum, ad omnis vis con. male assuetum III, 1. b.

Contumelia accensum esse bonum ingenium J. 84. e. tantam illam sibi ab Cicerone impositam C. 49. e. Cic. 6. Verrinarum. *imponere plurimas injurias contumeliasque*. cuius contumeliam homines ignavissimi vita sua commutare volunt VI, 49. a. contumeliarum in Imp. poenas petat J. 69. a. sumtibus & con. ex rege miserrimum servorum efficere IV, 4. d. injuriisque concitatus C. 36. a. Contumeliosa dicta J. 23. e. in eos foret J. 66. a. amicis VI, 33. c.

Contundere aut movere imperium VI, 38. e. nostrae opes contusae hostiumque auctae J. 48. a. *Verbum Lucretianum* 4, 955. *Corpora conturbant magno contusa labore*. unde Virg. *Bellum ingens geret Italia populosque feroces* Contundet. *AEn.* I, 268. & Georg. IV, 240. Contusosque animos & res miserabere fractas. ubi Petrensis, miserabile.

Conturbare rem, denique omnia malle quam victi abire J. 81. d. Remp. C. 49. e. & C. 38. e. conturbare omnibus & infra J. 103. c.

Convenas, agros, imperium habere IV, 7. e.

Convenerant frequentes armati C. 18. e. uti con. J. 43. e. in una moenia C. 6. a. reguli in unum J. 11. a. munditias mulieribus, viris laborem J. 90. a. uti prius quam legatos conveniret J. 27. e. ubi eos convenisse videt C. 20. a. Si nihil inter plebem & Patres convenisset III, 14. e. qui convenit in minore negotio legem observare C. 55. e. sicuti Regi lubuerat, pax convenit J. 42. e. apud Plautum *absolute* Amphit. 4. *Convenit. victi utri sint eo proelio. Urbem &c. uti dederent.* & Terent. *dic convenisse*. at eodem modo cum nostro *Livius* 10. *Nuntiarentque ei, ut si pax convenisset.* & alibi, pax ita convenerat ut *Hetruscis Latinisque fluviis Albula* (Tiber.) *finis esset* & IX. B. *Punic.* In eas condiciones cum pax convenisset. Conveniunt caeteros per Gabinium C. 44. e. quae pacta in conventionem non praestitissent VI, 9. e. *Conventam* cum Romanis pacem frustra fuisse J. 120. a. primo *conventu* quem ab regulis factum &c. J. 12. a. dimisit C. 22. e. vitantes IV, 11. a. si illi copia fieret, omnia conventura J. 85. e. fieri, arma portari C. 31. a. Romae per omnis locos & conventus de facto consulis agitari J. 32. a.

Conversa lingua connubio Numidarum J. 80. e. esse in me omnium ora J. 87. c. considerate quam conversa rerum natura sit I, 14. d. quam c. Resp. VI, 62. a. *conversus* est animus aeger avaritia J. 31. a. i. e. in contrariam partem *AEn.* V. vf. 465. *conversa*que numina sentis. Et, *lin-tea* Horat. Ep. 16. arma huc convertisse IV, 7. d. ubi regium imperium in superbiam dominationemque convertit C. 6. e. *vid.* Tacitum

An. IV. cap. 3. *Caesar* B. C. Virg. Georg. 2. *in glaciem vertere lacunae*. Liv. *haec in perniciem adolescenti verterunt*. Et Dictys IV. 14. *convortere* imperia sua gratia aut spe aut praemiis in vol. III. 7. d. convortit ad pedites J. 107. a.

Convicti judiciis C. 14. a. indicio legatorum confessique sit C. 61. d. tanti facinoris C. 55. d.

Convivia aut scorta exercuerint VI, 38. a. in conviviis lubidinem habebat C. 7. b. salutare plebem & conviviis gratiam quaerere J. 4. a. exor-no parum scite J. 90. a.

Convocat in unum omnes C. 17. a. convocato senatu C. 51. b.

Coopertum miseris J. 15. e. flagitiis atque facinoribus C. 24. a.

Coortum est, siquid adversi VI, 55. b. *ventus* Metam. 104. J. 81. c.

Copia, in magna copia rerum aliud alii natura iter ostendit C. 2. d. P. Romano nunquam ea c. fuit scriptorum C. 8. e. quibus in otio vivere copia erat C. 17. d. latronum C. 29. e. est magna memorandi qui reges &c. male consuluerint C. 52. a. Sic Plaut. Milit. *Copia vix fuit eum ad-eundi ut contra, rara videndi aliquem* apud Tibullum Lib. 2. Eleg. 3. emundi ab Hispanis J. 21. c. Adherbalis appellandi J. 25. c. ex copia rerum statuit sibi nihil agitandum J. 43. e. jubet locis ex copia maxime idoneis, vineas agere i. e. *ex omni copia* J. 79. a. ex copia tubicinum 5 numero delegit J. 98. e. & J. 110. e. & ei maxime fallendi erat per amicitiam J. 65. d. facere pugnandi J. 84. a. magnae C. 59. e. consultorum adsint VI, 45. a. habere eum magnam copiam societatis amicitiaeque conjungendae J. 85. a. quoniam cop. Jugurtha haberet &c. C. 119. a. pedestrium J. 53. a. fusas C. 70. e. armat J. 13. a. parat. J. 24. a. & J. 43. d. & J. 52. a. augere VI, 21. e. suis filiaeque perfolveret C. 36. d. montibus atque copiis hostium clausum C. 66. e. rex forma genere atque copiis potens J. 15. a. copiis integra II, 2. a. quantis familiaribus augerentur VI, 6. d. neque de capite neque de honore ex copiis quisquam magis aut minus judicaverit VI, 53. a. --- C. 36. d. pro rei copia tamen satis providentes exornat J. 95. a. ex copia rerum consilium trahit J. 103. a. facta J. 110. a. in tanta doctiss. hominum copia I, 1. a. tam levi I, 21. e. exercitum pro loco atque copiis instruxit C. 69. a. *pro facultate* & *annona* saepissime apud Tacitum, eodem sensu *ex copia* Plaut. Casin. In re praesenti ex copia piscaria &c.

Coquum pluris pretii quam villicum habeo J. 90. a.

Corpora nostra uti tuta ab injuria forent (arma cepisse) C. 34. a. occisorum J. 99. e. tegere ab jacu-

I N D E X I I I . S I V E

jaculis eminus emissis J. 106. e. agitaverat pavor I, 21. a. per calorum autollitur I, 22. e. sacrata corpora (diis M. devota) II, 9. b. sustinere nequeunt fessi arma incumberent III, 12. e. per nostra bellum conficere IV, 7. a. ingenium nemo sine corpore exercebat C. 8. e. quem locum quisque vivus pugnando ceperat cum amissa anima, corpore tegebat C. 71. a. pro, *cadavere*. Sic Tacit. II, 40. 3. 5. & anima compositum genus hominum J. 2. a. salubri genus hominum J. 20. d. exercito fessus J. 74. a. cicatrices advorso corpore J. 89. b. aucto II, 3. a. (i. e. ut veteres medici loquuntur impleto) ex Lucretii penu. pabula laeta. Quae nunc vix nostro grandescunt aucta labore II, 1159. & n. II, 6. a. q. qua super omni corpore quietus &c. III, 6. c. mulcato faede III, 6. e. senecto IV, 1. a. immutato IV, 13. a. ingenio alii ingenio V. notas VI, 5. a. uti nihil flagitiosum corp. tuo putares VI, 61. e. aut manu significare aut niti corporibus huc & illuc quasi vitabundi J. 64. b. servitio utimur C. I. a. vine an virtute animi C. I. e. patiens inediae, alioris, vigiliae C. 5. a. humani sanguinem C. 23. a. stu- pro toleraverant sumtus ingentis C. 25. a. cul- tu erant omnes copiae (plebis) C. 49. a. c. ad voluptates pessumdatus J. 1. b. vis corporis J. 2. a. & C. 2. a. & fortunae bonorum J. 2. a. cruciatus deprecor J. 26. e. & animi bonae ar- tes J. 30. e. turpissimae parti dediti J. 90. a. motu varius J. 12. c. dehonestamento laetaba- tur VI, 11. d. cultu egregio ornatus VI, 21. d. corp. gaudiis VI, 42. d. corpus voluptati ani- ma oneri C. 2. d. annis infirmum C. 6. e. ef- foeminat C. 11. a. liberum habere C. 34. a. arma quis c. tegitur C. 68. d. nudum & cae- cum ad hostis vortere J. 115. a. intestum reno- nibus corpus tegunt VI, 6. a. lacerum semiani- mum VI, 31. a. armis atque equis corpus exer- cui VI, 55. e. apimo obedit VI, 56. a. atque ingenium patriae non suae quisque potentiae exercitabat VI, 56. e.

Correcta Marii temeritas, gloriam ex culpa inve- nit J. 99. e.

Correptis fascibus C. 18. a.

Corrigas delicta J. 3. a. de plebe renovanda, cor- rigendaque differui VI, 55. d. patere vos ipsa re corrigi quoniam verba contemnitis C. 61. d. vastatur magis quam corrigitur civitas VI, 40. e.

Corruant ne infirmata cor VI, 32. a. imperia VI, 42. a.

Corrumpebantur vineae igni aut lapidibus J. 97. e. non se luxu (*antique*) atque inertiae corrup- pendum dedit J. 6. a. magnas opportunitates C. 44. e. Centuriones &c. uti transfugerent J. 42. a. pabulum & aquarum fontis J. 59. e. &

domum & semet igni J. 79. d. & J. 97. a. prae- da a perfugis J. 79. c. diuturnitate belli res fam. J. 68. e. milites licentia atque lascivia J. 43. e. nomen J. 21. d. vera consilia VI, 55. e. consilium publicum I. 13. a. acceptam corru- pisse (nobilitatem) 88. e.

Corrupta ambitione aetas imbecilla C. 32. e. civi- tate C. 14. a. & 62. e. ob rem corruptam poe- nas metuunt J. 8. d. luxu atque avaritia I, 3. e. opes futes & corruptae I, 9. a. mores C. 5. e. superbia J. 88. d. corrupta facta pauco- rum VI, 9. a. proximos ejus donis J. 102. a. Pau- lus in L. ut tantum. J. si servus F. de servocor- rupto. Plautus & Cicero saepissime J. 110. a. largitionibus & pub. frumento plebes VI, 41. d. auro J. 37. b. pecunia J. 38. e. plerisque ex factione ejus J. 31. i. corruptissimi om- nium ordinum I, 13. e. corruptorem victo- riae tuae VI, 36. a. se suasque spes corrup- turum J. 38. e. animus ab ignavia atque so- cordia J. 33. a.

Creetur praetor non ex opulentia verum ex dig- nitate VI, 53. c. creandis magistratibus (Lex de) VI, 53. d. ut ipse in eo numero crearetur J. 44. e. omnes alii creati pro jure vestro III, 7. c. & bonis & malis rebus illa (pecunia) crea- tur VI, 53. a.

Crebras vigilias ponere J. 49. e. ignibus factis J. 103. e. quam creberrimos fieri J. 114. d. Cri- britate fluctuum VI, 9. e. impetu J. 54. a.

Credendo, ea parum cred. I, 4. c. differuit, cre- do falso existumans ea &c. C. 59. d. & J. 95. a. credens in rem fore appellare C. 20. a. factu optimum augere &c. C. 33. a. nihil jam Metel- lo infectum J. 79. a. neque homini cuiquam fa- tis C. 32. a. ostentui illa deditionis signa J. 50. e. tempori J. 75. a. satis virtuti suorum J. 114. a. vitam somnio, quam navi credere maluisset. Valer. I, 7. MS. jacens reperisset id. & infra, desertis & ignotis. ne quid de se temere C. 32. e. falsum aliquid pro vero credi C. 56. e.

Creditori, magistratum populo non cred. gerere VI, 39. e. tanta vis creditorum impendebat VI, 35. a. creditum abjuraverat C. 26. e. condo- nare VI, 35. a.

Crescere haec (mala) primo paullatim, interdum vindicari C. 10. e. cujusvis opes voluisse con- tra illius potentiam C. 17. e. eam flammam e- gregiis viris in pectore crescere. (virtutem viz.) J. 4. d. liberos J. 6. d. Ovid. Fast. III, 11. cu- jusquam regnum per scelus J. 15. a. quo fuga atque formido latius J. 59. d. Sic amor Juven. & Stat. labor. Silius III, 107. odium Cic. Vir- tus Claudian. seditio Ovid. Metam. 9. Dama- sippum &c. qui malo Reip. creverant C. 56. a. quae P. Romani opibus C. 52. a. Respub. labore atque justitia C. 10. a. Imperii cupido C. 10.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

- C.** 10. b. potentia paucorum **C.** 40. a. licentia **C.** 56. a.
- Criminantur.** Neque ego vos ultum ire injurias hortor uti illi crim. sed &c. III, 10. a.
- Criminibus falsis circumventum** **C.** 35. a. Tacit. H. 4. 25. Sic *inane crimen* apud Ciceronem 4. Verrin.
- Criminose** de bello loqui **J.** 68. e.
- Cruciatum** an praemia **J.** 73. e. omnes minores quam facinora illorum esse **C.** 54. c. deprecor c. corporis **J.** 26. e. virorum illust. I, 8. e.
- Crudele** intolerandumque factum ex iustissimo atque optumo (imperio) **C.** 10. e. incendium **J.** 49. a. poenas (ad) aut acerba judicia invocat IV, 40. b. facinora & foeda **C.** 61. e. gratuito **C.** 16. a. sententia **C.** 54. e. crudelissimam proscriptionem civium perpeffa est VI, 63. d. imperitabant VI, 50. e. parricidiis **C.** 61. a. appellatur in imperio quae apud alios iracundia **C.** 54. b. tuae parere bonos cogebas VI, 63. e.
- Cruentam** atque luctuosam victoriam hostibus relinq. **C.** 68. e. homini satis credere **C.** 32. a. nostrum licuit **C.** 34. a. mortalium **C.** 54. a. eripere potest **J.** 1. b. mortali **J.** 75. a. omnium satis sunt **J.** 109. c.
- Cuique** sua satis placebant **C.** 2. a. optimo **C.** 35. a.
- Cujusquemodi** genus hominum **C.** 40. e. & **C.** 58. c. ibid.
- Cujuslibet** rei simulator ac dissimulator **C.** 5. a.
- Culpa.** à c. vacuus **C.** 14. c. satisfactionem ex nulla conscientia de culpa proponere decrevi **C.** 36. a. Non mea culpa saepe ad vos oratum mitto. sed vis Jugurthae subigit **J.** 26. a. ex culpa gloriam invenit **J.** 99. e. culpam suam quique auctores ad negotia transferunt **J.** 1. d.
- Cultorem** pecoris magis quam belli **J.** 58. b. sui **J.** 4. 9. e. ejus terrae **J.** 20. e. pecora cultoresque in agris **J.** 50. c. pecore atque cultoribus frequentabatur **J.** 52. e. inanis est VI, 7. c. fuga deserta I, 18. d.
- Cultu** regio aetatem agerent **C.** 38. d. corporis **C.** 49. a. Tacit. 13. 54. eodem quo liberos suos domi habuit **J.** 5. e. quam maxime miserabili **J.** 38. a. humano ab cultu vastus **J.** 52. e. egregio VI, 21. d. libido stupri, ganeae, caeterique cultus non minor inceserat **C.** 13. a. filiorumque ejus multus pueritiae cultus erat **J.** 78. a. equis & armis decoribus 3. 1. e.
- Cum** diis commune **C.** 1. b. fortuna simul cum moribus immutatur **C.** 2. d. avaritia cum superbia invasere **C.** 12. a. nefanda supra fecerat cum—**C.** 15. a. Ipse cum telo esse **C.** 28. d. & **C.** 50. e. & infra. ad senatum referat neve cum populo agat **C.** 57. a. Cum summa turpitudine in exilio aetatem agere **C.** 68. c. magna gloria in exercitu fuerat **C.** 69. e. animo suo multa volvebat **J.** 6. e. & **J.** 13. b. & agitant VI, 45. b. literis eum dimisit **J.** 9. a. cum virtute tum gratia viri permotus **J.** 9. a. Jugurtha hujusmodi verba habuit **J.** 9. e. moerore vitam exigunt **J.** 16. b. pleraque hostiliter loca cum equitatu accedit **J.** 23. b. clamore terrebat **J.** 38. e. praedas cum paucis diripiebant **J.** 45. e. suppliciis mittit legatos **J.** 50. a. maxuma cura ultum ire injurias festinat **J.** 7. d. cum cura. Tacit. 11. 18. pariter cum occasu solis **J.** 71. d. magno gaudio obvii procedunt **J.** 72. a. quantum cum maximo beneficio vestro negotii sustineam **J.** 87. a. comparate cum illorum superbia me hominem novum **J.** 88. a. ingenti periculo **J.** 97. e. humilum agere joca atque seria **J.** 101. a. cum multa opera circumdata I, 20. 5. Penates cum ingenti dignitate dedistis VI, 3. e. praesens gaudium cum mox futuro malo concesseris VI, 41. a. omnia mala cum honore pecuniae desinent VI, 43. a. multi praeterea cum spe bona adolescentes VI, 48. e. libertatem suam cum Repub. venalem habere VI, 49. e. (pro &c.) homines nobiles cum paucis Senatoriis VI, 50. c.
- Cuncta** maria terraeque patebant **C.** 10. a. plebes **C.** 38. a. simul agere veluti per dementiam **C.** 43. a. quorum potentia cuncta ea gesserat **J.** 38. a. moenia exercitu circumvenit **J.** 61. a. procedere Mario **J.** 69. e. prorsus nihil intactum neque quietum pati: cuncta agitare **J.** 70. c. civitas magna & opulens poenae cuncta, aut praedae fuit **J.** 72. a. portendi Deorum nutu **J.** 97. a. aucta in altitudinem (arbos) quo cuncta gignentium natura fert **J.** 98. c. cunctaque praesenti ignavia mutastis III, 11. e. aut magna pars **J.** 60. e. **J.** 61. e. [novas res **J.** 73. a.
- Cunctamini**, alius alium expectantes **C.** 60. e. quid statuatis? **C.** 61. a. quousque cunctando Remp. intutam patiemini I, 15. c. saepe jam fortunam &c. tentatam caveat, ne illo cunctante, Numidae sibi consulant **J.** 66. b. dolo an vere cunctatus **J.** 121. a. utitur &c. cuncta Apul. in D. S. si fides MS. Cantab. & Florent. pag. 42. facile cunctaverit Deos esse, non tamen alibi quod sciam, uti nec apud Tertullianum aut Arnob. Sed tamen Accius in *Alphesiboea*, cunctant differre laborem. Ennius, *Hectoris lytris*: Qui cupiunt arma dare Achilli, ut ipsi cunctent. Plaut. *Casina*. Abi tu hinc: cunctas?
- Cunctique** omnium ordinum III, 5. d.
- Cupere** agros alius **C.** 11. a. eadem, eadem odisse **J.** 34. e. proelium manibus facere.
- Cupidine** imperii **J.** 22. a. pro cupiditate apud *Apulejum* saepe p. 110, 209. &c. caecus animus

I N D E X I I. S I V E

mus J. 27. d. atque ira, pessumis consultori-
bus grassari J. 68. d. animi laceratur & noxa-
rum metu I, 14. c. ad explendam animi cup. prae-
ceps J. 6. e. pravis captus ad inertiam & vo-
luptatem pessum datus est J. 1. a. simul cupi-
dinibus incepta patrandi J. 73. d. flagrantis
inopia & cupid. I. 13. b. humanae more igna-
ra visundi J. 98. c. tam difficile quod non cu-
pidissime facturi essent C. 41. d. sine cupiditate
agitabatur vita hominum C. 2. a. in cup. ar-
dens C. 2. a. admonere alium egestatis, alium
cup. C. 22. e. cupidus VI. 7. a. honoris cupi-
do C. 3. c. gloriae tanta inceserat C. 7. a.
dormire priusquam somni cupido esset C. 13.
d. minuebatur J. 23. e. Consulatus c. ingens
exagitabat J. 67. a. quo c. animi hortabatur
J. 68. a. maxima invaserat Marium ejus po-
tiundi J. 94. d. profunda imperii IV, 3. a.
Tacit. altior cupido adeundi sacram sedem Vespas.
&c. lib. X. Sic de ventre Parasitico, Plautus
in Captiv. I. 2. profundum vendis tu quidem,
& sic Curtius lib. X. caedes profunda, Statius
10. Tbeb. gula, Sueton. in Vitellio 7. exercet
VI, 59. a.
Cupienti animo nihil satis festinatur J. 69. a. Cu-
pientissima plebe consul factus J. 86. a. per
mortales avide cupiuntur VI, 32. a.
Cura, turba atque seditionibus sine cura alun-
tur C. 38. a. ingens &c. occupavere C. 47. a.
tanta esset bonarum rerum quanto studio alie-
na petunt J. 1. 1. e. ex his magistratus & im-
peria, postremo omnis cura Rerumpub. J. 3. a.
oriatur apud Deos humanarum rerum J. 17. c.
magis odio nobilitatis quam cura reip. (i. e.
affectu in Remp.) J. 44. e. C. 56. a. & J. 70. a.
& J. 71. c. primo dein ut aegrum animum
folet, somnus cepit J. 74. a. cura majore ad-
ministrari illam J. 87. a. cura multiplex pa-
tres exercebat I, 17. a. absolvit familiari III,
10. e. majore siquidem illi retinuerint domi-
nationem quam vos repetiveritis libertatem
III, 12. b. multa summo imperio inest VI, 6.
c. cum cura dicendum VI. 23. e. J. 58. a.
aut tu mederi potes aut omittenda est cura
omnibus VI. 49. b. servitutis amittendae orie-
tur (his) VI, 51. a. vel aetate vel curae si-
militudine patres C. 6. e. ut petitionem suam
curae haberent C. 23. a. neque curae neque
gaudio locum C. 55. a. quibus injurias omnes,
curae esse decet J. 16. e. de caeteris senatui
curae fore J. 28. a. rati sese Diis curae esse
J. 78. c. magnae magna merces VI, 41. c.
tantum antiquitatis curaeque majoribus pro
Italica gente fuit VI, 7. e. quo captivis liber-
tatis curam miseria eximat I, 4. e. duplicat se-
nectus, VI, 3. a. magnamque habui non ita,
ut modo caperem &c. sed etiam uti &c. VI,

45. b. VI, 56. a. animi neque nox neque
dies sedaverit VI, 59. b. P. Romani curam
habet VI, 63. a. curis vacuus IV, 15. a.
Curant Remp. frustra I, 16. a. & C. 9. a. cura-
bant (Metellum in convivio pub.) ultra mor-
taliu morem II, 7. a. cum equitibus in postre-
mo loco J. 50. e. *absolute* Andr. I, 1. 43. *sat*
est, curabo. Plaut. Bacchid. II, 2. 49. *abi intro*
ego hic curabo, quo sensu alibi apud eundem
pro, *coenam apparare*, sed locus non occurrit.
cum *Accus.* Dictys 2. 32. *alterum cornu Ajax*
cum D. curabant. Cum *Dativo* Apul. 42. quen-
dam in sinistra parte curare jubet J. 69. a. &
J. 61. a. quo facilius sociorum injurias curare
licet J. 17. a. alienam rem suo periculo stulti-
tiae videbatur J. 85. a. res suas quisque cure-
mus VI, 39. e. curata ductu ejus multa VI, 11.
a. curatissime recepit J. 19. b. negotiorum cu-
rator fidus acceptusque J. 74. a. curiam in c.
impetum facturum C. 44. e.
Cursu tendere ad c. J. 96. c.
Custodem agri captivi Attalum IV, 4. d. civibus
missum & infra VI, 62. c.
Custodiae causa J. 69. a. in c. traditi C. 51. b. in
liberis custodiis habeantur C. 48. e. teneban-
tur in c. C. 51. d. per municipia in custodiis
habendos C. 59. e.

D.

Dabuntur foedus & amicitia cum meruerit
J. 112. e. dant servitium suum mercedem
I, 5. a. adimunt &c. VI, 47. e. signum sociis
C. 18. e. occasionem pugnandi C. 65. e. Ca-
sum praeclari facinoris fortunam J. 60. d. hostis
pene victos J. 63. e. dono VI. 32. a. operam
Coss. ne quid R. d. c. C. 30. e. negotium
Umbreno uti &c. C. 41. a. literas C. 45. e.
signum tuba C. 70. a. honos virtuti datur J. 3.
a. senatus utrisque J. 13. e. dono neque acci-
pitur J. 89. e. & VI, 4. a. data atque accepta
fide C. 45. a. J. 82. e. fides publica C. 49. b.
& J. 65. e. Civitate I, 7. a. quasi per lubricum
VI, 32. a. venum aut dono d. I, 8. a. pacem
IV, 5. a. Pontum Consuli V, 1. a. vadibus
J. 65. d. praeceps datus est ambitione 67. e.
exercitus Sullae VI. 9. a.
De virtute memorare C. 3. d. Catilinae Conjur.
paucis absolvam C. 4. d. cives cum c. de vir-
tute certabant C. 9. a. multa de ignavia co-
rum questus C. 28. e. de improvise C. 29. a.
si quis de Conj. indicasset C. 31. c. de se
temere crederent C. 22. d. satisfactionem ex
nulla conscientia de culpa proponere decrevi
C. 36. a. *interponitur inter adject. & sub.* C.
38. a. Multa prius de salute sua Pomptinum
otestatus C. 46. b. quid de his fieri placeat
C.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

- C. 51. b. de ea re referendum censuerat C. 51. d. cum de Lentulo caeterisque statueret C. 60. a. non ea consilia de Rep. habuissent C. 61. d. de Cethego sumtum supplicium C. 64. e. cujus de virtute J. 4. a. & J. 30. d. & *alibi*. postquam de bello eorum accepit J. 24. e. de omnibus rebus Legatos missurum J. 25. c. de omnibus pactionibus praesens agere statuit J. 31. a. per omnis locos & conventus de facto consulis agitari J. 32. a. talis fama de Cassio erat J. 37. e. senatum de foedere consulebat J. 43. a. qui de pace aut bello cum hostibus pactiones fecissent J. 44. a. sollicita de belli eventu J. 59. a. de Massivae nece iudicium fugerat J. 65. d. de integro bellum sumit J. 66. e. aspere in Metellum de bello scribant J. 69. e. Marium fatigantem de profectio-
ne domum dimittit J. 76. a. de ullo negotio negare audebat J. 86. c. de Numidia bonum habere animum J. 90. c. de uxore potuit honestius consuli J. 100. c. quasi de pace veniretur in colloquium J. 120. c. de vita atque tergo regio more consulere I, 2. d. de reditu ejus legem ferentem II, 1. a. certatum utrinque de dominatione in vobis sit III, 9. a. victis tropaea constituit VI, 12. b. reliqui de factione sunt VI, 55. a. de illis potissimum iactura fit, quia pretii minimi sunt VI, 55. c. de Imperio certare VI, 56. d. laborandum visum est de summa consilii VI, 58. e. cum de exilio tuo redisti VI, 64. d. de Sextio male existimas VI, 64. e. deque ea re postulant uti referatur C. 49. c.
- Debebat* grandem pecuniam C. 50. c. gratiam J. 118. a. fore ut illi plurimum deberetur J. 119. a.
- Decebat*. locum editiorem capit quam victoribus decebat I, 21. b. quae ab Imp. decuerint, ea omnia suis provisa J. 53. a. decere existimavi unam ex tam multis perscribere J. 32. e. illos aequo animo pati reliquum laborem J. 71. e. quemquam ab inermis pedibus auxilium petere J. 115. a. summa ope niti VI, 24. d. ab ira vacuos esse C. 52. a. in maxuma fortuna minime irasci C. 54. c. curae esse jus & injurias omnes P. R. J. 16. d. terrori esse vos J. 33. e.
- Decedere* Italia J. 39. e. 30. a.
- Decernere* genus poenae novum C. 55. a. de conjuratis C. 60. a. supplicia diis Im. J. 59. a. decernit uti Coss. delectum habeant C. 37. a. decernitur tempus ad utramque rem J. 12. a. pauci ferocius decernunt J. 112. c. *adversus Herodem iudicio decernere* Hegesip. sic Codd. nostri. vulgg. contendere exhibent. decernuntur praemia J. 51. a. stipendium aliaque quae bello usui forent J. 30. a.
- Decefferat*. postquam invidia d. J. 93. a. Africa J. 23. a. Romam J. 41. a. ubi formido illa mentibus d. J. 45. a.
- Declaratur* Coss. M. Tullius C. 25. a. per nuncios consuli C. 47. a.
- Declinando* fortunam in temeritatem II, 30. a.
- Declivem* ab ortu solis latitudinem J. 20. b.
- Decora* facie J. 6. a. domos suos gloria *decorabant* C. 12. d. bene atque decore gesta Resp. J. 106. a. spoliatique, pavidi, sine *decore* (absque dignitatis insignibus) ad M. profugiunt J. 111. a. praesidio aliae *decori* fuere J. 22. b. nobilitas, quae antea *decori* fuerat, invidiae esse C. 76. a. *decori esse* arma J. 90. a. non divitias *decori habere*, VI, 42. e. armis cultus III, 1. d. & C. 7. b. Catoni studium modestiae *decoris*, C. 63. c.
- Decreta* inter haec parata atque decreta C. 44. e. omnia rescindi J. 11. d. vestra auxiliantur J. 26. b. senati neglexisset J. 44. a. decreta Provincia Gallia (*regiones acquisitae sic dicebantur quod eas P. R. provicerit* Festus.) J. penult. Legatos & d. paratis I, 15. e. magna illa Coss. Imperia & patrum decreta III, 9. d. Numidia atque Italia decreta J. 29. e. *decretis* suis inopiae ejus opitulati sunt C. 34. b. exercitibus I, 17. a. neque negotio defuit neque *decretis* labos VI, 3. a. ex senatus *decreto* nunciari jubet J. 30. a. ex consilii *decreto* per legatos imperat J. 66. c. mollitia vobis dignitatem illi metum detrahi I, 12. b. quis reprehendat quod decretum erit in C. 55. e. per senatus d. consul gladium eduxerit C. 56. e. senati sit, sicut ille censuerat C. 62. a. fit uti dividerent J. 19. a. & 27. a. an decretum Consulibus subverterent J. 32. a. nocte quae proxima fuit ante diem colloquio decretum J. 121. a. equidem mihi *decretum* est, nihil tam ex alto reperiri posse: quod non cogitanti tibi in promptu sit VI, 45. e. *Decrevi* reliquam aetatem à Rep. procul habendam C. 4. a. & J. 4. a. satisfactionem ex nulla conscientia de culpa proponere d. C. 36. a. idque non temere aut ex fortuna tua d. 6. 35. d. supplicium sumendum d. C. 51. d. postquam *decreverat* non egredi provincia C. 48. b. Numidiam Metello d. senatus J. 67. a. & 77. a. supplementum J. 86. d. Marius in oppidis maritimis agere J. 105. a. d. uti familiae gladiatoriae C. 31. d. ni regnum ipsumque deditum venisset J. 30. a. quae pessimi & stultissimi *decrevere*. fr. I, 11. d. si hoc itinere uti *decreveris* fr. VI, 59. a. plebes incredibile memoratu est quanta vi rogationem jusserit, *decreverit*, voluerit J. 44. d. nihil etiam nunc *decrevisse*, illo die responsurum J. 117. d. haec sequi *decrevistis* C. 68. d. d. Senatus C. 30. d. ipse

I N D E X I I. S I V E

- domum revorti J. 8. d. prius omnia pati de-
crevit J. 23. d.
- Decus**, divitiae, gloria in oculis sita sunt C.
21. d. & 68. a. atque pudicitia C. 26. a. po-
tentiae paucorum decus atque libertatem suam
gratificari J. 3. e. fides d. pietas, *hoc est*, de-
cus nominis atque existimationis ut loquitur Ar-
nob. 149. J. 34. e. contra d. regium J. 37. e.
ne in ejus familiam regni decus transferretur
Valer. I, 7. ubi MS. pro, collocavit, collocando,
pro jussit, jubendo. & post, consiliis addit,
divina J. 75. a. atque ordines omnes interie-
runt I, 17. b. pecuniae atque usum demseris
VI, 41. e. divitias, honorem VI, 56. a. decus
praesidiumque VI, 59. e. ut Horat. Od. 1.
- Dedecora**. per d. praeceps ierat plebs (i. e. flagi-
tiose) quam formam libenter usurpat. damna at-
que d. in Remp. pervenerint J. 35. d. arma-
tus potius quam manu J. 43. a. voluptates si-
ne dedecore attigerit VI, 38. a. dedecores in-
ultique III, 1. d. per d. amittere C. 21. a.
alienam famam suam d. existimant VI, 54. c.
- Dederant** poenas C. 18. a. pacto vitam d. insom-
niis occidere IV, 4. a. provinciam invitus C.
19. a. 50. vades J. 39. e. volentem pro max-
mis beneficiis animam dono dedisse VI, 6. c.
Patriam cum ingenti dignitate dedistis VI, 4. a.
sefe Praetoribus C. 46. e. poenas stultae lac-
titiae C. 59. a. dono regi agros J. 5. e. se luxu
atque inertia corrumpendum J. 6. a. locum
hostibus introeundi J. 42. d. pessum J. 46. e.
usum bene suadendi fortuna IV, 3. a.
- Dedita** Circa J. 39. a. ventri atque somno C. 2.
c. J. 90. a. corporis gaudiis J. 2. d. obsides
J. 58. d. & quaestui atque sumtui C. 13. e.
ipsumque deditum venissent J. 30. a. *Dedo*.
Voveo dedoque me pro Rep. VI, 5. a. *dedi-
tio*; qualis illa pax aut deditio sit ex qua &c.
J. 35. d. cum primum coepit J. 66. e. facta
J. 28. a. armis aut d. aut quovis modo bellum
conficeret J. 40. a. omissa bellum incipit J. 70. a.
in nova d. officia intenderant J. 78. e. facit
J. 28. e. ut in d. acciperetur J. 31. d. polli-
ceri J. 40. e. veram facere J. 50. a. ad *dedi-
tionem* regis animum impellit J. 66. a. ince-
perat, metu deseruerat J. 73. a. eam appro-
bat II, 4. c. *deditionis* mora induciae agitaban-
tur J. 31. d. signa illa ostentui credere J. 50. d.
si *dedititius* est J. 35. c.
- Deducendis** coloniis Triumvirum J. 46. b. *deducit*
in carcerem C. 64. a. ordines in locum aequum
C. 69. a. & J. 56. d. in planum (aciem) d.
J. 53. e. praesidia deducta atque imposita I,
15. d. ad Marium Jugurtha victus J. 121. e.
- Deerant** ad cavendum dolus aut astutiae C. 27. a.
ad necessaria rem fam. C. 21. a.
- Defecerant** ubi familiares opes C. 13. e. Urbes
ad se J. 65. a. ab se J. 70. a. ab sege J. 60. d.
post *defectionem* sociorum VI, 4. c. & VI,
17. a.
- Defendant** regnum ab Romanorum avaritia J. 53.
a. moenia J. 60. a. eam ab injuria C. 36. e.
ad defendenda animum III, 8. a. plus possit au-
dacia ubi ad defend. opes minores sunt C. 59.
e. sua loca J. 58. e. jura populi C. 39. e. le-
ges, judicia VI, 61. e. pro, tueri, aut conser-
vare. pacem optatis magis quam defenditis I,
12. b. sic locutus Cicero: semel enim pacem de-
fendi. & Noster I, 14. e. *defensabant* moenia
J. 64. a. gloriam Lib. rem fam. VI, 56. a. *de-
fensionem* parare C. 36. a. *defensores* vestri
quam foede quamque inulti perierint J. 33. a.
moenium J. 25. d. *defensus* multo suorum san-
guine III, 14. a.
- Defessi** sunt de Imperio certare VI, 56. d. & ex-
sanguibus Imperium extorqueret C. 40. d. &
VI, 38. d. malis injuria concessissem J. 17. e.
- Deficerent**. hortari milites ne d. J. 55. d. animus
ad voluptatem a vero VI, 53. a.
- Defluens** Tauro monte flumen II, 4. c. *defluxere*.
ubi per socordiam vires, tempus, ingenium
defluxere J. 1. e. VI, 34. c.
- Deformatus** arumnis J. 15. a. ne incuria d. VI,
32. b. *deformata* majestas. Florus II, 225.
Justin. *deformis* habitu more recordium II, 7.
Dictys: lacriminis atque omni supplicio lamentan-
di 3. 11. *deformat* macies Virg. 4. G. defuit ani-
mus negotio, decretis labos VI, 3. a.
- Degredi** colle J. 54. a. monte J. 53. d. *degressus*
est Alpes IV, 11. a.
- Dehinc**. victus profugit in provinciam ac dehinc
Romam contendit J. 13. b. in principio Sue-
ton. Tiber. cap. 51. a. juvenes primum dehinc
vehicula disposuit. Idem Aug. 49. Prudent. *Dei & q.*
3. 146. *ultima* carnificina dehinc. &c. quae post-
quam effatus est. Dona dehinc &c. Virg. AEn.
3. & J. 42. e.
- Debonestamento** corporis laetabatur VI, 11. e.
Tacit. oris H. 4. 13. *insigne* 14. 21. v. Gell.
2. 27. Justin. 28. 2. 9. *honorum omnium* d.
Noster. J. 1. d. & ex eo Tacit. *amicitiarum*
Hist. 2. 87. Dictys. 3. 10.
- Dehortantur** a vobis J. 33. a. plura de J. scribere,
d. m. fortuna mea J. 26. c.
- Dein**: primum quod, dein quia C. 3. b. J. 5. a.
&c. in principio C. 33. a. Dein ubi Memmius
dicendi finem fecit J. 38. d. & C. 28. b. pro,
postea & J. 105. a. ne medius ex tribus foret.
Dein tamen ut aetati concederet fatigatus a
fratre vix in alteram partem transductus est.
Primum-dein novos &c. postremo J. 13. c. post
eos Aethiops esse, dein loca exusta J. 22. d.
multum animis eorum coram addidit (pluvia).
Nam rati sese diis Im. curae esse; dein postera
die.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

- die ad Thalam perveniunt J. 78. e. pro, *buc accedit*. Nam quae ad hoc tempus J. tutata sunt omnia removistis, avaritiam, imperitiam, superbiam. *Dein* exercitus ibi est locorum sciens J. 90. d. saepius eadem adscendens ac descendens, *dein* statim digrediens, caeteris audaciam addere J. 99. b. illi mature ad hiberna Rom. proficiscuntur? *dein* a Gaetulis in itinere circumventi &c. J. III, a. (pro, *verum postea, veruntamen, vel tale quid*, olim—post—*dein*—nunc I, 13. e. *quid dein* proelia aut exped. &c. enumerem? III, 3.
- Deinceps*. prima colonia, ac *deinceps* duae Syrtes, *deinde* P. post, aliae urbes J. 22. d.
- Deinde*, in princip. J. 18. a. & J. 121. d. & J. 21. e. & J. 23. b. *alia, deinde* alia loca petiverant J. 21. c. & J. 67. e. & J. 40. e. parum est impune malefecisse *nisi deinde* faciendi licentia eripitur J. 36. a. invidiam ac *deinde* periculum timens J. 43. b. concionem advocavit, *deinde* hoc modo differuit J. 86. e. portas obsidere jubet, *deinde ipse* intentus propere sequi J. 96. d. res populi Rom. Q. C. Coss. ac *deinde* domi militiaeque gestas composui I, 1. a. pro Rep. voveo dedoque me *quam deinde* cui mandetis circumspicite VI, 5. b. *post paullo—deinde—postremo* VI, 55. e.
- Deinsuper* astantium manibus in murum attollitur I, 22. e. *deinceps*.
- Delapsi* hostes aut oppressi VI, 2. a. (forte *delapsi*.)
- Delectum* habeant C. 37. a. adversum vos habiti delectus I, 15. c.
- Delinimenta* comparant III, 11. a. & Tacit. ut *aliquid exercitui Germanico delinimentum*. Hist. I, 77. d. & d.--- *vitae* 15, 63. *Vitiorum* A. 21. *eodem significatu licet illud a delenio hoc a delinio* *δελινησιον* Graece, utitur & Livius.
- Deliberari*, qui pejor an ignavio sit d. non potest I, 12. a.
- Delibuta* perjuriis Deae. VI, 62. a.
- Deliciis* atque superbia omissis, afflictere sese &c. C. 32. a.
- Delicta* quia reprehenderis C. 3. a. corrigas J. 3. b. patefierent J. 37. a. occultiora fuere J. 42. a. non si flagitiis obsecutus, *delicta* perpessus &c. VI, 41. a. *delicti* gratiam haud umquam fecissem C. 58. e. & J. 112. e. ex d. conscientia populum timet J. 29. a. ad. prohibendo magis quam vindicando exercitum confirmavit J. 49. e. neque *delicto* neque lubrici obnoxius animus C. 60. b. *delinquere* mercede quam gratis recte facere III, 7. e.
- Deliquere* homines adolescentuli per ambitionem C. 60. e. quorum auctoritate, quae *deliquisset*, munita fore sperabat J. 30. d.
- Delubra* spoliare C. 11, e. & infra.
- Demendo*. magnitudinem animi in addendo non d. Reipub. ostendere VI, 39. e.
- Dementes* ac furiosos VI, 64. pen. avertere, ea vero *dementia* est C. 68. d. extremae J. 3. e. veluti per *dementiam* cuncta simul agere C. 43. a.
- Deminutae* opes nobilitatis VI, 50. a.
- Demissi*, in obscuro vitam agunt C. 54. a. Cic. *timido animo, humili, demisso*. III. Verrin. *animum nimis timidum atque demissum, & alibi; fracto ac d. ex alacri atque laeto sic erat humilis atque demissus*. 2. Verrin. vultu C. 32. d. animo J. 103. a.
- Demitte* hoc in pectus tuum, numquam victum esse P. R. &c. J. 109. e.
- Demolitur* munitiones, pluteosque rescindit IV, 11. a.
- Demseris*. Id ita eveniet si d. sumptuum licentiam VI, 38. e. & VI, 41. e. demptis obrectationibus VI, 60. e.
- Demum* v. Vallam VI, 21. Verum enim vero is demum vivere (&c. C. 2. d.) & frui anima videtur) quasi injuriam facere *id demum* esset imperio uti C. 12. e. *pro*, solum, *sive* omnino, idem velle &c. ea demum firma amicitia est C. 20. a. *pro*, *postremo, tandem*, J. 50. a. Sueton. Aug. 15. e. secunda demum *vigilia* Frontinus I, 1. p. 153. at edd. *pro*, *demum*, *deinde*.
- Denique*. gratia, voce, d. omnibus modis J. 18. b. *deinde*—*denique* postea J. 21. e. *pro, tandem* Jug. *missitare*, ipse quasi vitabundus ducere &c. *Denique* Aulum spe pactiois perpulit uti J. 42. a. Cic. *pro Milone. Itaque Milonis consulatus qui vivo Clodio labefactare non poterat, mortuo denique tentari coeptus est*. d. *in principio*, *pro tandem* J. 55. a. & 66. e. & 76. d. omnia arma, tela, loca, tempora d. naturam ipsam vicerat J. 79. a. & J. 79. b. uti utres fierent curabat &c. quae mox usui forent *denique* sexto die (& *sic factum est ut*) maxima vis utrius effecta J. 96. a. d. *non scalis neque irruptione peractum urbis excidium*. Florus J. 7. b. & J. 104. e. igitur quarto *denique* die 106. a. *elegantissime* Florus libro 1. cap. 16. §. 3. *ubi vide Salmasium*. etiam Caesar de B. G. II. 33. Hirtium C. 35. *de B. Alex.* in itinere 5. *denique* die *in princip.* J. 119. e. Maxime vellem Remp. quietam esse aut &c. *denique* prava incepta consultoribus noxae esse I, 11. e.
- Deo*. ut tanta repente mutatio non sine Deo videretur VI, 13. b. in suppliciis magnifici C. 9. a. non suppliciis muliebribus auxilia D. parantur C. 60. e. nutu cuncta portendi J. 97. a. Ute neque hominum neque D. pudet, quos perfidia aut perjurio violasti I, 15. a. partim repuli d. auxiliis & virtute mea VI, 3. a. negligere C. 10. a. hominesque testamur C. 34. a.

I N D E X II. S I V E

sed per D. Im. quo illa oratio pertinuit (*in princip.*) C. 54. a. & 55. a. & 58. a. neque vos neque D. Im. in animo habeat J. 26. a. testari J. 73. e. apud Samothracas Deos acceptum in fidem IV, 3. d. quare capeffe per Deos Remp. VI, 40. a. (*i. e.* per Deos rogatus.) Dii. magna laetitia nobis est, cum te talem virum dii monuere ut aliquando pacem malles J. 109. a. pro dii boni I, 12. a. optare, ea approbant Dii Im. beneque evenire finant VI, 44. a. hominibusque infestus C. 15. e. Im. confisi C. 60. e. si D. aut hominibus umquam ullis pepercit C. 61. b. virtute ac Diis volentibus, magni estis & opulenti J. 17. a. supplicanti per hostias J. 67. a. juvantibus omnia matura sunt, victoria, praeda, laus J. 90. e. credo Diis fretus, nam contra tantas difficultates consilio satis providere non poterat J. 95. a. adeste Q. & bene juvantibus Diis M. 4. Cos. ducem & auctorem sequimini I, 10. e.

Deponas hoc (bellum) uti civiliter VI, 35. d. deponi cum victores velint J. 85. b. depositis inimicitiis Valer. II. 9. MS. Ascens. & Hack. dispositi, male. *ut infra*, cum pro eum.

Depravata gratia magna pars J. 18. a.

Deprehensis intra moenia hostibus C. 60. e.

Depressus circiter 12 pedes humi C. 64. b. Ulpian. *ut locus* deprimatur pecoris appellendi gratia. & in L. 1. §. Quod autem ait. ff. *nequid in flum. dum vel depressior vel altior fiat aqua. Ex saxo in mirandam altitudinem depressio.* Cic. 7. Verr. Ovid. M. XV. 124. Virg. III. Geor. AEn. I. 55. *depressas convalles.* Columella I, 5. p. 23. *quum ex depressiore loco fuerint orsa fundamenta &* II, 48.

Descendit. quod verbum in pectus J. altius quam quisquam ratus, descendit J. 11. e. qua illi descensus erat in Galliam properanti (sub radicibus mont.) C. 66. b.

Descripto quae, qui numerus &c. VI, 58. e.

Desenuisset ira belli I, 18. a.

Deserta oppida J. 97. a. ab ea parte Castellum J. 99. b. est a legatis C. 46. b.

Desidia atque socordia bonum otium conterere C. 4. a. quia d. & inertia & stupor eos, atque torpedo invasit &c. C. 54. c.

Designati Coss. C. 18. a. sperans si designatus foret (*i. e.* consul d.) C. 27. a. Tribunus J. 29. a.

Desinent haec mala cum honore pecuniae VI, 43. a. omne bellum sumi facile, caeterum aegerume desinere J. 85. a. desineret bellum quibus posset conditionibus VI, 21. c.

Desisteret actione II. 4. a.

Despecti estis vos in mea injuria J. 15. b. imo despecti & indigni Repub. habitus I, 12. e. agitando inops despectusque I, 6. e. despiciens igno-

bilitatem Jug. J. 11. a. Q. Pompejus apud Priscian. 793. *Me miserum quem mille foeminae despicari ausae sunt.* 2. MSS. *optimae notae, reponunt illae pro mille. recte.*

Destinatis dominos III, 8. a. fere cum Dat. etiam ut sibi mortem 15. 63. sibi praefectum Hist. III. 12.

Deteriorem bonus divitiis magis clarum acceptumque videt VI, 52. e. in deterius composuit (falsa de bonis) VI, 21. d. deterrumi mortales 37. d. VI.

Deterrentur praelio J. 103. e.

Detineatur quibus ab malo publico d. VI, 41. ambitio mala a studio C. 4. d. *verbum militare.* Propert. 2. 7. 34. *detentas & Curtius 3. 1. usus est. hostem ita detinuit ut ei nec conflegendi, nec abeundi daret facultatem.* Frontin. II. 1. pag. 188. Senec. Ep. 115. *haec res tot iudices detinet. ubi MS. pro, ad mercedem, ad scelera.*

Detracta de pecore coria IV. 11. b. *detractae religionis poenam exegisse V. Max. I, 1. 17. post transtulissent MS. legit omnes qui erant numero super &c. bene.*

Detrahi vobis dignitatem, illi metum I, 12. b.

Detrectant adversae res etiam bonos, in victoria vel ignavis gloriari licet J. 57. e. Sic Tacitus in Dial. de Orat. cap. 12. *plures hodie reperies qui Cic. gloriam quam Virgilii detrectent, & a libi. per summa flagitia detrectantibus militiam VI, 30. e.*

Detrimeto. praedae magis quam d. fore alia belli facinora C. 49. a. minore illos vinci quam suos vincere J. 58. d.

Detrusus. neque d. aliquotiens terretur I. 22. e.]

Dextimos. apud d. J. 105. a.

Dextra, sinistra circumventus ab &c. J. 107. e. libertatem atque patriam in dextris vestris portare C. 68. a.

Dicam quam paucissimis uti nobis interpretatum est ex libris Punicis J. 21. a. quin accipe tu ea quae dicam de summa Repub. VI, 46. e. sunt qui ita dicant, imperia ejus injusta barbaros nequivisse pati C. 19. a. *divisa dicebantur hoc modo C. 44. a. libris qui Hiemsalis dicebantur J. 20. e. habuisse in exercitu C. 69. d. dicendi finem fecit C. 58. a. dicentur per tabellam sententiae VI, 58. c. pulcrum est benefacere Rei. pub. etiam bene dicere haud absurdum est C. 3. a. fide publica dicere jussus, omnia aperit C. 48. a. silere melius de C. quam parum dicere J. 22. b. piget quam ludibrio fueritis superbiae paucorum J. 33. a. causam J. 72. b. meam & facta mihi d. licet J. 88. e. imperata facturum J. 66. c. dicet aliquis quid igitur censes? J. 35. a. quaecumque dici aut fingi queunt ignaviae probra J. 48. e. apud alios iracundia dicitur C. 54. c. (vid. dixi.) dicta contumeliosa retulerant*

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

rant J. 23. e. cum factis composuit J. 52. a. haruspici eodem intendere videt J. 68. a. ---alia sed certatum de --(aliud praetexuerunt) III, 9. a. qui mea sero probat IV. 5. e. ad reprehendenda aliena facta aut d. ardet omnibus animus VI, 44. a. facta exaequanda sunt C. 3. b. aliis talibus J. 83. a. an qui me his dictis corruptorem victoriae tuae praedicent? scilicet quod &c. VI, 36. a. immane dictum est VI, 35. a. verborum satis dictum est III. 11. e.

Diducta manu hostium J. 27. e.

Die constituto J. 13. e. postero J. 42. e. superiore J. 63. a. inermes quippe in tali die (festo nempe) J. 70. e. certo proficiscerentur J. 81. a. vix decima parte die (pro, diei) reliqua invadunt J. 102. b. Vulcanaliorum IV, 9. a. bis die ventrem onerare VI, 43. a. paucis ante diebus C. 48. a. & post diebus J. 11. a. itaque paucis diebus (f. interpositis) J. 13. b. & J. 39. e. ut in diebus proximis decem Italia decederent J. 36. a. consumptis J. 66. e. & J. 98. a. & J. 103. a. quia diei extremum erat J. 24. b. multum processerat J. 55. a. *jam diei vesper erat* J. 56. a. *quod Tacitus effert*, per, *flexo in vesperam die*, & Noster I, 14. a. medio diei I, 22. e. statuit ante quam liceret sine fraude ab armis discedere C. 37. a. in diem tertium constituunt J. 70. d. praedicat ubi praesto forent J. 78. c. proximum ei negotio constituit J. 98. e. Eo post diem quintum quam iterum male pugnauerant, legati veniunt J. 5. a. post d. 10. redire jubet J. 117. b. diem bello circumspicit I, 13. e. belli prolatat precio 4, 5. e. frumento dierum X. J. 78. a. intra legitimos d. profiteri C. 18. a. in dies magis C. 20. b. comitorum C. 27. e. noctesque festinare C. 28. e. per vim aut dolis tentare J. 25. e. paucos commoratus apud Flaminium C. 37. a. insidiis statuitur J. 73. b. Jugurthae neque dies aut nox quieta J. 75. a. post dies 40 quam eo ventum erat J. 79. c. ubi coepit J. 96. b. aliquot dies fiducia nostris augeri caepit & promi lingua VI, 31. c.

Differunt vos in adventum P. III, 11. a.

Difficile. nihil tam d. neque tam asperum C. 41. c. & VI, 45. d. atque asperum factu aliam rem aggreditur, non eadem asperitate qua Capsensium, caeterum haud secus difficilem J. 97. c. diversi abeunt in locos difficiles (impeditos) J. 92. e. utrumque casum Romanis difficiliorum fore J. 102. b. aditu difficilis J. 96. e. quod difficillimum in primis est & proelio &c. J. 7. e. inter mortalis J. 10. a.

Difficultate. ex d. rerum eadem illa existumans quae C. 66. b. in ea magnum & sapientem virum fuisse comperior J. 49. a. loci, coacti J.

103. d. contra tantas d. consilio satis providere non poterat J. 95. a. inter has d. evadendum est tibi VI, 33. a. his d. circumventus J. 7. a.

Diffidens vitae ac timidus C. 46. b. veteri exercitui J. 47. a. virtuti militum J. 56. e. impensius modo rebus suis J. 77. e. & J. 37. e. non tam diffidentia futuri quae imperavisset J. 105. c. rei simulare J. 64. e. diffidere sibi patriaeque C. 32. a. ne sui diffiderent J. 40. e. armis J. 54. a.

Digna memoria C. 4. c. poena pro factis eorum C. 53. e. ex mala conscientia digna timere J. 66. e. ab d. & idoneis ad indignos & non id. transfertur C. 55. e. magis quod se dignum foret, quam quod in illos jure fieri posset C. 52. e. dono dignum C. 63. b.

Dignitate. deos penates cum ingenti d. dedistis VI, 4. a. non ex opulentia sed ex dignitate creetur VI, 53. b. huic addiderat severitas C. 63. a. cepere nobilitas dignitatem populus libertatem in lubricum vertere J. 45. a. detrahi vobis I, 12. b. famam modestiamque meam post tuam dignitatem habere VI, 45. c. gloriam d. clientelas VI, 57. d. parcite Lentulae C. 61. a. magis quam irae consulens J. 38. a. satis quaesitum per hoc summum imperium I, 10. e. statum non obtinebam C. 36. a. reliquae conservandae spes (sum secutus) C. 36. b. memor generis atque pristinae dignitatis suae C. 70. e. non dignos pro, indignos C. 36. e.

Digrediuntur utrique J. 26. d. & J. 119. e. digressi a parentibus J. 21. e. unde patet digredi discedere. aliud autem est degredi descendere, ex superiore loco nimirum, unde legend. taurum a caeteris digredientem non ut vulgata *degr.* IV. 11. e. quod nescio quo fato in editionem banc irrepperit; aliter enim Isidorus Vulcanii & MS. Codex & sic reponend. apud Ammianum p. 400. lin. 2. criminari Carthag. ante tempus domo digressos J. 81. e. Tacit. An. IV, 37. a. ad sua tutanda digressis rebellibus. Contrar. congregi & deg. Cic. 2. de N. Deorum ut accessus & digressus II. Tusc. 9.

Dilabentur quae collecta sunt I, 16. b. ne summum imperium per summam discordiam dilabi, patiaris VI, 50. a. exercitus J. 21. a. facie VI, 50. a. divitiae, vis corporis J. 2. a. res maxumae discordia d. J. 10. e. invidia dilapsa J. 29. a. tempore J. 41. a.

Dilargitis proscriptorum bonis I, 4. a. Tacit. H. 1. Quod sine modo, sine iudicio donaret sua, largiretur aliena.

Dilata praelia magis quam pacem datam intellegem 4, 5. e.

Diligentia. praesenti diligentia Cl. viri Cos. C. 55. a. Di.

I N D E X I I. S I V E

Dimisit conventum C. 22. e. in Apuliam praeterea alium alio C. 28. c. exercitum IV, 11. a. esse eum per scelus occupata periculosius dimissurum I, 6. a. tantum scelus impunitum pro, sinere J. 36. e. superbiam suam VI, 58. d. sic, *dimittere jus, libertatem, matrimonia, amicitias apud Cic. & alios.* auxilia J. 8. d. domum, pollicitus operam suam C. 42. a. B. clam in Numidiam J. 39. e. ab armis eum VI, 14. a.

Dimotis. considera quale id sit de quo consultas: ita bonis malisque dimotis, patenti via ad verum perges VI, 38. b. quos spes societatis a plebe dimoverat J. 46. a.

Diremit ea res consilium J. 19. a. proelium nox J. 65. a. non admissae dirimit suffragia plebis. Lucan. V, 394. *Prisciani.* edd. amissae, at 2 MSS. ejusdem, admissae J. 45. e.

Diripiebant Remp. VI, 61. a. praedas bellicas J. 45. c. Bythiniam IV, 4. e.

Discebat militiam usu per laborem C. 7. a.

Discedit ex concione, J. 38. e. in loca quam maxime occulta J. 60. b. ab Zama J. 65. a. in 2 partes Numidiae in 2 factiones Tacit. Caesar I. B. C. a sua sententia decessit, si locus sit sanus, nam in Cic. 4. defin. in eadem sententia, MSS. optimaе notae exhibent. *decedere.*

Disciplina majorum milites laborare J. 48. b. *Pallad.* I, 1. ut eorum doctrina nec a disertissimis possit intelligi. MS. C. Christi, eorum disciplina. & sic infra p. 85. Mart. Tit. III. pro, cum ordine suo MS. C. Christi cum disciplina & ibid. Tit. 9. MS. B. Pub.

Discordia civilis C. 5. a. accensae omnes (ex qua) I, 14. e. per d. dilabi imperium ne patiaris VI, 59. a. & certaminis suis I, 2. e. jurgia, discordias simultates cum hoste exercebant C. 9. a. discordiosum ingenium Numidarum J. 70. d.

Discrimine nullo, ut in terrore solet generis aut imperii I, 22. e.

Disertissimus Romani generis Cato I, 1. a.

Disjecerat. quos medios cohors Praetoria d. C. 71. a. sic, disiectae Catervae apud Tacitum II, 45. ut arma inermis disjecit VI, 46. e. Respub. VI, 62. d. disiectos ab tergo aut lateribus circumveniebat J. 54. e.

Disjunctum undique ab imperio eorum, &c. IV, 5. a. quod disjungebat J. Bocchique regnum J. 97. c. qua in parte disjungitur Cap. ab Armenia IV, 99.

Dispalata in artes vitasque varias multitudo VI, 50. e. usus est Sifenna III. Hist.

Dispari genere, dissimili lingua C. 6. a. opibus (de exercitu & loco) J. 56. a.

Dispersa. soluta atque in multitudinem d. J. 45. c. dispersi a suis J. 55. a. Milites paullatim

d. in unum contrahit J. 103. d.

Dispertit inter manipulos funditores J. 53. e. portus & proxima loca Tribunis J. 63. a. equites Praefectis cohortium dispertiverat J. 50. e.

Dispositis praesidiis C. 64. a. &c.

Dissensio Civilis J. 45. e. quia in dissensione regnum Jug. adversus fuerat J. 39. a. propter dissensionem placuerat dividi thesauros J. 12. a.

Dissentire ab reliquis malis moribus C. 3. c. rarius hac signif. invenitur. Cicero tamen pro Fonteio. a caeterorum more ac natura dissentire.

Differendum mihi multis fuisset III, 7. a. ut facta sit &c. C. 5. e. de timore C. 55. a. postea quae fecerit J. 100. e. velle cum iis de suo & P. R. commodo J. 108. d. de meo facto VI, 43. e. multa de administ. imperio J. 11. b. hujusmodi verbis C. 32. e.

Dissimili lingua C. 6. a. moribus nobilitas J. 89. e. haud dissimiliter situm munitumque J. 94. e.

Dissimulanda. ad d. omnia paratus C. 33. d. *bo-* minem dissimulare. Valer. IX, 5. 1. ubi pro *di-* vinum aemulatus, MS. capere conatus. Causa C. 32. b. Lentulum coarguunt praeter literas, sermonibus quos ille habere solitus erat C. 48. a. fingere alia omnia, dissimulare de conjur. C. 48. a. cujuslibet rei simulator ac dissimulatur C. 5. a. Cic. I. de offic. Dulcem & facetum, festivique sermonis atque in omni ratione simulatorem quem *εἰρωνία* Graeci nominaverunt. V. Flacc. II, 373. Zephyrosque audire vocantes dissimulant J. 20. a. de morte frequentem nempe, cum positurae principum dissolvuntur, ut alicubi Lucret. Arnob. Lib. 2. *simulare in hominibus discere,* dissimulare, *mentiri.*

Dissolvit plerosque senectus. Parcae fatalia nentes Stamina non ulli dissolvenda Deo. & Cicero I. de Leg. & 2. de fin. mortalium mala (mortem) C. 55. a.

Distinuere superba imperia magis quam occupatio VI, 58. c.

Distrahitur animus uxorum multitudine J. 82. e.

Distribuat senatus in varia officia VI, 58. e. ad d. pecuniam J. 12. a.

Disturbantur palam pax & concordia I, 14. vox bene Latina. Plautus. at nunc disturba quas stultissimi machinas. Colum. II. 2. Cicero ad Attic. IV, 7. Lucret. II. 21. *Julius Exsuperantius* Cap. III. e. quo parte disturbatur I, 15. a. consilia VI, 51. e. factionem nobilitatis VI, 46. e. noli istum disturbare Valer. Max. VIII. 77. *Lactant.* III, 17. aedes d.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Diditionem. in paucorum jus atque d. concessit C. 20. d. *quicquid Latia* ditione subactum *Vivit.* Claudian. in *Ruf.* 1. v. 29. 4 MS. legione subactum.

Diu noctuque J. 42. a. & alibi. diu multumque fatigatus J. 99. b.

Diversa inter se mala C. 5. b. Reges *diversi*, pars ingenium alii corpus exercebant C. 2. a. *Ovid.* *diversis partibus arma damus.* Sueton. de Cl. Gram. a Varrone *diversae partis* Advocato. pars in civilibus armis (per adversa) movit, a vero I. 1. b. *diversa* capeffunt. in fugam alii, eruditionem alii tentare III, 1. a. proemia bonos malosque sequi VI, 59. e. ab his longe *diversas* literas C. 35. b. pro, *separati.* omnes jam *diversi* audistis C. 20. b. regem quaerere (i. e. alii alio) J. 12. d. & J. 92. e. *diversis* moribus C. 62. e. paullo *diversius* sed omnes tamen--conciderant C. 71. a. itinere malos a bonis C. 59. c. alium ab alio *diversos* aggreditur J. 50. a. *diversum* est ab ea fama quae plerisque obtinet J. 20. e. *divorfi* alius alio quam maxime J. 54. e. agebant quo fuga & formido latius cresceret J. 59. d. agitabatur commotus metu ac lubricine J. 27. c.

Dividit. qui locus Aegyptum ab Africa J. 22. c. *Sic loquuntur Geographi.* etiam Cicero. Attic. v. 108. *Amanum*, qui *Syriam a Cilicia aquarum divortio* dividit. quod Plinius effert per, determinat. negotia C. 44. a. praeda militibus *divisa* J. 96. e. *divisi.* ab Hispania freto *divisos* J. 21. d. orbe Britannos. at MS. Petr. male *diffusos.* *divisione* in d. orbis terrae plerique in parte tertia Africam posuere J. 20. a. quam in *divisione* possederat (pro, ex) J. 52. a.

Divina atque humana promiscua habere C. 12. a. permiscuit contentio J. 5. a. hostibus tradita J. 34. c. bella atque paces, postremo D. & H. omnia penes paucos erant J. 35. e. quaeve H. superant an D. impollutae sunt I, 6. b. arma adversum D. H. &c. I, 14. a. quibus non H. ulla neque D. obstant 4, 7. e. divina attingere mortalis VI, 42. a. D. cum H. permiscet VI, 54. a. illi aut mentem divinam esse J. 97. a. omnium mortalium vitam divino numine in-visi VI, 59. b.

Divites. ita d. alios ut regio victu atque cultu actatem agerent 38. d. e. *divitiae* postquam honori esse coeperunt C. 12. a. ludibrio fuisse videntur C. 13. a. ---apud illos sunt C. 20. e. quae prima mortales putant. C. 37. b. magnae J. 2. a. ---bono honestoque potiores (quibus) J. 8. a. ubi clarae habentur VI, 53. a. d. & gloria fluxa atque fragilis C. 1. d. ne quis divitiarum magis quam injuriae B. inceptum diceret (supple causa) lubricinis & d. victor J. Tom. II.

67. a. cupido profunda d. IV. 3. a. *eas divitias eam bonam famam* (nempe hostem ferire &c. in iis positas esse d.) C. 7. d. honestas esse volebat gloriam ingentem C. 7. e. quis tolerare potest illis d. superare quas profundant C. 21. a. laudamus divitias sequimur inertiam (pro, amamus) C. 60. c. in vestra amicitia exercitum d. munimenta regni me habiturum J. 14. a. adversum d. invictum animum gerere J. 47. e. proscriptiones innoxiorum ob divitias I, 8. a. id est, non divitias decori habere sed ipsum illis flagitio esse VI, 42. e. nec ego magna remedia contra d. statuo VI, 53. e. ex d. luxuria atque avaritia cum superbia invasere juventutem C. 12. a. nobilem maxime divitiis C. 49. e. suos divitiis explevit C. 56. e. bonum & aequum d. carius J. 18. b. Seleucia inclitis divitiis IV, 8. a. divitiis magis clarum magisque acceptum VI, 52. e.

Diurna mercede vitam mutaverit I, 13. b. is pretio condonaret.

Diuturnitatem. ad. d. usus fallere III, 1. e.

Divulgatur fama tanti facinoris per omnem Africam J. 13. a.

Dixere. quia multi dixere de ejus virtute, praetereundum puto J. 4. a. diligentissime omnium qui eas res dixere J. 100. a. sententias C. 53. a. uti dixi C. 64. a. & J. 86. a. *vid. dico.*

Docet Vaccam non amplius mille p. abesse J. 71. e. in eo colle quem docuimus J. 53. a. res VI, 32. a. litteris Graecis & Latinis *docta* C. 26. a.

Documenta. quarum rerum maxuma d. haec habeo C. 9. c.

Dolens. quasi d. ejus casum C. 41. a. Stat. 5. Sylv. *damna dolens aliena.* alia praeterea dictitare magnifica pro se & illis dolentia J. 86. a.

Dolis atque fallaciis contendit C. 11. a. haud difficulter capiebantur C. 14. c. interfecissent J. 6. e. vitae suae insidiatum J. 25. b. per vim aut dolis tentare J. 25. d. fatigari J. 60. a. nihil dolo factum J. 115. d. composito digreduntur J. 120. e. dolo an vere cunctatus J. 121. a. dolus parabatur Ciceroni C. 29. a. quaerere ad perniciem ejus 73. a. avertere A. ei subvenientem per dolum IV, 3. a. p. d. caperetur J. 11. e. cujus si dolum caveris VI, 54. b. illi ad cavendum dolus aut astutiae deerant C. 27. a. in Jug. *tantus dolus tantaque peritia locorum* erat J. 50. e. Numidarum nihil languidi neque remissi patiebatur J. 57. d. quibus dolus atque malitia fide cariora erant VI, 51. e.

Domesticus splendor tibi animos attollit VI, 61. e. *domestici oculi annotaverunt.* Valer. I, 6. 1. at MS. *domesticorum* & ibid. pro, P. t. r. u. *Anci regis Marci uxor.*

Domi militiaeque C. 5. e. saepe nobiles C. 17. c. D d d d fo-

I N D E X I I. S I V E

foris aes alienum C. 21. c. domi militiaeque,
 mari atque terra praeclara facinora fecit C.
 62. a. multitudinis domi minuendae gratia J.
 22. a. modicus J. 67. a. ob rem corruptam
 domi poenas metuunt J. 81. d. bellicae VI,
 4. a. & J. 45. d. *domo* ejus utebatur J. 12. a.
 extorrem J. 15. e. exul J. 16. e. vastatio VI,
 37. a. suas gloria decorabant C. 12. b. atque
 fana expoliari C. 53. e. invitant *domos* suas,
 alius alium J. 70. e. ubi inertia atque inopia
 incertas domos habere subegit VI, 50. e. ne-
 cato filio vacuum *domum* scelestis nuptiis fecisse
 C. 15. a. pergerent domum C. 45. d. uti tam-
 quam suam domum visens eat &c. J. 12. b.
 domum regiam comportant (aurum &c.) J.
 79. e. hospitis violasse (de Jasone) II, 5. d.
 familiamque in patria clarissimam VI, 60. a.
 oppugnatum venerat VI, 62. e. paraveris VI,
 62. b. & e. intactae semirutae moenia VI, 18. b.
Dominandi lubidinem causam belli habere C. 2. a.
 ubi animum quem *dominari* decebat, servitio
 oppressere VI, 43. a. *dominatione* Sullae bona
 amiserat C. 29. e. d. pellere III, 7. b. certa-
 tum utrumque de dom. in vobis III, 9. a.
 post d. Sullae C. 5. b. ad d. accensi J. 35. a.
 modestus ad alia omnia nisi ad d. II, 5. a.
 concessere omnes in d. paucorum III, 7. d.
 illi retinuerint III, 12. b. post, ubi regium
 imperium in superbiam dominationemque con-
 vertit C. 6. e. dominationes affectabant sub
 honesto patrum nomine I, 3. a. spes hortaba-
 batur C. 17. d. dominationis eorum satietas
 tenet J. 35. e. certamen erat J. 45. a. retinen-
 dae omnia honesta existumat I, 6. a. socius
 III, 11. d. particeps VI, 34. a.
Dominatur in omni re fortuna C. 8. a. ad exi-
 tium usque infantis Tribuni dominatus est III,
 9. a. dominis (*pro*, *possessoribus*) restituo I,
 8. e. *ut frequenter apud ISS.* abunde libertatem
 rati, quia tergis abstinetur, & huc ire licet at-
 que illuc, munere ditum *dominorum* III, 11. e.
 pauci libertatem pars magna *justos dominos* vo-
 lunt. (vid. *justos*) IV, 7. e. cum tute per mol-
 litiem agas, exercitum supplicio cogere, hoc
 est, dominum non Imp. esse J. 89. e. popu-
 lus qui dominus erat VI, 50. e.
Domita, cum ab occasu ad ortum solis omnia d.
 armis parerent C. 37. b. reges bello C. 9. e. quam
 plurimum potest domiti pecoris J. 78. c. vir-
 tus omnia *domuerat* C. 7. d.
Dona militaria alia (hastas, vexillum, phaleras)
 J. 89. c. omnia in benignitate habebantur J.
 III, d. dedit regi dono J. 5. d. dono datur at-
 que accipitur VI, 4. a. & *alibi*. corrumpit
 proximos J. 102. a.
Dubia. quae si d. aut procul essent. (victoria,
 praeda, laus) J. 99. e. nisi J. 99. a. victo-

ria VI, 38. a. Respub. stabiliebatur (eorum
 consilio) VI, 57. a. atque asperas res facile
 toleraverant C. 10. a. rebus novandis spes ob-
 lata est C. 40. c. hostibus inflare, quos firmos
 cognoverant, eminus pugnando retinere J.
 55. e. anima nostra in dubio est C. 58. d. du-
 bio atque haesitante Jugurtha. (an proelium
 committeret) J. 115. e. an dubium habetis.
 III, 8. a. cui dubium est quin vastitas &c.
 oriantur VI, 60. d. & 63. a.
Dubitabo. non d. eloqui VI, 49. a. dubitando &
 dies prolatando C. 44. e. acie pars dubitavit
 I, 23. a. haud *dubie* jam victor J. 108. a. &
 IV, 4. e. perterritis ac *dubitantibus* caeteris C.
 29. a. inter *dubitationem* & moras senatus J. 32.
 a. multis diebus per d. consumtis C. 66. e.
 primo, *dubius* quidnam insolita facies ostende-
 ret J. 53. d. consilii III, 13. e.
Ducant hostilia IV, 7. e. vigiliae ducebantur
 more militari J. 48. d. ut, ducere *somnos*. Virg.
 & *Horat.* fidem suam interponit quam ille non
 minoris quam publicam ducebat J. 37. e. quos
 idoneos *ducebat* J. 66. d. pro bono ducebatur
 I, 3. e. sibi quisque *ducere*, *trahere*, *rapere*,
 J. 45. c. vos in locum affinium J. 14. a. &
 sua necessaria post illius honorem ducerent J.
 76. e. ne quis modestiam in conscientiam J.
 89. a. veluti ficta pro falsis C. 3. a. apud Nu-
 midas honori J. 11. a. innocentia pro mali-
 volentia duci coepit C. 12. a. neque id flagi-
 tium militiae d. J. 58. b. ea necessitudo apud
 N. levis d. J. 82. e. socordiae atque ignaviae
 VI, 51. c. quae prima mortales d. J. 45. a. &
 J. 79. d. per Triumphum duxere I, 4. e. mu-
 rum ab angulo dextri lateris ad &c. duxit II,
 10. e.
Duce Aenea profugi sedibus incertis vagabantur
 C. 6. a. pollicetur sese itineris periculique du-
 cem J. 99. e. *Cof. ducem & auctorem* sequimi-
 ni ad recipiendam libertatem I, 10. e. 55. a.
 exquirebant duces multitudinum qui pretio
 vexare Remp. soliti erant C. 51. a. *sic effi-
 giem Cassii apud Tacitum inscriptam legimus*
Duci (vel potius *DUX PARTIUM* An. XVI. 7.
 Centuriones ducesque turmarum J. 42. a. avi-
 disque ita promptisque ducibus uti Metel. ictu
 tragulae sauciaretur II, 2. 9. exercitus pars te-
 meritate ducum attrita J. 90. e. dux atque
 Imp. vitae mortalium animus J. 1. a.
Ducebat exercitum C. 17. e. quos in exercitu
 d. C. 19. a. *Frequentativa pro suis primigeniis*
*saepe apud Catonem. dolito, emptito, redempti-
 to, callesco. Lucret. imperito, negito. Gellius*
utitur alicubi mutuito, sed paullo insolentius.
Ductos sorte VI, 15. e. ductu meo fusi III, 2. a.
Dum. pro, modo vel *dummodo*, neque id (de
 Rep. capiunda loquitur) quibus modis asse-
 que-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

queretur, dum sibi regnum pararet, quidquam penſi habebat C. 3. b. Plaut. *Perſa. Vin mea eſſe?* P. dum quidem *nec nimis diu tua ſim, volo. Et noſter* C. 41. d. & 51. a. &c. cuncta diſſolvere C. 55. a. C. 14. e. *in princip.* Dum haec Romae geruntur C. 34. a. vicinitatem exornat, commoratus C. 37. a. & C. 67. e. ne illi ſanguinem noſtrum largiantur, & dum paucis ſcleratis parcunt, bonos omnis perditum eant C. 59. d. liberius-proceſſi, dum me civitatis morum piget J. 4. e. *tantummodo remorati dum* in elephantis auxilium putant, poſtquam &c. J. 57. b. dum metus a Tarquinio & bellum grave Etruriae poſitum eſt. aequo & modoſto jure agitatum I, 2. d. dum vos terremini, a repetunda libertate I, 5. e. uſque eo proſperum imperium habuiſſe dum apud eos vera conſilia valuerunt VI, 55. e. *Duplicaverat bellum* VI, 6. a. *Tacit. H. 54. a. Mors Vitellii duplicaverat bellum.* *Duritiam* conſuetam voluptati habuit J. 105. e.

E.

E periculo eriperentur facilius C. 49. d. conſpectu abiit J. 71. c. contempto metuendum effecit I, 12. a. *Ea.* primo pecuniae, dein imp. cupido crevit. ea quaſi materies fuere &c. C. 10. a. vafa coelata mirari, ea rapere &c. C. 11. e. *redundat.* omnia ea adimere quae victores reliquerunt C. 12. e. idem velle atque n. ea demum firma amicitia eſt 20. b. ea miſericordia fuiſſe ſemper S. P. Q. R. ut nemo ab eo auxilium fruſtra petiverit C. 35. a. ſed urbana plebes, ea vero praeceps ierat C. 38. a. facta eorum fortia noverat, ea commemorando &c. C. 70. a. quae apud alios iracundia dicitur ea in imperio ſuperbia C. 54. d. multoſque mortales ea cauſa advorſos habeo C. 58. e. Nam in fuga ſalutem ſperare, cum arma quis corpus tegitur, ab hoſtibus avertere, *Ea* vero, demencia eſt C. 68. d. parare atque ea modo in animo habere, quibus H. per dolum caperetur J. 11. e. *Ea* tempeſtate. ſaeppiſſime 41. a. J. Metellum in ea difficultate ſapientem fuiſſe J. 49. a. Id ea gratia eveniebat, quod nemo regem ſequitur J. 58. c. (*ea de cauſa*) in ea tanta aſperitate J. 71. a. ſed ſenatus paullo ante Metello N. decreverat. *Ea* res fruſtra fuit J. 76. e. pro, quae, ſaepe. ut, ventus arenam humo excitavit; *ea* magna vi agitata &c. J. 81. c. Quae ante beneficia veſtra &c. ea uti deſeram non eſt conſilium J. 87. d. Capſenſes una modo, atque ea intra oppidum &c. J. 94. e. una & ea vetus cauſa IV, 3. a. ſcuta, verum ea Numidica J. 99. a. ex ea tempeſtate

ſpes in illo ſitae J. 122. *antepen.* & ea re a nobis ad ſocietatem peteris IV, a. ſcilicet quod ea quae hoſtibus &c. ſaepe tribuere, ea civili- bus danda arbitror VI, 36. a. non occurrit alibi apud Salluſtium talis geminatio, praefertim poſt, quae. in ea re maximo animum exercitato, uti colantur boni mores VI, 52. a. ubi, ea refertur ad illa quae loco poſteriora ſunt, quae etiam forma rariffima apud Noſtrum. quaſi diceret; in hac re maxime animum &c. nempe uti colantur &c. memorare eam rem nos locus admonuit J. 81. a. Numidiam jure belli ſuam factam, eam vaſtari a M. pati nequiviſſe J. 110. a. veſtra ſocordia. Neque mihi ſatis conſilii M. an ignaviam an demenciam eam appetlem I, 14. b. eos mores eamque modeſtiam viri cognovi C. 54. e. injurias ſuas manu vindicaturum, eamque rem belli cauſam fore J. 23. d. Neque Gr. literas didici. parum placebat eas diſcere J. 89. d. *Eadem* illa movebat C. 32. b. & 66. b. & 68. c. haec ſimulantem J. 17. a. aliam rem aggreditur, non eadem aſperitate, caeterum haud ſecus difficilem J. 97. c. *Eat.* tanquam ſuam domum viſens eat J. 12. c. eatiſ ornati contra injurias J. 34. a. bonos perditum J. 36. e. *Ecce.* laeti pacem agitabimus quippe quis hoſtis nullus &c. ecce autem ex improviſo Jugurtha, intoleranda audacia &c. J. 15. e. edicto ſevero juberentur VI, 30. e. *Edidit.* orationem habuit luculentam quam poſt- ea ſcriptam ed. C. 32. c. *Editiffimus* collis I, 20. a. immenſum editus mons J. 98. d. magna parte J. 103. c. *Edocent* acta atque audiunt J. 57. e. & alibi. eum quae ageret J. 53. a. per legatos cuncta edoc- tus C. 46. a. quae parabantur J. 60. a. edoc- tus arte. *Tacit. XII. 4.* *Effecerat* multa pollicendo ut proderet C. 27. a. ex rege miſerrimum ſervorum IV, 4. e. ſe e contempto metuendum I, 12. a. effecta max- ima vis utrium J. 96. a. memoriam longam C. 1. e. quod intenderat J. 27. e. omnia potius quam ſemet viſendum VI, 42. e. hoſtilem me- tum J. 113. d. firmam pacem VI, 40. a. man- data J. 62. e. juſſa J. 26. a. ut veniat ad ſe J. 65. e. rata, exſequendo III, 9. e. *Efferens* ſeſe ſuperbia, audacia ſcelere J. 15. e. *rabie efferri* Apulejus 178. *Efferari* *Elmenb.* cui non aſſentior. Virg. Georg. III. — caput al- tius. Cic. Offic. I, 174. neque ſummiſſum & ab- jectum, neque ſe efferentem insolentius. Idem de Fin. laetitia ſc. altius & incivilius Florus. I, 26. a. *Effoeminat* corpus animumque virilem C. 11. a. *Effraenatae* lubricitatis VI, 29. a.

I N D E X I I. S I V E

Effuse & temere euntes J. 113. a. exercitu praedari J. 59. c. hostes Tacit. XII. 31. & Sueton. effusa fuga Liv. effusis ac dissipatis fructibus Cic. 2. de Lege Agrar. Virg. 7. AEn. agris effusa juventus. effusos hostis invadi posse. (hoc est palantes & incompósitos) J. 92. e. vulgum oppido J. 72. a. sic Sueton. Calig. effudit se populus.

Egebat pauca munimenta (alii quaerebant) J. 103. c. sed lectio recte se habet. Cato. vitio vertunt quia multa egeo. eodem modo glandem vesci II, 6. 5. & nihil frui VIII, 2. 11. ultionem potiri J. VII, 12. Justin. & licet Codices Bodleianus & Corporis Christi Oxon. & exemplaria quaedam in diversum abeant, sic enim MS. Cantab. Tacit. An. III, 73. 6. Flor. I, 1. 28. egeus, factiosus C. 18. a. alienae opis VI, 3. e. egestas facile habetur sine damno C. 38. a. pabuli J. 48. d. miseri, egestes, violentia atque crudelitate foeneratorum C. 34. a. homini potentiam quaerenti egentissimus quisque opportunissimus J. 91. e. honestae rei VI, 50. a. locorum, rapto vivere coacti VI, 19. b.

Ego C. 2. e. eorum ego vitam mortemque iuxta aestumo C. 2. e. sed ego adolescentulus &c. C. 4. a. sed ego quae mente agitavi C. 20. b. equidem ego sic existumo C. 54. c. parvum ego te J. &c. accepi J. 10. a. scio ego quam dist. VI, 45. a. volo ego VI, 59. a. ut in Jug. 87. a. scio ego Q.

Egommet. partim vidi, alia egomet gessi J. 88. a. in princip. Eg. in agmine &c. J. 90. a.

Egressi scalis milites prope summa coeperat J. 64. e. aquatum castris J. 98. a. extra vineas J. 99. c. angustias III, 12. d.

Egressus ejus atque itinera explorat J. 39. e.

Egregia fides C. 36. a. liberalitate C. 50. e. facinora ingenii J. 2. a. ut alia magna & egregia tua omittam J. 10. a. scilicet mercede I, 9. e. fama IV, 2. a. & VI, 40. a. virtute VI, 64. c. artem tuam egregie mirabilem comperi VI, 45. e. pro valde, nimis inquit Donatus in Andr. I, 13. 1. egregie cara. & Egregie cordatus homo catus Aelius Sextus. Ennius. Servus egregie fidelis. Cic. ad Q. Frat. II. 26. animi natura egregie mobilis. Lucret nec secus Horat. 2. Serm. Sat. 5. Livius VI. B. P. Persius. Caesar 2. B. G. egregiis viris J. 4. e. tam clarus neque tam egregiis factis erat J. 67. e. cultu corporis ornata VI, 21. d. facinus atque memorabile J. 81. a. in aliis artibus (vir) egregius, nimis molli ter aegritudinem pati J. 84. d.

Eheu in princip. me miserum! huccine M. pater beneficia tua evasere? J. 15. a.

Ei postquam jussit provinciam J. 86. a. ei negotio proximum diem constituit J. 98. e. decreta provincia Gallia J. antep. consulebant VI,

56. e. quam maxime odisti ei maxime obsequeris VI, 64. e.

Ejus. non ignarum ejus consilii fuisse C. 17. e. decretis suis inopiae ejus opitulati sunt C. 34. b. magnaue frequentia ejus ordinis C. 47. e. regnum ejus sceleris sui praedam fecit J. 15. e. vid. super hac re Vallam magno conatu magnas nugae agentem, ita enim nata est lingua Italica, ut ejus cultores vim reciprocationis sui & suis assequi baud valeant.

Ejusmodi. Atque is cum ejusmodi sit, tamen audet dicere &c. VI, 63. e.

Elato neque securo esse animo I, 18. d.

Elegantius psallere, saltare, quam necesse est probae C. 29. c.

Eloquentiam immoderatam VI, 61. a.

Eloqui non dubitabo quae mens suppetit VI, 49. e. a quo studio &c. detinuerat, eodem regressus C. 46.

Ementiendo quae se audisse dicerent ex V. C. 50. e.

Emergunt se fundo navigia V, 12. e. probe. Ne-
pos. Attic. quibus ex malis ut se emerferat. Cic.
Ut se emergens ostendit Scorpius alte, de Arusp.
R. iste serpens quae tum hic delitescit tum se e-
mergit.

Eminens patibulo affigebatur V, 13. a.

Eminus mista tela remittere J. 62. b. terrere funditoribus J. 99. c.

Emissa (jacula) tormentis aut manu J. 61. e. e-
minus jaculis (ab) corpore tegere J. 106. e.

Emori per virtutem praestat &c. C. 21. a.

Emundi aut mutandi copia ab Hispanis erat J. 21. c.

En. adsum en Cotta consul VI, 5. a.

Enim. non crudelis, quid enim in talis homines crudele? C. 54. e. de natura Sullae, cultuque paucis dicere. Neque enim alio loco de ejus rebus dicturi sumus, & L. Sisenna &c. J. 100. a. & III, 11. e.

Enisum ita se ab adolescentia J. 25. a. summa ope ab iisdem enixo studio petierunt. Valer. VIII, 15. 1. J. 27. a. simul eniterer domi M. J. 14. a. eniti decet contra VI, 33. a. imitami virtutem & enitimi J. 10. e. v. nitor & nifus.

Enunciat dolum qui parabatur C. 29. a.

Eo magis omilla cop. quae, C. 4. c. & C. 13. e. binos Imp. sibi fecere, eo modo minime posse putabant per licentiam inolescere animum humanum C. 6. e. pessimum quemque necare. eo populus laetari C. 56. a. & 59. a. ita quominus p. eo magis adsequebatur C. 64. e.

Epulas. inter ep. obtruncant J. 70. e. vino & ep. onerati J. 79. d. sudorem, pulverem, relinquunt nobis quibus illa epulis jucundiora sunt J. 90. a.

Equites auxiliares in utrumque latus J. 50. e. Nu.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Numidas J. 71. d. Cataphracti, ferrea omni specie IV, 10. a.

Equestre proelium J. 64. a. ordine C. 17. b. in formam parmae equestris IV, 11. e.

Equidem ego sic existimo omnis &c. esse C. 54. c. & J. 10. d. & VI, 35. e. possum equidem C. 5. a. jam pridem equidem nos &c. 59. a.

Erant, in princip. erant praeterea complures &c. C. 17. c. & C. 49. e. quicunque aliarum atque senatus partium erant C. 38. e. qui praesidii causa cum telis erant circum aedem Concordiae C. 49. e. Gaetulorum magna pars erant sub Jugurtha J. 22. e. in consule bonae artes erant J. 30. e. eo magis (omiss. Copula *que*) C. 4. e. C. 13. e.

Erepta bona C. 38. e. ex servitute C. 49. a. beneficia vestra J. 15. b. vita J. 17. d. libertate VI, 63. e. pecuniae J. 36. c. civitatem periculis C. 47. a. proemia ereptum eunt J. 90. b. e. periculo C. 49. c. victoria parta ex manibus J. 84. e. animam C. 55. c. per vim (ex custodiis pub.) C. 59. e. neque victis quidquam praeter injuriae licentiam C. 12. e. me ex manibus impiis J. 26. e. iniquitas praetoris C. 34. e.

Ericii militaris in modum III, 15. a.

Errant procul J. 89. e. pariter te errantem (Bocchum) & illum sceleratissimum persequi J. 109. a. errasse & Jugurthae scelere lapsum J. 112. e. quo facilius *errata* officiis superes J. 109. e.

Eruditus. doctissime eruditus Graecis atque L. literis J. 100. a.

Erumperent ad Cat. caede & incendio percussis omnibus C. 44. e. solus inter tela hostium vitabundus J. 107. e. vis piscium ex Ponto VI, 54. e. Bibuli fortitudo atque animi vis in consulatum VI, 54. e. *Terent. vereor ne istaec fortitudo in nervum erumpat denique*. alii globis eruptionem tentavere III, 1. a.

Et qui facere, & qui facta aliorum scripsere *multi* laudantur C. 3. a. Nam & prius quam incipias consulto & ubi consulueris &c. C. 1. e. fuit magna vi & animi & corporis C. 5. a. nonnulli ficta & haec & multa alia &c. C. 23. a. non quia solvere possem cum & aliis nominibus &c. C. 36. b.

Etenim in principio C. 21. a. & 134. e.

Etiam. pars ingenium alii corpus exercebant. etiam tum vita hominum sine cupiditate agitabatur C. 2. a. J. 55. a. 58. c. VI, 38. a. 18. b. & I, 13. a. pulchrum est benefacere Reip. etiam bene dicere haud absurdum est C. 3. a. & J. 111. d. rem fam. etiam ad necessaria deesse C. 21. a. Vos cunctamini *etiam nunc* & dubitatis C. 60. d. necessitudo quae etiam timidos fortes facit C. 68. e. qui opulentiores etiam si accipit injuriam tamen J. 10. e. plerumque *noctis* processit obscuro etiam tum lumine J. 24.

e. plura scribere dehortatur me fortuna mea, *etiam antea expertus sum*, parum fidei miseris esse J. 26. b. *etiam tum in prin.* J. 67. e. etiam antea nupserat &c. in prin. J. 82. d. etiam atque etiam reputate J. 89. a. verum etiam multo magis locorum asperitate J. 94. a. contra tantas difficultates consilio satis providere non poterat, quippe etiam frumenti inopia tentabatur J. 95. a. post d. decimum redire jubet, ac nihil etiam tunc decrevisse J. 117. e. ultra Romanorum & mortalium etiam morem curabant II, 7. e. parum est quod impune fecisti, verum etiam commemorando exprobras VI, 64. a. etiamne aures nostras odio tuo onerabis VI, 24. a.

Evadendum est tibi inter has difficultates VI, 33. a. inter virgulta evadere J. 54. e. oppido properavisset J. 60. e. *pugnare, evadere alii* (*retreat*) *alii succedere* (advance) J. 61. c. adverso colle J. 56. d. huccine beneficia tua evasere J. 15. b.

Evenerant. quae occulte tentaverat aspera foedaque evenerant C. 27. e. audacia in bello ubi pax evenerat, aequitate C. 9. a. M. Macedonia evenerat J. 39. a. & 47. a. dissensiones vitio humani ingenii evenere I, 1. e. illis merito accidet quicquid evenerit C. 55. e. C. 58. a. pactione an casu ita evenerit J. 71. b. ea res tibi Reique P. prospere VI, 60. e. Id ea gratia eveniebat quod J. 58. a. id ita eveniet si demseris &c. VI, 39. a. & 41. e. bona fama VI, 59. a. id adeo mature posse si J. 69. e. ea d. Im. approbent beneque evenire sinant VI, 44. a. quid humani V, 2. a. ubi ea res bene J. 97. a. Id e. quia VI, 32. e. saepe prava magis quam bona consilia prospere eveniunt VI, 45. a.

Eventus. bonis initiis malos eventus habuit C. 11. a. in incerto erat J. 55. a.

Eversum profecti sunt Tr. pot. I, 9. d. irent alios civitate VI, 48. e. familias ab stirpe VI, 48. b.

Evocat milites ex hibernis in expeditionem J. 41. a. lectos & evocatos centuriones C. 69. a.

Ex miseris multis requievit animus C. 4. a. ex pulcerrima pessima ac flagitiosissima facta C. 5. e. & J. 46. e. ex lubricine magis quam ex vero celebrat &c. C. 8. c. am. inimicitiasque non ex re sed ex commodo aestumare C. 10. e. pro, propter. ex divitiis Juventutem luxuria atque avaritia cum superbia invasere C. 12. a. uti cujusque studium ex aetate flagrabat C. 14. d. ex illis (*quos scil. illexerat*) testes signatorefque falsos commodare C. 16. a. multi ex coloniis & municipiis C. 17. b. sperans facile se ex voluntate Antonio usurum C. 27. a. Tacit.

I N D E X I I. S I V E

Hist. IV, 65. *Cuncti ex voluntate Agrippinensium perpetrare.* luxuria ex magnis rapinis nihil reliqui fecerant C. 30. a. ex prima laetitia repente omnis tristitia invasit C. 12. a. se ex curia domum proripuit C. 33. a. ex suo numero legatos mittit C. 34. a. ex itinere litteras mittit C. 35. a. satisfactionem ex nulla conscientia de culpa proponere decrevi C. 36. a. suus cuique animus ex conscientia spem praebet VI, 59. e. ex victoria talia sperabat C. 38. d. ex sc. causa cognita in vincula coniecerat C. 43. e. praecepto regis J. 13. c. ex senatus decreto jubet J. 30. a. ex praecepto Ciceronis per Gabinius caeteros conveniunt C. 45. a. ex prodigiis haruspices respondissent C. 48. d. alique ex conjuratione deprehensi C. 49. d. Crasso ex privatis negotiis obnoxii C. 49. c. ex petitione Pontificatus odio incensus C. 50. a. liberales ex sociorum fortunis C. 59. b. ex illis periculum metuit C. 59. e. ex omni copia 2 legiones instituit C. 65. a. ex omni copia circiter pars 4ta. C. 65. a. dum ex urbe praesidia opperior C. 67. e. utrinque ex lateribus caeteros aggredditur C. 70. e. ex his magistratus, & Imperia (*artibus sc.*) capiunda J. 3. a. Africano cognomen ex virtute fuit J. 5. b. alterum ex providentia timorem, alterum ex audacia temeritatem adferre &c. J. 7. e. ne medius ex tribus J. 11. a. tanta commutatio incessit ut ex maxima invidia in gratiam J. 13. e. ex improvise J. 15. e. cuius vitae necisque potestas ex opibus alienis pendet J. 17. e. timido & ex conscientia diffidenti rebus suis J. 37. e. ex tanta prop. tam facile tractum bellum J. 40. e. bellum tanta prop. inceptum socordia trahi &c. ex sententia J. 42. a. ex delicto fratris invidiam timens J. 43. a. ex copia rerum statuit sibi nihil agendum J. 43. e. (*vid. copia.*) ex inopia quod optimum videbatur consilium capit J. 58. e. ex locis copia maxime idoneis vineas agere J. 79. b. ex copia Tubicinum 5 numero delegit J. 98. e. & J. 103. a. & J. 110. e. ex partium invidia periculum metuentes J. 44. a. cum ex Mamilliana rogatione tres quaesitores rogarentur J. 44. e. ex opportunitate loci J. 52. a. ex eo medio quasi collis oriebatur J. 52. e. *veritus ex anni tempore*, & inopia aquae ne siti conficeretur exercitus J. 54. a. nemo omnium Numida ex fuga regem sequitur J. 58. b. prius quam ex castris subveniretur J. 58. e. Jug. magnificum ex Auli socordia J. 59. a. ex itinere frumentatum missum J. 60. b. ex occulto J. 63. a. neque id tempus ex aliorum more quieti aut luxuriae concedit J. 65. a. ex concilii decreto J. 66. c. quam gravis casus in servitium ex regno foret J. 66. e. unus ex omnibus Italicis profugit intactus J. 71. b. & J. 72. b. biduum

ex perfidia laetati J. 72. a. ex consuetudine J. 74. a. & J. 72. b. talia consilia per otium & ex oportunitate capi J. 79. a. nomen ex re inditum J. 80. a. ex commodo pugnam facere J. 84. a. ex Metelli voluntate bellum intactum trahi J. 85. e. mihi ex virtute nobilitas coepit J. 88. d. quod ex aliena virtute sibi arrogant J. 88. e. me ex animi sententia nulla oratio laedere J. 89. a. non ex merito sed quasi debitos J. 89. e. ex parente ita accipi &c. J. 90. a. neque quemquam ex calamitate aliorum metus ceperit J. 90. e. ex sociis praedas agentes J. 93. e. M. promissa ejus cognitum ex praesentibus misit J. 98. d. ex speculatoribus cognitum dicit J. 114. a. ubi ex praecepto tempus visum J. 99. a. M. temeritas gloriam ex culpa invenit J. 99. e. cum turma sua quam ex fortissimis magis quam familiarissimis paraverat J. 103. a. ratus ex omnibus aequae aliquos ab tergo hostibus venturos J. 106. e. ex concubina ortus J. 116. a. ex sententia ambobus jurat J. 117. e. leniter & ex voluntate Sulla omnia se facturum J. 119. e. ex ea tempestate J. penult. in miserationem ex ira vertunt I, 5. e. tumultum ex tumultu bellum ex bello serunt I, 13. e. *eadem fere* IV, 8. a. ex qua omnes discordiae accensae I, 14. e. ex composito II, 1. b. hiemem per oppida ex ambitione mea egi III, 3. b. praeter spem bonam ex vobis III, 7. b. arcem habent ex spoliis vestris III, 7. e. ex factione media consul III, 8. a. ex insolentia avidus malefaciendi VI, 18. a. idque non temere aut ex fortuna decrevi VI, 45. e. nihil tam ex alto reperiri posse quod non cogitasti tibi in promptu sit VI, 46. a. *Ovid. Vellei. sed ex alto dissimulare puto.* de honore ex copiis judicare VI, 53. a. ex dignitate creetur consul non ex opulentia VI, 53. b. oppressi ex aliena libidine huc atque illuc fluctuantes agitantur VI, 57. a. ex natura diversa praemia &c. bonos malosque sequi VI, 59. e.

Exacta aetate sua magis crescere adolescentem J. 6. c. non parentes exacta aetate VI, 48. e. aetatem J. 65. a. regibus I, 2. c.

Exaedificatas villas in urbium modum C. 12. a.

Exaequanda facta dictis C. 3. a. periculo C. 69. a. & *Justin.* 5. 2. 12. vires partium exaequato omnium jure 43. 1. 4.

Exagitabat conscius animus C. 14. a. quaestio illa J. 38. e. consulatus ingens cupido J. 67. a. tanta vis hominis magis leniunda quam *exagitanda* videbatur C. 49. c. causa nobilitatem *exagitandi* J. 86. a. plebem C. 39. a. ita formidine quasi vecordia *agitari* J. 76. a. rem jam antea vulgi rumoribus *exagitatam* C. 30. c. *qui causam senatus exagitatam concionibus impro-*

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

proborum. Cic. post. Red. Remp. seditionibus C. 56. b.
Exarsere animi immane quantum II, 10. a.
Excelsio. in exc. aetatem agunt C. 54. b. cujus opes in exc. sunt VI, 45. a.
Excessit radicem montis VI, 22. a. vindictae modum Valer. Max. apud V. Beluacensem. at Edd. & MSS. aliter IV, 1.
Excedantque inopes potentisque trahant ex IV, 7. e.
Excidii fatum urbi adventarit VI, 38. b. neque finem nisi excidio habituri IV, 5. e.
Excipitur M. laetissimis animis J. 93. a.
Excisa oppida aut recepta enumerem III, 3. e.
Excita juvenus publicis largitionibus C. 38. e. ita conscientia mentem excitam vexabat. C. 15. e. horribili sonitu J. 104. e. somno J. 76. a. excitant neque gloria neque pericula C. 67. e. arenam humo ventus J. 81. d.
Excruciatum necat Ath. J. 28. e. illum magis honore M. quam injuria sua J. 84. e. omnibus malis J. 17. d.
Excubitus in porta cohortis ex legionibus mittere J. 105. c.
Exemplo. ubi hoc ex. per senatus decretum consul gladium eduxerit C. 56. e. exemplo assumere Tacit. 68. 9. earum exemplum infra scriptum est (the Copie) & C. 45. e. Plaut. Mostell. III, 14. Laudant fabrum atque aedes probant sibi quisque inde exemplum expetunt (a modell.) Paulus II. haeredes solent habere exemplum testamenti Cic. Att. epistolam Caesaris cujus exemplum ad te antea misi. ad Q. fratrem II, 14. misi ad Caesarem eodem exemplo litteras. vid. Plaut. Pseud. mala ex bonis initiis orta sunt C. 55. e. (presidents) tradite posteris ad P. Rom. suimet sanguinis caede circumveniendum I, 10. d. praebeo non validissimus, quo rectius tua componas IV, 3. a.
Exercebant ingenium, corpus C. 2. a. simulates cum hostibus C. 9. a. Cic. pro Flac. simulates nescio quas cum Libertis vestris ex. cum illo graves inimicitias C. 50. a. victoriam crudeliter C. 39. e. sic, quaestiones, odium, sectiones, accusationes &c. apud Tacitum aliosque. ambitio magis quam avaritia animos hominum exercebat C. 11. a. Virg. apes --- Exercet, sub sole labor. patres acerrume vindictam nobilitatis in plebem J. 19. a. exercent vitia 204. Firmicus in Astron. p. 204. E contra, poetae, quandoque. exercere, curas, dolorem, diem pro exerceri Ovid. 12. Met. 108. Silius 11. 75. AEn. X. 60. ut monet Servius. piraticam q. VI, 25. d. Justin. 8. 3. 13. 22. 1, 14. servili imperio plebem I, 2. d. ibique (caedibus rapinis &c.) juventutem suam exercuit C. 5. a. non Graeca facundia neque urbanis munditiis sese ex. J. 67. d. caninam facun-

diam VI, 11. a. Lucret. V. 226. nunc aturum & purpura curis Exercent hominum vitam. exercere Scorta Orat. 1. ad Caes. cap. 38. Plautus. haec nox scita est exercendo corto. Catull. qui vestrum exercet amorem. exercuit juventutem suam C. 5. a. exercebant libitinam V. Max. V. 2. 10. & noster VI, 38. a. ingenium ad malefaciendum VI, 3. e. corpus armis atque equis VI, 55. d. Victoriā per servitium VI, 48. a. malitia praemiis exercetur VI, 53. e. me illa magis cupido VI, 59. a. quaestio ne asperre violenterque ex rumore & lubricine plebis J. 44. e. ingenium patriae non suae quisque potentiae, exercitabat VI, 56. e. cum dativo etiam Cic. II. Tusc. 69. Jovem Olympium, eum ipsum cui se exercebit. at saepius cum praep. ad. in labore, patientia & factis fortibus exercitando VI, 42. e. exercito corpore fessus J. 74. a. lectos & exercitatos in audaciam C. 51. a. ex civitate profectos semper ad bellum exercitatos. MS. Veget. 1. 3. postrema vox abest a Vet. Ed. Par. 1532. & Vesaliensi 1670. frequentibus exercitiis ad proelia praeparare VI, 10. e. nequicquam eo (animo) hebeti atque claudo pro exercito uti volunt VI, 43. a.
Exercitibus decretis I, 17. a. quos in exercitu ductabat C. 19. a. dux hostium cum exercitu supra caput est C. 60. e. comparato J. 23. e. circumdato Cirtam irrumpere nititur J. 27. e. parato J. 20. b. in exercitu nostro pax agitabatur J. 30. e. intento atque infesto J. 50. b. ex. effuso praedari J. 59. b. exercitu cuncta moenia circumv. J. 61. a. incruento J. 97. a. & VI, 25. a. ex. amborum conjuncto J. 102. a. in hibernaculis composito J. 110. b. ob seditionem provinciam cum exercitu adeptus est I. 12. a. rursus admotoq. I, 14. a. optume merito III 2. a. prodito IV, 5. b. restituto IV, 6. a. exercitui praeerant J. 37. a. scribere supplementum J. 43. a. diffidens veteri exercitui J. 47. a. distribuerat pecus J. 96. a. exercitum parare C. 30. e. compararent C. 31. c. augere C. 33. a. instruit pro loco atque copiis C. 69. a. permittit Petreio C. 69. b. per omnem ex. gaudia &c. agitabantur C. ult. per homines callidos tentabat J. 42. a. brevi confirmavit (ad severitatem castrensem revocavit) J. 50. a. antevenit J. 52. a. cogebat (drew together) J. 58. b. & J. 70. a. cogere Dyrrachium I, 18. b. more majorum gereret J. 59. a. ubi animadvertere ad se vorsum exercitum pergere J. 72. a. ex. supplicio cogere J. 89. e. coercebat pudore magis quam malo (i. e. poena) J. 105. d. opprimundae libertatis habet I. 12. a. habere posse sine frumento & stipendiis III, 3. a. aluit stipendio frumentoque III, 4. a. aluntur VI,

I N D E X I I S I V E

VI, 4. e. exercitum argento fecit VI, 2. b. vertere (*i. e. considerare* Servius) VI, 4. e. sibi insuevit amare C. 11. e. quo consilio foret exercitus C. 30. a. in manu C. 56. e. haud longe a mari consedit exercitus J. 24. a. qui in Africam portaretur J. 29. e. & J. 43. e. ne siti conficeretur J. 54. a. ducebat J. 59. d. ei traditur J. 91. e. instrui J. 102. c. victor I, 9. d. novus I, 16. b. datus est VI, 9. a. clade percussus J. 48. b.

Exigerent boni honestique vitam J. 90. e. legem de pecuniis *exigundis* IV, 1. a. *acerbius* exegit quod *dederat* Cic. I. Tusc. aes Horat. *aurum creditum* Plaut. Bacch. *nomina* Cic. i. e. *ad solutionem cogere*. & *tributa apud eundem. exigere* & *cogere*.

Exilio nullo certo vagabantur VI, 22. a.

Eximat. quo captivis libertatis curam miseria ex. I, 4. e.

Existeret quasi gubernator III, 6. b.

Existuma quod optimum factu est VI, 35. e. ego sic existumabam. P. C. uti praedicantem patrem meum: qui vestram amicitiam colerent eos multum laborem suscipere, caeterum ex omnibus maxime tutos esse J. 16. a. equidem ego sic exist. PC. & C. 54. c. & VI, 38. b. quam eadem existumabat J. 115. a. alienam famam suum dedecus VI, 54. d. ut eorum qui dominantur simultas fert, ita bonum malumque publicum existumant VI, 57. b. qui aliter fecerit senatum existumare eum contra Remp. facturum C. 57. e. qui ita existumarent, juventutem & C. 14. e. de S. male existumas VI, 64. d. de M. L. juxta ac de se ex. VI, 51. e. illud facinus inprimis memorabile C. 4. d. utrum gravius existumet (meum regnum amicitiam vestram) nemini occultum est J. 26. d. quid de illo ex J. 1. a. ex difficultate rerum eadem illa existumans quae supra diximus, Catilinam agitare C. 66. d.

Exitia maxuma Reip. atque turbulenta probate I, 10. b. adesse Jugurthae J. 73. e. ad exitum usque infantis dominatus est J. 111. a.

Exitum quem tantis malis sperarent C. 41. a. dignum vitae suis moribus C. 64. e. utinam mori fortunis meis honestus exitus esset, ne vivere contemptus viderer J. 17. e.

Exornat. dum vicinitatem antea sollicitatam armis ex. C. 37. a. aciem J. 56. e. (pro, *instruere*) omnibus exploratis pro rei copia satis providenter exornat J. 95. e. *exornata aedificiis* Numidia J. 19. e. parum scite convivium J. 90. a.

Exorsus orationem magnam IV, 1. c.

Expectare inter eas moras promissa legatorum J. 51. e. Cum egens alienae opis plura mala expectarem VI, 3. e. *expectamus tam bona quam mala* inquit Donat. Sed *expectare*, hoc loco,

pro *timere*, ponitur. Non absimiliter, *sperare* dolorem Virg. *Expectatione* eventus civium animos intentos putabat J. 48. b. Sine gravi cuiusquam expectatione, neque sane ambitu publici I, 23. b.

Expediet. tantummodo incepto opus est, caetera res exp. C. 21. a. priusquam huiusmodi rei initium expedio J. 5. a. se quisque expedire J. 113. c. veste tectum pugionem III, 13. a. in *expeditionem* vocat J. 41. b. *educere exercitum in exped.* Cicero I. Divin. 125. *equitesque in exped.* misit Caesar V. B. G. in exped. proficiscens J. III, a. *Expeditis* peditibus suis J. 63. e. cum exp. manipulis J. 105. a.

Expellenda discordiae mala VI, 38. e. patria VI, 41. a.

Expergiscantur, ut omnes exp. ad libertatem VI, 51. a. quin igitur expergiscimini C. 21. e. aliquando C. 58. c.

Experimentis jam antea Metello cognitum erat J. 50. a. *Experiri* extrema omnia C. 27. e. & vim & gratiam nostram J. 109. e.

Expertes fama atque fortunis C. 34. a. *Expers clade* Dict. II. 4. caeteris soli in imperio agere I, 2. d.

Expilari aerarium taciti indignabamini J. 34. b.

Expiraret per artus VI, 29. a. explananda sunt pauca de moribus & C. 4. d. Terent. *explanamibi.* Cic. 7. Verr. *explanandum est enim diligentius.* Plin. in Paneg. *expressit, explanavitque* verba. Justinian. *Quem oporteat Episc.* §. 1. & *explanare voluntatem suam adhibitis testibus* L. 1. §. 2. C. de Latr. Liber toll. in aliis non temere *occurreret hoc verbum.*

Expleant muneribus amicos J. 13. d. *munerare vel munire* ut Plautus loquitur *explere avaritiam* H. II, 13. praeceptum ad *explendam animi cupidinem* J. 6. e. *expletis Legionibus* J. 92. a. & J. 23. a. *expl. leg. numero hominum* C. 65. a. *divitiis* C. 56. d.

Explicatur. unde pons in oppidum pertinens exp. VI, 6. e.

Explorare itinera Regum J. 93. b. tempora J. 39. c. *exploratum* misit J. 58. a. parum exploratum est J. 93. e.

Exprobras. parum est quod impune fecisti, verum etiam commemorando exprobras VI, 64. a.

Expugnare Cirtam machinis omnium generum aggredditur J. 24. e. agros vastare, villas expugnare J. 48. e.

Expulsa agris plebes I, 10. a.

Expurgandi, & quasi sui exp. causa C. 32. b. postquam sese parum expurgat J. 72. a.

Exquirebant duces multitudinum C. 51. a. *vescendi* causa terra marique omnia exquirere C. 13. c. Regis sui sententiam J. 120. a. *exquisitis* quasi per saturam sententiis J. 31. d.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Exfanguis. Cives cum Civibus manus conferturos: ita defessos & exf. regi aut nationi praeda futuros VI, 38. e. quin defessis & exfanguibus qui plus posset, imperium extorqueret C. 40. e. *Calvum quidem Ciceroni visum* exfanguem (oratorem) & *attritum*: Tacitus Dialog. c. 18. d. *graviter fractum velut* exfanguem in regno reliquit. Justin. XXXI. 3. & *vires* exfanguis, apud eundem 39. 5. pro, *timido* usurpat Plautus in *Aulular.* & sic Curtius VII, 1. 23. & *exf. vulneribus idem* VII, 7. 36. Colos ei exfanguis. Noster C. 15. e.

Exsecrari Catilinae consilia C. 49. a. cum post *exsecrationem* omnes degustavissent C. 23. a.

Exsequebantur domi quod ubique apud socios aut hostes idoneum videbatur C. 47. a. boni Imp. officia C. 70. b. decreta vos exsequendo rata efficitis J. 111. e. mature mandata exf. J. 39. a.

Exsilio. cum de ex. tuo redisti VI, 64. d. permitti jubent leges C. 55. b. *exsulum* reliquias persequantur III, 10. a. v. *exul.*

Exspectabant belli eventum haud alio animo C. 38. e. alius alium exspectantes cunctamini C. 60. e. extremam necessitatem, nihil ausus, nisi muliebri ingenio exspectat I, 7. e. an exspectatis dum invadat? I, 14. b. Nunc deformatus aerumnis, alienas opes exspecto J. 15. a.

Exstincta sunt generis praesidia J. 16. a. *extinctor* stirpis tuae J. 15. b. incendium meum ruina extinguiam C. 3. tanta me extinguendi lubido invasit 81. 15. & IV, 8. b. multos ferro aut fuga 46. e.

Exstitisset. si nihil medium inter duo discreta VI, 27. c.

Exstruendo in ext. mari divitias profundant C. 21. a.

Exsui classe IV, 5. e.

Exsultare, strepere vocibus J. 103. e.

Exsurgitis. uti animus ab ignavia atque socordia corruptus sit: qui ne nunc quidem obnoxiiis inimicis exsurgitis J. 33. e.

Extenuata suorum acie confedit J. 53. a.

Externis. arma ab ext. in nosmet versa I, 8. e. *differt ab alieno, non loco, sed re:* extraneus qui extra eandem januam est, extrarius qui extra eandem aram. Fronto.

Extincta prope jam familia J. 100. a. *extinguantur* inclusi hostes. Veget. IV. 4. ubi MS. in *Titulo cap. pro,* ne exurantur, habet, ne noceantur.

Extollere se quisque magis magisque, ingeniumque in promptu habere C. 7. a. extol. sese & divina mortalis attingere potest, nisi omisiss pecuniae & corporis gaudiis &c. VI, 42. a. virtus tanta habetur quantum verbis ea potuerit. II.

re extollere praeclara ingenia C. 8. e. secunda oratione extollit. J. 69. c. bonis invident malos extollunt C. 38. a. ad honorem VI, 47. e. illa te magis extollunt quae post Cos. &c. VI, 62. e.

Extortae publice pecuniae I, 15. d.

Extra conjurationem C. 40. d. sic extra noxam moenia J. 96. d. vineas egressus J. 99. c.

Extrema omnia experiri C. 27. e. aetate C. 50. a. in ext. Africa J. 80. a. munia sequi III, 5. b. pueritia regnum ingressus VI, 16. d. demetiae J. 3. e. necessitatem I, 7. e. in ex. terris C. 16. c. ex. in rebus III, 5. b. fortunas suas in extremo sitas J. 25. e. situm in praerupti montis extremo J. 41. e. diei ext. erat J. 24. c. agmen J. 54. c. aetatis J. 95. a. extulerat, uti quemque ob militare facinus pecunia aut honore extulerat J. 53. d. exusta loca solis ardoribus J. 22. d.

F.

F*abricata.* uti f. sic virtute parta quam magna industria haberi decet: ne incuria deformentur, &c. VI, 32. a. naves codicariae fabricatae IV, 10. a. scenis ad ostentationem histionum II, 7. e.

Fabrum fortunae suae quemque VI, 32. a.

Fac cogites C. 45. e. bene facere Reip. pulchrum C. 3. a. facere quam dicere optumum quisque malebat C. 8. e. fidum exercitum C. 11. c. injuriam C. 12. e. neque dicere, neque facere quicquam pensi habebat C. 24. a. versus C. 26. c. iter per montes C. 65. e. alias deinde alias morae causas J. 40. e. tum demum veram deditionem J. 50. a. formidinem & tumultum J. 57. d. sic turbam facere Plautus, Terent. Cicero. Tacit. 19. *vanam formidinem, ut hostes,* facere. proelium J. 60. 59. e. & proelium manibus (i. e. cominus) facere J. 61. e. pugnam, nisi suo loco J. 65. a. tumultum J. 75. e. signa sequi &c. item alia militaria facere J. 82. a. orbes, atque ita ab omnibus partibus simul testi &c. J. 102. e. *Quum illi orbe facto sese defenderent* Caesar IV. B. G. verba apud regem J. 108. e. privatas opes I, 10. e. recte an piget? I, 14. e. quae victis toleranda sunt, ea cum facere possitis patiamini potius censet I, 15. e. periculum 45. e. periculum libertatis VI, 49. a. malum publicum facere desinet VI. 51. a. occulta pericula neque facere neque vitare, bonis in promptu est VI, 52. a. *opponitur ei—* hostem opprimere adversum i. e. insidias tendere. *Consilia occulta* idem sonat atque *doli occulti* apud Tibull. I. Eleg. IX. initium belli C. 28. e. cladem magnam in congressu J. 63. e.

E e e e

uti

I N D E X II. S I V E

uti deditionem J. 96. e. verba apud senatum J. 111. e. facinus C. 7. e. obnoxios fidosque sibi C. 14. e. infestos conjurationi C. 54. a. fidem verbis miseria mea J. 26. e. hostilia J. 115. a. frustra, an ob rem, faciam, J. 33. e. Phorm. III, 2. *Non pudet vanitatis? Minime dum* ob rem. neque gloriam meam laborem illorum faciam J. 89. d. faciant quod juvat quod carum aestument J. 90. a. gratuito J. 87. d. castra, i. e. *castrametari* J. 59. d. & sic locutus Cicero, Ep. 14. 15. *Castra in Lycaonia apud Iconium* faceret. Caesar. 7. B. G. Facit. Lib. 21. *aliique. Cum Legis Plautiae* judicia domi faciebas VI, 62. e. stipendium nullum VI, 43. c. iter C. 19. d. Frontin. I, 5. ubi MS. P. pro Varino, Varenio. alter vero Varinio p. 169. vide: *facio facta*.

Facetiae multae, multusque lepos inerat C. 26. e.

Facies urbis immutata C. 32. a. ejus terribilis C. 64. b. praeclara J. 2. a. quidnam insolita (i. e. *prospectus*) ostenderet J. 53. d. totius negotii varia J. 55. a. locorum cum ventis simul mutatur J. 80. d. prorsus in facie vultuque vercordia inerat C. 15. e. decora J. 6. a. vestigii humani II, 1. a. *Sic facies loci, arboris, stagni, pulveris apud idoneos auctores.* contra belli faciem tuguria plena hominum J. 50. c.

Facile toleraverant asperas res C. 10. a. haud facile lubricinibus carebat C. 13. e. facile se ex voluntate Antonio usurum C. 27. a. facile habetur egestas sine damno C. 38. a. facile paterer vos ipsa re corrigi C. 61. e. vel hostium faevitia facile eum occasurum J. 7. a. de iis haud facile compertum narraverim J. 20. a. ex tanta properantia tam facile tractum bellum J. 40. e. evadere J. 54. e. *in principio* J. 65. e. facile & aegerrime *opponuntur* J. 85. a. haud facile gratuito bonus est I, 14. a. de magistratu facile populi judicium sit VI, 53. c. facilior aditus ad C. 44. b. egressi ad faciliores ictus loco cedebant VI, 13. d. amicitia facilis J. 100. d.

Facilitas illius hujus constantia laudabatur C. 63. a. Id ea gratia *facilius* proniusque fuit J. 82. a. uti *prospectus*, nifusque per saxa *facilius* foret J. 99. a.

Facinora foeda crudeliaque in civis facere C. 11. b. ad f. incendebant C. 13. e. mala C. 16. a. virilis audaciae facinora commiserat C. 26. a. caedem, incendia, aliaque belli facinora parent C. 33. e. & 49. a. militaria J. 53. d. nefanda C. 52. e. paravisse crudelia faedaque in civis &c. C. 61. e. praeclara C. 62. a. ingenii egregia f. sicuti anima immortalia sunt J. 2. a. praeclara rei militaris J. 5. b. impune suscepisse J. 34. a. i. e. *admisisse*. Cicero pro Cluen-

tio. *tantum in se facinus* suscipere conatus est. & alibi, fraudem, parricidium suscipere. *No-*ster infra C. 29. b. egisti VI, 60. b. cujus impio facinore in has miseras projectus sum J. 17. a. coopertus C. 24. a. maturandi causa C. 15. d. fortunam illis praeclari casum dare: J. 60. e. quo facinus redimeret C. 14. a. pessimum post conditam Romam patratum foret C. 19. c. pulcherrimum C. 20. a. quos flagitium aut facinus domo expulerat C. 38. c. in otio facinus suum cum animo reputans J. 13. a. admissum miserabile J. 57. d. facinus, probrum, flagitium VI, 48. a. malum VI, 51. a. non flagitium a te neque malum facinus petimus VI, 60. b.

Facio id parum J. 89. b. vid. *facient*. facit timidos fortes C. 68. e. facere privatas opes I, 10. e. Natura mihi facit finem vitae J. 9. d. in colloquio verba facit J. 42. e. copiam pugnandi J. 84. a. pro delicto suo pauca verba J. 110. a. delicti gratiam J. 112. e. neque amplius potestatem faciundam C. 40. d. belli faciundi C. 25. a. proelii J. 102. a. stipendiis faciundis sese exercuit J. 67. c. habendus metus est aut *faciundus* I, 6. c. fugam J. 57. a. sponsonem J. 81. a. Graeci optionem Carthaginensium faciunt, eo sensu quo Terentianum illud, Vosttrum judicium fecit. i. e. vobis judicandum reliquit J. 81. e. plurimum timoris mihi faciunt, advorsus Tyrannidem Sullae I, 4. d. id nempe, providere quomodo tutiores sint provinciae quod factu haud obscurum est VI, 4. 3. b. impetum in curiam C. 44. e. eum *facturum* contra Remp. C. 57. e. neque recte, neque pro bono J. 25. b. imperata dicerent J. 66. b. leniter & ex voluntate Sullae omnia J. 119. a. volentia plebi IV, 9. a. clarus factus misericordia C. 63. a. peculatus aerarii *factus* est J. 36. c. avidior modo properandi factus IV, 12. a. *facta* aliorum scripsere C. 3. a. dictis exequenda C. 3. b. pro maximis celebrantur C. 8. e. de conjuratione quae contra Remp. facta erat C. 31. c. cum facta vestra aestumo C. 68. e. neu verba inimici ante facta sua poneret J. 18. a. deditione J. 28. a. turpia J. 89. c. quorum adeo Sullam non poenitet, ut & facta in gloria numeret I, 9. a. quae pecunia ad Hispaniense bellum facta erat VI, 9. a. sic Spartian. Severo C. 12. *Mag-*nam partem auri per Gallias Imperator ipse fecisset. atrocitatem facti leniebant J. 29. a. locutus de invidia facti sui J. 31. d. invidiam facti esse super gratiam atque pecuniam suam J. 39. d. pro factis judicium timentes C. 14. a. digna pro factis poena C. 53. a. neque tam egregiis factis erat J. 67. e. *factis* ignibus J. 103. e. in factis fortibus exercitando VI, 42. e. opus est mature facto C. 1. c. facto non consulto opus.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

opus C. 44. e. grege facto C. 51. a. & J. 62. b. proelio J. 25. a. per omnis locos atque conventus de facto Cos. agitari J. 31. a. noctemque totam itinere facto confedit J. 96. b. quod factum popularis conjurationis primo concusserat C. 25. a. Conventu quem ab R. factum J. 12. a.

Factio inter malos, inter bonos amicitia J. 34. e. noxiorum III, 7. b. contra hostes parabatur VI, 56. e. non factione cum factioso certabat C. 63. e. ex factione Scauri J. 31. a. factione magis pollebat nobilitas J. 45. b. ex f. media consul III, 8. a. reliqui de factione VI, 55. a. factione instructi VI, 67. a. valere multitudine civium C. 57. c. quibus rebus possent opes factionis confirmant C. 33. e. additamentum habent VI, 58. d. mos partium popularium & senatus factionum J. 45. a. *Livius* V, 1. ut seditionem Patavinorum comprimeret, quos certamine factionum ad intestinum bellum exarsisse &c. *factiosi*, domi potentes J. 8. a. & VI, 47. e. homines quibus dolus atque malitia fide cariora erant VI, 51. d. factiosos, qui seditionibus Remp. exagitaverant C. 56. b. agere inter invidios, occurrentis, factiosos, J. 87. a. nobilem, f. novis rebus studere J. 79. e. nobilis, summae audaciae, egens, f. C. 18. a. impiger, f. avidus potentiae, honoris, divitiarum J. 18. e. v. fecerant.

Facundam abunde illis & compositam orationem fore J. 89. a. Memmii clara pollensque fuit J. 32. e. *facundiam* caninam exercuit VI, 11. a. loquax magis quam facundus VI, 9. a.

Fallendi copia maxima erat ei per maximam amicitiam J. 65. e. audendo & fallendo & bella ex bellis serendo magni facti IV, 8. a. *falsa* suspitione alienatum C. 36. e. quae si tibi falsa obijcio, redde rationem VI, 63. a. famam Romanorum avaritiae J. 111. a. nae illi falsi sunt qui J. 88. d. veluti ficta pro falsis ducit C. 3. d. se falsis criminibus circumventum C. 35. a. Horat. 1. Ep. 17. *Mordear opprobriis* falsis voluptatibus VI, 41. a. *falso* per indicem nominaretur C. 50. a. falso queritur de natura sua genus humanum J. 57. a. multos mortalis *falsos* fieri subegit C. 9. d. signatores C. 16. a. indicem conclamant C. 49. c. neque ea res falsum me habuit J. 10. a. *vide Nonium* 110. filium arguituri II, 4. a.

Fama atque invidia vexabant C. 3. d. & *Δὲ δούρ*, pro, invidiosa & maligna fama. *sic* Trogus 8. 3. *ad abolendam invidiae* famam. verum aliquanto minores quam fama feruntur C. 8. d. ex aliis rebus magis quam quod cuiquam id compertum foret haec fama valebat C. 14. e. expertes fama atque fortunis C. 34. a. atque fortuna eorum pares sunt C. 54. a. tanti facinoris

J. 13. a. genere atque copiis potens J. 15. a. quamquam ab ea fama, quae apud plerisque obtinet, diversum est J. 20. d. divulgavit J. 31. e. talis, ea tempestate, de Cassio erat J. 37. e. alium conscientia alium mala fama, & timor animi impediabat J. 39. b. *sic*, gloria accipitur apud ISS. nam gloria fruens bona legitur Auth. Col. 1. Tit. 6. N. 6. —ubi pro, *facit*, Sarisberiensis fit. *sciat quod ab eo fit* (qui ordinationem facit) pro nibilo esse, sed & is qui contra legem fit cadat sacerdotio. *sic legend.* acquabili, & inviolata J. 47. a. de Metello fama praeclara esse J. 59. a. impari boni atque ignavi J. 61. e. integra J. 71. b. fama erat servitutum esse IV, 5. a. illa te sequetur IV, 8. b. & fortunis integer VI, 4. a. bona VI, 50. a. bona fama VI, 59. a. an pecuniae minus parceret C. 26. a. & C. 61. b. famam artis bonae C. 2. d. ubi eorum famam atque pudorem attriverat C. 16. a. neque prius sedari quam virtus famam eorum adaequaverit J. 4. e. turpem J. 89. d. laedere J. 101. a. falsam avaritiae Romanae J. 111. a. aequi boni famam petit VI, 2. a. modestiamque meam post tuam dignitatem habere VI, 45. c. famam alienam suum dedecus existumant VI, 54. c.

Fame confecistis III, 2. a. ferro quam f. aequius perituros VI, 21. d. opperiri C. 13. a. cibis illis adversum famem J. 94. e. machinata regis cura II, 5. a.

Familia ea ortum ut omnia bona in spe haberet C. 32. e. nostra cum P. R. amicitiam instituit J. 14. e. queta erit J. 15. c. quod in familia nostra fuit praestitit J. 16. a. extincta J. 100. a. ex f. Scipionis Af. VI, 61. e. & 63. a. gladiatoriae C. 3. e. in Hispania nomen familiae renovatum est J. 10. b. nolite pati regnum N. per scelus, & sanguinem nostrae familiae tabescere J. 17. e. vetustatem J. 67. a. atque libertos suos lectos atque exercitatos in audaciam C. 51. a. clarissimam in patria VI, 60. a. ab stirpe evertit VI, 48. c. filii familiarum C. 44. d. matres C. 53. e.

Familiarem. nobis larem fam. nusquam ullum esse C. 21. b. & omnibus necessitudinibus circumventum C. 22. e. rem consumsi III, 4. b. ubi fam. opes defecerant C. 13. e. proximi fam. quae Catilinae C. 14. c. amicitia conjunxerat sibi J. 8. a. cura absolvit III, 10. e. negotia V, 1. e. copiis augerentur VI, 6. e. corruerant res fam. J. 68. e. ex fortissimis magis quam familiarissimis paraverat (*turmam*) J. 103. a.

Familiaritates adolescentium maxime appetebat C. 14. d. multum & familiariter agebat cum J. 116. a.

Famosam largitionem impudentemque J. 18. e.

Fana atque domos spoliari C. 53. e.

I N D E X I I. S I V E

Fas. contra jus fasque C. 15. a.
Fascibus correptis C. 18. a. *si privati tam ponderosa vox, quam graves fasces Cos. extitissent* Valer. VI, 4. 1. ubi MS. & *Ascens.* Cui cum.
Fatigabat fames II, 3. a. sic *Dictys* I, 17. sapientum animos secundae res C. 11. e. fatigantem de profectione J. 76. a. ambire fatigare vos singulos J. 17. b. animum diu noctuque J. 73. a. neque insomniis neque labore C. 28. e. ubi se dolis fatigari videt J. 60. a. Stat. *Theb.* I, 341. *de somno, Grata laboratae referens obliuia vitae* MS. Bib. Pub. *fatigatae.* vivos invidia fortuna fatigant VI, 60. d. fatigati regis suppliciis (precibus) J. 70. d. diu multumque J. 99. b. curis fatigatur animus VI, 56. b. fatigatus a fratre ut aetati concederet J. 11. b. *saepius.* fat. permittit J. 119. c.
Fato. si morbo aut fato huic imperio secus accidat VI, 60. d. cui fatum foret C. 48. d. qua tempestate N. R. fatum excidii adventarit VI, 38. d.
Faucibus. in f. urget Catilina C. 61. e. ad Siciliam vergens faucibus IV, 13. a.
Faves eorum potentiae VI, 64. d.
Favorem. in f. & gratiam venire J. 13. d. addiderat generis humilitas J. 76. b.
Fautor. ut f. consultorque sibi adsit J. 111. e. fautorum sermone III, 13. d.
Fecerant. vid. *facere* rapinis nihil reliqui C. 30. a. justa magnifice J. 11. a. imperata navi J. 79. e. multa nefanda stupra cum virgine nobili C. 15. a. Cicero pro Milon. *facere stuprum cum sorore.* Liv. qui cum *Floronia* stuprum fecerat. modum luxuriae C. 25. a. insidias consuli C. 27. e. VI, 62. e. praeclara R. militaris facinora J. 5. b. flagitiosissima J. 37. a. planicies limosa paludem f. J. 41. e. quibus senatus belli gratiam fecerat III, 14. a. Plaut. Rudent. *jurisjurandi volo gratiam facias.* delicti animo meo C. 58. e. & sic Sueton. in *Tiber.* cap. 35. & gratiam criminis f. apud Livium I. Dec. lib. 111. & qui fecere & qui facta aliorum scripsere C. 3. a. Imp. binos sibi f. C. 6. e. templa C. 8. e. C. 112. e. recte atque ordine C. 52. a. talia per occasionem C. 52. e. tantum imperium C. 57. d. neque hortor quod saepe fecere J. 34. a. fugam nostris VI, 6. e. ut facta in gloria numeret, & si liceat, avidius fecerit J. 9. a. finem vitae VI, 5. a. verba C. 58. d. bellum J. 118. b. vacuum domum scelestis nuptiis C. 15. e. atque eo dictitare fecisse C. 23. a. contra Remp. C. 51. b. caedem in vos J. 34. e. pactio- nes de pace aut B. cum hostibus J. 44. a. sic, *Gic. ad Attic.* IV, 87. bene atque strenue J. 25. a. ex amicis amicissimos J. 9. d. participem regni J. 15. c. villas, signa, &c. pluris quam Remp. C. 58. b. bellum patriae C. 61. c. reg-

num ejus seleris sui praedam fecit J. 15. e. de- ditionem J. 28. e. sic, *Quintil.* III, 8. 16. ad Occidentem pergentibus finem Oceanus fecit IV, 7. d. exercitum argento VI, 2. e. ut alibi bellum pecunia f. i. e. parare, notante Seneca *Epist.* 115. Cicero, pro Muren. Caesar paucis diebus exercitum fecit 131. b.
Felicem, quam audeat tam videri J. 9. b. feliciter acta 59. a.
Feneratorum saevitia C. 34. b. fenoris opere oppressa plebej. I, 2. e.
Fera bellum avaritia VI, 54. a. nationes C. 10. a.
Ferat si maxime animus, diutius in his locis esse prohibet egestas C. 68. a. & quo cujusque an. fert, eo discedunt J. 58. b. i. e. placet. Sic, Ovid. Met. I, 1. in nova fert animus, & alibi. Si modo fert animus gradere & scitabere ab ipso. Lucan. I, 67. Fert animus causas tantarum expromere rerum. eodem fere sensu, fert libido, apud Terentium in *Heautont.* III, 3. & nobido, C. 22. a. quae bellum atque libido victor- rum fert. Cicero V. Verrin. Quantum lubido tulit tantum relictum est, Sustuleris, aut quod res feret, minueris VI, 52. a. Sententiam per Tabellam VI, 58. a. ad Coelum fortia facta J. 57. e. quo cuncta gignentium natura fert J. 98. d. prout cujusque eorum qui negotiis praeerant, aut natura aut studium ferebat Caes. III. B. C. ut eorum qui dominantur similtas ac arrogan- tia fert VI, 57. a. de reditu ejus legem feren- tem II, 1. a. auctor & socius B. ferebatur J. 32. a.
Fere. iisdem fere temporibus C. 43. a. & C. 49. c. Nam, fere, his tempestatibus alii &c. VI, 58. a. pro, plerumque, ut ruri fere se contine- bat. Phorm. 2. 3. aut, subaudienda est nota U- niversalitatis. ut, His fere veteres facultatem di- cendi exercuerunt. ut fere fit, Cicero de Invent. i. e. ut fere semper &c.
Ferentariis. postquam eo ventum est; unde a f. proelium comitti posset C. 70. a.
Ferina caro J. 21. a. ferum incultumque genus ho- minum J. 82. a.
Ferme. haud f. armis atque equis corpus exercui VI, 55. e.
Ferocem esse regis animum videt J. 58. b. si paul- lulum modo vos languere viderint, jam omnes feroces aderunt J. 60. a. secundis rebus J. 99. e. quod non fugere, ac pro victoribus agere J. 103. e. animo negat se totiens fustum perti- mescere J. 114. a. in otio ferocis militum ani- mos molliverant C. 11. e. inopia rei fam. & conscientia scelerum C. 5. d. adolescentes, quibus aetas animusque ferox erat C. 39. a. natura, vehemens, manu promptus C. 44. e. & J. 11. a. neque lenitur animus f. J. 11. e. qui nunc

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

nunc sceleribus suis ferox atque praeclarus est J. 17. d. *i. e. elatus, animosus, effraenis, etiam apud Caes. Virg. pro fortis, inquit* No-
nius, *fraena ferox spumantia mandit.* tum vero
multus atque ferox instare J. 86. a. genus ar-
mis ferox, & servitii insolitum. I, 4. e. *fero-*
ciam animi, quam habuerat vivus, in vultu
retinens C. 71. a. *ferocius* agitare quam solitus
erat C. 24. a.

Ferramentis navium icti III, 6. d. si *Fabri* Horat.
I. Ep. 1. & *tonforia* Martial. 14. 36. *agrestia*,
auctores de RR.

Ferri aliud alio, neque mutari ac misceri omnia
C. 2. d. ad coelum strepitus armorum J. 64. a.

Ferro minari ni sibi obnoxia foret C. 24. a. iter
aperiundum est C. 68. a. semperne in ferro,
sanguine, fuga versabimur J. 15. d. aut bestiis
interiere. J. 20. d. an fame acrius urgear J.
26. a. necaverat J. 46. b. aut fuga multos mor-
talis extinxit J. 46. e. septis statuit natura fi-
nem I, 7. e. adnoto I, 14. a. fame ferroque
clausum exercitum J. 42. e. circumventi dex-
tra unde ferrum erat II, 10. a.

Fertur accensus in socios VI, 39. e. uti se *ferunt*,
Vindices III, 11. a. verum aliquanto minores
tamen quam fama feruntur C. 8. e.

Fessa bellis provincia VI, 6. d. Cic. de Divin. 1.
exercito corpore fessus J. 74. a. Liv. 54. *longo*
itinere fatigatum & *onere* fessum & 47. *fessi*
morbis & *longitudine viae*, fatigatus corpore in-
quit Serv. fessus animo. *Sed errat, nam Cic.*
ad Terent. te nec animi nec corporis laboribus
defatigari. Scribundo mittundoque legatos
III, 2. e. & Virg. AEn. 2. J. 10. & *longo fessi*
decedere bello. opere castrorum & proelio fessi,
lassique erant J. 57. c.

Fertilis frugum ager J. 20. c. *utitur hac forma*
Cicero II. de N. D. *multos fertiles agros alios*
aliorum fructuum.

Festina, atque uti coepisti, perge J. 109. e. cal-
lidus id modo festinabat, imminuere pacem
J. 83. e. Tacit. *festinare caedes* & *comitia*, H.
3. 55. *munita militiae.* Dictys 1. 16. *Fugam*
Virg. Cato in Orat. de ejus virtute, distinguit
inter f. & properare *sed sine differentia.* ni id
festinaret J. 79. e. cuncta parat festinatque tan-
quam ad integrum bellum J. 76. a. festinando,
agitando omnia C. 43. e. domi militiaeque
intenti, festinare, parare C. 6. d. dies noctes-
que C. 28. e. trepidare, neque loco neque
homini cuiquam satis credere C. 32. a. omni-
bus modis J. 43. b. & J. 59. c. ad portas alii
J. 72. a. ne festinaret abire J. 68. d. ignarus
omnium trepidet, festinet, J. 87. e. Cupienti
nihil satis festinatur J. 69. a. quo praemissus
erat festinans pergit J. 56. e. festinantibus in
summa inopia patribus VI, 2. a. par in oppi-

do festinatio, & ingens terror erat 31. d. *festi-*
nans cohortes composuerat in secunda VI, 21.
a. ficta, veluti f. pro falsis ducit C. 3. e. lo-
cutum regem existimabat J. 11. a.

Fide sua aut amicorum sumtam mutuam C. 25. a.
data atque accepta C. 45. b. publica dicere
jussus C. 48. a. publica interposita J. 37. a. & 37. e.
contra interpositam f. interfectis Cic. de Clar.
Orat. 45. & officio patiuntur amici J. 10. d.
fide pro, *fidei* J. 19. a. ut apud Horat. III, 7.
Thyna merce beatum constantis juvenem fide. &
saepe apud scriptores prisca aevi. in f. & clem-
entia P. R. magnam spem illi sitam J. 38. e.
magis atrocitate rei quam fide nuntii terren-
tur J. 107. b. Punica J. 116. e. fluxa usus po-
pularium animos averteret J. 119. a. atque ae-
rumnis incluti VI, 18. a. cariora dolus atque
malitia VI, 51. d. tuae fidei trado C. 36. e.
parum miseris esse J. 26. d. causa mittitur f.
quaestor J. 31. d. & J. 89. a. popularium vir-
tuti an fidei minus crederet J. 77. d. subvertit
avaritia C. 10. a. f. fortunas pericula vilia ha-
bere C. 16. a. prodiderat C. 26. e. per regni
fidem moneo, obtestorque J. 10. c. per ami-
citiae f. J. 26. e. verbis faceret miseria mea
J. 26. e. publicam per se inviolatam fore, con-
firmat J. 38. e. mutavissent 60. e. in illius fi-
dem tradere J. 66. c. fidem consumsi III, 4. a.
apud Samothracas Deos acceptum in fidem
IV, 4. a. neque in hac neque in illa parte fi-
dem habes VI, 64. f. egregia re cognita C.
36. a. ejus rei penes auctores erit J. 21. a.
quorum f. cognita J. 110. e. spectata C. 20. a.
quorum *res fidesque in manibus* sita erant J.
76. d.

Finem statuet C. 56. e. vitae adesse J. 9. d. vitae
facit Natura J. 10. a. quem locum Aegyptum
versus finem imperii habuere J. 22. d. unum
omnibus statuit Natura I, 7. d. neque aliter
P. Romano esse f. belli ait, nisi I, 10. a. ser-
viundi III, 9. a. neque finem (belli) nisi exci-
dio habituri IV, 5. a. si suam cuique rem.
fam. finem sumtum statueris VI, 39. c. ne-
que prius finis jugulandi fuit quam C. 56. e.
eorum discerneret J. 81. a. fine inguinum,
i. e. usque ad inquinia fr. 314. Sic Cato de R. R.
cap. 114. *amphorarum infimarum* fini, ea finis
habet ab occidente fretum J. 20. a. & con-
tumeliarum I, 9. a. iis finibus ejectus sum quos
P. R. dedit J. 15. a. pro, *tota regione*, Sic
Virg. Ecl. 1. *Nos patriae fines & dulcia linqui-*
mus arva. Interpretes inepte, ut solet, *deserimus*
terminos patriae, & AEn. I. 343. *fines Libyci.*
Erycis fines 574. pro, Sicilia.

Finitimi populi C. 6. a.

Finxit pecora ventri obed. Natura C. 1. a. Ho-
rat. 4. *Di bene fecerunt inopis me, quodque pu-*

INDEX II. SIVE

- illi Finxerunt animi* 1. Sat. 4. 18. v. Cicero. fingit & creat Natura homines imitatores & narratores facetos. 2. de Orat. 121. Fingere alia omnia, dissimulare de C. 48. a. me verba & fugam simulare J. 17. a. quaecunque dici aut fingi queunt J. 48. e.
- Firma amicitia* idem velle &c. C. 20. b. Hecyr. 4. 1. Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac scires. Resp. erat C. 58. e. Socios in pace firma constitues VI, 40. a. & infra. quos firmos cognoverat J. 55. e. regnum si boni eritis, si mali imbecillum J. 10. d. firma Civitas Cic. de amicitia II. & Arusp. Resp. valens & firma. quae omnia illis eo firmiora (veritati magis consentanea, firmitus probata) videbantur quod &c. J. 68. e. Cic. In controversiis nihil firmitus. ad resistendum firmiorem IV. 7. a. Cic. de fin. discedit tamen nihilo firmior ad dolorem ferendum quam venerat. qui firmioribus animis obvii hostibus fuerant J. 54. d. quod firmius erat natura id in laboribus habui VI, 55. e. perfugis quod genus ex copiis regis, quia fallere nequibat, firmissimum erat J. 60. a. firmissimum contra pericula & insidias J. 30. e. firmavit reges territos animi IV, 11. a. turris praesidiis firmat J. 25. d. firmatus animi III, 12. d. firmanda Resp. non armis modo sed quod multo majus multoque asperius est bonis pacis artibus VI, 33. e.
- Flagitia*. quantum mores mei non illorum fl. poscebant. respondi J. 90. c. facinus, vi aut malitia, flagitium libidine, vel nequitia fit: graviora facinora quam fl. tamen flagitium semper in malam partem accipitur. per summa fl. detrectantibus militiam VI, 30. e. (foedera) gravia & flagitii plena J. 42. e. fl. atque facinoribus coopertus C. 24. a. se fl. dedecoravere J. 90. c. quorum fl. commacularetur bonorum laus VI, 37. e. obsecutus flagitiis, delicta perpeffus VI, 41. a. pro alieno scelere atque fl. sua quasi pro gloria nitebantur J. 18. a. non divitias decori habere, sed ipsum illis flagitio esse VI, 43. a. cujus nullum membrum a flagitio aut facinore vacat VI, 54. e. (aes) quo flagitium aut facinus redimeret C. 14. a. domo expulerat C. 38. a. quos fl. egestas conscius animus exagitabat C. 14. e. probarentne tantum flagitium (pacem ignominiosam) J. 32. a. neque id (fuga) flagitium militiae ducitur J. 58. b. Si vera & honesta flagitium (nempe nominum, rerum commutationem) superaverit J. 111. a. non facinus, non probrum aut flagitium obstat, quo minus magistratus capiant VI, 48. a. non fl. a te neque malum facinus petimus VI, 60. a. flagitiose venditas quod turpissime parasti VI, 61. e. quanto vita illorum praeclarior, tanto horum socordia flagitiosior J. 88. e. ex pulcherrima pessuma ac flagitiosissima (Civitas) C. 5. e. flagitiosissima facinora fecere J. 37. b. viro flagitiosissimum impune accepisse injuriam J. 35. e. flagitiosorum atque facin. catervas. † C. 14. a. omnium fl. postremus I, 12. a. regem armis quam munificentia vinci minus flagitiosum J. 118. b. pro, dedecorosum. Item Livius flagitio timoris fatendi lib. 2. Dec. 1. nihil fl. corpori tuo putares quod alteri collibuisse VI, 61. e.
- Flagrabat studium* ex aetate C. 14. d. flagrantis inopia & cupidinibus I, 13. e. Sic, flagrare studiis, Cicero. rumere malo, Horat. ardore alicujus rei, Colum. 6. 27.
- Flecterent ingenium avorsum* J. 108. e. animus J. 68. a. gratia viri permotus flexit animum suum J. 9. b. flexus animus ab amicis J. 110. a.
- Florentes*. ipsi innoxii fl. sine metu aetatem agere C. 40. a. quod florentibus optabile est IV. 3. a. quanto in secundis rebus florentior, tanto in adversis asperius, magisque anxie agitat VI, 56. a. florentis res suas cum Jug. perditis misceret J. 85. e.
- Fluctibus* superjactis circumlavit II, 1. a. fluctus trahunt saxa J. 80. d.
- Fluentibus* rebus supra votum VI, 13. a.
- Fluxa* atque fragilis gloria divitiarum C. 1. b. fide usus J. 119. b. rerum human. quae fluxae & mobiles J. 113. d. animi molles & aetate fluxi C. 14. c. Drusus animi fluxioris, remissiorisque vitae erat. Sueton. in Tiber. Mens juvenio fluxa Tacit.
- Foeda* in civis facinora facere C. 11. b. loca tertia, inculta, foeda, atque formidolosa C. 59. e. incultu, tenebris, odore foeda C. 64. a. atque intoleranda viris (exilium, bonorum amissio) C. 68. d. fuga J. 42. e. facies totius negotii, varia, incerta, foeda, atque miserabilis J. 55. a. quae occulte tentaverat, aspera foedaque evenerant C. 27. e. foedavere lumen nubes VI, 22. a. foedatur dies. Dictys I, 21. quam foede quamque inulti petierunt vestri defensores J. 33. a. multato foede corpore III, 6. e. foedam in modum laceratus verberibus Liv. 9. U. C. oculi C. 15. e. hominem C. 18. d.
- Foedera* nova accipere J. 17. a. consulebat Senat. de foedere J. 43. a. faceret secum J. 42. e. foedus & amicitiam petitem miserat J. 82. c. & J. 112. e. & J. 119. a.
- Foeneratorum* violentia C. 34. a. inde apud Valer. cum avaritia conjungitur. Avara & foeneratoria Philosophia ubi MS. Pembr. & Ascens. gaudio exultabant.
- Fons* aquae J. 97. e. & J. 103. d. fontes aliquot J. 94. e. fontis aquarum penuria J. 59. e.
- Fore* in rem credens universos cohortari C. 20. a. atque ego credo fore qui tanto tamque utili labo-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

labori meo nomen inertiae imponant J. 4. a. si rex occidisset fore uti solus Numidiae potiretur J. 8. a.

Foris aes alienum domi inopia C. 21. b. d. industria, foris justum imperium C. 60. b.

Forma atque genere satis fortunata C. 26. a. formae gloria fluxa atque fragilis C. 1. d. se quisque in formam parmae equestris armabat IV, 11. e.

Formidatus, quam f. antea tam contemnetur I, 10. a. ea *formidine* multi mortales dediti Romanis obfides J. 58. d. (*nempe quod agros vastaret, puberes interfici jussert.*) f. affectare civitates quae ab se defecerant J. 70. a. somno excitus arreptis armis tumultum facere: ita *formidine*, quasi vecordia agitari J. 76. a. instantibus tumultu, terrore, *formidine*, quasi vecordia ceperat J. 104. e. sic vero quasi f. attonitus neque animo &c. competere 117. e. turpi f. exercitum deseruit VI, 9. e. praemia modo, f. ostentare J. 25. d. quo regi f. adderet J. 41. e. facere J. 57. d. lasciviam magis quam f. ostentabat J. 70. e. *formidini* essemus C. 20. e. ubi f. illa mentibus decessit J. 45. a. quo fuga atque f. latius cresceret J. 59. d. neque quenquam a multis metuendum esse quin ad eum ex multis f. recidat. VI, 35. e. *formidolosa* his aliena virtus C. 7. a. potentia P. jam tum f. erat C. 19. d. loca tetra, inculta, foeda, atque form. C. 59. d. armatus hostis C. 7. d.

Fornicibus lapideis vineta C. 64. a.

Fors omnia regere J. 55. a. uti fors tulit J. 80. a. & VI, 53. e. uti quosque fors conglobaverat J. 102. d. forte quam consilio melius gesta J. 97. e.

Forsitan (in principio) VI, 58. e.

Forte. Nisi forte me animus fallit & vos &c. C. 22. a. & J. 3. e. Nisi forte *in principio* J. 9. e. & I, 11. e. nondum etiam vos dominationis eorum satietas tenet J. 35. e. *fortem* animum gerere J. 115. a. f. atque parato animo C. 68. a. facta eorum fortia C. 69. e. augere ingenium viris fortibus I, 16. d. factis exercitando VI, 42. e. f. consiliis quam bonis proeliis VI, 56. e. tua gloria cum multis viris f. aequalis est VI, 60. c.

Fortissimus. neque a. f. infirmissimo generi resisti posse J. 71. b. f. quemque generosissimum esse J. 88. b. tutissimum J. 92. a.

Fortitudinis immoderatae poenas dedit C. 61. a. malarum rerum audacia f. vocatur C. 59. a. incerta est f. dum pendet VII, 22. a. f. atque animi vis VI, 54. e.

Fortuna immutatur simul cum moribus C. 2. c. in omni re dominatur C. 8. a. saevire ac miscere omnia C. 10. a. ea omnia praemia posuit victoribus C. 21. e. quoscumque moribus

aut fortuna novis rebus idoneos C. 40. e. tandem vicit f. Rep. C. 42. a. in maxuma, minima licentia est C. 54. c. lubido gentibus moderatur C. 55. e. si inviderit virtuti vestrae C. 68. e. abunde pollens potensque & clarus est, neque f. eget J. 1. a. quo tempore magis fides ejus quam fortuna petenda erat J. 15. a. pro *opibus* Cic. de Amic. *Spes amplificandae fortunae fractior*. Si huic imperio mutaretur J. 17. a. dehortatur me mea J. 26. c. mihi f. illis probra objectantur J. 88. a. nunquam super industriam fuit J. 110. e. belli consumserat I, 5. e. meliores sequitur I, 16. e. f. autem nostris vitiis adhuc incolumis IV, 8. a. fama & fortunis integer VI, 4. a. majore quam sapientia VI, 33. e. non temere, aut ex f. tua decrevi VI, 45. e. fatigat vivos VI, 60. e. *fortunae* cedere C. 35. a. violentiam tolerasse C. 62. a. bonorum fortunae J. 2. a. suae quemque fabrum VI, 32. a. f. belli tentare C. 66. e. & J. 7. a. praeter miserandam f. J. 15. a. praecleari facinoris casum dare J. 60. e. virtutem militum & f. tentatam J. 66. a. neu super f. animum gereret J. 68. a. an f. opperiretur J. 98. a. declinando in temeritatem corrumpabant II, 6. e. Jug. *fortunarum* misereri J. 85. e. in extremo sitas J. 25. e. suas miserantem J. 66. a. ut sese ac f. suas venales habeat VI, 61. a. fama atque fortunis expertes C. 34. a. cum docerent de caede fratris & fortunis suis J. 13. a. utinam emori f. meis honestus exitus esset J. 17. e.

Fortunata satis viro atque liberis C. 26. a. insula VI, 27. a.

Forum rerum venalium. Vacca J. 51. a.

Fragilis atque fluxa gloria formae C. 1. b.

Fraude. diem statuit, ante quam liceret sine fraude ab armis discedere C. 37. a. *antiqui fraudem poenam vacabant*. Ulpian. de Edict. AEdil. unde, ne ea res mihi fraudi sit. idem sonat atque *ne ea res mihi vitio detur, unde poenae sim obnoxius*. per fraudem jus fuit (gerendi magistratus) J. 3. a. Seneca Agam. *Hunc fraude nunc conaris & furto aggredi* vl. 207. Codex MS. Corp. Christi, *conaris insana ag*.

Fregere laqueo gulam C. 64. e.

Frequens senatus decernit C. 49. d.

Frequentabantur pecore atque cultoribus J. 52. e. domum Catilinae C. 14. e. Marium J. 76. b. sic Sueton. August. 53. loca minus frequentata J. 20. a. inter illos & frequentem Numidiam inculti vastique loci J. 80. e. Sic frequentiss. aedes Plin. Epist. 216. & auditorium 42. *Municipium* Cicero. Lucan. I, 102. *Urbs populis frequens*. cum signis frequentes inced. magna-que ejus ordinis J. 47. e.

Freta quis nobilitas J. 89. e. *eo sensu quo, Vobis fretus*

I N D E X I I. S I V E

fretus apud *Terent.* largitione magis quam causa J. 18. a. utrique alteris J. 21. e. opibus conjunctionis C. 65. e. multitudine militum J. 13. a. amicitia P. R. J. 23. e. diis J. 67. a. negotii magnitudine VI, 41. a. *fretum* nostri maris & Oceani J. 20. a. *fretus pietatem*, *Naevius* apud *Priscian.* 770. at 2. MSS. Codd. pietate summi Dei Regis.

Fruitibus malis ipsa vix agitat (Gallia) III, 4. a. i. e. propter anni infœcunditatem. fruges a frumento differre docet Cicero 5. Verrin. grave pretium esset III, 5. a. laboris privatus C. 36. a. frugum fertilis ager J. 20. b. vacuus J. 95. a. laetus pabulique II, 4. e.

Fru anima & vivere C. 2. d.

Frumentaria lege III, 10. d. ex itinere *frumentatum* missum J. 60. c. *frumenti* inopia tentabatur J. 95. a. lenire J. 96. a. magna vis J. 97. e. ex inopia gravi satias facta III, 5. a. die-rum x. J. 78. a. publico corrupta plebes VI, 41. e. publice datum J. 48. e. affatim prae-bitum J. 58. d.

Frustra. Spes d. in manibus frustra fuisset C. 20. a. tantum facinus susceperant C. 29. a. auxilium petiverit C. 35. a. judicia implores ubi evenit C. 58. a. autem niti, neque aliud se fatigando nisi odium quærere extremae dementiae est J. 3. e. neque inceptum ullum frustra erat J. 7. e. (i. e. exitu optato caruit.) *Dictys* IV, 4. multa tamen oratione consumpta *Legati* f. discessere J. 28. a. eleganter, pro, re infecta. sic, conterere tempus frustra, *Cicero* pro *Roscio.* verum id frustra an ob rem faciam J. 33. e. postquam videt frustra inceptum, neque oppidum capi J. 65. a. primo, persequi indicem conatus, postquam id f. fuit J. 74. e. sed ea res f. fuit—& frustra sperata J. 86. e. cum ingenti periculo f. agebantur vineae J. 97. e. nihil me sciente frustra voles J. 118. b. saepe antea pacem conventam cum Rom. frustra fuisse J. 77. a. spem f. fuisse intellexistis III, 8. e. *frustrantur* tenuissima spe ignavissimi quique III, 10. e. *Jugurtham* spes frustrata J. 106. a. minns J. 62. b.

Fuderit maximas copias parva manu C. 7. e.

Fuga. ex f. retractus C. 49. a. salutem sperare C. 68. e. in f. captus C. 71. a. semperne in sanguine ferro, fuga versabimur? J. 15. d. foeda J. 42. e. turpi J. 114. a. ferro aut f. extinxit J. 46. e. nemo omnium ex fuga regem sequitur J. 58. e. habere spem J. 59. a. quo fuga atque formido latius cresceret. divorsi agebant J. 59. b. Ea fuga rebus suis impensius diffidens J. 78. a. metu insolito impedita J. 105. a. paullulum a fuga aberat J. 107. d. vastam urbem fuga & caedibus I, 8. a. fuga oportunior collis J. 54. e. expeditos in fugam C. 66.

e. caedem, fugam, aliaque hostilia J. 3. e. praeter fugam licentia atque lascivia corruerat J. 43. e. faciunt J. 57. a. nostris VI, 6. e. & 57. a. ad se vorsum fieri J. 62. d. prohibebant portae J. 71. a. maturabat navibus I, 21. e. in f. occultam sparsi III, 1. a. agitavisse in longinqua Oceani VI, 20. e.

Fugerat iudicium de M. nece J. 65. e. conspectum Marii J. 91. e. iram Minois II, 3. e.

Fugitivis. cum servis f. communicasse causam Reipub. C. 65. e.

Fui. Ita ad hoc aetatis a pueris fui ut omnia pericula consueta habeam J. 87. d. caeteri omnes vulgus fuimus C. 20. e. fuit magna vi animi & corporis C. 5. a.

Fundere atque fugare J. 62. b. *fusus* atque fugatus saepe. f. ac plerisque tantummodo sauciare J. 99. e. fugant funduntque J. 24. c. & *Lamprid.* in *Severo* C. 55. fuso sanguine III, 2. e. *funditus* misceri omnia VI, 51. b.

Furibus. in f. aerarii misericordes C. 59. c. ad furta belli peridoneae I, 18. e.

Fusti necat sorte ductos VI, 15. e. Varro de L. L. vulgo alii dicunt in singulari, hac ovi & avi. amni apud Virg. 9. Colli apud Lucret. Et velut in viridi candor consistere colli. Graecia Sulpitio sorti datur. Lucil. & Plaut. Asin. II. 4. 2.

Futiles. non opibus ejus quae futiles & corruptae sunt I, 9. a.

Futuro. praesens gaudium cum mox futuro malo concesseris VI, 41. a. neque de futuro quicquam satis callidus, satisque prudens sit VI, 45. a. supplicia in post futuros composuit I, 5. e.

G.

Galliae. duae G. mulieres IV, 11. a. *primigenium* pro derivato, ut, *Saturnia* terra, *Ennius.* & terra *Thracia.* Lucret. I. 721. *Italiae* terrarum oras a finibus ejus. *Troia* gaza pro *Trojana.* & *Dardana* suscitavit arma. *Laticemque* *Lyaeum.* Varro de R. R. *Arcadii* asini. Cato Orig. Lib. IV. (a quo noster fere casca sua hau-sit) *Talione* vindicta proximus cognatus ulciscitur. Gell. 19. aut tunc die. Mare oceanum apud Caesarem pondo libram, &c.

Ganae. libido stupri, ganeae, caeterique cultus C. 13. a. *ganeo*, impudicus, adulter C. 14. a.

Gauderet. quod homo inanis & superbiae regiae imperio nimis g. J. 68. e. gaudia, laetitia, &c. per omnem exercitum varie agitabantur C. ult. g. atque laetitiam agitabat C. 49. a. gaudiis corporis dediti J. 2. e. ommissis pecuniae & corporis VI, 42. e. cum magno gaudio ob-vii procedunt J. 72. a. repente exortum (pro metu) J. 57. e. ortum J. 59. a. praesens cum mox futuro malo concesseris VI, 41. a.

Genti-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Gemitu. clamor permixtus hortatione, laetitia g. J. 64. a. virorum luctus, mulierum VI, 48. e.

Genera. quae hominum g. in Senatum pervenerint J. 4. a. importunissima hominum VI, 48. e. nobili natus C. 5. a. dispari, dissimili lingua C. 6. a. genere atque forma satis fortunata C. 26. a. tibi genere propinqui J. 10. c. materno impar Jugurtha J. 11. a. quod ab eo genere celebratus auctusque erat J. 91. e. cuiusque generis C. 41. e. &c. praesidia omnia extincta J. 16. a. Malefici animalia J. 20. d. Italici multos mortales J. 51. a. humilitas favorem addiderat J. 76. a. Romani disertissimus Cato I, 1. a. nullo generis aut imperii discrimine I, 22. e. hominum agreste C. 6. a. cuiuscumque modi genus hominum C. 40. e. poenae novum decernere C. 55. a. humanum falso queritur de natura sua J. 1. a. hominum compositum ex corpore & anima J. 2. a. additis auxilio perfugis, quod genus, quia fallere nequibat J. 60. a. hominum ferum incultumque J. 82. a. mobile J. 96. e. militum suetum latrocinii II, 2. a. generosissimum esse fortissimum quemque J. 88. b.

Genitos ad subvertenda I, 5. a. perdundae pecuniae IV, 15. a. ex gente clarissima Corneliorum C. 64. e. Italica VI, 7. e. victi in gentem nomenque imperantium concessere J. 21. e. patriae, civibus, postremo humanae genti VI, 52. a. pro, *generi humano*. & sic Horat. Carm. I. Od. 3. & tritum illud, *nusquam gentium*, fortunae libido gentibus moderatur C. 55. e. quibus per caeteras gentis maximi & clari estis I, 4. e. si ab jure gentium sese prohibuerit J. 25. d. magis ex aequo bonoque quam ex jure gentium J. 39. d. ubi gentium J. 58. a. & III, 10. a.

Genua patrum advolvuntur VI, 20. a.

Genuisse. liberos sumsisse quam genuisse J. 10. e. A. & H. ex sese genuit J. 5. e.

Geram. meque vosque in omnibus rebus juxta J. 90. e. ad caetera parem animum gerant J. 58. a. gerant habeantque suo modo imperia III, 10. a. bellum C. 16. b. consulatum J. 39. a. adversum divitias invictum animum J. 47. e. aliter atque animo gerebat, placide respondit J. 75. a. mediocria J. 94. a. imperium J. 87. a. gerere quam fieri, tempore posterius, re atque usu prius est J. 88. a. *at in eadem significatione usurpat* Cic. II. de Orat. *Ita facta demonstrat ut iis qui audiunt, tum geri illa fierique videantur.* magistratum populo non creditori VI, 39. e. uti fortem animum gererent J. 115. a. ut res magis quam verba gererentur VI, 22. a. uti sese victus gereret J. 58. a. exercitum more majorum J. 59. a. rem acerrime (de proe-

Tom. II.

lio) J. 62. e. neu super fortunam animum gereret J. 68. a. quo res communis licentius gereretur J. 116. e. res geritur gladiis C. 70. a. tanta mobilitate sese gerunt Numidae J. 60. e. potentia aut scelere cuncta ea gesserat J. 38. a. quali quisque eorum more aut modestia sese gesserit VI, 38. a. bellum aliorum pace mollius gessisti VI, 33. a. omnia uti *gesta erant* aperit C. 48. a. Respub. pariter ac saevissimo imperio, bene ac decore gesta J. 105. e. memoria rerum gestarum J. 4. a.

Gignentium. per loca aequalia & nuda g. J. 81. c. & *passive*, sic Apul. de dogm. Platonis, *omniumque gignentium esse seniore* hoc est, *omnium quae gignuntur*. sic & Vitruv. bis dixit *nascentia* V, 1. VIII, 1. pro, *enatis*. Ambros. de fide Resurr. *Denique multa gignentia &c. Latant. de Ira Dei*. 13. suopte ingenio alimentata mortalibus gignere VI, 1. a. ex se gigni maluerint J. 87. b. in quo crocum gignitur I, 22. a. aliisque generibus arborum quae humi arido gignuntur J. 52. e. apud Corduennos amomum & alii *leves* odores gignuntur VI, 18. e. & Plin. Tom. II. 158. 1. odore *gravis* urinae & Tom. III, 251. 12. & 21. 5. *gravem* corporis Tom. IV, 268. 15. *aurium* 585. 11. & *alibi e contra*, odor coeni *gravis*. Virg. G. 4. 49. tamen *Dioscorides* dicit *Ἀρωματὸν* esse *ὄνδες* *ἰκκῶς* I, 14. *hoc est*, odore violento, ut Plinii verbis utar.

Gladium. ubi hoc exemplo, per Senatus decretum, Consul gladium eduxerit C. 56. e. oblitum sanguine J. 107. a.

Glande eminus pugnare aut lapidibus J. 61. e.

Gliscenti. immensum aucto mari & vento g. III, 5. a. v. Flac. II, 270. *flatu non inscia* gliscit *anbelo*. & Virg. *accenso* gliscit *violencia* Turno. Discordia *gl. auctoritas* invidia, *crudelitatis luxuria*, *potestas*, Tacitus. *cutis* Stat. I. Theb. *periculum*. Claudian. *dum pellere leges*. Et *con sanguineo* gliscis *regnare superbus* Exule. Thebaïd. III, 73. & sic MS. B. Pub.

Globis eruptionem tentavere III, 1. a. si quem ex globo nobilitatis ad hoc negotium mittatis J. 87. e. Livius VIII, U. C. *extrema concio* & *circa Fabium globus*. Et alibi, *Juvenum*, mulierum. *armatorum*.

Gloria divitiarum & formae fluxa atque fragilis C. 1. b. haud quaquam par sequatur scriptorem & auctorem rerum C. 3. a. gloria belli Gallos ante Romanos fuisse C. 62. d. cum magna in exercitu fuerat C. 69. e. aeterni J. 1. e. honoravisti meque regnumque meum J. 10. a. pars dolere pro gloria imperii J. 43. a. ex quo illi gloria opesque inventae J. 73. b. Thalam magna gl. coeperat J. 94. e. exsutus I, 6. e. quorum adeo Sullam non poenitet ut & facta

Ff ff

in

I N D E X S I V E

in gloria numeret I, 9. a. magna gloria concurrentium undique virile & muliebre fecus, per vias ac tecta omnium visebatur II, 7. c. neque gl. movemini neque flagitio III, 11. e. magna gl. fuit T. D. imperante VI, 11. a. industria alitur VI, 53. a. libertatem cariorem habeo VI, 69. a. tua cum multis aequalis est VI, 60. c. Jugurthae virtutem regno suo gloriae fore existumans J. 6. c. militaris appetens J. 7. a. avidus tantummodo J. 67. a. omnibusque bonis oportere plus gloriae quam divitiarum esse J. 90. a. tantae adolescentem III, 11. c. ad gloriam virtutis via grassatur J. 1. a. summam & maxumas divitias J. 34. a. veram injustae potentiae anteponerent J. 46. a. post gloriam invidiam sequi J. 59. b. neque g. meam illorum laborem faciam J. 89. e. correcta M. temeritas, gl. ex culpa invenit J. 99. e. qui civitatis incommodum in gloriam suam ponit. (hoc est, in gloria numeret. ut supra,) VI, 62. b. nomen g. tibi addidere J. 22. e. glorians repente, maria montisque polliceri C. 24. a. quae postquam gloriosa modo, neque belli patrandi esse cognovit J. 93. e. cujus amicitiam gloriose ostentant IV, 4. e. nihil gloriosum nisi tutum I, 6. d.

Glutino. quasi gl. adolecebant IV, 4. 11.

Gnaritatis locorum fiducia III, 1. a. itineris eorum per literas gnarus I, 22. a.

Gradu pleno in collem subducit J. 103. c. presso silentes jam VI, 31. c. i. e. *suspensio* T. Phormio V, 6. 27. **Ovid.** I. Fast. 85. Suspendit gradus digitis. cui opponitur *ovans* gradus. Vid. Val. Flaccum II. Arg. 555. *regem inde petens superabat ovante Litora tuta gradu.*

Graeca facundia & urbanis munditiis sese exercuit J. 67. d.

Grande alienum aes conflaverat C. 14. a. & C. 25. a. grandem pecuniam debebat C. 50. e. phaselo III, 5. c.

Grassaretur. dum inferior omni via g. VI, 17. a. ita cupidine atque ira pessumis consultoribus grassari J. 68. d. ad gloriam virtutis via g. abunde pollens potensque & clarus est J. 1. a.

Grati. satis clara vobis sunt pro quis o grati, patres egestatem & famem redditis III, 3. e. vulgus fuimus, sine gratia, sine auctoritate C. 20. e. quem censores senatu probri gratia moverant C. 24. a. neque gratia neque precibus neque pretio *Ciceronem* impellere quivere C. 50. a. cum virtute tum gratia viri permotus J. 9. a. magna pars gratia depravata J. 18. a. multitudinis domi minuendae J. 22. a. privata devictum J. 27. a. interpellando, ac saepe gratia, interdum iurgiis trahendo tempus J. 29. a. parandi juris & maiestatis constituendae g. J. 35. a. simulandi

J. 41. e. tentandi J. 51. a. id ea gratia eveniebat quod J. 58. b. Cic. de Nat. D. Id ea gratia, ut dum nati dissipatos artus captaret parens, ipsa interea effugeret. Id ea gratia facilius, proniusque fuit quod J. 82. b. *Diffys* II, 8. in provinciam hiemandi g. collocat J. 65. a. petundi missionem rogat J. 68. a. placandi J. 74. e. simulabat se negotii g. properare J. 79. a. ponderis (i. e. minuendi ponderis g.) J. 99. b. non in gratia habituros J. 119. a. quorum in gratia plerique concesserant I, 3. a. concordiae I, 15. a. opprobrii VI, 7. e. neque terrore neque g. commovetur VI, 63. a. hic pecuniae aut gratiae servitis C. 60. c. tanta vis gratiae, atque pecuniae regis erat J. 29. a. avidissimus privatae g. VI, 3. e. g. aut inimicitias in tanta re exercere C. 54. e. mihi atque animo meo nullius umquam delicti gratiam fecissem C. 58. e. & J. 112. e. quibus belli Lepidani g. fecerat III, 14. a. convivii gratiam quaerere J. 4. a. ex maxima invidia in g. & favorem nobilitatis veniret J. 13. e. pars quae vero, pretium aut g. anteferebat J. 19. a. non prius omisit contra verum niti, quam animadvortit super gratiam, atque pecuniam suam invidiam facti esse J. 39. e. placuit & vim & gratiam nostram experiri J. 109. e. privato homini deberem. J. 118. a. g. ab eo peperere I, 12. e. perversam gratificans VI, 42. e. qui incommodo Reip. g. sibi conciliet VI, 51. b. ne per tantam g. solus rerum potiretur VI, 51. e. agit gratias J. 58. a.

Gratificandi. quod tibi si bona libido fuerit patriae g. VI, 60. e. gratificans perversam gratiam VI, 42. e. potentiae paucorum decus atque libertatem suam gratificari J. 3. e.

Gratis. meliusque habent mercede delinquere, quam gratis recte facere III, 7. e. cui cum minus gratus esset C. 24. a. vix satis gratus videar, si singulis animam, concesserim VI, 4. a.

Gratis. malus ne per otium torpescerent manus C. 16. a. odium autem ex offensa sic vitabis, neminem laceffendo gratuito. Senec. Ep. 105. MS. Bib. P. Cant. hoc vitabis &, aut gratuitum. ante vestra beneficia g. faciebam J. 87. d.

Gratulabantur. & ei voce magna, vehementer g. VI, 6. a.

Grave. quid autem acerbum est aut nimis grave in homines tanti facinoris convictos C. 55. e. bellum I, 2. c. pretium fructibus III, 5. a. servitium IV, 5. a. civitatem Lusitaniae VI, 21. a. senatus verbis minae graves nunciabantur J. 27. e. — quaestiones habitae sunt J. 34. a. seditiones ortae a Graccho VI, 9. a. morbi VI, 17. a. sine gravi cujusquam expectatione, neque sane ambitu publici II, 23. a. ex inopia gravi satias facta III, 5. a. ex g. servitute in libertate.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

tatem restituit VI, 46. e. quae quamquam gravia sunt J. 36. c. & J. 42. e. quo improvisus gravior accederet J. 93. e. inimicitias cum illo exercebat C. 50. a. poenas C. 56. a. g. invidia apud plebem J. 32. a. quam g. casus in sortitium ex regno foret J. 66. e. Vir. II, 5. e. gravis inquit *Isidor. Orig. X. pro consilio & constantia dictus, quia non levi motu diffilit sed fida constantiae gravitate (lege cum MS. fixa) consistit.* senectus VI, 3. a. belli gravissimi C. 44. a. omnis injuria gravitate tutior III, 9. d. graviter & iniquo animo maledicta tua paterer VI, 61. a. graviter fers decessisse Flaccum. Senec. Ep. 63. MS. *molestae sed, ab interprete est.* neque cuiquam mortalium injuriae suae parvae videntur: multi eas gravius aequo habuere C. 54. a. nitebantur, ne gravius in eum consuleretur J. 13. e. utrum gravius existimet i. e. majoris momenti J. 26. c.

Grege facto C. 51. a. & J. 62. a.

Gubernator. VI, 24. a. *usitatus de Navium praepositis. sed & gubernare catervas aetas sequior.* sic Modestus p. 367. ubi MS. B. P. omittit *nimirum bellicosos & post loricas, addit induebant, omissa voce, habeant.*

Gulae irritamenta J. 94. e. immensa VI, 63. c. fregere laqueo C. 64. c. perfregit catena Tacit. An. 6. 14.

Gurgitibus occultis forbens naufragia VI, 18. a. liquido sub. g. *Claudian. R. P. 116. 2. MS. vero flumine.*

H.

Habeam. ut pericula consueta J. 87. c. vilia C. 16. a. caros J. 10. b. fortunas suas venales VI, 61. d. nomen imperii Regium C. 6. d. circum se catervas C. 14. a. quicquam pensi C. 24. a. C. 12. a. sancti J. 45. e. compertum C. 30. e. milites in stativis J. 48. d. exercitum inter hiberna J. 73. e. te custodem Resp. VI, 62. d. En habes virum dignum te J. 9. a. *Terent. Eunuch. 5. 1. Salvae sumus, habemus hominem ipsum.* pecuniae studium avaritia C. 11. a. *ipso rei cujus studium habet, intellectu contenta.* Quintilian. Instit. II, 18. dicere quod res habet C. 55. a. finis ab occidente B. J. 20. b. copiam Jugurthae J. 119. a. sitam libertatis curam J. 34. e. multa atque oportuna quo J. 109. e. optatus VI, 49. a. praesidia in uno III, 11. e. parentes (*subditos*) abunde J. 109. b. ita se mores C. 59. c. caedem fecisse in vos pro munimento J. 34. e. quantum importunitatis J. 36. a. quos additamenta factionis VI, 58. c. quarum haec documenta C. 9. a. multos ea causa advorsos C. 58. e. imagines J. 88. e. coquum pluris pretii quam villicum J. 90. a. incertum

pudeat magis an p. J. 100. e. nihil apud animum meum carius J. 118. a. patriam &c. vilia VI, 3. b. omnia venalia C. 10. e. libertatem gloria cariorem VI, 59. a. lubidinem dominandi causam belli C. 2. c. ingenium in promptu C. 7. a. neque modum neque modestiam C. 11. b. honeste divitias C. 13. a. Imp. atque judicium summum domi militiaeque C. 30. e. prosperum Imp. VI, 55. e. pacem C. 32. a. corpus liberum C. 34. a. spem in avaritia nobilitatis J. 13. c. in sese J. 64. a. velle manifesta magis ex illo J. 38. d. eos quam maxime manifestos C. 42. e. pro, *teneo.* Celsus III, 18. fere vero *antiqui tales in tenebris* habebant. ordines J. 82. a. societatis magnam copiam conjungendae J. 85. d. prima quae &c. J. 86. a. consulta cum illo integra J. 116. a. famam meam post tuam dignitatem VI, 45. d. nihil causae ad impetrandum J. 15. a. cognitum quantum &c. VI, 45. c. haud occultum C. 24. e. omnia bona in spe C. 32. e. sese suspectum super scelere J. 74. e. ingentem multitudinem J. 115. e. ferociam animi C. 79. a. ea consilia de Repub. C. 61. d. quid consilii C. 48. a. in potestate J. 120. c. bonis initiis malos eventus C. 11. a. ea res falsum me J. 10. a. eos in magno bello J. 81. a. delectum Coss. C. 37. a. gerant *habeantque* suo modo imperia III, 10. a. agit atque h. cuncta animus J. 2. a. D. Im. in animo J. 26. a. atque ea modo in animo habere quibus H. per dolum caperetur J. 11. e. *praedium quum comparare cogitabis sic in animo habeto uti ne cupide emas.* Codex Greshamensis pro *quum.* reponit *quom* recte. in animis habetote non me ob scelus caesum VI, 6. c. negotia sua VI, 41. d. lubidinem in scortis C. 7. c. eum in amicis J. 91. a. satis animam retinere J. 35. e. *nostri vero qui satis habuerunt sine detrimento decedere.* Caesar III. B. C. &, Tacitus X. Livius II. Dec. V. quid reliqui praeterea C. 21. e. pro his luxuriam C. 60. c. habuit pro hostibus J. 3. e. *pro indigno* Livius I. U. C. *melius* mercede delinquere quam III, 7. e. dubium III, 8. a. *Plautus Captiv. an tu dubium habebis etiam sancte quum ego jurem tibi? Non habuit dubium quin procederent.* Hirtius &, Cicero IV. Acad. pro, certo III, 16. a. Sermones C. 48. a. *habita* concione C. 23. a. oratione C. 44. a. in amicis J. 7. e. verbi hujusmodi cum J. 9. e. Orat. luculentam C. 32. d. proelio intentos J. 99. c. ea tum cura maxime intentos habebat Rom. (*faciebat ut animum rebus suis sedulo advortere.*) quorum vulgus usum I, 14. e. *myrobalano proximum* usum habent Plin. & Cic. Offic. II. parum haec facinora impune suscepisse J. 34. c. *templum violare* parum habuisse *nisi detexisset foede.* Livius: ff ff 2 domi

INDEX II. SIVE

domi eodem cultu quo liberos J. 6. a. Terent. *Numquam illam secus habui ac si* &c. appellare, *benigne habere* J. 121. a. in laboribus animum VI, 55. e. accurate & liberaliter J. 111. e. milites modesto imperio J. 97. a. exercitum sine frumento III, 3. a. multo pulcherrimam (*Remp.*) C. 60. a. nimis liberaliter (*indulgent*) C. 11. d. Is uti tu me hic habueris, perinde illum istuc curaverit. *Plautus* Capt. VI, 64. *munditer* Poen. IV. delicatam *Menaechm.* Remp. C. 5. e. in incertum diu C. 42. a. gravius aequo C. 54. a. sic habuere, alia omnia prona esse J. 122. b. (i. e. *existimavere*) magnam curam in ea cognoscenda VI, 45. b. (*locavi, impendi*) parum honeste pudicitiam C. 14. e. p. in propatulo C. 13. a. consilium J. 66. c. *finite me prius prospectare, ne uspiam insidiae fient.* consilium quod habere volumus. *Camerarius* concilio, male. &, *Liv.* IX. B. P. 26. de Numidia h. bonum animum J. 90. c. *Plautus* Aul. *Tace, bonum animum* habe *Euclio.* *habitu* in gratia J. 119. a. in vestra amicitia exercitum, divitias J. 14. a. in catenis Jugurtham J. 68. e. Imp. consulare Romae J. 64. (*gesserat*) condidere atque h. C. 5. e. ubi h. adolescentiam ibi senectutem agant J. 90. a. incertas domos VI, 50. d. honori non praedae J. 34. c. (i. e. *loco praedae*) non divitias decori VI, 43. a. ne servilia alimenta reliqua I, 6. e. exercitum opprimundae libertatis I, 12. a. nomen Danubium VI, 10. a. *populi curam.* *Gellius*, VI, 63. b. XX. v. duritiam voluptati J. 105. d. aequabilis sese h. res humanae C. 2. c. vigiliae haberentur per urbem C. 33. a. in incerto J. 50. e. paupertas probro C. 12. a. major atque clarior J. 97. a. sicuti plerique mortalium C. 6. a. silentium quam maximum J. 104. a. quem magna cura haberi decet VI, 32. a. egestas facile sine damno C. 38. a. audacia pro muro C. 68. e. *habeantur* in liberis custodiis C. 48. e. artius III, 9. c. reliquam aetatem a Rep. procul *habendam* decrevi C. 4. a. pro nihilo malum factum VI, 59. d. *habitus* ludibrio populus J. 38. e. Terent. *Hecyra* IV, 1. 11. *Non sic ludibrio tuis factis habitus essem.* sunt quaestiones graves in plebem. J. 34. a. a. delectus advorsum vos I, 15. d. comitiis C. 25. a. *habendus* metus aut faciendus I, 6. e.

Habitu. cujus de natura & h. (*Scauri.*) J. 30. d. *non tantum de cultu corporis* ut *Plin.* *Epist.* 100. de *fortunis*, ut *Horat.* de A. P. 23. de verbis ut, *Quintilian.* *principio* Lib. VIII. *sed etiam de anima usurpatur.* *Tacitus*, qui nostrum fere sequitur. Isque *habitus* animorum fuit Lib. 17. *Quintil.* IV, 2. *Constitutus* animi habitus &, *difficile est nobis mutare*, habitum animi se-

mel constitutum. & hoc sensu a *Sallustio* accipitur. neque enim ille oris lineamenta sed animi vultum expressit. nobilis, impiger, factiosus J. 18. c. communem transgressus VI, 2. a. *quidem* talis habitus intrantem cubiculum vidissent *Valer.* I, 7. MS. *si quem.* *Sueton.* in *Othone* 12. *animo nequaquam corpus aut habitus competit*, quo loco, pro, *linere* *Scholias* *ined.* ad *Juven.* 11. & *pressum* in facie, *linire.* &, *animus tranquillissimus* in eodem habitu est quomodo cunque res cedunt. *Senec.* Ep. 36. MS. *habitu* & pro v. *Left.* *habitus.*

Haereditate. Hae meae sunt imagines non h. *religae* J. 89. b. pariter cum filiis haeredem instituit J. 9. b. secundum scripserat testamento J. 69. a. haeserat in animo (illi) omnia Romae venire J. 30. a. *Dictys* IV, 1.

Haruspices ex prodigiis respondissent annum B. civili cruentum fore C. 48. e. dicta eodem intendere vidit J. 67. e. dixerat *Mario* mirabilia portendi J. 67. a.

Haud absurdum est C. 3. a. haud facile lubidibus carebat C. 13. e. *difficiliter* C. 14. a. haud difficile *Liv.* 7. B. P. natus haud obscuro loco C. 24. a. haud occultum habuit C. 24. e. ingenium ejus haud absurdum C. 26. e. haud sane alio animo C. 38. e. haud timidi resistunt C. 70. a. morbus haud saepe quemquam superat J. 10. e. haud procul ab ardoribus J. 21. a. a vero VI, 46. e. haud longe a mari J. 24. b. & J. 51. a. quod tempus haud longe aberat J. 40. a. ignarus belli J. 30. e. saepe J. 36. e. animus haud satis moderatus J. 46. b. postquam, *haud procul inter se erant* J. 57. d. duobus locis haud longe inter se *castra faciebant* J. 59. d. tempestas haud secus ac in mari J. 81. c. *diffimiliter* situm munitumque J. 94. c. non eadem asperitate, caeteram haud secus *difficilem* J. 97. b. dubie jam victor J. 108. b. haud procul abesse J. 114. a. repulsus abibis J. 118. e. haud facilem pugnantibus vadum I, 21. d. haud dubie esset IV, 5. a. haud impigre, neque inultus occiditur VI, 2. a. haud multo secus quam ferro noceri poterat VI, 30. d. id quod factum haud obsecrum est VI, 43. b. id adeo haud mirandum est VI, 52. e. haud mihi *quidem absurde* placet *lex* VI, 53. e. contemno VI, 55. a. haud ferme armis atque equis corpus exercui, sed animum in literis agitavi VI, 55. e. haud sane *Reip.* consiliis adfuerunt VI, 58. c.

Haudquaquam. ac mihi quidem, tametsi h. par gloria sequatur scriptorem & auctorem rerum C. 3. a.

Hebes lingua VI, 54. e. de lingua rarius usurpatur hoc verbum, tamen *Plin.* de dentium primori-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

bus, inquit, *concentu quodam excipientes ictum linguae, serieque structurae atque magnitudine, mutilantes, mollentesve, aut hebetantes verba* lib. VII. cap. 16. §. 15. *eodem sensu quo illud Poëtae. Et titubet blaeso subdola lingua sono.* exercitum numero hominum ampliorem, sed *hebetem* infirmumque J. 58. b. animum atque claudum VI, 43. a. *Tertullianus* Deum hebetem facit *Epicurus* 485. b. *bebecere* virtus C. 12. a.

Heu (in princip.) quam illa occulta civium funera VI, 37. a.

Hiavit humus multa IV, 12. a. *terra aestibus* hiat. *Columel.* V. ubi MS. *Gresham.* *circumfodi.*

Hibernaculis. exercitu in h. composito J. 110. b. *hiberna*, loca in urbibus & vicis. *sed in hoc loco confunduntur. ut & apud Livium & Tacitum.* ex hibernis in expeditionem evocat J. 41. a. accersiri jubet ex h. J. 66. c. *hiemabat* in provincia J. 43. e. i. e. *stationem hieme fecit.* Caesar I. B. G. *quae circum Aquileiam hiemabant.* Legionem cum qua hiemabat J. 71. c. hiemandi gratia collocat exercitum in provinciam J. 65. b.

Hiemalibus aquis paludem fecerat J. 41. e. dies *Columel.* II. 1. 19. locus *Plin.* 18. 7. *hieme* aspera J. 41. b. per hiemem fabricatae IV, 10. a. in castris egi III, 3. b. prohibebat mari hiems IV, 6. a. & aestatem juxta pati J. 89. c.

Histrionum. ad ostentationem h. fabricatis scenis II, 7. e.

Homine claro VI, 33. e. foedum C. 19. d. & familiarem & omnibus necessitudinibus circumventum C. 22. e. nobilem, maxumis divitiis, summa potentia C. 49. d. adolescentem (*sic fere Comici*) J. 6. a. tam acceptum popularibus J. 7. a. ob morbos animo parum valido J. 69. d. magnis clarum J. 73. a. factiosum J. 79. d. veteris prosapiae J. 87. e. novum J. 88. a. (*quis nullae imagines*) P. Rom. *novis atque industriis libenter honores mandare* Cic. VI. *Verrin.* & Liv. IV. U. C. *Tacit.* III. 55. IV. 15. & noster J. 4. & J. 76. e. & C. 24. e. VI, 63. a. abundat C. I, 1. & 52. a. & C. 4. e. ignavissimi hom. fortissimi viri C. 12. e. non dignos honore honestatos C. 36. e. egentis, malis moribus, maxuma spe C. 38. e. militares C. 46. a. deliquere per ambitionem C. 60. b. nocentissimi, immani avaritia J. 34. e. per h. talis negotii artifices J. 39. d. callidos J. 42. a. nominis Latini J. 44. b. fideles J. 73. e. praeposteri J. 88. a. corrupti superbia J. 88. c. superbissimi J. 89. e. maxumi nominis I, 5. a. omnium ordinum corruptissimi I, 13. e. inertissimi VI, 48. a. Deos hominesque testamur C. 34. a. non minor vanitas inerat quam au-

dacia C. 24. a. sibi, Patricio h. C. 32. e. potentiam quaerenti egentissimus quisque opportunissimus J. 91. c. privato. *de Sulla Marii quaestore dicitur* J. 118. a. strenuo VI, 52. a. cum h. armatis C. 29. a. & 28. e. diis hominibusque infestus C. 15. e. tanta vis hominis magis leniunda quam exagitanda C. 49. c. etiam tum vita *hominum* sine cupiditate agitabatur C. 2. a. genus agreste C. 6. a. ferum incultumque J. 82. a. pro h. D. atque h. fidem C. 21. a. studia accendit ad mandandum consulatum C. 24. e. numero expleverat legiones C. 65. a. quae genera J. 4. a. plena tuguria J. 50. c. nec quisquam hominum satis placebat J. 77. a. solus omnium post memoriam hominum I, 5. e. ut te neque hominum neque Deorum pudet I, 15. a. immanis vis VI, 19. e. importunissima genera VI, 48. e. mobile, infidum J. 96. e. quae saevitia, quaeve tempestates hominum nobilium sunt cum indignabuntur omnia funditus misceri. VI, 51. a. similitudinem contemnit VI, 63. a. egregius C. 24. e. militaris C. 69. e. impiger J. 18. c. clarus & in senatu potens J. 19. a. inanis & superbiae regiae J. 68. e. flagitiosissimae VI, 62. a.

Honesti atque inhonesti omnia vendere mos erat C. 31. b. *Tacit.* An. 2. 38. & J. 34. e. *amicitia* M. bona atque honesta (*incorrupta*) nobis permansit J. 5. d. *Declam.* in Sallust. *quem ne amicum quidem suum satis honestum quisquam sibi ducit.* eodem sensu quo illa Cic. *amicitiae officiis diligenter sancteque servatis.* Et, in *Laelio* prima lex est; ut neque rogemus res turpes, nec faciamus rogati. omnia cum pretio honesta videntur J. 91. e. omnia retinendae dominationis I, 6. a. *subintelligitur* causa perquam eleganter, & alibi. exercitum Reip. opprimundae. si vera & honesta flagitium superaverit III, 9. c. nominibus agitavere Remp. (*i. e. sub obtentu boni publici &c.*) C. 39. a. sub honesto patrum aut plebis nomine dominationes affectabant I, 3. a. supra bonum atque honestum percussus (*pro, decore*) J. 84. a. quibus perfrandem jus fuit *tuti*, aut eo magis *honesti* sunt J. 3. a. apud socios *clari* magis quam *honesti* J. 8. a. uti boni honestique vitam exigerent J. 90. e. quibus divitiae bono honestoque potiores erant J. 8. a. exitus J. 17. d. mortem VI, 3. a. *nullius b. rei egens* VI, 50. d. *exul patria, domo, solus atque omnium honestarum rerum egens* Tacit. 16. (*rex*) i. e. quae regem comitari & cohonestare debent J. 16. e. *honestissima* suffragatione consulatus petebatur, J. 69. e. de uxore potuit honestius consuli J. 100. e. gloriam ingentem divitias honestas. hoc est, *mediocres* ut vel ex oppositione patet C. 7. e. & VI, 60. a. *honestum* opponitur *multitudini* quia *bonis*.

I N D E X I I. S I V E

Boni pauciores & quasi selecti ut unus e multis.
Ac necubi aut honestorum deficeret copia, aut multitudinis soboles. Sueton. Aug. 46. & Vespas. IX. 6. satis honestas pro meo casu spes reliquae dignitatis conservandae sum secutus C. 36. e. honestior occasio beneficii quam ultionis Justin. 16. 3. II. divitiae quas honeste haberi licebat, per turpitudinem abuti properabat C. 13. a. habuisse parum h. pudicitiam C. 14. e. quasi h. vixerint J. 88. e. quae h. nominari nequeant inhonestissima VI, 54. e. & 63. e. non dignos honore honestatos C. 36. e. *Apulejus VII. Elmenhorstii. p. 194. multo tanto pluribus beneficiis honestarer.*
Honoravisti meque regnumque meum gloria J. 10. a.
Honore honestatos C. 36. e. uti quemque pecunia aut honore extulerat J. 53. d. illo indignus & quasi pollutus haberetur J. 67. e. quae res Marium tum pro honore quem affectabat tum contra M. vehementer accenderat J. 68. e. illum magis honore M. quam sua injuria excruciatum J. 84. e. pariter cum h. pecuniae deficiunt VI, 43. d. neque de h. ex copiis quicquam magis aut minus judicaverit VI, 53. a. sua necessaria post illius h. ducerent J. 76. e. summum & maxumum negotium imposuistis J. 89. a. suos ad h. extollunt VI, 48. a. gloria honorem virtutem opulentia vincit. VI, 52. e. ad imp. & h. nituntur per latrocinia potius quam bonis artibus J. 4. e. instituti illis (Philaenis fratribus) J. 81. e. non ex merito sed quasi debitos a vobis repetit J. 89. e. honori esse ceperunt C. 12. a. apud N. honori ducitur J. 11. a. habeant non praedae J. 34. c. invident J. 88. c. maxumis usus C. 50. a. amplis J. 27. a. avidus J. 18. e. obviis honoris causa procedit J. 121. e. honos datur virtuti J. 3. a.
Horribile spectaculum 108. a. sonitu J. 104. 3.
Hortandi casu J. 83. e. hortando erigere ad virtutem J. 25. c.
Hortari videtur res ipsa C. 5. c. alius alium C. 6. a. 17. a. monere alii, alii h. J. 64. b. nunc h. modo reliquum est. 3. 7. a. animus &c. me hortantur C. 68. d. hortabatur dominationis spes C. 17. b. cupido animi J. 68. a. His hortabor J. 89. c. appellat, hortatur, rogat C. 69. c. aggreditur atque hortatur uti petat J. 69. c. absolute propere adit, acta edocet, hortatur J. 98. d. pauca pro tempore milites hortatus J. 53. e. equites. Fr. II. circa finem. quem neque gloria neque pericula excitant, nequidquam hortere C. 67. d. neque ego vos ultum injurias hortor. fr. III. 10. a. Quare moneo hortorque vos 35. a. & fr. IV. 8. a. oro hortorque Fr. VI, 59. a.

Hortatione clamor permixtus &c. J. 64. a.
Hostem ferire C. 7. e. atque parricidam vocare C. 32. e. infestum J. 25. e. tantummodo ab incepto retinere J. 59. e. tormentis eminus terrere J. 99. c. Catil. & M. hostes judicat Senatus C. 37. a. in confertissimos incurrit C. 70. e. veluti adventarent J. 57. d. majore vi urgent J. 60. e. inultos abire J. 62. e. pugnam ubi paullum remiserant J. 64. a. quem primum hostes attigerant J. 106. e. undique fusi J. 108. a. oportuni & scelestissimi IV, 2. e. oppressi aut delapsi VI, 2. b. aequiores quam aliis cives VI, 36. a. facto contra h. parabatur VI, 56. e. hosti prodidere Remp. J. 35. c. acerrimo J. 36. c. cavere tamen necubi hosti opportunus fieret J. 59. a. hostibus obviam ire C. 6. d. simultates cum h. exercebant C. 9. a. dubitatis quid intra moenia deprehensis h. faciatis? C. 60. d. occasionem pugnandi non dare C. 65. e. arma ab h. avertere C. 68. d. victoriam luctuosam relinquatis C. 68. e. suis animum h. terrorem augere J. 23. e. divina & humana omnia h. tradita sunt J. 34. c. invicti ab h. J. 35. e. fociis vestris veluti hostibus utuntur J. 36. a. qui de pace aut bello cum h. pactiones fecissent J. 44. a. ager h. cognitus J. 52. a. regio hostibus ignara (pro ignota) J. 56. d. firmioribus animis obvii h. fuerant J. 54. c. dubiis instare J. 55. e. ne ager inultis h. videretur J. 73. d. urbis quae viris, aut loco pro hostibus & adversum se opportunissimae erant, singulas circumvenire J. 93. e. alios ab h. defensabant J. 102. e. conturbatis J. 103. c. non pro vanis h. uti meriti erant, sed accurate & liberaliter habuit J. 111. a. commori hostibus I, 17. b. natura VI, 36. a. ut hostibus tela in manus jaceret VI, 47. a. non formidolosus C. 7. d. poene victos dare J. 64. a. communes omnium J. 83. a. quoniam is novus h. accesserat J. 84. a. effusos invadi posse J. 92. e. ubi confertissimi obstitant J. 103. a. ad h. vortere caecum corpus J. 115. a. civis hostisque juxta metuere J. 75. a. hostisque in certicibus jam Italiae agentis ab Alpibus in Hispaniam summovi III, 3. a. ubi naturam Scipionis & morem hostium cognovit J. 7. e. vis magna J. 42. b. ignarus hostium J. 53. d. aliquanto numero potiti J. 77. e. inter h. tela vitabundus erumpit J. 107. e. ubi Romanos per vocem hostes, designat. more per triumphum duxere IV, 4. e. partes muniri a Sulpicio VI, 48. c. non vis h. ingentem eorum animum subegit VI, 56. d.
Hostiae. multi cum spe bona adolescentes, sicuti hostiae, mactati sunt VI, 48. e. diis supplicanti per hostias J. 67. a. humanas vidistis I, 7. a.
Hostile. ne quid ab se h. timeret J. 93. e. metuen-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

tuentes nihil h. J. 96. b. clamorem & tumultum h. a tergo accepit J. 62. d. metum efficiebant J. 113. a. animo J. 110. a. cadavera C. penult. omnes rerum mutationes caedem, fugam, aliaque hostilia portendant J. 3. e. monumenta J. 16. e. faceret J. 115. a. ducant IV, 7. e. metus in bonis artibus civitatem retinebat J. 45. a. hostiliter. pleraque h. loca cum equitatu accedit J. 35. b.

Huc accedebat quod C. 11. b. munificentia animi J. 7. e. huc (de Vacca op.) praesidium imposuit J. 51. a. niti corporibus huc & illuc quasi vitabundi aut jacentes tela agitare J. 64. b. libertatem rati quia huc ire licet atque illuc III, 11. e. Tacit. exterruit Caecina huc illuc ferens arma &, lib. IV. cum ex usu temporis huc illuc mearent Cic. ad Attic. J. 180. ne cursum huc & illuc deterrima via convertisse arma IV, 7. a. omnes magna mediocrique sapientia res huc vocat, quae quisque optima potest, uti dicat VI, 33. e. huccine beneficia tua evasere? J. 15. a.

Hujuscemodi alia fecerat supra C. 15. a. orationem C. 20. a. verba locutus est C. 51. d. priusquam hujuscemodi rei initium expedio J. 5. a. quae hujuscemodi verbis differuit J. 32. e.

Humana atque divina promiscua habere C. 12. a. quae contentio d. atque h. cuncta permiscuit J. 5. a. VI, 54. a. hostibus tradita sunt J. 34. c. penes paucos erant J. 35. e. quaeve h. superant aut d. impolluta sunt I, 6. e. arma quae ille advorsum d. atque h. omnia cepit I, 14. a. Plaut. dedant se d. atque hum. omnia in arbitrium. Amphit. Humanae res aequabiliter se haberent C. 2. d. more h. cupidinis ignara visundi J. 98. b. apud d. immortalis rerum humanarum cura oriatur J. 17. c. memorem se J. 42. e. humanas hostias I, 7. a. corporis sanguinem in pateris circumtulisse C. 23. a. generis rector animus J. 12. a. ingenii vitio evenere dissensiones I, 1. e. per miseras & incerta h. generis orare I, 23. b. facie vestigii h. Sardinia II, 1. a. quid humani evenisset V, 2. a. vastus ab natura & humano cultu J. 52. e. animum per licentiam inolescere C. 6. e. ingenii more J.

Humi depressus (locus) circiter 12. pedes C. 64. a. pabulum J. 21. a. requiescere J. 89. d. arenam humo excitavit J. 81. c. vento agitari J. 57. a.

Humili loco VI, 9. a. humilimus quisque in armis aut militia, nullius honestae rei egens VI, 50. a. h. infecta sanguine J. 108. a. Croco sparsa II, 7. biavit multa IV, 12. a. generis humilitas favorem addiderat J. 76. a. arborum non plane occultati J. 53. e. per humilitatem obrutum est aquis (spatium inter Italiam & S. medium.) VI, 12. b. cum humilimis joca & seria

agere J. 101. a. homines cum multis rebus humiliores & infirmiores sint, hac re bestiis praestare Cicero de Invent. 1. 4. ubi MS. pro infirm. inferiores.

J.

Jacere aggerem J. 41. e. fideliter jacere fundamenta oratori futuro Quintil. I, 4. ubi Sarsber. pro, ipsasque eas, legit, easque ipsas. & pro, quae vel sola omni, quae sola in omni. (a jacio) Lucilius lib. 26. Aggere in jaciendo, si quo est vineis actis opus J. 79. b. ut hostibus tela in manus jaceret VI, 47. a. in tecta ignes VI, 31. a. tela J. 64. e. Jug. inter alias res jacet, oportere quinquennii consulta rescindi J. 11. e. Tacit. 3. jacere fortuitos primum sermones multasque nec dubias significationes. Sueton. in Nerone 37. non mediocres terrores Cic. ad Attic. 2. 38. vera an vana jaceret. Liv. VI, U. C. vocem Claudii quam temulentus jecerat. Tacit. An. 12.

Factura fit de illis potissimum quia pretii minimi sunt VI, 55. a. pudicitiae perdidisti VI, 61. e.

Jam sed ego quae mente agitavi omnes jam antea diversi audistis C. 7. b. & C. 30. e. & J. 50. a. pro, hinc. si paullulum modo nos languere viderint, jam omnes feroces aderunt C. 60. a. At illum jam antea Consulatus ingens cupido exagitabat J. 67. a. antea jam infestus nobilitati J. 86. a. ignoscite adolescentiae nisi iterum jam patriae bellum fecit C. 61. d. Jamjam frater (in principio) J. 17. c. AEn. IV. 75. Jam jam nec maxima funo. Nec Saturnius hoc oculis pater aspicit aequis. Neque minuebatur cupido quippe qui totum ejus regnum animo jam invaserat J. 23. e. quantum jam mentem obsessus teneor J. 26. a. ratus frequentiam negotiatorum & commeatum juvenum exercitum & jam paratis rebus munimento fore J. 51. a. Ante jam docti equites non confertim neque in unum sese recipiebant J. 54. e. postquam R. confedisse jam accepit J. 56. e. & jam egredientibus Rom. in porta pugnam facit J. 60. e. fessos & jam abnuentes omnia J. 71. e. jam inde a principio belli J. 79. e. jam inde a principiis gentis. Liv. IV. B. Pun. Plautus. Cicero. Ter. uti saepe jam victo Jugurtha consueverat J. 84. a. Jam (in princip.) illa quae socordia nostra collecta sunt I, 16. d. Cretenses impugnati semel jam IV, 5. e. si in te ille animus est, qui jam a principio nobilitatis factionem disturbavit VI, 46. e. saepe jam audivi, qui reges &c. VI, 52. e. Jam primum juvenus simul ac belli patiens erat C. 7. a. & multa nefanda supra fecer-

I N D E X I I. S I V E

- fecerat C. 15. a. Jamque dies consumtus erat, cum tamen barbari nihil remittere J. 103. a. & J. 107. b. & J. 114. e. *in princip.*
- Janua** prohibiti. (foribus interpositis nempe) C. 29. a. vel a janua obsideret C. 44. b.
- Ibant.** qui quamquam acciti ibant, tamen placuit verba apud regem facere (*nam evocator negotium exponere debuit*) J. 108. e. praeceps C. 38. a. obviam J. 46. a. quos adversum J. 107. e. quantis animis ierit in L. III, 9. a.
- Ibi.** de loco saepe. aut non ibi plus possit audacia ubi ad defendendum opes minores C. 59. e. & J. 55. a. ibi cum multa differerent J. 11. b. agmen paullisper constituit. Ibi (i. e. quo tempore) commutatis ordinibus instruxit &c. J. 53. e. sic Terent. And. ad flammam accessit imprudenter satis cum periculo: ibi tum exanimatus P. & in Hecyra postquam videt paratas nec moram ullam, quin ducat, dari, ibi demum (pro tum demum) ita aegre tulit. & noster. sin Numidae propius accessissent, ibi vero virtutem ostendere J. 62. b. dein exercitus ibi est locorum sciens J. 90. d. ibique, pro in illis rebus. Huic bella, caedes &c. grata, ibique juventutem suam exercuit C. 5. a. & C. 3. d. ad Remp. latus sum, ibique mihi multa adversa fuere. in colloquium veniretur neque J. 120. a. intempesta nocte convocat ibique multa docet C. 28. d. in hostes incurrit ibique C. 70. e. in praetorium, ibique C. 8. d. in loca saltuosa, ibique J. 58. a. & 60. a. Id ibique & in omni Africa J. 94. d.
- Ictu** tragulae fauciatur II, 9. a. eorum qui in flumine ruebant necabantur II, 9. e. egressi ad faciliores ictus VI, 14. d.
- Id.** nomen Imp. id primum fuit C. 2. a. proinde quasi injuriam facere id demum esset imperio uti C. 12. e. *redundat.* simul id quod in tali re solet, alii portenta nunciabant C. 31. a. neque solum illis aliena mens erat, sed omnino cuncta plebes probabat. id adeo more suo videbatur facere, nam &c. C. 38. a. & C. 38. e. VI, 52. e. & sic Declam. in Sallust. lin. XI. Idque non temere (*post periodum*) VI, 45. e. quod apud Sallustium non invenitur. ad id loci venere C. 46. a. Imperium sine mora habiturum. id adeo mature posse. (*omittit copulam, ut supra C. 38. e.*) J. 69. e. caeterum suane an M. virtute periret. id modo agitari (*redund. ut supra*) J. 73. e. & nam callidus id modo festinabat Bocchi pacem imminuere J. 83. e. Capsenses una modo jugi aqua, caetera pluvia utebantur. Id ibique & in omni Africa eo facilius tolerabatur J. 94. e. Atque id jure, ut & VI, 39. a. & VI, 41. e. omnia potius quam semet, visendum efficere, id est &c. VI, 42. e. ubi bonum publicum etiam privatim usui est:
- id vero dubitare aggredi, socordiae duco VI, 51. b. saepe jam audivi qui reges &c. *post periodum ut Sallustio solenne est*, id adeo haud mirandum VI, 52. e. Nunc vero non id agitur bonisne an malis moribus vivamus C. 58. e. impune quaelibet facere id est regem esse J. 36. e. ante id tempus J. 47. e. ratus id quod res monebat J. 51. a. quod negotium poscebat J. 60. a.
- Idem.** nobis carus est ut idem SPQR sit summa ope nitentur J. 9. a. egomet in agmine, in proelio consultor idem, & socius periculi vobiscum adeo J. 90. e.
- Idonea** utris & alia aquae idonea portari (*capacia*) J. 78. a. *rarius occurrit.* idoneum oppon. non idoneo C. 55. e. locis ex copia maxime idoneis vineas agere J. 79. a. (*ex locis in ea regione maxime idoneis*) rebus C. 40. e. eorum quos idoneos ducebat consilium habuit J. 66. c. infidiae per saltus id. posita III, 11. e. quod ubique apud socios, aut hostis idoneum (*imitatione dignum*) videbatur cum summo studio domi exsequebantur C. 57. a. quoniam nos tanti viri res admonuit, idoneum visum est de-dicere J. 100. a.
- Igitur,** ex quo genere (Soloecismorum) an sit igitur, in initio sermonis positum, dubitari potest, inquit Stephanus, at vero, initio clausulae apud Sallustium in C. vicies occurrit, secundo vero loco, semel tantum. in Jug. 52. vicibus in 2do semel. in fr. vero 8. & secundo loco 6. initio etiam apud Plautum in Mercat. II, 3. 20. Capt. IV, 2. 91. Bacchid. V, 1. 22. Mil. III, 1. 169. Stich. I, 3. 49. Terent.
- Ignara** lingua commercia prohibebant J. 21. c. (ignota) sic, Tacit. II, 13. *per occulta & viginibus ignara.* Et Hist. III, 74. *regio hostibus ignara* J. 56. d. *more humanae cupidinis ignara visundi* J. 98. a. Agell. 8. 12. & Diets II, 37. inde Nonius, ignarum, quod nesciat cura ut sit incognitum. ex quibus verbis veram lectionem depromsit Mercerus, quod nesciantur, aut sit incognitum. Virg. X. 706. ignarum Laurens habet ora Mimanta. quamvis aliter Pierius. Interpretes, per ignorantem se tali loco moriturum, inscite vertit. credo quia Rhetus & Abaris ignari dicantur, sed dispar ratio nam somno sepulti erant. Eclog. 9. Rara per ignaros errent anemalia montes. Sic enim Codex Romanus. Ovid. VII. Met. VI. 404. Jamque aderat Theseus, proles ignara parenti. ignarus & incautus *παῖς* accipi probat Muretus II. v. Lect. 11. Apulejum sic locutum censet Sciop. in suspect. Lect. lib. IV. Epist. 12. e contra, ignotus pro ignarus, Naevius Lycurgo: ignotae iteris sumus tute scis. Cicero: atqui illi artifices corporis simulacra ignotis faciebant. Plaut. Menaechn. II.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

- II, 2. 19. qui mihi molestus homini ignoto es. ignari laboris militiae VI, 57. a. ejus consilii non ig. (inter conjuratos) C. 17. e. nominis Romani J. 82. a. loci J. 12. e. belli J. 30. e. hostium J. 53. d.
- Ignavi* atque boni fama impari J. 61. e. sic ignavus miles ac timidus *Liv.* v. U. C. in victoria ignavis gloriari licet adversae res etiam bonos detrectant J. 57. a. bonis & malis strenuis & ignavis VI, 57. e. bonus, ignavus C. 11. a. ignavissimum & fortiss. oppon. C. 12. e. ex ignavo strenuum C. 67. a. boni malique primi imbelles J. 71. a. impigrae linguae, animi ignavi III, 9. e. neque ultra concionis locum memores libertatis. Donato *ignavus est qui non est perseverans*. Cethegus semper quaerebatur de ignavia sociorum C. 44. e. socordia atque ignavia C. 59. e. me merito magis quam ignavia iudicium animi mei mutavisse J. 4. a. ubi tete soc. atque ignaviae tradideris C. 60. e. adjumenta fustulisse J. 49. a. neque per ignaviam, aut vana ingenia, incerta pro certis captarem C. 20. a. per luxum atque ig. aetatem agunt J. 2. d. metum a scelere suo ad ignaviam vestram transtulere J. 34. e. per ig. & superbiam J. 87. a. neu nomina rerum ad ignaviam mutant, otium pro servitio appelletis III, 9. b. pejor an ignavior I, 12. e. *huc respexit Tacit. An. III. 35. frustra nostram ignaviam alia ad vocabula transferri.*
- Igni* magis quam praeda ager vastabatur J. 59. d. domum & semet igni corrumpunt J. 79. d. & J. 97. a. & J. 97. e. vastare I, 10. b. crebris ignibus factis J. 103. e.
- Ignobilitatem*. multaue ejus ductu curata, primo per ig. deinde per invidiam scriptorum celebrata sunt VI, 11. c.
- Ignorantiam*. per ign. regis occisus VI, 24. e.
- Ignorantis* res claudit III, 11. e.
- Ignoratus* nocturnis & aviis itineribus J. 58. e. Tacit. An. 20. *nisi servili habitu per tenebras ignoratus evasisset*. & alibi. & Horat. *ars ignorata*, de Arte. ignorati uteri triste experimentum. Plin. Ep. 164.
- Ignoscere* (accepta injuria) quam persequi malebant C. 9. e. adolescentiae Cethegi C. 61. c.
- Ignota* multis largitio J. 111. e. quid ego plura quasi de ignotis memorem VI, 54. c. ig. atque horribili sonitu repente exciti J. 104. e. *verba obscuriora & ignotiora Quintil. VII, 4. 9.*
- Iidem*. sequitur, illi. Ad quae te illi iidem hortantur VI, 37. a. nunquam alibi nocentissimum iidemque superbissimum J. 34. e.
- Iisdem* temporibus Lentulus (in principio) C. 40. e. & C. 43. a.
- Illicet*. ubi formido ea mentibus decessit, illicet ea, quae secundae res amant, incessere C. 45. a.
- Tom. II.
- Ille*. geminatur ob vehementiam. en illa, illa, quam saepe optastis libertas C. 21. e. eadem illa movebat C. 32. b. & C. 66. a. & 68. b. & haec & illa J. 26. e. illa quam haec J. 35. c. nam illa quidem piget dicere, his annis 15. quam ludibrio fueritis &c. (initio clausulae) illa & alia talia J. 44. 2.
- Illeptos* ad proditionem J. 51. e.
- Illuc*. huc ire licet atque illuc III, 11. c. ex aliena libidine huc atque illuc fluctuantes VI, 57. a.
- Illud*. tantum il. vereor ne quis J. 17. a.
- Illustres* familias VI, 48. c. omnia illustria magis, magisque in aperto sint J. 5. a. Cic. *Lentulo. haec vides quanto expressiora quantoque illustriora futura sunt*. Columel. *balnearia usque in vesperrum illustria Lib. I. amplior illustriorque in civitate locus VI, 56. b.*
- Imagines*. scilicet quia imag. non habeo J. 88. e. & 89. c. veteris prosopiae ac multarum imag. J. 87. e. Valer. III, 41. *generosissimarum imaginum foetus*. ubi MS. pro, devoluti, *revolutum*, pro, ut primum, ac prius & sic *Ascens.* denique om. *foetus*.
- Imbecilla* aetas ambitione tenebatur C. 3. c. firmum regnum & imbecillum opp. J. 10. c.
- Imbelles* strenuis op. J. 71. a. quietus imb. placidus ingenio J. 23. a. exercitus iners imb. J. 48. a.
- Imitari* quam invidere bonis C. 57. a. Graeciae morem C. 57. a. *Manlius eras cum Senones praecipites agebas postquam mutari* (MS. B. Pub. & Ascens.) *imitari coepisti unus factus est ex Senonibus Valer. VI, 3. 1.*
- Immane* quantum animi exarsere III, 10. a. dictu VI, 35. d. eorum animum flexit VI, 48. e. oppon. mansueto a Cicerone I. de Invent. *immanis animo Ovid. VIII. Metam. 117. avaritia J. 34. e. quaestus Cicero 5. Philip. hominum vis VI, 20. a. bellua avaritia VI, 54. a. pravissimumque per sceleris immanitatem tatus furit I, 5. e. immaturo tibi vita erepta est J. 17. d. filius immaturus obit Horat. 2. Serm. Sat. 8. & iter im. mortis Propert. III, Eleg. 7.*
- Immensa* gula VI, 63. b. in immensum pertinens collis J. 52. e. immensum editus (mons saxeus) J. 97. d. aucto mari III, 5. a. immensus est Deus inquit Isidor. VII. 1. *quia cuncta concludit, sed omnia intra ejus omnip. coarctantur sic Vulcanii & Breuli Edd. supple ex MSS. B. Pub. Pembr. & Coll. Trin. concludit, ipse a nullo concluditur sed &c. paulo superius immortalis sicut de eo scriptum est qui solus habet im. quia in ejus natura nulla est commutatio. pessime cohaerent ista. tu infere cum 3. Codd. MSS. incommutabilis quia. ac MS. Coll. Trin. paula variatione. quia incom. in ejus.*
- Gg gg Im.

I N D E X I I . S I V E

Imminuerat. quamvis tempus im. mora comitiorum J. 48. a. Bocchi pacem J. 83. e. mente paullulum imminuta J. 69. a. Im. & amplificare contraria Cic. 4. Acad. plebis opes C. 40. a. & VI, 55. e. eodem sensu, im. summam Cic. V. Verrin. Id imminutum, quod caeteri dolere solent ego laetor J. 118. a.

Immissum a Cic. Tarquinium. delegatum Gallicus interpres, ego per subornatum potius redderem quoniam in malam partem accipitur. quo significatu delegatus apud idoneos auctores non occurrit.

Immo vero maxime C. 60. e. in princip. & VI. 36. b.

Immoderata, incredibilia, nimis alta cupiebat C. 5. b. fortitudinis poenas dedit C. 61. a. eloquentiam VI, 61. e. incendium vero, crudele, immoderatum, putabat C. 49. a. Cic. ad Attic. 13. 28. *superbum, crudelem* immoderatum fuisse. animus tam praeceps, tamque imm. fuit VI, 48. d.

Immodicus animi VI, 7. c. immodicae notatur avaritiae Martial. II. Epigr. 56. at MS. Cod. Corp. Christi pro notatur, laborat.

Immortalis factus ignavia J. 90. e. facinora ingenii egregia J. 2. a. Deos Im. vos appello C. 58. c. immunes apud Jugurtham habebantur J. 94. a. Cic. vectigalium privatas immunes, socios vectigales habemus, Cic. offic. III. 65.

Immutata facies Urbis C. 34. a. voluntate 121. J. a. occulta pectoris oris immutatione patefuisse J. 121. e. more C. 6. e.

Immutato corpore IV, 13. a.

Imo. At scilicet gratiam ab eo peperere. Imo de specti &c. I, 12. c.

Impar materno genere J. 11. a. & J. 116. a. Cic. Marco benevolentia impar. impari fama J. 61. e.

Imparatum de Improviso confodere C. 29. a.

Impediebat a vero bonoque J. 32. c. Plin. X, 63. impedit partus quosdam ab opere J. 85. a. fuga J. 105. a. bonis negotiis. pro, occupatus. quo sensu rarissime VI, 51. a. prospectu impedito J. 81. d. impedimenta parabant per socios J. 44. a. sic, nisi quid impeditenti in via passus est. Plin. Epist. XII. Lib. II.

Impellat ad societatem belli C. 41. a. ad tantum facinus C. 50. e. negotium C. 45. a. ad dedicationem regis animum J. 66. b. alios pacis spes J. 69. e. promissis onerat impellitque uti J. 12. b.

Impendebat tanta vis creditorum VI, 35. c. consuli periculum C. 29. a. necessitudo illis C. 68. b.

Impensius modo legatos supplices mittere J. 51. c. diffidens rebus suis J. 78. a. nunc nunc impensius unge Pers. VI, 59. Codex noster melius. nunc, nunc jam. uror impensius Catullus.

Imperandum. passive. Cum ipse ad imp. Tisidium

vocaretur J. 66. e. (i. e. ut imperaretur) *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis* (i. e. dum ei incantatur.) inquit Servius &, exsuperat magis. sic, uritque videndo. aegrescitque medendo. 12. 4. 6. ubi Petrensis, exuberat. Cic. IX. 25. Nunc redeo ad imperandum vel ad parendum potius: ita enim antiqui loquebantur. Horat. I. Ep. 5. Haec ego procurare & idoneus imperor & non invitus. imperantur leges ex lubricine I. 15. d.

Imperator vitae mortalium animus J. 1. a.

Imperia ex his & magistratus J. 3. a. ad Imp. & honores nituntur J. 4. e. injusta non perferrunt J. 34. c. neque Imp. magistratum neque leges valuerunt adversus Hamilcarem J. 79. d. gerant habeantque suo modo III, 10. a. nomen id primum fuit C. 2. a. Romani aemula C. 10. a. insignibus C. 37. a. per imp. maiestatem J. 26. e. pars dolere pro gloria Imperii J. 43. a. qui in legationibus aut imperiis pecunias acceperant J. 44. a. animi utimur C. 1. a. & C. 13. a. magno praediti C. 54. b. de administrando Imp. J. 11. b. partim vi alias voluntate imperio suo adjungit J. 13. a. in imperio vestro nihil minus expectantem J. 15. a. soluto J. 43. e. quantum temporis aestivorum in imperio fuit J. 48. d. laxiore J. 68. e. levi habebantur, immunes J. 94. a. modesto habitati milites J. 97. a. saevissimo 106. a. servili plebem exercere I, 2. b. Vid. Donat in Andr. I. 1. nunc est Procos. cum imperio. i. e. cui nominatim dabatur Imp. P. R. Festus. Cic. VI. Verrin. Plaut. Trucul. 3. 55. communi VI, 50. a. de Imp. certare VI, 56. b.

Imperitia atque vanitate Legati cognita J. 42. a. uti prudentes cum imperitis J. 53. a.

Impetu, clamore, vultu terrebat J. 38. e. victoris sustinui III, 3. b.

Impigrae linguae animi ignavi III, 9. b. gladium quem satis impigre cruentaverat J. 107. a. haud impigre neque inultus occiditur VI, 2. a. atque acri ingenio J. 7. c.

Implere ora oculosque J. 81. c.

Implicare aciem J. 63. e. rates implicitae 4. 1. b.

Implorarem vos J. 16. e. ubi evenit frustra judicia impleres.

Impolluta sunt quaeve humana aut d. 1. 6. e.

Imponeret invidiam Consuli C. 44. a. servitum civibus VI, 51. a. praesidia J. 65. a. praesidia deducta atque imposita I, 15. d. servitus VI, 55. e. contumeliam sibi a Cic. C. 50. d. legibus annuite I, 10. d. scelestum servitium III, 8. e. imposuisse in ratem J. 11. a. maximum mihi negotium J. 89. a.

Importunissima genera hominum VI, 48. e. qui circumstantiarum rationem in actionibus non habent, molesti, odiosi. quantum importunitatis habent.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

habent J. 36. a. vide *inter imp. tuam senatusque bonitatem quid intersit* Cic. Verrin. locus machinationibus J. 97. e.

Importuosum mare J. 20. b. Plin. Ep. lib. VI, 117. Liv. Tacit.

Impotens & nimius animi 4. 1. c.

Improbi oris I, 1. a. *Terent.* improbius fit malus J. 36. e. patibulo improbo IV, 13. a. instabilisque J. 71. d.

Imprudens atque insons quae &c. VI, 51. a. imprudens religionis (*ignarus*) *Dictys* I, 19.

Impudentem. largitionem famosam impudentemque J. 18. e.

Impudicus quicumque, adulter &c. C. 14. a. qui agit sic dicitur non qui patitur apud auctores idoneos, inquit *Lipsius*, ad Valer. VII, 1. & *Cicero* de Orat. 132. Et adversus & aversus impudicus es. ibi *MS. Cod. pro, impudicitiae habet, impatientiae.* ut alter *Lipsii*.

Impugnati semel Cretenses neque finem nisi excidio habituri IV, 56. pro, *fusi fugatique.* quo sensu *Plin.* 26. 12. *impugnatur* (morbus) Centaureo majore, & 5. 24. hunc illi *impugnatus* cursum Taurus aufert.

Impulsu, cujus deditionem inceperat J. 73. a.

Impune accepisse injuriam J. 35. e. facinora suscepisse talia J. 34. b. fecisse VI, 64. a. impunitatem ejus rei C. 31. b. & J. 65. e.

In maximo imperio maximam gloriam putare C. 2. a. postquam in una moenia convenere C. 6. a. in suppliciis deorum magnifici C. 9. a. in propatulo habere pudicitiam C. 13. b. quas profundant in extruendo mari C. 21. a. in oculis sita sunt divitiae &c. C. 21. b. in his erat *Sempronia* C. 26. a. ut omnia bona in spe haberet C. 32. e. in exilium proficisci C. 35. a. in novo consilio non statui defensionem parare C. 36. a. quo plebem in magistratu placidius tractarent C. 40. a. diu in incertum habuere quidnam consilii caperent C. 41. d. in liberis custodiis habeantur C. 48. e. in usu quotidiano & cultu corporis erant omnes copiae C. 49. a. exercitatos in audaciam C. 51. a. in hominibus impiis, sceleris eorum obliti de poena differunt C. 54. b. sint misericordes in furibus aerarii C. 59. d. quamobrem non addidisti in sententiam uti C. 55. a. hoc in *M. Tullio* neque his temporibus vereor C. 56. e. multa verba in hoc ordine feci C. 58. e. in fuga salutem sperare C. 68. d. & C. 71. a. studia Numidarum in Jugurtham accensa J. 6. e. si permanere vellet in suis artibus J. 8. e. in agmine adesse J. 101. a. pro, *ad agmen.* adiutum in scena *Mimis* dando *Valer.* II, 6. 7. *Vulgg. Scenam.* at *Sarisberiensis, MS. B. Pub. Ascensiana, scena.* Verum esse quod *Appius* ait &c. atque in te maxime VI, 32. a. se in victoria

licentius futuros VI, 40. a. socios in pace firma constitues VI, 40. a. in coloniis constituas VI. 51. a. in labore &c. exercitando VI, 42. e. in civitate secessio fuit VI, 50. a. in magna copia rerum alii aliud iter ostendit C. 2. d. in cupiditatibus ardens C. 5. b.

Inaequalis militia cum alii triginta pars nullum stipendium faciet VI, 43. b.

Inanis homo & superbiae regiae imperio nimis gaudere J. 68. e. i. e. vanus, *φίλαρις*, qui laudes suas libenter audit. *Cicero* in Bruto. *Nihil est in me inane, sed tamen omnium ordinum consensus gratiarum actio gratulatioque me commovet.* & III. *Tuscul.* in summa inanitate versatur. Cultoribus insula VI, 7. a. sic, inanis aliqua re utili. apud *Ciceronem* ad *Attic.*

Incautos agros invasit VI, 19. a.

Incedere paullatim cohortes jubet C. 70. a. munito agmine J. 50. e. quadrato J. 105. a. acrius in percussos Romanos J. 107. d. cum signis frequentes J. 49. e. quare tanto agmine atque animis incedit I, 10. non pudet aut poenitet, sed incedunt per ora vestra magnifice J. 34. d. *incedere est, ingredi composite aut cum pompa.* *Seneca* ad *Lucil.* *Tenero ac molli passu suspendimus gradum nec ambulamus sed incedimus.*

Incendebant juventutem ad facinora C. 13. a. pollicitando C. 39. a. patriam C. 60. c. amplius morando J. 27. e. incendia parare C. 28. e. & 33. e. fieri C. 53. e. instaurare I. 16. a. meum ruina extinguiam C. 32. e. crudele, immoderatum, ab incenso Capitolio 20. C. 48. e. odio incensus C. 50. e.

Inceperat deditionem J. 73. a. a quo incepto studioque C. 46. e. incepta patrare saepe ab in. retinere J. 60. a. belli optunissimam J. 82. e. occulto J. 96. a. ad in redeo J. 4. e. frustra erat nullum J. 7. e. perficere J. 11. e. contra in. suum venisse J. 27. b.

Incerta pro spe certa praemia C. 42. a. per miseras & incerta humani generis orare I, 23. a. vectigalia bellis incerta i. e. propter bella, vel grassante bello VI, 4. e. incertas domos habere subegit inertia atque inopia VI, 50. e. sedibus vagabantur C. 6. a. navibus incertis onere turrium VI, 20. a. nimio simul & incerto onere deprimebantur I, 21. a. eo sensu quo, incerta loca quae a *Tacito* opponuntur solidis I, 70. & apud *Hegesip.* Qui ubi vacillantibus alveis videbant mare irrumperere III, 20. proelio ludificati J. 54. e. vultu, pavens J. 114. a. lumine 4. 11. a. in incertum habuere C. 42. a. varius incertusque agitabatur J. 77. b.

Incesserat tanta cupido gloriae C. 7. b. ingruere, aggredi, evenire. caeterique cultus non minor libido C. 13. a. timor C. 32. a. lascivia atque superbia J. 45. a. *fames* *Columel.* 9. 14. *Gresham.*

I N D E X I I. S I V E

- ham. om. acuratore. inopia ambos 4. 6. a. is mos VI, 39. c.
- Incessus* modo citus modo tardus C. 15. e.
- Incipere* facinus pulcherrimum VI, 5. a. tam prava C. 20. a. & deponere bellum J. 85. d. incipitur proelium J. 61. b.
- Incitabantur* saxa per pronum. III, 15. a. studio talium incitati J. 70. e. *Quemadmodum per proclive currentium, non ubi visum est gradus sistitur, sed incitato corporis pondere se rapit* (MS. *serpit*) ac longius quam voluit effertur. Senec. Ep. 40.
- Inclinata* paullum Resp. agitari coepit VI, 56. a. cunctos laxitate loci IV, 11. a. excavatus in tantam laxitatem specus. Senec. Ep. 41. ubi MS. *manufactum*. & pro *Var. Lect.*
- Inclitis* divitiis regnum IV, 8. a.
- Incolumis* adhuc fortuna nostris vitiis IV, 8. b.
- Incorrupta* cuiquam permanserant VI, 32. a. amicos J. 110. e. animus, aeternus J. 2. a.
- Incredibilem* rem rati C. 49. d.
- Increpabantur* in Pompejum illa VI, 36. a. increpabat maledictis omnis bonos C. 22. e. sic, *probris increpabat*. Livius.
- Inculti*. indocti incultique C. 2. e. asperi incultique J. 21. a. moribus, sordidum J. 90. a. alios incultius vagos agitare J. 22. e. agebat J. 94. e. *incultu*, tenebris, odore foeda C. 64. b. ingenium incultu atque socordia torpescere J. 2. e. ferum genus incultumque J. 82. a.
- Incumberent* arma stantes III, 12. e. *incumbam* gladium. Plaut. *Casina* II, 4. 29. *Semper autem cum Dat. aut praepositione utitur Tacitus.*
- Incuria* ne deformentur fabricata VI, 32. b.
- Incurrerunt* eos a tergo VI, 6. e. Apulejus. *ne nescius nesciam sororem* incurreret. M. X. 250. Dictys II, 3. in hostes C. 70. e. & J. 102. d. Veget. I, 9. *acrius hostes incurrunt*. — Mauros ab altera J. 107. a. ut fugientium terga facilius comprehendant. MS. *incurrant*, recte. Tacit. *latus* 2. 17. vi novissimos I, 51.
- Inde* pro, *deinde*. sanguinem circumtulisse inde aperuisse consilium suum C. 23. a. Liv. *ab his impetum fieri inde eos praedas agere*. de loco J. 30. e. & J. 62. a. jam inde a I, 2. a. & c. indecorum an gloriosum 4. 2. a.
- Indicare* de C. 31. b. & c. *indicem* falsum esse 50. C. d. *indicio* cognito profugerat C. 47. d. eorum comprobato C. 51. a. Vulturii convicti C. 61. e. Juven. Lib. II. Luc. 7. *ille propbetarum socius* (at membranae optima notae solus) transcendere viris *indicio veteris scripti promittitur olim*. Idem *codex* pro a tempore, *habet* ad tempore male. *ibid.* patefacto J. 76. a. ejus falsum videri 49. e. illud ab Autronio machinatum. *ibid.* *Indidit*. specie pacis & c. quae sceleri suo nomina ind. I, 10. a. nomen ex re J. 80. a.
- Indomitum* atque iniques ingenium humanum I, 1. e.
- Induciae* agitabantur deditionis mora J. 31. e. postulabantur J. 112. a. per inducias fecerunt. I. e. *induciarum tempore* C. 52. e.
- Inducit* cohortem Pr. in medios hostis C. 70. e. sic Livius saepe. in animum induxerat, laborare, vigilare C. 63. e. (sibi persuaserat ut) aliquando sine in. Terent. *possum equidem, inducere animum ne aegre patiar*, cum Praepos. Idem *nunquam te aliter atque es* in animum induxi meum.
- Indulgens* animo VI, 42. b.
- Industriae* student & probitati Juventus VI, 41. a. *industrios*, modicos & c. J. 87. a. Valer. M. *industriosum pro, ignominioso reddidit* III, 4. 2. ubi MS. *exule*. *Demarato natum*. & pro, *prospero*, habet, *ipsum* c. f. eventum. caeterum, *pro in viso* abest, non male.
- Inerat* in facie vultuque vecordia C. 15. e. vanitas C. 24. a. prorsus multae facetiae, multusque lepos inerat C. 27. a. contemtor animus & superbia J. 68. a.
- Inermos* mittebat J. 99. a.
- Infecta* humus sanguine J. 108. a. & I, 7. c. nihil jam Metello infectum credens J. 79. a.
- Infecundus* arbori ager J. 20. b.
- Infensi* adesse atque instare J. 54. e. intentique sine tumultu manent J. 61. e. *infesti intentique* Gellius 7. 3. MS. *vero Pembr. infensique*.
- Inferior* pars Africae ab Numidis possessa J. 21. e.
- Infesta* regi plebes J. 38. a. *adversarii* Valer. VIII, 101. ubi *omittit*, *voluminis* Vincentius Beluac. ut olera animalia infecta non generent Pallad. MS. C. Christi. *inimica*. alter *Codex* cum Vulgg. *facit*. *infest*. a serpentibus J. 94. a. J. 16. e. *iraciti infestique* dii C. 60. e. signis C. 70. a. *noti infestique* dii C. 60. d. atque intento exercitu in Num. procedit J. 50. b. *infestos* conjurationi faceret C. 54. a. diis hominibusque C. 15. e. acer & infestus potentiae nobilitatis J. 29. a.
- Infido* ingenio facile persuadet J. 65. e. animo esse VI, 51. e.
- Infinita* avaritia C. 11. a. sumtu VI, 63. a.
- Infirmarentur* madore munimenta III, 1. b. *infirmata* corrumpant VI, 32. a. quanto attentius ea agetis tanto illis animus infirmior erit C. 60. a. *infirmetas* naturae accusatur J. 1. e. *infirmum* corpus annis C. 6. e. hebetem exercitum infirmumque J. 58. b.
- Inflexit* animum immanem VI, 48. e. Virg. *inflexit sensus*.
- Ingenia* magna scriptorum ibi provenire C. 8. e. neque per ignaviam aut vana ingenia, incerta pro certis captarem C. 20. a. Sceleris magnitudo omnium ingenia exsuperat (*solertiam in poenis excogitandis*) C. 53. a. validissima J. 110. ingenii opibus quam virium gloriam quaerere C. 1.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

C. 1. d. egregia facinora J. 2. a. follertia J. 7. e. libertate J. 32. a. mobilitate J. 93. e. altitudo ad simulanda negotia J. 100. e. ob multa bona ingenii carus &c. J. 116. a. vitio I, 1. e. tui erit probare quae vera &c. VI, 49. e. malo pravoque C. 5. a. quantum ingenio possem C. 63. a. negotia quae ingenio exercentur J. 4. a. pro, *natura cuique insita*, multo maxime validus J. 6. a. impigro atque acri J. 7. a. placidus J. 23. a. avido J. 27. e. mobili J. 50. a. pro ingenio quisque, pars eminus glande &c. J. 61. e. opera aut ingenia suo opus esse J. 74. b. muliebri I, 7. e. Ennius, *animum geritis muliebrem*. Cic. *muliebri bellum*. pro Coelio. Plautus Milite, *muliebris fides*. validus I, 18. a. loci III, 13. a. Gell. I, 9. *de oris & vultus ingenio*. & sic MS. Pembr. insulas suoapte ingenio alimenta mortalibus gignere VI, 1. a. *ingenium soli* Plin. 14. 1. *lactis* Gell. 12. 1. & sic Pembr. Cod. servili VI, 31. a. callidus VI, 54. e. validum sapientia C. 6. e. vultum quam ing. bonum C. 10. e. virile C. 21. a. haud absurdum C. 26. e. ubi intenderis C. 52. a. vires tempus defluxere J. 1. e. inter artis bonas integrum ing. brevi adolevit J. 67. a. bonum i. est. *morigerum* J. 84. e. avorsum paci flectere J. 108. e. quibus peritia & verum ingenium I, 23. e. exercui ad malefaciendum VI, 3. e. versutum loquax callidum VI, 55. a. in promptu habere C. 6. e.

Ingenita sanctitas regii nominis VI, 16. e. *ingenitum corpori virus exitiale serpentibus*. Plin. 7. 2. 5. *nobilitatis* Ovid. ad Pison. Senec. ep. 11. infixum & ingenitum.

Ingens aes alienum per omnes terras C. 16. a. cura 47. a. laetitia ibid. clamor J. 61. a. animus belli ingens (i. e. *militiae ut oppon. domi* J. 67. a. sic Vellejus 1. *modicus virium*. Tacit. An. 1. *foemina ingens animi. sic trepidus, refertus, completus, vacuus*. metus J. 96. e. virium atque animi III, 13. a. gloriam divitias honestas C. 7. e. virum J. 69. e. animum VI, 56. e. populi 10. a. labores multi, ingentes VI, 5. e. virtute C. 62. e. cum periculo J. 97. e. animo J. 100. e. cum dignitate dedistis VI, 3. e. sumtus C. 25. a. solitudines J. 94. a. *ingenue* corpori VI, 5. a. civis C. 71. b. *sic etiam* Seneca. Ep. 9.

Inredientem eadem J. 46. a. (*aggredientem*) acriter ingressus Numidiam J. 30. e. magistratum J. 47. a. prava via 6. 39. d.

Inbonesta. quibus omnia honesta atque inhonesta vendere mos erat C. 31. a. J. 34. e. & perniciofa libido tenet J. 3. e. vitam atque miseram C. 20. e. inhonestissima quae honeste nominari nequeunt VI, 54. e.

Inimicis obnoxiiis exsurgit J. 33. e. inimicitias

exercere C. 54. e. Seneca. *habere amicum vult si ob nihil aliud. ut exerceat amicitiam* Ep. 9. caeduntur inter potentium inimicitias III, 12. a. suscepi maxumas pro Rep. 6. 3. e. non ex re sed ex commodo aestumare C. 10. e. factioni resistere nequiverit C. 35. a. arma disjecit VI, 46. e.

Iniquitatem. propter iniqu. loci J. 97. e. graviter & iniquo animo VI, 61. a.

Initiis bonis malos eventus habuere C. 11. a. omnia mala exempla ex bonis initiis orta sunt C. 55. e. Cic. cum praep. in. de Orat. 60. in initio accusationis exanimatus sum. & sine praep. pro Rosc. *Iste qui initio proditor fuit*. MS. B. P. pro igitur initio, habet igitur in initio C. 2. a. male. nam Sallust. *vicies utitur hac loquendi forma*, & semper sine in. priusquam hujuscemodi rei initium expedio J. 5. a.

Injuria accepta, ignoscere quam persequi malebant C. 9. e. ab injuria tuta forent corpora nostra C. 34. a. aut metus te subegit C. 55. a. vos in mea injuria despecti estis J. 15. b. si defessus malis injuriae concessissem J. 17. e. uti quisque locupletissimus & injuria validior I, 3. e. omnis gravitate tutior III, 9. d. licentiam eripiebant C. 12. e. ne quis divitiarum magis quam injuriae bellum inceptum diceret C. 52. e. *passive*. neque cuiquam injuriae suae parvae videntur C. 54. a. jus atque injurias omnes, curae esse decet P. Rom. J. 16. e. opportunus J. 23. a. quasi injuriam facere id demum esset imperio uti C. 13. a. eo animum suum injuriam minus tolerare J. 25. b. bono vinci satius est quam, malo more injuriam vincere J. 46. a. per injuriam malunt quam optumo jure libere agere I, 5. a. solve-re aut mori per virtutem 17. a. sic, solve-re morte *servitium* Dictys Cretensis V, 16. 214. remittere non audere III, 11. a. per suam injuriam tibi inimici VI, 34. a. & 43. c. VI. tuasne persequar J. 17. d. manu vindicaturum J. 23. d. uti contra injurias armati eati J. 24. a. contumeliisque concitatus C. 36. a.

Injusta imperia non perferunt J. 34. d. militia 6. 43. b. ut, *injusto tempore* Valer. ex MS. Cant. H, 7. 14. *edd. angusto, uti & Lucanus, tempore angusto* & injustum, eo sensu quo Virg. *Injusta sub fasce*.

Innocente. cum In. abstinentia certabat C. 63. e. factio noxiorum quam innocentes tutius agit III, 7. b. pro malivolentia duci coepit innocentia C. 12. a.

Inopia rei familiaris C. 5. b. atque mali mores stimulabant C. 18. a. quod inopia (*ex, subintell.*) minus largiri poterat C. 24. a. atque luxuria praeceptis abierat C. 26. e. urgebatur J. 45. e. ex inopia quod optimum videbatur, consilium

I N D E X II. S I V E

capit. [vide copia.] J. 58. e. cibi acrior vis serpentium J. 94. b. frumenti tentabatur J. 95. a. flagrantibus & cupidinibus I. 13. e. ex inopia gravi fatias facta III, 5. a. ambos incescit IV, 6. a. incertas domos habere subegit VI, 51. d. decretis suis inopiae ejus opitulati sunt C. 34. b. toleraverat mercede manuum C. 38. d. hujusce rei ego inopiam patior (*gloriae*) J. 88. e. frumenti lenire J. 96. a. agitandi inops, despectusque, (*exfutus imperio, gloria, jure*) I, 6. e. *Inquies* atque indomitum ingenium humanum I, 1. e. *verbum Livianum, & ex Libris deperditis. quod nobis conservavit* Plin. Praefat. ad N. H. *satis jam sibi gloriae quaesitum, & potuisse se desinere si animus inquires pasceretur opere.* vide Justinum 44. 2. *sed MS. B. Pub. habet inquietus*, quod aevo sequiori usitatus. vide etiam XLI, 3. 3. & Apulejum lib. 9. inquieti procacitate praeditus. Corpore & lingua percitum & inquietem II, 6. a. *Inquilinus* civis U. Romae C. 32. e. *Inrumiendi* VI, 1. 1. *Inscius* & imprudens VI, 51. a. *Insidias* facere Consuli C. 27. e. VI, 62. e. &c. quibus parabantur C. 44. b. ex insidiis undique invaditur J. 121. e. tendere C. 28. d. maturent Consuli C. 33. e. per insidias deprehendere C. 46. a. eorum antevenire J. 93. b. insidiatores Massivae parat J. 39. b. locum insidiis tentare J. 50. e. circumventos J. 114. e. *Insitus* huic urbi civis VI, 61. e. *quantum odii insitum animis* Valer. VI, 3. 1. MS. *libertatis amore*, male. *insiti lapidum naturae ignes.* Plin. Tom. I, 258. 2. *Insolens* malarum artium animus C. 3. b. vera accipiendi VI. 9. a. *quod ea requiruntur a me quorum sum ignarus* atque insolens Cic. 1. de Orat. *Infamiae.* Idem *Bellorum* Tacitus. *Contumeliae,* Apulejus 275. *insolentia* ex secundis rebus ceperat J. 44. e. *insolentia itineris timidos* J. 99. a. ex insolentia avidus male faciendi VI, 18. a. per insolentiam extollere studia mea J. 44. a. (pro, *insolenter*) *insollescere* animum humanum per licentiam C. 7. a. sic Tacitus. *Insolita* rerum bellicarum J. 43. a. *insolitae prodire in conventum* Cic. III. Verrin. *servitii* I, 4. d. non labos insolitus C. 7. a. *Insomniis* neque labore fatigari C. 28. e. *longo mulcens* insomnia penso Valer. Flaccus II, 140. occidere IV, 4. e. exercitus, furibundus &c. VI, 59. a. *insomnium est visum nocturnum* apud Terent. *Insperantibus* accidit VI, 49. a. *Inspoliato* fano VI. 35. e. *Instaurare* incendia I, 16. a. *Instinctu* matris Thebas reliquit VI, 25. a. Plin.

in Paneg. *multa fecimus sponte, plura instinctu quodam & imperio* (i. e. *suasu, & monitu*) *decurionum* Tacit. Hist. I, 70. & inde, *instructor sceleris* apud eundem Hist. I. 22. *Instituerant* mutare res inter se J. 21. d. duas legiones C. 65. a. haeredem cum filiis J. 9. a. amicitiam cum R. Rom. J. 15. a. nos ita instituit ne quem coleremus nisi P. Romanum J. 17. a. *Instituta* majorum C. 5. e. non ad vetera revocans VI, 39. a. *aliique illis domi honores* 81. e. *Instructi* militaribus armis 6. 65. b. intentique obviam procedunt J. 57. c. auxilia palam instruedantur, I, 14. e. aciem J. 53. e. proelio I, 19. e. pugnae suos II, 2. e. *Instrumenta* luxuriae. psallere, saltare C. 26. a. militiae caetera J. 47. a. *Diitys* I, 16. *Insuesceret* neu quibus largiri J. 8. e. potare C. 11. e. utitur *Livius.* Columella *Virgilius Tibullus*, alii. *Insultavit* bonos VI, 14. e. *qui nunc patientiam senis & segnitiam juvenis juxta* insultet. Tacit. 4. fores frustra. Terent. *sed rarius cum Accus.* *Intactum* nihil, neque quietum pati J. 70. e. bellum trahi J. 86. a. bello 46. a. nemo omnium intactus profugit J. 58. e. & J. 71. a. *Intectae* domus VI, 18. e. semisomnis ac prope intectus Tacit. Hist. 5. 22. renonibus corpus tegunt VI, 6. a. *Integer* populi suffragiis I, 11. a. fama & fortunis VI, 4. a. turpis vita integra fama J. 71. d. consultata sese omnia cum illo integra habere J. 116. a. gratia apud me J. 118. a. copiis II, 2. e. noctis auxilio abeunt J. 57. a. pauci, magna pars confecti J. 65. a. suis finibus J. 102. a. integros pro faucibus accersere C. 70. a. quasi rabiem ad integros contactu procedere I, 14. a. ingenium inter artis bonas adolevit J. 67. a. rursus tamquam ad integrum bellum cuncta parat festinatque J. 76. a. *Intelligetis.* cum int. aut serviendum esse &c. J. 36. a. ubi postquam solitudinem intellexit (deprehendit) J. 98. a. *percepit.* — quas intellexi sitas &c. Cum sibi finem vitae adesse intelligeret J. 9. b. & alibi saepe hoc sensu. *Intenderant* officia J. 87. e. pro (*augere, duplicare.*) Tacit. cupiditates H. I, 12. formidinem. H. 254. metum &c. quo ire int. J. 116. a. neque quod intenderat efficere potest J. 27. e. quocumque intenderat res adversae erant J. 77. b. & VI, 54. a. & J. 108. b. *quo nunc primum* intendam Terent. J. 112. a. ubi haruspici dicta eodem intendere videt J. 67. e. arma atque tela tentare, intendere J. 113. b. ubi intendere ingenium valet C. 52. a. suspensique in minime gratum spectaculum animo intenduntur. Livius I. quem locum summa vi capere intendit J. 97. e. & VI, 51. d. incredibile quantum in-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

- intenta* fuerit J. 44. d. mala I, 14. d. domi militiaeque *intenti* C. 6. b. paratique C. 28. d. infensi intentique sine tumultu manent J. 61. a. instructi int. J. 57. b. eo intentior ad victoriam niti J. 59. b. intento atque infesto exercitu J. 50. b. servilibus officiis C. 4. a. senatus nihil sane intentus C. 17. a. negotiis amicorum C. 63. a. Dictys 2. 4. *acies* intenta *proelio*.
- Intentus*. prorsus in. cuncta parare J. 25. e. & J. 32. e. propere sequi J. 96. e. *festinat cornu* Claudian R. Pr. 206. MSS. Codd. quibus usus sum, *telo*. pro, *cornu*.
- Inter* tanta vitia ambitione tenebatur C. 3. 6. gloriae certamen inter ipsos erat C. 7. e. quo inter se magis fidi forent C. 23. a. inter haec parata atque decreta C. 44. e. planities erat inter sinistros montis C. 69. a. quod difficillimum inter mortalis est J. 10. a. inter se permixti J. 20. e. tanta temperantia inter ambitionem, faevitiamque moderatum J. 49. a. postquam haud procul inter se erant J. 57. e. haud longe inter se castra faciebant J. 59. d. pro *invicem*. nam *tantundem valet*, inter se *apud hunc auctorem* inter artis bonas adolevit J. 67. a. epulas J. 70. e. inter hiberna Romanorum exercitum habebat J. 73. b. ea res eos in magno diuturnoque bello inter se habuit J. 81. a. quo in loco inter se obvii fuissent ibid. inter ingentis solitudinis J. 94. a. caeteram planitiem mons faxeus J. 97. b. vineas administrare J. 97. e. propinquos inter se colles occupat J. 103. a. omnia qua visus erat, constrata tellis, cadaveribus & inter ea humus infecta sanguine J. 108. a. caeduntur inter potentium inimicitias III, 12. a. inter se propinquas insulas VI, 1. a. interea, *apud Poetas & Sallust.* eodem tempore. Serv. ad AEn. X, 1543. inter se amant. Cic. *sesquipede* inter se *distantes* MS. om. *sesquipede* Colum. V, 6.
- Interfecisset* dolis J. 6. e. per summum scelus VI, 36. e. lubricose C. 56. a.
- Interim*. strepitu & tumultu omnia miscere: cum interim &c. J. 12. e. de foedere consulebat & tamen interim scribere supplementum exercitui J. 43. a. Tamen interim (*in princip.*) J. 58. a.
- Internuntius* J. 117. e. sanctus vir ibid.
- Interponit* fidem suam J. 37. e. sic, *moram int.* Valer. 64. ubi Hack. ed. *omittit*. *Virga solum quo insistebat* denotavit. MS. *denotatum*. *interposita* fide publica J. 37. a.
- Interrogati* legibus ambitus C. 18. a. & C. 32. b. de itinere C. 47. e.
- Intervalla*. per int. corpore aucto remeare II, 3. a. circiter duum millium intervallo J. 114. e. quod Valentiam parvo intervallo praeterfluit II, 2. a.
- Intervenisse* foedus praeterea J. 119. a.
- Intestabilis*. impius int. J. 71. b.
- Intestina* bella C. 5. a. *oppon. externo* a Tacito An. 16. 23. *ut ab externis rumoribus intestinum scelus obscuraretur*.
- Intoleranda* atque foeda viris C. 68. d. audacia, scelere, atque superbia sese efferens J. 15. e. bellua avaritia VI, 54. a. imperium ex justifumo atque opt. crudele intolerandumque factum C. 10. e.
- Intra*. intra legitimos dies profiteri C. 18. a. Oceanum magis Persae J. 21. a.
- Introrsus* prima. Asiae B. est VI. 16. a. *Pontum* Tacit. H. 2. 81.
- Intutam* Remp. quousque patiemini I, 15. b. Livius, *castra Gallorum* intuta, *neglectaque ab omni parte*. intutum est scribere stylo Plin. 37. 14. amicitia II, 42. obsidio h. l. 68. intuta moenium Tacit.
- Invadendarum* terrarum causa VI, 26. d. invadere, polluere & vastare omnia J. 45. e. ne popularis metus invaderet parendi sibi J. 39. e. & J. 13. a. & J. 114. e. *sic invaditur* undique simul ex insidiis J. 121. e. pariter acre 4. 11. a. hunc libido maxima Reip. capiundae C. 5. a. vis morbis (sceleris) atque uti tabes plerisque civium animos C. 38. a. Cic. III. offic. 43. *pestis hominum vitam*. regnum animo jam J. 23. e. invaserat in animo Florus. J. 37. a. in fortunas alicujus Cicero II. Phil. 75. *in oculos* Plaut. Afin. cupido ejus potiundi J. 94. b. pro aequitate &c. superbia invasere C. 2. c. Varro apud Nonium *tanta porro invasit cupiditas bonorum plerisque*. pro, *incefferat*. Plaut. Liv. Cic. Cic. & noster J. 26. a. & VI, 52. d. animos torpedo atque socordia VI. 57. a.
- Invenit* dignum moribus factisque exitum vitae C. 64. e. pro, acquirere gloriam ex culpa J. 99. e. ex quo illi gloria opesque inventae J. 73. a. sic Terent. *Utinam tam aliquid invenire facile possis quam hoc peribit*. vid. ibi Donatum. & sic Tacitus, Plin. Cic. *aliique innumeri*.
- Invidi* ab hostibus J. 35. e. animum gerebat adversum divitias J. 47. e. imperium vetustate tabescere VI, 59. a.
- Invideant* labori, periculis etiam meis J. 88. b. virtuti vestrae fortuna C. 68. d. magis aemuli bonorum quam *invidi* VI, 54. b. *invidia* dicta putant C. 3. d. vexabat C. 4. a. fatigat VI, 60. d. ex opulentia orta est C. 6. a. pleraque nobilitas invidia aestuabat C. 24. e. ex maxima invidia in gratiam & favorem J. venire J. 13. e. in invidia res erat J. 27. a. Cic. ad Attic. II, 24. *Non enim poterimus ulla esse in invidia spoliati opibus &c.* quam sententiam alibi exprimit per, *habet haec res invidiam*. dilapsa J. 29. a. gravis apud plebem J. 32. a. ex partium

I N D E X I I I S I V E

- tium invidia periculum metuentes J. 44. a. postquam invidia decesserat juxta carus J. 93. a. fraternae invidiae mederi animo ardebat J. 43. e. invidiam Ciceronis leniri C. 23. e. impone-
re consuli optimo C. 44. a. conflaverant C. 51. e. polluta licentia invidiam accedere J. 18. e. atque pecuniam suam invidiam facti esse J. 39. e. timens ex delicto fratris J. 43. a.
- Inviolata fama & aequabili J. 47. a. fidem publi-
cam J. 38. c. deditioe facta inviolatos sese
fore J. 28. a. Helenam inviolatam eripiunt,
Dares. Codex Sidneiensis, non invitam, male,
nam infra dicit illam moestam legend. f. invi-
tam.*
- Invitant domos suas J. 78. e. sic, somnos. Horat.
culpam. Ovid. se cibo vinoque IV, 12. a. in-
vitavit sese in coena plusculum. Plaut. Amphitr.*
- Invitus accipere beneficia J. 101. a.*
- Inultum tantum scelus relinquendum J. 114. e.*
- Cic. I. Verrin. impunitae atque inultae.*
- Invocat te ad crudeles poenas aut acerba judicia
VI, 40. b.*
- Joca atque seria cum humilimis agere J. 101. a.
posse versus facere jocos movere C. 26. e.*
- Persius VI. agitare jocos. ubi MS. habet, pri-
mordia vocum.*
- Ipsa. (per se.) natura serpentium ipsa perniciofa,
fiti magis quam alia re, accend. J. 136. c.*
- Ira atque misericordia vacuos C. 52. a. & metu
anxius J. 11. e. quae ira fieri amat J. 38. e.
ex ira vertunt in miserationem I, 5. e. belli
desenuisset I, 18. b. lenita IV, 1. c. neu magis
irae vestrae quam famae consulatis C. 53. a.
neque sanctum aut nefandum quicquam irae
barbarorum VI, 31. a. oppresserat J. 75. a.
iracundia si quid deliquere C. 54. b. & c.*
- Ire quam artissime & signa occultare J. 71. e. ca-
ptum licet I, 9. a. huc atque illuc abunde li-
bertatem rati III, 11. e. cui nisi obviam iretur
VI, 10. a.*
- Irritamenta gulae salem &c. J. 94. e. Tacit. Hist.
2. 62.*
- Irrumpere Cirtam J. 27. e. Veget. III, 19. contur-
batus facilius hostis incumbit. sic Edd. at MS.
imperatos irrumpit portam J. 62. a.*
- Ita. in pace ita ut in bello valeret C. 2. b. in
princip. sententiae. Ita imperium a minus bono
&c. C. 2. c. & C. 8. e. C. 29. a. &c. saepe
pro, itaque & igitur, eadem forma apud Cic.
III. de Fin. Ita fit ut quod bonum sit id etiam bo-
nestum sit. scio fuisse nonnullos, qui ita existu-
marent juventutem quae &c. C. 14. e. & C.
19. e. &c. neque quietibus sedari ita (adeo)
conscientia vexabat C. 15. e. uti facto opus est
ita agant C. 46. a. eum oratio accendit? Non
ita est: neque &c. C. 54. a. postquam eos im-
peditos ramis arborum, atque ita disiectos*
- circumveniri vident J. 57. a. Arnob. 219. sua
habere venalia, prius sumere atque ita praesta-
re. Italici J. 28. a. generis multi mortales J.
51. a.*
- Item. ponitur, pro, similiter etiam, deinde. fuere
item ea tempestate qui crederent &c. C. 17. e.
ipse cum telo esse, item alios jubere hortari
C. 28. d. primum omnium qui probro praesta-
bant, item alii per dedecora patrimonii amif-
sis C. 38. b. in Gallia &c. item in agro Pice-
no C. 43. a. alio tempore, alio consule, cui
item exercitus in manu C. 56. e. quos item
uti priores mittebat J. 52. a. subversis item in-
censis J. 99. d. VI, 34. a. Itemne ut adhuc
militia injusta &c. VI, 43. c. impunitatem item-
que decrevere uti &c. C. 31. e. & C. 47. a. &
C. 62. a.*
- Iter faciens C. 19. e. ejus cognovit C. 66. e. fer-
ro aperiundum C. 68. a. maturavere pergere
J. 81. a. Terent. Hecyra I, 2. pergam quo coepi
iter. Pergere iter ambitione ac periculo vacuum.
Tacit. 4. & Valer. Flacc. IV. & Lib. V. con-
stituunt ad Cirtam J. 83. a. angustum, utrin-
que praecisum J. 97. e. speculanti suum J. 115.
d. Vortit. I, 22. a. egressusque ejus explorat
J. 39. b. ex itinere literas mittit C. 35. a. &
J. 60. d. retractum ex C. 39. e. diverso malos
a bonis loca tetra habere C. 59. e. erat haud
longe ab illo itinere quo Metellus pergebat
oppidum J. 51. a. in eo colle quem transvor-
so itinere porrectum docuimus J. 52. e. fessi J.
57. b. in itinere fuderat J. 93. e. facto conse-
dit J. 96. a. properato J. 119. e. si hoc itine-
re uti decreveris, caetera in promptu VI, 59. a.
quo hostium itineri officeret J. 56. e. aviis
ignoratus, R. palantes aggreditur J. 58. e. se
ducem pollicetur J. 98. e. insolentia timidos
J. 99. b. properandi causa J. 113. a. itineris
eorum per literas gnarus I, 22. a.*
- Jubere. ipse cum telo adesse item alios jubere,
hortari &c. C. 28. e. quendam in sinistra parte
curare jubet C. 69. d.*
- Jucundior atque obsequentior, quam parenti par
est (de filia) VI. 62. a. Cic. offic. quum rele-
vare animos & dare se jucunditati volent, ca-
veant intemperantiam, meminerint verecundiae.
cap. 34. ed. Rachelii. dediti turpissimae par-
ti corporis &c. sudorem pulverem & alia no-
bis relinquunt epulis &c. jucundiora J. 90. a.
& C. 51. b. neque de honore copiis quisquam
magis aut minus judicaverit VI, 53. a. judicia,
repulsas, egestatem nobis reliquerunt C. 20. e.
frustra implorantes C. 58. a. Judicium signif. ju-
risdictionem, jus vero regulam quae in illo exer-
cendo utimur Liv. 49. totam Acarnaniam sub jus
judiciumque regis venisse 51. sub jus judicium-
que*

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

que suum totam coëgit gentem. in jure dicimus cum de Praetore, in judicio quum de judice privatarum litium verba facimus. Plaut. Men. seu ad populum, seu in jure, seu apud judicem. Cic. Leges, jura, judicia, suffragia & alibi juris & judiciorum aequitate. Pro Quir. In provincia jus dicebatur & Romae judicia dabantur. & jura sibi met extorquerent I, 19. e. (i. e. judicandi potestas) tradita sunt tribus ordinibus VI, 47. e. prima classis quonam mittenda putem VI, 58. e. cum legis Plautiae judicia domi faciebas VI, 62. e. convicti C. 14. a. terrere caeteros C. 40. c. oppugnatus in judicio repetundarum C. 50. a. more magis quam judicio secuti VI, 34. a. timentes pro factis C. 14. a. animi mei mutavisse J. 4. b. fugerat de Massivae caede J. 65. e. de magistratu facile sit populi judicium VI, 53. d. jus, judiciumque omnium rerum penes se I, 10. b.

Fugi aqua J. 94. e. sic Plaut. Horat. alii que.

Fumenta levare sarcinis J. 78. a.

Jura populi defendere C. 39. e. Trib. Pl. alia si bi jura paravit I, 2. e. parandi juris & majestatis constituendae gratia J. 35. a. paratum a Sulla III, 7. a. & judicia sibi met extorquerent (populo scil.) I, 9. e. belli rescindi I, 14. e. restituit tribunis III, 8. a. si ab jure gentium sese prohibuerit J. 25. c. magis ex aequo bonoque reus quam ex jure gentium J. 39. e. aequo & modesto agitatum I, 2. b. optumo libere agere I, 5. a. exsutus I, 6. e. gentium res repeto III, 10. a. jus bonumque apud eos non legibus magis quam natura valebat C. 9. a. contra jus fasque C. 15. a. in paucorum potentium jus atque ditionem concessit C. 20. d. sine populi jussu nullius earum rerum Consuli jus est C. 31. a. libertatis imminutum C. 38. e. jus & imperium penes vos esse J. 14. a. jus judiciumque omnium rerum penes se I, 10. a. amplificatum VI, 50. a.

Jurgia exercebant cum hostibus C. 9. a. trahendo tempus jurgiis atrocitatem facti leniebant J. 29. a. jurgio laceffitus C. 32. b.

Jusjurandum. adigeret ad jusjur. C. 23. a. ab Lentulo postulant C. 45. a.

Jussa efficiunt J. 26. a. pro aliis toleratis III, 9. e. nautarum impediabant VI, 13. a. rogationem jussit plebes J. 44. e. jussis vestris obediens erit J. 35. a. nullus hostis erat nisi quem vos jussissetis J. 15. e. ei provinciam populus jussit J. 86. a. Id modo exceperere patres ne postea eosdem Tribunos juberent. vide Festum. in V.

Justa postquam illi fecerant more regio J. 11. a. justos dominos volunt IV, 8. a. (i. e. veros.) sic apud R. Rust. Scriptores justum opus. Stat. Theb. I, 643. sacras ita vocibus asperat iras. Tom. II.

MS. vero pro, sacras, justas. sed, alio sensu quam hoc in loco apud Sallustium. justos & egregios agere Aethiops cultu Persarum VI, 23. a. Juvantibus diis J. 90. e. bene juv. diis I, 10. e. quod juvat quod carum aestumant J. 99. a. commeatu juvaturum exercitum J. 51. a.

Juxta. eorum vitam mortemque juxta aestumo C. 2. d. (i. e. tantidem) Reip. juxta ac sibi consuluisse C. 38. e. suae hostiumque vitae juxta pepercerant C. 71. a. juxta bonos & malos lubricose interficere C. 56. a. hiemem & aestatem juxta pati J. 89. e. carus J. 93. a. juxta mecum omnes intelligitis C. 68. a. juxta ac si hostes adessent J. 49. e. petenti uti sellam juxta poneret J. 69. a. meque vosque in omnibus rebus juxta geram J. 90. e. literis graecis atque latinis juxta, atque doctissime eruditus J. 100. a. illi certamini conscii inter se juxta seditionem erant VI, 31. d. amicos procul juxtaque sitos IV, 7. e.

L.

Labefactatis rebus secundis I, 10. a. *Laborandum* visum est de summa consilii VI, 58. e. magis id laborare ut &c. J. 101. a. pro labore desidia C. 2. d. labore & aestu languidis J. 55. a. in labore exercitando VI, 42. e. per laborem usu militiam discebat C. 7. a. multum suscipere J. 16. a. & III, 2. a. cum honoribus capessiebant I, 6. a. spe otii sustentant VI, 40. a. omnis & victorias confirmaturum J. 53. b. reliquos pro praeda fore J. 58. a. multi ingentes labores insunt imperio summo VI, 6. d. inter labores militiae VI, 46. a. urbanum otium ingrato labori praetulera C. 38. e. utili meo nomen inertiae imponant J. 4. a. plurimis meis quaesivi J. 89. b. multis consumtis J. 98. a. meis tuti IV, 5. d. corpus in laboribus habui VI, 55. e. fructu privatus C. 36. a. patiens J. 48. a. ignari VI, 57. a. labos insolitus C. 7. a. neque animus negotio defuit neque decretis labos VI, 3. a.

Lacerant Pompejum III, 11. b. *Dictys* 2. 29. largitionibus Remp. I, 12. e. angitur & lacera- tur animi cupidine I, 14. b. bona patria C. 13. a.

Laedere universos (verbo nimirum) J. 86. c. me quidem ex animi sententia nulla oratio laedere potest J. 89. a. famam J. 101. a. petulantissimis verbis laedis VI, 64. d.

Laeta. civitas antea trepida laeta agere J. 59. a. laeta & candida omnia visa VI, 36. a. victoriam & incruentam C. 71. a. ager frugum II, 4. e. more suo laetari, exsultare, strepere vocibus J. 103. e. laetandum puto casum tuum J. 77. c. ex perfidia laetati J. 72. a. ingens laetitia oc-

H h h h

cu-

I N D E X II. S I V E

- cupaverat C. 47. a. magna nobis est cum te talem virum Dii monuere ut aliquando pacem quam bellum malles J. 109. a. stultae laetitiae gravis poenas C. 56. a. laetitiam agitabat, C. 49. a.
- Languentibus* aliis se impetum facturum C. 44. c. & C. 60. a. dolus Numidarum nihil languidi neque remissi patiebatur J. 57. b. labore & aestu J. 55. a. focordesque III, 8. a.
- Laniata* navigia IV, 12. e.
- Lapsum* scelere J. 112. e. ita lapsus est ut hostibus &c. VI, 47. a.
- Larem* fam. nusquam ullum esse C. 2. a. de latronibus inquit Valer. M. *ad lares reverterunt* (visso Scipione) *de qua lectione ut dubitem facit* Codex MS. qui pro, *ad lares* exhibet, *alacres*. Ascensiana, addit, *proprios*, cum *tales praemiatores sint fere lares incerti*, sane *ni praecessisset*, laeti, in MS. *sententiam pedibus irem*.
- Largiri* minus inopia poterat C. 24. a. largitio *oppon. abstinentiae* C. 3. e. magis quam causa freti J. 18. a. famosam impudentemque J. 18. e. privatis atque publicis excita C. 38. e. largitionibus Remp. lacerari I, 12. e. & publico frumento corrupta plebes VI, 41. e. & VI, 61. c. maxime pecuniae largitor J. 100. e. *largiundo* atque pollicitando C. 39. a. quemcunque possunt largiundo parare J. 13. d. *largius* suo usi C. 16. a.
- Lascivia*. ex summa laetitia & lascivia quae diuturna quies pepererat C. 32. a. corruerat licentia atque lasc. J. 43. e. atque superbia incessere J. 45. a. & ludum magis quam formidinem ostentabat festus dies J. 70. e.
- Late* valuit imperium J. 5. d. quo latius formido cresceret.
- Latere*. hostis ab latere. vos amici procul J. 15. d. hinc *latus* pro, *comite assiduo* Mart. VI, 68. *Ille tuum, Castrice, dulce latus* MS. *Cod. Corporis Christi Cantab.* dulce decus, male. *confer Epig.* II, 46. haud procul ab latere castelli quod adversum proeliantibus erat J. 98. a. primo latere equites J. 7. e. ab latere incurrit Mauros J. 107. d. in latere vestigium nostrorum I, 13. e. ab lateribus circumveniebant disiectos J. 54. e.
- Latitudinem* declivem ab ortu solis J. 20. a.
- Latrocinia*. furtim, & per l. potius quam bonis artibus ad imperia nituntur J. 4. e. factum II, 2. a. *latrones* cuiusque generis C. 29. e. gentium oppressisse IV, 8. b.
- Laxiore* imperio quam antea habere J. 68. e. agmine IV, 14. a. laxitate loci inclinatos IV, 11. a. remoto metu laxius licentiusque futuros J. 92. e.
- Lectos* & evocatos Centuriones C. 69. a. & exercitatos in audaciam C. 51. a.
- Legat* sibi homines nobilis J. 30. d. *legatione* Sullae cognita J. 110. a. Valer. M. III, 2. *dum* *legationis officio fungeretur*. MS. *Ascens. & Hack.* legionis. in legationibus pecunias accepisset J. 44. a. cuius leg. princeps fuit J. 19. a.
- Lege* Plautia interrogabatur C. 32. c. uti, more majorum C. 34. a. neque moribus neque lege aut imperio cuiusquam regebantur J. 21. a. belli VI, 48. d. observare legem in minore negotio cum eam in maiore neglexeris C. 55. e. promulgavit IV, 1. a. paratae C. 57. c. & C. 57. c. postremo leges, majestas vestra &c. J. 34. c. jura, judicia J. 35. e. ex lubricine imperantur I, 15. c. nullius potentia super leges erat VI, 50. a. bonumque apud eos non legibus magis quam natura valebat C. 9. a. legibus ambitus interrogati C. 18. a. iis utendum censeo quae legibus comparata sunt C. 53. a. annuite legibus impositis I, 10. d. licentia sua pro legibus utuntur VI, 48. a.
- Legionarias* cohortes J. 55. b. legiones scriberentur C. 33. a. positas in monte arcessivit IV, 1. d. cum magnis legionibus hostium contendisse C. 62. a. cum 3. legionibus in agro Piceno praesidebat C. 66. a. expletis J. 92. a. praesidium restituitis civibus C. 34. e. cupientissimus VI, 11. a. cum legi Plautiae judicia domi faciebas VI, 62. d. ac libertatis subvertundae I, 14. a.
- Legitimos*. intra leg. dies profiteri C. 18. a. imperium C. 6. d. *proemium ut non legitimum ita se dignum* Valer. II, 82. MS. pro, *se d. legit optandum*.
- Legi* ex pecunia iudices VI, 53. d.
- Leniebant* atrocitatem facti J. 29. a. inopiam frumenti J. 96. a. invidiam C. 23. e. ira IV, 1. b. *leniter* & ex voluntate Sullae omnia se facturum promittit J. 119. e. neque *lenitur* animus ferox. J. 11. e. tanta vis hominum magis leniunda quam exagitanda C. 49. d. consulto lenius agere ac diffidentiam rei simulare J. 64. e.
- Liber* mihi animus a partibus Reip. C. 4. c. in consulendo mihi C. 60. a. libera ab auctoribus Patriciis suffragia III, 9. e. sententia eorum a metu VI, 57. e.
- Liberales* pecuniae, laudis avidi C. 7. e. ex fortiorum fortunis C. 59. c. *liberalibus* verbis permulsi IV, 1. a. egregia *liberalitate* C. 50. e. exercitum nimis *liberaliter* habuerat C. 11. d. accurate & lib. habuit J. 111. d. *libere* agere quam optimo jure I, 5. a. *Dictys* 2. 47. *liberius* altiusque processit dum me piget J. 4. e. se in victoria licentius liberiusque, quam artius futuros credebant VI, 40. a. ore parum libero J. 100. a.
- Liberis*. in lib. custodiis habeantur C. 48. c. parvis liberis J. 6. e.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Libertas & anima nostra in dubio est C. 58. e. potior periculosa libertas quieto servitio I, 10. e. & animo VI, 50. a. aequa omnium VI, 57. b. optabilis juxta bonis & malis VI, 57. e. cujus de libertate ingenii J. 32. a. quam nemo bonus nisi cum anima simul amittit C. 34. e. extorqueret C. 40. e. deferere J. 32. d. experiar J. 33. e. per manus retinendam J. 36. a. vertere in libidinem J. 45. c. armis tegi J. 92. e. & C. 6. d. sequimini ad recipiendam I, 10. e. qua capeffundam arbitror III, 7. a. quinis modiis lib. omnium aestumavere III, 10. e. abunde libertatem rati quia tergis abstinetur III, 11. e. ex gravi servitute in lib. restituit VI. 46. e. cum Rep. venalem habere VI, 50. e. ut omnes expurgiscantur ad lib. VI. 51. a. gloria carior VI, 59. a. eversam uti restituas VI, 60. a. timere libertati J. 43. a. jus immunitum C. 38. e. exercitum opprimundae lib. habet I, 12. a. vindices uti se ferunt III, 11. d. periculum libertatis facere VI, 49. a.

Liberum atque solutum sine imperio C. 6. a. corpus C. 34. b.

Libidinem dominandi causam belli habere C. 2. a. l. maxima invaserat Reip. capiundae C. 5. b. ex aliena lib. huc atque illuc fluctuantes agitantur fr. II, 57. a. vid. *libidinem*. uti libido tulit VI, 58. e.

Licentia. faciundi licentia J. 36. a. *quae tanta licentia ferri*. Lucan. I, 8. *ubi Codex Bib. Pub. insania. & Prisciani Codex MS. vid. p. 1072.* licentia alia aliis C. 54. b. minuma in maxuma fortuna est C. 54. d. ubi paullatim crevit C. 56. a. veritus ne polluta licentia invidiam accenderent J. 18. e. atque lascivia corruperat J. 43. e. sua pro legibus utuntur VI, 48. a. per licentiam inolescere animum C. 6. e. victis injuriae licentiam eripiebant C. 12. a. *in bonam partem pro*, potestatem. Cic. Offic. I. *Magnis enim illi & divinis bonis banc licentiam adsequebantur*. belli componendi illis permittit J. 110. b. neu patiamini licentiam scelerum, quasi rabiem, ad integros contactu procedere I, 14. a. ultroque licentiam in vos auctum atque adjutum properatis III. 9. e. si sumtum & rapinarum licentiam demseris VI, 38. e. quo res communis licentius gereretur J. 116. e. licentius quam artius in victoria futuros VI, 40. a. remoto metu laxius licentiusque futuros J. 92. e.

Licet. pro *possum* I, 9. a. &c. saepe nunc quando per illam licet, festina J. 109. e. omnia in victoria lege belli VI, 48. d.

Lingua dissimili, dispari genere C. 6. a. aliud clausum in pectore aliud promptum in lingua habere J. 10. e. ignara commercia prohibebat J. 21. c. barbara J. 21. e. quam manu prom-

ptior J. 48. a. ejus civitatis J. 80. e. lingua animo auribus competere I, 17. e. corpore & lingua percitum & inquietem 2, 6. a. neque animo satis compotem VI, 10. a. fiducia augeri nostris coepit, & promi lingua VI, 31. a. vis virtusque in lingua sita est VI, 48. a. hebes VI, 54. e. vana VI, 55. a. impigrae animi ignavi III, 9. d.

Literas allatas Foefulis C. 31. a. dat ad. C. 45. d. L. coarguunt, praeter litteras, sermonibus &c. C. 48. a. per literas fit certior J. 84. a. litteris graecis docta C. 26. a. cognitis J. 76. a. in literis animum agitavi VI, 55. e.

Lixae permisti cum militibus vagabantur J. 48. e. a *lixa aqua inquit* Varro. *distinguit inter eas & Calones vetus enarrator* Horatii ad Sat. II. Lib. I. *supple obiter Fulgentium ex Membranis in V. Lixa, vel portitor aquae in expeditione nunc etiam in culina.*

Loca amoena voluptaria 9. 11. d. oportuna C. 28. d. &c. tetra, inculta C. 59. e. abdita J. 12. e. & nationes J. 20. a. caetera usque ad M. teneat J. 22. d. accedit pleraque hostiliter J. 23. e. saltuosa J. 42. a. praeter fluminis propinqua J. 52. e. qui sua defendere nequiverant in alienis bellum gerere J. 58. e. occulta quam maxime J. 60. b. munita J. 62. e. arida atque vasta J. 78. a. & J. 80. e. aequalia & nuda gignentium J. 81. d. sola J. 110. b. ad id loci venire C. 46. a. si paterentur opportunitates J. 51. a. asperitas & insolentia nostros retinebat J. 54. e. propter iniquitatem J. 98. e. difficultate coacti J. 103. e. fiducia gnaritatibus locorum III, 1. a. ingenio [vid. *ingenium*] III, 13. b. laxitate inclinatos IV, 11. a. aequioribus C. 66. e. superioribus J. 55. c. circumventum J. 71. e. ex copia maxime idoneis vineas agere J. 79. c. editioribus J. 103. e. artis IV, 6. a. cedere loco jussi C. 9. e. natus haud obscuro C. 24. a. quo in loco res nostrae sint C. 68. a. pro loco atque copiis exercitum instruit C. 69. a. pro re atque loco J. 54. a. amisso, fusi fugatique J. 56. d. adverso J. 59. a. suo pugnam facere J. 65. a. munitae urbes loco J. 65. a. & operibus & loco J. 79. a. (*i. e. situ.*) alio atque alio J. 7. 5. a. in loco manentes J. 106. b. constituto J. 121. a. praedae loco aestumantur I, 12. e. *sibi mortem loco immortalitatis futurum* Hegesip. 7. humili VI, 9. a. summo potitur IV, 11. a. asper C. 7. e. peccato locus esset C. 61. d. neque locus neque amicus quisquam teget quem arma non texerint C. 68. d. machinationibus importunus J. 97. e. cuicumque in sua civitate amplior illustriorque VI, 56. a. tantus dolus tantaque peritia locorum & militiae erat J. 50. e. ad id locorum talis vir. (*ad id usque tempus*) J. 67.

J. 67. e. asperitate munitos J. 78. e. facies cum ventis simul mutatur J. 80. e. antequam *Vesuvius* faciem loci verteret. *Tacitus*. locorum scientes J. 102. b. egestate raptō vivere coacti VI, 19. a. difficiles J. 92. e. in locum aequum ducit C. 69. a. & J. 56. e. in locum affinium vos ducerem J. 14. a. tumultuosum J. 96. b. non ultra concionis locum memores libertatis III, 9. c. *locupletem* fore praeda J. 86. e. *Longam* quam maxime efficere C. 1. b. *longe* aliter ac ratus erat J. 7. c. haud longe a mari J. 24. c. duobus locis haud longe inter se castra faciebat J. 59. d. *Longinqua*. in lon. Oceani VI, 20. e. *Loquax* magis quam facundus VI, 9. a. Gell. I, 15. ubi *Pembr.* pro imitari *ascribit*, *loquentiae* satis sapientiae parum C. 5. b. *loqui* magnifice & criminosē simul de bello J. 68. e. *Lubebat*. uti cuique lub. ita ab signis aberat J. 48. e. arma pecuniam, postremo quicquid animo lubet, fume, utere J. 118. a. cuius rei lubet periculum facere VI, 45. a. adimunt quae lubet VI, 47. e. sicuti regi lubuerat J. 42. e. mihi multa legenti, forte lubuit attendere quae res maxime tanta negotia sustinisset C. 62. a. *Lubidine* magis quam ex vero C. 8. b. — summa, divitias suas vincere nequeunt C. 21. d. — sic accensa C. 26. a. — perniciofa usus J. 1. b. — a consueta retinuit J. 18. e. commotus metu atque lib. divorfus agitabatur J. 27. b. — plebis 44. d. victoria ex libid. sua usa J. 46. d. ex illius l. geri J. 58. b. ex lub. leges imperantur fr. I, 16. ex l. sua agitat res VI, 45. ac. l. ac licentia sua pro legibus utuntur 6. 48. a. — dominandi C. 2. a. in bonam partem. in militaribus equis lubidinem habebant C. 7. b. *lubidini* & usui paruit C. 52. a. C. possidet. *ibid.* contra l. animi sui *ibid.* libertatem in l. vertere. 45. a. l. g. imperitandi J. 83. a. l. adversum nos, metum pro nobis suasse J. 116. e. quasi per l. data. fr. 6. 32. a. haud facile alterius lubidini malefacta condonabam C. 58. d. animus neque delicto neque l. obnoxius C. 60. a. cibus adversum famem atque sitim non l. neque luxuriae erat J. 94. e. l. profundae sumptus quaerere VI, 37. d. fr. nihil l. denegare VI, 39. a. *lubidinis* haud facile carebat C. 13. d. l. & divitiarum victor J. 67. a. effrenatae l. VI, 29. a. l. atque superbia invasere C. 2. d. & J. 26. a. & 86. b. l. maxima invaserat Reip. capiundae C. 5. a. l. stupri, ganeae C. 13. a. quae bellum & l. victorum fert C. 22. a. quibus l. atque luxuria ex magnis rapinis nihil reliqui fecerat C. 29. e. si l. possidet, ea dominatur; animus nihil valet C. 52. a. cuius l. moderatur genti-

bus C. 55. d. — perniciofa tenet J. 3. b. uti l. cuiusque erat J. 91. a. quod si tibi bona lubido fuerit fr. 6. 60. b. *lubidines* malas ab juventute prohibeas 6. 41. b. interficere lubidinosē C. 5. 6. a. *Luces* VI, 9. e. (i. e. *die*) lux. fere poetarum. *natali die mihi dulcior haec lux.* Juven. 12. c. *Codex noster*, carior. in plurali rarissime. Cicero in Arato, *Illae quae fulgent luces ex ore corusco (Illae stellae) multis ante lucibus i. e. diebus.* Ovid. II. de Ponto. *Festae luces*, Horat. IV. Od. 6. & alibi. vid. Macrobi. I. Sat. 17. *Luctuosam* victoriam hostibus relinquere C. 68. e. *fratris miseras* & luctuosas preces. Cic. ad Attic. III. 60. *dederunt Hesperiae mala luctuosae* Horat. III. Carm. Od. 6. *luctus* agitabatur per omnem exercitum C. 71. e. tibi egestas civium & luctus curae sunt I, 15. a. *gemitus virorum luctus mulierum* VI, 48. e. muliebrem tollite luctum Horat. Epod. 16. & *gemitus* toto foro. Cic. 2. Philip. 89. & *gemitus si abjectus si flebilis. ei qui se dederit, vix eum virum dixerim.* II. Tusc. 97. sed & luctus de viris. Cic. ad Curiū 7. 29. & *gemitus de foeminis dicitur.* Ovid. Metam. VII, 843. & subito *gemitus inter mea verba videbar Nescio quos audisse.* (nempe uxoris) *Luculentam* orationem C. 32. d. *Ludibrio* videnter fuisse divitiae C. 13. a. ubi alienae superbiae ludibrio fueris C. 21. a. habitus populus J. 38. e. *Ludificare* consulem belli modo, modo pacis mora J. 40. e. *ludificati* incerto proelio J. 54. e. Terent. Eunuch. *Tu me hic etiam nebulo ludificabere.* Plaut. Amphit. qui ludificas dictis delirantibus. & alibi saepe. *Quo puerorum aetas improvida ludificetur.* Lucretius, Livius, Tacitus, Cicero, Silius. *Lugubribus* nuntiis VI, 2. a. *Lumen* posteris majorum gloria J. 88. e. foedavere nubes VI, 22. a. obscuro etiam tum J. 24. d. incerto V, 10. e. *Luxu* antecapere famem & sitim C. 13. a. atque desidia corrupta civitas C. 62. e. non se luxu neque inertiae corrupendum dedit J. 6. a. vide Gellium IV. de his dativis. *haec forma utitur Caesar, casu & consensu; receptu, magistratu.* Tacit. etiam Hist. II. 71. *luxu & sagittis* *nae mancipatus.* Sic, nisi apud nostrum. Unde merito vapulat Priscian. qui poetas hoc metri causam fecisse asserit. ut, concubitu indulgent. apud Virg. *Vistu invigilant. oculorum subdere visu.* Lucret. 5. l. atque licentia carendum I, 14. d. per luxum atque ignaviam aetatem agunt J. 2. b. in plurali. Lucan. X. 110. *Nondum translatos Romana in saecula luxus.* & sic membranae B. P. Prudentius Psychom. 490. nimis pro luxibus

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

bus aevi. sic veterrimus C. Christi Codex. Hein-
sii edd. *dulcibus* cum qua etiam facit Codex
Bib. Pub. MS.

Luxuria atque ignavia pessumae artes J. 90. d.
probro atque *luxuria* polluta VI, 34. e. neque
luxuriae modum fecerat C. 25. e. saltare &c.
quae instrumenta *luxuriae* sunt C. 26. a. quie-
tae aut *luxuriae* concedit id tempus J. 65. b.
— probra J. 48. e. otio luxurioso esse J. 100.
e. sic, luxuriosus amor Ovid. II. de Remed.
cultus Quintil. 8. *frumenta*. Cic. de Orat. *laeti-
tia* Liv. *pabula* Plin. 17. 4.

M.

Machinabatur perniciem senatoribus C. 19. c.
machinata fames II, 5. a. Apulejus 67. 5.
ex ea salutem operi *machinatam*. cum *machinato*
strepitu II, 7. e. indicium illud ab Autronio
machinatum C. 49. c. aggeribus & aliis machi-
nationibus locus importunus J. 97. e.

Madore ne munimenta infirmarentur III, 1. a.

Magis (potius) C. 1. a. vine corporis an virtute
animi res Mil. *magis* procederet C. 1. e. eo
magis quod &c. C. 4. e. *magis* magisque indies
C. 5. a. *magis* quam ex vero C. 8. d. saepe.
sed ex aliis rebus *magis* quam quod cuiquam
id compertum foret C. 14. e. sin solus non ti-
met eo *magis* refert, me mihi atque vobis ti-
mere C. 59. e. quo minus petebat eo *magis*
adsequebatur C. 64. a. me *magis* merito quam
ignavia iudicium animi mutavisse J. 4. c. illu-
stria magisque in aperto sint J. 5. a. Persae
intra Oceanum *magis* J. 21. b. Gaetuli sub so-
le *magis* J. 21. c. neque territus aut *magis*
quam antea demisso animo fuit J. 103. a. ne-
que ego vos ultum injurias hortor, *magis* uti
requiem capiat III, 10. a. haud poenitet,
magis reticuisse piget VI, 43. d.

Magistratibus capiundis I, 9. a. a prima adole-
scentia in ore vestro privatus, & in *magistra-
tibus* egi 6. 3. e. de mag. creandis VI, 53. e.
abdicato magistratu C. 48. e. continuare nite-
bantur J. 41. a. ubi primum magistratum in-
gressus est J. 47. a. mandando patricium Tri-
bunis III, 9. e. populo non creditore gerere
VI, 39. e. eisque minores magistratus praefes-
sent C. 31. e. tenere, ipsi innoxii florentes C.
39. d. verum ex his mag. & imperia. postre-
mo omnis cura Rerump. J. 3. a. per mag. ad-
ministrabat oppida Punica P. Rom. J. 22. e.
Romani ad m. rogandos proficiscitur J. 31. e.
feditiosi vulgum exagitare J. 76. b. insignia ab
Tusciis pleraque C. 57. a.

Magna copia rerum aliud alii iter ostendunt C. 3.
a. quicquid movere magna merces videbatur C.
21. d. cum m. manu C. 44. a. m. mihi copia

est memorandi qui reges &c. C. 52. a. habe-
re illum m. copiam societatis amicitiaeque
conjungendae J. 85. a. cum *magna* gloria in
exercitu fuerat C. 69. e. vi tendere C. 70. e.
vis animi erat J. 38. a. scientia militiae J. 67.
a. atque insolita re percussi J. 78. e. fons
aquae J. 103. b. gloria triumphaverat J. 122. a.
& II, 6. e. imperia illa Consulum & Patrum
decreta III, 9. b. omnes *magna* mediocrique
sapientia VI, 33. e. remedia contra divitias
statuo VI, 53. e. frequentia ejus ordinis C.
47. e. divitiae J. 2. a. invidiam confaverat C.
50. e. pecuniam amiserat J. 102. a. hostem
ferire &c. eas divitias, eam nobilitatem *ma-
gnam* putabant C. 7. e. opportunitates corrup-
pere C. 44. e. estis & opulenti virtute, ac Diis
volentibus J. 17. a. & J. 81. a. atque magnifi-
ca civitas C. 52. d. multis & magnis tempesta-
tibus vos cognovi fortes fidosque mihi C. 20.
a. ex m. rapinis nihil reliqui fecerat *luxuria*
atque *lubido* C. 29. e. in meis periculis C. 36.
a. parva manu cum magnis legionibus hostium
contendisse C. 62. a. opibus clarum J. 73. a.
& VI, 34. a. imperio praediti C. 54. c. *magno*
usui est memoria rerum gestarum J. 4. a. hor-
tamento erant J. 103. e. certamen inter mor-
tales fuit vine corporis &c. C. 1. b. mare J.
21. b. ubi mare magnum esse & saevire ventis
coepit J. 80. a. Lucret. II, 1. *Suave mari ma-
gno turbantibus aequora ventis*. pro, *tumido* &
Lib. VI. *Fluminibus magnoque mari, cum fran-
gitur aestu. licet haec vox non semper denotet*
mare ventis agitatum &, ut *Plautus*, plenum
undarum, sed quod Graeci per ἄλῃ δῖαν efferunt.
sic enim vertit Livius Andr. apud Festum & En-
nius apud Cic. 1. de Divin. & sic, apud Virg.
Aeneid. volat ille per aera magnum, ad Home-
ri ἀνὰ βῆδ' ἄνδ' quam proxime accedit. beneficiis
& magnificentia magnus habebatur C. 63. a.
Magnitudine. pro m. parum comperta est ea res
C. 24. a. pecuniae a bono honestoque in pra-
vum abstractus est J. 31. a. proxima esse Hi-
strum VI, 23. e. quo bello post magnitudinem
nominis Romani Italiae opes maxime attriverat
J. 5. b. quibus quisque rebus magnitudinem
invenissent VI, 42. a.

Majora & *magis* aspera aggredi J. 94. a. animum
in adversis VI, 45. e. in *majus* celebrare J. 76.
b. & VI. 12. a. otium in castris VI, 35. e.

Magnifice incedunt J. 34. d.

Magnifica spolia belli C. 21. c. civitas magna at-
que m. C. 52. a. *omnium istarum civitatum quas*
nunc magnificas ac nobiles audis. MS. vides. Se-
nec. Ep. 91. clara atque m. praetura &c. J. 4.
e. pro se & illis dolentia dictitare J. 86. a. *ma-
gnifici* in suppliciis Deorum C. 9. a. imperium
P. Rom. C. 59. e. Jugurtham magnificum ex

I N D E X I I. S I V E

- Auli** socordia J. 58. a. i. e. *jaſtantine* & *oſten-*
tationis plenus. ſenſu non adeo pervulgato. Livius
1. U. C. exercitu victore reducto ipſe cum factis
vir magnificus tum factorum oſtentator baud mi-
nor. Terent. Eunuch. ineptias & m. verba. in
otio vel magnifice vel molliter vivere copia
erat C. 17. e. Cicero Offic. 1. *Haec praefcripta*
ſervantem licet graviter, magnifice, animoſeque
vivere, (in bonam partem) ubi, om. MS. Co-
dex B. Pub. ubique vivere atque etiam, & alius
Cod. pro tum habet, niſi quam plurimis.
- Mala** ambitio detinuerat ab incepto C. 4. a. fa-
cinora edocebat C. 16. a. & V, 5. b. & VI,
60. a. aes alienum, mala res, ſpes aſperior
C. 21. b. homines quibus mala abunde omnia
erant C. 22. b. mortalium diſſolvere C. 55. a.
exempla ex bonis initiis orta C. 59. e. fama &
timor animi impediēbat J. 39. b. Terent.
Phorm. *quod habes ita ut voluiſti uxorem ſine*
mala fama. cui in illa parabantur J. 44. e. ex
conſcientia digna timere J. 66. e. ſtudia par-
tium magis quam bona aut mala ſua moderata
J. 76. b. perpeſſus J. 10. d. intenta quaſi ful-
men optare ſe quiſque ne attingat, ſed prohi-
bere ne conari quidem I, 14. d. mea cum bo-
nis tuis fruſtra miſceri ſperem IV, 2. a. poſt
malam pugnam ab rege defecerant J. 60. d.
(i. e. pugna commiſſa, non diis non viribus
aequis,) pugna mala Lacedaemoniorum in Leu-
etris Cic. de Divin. mal. artium (factionum)
J. 45. a. lubricines ab juventute prohibeas VI,
41. a. mores ſtimulabant C. 18. a. quam proe-
lium male pugnatum ab ſuis J. 58. e. & J. 122.
a. bonis initiis malos eventus habuit C. 11. a.
Tacit. 15. 28. Annal. *ducere manipulos atque*
operire reliquias malae pugnae imperavit. boni
m. ſtrenui & imbelles J. 71. a. & VI, 57. e.
malarum artium inſolens C. 3. b. rerum auda-
cia, fortitudo vocatur C. 52. b. mos partium
popularium & Senatus factionum & deinde
omnium m. artium J. ſic mala aetas Aulul. 44.
ambitio m. Horat. 2. Serm. Sat. I, 17. gaudia.
AEn. VI, 56. artes bonae C. 10. a. Mala am-
bitio C. 4. b. artibus imbutus C. 13. d. mori-
bus C. 3. e. venenis imbuta C. 11. a. deſeſſus
J. 77. e. fructibus ipſa Gallia vix agitatur III, 4.
a. & bonis moribus pecunia creatur VI, 53. a.
virtute non malitia eniſum J. 25. a. pravoque
ingenio C. 5. a. ancipiti malo permotus C. 30.
a. Reip. creverant C. 56. c. bono vinci ſatius
eſt quam malo more injuriam vincere J. 46. b.
exercitum pudore magis quam malo coſcebat
J. 105. b. quibus ab malo publico detineatur
VI, 41. e. atque inſido animo eſſe VI, 51. e.
publicum alebat C. 38. e. occulte inſtrueba-
tur I, 14. d. facere VI, 51. a. ſuperbia com-
mune nobilitatis malum J. 68. a. res trepidae
- malum improvifum J. 96. e. gratuito potius
malus atque crudelis erat C. 16. a. *at in Rep.*
ord. nemo omnium eſt gratuito malus VI, 54.
a. quibus dolus atque malitia fide cariora VI,
61. c. praemiis exercetur VI, 53. e. mali vo-
lencia & invidia dicta putant C. 3. e. adhoc
maledicta alia cum adderet C. 32. e. maledi-
ctis increpabat omnis bonos C. 22. e. lacera-
rent J. 89. a. avidus VI, 18. a. malefici generis
plura animalia J. 20. e. caetera maleficia tum
perſequare ubi facta ſunt C. 58. a. beneficii
quam m. immemorem eſſe J. 36. e.
- Malebant** bellum quam pacem C. 17. e. denique
omnia malle quam victi abire J. 81. e. nihil
eo maluit quam quod tibi obeſſet VI, 47. a.
- Mandando** patricium magiſtratum Tribunis III, 9.
e. ad conſulatum mandandum M. Tullio ſtudia
hominum accendit C. 24. e. & J. 76. e. ad
hoc mandata verbis dat C. 45. e. brevi confi-
cit J. 12. e. legationem & mandata conficere
Cic. Plancio. 23. Plaut. Cist. *nemo exhibit: omnes*
intus conficient negotium. Caesar. quae quidem
res ad negotium conficiendum maxime ſunt op-
portuna. ſic Bellum Cic. Tacit. curſum, diem,
exercitum, facinus, famam, malum, munus,
nuptias &c. exſequitur J. 39. b. efficit J. 62.
e. patefaciunt J. 111. e. quibuſcum m. Bocchi
cognoscit J. 112. a. Lepidi animos movent,
qui placere ait, ſua cuique reddi I, 14. e.
- Maneat** expulſa agris plebes I, 10. a. fugere an
manere J. 42. c.
- Manibus.** in m. ſpes magnae dominationis fru-
ſtra fuiſſet C. XX, a. cruentis manibus, im-
mani avaria J. 34. e. proelium manibus face-
re. (i. e. *cominus pugnare*) J. 61. e. manu
parva cum magnis legionibus contendit C.
62. a. quorum res fideſque in manibus ſitae
erat J. 76. e. aut aequa manu diſceſſiſſet C.
40. e. manu promptus C. 44. e. & J. 48. a. &
J. 7. a. Lentulum Conſul manu tenens in ſe-
natum perducit C. 47. e. exercitus in manu C.
56. e. urbis &c. manu ceperat J. 5. c. neque
mihi in manu fuit J. 14. e. injurias ſuas manu
vindicturum J. 23. e. i. e. vi. vide Broukbu-
ſium ad Propert. III, 16. cum praedatoria J. 23.
e. hoſtium diducta J. 27. e. in veſtra ſitum eſt
Quirites J. 34. a. non manu neque vi J. 35. a.
tormentis aut manu emiſſa jacula J. 61. e. ſi-
gnificare aut niti corporibus J. 64. e. timidos
inſolentia itineris levare manu J. 99. a. tan-
tummodo neque conſilio neque manu priorem
alium pati J. 101. a. conſulere militibus J. 103. a.
cum bello melioribus manum confererent rudes
J. 53. a. manus ſanguine civili alebat C. 14. a.
ne torpeſcerent per otium gratuito malus &c.
C. 16. a. per m. libertatem retinendam J. 36.
a. conſulatum nobilitas inter ſe per manus tra-
de-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

debat J. 67. e. illum ob suos tutandos in manus venturum J. 94. a. tela in manus jaceret VI, 47. a. rapacissimae VI, 63. b. in agris manuum mercede inopiam toleraverat C. 38. e. *Manifesta* magis ex illo habere velle J. 38. e. sicuti de manifestis rerum capitalium inore m. supplicium sumendum J. 61. e. *Plautus Trucul.* I, 2. 29. manifestam mendacii, mala, te teneo. *Spirantem ac vitae* manifestam advertere pastores Tacit. 12. delicti, Idem, dentque operam ut eos quam maxime manifestos habeant C. 42. e. tanti sceleris Jugurtha J. 39. e. *Mapalia* aedificia Numidarum agrestium J. 21. d. circumjecta civitati VI, 20. a. ex oppidis & mapalibus J. 50. d. *Manfuetudine* atque ea misericordia SPQR. semper fuisse C. 35. a. ter, cum misericordia jungitur. *Mare* saevum, importuosum J. 20. a. magnum J. 21. c. propius mare Africum agitabant J. 21. d. magnum esse & saevire ventis coepit J. 80. a. vorticosum VI, 19. a. divitias profundant in extruendo mari C. 21. a. secundo prima Cyrene est J. 22. b. (i. e. proximo. vid. *Orosium* III, 2.) immensum aucto & vento gliscenti III, 5. a. hiems mari prohibebat IV, 6. a. vescendi causa terra marique omnia exquirere C. 13. a. placido III, 5. a. Virg. *Cum placidum ventis staret* mare. quod ex Theocriti *ἡ γαλάνα* expressum. Id quod deserbuit stare dicitur. Horat. II, 4. 68. *Hoc ubi confusum festis inferbuit herbis Corycioque croco sparsum* stetit. Cuncta terraeque patebant C. 10. a. constrata esse C. 13. a. maria montisque polliceri C. 24. a. sic Terent. *montes auri* Phorm. I. 2. Plaut. Mil. 42. 73. *montes argenti*. Gr. *θάλασσα ἀργυρέαν, χρυσίς πόντος*. terrae & maria simul omnia componenda sunt VI, 41. a. fretum nostri maris & Oceani J. 20. a. adverso aestu maris III, 1. c. *maritimum* bellum C. 40. a. *Materias* omnium malorum C. 10. d. *Materno* genere impar J. 11. a. & J. 116. a. *Matura* sunt omnia diis juvantibus; victoria, praeda, laus J. 90. e. *maturabat* fugam I, 21. e. sic Virg. causa facinoris maturandi C. 15. e. maturandum putabam I, 12. e. sic Dares cap. 39. *de his aliquem mittendum esse*, (quo id sine suspitione fiat, celerius, maturandumque esse) animadvertisse Priamum iratum verba uncis inclusa in textum adduco ex fide Codicis Sidneiensis. in Africam maturantes veniunt J. 25. a. iter pergere J. 81. b. insidias Consuli C. 33. e. Catilinam persequi C. 37. b. *mature* facto opus C. 1. d. hique mature oppida habuere J. 21. e. regis mandata exsequitur J. 39. b. perituram J. 39. e. & infra. satis mature illum cum filio suo consulatum petiturum J. 68. d. id adeo m.

posse evenire si foret J. 69. e. si singillatim, aut pro magnitudine parem differere, tempus quam res *maturius* deseret J. 47. a. perge qua coepisti ut quam *maturrime* merita invenias I, 15. b.

Maxima. quarum m. rerum documenta haec habeo C. 9. e. necessitudo & plurimum audaciae inerat C. 17. a. spe, malis moribus C. 38. e. fiduciam parit I, 9. b. in spem m. adducti C. 41. d. in fortuna minuma licentia est C. 54. b. longe m. virtus fuit J. 9. a. ope niti J. 17. a. copia fallendi erat J. 65. e. cum m. cura ultum ire injurias festinat J. 70. d. vis utrius effecta J. 96. a. turbamenta Reip. atque exitia I, 10. a. urbium IV. 8. a. quibus victis spolia maxuma sunt, acerruma in eos arma Rom. habent IV. 8. a. vis multo maxuma in plebe VI, 50. a. gloriam in m. imperio putare C. 2. a. per m. amicitiam m. ei erat fallendi copia J. 65. e. patriam m. in terris VI, 60. a. inimicitias pro Rep. suscepi VI, 3. e. memoriam nostram quam maxime longam efficere C. 1. b. quia prudentissimus quisque negotiosus maxime erat C. 8. e. m. & clari estis per caeteras gentis I, 4. e. nominis homines I, 5. a. pro maxumis celebrantur C. 8. e. divitiis hominem C. 32. a. honoribus usus C. 50. a. terrori esset illis J. 7. c. quam m. usui esse P. R. J. 14. a. quantum cum maximo beneficio vestro negotii sustineam J. 87. b. in m. vestro beneficio cum vos meque lacerent J. 89. a. quam m. silentium haberi jubet J. 104. a. Jovem m. obtestatus uti sceleris atque perfidiae Bocchi testis adesset J. 115. a. imperium P. R. ea tempestate multo maxime miserabile visum est C. 37. a. & J. 6. a. & J. 38. a. qui ubique probro atque petulantia m. praestabant C. 38. a. immo vero maxime C. 60. e. quae res maxime tanta negotia sustinisset C. 62. a. Catoni studium decoris sed maxime severitatis erat C. 63. b. diutius in his locis esse, si m. animus ferat frumenti egestas prohibet C. 68. a. caeterum ex omnibus m. tutos esse J. 16. a. & 18. b. duos m. impigros J. 25. e. ac maxime occulte J. 39. a. oppidum totius regni m. celebratum J. 51. a. alius alio quam m. divorsi J. 54. e. in loca quam m. occulta J. 60. b. locis ex copia m. idoneis vineas agere J. 79. a. turmatim & quam m. confertis equis J. 106. e.

Mederi fraternae invidiae J. 43. e.

Media. Resp. quae m. fuerat dilacerata J. 45. b. m. autem planities deserta, penuria aquae J. 52. e. *Media est nobis via* Virg. Eclog. 9. 59. *MS. tamen Codex Petrensis*, habet omnis. per m. ejus castra palam transire J. 115. e. Apul. M. 10. 256. ex factione media Consul III, 8. a. in

INDEX

in medio relinquimus eam rem C. 19. e. saepe
in medio adesse J. 49. e. tractu pari, sed ex
eo medio quasi collis oriebatur J. 52. e. diei
I, 22. e. spatio relicto multorum millium VI,
24. a. in medium consultare fr. IV, 9. a. pro,
in commune. sic Virgil. AEn. II, 67. *Consulite
in medium, & rebus succurrite fessis.* & Georg.
In medium quaerebant. medius ex tribus quod
apud Numidas honori ducitur J. II. a. medius
fidius C. 36. a.

Mediocrem. qui Jugurthae non m. animum pollicitando accenderent J. 8. a. etiam viros spe praedae transvoros agat J. 6. e. m. castello satis munitus J. 97. c. omnes magna mediocrique sapientia VI, 33, b. dolor augetet VI, 48. a.

48. a. *Meliores* bello J. 13. a. & J. 53. b. fortuna m.
sequitur I, 16. e. quo neque melius neque am-
plius aliud in natura J. 2. d. ea res forte
quam consilio melius gesta J. 97. e. meliusque
habent, mercede delinquere quam gratis recte
facere III, 7. e.

Membrum nullum flagitio vacat VI, 55. b.

Membrum nullum flagitio vacat VI, 53. e.
Memorabant. id factum alii per ambitionem Con-
 sulis m. J. 91. e. cujus conditor Hercules me-
 morabatur J. 94. a. falsa quae de inferis me-
 morantur C. 59. e. memorare possem quibus
 in locis C. 7. e. *memorata* apud inferos suppli-
 cia VI, 3. a. quas supra memoravi C. 4. d.
 de quo paulo ante m. C. 27. e. *Tacit.* Lib. II.
cujus de potentia memorabo. Quem legatum
 fuisse supra memoravimus J. 44. e. ita sese
 habere tametsi omnes aequi atque iniqui me-
 morent VI, 54. a. magna mihi copia est me-
 morandi P. C. qui reges &c. C. 52. a. memo-
 ratu incredibile C. 6. a. &c. memores nominis
 Romani J. 62. a. *memoria* digna C. 4. c. sic
 Valer. V, 1. 2. *sed* MS. dignum honore me-
 moriae. Novissime memoria vestra C. 34. b.
 & C. 56. a. si ulla apud vos m. remanet avi
 mei. J. 26. e. nostri longam efficere C. 1. b.
 fui praeclaram relinquere majores J. 89. e. us-
 que ad nostram m. J. 122. d. solus omnium
 post memoriam hominum I, 5. e.

Mens aliena (i. e. *aversa a Reip. bono*) C. 58. a. longe mihi alia mens est pro, *sententia*, C. 58. a. *una mens omnibus* Georg. IV. i. e. *voluntas*, &, *nostram nunc accipe mentem* Cic. pro Muræna ut *vestrae mentes atque sententiae cum P. R. voluntate consentiant*. quae mens suppetit eloqui non dubitabo VI, 49. a. quae mente agitati C. 20. a. mutata C. 49. a. paullulum immutata J. 69. a. alienata feraris amens. atque furibundus VI, 59. b. ita conscientia mentem excitam vexabat C. 15. e. in tam divorſis pax est J. 35. c. ubi formido illa mentibus decessit J. 45. a.

Menstrua. ad m. solvenda IV, ii. a.

Mercede manuum inopiam tolerabat C. 38. e. quorum nemo non diurna m. vitam mutaverit I, 3. b. illum magna m. parat J. 38. a. accepta J. 87. e. mercede delinquere quam gratius recte facere III, 7. e. servitium suum mercedem dant I, 5. a. id facinus memorabile in primis exitimo C. 4. d. sedes occupavere, mercedem scelerum I, 7. a. *mercenarius* patronus VI, 63. b. illis quietam movere magna merces videbatur C. 22. b. *Et alibi bis. Dictys.* merces pacis. quo redimitur 2. 18. in spe victoriae C. 42. a. magnae curae VI, 41. a.

Meridie. a. m. oriens flumen J. 52. a.

*Meridie. a. m. oriens nuncius J. 9. a. perge qua
Merita ob sua carus est nobis J. 9. a. perge qua
coepisti ut quam naturrume merita invenias I,
15. c. illis merito accidet quicquid evenerit
C. 55. e. magis suo merito quam fortunae bene-
ficio magnum. Valer. 8. 15. 2. MS. vero, omni-
bus virtutis muneribus. honores non ex merito
sed quasi debitos a vobis repetit J. 89. e. optu-
me merito exercitu III, 2. a. meritos in proe-
liis more militiae donat J. 58. a. Tacitus An-
nal. I. cap. 6. Nuncianti Centurioni, ut, mos
militiae factum esse quod imperasset. Ovid. I.
Amor. Eleg. 15. Praemia militiae pulverulenta
sequi. foedus & amicitia dabuntur cum merue-
rit J. 112. e. C. 32. a.*

Metiri pericula suo quisque metu C. 32. a.

Metiri pericula suo quique metu C. 32. a. imperium agitabant beneficiis magis quam metu C. 9. e. suo quisque pericula metire C. 32. a. duplex est inquit Quintil. VI. 3. quem patimur & quem facimus. sine m. aetatem agere, caeterosque judiciis terrere C. 40. d. metu terrere C. 56. a. sin in tanto omnium metu solus non timet C. 59. e. sin metu cesserimus C. 68. a. ira & metu anxius J. 11. e. improvise J. 71. a. J. 102. d. quam metu deferuit J. 73. a. neque beneficio neque metu coërcitum J. 96. e. insolito impedita fuga J. 104. e. quo metu Italia omnis contremuerat J. 122. b. postquam remoto metu Punico I, 3. a. J. 92. e. si peior metu vestro fuerit (quem vobis incusserit Sylla) J. 4. e. angitur enim ac laceratur animi cupidine & noxarum metu I, 14. d. cum intelliget se metu magis quam aequo & bono sustentatum I, 15. d. semper in periculo aut metu agites VI, 35. e. Itaque metu, ne per tantam gratiam solus rerum potiretur, contra eum nixi VI, 51. e. metuendum se e contempto effecit I, 12. a. metuens magis quam m. J. 23. a. quos omnis eadem cupere, eadem odisse, eadem metuere in unum coëgit J. 34. e. periculum ex illis metuit C. 59. e. metum a scelere suo ad ignaviam vestram transulere J. 34. e. hostilem efficebant J. 113. a. in bonis artibus civitatem retine-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

tinebat J. 45. a. lubidinem advorsum nos, metum pro nobis suasisse J. 116. e. illi metum detrahi I, 12. a. aut metus aut injuria te subegit decernere C. 55. a. ne reliquos popularis m. invaderet parendi sibi J. 39. e. atque moeror civitatem invadere J. 43. a. aut Imp. superbia metus ceperit J. 90. e. ingens J. 96. e. excitabat id bellum metus Pompeji victoris I, 4. a.

Miles gregarius J. 49. a. vel milite me vel Imp. utemini C. 22. a. scribere J. 47. a. & J. 86. e. & J. 91. a. quam laborare majorum disciplina coëgisset J. 48. b. milites pro tempore pauca hortatus J. 54. a. in unum conducit J. 55. a. palantes J. 70. e. pulsi fugatique primo congressu J. 77. e. novi J. 92. a. & III, 3. b. praedari sinere J. 96. e. modesto imperio habiti J. 97. a. pro opere consistere J. 97. e. benigne appellare J. 101. a. clamorem tollere J. 104. e. socordius ire non aptis armis & laxiore agmine III, 14. a. *nisi frequentibus exercitiis praeparavisset ad proelia* VI, 10. e. *ex Vegetio* I, 9. ubi MS. *Sallustius memorat*, omisso *hoc*. & *pro*, *se*, *se*. percussos VI, 31. c. manu consulere militibus J. 103. a. prudentibus belli IV, 7. a. paululum quietis VI, 22. a. strenui m. & boni Imp. officia simul exsequebatur C. 70. d. ferocis animos molliverat C. 11. e. pro numero m. cohortes complet C. 65. a. lassitudinem & sitim m. tentaturos J. 54. b. diffidens virtuti militum J. 56. e. *militare* facinus J. 53. c. qui per militare nomen provincias occupare III, 7. e. viam VI, 13. a. more m. vigiliae ducebantur J. 48. e. tela C. 57. a. signa J. 53. e. item alia militaria facere J. 82. a. praecepta Graecorum J. 88. a. dona J. 89. a. equis C. 7. b. armis instructa C. 65. a. res, procederet vine corporis &c. C. 1. e. homo C. 69. e. & C. 46. praeclara rei m. facinora fecerat J. 5. d. gloriae appetens J. 7. a. quibus aetas m. est J. 90. e. Ericii III, 15. a. animus m. senecto corpore IV, 1. a. Rep. opulentior erit VI, 51. a.

Militia atque inopia urgebatur populus J. 45. e. cognitos accire J. 86. c. plebi militia volenti putabatur J. 86. e. injusta aut inaequalis VI, 43. b. instrumenta, arma, equos &c. J. 47. b. tantaque peritia locorum & militiae erat J. 50. e. magna scientia J. 67. a. more meritis donat J. 58. a. neque id (*fuga*) flagitium militiae ducitur J. 58. d. aetas patiens J. 67. a. & *domi*. Valer. IV, 4. 11. *indigentia domi publice impensa funera*. MSS. *pro*, *domi*, *domestica*. & sic Asc. *at in Daniel*. & 2. Pigh. *indigentia domesticae impensa funera*. *domi* pericula, militiae advorsa fuere VI, 3. a. & C. 5. e. &c. saepius eum quae ut inter labores militiae VI,

Tom. II.

46. a. per laborem usu militiam discebat C. 7. a. & tributum toleraret I, 2. e. doctus militiam I, 19. e. detrectantibus VI, 30. e.

Minae graves Senatus verbis nunciabantur J. 28. a. *minari* interdum ferro ni — foret C. 24. a. *Quum vehementius fremerent*, ac ferro quoque minarentur. *Lamprid. in Severo* 54. *militibus* nostris Jugurthae servitium minari J. 99. e. uti gladio Caesari minitarentur C. 50. e. *postremo omnia quae corruptus animus jubet* minitari VI, 35. a.

Ministeria prohibebant implicatae rates IV, 1. b. *Minumum* offensae, gratia par ac si prope adesse J. 109. a. in *minore* negotio legem observare C. 55. e. detrimento illos vinci, quam suos vincere J. 58. d. Atheniensium res gestae aliquanto minores quam fama feruntur C. 8. e. magistratus C. 32. a. omnis cruciatus minores quam facinora illorum esse C. 54. e. suam fidem interponit quam ille non minoris quam publicam ducebat J. 37. e. *minus*. a. m. bono ad optimum quemque C. 2. c. si causa peccandi in praesens minus suppetabat C. 1. 6. a. conturbari Remp. quam minus valere ipsi, malebant C. 38. e. neque superbia obstabat quo minus instituta proba imitarentur C. 56. e. Hanc ego causam quo minus consilium novum capiamus, in primis magnam puto C. 57. e. quam Gaetuli minus bellicosi J. 21. d. soluta atque in multitudinem dispersa minus poterat J. 45. e. ubi videt eos minus instare J. 55. a. pauci in pluribus minus frustrati J. 62. a. homines maximi nominis non minus optimis majorum exemplis I, 5. a.

Mirabilem. in te praeter caeteras artem tuam egregie m. comperi, semper tibi majorem in adversis animum VI, 45. c. amare, potare, vasa caelata mirari C. 11. e. secundae res mire sunt vitiis obtentui I, 10. a.

Miscendo. neu te optimum cum pessimo omnium Jug. miscendo commaculares J. 109. a. fortuna saevire ac *miscere* omnia C. 10. a. strepitu & tumultu omnia m. J. 12. e. mala mea cum bonis tuis IV, 2. a. funditus VI, 51. a. per conubia Gaetulos secum J. 21. b. ac mutari omnia C. 2. b. Cic. pro Roscio. *ita ruebant in tenebris omniaque* miscebant. *Locutio a Graecis nata*. Aristoph. in Equit. *τὴν βοῶντι κινήσῃ*. & Eupolis de Pericle: *Ἡσυχῶν, ἰσχυρῶν, συνεκῶν τὴν Ἑλλάδα*. fulgur ciens tonitruoque, miscet Graeciam. Phaedr. 1, 2. Procax libertas civitatem miscuit. & de temporibus anni Boët. Met. 6. *Nec quas ipse coërcuit* Misceri patitur vices.

Miserabile multo maxime visum est imperium P. R. ea tempestate C. 37. a. & pene imprudentia admissum facinus miserabile J. 57. e. cultu quam maxime m. J. 38. a. miserabilis reus.

lii

Flo.

Florus III. 29. *Donec terrigenae facinus miserabile? fratres Inter se strictas conseruere manus.*
Ovid. Epist. XII. *quotiesque subit miserabile bellum* Ep. XIII. *miserabile corpus.* Idem 21. pro, *macie & aegritudine confectum.* & Virg. V. Eclog. 5. *Eventus tamen belli minus miserabilem dimicationem fecit,* Livius 1. U. C. Facies totius negotii (*proelii*) foeda atque m. J. 54. e. *turpiter & miserabiliter perituri.* Valer. 2. 6. 11. ubi MS. *in acie gaudio exultabant.* & sic Ascensiana pro quo. Virg. *utitur miserabile.* AEn. XII. 68. *vitam miseram atque inhonestam* C. 21. a. *quid reliqui praeter miseram animam* C. 21. b. *miserando casum suum* J. 25. e. *anxium ac miserantem fortunas suas* J. 66. a. *composite atque magnifice casum Reip. miserati sunt* C. 53. e. *plerosque secundae res in miserationem ex ira vertunt* I, 5. e. *orare uti sui miseretur* C. 41. e. *divitiae optandae aliis, iis oneri miseriaeque fuere* C. 10. a. *nae ista vobis mansuetudo in miseriam vertet* C. 60. e. *eo miseriarum venturus eram* J. 14. a. *in has m. projectus* J. 17. b. *deserta propter Capensium miseriae* J. 97. a. *per m. & incerta humani generis orare* I, 23. b. *ex m. atque periculis requieuit* C. 4. a. *coopertum* J. 15. e.
Misericordia. Ea m. atque mansuetudine SPQR. semper fuisse ut &c. C. 35. a. *ira aut m. impulsu male consuluerint* C. 52. b. *in miseriam vertet* C. 60. e. *ni m. in perniciem casura esset* J. 35. e. *ne vim quam m. ejus experiri malit* J. 37. e. *profugit intactus: id misericordiane hospitis, an pactione an casu evenerit parum comperimus.*
Misit legatos questum de injuriis J. 23. e. *tela eminus missa remittere* J. 62. c. *missis remisissique vuntiis* J. 85. e. *missionem* rogat J. 68. a. *missitare supplicantis legatos* J. 42. a. *missitati eodicilli.* Plin. Tom. V. 7. *sub jugum missurum* J. 42. e. *quo nam judicia primae classis mittenda putem* VI, 58. e. (*quid de illis statuendum*) *impensius mittere legatos* J. 51. e. *taedam mittere pice & sulphure mistam* J. 60. e. *certatim* J. 71. a. *prae se inermos singulos* J. 99. b. *nunciatum mittit ad S.* J. 116. b. *oratum* J. 26. a. *hac in spe misit liberos suos in bellum haec praemia pro vulneribus, fessus feribundo, mittundoque legatos* III, 2. a.
Mistam taedam pice & sulphure J. 61. e. pro, *compositam. utitur etiam sine praep.* ex Cicero. de Univerf. *Amor voluptate & molestia mistus. sed rarius.*
Mobiles & fluxae (*res*) quae semper in advorsa mutant J. 112. e. *regiae voluntates uti vehementes sic mobiles* J. 121. a. *ingenio* J. 50. a. *tanta mobilitate Numidae sese gerunt* J. 59. e.
Moderabitur quis. aut quis illi finem statuet C.

56. e. *summam potestatem moderandi* VI, 47. a. *linguam* J. 84. b. *linguae moderandum est mihi.* Plaut. Curcul. *animo & orationi* Cic. Ep. ad Q. & 5. Verrin. *moderata* J. 76. b. *nihil pensi neque moderati haberi* C. 12. a. *moderator gentium* I, 6. e. *tanta temperantia inter ambitionem saevitiamque moderatum* J. 49. a. *fortuna cujus lubido gentibus moderatur* C. 55. e. & per superbiam VI, 57. a. *in hoc ordine ita moderatur quasi unus &c.* VI, 61. e. *cupidine victoriae haud satis animus moderatus fuit* J. 46. b.
Modeste placideque inter se Remp. tractabant J. 45. a. *neque illis m. neque modus contentio- nis erat* C. 39. e. *avaritia sine m. modestiaeque invadere* J. 45. e. & C. 11. b. & VI, 61. a. *sine imperio & m. habitus* J. 48. a. *neque m. suae parcere* C. 14. e. *Catoni studium m. decoris &c.* C. 63. b. *eos mores eamque modestiam viri cognovi* C. 54. e. *Taciti exstat plane geminus locus* IV. Hist. *Non timeamus Vespasianum: ea principis aetas ea moderatio.* Ne quis m. in conscientiam duceret J. 89. a. *prae- fo- cordia aestument* VI, 39. e. *famam modestiam- que meam post tuam dignitatem habere* VI, 45. e. *modestissime parendo* J. 7. d. *sermone uti vel modesto vel molli vel procaci* C. 26. e. *cum modesto pudore certabat* C. 63. e. *milites m. imperio habiti* J. 97. a. *aequo & m. jure agitatum* I, 2. e. *modestus ad dominationem* II, 5. a.
Modi. cujuscumque modi C. 40. e. *vasa cujusque modi* J. 78. b. *ad ea Sulla pro se breviter & modice* J. 119. a. *animus belli ingens domi- modicus* J. 67. b. *quibus adsequeretur mo- dis quicquam pensi habuit* C. 5. c. *eo pro- fusius omnibus modis sumtui deditus* C. 13. e. *multis m. mala facinora edocebat* C. 16. a. & C. 21. b. & C. 27. a. &c. *divisa hoc modo di- cebantur* C. 44. b. *scitis quoque modo nequi- verim* C. 59. e. *atque ea modo in animo ha- bere quibus H. per dolum caperetur (hoc unum cogitabat)* J. 11. e. *prorsus intentus omni mo- do plebis animum accendebat* J. 32. e. *impen- sius modo legatos supplices mittere* J. 51. e. *modo eminus sauciabantur* J. 54. e. *modo ad- vorsum hostes interdum &c.* J. 77. a. *cum mo- do taedio rerum advorsarum omnia bello po- tiora duceret, interdum secum ipse reputaret* &c. J. 65. e. *neque facto ullo neque dicto ab- stinere quod modo ambiciosum foret* J. 68. e. *honorem quod eorum modo foret quos P. R. reges appellavisset* J. 69. a. *biduum modo ex- perfidia lactati* J. 72. b. *quae postquam glorio- sa modo neque belli patrandi cognovit (glorio- sa tantum neque valere ad bellum finiendum)* J. 93. e. *paullulum modo prona niti modo ac sta-* tim

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

tim concidere J. 108. a. nexuit catenae modo I, 19. a. & pacis modo effusas VI, 20. a. neque modum neque modestiam habuere C. 11. c. domos in urbium modum exaedificatas C. 12. a. neque luxuriae modum fecerat C. 25. a. nefandum in modum VI, 31. a.

Moenia postquam in una convenere C. 6. a. intra m. atque in sinu urbis C. 61. e. vallo atque fossa moenia circumdat J. 25. d. defendant J. 60. a. cuncta exercitu circumvenit J. 61. a. semirutae, domus intactae VI, 18. a. infrequentes moenibus prohibuit J. 24. e. moenibus recipi legatos J. 30. a. inter laeva moenium & flumen Turiam. II, 2. a.

Moestus paullisper J. 71. c.

Molestissimis verbis infectaberis VI, 63. e.

Molles animi & aetate fluxi C. 14. e. aetas luxu mollior. *Claudian. de B. Get.* vs. 160. sed, de aetate adulta. ubi MS. ad 167. totiensque solutis. Ovid. Epist. 1. *Est tibi sitque precor natus qui mollibus c. is.* Horat. Ep. II. 2. Mollibus in pueris aut in puellis urere. expetit plana ac mollis Italia VI, 15. e. an eo sensu quo clivus mollis. Virg. Eclog. 9. 2. vel potius quo Florus. Quo fere tractu Italia mollissima est III. 13. pro temperata. Nihil mollius coelo, nihil uberius solo. I. 16. Coelum ipsum mitius molliusque solito. Idem IV, 12. magnifice vel molliter vivere C. 17. e. nimis molliter aegritudinem pati J. 84. b. inertia & mollitia animi cunctamini C. 60. e. mollitia decretorum vobis dignitatem illis metum detrabi I, 12. a. socordiamque viri accusare J. 73. e. cum tute per molliem agas J. 89. e.

Monebat uti res atque tempus C. 51. a. ratus id quod res monebat J. 51. a. magna laetitia nobis est cum te talem virum Dii monuere ut aliquando pacem quam bellum malles J. 109. a. per regni fidem moneo obtestorque J. 10. b. quod ego vos moneo quaesoque ut animadvortatis III, 4. a. & III, 9. b. monere alii alii hortari J. 64. b. mirari ejus consilium & quasi per amicitiam monere J. 68. a. sed ego vos quo pauca monerem advocavi C. 67. e. quo facilius constituas, paucis quae me animus monet, accipe VI, 33. e. sumat aliquem ex populo monitorem officii sui J. 87. e.

Mons saxeus inter caeteram planitiem immensum editus J. 97. c. infedit I, 2. o. subversos C. 13. a. rupti VI, 7. a. montibus coaequandis C. 21. a. per asperos C. 66. a. in praerupti m. extremo J. 41. b. radicem excessit VI, 22. a. maria montisque polliceri C. 24. b.

Monumenta V. hostilia J. 16. e.

Mora deditionis induciae agitabantur J. 31. e. aestivorum tempus Comitiorum mora immi-
nuerat J. 48. a. moranti in obsidione frumen-

tum defuit IV, 6. a. morari iter J. 81. d. inter dubitationem & moras Senatus J. 32. a. agitando J. 84. a.

Morbi tanta vis atque uti tabes plerosque civium animos invaserat C. 37. e. graves VI, 17. a. confectus J. 69. a. morbo absuntis J. 5. e. post paullo morbo interiturae vitae parceret J. 114. e. si morbo jam aut fato huic imperio secus accidat VI, 60. d. ob morbos animo parum valido J. 69. b. m. haud saepe quemquam superat J. 20. d.

Mores immutato annua imperia fecere C. 6. e. id adeo more suo videbatur facere C. 38. a. virorum pugnae C. 68. e. regio iusta magnifice fecerant J. 11. a. regum J. 69. b. de vita atque tergo regio m. consulere I, 2. d. suomet ipsi more praecipites eant J. 34. a. bono vinci satius quam malo more injuriam vincere J. 46. b. more militiae donat J. 58. a. alibi, militari. neque id tempus ex aliorum more quieti aut luxuriae concedit J. 65. c. humanae cupidinis ignara visundi J. 98. b. non acie neque ullo more proelii sed catervatim J. 102. d. more pecorum vos singulis habendos fruendosque praebetis III, 7. e. m. hostium per triumphum duxere IV, 4. e. equestris proelii sumtis tergis atque redditis VI, 14. d. Vulgi, more magis quam iudicio secuti VI, 34. e. quali quisque eorum more aut modestia sese gerit VI, 38. a. Graeciae morem imitati C. 57. a. ubi naturam Scipionis & morem hostium cognovit J. 7. d. quoniam is incessit mos ut VI, 39. d. secuti morem Imp. sui J. 37. a. ultra mortalium morem curabant II, 7. e. omit-
tendum morem hunc quem agitis impigrae linguae animi ignavi III, 9. d. per hunc morem extinguunt omnia IV, 8. a. contra morem fiducia augeri nostris coepit VI, 3. a. mores corrupti C. 75. b. domi militiaeque boni m. colebantur C. 9. a. & VI, 52. a. inopia & mali m. stimulabant C. 18. a. eos mores eamque modestiam viri cognovi C. 54. e. ita se mores habent C. 59. d. quantum mores mei non illorum flagitia poscebant respondi J. 90. c. majorum torrentis modo praecipitati I, 3. e. pro-
lapi mores A. Victor. cum ab reliquis malis moribus dissentirem C. 3. e. postquam res eorum civibus moribus agris aucta C. 6. a. moribus aut fortuna novis rebus idoneos credebat C. 40. e. bonisne an malis moribus vivamus 58. e. diversis fuere C. 62. e. audacia natura aut moribus inest C. 67. e. neque m. neque lege regebatur J. 21. a. sibi quisque pro moribus consulunt. alii fugere J. 62. a. (pro, ingenio) incultis J. 90. a. corruptis VI, 39. a. malis imbuta VI, 50. e.

Mors propior est cujus aetati VI, 5. a. morte,

I N D E X I I S I V E

immoderatae fortitudinis poenas dedit C. 61. a. graviolem vitam exigunt J. 16. d. alios m. alios pecunia condemnabas VI. 62. d. aerumnarum requiem C. 55. a. severe vindicandam censebat m. ejus J. 18. b. mortis metu nutabant J. 43. a.

Mortales. inter m. magnum certamen fuit vine corporis C. 2. c. nostri majores religiosissimi mortales C. 12. b. quae prima m. putant C. 37. b. Italici generis multi mortales J. 51. a. stultissimi VI. 57. e. eo magnitudinis procederent, ubi pro mortalibus, gloria aeterni fierent J. 2. a. suopte ingenio alimenta m. gignere (*de insula quadam*) VI. 1. a. multos ea causa aduersos habeo C. 58. e. sicuti pleraque mortalium habentur, inuidia ex opulentia orta C. 6. a. ultra mortalium morem curabant II. 7. e.

Motus, pro, *tumultu*. nam, pro *Gracchano tumultu apud V. Max.* I. 1. 1. MS. habet *motu*. ubi etiam XV. viros, pro X. (*licet aliter sentiat Pigbius*,) & pro *Bello Civili* Idem I. 8. 9. sedare & animos eorum mollire J. 38. a. crudelis animus eadem illa *movebat* C. 32. a. an Lepidi mandata animos movent I. 14. e. senatu probri gratia moverat C. 24. a. queta movere illis magna merces C. 22. a. jocum movere C. 26. e. Horat. I. Ep. 19. *Saepe jocum vestri movere tumultus*, sic, *risum movere* Quintil. VI. 2. & Cic. *Horat.* alii. cunctae gentes conglobatae movere aut contundere queunt hoc imperium VI. 38. e. servile bellum C. 31. a. vis vestra quo moveri possit J. 26. d. moveri quam senescere omnia malebat J. 39. a. civitas & dissensio civilis &c. J. 45. e. composita VI. 39. e. a vero I. 1. a.

Mox. veriti ne mox (*paullo post*) victos J. 81. a. & parare quae mox usui forent J. 96. a. ubi pertinuere sublatum in cervices suas, mox deinde demto metu lacerant III. 11. a. neque mox ingenuo corpori honestius quam pro vestra salute finem vitae fecerit VI. 5. a.

Muliebre secus II. 7. a. ingenio extremam necessitatem exspectat I. 7. e. pati C. 13. a. *Curt.* VI. 6. a. Non votis neque suppliciis m. auxilia deorum parantur C. 60. e. Ligus mulier II. 3. a. *mulieris* ancillae J. 12. e. vide *Donatum ad Phorm.* 2. 1.

Multa adversa mihi fuere C. 3. b. multa nefanda stupra fecerat C. 15. a. agitati nihil procedit C. 28. e. multa prius de salute sua Pomptinum obtestatus C. 46. b. mihi multa legenti m. audienti C. 62. a. cum animo suoolvebat J. 6. e. multa tamen oratione consumpta J. 27. e. *multam* magnamque curam habui in Rep. cognoscenda VI. 45. b. ob ingenii multa bona carus J. 116. a. cum multa

opera circumdata I. 20. a. humus haviit multa, vasta & profunda VI. 12. a. cura summo Imp. inest VI. 5. e. multae bonaeque artes J. 30. a. multi cum spe bona adolescentes VI. 48. e. quia multis & magnis tempestatibus vos cognovi fortes fidosque C. 20. a. unam ex tam multis orationem ejus perscribere J. 32. e. multo maxime miserabile visum Imp. Romanum C. 37. b. & J. 6. a. labore multaque cura in tantam claritudinem brevi pervenerat J. 7. e. cum auro argentoque multo J. 13. c. multo optumae Reip. J. 89. d. haud multo secus quam ferro noceri poterat VI. 30. d. quae cum multos dies noctesque agigaret J. 98. a. mortales ea causa aduersos habeo C. 58. e. multum suis consiliis eum officere C. 28. e. multum Reip. addiderat J. 46. a. addidit eorum animis J. 78. e. die processerat J. 55. a. secum ipse multum agitavisse dicitur. diu multumque J. 121. c. fatigata J. 99. b. ejus multitudo pueritiae cultus erat J. 78. a. tum vero multus atque ferox instare J. 85. b. in operibus in agmine, ad vigilias multus adesse J. 101. a. V. Flor. IV. 2. 50. prorsus multae facetiae multusque lepos inerat C. 26. e.

Multitudine. cum magna m. arma cepisse C. 31. a. distrahitur animus J. 82. e. utroque colle m. circumdato effusi confedere J. 103. e. paucitas superaret C. 62. e. plebis vis soluta atque in multitudinem dispersa, minus poterat J. 45. d. eorum multitudinem in unum cogit J. 82. a. quoniam neque ingentem m. haberet J. 115. e. ceterae diem statuit C. 37. a. dominiuendae gratia J. 22. a. duces multitudinum C. 51. a. caetera C. 44. a. nam multitudinem hostium ne circumvenire queat, prohibent angustiae loci C. 68. e. togatorum J. 24. e. caetera multitudo vulgi VI. 34. a.

Munditias mulieribus, viris laborem convenire J. 90. a. non Graeca facundia neque urbanis munditiis sese exercuit J. 67. d.

Munere ditum dominorum huc ire licet atque illuc III. 11. e. muneribus expleant amicos J. 13. d. & J. 23. a. *munia* extrema sequi III. 5. b. vestra pensantur lege frumentaria III. 10. d.

Munificentia animi J. 7. e. ob m. in sese amicum rati J. 111. e.

Munimenta regni me habiturum in vestra amicitia J. 14. c. caedem in vos fecisse pro m. habent J. 34. e. receptui ac post munimento foret J. 54. c. castrorum impeditus J. 62. e. castris levi munimento positus J. 96. a. neque m. ullum quo cedentes tenderet J. 55. e. alios super vallum in munimentis locare J. 105. d. a. Sulpicio hostium partes *muniri* VI. 48. d. quorum auctoritate quae deliquisset, *munita* fo-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

fore sperabat J. 30. e. temere J. 58. e. urbem vigiliis m. C. 33. a. advorsum hostes J. 94. b. per hostium munitiones saepe J. 25. e. eo se *munitiones* putant quo VI, 33. a. castris munitis J. 84. a. agmine incedere J. 56. e. *impugnandus agger*, ut si murum succederent, gravibus superne ictibus confligaretur. Tacit. II. eum muniunt undique parietes C. 64. a. audacia pro muro habetur C. 68. e. agitare pro muro dies noctesque J. 99. e. muros successerant III, 15. a. ascendere C. 7. e. suffodere, scalis aggredi J. 61. e. potere J. 99. e. Ovid. *summum petit arduus arcem* II. Metam. *bellam petita ferro*. & *urbem bello* Virg. III. AEn. *Mussantes vos & retractantes verbis* I, 12. a. Liv. 43. Id *decretum decem legatorum clam mussantes carpebant*. de, vi vocis vide *Servium ad*, *mussantque oras & limina circum* G. IV. m. vobis circumventus III, 8. e. Claudian. *tacita formidine mussant* II. Eutrop. vi. 133. ubi MS. *nunc saltem Excussae procerum mentes turbataeque mussant Concilia*. Stat. Theb. III, 93. ubi MS. pro, *abstulerat*. *absciderat plenum*. *Cuncti se scire fatentur Quid fortuna ferat populi sed dicere mussant*. AEn. II, 345. Codex Petrensis, *petat populi*. *Mutabant*. mihi ingenium VI, 3. a. neque materia in agris neque ab Hispanis emundi aut mutandi copia erat J. 21. c. mutare res inter se instituerant J. 21. b. pro, *permutare*. Virg. Eclog. *Nec nautica pinus Mutabit merces*. Colum. lib. X. *dum viridis aetas pulchritudinem corporis conservat*, aere mutandi sunt & 7. 1. Horat. II. Serm. Sat. 7. *Uvam furtiva mutat strigili*. eaque mutare cum mercatoribus advectitio J. 48. e. cunctaque praesenti ignavia mutatis III, 11. e. *felicitatem cum calamitate* Boeth. III. Prof. 5. & sic MS. B. Pub. fluxae & mobiles (*res humanae*) semper in advorsa mutant J. 112. e. nomina rerum ad ignaviam mutant otium pro servitio appelletis III, 9. e. locum J. 48. e. si huic imperio fortuna mutaretur J. 17. a. ac misceri omnia C. 2. b. odio suarum rerum mutari omnia student C. 38. a. bellum me gerere iussistis &c. reputate cum animis vestris num id mutari melius sit, si quem &c. J. 87. e. mente mutata C. 49. a. ut tanta repente mutatio non sine Deo videretur VI, 13. a. omnes rerum mutationes caedem fugam portendant J. 3. e. quorum nemo non diurna mercede vitam mutaverit I, 13. d. iudicium animi mei J. 4. d. fidem J. 61. e. fallere. ut Terent. Phorm. *Nequeo exorare ut maneat & cum illo ut mutet fidem triduum hoc*.

N.

*N*acti summam potestatem C. 39. a. *Nae* ista vobis mansuetudo in miseriam vertet C. 60. e. & J. 88. d. VI, 40. a. *Nam* postquam C. 39. a. nam profecto C. 54. e. namque avaritia &c. in princip. C. 10. d. & alibi. *Narrandi* initium facere C. 4. d. *Nascenti* tibi cum anima tradidimus VI, 60. a. nati imperio J. 34. e. *Nationes* atque urbes subigere C. 2. a. ferae & populi ingentes vi subacti C. 10. a. externis VI, 36. a. *Navi* fecerant imperata J. 79. d. Cicero pro L. Manil. *homines navi & industrii*. *Natum*. quodcumque natum fuerat (*de frumento*) in loca munita contulerant J. 95. d. *natus* nobili genere C. 5. a. haud obscuro loco C. 24. a. eo natus sum ut Jugurthae scelerum ostentui essem J. 26. e. *Natura* finxit prona C. 1. a. alii aliud iter ostendit C. 2. d. munitas urbes C. 7. e. bonum apud eos non legibus magis quam n. valebat C. 9. a. n. gens bellicosa C. 41. a. ferox C. 44. e. quanta cujusque n. aut moribus inest animo audacia C. 67. e. falso queritur de n. sua genus humanum J. 1. a. quo neque melius neque amplius aliud in natura mortalium (*ingenium scil.*) J. 2. e. mortalium avida imperii J. 6. e. finem vitae facit J. 10. c. de n. & habitu Scauri J. 30. e. vastus (*mons*) ab natura & humano cultu J. 52. e. loci J. 53. e. pari sinus Africae J. 80. a. ad hoc natura serpentium ipsa perniciofa, siti magis quam alia re accenditur J. 94. d. aucta in altitudinem, quo cuncta gignentium natura fert J. 98. d. considerate quam conversa rerum natura sit I, 14. e. naturae concessit J. 16. a. anima cessit VI, 60. e. vita & mors jura naturae sunt VI, 4. a. profectus quidam Ligus ad requisita naturae VI, 15. a. contra naturam corpus voluptati anima oneri fuit C. 2. e. n. Scipionis & morem hostium cognovit J. 7. d. ipsam caeteris imperitantem industria vicerat J. 79. a. bene facere jam ex consuetudine in naturam vertit J. 87. e. unam & communem omnium existimo J. 88. b. *Naves* codicariae IV, 10. a. navibus in eos locos venisse J. 80. a. incertis onere turrium VI, 20. a. ascendere J. 27. a. quasi magnae navis supervacua onera VI, 55. d. ferramentis navium icti III, 6. e. *navigia* actuaria II, 9. a. *laniata* IV, 12. e. ad insulam navigio profectus est II, 3. a. *Nafragiis* militum optimos cum navibus amissi

IV, 6. a. necat fusti VI, 15. e. in carcere necati J. 34. a. vivum aut necatum J. 65. e. ferro J. 46. b.

Necubi (i. e. *ne alicubi*) cavere tamen necubi hosti opportunus fieret J. 59. b. Liv. necubi *hosti aequo loco se committeret*. Varro R. R. I, 45. *si erunt imbres secuti videndum necubi aqua consistat*.

Necessaria. rem familiarem ad n. deesse C. 21. a. sua post illius honorem ducerent J. 76. c. ex necessariis facta sunt advorsa J. 16. e. i. e. ex amicis & fautoribus ex omni copia necessariorum 5. delegit J. 110. e. & J. 69. e. penuria rerum necessariorum J. 25. e. extremam necessitatem I, 7. e. neu cogatis necessitatibus privatim mihi consulere III, 4. a. rerum coactus J. 52. a. *necessitas pro necessitudine* Cic. pro Sulla. *si nostram in accusatione sua necessitatem familiaritatemque violasset*. falsus itaque Charis. p. 76. neve nobis eam necessitudinem imponatis C. 34. e. impendet nobis eadem C. 68. c. & 68. e. pro, *necessitate*. Sempron. Afellio. Lib. 4. *non decertare nisi summa necessitudo &c. pro, necessitate*. Varro modio. *asse pulmentarium sed eas, quo natura aurigatur non necessitudo*. Sifenna, *necessitudine calamitatis inductum*. ad n. rei satis dictum J. 22. e. simul nobis demeres acerbam n. pariter te errantem & illum persequi J. 109. a. familiarem & omnibus necessitudinibus circumventum C. 22. e. ea *necessitudo* (*affinitas*) apud Numidas levis ducitur J. 82. e. quos affinitas aut alia n. traxit VI, 34. a.

Nectere ex viminibus vasa agrestia IV, 11. b.

Nefanda stupra fecerat cum C. 15. a. facinora fecissent C. 52. e. neque sanctum aut nefandum quicquam fuit irae barbarorum VI, 31. a. *hunc locum respexit* Tacit. Hist. III, 33. *diversae cupidines, & aliud cuique fas. nec quidquam illicitum*.

Negare de ullo negotio audebat J. 86. e. negitare J. 119. a.

Neglegas. bonus tantummodo segnior fit ubi n. at malus improbior J. 36. e. senati decreta J. 44. a. opulentia neglegentiam tolerabat Resp. C. 58. e. Deos C. 10. c.

Negotia. quae res maxime tanta n. sustinisset C. 62. a. suam quique culpam actores ad negotia transferunt J. 1. e. inter haec n. J. 51. e. quae n. (*praebitio frumenti*) J. 58. e. ubi primum potuisset per negotia publica J. 68. b. in has regiones per Lepitanorum negotia venimus J. 81. a. ad simulanda negotia altitudo ingenit incredibilis J. 100. e. habeat sua quibus ab malo publico detineatur VI, 41. e. facile eos ad tantum negotium impelli posse C. 45. a. ratus id quod negotium poscebat J. 60. a. participem negotii fecit J. 31. b. negotiis & periculo compertum C. 2. b. per homines ta-

lis negotii artifices J. 39. a. facies totius n. varia &c. J. 55. a. simulabat negotio aliquo intentus C. 2. de. sese negotii gratia properare J. 79. a. quantum cum maximo beneficio vestro negotii sustineam J. 87. a. plerique Crasso ex n. privatis obnoxii C. 49. d. negotiis amicorum intentus C. 63. a. ex aliis n. quae ingenio exercentur J. 3. e. bonum Pub. ut in plerisque n. solet privata gratia devictum J. 27. a. ab n. numquam voluptas remorata J. 100. e. communibus confuleretur J. 113. a. admonendum te de n. urbanis VI, 46. a. bonis n. impedita VI, 51. a. negotiis amicorum implicati VI, 58. a. in atroci negotio C. 30. e. minore & maiore C. 55. e. vehementer eo n. permotus J. 6. e. infecto J. 62. e. ne qua ex eo n. seditio oriretur J. 75. a. de ullo n. negare audebat J. 86. e. ei n. proximum diem constituit J. 98. e. aspero J. 103. a. negotiorum curator fidus J. 74. a. negotium dat uti C. 40. e. *negotiatore* Uticae J. 68. e. &c. frequentiam J. 51. a. in Gallia *negotiat* erat C. 41. a. si quem ex illo globo nobilitatis ad illud, aut aliud tale negotium mittatis J. 87. e. *Plautus* Pers. I, 1. 21. *negotium ferreum*. de servo q. alibi *luteum* n. *Negotiosus* prudentissimus quisque J. 8. e. *Plautus* Mercat. *Quia enim negotiosi eramus nostris negotiis*.

Nemo omnium J. 58. b. & 58. e. & VI, 54. a. & *Cicero*, nemo tam egregiis factis erat J. 67. e. bonus nemo volet VI, 5. a. sic, *Livius*.

Neque. non famem aut sitim, neque frigus neque l. C. 13. e. quod cognoverat neque famem C. 19. c. & C. 66. e. & C. 71. b. *quater in una periodo* C. 24. a. neque odisse sed minime irasci decet C. 54. b. agit atque habet cuncta neque ipse habetur J. 2. a. prohibere injuriam neque pati cujusquam regnum per scelus cre-scere J. 15. a. petere, neque simul amicitiam vestram & regnum meum sperare J. 26. c. quod *neque* insidiae procedebant & intellegebat urbem munitam C. 33. a. & J. 35. a. Quae postquam agitare coepit neque in amicis satis praesidii est J. 39. b. neque ego vos hortor. in princip. J. 36. e. & J. 50. e. & 63. c. sed neque more militari. in princip. J. 48. e. postquam haec dixit neque animus Marii flectitur J. 68. c. ubi *neque* agros vastari & eos qui primi aderant vident &c. J. 72. a. ubi *neque* epistolam reperit & rem cognovit J. 74. a. & J. 77. a. uti neque vos capiamini & illi frustra sint J. 87. d. *eodem modo* nec apud Plin. P. Cap. 70. quae postquam gloriosa modo neque belli pandi cognovit J. 93. e. neque vero C. 4. a. *Quintil.* II, 17. *ter in eadem sententia* J. 104. e. neque quemquam a multis metuendum esse, quin ad eum ex multis formido recidavit VI, 35. e. Ne-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Nequeuntes plerique sustinere corpora III, 12. e. nequiens prohibere VI, 31. a. eo se munitiores quo illi quibus imperitant *nequiores* (*infirmiores*) fuere VI, 32. e. quicquid sine sanguine civium ulcisci *nequitur* jure factum sit J. 34. b.

Nequicquam oportuna res cecidisset C. 20. a. hortere. quem neque gloria neque pericula excitant C. 67. e.

Neu quis de his ad Senatum referat *neve* cum populo agat C. 57. a. & VI, 17. e. ne tam prava inciperet neu gereret &c. J. 68. a.

Ni ea res longius ab incepto traheret C. 7. e. maturasset C. 19. b. ni sibi obnoxia foret C. 24. a. timebat iram ni paruisset J. 27. b. neque resistere quivissent (v. *enitor*) ni facerent &c. J. 63. e.

Nihil reliqui victis fecere C. 11. e. Senatus nihil sane intentus (*non*) Plaut. Mil. *Nam postquam exierunt porta nihil cessarunt illico* —

Obscurari atque amplexari inter se. nihil vi opus est J. 34. a. auxilii esset C. 41. a. suspicantes C. 45. a. si ad impetrandum nihil causae haberem J. 15. a. pensi neque sancti habere J. 45. e. languidi neque remissi patiebatur J. 57. e. cupienti nihil satis festinatur J. 69. a. intactum neque quietum pati J. 70. d. prorsus ab utrisque nihil reliquum fieri J. 76. b. nihil profuerunt doctoribus ad virtutem J. 89. e. nihil remittere sed acrius instare J. 103. a. carius habeo apud animum meum J. 118. a. nihil eo maluit quam quod tibi obesset VI, 47. a. qui vero nihil poterat (*nempe in re de qua verba fiunt*, pecunia) is erat calumniae proximus VI, 62. e. *nihilo*. quamquam gravia tamen consuetudine jam pro nihilo habentur J. 36. e. malum facinus pro nihilo haberi VI, 59. b.

Nimias. ob n. opes Mithridatis VI, 4. e. onere I, 21. a. *nimis* alta C. 5. b. mediocria malle quam *nimia* (Senec. Ep.) ubi MS. pro *vitaliaque*, *utiliaque*. Molliter aegritudinem pati J. 84. e. luxuriose nimisque liberaliter habuerat C. 11. d. bona voluntate in victos VI, 36. a. *nimius* fiducia 2. 2. e. nimius animi & impotens IV, 1. e.

Nisi. quae nisi his qui videre nemini credibilia sunt C. 13. a. cum confidero quae conditio vitae futura sit, nisi nosmet ipsos vindicamus in libertatem C. 20. c. agam, nisi forte me animus fallit C. 21. d. quam nemo bonus nisi cum anima amittit C. 34. e. modestus ad alia omnia nisi ad dominationem II, 5. a. nisi forte III, 10. e. pace frui liceret nisi hostes opportuni & scelestissimi III, 2. a. parum comperimus *nisi* quia fuit J. 71. b. ab negotiis numquam voluptas remorata nisi quod de uxore potuit honestius consuli J. 100. e. faciun-

dum nisi indicaret C. 49. e. hoc nisi provideris ne accidat C. 58. b. ignoscite nisi iterum jam patriae bellum fecit C. 61. d. plerosque senectus dissolvit nisi qui ferro interiere J. 20. c. jumenta farcinis levare jubet *nisi* frumento dierum X. J. 78. b. plura scribere dehortatur fortuna mea &c. Nisi tamen intelligo. *in princip.* J. 26. b. (*i. e. sed, more Graecorum*) ut saepe Cato de R. R. & Terent. Andr. *Nescio nisi Deos fuisse iratos mihi scio.* Et Eunuch. *Nequeo satis mirari neque conjicere, nisi quicquid est, procul hinc libet prius quid sit, sciscitari.* Cic. ad Attic. *Nisi tamen id erit mihi gratissimum.* Nisi forte. *in princip.* J. 35. b. *his in eadem sententia* J. 36. e. quid responsuros creditis, nisi sese voluisse J. 88. b.

Nisui. quae dubia nisui videbantur J. 99. b. faxis eminentibus *nisus* J. 98. c. uti per saxa facilius foret J. 99. a. ab adolescentia ita se *enifum* J. 25. a. summa ope ne tale decretum fieret J. 27. a. simul *eniterer* domi militiaeque quam maximo usui esse P. R. J. 14. a. *enitimini* J. 10. e. ubi virtus *enitescere* posset C. 63. b. singulos ex Senatu ambiundo *nitebantur* ne gravius in eum consuleretur J. 13. e. gratia, voce, sua quasi pro gloria J. 18. b. *ad te invadendum* nitentibus. Valer. III, 2. sic Asc. & MS. *Hack.* male, *invadentibus nitendum.* Frontin. I, 11. p. 180. MSS. 2. *ut decumani niterentur*, aliter edd. Boët. IV. Pr. II. a. *manibus nitens.* *Ea radice nitentibus* IV. P. 3. *suis viribus virtus.* ibid. Pr. 7. frustra autem niti, neque aliud se fatigando nisi odium quaerere, extremae dementiae J. 3. e. maxime ope J. 17. a. non prius omisit contra verum niti J. 39. e. eo intentior ad victoriam niti J. 59. a. acerrime J. 64. a. corporibus huc & illuc quasi vitabundi J. 64. b. niti modo ac statim concidere J. 108. a. ille vera via nititur C. 11. a. Cirtam irumpere J. 27. e. ad pecuniam nititur qua cuique lubet VI, 53. a. ad imperia & honores per latrocinia potius quam bonis artibus J. 4. e.

Nobiles domi C. 17. c. inertissimi VI, 55. d. homines VI, 58. d. nobili genere natus C. 5. a. Cic. 1. de Divin. Nobili loco natus, & genere. Verrin. 7. reges (*nomen imperii id primum fuit*) C. 2. a. virgine C. 15. a. muliere C. 24. a. adolescens C. 18. a. Sulla gentis patriciae nobilis fuit J. 100. a. factisque fortibus VI, 50. a. Cic. 4. Verrin. *facinus nobile.* & *factum.* Silius: *Nomenque haud minus quam Romanum nobile bello sentietis.* Livius 1. B. Maced. quae tempestates hominum nobilium VI, 51. a. plerumque nobilitas invidia aestuabat C. 24. e. factione magis pollebat J. 45. e. noxia atque eo perculsa J. 46. a. ex virtute nobilitas coepit J. 88.

I N D E X I I. S I V E

88. c. quia mihi nova nobilitas est J. 88. e. quorum ex nobilitate maxuma pars erat C. 44. e. fusa J. 69. e. hostem ferire magnam nobilitatem putabant C. 7. e. vindictam nobilitatis in plebem exercuerat J. 19. a. si quem ex illo globo nobilitatis J. 87. e. factionem disturbavit VI, 46. e.

Nocentissimi iidemque superbissimi J. 34. e.

Nocte intempesta C. 28. e. noctem pro se rati J. 103. a. *noctem* agitare jubet apud aquam J. 103. c. per noctem incidit in renunculo II, 9. a. nullam quiescere sine scorto VI, 43. a. noctesque festinare C. 28. e. plerumque noctis J. 103. e. noctu J. 12. e. saepe.

Nomen. reges (nam in terris id nomen imperii primum fuit) diversi, pars &c. C. 2. a. *Nomina propria quia specialia unius enim tamen lege tantum personam significant.* Isid. I. 6. sic MSS. B. Pub. Trin. & Pemb. Imp. legitimum nomen imperii regum habebant C. 6. d. utili labori meo nomen inertiae imponant J. 4. a. familiae in Hispania renovatum est J. 10. b. eorum corrumpere paullatim J. 21. d. per socios & nomen Latinum J. 46. a. & J. 43. a. pro *tota gente.* Justin. 5. 6. 4. ex re inditum J. 80. a. sicut in statua praeter nomen nihil est additamenti VI. 55. d. in gentem nomenque imperantium concessere J. 21. e. nomenque Danubium habet VI, 10. a. quae indidit sceleri suo I, 10. a. rerum ad ignaviam mutantes otium pro servitio appelletis III, 9. b. unumquemque nominans appellat, hortatur, rogat C. 69. e. uti per C. indicem Caesar falso nominaretur C. 50. a. honeste nominari VI, 55. c. literas sibi nomine Catilinae redditas C. 35. a. hoc nomine (*ea causa*) C. 36. e. plebis nomine dominationes affectabant I, 3. a. decernite digna nomine &c. I, 16. 6. *Neronem & Drusum privignos imperatoriis nominibus auxit.* Tacit. An. I. 3. urbem amplissimo nomine VI, 60. b. Romano infestissimam gentem C. 60. d. memores n. Romani J. 62. b. imperium satis quaesitum nomini majorum I, 10. e. aes alienum meis nominibus ex possessionibus solvere possem C. 36. e. honestis nominibus Remp. agitavere C. 39. e. sanctitas regii n. VI, 16. e.

Non fuit consilium socordia bonum otium contemnerere C. 4. a. *non* Consulibus modo sed C. 19. a. *non* quo conscius esset sed C. 35. b. *non*, quin possem C. 36. d. *non* ita est. *in princip.* C. 54. a. ad indignos & non idoneos C. 55. e. *inter*, *non* & *verbum cum quo in constructione jungitur tria aliquando ad minimum verba inserit auctor* C. 61. d. J. 99. d. J. 38. d. & J. 58. d. eos non paullum arrexit oratione J. 86. e. cum mille non amplius equitibus J. 113. a. *ter*

in eadem sententia. VI, 48. e. & VI, 56. b. in B. J. aut C. non invenitur.

Nostra omnis vis C. 1. a. studiaque omnia nostra J. 2. a. memoria C. 56. a. per nostra corpora bellum conficere IV, 7. a.

Nova diruunt, alia aedificant C. 21. a. vetera nova C. 38. a. foedera accipere J. 17. a. in n. deditione officia intenderant J. 78. e. munimenta III, 1. a. aestas, adulta, praeceps VI, 27. a. res J. 71. a. tabulas polliceri C. 22. e. res veteribus acquirit VI, 39. e. homines J. 4. e. milites J. 92. a. civibus VI, 51. a. novitate sceleris & periculi memorabile facinus C. 4. d. Virg. III. Ecl. 18. *Pollio & ipse facit nova carmina*, i. e. *admiranda.* Cic. II. de Lege Agrar. 88. *Res nova & admirabilis.* mira novitas. Ovid. Met. 15. 82. *perculsus rei novitate.* Cic. de Divin. 194. contemnunt novitatem meam J. 88. a. novandis dubiis rebus spes oblata C. 40. d. & VI, 22. a. ne quid eo spatio novaretur C. 64. a. & Hegesip. *Sed si novare aliqua tentarent.* sic MS. non ut editi, *navarent.* Joseph. Antiq. 14. 17. *ex & navare & navare.* quo sensu, sequior aetas voce novitate usus est. Macrob. Sat. 7. C. 1. *Ex illa discordia sperantibus in domo regnantis nasci posse novitatem.* quo loco Sarisber. pro, *intra se quiescente veri* notione legit, *inter se quaestione migrabunt.* pro, *Demodocum*, *Polyphemum*, pro, *aptam*, *amicam.* pro, *consortii*, *convivii.* defensionem in consilio novo non statui parare C. 36. a. Imperatori J. 48. a. itinere II, 5. a. amicos anquirant J. 13. d. motus VI, 31. b. n. consilium approbo C. 53. a. & C. 57. e. ne omisso veterere consilio novum conquireret J. 73. d. *gere* poenae decernere C. 55. a. bellum exoptabat ubi virtus enitescere posset C. 63. b. ver. & adultum. & praeceps VI, 27. a. hostis J. 84. a. exercitus I, 16. a. novissime, memoria nostra C. 34. b. & novissime J. 22. e. omnium consiliorum nisi novissimi particeps J. 74. a. *Nox* atque praeda remorata sunt J. 42. e. *nox* nulla quieta J. 76. a. neque *nox* neque dies curam animi sedaverit VI, 59. b. *Noxarum* metu angitur animus I, 14. b. prava incepta consultoribus noxae esse I, 11. e. nobilitas noxia atque eo perculsa J. 46. a. factio noxiorum III, 7. b. vindicatum in noxios J. 35. e. *Nuda* gignentium loca J. 81. e. & caecum corpus ad hostes vortere J. 115. a. *cur inertes terga nudatis* Boeth. IV. 7. ubi membranae B. Pub. Cant. *veterrimae* pro, *coelum*, *coelo.* & *sidera domat.* pro, *donat.* nudum corpus (pro, *inermis*) J. 115. a. Dares 35. *Ajaxis latus nudum figit.* unde supra legendum patet cum MS. *Sidneiens.* in prima acie Ajax nudus versatur. nudatum praefidiis Jugurtham J. 93. e. Nul.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Nulla. satisfactionem ex nulla conscientia de culpa proponere decrevi C. 36. a. alia fuere quae nobis nulla sunt (*non sunt*) C. 60. b. & I, 6. e. Terent. *memini, tametsi nullus moneas.* Cic. Attic. XII. 230. *Non quo jam adesset sed quia certe id ageret, ab armisque nullus discederet.* At inde nulla requie mora processit ad oppidum I, 20. a. absit labos &c. quibus nulla pars fructus est III, 10. d. Virtus, vigilantia labos apud Graecos nulla sunt VI, 55. b. cujus nulla pars corporis a turpitudine vacat VI, 63. c. nullius earum rerum Consuli jus est C. 30. e. nullius stipendii homo J. 87. e. (*qui nullum stipendium fecit.* ut infra VI, 43. d.) nullo, aut quam paucissimis praesentibus J. 117. a. nullo certo exilio vagabantur VI, 22. a.

Numeret. Quorum adeo Sullam non poenitet ut & facta in gloria numeret I, 9. a. ex suo numero legatos mittit, i. e. ex sua factione, aut grege C. 34. a. & C. 43. e. legiones numero hominum expleverat C. 65. a. unus ex eo n. qui ad caedem (*Massivae nempe*) parati erant J. 39. c. cum tres quaesitores rogarentur effecerat ut ipse in eo numero crearetur J. 44. e. numero priores (*plures*) J. 54. e. reliqui n. quadraginta J. 57. b. ex copia tubicinum quinque numero delegit J. 98. e. exercitum n. hominum ampliorem sed hebetem infirmumque J. 58. a. J. 113. a. aliquanto hostium potiti J. 77. e.

Numine invisam mortalium vitam VI, 59. a.

Numquam ne ergo familia nostra quieta erit J. 15. e. ab negotiis numquam voluptas remorata J. 100. e. numquam bis tantum.

Nunc. Nunciatum est vim parari. nunc Orestilam tibi commendo C. 56. e. nunc vero non id agitur, bonis ne an malis &c. *in princip.* C. 58. e. & C. 67. e. vos cunctamini etiam nunc & dubitatis &c. C. 60. e. nunc, quoniam J. 10. a. & J. 17. e. & J. 90. c. profecto neque Resp. sicuti nunc vastaretur J. 35. a. videte quam iniqui sint J. 88. e. quam nunc peteret, tunc &c. J. 119. a. nunc animum advortite III, 9. e. & IV, 7. a.

Nunciabant portenta & prodigia C. 31. a. Senatus verbis minae graves nunciabantur J. 27. e. rem quietam J. 113. e.

Nuncii. magis atrocitate rei quam fide nuncii, terrentur J. 107. a. ex nunciis accepit J. 50. a. lugubribus VI, 2. a. per nuncios Consuli declarantur C. 47. a.

Nuptiis vacuum domum fecisse C. 15. e. nuptum mittebantur a parentibus virgines II, 4. e.

Nusquam ullum esse larem jam C. 21. a.

Nutu deorum cuncta portendi J. 97. a. pro, dantis propensa voluntate, quae nutu declarari solent. *Annuat, & totum nutu tremefecit Olym-*
Tom. II.

pum. Virg. Nutus tuus potest hominem summo ingenio, incolumem in civitate retinere. Cic. ad Brutum Lib. II. 22. Nutus (Scipionis) pro decretis patrum, pro populi jussis esse. &, pro Quint. Si fas est respirare Quintium contra nutum, ditionemque Nevii. jungitur cum arbitrio & autoritate apud eundem de Orat. cum voluntate Ep. 3. 10.

O.

O b merita sua carus J. 9. a. & ob beneficia J. 10. a. benefacta J. 12. e. ingenii multa bona carus J. 116. a. familiae nostrae ob vestram amicitiam infestae sunt J. 16. e. saevitiam suam J. 18. a. calorem minus frequentata J. 20. a. id frustra an ob rem faciam in vestra manu situm est J. 33. e. aut cupidine caecus ob thesauros J. 41. e. ob ea Senatum de foedere consulabat J. 43. a. ob ea feliciter acta supplicia diis Im. decernere J. 59. a. eam causam J. 69. a. discordias civilis navibus in eos locos venisse J. 80. a. ob rem corruptam domi poenas metuunt J. 81. e. suos tutandos J. 94. a. ob munificentiam in sese amicum rati J. 111. e. magis Punica fide quam ob ea quae praedicabat J. 116. e. Rempublicam J. 120. e. haec sunt praemia pro vulneribus, & totiens ob Remp. fuso sanguine, (i. e. *in salutem Rep.*) III, 2. e. nisi approbaveritis omnis proscriptiones innoxiorum ob divitias I, 8. a. Exercitus in Asia ob nimias opes Mithridatis aluntur VI, 4. e. scelus VI, 6. b. ob inedia insolita vescentibus VI, 17. a.

Obediens erit jussis vestris J. 35. e. obedientia ventri finxit C. 1. a.

Obiectantur illis probra J. 88. a. vecordiam Mario J. 99. d. periculis J. 7. a. obiectat mihi possessiones I, 8. e. obiecti bestiis J. 16. d. quae si tibi falsa obicio VI, 63. a.

Oblivio abstulit VI, 36. a. obliti estis. Cic. III. Philip. *Nos post exactos reges servitutis oblivio ceperat.* in ob. venire. Decl. in Sal.

Oblonga mapalia J. 21. c. (i. e. longa) Liv. *Falarica missile telum hastili oblongo.*

Obnoxia. minari ferro ni sibi ob. foret C. 24. b. lubricini C. 60. b. his obnoxii quibus si Resp. valeret, formidini essemus C. 20. e. Crasso ex negotiis privatis C. 49. d. ne nunc quidem obnoxiiis inimicis resurgitis J. 33. e. aliis obnoxiiis rursus bellum cepi IV, 5. a. neque sumtui parcere dum obnoxios fidosque sibi faceret C. 14. e. neque delicto neque lubricini C. 60. b. ille obnoxius qualem tu voles societatem accipiet IV. 13. a.

Obscurabat Coelum nebula sublima &c. II, 6. e. Coelum obscurum nocte atque nubibus obscura-

Kk kk

ra-

I N D E X I I. S I V E

- ratum coelum J. 42. c. *Virg.* III. *AEn.* 18. obscurant aethera pennis XII. *AEn.* & Luna obscuratque suam per iussa silentia famam. *Lucan.* IV. 718. ubi MS. incaute ex hoste videri. *Hexapulo post solis occasum jam obscura luce investit* Liv. IV. B. Pun. Ex lubricine magis quam ex vero celebrat obscuratque C. 8. d. *Plaut. Trin.* obscuravit pectus tuum amor. obscurat honorem *Codex MS. Seduli lib. 2. §. 1. ipsa atque signa militaria obscurati J. 53. e. sententia VI, 67. a. natus haud obscuro loco C. 24. a. Pompejus humili atque obscuro loco natus Cic. 7. Verrin. Liv. genere ortus. VI. B. Pun. qui demissi in obscuro vitam agunt C. 54. a. si in tanta scriptorum turba mea fama in obscuro sit Liv. etiam tum lumine J. 24. c. quod factum haud obscurum est VI, 43. b.*
- Obsecutus* flagitiis VI, 41. a. regi per obsequelam orationis graves carique (*f. grati*) II, 6. d. tibi jucundior atque obsequentior (*filia*) quam parenti par est VI, 2. a.
- Observare* legem &, negligere op: C. 55. e. ad *Heren.* 29. a. latronum leges dicuntur quibus pareant, quas observent. neque signa neque ordines J. 55. a. imperium J. 82. a. colite observate talem J. 10. e.
- Obsessa* est Asia ab illis IV, 4. e. armis teneor J. 26. a. occulte obsident pontem C. 46. a. *Lucret. Lib. IV. Obsiditque vias oculorum. &, alibi. multa enim verba apud antiquos duplici conjugatione praedita legimus. v. g. littora fervere flammis Virg. AEn. IV. &, Lucret. V. apud eundem fulgere cum Coeli &c. sic, rido irrido. opportuna loca armatis hominibus C. 28. e. portas J. 96. d. Januam Ciceronis C. 44. b.*
- Obstat* vis VI, 21. e.
- Obstat* unus a civitate alter a Gallia C. 68. a. non divina neque humana quin trahant excidantque IV, 7. e. vita caetera eorum huic sceleri obstat. (*nempe ne in eos propter hoc admissum gravius aliquid statuatur*) J. 61. c. ubi confertissimi obstitant J. 103. a.
- Obstinatis* animis perditum eunt C. 37. b. *Adversus* quae omnia obstinato animo *Appius* (*tanta vis amentiae, verius quam amoris*) mentem turbaverat. *Livius* III. U. C.
- Obtentui* mire sunt vitiis res secundae I. 10. a. *Tabella* obtentui erit, quo magis animo libero facere audeat VI, 58. a.
- Obtestatur* lachrymans atque monet J. 66. a. & J. 74. e. multa *Pomptinum* de salute sua obtestatus C. 46. b. *Jovem* maximum J. 115. a.
- Obtinebam* statum meae dignitatis C. 36. a. ad obtinendas Hispanias C. 19. a. obtinendi imperii tempus excedere *Valer.* V, 43. ubi MS. pro, ductus, inductus. Quem locum in hac civitate VI, 64. e. ab ea fama quae plerosque obtinet diversum J. 20. d. obtinet nullam pro socia J. 82. e. regnum J. 5. e.
- Obtruncabantur* vice pecorum II, 8. e.
- Obvenit* Italia Scipioni J. 29. e. pro, sortito contingere. sic loquuntur Liv. Cic. Varro. *Quintilianus.*
- Obviam* ire hostibus C. 6. d. properare malo & ire sententiis. *Diety* I, 19. 2. i. superbiae nobilitatis ob. itum est J. 5. a. periculis J. 7. d. injuriae J. 17. e. sceleri J. 25. c. factionis potentiae animus subigit J. 33. e. *Gracchorum* actionibus J. 46. a. procedebant ex agris J. 50. c. illis simul & praesidio missum J. 114. a. agendum atque obviam eundum est I, 6. a. obvii fuerant hostibus firmioribus animis J. 54. e. procedunt cum magno gaudio J. 72. a. quo in loco inter se obvii fuissent J. 81. a. quasi obvius honoris causa J. 121. e.
- Occanuerunt* cornicines I, 18. a. sic, *Tacitus* II. *occidere cornua. veteres enim saepe praet. a praesenti deducere solebant. ut, Quae ad haereditatem patris accederat. Pompon. Lib. I. Senatus consultorum. Cato in Orat. de B. Carth. aures nobis calliscerunt ad injurias. sic apud Ciceronem de Legibus II. cleperit neglexerit auctoritatem. AEm. Macer. Annal. 16. & apud Cic. Phil. 13. Sini. apud Terent. Andr.*
- Occasionem.* numquam ipsi per oc. talia fecere C. 52. e. pugnandi hostibus non dare C. 65. e.
- Occasu.* pariter cum oc. solis J. 71. e. & J. 96. b. prope jam ab occasu restitueris VI, 60. b.
- Occipere* socordius ire IV, 14. a. *Diety.*
- Occidendum* una nobis esse J. 17. a. capiant occidi J. 92. a. satis impigre occiso pedite nostro J. 107. a.
- Occulta* loca J. 60. c. occulta pectoris immutatione patefecisse J. 121. e. *Tacit. I. praemisso Caecina ut occulta saltuum scrutaretur. heu quam occulta civium funera VI, 37. a. in occultam fugam sparsi III, 1. a. gurgitibus VI, 18. a. ex occulto invadit J. 63. a. Plin. IX. 42. VI, 31. a. Pastinaca latrocinatur ex occulto. occulto fabricatae IV, 10. a. per trames J. 52. a. tale periculum haud occultum habuit C. 24. e. ne mini est J. 26. b. ut ad se colloquendi gratia occultus veniat J. 65. e. occultans se J. 12. b. vitia sua callide J. 18. e. & C. 24. a. signa occultare J. 70. e. neque plane occultati humilitate arborum J. 53. e. incepto suo J. 95. e. circum se praesidia amicorum occulte habebat C. 27. e. quae occulte tentaverat aspera, foedaque evenerant C. 27. e. insidiatores Massidae paret quam maxime occulte J. 39. a. palam. oppon. I, 14. e. delicta occultiora fuere J. 42. a. quam occultissime potest J. 96. b. paulo occultius consilii hujusce participes C. 17. c.*

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

- Occupata** per scelus periculosius dimissurum I, 6.
a. neque eos magis occupatio quam superba imperia distinuere VI, 58. e. curae illum atque laetitia ingens C. 47. a. Remp. J. 34. e. plebis innoxiae patrias sedes I, 7. a. exercitus, aerarium &c. III, 7. e. nescio quae torpedo III, 11. e.
- Occurantis.** dormientis alios oc. interficere J. 12. e.
- Oceani** & nostri maris J. 20. a. in Oceani longinqua fugam agitavisse VI, 20. c. intra J. 21. a. usitatus in neutro. cum mare sequitur, si Capro & Probo fides.
- Oculi** foedi C. 15. e. Tibull. II. 6. *Nec lacrimis oculos digna est foedare loquaces.* foedi. hoc in loco crudeles. Terent. Eun. V. *Pro fidem deum facinus foedum* Virg. *vocat famam Deum* foedam Cic. *Nihil miserius, nihil perditius, nihil foedius.* ep. ad Attic. VIII. 155. Plaut. Amph. foedant & proterunt hostium copias. eodem sensu quo oculi *liventes.* Claudian. *maligni.* Virg. *Truces* Seneca Oedip. *immites.* Ovid. Met. *in oculis sita sunt, divitiae, decus, gloria.* C. 21. d. effosso VI, 11. e.
- Odio** suarum rerum mutari omnia student C. 38. a. incensus C. 50. a. vacuos ab odio C. 52. a. de cuius odio potentiae nobilitatis J. 32. b. ex odio arserunt III, 9. a. etiamne aures nostras odio tuo onerabis VI, 63. e. neque studere neque odisse decet C. 54. b.
- Odore** foeda ejus facies (Tulliani) C. 64. b. Celsus 7. 29. *solet etiam evenire, ut is infans humore distendatur, exque eo profluat foedi odoris sanies.* Cic. II. de N. D. 150. *intolerabili odoris foeditate insectantes depellunt.* Anomum & alii leves odores gignuntur VI, 18. e. *Graece idē, his opponuntur graves βαρύνες acres & vebementes.* Salmasius ad Solin. p. 360. nisi cum odor aut pabuli egestas locum mutare subegerat J. 48. e.
- Offensa** lenius streperent scuta J. 99. a. Ovid. Ep. 13. *Pes tuus offensus limine.* in quo offensae minimum gratia par J. 109. b. simul & invitam & offensam J. 76. a.
- Offerre** pugnam VI, 31. b.
- Officere** consiliis C. 28. e. ne quid vobis possit III, 8. a. hostium itineri J. 57. a. timor animi auribus C. 67. e.
- Officia** boni Imp. exsequebatur C. 70. e. intenderant J. 78. e. in varia officia distribuatur Senatus VI, 58. e. sumat aliquem ex populo monitorem officii sui J. 87. e. servilibus intentum C. 4. a. Seneca Ep. 77. *Ut primum jussus est fungi servili & contumelioso ministerio.* ubi MS. *Lacon.* ille puer, & pro, ita non, ita unum. quo facilius errata officiis superes J. 109. e. amici officio & fide pariuntur J. 10. c.
- Olim** Saturnini, post, Sulpitii, dein Marii I, 12. e. praesides olim nunc dominos III, 8. a.
- Omine.** pugnam illam pro om. belli futuram VI, 7. e.
- Omisit** non prius contra verum niti quam J. 39. e. deditione bellum incipit J. 70. a. qui hanc urbem, omitta cura adhuc regitis I, 2. a. superbia atque deliciis, sibi patriaeque diffidere C. 32. b. pecuniae & corporis gaudiis VI, 42. e. (pro, penitus dimittere,) Virg. *omissos hinc jam obliviscere Grajos. navigandi quidem in Aegyptum omissum consilium est.* Liv. III. B. M. *namque aut tu mederi potes aut* omittenda est cura omnibus VI, 40. b. J. 118. b. vetere consilio novum quaereret J. 73. e. ut alia magna & egregia tua omittam J. 10. a. C. 60. c. omittendum morem hunc quem agitis III, 9. e. & J. 110. a. J. 98. a. pila, gladiis res geritur C. 70. a.
- Omne** bellum sumi facile, caeterum agerrime definere III, 4. e. J. 85. a. pecus equitibus agendum attribuit J. 95. e. per omne tempus belli VI, 35. e. rem uti cognoverant, aperiant C. 42. e. exercitum C. penult. Africam J. 13. a. equitatum J. 53. e. & alibi. natus & omnem pueritiam Arpini altus J. 67. a. aetatem in optimis artibus egi J. 87. e. provinciam II, 8. a. res tutae tranquillaeque C. 16. e. omnes jam antea diversi audistis C. 20. b. spes in memet sitae J. 87. c. & J. 15. d. tuque & omnes tui VI, 38. a. bonos VI, 63. e. in omni re dominatur fortuna C. 8. a. ex omni copia duas legiones instituit C. 65. a. certamine J. 10. e. Numidiae J. 13. a. prorsus intentus omni modo plebis animum accendebat J. 32. e. nobilitate perculsa J. 37. e. strepitu pavescere J. 75. a. corpore III, 6. a. cis Taurum agro spoliatus est IV, 3. a. sic, tota mente atque omni animo intueri aliquem Cic. II. de Orat. ferrea omni specie IV, 10. d. omni via grassari VI, 17. a. omnia misceri ac mutari C. 2. c. venalia habere C. 10. e. sacra profanaque omnia pollueri C. 11. e. terra marique exquirere omnia vescendi causa C. 13. e. extrema experiri C. 27. e. honesta atque inhonesta C. 31. b. pavere C. 32. a. ut omnia bona in spe haberet C. 32. e. ad occasum ab ortu solis omnia domita armis parerent C. 37. b. provincias aliaque omnia tenere C. 40. a. fingere alia omnia C. 48. a. sibi cum collega ratus J. 47. a. secunda & opulentia sunt J. 17. a. sanguinem meum quam omnia malit J. 26. a. multa me dehortantur ni studium Reip. omnia superet J. 33. a. trahere omnia J. 40. a. sita in armis J. 55. e. magis quam proelium expectantibus J. 62. a. impunitatem & sua omnia concederet J. 65. e. omnia bello potiora ducere J. 66. e. fessos

I N D E X I I. S I V E

milites & jam abnuentes omnia J. 71. e. ten-
tando J. 73. a. denique omnia malle quam vi-
cti abire J. 81. e. omnia cum pretio honesta vi-
dentur J. 91. e. omnia retinendae dominatio-
nis honesta existumare I, 6. a. quibus omnia
probro ac luxuria polluta erant VI, 34. e. his
laeta & candida omnia visa VI, 36. a. in vi-
ctoria lege belli omnia licuerunt VI, 48. e.
honestamenta pacis & praemia belli VI, 60. a.
modis quaestui deditus C. 13. e. modis pecu-
niam trahunt C. 21. c. necessitudinibus circum-
ventum C. 22. e. fortunis expulit J. 14. e. ex
omnibus maxime tutos esse J. 16. a. unum
ex om. profugisse J. 72. a. & J. 18. b. suis
rebus commodum regis anteferebat J. 19. b.
moribus civitatis J. 46. e. ab om. partibus si-
mul tecti J. 102. e. ratus ex omnibus [†] aequae
aliquos ab tergo hostibus venturos J. 106. a.
gratia, potentia honos divitiae apud illos sunt
C. 20. e. neque quisquam omnium discesserat
C. 37. e. & C. 52. a. quis est omnium his mo-
ribus quin contendat J. 4. d. nemo omnium
ex fuga regem sequitur J. 58. b. & VI, 54. a.
neque quemquam omnium praeda morari J.
100. a. neque cuiquam om. satis sint J. 109. b.
primum omnium quia C. 38. c.
Omnino non certavisse III, 7. b. & J. 35. e. neque
omnino facere quidquam J. 104. e. sin in tan-
to omnium metu solus non timet C. 59. e. so-
lus om. post hominum memoriam I, 5. e. pru-
dens omnium quae Senatus censuerat I, 17. e.
miserrima om. morte, confecistis III, 2. e. so-
los omnium liberos IV, 5. a.
Onerabis, etiamne aures nostras odio tuo on. VI,
64. a. sic, *onerare laudibus* Plin. Epist. IV. Lib.
I. at, Vincentius Beluacensis, *pro, non onerare*
eum, non onerare amatum. bis die ventrem VI,
43. a. vino & epulis J. 79. d. promissis J. 12.
a. navis J. 91. a. onere foenoris oppressa ple-
bes I, 2. e. nimio simul & incerto I, 21. a.
turrium incertis navibus VI, 20. b. anima one-
ri fuit C. 2. e. divitiae oneri miseriaeque fue-
re C. 10. a. oneri quam usui esse J. 14. & III,
4. a.
Ope summa niti C. 1. a. *omne ope atque opera eni-*
ti Cic. Attic. XIV, 312. *pro, omnibus viribus.*
& Dictys. *ne procederetur summis opibus annite-*
batur Cap. 10. *opes belli parare* Cap. 12. quid
ubique opis aut spei haberent C. 22. d. niteba-
tur summa ope pleraque nobilitas C. 39. b.
maxima niti J. 17. a. enisum summa ne fieret
tale decretum J. 27. a. opem tuli J. 118. a.
Opera ratus aut ingenio suo opus esse J. 74. b.
cum multa opera circumdata I, 20. a. pretium
est C. 12. a. aut capta urbe operae pretium fo-
re J. 83. e.
Opere castrorum fessi J. 57. b. magis quam natu-

ra munita J. 61. a. omnia natura velut opere
& consulto praeceptis J. 97. d. operibus & loco
munitum (i. e. *situ*) J. 79. a. domum signis
aulaeis aliisque operibus ornare VI, 42. e. ma-
ture facto opus est C. 1. e. facto non consulto
C. 44. e. incepto tantummodo caetera res ex-
pediet C. 21. a. perdita Reip. C. 32. e. auda-
cia C. 68. d. nihil secessione opus est J. 34. a.
frumento aut pabulo J. 59. c. vi J. 59. d. quae
bello opus erant prima habere J. 86. c. illis
artificio, uti turpia facta oratione tegant J. 89.
c. decretis I, 16. a.

Operimenta equis ferreis laminis VI, 13.

Operiri lassitudinem C. 12. e. ibique operitur
cum omnibus copiis J. 96. b. operior praesi-
dia C. 67. e. an fortunam opperiretur J. 98. a.
ibidem J. 106. a.

Opes ubi familiares defecerant C. 13. e. cuiusvis
crescere contra illius potentiam C. 17. e. Cic.
pro Manil. *Crescunt opes & hostium animi.* &
noster civitas P. R. *omnibus creverat* C. 52. c.
imminutae C. 40. a. eodem significato quo ac-
cisae apud Horat. II. Serm. Sat. 11. *Integris*
opibus novi non latius usum quam nunc accisis
videas. in altera parte maiores opes, tuta con-
silia C. 42. a. audacia ubi opes ad defenden-
dum minores C. 59. e. Italiae maxime attri-
verat Hannibal J. 5. b. inops alienas opes ex-
specto J. 15. a. factionis J. 33. a. contusae,
hostiumque auctae J. 47. e. regni comminatas
J. 66. a. deminutae VI, 50. a. spes atque opes
civitatis in illo sitae J. sinet privatas facere I,
10. e. aut patrocinia quaerendo consilium pu-
blicum corruerunt I, 13. a. cum Minois iram
fugeret & opes II, 3. e. consumsi III, 2. e.
quantas opes nobilitatis pellere dominatione
III, 7. a. magnas virorum, armorum & auri
IV, 7. a. malae secundaeque res opes non in-
genium mihi mutabant VI, 3. a. cuius opes in
excelsis sunt VI, 45. a. ex quo illi gloria opef-
que inventae J. 73. a. spes opefque ejus ex
patre suo penderent J. 115. e. opibus ingenii
gloriam quaerere C. 1. a. qui ex parvis opibus
tantum imperium fecere C. 57. d. conjuratio-
nis fretus sine spe sine opibus J. 10. a. dispa-
ribus J. 56. a. magnis clarum J. 73. a. suis con-
fidere J. 85. a. fuitiles & corruptae I, 9. a. ma-
joribus esset Resp. VI, 57. d.

Opifices atque servitia C. 51. a. Cic. pro Flac.
jungit cum tabernariis. opif. & tab. atque illam
omnem faecem civitatum quid est negotii concita-
re? de Fin. 88. vid. de iis Offic. I. Cap. 42.
in sordida arte versantur, nec vero quidquam in-
genium potest habere officina. Nihil enim profi-
ciunt nisi admodum mentiantur. ib. Agrestesque
quorum res fidesque in manibus sitae erant J. 76. c.
Opinione amplius morabatur J. 57. c. *quamobrem*
opi-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

opinione celerius confido sceleratissimum illum poenas daturum. Lentulus apud Cic. Ep. *opinione pulchrior* Plaut. Mil. asperius est agere inter occurrentis invidos J. 87. a. contra op. Jugurthae J. 78. e. sic, *Caesar & Cicero.*

Opitulati inopiae ejus C. 34. b.

Opportuna. laetae tranquillaeque res sed eae prorsus op. Catilinae C. 16. e. opportunissimam rem incepto belli impediverant J. 82. d. in spem victoriae adductus ex opportunitate loci J. 52. a. nequicquam res op. cecidisset C. 20. a. Reip. autem op. videbatur quod is &c. C. 50. e. multa atque opportuna habes, quo facilius errata officiis superes J. 109. e. hostes IV, 2. e. opportunior fugae collis J. 54. e. urbis quae viris aut loco pro hostibus & adversum se opportunissimae erant J. 93. e. egentissimus quisque J. 91. b. opportunitas suae aetatis J. 6. e. Cic. Ep. VII. 7. *aetatem opportunissimam.* talia consilia per otium ex opportunitate capi J. 79. a. magnas corrumpere C. 44. e. si paterentur opportunitates loci J. 51. a. tentando postquam opportunos sibi legatos cognovit J. 50. a. absolute. ubi primum opportunum fuit J. 65. e. injuriae J. 23. b. sic *Liv.* U. C. 61. op. hosti necubi fieret cavere J. 59. b. usui fons J. 103. b.

Oppida temere munita J. 58. d. hiemem per oppida sustinui III, 3. b. excisa III, 3. e. oppidi potiundi J. 41. e. potiti oppido J. 79. b. praefectum J. 71. e. in maritimis agere J. 105. a. prope Cirtam oppidum confedit J. 24. d. circumfedit J. 24. e. operibus & loco munitum J. 79. a. magnum atque valens J. 94. a. incensum J. 96. e. pons in oppidum pertinens VI, 6. a. oppido evadere J. 60. e. effusum vulgum J. 72. a. clauso undique J. 71. a. egressi J. 96. e. repulsus ab I, 22. d. *oppidani* agere pugnare J. 64. a. proelio intentos J. 79. a.

Oppresserat iram J. 75. a. animum servitio VI, 43. a. si Rom. oppresseris IV, 2. d. magna clades atque calamitas Remp. C. 40. d. & J. 16. e. tanta torpedo animos I, 16. a. publice privatumque aere alieno *oppressos* C. 41. a. *plus gloriae sepulti quam oppressi attulerunt.* Valer. V. 1. 6. ubi MS. pro *funeribus Romanorum ducendis* expressit & *urbe illa.*

Oppressa. Idem V, 21. ubi pro, *Campanae* MS. *Capuanae.* neque per vim neque insidiis opprimi posse J. 7. a. opprimundae Reip. consilium cepit C. 16. b. exercitum opprimundae libertatis habet I, 12. a. & I, 13. a.

Opprobrii gratia VI, 7. e. (vide *gratia.*)

Oppugnare arcem J. 60. a. quod ab oppugnatione non desisterent J. 28. a. domum oppugnatam venerat VI, 62. e. oppugnatus in iudicio repetundarum C. 58. a.

Optatis magis pacem quam defenditis I, 12. a. *optatius* habent ex tua calamitate periculum libertatis facere VI, 49. a.

Optimates tibi ante videbantur, eosdem nunc demones ac furiosos vocas VI, 64. d.

Optimis. in op. artibus aetatem egi J. 87. e. quare optimum factum videri per ejus castra palam transire J. 115. e. duces I, 16. d. moribus egi P. Rom. I, 2. a. majorum exemplis I, 5. a. uti quam optimis imperites VI, 33. a. imperio atque iustissimo C. 11. a. optimos non audacissimos J. 35. a. exercitus & veterimus VI, 37. a. factu credens C. 33. a. & C. 64. a. & C. 66. e. & VI, 35. e. quod optimum videbatur consilium coepit J. 58. e. optimus quisque cadere J. 98. a. pro forti genti optime merenti J. 66. a.

Opulens & magna civitas J. 72. a. me opulenter illos arte colam J. 89. e.

Opulenti. magni atque op. J. 8. a. oppidum armis virisque op. J. 61. d. & J. 78. a. invidia ex opulencia orta C. 6. a. negligentiam tolerabat C. 58. e. quantum armis viris opulencia potest VI, 45. c. non ex op. verum ex dignitate creetur VI, 53. a. pacis VI, 6. d. per op. imperia amiserint VI, 52. e. agro virisque *opulentior* J. 19. e. res militaris opulentior erit VI, 51. a.

Ora maritima J. 22. b. incedunt per ora vestra magnifice J. 34. d. *Justin.* XVI, 5. *Victor Tyrannus captivos Senatores in Triumphi modum per ora civium* trahit. omnium in me conversa J. 87. d. occulta pectoris oris immutatione patefecisse J. 121. e. ore libero locutus J. 100. a. in ore vestro privatus egi VI, 3. e. egentibus agens VI, 13. a.

Orans postquam nihil proficiebat III, 3. a. qui secundis rebus suis ad bellum orantur IV, 2. a.

Oratio illa quo pertinuit? C. 54. a. nulla laedere potest ex animi sententia J. 89. a. fortem ex timido Imp. oratione fieri C. 67. a. quorum accepta J. 25. a. multa consumpta J. 28. a. secunda extollit J. 69. e. sua arregerat J. 86. e. turpia facta oratione tegant J. 89. b. habuit luculentam C. 32. d. habuit C. 58. a. &c. facundam & compositam J. 89. a. magnam exorsus IV, 1. d. per obsequelam orationis II, 6. a.

Orbes facere J. 102. e. orbis terrae divisione J. 20. a.

Ordine. recte atque or. C. 52. a. ne quisquam egrederetur J. 49. e. nullo commutato J. 106. a. instructos in aequum locum deducit C. 69. a. neque signa neque ordines observare J. 55. a. restituit J. 55. a. pro statu, equestris &c. multa verba in hoc ordine feci C. 58. d. senatorii C. 17. a. vestri J. 34. a. consul facit, or-

I N D E X I I. S I V E

dines habere signa sequi J. 82. a. cujus in urbem reditu decus atque ordines omnes interierunt I, 16. a. addito C. 58. d. commutatis J. 53. e. sine signis sine ordinibus J. 102. e. homines omnium ordinum corruptissimi I, 13. e.

Oriantur. cui dubium est animi per orbem terrarum vastitas, bella, caedes oriantur VI, 60. d. apud Deos rerum humanarum cura J. 17. c. collis ex medio J. 52. e. flumen oriens a meridie J. 52. a. ea familia ortum C. 32. e. his servitutis amittendae cura oriatur VI, 51. a. ne qua seditio aut bellum J. 7. a. & J. 75. a. dissensio civilis quasi permixtio terrae oriari coepit J. 45. e. clamor ingens J. 61. a. invidia ex opulentia orta C. 6. a. ortus ex concubina J. 5. e. sermo VI, 6. e.

Orginibus suis praesidio fuere, (Coloniae) J. 22. c.

Ornata egregio cultu corporis VI, 21. b. arma ornatumque mutaverant J. 99. a. ornatum hominibus restituere Valer. MS. cod. VI, 1. 7. Ascensiana & Vulgg. templorum ornamenta.

Os apertum aut lingua prompta VI, 44. a.

Ostendam rationem qua tanta mala effugiatis C. 37. a. asperitatem coepit J. 31. a. se Mario, postremos in agmine tentare J. 59. e. se cum exercitu J. 77. e. speculatores citi J. 106. a. ibi vero virtutem J. 62. b. gladium J. 107. a. dubius quidnam insolita facies ostenderet J. 53. e. natura iter C. 2. e. (pro declarare.) facinora memorat, scelera in patrem ostendit J. 38. d. probatissimam foeminam sicut & vivus multis ipse rebus ostendit & in morte sua testamento; declaravit. Cic. pro Caecin. 8. suam sententiam Terent. Phorm. V. 4. scelerum indicia Cic. de Arusp. Resp. ipsa se virtus satis, illis artificio opus est &c. J. 89. e. ostentabat ludum & lasciviam magis quam formidinem J. 70. e. & J. 25. e. faciem cominus VI, 11. a. ostentando virtutem J. 7. c. praemia affectare civitates J. 70. a. triumphos suos J. 34. d. sese quisque bonum & strenuum VI, 7. a. amicitiam gloriose IV, 3. e. servitii praemium III, 10. e. praedam benigne J. 70. e. scenis ad ostentationem histrionum fabricatis II, 7. e. Quintil. Orat II, 10. Nam si foro non praeparat, aut scenicae ostentationi, aut furiosae vociferationi simillimum est. Ostentui ut essem Jugurthae scelerum. (ut in me ostenderetur) J. 26. e. illa deditiois signa ostentui credere J. 50. e. Cic. de L. Agrar. Si aliud quiddam obscure moliuntur, aliud specie simulationis ostentant.

Otii spe laborem sustentant VI, 40. a. loca voluptaria facile in otio militum animos molli-
verant C. 11. e. majus commodum ex otio meo quam ex aliorum negotiis Reip. ventu-

rum J. 4. c. in otio facinus suum cum animo reputans J. 13. b. talia consilia per otium & ex opportunitate capi J. 79. a. quieti & otio adversum J. 70. e. luxurioso esse J. 100. e. bonum contere C. 4. a. ne per otium torpescerent manus. C. 16. a. otiosi apud Cic. qui se Rep. abstinent. — suum negotium gerunt otiosi. Lael. 86. uti per otium tuti simus J. 16. a. postquam adepti sunt, asperius acerbiusque fuit J. 45. a. grave regno. Justin. XX. 1. Codex Bib. Pub. pro, otium, hostium. pro, & m. ut & m. pro, quae gens, gentes. metuit odit bellum I, 14. d. pauci resistere quibus majus otium in castris quam Romae futurum erat, tanta vis creditorum impendebat VI, 35. a. quorum aetas ne per otium quidem tales voluptates attigerit VI, 38. a.

P.

Pabula scire incognita II, 3. a. egestas J. 48. e. frugum pabulique laetus ager II, 4. e. frumento aut pab. opus J. 59. c. p. pecoris magis quam arvo studet J. 95. a. de humano victu, quis cibus caro ferina atque humi pabulum, uti pecoribus J. 21. a. Animorum ingeniorumque naturale quasi quoddam pabulum consideratio contemplatioque est. Cic. IV. Acad. 229. Studii. Idem de Senect.

Pacatis. ex p. praedas agebant J. 37. e.

Pace. & in pace & per inducias nefanda facinora fecissent C. 52. e. bellum mutavit C. 68. e. neque bello nobis antea cognitus J. 22. e. de p. aut bello pacationes fecissent J. 44. a. si ambobus pacem ratam vellet J. 120. e. in colloquium ubi de pace veniretur J. 121. a. bellum aliorum pace mollius gessisti VI, 33. a. de p. atque bello agitandum est VI, 35. e. de firmanda VI, 38. a. socios in p. firma constitues VI, 40. a. neque bellum gerere, neque pacem habere C. 32. a. spero etiam in praesentia pacem nos habere. Attic. VII. Ep. 133. agitabamus laeti J. 15. e. & J. 117. a. agere IV, 2. a. pacem gerens J. 50. e. Virg. pro exercere IV. AEn. 20. abnuere J. 51. e. imminuere Bocchi J. 83. e. ad simulandam J. 119. b. conventam cum Imp. Rom. frustra fuisse J. 120. a. praestare & bellum pati I, 11. e. optatis magis quam defenditis I, 12. a. decreverunt I, 12. c. diluta proelia magis quam pacem datam IV, 5. d. stabilivisse VI, 41. a. bella atque paces J. 35. e. Sic Plaut. Perfa. re placida pacibus perfecti & Rudente. paces expetissent. Horat. II. Ep. 121. hoc paces habuere bonae, ventique secundi. & alibi. Lucret. V. 247. Ventorum paces. Varro de vita P. Rom. quibus de causis constituerint paces. recuperandae J. 31. a. pacis mora ludificare

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

care J. 40. e. dubium belli atque pacis rationes trahere J. 102. a. spe attinuisse J. 116. e. jura repeto I, 7. e. specie I, 10. a. actae VI, 6. a. modo effusas VI, 20. a. bonis artibus VI, 33. e. causa bellum gerunt VI, 40. a. honestamenta & belli proemia VI, 60. a.

Paciscatur vitam tantum ab eo J. 28. a. quae pacta in conventionem non praestitissent VI, 9. e. Collegam *pactione* provinciae perpulerat ne contra Remp. consentiret C. 27. e. & J. 42. a. *pactio* apud Orat. & Hist. est de re publica conventio inter personas publicas. pactum de privata inter quoslibet. Cic. pro Caecin. Quod editum magistratus, quod foedus aut pactio. & ad Attic. 4. ISS. vero non agnoscunt hanc differentiationem. Sine ulla sese tradere J. 66. c. qui de pace aut B. *pactiones* cum hoste fecissent J. 44. a. statuit cum eis de omnibus *pactionibus* praesens agere J. 31. c. *pacto* vitam dederant *palam* nihil ausurum J. 115. e. &, oppon. occulte I, 14. e.

Palantes, vagi J. 21. a. ab signis aberant vagabantur & p. villas expugnare &c. J. 48. e. milites, inermes J. 70. e.

Paludamenta adstari J. 14. a. togam paludamento mutavit VI, 2. e. arenam aliquam aut paludes emat. Cic. Agrar. 2.

Paludes. relegati in p. & silvam J. 1. 9. e. a paludibus invia I, 2. a. *deserta* paludis accolam Scipionem. Valer. V. ubi MS. civitatis ignobilis eum.

Par. facile par similisque caeteris efficiebatur C. 14. d. parem cum liberis tuis fecisti J. 15. d. hortantur ad caetera quae laevia sunt parem animum gerant J. 58. a. fama atque fortuna eorum pares sunt C. 54. a. tractu pari mons J. 52. e. natura sumus J. 80. a. equis operimenta VI, 31. a. ut par fuerat, decernit J. 43. b. offensu minimum gratia par, ac si prope adessemus J. 109. a. exercitui meo & hostium par conditio III, 3. e. obsequentior quam parenti par est VI, 62. a.

Parabant amicitias dandis beneficiis C. 6. b. pro, comparare. Servi acre parati J. 34. e. Sibi regnum C. 5. c. quibus summa claritudo paratur J. 3. a. domum pecunia VI, 62. a. Ulpian. ad Sabin. 22. Interest ipsius causa parata sint & legata, an ipsius causa emta, paratis enim omnia continentur, quae ipsius usibus fuerunt destinata. emta vero ea sola quae propter eam emta fecit maritus. Liv. III, 34. emtum paratumque pupillis. Terent. Eunuch. Cupio aliquos parare amicos beneficio meo. interficere T. Cl. 18. a. impedimenta per socios J. 44. b. proficisci parabat C. 47. a. armis contendere J. 13. a. festinare, parare C. 6. b. incendia C. 28. d. & C. 32. a. exercitum C. 30. e. defensionem

C. 36. a. auro amicos J. 10. b. & largiendo J. 13. d. *Baebium* Trib. Pl. J. 38. a. *meliri* parare, atque ea modo in animo habere quibus H. per dolum caperetur J. 11. e. prorsus intentus J. 25. e. caetera instrumenta militiae J. 47. b. agere, pugnare aut parare omnibus locis J. 64. a. cum magna cura J. 70. a. bellum nibilo segnius J. 78. e. flagitiose venditas quam turpissime parasti VI, 61. e. Numidiae imperare J. 13. a. copias J. 24. a. eorum perfidia pro armis uti J. 65. d. cuncta festinatque J. 76. a. multitudinem ad capiendam arma C. 28. e. turmam ex fortissimis J. 103. a. libera ab auctoribus patriciis suffragia III, 9. e. facinora in civis patriamque C. 61. e. majus dedecus parata amittere, quam omnino non paravisse J. 35. a. quae ipse perfidia clientis sui, facere praeventum J. 74. e. alia sibi jura I, 2. e. parandi juris & majestatis constituendae gratia J. 35. a. votis paranda auxilia I, 6. a. inter haec parata atque decreta C. 44. e. aliena bene parata prodegerint I, 8. a. leges C. 57. d. parati intentique J. 53. b. instructique J. 77. e. comitatibus J. 30. e. rebus paratis compositisque J. 47. e. & J. 51. e. J. 99. a. atque forti animo C. 68. a. paratis militum VI, 11. a. I. neque enim tantos ausim revocare paratus Stat. Achil. II. 265. ubi MS. abripitur. pro, eripitur. Jus a Sulla III, 7. a. vis Tribunicia telum libertati paratum III, 9. b. differere J. 46. e. incendia C. 33. e.

Parcere modestiae suae C. 14. e. pecuniae an famae minus C. 26. a. dignitati Lentuli C. 61. c. claves adulterinas J. 12. c.

Parendi sibi metus invaderet popularis J. 39. e. parere crudelitati tuae cogeas VI, 63. e. neu cui, nisi legibus pareremus I, 5. d. modestissime J. 7. e. quae homines arant &c. virtuti omnia parent C. 2. c.

Parente effocta (de Roma) C. 62. e. ex p. meo & ab aliis sanctis viris J. 90. a. parentes abundemus, (i. e. imperio nostro audientes) J. 109. a. exacta aetate VI, 48. e. patriam parentesque J. 92. e. &c. patriae, parentibus, aris atque focis C. 58. a. & VI, 60. d. repentinae caedes in parentum aut liberorum finem VI, 37. a.

Pariter cum filiis haeredem instituit testamento J. 9. b. ac si hostes adessent J. 50. e. cum occasu solis J. 71. e. & J. 79. d. pariter omnes viles sunt J. 82. e. diversissimas res pariter expectant J. 88. d. suorum & hostium res p. attendere J. 93. a. atque in conspectu hostium J. 105. a. Resp. p. ac saevissimo imperio bene atque decore gesta J. 106. a. munificus nemo putabatur nisi pariter volens J. 111. e. lacti ac spei bonae pleni esse J. 121. a. p. acre omnes

I N D E X I I I S I V E

- omnes invadunt IV, 11. a. mala haec p. cum honore pecuniae desinent VI, 43. a. (*quod eodem tempore.*)
- Pariuntur* amici officio & fide J. 10. d.
- Parricida* vestri Quirites VI, 3. a. hostem atque parricidam vocare C. 32. e. Reip. C. 55. e. & C. 61. b.
- Pars* ingenium, alii corpus exercebant C. 2. a. J. 54. c. & J. 55. a. & J. 70. e. J. 13. e. & sic, *partim* & *alia*. alii rem incredibilem rati; *pars* tamen &c. C. 32. a. *pars* sententiam ejus laudant: alii &c. C. 62. a. *alii*, *pars* C. penult. J. 72. a. VI, 43. c. & J. 37. c. ex omni copia *pars* quarta C. 65. a. *pars* in crucem acti, *pars* bestiis objecti J. 16. c. J. 43. a. *non geminatum*. inferior Africae J. 21. e. incedunt magnifice &c. *pars* ostentantes J. 34. d. arma capere alii, alii se abdere: *pars* territos confirmare J. 42. b. & J. 61. e. pauci integri magna *pars* confecti vulneribus J. 65. a. & J. 66. e. VI, 35. a. IV, 7. e. dimidia J. 68. e. vix decima parte die reliqua J. 102. b. multi per ambitionem fieri, *pars* J. 105. e. Illum in sinistra parte curare jubet C. 69. d. in parte tertia posuere Africam J. 20. a. in altera erat: in altera C. 42. i. in ea parte qua adventus erat Regis J. 63. a. qua pugnae affuit J. 77. e. ab ea qua ipse descenderat castellum tentet J. 98. a. magna editus collis J. 103. c. altior qua parte spectat oceanum VI, 16. e. pro virili parte VI, 44. a. neque in hac neque in illa fidem habes VI, 64. e. in abditam p. aedium secessit C. 20. a. fatigatus a fratre vix in partem alteram transductus est J. 11. b. partem Marius reliquos ducebat &c. J. 59. c. aliquantam gloriae II, 8. a. vix partem sumtum sustinent vestigalia VI, 4. e. hostium muniri VI, 48. d. quae tibi partes Reip. placent VI, 64. d. Lucan. I. *Dum trepidant nullo firmatae robore partes. parti copiarum praefectum ab Jug. J. 65. e. turpissimae corporis dediti J. 90. b. a partibus Reip. liber animus C. 4. e. languentibus partium animis. Ammian. 14. i. tanta libido in partibus erat J. 44. e. adverso populi partibus J. 47. a. in duas discedunt Numidae J. 13. a. abstracta omnia J. 45. c. copias in 4. distribuerat J. 106. e. partim conscii sibi alii ex partium invidia pericula metuentes J. 44. a. V. *Gellium* 10. 13. *Quadrig. Annal. 23. Utrum negligentia, partim magistratum, an avaritia, an ealam. V. Fr. Hist. Cap. 113. nostrae ed. Cato de R. R. Bubulcis obsequitor partim quo lubentius boves curent. ibid. Ulmos serito & partim populos. Cic. Offic. Sunt enim quaedam ita foeda, partim flagitiosa. & de Amic. Nihil est quod illi non persequantur suis argutiis, partim fugiendas esse nimias amicitias &c. Lucret. 5. Et partiam plano scatere. vid. Gell. 13. 13.**
- Parta*. bene p. vix retinemus C. 57. e. virtute VI, 32. a. armis componere VI, 33. a. bonis artibus C. 2. c.
- Particeps* omnium consiliorum J. 74. a. sic, *Conjuratiōis particeps* Cic. in Catilin. & ad Attic. I. 13. *Omnium meorum sermonum & consiliorum particeps esse soles.* dominationis VI, 34. a. regni J. 15. b. negotii J. 31. b. paulo occultius consilii hujusce participes C. 17. b.
- Partim*. (*non geminatum*) C. 51. a. vi, alias voluntate imperio suo adjungit J. 13. a. Graetulos accepimus *partim* in tuguriis alios incultius vagos agitare J. 22. d. (*vide pars.*) Semisomnos *partim* alios arma sumentes fugant funduntque J. 24. c. & J. 42. a. & J. 44. b. Ille probare *partim* alia abnuere J. 85. e. & J. 94. a. VI, 3. a.
- Parva*. Remp. ex p. magnam armis fecisse C. 60. a. vestigalia VI, 4. b. res crescunt concordia J. 10. e. ex opibus tantum imperium fecere C. 51. e. Copiis bella gesta cum opulentis Regibus C. 62. a. liberis J. 6. e. Valentiam intervallo praeterfluit II, 2. a. manu C. 62. a. paruit libidini & usui nemo omnium simul C. 52. a.
- Parum* honeste pudicitiam habuisse C. 14. e. comperta pro magnitudine ea res C. 23. e. animo valuisse J. 11. e. tuta per se ipsa probitas J. 14. e. fidei miseris esse J. 26. b. constabat probarent ne an J. 32. a. talia facinora impune suscepisse p. habuere: itaque J. 34. b. est impune male fecisse J. 36. a. sin id. p. procedat quovis modo interficiat J. 39. b. & 50. b. & J. 65. d. comperimus, nisi quia fuit &c. J. 71. b. postquam sese p. expurgat, capite poenas solvit J. 72. b. sibi p. idoneum ratus J. 76. a. cognovi J. 81. c. non sunt composita verba mea, *parum* id facio J. 89. c. placebat. *ibid.* scite convivium exorno J. 90. a. exploratum est J. 93. e. ore p. libero locutus J. 100. a. amplo castris collem J. 103. d. fidere J. 119. e. credendo I, 4. d. prosperae res meae IV, 2. e.
- Passim* multis sibi quisque imperium petentibus brevi dilabitur exercitus J. 21. b.
- Patebant* cuncta maria terraeque C. 10. a. municipia atque coloniae C. 68. b. mons satis patens J. 97. c. via ad verum pergens VI, 38. d. campis J. 108. a. *patefacere* scelera J. 46. a. quanta cujusque animo audacia inest tanta in bello patere C. 67. e. quaestori mandata Bocchi J. 111. e. conjurationem C. 37. e. iter nobis opportunius per Alpes III, 3. a. occulta peccatoris oris immutatione J. 121. e. delicta pate-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

refierent J. 37. a. conjuratione patefacta C. 47. a. indicio J. 76. a.
Paterentur: si p. opportunitates loci J. 51. a. vos ipsa re corrigi C. 61. d. aequo animo ni &c. J. 35. c. maledicta tua graviter & iniquo animo VI, 61. a. licentiam scelerum quasi rabiem ad integros contactu procedere I, 14. a. pure omnia faeva J. 15. e. dolus N. nihil languidi neque remissi patiebatur J. 57. c. quousque Remp. intutam? I, 16. e. neque mala eorum in occulto patitur (*majorum gloria*) J. 88. e. hujusce rei inopiam *ibid.* pessumus quisque asperrime rectorem VI, 33. a. civem neque leges neque dii penates I, 16. e. muliebria C. 13. a. imperia ejus injusta C. 19. e. matres familiarum quae victoribus collibuisse C. 53. e. omnia prius quam J. 23. e. otium J. 59. e. nihil intactum neque quietum J. 70. c. laborem aequo animo J. 71. e. nimis molliter aegritudinem J. 84. d. hiemem & aestatem juxta J. 89. e. nihil apud se remissum aut apud illos tutum J. 93. d. manu priorem alium pati J. 101. e. quietem J. 108. a. bellum & pacem praestare I, 11. e. inediae corpus patiens C. 5. a. *Tacit.* H. 3. 26. patientior *periculi quam morae*. belli C. 7. a. laborum J. 20. c. militiae aetas J. 67. a.
Patientia vestra in ferendis injuriis, & opes factionis a vobis dehortantur J. 33. a.
Patibulo improbo affigebatur IV, 13. a.
Patrandi incepta cupidinibus anxius J. 13. e. spe p. belli J. 78. a. quae gloriosa modo neque belli p. cognovit J. 93. e. fortibus consiliis magis quam bonis proeliis patrata sunt VI, 56. e. qua re p. VI, 60. c. *patratis* consiliis J. 13. b. eo die post conditam Urbem pessimum facinus p. foret C. 19. b.
Patria bona laceraverat C. 14. a. expertes C. 34. a. pro patria, pro liberis, pro aris atque focis C. 69. e. p. extorrem J. 15. e. & Urbe patriaeque II, 1. e. exul J. 16. e. patriae ingenium exercitabat VI, 56. e. diffidere sibi patriaeque C. 32. a. parentesque armis tegere C. 6. d. incendere C. 60. d. portare in dextris C. 68. a. facinora in civis patriamque paravisse C. 61. e. sedes I, 7. a.
Patriciae gentis nobilis fuit J. 100. a. libera ab auctoribus patriciis suffragia III, 9. e.
Patrimonii amissis C. 38. b. quantum *patrimonii* acceperis VI, 63. a.
Patrocinia sibi quaerendo aut opes I, 13. a. cuius p. civitas plurimum utebatur C. 42. a. suscepto malorum p. C. 49. e.
Pauca de ejus moribus explananda sunt quam initium narrandi faciam C. 4. e. hortatus pro tempore J. 53. e. munimenta egebat J. 103. e. pro delicto suo verba facit J. 110. a. pauci in plu-

ribus minus frustrati J. 62. b. per suam injuriam tibi inimici VI, 34. a. *paucis* absolvam C. 4. e. uti paucis verum absolvam C. 39. e. post diebus moritur J. 11. a. Africae situm paucis exponere J. 20. a.
Praedas cum p. diripiebant J. 45. e. in paucis tempestatibus sollertissimus omnium factus J. 101. a. paucis, quae me animus monet, accipe VI, 33. e. Judices a. p. probari regnum est VI, 53. e. agere J. 48. e.
Pavidos. laetos modo modo p. J. 64. a. pavor corpora agitaverat I, 21. d.
Paullatim crescere, interdum vindicari (*mali mores*) C. 10. e. cohortes paullatim incedere jubet C. 70. a.
Paullo. post paullo C. 18. a. p. diversius. C. 71. a. locum capere paullo quam alii editiorem J. 62. b.
Paullulum imminuta mente J. 69. a. modo prona J. 98. c.
Pax ubi evenerat C. 9. a. agitabatur in exercitu J. 31. e. convenit pax J. 42. e. & concordia disturbantur palam I, 153. a.
Peccandi causam praefens minus suppetebat C. 16. a.
Pecore. atque cultoribus frequentabatur J. 52. e. ager pecori bonus, arbori infecundus J. 20. c. pecoris domiti J. 78.
Peculatus aerarii factus J. 36. d.
Pectore. clausum in p. C. 10. e. meditata evolvat VI, 44. a. Si id modo in p. consilii est VI, 46. a. multa in p. volvit, VI, 52. e. occulta patefecisse J. 121. e. quod verbum in Jug. pectus altius quam quisquam ratus descendit J. 11. e. Postremo, hoc in pectus tuum demitte &c. J. 109. e.
Pecunia. suamet ipsum p. praecipitem casurum J. 8. e. in p. sua spem habere adversum P. Rom. iram J. 13. c. omnis mortalis p. aggrediantur J. 30. a. corruptum J. 38. e. ob militare facinus pecunia aut honore extulerat J. 53. d. tentare pecunia J. 70. c. facta ad Hispan. bellum VI, 9. b. *ut ostenderet etiam philosophum, si ei commodum esset, pecuniam facere posse.* Cic. *contra Rul.* 2. 71. potestas innumerabilis p. conficiendae &c. Cic. *alicubi in Ep.* ex pecunia legi judices inhonestum VI, 53. d. alios morte alios p. condemnabas VI, 62. e. pecuniae liberales erant C. 7. e. avaritia pecuniae studium habet C. 11. a. aut gratiae servitis C. 60. c. magnitudine a bono honestoque in primum abstractus J. 31. a. captae arcessiebant Scaurum J. 37. a. (*bribery*) J. 41. a. publice & privatim extortae I, 16. e. perdundae genitus 3. 15. a. omissis p. & corporis gaudiis VI, 42. a. auctoritatem pecuniae demito VI, 53. a. si p. decus ademeris VI, 54. a. omnibus modis

INDEX II. SIVE

dis trahunt, vexant C. 21. b. *vestigalibus abalienatis, sociis vexatis, regibus atque omnibus gentibus exinanitis.* Cic. de *Leg. Agrar.* 2. 72. grandem debebat C. 50. e. ad p. distribuendum J. 12. a. invidiam facti esse super pecuniam suam animadvortit J. 39. e. magnam amiserat J. 102. a. ad p. qua (via) cuique lubet nititur VI, 53. a. *Vias pecuniae norunt Graeci, & omnia pecuniae causa faciunt.* Cic. ad *Quintum.* Lib. I. pecuniarum repetundarum reus C. 18. a. publicandas eorum pecunias. (quo nomine veniunt bona omnia.) Vide *Ulpian.* L. *Pecuniae ff. de verb. & rer. signif.* Cic. II. de *Leg.* 77. *Ad quos ejusdem morte pecunia venerit.* in legationibus aut imperiis pecunias accepisset J. 44. a. p. coëgit quibus potuit modis H, 2. e.

Pede luxo. VI, 22. e. pedibus in sententiam T. iturum C. 51. c. aeger C. 69. c. captum III, 15. a. invicem tractu pedis quasi gubernator II, 6. a.

Pendere stipendia C. 20. d. *vestigal* J. 34. b. spes opesque ejus penderent ex patre J. 115. e. potestas ex opibus alienis pendet J. 17. e. Incerta est fortitudo dum pendet VI, 22. a.

Penetret. neque exercitus neque moenia obstant quo minus vi sua penetret. (*avaritia*) VI, 54. a.

Pensantur munia vestra frumentaria lege III, 10. e. *Valer. cujus clarissima opera injuriis pensando lib. V. cap. 3. §. 2. ubi MS. pro, Africae Dominam, dominicam Archigenes. Quaestusque es non aequa meritis praemia pensari.* Boët. I. *Prof.* 5. at MS. Coll. *Jesu pro pensari, reddi.* Sed ex interprete lectio. *feraces inter se annos idem sterilestque pensares* Lib. II. P. 1. pensatum *Clementia bellum.* Flor. IV, 2. 90. Lib. II. *Prof.* 1. *Optabuntque tuis dare colla laertis, Et patriam pensare toris.* Stat. *Achil.* II. 270. MS. pro, *Troade. Iliades.* ut saepe *Ovidius.*

Pensi quicquam habebant C. 51. e. (1. e. *nihil considerati*) a pensantibus *tratio, qui diligenter inspiciunt in quam partem vergat pondus.* nihil p. neque moderati habere C. 12. a. & c. fuisset C. 61. d. neque sancti habere J. 45. e.

Penuria aquarum coelo terraque J. 20. c. *liberorum* J. 25. a. *rerum necessariarum* J. 25. e.

Peperere. quae majores p. I. 5. a. gratiam ab eo I, 12. e. bonum civibus pepereris VI, 52. a. peperisse nobilitatem J. 88. e. ab eo magistratu alium post alium sibi peperit J. 67. e. privatim sibi quisque servitutem VI, 50. e.

Per tantam gratiam solus rerum potiretur VI, 51. e. per opulentiam imperia amiserint VI, 52. e. superbiam VI, 57. a. tabellam sententiam feret VI. 57. e. discordiam summam dilabi VI,

59. a. insidiae per idoneos saltus posita III, 12. e. per primum incitabantur III, 15. a. per incertum stolidior an vanior IV, 1. a. triumphum duxere IV, 4. e. nostra corpora bellum conficere IV, 7. a. hiemem ad id fabricatae IV, 10. a. regnum ejus contendit IV, 10. a. per vos igitur Quirites IV, 5. e. ventis per cava terrae citatis VI, 7. a. ignobilitatem, invidiam scriptorum celebrata VI, 11. a. per summa flagitia detrectantibus VI, 30. e. per mortalis avide cupiuntur VI, 32. a. per suam injuriam tibi inimici VI, 34. a. ne per otium quidem tales voluptates sine dedecore attigerit VI, 38. a. per saevitiam exercerent victoriam VI, 48. a. perculsa nobilitate J. 37. a. metu aberant C. 6. b. tumultu insolito J. 42. b. repentino metu J. 62. a. magna alii insolitare J. 78. e. caede & incendio C. 44. d. magnitudine facinoris J. 73. e. supra bonum atque honestum J. 84. a.

Perdita Rep. opus esse C. 32. e. non res suas cum Jugurthae perditis misceret J. 85. e. bonos perditum eant C. 59. c.

Perdundae Reip. impunitatem fore C. 47. a. pecuniae genitus III, 15. a.

Perducit ad studium sui majoribus promissis J. 82. a.

Peregrinantes. sicuti p. vitam transiere C. 2. e.

Perfecit pollicendo multa uti anteferet nec J. 19. b. inceptum J. 11. e. maleficium *Cicero pro Coelio* 42. scelus, *pro Cluent.* 153.

Perfidia eorum pro armis uti J. 65. d. biduum modo ex perfidia laetati J. 72. a. clientis sui facere praeventum J. 74. e. novorum fidem intacta p. veterum experiri periculosum J. 77. a. spes omnis in scelere atque p. I, 4. e. quos p. aut perjurio violasti I, 16. c. callidi & reptores perfidiae IV, 4. d. audacissimo cuique esse perfidiae VI, 6. b.

Per se utrumque indigens C. 1. e. probitas per se parum tuta J. 14. e. aliis beneficia per se ipse dare J. 101. a. senectus per se gravis VI, 3. a. ipsa per se virtus amara VI, 53. a.

Cognitiones capitalium rerum sine consiliis, per se solus exercebat Liv. 1. U. C. dedecus amittere C. 21. a. arma per Italiam parare C. 25. a. terrarum orbem C. 8. e. C. 31. e. exercitum omnem C. ult. per eas se credebat posse servitia urbana sollicitari C. 26. a. per procuratores aut seipsum agere. Cic. *Attic.* IV, 86. multa per Fulviam pollicendo C. 27. d. & C. 27. e. C. 29. a. ea potestas per senatum magistratui permittitur C. 30. e. alios sollicitabat C. 40. e. C. 42. e. C. 45. a. per insidias deprehendant C. 46. a. inducias & in pace C. 52. e. senatus decretum consul gladium eduxit C. 56. e. habendos per municipia C. 57. e. vim C. 59. e.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

C. 59. e. per ambitionem deliquere C. 60. e. praetores idem fit C. 64. a. per liberos suos rogatus, defendas C. 36. e. montis iter facere C. 65. e. tramites occulte profugeret in G. C. 66. c. per illa tempora Remp. agitavere C. 39. c. *Cic. per eos dies VII. Verrin. & J. 11. e. connubia Gaetulos secum miscuere J. 21. c. hostium munitiones J. 25. e. & J. 42. d. media castra palam transire J. 115. e. dedecora C. 38. b. ignaviam & vana ingenia incerta pro certis captare C. 20. a. per ignaviam in proelio sonum tubae audire non posse. Auctor. ad Heren. IV. 166. per luxum atque ign. aetatem agunt J. 2. a. per otium corporis expectare senectutem Curt. IX. 6. 19. fraudem jus fuit J. 3. a. licentiam inolescere animum C. 6. e. laborem militiam discebat C. 7. a. otium torpescerent manus C. 16. a. socordiam vires deflueret J. 1. b. insolentiam studium meum extollere J. 4. a. dolum caperetur J. 11. e. summum scelus adimere C. 12. e. virtutem mori C. 20. e. turpitudinem abuti C. 13. a. per societatem periculi reliquos illius potentia tegetur C. 49. e. per D. immortalis quo illa oratio pertinuit C. 54. a. furtim & per latrocinia J. 4. e. per latrocinium imposita lex. Cic. in Pison. 23. per regni fidem moneo obtestorque J. 10. a. per scelus crescere regnum J. 15. a. otium tuti J. 16. a. per majestatem P. Romani J. 19. e. & J. 26. e. sanguinem J. 18. e. uti per paucos factiosos Jug. scelus condonaretur J. 29. a. quasi per saturam sententiis exquisitis J. 31. d. Romae per omnis locos & conventus de facto Cos. agitari J. 32. a. incedunt per ora vestra magnifici J. 34. c. per secessionem occupavere J. 35. a. per manus libertatem retinendam J. 36. a. fidem pub. per sese inviolatam fore J. 38. c. per tramites exercitum ducere J. 42. a. occultos antevenit J. 52. a. collis sequi J. 59. d. per amicitiam perque Remp. J. 62. d. ei per maxumam amicitiam copia fallendi erat maxuma J. 65. e. multis diebus per dubitationem consumtis J. 66. e. hostias diis supplicanti J. 67. a. facile notus per omnis tribus declaratur J. 67. e. magistratus inter se per manus tradebat J. 67. e. quasi per amicitiam monere J. 68. a. ubi primum potuisset per negotia publica facturum sese J. 68. c. nobilitate fusa per legem Maniliam J. 69. e. perque sua ante fideliter acta J. 75. a. talia consilia per otium & ex opportunitate capi J. 79. a. quoniam in has regiones per Lepitanorum negotia venimus J. 81. a. inducias sponsonem faciunt J. 81. a. loca aequalia ventus coortus J. 81. d. per literas fit certior J. 84. a. superbiam aetatem agere J. 87. a. ambitionem sese probos simulavere J. 87. c. cum*

tute per molliem agas J. 89. e. pecus exercitui per centurias distribuerat J. 96. a. uti prospectus nifusque per saxa facilius foret J. 99. a. signa per vigilias canere J. 104. a. quando per illam (*fortunam*) licet, festina J. 109. e. per caeteras gentis clari I, 4. b. per injuriam quam, optimo jure I, 5. a. per sceleris immanitatem tutus fuerit I, 5. e. taedium aut pudorem tyrannidis esse &c. I, 6. a. tot vulnera & labores I, 9. e. arma *ibid.* summum Imp. satis quaesitum erat nomini majorum I, 10. e. litteras gnarus I, 22. a. per calorum corpora in murum attollitur I, 22. e. regi per obsequelam orationis cari II, 6. a. per vias II, 7. e. exornatis aedibus *per aulae* II, 7. e. epulae quaesitissimae per provinciam &c. II, 8. a. triennium vix annuus sumtus III, 2. e. per Alpes iter patefeci III, 3. a. hiemem per oppida sustinui III, 3. a. per nomen militare aerarium occupavere III, 7. e. per suffragia vosmet ipsi dominos destinatis III, 8. a.

Perfugium miseris C. 63. a. *verbum Plautinum, ex Calina. Nescio unde auxilii, praesidii, perfugii mihi, aut opum nunc copiam comparem. usi sunt etiam Livius Cicero, Caesar, Tacitus.*

Perge uti coepisti J. 109. e. qua p. praedas agere J. 23. e. itinere quo p. J. 51. a. uno animo pergentibus III, 8. a. ad se vorsum exercitum p. J. 72. a. pro tendere aliquo Virg. AEn. III. 198. *quo tendere pergant. quo loco, pro sic ore precatur. Codd. MSS. Petrensis Pembr. & Coll. Jesh. forte p. domum C. 45. e. properantius J. 8. e. patenti via ad verum perges VI, 38. e. festinans pergit J. 56. e. ad oppidum J. 63. a.*

Pericula tolerare C. 10. a. vilia habere C. 16. a. suo quisque metu metiri C. 32. a. in maxima venerit Resp. C. 61. e. excitant neque gloria C. 67. d. metuentes ex partium invidia J. 44. b. consulta habeo J. 87. d. totiens labores & p. suscepissem III, 2. a. multa domi militiae multa advorsa fuere VI, 3. a. bonus contra p. & ambitionem VI, 19. e. occulta neque facere neque vitare (i. e. *insidias tendere*) VI, 52. a. *aperta pericula e contra, Virg. quid miseras toties in aperta pericula ciues Projicis? ibi Cod. Petrensis. aeterno foedere firmes. at caeteri faciunt cum Vulgg. Tibul. I. 9. Est Deus occultos qui vetat esse dolos Claud. Paneg. 23. proditor occultus. Scelus Lucan. pro discrimine J. 55. a. Tacit. tanquam insonti periculum fecissent. Celsus V. 26. modo vero periculum facit quodcunque magnum. novitate periculi C. 4. e. plus timoris quam p. effecerant C. 43. e. per societatem periculi C. 49. e. neque periculi neque laboris patiens J. 48. a. Ovid. Trist. III. Eleg. 11. *Plurima sed pelago**

I N D E X A L L I A S I V E

terraque pericula passum. socius vobiscum ade-
ro J. 90. e. ducem se pollicetur J. 98. e. tum
demum p. atque negotiis compertum est C. 2.
b. ubi animus ex multis periculis atque mise-
riis requievit C. 4. a. a p. aberant C. 6. b. ma-
gnis in meis p. C. 36. a. Remp. in maximis ser-
vavere C. 60. e. objectare J. 17. e. invideant
etiam meis J. 88. c. plurimis meis quaesivi
J. 89. b. in tutandis magis quam in ulciscen-
do teneamini I. 4. e. facto non consulto in ta-
li periculo opus esse C. 44. e. in summo fore
suam salutem J. 79. e. alienam rem periculo
suo curare J. 85. a. cum ingenti frustra age-
bantur vineae J. 97. e. in p. aut metu agites
VI, 35. e. tale p. Reip. haud occultum habuit
C. 24. d. quantum impendeat Consuli C. 29. a.
quo p. aliis faceremus C. 34. a. p. ex illis me-
tuit C. 59. e. anceps J. 42. c. ubi quemque
periculum ceperat ibi resistere ac propulsare J.
55. a. ex tua calamitate p. libertatis facere
VI, 49. a.
Perinde ea J. 4. e. quasi ea honori habeant J.
34. e. p. laudantur ut earum rerum usus est
VI, 54. a.
Peritia tanta locorum erat ut &c. J. 50. e.
Perjuriis delibuta uxor VI, 62. a. aiebat perjurio
lingua C. 14. a. quos perjurio aut perfidia vio-
lanti I. 16. e.
Perlata rogatione J. 37. e.
Permanere in suis artibus J. 8. e. vide *artes*.
Permixtio. moveri civitas, & dissensio civilis
quasi p. terrae oriri coepit J. 46. a.
Permota plebes dominandi studio C. 34. e. vehe-
menter eo negotio J. 6. e.
Permulcti liberalibus verbis IV, 1. b.
Perniciem senatoribus machinabantur C. 19. b. n.
misericordia in perniciem casura esset J. 35. e.
ad p. ejus dolum quaerere J. 73. a. pernicio-
lubine paulisper usus J. 1. a. & J. 3. e. natu-
ra serpentum J. 94. b. pacem an b. gerens per-
niciosior esset J. 50. e.
Perperam quam recte fecisse J. 36. e.
Perpeffa est crudeliff. proscriptionem civium VI,
63. e. imperia saeva C. 19. e. satis est per-
peffos esse, etiam ne aures nostras odio tuo
onerabis? VI, 64. a. delicta flagitiis obsecutus
VI, 41. a.
Perpulit spe peffionis uti insequeretur &c. J.
42. a.
Perferibit castelli planitiem J. 98. c.
Persequar tuas injurias? J. 17. e. caetera male-
ficia tum persequare ubi facta sunt C. 58. a.
Persi. ad bellum P. Macedonicum I, 2. a. recto
Perseus *δορυκράτης*. sic, Varro de R. R. Quae an-
te cataclysmum Ogygi. Et Herculi apud eundem
de L. Lat. VII. Tacit. ad bellum Persi. sic,
Chremi, Achilli, Timarchidi.

Persuadet multa pollicendo J. 50. b. Numidae
J. 65. e.
Pertaesum vos injuriae III, 8. e.
Pertinens in immensum J. 52. e. pro, *pertingens*.
pons in oppidum p. VI, 6. a. Ulpian. de Cloa-
cis L. Praetor. Quo minus illi cloacam quae ex
aedibus ejus in tuas pertinet. Cic. de Senect.
tanta esse conatos, quae ad posteritatis memoriam
pertinerent de Nat. D. Lib. 2. 136. ad pulmo-
nes usque pertinent. MS. B. Pub. *pertingat*.
male. Caesar & Liv. saepissime. quo p. illa Ora-
tio: an ut faceret &c. C. 54. a.
Perturbandum. ad p. Remp. C. 18. a. aciem J.
63. e. hostis perturbatos C. 70. e.
Pervade uti soles aspera omnia VI, 40. b.
Pervenisse in regnum adoptione J. 11. e. impe-
rium ad minus bonos C. 55. e. ad oppidum J.
41. c. Thalam. J. 78. a. Valer. M. Ceretem
pervenit, sic MS. at male pro Caere in oppi-
dum pervexit. in locum tumultuosum J. 96. c.
Perversam gratiam gratificans VI, 42. c. nihil ab
hoc pravum & perversum produci posse arbitra-
bantur. Cic. pro Rosc. 17. Ovid. 11. Trist. 60.
perversae mentes. Statius vota perverse consu-
lunt: & eo se munitiores putant quo illi qui-
bus imperitant nequiores fuere VI, 33. a. per-
verse ne dicam impudenter. Cic. Lael. 22. vul-
nere VI, 31. a.
Pessundatus est animus ad inertiam J. 1. b.
Pessima mala luxuria atque avaritia C. 5. e. ar-
tes, de iisdem J. 90. c. consultoribus. cupidi-
ne atque ira J. 68. d. servorum I, 9. a. faci-
nus post conditam urbem C. 19. c. quisque
asperrime rectorem patitur VI, 33. a. quam
quisque pessime fecit tam maxime tutus est
J. 34. e.
Peste conditos Orbis terrarum IV, 7. e. ne prae-
mia M. in pestem suam converteret J. 73. e.
postquam illa pestis (Carthagin. imp.) ex Afri-
ca ejecta est J. 15. e. etiam si certa pestis adesset
J. 114. d. contagio quasi pestilentia invasit
C. 10. e.
Petebat. at is quem p. J. 23. a. pro appetere
ictu. ex arena traductum verbum Cic. in. Orat.
133. Ut enim *Athletas* nec multo secus gladiato-
res videmus, nihil nec vitando facere caute, nec
petendo vehementer, in quo, non motus hic ha-
beat palaestram aliquam. Curtius expositus ipse
ad ictus undique petebatur. Cic. pro Lig. cujus
latus mucro ille petebat. magis fides ejus quam
fortuna J. 15. a. foedus & amicitiam J. 112. e.
consulatum C. 18. a. ab senatu petere ne se
alium putaret ac Numantiae cognitus esset J.
18. a. supra quam ego sum J. 26. c. imperium
a vobis J. 87. a. murum certantes J. 99. e.
Necesse est tanto operosiora esse munimenta, quan-
to valentiora (MS. vehementiora) sunt, quibus
pe-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

petimur. *Senec. Ep. 95. societatem IV, 2. c. alienas opes VI, 50. e. vitam ipse liberisque J. 50. a. aequam conditionem J. 81. e. ut saepius peteret viros, quam peteretur C. 26. e. Novercam blanditiis petit. Quintil. a nobis ad societatem, ab illis ad praedam peteris IV, 7. a. divitias C. 34. e. non malum facinus a te VI, 60. b. inter arma civilia aequi boni famam VI, 2. a. cohortatus ut petitionem suam curae haberent C. 22. e. alia deinde alia loca J. 21. d. petundi consulatum spes C. 16. e. absolute. petundi gratia missionem rogat. subaudi consulatum J. 68. a.*

Petulantia & probro maxime praestabant C. 38. b. eo sensu mobilitate praestare. *Lucret. III. 87. iudicio magis, quam morbo animi p. ista uti VI, 61. a. petulantissimis verbis laedis VI, 64. e.*

Pictas tabulas mirari C. 11. e.

Pietate deorum delubra, domos suas gloria decorabant C. 12. b.

Piget taedetque civitatis morum J. 4. e.

Piraticam exercentes VI, 25. c.

Piscantis renunculo II, 9. e.

Pium, tutum, gloriosum an indecorum sit IV, 1. a.

Placebant sua cuique satis C. 2. a. VI, 53. c. & J. 68. a. neque consilium aut quisquam hominum satis placebat J. 77. a. parum p. eas discere J. 89. c. raris animus est ad ea quae placent defendenda III, 8. a. quae partes Reip. VI, 64. e. Senatus consultus est de B. placeretne J. 30. b. & C. 57. e. quando vobis ita placet gerite ut vultis bellum J. 118. e. haud absurde VI, 53. e.

Placide modesteque Remp. inter se tractabant J. 45. a. placide & otiose *Plaut. Poen. p. sedateque dolorem ferre Cic. II. Tusc. 99. & loqui. in Orat. 50. placide leniterque objurgat. Gell. XIII. 24. sic Codex Pembr. editi, leniter ac blande. aliter atque animo gerebat, placide respondit J. 75. a. p. satis verba facit J. 85. e. p. & benigne J. 110. a. quo plebem in magistratu placidius tractarent C. 40. b. placido mari III, 5. c. cum placidum ventis staret mare. Eclog. II. Nec secus tres nostri Codd. MSS. placidus ingenio J. 23. a. undis placidis natate. *Ovid. Metam. 13. 190. moribus placidis. Ammianus Marcellin. 207.**

Placuerint. reliquum est optare ut ea quae tibi p. ea dii Im. approbent beneque evenire finant VI, 44. b.

Plana Italia ac mollis VI, 15. e. in planum deducit J. 53. e. eo sensu quo apud *Plin. Ep. planum solum. Quod si universitatis corpus planum & aequabile explicaretur Cic. de Univ. 18. planitiem castelli perscribit J. 98. d. erat inter*

caeteram p. mons faxeus J. 97. c. p. erat inter finistros montes C. 69. a. media deserta J. 52. e.

Plebem tractare placidius C. 40. b. vindictam nobilitatis acerrime in p. exercuerat J. 19. a. in p. quaestiones graves habitae sunt J. 34. a. ex secundis rebus insolentia ceperat J. 44. e. vindicare in libertatem J. 46. a. servili imperio patres p. exercere J. 2. b. ex gravi servitute in libertatem restituit VI, 46. e. *plebes* (*saepe*) permota dominandi studio C. 34. e. p. pro victa est III, 12. b. eo libere agitabat quia VI, 50. e. neque plebi militia volenti putabatur J. 86. e. volentis facturus IV, 9. a. plebis discessio a patrib. I, 2. b.

Plena flagitii J. 42. e. *Terent. vini plenum, Varro Eumenid. plenus vini & Veneris. somni stupri Cic. post Red. laboris Virg. hostium VI, 4. spei bonae J. 121. a. pleno gradu in collem subducit J. 103. e. Trebon. Cic. Ep. 12. 16. nam illum paratum ut video & ingressum pleno gradu cohortari non intermitteremus. vid. gradus.*

Plerumque noctis processit J. 24. d. diei *Dictys II. 4.*

Plumae in modum VI, 13. a.

Plura. multo pl. bona accepisses J. 109. e. pauci in pluribus minus frustrati J. 62. a.

Plurimum posse ingenium compertum C. 2. b. audaciae inerat C. 17. a. utebatur ejus patrocinio C. 42. e. neque pluris pretii coquum quam villicum habeo J. 90. a. qui plus posset C. 40. e. & audacia C. 59. e. praesidii & usus amplior VI, 58. a.

Poenae severior C. 54. b. genus novum decernere C. 55. a. civitas poenae cuncta, aut praedae fuit J. 72. b. sic, esse in poena *Cic. pro Ligario 8. in poenas Ovid. Ep. 11. 9. dederant C. 23. e. morte p. dedit C. 61. b. mearum miseriarum gravis p. reddat J. 17. d. hortatur uti contumeliarum in Imp. cum suo auxilio p. petat J. 69. d. dum pro civibus suis p. caperant J. 71. e. Steph. caperent i. e. ferrent. subirent. male. capere enim poenam in hostem. est eos in poenas cogere. Curtius. Achillem imitatum se esse poena in hostem capiendam. eodem sensu Cicero de Arusp. resp. 40. magnitudo animi ad expetendas domestici sanguinis poenas excitavit. & persequi poenas inimici, pro ulcisci male meritum idem in Ep. ad Att. J. 187. e. acerbissimas solverunt IV, 5. d. ad crudeles p. te invocat VI, 40. b.*

Poenitendum num. p. sit reputate J. 89. a. poenitens consilii I, 18. b. poenitendum pro, poenitentiam acturum VI, 10. c.

Pollebat ejus in Senatu auctoritas J. 13. e. factio ne nobilitas J. 45. e. J. 27. d. res eorum satis prospera, satisque pollens videbatur C. 6. a.

I N D E X I I. S I V E

- animus ubi ad gloriam virtutis via grassatur, abunde pollens, potensque & clarus est J. 1. a. facundia ejus Romae clara pollensque J. 32. e. non ingenium ullum satis pollet quin succumbit VI, 52. e. *Romana majestas toto orbe polleret. Flor. IV, 2. 8.*
- Polliceantur.* caeteros adeant bene p. C. 42. e. tabulas novas C. 22. e. maria montisque C. 24. a. deditionem J. 40. e. neque abnuere neque p. J. 51. e. pollicitando animum accendebant J. 8. a. illorum pollicitationibus accensus J. 23. a. multis aggreditur J. 65. e. Sulla omnia pollicito J. 111. e.
- Polluere* sacra prof. omnia C. 11. e. pollui consulatum credebant si homo novus adeptus foret C. 24. e. *Valer. M. III, 5. 1. praetura ab eo pollui.* ne polluta licentia invidiam accenderent J. 18. e. quibus omnia probro ac luxuria polluta erat VI, 34. e. *absolute*, indignus illo honore, & quasi pollutus J. 67. e.
- Pondere.* equi imperati cum non parvo argenti p. J. 31. e. gratia J. 99. a. *Nonius dicit*, pro numero quandoque sumi. ut apud Varronem de Vita P. R. magnum pondus artificum.
- Ponere* vigilias crebras J. 49. e. sic ponere castra. *Cic. ad Attic. VIII. 164. Livius. Custodias portis Hirtius V. B. Afr. Custodes, Cicero, Tibullus Lib. I. Eleg. 2. Nam posita est nostrae custodia saeva puellae.* neu verba inimici ante facta sua poneret J. 18. a. uti sellam juxta J. 69. a. qui civitatis incommodum in gloriam suam ponit VI, 62. a. castra posita munitaque J. 78. e. & levi munimento J. 96. a. insidiae III, 13. a. epistolam in pulvino temere positam J. 74. b. legiones in monte C. 1. 4. dum bellum grave cum Etruria positum est I, 2. a. cum praedixero positum insulae VI, 8. e. *Aspera tum positis mitescent saecula bellis. Aeneid. I. 295. ubi tres Codd. nostri cum Vulgg. faciunt.* & idem: *Ponuntque ferocia corda.* arma ponere apud Liv. & Caesarem. posuistis me Imp. Numidis J. 26. b. praemia victoribus p. fortuna C. 21. d. *Tacit. III. 31. Pacem ne tum quidem orabant cum bellum posuissent.*
- Pons* pertinens in oppidum VI, 6. a. obsident occulte C. 46. a.
- Populares* sceleris sui C. 23. a. (pro consciis) C. 25. a. & C. 59. e. hominem tam acceptum popularibus J. 7. a. de militibus J. 62. d. & J. 77. e. mos partium pop. & senatus factionum J. 45. a. animi tentati J. 52. a. pro subditis J. 119. a.
- Populi* ingentes vi subacti C. 10. a. partibus averso J. 47. e. utriusque finis communis habetur J. 81. b. concionem advocavit J. 86. e. suffragiis integer I, 11. a. jus amplificatum VI, 30. a. de magistratu facile p. judicium fit VI, 53. d. judicia defendit VI, 61. e. reges p. finitimi C. 6. a. auxilia accersere a populis & regibus sociisque J. 86. d. & J. 34. b. cum populo agat de his C. 57. e. quos finis populo suo peterent J. 81. e. sumat aliquem ex populo monitorem officii sui J. 87. e. pop. nationesve VI, 42. a. rogationem ad populum promulgat J. 44. a. Senatum & P. R. J. 119. a. P. & Senatum J. 45. a. ei provinciam iussit J. 86. a. gentium moderator I, 6. e.
- Porrectum* transverso itinere collem J. 63. a.
- Porro.* pro, sed. laetabatur intelligens porro &c. autem anxius erat &c. C. 47. a. timebat iram Senatus, porro animus ad inceptum scelus rapiabat J. 27. c. in Siciliam, porro ex Sicilia J. 30. e. in principio VI, 42. e.
- Portam* irrumpit J. 62. a. *portuosior* J. 19. e.
- Portabant* auxilia amicis P. R. C. 6. e. patriam in dextris C. 68. b. stipendium in Africam J. 40. a. commeatum J. 50. e. copias. *apud nostrum fere innuit navigationem.* qui in Africam portaretur J. 30. a. cibum & arma miles J. 49. e. plurimum aquae J. 78. b. arma portari, conventus fieri C. 31. a. armorum portationibus C. 43. e.
- Portendant* caedem mutationes J. 3. e. somnio thesaurus III, 1. e. deorum nutu cuncta J. 97. a. portenta atque prodigia nunciabant C. 31. a.
- Posceret* uti res p. J. 73. b.
- Posse* plurimum ingenium compertum C. 2. b. ingenium ejus haud absurdum, posse versus facere &c. C. 26. e. pars turres capere ira amplius quam lassitudo posse J. 72. a. me vicem aerarii praestare, an exercitum sine frumento & stipendio habere posse? III, 3. a. in multitudinem dispersa minus poterat J. 45. d. quam verissime potero paucis absolvam C. 4. c. & C. 18. b. quis tolerare potest illis divitias superare quas profundant C. 21. a. pejor an ignavior sit deliberari non potest I, 12. a. ubi primum potuisset per negotia publica J. 68. c. quibus rebus possent opes factionis confirmari C. 33. e.
- Possidet* si libido C. 52. a. virtutis praemia ambitio C. 60. b. *possessionibus.* ex p. solvere aes alienum C. 36. e.
- Post* dominationem Sullae hunc libido Reip. cap. invaserat C. 5. b. paucis post diebus moritur J. 11. a. post insidias Jugurthae J. 59. b. malam pugnam ab rege defecerant J. 60. e. sua necessaria post illius honorem ducerent J. 76. e. hominum memoriam I, 5. e. annum II, 6. e. se regibus devovent & post eos vitam refutant VI, 16. e. modestiam meam post tuam dignitatem habere VI, 45. e. post quam divissim. post dies 4 quam eo ventum erat J. 79. d. con-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

conditam Romam pessimum facinus C. 19. b. cum post execrationem omnes degustavissent C. 23. a. quo Hannibal post magnitudinem nominis Romani Italiae opes maxime attriverat J. 5. b. invidiam sequi J. 59. b. *post* (adverb.) ubi contagio, quasi pestilentia invasit C. 10. e. & C. 16. a. p. paullo C. 18. a. post paullo saepius. paullo post J. 41. e. ubi periculum advenit invidia atque superbia postfuere C. 24. e. *pro*, *pone*. post eas caeterum exercitum in subsidiis locat C. 69. e. & J. 22. e.

Postea vero quam C. 2. a. *postea in principio* C. 19. c.

Postera die J. 71. e. aliquanto posteriores se esse vident J. 81. e. majorum gloria posteris lumen J. 88. e. gerere quam fieri, tempore posterius, re atque usu prius est J. 88. a. tollendus in posterum VI, 39. e.

Postquam. in principio C. 58. a. C. 62. a. C. 64. a. &c. sed, postquam C. 66. a. J. 8. e. tamen postquam J. 6. c. nam postquam J. 46. a. postquam nox aderat J. 62. e. invidia decesserat J. 93. a. videt J. 65. a. *cum praesente* *Indicat.* loco praeteriti. saepius *Dictys* IV, 1. 4. 6. facta sunt J. 66. e. dixit J. 68. c. adepti sunt J. 87. a.

Postremam aciem invadunt J. 107. a. in primis, in postremis, in medio adesse J. 59. e. ad postremum usque I, 12. e. flagitiosorum postremus I, 12. a. fervorum IV, 5. a. *Cic.* ad Brutum Ep. XVI. 6. *Non audacius dominari cuperent*, postremi homines quam id nos prohiberemus. & *pro Rosc.* 81. *ut* postremi homines alienis pecuniis locupletarentur, & nihil scitote postremius nihil nequius. aliis scorta, aliis canes mercari: *postremo* neque sumtui neque suae modestiae parcere C. 14. e. uti quisque domum, aut villam, postremo aut vas &c. C. 56. e. in principio C. 61. e. & C. 63. a. C. 71. b. *post unicum membrum*, mulcato foede corpore, postremo tamen periere III, 6. e. Asia ab ipsis obsessa est: postremo totam Bithiniam IV, 4. e. animus magis aut minus mature, postremo tamen succumbit VI, 52. c. postpaullo — deinde — *postremo* VI, 55. e.

Postulant iusjurandum ab Lentulo, quod signatum ad civis perferrent C. 45. a. quae supplicium postulabat, parare jubet C. 64. a. ubi res postulabat insidias tendit J. 39. d. pacem J. 51. e. ab Consule induciae postulabantur J. 112. a. deque ea re postulant uti referatur C. 49. d. legionibus supplementum J. 86. a. tam magnifice sumentes proelium quam postulaverant VI, 31. e. consideres quid tuae rationes postulent C. 45. e. contra *postulata* Bocchi nuncios mittit.

Potare, amare, tabulas pictas mirari C. 11. e. ament, potent J. 90. a.

Potens copiis, genere, fama: nunc deformatus aerumnis J. 15. a. clarus & in senatu p. J. 19. a. majoribus opibus Resp. & minus p. nobilitas VI, 57. e. abunde pollens, potensque & clarus C. 1. a. plerique rerum potentes perverse consulunt VI, 32. e. caeduntur inter potentium inimicitias III, 12. a. postquam divitias *potentia* sequebatur: hebescere virtus C. 12. a. pro sua quisque pot. certabant, bonum pub. simulantes C. 39. e. summa hominem p. C. 32. b. illius reliquos tegetet C. 49. e. quorum potentia & scelere cuncta ea gesserat J. 38. a. cum potentia avaritia sine modo, modestiaque invadere &c. J. 45. e. nullius super leges erat VI, 50. e. potentiae paucorum decus atque libertatem suam gratificari J. 3. e. avidus J. 18. e. nobilitatis infestus J. 29. a. de cuius odio potentiae nobilitatis J. 32. a. corpus atque ingenium, patriae non suae quisque potentiae exercitabant VI, 56. e. eorum faves VI, 64. e. cuiusvis opes voluisse contra illius p. crescere C. 17. e. quaerenti egentissimus quisque opportunissimus J. 91. e. *potestas* vitae necisque ex opibus alienis pendet J. 17. e. penes eosdem si adversaretur cogendi *potestas* erat J. 28. e. legatis sit potestas eundi J. 112. a. cum talem in potestate habuisset J. 120. e. in hostium potestate relictum iri J. 120. e. eumque in vinculis retinendum, neque amplius potestatem faciundam C. 49. e. summam moderandi de vestigalibus VI, 47. a. in potestatibus eo modo agitabat J. 67. e. temperare J. 87. e.

Potiora fide Jugurthae omnia J. 28. e. bello duceret J. 66. e. certaminis adversa, pro libertate potiora esse forti viro quam omnino non certavisse III, 7. b.

Praecutas sudes C. 65. d. *Caesar* p. trabes in muro collocarant B. G. allico.

Praealta sunt proxima terrae J. 80. a. *alveus* Livius. & *fluminis*. p. Idem.

Praebeat. ne sanguinem vestrum p. III, 10. a. quae locus praebebat certatim mittere J. 71. a. pulsus patrio regno rerum human. spectaculum praebeo J. 17. e. exemplum quo rectius tua componas IV, 3. a. scorta aliis, aliis canes C. 14. e. si voluptatibus vestris otium praebeere vultis C. 58. d. suus cuique animus ex conscientia spem praebet. VI, 59. e. vos singulis habendos III, 7. e.

Praecepta abierat luxuria C. 26. e. agor C. 32. e. ad explendam animi cupidinem J. 6. e. datus est ambitione J. 67. e. p. natura velut opere, atque consulto J. 97. e. & J. 103. c. p. aetas adulta &c. VI, 27. a.

Prae-

Praecepta. quae p. cum agitare J. 14. a. v. agito. his hortabor J. 89. c. bonis exercitando VI, 42. e. censefne eorum praeceptis imperium haberi posse? VI, 55. e. ex praecepto Ciceronis caeteros conveniunt C. 45. a. & J. 13. e. & J. 99. a. contra p. ducis III. 12. e.

Praecipitant se imprudentia VI, 43. a. alii super vallum praecipitarentur J. 62. e. mores torrentis modo praecipitati I, 3. e. in tanta mala J. 17. e.

Praecifum utrinque iter J. 97. e.

Praeclara ingenia C. 8. e. facinora C. 62. a. facies J. 2. a. Lucret. — pro facie praeclara & viribus amplis V. 1173. & alibi, nuntia praeclari vultus, pulchrique coloris. fama esse de Metello J. 59. c. proles AEmiliorum &c. I, 5. a. sic Valer. Argon. memoriam sui J. 89. e. qui bello fuerant J. 43. a. vita quanto praeclarior J. 88. e. in malam partem. qui nunc sceleribus suis ferox atque praeclarus est J. 17. c.

Praeda. multos mortalis cum pecore atque alia p. capit J. 23. c. reliquos labores pro praeda fore J. 58. a. jubet alia omnia esse praedae militum J. 58. e. igni magis quam praeda ager vastabatur J. 59. d. pro actu praedandi Dares V. 17. a. perfugis corrupta J. 79. d. praeda locupletem fore J. 86. e. praeda civilis acerbissima I, 10. a. praeda fuerat C. 22. e. & magis quam detrimento fore C. 49. a. quasi triumphos suos honori non praedae habeant J. 34. c. praedae loco aestumantur I, 12. e. regnum sceleris sui p. fecit J. 15. e. ibi p. locaverat J. 83. e. a nobis ad societatem ab illis ad praedam peteris IV, 7. a. societatem praedarum cum latronibus composuisse IV, 9. d. agere J. 23. e. ex pacatis J. 37. d. bellicas cum paucis diripiebant J. 45. e. se predabundum venturum J. 95. e.

Praedicantem. Ego sic existimabam uti p. audiveram patrem meum, eos multum laborem suscipere &c. J. 16. a. parum idoneum praedicaret. Valer. VIII. 10. citante Vinc. Bellov. invito & praedicente me III, 4. e. cum praedixero positum insulae VI, 8. e.

Praediti imperio C. 54. a.

Praeerant exercitui J. 37. c. provinciae legatus C. 43. e. vigiliis minores magistratus C. 32. a.

Praefecti regis parati frumentum dare J. 50. d. cohortium J. 50. e. itinera praefectosque indies mutare (de Jugurtha) J. 77. a. Elephantis a Jug. J. 56. d. oppido J. 70. e. & J. 79. e. tribunus aut praefectus aut legatus C. 69. e.

Praegrediens J. 99. a.

Praelium vid. proelium.

Praemia magna conjurationis docere C. 17. a. posuit fortuna C. 21. e. Praemiaque ingentis pagos

& compita circum Thesidae posuere. & sic, Codd. nostri. Decernuntur indicio eorum comprobato C. 51. a. virtutis ambitio possidet C. 60. c. p. modo, modo formidinem ostentare defensoribus moenium J. 25. e. civitates ostentando pr. affectare J. 70. a. p. an cruciatum mallet J. 73. e. sequuntur malos I, 14. a. ex natura diversa proemia bonos malosque sequi VI, 59. b. Quae malum proemia improbos manere vult? nempe exitialia ut Statius vocat. Achil. II. 140. Senec. Octav. VI. 6. Improbis praemia fert dira libido. q. Virg. AEn. II. 526. Persolvant grates dignas & praemia reddant Debita: qui nati coram me cernere lethum Fecisti, & patrios foedasti sanguine vultus. Codex Pembr. vulnere pro sanguine. inepte. reliqui sapiunt. Belli honestamenta pacis VI, 60. a. gratia, aut spe, aut praemiis vim convertere VI, 7. e. praemiis exercetur malitia VI, 53. e. inductus praemio C. 37. e. & J. 13. e. illectus J. 102. b. spe accensum III, 14. a.

Praeminent altitudine VI. passuum II, 6. a.

Praepediebat avaritia bonas artes animi & corporis J. 30. e.

Praeposteri homines J. 88. a. praeposteris enim utimur consiliis & acta agimus. Cic. in Lael. 85. praeposteri res occidere, deinde erubescere. Quintil. Cic. III. de Orat. non praeposteris temporibus, non perturbato ordine. & pro Cluentio p. atque perversus. Lucret. Omnia perversa praeposteri sunt ratione: Ovid. I. Trist. Omnia naturae, praeposteri legibus ibunt.

Praesens. in p. minus suppetebat causa peccandi C. 16. a. Cic. I. Catilin. 16. si minus in praesens & in posterum. de actionibus p. agere J. 31. c. dolum in praesens postea bellum IV, 8. a.

Praesenti diligentia cl. viri Consul C. 55. a. sic gratiam praesentem Cic. pro Plancio 81. Forma Dei praesens. Stat. I. Sylv. I. 13. Cic. VI. Verrin. in difficillimis rebus praesens auxilium ejus oblatum est. Virg. Nec tam praesentes alibi cognoscere Divos. ut, Codd. omnes. Cuncta praesenti ignavia mutastis III, 11. e. ex praesentibus misit J. 98. e. praesentia defendebat. (praesens status) I, 3. c.

Praesidebat in agro Piceno cum 3 legionibus C. 66. a.

Praesides olim nunc Dominos per suffragia destinatis III, 7. e. praesidia amicorum circum se occulte habebat C. 27. e. parabantur C. 32. b. tanta sint in armis C. 55. a. regni non exercitus neque thesauri, verum amici J. 10. c. generis omnia extincta sunt J. 16. a. abunde magna in vestra amicitia fore J. 17. a. accersere J. 47. a. imponit J. 65. a. agitare, hostis ferrare J. 89. c. Tacit. I. praesidium agitantem xil.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

xillarii. Deducta atque imposita I, 16. e. habebatis in uno III, 11. e. paranda VI, 52. a. causa C. 50. e. neque fugae neque p. ullam spem C. 66. e. satis praesidii in amicis J. 39. b. collocatis C. 46. a. dispositis C. 51. a. aditis C. 51. c. turkis pr. firmat J. 25. e. qui in praesidiis erant J. 70. b. p. nudatum J. 93. e. quasi duum millium peditum montem occupat J. 54. b. levi I, 21. a. p. in eo putabant C. 19. d. eo mitteret p. praefectumque J. 79. d. decus praesidiumque nobis, hostibus terrorem VI, 59. e.

Praestabant maxime petulantia C. 38. a. qui sese student praestare caeteris animalibus C. 1. e. pacem & bellum pati I, 11. e. vicem aerarii III, 2. a. pacta in conventionem non praestitissent VI, 9. e. quod in familia nostra fuit praestitit J. 16. a.

Praeter. nec victis quidquam p. injuriae licentiam eripiebant (*facultatem laedendi*) C. 21. a. pro *praeterquam* πλεον caeterae multitudini diem statuit &c. praeter (i. e. *praeterquam*) rerum capitalium condemnatis C. 37. a. Cic. ad Attic. V. Nullas enim adhuc acceperam praeter quae mihi binae semel in Trebelliano sunt redditae. Varro de R. R. I. Praeter si aliter nequeas. Tertullian. IV. adv. Marc. praeter oneribus consparsum. & alibi. Coarguunt praeter nomen caetera ignarus Pop. Romani J. 22. e. quos praeter fugam licentia corruperat J. 43. e. praeter solita vitiosis III, 5. a.

Praeterea. genere atque forma, p. viro atque liberis fortunata C. 26. a.

Praeterfluit parvo intervallo Valentiam II, 2. a.

Praetoria cohors medios disjecerat C. 71. a.

Praetura quasi per se ipsa clara & magnifica J. 4. e. in p. inimicorum arma inermis disjecit VI, 46. e. praefectura magna olim potestas nunc inane nomen. Boët. Lib. III. Prof. IV. ut MSS. nostri. Bib. Pub. & Col. J. f. praetura; & sic Erfurtensis. recte omnino.

Praeventum facere quae ipse paravisset clientis sui perfidia J. 74. e. Cicero offic. III, VII. Ed. Rachel. nisi aliquis casus, aut occupatio consilium ejus praevenisset. Codex MS. quo sum usus, peremisset. praeventamque gratiam intelligit. Tacit. 17. nata a Graecis locutio. προφθαμένη φάρμακον, & παραφθαμένη. Homerus.

Prava. neu tam p. inciperet J. 68. a. ambitio J. 10. a. incepta consultoribus noxia I, 11. e. quos ignavia aut p. calliditas armis abstinuit IV, 5. d. via ingressus animus ferox VI, 39. e. saepe p. magis quam bona consilia prospere eveniunt VI, 45. a. artes malasque lubricitates ab juventute prohibeas VI, 40. e. ingenio malo p. C. 5. a. consilium in avido ingenio viciat J. 27. d. pravitatem. adversa in p. decli-

Tom. II.

nando corrumpabant II, 6. e. a bono honestoque in pravam abstract. J. 31. a. V. Gron. ad Liv. IV. 26.

Premebantur. dura Carthagenensibus p. IV. 3. a. sordido premitur iugo. Seneca Herc. F. v. 267. ibi MS. Corporis Christi. atque Ophionis cives. cum bellis asperrimis premerentur VI, 56. a. quae me p. aerumnae J. 17. b. pressi multitudine VI, 13. a. i. e. fusi fugatique. sic Virg. AEn. I. 471. Hac fugerent Graeci, premeret Trojana juvenus. ubi Codex Pembr. Haud procul hinc. gradu VI VI, 31. d. Liv. 8. B. Pun. Inde ubi incipiendae jam pugnae tempus erat, Hispanos presso gradu incedere jubet. (i. e. firma & lento.)

Pretii pluris coquum quam villicum J. 90. a. minimi pretii VI, 55. d. neque precibus neque pretio impellere quivere C. 50. a. qui duces multitudinum qui pretio Remp. vexare soliti C. 51. a. p. aut gratia effecturum J. 31. a. pretio paret insidiatores J. 39. b. omnia cum pretio honesta J. 91. e. vinarii &c. p. compositi. (i. e. redempti, vide Novium) I, 4. d. soluto I, 8. e. p. diem belli prolatat IV, 5. e. maximum verecundiae pretio honorem adeptus Valer. M. IV. 52. sic, MS. & Ascensiana Ed. operae est C. 12. a. vero p. aut gratiam anteferebat J. 19. a. fuerit mihi pretium aliquando eguisse tuae amicitiae J. 118. a. grave fructibus infocunditate biennii III, 5. a. primipili tertiae legionis centurio J. 42. a. primipilus est centurio primus & supremus inter decem centuriones triariorum qui primum post T. militum locum obtinebat. primus pilus est ipse centurionatus.

Prima. que p. mortales putant C. 37. b. & ducunt J. 45. a. quae bello opus erat prima habere J. 86. b. acie versari C. 70. d. vigilia J. 114. e. a p. adolescentia VI, 3. a. primam ingressus Japydiam VI, 9. e. primi aderant J. 72. a. primo crescere, interdum vindicari, post ubi &c. C. 10. e. & C. 25. a. & C. 48. a. & C. 56. a. J. 74. a. & J. 57. a. primo dubius, dein J. 63. d. J. 87. a. & J. 64. e. & infra VI, 50. e. deinde J. 99. e. & VI, 11. b. p. postea VI, 25. a. equites qui in primo locati fuerant J. 63. a. latere exercitus J. 71. e. primo indicem persequi, postquam id frustra fuit J. 74. e. & J. 94. a. rumore I, 23. a. apud primos erat J. 50. e. suos J. 54. c. primum quia dehinc, quia al. dein C. 3. a. primum quia dein q. J. 5. a. & J. 13. d. primum omnium quia C. 38. a. J. 60. c. & J. 90. d. III, 9. d. & VI, 47. a. ubi primum oblata est C. 40. d. quam primum C. 66. e. primum post J. 15. e. p. postea vero J. 31. a. primum negitare, ad hoc metuere, denique saepius fatigatus J. 119. b. ut primum Alpes degressus est IV, 11. a.

M m m m

Prin-

Princeps fuit belli faciendi C. 25. a. primus bellum intulit. *Livius* princeps *proelium* inibat. Cic. *consulis aliorum principum* I, 5. e. Epist. X. 17. *ad omnia pericula princeps esse non recusabat.* & *pro Cluentio* pr. *atque architectus sceleris.* *Caesar.* p. *atque conciator belli.* & iterum B. G. I, 12. *legationis* J. 19. a. *Senatus* J. 27. a. ne alius alium principem expectantes I, 9. a.

Principia. post principia habere Marius J. 54. a. transvorsis in planum deducit J. 53. e. a principio inopi J. 109. a. jam inde a p. I, 2. b. non ut in principio III, 14. a. *conjuratōis* C. 28. e. in agmine *principes* facti J. 54. b. *civitatis* J. 70. e. p. intelligendi divina Curetes VI, 12. a.

Priorem alium pati neque consilio neque manu J. 101. a. numero J. 54. e.

Privata amicitia Jugurthae J. 17. a. gratia devictum bonum publicum J. 27. a. arma opprimundae libertatis cepisset (i. e. *sine Senatus auctoritate*) I, 13. e. gratiae avidissimus VI, 3. e. opes facere I, 10. e. & spes consumsi III, 2. e. largitionibus C. 38. d. Crasso ex p. negotiis obnoxii C. 49. d. consilio tueri urbem C. 30. a. & paratum exercitum I, 17. e.

Prius. pauca prius explanada sunt quam & C. C. 4. e. Virg. *Ante pudor quam te* & C. prius quam pergerent domum C. 45. e. cum prius cognovissent C. 48. e. *cum* *Indicat.* & *subjungit.*

Pro labore desidia C. 2. d. ficta pro falsis ducit C. 3. e. & C. 12. a. *expavescimus dubia* pro certis Senec. Ep. XIII. MS. *damus nos referendos.* facta pro maxumis celebrantur C. 8. e. pro factis iudicium timentes C. 14. a. pro certo creditur C. 15. e. Quaestor pro Praetore missus C. 19. c. & J. 111. a. ea res pro magnitudine parum comperta C. 24. a. his permisum uti pro tempore ac periculo exercitum compararent C. 31. c. pro curia dare signum C. 19. b. pro meo casu C. 36. e. digna poena pro factis C. 53. a. falsum pro vero credi C. 56. e. audacia pro muro habetur C. 68. e. pro loco atque copiis instruxit exercitum C. 69. a. *loco* integros pro faucibus accersere C. 70. e. pro mortalibus gloria aeterni fierent J. 1. e. pro concione J. 8. e. pro tempore benigne respondet J. 11. a. quibus pro magnitudine imperii curae esset decet J. 16. e. sua quasi pro gloria nitebantur J. 18. b. alveos navium pro tuguriis habuere J. 21. b. neque recte neque pro bono facturam si prohibuerit J. 25. b. uti pro consilio imperatum erat J. 31. d. eadem in vos fecisse pro munimento habent J. 34. e. pro nihilo habentur J. 36. c. dolore pro gloria imperii J. 43. a. si pro magnitudine parem differere J. 46. e. pro cuiusque ingenio

pollicendo J. 53. c. & J. 61. e. pro re atque loco J. 54. a. pro victoria satis jam pugnatum reliquos labores pro praeda fore J. 58. a. sibi quisque pro moribus consulunt, alii fugere alii arma capere J. 62. a. castris agitare J. 63. a. insidias per amicos tendere J. 65. d. quares Marius cum pro honore quem affectabat tum contra M. vehementer accenderat J. 68. e. tectis J. 71. a. nullam pro socia obtinet J. 82. e. magnifica pro se & illis dolentia J. 86. b. pro hostibus & adversum se J. 93. e. pro rei copia satis J. 95. b. opere consistere J. 97. e. muro dies noctesve agitare J. 99. e. noctem pro se rati J. 103. a. pauca pro delicto suo verba facit J. 110. a. libidinem adversum nos metum pro nobis suasse J. 117. a. pro bono ducebatur I, 3. e. praemia pro vulneribus III, 2. e. plebes quodcumque accidit pro victa est III, 12. b. imprudentiam si pro victoria ostentant IV, 6. e. patriam cum ingenti dignitate dedistis VI, 3. e. pugnam illam pro omine belli futuram VI, 7. e. modestiam pro socordia aestumant VI, 39. e. licentia & libidine pro legibus utuntur VI, 48. a. mihi pro vero constat VI, 59. a.

Proba instituta C. 56. e. probae absolute. saltare elegant. quam necesse est probae C. 26. a.

Probabat Catilinae incepta C. 38. a. probare partim alia abnuere J. 85. e. tui erit ingenii p. quae vera putes VI, 49. e. probarentne tantum flagitium J. 32. a. serio mea dicta IV, 5. e. turbamenta Reip. atque exitia probate I, 10. b. probata conditione J. 81. e. enisum ut ab optimo quoque probaretur J. 25. a. & amplius aequo consilium atque ingenium meum VI, 46. a.

Probitas per se parum tuta J. 14. e. ignaviae & luxuriae.

Probra. quaecumque dici aut fingi queant p. J. 48. e. illis obiectantur J. 88. a. probri gratia Senatu moverant. (*caussa ut alibi ponderis gratia* C. 24. a.) paupertas probro haberi C. 12. a. p. atque petulantia praestabant C. 38. a. quibus omnia p. & luxuria polluta erant VI, 34. e.

Procaci sermone uti, vel modesto, vel molli C. 26. e.

Procedit parum J. 39. b. neque p. insidiae C. 33. a. bellum p. armis parum J. 65. c. procedere paulatim (de exercitu) J. 54. b. tempus J. 85. e. multum diei J. 55. a. plerumque noctis J. 24. c. *Livius* VII. 64. *Addiderunt acerbitati etiam tempus, ne praeterita stipendia procederent iis qui equo publico meruerant.* Cic. de Senect. 19. quum aetate processisset. Virg. Jamque dies alterque dies processit. *AEn.* III. 357. & sic nostri Codd. & Eclog. IX. *Dionaei* processit Cas.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Caesaris astrum. & Caesar. quantoque ejus amplius processerat temporis. & Liv. Procedente jam die (i. e. inclinante.) Licentiam scelerum quasi rabiem ad integros contactu procedere I, 14. a. vine corporis an virtute animi res m. magis p. C. 1. c. multa agitati nihil p. C. 28. e. secus J. 27. e. p. Sulla J. 12. e. tardius J. 11. e. armati intentique obviam J. 57. b. obvii J. 72. a. benefacta mea Reip. J. 87. d. e. castris visundi gratia C. antep. ad nostrum mare Numidae J. 21. e. liberius altiusque dum me civitatis morum piget J. 4. e. contentio eo & vecordiae p. J. 5. a. Ille eo p. uti existimet omnia retinendae dominationis honesta I, 6. e. eo processum intelligit uti &c. J. 24. a.

Proclivi. in p. erunt VI, 54. c. locutio Plautina.

Procul a Rep. aetatem habendam decrevi C. 4. c. haud p. ab ardoribus J. 21. e. postquam haud procul inter se erant J. 57. d. p. errant J. 89. e. ad paludem haud p. remotam II, 10. e. procul juxtaque sitos IV, 7. e.

Procurationem regni existimarem meam caeterum jus & imp. penes vos esse J. 14. a.

Prodegerint. nisi aliena bene parata p. I, 8. a.

Proderet sibi consilia Catil. C. 27. d. fidem C. 26. e. ad prodicionem illectos J. 51. e. timebat J. 79. a. & J. 25. a.

Proelia aut expeditiones hibernas III, 3. e. dilata magis quam pacem datam IV, 5. e. faciundi tempus J. 102. a. & J. 24. e. J. 59. e. equestris more sumtis tergis atque redditis VI, 14. e. transvorsis iter suum remoratorios J. 54. a. non p. neque acie J. 58. d. affideri Amisum suis proeliis IV, 1. e. bonis p. magis quam fortibus consiliis VI, 56. e. strenuus & bonus consilio J. 7. e. incerto ludificati J. 54. e. proelio certaturum J. 93. e. intentos proelio habuerat toto die J. 99. b. cum proelium inibitis C. 68. a. committi a ferentariis C. 70. a. renovare J. 55. e. male pugnatum p. J. 58. d. p. manibus facere J. 61. e. & proelium accendere II, 8. e. tam magnifice fumentes proelium quam postulaverant VI, 31. e.

Profecti sunt eversum Trib. P. per arma I, 9. e. fatigantem de profectione J. 76. a. auxilio profectum regibus IV, 8. b. quo initio profectus intenderat J. 108. d. magnis operibus profectus oppidum cepit I, 18. e. tam paucis I, 23. d. ad requisita Naturae VI, 14. e. proficiscens in expeditionem J. 111. d.

Profiteri intra legitimos dies C. 18. a. indicium J. 39. e.

Profugium sibi esse J. 56. a. Cic. I. Tusc. 194. Portum potius paratum nobis profugium putemus. al. legunt *perfugium*. vid. eundem pro Caecin. & alibi in Epist.

Profunda avaritia J. 82. e. cupido imperii IV, 3. a. hiavit humus & vasta IV, 12. a. lubidini sumtus quaerere VI, 37. e. profundant divitias in extruendo mari C. 21. a. Illas aedificiorum species in quas patrimonium sua profuderunt. Apulejus de D. Socr. J. Sarisber. p. 400. omittit, omnia opulenta. quae forte sunt interpretis verba ad vocem affluentia, nam MSS. quidam non agnoscunt. & pro, horridi legit sordidi, pro amotis amolitis. profusus sui al. appetens C. 5. a. Parcus in suo atque appetens alieni. Dictys IV, 22. eo profusus omnibus modis quaestui deditus C. 13. d.

Prohibebant commercia ignara lingua &c. J. 21. d. ministeria IV, 1. b. prospectum ager arbutis consitus J. 57. a. hiems mari IV, 6. a. injuriam J. 15. a. & J. 36. a. frumenti & aliarum rerum egestas C. 68. a. ab injuria Maurum J. 115. a. se se ab jure gentium si prohibuerit J. 25. b. insequentes moenibus prohibuit J. 24. e. prohibiti janua C. 29. a. prohibitus erat petere consulatum C. 18. a. prohibebatur pugna ingenio loci III, 13. a.

Proiectum ad bellum saevissimum contra aetatem III, 2. e. cujus facinore in has miseras p. sum J. 17. b.

Proinde. pro perinde. proinde quasi injuriam facere id demum esset imperio uti C. 12. e. & J. 4. e. Terent. Phorm. proinde expiscare quasi non nosset. Lucret. III. Ossa dedit terrae proinde ac famul infimus esset. Varro de Vita P. Rom. duabus undulatis togis est opertum, proinde ut olim reges nostri &c. soliti sint habere. Plancus. Cic. Quod si proinde ut ipse mereor mihi successerit. & alibi.

Prolatandis consultationibus dilapsa invidia J. 29. a. heri p. seditionibus iniquis ipse nos in solitudine retineas dubitando & dies p. magnas opportunitates corrumpere C. 44. e. pretio diem belli p. IV, 5. e. Lucret. Effugiumque fugae prolatet copia semper. Sic Livius, Cicero, Tacitus, Silius. Columel. prolatare rem rusticam.

Promi lingua fiducia coepit VI, 31. d.

Promiscua divina atque humana C. 12. a. Numidas atque Negotiatores promiscue interficit J. 28. e. Plin. II. 37. In capite cunctorum animalium homini plurimus pilus, jam quidem promiscue maribus & foeminis. sic, Livius. prominet latior in occidentem Sicilia II, 1. a. Prominet in pontum cuneatus acumine longo Collis. Ovid. Met. 13. 777.

Promptam audaciam cognoverat C. 33. a. lingua quam manu J. 48. a. a promptissimo quoque defendi I, 11. e. in proeliis actu promptus VI, 12. e. aliud clausum in pectore aliud promptum in lingua habere C. 10. e. ingenium in promptu habere C. 7. a.

I N D E X I I. S I V E

Promulgat rogationem ad populum J. 44. a.
Prona finxit pecora natura C. 1. a. paullulum modo *prona* dein flexa in altitudinem J. 98. b. id ea gratia facilius proniusque fuit J. 82. c.
Plin. Epist. 163. *Quibus video a meo tuoque latere* pronum ad honores iter &c. trabes per pronum incitabantur 315. a. de ponte mittere pronum. *Catullus* Epist. in pronum jaculari.
Propatulo. in p. habere pudicitiam C. 13. a.
Prope summa ceperant scalis egressi I. 64. e. p. ad summum montis egressus est J. 98. b. sinus p. in extrema Africa J. 80. a. p. jam extincta familia J. 100. a. p. jam adeptam victoriam J. 107. e. ac si prope adessemus J. 109. a. p. jam ab occasu restitueris VI, 60. b. propior montem J. 53. a. cuius aetati mors p. est VI, 5. a. vitium propius virtutem C. 11. a. ut propius fuerint periculum, qui vicerint. Liv. 21. 1. Sic *Mureti liber* & *exemplar Florentinum* op. p. mare Aficum agitabant J. 21. b. multo propius est ab eo quo agitatur statu I, 14. e.
Properabat conspici dum tale facinus faceret C. 7. e. properandi itineris causa J. 113. a. avidior factus IV, 12. a. properanti in Galliam C. 66. e. alio properare tempus monet J. 22. b. alia quae incepto usui forent J. 41. e. p. accedere ad urbem C. 32. a. evadere oppido J. 60. e. licentiam in vos auctum atque adjutum properatis III, 9. e. properato itinere J. 119. d. ex tanta properantia tam facile tractum bellum J. 40. e. sic *faventia* apud Attium. *servientia* apud Plautum. *pertinentia* & *variantia* apud Lucret. *Imparientia* apud Gellium. sin properantius pergeret J. 8. e.
Propere declarantur Consuli per nuncios C. 47. a. movit castra C. 66. e. mittit equitatum ad J. 62. c. jubet accersiri J. 66. d. pergit ad R. J. 74. d. intentus p. sequi J. 96. e.
Propinquas inter se, & J. 103. b. 61. a. genere tibi J. 10. c. propinquantes amnem IV, 12. a. & Tacitus. *at nusquam cum Accus.*
Proponere satisfactionem C. 36. a. uti proponeret quae conditio belli foret C. 22. e. proponi oportet quid afferas & id quare ita sit ostendere. Cic. 2. de Orat. 94.
Propter Aquilam adstitit C. 69. e. dissensionem dividi placuerat J. 12. a. deserta p. Capensium miserias J. 97. a. Commeatum J. 105. a.
Propraetore in castris relicto J. 40. e. *Praetor enim appellabatur qui exercitum ducebat. ut ex hoc & aliis locis patet.*
Proripuit se ex curia domum C. 33. a. Cic. de Arusp. R. exanguis atque exaestuans se ex curia repente proripuit, cum quibusdam fractis jam atque inanibus minis. & Caesar 1. B. C. Livius, Plinius.

Prorsus in facie vecordia inerat C. 15. e. p. neque dicere neque facere quicquam pensi habebat C. 24. a. & C. 26. e. intentus cuncta parare J. 25. e. prorsus ab utrisque nihil reliquum fieri J. 79. a.
Prosapiae veteris hominem J. 87. e. vox ex *Ca-tonis Orig. sumpta.* utitur etiam *Apulejus.* Apolog. 1.
Proscriptionem polliceri locupletium C. 22. e. crudelissimam VI, 63. e.
Prospectabant equestre proelium J. 164. a. prospectu impedito J. 81. e. prohibebat ager constitus arbutis J. 57. a. uti p. facilius foret J. 99. a. *sepibusque densissimis interjectis* prospectus impediretur. Caesar IV. B. G.
Prospera res C. 6. a. parum IV, 2. e. imperium VI, 55. e. p. auspiciis Valer. M. 1. 51. *at Codex noster, prosperrimis.* p. cursum Idem VI, 9. 5. locum sic exhibet *Vincentius Beluac.* sed hunc cuius felicitas super plenis velis prosperum cursum tenuit, *Orontes &c. Ascens.* omittit prosperum. prospere cessere C. 27. e. & C. 60. e. eventura J. 67. a. fortuna p. usus ferat J. 98. a. consilia eveniunt VI, 45. a.
Prospiciendum. Quo tibi magis etiam atque etiam animo p. VI, 49. a.
Provenere ibi magna scriptorum ingenia C. 8. e.
Providendum est. Hoc autem vobis p. ne C. 53. a. satis providens J. 30. e. & providenter exornat J. 95. e. contra tantas difficultates consilio satis providere J. 95. a. neque omnino facere aut quidquam poterat J. 104. e. Nisi provide-ris ne accidat C. 58. b. verum haud facile animus ubi illa (*odium timor*) officiant C. 52. a. providentia audaciae opponi. J. 7. e.
Provincia Numidia ipsi venerat J. 39. a. & J. 43. e. & J. 84. a. & 86. a. & ei decreta P. Gallia J. 122. e. *absolute,* de Hispania citiore bis C. 19. e. & II, 8. a. & de parte Africae juxta Uticam J. 13. a. & J. 27. b. & J. 27. e.
Proxuma Carthaginem loca J. 21. e. Nilum, proxuma magnitudine esse Histum VI, 23. a. *Ca-tulinae* proximi familiaresque C. 14. c. Bomil-cari proximo ac maxime fido sibi J. 39. a. & J. 82. b. & J. 102. a. Cic. Attic. 1. *Observat Domitium maxime, me habet proximum, & ali-bi. Intimus proximus familiarissimus.* uti quisque muro p. erat J. 99. e.
Prudens omnium quae senatus censuerat J. 118. d. *Dictys* I. 23. neque de futuro quisquam satis callidus satisque prudens sit VI, 45. a. impigre prudenterque attendere suorum & hostium res J. 93. a. prudentes cum imperitis (*de militibus*) J. 53. b. *train'd.* Et belli prudentibus militibus IV, 7. b. *prudens enim pro sciens.* Plin. VIII. 31. ob ea se peti prudens. gnarus & prudens

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

impēdentiū malorum. Cic. pro Sestio 2. *Destitutor prudens artis ab arte mea.* Ovid. Epist. V. *locorum,* Livius. *moderandi,* Tacitus.

Publica fide dicere jussus C. 48. a. interposita J. 37. a. negotia J. 68. b. villa VI, 36. e. res regi VI, 52. b. miserorum causam suscepi C. 36. a. per sese inviolatam fore fidem p. J. 38. c. ambiti I, 23. a. largitionibus C. 38. e. judiciis VI, 58. a. frumento corrupta plebes VI, 41. c. malo detineatur VI, 41. e. malum omnes alebat C. 38. e. bonum simulantes C. 39. e. consilium corruerunt I, 13. e. malum occulte instruebatur I, 15. a. & facere desinet VI, 51. a.

Publicandas eorum pecunias censuit C. 59. e.

Pudeat an pigeat magis J. 100. e. p. aut poenitet J. 34. c. ut te neque hominum neque Deorum p. quos perfidia aut perjurio violasti I, 16. d.

Pudicitia atque decus C. 26. a. pudicitiam & promiscua habere C. 12. a. in propatulo habere C. 13. a. parum honeste habuisse C. 14. e. *audacia ei oppon.* C. 3. b. cum modesto pudore certabat C. 63. e. famam atque pudorem attriverat C. 16. a. per taedium aut pudorem tyrannidis I, 6. a. pudorem atque modestiam pro socordia aestument VI, 39. e.

Pueritia. Ita a p. ad hoc aetatis fui ut omnis labores pericula consueta habeam J. 87. e. extrema VI, 16. d. multus cultus J. 78. a. omnem Arpini altus J. 67. a.

Pugna prohibebatur ingenio loci III, 13. c. pugnae suos instruere II, 2. e. post malam p. ab rege defecerunt J. 60. e. remiserant J. 64. b. facere suo loco J. 65. a. & ex commodo J. 84. a. pugnandi copiam fieri J. 56. a. urbis pugnando cepit J. 30. e. pugnare lapidibus eminus J. 61. e. male J. 108. a. p. in hostem J. 61. b. proelium male pugnatum a suis J. 58. e. bene p. adversus multitudinem J. 115. a.

Pulcherrima classe exsui eum 45. e. facinus incipere C. 20. a. ex pul. pessima & flagitiosissima Reip. C. 5. e. multo p. eam nos haberemus C. 60. a. *pulchrum* est bene facere Reip. etiam bene dicere haud absurdum est C. 3. a. Cic. de Provinc. Nam & non sortiri absurdum est &c. (i. e. *auditu alienum*) sed quandoque ad animum transfertur. Cic. tam ineruditum absurdumque.

Pulsa agris vis hominum VI, 20. d. Carmina procul jacebant. Maximian. III. 10. at MS. *stamina pensa procul.* & sane sequitur: *Nec reperire viam docta.* pulsi, loco cedere ausi C. 9. e. p. fugatique prius congressu J. 77. e. *Reficitque in proelia* pulsos. Virg. AEn. II. 731. juxta folis aestivi pulsum VI, 26. a. ex patrio regno J. 17. d.

Pulveris vim J. 57. a.

Purgari sibi alvum simulans VI, 1. e. fiducia quam argumentis purgatiores dimittuntur II, 2. a.

Putabam maturandum I, 12. e. Plebi militia volenti *putabatur* J. 86. a. tantummodo remoratum in Elephantis auxilium putant J. 57. a. maximam gloriam in m. imperio putare C. 2. b. pro, *aestimare, judicare.* sic Terent. IV. 7. *bene putas.* Andr. I. 1. *recte putas.* Adelph. & eo sensu putatur apud Cic. de Amicitia V. *Quia prudens esse in jure Civili* putatur *Atilius.* Ne se alium putaret ac Numantiae cognitus esset J. 18. a.

Q.

Quaeque. uti q. Jugurthae res erat laetos modo pavidos animadverteres J. 64. b.

Quaerendo opes I, 13. d. potentiam J. 91. e. gloriam ingenii quam virium opibus C. 1. e. gratiam convivii J. 4. b. dolum ad perniciem ejus J. 73. a. sumtus profundae libidini VI, 37. e. omisso vetere consilio novum q. J. 73. e. rogationem promulgat uti quaereretur in eos J. 44. a. vobis salus quaesita est III, 2. a. *quaesitissimae epulae* II, 8. a. *saepe apud veteres simplicia pro comp. inveniuntur. termentum* apud Plaut. in Bacchid. *paratus* apud Ovid. & Vellejum & Tacitum. *clinare & clinamen* apud Lucret. *cedere* pro *accedere* apud Plaut. & *rursus comp. pro Simpl. ut, nunc ad institutum redeo.* Jugurth. Quamquam per hoc summum Imperium satis quaesitum erat nomini majorum I, 10. e. ire dona V, 2. d. pro *adquirere, comparare.* quae plurimis meis laboribus & periculis quaesivi J. 89. b. *Plaut. Curcul. mature quaesivit pecuniam.* Terent. Adelph. *contrivi in quaerundo vitam atque aetatem meam.* cum ex Mamiliana rogatione tres quaesitores rogarentur J. 44. e. quae homines arant, navigant, aedificant, virtuti omnia parent C. 2. c. (i. e. *quaecunque terrae cultura crescunt, quaecunque navigationibus comparantur.*)

Quaeso. quod ego vos moneo quaesoque ut animadvotatis III, 4. a. & III, 9. b.

Quaestio. quos illa q. agitabat J. 38. e. q. exercita aspera violenterque ex rumore plebis J. 44. e. graves habitae sunt J. 34. a. injustas fecisse J. 34. e.

Quaestui atque sumtui deditus C. 13. e. q. neque luxuriae modum fecerat C. 25. a. honesta atque inhonesta omnia quaestui sunt J. 34. e.

Quaeva humana superant aut divina impolluta sunt I, 6. e.

Mm mm 3

Quali

I N D E X A L I I S I V E

Quali quisque eorum more aut modestia sese gesserit VI, 38. a.

Quam maxime longam C. 1. d. pro *potius quam*, ignoscere quam persequi malebant C. 9. e. ut eos quam maxime manifestos habeant C. 42. e. esse quam videri bonus C. 63. e. sic *elegant* *omittitur* plus apud *Valer.* factum Masinissae animo quam Punico sanguini conveniens. MS. *omittunt* plus *elegant*, *at non capit* *Pigbii* I, 1. 2. sic, magis potius uti τὸ μᾶλλον apud Graecos. *Plaut.* *Casina* ut quod vir velit fieri, id facias quam adversere contra. *Terent.* *Qui placere se studet bonis*, quam plurimis. *Colum.* I. 8. *Ferramenta duplicia quam numerus servorum exigit refecta & reposita custodiat.* Magis quam C. 10. e. potius quam J. 1. a. quam quod ex aliis rebus magis quam quod cuiquam id compertum foret C. 14. e. nihil amplius scire quam legatos C. 48. a. cruciatus minores quam facinora illorum C. 54. b. & C. 58. e. nobis quam illis major copia C. 60. a. non minus quam si J. 10. a. nihil minus quam vim expectantem J. 15. e. ubi vis tutius quam in J. 15. e.

Quamquam (cum subjunct. *quinq̄ies*) & possis & delicta corrigas J. 3. d. consideret J. 85. a. at cum indicat *vicies*. q. erepta est J. 17. d. & J. 20. c. q. dederat 50 vades J. 48. e. & quamquam advorso populi partibus fama tamen aequabili J. 47. a. q. superabant J. 68. a. exitumo J. 88. b. convorterunt III, 7. a.

Quamvis in vobis sit III, 9. e. & VI, 32. a. *Quando*. nunc q. per illam licet J. 109. e. & J. 118. b. qui, quando talis es, maneat in sententia I, 16. e.

Quanta in q. calamitate sis C. 45. e. incredibile memoratu quantum intenta fuerit J. 44. c. quanti & quam multi mortales VI, 35. e. quantis animis ierit in *Quinctium* III, 9. a. incredibile memoratu quantum brevi creverit C. 7. a. tanta habetur quantum ea verbis potuere extollere C. 8. e. incredib. memoratu quantum intenta fuerit J. 44. e. *Boeth.* 3. P. 1. O quantum me refovisisti. Sed *Codex B. Pub.* O quam tu me. alter *Codex a Vulg. stat.* q. est in vobis III, 2. a.

Quare vanum equidem hoc consilium est (i. e. *quamobrem*) C. 59. e. sic *Virg.* *Quare agite o teetis juvenes succedite nostris.* & sic semper C. 61. e. q. igitur I, 18. a.

Quasi. ea quasi venenis imbuta C. 11. a. quasi vero sint. in princip. C. 59. e. proinde quasi sint per se magnifica J. 4. e. q. navium carinae sunt J. 21. d. ipse, quasi vitabundus ductare &c. J. 42. a. ex eo medio quasi collis oriebatur J. 52. e. praesidio quasi duum millium occupat J. 54. b. ita aetatem agunt quasi con-

temnant honores vestros J. 88. c. alterum petis quasi primum reddideris I, 16. a. q. vero non illius causa fuerit VI, 62. b. & 64. b. *Que.* & abunde pollens potensque & clarus est J. 1. a. id ibique & omni Africa J. 94. e. parentesque & alia omnia J. 92. c. *Liv.* I. 9. I. 10. *Caesar Vellejus alii.*

Quia. in principio (*videtur deesse*, nunc) C. 19. d. & C. 68. d. quare incedit tanto agmine &c. ? *Quia* I, 10. a. nam hi, si virtute satis valerent, magis aemuli bonorum quam invidi essent. quia desidia &c. invasit, strepunt, obtreant *subintellige.* Verum quia &c. ut *supra.* *Quidnam* consilii caperent diu in incerto habere C. 42. a. dubius quidnam ostenderet insolita facies J. 53. c. & infra.

Quies diuturna lasciviam pepererat C. 32. a. pro pace *Plin.* 15. 30. ipsa laurus pacifera, inter armatos hostis quietis indicium. & otium cum libertate I, 6. c. turbae oppon. I, 13. e. quiescebat in lecto J. 74. a. nullam noctem sine scorto quiescere VI, 43. a. quiescere magna merces C. 22. b. nunquamne quiescere erit nostra familia J. 15. e. rem uti erat quietam nunciant J. 114. a. quietam Remp. aut in periculis &c. I, 11. e. neque fugere neque quietem pati J. 108. a. rara locutio. *Claudian.* II. *Rufin.* 2. neque enim patiuntur saeva quietem *Crimina.* & sic nostri *Codd.* MSS. nihil intactum neque quietum pati J. 70. b. & B. *Get.* 525. *Te patiar suadente fugam.* quieti aut luxuriae id tempus concedit J. 65. b. & otio advorsum J. 70. e. neque vigiliis neque quietibus sedari poterat animus impurus C. 15. e. *Cicero* I. *Offic.* 145. somno & quietibus caeteris. potior vis periculosa libertas, quieto servitio I, 10. e. quietos Numidas neque colle, degredi J. 53. e. quietus aciem exornat J. 56. e. (i. e. per otium.)

Quin igitur expergiscimini C. 21. c. imperandi. *Terent.* *Andr.* 11. quid est C. nihil M. quin dic quid est. *Virg.* quin age siquid habes *Ecl.* III. praeterire non fuit consilium quin aperirem utriusque naturam C. 62. e. quin praeter idoneum ducem nihil abest I, 14. a. quid opus decretis quin boni Remp. frustra curant I, 17. c. non quin possem &c. sed C. 36. e. quin solus omnium composuit. in princip. I, 5. e. quin etiam in princip. VI, 45. a. pro, quo minus, saepe. Non luctus mulierem immanem eorum animum inflexit quin eversum irent VI, 48. e. & VI, 56. e. VI, 59. a. & VI, 60. d. pro, quod. cui dubium esse potest, quin opulentiam istam ex civium sanguine paraveris VI, 63. b.

Quippe in princip. C. 12. a. & J. 89. a. q. quas honeste habere licebat C. 13. a. q. cui verbis pax

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

pax nunciabatur, caeterum re bellum asperrum erat J. 52. a. inermes q. in tali die (*festo*) aggrediuntur J. 70. e. & J. 91. e. quippe etiam J. 95. d.

Quis mortalium C. 21. a. quis est omnium qui J. 4. d.

Quoad semet ipsa praecipitavit J. 45. e. vives, numquam putaveris &c. J. 118. a.

Quod redundat J. 68. b.

R.

Rabie contracta toleravimus I, 7. e. inusitata invasisti *Declam. in Sallust.* licentiam scelerum quasi rabiem ad integros contactu procedere I, 14. a.

Ramis. caeteri r. arborum impeditos J. 57. b. *rami sunt* (inquit Isidor. 17. 1.) *qui de trunco manant sicut a ramusculis caetera.* lege cum *Codice B. Pub. sicut a ramusculis furculi. vel ut Pembr. caeteri furculi. licet Codex Trin. omittat.*

Rapacissima manus VI, 63. e. rapacissimi victoris insolentiam dicti tumore pertraheret. Valer. I, 5. 8. MS. *victi timore.*

Rapere omnes, trahere, domum alius &c. C. 11. c. & VI, 48. a. Rep. privatim ac pub. C. 11. e. consumere C. 12. a. sibi quisque ducere, trahere, rapere J. 45. b. ad stuprum virgines III, 12. c. rapi virgines C. 53. e. animus cupid. caecus ad inceptum scelus rapiebat J. 27. c. *rapinarum* memores C. 16. b. spes ad bellum illexerat C. 66. a. si r. licentiam demeris VI, 39. a. r. & incendia instaurare cupiunt I, 16. b. luxuria ex magnis rap. nihil reliqui fecerat.

Raris animus est ad ea quae placent defendenda III, 8. a. *mares raros in potu* Plin. VIII. 16.

Rati rem incredibilem C. 49. c. abunde libertatem rati quia tergis abstinetur III, 11. e. contra ac ratus erat C. 70. e. rationem ostendam qua effugiatis C. 41. e. consideres quid tuae rationes postulent C. 45. e. belli atque pacis rationes trahere J. 102. a.

Re. in omni re dominatur C. 8. a. amicitias &c. non ex re sed ex commodo aestumare C. 10. e. fides re cognita C. 36. a. deque ea re postulant uti referatur C. 49. c. facile paterer vos ipsa re corrigi C. 61. d. insolita commotus J. 68. a. nomen ex re inditum J. 80. a. tempore posterius re atque usu prius J. 88. a. siti magis quam alia re accenditur J. 94. d. qua re patrata VI, 60. a. rebus suis diffidenti ex conscientia J. 37. e. & impensius J. 77. e. ex secundis rebus insolentia ceperat plebem J. 44. e. paratis compositisque ex sententia J. 47. e. in rebus hostilibus J. 49. a. cognitis Metelli J. 59. a. novis studere J. 79. e. quibus rebus su-

pra bonum & honestum percussus J. 84. b. meque vosque in omnibus rebus juxta geram J. 90. e. minari, secundis rebus feroces esse J. 99. d. quibus r. & artibus carissimus factus J. 101. e. quibus rebus aliquantam partem gloriae demserat II, 8. d. in extremis III, 5. a. rebus supra votum fluentibus VI, 13. a. novandis VI, 22. b. & malis & bonis rebus (*pecunia*) creatur VI, 53. a. ejus rei impunitatem concedebant C. 31. d. ad necessitudinem rei satis dictum J. 22. e. cujus rei species erat acceptio frumenti J. 31. c. nullius idoneae rei egens J. 61. a. diffidentiam rei simulare J. 64. e. hujusce rei ego inopiam patior J. 88. e. nullius honestae rei egens VI, 50. e. in rem fore credens C. 19. e. rem tantam mentitus C. 49. e. frustra an ob rem faciam J. 33. e. exploravissent J. 57. e. eam rem nos locus admonuit J. 81. a. ob rem corruptam J. 81. d. conturbare *ibid.* quam opportunissimam incepto belli impediverant J. 82. d. & J. 73. e. quam rem alii in superbiam vortebant J. 84. d. nobilitas acerrime tulit J. 87. e. rem facilem renunciavere J. 89. e. quietam nunciant J. 114. a. contra spectatam rem VI, 31. d. stabilitas communiaque VI, 49. a. in principio agere intendit VI, 51. d. (*vide res.*)

Retens detracta coria IV, 11. e.

Receperat sese in loca saltuosa J. 58. b. curatissime recepit J. 19. a. armis recepta Resp. C. 11. b. oppida excisa aut recepta III, 3. e. neque receptam sed captam a te Remp. VI, 37. e. in amicitiam a vobis recepti J. 14. e. recipi moenibus J. 30. a. neque in unum sese recipiebant, sed divorsi J. 54. e. per inertiam in se quasi victi recipiunt (*servitutem*) VI, 57. e.

Recidat. nec quemquam a multis metuendum quin ad eum ex multis formido r. VI, 35. e.

Recitavit in Senatu literas Faculis allatas C. 31. a.

Recte atque ordine facere C. 52. b. neque r. neque pro bono facturum si J. 25. b. perperam quam r. J. 36. e. mercede delinquere quam gratis recte facere melius habent III, 7. e. *Quo mihi rectius esse videtur* C. 1. a. Lucretius *perspicere* I. 32. praebeo exemplum quo rectius tua componas IV, 3. a. rector humani generis animus agit atque habet cuncta J. 2. b. Columel. III, 10. *Videmus hominibus inspiratam velut aurigam, reatricemque membrorum animam. Terrarum omnium rectorem fore.* Curt. IV. 7. *rector Classum* Valer. VI. 9. 6. *ubi* Beluacensis: *tandem propter inopiam.* equi sine rectore exterriti I, 20. b. *Lunaque nocturnos alta regebat equos* Ovid. I. Trist. Eleg. III. & Metam. *Arte leves currus, arte regendus amor.* Idem A. Am. I. pef-

I. pessumus quisque asperrume rectorem patitur VI, 33. a. *multitudinis*.
Recuperandae. in pacis r. spem adductus J. 31. b.
Redderet. dimisit cum literis quas r. Micipsae J. 9. a. redditas sibi dicebat nomine Catilinae C. 35. b. *Cic. Attic. eam mihi abs te Epistolam reddidit quam tu Id. Febr. dederas* I. 15. nunquam tibi redditam gratiam putaveris J. 118. a. pro *relatam*. & sic Plautus, *Perfa. Improbis est homo qui beneficium scit sumere & reddere nescit.* & ex eo *Terent. Phorm.* Sumtis tergis atque redditis more equestris proelii VI, 13. d.
Redimebat belli moram J. 31. a. quo flagitium aut facinus redimeret C. 14. a. *Plaut. Menaech. ego tibi redinam bis tanto pluris pallam. pro simplici emere. ne obsidibus quidem pacem Ariovisti redimere potuisse.* Caesar I. B. G.
Referat, ad Senatum de his neve cum populo agat C. 57. e. deque ea re postulant uti referatur C. 49. d. & referendum censuerat C. 51. c.
Reficere arma tela quae spe pacis amiserat J. 70. a. animos C. 49. c. faucios cum cura reficit J. 57. e.
Refutant vitam post reges VI, 16. e. a *Simpl. futare* (i. e. *arguere. & reprimere* ut, *eius conatum* refutabo *Cic. de Arusp. Resp. & opponitur augere.*) Idem pro Rabir. *P. bonitatem inusitatam claris viris non modo non aspernari ac refutare, sed complecti etiam & augere debetis.* idem bello refutandas dixit. jungitur etiam cum *rejecere* apud *Cic. II. Tusc. 95. quae significatio quam proxime ad Sallustianam hanc accedit.*
Regiae superbiae & inanis homo J. 68. e. voluntates uti vehementes, sic mobiles saepe sibi adversae J. 121. a. nomen imperii habuere C. 6. e. contra decus regum J. 37. e. victu atque cultu C. 38. d. more iusta magnifice fecerant J. 11. a. regio m. de vita atque tergo consulere I, 2. b.
Regio hostibus ignara J. 56. e. in abditas J. 42. a.
Regna amplissima VI, 41. e. per regni fidem monito obtestorque J. 10. c. regni procuracionem meam jus & Imp. penes vos J. 14. a. munimenta me habiturum in vestra amicitia J. 14. b. parati plebi sua restituere J. 34. a. & J. 34. b. participem fecisti J. 15. c. patrio J. 17. a. an regno consulam J. 17. c. diviso J. 23. a. quam gravis casus in servitium ex regno foret J. 66. e. integro IV, 7. a. dum sibi regnum pararet C. 5. a. *Corneliis* portendi C. 48. a. obtinuit solus J. 5. e. firmum trado vobis J. 10. c. in regnum pervenisse adoptione J. 11. e. crescere per scelus J. 115. a. sceleris sui praedam fecit J. 15. e. in r. Atherbalis animum inten-

dit J. 23. a. animo invaserat J. 23. e. in r. adoptatum esse J. 25. a. armis tenet J. 26. b. J. Bocchique regnum disjungebat flumen J. 97. b. ob r. tutandum arma cepisse J. 110. a. iudices a paucis probari regnum est VI, 53. e.
Regressus eodem, a quo incepto detinuerat me ambitio C. 4. c. antequam regressus instrueret pugnae suos fr. II. 2. in Hispaniam post annum fr. III. 3. c. progressus & regressus de *Luna* utitur Apulejus de D. S. p. 42. Ed. *Elmenb. ubi membranae Cant.* pro, *varia quidem*, V. quippe exhibent. & pro, *obstituto*, *abstituta*.
Reip. a partibus *Reip.* liber animus C. 4. e. consultabant C. 6. e. augendae *Reip.* fuerat regium Imp. C. 6. e. opprimundae consilium cepit C. 16. b. tandem vicit fortuna *Reip.* C. 42. a. in parricidas *Reip.* decretum C. 55. e. malo *Reip.* creverant C. 56. b. ni studium *Reip.* omnia superet J. 33. a. seque vitamque suam *Reip.* condonavere J. 81. e. beneficia mea *Reip.* procedunt J. 87. c. innoxiae cladi sunt J. 90. c. turbamenta atque exitia I, 10. b. occupandae R. in spem adducti VI, 34. e. magnitudinem enim in addendo non de mendo *Reip.* ostendere VI, 39. e. incommodo gratiam sibi conciliet VI, 51. c. haud sane *Reip.* consiliis adfuerunt VI, 58. c. quae tibi partes *Reip.* placent VI, 64. d. studio ad *Remp.* latus C. 3. e. quomodo habuerint C. 5. e. imparatam docet C. 17. a. ad perturbandam C. 18. a. agitavere C. 39. a. clades atque calamitas oppressisset C. 40. e. vexare pretio duces multitudinum C. 51. a. tractarent C. 56. a. modeste inter se J. 45. a. Senatum existimare facturum contra eum C. 57. e. villas, tabulas vestras pluris fecistis quam *Remp.* C. 58. c. capessite illud ut impetus fiat in vacuum *Remp.* C. 60. d. occupavere J. 34. e. non sua ignavia sed ob *Remp.* in hostium potestate relictum iri J. 120. e. lacerari I, 12. e. intuitum quousque patiemini I, 16. e. frustra curant I, 17. b. crevit labore atque iustitia C. 10. a. concessit in paucorum jus atque ditionem C. 20. a. ne quid detrimenti capiat C. 30. e. postquam adolevit C. 57. d. firma C. 58. e. agitabatur atrociter J. 41. a. bene atque decore gesta J. 106. a. firmanda bonis pacis artibus VI, 33. e. paulum inclinata agitari coepit VI, 56. a. adjuvetur VI, 59. a. quam conversa sit VI, 62. a. disiecta VI, 62. b. reliquam aetatem a *Rep.* procul habendam C. 4. a. armis recepta C. 11. b. a R. procul abesse volebat foedum hominem C. 19. e. perdita opus esse C. 32. e. non ea consilia de R. habuissent C. 61. d. pauca de R. loquar J. 90. d. curator J. 118. a. despecti & indigni *Rep.* habitus I, 12. e. pro

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

- pro R. maxumas inimicitias suscepi VI, 3. e. impeditissimam domi bellicue VI, 4. a. voveo dedoque me pro R. VI, 5. a. restituta VI, 60. d.*
- Relicta* quibus est anima J. 16. b. non hereditate r. nobilitas J. 89. b. fufas copias seque cum paucis relictum videt C. 70. e. luctuosam hostibus victoriam C. 68. e. relinquendum regnum aut armis retinendum J. 24. a. & tantum scelus inultum J. 114. e. signa C. 9. e. bellum C. 68. d. rem in medio C. 19. e.
- Reliqua* vix decima parte die J. 102. b. habet ne servilia quidem alimenta I, 6. e. spes reliquae dignitatis conservandae secutus sum C. 36. e. aetatem a Rep. procul habendam decrevi C. 4. a. quos incorruptos reliquerat J. 110. exsulti omnibus quae majores reliquere III, 7. e. gratia omnis &c. apud illos sunt, nobis reliquerunt pericula, repulsas &c. C. 20. e. nihil reliqui victis fecere C. 11. e. libido atque luxuria ex magnis rapinis nihil r. C. 29. e. quid reliqui habemus praeter miseram animam C. 21. c. estne viris reliqui aliquid quam solvere injuriam aut mori I, 7. r. quid erit reliquum nisi ut obedientes vivamus J. 36. e. pater nos duos reliquit J. 16. a. in servitute VI, 47. e. in reliquum J. 46. e. ab utrisque nihil reliquum fieri J. 79. b. nunc hortari modo reliquum est III, 7. a. r. est optare ut &c. VI, 43. d. quasi unus reliquus ex familia Sc. VI, 61. e. *reliquiae* belli arrectae I, 14. a. adhuc in animo regis tenues reliquiae pristini moris haerebant VI, 2. a. V. *relicta*.
- Remedia*. nec ego magna r. contra divitias statuo VI, 53. e. mortem miseris suis expectare C. 41. b.
- Remiserant* pugnam J. 64. a. nihil languidi aut *remissi* patiebatur J. 57. b. nihil apud se remissum aut apud illos tutum J. 93. c. *ut remissioni animorum juncta Ascens. Ed. injuncta MS. om. standi virilitas propria Romanae gentis nota esset. Valer. II. 4. 2. ibi MS. sedens vel jacens ludos. remissio ac dissolutio animi. Cic. Metello V. 2. remittere nihil J. 103. a. injuriam III, 11. d.*
- Remorata* hostis **nox** atque praeda J. 42. d. ab negotiis voluptas numquam J. 100. e.
- Remotam* haud procul III, 10. e. omnium equis C. 69. a. metu J. 92. e.
- Renovanda*. de plebe r. differui VI, 55. e. proelium J. 55. e. renovato bello J. 39. e. nomen familiae J. 10. a.
- Repertores* perfidiae IV, 4. a. pro *inventores promiscue* utitur Plaut. Bacch. A. III. 3. *factum & repperi* — ut mihi invenires Pl. fateor.
- Repetundarum* pecuniarum reus C. 18. a. in judicio oppugnatus C. 50. a.
- Repleta* arva cultoribus VI, 15. a.
- Reprehendat*. quis r. quod decretum erit in paricidas C. 55. e. quae reprehenderis delicta C. 13. a.
- Reptitius*, accitus ac paulo ante insitas huic urbi civis VI, 61. e. al. *repetitius* Stephanus in *Lex. haud alibi occurrit*.
- Repudiabat* servitia C. 65. e. *securitas* repudianda. Cic. in Lael. 47.
- Repulsum* ab amicitia J. 110. a. haud repulsus abibis J. 118. e.
- Reputando* contra neque majus aliud invenias J. 1. a. quae sibi proeliis evenerant J. 110. e. facinus suum in otio cum animo reputans J. 13. c. *Diety* II, 22. & J. 73. e. etiam atque etiam num id poenitendum sit J. 89. a. qui si reputaverint quibus ego temporibus magistratum adeptus sum J. 4. d.
- Requie*. nulla requie mora (*pro requiei*) I, 20. e. requietis militibus VI, 21. e. ex periculis requievit animus C. 4. a.
- Requirat*. negotium cuidam dat uti legatos r. C. 41. a. requirere coepit quem exitum tantis malis sperarent C. 41. a.
- Requisita*. ad r. naturae profectus VI, 15. a. *requisitum comitem Apulejus M. VIII. 2.*
- Rerum* auctorem & scriptorem C. 3. a. videre novarum C. 29. e. nullius earum rerum Consuli jus est C. 30. e. capitalium condemnatis C. 37. a. manifestis C. 61. e. vera vocabula amissimus C. 59. a. malarum audacia, fortitudo vocatur *ibid.* capitalium C. 64. b. omnium honestarum egens J. 16. e. apud Deos Imm. humanarum r. cura oriatur J. 17. b. penuria r. necessariorum J. 25. e. bellicarum insolita J. 43. a. ex copia r. statuit sibi nihil agitandum J. 43. e. C. 2. b. venalium forum J. 51. a. coactus r. necessitudine J. 52. a. advorsarum taedio J. 66. e. & consilium trahit J. 103. a. agenda- rum licentiam ipsis permittit J. 110. e. ignari humanarum quae fluxae &c. semper advorsa mutant J. 112. e. quam conversa r. natura sit I, 15. a. nomina ad ignaviam mutant III, 9. c. plerique r. potentes VI, 32. e. *abundat*. Nam perinde omnes res laudantur ut earum rerum usus est VI. 53. e. res militaris procederet magis &c. C. 1. c. humanae aequabilis p. &c. C. 2. b. gestas scribere C. 3. a. ipsa hortari videtur C. 5. e. uti res atque tempus monebat C. 51. b. & C. 58. a. & docuit VI, 32. a. J. 100. a. satis prospera satisque pollens C. 6. a. asperas facile toleraverant C. 10. a. secundae sapientium animos fatigant C. 12. a. tutae tranquillaeque C. 16. e. nequicquam opportuna cecidisset C. 20. a. tantummodo incepto opus est caetera res expediet C. 21. a. autem opportuna videbatur quod &c. C. 50. e.

I N D E X I I. S I V E

atrox C. 54. a. dicere id quod res habet C. 55. a. aspera C. 60. e. & J. 7. e. quae res maxime tanta negotia sustinisset C. 62. a. quoniam res obtulerat C. 62. e. quo loco res nostrae sint C. 67. e. geritur gladiis C. 70. a. neque ea res falsum me habuit J. 10. a. inter alias jactat J. 11. d. ubi postularet J. 12. e. ubi ad certamen venit J. 13. a. mutare inter se instituerant J. 21. e. quod in invidia res erat J. 27. a. in Senatu agitari coepta J. 29. a. quae secundae amant J. 45. b. ita se habent humanae, in victoria licet &c. J. 57. e. uti res erat laetos modo &c. J. 64. b. novae J. 70. e. omnes exequi solitus per J. 73. b. uti res posceret C. 51. b. J. 73. b. quorum res fidesque in manibus sitae erant J. 76. c. ea frustra fuit J. 77. a. ea multum eorum anima addidit J. 78. e. quae res eos in magno bello habuit inter se J. 81. a. florentis suas cum perditis miseret J. 85. d. frustra sperata J. 86. e. trepidae J. 96. e. ubi bene evenit J. 97. a. forte quam consilio melius gesta J. 97. e. dum ea res geritur J. 99. e. secundae mire vitiis obtentui I, 10. a. neque enim ignorantia res claudie III, 11. e. ut res magis quam verba gererentur VI, 22. e. suas quisque curemus VI, 39. e. parvas tantum ingenium attingere nequit VI, 41. c. militaris opulentior VI, 51. a. suas afflictas J. 79. d.

Rescindi. decreta J. 11. d. & sic Valerii Codex MS. III, 5. 2. sed Hack. & Ascens. reprehenderet. pluteos IV, 11. a.

Resistendum. ad r. firmiorem IV, 7. a. haud timidi resistunt C. 70. a.

Responderentur. simul edocet quae sibi r. J. 117. a. quod exigitur, quasi ad interrogatum exhibeatur. Frontin. in Praef. at alter ex Codicibus quo usus sum, respondent, ut saepe apud Ciceronem. quem annum ex prodigiis respondiissent Haruspices cruentum fore C. 48. e. i. e. oracula reddere, nam respondere idem valet. benigne pro tempore J. 11. a. placide, aliter atque animo gerebat J. 75. a. quorum oratione accepta respondit J. 25. a.

Restantem. validam urbem multos dies r. vicit I, 21. a. pauci VI, 35. a.

Restituas. utilibertatem eversam r. C. 60. b. quod iniquitas Praetoris eripuit C. 34. e. prope jam ab occasu VI, 60. c. ex gravi servitute in libertatem VI, 46. e. restituto exercitu apud C. IV, 6. a. ex multa trepidatione militibus collectis aciem restituit. Livius v. U. C. & alibi. conspectu suo proelium restituit.

Reticere quae audierat non p. C. 24. a. non placuit ne quis modestiam in conscientiam duceret J. 89. a.

Retineas populi beneficia VI, 46. d. cultus eo fa-

cilius quod &c. J. 80. e. metus hostilis in bonis artibus civitatem retinebat J. 45. a. nostros asperitas & insolentia loci retinebat J. 54. e. reliqua gloriosius VI, 11. e. si pertinaciter r. III, 10. a. bene parta vix r. C. 57. e. omnia retinendae dominationis honesta existimet I, 6. e. libertatis VI, 51. a. &, per manus J. 36. b. eumque in vinculis retinendum C. 49. d. armis regnum J. 24. a. sanguine conjunctos J. 10. c. *cujus contrarium*, abalienare Cic. ad Lentul. I. 723. *quos fovendo in communi causa retinere potuerunt*, invidendo abalienarunt. & ibid. X. *te abs se abalienatum illa Epistola retinuiisti.* Amicos retinere. Caesar VIII, B. G. Cic. pro Quint. *amicos observantia*, rem parsimonia retinebat 40. animam J. 35. e. firmos hostes eminus pugnando retinere J. 55. e. hostem ab incepto J. 59. e. tempestas haud secus atque in mari J. 81. e. victoriam prope adeptam J. 107. e. beneficio quam metu VI, 48. e. *confer Terent. Adelph. I. 1.* quae virtute ceperant simul cum anima r. VI, 56. e. vos inermes I, 17. a. imperium iis artibus C. 2. c. dominationem III, 12. e. retinuisse ab stultitia & malis volupt. VI, 41. a. ferociam in vultu C. 71. b. retentum diadema diu considerasse Valer. VII. 25. at Sarisberiensis legit. recentem pannum.

Retrañantes verbis & mussantes I, 12. a. (hoc est. decreta ad examen revocantes.) Cic. ad Att. 13. 38. *conficies igitur & quid sine ulla dubitatione aut retractatione.* & V. Tusc. 119. *ut sine r. libere dicere auderent.* Virg. AEn. XII. 12. *nihil est quod dicta retractent Ignavi Aeneadae; nec quae pepigere recusant* MS. Coll. Jesh. *retractant*, male. & 889. *Quae nunc deinde morae est? aut quid jam Turne retractas? ubi Petrensis pro, coruscat, ministrat.* reliqui Codd. cum Edd.

Retrañtum ex itinere C. 40. e. & C. 49. a. & C. 48. e. sic servos fugitivos vocat Cicero in Verrem. nempe quos Tranquil. reprehendit.

Retulerant contumeliosa dicta J. 23. e. quod illorum magis quam sua retulisse videretur J. 119. a. vinci, nam vicisse quid retulit VI, 40. a.

Reverterint domos VI, 43. d.

Revocans ad vetera instituta quae jam pridem corruptis moribus ludibrio sunt VI, 39. a. quique tardius revocati proelio excefferant C. 9. e. potestatem ad te unum VI, 63. e.

Reus magis ex aequo bonoque quam ex jure gentium J. 39. e.

Ritu barbarico caede caedem expiandum VI, 36. a.

Rogandos. ad magistratus r. proficiscitur J. 31. e. cum quaesitores rogarentur J. 44. e. rogat mis-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

missionem J. 68. a. perlata rogatione J. 37. e. rogationem ad populum promulgat J. 44. a. rogatus sententiam C. 58. a.

Rudes cum bello melioribus manum conferere J. 53. c.

Ruina extinguam incendium meum C. 32. e.

Rumor. clementer ortus r. *Diſtys* III, 1. 7. rumor is clemens erat 25. a. *claro apud vulgum rumore erat.* Tacit. An. 15. ex rumore & lubricine plebis J. 44. e. primo I, 23. a. rem vulgi rumoribus exagitata C. 30. e. consensu omnium secundo rumore summam belli atque exercitus in se suscipit. *Diſtys* cap. 16. *Eodem sensu* Tacitus *laetam famam* usurpat. *Hist.* I. 27. *E contra de illaudatis, fama tacens.* Sedulius II. 10. ubi MS. B. Pub. jacens; quod non displicet. multitudinis rumor. Cic. de fin. & Catullus, Virg. Ovid. Lucan. Mart. Sueton. Terent. Stat.

Rursus. ea re cognita r. transtulerunt in Non. Febr. C. 19. b. pro ex adverso C. 62. e. & 72. a. rursus Imp. (ad hoc) J. 85. e. rursus admo- to ferro invadere I, 14. e.

S.

Sacrata corpora II, 9. a. instrumenta diis sacra- ta VI, 203.

Sacrilega ac perjuriis delibuta uxor VI, 62. parri- cidæ sacrilegi, convicti judiciis C. 14. a.

Sacris. in f. solemnibus C. 23. a. atque in spolia- to fano VI, 35. e.

Saepe. (in princip.) C. 34. e. & VI, 52. e. *ſae- penumero* verba feci, saepe C. 58. e. in maxu- mis saepe periculis C. 60. e. & J. 26. e. haud saepe quemquam superat morbus J. 20. d. f. gratia, interdum jurgiis trahendo tempus J. 29. a. interdum, saepe VI, 60. d.

Saeva imp. perpeſſos C. 19. e. omnia J. 15. e. saevire fortuna ac miscere omnia C. 10. a. ma- re magnum esse & f. ventis J. 80. d. mare f. importuosum J. 20. c. quæ belli *ſaevitia* esset C. 53. e. hostium facile eum occaſurum J. 7. b. temporis J. 41. c. quæ f. quæ tempeſtates hominum nobilium VI, 51. a. tanta temperan- tia inter ambitionem, saevitiamque modera- tum J. 49. a.

Saltare elegantius quam necesse est probae C. 26. a. saltu cum alacribus contendebat VI, 10. b. loca saltuosa J. 42. b.

Salvae. percunctantibus utrimque ſatin' ſalvae? Sic fere Vett. in primo congressu. Afranius in Cinerario apud Priscian. 804. Sexte frater mi ſalve, cum ſalvus venis, meliusque tibi est, gra- tulator diis. ubi MS. B. omittit tibi, & A. om. tibi est.

Salubri corpore J. 20. b. ſatisque tuti in imperio I, 7. e. vobis ſalus quaesita III. 2. a.

Salutare plebem & conviviiis gratiam quaerere J. 4. b. multa prius de ſalute ſua P. obteſtatus C. 46. b. contra Remp. & ſalutem omnium factu- rum C. 58. e. fuga ſalutem ſperare C. 68. d. dedecore potius quam manu ſalutem quaesive- rit J. 43. a.

Sancti nihil habere J. 45. e. a parente & aliis ſanctis viris accepi J. 90. a. adeo ingenta eſt ſanctitas regii nominis VI, 16. e. *Decretique circumſpectione* ſanctiſſima. V. Max. I. 1. 20. edd. *ſanctione*, pro quo ſtat Pighii conjectura, at ſequitur, impium opus Cenſoris retexit, ut ſit oppoſitio inter ſanctitate, & impium. Veteres & ſanctos viros II, 8. a. neque ſ. aut nefandum quicquam fuit irae barbarorum VI, 31. a. internuncius, ſanctus vir J. 117. e. tam ſanctis parentibus deſolata. Apulejus M. IV. 153. *Junium Ruſticum accepiſimus Italia pulſum a Do- mitiano ad Paetum & Helvidium Priſcum ſanctiſ- ſimos viros appellatſe.* Lib. VIII. 11. Dio ver- tit *ἀνθραπῶν ἱερός*. hoc ſenſu, *ἱερός τῷ τίχῃ καὶ τῇ ἡθῇ*, dicitur Dapbnus apud Athaeneum. & Hippocrates, Lib. IX. *ἱερώτατος*. Lucian. in fu- gitivis: *ὁ ἱερός ἐκείνῳ*. & auctor apud Suidam *ἀν- θρώπων ἱερός φιλολόγος*. at ratione officii diceban- tur ſacroſancti Tr. Plebis Latinis Auctoribus. uti & SS. eccleſia in quibus eſt jus Aſyli; inde ſacroſancta poteſtas ponitur pro Tribunitia. quam propterea ſumebant Impp. ut hoc Titulo inſi- gnirentur. aliqui autem ſcriptores hoc epithetum ad alios extenderunt. ut Hirtius de B. H. p. 862. ed. Elzevir. 1661. utitur hac voce. Cic. Lael. §. 39. vid. doctiſſ. Clericum ad Pedo- nem. vi. 253. ſanctiſſima parens, patria. Cic. IX. 180.

Sane. Senatus nihil ſane intentus C. 16. e. haud ſane alio animo C. 38. e. & VI, 58. d. ſint ſ. quoniam ita ſe mores habent C. 59. c. & J. 34. a. haud ſane quiſquam C. 62. e. ac ſane quod difficillimum in primis eſt J. 7. e. quæ ſane fuerint noſtrae injuriæ nihil ad vos J. 26. c. ſane Gracchis &c. J. 46. b. ſane bonus ea tempeſtate contra pericula VI, 19. e.

Sanguine civili alebat C. 14. a. ſemperne ver- ſabimur in f. J. 15. d. infecta humus J. 108. a. & I, 7. b. ſupplicum foedarentur I, 23. b. & viſceribus civium paraſtis VI, 63. a. noſtrum maxime uli C. 34. e. meum quam omnia malit J. 26. a. ne amplius praebeatis III, 10. a. ſuimet ſanguinis caede (de plebe) I, 10. b.

Sapientia validum ingenium, corpus annis infir- mum C. 6. e. magna mediocrique omnes VI, 33. e.

Sarcinas colligere J. 102. b. de privatis dicitur, Ju.

I N D E X R I I. T A S I V E

Juven. VI, 15. collige sarcinulas dicit libertus.
sarcinis levare jumenta J. 78. a.

Satellites pauci occupavere plebis sedes, mercedem scelerum I, 7. a. commaculatos I, 9. a.

Satias facta ex inopia gravi III, 5. a.

Satis placebant C. 2. a. explorata C. 17. a. spectata fides vestra C. 20. a. fortunata C. 26. a.

compertum habebat C. 30. a. credere neque loco neque homini C. 32. a. ubi confidunt J.

13. e. providens J. 30. e. & J. 75. a. habebatis animam retinere J. 35. e. praesidii est J. 39.

a. animus moderatus haud satis J. 46. b. ne illos timor animi satis muniverat J. 61. e. falsis saepe jam tentatam virtutem militum J. 66.

b. mature cum filio suo petiturum J. 68. d. cupienti nihil satis festinatur J. 68. e. ut ea modo exercitui satis superque foret J. 78. e.

placide verba fecit J. 85. b. ipsa se virtus satis ostendit J. 89. b. consilio providere contra tantas diffic. J. 95. a. patens J. 97. e. magna vis J. 97. e. impigre occiso pedite J. 107. a.

mirari nequeo I, 5. a. tutum I, 8. e. illa fuerint quae rabie contracta toleravimus I, 8. e.

clara vobis sunt III, 3. e. quis mihi vivo cruciatus satis est VI, 3. a. vix satis gratus VI, 4. a. & VI, 43. d. compotem animo neque lingua VI, 10. a. satis prospera satisque pollens res eorum C. 6. a. munitae loco aut moenibus J.

65. a. callidus satisque prudens VI, 45. a. sibi satisque patriae erat VI, 50. e. ingenium nullum satis pollet quin &c. VI, 52. e. si virtute satis valerent VI, 54. a.

Satisfactionem ex nulla conscientia de culpa proponere decrevi C. 36. a.

Saturam. per f. sententiis exquisitis J. 31. d.

Sauciabantur eminus J. 54. e. avidius J. 64. a. fundere ac f. J. 99. e. reficit cum cura J.

58. a.

Saxa volvere in proximos J. 61. e. certatim mittere J. 71. a. ingentia fluctus trahunt J. 80. d. nifus per saxa facilius foret J. 99. a. capiti affligebant II, 10. a. per pronum incitabantur III, 15. a. eminentibus nifus I, 98. d.

Scalis egressi milites J. 64. e.

Scelera ejus in patrem ostendit J. 38. c. patefacere J. 46. a. omnium quos terra sustinet sceleratissimus J. 14. e. metum a scelere suo ad ignaviam vestram transtulere J. 34. e. quorum potentia aut sc. cuncta gesserat J. 38. a. ne super tali scelere suspectum sese haberet J. 7. 4. e. sc. lapsum J. 112. e. vita caetera obstat huic sceleri C. 61. b. obviam isse J. 25. b. sceleri & parricidio suo nomina indidit I, 10. a. suis ferox atque praeclarus est J. 17. d. memorabile sceleris atque periculi novitate C. 4. e. sui popularis C. 23. a. atrocitate C. 23. e. in socios sc. aperiret J. 38. a. manifestus tanti

J. 39. e. per sc. immanitatem tutus fuit I, 5. e. natus ut Jugurthae scelerum ostentui essem

J. 26. e. impunitas J. 35. e. scelerum conscientia exagitati I, 13. e. per summum scelus C.

12. e. *scelasti* nuptiis fecisse vacuum domum C. 15. e. qui sc. imposuerat servitium III, 8. e.

Sciens locorum ibi est J. 90. e. nihil me sciente frustra voles J. 118. a. militiae magna scientia J. 67. a. certe scio C. 54. d. scio ego Quirites plerosque &c. J. 87. a. at ego scio qui postquam Coss. facti sunt J. 88. a. scio ego quam diff. VI, 45. de r. o. iussus quae sciret edicere C. 49. b. scitis equidem milites C. 67. e. parum scite convivium exorno J. 90. a.

Scilicet ne per otium torpescerent manus C. 16. a. infestos faceret, scilicet quem res tanta non permovet eum oratio accendit? C. 54. a. in principio C. 60. e. & J. 4. d. & I, 8. a. VI, 61. e. sin ea contemnit, scilicet aestimabitis qualis illa pax sit J. 35. b. multarum imaginum & nullius stipendii, scilicet ut in in tanta re ignarus omnium J. 87. e. ferocius decernunt, sc. ignari humanarum rerum &c. J. 112. e. At sc. ii qui ad &c. I, 12. e.

Scorta exercuerint VI, 38. a. in sc. lubricum habebat C. 7. b. nullam noctem sine sc. quiescere VI, 43. a.

Scribunt asperere in M. de bello J. 69. e. res gestas C. 3. d. supplementum exercitui J. 43. a. milites J. 47. a. priusquam legiones scriberentur C. 33. a. Cic. ad Ap. III. 3. Censebant ut in Italia supplementum meis & Bibuli legionibus scriberetur. haeredem secundum J. 69. a. Sic, scribere servo libertatem, idem sonat ac ei libertatem testamento relinquere. Ulpian. in L. si servum. ff. de acquir. Martial. X. 97. Haeredem scripsit me Numa, convaluit. sic Codex noster MS. orat. quam postea scriptam edidit C. 32. e. magna ibi provenere scriptorum ingenia C. 8. e. quarum (literarum) exemplum infra scriptum est C. 35. b. & C. 45. e. bellum scripturus sum J. 4. e.

Scrinium cum literis C. 47. e.

Scrutari loca abdita J. 12. e.

Scuta. ubi signa & sc. erant (arx oppidi) J. 61. a.

Secessio in civitate fuit VI, 50. c. nihil opus est J. 34. a. per sec. occupavere Aventinum J. 35. a. in abditam partem aedium secessit C. 2. a. Valer. IV. 7. 2. quo secessu quodam fugeris. at locus in membranis sic concipitur: at quos secessu quodam fugeris, aut quos infulis misericordiae permulseris, non cohibebis &c.

Secunda omnia & obedientia sunt J. 17. a. oratione extollit J. 69. e. (i. e. bevervola, propitia) secundis admurmurationibus senatus illum accusavi. Cic. ad Q. fratrem II. 5. quae magistratus ille dicet secundis auribus, quae ab nostrum ali-

quo,

GRAMMATICUS ET CRITICUS:

quo, adversis accipietis. Sic, *clamor secundus* apud Virg. *existimatio* apud Sueton. *rumor* Horat. *populo. voluntate* Cic. ut in *secunda re* IV, 11. a. Mala *secundaque res* VI, 3. a. *sec.* quam *adversis* VI, 45. e. *plebem ex secundis rebus insolentia ceperat* J. 44. e. *rebus feroces esse* J. 99. e. *rebus florentior* VI, 56. a. *secundo mari prima Cyrene est* J. 22. e. *Amne secundo defluere* (i. e. secundum ejus cursum.) Curt. IV. 7. *ubi Pitisc. eodem significatu accipit haec verba* astu *secundo.*

Securo esse animo I, 18. e. *secura felicitas & solida.* Valer. VII. 1. 2. at MS. *sincera. inermes securosque interfecit.* Oros. V. 21. *ubi MS. Joan. pervaganti Tripolim securissimam reddiderat.* Spartian. p. 624.

Secus procedit J. 27. e. *haud secus atque in mari* J. 81. e. *caeterum haud secus difficilem* J. 97. c. *virile* II, 7. e. *Sic Plaut. Rudente & sequioris aevi scriptores. Aufon. & Ammian. Marcellin.* 16. *Apulejus. haud multo secus quam ferro* VI, 30. e. *si morbo aut fato huic imperio secus accidat* VI, 60. b.

Secuti morem Imp. sui J. 37. a. *spes fati honestas reliquae dignitatis conservandae* C. 36. e.

Sed & pro, *verum*, autem C. 1. a. *in principio* C. 2. e. & C. 3. e. *transitivum ad aliam materiam* C. 18. a. & C. 24. a. C. 26. a. C. 37. a. *sed ipse paucos, hoc est, sed ipse* (ut ad eum stylum convertam) *paucos dies* &c. C. 36. e. C. 62. a. *adversative* C. 36. e. & C. 43. e. &c. *saepissime. sed profecto* C. 7. e. *corruptivum.* ut *impetus sint. sed ego haec omitto* C. 60. d. *sed, pro, sed &* C. 16. a. *neque illis solum sed omnino pleb.* C. 38. a. *refert quid de his fieri placeat. sed eos paulo ante frequens senatus judicaverat contra Remp. feciss.* C. 51. b. *neque studere neque odisse sed minime irasci* C. 54. c. *decoris sed maxime severitatis studium* C. 63. b. *placet eos dimitti, minime?* *sed ita censeo* C. 57. e. *pro, praeterea, lapideis fornicibus vineta: sed odore foeda* C. 64. c.

Sedaverit curam animi VI, 59. a. *flammam* (virtutis) *sedari* J. 4. d. *sedare motus & animos mollire* J. 38. a. *sic, famam Juvencus* Lib. II. Marc. 12 *paulo supra MS. B. P. pro, largitor, largitur.* *animus neque vigiliis neque quietibus* C. 15. e.

Sedere. *rupti montes tumulique sedere* VI, 7. a. *sic desedo* apud Senec. Ep. 79. *montis altitudo desedit. verum MS. Codex B. Pub. descendit.* *quas nox coegerat sedes habebant* J. 21. a. *libertas & suae cuique sedes* I, 5. a. *incertis vagabantur* C. 6. a. *sedens aliud, aliud stans* VI. pen.

Seditionem. juxta f. *erant* VI, 31. e. *graves ortae a Graccho* VI, 8. e. *seditionibus Remp. exagitaverant* C. 56. b. & J. 41. a. *neu f. prolatandis iniquis ipse nos in sollicitudine retineas* I, 16. d.

Sella. *assurgere de f.* 52. e. *uti f. juxta poneret more regum* J. 69. a.

Semel jam impugnati IV, 5. c.

Senati decreto C. 31. a. C. 37. e. C. 62. a. VI, 1. b. *senatorii ordinis* C. 17. a. *cum paucis senatoriis* VI, 58. e. *senatu probri gratia moverant* C. 24. a. *ex senatu egredienti* C. 50. e. *in senatu auctoritas pollebat* J. 13. e. *in f. potens* J. 19. a. *rem ad f. refert.* C. 30. e. *ad f. adductus* C. 49. a. f. *docerent de caede fratris* J. 13. b. *de foedere consulebat* J. 43. a. *apud f. verba facerent* J. 111. e. *confirmari posse* VI, 57. e. *nihil sane intentus* C. 17. e. *aliarum atque senatus partium erant* C. 38. e. *decernit* C. 48. e. *frequens d.* C. 49. d. *decessit in Catonis sententiam* C. 64. a. *utrisque senatus datum* J. 13. e. *postquam accepit de bello illorum* J. 24. e. *senatus princeps* J. 27. a. *senatus verbis minae graves nunciabantur* J. 28. a. *ex f. decreto nunciari jubet &c.* J. 30. b. a S. *consultus est ibid. mos partium popularium & senatus factionum* J. 45. a. *quibus gratiam fecerat belli* III, 14. a.

Senecta jam aetate VI, 3. a. *Dictys* III, 21. *corpore* IV, 1. b. *plerosque dissolvit senectus* J. 21. c. *per se gravis* VI, 3. a. *quomodo Chimaera senectutem designarunt veteres docet Isidor.* I. 40. *ubi legend. ex 3. MSS. tunc fit f. subjacens casibus inflexis senectus gravis* VI, 3. a. i. e. *ultima Valerio* I. 8. 17. *ubi pro adeundae Scholae MS. alendaeque sobolis. Ascensiana, alendaeque Scholae.* *ubi adolescentiam habuere ibi senectutem agant* J. 90. c. *moveri quam senescere omnia malebat* J. 39. a. *civitas otio senescit i. e. torpescit.* Liv. 1. U. C. 88. & de B. Maced. 40. *ubi nihil usquam moveri viderunt: agitandum aliquid miscendumque rati, ne cunctando senescerent consilia.* sancta J. 2. a. *vires* III, 10. e.

Sententia earum haec erat J. 9. a. *ex animi sententia nulla oratio laedere* J. 89. a. *in f. maneat* I, 16. c. *eorum obscurior* (lata nempe per tabellam) VI, 57. a. a metu libera VI, 57. c. *dicentur* VI, 58. e. *sententiam rogatus* C. 51. c. *in f. Neronis pedibus se iturum* C. 51. d. *quamobrem in f. non addidisti* C. 55. a. *senatus in ejus sen. discessit* C. 64. a. *regis sui exquireret* J. 120. a. *feret per tabellam* VI, 57. e. *ante me sententias dixerunt* C. 52. e. *exquisitis per saturam sententiis* J. 31. d.

Sentinam. Romam sicuti in f. *confluxerant* C. 38. c.

Sentire contra Remp. C. 27. e.

I N D E X I I. S I V E

Septis ferro natura finem statuit I, 7. e.

Sequatur. tametsi haudquaquam par gloria s. scriptorem & auctorem rerum C. 3. a. eas potentia C. 12. a. quia illa intoleranda viris videbantur haec sequi decrevistis C. 69. d. ligna J. 82. a. sequi signa & ordines servare. Curt. III, 2. 14. Liv. XXIV. 48. ducem & auctorem sequimini I, 10. e. laudamus divitias sequimur inertiam C. 60. b. fortuna meliores sequitur I, 17. e. studia omnia nostra corporis alia, alia animi naturam sequuntur J. 2. a. malos praemia I, 14. a.

Serendo bella ex bellis IV, 8. r. Liv. I. B. Maced. 20. *incusaverat bella ex bellis feri, ne pacem unquam frui plebs posset.* Idem. & certamina serere, & colloquia, crimina, discordias, alibi dixit. Plaut. lites, negotia, serit bellum ex bello I, 13. d. Florus III, 5. 22. alii ex aliis reges prodeunt. (debellatis aliis alii capeffunt imp.)

Seria. joca atque s. cum humilumis agere J. 101. a.

Sermo ortus VI, 6. e. uti modesto vel molli vel procaci C. 26. e. quo major auctoritas sermone inesset C. 41. e.

Serpentibus infesta loca J. 49. c.

Servi aere parati J. 34. e.

Servili imperio plebem exercere I, 2. b. officiis intentum C. 4. a. causam civium cum servis fugitivis communicasse C. 65. e. servitia urbana sollicitare C. 25. e. repudiet C. 45. e. ad concitanda s. C. 47. a. allicere J. 70. d. servitii insolitum I, 4. b. pretium ostentaretur III, 10. e. corporis magis utimur C. 1. a. otium pro servitio appelletis, nomina rerum ad ignaviam mutantur III, 9. c. pecuniae aut gratiae servitis C. 60. d. fama erat divitem neque servitutum esse IV, 5. a. senati decreto servitutumne sit VI, 1. b. quam gravis casus in servitutum ex regno foret J. 66. e. minari nostris J. 99. e. a Sulla paratum III, 7. a. scelestum imposuerat III, 8. e. Graeciae demsi grave s. IV, 5. a. ad mutandum in melius VI, 20. b. si victoriam per s. exercerent VI, 48. a. imposita servitus VI, 55. e. ex gravi s. in libertatem restituit VI, 46. e. privatim sibi quisque s. peperit VI, 50. e. servorum pessumis I, 9. b. miserrimum IV, 4. e. postremus IV, 5. a.

Severe vindicandam mortem ejus censebant J. 18. b. severitas dignitatem addiderat C. 63. a. studium severitatis Catoni C. 63. b.

Sic pro in tantum C. 26. a. denique plebes sic accensa ut J. 76. c. equidem ego sic existumo P. C. omnis &c. C. 54. b. & C. 16. a. VI, 51. c. & VI, 33. e. uti initium sic finis est J. 2. a. & J. 44. e. J. 121. a. & VI, 32. b. sic animis eorum arrectis J. 70. e. ac statim rex sic incipit J. 117. e. sic, cum nihil praecesserit, valet, adeo, om-

nino, prorsus. *Noster*: sic quisque hostem ferire vid. Passerat. in Propert. & Servium ad AEn. XII. v. 282. Romani sic habuere, alia omni virtuti suae prona esse J. 122. e. Flor. IV, 2. 15. i. e. cum tanquam, sic de principatu laborabant tanquam non caperet &c. adactio in os gladio, sic inter cadavera repertus. Idem IV, 2. 46.

Sicut ego accepi C. 6. a. aciem sicut instruxerat, deducit J. 54. a. sicut acies movebatur, magis magisque appropinquare vident J. 57. a. quarum vis sicut omnium ferarum, inopia cibi acrior J. 94. b. judicia, tametsi sicut antea tradita sunt VI, 47. e. sicuti saepius utitur noster. vitam sicuti peregrinantes transiere C. 2. e. & C. 3. e. pro, perinde ac. infantes, sicuti fontes circumvenire C. 16. a. cum armatis sicuti salutatum, introire ad C. 29. a. pro, veluti. ne sicuti pecora trucidemini C. 68. e. pro, quo pacto. imperat, pretio, sicuti multa confecerat, insidiatores paret J. 39. b.

Signa reliquere C. 9. e. & C. 9. e. s. vasa caelata mirari C. 11. e. tabulas, toreumata emunt C. 21. a. perlectis literis, cum prius omnes signa sua cognovissent C. 48. a. canere jubet C. 69. a. militaria obscurati J. 53. e. neque ordines observare J. 55. a. inferre J. 60. e. & scuta erant ad arcem oppidi J. 71. a. occultare J. 70. e. sequi J. 82. a. infestis concurrunt C. 70. a. aberat ab J. 48. e. uti cum s. frequentes incederent J. 49. e. antequam signum aut Imp. ulum accipere J. 102. c. deditionis ostentui credere J. 50. e. quaereretur de actionibus Ciceronis, eo signo, caetera multitudo conjurationis suum quisque negotium exequeretur C. 44. a. dato J. 24. e. signatum. jusjurandum quod s. ad cives perferant. C. 45. a.

Signatores falsos, (& testes) C. 16. a. Suetonius in Tiberium 23. Illatum deinde Augusti testamentum, non admissis signatoribus nisi Senatorii ordinis. vide Quintil. V, 7. Juven. X, 34.

Significabant omnes idem J. 106. a. *Silentio* transeant vitam C. 1. a. praeterire non fuit consilium C. 62. e. post, ubi s. coepit J. 38. c. quam maximum haberi iussit J. 104. a. filere de C. J. 22. e. filetur de utraque C. 2. d. *Similis* que facile par s. caeteris efficiebatur usu atque illecebris C. 14. e. vel aetate vel curae similitudine patres C. 6. e. *Simplex* & vera via VI, 39. e. morte s. quidem VI, 8. e.

Simul cum moribus immutatur fortuna VI, 8. e. simul ac C. 7. a. simul quod &c. & quod C. 16. a. voluisse &c. simul confisum C. 17. e. C. 19. d. & C. 20. a. & J. 4. a. & J. 23. a. egestate simul ac dolore injuria C. 29. e. s. (in princip.) C. 31. a. & J. 105. b. libertatem nemo bonus nisi cum anima simul amittit C. 34. e. pro deinde.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

de. quod in invidia res erat, simul & a Numidis obsecrati J. 27. a. simul cupidinibus incepta patrandi & timore anxius J. 73. e. f. & invisum & offensum J. 76. a. cum occasu solis J. 96. a. milites modesto imp. habiti simul & locupletes J. 97. a. postquam accepit &c. simulque J. 56. e. simul undique J. 106. a. nimio simul & incerto opere I, 21. b.

Simulabat sese negotii gratia properare J. 79. a. ad simulanda negotia altitudo ingenii incredibilis J. 100. e. aut simulandi gratia &c. J. 41. e. ad f. pacem J. 119. b. bonum pub. C. 39. e. metum simulare J. 40. e. diffidentiam rei J. 64. e. non pro sua, aut quorum simulat, injuria I, 14. e. simulato impio testamento IV, 4. e. per ambitionem sese probos sim. J. 87. e. ut studium conjurationis vehementer simulent C. 42. e. *regni metus pendentis supra verticem gladii terrore simulavit Boeth.* III. Prof. 41. cujuslibet rei *simulator* ac *diffimulator* C. 5. a. Cic. III. Offic. 79. *quod si Aquiliana definitio vera est, ex omni vita simulatio, diffimulatioque tollenda. (ut sit simulator qui id esse ostendit, quod non est, diffimulator qui id non esse quod est.)*

Simultas. ut f. ac arrogantia fert VI, 47. c. hominum nobilium VI. 63. a. exercebant cum homibus C. 9. a.

Sin. (non praecedente si.) infidiatores Massivae parer ac maxime occulte, sin id parum procedat, quovis modo &c. J. 39. b. & J. 50. b. tela remittere: sin Numidae propius accessissent (i. e. quod si) J. 62. b.

Sinant. ea dii Imm. approbent beneque evenire sinant VI, 43. d.

Singillatim circumeundo (i. e. *viritem*) C. 50. e. Cic. pro, *speciatim. quid ego de civium suppliciis singillatim potius, quam generatim atque univarse loquar* VII, Verr. III. *singuli* pro opibus, quisque quam plurimas uxores habeant J. 82. e. singulos, modo universos laedere J. 96. a.

Sinistra, dextra, circumventus J. 107. e.

Sinu. in f. urbis sunt hostes C. 61. e.

Sita vis nostra in animo & corpore C. 1. a. in armis omnia J. 55. e. spes omnis in fuga J. 58. e. virtus in lingua VI, 48. a. res fidesque in manibus J. 76. b. spes atque opes civitatis in illo J. ult. spem magnam illi f. in clementia P. Rom. J. 38. e. fortunas suas in extremo fitas J. 25. e. procul juxtaque IV, 7. e. Africa paucis exponere J. 20. a. in vestra manu J. 33. e.

Siti. ne f. conficeretur exercitus J. 54. a. opperiri, sed luxu ante capere C. 13. a. lassitudinem & f. militum tentaturos J. 54. a. cibus illis adversum sitim non lubricum neque luxuriae erat. J. 95. a.

Socia nullam (uxorem) pro socia obtinet J. 82. e.

focii nomenque Latinum J. 47. b. nom. Latini & socios Italicos J. 44. c. J. 43. b. fociorum & Latii magna vis I, 6. e. & VI, 17. a. Cic. *domum reductus ad vesperam est a P. Conscripitis, a P. Romani* sociis & *Latinis* in Laelio §. 11. focii atque hostes J. 97. a. & C. 6. d. uti quisque voluntarius aut ex sociis C. 65. a. ex sociis praedator J. 48. a. his amicis sociisque confusus C. 16. a. fociorum atque civium C. 60. a. & C. 30. e. nominat socios C. 41. e. in socios sceleris aperiret J. 38. a. insidiarum cognoverat J. 75. a. Prudent. Psych. 471. *Si fratris galeam fulvis radiare ceraunis Germanus vidit commilito, non timet enssem Exserere, atque caput socio mucrone ferire.* MS. Bib. Pub. *socium* at membrae C. Ch. *socio.* ascitum C. 48. a. utique ab stirpe socium &c. J. 14. e. sibi adjungit J. 73. a. dominationis III, 11. e. & administer omnium consiliorum assumitur Scaurus J. 31. a. is auctor & socius Bestiae ferebatur J. 32. a. periculi J. 90. e. postquam de regum societate cognovit J. 84. a. societate victor fieri IV, 8. d. data atque accepta fide f. confirmarent C. 45. e. vestram appetiverunt J. 14. e. ad belli f. orantur IV, 2. a. obnoxius societatem qualem tu voles accipiet IV, 3. a. ad soc. peteris IV, 7. a. f. praedarum cum latronibus composuisse IV, 9. e. amicitiam societatemque rogatum J. 79. e. ne societates acciperemus J. 17. a. habere eum magnam copiam societatis amicitiaeque conjungendae J. 85. a.

Socordesque languidi f. III. 8. a. socordia atque desidia bonum otium conterere C. 4. a. atque ignavia C. 67. e. incultu atque f. torpescere J. 2. e. ab ignavia atque f. corruptus animus J. 33. a. magnificum ex Auli socordia J. 59. a. vestra abutitur I, 15. a. nihil f. clauderat VI, 13. a. modestiam pro f. aestument VI. 39. e. ubi f. tete atque ignaviae tradideris C. 60. e. id vero dubitare aggredi f. atque ignaviae duco VI, 51. c. per f. vires, tempus, ingenium, defluxere J. 1. e. *in quis* mollitiem f. viri accusare J. 73. & neque tamen victoria socors aut insolens factus J. 105. a.

Sola. in loca sola proficiscitur J. 110. e. solis viis I, 20. b. *solus.* atque omnium honestarum rerum egens J. 16. e. omnium post hominum memoriam I. 5. e. & III, 7. b. (*soli*, opponitur *factioni*.) quantoque tutius *factio* noxiorum agat quam *soli* innocentes III, 7. sic, *in sola loca pro, deserta,* apud Ciceronem de Divin. *Quum in locis solis moestus errares.* Terent. Andr. II. 4. 3. *meditatus alicunde ex solo loco.* vide ibi *Donatum.* Plautus Moll. — *in terras solas orasque ultimas.* Virgil. Eclog. X. 3. *sola sub rupe jacentem.*

Solet. quod plerumque in atroci negotio solet C.

I N D E X I I S I V E

30. e. & J. 18. e. J. 63. e. & J. 74. a. J. 101. a.
Sollicitabant servitia ad eum eripiendum C. 51. a.
 Hispaniae armis sollicitatae I, 14. a. & C. 37. a.
Sollicitudine. in f. nos retinere I, 16. d. aeterna vobis remanebit J. 36. a.
Solita. his praeter f. vitiosis III, 5. a.
Solitudine. spem salutis in f. aut fuga coëgisset habere J. 59. a. ubi postquam f. intellexit J. 98. c. in solitudines pergere J. 77. a. ingentes J. 94. a.
Sollertissimus omnium paucis tempestatibus factus, rudis antea & ignarus belli J. 101. a.
Solvenda. ad f. menstrua IV, 11. a. sic, justa solvere. Senec. Hip. &, inferias. *Votum*, Plautus Rud. 2. solvere injuriam aut mori I, 7. e. solvere morte servitium, *Dictys* V, 16. 214. capite poenas J. 72. a. plebis vis.
Soluta atque in multitudinem dispersa J. 45. e. imperio J. 43. e. pretio I, 8. e. sine imperio liberum atque solutum C. 6. a. acerbissimas solvunt poenas IV, 5. d.
Somno atque ventri dediti C. 2. e. excitus J. 76. a. captis J. 104. a. somnus (ut aegrum animum solet) coepit J. 74. a.
Sordidum me & incultis moribus J. 90. a.
Sorte potius quam virtute regatur J. 1. a. ductos fusti necat VI, 15. e. ut f. vocarentur centuriae VI, 53. e.
Sparsa humus croco II, 7. e.
Spatio. ne quid eo f. novaretur C. 64. a. quamquam in spatio millium quinquaginta loca vacata esse cognoverat J. 78. a.
Spe. a spe liber animus C. 4. e. ita vitam instituisse ut omnia bona in spe haberet C. 32. e. malis moribus maxuma spe C. 38. e. magna merces in spe victoriae C. 42. a. pro incerta f. certa proemia C. 42. a. sine f. sine opibus J. 10. a. pars f. alii proemio inductis J. 13. e. tutum spe pacationis perpulit uti &c. J. 42. a. in Numidiam proficiscitur magna spe civium J. 47. e. commeatus spe amplior J. 78. e. timor aliquantus, sed spes amplior J. 113. a. hac in spe P. R. liberos ad bellum misit III, 2. e. ignavissimi quique tenuissima spe frustrantur III, 11. e. laborem spe otii sustentant VI, 40. b. multum spe bona adolescentes VI, 48. e. imperatori ex &c. plus bonae spei accedebat J. 48. a. bonae pleni J. 121. a. in f. maxumam adducti C. 41. e. contra spem J. 30. a. in clementia P. R. magnam illi spem sitam J. 38. e. in alio magis quam in sese J. 64. a. suus cuique animus ex conscientia spem praebet VI, 59. e. hortabatur spes dominationis C. 17. c. asperior C. 21. b. quibus neque res neque spes bona ulla C. 22. a. dubiis rebus novandis spes oblata est C.

40. d. tenet C. 68. e. & VI, 51. a. se suasque spes corrupturum J. 38. e. Jugurtham spes frustrata J. 106. a. opesque ejus ex patre suo penderent. J. 115. e. & sitae in illo J. ult. opes omnes & spes consumit III, 2. e. longa i. e. (longe posita) Servius VI, 14. d. Horat. I. Od. 4. i Epist. V. lenta Ovid. II. 2 Epist. longinqua Statius 2 Sylv. I, 11. sperans. maxime f. aut vi &c. J. 27. e. in fuga salutem sperare, dementia C. 68. e. quem exitum tantis malis sperarent C. 41. a. ea res frustra sperata J. 86. e.
Specie. sub f. senatus C. 39. a. quam usu potiore J. 19. a. Ager una specie J. 81. a. Colum. 2. 16. nec contentos esse nos oportet prima specie summi soli. Stat. 3. Sylv. 5. 18. Magnificae species cultusque locorum. sp. concordiae & pacis I, 10. a. ferrea omni specie IV, 10. e. cujus rei species erat acceptio frumenti I, 31. b.
Spectaculum rerum humanarum praebeo J. 17. e. horribile J. 108. a.
Spectat. qua parte sp. orientem VI, 16. e. mihi quidem satis spectatum est illum malle &c. III, 10. e.
Speculanti. cui f. iter suum cognitum J. 115. e. speculandi gratia Valer. VI, 1. 9. MS. quia scilicet tam tristitia quam laeta apparuisset. Speculatores citi se ostendunt J. 106. a. subdole speculatum Bocchi consilia J. 116. a.
Splendor domesticus tibi animos attollit VI, 62. a.
Spolia belli magnifica C. 21. e. agendum atque obviam eundum ne spolia vestra penes illum sint I, 6. a. arcem habent ex spoliis vestris III, 7. e.
Sponsionem faciunt per inducias J. 81. a.
Stabilias communiasque rem VI, 49. e. quorum consilio dubia Resp. stabiliebatur VI, 57. a. pacem concordiamque VI, 41. a.
Stans aliud sedens, de Rep. sentis VI, 64. penult.
Statim. niti modo ac statim concidere J. 108. a.
Stationes locatae pro castris VI, 21. b.
Stativis. in st. castris J. 48. c.
Statu ab eo in quo agitatur. st. I. 14. e.
Statuatis. quid in alios &c. C. 55. e. de parricidis C. 61. b. arte statuerat J. 56. e. res gestas perscribere C. 4. c. statui admonendum te de negotiis urbanis VI, 46. b. caeterae multitudini diem st. ante quam liceret sine fraude ab armis discedere C. 37. a. ex copia rerum st. sibi nihil agendum J. 44. a. dies infidiis statuitur J. 73. b. sic apud animum meum VI, 51. c. nec ego magna remedia contra divitias statuo VI, 53. e.
Stimulabant inopia & mali mores C. 18. a.
Stipatorum catervas circum se habere C. 14. a.
Stipendia pendere C. 20. e. multarum imag. & nullius stipendii J. 87. e. faciundis sese exercuit

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

cuit J. 67. c. confectis VI, 37. d. stipendio,
 armis &c. navis onerat J. 91. a. exercitum
 suum stipend. aluit III, 4. b. decernitur J. 29.
 e. portaverat in Africam J. 112. e.
Stirpe. ab st. interiit C. 10. a. & evertit familias
 VI, 48. c. ab s. socium P. R. J. 14. d. tuæ
 extinctor J. 15. c.
Stolidior an vanior IV, 1. a. Gellius Lib. VIII.
 stolidos apud nostrum tetros, molestos, illepidos
 valere dicit, nescio quam recte. quum de L. Clo-
 dianio verba faciat, de quo forte Seneca de Ira
 III. 38. non de Praetore nostro, qui certe fuit in
 hebeti pigritia ferox, ut loquitur Apulejus, &
 voluntate non manu strenuus. *ἡνίκα δεγνήει*.
 Dio. Nec te moveat quod haec verba (stolidus &
 vanus) vix in eandem personam cadere videntur.
 frequenter occurrunt apud probatos. Lucret. I.
 Sed vanus stolidis haec omnia finxerit error.
 Tacit. An. II. Inerant & alia hujusmodi sto-
 lida ac vana.
Strenue. bene atque st. J. 25. b. strenui, boni C.
 20. e. & imbelles J. 71. a. fortibus st. VI, 7.
 e. cum st. virtute certabat C. 63. e. ex ignavo
 st. C. 67. a. & ignavis VI, 57. e. bonum & st.
 VI, 6. e. proelio & bonus consilio J. 7. e. VI,
 33. a. magis quam felix J. 90. e.
Streperere vocibus J. 103. e. simul & offensa quo
 lenius streperent J. 99. a. strepitu omni pa-
 vescere, circumspectare omnia J. 75. a. cum
 machinato strepitu tonitruum coronam capiti
 imponebat II, 7. e.
Strictim perscribere C. 4. e.
Student non sumtibus atque divitiis VI, 41. e.
 pabulo pecoris magis quam arvo J. 95. a. mu-
 tari omnia odio suarum rerum C. 38. a. novis
 rebus J. 79. e. student sese praestare caeteris
 C. 1. a. studia hominum accendit ad conf.
 mandandum Tullio. C. 24. e. accensa in Jug.
 J. 6. e. partium J. 76. a. vulgi amissurus J. 86.
 e. nostra alia corporis alia animi naturam se-
 quuntur J. 2. a. studio latus sum ad Remp. C.
 36. a. quo incepto studioque C. 4. b. civili-
 bus bellum atque vastitas Italiae finem faceret
 J. 5. a. dominandi permota plebes C. 34. e.
 novarum rerum C. 38. a. non studio Reip. di-
 xisse C. 54. e. legundi J. 8. a. pro desiderio,
 affectu, amore. ad bellum majore studio quam
 consilio profectum III, 3. a. a quo incepto stu-
 dioque me ambitio mala detinuerat C. 4. e.
 avaritia pecuniae studium habet C. 11. a. uti
 cujusque studium ex aetate flagrabat C. 14. e.
 belli C. 42. a. quo st. suum in Remp. clarius
 esset C. 50. e. Catoni st. modestiae C. 63. b.
 in Reip. st. omnia superet J. 33. a. promissis
 ad studium sui perducit J. 2. a. benignitatem
 ac st. Sullae accepit J. 112. e. prima lex ami-
 citiae, apud Cic. in Lael. 43. studium semper
 Tom. II.

adsit, cunctatio absit. pecuniae si sustuleris VI,
 52. b.
Stultae laetitiae poenas dedit C. 56. a. retinuisse
 ab st. & falsis voluptatibus VI, 41. a. quia
 stultitiae videbatur alienam rem periculo suo
 curare J. 85. a.
Stupor atque torpedo invasit VI, 54. c. Eam animi
 duritiem sicut corporis. quod cum uritur non sen-
 tit, stuporem potius quam vitutem putarem Cic.
 pro domo 75. Nunc stuporem Deus Rector
 exaggerat. MSS. Col. Jesh. & B. Pub. omittunt
 tribuat. recte. Boëth. IV. p. 5.
Stupra nefanda fecerat C. 15. a. lubido stupri ga-
 neaeque C. 13. a. Erat ei cum F. stupri ve-
 tus consuetudo C. 24. a. sumtus stupro corpo-
 ris toleraverat C. 25. a.
Suadendi usum dedit fortuna multis rebus ereptis
 43. a. suadet vobis ab illo bellum I, 17. b. lu-
 bidinem advorsum nos metum pro nobis J.
 117. a.
Sub senatus specie C. 39. a. sub ipsis radicibus
 montium confedit C. 66. e. sub imperio Mi-
 cipsae J. 13. a. Gaetuli sub sole magis, haud
 procul ab ardoribus J. 21. d. jugum missurum
 J. 42. e. sub honesto patrum aut plebis nomi-
 ne dominationes affectabant I, 3. a.
Subacta Gallica gente VI, 59. a. subegerat locum
 mutare egestas pabuli J. 48. e. falso fieri pecu-
 nia C. 10. e. aut metus aut injuria te subegit
 decernere &c. C. 55. a. incertas domos habe-
 re VI, 50. e. non adversae res ingentem eo-
 rum animum VI, 56. e. subigere nationes at-
 que urbes C. 2. a. vis Jugurthae J. 26. a. ob-
 viam ire animus s. J. 33. e.
Subdolos animus C. 5. a. Tacit. 16. 32. animo per-
 fidiosus & subdolos & s. modestia VI, 20.
 mora III. 7. b.
Sublata lege Porcia VI, 63. e. subl. auctore com-
 pluribus narravit C. 24. e. in cervices suas
 III, 11. a.
Sublestae fidei q.
Sublevando dando &c. C. 63. a.
Sublima nebula coelum obscurabat III, 6. e. Ac-
 cius Phoenissis: Aut saepe ex humili sede subli-
 mae advolant. Lucret. I. At nunc per maria ac
 terras sublimaque coeli. Sic, gracilis pro gra-
 cilis. Lucil. Sat. VIII. & Terent. Vincto pecto-
 re ut gracilae fient. hilarum ac lubentem. Adelph.
 imberbi Juvenes apud Varronem de Action.
 Scenicis. sterilus apud Lucret. & alia sex-
 centa.
Subsidiis. in s. reliqua signa artius collocat C.
 69. a. exercitum caeterum in s. locat C. 69.
 e. triplicibus aciem instruxit J. 53. e. com-
 positis uti soluerat. (i. e. solitus fuerat) II,
 5. b.
Subveniretur. prius quam ex castris s. J. 58. e.
 Oo oo Sub-

I N D E X I I. S I V E

Subversis item incensis vineis J. 99. e. montes C. 13. a. regna 46. b. ad subvertendum imp. nihil abest I. 14. a. an subverterent decretum Consulibus patres, probarentne flagitium parum constabat J. 32. a. probitatem avaritia C. 10. d. geniti ad ea subvertenda quae majores virtute peperere I. 5. a. non sua injuria sed libertatis subvertundae I. 14. e.

Succedere. evadere alii, alii succedere J. 61. c. testudine acta J. 99. c. successerant muros III. 15. b. successit illum. *Arusianus.* C. Fannius. *ubi villam venerat.* Plaut. *Rogat quid veniam Cariam.* Caesar III. 3. die Macedoniam.

Succumbit animus magis aut minus mature [ubi cupido divitiarum invasit] VI. 52. b.

Suetum latrocinii II. 2. a.

Suffragatione honestissima Consulatus ei petebatur J. 69. e. libera ab auctoribus patriciis.

Suffragia libera paravere III. 9. e. suffragiis populi integer. (*nempe quia nondum candidatus*) I. 11. a.

Sulphure & pice taedam mistam J. 61. e.

Sumat aliquem ex populo monitorem officii J. 87. e. pro, eligat. *Collegam sibi sumit* MS. *Eutropii* I. 10. Metaph. *αὐτὸς ἐξ ἐαυτοῦ.* Edd. fecit.

Sic, sumere vinum. *Maximianus.* Aut levis fecit sumere vina dies. MS. laetus & pro vino, multa. summum supplicium C. 57. a. Sic *Terent.* Andr. III. 5. *Caesar,* Cic. alii. arma sumentes J. 24. e. Sic *Cicero* I. Tusc. 136. Virg. arma impia sumsi AEn. 12. 33. prelium magnifice VI. 31. e. bellum J. 23. e. *Statimque* sumtum est *Punicum* bellum. *Plin.* 15. 18. & *Tacit.* lib. 19. *Ovid.* Ep. & 4. 3. e. insignia magistratum a Tuscis plerique sumserunt C. 57. a. meliores liberos sumsisse quam genuisse J. 10. e. *Ovid.* Met. 11. 104. *Socertumque* *Lycaon* sumit. Sumtam mutuam sua aut amicorum fide C. 25. a. omne bellum sumi facile caeterum aegerrime desinere J. 85. a. de integro bellum f. J. 67. a. pro, tollere, accipere. *Epistola* super caput temere positam sumit J. 74. b. Sic, sumere argentum apud *Comicos.*

Summa ope niti C. 1. a. lubricine divitias suas vincere nequeunt C. 21. b. ex laetitia tristitia omnis invasit C. 32. a. cum turpitudine in exilio aetatem agere C. 68. d. artes animi quibus f. claritudo paratur J. 3. a. prope summa ceperant milites J. 64. e. per f. flagitia militiam detrectantibus VI. 30. e. quae dicam de *summa* Reip. VI. 46. e. auctoritas f. in patribus VI. 49. e. laborandum de *summa* consilii VI. 58. e. audaciae f. C. 18. a. per f. discordiam dilabi VI. 59. a. quod ubique apud hostis aut socios idoneum videbatur cum f. studio domi exsequebantur C. 57. a. in f. periculo salutem J. 79. e. per f. scelus C. 12. e. Imp.

atque iudicium f. C. 30. e. supplicium C. 57. a. honorem J. 89. a. ad summum montis egressus est J. 98. a. sumtis tergis atque redditis more equestris proelii VI. 14. a.

Sumtibus & contumeliis miserrimum servorum effecere IV. 4. e. sumptu infinito aedificare VI. 3. a. deditus C. 13. e. toleraverant stupro corporis C. 25. a. vix partem sumtuum sustinent vestigalia VI. 4. e. licentiam si demseris VI. 39. a.

Suo loco. nisi ex insidiis aut f. l. pugnam facere J. 65. a.

Super Numidiam J. 22. d. alii super vallum precipitarentur J. 62. e. neu super fortunam animum gereret J. 68. a. aggerem impositis turribus J. 79. a. super industriam fortuna fuit J. 100. e. nullius potentia f. leges erat VI. 50. e. gloria agnita f. omnes mortales VI. 60. d.

Superabant, quamvis gloria &c. tamen inerat contemptor animus J. 68. a. orationem falsam mores mei superant J. 89. a. illis divitias superare quas &c. C. 21. a. morbus quemquam J. 20. c. res exequi quae Jugurthae fessio superaverant J. 73. b. errata officiis J. 109. e.

Superba imperia C. 19. e. facinora J. 32. e. pro aequitate &c. superbia &c. invasere C. 2. e. f. atque deliciis omissis sibi patriaeque diffidere C. 32. a. audacia intoleranda, superbia atque scelere sese efferens J. 15. e. lascivia atque f. incessere J. 45. c. corrupti superbia J. 88. d. neque ex Imp. superbia quemquam metus ceperit J. 90. e. alienae ubi ludibrio fueris C. 21. a. f. nobilitatis obviam itum J. 5. a. & 33. a. homo inanis & f. regiae J. 68. e. Imp. regium in f. convertit C. 6. e. quam rem in f. vortebant J. 84. e. per f. aetatem agere J. 87. a. dimittent VI. 58. e.

Superior primo proelio C. 40. d. locum J. 53. b. & J. 55. c. annis J. 34. a. locis circumventam planitiem J. 70. e. diebus J. 95. e.

Supersteterant qui f. afflicti sunt J. 64. e. scalae comminutae J. 64. e.

Supervacanea populo caliditas VI. 56. a. *ἐκ τῆς αἰτίας* inquit *Demostb.* *αὐτὸς ἐστὶν.* adeo ut supervac. quod non necessarium. Supervacuum est differere C. 55. a. & C. 68. c. Cic. ad Ap. III. confirmata amicitia commemoratio officiorum f. est. Sic, *Livius* & *Seneca.* supervacua onera magnae navis VI. 55. c.

Suppetebat minus in praefens causa peccandi C. 16. e. quae mens, eloqui non dubitabo VI. 49. e. ubi consueta non f. VI. 39. e.

Supplementum exercitui scribere J. 43. a. postulare legionibus J. 86. d.

Supplicanti diis per hostias J. 67. a. supplicantis legatos J. 42. a. supplex manus ad coelum ten-

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

tendere C. 32. b. legatos s. mittere J. 51. d. voce C. 32. e.

Supplicia diis Im. decernere J. 59. a. composuit in postfuturos I, 5. e. exercitum cogere J. 89. e. in suppl. Deorum magnifici C. 9. a. muliebribus auxilia deorum parantur C. 60. e. *Varro* de R. R. 5. *ad victimas feruntur atque ad Deorum servant supplicia.* Sic, *Tacit.* III. *Acacius* Epigonis: *Nunc pergamus ut supplicii placans caelitem aras expleam.* *Afran.* Fratris. *Nul- lam profecto accessi ad aram, quin Deum suppli- ciis &c. nequicquam defatigarem.* Sic etiam *Plaut.* *Rudent.* prolog. 25. *Dictys* 6. 11. lega- tos cum s. mittit J. 50. a. fatigati regis s. J. 70. e. s. quae postulabat. *Triumv.* parare jubet C. 64. a. ad s. traderetur J. 65. e.

Supra ea, veluti ficta pro falsis ducit C. 3. a. quam cuiquam credibile est C. 5. a. caput est dux hostium C. 60. d. illum supra quam ego sum petere J. 26. c. quibus rebus s. bonum at- que honestum percussus J. 84. a. rebus s. vo- tum fluentibus VI, 13. a.

Susceperant tantum facinus frustra C. 29. b. mise- rorum causam C. 36. d. malorum patrocinio suscepto C. 49. e. inimicitia pro Rep. VI, 3. e. talia impune J. 34. b. adversus vos pericula labores s. III, 2. a. & J. 16. a. bellum adver- sum R. J. 82. b.

Suspectiores regibus boni C. 7. a. falsa suspicione alienatum C. 36. e. suspicionibus multis volen- tia plebi facturus videbatur 49. b.

Sustentabat vitia magistratuum Resp. C. 62. e. la- borem spe otii VI, 40. a. suos pugnantes J. 107. e. intelligit se metu magis quam aequo & bono sustentatum I, 17. a. quantum negotii sustineam J. 87. a. quae res maxime tanta &c. C. 62. a. praeturas J. 4. e. corpora nequeun- tes fessi III, 12. e. quos terra sustinet scelera- tissimus J. 14. d.

T.

Tabellam. per t. sententiam ferent VI, 57. e. & dicentur VI, 58. b. tabulas pictas mirari C. 11. e. novas polliceri C. 22. e.

Tabes plerosque invaserat C. 37. e. in animos eo- rum J. 37. a. & 41. e. *tabescere* regnum per sce- lus J. 17. e. vetustate VI, 59. a.

Tale. ad t. consilium facile adduci posse C. 41. a. ad hoc aut aliud t. negotium mittatis J. 87. e. saxum aut quid tale II, 10. a.

Tam. quam quisque pessime fecit tam maxime tutus est J. 34. e. *haec sola ex adverbis veteres jungunt cum superlativis.* *Terent.* *Heaut.* *Quam ad probos propinquitatem proxime te adjunxeris, Tam optimum est.* *Cato* de R. R. *Quam acer- bissima olea oleum facies tam oleum optimum*

erit. *Varro* de R. R. 3. *quam paucissimos reli- queris, tam optime in alendo fiunt.* & *Cic.* *egre- giis factis erat J. 67. e. quam formidatus antea est tam contemnetur 110. a. nihil tam ex alto reperiri posse quod non in promptu sit tibi VI, 46. a.*

Tamen. tametsi miserat &c. tamen parabat &c. J. 13. a. si ad impetrandum nihil causae habe- rem tamen erat majestatis P. R. prohibere in- juriam J. 15. a. pro tandem. uti apud *Cic.* *Ep.* *Fam.* VII. 31. *Veni igitur quaeso, ne tantum se- men &c. in Schotti MS. tamen. noster fr. III, 6. b. multato foede corpore, postremo tamen periere.* *Terent.* *And.* IV. Sc. 1. *Et tamen res eos cogit denegare.*

Tametsi haudquaquam sequatur &c. C. 3. a. asper- nabatur C. 3. b. & C. 58. e. & J. 6. e. J. 11. e. J. 13. a. J. 19. a. J. 23. e. J. 28. a. &c.

Tamquam. facinorosorum t. stipatorum catervas circa se C. 14. a. uti tamquam suam domum vi- sens eat J. 12. b.

Tandem. quae quousque t. patiemini C. 20. e. quem t. locum in civitate obtines? VI, 64. d.

Tantum illud vereor ne quos transversos agat J. 17. b. suadent uti se tradat, tantum ab eo vi- tam paciscatur J. 28. a. qui t. alio praeter- gressus es uti prius defessi sint homines lau- dando &c. VI, 32. a. illud vero amicitiae tan- tum VI, 3. a.

Tardius procedant J. 11. e. tardus modo modo citus incessus C. 15. e.

Tegant. uti turpia facta oratione t. J. 89. b. *falla* tegenda loqui *Tibull.* I. *Eleg.* I. patriam armis C. 6. b. *aliquem armis t. Cic.* *Appio* III. 10. avidius alteri fauciare quam semet tegere J. 64. a. neque virtus neque arma satis t. 102. e. t. ab jaculis corpora J. 106. e. reliquos il- lius potentia C. 49. e. *ut caeteris rebus tegas atque tueare* *Cic.* *Servilio* Lib. 13. neque lo- cus neque amicus teget quem arma non texe- rint C. 68. b. *spectantium confectum velorum um- braculis.* *Valer.* II. 4. 6. ubi MS. *ante pictu- ram. extentis. fecit lucum argentatis.* & omittit, *adornavit translatum:* *Ascens.* *versatilem fece- runt Lucius & Cinna locum quem argentatis &c.*

Tela militaria C. 57. a. ingerunt J. 64. e. inter t. hostium vitabundus erumpit J. 107. e. tentare, intendere J. 113. a. venirent Metello in sagum II, 8. e. in manus jaceret VI, 47. a. qui prae- fidii causa cum telis erant (i. e. armati) C. 50. e. telum, *proprie missile quid denotat, quod arcu vel manu mittitur. a telo. unde protelo. ponitur pro ense, lapide, hasta.* constrata humus J. 108. a. suis ruunt II. 8. e. ipse cum telo esse (i. e. gladio) C. 28. e. sic *Virg.* *AEn.* IX. 750. *At non hoc telum mea quod vi dextera versat Effu- gies:*

I N D E X I I . S I V E

gies: neque enim is teli nec vulneris auctor; Sic ait: & sublatum alte confurgit in ensem. Ubi Petrensis, quod vi mea d. vibrat. & in Mediceo librat. Codex Coll. Jesh. Cantab. es teli nec. ut in Romano Codice, Forcio & aliis se reperisse testatur Pierius. vis Trib. telum a majoribus libertati paratum. III, 9. b. arma, tela aliaque J. 70. a.
Temere. hoc est. statim, sine examine. hinc, temeraria altaria apud Tertull. Apol. C. 26. quae tumultuarie structa sunt. ne quid se t. crederent. C. 32. e. munita castella J. 58. d. & effuse euntes J. 113. a. correcta temeritas Marii gloriam ex culpa invenit J. 99. e.
Temperantia tanta inter ambitionem saevitiamque moderatum J. 49. a. T. est rationis in libidinem atque in alios non rectos impetus animi firma, & moderata dominatio. Cic. de Invent. II. 54. ubi Codex Petrensis, pro, investitionis, injectio, male. temperare in potestatibus J. 87. e. victoriae C. 11. e. imperium benignitate & clementia t. VI, 36. a.
Tempestas retinere J. 81. b. ea t. C. 6. e. paucis Dictys. V. 9. & noster B. Jug. ex eo spes operum in illo sitae J. 122. a. ut post multas J. 76. e. quae saevitia? quaeve tempestates hominum VI, 51. a. Cic. pro Cluentio repentina tempestas popularis, & pro Sestio 37. seditionum ac discordiarum. nam fere his t. VI, 58. a.
Tempora pleraque in venando agere J. 6. a. cuncta explorat J. 39. c. uti pro tempore atque periculo exercitum compararent C. 31. c. in tali tempore C. 49. d. alio potest C. 56. e. pro t. benigne respondit J. 11. a. dilapso comitiorum dies adventabant J. 41. a. veritus ex anni tempore ne J. 54. a. ex tempore parari J. 73. c. ubi t. anni mare classibus patefactum est VI, 19. e. postero VI, 60. c. neque loco neque mortali cuiquam aut tempori satis credere J. 75. a. iisdem t. C. 40. e. illoque aliisque temporibus Jug. belli J. 105. c. quantum temporis aestivorum in Imp. fuit J. 148. a. ad rem tempus decernitur J. 12. a. t. monet J. 22. a. legatorum ante capere J. 24. e. iurgiis trahendo t. J. 29. a. ad tempus non venit J. 73. e. procedere J. 85. e. postquam t. visum J. 96. b. & J. 99. a. omnium ad hoc. t. ferocissimi VI, 19. d.
Tendere insidias Consuli C. 28. e. & J. 65. d. vi t. C. 70. e. cursu ad Capsam J. 96. c.
Tenebatur ambitione aetas imbecilla C. 3. c. loca tenent J. 22. d. Sardiniam VI, 26. a. Nec Zephyri tenuere gradum MS. Stat. Theb. II. 4. at ed. rapuere. obsessus teneor J. 26. b. lachrimas neque moderari linguam J. 84. e. spes victoriae tenet C. 68. e. & VI, 51. a. lubido J. 3.

e. nondum vos dominationis illorum satietas tenet J. 35. d.
Tenebris foeda C. 64. b.
Tentabat exercitum per homines callidos J. 42. a. frumenti inopia tentabatur J. 95. a. verbis arma I, 16. e. paullatim tentando postquam opportunos sibi cognovit J. 50. b. inquires haec atque illa tentans I, 15. a. agros J. 21. c. bello C. 6. b. fortunam belli C. 66. e. per vim aut dolis J. 25. e. legatos pecunia J. 31. a. insidiis locum J. 50. e. t. infensi adesse J. 54. c. & J. 59. e. tela t. intendere J. 113. b. vigiliis II, 5. a. quae occulte t. aspera foedaeque evenerant C. 27. e.
Tentari suis se artibus J. 52. a. consulatus qui vivo Cl. labefactari non poterat mortuo denique tentari coeptus est. Cic. pro Mil. 34. ubi MS. pro, concessa gloria, gratia. tentatum antea bellum secus cesserat J. 23. e. lassitudinem & sitim militum J. 54. b.
Tenuissima spe frustrantur ignavissimi III, 10. e.
Tergis. abunde libertatem rati quia t. abstinetur III, 11. e. sumtis atque redditis more equestris proelii VI, 14. e. ab tergo circumveniebant J. 54. e. & J. 60. e. clamorem a tergo accepit J. 112. d. & signa canere J. 99. e. de vita atque t. regio more consulere I, 2. b.
Terra marique omnia exquirere vescendi causa C. 13. a. quos t. sustinet J. 14. e. terra fudi, exuri mari classe IV, 5. e. permixtio J. 45. e. per cava terrae citatis ventis VI, 7. a. cuncta maria terraeque patebant C. 10. a. in extremis t. bellum gerebat C. 16. c.
Terrebat cum clamore, vultu, saepe impetu J. 38. e. dum vos a repetunda libertate terremini I, 5. e. terrere judiciis C. 40. b. Virg. Criminibus terrere novis. metu caeteros t. C. 56. b. minus funditoribus J. 99. d. territos confirmare J. 42. b. territos animi firmavit IV, 11. a. terrore commovetur VI, 63. b. augere hostibus t. J. 23. e. terribilis ejus facies C. 64. b.
Testamento haeredem pariter cum filiis instituit J. 9. a. t. haeredem secundum scripserat J. 69. a. simulatoque impio t. IV, 4. e.
Tetra loca, inculta, foeda C. 59. d.
Timens praesentiam ejus C. 32. e. periculum J. 43. a. maxime fretus quibus reb. alii timent, (negotii magnitudine) VI, 41. a. mihi atque vobis C. 60. a. libertati J. 43. a. ex mala conscientia digna t. J. 66. e. magis quam mortalem t. J. 97. a. sin in tanto omnium metu solus non t. C. 59. e. delicti conscientia populum t. J. 30. a.
Timidos insolentia itineris levare manu J. 99. a.
Timor insolitus inceserat C. 32. a. animi auribus off.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

- officit C. 67. e. aliquantus sed spes amplior J. 113. e. contra t. animi J. 23. a. plus t. quam periculi effecerant C. 43. e. plurimum t. mihi faciunt advorsus Tyr. Sullae I, 4. b.
- Tmesis.* VI, 45. d. Ennius Annal. V. *Transfigit corpus cere comminuit brum. & facit are* Lucretius & in Prosaicis Auct. Cato de R. R. Ferre bene facito. verum aliquanto minores tamen C. 8. e.
- Tolerabat* opulentia negligentiam C. 58. e. *tolerare sumptus stupro corporis — inopiam — tributum & militiam.* A. Vict. in Agrippa Cap. 18. pro perferre, ac invite sustinere. injuriam J. 25. b. inopiam J. 89. e. ne videret quae audita animus tolerare nequiverat J. 91. e. tributum I, 2. e. fortunae violentiam C. 62. a. animo servitutem toleratis J. 34. e. quae iussa nunc pro aliis toleratis III, 9. e. asperas res facile t. C. 10. a. sumtus stupro corporis C. 25. a. inopiam manuum mercede C. 38. e.
- Tollere* animos J. 107. b.
- Torpedinis.* cuius erat decipi III, 10. e. si tanta t. animos oppressit I, 4. 5. occupavit vos nescio quae t. III, 11. e. stupor eos atque t. invasit VI. 54. b.
- Totiens* fufum Numidam J. 114. a. & II, 3. e. *Non potius* (lego non totiens) *experta mihi medicamina profunt.* Maximian. 165. cum MS.
- Tractabant* inter se Remp. J. 45. a. quo plebem in magistratu placidius tractarent C. 40. e.
- Tractu* pari J. 52. e. tractum bellum J. 40. e.
- Tradebat* consulatum nobilitas inter se per manus J. 67. e. regnum in illius fidem J. 66. d. ad supplicium J. 65. e. ubi socordiae tete atque ignaviae tradideris C. 60. e. tradite exemplum posteris I, 10. e. qui in custodiam traditi erant C. 51. b. tuae fidei trado C. 36. e.
- Trabant* excidantque IV, 7. e. pecuniam trahunt, vexant C. 21. b. quod commodum est t. rapiunt VI, 48. a. rapere omnes, trahere C. 11. a. sibi quisque ducere, trahere, rapere J. 45. d. alia huiusmodi animis trahebant J. 86. e. anxius trahere cum animo suo J. 98. a. dubium belli atque pacis rationes trahere J. 102. a. longius ab incepto C. 7. e. paulo post ipsi trahebantur C. 56. e. omnia non bene consultata in virtutem trahebantur J. 97. a. trahere in verum. *pro vero habere Dictys* IV. 10. affinitas traxit VI, 34. a. fluctus saxa ingentia J. 80. d. trahere omnia & alias deinde alias causae moras facere J. 40. e. bellum non posse J. 25. e. ab Imp. consulto trahi quod & c. J. 68. e. ex M. voluntate bellum intactum trahi J. 86. a. *eodem significatu quo apud Caesarem de B. G. I. duci.* Graece *παρέρχων* Plutarch. in Lycurg. iurgiis trahendo tempus J. 29. a. ex copia rerum consilium trahit J. 103. a.
- Tramites.* uti per t. occulte profugeret in Galliam C. 66. a. per tr. occultos exercitum Metelli antevenit J. 52. a. per saltuosa loca, & tramites exercitum ducere J. 42. a. *Plin. Paneg. 36. oppletas undique vias, angustumque tramitem relictum tibi.* Cic. XII. Philip. Num idem in Apennini tramitibus potero. & XIII. Phil. *egressus est non viis sed tramitibus paludatus.* Virg. G. 1. 109. *supercilio clivosi tramitis & AEn. II. 515. Furta paro belli convexo in tramite sylvae, Ut bivias armato obsidam milite fauces.* ubi Petrensis, pro, properans, superans. *trames* proprie inquit laetant. Placidius ad bunc locum Statii: *alienos impia partus — sylvaeque infamis tramite liquit.* Thebaid. IV. *est via transversa in sylvis, paucis cognita.* Sed & v. 48. *pallentes devius umbras Trames agit.* (vid. Coleri notas & Scaligerum ad Propert.)
- Tranquillae.* tutae tranquillaeque res C. 17. a.
- Transductus.* fatigatus a fratre vix in partem alteram t. est J. 11. a.
- Transeant.* ne vitam silentio t. J. 11. a. *sine morfu velle transire vitam.* Senec. de Provid. vitam sicuti peregrinantes C. 2. e. transire ad regem J. 42. d. per media ejus castra J. 115. e.
- Transfertur* imperium a minus bono ad optimum quemque C. 2. c. exemplum ad indignos & non idoneos C. 56. a. suam quisque culpam auctores ad negotia J. 1. e. metum a scelere suo ad ignaviam vestram J. 34. e. in Non. Febr. consilium caedis C. 19. b.
- Transfuga* levissime VI. 64. e.
- Transgressu.* in tr. vitare proelium conatus I, 21. a. communem habitum transgressus VI, 2. a. *de itinere maritimo. uti etiam Sueton. & Florus.*
- Transmittit* equites vado II, 9. e.
- Transversos* a t. agat privata amicitia Jug. I. 17. a. & J. 7. a. *dolor Flor. IV. 2. 10. & Dictys I, 7. itineribus castra movere J. 9. e. principiis in planum deducit J. 54. a. proeliis ibid. in eo colle quem t. itinere porrectum J. 52. e. per medias laudes quasi quadrigis vehentem transversa incurrit misera fortuna Reip.* Cic. in Bruto 97. vide notas.
- Trepida* civitate J. 44. e. trepidi improvise metu J. 102. c. res J. 96. e. Liv. *Tullius in re trepida 12. vocit Salios.* Horat. III. Carm. 2. *trepidare ad arcem oppidi J. 71. a. t. festinet J. 87. e. & alibi.*
- Tribuistis* praemia sceleribus ejus I, 12. e. *Annib. vincendum Rom. tribuit. Valer. IX. 1. 3. MS. tradidit.* fiduciam commendationi meae tribuit C. 36. a.
- Tributum* tolerare I, 2. e.
- Triennio* frustra trito VI, 2. e. vid. *Valer. M. III. 45. & lege ex MS. trita notitia.*
- Triumphum.* per. t. duxere Aristonicum IV, 4. e.

I N D E X I I. T A L I S I V E

Tropaea in Pyren. jugis constituit VI, 12. b.
Tulit. uti fors t. J. 80. a. agerrime nobilitas J. 87. e. ut lubido VI, 58. e.
Tum demum periculis atque neg. compertum C. 2. a. pro *tunc tandem*. parricidam vocare. Tum ille C. 32. e. & c. pro, *tunc*. Nam tum Brutus ab Roma aberat. C. 41. e. & C. 48. e. pro, *tum demum*, tum persequare ubi facta sunt C. 58. a. *tum vero*. sed confecto proelio t. v. cerneret C. 71. a. pro, & c. nam in fuga salutem sperare tum arma ab hostibus avertere C. 68. d. pro quo. Terent. Eunuch. II. 3. *tum autem* ponit. *Ut illum dii deaeque senium perdant, qui me hodie remoratus est, meque adeo, qui restituerim, tum autem qui illum non flocci fecerim.* Tum primum J. 5. a. etiam tum J. 44. e. & J. 55. a. & J. 58. b. J. 67. e. IV, 11. a. VI, 18. b. VI, 38. a. cum virtute tum gratia viri per motus J. 90. a. cum tum maxime J. 47. c. quod postquam auditur, *tum vero* ingens metus J. 114. e. *tum demum* veram deditionem facere J. 50. b. antea jam infestus, *tum vero* multus atque ferox instare J. 86. b. *quamquam* toto die Numidas intentos habuerat, *tum vero* cohortatus J. 99. c.
Tumulosum locum J. 96. e.
Tumulti causa conscripserat C. 69. e. loca incenderent quo tumultu facilius ad Consullem C. 44. c. strepitu & t. omnia miscere J. 12. e. insolito percussus J. 42. b. sine t. manent infensi intentique J. 61. a. t. ex tumultu ferunt I, 13. e. t. facere J. 57. c. & J. 75. e. hostilem J. 62. c. intercessit B. & C. Coss. III, 8. e.
Turbae concitantur mihi II, 9. a. turbamenta Reip. probate I, 10. c. *turbata* sunt omnia seditionibus I, 11. e.
Turmarum duces centurionesque J. 42. a.
Turpem famam metuere J. 89. d. fuga J. 114. a. formidine VI, 9. e. *Quum esset proposita fuga turpis aut gloriosa mors.* Cic. II. de fin. 156. facta oratione tegant J. 89. c. vita integra fama potior J. 71. b. ancilla Fusidius I, 9. a. t. cuique & sceleratissimo ludibrio est VI, 61. e. parti corporis J. 90. b. flagitiose venditas, quam turpissime parasti VI, 60. e. cum summa t. in exilio aetatem agere C. 68. d. per turpitudinem abuti (de divitiis) C. 13. a. turpis crudelis, frequent. apud Sallust. inquit Steph. In Thesaur. vellem loca illa citasset, sed vox foedis nisi fallor, doctissimo viro fraudi fuit.
Turribus super aggerem impositis J. 79. a. praesidiis firmat J. 25. e.
Tuta. ut t. ab injuria forent nostra corpora C. 34. a. consilia C. 42. a. non moenibus se tutabantur J. 99. d. tutae tranquillaeque res C. 16. e. in *tutandis* periculis magis quam in ulciscendo teneri I, 4. e. ob regnum t. J. 110. a.

pedes magis quam arma tutata sunt J. 77. e. *simulatis auxiliis tutatus est.* Frontin. II. 12. Sic edd. sed MSS. Codd. rectius exhibent tutus. tuti ut per otium simus J. 16. a. injuria gravitate tutior est III, 9. e. quanto tutius agat factio noxiorum quam soli innocentes III, 7. a. ex omnibus maxime tutos esse J. 16. a. nihil apud illos tutum pati J. 93. e. quam quisque pessime fecit tam maxime tutus est J. 34. e.
Tyrannidis. per taedium jam aut pudorem t. esse eum dimissurum & c. 16. a.

V.

Vacuum domum fecisse nuptiis. (necato filio) C. 15. e. impetus fit in v. Remp. C. 60. d. v. hominibus insulam VI, 25. a. *praedia* vacua. Cic. pro Rosc. Am. 15. ira atque misericordia vacuos esse decet C. 52. a. *quod vacuum ab defensoribus esse auliebat*, i. e. a defensoribus. Caesar VII. B. G. II. 176. animo vacuum J. 56. e. similitates exercere vacuum fuit I, 3. a. v. f. exercere discordias Dictys II. 7. a culpa vacuum C. 14. c. *Plaut. Merc. vacuum esse isthac aetate bis te decebat noxiis.* Ager frugum vacuum J. 95. c. vacuum curis III, 15. a. *Vades* 50 dederat J. 39. e. & J. 65. e.
Vadosa. alia, alia alta J. 80. a.
Vagabantur incertis sedibus C. 6. a. nullo certo exilio VI, 22. a. vagi, palantes J. 21. a.
Valeat. quid bello v. tute scis J. 109. e. valere factiones multitudine civium C. 57. c. dum apud eos vera consilia valuerunt VI, 55. e. parum animo J. 11. d. armis amplius J. 119. a. si conjuratio valuisset C. 17. e. cujus Imp. late valuit in Africa J. 5. d. plurimum imperio res Rom. S. M. Coss. I, 2. a. Imp. virtus animi valeret C. 2. b. jus bonumque apud eos non legibus magis quam natura valebat C. 9. a. haec fama ex aliis rebus magis quam quod cuiquam id compertum foret C. 14. c. consilio VI, 56. a. adversum quem neque Imp. neque magistratum neque leges valerent J. 79. e. viget aetas animus valet C. 21. a. maxime opibus C. 57. c. oppidum magnum atque *valens* J. 94. a.
Validior injuria I, 3. d. ingenia validissima J. 110. e. animo ob morbos parum valido J. 110. e. mente validus Horat. I. Ep. 8. ingenium sapientia validum C. 6. e. multo maxime ingenio validus J. 6. a. & I, 19. a. animo ob morbos parum valido J. 19. d.
Valle in virgulta VI, 21. d. v. virgulta.
Vallum. super v. praecipitarentur J. 62. e. alios super vallum in munimentis locare J. 105. d.
Vana. neque per ignaviam aut v. ingenia incerta pro certis captarem C. 20. a. forent potius quam

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

- quam miseria mea fidem verbis faceret J. 26. e. lingua VI, 55. c. stolidior an vanior IV, 1. a. non pro vanis hostibus sed liberaliter habuit J. 111. e. non minor vanitas inerat quam audacia C. 24. a. v. cognita atque imperitia. — ejus augere amentiam J. 24. a. Mauros VI, 28. e. & VI, 22. e. *idem de Aegyptiis*. Curt. IV. 1. 30. consilium C. 59. e.
- Varia*. facies totius negotii v. incerta, foeda J. 55. a. variaque victoria bellum J. 5. a. vario b. J. 47. b. Livius. *Ibi varia victoria & velut aequo Marte pugnatum est*. U. C. II. in artes vitasque varias dispalata VI, 50. e. varie asfentiebantur, caeteri verbo alius alii C. 58. a. varius incertusque agitabatur J. 77. a. vultu, colore pariter atque animo varius J. 121. d. *Flor.* varius ingenio Antonius IV. 3. 4. Liv. II. U. C. 250. *sententiam* variavit timor.
- Vasta* atque arida loca J. 78. a. & 94. b. vasta rapinis Italia VI, 21. a. & I, 8. a. Accius hanc urbem ferro vastam faciet. hiavit humus vasta & profunda IV, 12. a. igni magis quam praeda ager vastabatur J. 59. c. polluere & v. omnia J. 45. e. agros & villas expugnare J. 49. a. Resp. J. 35. a. vastatio domorum VI, 37. a. locis IV, 6. a. *Meroe vastis quas nutrit arenis* Claudian. in pr. Conf. St. 260. MS. *vatis*. Civitas magis quam corrigitur VI, 40. e. v. ad interneccionem Hispaniam III, 4. a. bellum atque vastitas Italiae J. 5. a. vastus animus immoderata cupiebat C. 5. b. *in eodem significatu*. — antrum Virg. AEn. I. 12. Aper. Claud. 3. Pan. 62. Caede AEn. VI. 101. Certamine AEn. XII. 111. *homo atque foedus*. Cic. I. de Orat. Vires AEn. VI. vulnera Lucret V. 259.
- Ubi* pro labore desidia &c. invasere C. 2. c. i. e. *vice, loco, &c.* Eunuch. I. 2. 76. *eduxit mater pro sua*. Cic. in Pisonem *noctem pro die*. Ubi memores de virtute C. 3. a. ubi requievit ex miseriis & periculis C. 4. a. consulueris C. 1. e. ubi de magna gloria bonorum memores C. 3. e. pro, *quando*. ubi pax evenerat C. 9. a. satis explorata sunt, quae voluit in unum convocat C. 17. a.
- Vecordiae*. eoque v. processit uti J. 5. a. vecordi pertinacia resistebat J. 24. b. formidine quasi vecordia agitari J. 76. a. quasi v. ceperat J. 104. e. objectare v. J. 99. d. *heu belli vecordia*. Silius.
- Vestigalia* bellis incerta VI, 4. a. summam potestatem moderandi de v. VI, 47. b. in latere vestigalium nostrorum I, 14. a.
- Veget* alterum alterius auxilio C. 1. d.
- Vehementer* simulent studium Conj. C. 42. d. eo negotio permotus J. 6. e. *Ammian.* p. 274. *vehementer incertus id verebatur*. carus J. 7. e.
- accensa multitudo J. 38. e. contra Metellum J. 68. e. gratulabantur VI, 6. a. *sic v. admirari & adversari* Cicero in IV. Acad. & VII. Verrin. *expectare literas ad Brutum* Lib. II. Ep. 15. *velim*. Terent. regiae voluntates J. 121. a. *Me severum vehementemque praebeo*. Cic. IV. Catilin. vehementissime sibi animum ad virtutem accendi J. 4. d. summa ope nitentini atque eo vehementius quo J. 35. a.
- Vel*. ter in eadem sententia C. 26. e. pro, *etiam*. in victoria vel ignavis gloriari licet J. 57. e. vel Priamo miseranda manus. Virg. AEn. II. 259. & carmina vel coelo possunt deducere lunam. Ecl. VIII. 69. *Alia exempl. habent carmina, & e coelo teste Pierio, sed cum Vulgg. faciunt* 3. Codd. MSS. Petr. J. Pembr. Ovid. M. VI. *At nunc miseranda vel hosti*. Senec. Agam. *Cladibus nostris daret vel Troja lacrimas. vel ferro septis* I, 7. d. quod quidem scelerum illius vel maximum est I, 8. e.
- Velitaribus* armis instructi J. 113. a.
- Velle* & censere J. 24. e. maxime vellem Remp. quietam esse &c. I, 11. e. si ratam pacem J. 120. c.
- Venalem* urbem J. 39. e. habere libertatem VI, 50. e. fortunas suas VI, 61. d. omnia C. 10. e. Resp. fuit domi militiaeque J. 36. e. rerum forum J. 51. a.
- Venditas* eloquentiam flagitiose VI, 61. e.
- Venenis* malis imbuta (avaritia) C. 11. a. *Lex vetus apud Cic. pro Cluentio*, Cap. 54. *Qui venenum malum fecit, fecerit. veneno interfecta* VI, 16. e.
- Venerant*. si qui in manus v. J. 107. a. domum tuam oppugnatam VI, 62. e. Resp. in maxima pericula C. 61. e. ad se occultus J. 65. e. in aedem Concordiae C. 47. e. ut Metello in sagum tela venirent II, 8. e. ex invidia in gratiam & favorem J. 13. e. quasi de pace in colloquium veniretur J. 119. & J. 121. b. contra inceptum suum venisse J. 27. a. postquam eo ventum est. unde a ferentariis p. com. posset C. 70. a. venturum auxilio suis J. 60. a. navibus in eos locos J. 80. a. quaesitum ab eo pacem an bellum agitaturus foret J. 117. a. ipsumque deditum venissent J. 30. b. si auxilio suis v. J. 83. e. ubi res ad certamen venit J. 13. b. ad tempus non J. 73. d. in Africam maturantes v. J. 25. a. v. a B. J. 108. a.
- Ventis* saevire mare J. 80. a. per cava terrae citatis VI, 7. a. agitari humum aridam J. 57. a. v. gliscenti III, 5. a.
- Ventrem* bis die onerare VI, 43. a. atque somno dediti C. 2. c. atque profundae lubidini sumtus quaerent VI, 37. e.
- Vera* via nititur. op. dolis C. 11. a. v. veram gloriam injustae potentiae anteponerent J. 45. e. at

atque simplex via est VI, 39. e. *Andr.* II. 5. *verus homo*, licet vera mecum recognoscas C. 36. a. rerum vocabula C. 59. a. si vera & honesta flagitium superaverit III, 9. b. *verus pro aequo & iusto*. Cic. pro Murena 67. & in *Salust.* ita egit ut nihil non aequum ac verum duxerit &c. Virg. *AEn.* XII. 694. *Quaecumque est fortuna, mea est: me verius unum Pro vobis foedus luere & decernere ferro.* Codex Pembr. pro, verius, iustius sed ab interprete. Horat. *Metiri se quemque suo modulo, ac pede verum est.* Ep. VII. Si vera aestumare voles IV, 2. e. insolens vera accipiendi VI, 9. a. quae vera atque utilia factu VI, 49. e. quibus peritia & verum ingenium I, 23. d. vera consilia VI, 5. e. claves adulterinae — verae J. 12. c. deditio- nem facere J. 50. a.

Verba huiusmodi locutus est C. 51. c. multa feci in hoc ordine C. 50. e. in colloquio J. 42. e. viris virtutem non addere C. 67. a. habuisse eum J. 9. e. neu v. inimici ante facta sua poneret J. 18. a. composita J. 89. c. mandata verbis dat C. 45. e. senatus verbis nunciant, velle & censere eos ab armis discedere J. 25. a. & f. v. minae graves nunciabantur J. 27. e. & dicam quae huiusmodi v. differuit J. 32. e. mustantes & retractantes verbis &c. I, 12. a. verbis arma tentabitis I, 16. e. liberalibus permulcti IV, 1. b. molestissimis insectaberis VI, 64. a. B. petulantissimis laedis VI, 64. d. verbo assentiebantur C. 58. a. verborum satis dictum est III, 11. e. in pectus J. altius descendit J. 11. e. ut, *alta mente repostum.* uti paucis v. absolvam C. 39. d.

Vere. dolo an vere J. 121. a. ex lubricine magis quam ex vero celebrat C. 8. d. vero pretium aut gratiam anteferebat J. 19. a. a vero bonoque impediabat J. 32. a. vero ampliorem numerum efficiebat Sullae J. 113. a. (*i. e. speciem praebebat.*) ad voluptatem a v. deficit VI. pro vero mihi constat VI, 59. b. uti paucis v. absolvam C. 39. d.

Verberabatur malo dependens IV, 13. e. verberibus in eos animadverteretur C. 55. a. & C. 57. a.

Vereor. hoc in M. Tullio non v. C. 56. e. tantum illud v. ne quos &c. J. 17. a.

Vergens ad Siciliam faucibus IV, 13. e. *Ut repararet lapsum fati* vergentibus aevum. MS. B. Pub. *Spatii* verg. *Auctor de Phoenice* VI. 61.

Vero. neque vero agrum colendo C. 4. c. sed urbana plebes ea vero praeceps ierat multis de causis C. 38. a. quasi vero mali atque scelesti tantummodo in urbe C. 59. e. non timeris eam. immo vero maxime; sed inertia cunctamini C. 60. e. nunc vero C. 68. a. arma ab hostibus avertere ea vero dementia est C. 68.

d. uti pravas artes a juventute prohibeas. Ea vero clementia erit consuluisse ne VI, 41. a. sed confecto proelio tum vero cerneret C. 71. a. nunc vero exul patria J. 16. e. sin propius accessissent ibi vero virtutem ostendere J. 62. a. postquam ei P. provinciam iussit antea jam infestus, tum vero multus atque ferox instare J. 86. a. quod postquam auditum est tum vero ingens rumor J. 11. 4. e. ubi bonum pub. etiam privatim usui est: id vero dubitare agredi locordiae atque ignaviae duco VI, 51. d. an vero VI, 60. e. illud vero amicitiae tantum VI, 63. b. fortunatam? immo vero infelicem VI, 63. e.

Versabimur semper ne in sanguine &c. J. 15. d. in prima acie C. 70. d.

Versus. in Galliam v. castra movere C. 65. e. Cic. de Amicitia. *Is primum instituit in forum versus agere cum populo. sic usque eum ab ad &c.* Ab usque Pachyno Virg. finem imperii J. 22. b.

Versutum ingenium VI, 55. b.

Vertere exercitum [pro, considerare, inquit Servius in *AEn.*] VI, 16. b. libertatem in lubid. J. 45. b. vertet ista mansuetudo vobis in miseriam C. 60. e. benefacere ex consuetudine in naturam J. 87. e. in miserationem ex ira I, 5. e.

Verum aliquanto minores tamen C. 8. e. non moenibus modo verum etiam multo magis asperitate &c. J. 94. b.

Vescebantur ferina carne J. 94. e. vescendi causa terra marique omnia exquirere C. 13. b.

Vesper diei erat J. 56. a. & J. 114. a. *Diisys.* III. 8. 3. 19.

Vestigii humani facie II, 1. a. pro ima parte pedis Gell. V. 14. Virg. *AEn.* V. 566. vestigia primi Alba pedis. Petrensis pedes, male. Cic. IV. Acad. 220.

Vestitus oleastro collis J. 52. e. *agri messibus.* Ovid. IV. Fast. *Ipsi montes Epiri vestiti frequentibus sylvis.* Liv. II. B. M. Cic. de Nat. D. 198. Columella VIII. 5.

Vetat Lex Porcia C. 55. a.

Veteres fidosque clientes C. 19. e. amicos muneribus expleant J. 13. d. & sanctos viros II, 8. a. profapiae J. 87. e. novorum fidem in tanta perfidia veterum J. 77. a. erat ei cum F. stupri v. consuetudo C. 24. a. radices vetustate eminebant J. 99. a. praeter v. familiae J. 67. a. v. in majus componentes VI, 12. a.

Vexabat fama atque invidia C. 3. d. luxuria atque avaritia C. 5. e. conscientia mentem excitam v. C. 15. d. quae per summam contumeliam vexata est. Valer. IX. 5. 2. MS. *agitata est.* Ascens. ibid. quae amentia, male. pecuniam trahunt, vexant C. 21. c. Remp. pretio C. 51. a. *vexantem Remp.* Gracchum Cic. Lael. 17. De.

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

Declam. in Sallust. neque aliter vexavit ac debuit si quis praedae loco accepisset magistratum. Cic. 14. Catil. *lamentationem matrum familias ac vexationem virginum vestalium.*

Victu regio atque cultu aetatem agere C. 38. e. *Vi* ne corporis an virtute an C. 1. c. magna animi & c. fuit C. 5. a. magna tendere C. 70. e. urbes partim vi alias voluntate J. 13. a. partim vi alia metu J. 94. a. non manu neque vi C. 35. a. quanta rogationem iusserit, decreverit, voluerit J. 44. e. summa capere intendit J. 97. e. vide *vis*.

Via vera nititur dolis contendit C. 11. a. ad gloriam virtutis via grassatur J. 1. a. omni q. VI, 17. a. reliquos eadem v. aggressus J. 19. b. ire primum via qua capefundam arbitror libertatem III, 7. a. patenti ad verum perges VI, 38. d. prava ingressus VI, 39. e. vera atque simplex VI, 39. e. hac seu meliore alia perges VI, 44. a. ad virtutem ardua VI, 53. a. solis viis I, 20. a.

Vice pecorum obtruncabantur II, 8. a. *Diſtys* I. 1. teli Juven. XV. 53. ubi MS. Codd. pro jejuniū, genuinum odium exhibet. vicem aerarii me praestare III, 3. a. pro pugna VI, 26. e. per vicissitudinem pugnabatur VI, 26. e.

Vici omnia supplicia scelere meo VI, 3. a. invdiam gloria J. 10. a. in senatu pars illa J. 19. a. in avido ingenio pravum consilium J. 27. d. plebs pro victa est III, 12. d. nihil reliqui victis fecere C. 11. e. *victor* lubricitatis & divitiarum J. 67. a. haud dubiam *victoriam* J. 108. a. exercitus I, 9. e. v. in manu nobis est C. 21. a. ex v. talia sperabat C. 38. c. varia v. fuit J. 5. a. pro victoribus agere J. 103. e. v. quo minus uterentur J. 42. e. lex sua lubricitatis usa J. 46. c. parta jam ex manibus eriperetur J. 84. e. socors aut insolens factus J. 105. a. imprudentiam T. pro v. ostentant IV, 6. e. dubia etiam tum VI, 38. a. in v. se licentius liberiusque quam artius futuros VI, 40. a. cui omnia in v. lege belli licuerunt VI, 48. d. victoriae temperare C. 11. e. aut vi aut dolis sese casum victoriae inventurum J. 27. e. tuae corruptorem VI, 36. a. *victoriam* crudeliter exercebant C. 39. e. luctuosam atque cruentam hostibus relinquere C. 68. e. incruentam adeptus C. 71. b. eo intentior ad victoriam niti J. 59. c. civilem J. 100. e. prope jam adeptam retinere J. 107. e. virtute partam VI, 48. a. Syllanam VI, 36. a. confirmaturum omnis J. 53. b. *victos* acerbius ulcisci J. 46. e. hostis pene victos dare J. 64. a. beneficiis numquam victum J. 109. e. *vincere* summa lubricitatis divitias C. 21. b. bono vinci satius quam malo more injuriam vincere J. 46. b. naturam J. 78. a. vis avaritiae bonis moribus

Tom. II.

vincetur VI, 54. a. virtutem opulentia VI, 52. e. minore detrimento illos vinci quam suos v. J. 58. d. regem armis quam munificentia vinci minus flagitiosum J. 118. a.

Viderint. si paullulum modo vos languere v. C. 60. a. omnium animos alacris C. 22. e. postquam videt frustra inceptum J. 65. a. ubi eodem intendere haruspiciis dicta J. 68. a. animos arrectos J. 91. a. luxu atque licentia carendum videt I, 15. a. ne meliores fuisse *videar* quam genuisse J. 10. e. res autem opportuna videbatur C. 50. e. uti mihi videor, differui de VI, 55. e. ne vivere contentus viderer J. 17. e. quod illorum magis quam sua retulisse videretur J. 119. a. ut tanta mutatio non sine Deo videretur VI, 13. a. esse quam videri bonus malebat C. 63. e. quam audeat tam videri felicem I, 9. a. rectius mihi videtur ingenii quam virium opibus gloriam quaerere C. 1. e. *Videlicet* Ironice C. 59. e. & C. 60. e. pro scilicet J. 115. e.

Vigebant avaritia &c. C. 3. b. viget aetas animus valet C. 21. a. Seneca Ep. 26. *viget animus & gaudet non multum sibi esset cum corpore. ubi Membranae B. Pub. sic locum illum depositum legunt, nolim posse. prodestne habituro aliquid habiturus eque si quicquid nolim non posse. nam si quid &c.*

Vigilando agendo &c. prospere omnia cedunt C. 60. e. *vigilia* prima J. 114. e. patiens vigiliae C. 5. a. haberentur per totam urbem C. 31. e. ducebantur more militari J. 48. e. crebras ponere J. 49. e. ad vigilias multus adesse J. 101. a. per vigilias canere signa J. 104. a. ipse circuire J. 105. b. tentare II, 5. a. neque v. neque quietibus sedari poterat C. 15. e.

Vilia habere pericula C. 16. a. summum Imp. &c. VI, 3. a. bona omnia ubi divitiae clarae habentur VI, 55. a.

Villa. in publica v. VI, 36. e. uti quisque domum aut villam concupiverat C. 56. e. &, extruere VI, 42. e. in urbium modum exaedificatas C. 12. a. expugnare J. 48. e. pluris pretii coquum quam villicum habeo J. 90. a.

Vincta fornicibus lapideis camera C. 64. a. Cic. II. Tusc. 41. *aspicite religatum asperis vinctumque saxis. in vincula conjecerat* C. 43. e. in v. duci J. 38. a. in v. retinendum C. 49. d.

Vindicamus nosmet ipsos in libertatem C. 20. d. & plebem J. 46. a. uti te ab inimicorum impetu vindices VI, 46. e. Senec. de B. 6. *me ab illo nihilominus vindicare.* mortem severe v. J. 18. a. prohibendo a delictis magis quam v. J. 50. a. vindicandum in eos qui &c. J. 35. a. manu vind. J. 114. e. & J. 23. c. crescere interdum vindicari C. 10. e. vindicatum est in eos C. 9. a. pro animadversum Cic. VII. Verrin.

P p p p

si

I N D E X

si quid vindicatum *severe est*. in noxios J. 36.
e. vindices rerum capitalium C. 64. e. *sic car-*
cer dicitur nefariorum vindex Cic. II. in *Catil.*
poena vindex Catull. Arg. Juris sui Trib. Pl. III,
7. a. libertatis III, 11. a. *vindictam* nobilitatis
acerrime in plebem exercuerat J. 19. a.
Vineae cum ingenti periculo frustra agebantur J.
97. e. agere J. 41. e. & v. a ex locis maxu-
me idoneis J. 79. b. neque inter v. sine peri-
culo administrare J. 97. e. extra v. egressus J.
99. d. vineis & c. expugnare aggreditur J. 24.
e. subversis, item incensis J. 99. d.
Vino. cum v. advectio ea permutare J. 48. e. &
epulis onerati J. 79. d. cum se cibo vinoque
laeti invitarent IV, 12. a.
Violasse domum AEetae II, 5. a. deos perjuria I,
15. a. violaverat *planitiem scrobibus insidiosis*
Prudentius Psychom. vi. 263. *sic saltem veterri-*
mae Corp. Christi membranae.
Violenterque exercita quaestione J. 44. e. fortunae
violentiam tolerasse C. 62. a.
Vir acer & infestus P. N. J. 29. a. J. 47. a. *viris*
addere virtutem verba C. 67. a. sanctis J. 90.
a. natura & *viris munita* J. 92. a. fortibus au-
gete ingenium I, 17. e. agro *virisque opulen-*
tior J. 19. d. armis v. opulentum oppidum J.
61. a. virorum more pugnautes C. 68. e. v. at-
que armorum magna vis J. 97. e. mediocres
(*modico contentos*) J. 6. e. memineris te virum
esse C. 45. e. ingentem regem J. 69. e. ad id
locorum talis non audebat J. 67. e. egregius in
aliis artibus J. 84. a. sanctus J. 117. e. *Juven.*
Sat. 13. pati muliebria C. 13. a. si modo viri
esse vultis C. 41. d. Silanum quae dixerit stu-
dio Reip. dixisse eos mores eamque modestiam
viri cognovi C. 44. e. clariss. viri Consulibus di-
ligentia C. 55. a. summi J. 56. a. turpissimi
J. 90. b.
Vires & c. per socordiam defluxere J. 1. a. fene-
scunt III, 10. e. viribus pollens J. 6. a.
Virgulta in valle VI, 21. d. sic, Plin. *arbusus*
ager i. e. *arboribus confitus* X, 29. & XVII, 35.
arbusat agros arbuta vite 17. 23.
Virile. cui v. ingenium tolerare potest C. 21. a.
secus II, 7. e. animum effoeminat C. 11. a.
pro virili parte dictum a me VI, 43. e. Cic. V.
Verrin. VI. *ne vos plus etiam quam pars virilis*
postulat. Haec qui pro virili parte defendunt, opti-
mates sunt Cic pro Sestio. *pro virili portione* in
Vita Ag. Tacitus. ad virilia illa vocem III, 9.
e. virilis audaciae facinora illa C. 26. a.
Virtus animi valeret in & c. C. 2. b. & C. 62. a.
hebescere C. 12. a. ubi enitescere posset C.
63. b. memores J. 102. d. ipsa per se amara
VI, 53. a. in lingua sita vis virtusque VI, 48. a.
an vi corporis magis procederet C. 1. c.
ubi de magna virtute bonorum memores C. 3.

d. cives cum c. de virtute certabant C. 9. a.
virtute magnus C. 62. e. ingenti *ibid.* cum
strenuo v. C. 63. c. ex vir. cognomen J. 5. c.
virtute ac diis volentibus magni estis & opu-
lenti J. 17. a. repuli Deorum auxiliis & virtu-
te mea VI, 3. a. ex virtute nobilitas coepit J.
88. d. quod ex aliena v. sibi arrogant J. 88. e.
& quod vitium (*de avaritia*) propius virtutem
erat C. 11. a. emori per v. C. 20. e. vehemen-
tissime animum ad v. accendi J. 4. e. suos hor-
tando ad v. erigere J. 25. e. omnia non bene
consulta in v. trahebantur J. 97. a. quod si v.
vestrae fortuna inviderit C. 68. e. diffidens v.
militum J. 56. e. omnia virtuti suae prona es-
se J. 122. e. praemia ambitio possidet C. 60. d.
v. via grassatur J. 1. a.
Vis nostra omnis in animo & corpore sita est C.
1. a. *δύναμις* Graecis, teste Servio AEn. XII.
396. avaritiae J. 37. d. sic vim tritici Frontin.
III, 15. *ubi Codex unus ex nostris magnam vini*
triticique partem vis, pro vices III, 1. b. vis
pecuniae Boët. II. Prof. 5. morbi C. 38. a.
tanta hominis magis leniunda quam exagitanda
C. 49. d. animi in exercitu C. 71. a. Curtius
X. Corporis J. 2. a. Jugurthae subigit J. 26. a.
tanta gratiae atque pecuniae regis J. 29. a. tan-
ta avaritiae in animos eorum invasit veluti ta-
bes J. 37. d. plebis soluta & in multitudinem
dispersa J. 45. b. aquae coelo missa J. 78. e.
serpentibus; quarum vis inopia cibi acrior J.
44. d. utrium maxuma effecta est J. 96. a. ar-
morum J. 97. e. sociorum & Latii I, 7. a. Tri-
bunicia III, 9. c. piscium VI, 16. a. immanis
hominum VI, 20. a. Tacit. II. 4. 53. avaritiae VI,
54. b. *vin* parari nunciatum est C. 36. e. per vim
eripi C. 59. e. magis industriam quam vim at-
tempus deesse J. 1. a. pulveris vim magnam J.
57. a. vim & gratiam nostram experiri J. 109. e.
Visceribus. ex sanguine & v. civium paraveris
opulentiam istam VI, 63. b.
Visendum omnia potius suam semet VI, 43. a. do-
mum visens eat J. 12. d.
Visus qua erat J. 108. a.
Vita hominum sine cupiditate agitabatur C. 2. a.
in tota vita constituenda. Cic. I. Offic. 167. vi-
delicet v. caetera huic sceleri obstat C. 61. b.
turpis J. 71. a. vita moresque mei falsam (*ora-*
tionem) superant J. 89. a. de v. atque tergo
regio more consulere I, 2. e. & mors iura na-
turae sunt VI, 4. a. cujus contumeliam homi-
nes ignavissimi vita sua commutare volunt VI,
49. a. ego in ea vita multa legendo atque au-
diendo ita comperi VI, 55. e. diffidens vitae
C. 46. b. exitum dignum moribus factisque in-
venit C. 64. e. animus dux atque Imp. vitae
mortalium C. 1. a. cum sibi finem v. adesse in-
telligeret J. 9. e. & natura facit J. 10. a. do-
lis

GRAMMATICUS ET CRITICUS.

- lis v. suae infidiatum J. 25. a. post paullo interiturae parcere V. J. 114. d. v. silentio transire C. 1. a. & C. 2. e. miseram atque inhonestam C. 21. a. ita instituisse C. 32. e. demissi in obscuro vitam agunt C. 54. b. morte graviolem exigunt J. 16. d. v. tantum ab eo paciscatur J. 28. d. & J. 90. e. nemo non diurna mercede vitam mutaverit I, 13. e. pacto v. dederant IV, 4. e. post eos (reges) vitam refutant VI, 16. e. eam vitam bellum aeternum atque anceps gerere VI, 35. e. seque v. que suam Reip. condonavere J. 81. e. in artes vitasque varias dispalata VI, 50. e. Apulejus. *Nam in eorum vitas quorum sibi servitium Deae nostrae majestas vindicavit &c. & pro, moribus.* Ter. Adel. III. 3.
- Vitabundus* inter tela erumpit J. 107. e. *utitur Livius.* vitantes conventum V, 11. a. *vitare* nec facere pericula VI, 52. a.
- Vitia* Imp. sustentabat magnitudine sua Resp. C. 62. e. callide occultans J. 18. e. mire sunt vitiis obtentui I, 10. a. fortuna nostris vitiis adhuc incolumis IV, 8. c. quod v. propius virtutem erat. de avaritia C. 11. a.
- Vivamus.* nunc non id agitur bonisne an malis moribus v. C. 58. e. alius alio more viventes C. 6. a. is demum mihi vivere & frui anima C. 2. e. molliter C. 17. e. quoad vives nunquam tibi redditam gratiam putaveris J. 118. a. vivum aut necatum J. 65. e.
- Vix pro aegre.* in alteram partem transductus est fatigatus a fratre J. 11. b. pro, non III, 3. a. vix satis apertum os aut lingua prompta VI, 44. a.
- Ulti.* quonam modo maxime u. sanguinem nostrum, pereamus C. 34. e.
- Unde.* pro, a quo loco C. 70. a. pro, a quo J. 17. c. a qua parte II, 9. e.
- Universos.* op. singulis C. 20. a. & J. 86. b. omnes J. 58. a.
- Vocabula* vera rerum C. 59. a. sorte vocarentur centuriae VI, 53. e. cum ipse ad imperandum Tifidium vocaretur J. 66. e.
- Voce* supplicii, demisso vultu C. 32. e. magna hortatur J. 60. e. v. magna vehementer gratulabantur VI, 6. a. ne vos ad virilia illa vocem III, 9. e. strepere vocibus J. 103. e.
- Volebant* divitias honestas C. 7. e. volens earum finem III. 10. a. volens concedit Imp. alteri nemo VI, 32. a. plebi militia volenti putabatur J. 86. e. volentia de ambobus acceperant J. 76. a. & IV, 9. a. volentibus diis J. 17. a. volentibus quam coactis imperitare J. 109. a.
- Volitabit* fama virtutis tuae per gentes VI, 60. a. & J. 116. e.
- Volvebat* multa cum animo suo J. 6. e. secum C. 33. a. & J. 121. a.
- Volventes* hostilia cadavera. C. antep. *Vox huic negotio apta, sic, saxum volvere.* Virg. VI. AEn. & *semianimes volvuntur equi.* Idem. Haec illis volventibus C. 42. a. saxa J. 60. e. multa v. in pectore VI, 52. e.
- Voluerit,* jussit, decreverit v. J. 144. e. Cic. de Leg. 2. *Ita decernebat senatus, jubebat & volebat populus.* id est, suffragiis suis comprobabat. Liv. 30. *Tr. plebis ad populum tulerunt, vellent, juberentne senatum decernere.* Arnob. VII. *Tantum esto mactus quantum volo, tantum amplificatus quantum jubeo &c.* nihil me sciente frustra voles J. 118. a. ubi satis explorata sunt quae voluit C. 17. a. justos dominos voluit IV, 8. a. voluntarius aut ex sociis venerat C. 65. a. voluntate ejus Pisonem aggressus (volente illo) C. 19. e. facile se ex v. usurum Antonio C. 27. a. & J. 85. e. partim vi alias v. imperio suo adjungit J. 13. a. quae ex v. forent J. 50. b. voluntate alienati J. 70. d. immutata J. 121. b. adversa V, 9. a. nimis in victos bona voluntate VI, 36. a. regiae v. vehementes saepe sibi advorsae J. 121. a.
- Voluptaria* loca C. 11. b. Plaut. Poen. liberum ut commonstrarem tibi locum & voluptarium. *Gestientis animi elationem voluptariam.* Cic. III. de Fin. ab negotiis nunquam voluptas remorata J. 110. e. ignaviae voluptatem & proemia virtutis J. 88. c. animus ad voluptatem a vero deficit VI, 52. e. ad inertiam & v. corporis pessumdatus J. 1. a. tales sine dedecore attigerit VI, 38. a. corpus voluptati anima oneri fuit C. 2. e. duritiam & alia quae caeteri miseriae vocant, voluptati habuisset J. 105. c. tantae est illis v. dominatio VI, 49. a. si v. vestris otium praebere vultis C. 58. c. retinuisse ab stultitia & falsis v. VI, 41. a.
- Vorsum.* fugam ad se v. fieri J. 62. b. & J. 72. a. in superbiam vortebant illam rem J. 84. e.
- Vorticosum* mare VI, 19. e. Liv. vorticoso anni 1. B. Pun. 21. & VI, 23. e. vortit animum, i. e. advertit J. 98. b.
- Votis* paranda auxilia I, 6. a. rebus supra v. fluentibus VI, 13. a. voveo dedoque me pro Rep. VI, 5. a.
- Urbanis* munditiis se exercuit J. 67. a.
- Urgeat.* acrius ferro an fame J. 26. a. Valer. II. 75. *Nisi majoribus urgerer. non urgeret. ubi MS. urgerentur referri.* Ascens. *Tam digna exempla tam breviter nisi majoribus urgeret non referrentur.* u. cum metu Jug. J. 39. a. militia atque inopia urgebatur J. 45. e.
- Usa* ex lubricine victoria J. 46. e. largius suo C. 16. b. pecunia VI, 3. e. amplis honoribus J. 27. a.

INDEX II. SIVE GRAMMATICUS ET CRITICUS.

27. a. quasi sacro in spoliato fano usi VI, 35. e.
 C. 42. a. cujus patrocinio plurimum utebatur.
Sedulius II. 8. usus *maioris* *juventa* MS. Cod.
meliore. usu per laborem militiam discebat C.
 7. b. omnes copiae in usu quotidiano C. 49. a.
 specie quam u. potiore J. 19. e. neque quis-
 quam omnium libidini simul & usui paruit C.
 52. a. usui opportunus J. 103. b. usum belli
 amissurus J. 86. e. quorum vulgus indies usum
 habet I, 4. a. honoribus maximis usus C. 50.
 a. perniciose libidine paulisper usus J. 1. b.
 fluxa fide usus J. 119. a. amplior est VI, 58. a.
 hostibus pro sociis *utuntur*. J. 36. a. ejus do-
 mo, J. 12. a. vel Imp. vel milite me u. C. 21.
 e. fume, utere, J. 118. a. victoria, J. 42. uti-
 li labori meo, J. 4. a. aut utilia aut benevo-
 lentia. J. 111. e.
Usque eo, &c. *dum*, semel occurrit. usque, pro
usque dum apud *Daretem* invenitur. Cap. 37.
irruptionem in castra facere usque vincant, aut
victi pro patria occumbant. at MS. Sidneiese
 recte, *usque dum* clare exhibet.
Ut. in pace ita ut in bello valeret C. 2. b. pro,
quomodo C. 5. e. ut spero C. 22. a. sic accensa
 ut peteret saepius C. 26. c. Catilina, ut erat
 paratus C. 32. e. ac non perinde habeantur ut
 eorum qui ea sustinent virtus est J. 4. e. Jug.
 ut erat acri ingenio J. 7. d. ut omitam J. 10.
 a. ut interpretatum nobis est J. 20. d. eo na-

tus ut J. 26. e. ita ad hoc aetatis a pueritia fui
 ut pericula &c. consueta habeam J. 87. d. dii
 monuere ut malles pacem J. 109. a. ea res, ut
 tali negotio, probata J. 115. e. adeo non poe-
 nitet ut facta in gloria numeret I, 9. a. ut te
 neque hominum neque D. pudet I, 16. a. ut
 illis mori prohibetur senescunt vires. Sic III,
 10. e. *utique* ab stirpe socium J. 14. e. tamen
 interpretatum est nobis utique rem sese habere
 J. 20. d. & I, 9. e. pro *etiam* III, 7. a. *utpote*.
 Anton. haud longe aberat u. qui C. 66. e. se-
 quente *cum*. Valer. Max. *laeta negotia utpote*
cum divina suffragatione foveantur, humana mi-
nus indigent.

Vulgi rumoribus exagitata rem C. 30. e. vulgi
 multitudo caetera VI, 34. a. vulgum exagitare
 J. 76. a. vulgus fuimus, sine gratia sine aucto-
 ritate C. 20. d.

Vulnere. Metellus in v. 29. a. perverso VI, 31.
 a. adversis C. 71. a. confecti vulneribus J. 65.
 a. acceptis J. 108. a.

Vultis. si modo viri esse v. C. 41. e.

Vultu demisso C. 32. e. incerto J. 114. a. varius
 J. 121. d. in facie vultuque vecordia inerat
 C. 16. a. magisque v. quam ingenium bonum
 habere C. 10. e.

Uxor sacrilega & perjuriis delibuta VI, 62. a.
 nisi quod de uxore potuit honestius consuli J.
 110. e.

I N D E X I I I .

S I V E

A U C T O R U M

Qui in Notis emendantur, notantur, illustrantur.

J litera Jugurtham, C. Catilinarium, simplex numerus Fragmenta Historicorum, voces Indicem designant.

A.

Accius. ejus Lectio def. *praeditus*. C. 54.
 Acidalius [Valens] repreh. C. 42.
 Agellius. V. Lect. ex MSS. vocibus *ingenium*, *placide*, *infestis*, *loquax*. em. Coelium pag. 204.
 bis. V. Lect. ex MS. Pemb. p. 243. V. Lex. ex eo utramque paginam faciunt. L. contra Oiselim adserta J. 90.
 Aldhelmus em. C. 3.
 Aldus. v. Manutius.
 Ambrosius [v. Hegefippus.] in offic. J. 84.
 Ammianus Marcellinus explic. v. *globus*, em. *abaton*. J. 88. C. 68. em. *aversos* em. C. 44. exfertantes humeros. tentatus III, 2. immanissimo. IV, 10. aptus. V. Lect. ubique fere.
 Ampelius [Luc.] em. *armis*. C. 12. Jug. 12. *Othryades*. *Tyrtaeus*. saepius em. 87. *diversa*.
 Apollonius Collatius nove usus v. prospectus J. 99.
 Appianus Alexandr. foede lapsus C. 28. supplementus C. 49.
 Apulejus ejus V. Lect. MSS. Cantabr. *profundant*, *cunctatus*, *regressus*, *postremum*. em. C. 21. rauca fluente. V. Lect. rerum C. 59. famem mortem, m. III, 2. em. *efferrari* J. 94. *promicet* J. 30. J. 22. ipse habebat J. 67. talis aspexit. VI, 11. tentat. *debonestamenti*. em. *claudcat* III, 11. Lect. vind. J. 51. explic. & def. contra Pricaeum, Jug. 114. mobili facie.
 Aretinus. ejus V. Lect. J. 89. VI, 62. C. 24, 32. Jug. 1.
 Arnobius. em. C. 3. *auctor rerum*, tent. C. 60. C. 64. *vinditioni*, Fr. III, 11. *prolabilem* explic. Fornicem Lucullanum. pag. 236.

Asconius em. de Fabia virg. C. 15.
 Auctor Carm. de Phoenice. *vergentibus*.
 — de Re Milit. qui Ciceronis nomen mentitur. em. C. 55. *transferri*, *effoetae*, C. 62. J. 6. *cursumque* 48. *ad clepsydram* &, *admittuntur*, 50. bis em. *equitibus*, *contati*, 53. *barritus*, *Numidia*, 87. *in scutis*, 99. *perite* & *fortiter*, *ante signa*.
 — Vitae Alexandri. ex MS. Fr. I, 12. & J. 23.
 — anonymus em. *re* J. 14.
 — Orationis in Sallustium. em. *Africa interior*, J. 21.
 — Adversus Marcionem tentat. C. 2. *veget*.
 — Belli Hispaniensis *Coelum ipsum*. C. 55.
 Augustinus de Civ. D. V. *considero*, *vagabantur*, ejus lectionem firmant membranae Reginenfes p. 270. em. I, 15. *Tageticis*.
 Avienus em. *prodesse*, J. 16. in ora Maritim. em. *meninx* 80. Fr. II. 5. *linthea*.
 Aurelianus Siccensis [Cael.] em. *exerta*, C. 44.
 Aurelius Victor. lectio def. C. 21. & passim, tent. J. 98. *impietate*.
 Authenticae. v. Novellae Constitutiones.

B.

Badius aliter interpretatur Sall. Fr. III, 11. C. 20.
 Barthius [Caspar.] em. Statii explosa J. 5. item in Portium Latr. *recens* Cap. XX. pag. 159.
 Bernartius repreh. J. 66.
 Boëtius Lib. de Consol. V. Lect. *quantum*, *praefectura*, *mutare*, *nudus*, *agitantis*, *pensari*, *glossa* lib. permisit accidere C. 46. *potius*, om.
 Pp pp 3 S. 53.

I N D E X I I I.

S. 53. em. Fr. I, 1. *inquies* rejecta L. MS. *habitans*, J. 58. tent. *concessimus*, J. 89. em. quid, quod, J. 89. glossa absterfa, *beatitudinis*, J. 58.

C.

CAESAR [Julius.] explic. contra Lipsium C. 44. *Dextris humeris*, em. *jugis*. C. 44. def. contra Ursinum C. 35. *miserabantur* expl. C. 62. *vicinitates* dub. de V. Lect. C. 68. def. J. 15. glossa demt. *sedere in acie*, J. 24. tent. *innata* VI, 16. def. contra Ursinum. *omnibus rebus* VI, 52. Lectio contra Scaligerum & Ciacc. defensa. *longe ab*. J. 7.
Calphurnius Flaccus. em. *aspettare*. C. 64.
Capella v. Martianum.
Carrio [Ludov.] ejus Conj. reject. VI, 34.
Cassiodorus. em. pag. 224. *Curtius*.
Cato de R. Rust. J. 6. em. ex MS. illustr. p. 200. ill. p. 207. in Orat. ill. 213. v. *babeo*.
Celsus [Julius] em. C. 51.
Cerdanus [Ludov.] repreh. J. 109.
Charisius redarg. *necessitudo* V. Lect. ex eo saepe.
Ciacconius [Petr.] not. C. XXII. laps. J. 30. *habitus*, em. reject. *infectum*. J. 79. ejus error. Fr. III, 11. Conj. reject. Fr. I, 5, 7. & I, 8. repreh. III, 10. *ab iis quibus*.
Cicero. V. Lect. ex MS. in Lib. de Invent. v. *comparatas*, *temperantia*, *humiliores*. Orat. V. *tentari*. Offic. X. *praevenit*, *agitatio*, *magnificum*, de Nat. D. *pertineat*, em. *difficile*, C. 14. tent. C. 55. *in posterum*, V. L. ex MSS. & Prisciano. J. 10. ten. *excipere*, J. 62. Catonem sequitur p. 207. bis. tent. C. 36. *conclium*, J. 1. em. *cooriuntur*, tent. I, 18. J. 15. ex Cod. N. *ecferre*, tent. J. 35. *omnisque terra* consistat, em. *adoptatio* ex Cod. Francii, Jug. XI.
Claudianus. L. Cod. Rogerii reject. *minas*, J. 27. tent. J. 15. *Numidam*, V. *ditione*, *vastis*, *sentit*, *gurgite*, *muffant*.
Cledonius Diomedem exscripsit. C. 14. V. Lect. ex eo passim.
Codex Justinianus. v. *avaritia*.
Columella. v. *evenerant*, em. C. 21. *continuis*. Arondel. MS. Lect. C. 59. addend. ex Cod. & em. C. 67. em. ex MS. C. 42. em. J. 20. *arbori*, ex MS. *temere*, J. 5. dub. *super conscire*, J. 5. J. 98. em. *pandentem*, *defesso* VI, 1. em. v. *aucta*, em.
Colvius. repr. J. 22. J. 51.
Crispinus. ejus vera laus. C. I. *studeo*, J. 98. *perscribit*, J. 5. post U. C. Fr. I, 9, 12. III, 11. III, 4. III, 8. Jug. 7, 19.
Curtius MSS. tent. *suppliciorum*, C. 60. ex MS. *dediticiorum*, em. J. 35. Lect. MS. reject. J. 73.

claritatis, V. Lect. ex ubique. Lect. reject. MS. Petrensis, J. 30.

D.

DACERIA de v. *deliberat*, aliter sentit Fr. I, 12.
Damafus. em. C. 31. *invectus Coelo*.
Dares Phrygius v. *nudus*, usque, *maturandum*. bis. *confirmatum*, bis, em. C. 26. *paratique* em. ter. C. 29. em. ex MS. J. 71. *pariter*, em. J. 96. *opportunitum*, bis. ex MS. p. 226.
Dictys Cretensis. vide *Septimium*. Q. V. L. ex eo passim.
Dio. C. 31. item C. 57. tentat. C. 65. *suppletus* C. 49.
Diogenianus. em. C. 57.
Diomedes. v. *intuta*, V. Lect. ex eo passim.
Dionysius Halicarnassensis em. p. 224. bis.
Donatus em. J. 10. *oppositione*, mem. lapsus J. 62. V. Lect. passim. not. III, 4.
D'Orleans repr. J. 70.
Douza not. VI, 11. *perinde armatus*, em. reject. VI, 31. *agris*, item Fr. I, 10. *spes est*.
Drepanius Florus. tent. *pollens*, J. 1.

E.

ENARRATORES Sallustii. not. 2. & C. 3.
Epiphanius. ejus error. VI, 2.
Eutropius. V. L. v. *sumere*, *benigne*, vera L. C. 48. em. *Misenios*, C. 50. tent. J. 24. *patratus*, & J. 49. *Civilitate*, em. ex MS. *senatoribus juvenis*, pag. 242.
Exsuperantius [Julius] em. ter. in Exsup.

F.

FABER [Tan.] em. reject. Jug. 119.
Fabricius Marcoduranus. aliter sentit de Conjur. Pisonis, C. 19. ejus error *jocularis* J. 17.
Festus. em. J. XI. in os *jecisset*.
Florus. tent. C. 40. bis. *igni quam ferro*. *cujusquodamodi*, em. *Antigonas*, J. 22. tent. J. 100. *error vertit in consilium*, em. ex Jornande, Romanus, J. 83. *adoptionem*, Jug. XI. em. Frontinus. v. *respondeat*, *demon niterentur*, *tutatus*, *facere*, *vis*. tent. C. 27. *effecit*. ex III. MSS. bis em. G. 28. *utrobique intra noctem*. em. C. 34. *demisit propere*, em. C. 69. *seditione facta*, *exferentes*, ex MS. C. 44. em. ex MSS. I. VI. J. 14. dub. *opportunitas*, em. J. 42. *fusi essent*. *spargerent*, em. ex MSS. *pernitenti*, J. 60. em. ex MSS. *sex cohortes*, J. 63. em. ex Syria, J. 67. tent. J. 97. *male capit Sallustium*. *ibid.* em. *super imminet*,
tem,

S I V E A U C T O R U M.

tem, J. 100. adfert. L. J. 100. tent. J. 102. *reliquos*, J. 106. bis em. *procucurrit*, tum *Latine* gloss. *demptae*. *auxilia eis legion.* ex MSS. em. III, 6. *prava distinct.* lib. *sciolum nandi.*

Fulgentius Planciades. v. *lixa*, em. C. 10. *impossibilis*, em. C. 13. *falceque maxillae.* V. L. ex MS. pag. 174.

G.

GELLIUS v. Agellius.

Gemufaeus. not. J. 21.

Germanicus. v. Scholiafles.

Glareanus. not. J. 112. not. J. VIII.

Glossae G. L. em. C. 5. em. C. 64. J. 5. & J. 16. dub. J. 16. em. J. 113. *burgum.* Jug. XI. Jug. 21.

Gorgias Leontinus. ill. pag. 157. b. em. *bono.* pag. 176.

Gratius. em. C. 4. *deformis scabies.*

Gregorius Turonensis. em. C. 48. *attinebatur.*

H.

HARDUINUS. not. C. 36. J. 22.

Hegesippus. five Ambrosius. v. *commori*, *in-*
cessit, *objectantur*, *decernere*, ex MSS. supplet.
C. 3. *adaequaret*, *retractando*, C. 6. em. *urbis*
finum. C. 18. tent. C. 23. *lenire*, ex Conj. *ces-*
sit gratiam, C. 58. ex MSS. em. C. 61. ex
MSS. *auctus ibid.* *urubat*, *dejecta turre*, gloss.
lib. *Romano foro*, C. 61. C. 70. em. *ferenta-*
riis, C. cap. ult. em. *seque*, ex MS. C. C. C.
exitum vitae, C. 32. tent. *promptae audaciae*, C.
64. em. C. 60. *nae*, C. 68. *inflata* & *incrue-*
ta. ex MSS. C. 69. *rejeet.* L. *veterisque militiae*,
ex Conj. C. 10. em. *patent*, C. 37. *multo ma-*
xime miserabile. C. 17. *majoribus apud suos*, C.
33. *aufis*, pro *aufi sunt*, C. 63. *maxime*, pro,
praecipue, C. 15. *furere exitum*, C. 19. *in illo*
puro loco, & *in medio hostium*, *ibid.* C. 14. *par-*
ricida, *sacrilegus*, em. J. 5. *cometes arsit*, J.
14. V. L. MSS. *conferendum*, & *species domi-*
nandi, *ibid.* em. J. 29. *inexcruiatum*, J. 32.
cujus potens, J. 33. ex ingen. em. bis, *inulti*,
J. 53. *infensus aderat*. *auctus* ex MSS. *quem*
adaequare virtute, &c. *ibid.* J. 56. em. *ab ho-*
ste, L. *rejeet.* J. 72. *ira super aegritudinem fa-*
cta, J. 72. em. *elatiores*, J. 100. em. *fratres*,
J. 34. em. *secessioni*, J. 44. *de indice*, L. *re-*
jeet. J. 21. *potestatem*, em. *exercitam.* J. 74. bis,
100. *intentus*, *succedere*, J. 20. *duratei*, J. 47.
e. *infidus*, J. 109. *novare*, J. 100. *juxta*, ex
MSS. J. 66. *diffensione*, J. 90. *primum omnium*,
J. 76. *lambentibus incendiis*, J. 90. *antiquus*, J.
78. *appetere debueras*, J. 118. bis, *fuerit*, *viri*

Hebraei, J. 70. *itinere omni*, J. 62. *artatum*,
em. in, *est d.* Fr. I, 5. *inconditus* I, 8. I, 7. *oc-*
casione amplam, em. I, 8. *sanctus alia*, tentat.
mortem miserr. *famem*, III, 2. em. III, 3. *pro*
quis o grati, III, 5. *Satias*, III, 6. *mulcabant*,
def. L. *recentis imp.* III, 9. III, 11. *femoribus*
Judae, em. bis, III, 15. *succedere muros*, III.
6. *suberat*, IV, 11. *regiones prohibere latrocinis*,
em. ex MSS. *immutato corpore*, IV, 13. VI, 2.
viribus, *mandata*. VI, 7. *cava terrae & aer*, bis,
VI, 20. *advolvere genua*, em. bis, VI, 32. *mol-*
liora, VI, 47. *procerum*, V. Lect. ex eo innu-
meri numeri.

Heinsius [Nicol.] aliter quam solet. C. 18. *ejus*
laus, J. 71.

Hertelius [Jac.] repr. J. 32.

Hieronymus. V. L. ex MS. Sidneinsi. v. *muta-*
bant, V. L. ex eo saepe V. L. Fr. I, 1. V. L.
J. 21. tent. J. 1. *contra videtur*, I, 19. J. 63.
V. L. J. 3. J. 10.

Hirtius. *ejus* L. adfert. J. 53. *existit.* em. J. 88.
a myride.

Homerus. eum exscripsit Josephus VI, 27.

Hyginus. tent. *expilare*, J. 73. em. ter. J. 53.
compluribus. *uxores.*

I.

INTERPREs Herodiani. not. C. 5.

— Plutarchi, not. pag. 219.

— Virgillii, not. C. 32. C. 40. C. 44. Fr. I,
19. IV, 5. J. 5. bis, J. 99. J. 109.

Jornandes. 61.

Josephus Homerum exscripsit. IV, 27. tent. C.
65.

Josephus Iscanus. em. J. 23. *dubia*, *premit.*

Isidorus Hispalensis. V. L. ex 3. MSS. Codd.
v. *spe*, *immensus*, *ramus*, *nomen*, bis, *senectus*,
avertere, em. C. 6. *habere*, em. ex MSS. C.
31. J. 20. *solo laeta*, *arcifinius ager*, J. 21. J.
82. *aegris*. bis, em. Lect. def. *perducere*, *ibid.*
em. J. 100. *mutae cicadae*, *aes vocalissimum*,
pag. 219. em. pag. 222. *Cesserat regnum*, *Ste-*
sichorus, *ibid.* ex Conj. *Cimolo*, pag. 224. &
contristatus, *ibid.* largitione honorem c. pag.
222. *ingens ibid.* *scripturas gentium* ex MS.
236. pag. 244. *infertur* ex MSS. & ingenio,
gl. demt. pag. 269. bis, em. *ferri per aera*, &
Melicus, pag. 270.

Julius Exsuperantius. v. Exsup.

Junius [Fr.] not. C. 60.

Juretus [Fr.] not. J. 72.

Justinus. v. *inquires*, *otium*, ex MSS. vind. L.
alienatis, C. 36. em. C. 51. *Servitiorum*, em.
MSS. *deliberari*, Fr. I, 12. em. III, 14. *orientis*
sine, tent. J. 14. em. & Lect. def. *contra*
Schefferum, J. 26. em. *auxilia indigere*, J. 36.
tent.

I N D E X I I I.

tent. VI, 9. *temperantia*. IV, 10. *coloniam Macedoniam*, em. *viscentilus* VI, 23. em. VI, 31. *Semianimus*, em. bis, J. 7. *occulto*, J. 16. em. *relinquit*, em. J. 6. *se ipse*, C. 48. in cum abl. & Accus. in *primo*, J. 63. J. 66. in fuga, tent. pro victo fugere, J. 25. Jug. 36. auxilia indigere.

Juvenalis. ex 2. Codd. MSS. V. L. v. *aeger*, *lux*. *vice*, *avaritia*, assert. contra D'Orleans *constituit alicui*, J. 70. explic. C. 13.

Juvenius. V. L. ex MSS. *indicare*, *sedare*. em. bis, C. 60. def. L. contra MSS. *species*, C. 62. bis, em. J. 100. *secunda reparatio*. *juxta similis*. em. J. 102. *compita lata*.

L

LACTANTIUS [Luc. Coelius.] L. adserta, *Spartii*, J. 114. em. Aricino, Jug. 31. contra *Isaeum*, &c. *altitudine*. pag. 256.

—— Placidus v. Schol. Statii.

Lambinus [Dionys.] aliter capit *Plautum*, J. 71.

Lampridius [Aelius.] em. C. 5. *impunitates vendere*.

Lautius. not. J. 56.

Lipius. not. v. *impudicitia*, *Caesarem* aliter capit, C. 44. not. J. XI. in *altum*, VI, 11. *animatus*.

Livius. tent. v. *proxima*, L. defens. C. 21. *expergiscere vere*, em. C. 62. om. praepos. in, *respondit*, ex Manuscript. C. 35. em. *infense coorti*, J. 1. *Operarum incuria male hab. in composito*. J. 50. tent. J. 57. *infecantem iter*, tent. Fr. I, 10. *caede sanguinis*, em. ex Varro-
ne, p. 224. *Curtius*.

Lucanus. V. L. & tent. v. *licentia*, *acta*, *ambitus*, *dirimit*, *luxus*, *obscurat*, *accersite*, em. *praecedere*, C. 49. L. contra Manuscripta, & *Isidor.* adsert. *surgens caput*, bis, J. 94. J. 82. *fratrum thalamis*, J. 30. *firmissima*, J. 109. *prima vulnera*, em. *Aere Jovis*, ex Manuscriptis, 219. bis.

Lucianus. *Charonte*. em. J. 12.

Lycophron. v. Scholiaſta.

M

MACROBIUS. v. *novaretur*, em. *Titius*, pag. 174. bis.

Manutius [Aldus, Pauli Filius] not. C. 15. & C. 9.

Marcianus *Heracleota*. tent. C. 65.

Martialis. V. L. ex Manuscripto, v. *affligebant*, *immodicus*, *latus*, *componere*, em. J. 114. *Aricino lecto*.

Martianus *Capella*. ex 3. Manuscriptis. v. *circueis*, em. C. 12. *indico mares*. ex Manuscriptis.

ptis, bis, J. 45. *Aegyptumque*, &, *occasvris regionibus*, *negotiationis*. p. 299. bis.

Maximianus. ex Manuscripto C. C. C. v. *sumere*, *totiens*, *pulsa*.

Maximus [Valerius.] 3. Manuscripta, V. Lect. & tent. v. *arcesso*, bis, *motus*, *tabernaculum*, *admoneo*, *pervenio*, Manuscript. L. reject. *detracta*, *aegritudinem*, *sanctitas*, *quam*, *amiculo*, *prosperum*, *congruens*, *rapacissimae*, *constituo*, *domesticus*, *homines adolescentes*, *speculanti*, *abiturus*, *habitus*, *credere*, *deus*, *consilio*, *celebrare*, *trita*, *texerit*, in, *foeneratorum*, *urgeo*, *amara*, *injusta*, *legitimum*, *dispositis*, *lares*, *imaginum*, *rescindo*, *excedere*, *circumspicere*, *militiae*, *pretio*, *utpote*, *secessione*, *ornatum*, *clarus*, *memoria*, *oppressos*, *obtinendi*, *affectat*, *insitum*, *imitari*, *fascies*, *interponere*, *secura*, *retinebat*. V. Lect. ex *Sarisber.* *infesti*, *merito*, *alimento-
rum*, *vexata*, *disimulanda*, *rektor*, *impudicitia*, *paludes*, *pensantur*.

Metaphraſtes *Eutropii*. repr. C. 2.

—— *Caesaris*. repr. J. 16.

Modestus. de R. Mil. v. *gubernator*.

Muretus [M. Anton.] *ejus error*. III, 15.

N

NEPOS [Cornel.] ei gloss demt. Fr. I, 12. *qui consulerent Apollinem*, em. *deque ea re*, C. 49. em. ex Manuscripto, C. 33. *prospere cedebant*, em. C. 64. *postquam*, L. Manuscript. reject. J. 30. em. ex Manuscripto, J. 53. *providisset*, tent. *militiae*. J. 50. em. *eos d.* J. 81. em. VI, 7. *liceret impune*.

Nonius *Marcellus.* *pro Turio*, em. p. 200. bis, V. Lect. ex eo.

Novellae *Constitutiones*. em. v. *fama*.

O

OBRECHTUS [Ulricus] not. C. 28.

Obsequens [Julius] tent. J. 89. *turpem famam*.

Oisellius. [Anton.] not. J. 90.

Operarius [Jac.] not. J. 70. C. 57.

Orosius. V. L. ex 2 MSS. v. *seculo*, tent. & em. C. 40. *vetustissimae*, C. 62. em. & tent. *notissimus*, em. *paces*, ex Manuscriptis, J. 35. J. 41. *calama*, L. adsert. adv. *Lautium*. J. 56. *aequus campus*.

Ovidius. em. v. *ignara*.

P

PALLADIUS *Rutilius Taurus AEmilian.* 2. Manuscript. V. L. &c. *disciplina*, *infestus*, *insuper*. em. C. 44. *capita oculata auctus* ex Manuscriptis.

S I V E A U C T O R U M.

nuscriptis, C. 68. em. J. 93. *tutum videbitur.*
 Palmerius [Jan.] not. C. 5. conj. reject. *gnavus omnia*, 96.
 Persius 2. Manuscript. v. *jocum*, *impensius*.
 Philander Vitruvium aliter intelligit, J. 36.
 Pighius [Steph. Vinand.] repr. Fr. Vet. Hist. p. 352. 361.
 Plinius Jun. Epist. v. *onerare*.
 Plinius Maj. ejus L. def. contra *Harduinum*, *Turmodigos*. J. 22.
 Plutarchus. not. C. 28. C. 44. explic. C. 57. ab eo diffens. C. 40. diff. a Sallustio, C. 45. suppletus, C. 49. J. 19. em. J. 109. ejus interp. not. Fr. Vet. Hist. p. 316.
 Politianus [Angelus.] not. J. 29.
 Pollux fallitur. VI, 2.
 Pomponius Sabinus em. *Philistides*, p. 228. bis, em. ex Varrone, Fr. Vet. Hist. p. 338. bis.
 Popma [Auson.] not. Fr. Vet. Hist. p. 322. bis, rej. em. J. 7. per insidias.
 Porcius Latro. em. *mulcandum*, cap. VI. def. L. contra *Barthium*. p. 228.
 Priapeia. em. *anum* IV, 56.
 Pricaeus. ejus conj. reject. Fr. I, 8. *contacti rabie*, conj. reject. I, 12. *forte dum*, &, J. 51. id.
 Priscianus. Manuscript. III. v. *fretus*, *despicatus*, tent. Fr. Vet. Hist. p. 272. V. L. em. 201. *Coeilium* contra Codd. Fr. Vet. Hist. p. 297. V. L. ex eo passim.
 Prudentius. v. *violaverat* ex Manuscripto C. C. C. *luxu socios*.
 Ptolemaeus. p. 22. em.

Q.

QUINCTILIANUS. v. *jacere*, in Decl. *reum in vita*, C. 55. *diversa* I, 1. em. Decl. em. ex Manuscripto, J. 34. *inulta*. em. J. 54. *medius*, tent. *circumventus agro*, J. 71. Manuscript. L. reject. J. 74. *noctis secretum*.

R.

RHENANUS. L. reject. J. 57. *validum firmumque*.
 Rivius. ejus laus. C. 49. firm. J. 103. J. 7. *per vim neque insidiis*.
 Ruaeus [Car.] repr. C. 44. C. 32. Fr. I, 19. IV, 5. J. 5. bis, 25. 41. J. 109. J. 99. repr. J. 5. *rapta manu*.
 Ruffinus. repreh. C. 65.
 Rutilius Numatianus. ejus L. def. *injustis*. C. 12.

S.

SALLUSTIUS. em. Catil. 5, 10, 11, 15, 17, 20, 22, 25, 31, bis. 39, 41, 50, 53, 54, 58, 60, *Tom. II.*

69. *Jug.* 3, 6, 11, 12, 13, 21, 24, 26, 37, 39, 41, 62, 75, 86, 90, 98, bis. 100, 105, 109, 110, 111. Fr. II, 3. IV, 7. VI, 23. VI, 34. VI, 44. *tentatus*. Catil. 5, 6, 36, 48, 50, 59. *Jug.* 3, . ter. 23, 34. bis. 35, 36, 38, 64, 70, 73, 82, 89, bis. 92, 93, 97, 102, 107, 109. Fr. VI, 43. VI, 52. *adfert contra Interpp.* Catil. 10, 11, 48, 55, 60. *Jug.* 6, 7. bis. 9, 10, 11, 15, 16, bis. 17, 20, 21, 22, 25, 27, 39, 43, 44, 45, 75, 84, 85, 88, 99, 100, 112. *Explicat.* Catil. 3. ter. 43, 62, 66, 67. *Jug.* 9, 15, 20, 36, 65, 66, 87, 57, 89. *Fragm.* I, 10. I, 14, I, 15. I, 17. III, 4, III, 6. III, 8. III, 15. VI, 44. *illustr. ex antiqq. passim.*
 Scaligeri Conj. non probata, C. 50.
 Schefferus. not. C. 36. J. 26.
 Scholiastes. Markii a. repr. C. 31.
 — Statii repr. I, 21. em. J. 99, 55 *in vita*, repr. *dubium* I, 21. em. Tereii. J. 52. J. 12. *ex Conj.* J. 53. *Aeropa.* repr. J. 53.
 — Lycophronis. em. C. 64.
 — Homeri. J. 56. repr.
 — ined. Juvenalis. em. J. 88. *miseri cordiae*.
 — Germanici. em. *molli of illo*. J. 81.
 — Thucydidis repr. J. 14.
 Schottus [Andr.] not. C. XXIII.
 Sedulius. em. C. 21. *glaucisque fluentis*. em. J. 84. *laeteolae*, V. L. ex Manuscripto, v. *obscurat*, *meliore*, *rumore*.
 Seneca. in Ep. auct. ex Manuscriptis, J. 4. *interpolare*, J. 47. em. *provisa*. J. 53. adf. c. *Lipsum existit*, 53. tent. ex Vincentio, J. 62. *excipere*, Epist. em. ex Manuscript. *inane*, 87. explic. J. 11. in altum, L. rej. C. 15. em. II, 7. *thure*, Trag. V. L. ex Manuscriptis, v. *premebantur*, *bono*, *committi*, *fraude*, in Ep. v. *viget*, *detinet*, *vita*, *habitus*, *alta*, *incitata*, rej. L. v. *graviter*, *magnifica*, tentat. J. 66. *inferat*.
 Septimius [Q.] em. C. 58. *cultus* ex Manuscripto. L. def. contra *Daceriam*, C. 62. tent. *cura infecta*, C. 28. em. J. 15. *sceleris praedam*, L. def. J. 71. *abnuere*, ter. 102. *fors*, *quosque*, *advolant*, 62. *arto pro atro*, J. 38. tent. *veste miserab.* J. 69. *cum cura*, em. J. 30. *bonore*, *concelebr.* tent. VI, 20. *genibus obvolv.*
 Serenus Sammonicus. C. 67. em. *incluta*.
 Servius. em. C. 24. *tradit*, repr. C. 40. *innoxius*, C. 60. *fiunt*. em. IV, 7. *peste conditos*, tent. ex Manuscriptis. *promptius* IV, repr. *vertere* VI, 16. repr. J. 109. em. bis. *stelas*, non proditur. Fr. Vet. Hist. p. 377. em. *Verrius* Fr. Vet. Hist. p. 377. em. *averso*, J. 115.
 Sidonius, L. def. c. *Wowerium*, J. 72. *animum advorte*, tent. C. 44. *alte cincta*.
 Silius Italicus. tent. *adversus*. J. 98.
 Simlerus. ejus er. de C. *Hemina* Fr. Vet. Hist. p. 338.

INDEX III. SIVE AUCTORUM.

Solinus. em. C. 6. *habere* ex Manuscripto, J. 81. em. *dicta* pro, *data*.

Spartianus. tent. *secessisse*. VI, 15.

Stattius. L. def. *laedit in amplexu*, J. 5. firm. ex Manuscriptis & Schol. *habitu*, J. 30. firm. ex 3. Manuscriptis *formidine prima*, explic. contra Bernartium, & Lipsii lib. *umbras*, J. 66. expl. J. 71. *sanguis*, L. Manuscript. rej. J. 71. *turre suprema*, dubit. super v. *arces* & *arcto*, J. 62. firm. c. Codd. *ustae fudes*, C. 65. C. 32. *concussit equos*. firm. ex Manuscript. Manuscript. L. rej. C. 71. tent. *vadit contentus*, C. 50. rej. L. Arond. C. 60. *dicto manere*, v. *intento*, *fatigatae*, *auctor*, *justus*, *tenuerunt*, *parati*.

Stephanus Byzantinus. tent. C. 65.

Robert. in Lexic. Plautum male capit, J. 71. J. 23. not.

Stewichius. ejus Conj. rej. C. 54.

Strabo. em. Fr. Vet. Hist. p. 272.

Suetonius. tent. *usque noctem*, C. 13. notat. C. 49. tent. VI, 47. *ut domino*.

Sulpicius Severus. not. C. 5. *carptim*. em. C. 6. *habere*. C. 29. *reliquos fecerat*, C. XI. *in hom. notitia pervenire*, V. L. rej. C. 27. 72. *exanimis*, V. L. 35. *auctor ex membran.* C. 3. Manuscript. *distinctio*, C. 3. *Coactis*, C. 1. *postremum*, I, 3. J. 20. em. *nefando*, 34. ex Conj. *Interim Nero*. Def. L. contra Vorstium & Drusium, J. 56. glossa d. *forma* 106. em. *devotus*. 106. J. 60. *fatigatum*, J. 67. *altus*, em. ex Codd. *uno eum modo*, J. 9. V. L. *obviam*, & 99. Manuscriptum *omittit se eleg*. J. 63. Manuscriptum, J. 71. *vallatus*, em. *malacia*, J. 98, 26. *erigendam*, J. 66. *cum modestia*, J. 7. *excitus*, em. J. 75. e. *optimum factum*, J. 115.

Sulpicii. Rhet. Epigr. explic. C. 2.

Symmachus. ejus Lect. Def. contra Juretum, J. 72. *an advortere*.

Thucydides. em. Jug. 14.

Thysius [Ant.] not. J. 0.

V.

VALERIUS Maximus. C. 15. em. *circumscribere*, C. 41. *retractus*, def. contra Manuscript. *injuriae maturitas*, C. 2. tent. J. 10. *pariatur*, V. L. ex Manuscriptis, Fr. Vet. Hist. p. 296. 322. ab Interp. liberatus, *defectum*, Fr. Vet. Hist. p. 352. def. & em. Fr. Vet. Hist. p. 361. em. *inferere*.

Varro [Ter.] de R. R. C. 60. em. *turbaret*, ex Manuscripto, em. *novandis*. Fr. Vet. Hist. p. 264. Lect. def. C. 50.

Vegetius. L. adfert. contra Codd. III, 9. *telum*, V. Lect. v. *alacer*, *extincta*, *exercitatos*, *incurrant*, *irrupit*, Manuscriptum L. rej. J. 53. em. J. 61. *antiquorum*, ex Manuscriptis, & J. 78. *instruita*.

Vellejus Paterculus. tent. *quaestuario loco*. J. 67.

Vincentius Bellovacensis not. Fr. Vet. Hist. p. 352.

Vindingius [Paul.] aliter sentire videtur. C. 31. 28.

Virgilius explic. & tent. J. 5. *ingeminant plausu*, J. 52. L. Manuscript. dub. em. & adst. adv. Ruaeum, J. 71. *circumventus*, tent. clamoribus pro *stridoribus* ex Aretino & *insurgens* 34. def. contra Cl. Heinsum. *receptae*, C. 50. v. *media*, *divisos*, *muffantes*, *placidi*.

Vitruvius. C. 64. V. Lect. Manuscripti *ruinosus*, C. 58. em. *animum advertere*, em. *non plus tres* ex MS. Ar. J. 83. V. L. ex Codd. Ar. J. 34. de Gloss. susp. J. 97. explic. *templum*, em. *dextra sinistra*, ex Manuscripto, J. 107.

Vorstius. [Joan.] repr. *observare ordin.* J. 55.

Ursinus [Fulv.] not. C. 2. & J. 4. *intercedere*, not. J. 25. VI, 35, 52. VI, 17.

X.

XENOPHON. emendatus. pro, *ἡμισίος*, *ἡ ὁμισίος*. J. XV.

Z.

ZANCHIUS. not. C. 20. Zenobius. em. C. 57.

F I N I S.

AD-

A D D E N D A

Ex MSS. JANI BROUKHUSII, quibus demum uti licuit postquam per aliquot pagellas Operae processerant.

Cap. I. p. I. **C.** CRISPI SALLUSTII] Imo C. Sallustii Crispi. Vid. Malaspina in Ciceron. XIII. ad Att. 31. p. 466. a.

BELLUM CATILINARIUM] Catilinae bellum dicitur hic liber Nonio Marcello in Audacia p. 242. in Necessitudo p. 353. in Periculum p. 364. in Praestare p. 371. in Solvere p. 390. in Supplicium p. 398. in Vitam p. 419. in Juventus p. 433. in Simulare p. 439. in Avarum p. 442. in Libidinem p. 453. in Senati p. 484. in Tumulti p. 489. 499. in Imbuere p. 521. in Lanceae p. 554. in Ferentarii p. 554. Servio quoque ad I. AEn. 10. qui & Catilinarius vocat ad XI. AEn. 708. Dicitur & Catilina Nonio in Vultus p. 427. in Juventus p. 433.

DE CONJURATIONE CATILINAE] Ita Donatus ad Ter. Hecyr. II. 1, 1.

OMNIS HOMINES &c.] Eugraphius ad Terent. Eunuch. Act. II. sc. 2. Vid. Cicer. I. de Off. 30. & Macrobi. I. In Somn. Scipionis.

PRAESTARE CAETERIS ANIMALIBUS] Notandum cum Sallust. dixerit praestare caeteris animalibus, Virgilius tamen magnum praestet Achillen. Vetus Interpres Statii ad Lib. IV. Theb. v. 257.

p. 6. OMNIS NOSTRA VIS] Nostra omnis Servius ad I. Georg. 198. nam nostra omnis vis in animo & corpore sita est. Idem Servius ad I. AEn. 63. quem locum iterum laudans, omittit rō sita, ad II. AEn. 451. Confer Ciceronem II. de Offic. 13.

p. 9. COMMUNE CUM BELLUIS EST] Cum belluis commune est, Servius V. AEn. 81.

p. 13. VIRTUS CLARA &c.] Id est, gloriose & aeternum possidetur; virtutis clara & aeterna possessio est. Vide Gronov. Cap. XXX. Diatrib. ad Statii Sylvas p. 192.

p. 15. NAM ET PRIUS &c.] Donatus in Andr. II. 1, 34. Cicero Philipp. VI. cap. 3.

Cap. II. 29. ALIQUO NEGOTIO] Aliquo negotio. Grossetius Centur. Goldast. p. 350.

Cap. III. p. 34. QUOD FACTIS D. E.] Vide Ciceron. Divinat. in Q. Caecil. cap. 12.

p. 39. VIGEBANT] Forte vegebant.

p. 42. FAMA ATQUE I. V.] Famaeque avidia Muretus Lib. XVI. Var. Lect. cap. 16. honoris cupido eadem qua caeteros, famā atque invidiā vegebat. Gronov. III. Observat. 1. quem vide.

Cap. IV. p. 43. AGRUM COLENDO &c.] Videntur Angelus Decembrius VI. de Polit. Liter. p. 549. & seqq.

Cap. IV. p. 48. VERISSIME] Verissime.

Cap. V. p. 49. L. CATILINA &c.] Vid. Servius ad V. AEn. 121. At Catilina non fuit ultimus (ut Ammiano Marcellino dicitur) Sergiorum. Certe post ejus necem vivebat L. Sergius, ex reliquis Catilinae faecis, P. Clodii stipator, homo omnibus sceleribus coopertus. Vid. Cicero Orat. pro Domo sua Cap. 56. Plures memorat Glandorpius Onomastico p. 791. Ciceronis ille Sergius iterum occurrit ibid. Cap. 9. Catilinae Character luculentissimus est apud Ciceronem Catil. III. Cap. 7. pro Sulla Cap. 25. 27. pro Coelio Cap. 5. 6. Philipp. IV. Cap. 6.

p. 54. CORPUS PATIENS &c.] Cicero Catilin. II. Cap. 5.

p. 56. CUJUSLIBET REI &c.] Nonius p. 439. Servius ad I. AEn. 520.

p. 57. SATIS LOQUENTIAE] Alii, eloquentiae. Vide Vossium de Vet. Rhetor. p. 13. Loquentiae jam olim legebat Anton. Codrus Sermon. XII. p. 214.

p. 58. POST DOMINATIONEM L. SULLAE] Quam crudeliter fecerit, quum in iis partibus esset Catilina, ostendit Asconius in Orat. in Toga Candida p. 979. a. Cicero ibidem p. 981.

p. 60. HIS ARTIBUS] Vid. Muretus in Lib. II. Ethicor. Aristot. p. 199. in Terent. p. 15. 16. Abramus in Ciceron. Orat. Tom. III. Part. 1. p. 226. 227.

RES IPSA HORTARI &c.] Non potest ferri in optimo Scriptore intempestiva illa alio excurrendi libido. Quid est hoc aliud, quam opportuna loqui tempore non opportuno?

Cap. VI. p. 63. SICUTI EGO ACCEPI] Servius ad VII. AEn. 678. Apud omnes tamen si diligenter advertas, de auctoribus conditarum urbium dissensio invenitur, adeo ut ne urbis quidem Romae origo possit diligenter agnosci. Nam Sallustius dicit: Urbem Romam, sicuti ego accepi, condidere atque habuere initio Trojani, & cum his Aborigenes.

INITIO] In initio Servius ad VII. AEn. 48.

p. 71. POST UBI PERICULA &c.] De Thucydid. de sumtum notavit Jacobus Nicolaus Loënsis Lib.

A D D E N D A.

Lib. II. Epiphyl. Misc. Cap. 17.

p. 73. CURAE SIMILITUDINE &c.] Eugraphius ad Terent. Adelph. I. 2, 46.

p. 74. ADPELLABANTUR] *Adpellati sunt* Servius ad V. AEn. 758.

p. 75. QUOD INITIO &c.] Cicero II. de Off. 12. Justin. I. 1.

AUGENDAE REIPUBLICAE (CAUSSA) FUERAT] Ita Manutius, Rivius, Gruterus & Obrechtus ad L. I. Lucii Septimii Cap. 9. p. 246.

Cap. VII. p. 86. POSSEM] *Possim*, Servius ad XII. AEn. 230. Vid. Cicero. Orat. Tom. III. Part. II. p. 959.

Cap. VIII. p. 87. SED PROPECTO FORTUNA &c.] Aliter scripsit Jugurthaë Cap. I. Videndus Decembrius VI. de Polit. Literat. p. 549.

Cap. IX. p. 92. IN SUPPLICIIS DEORUM MAGNIFICI &c.] Vid. Cicero II. de Offic. 16. pro Murena Cap. 36. pro L. Flacco Cap. 12. pro Sulla Cap. 26. Horat. Lib. II. Od. 15. Servius ad I. AEn. 636. ubi breviter habes, quae fusc hic Interpretes.

p. 93. DUABUS HIS ARTIBUS] Cicero II. de Offic. 8.

Cap. X. p. 107. AMBITIO MULTOS M. F. FIERI SUBEGIT] Laudat Servius ad I. Georg. 463. ubi coëgit, idem tamen *subegit*, ad IV. AEn. 283. Sententia ex Euripide hausta, ut notavit Jacobus Nicolaus Loënsis Lib. VI. Epiphyl. Cap. 19.

Cap. XI. p. 113. AVARITIA PECUNIAE STU-

DIUM HABET] Cicero Philipp. I. Cap. 12. *Credo enim vos, nobiles homines, magna quaedam spectantes, non pecuniam, ut quidam nimis creduli suspicantur, quae semper ab amplissimo quoque clarissime contempta est, non opes violentas, & populo Romano minime ferendam potentiam, sed caritatem civium & gloriam concupisse.* Vide & I. de Off. 20.

EA QUASI VENENIS MALIS INBUTA &c.] Vide Philippum Carolum ad Gellii Lib. III. Cap. 1. p. 181. *Avaritiae morbum dixit Gallus Confessor Sermon. Cap. XVIII. Sallustium exponit Lipsius Cent. Misc. I. Epist. 8. p. 9. Vid. Jovian. Pontanus Lib. de Immanitate Cap. VIII. p. 598. Cap. XV. p. 605.*

p. 116. BONIS INITIIS MALOS EVENTUS] Vid. Cicero. Accus. III. in Verr. Cap. 35.

p. 119. CONTRA MOREM MAJORUM LUXURIOSE &c.] Cicero Catilin. II. Cap. 9. in extr.

Cap. XII. p. 130. VERUM ILLI DELUBRA &c.] Egregie Cicero Accusat. I. in Verr. Cap. 21. p. 460.

Cap. XIII. p. 125. MARIA CONSTRATA ESSE] *Al. constricta. Al. constructa. Al. contracta.* Vide Gronov. Diatr. ad Stat. Silv. p. 254.

Cap. XIV. p. 145. ALEA] *Aleo* Grossetius Centur. Goldast. p. 351.

LACERAVERAT] Recte. Vid. Gevart. II. Elector. 4. p. 57. 58.

p. 146. QUIQUE ALIENUM AES GRANDE &c.] Vid. Cicero. Catilin. II. Cap. 4. 4. & 10. pro Murena Cap. 24. pro Sulla cap. 25. 27.

Notis CHRISTOPH. COLERI inferenda.

p. 37. QUAM LIBERIS] Palmerius & Ciacconius vocem *liberis* repudiant, ut *notham* & *spuriam*, quibus facile subscribo contra Cyprianum a Popma.

p. 41. LIBEROS SUMSISSE] Ita Graeci Theophilus & Harmenopulus *λαμβάνειν*, pro adoptare usurpant, ut copiosius in Parergis dixi. Vide Nonium in *sumere*. Fortean autem alludit Micipsa ad illud Democriti *παράδοξον*, quod & Plinius defendit in Panegyrico:

Melius esse adoptare, quam procreare liberos.

p. 43. MEDIUS EX TRIBUS] *Εμμετρικς* inest in illis verbis *ex tribus*, neque videntur removen- da, ut censet Ciacconius.

ibid. QUOD APUD NUMIDAS] Lipsius legit: *Quod & apud Numidas.* Nam Romae id moris erat, ut medius locus esset honestissimus. Vide fontem illum ingenuum Criticae lib. III. Antiq. lect. & Elect. lib. II. c. 2.

p. 48. PROXIMUS LICTOR] Vide Turnebum

lib. XI. cap. 9. lib. XXVII. c. 21. Alius ab hoc primus lictor. i. *πρωτοεξοδάρχης*, quem vetus Glossarium erudite *primivirgium* exponit.

p. 48. CLAUSA EFFRINGERE] Forte melius sit *claustra*. *κλῆιδες*, quae apud Isidorum sunt pars aedium. Sed magis dicendum *claustra* esse feras. Sisenna lib. 4. Hist. *Funes expediunt, claustra foribus imposita periclitantur.*

p. 50. ARMAT] Malo cum Popma parat. Sic enim crebro Sallustius.

p. 53. Dein novas acquirant] Quidam libri *adquirant*. sed lego *anquirant*. Sic infra: *Per saturam sententiis anquisitis.* Non, ut in libro Thosano Palmerii, *inquisitis.* Tacit. III. Annal. *Quod in curia potius, quam in foro, apud Senatum, quam apud iudices de morte ejus anquiritur.*

p. 55. MICIPSA PATER MEUS] Sic Masgada Massanissae filius apud Livium lib. XLV. *Massanissam meminisse regnum a populo Romano partum autumque & multiplicatum habere: usu regni con-*
ten-

A D D E N D A.

tentum, scire dominium & jus eorum qui dederint esse.

p. 56. QUOS TERRA SUSTINET] Ita & Seneca locutus est. Plautus Pseudolo:

*Quid ais quantum terram tegit hominum perjuris-
sime.*

Sic enim legendum illum Plauti locum esse con-
stanter sentio cum Yvone Villiomaro, sive is
ipse Scaliger est.

p. 69. RERUM HUMANARUM SPECTACULUM] Imitatus est Paulus Apost. I Corint. IV. Vir non
tantum in reb. divinis, sed & humanis quoque plu-
rimum exercitatus: *θεατρον ἐν ἡνθρωπείῳ καὶ κόσμῳ.*

p. 56. A VOBIS] Haec abesse a Bertiniensi
Cod. ait Palmerius.

p. 57. SECUNDUM EA] Ita Vet. Cod. Modii.
Et notat Priscian. lib. XIII. hlc *secundum* pro
accipi.

p. 58. QUORUM PROGENIEM VOS] Recte & acu-
te vidit Ciacconius legendum esse: *progenies*.
Dicit enim Atherbal esse P. C. progeniem po-
puli Rom. Frustra igitur est Palmerius, qui glos-
sam esse putat illa verba: *me nepotem*.

p. 59. AD IMPETRANDUM] Libb. Vett. Palme-
rii: *Impetrandae causae nihil haberem*.

p. 62. EX IMPROVISO] Miror, cur haec verba
pro adscriptitiis & glossa habeat Palmerius, cum
toties ita loquantur Latini, & ipse adeo Sallu-
stius.

p. 63. EXTORREM PATRIA] Pulsus patria. Isi-
dorus lib. X. *Proprie extorris cum vi expulsus sit:*
& cum terrore solo patrio ejectus. Glossarium *Ex-*
torris ἐξόρις. Paulo post tamen idem Atherbal
dixit: *Exsul patria*. Vide Nonium.

p. 64. IPSE EGO] Fateor cum Palmerio, hanc
annotatiunculam jejuni cujusdam Grammatici
esse.

ibid. QUO POTISSIMUM ACCEDAM?] Haec est
germana scriptura Sallustii. Ita praeter ceteros
vetus Poëta apud Ciceronem lib. III. Tuscul.
Quaest.

*Quid petam praesidii, aut exsequar? quove nunc
auxilio & fuga*

*Freta sum? Arce & urbe orba sum. quo accedam,
quove applicem?*

p. 66. POSTREMO MASSINISSA] Recte; non
Micipsa. Massinissa enim maxime fide & con-
stantia cognitus populo Romano fuit.

p. 67. DIIS VOLENTIBUS] Prius hunc locum
recte interpungere docuit Turneb. lib. XVIII.
cap. 7.

p. 73. L. OPIMIUS] De hoc Cicero I. Inveſt.
Pro Sestio, In Pisonem, In Bruto, De legibus.

p. 76. ASIAM ET EUROPAM] Ad hunc locum,

quaedam apud Turnebum lib. XX. cap. 29. Mi-
hi videtur veteres propterea duas tantum parteis
orbis fecisse, quia dimidium orbem sola Asia:
& dimidium Europa & Africa teneret. Itaque
Asiam & Europam conjunctam a veteribus Poë-
tis Graecis & Latinis saepe pro orbe usurpari
existimo.

ibid. DECLIVEM LATITUDINEM] Ciacconius,
me volente, legit *altitudinem*. Est enim *κατα-
βάθμους, κατάβασις*. Pompon. Mela lib. I. cap. 8.
*Catabathmos vallis devexa in Aegyptum, finit A-
fricam*. Plinius lib. V. cap. 5.

p. 78. PLEROSQUE SENECTUS DISSOLVIT] Ca-
to, *Numidas vivaces* vocavit apud Festum.

p. 81. EMUNDI AUT MUTANDI] Germana scri-
ptura, quam & Turnebus lib. XVIII. cap. 7.
vindicans. Referenda enim haec ad veterem
permutationis ritum, de quo ex Homero Jure-
consulti nostri. *Infra: Nam freto divisi ab Hispa-
nia mutare res inter se instituerunt*.

p. 82. SECUM MISCUERE] Palmerius legit: *Se-
cus miscuere*. i. sexum. Ego non video operae
precium mutationis. Lege tamen ejus rationes
in Spicilegiis.

p. 79. QUA NOX COEGERAT] Ita MS. Ritters-
husii, non *quas*. Sic Oppianus de Leone. III.
κυν. Εὐδὴ δ' ἔνθα κίχῃσιν ἐπειροχθὶ ἐσπερίῃ νύξ.

p. 82. SEMET IPSI NUMIDAS] Festus: *Numidas
dicimus, quos Graeci νόμαδας: sive quod id genus
hominum pecoribus negotiatur: sive quod herbis ut
pecora aluntur*. Magis ad mentem Sallustii Isido-
rus lib. X. Hesychius: *Νόμαδες βαρβαροὶ ἀγέλιαν*.
Suidas: *Νομάδων ἀγέλιαν βαρβαρῶν*. Sed ita Scy-
thas quoque appellabant, teste eodem.

p. 83. INCURVIS LATERIBUS TECTA] Palmerius
ex lib. Thofano reposuit: *Incurvis lateribus tecto*.
Egregie. Vult enim Sallustius Mapalia habere
tectum lateribus incurvis. Isidorus lib. XIV. *Ma-
galia aedificia Numidarum agrestium oblonga, in-
curvis lateribus tecta, quasi navium carinae sint:
sive rotunda in modum furnorum*. Nugatur Isido-
rus ex corrupto Sallustii loco, aut ipse potius
corruptus. Dicuntur autem *Mapalia & Magalia*.
Servius ad lib. IV. Virgil.

Ut primum alatis tetigit Magalia plantis.

*Magalia Afrorum casas. Magalia & Mapalia idem
significant. Sed magalia ma producit: Mapalia ve-
ro corripit. Glossarium: Magalia καλύματα. Item
καλύματα Ἀφρων Magalia. Plautus Paenolo:*

*Altera quinquennis, altera quadrimula,
Cum nutrice una periere a magalibus.*

Ubi tamen in vetustissimis Camerarii libris, quo-
rum beneficio multa Plauti loca sanavimus, ali-

A D D E N D A

bi scriptum exstat: *Cum nutrice una periire à magaribus.* Et *magaria* debuisse dicere Virgilium scribit Servius. Lectio optima, & quam sero tandem respexit salus. Convinco ex Isidoro: *Magalia dicta, quasi magaria, quia magar Punici novam villam dicunt.* Porro illud verissimum est, mapalia non tecta fuisse lateribus, sed latera incurva habuisse. Unde enim Mauris istis Eremiticis lateres? Plausum sane meruit Palmerii acumen, cui applaudo & acclamo lubens illo Lucani versu:

Surgere congesto non culta mapalia culmo.

Denique *magalia* ista Maurorum Juvenalis etiam *Atteguas* vocat lib. V. Sat. 14. *Dirue Maurorum Atteguas.* De qua voce memini me legisse in Politiani Miscellaneis.

p. 84. MAUROS PRO MEDIS] Sumit Isidorus à Sallustio. Quidam Mauros dictos volunt a colore. Graeci enim obscurum sive nigrum *μαυρόν* dicunt. Hinc ubi apud Plautum legitur: *Tota me-*

rulea est; lubens correxerim: *tota morula est:* ex lib. vet. *Morula* & *Maurula* idem.

p. 88. CUPIDINE SOLLICITATA PLEBE] Ciacconius dictiones *sollicitata* & *plebe* otiosas & nihili putat. Sed Palmerius retinet, & sic distinguit: *Pars imperii cupidine sollicitata; plebe novarum rerum avidis.* ut primum membrum ad optimates: quod sequitur ad reges aut regni avidos; postea ad ipsam multitudinem referatur.

p. 89. IGITUR AD CATABATHMON] Ciacconius frustra est. putat enim locum esse mendosum & emendat: *igitur a catabathmo.* Liber MSC. Conradi Rittershusii JC. amici mei, cujus ope aliquam multa loca correxi, habet: *igitur ad catabathmon revertar.* Unde, quamvis hebeti ingenio conjiciat legendum sic esse: *igitur ad Catabathmon. qui locus Aegyptum &c.*

p. 240. STRENUI ET IMBECILLES] MS. Pirck. *Strenui & imbelles.* Recte. Nam contraria sunt, strenuus & imbellis. Glossae: *Imbellis ἀπλῆς, ἀδανής.*

A D D E N D A

JANI MELLERI PALMERII Notis.

P. 178. HUC CONSUL, SIMUL TENTANDI GRATIA, ET SI PATERENTUR OPPORTUNITATES LOCI, PRAESIDIUM INPOSUIT &c.] Quaeso quae sententia his verbis subest: *huc consul simul tentandi gratia, & si paterentur opportunitates loci, praesidium imposuit?* Et ridere possis emendatores, qui conantur. lego: *huc consul, simul tentandi gratia, si paterentur; & opportunitate loci, praesidium imposuit.* Invadenti in Numidiam consuli, signa omnia deditiois occurrebant. ea ipsa deditio an simulata esset, cum experimentum capere vellet, simul invitatus opportunitate loci, Vaccae oppido praesidium imposuit. Si, in hac oratione est, pro, an, ut saepe alias: ea res mendum peperit. Eunucho: *Idque ad eum visam, si domi est.* Propertius:

*Mane erat, & volui, si sola quiesceret illa,
Visere, at in lecto Cynthia sola fuit.*

Supra: *ubi colere & mercari: colere, pro, habitare, seu vivere.* Pl.

Exercere vocem, quam per vivis & colis.

Item Milite:

Liberæ sunt aedis, liber sum egomet, colo libere. Sic enim eum locum restituo.

p. 181. QUAM MAXIMAS POTEST COPIAS OMNIUM GENERUM PARAT, &c.] Scribendum e Bertiniensi: *quam maximas potest copias omne genus parat.* Hoc primum: deinde Colonienſi: *Sed ex eo medio quasi collis oriebatur immensum pertinens, vestitus o. a. m. aliisque g. a. quae humi arido, atque arenoso genuntur, volui, ex vitiosa scriptura, quam alii etiam in veteribus libris observarunt, quae humi arido atque arenoso genere gignuntur, neque dubium libenter usum Sallustium, quo Lucretius, Varro, & quis non? singulis paginis uti sustinuerunt. Humi arido atque arenoso, Prisciani lectio est & de ea jam alii. Immensum pertinens,*

A D D E N D A.

nens, usque eo rectum est, ut diverso hoc modo *pertingens*, ne Latinum sit quidem. Etenim *pertingere*, ad aliquid est, & rem certam postulat, quo pertingat. Pertinere autem sic saepe Cicero, De natura Deorum: *Ratio quaedam perti- nens per omnem rerum naturam*. Simile ibidem: *Vim vitalem, per omnem mundum pertingentem*. Mendosum puto & scribendum, *pertinentem*. ut in ejusdem operis Lib. II. *Atque inde aliae ad renes pertinentes sunt, per quas cadit cibus a jecore delapsus*. Sed exemplorum nemini deesse copia potest: & inibi Cicero decies repetiit.

p. 262. VALLO FOSSAQVE MOENIA CIRCUMVENIT &c.] Lego *vallo fossaque moenia circumvenit: deinde locis ex copia idoneis vineas agere, aggerem jacere, turribus super opus & ministros tutari*. Glareanus idem hic est. Badius atque alii novum docent, & fando haecenus nemini auditum, aggerem vineis instructum fuisse. Nec desunt id sonare verba Sallustii. Sed ille hoc insuper: fortissimo fundamento (verba hominis sunt) stabilitas fuisse vineas. caute! Oportuit enim nova forma esse, quae aggerem tolerarent: nisi nos vi-

neas in obsidionibus ignoramus. Longe autem haec sententia Sallustio fuit. *Jubet* recte in Aldi & Gymnici editionibus, atque scriptis aliquot veteribus abest; nam, *agere, jacere, tutari*, pro, *agebant, jaciebant, tutabantur*, actione frequentant. *Ex copia*, valet, *pro copia, pro opportunitate locorum*. Erant enim loca vineis atque aggeribus minus quam opportunissima; ita solens Sallustius loquitur. Quae porro sunt: *turribus super opus & ministros tutari*: in iis, *super*, adverbium; quod fefellit credo homines, ut clementissime dicam, non doctissimos, ut de suo benigni donarent Sallustio, *super aggerem impositis*; si qui tamen probabit, *aggerem jacere, impositis super turribus opus, & a. t.* per me licebit, dum alterum, quod verius est, mihi relinquat. *Ministros*, quod pro, *ministros*, hoc loco damnat Glareanus, non meminit scilicet alterius loci: *Milites neque pro opere sistere, propter iniquitatem loci; neque inter vineas sine periculo administrare. optimus quisque cadere aut sauciari, ceteris metus augeri*. Verbum *administrare* proprium in obsidionum machinationibus.

Sallustius Crispus, Gaius, v86-v34 / Glareanus, Henricus Loriti, 1488-1563
/ Haverkamp, Siwart, 1684-1742

C. Crispi Sallustii quae exstant accedunt Julius Exsuperantius et Porcius
Latro, ut et fragmenta historicorum

Bd.: 2. (1742). - Getr. Zählung : III.

Amstelaedami 1742

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/4Class.19
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11060568-3